

**BIBLIOGRAFIA
HISTORII POLSKI
XIX I XX WIEKU**

Tom III: 1865–1918

WOLUMIN 4

Instytut Historii PAN

Warszawa 2024

<http://rcin.org.pl>

BIBLIOGRAFIA
HISTORII POLSKI
XIX I XX WIEKU

T. I: 1815–1831 oraz T. II: 1832–1864 (osiem woluminów)
ukazały się pt.:

Bibliografia historii Polski XIX wieku

T. III: 1865–1918 (wolumin 1-3)

ukazał się pt.:

Bibliografia historii Polski XIX i XX wieku

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

BIBLIOGRAFIA
HISTORII POLSKI
XIX I XX WIEKU

Tom III: 1865–1918

Wolumin 4

Zebrał i opracował

Zespół Pracowni Bibliografii Retrospektywnej XIX i XX wieku
pod kierunkiem Elżbiety Nowosielskiej

w składzie:

Aleksandra Bańkowska, Marlena Kapica-Jeziarska,
Katarzyna Sulej, Adrianna D. Sznapić, Klaudia Wakułowska-Kapcia,
współpraca: Stefan Gąsiorowski

Redakcja naukowa

Elżbieta Nowosielska

Warszawa 2024

Instytut Historii PAN
Pracownia Bibliografii Retrospektywnej XIX i XX wieku

Wstępna koncepcja tomu

Władysław Chojnacki

W zbieraniu materiałów brali udział:

Aleksandra Bańkowska, Anna Brus, Anna Cholewa-Adamczyk, Stefan Gąsiorowski, Marek Getter,
Joanna Gierowska-Kałużur, Marlena Kapica-Jezińska, Aleksandra Leinwand, Magdalena Małczuk,
Marta Nowak, Elżbieta Nowosielska, Irmina Ossowska, Krystyna Pietraszek-Cholewa, Agata Rafalska,
Stefania Sokołowska, Katarzyna Sulej, Adrianna D. Sznapiak, Danuta Urszula Ścięgosz-Karpińska,
Damian Ślęk, Klaudia Wakułowska-Kapcia

Opracowanie opisów bibliograficznych:

Aleksandra Bańkowska, Marlena Kapica-Jezińska, Elżbieta Nowosielska,
Katarzyna Sulej, Adrianna D. Sznapiak, Klaudia Wakułowska-Kapcia

Recenzje wydawnicze:

dr hab. prof. UW Jolanta Sikorska-Kulesza, prof. dr hab. Adam Walaszek

Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2018-2024
(nr 11H 18 0369 86; przyznane środki: 897 110 zł)

© Copyright by Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk

ISBN 83-04-00570-0 (całość)

ISBN 978-83-66911-78-9

Wydanie I, Warszawa 2024

Instytut Historii PAN
Rynek Starego Miasta 31
00-272 Warszawa
22 831 02 61-62, w. 44
www.ihpan.edu.pl
<http://ksiegarnia-ihpan.edu.pl>
wydawnictwo@ihpan.edu.pl

Skład i łamanie
Dariusz Górski

Druk i oprawa
Fabryka Druku

SPIS TREŚCI

Wstęp	IX
Wykaz skrótów i oznaczeń bibliograficznych	XX

BIBLIOGRAFIA

D. Czasopisma, jednodniówki i kalendarze	3
--	---

6. Emigracja i Polonia

a. Bibliografie, katalogi czasopism i kalendarzy	3
b. Materiały i opracowania dotyczące całej emigracji	8
c. Materiały i opracowania dotyczące emigracji i Polonii w Europie	9
d. Belgia	10
Czasopisma 1865-1914	10
Jednodniówki 1865-1914	13
e. Bułgaria	13
Czasopisma 1914-1918	13
f. Dania	14
Czasopisma 1914-1918	14
g. Francja	14
Materiały i opracowania	14
Czasopisma 1865-1914	16
Czasopisma 1914-1918	39
Jednodniówki 1865-1914	45
Kalendarze 1865-1914	45
Kalendarze 1914-1918	47
h. Holandia	47
Czasopisma 1865-1914	47
i. Rumunia	48
Czasopisma 1865-1914	48
Czasopisma 1914-1918	48
j. Szwajcaria	49
Materiały i opracowania	49
Czasopisma 1865-1914	49
Czasopisma 1914-1918	69
Jednodniówki 1865-1914	76
Kalendarze 1865-1914	77

k. Szwecja	77
Czasopisma 1914-1918	77
l. Wielka Brytania	78
Materiały i opracowania	78
Czasopisma 1865-1914	78
Czasopisma 1914-1918	90
Jednodniówki 1865-1914	92
m. Włochy	93
Czasopisma 1865-1914	93
Czasopisma 1914-1918	97
Kalendarze 1865-1914	98
Kalendarze 1914-1918	98
n. Materiały i opracowania dotyczące emigracji i Polonii w Ameryce Północnej ...	98
o. Kanada	99
Materiały i opracowania	99
Czasopisma 1865-1914	100
Czasopisma 1914-1918	103
Kalendarze 1914-1918	103
p. Stany Zjednoczone Ameryki	103
Materiały i opracowania	103
Czasopisma 1865-1914	116
Czasopisma 1914-1918	378
Jednodniówki 1865-1914	412
Jednodniówki 1914-1918	415
Kalendarze 1865-1914	416
Kalendarze 1914-1918	439
r. Materiały i opracowania dotyczące emigracji i Polonii w Ameryce Południowej ..	446
Materiały i opracowania	446
s. Argentyna	447
Materiały i opracowania	447
Czasopisma 1865-1914	447
Czasopisma 1914-1918	448
t. Brazylia	448
Materiały i opracowania	448
Czasopisma 1865-1914	449
Czasopisma 1914-1918	461
Kalendarze 1865-1914	463
Kalendarze 1914-1918	464
u. Chiny	465
Czasopisma 1914-1918	465
w. Egipt	466
Czasopisma 1914-1918	466
x. Kolonia Natalu	466
Czasopisma 1865-1914	466

INDEKSY

Indeks tytułów czasopism, jednodniówek i kalendarzy	469
Indeks nazwisk oraz tytułów prac zbiorowych i anonimowych	502
Indeks nazw geograficznych	547
Indeks drukarni	557
Indeks instytucji, przedsiębiorstw, organizacji społecznych i politycznych	565
Indeks rzeczowy	585

WSTĘP

Wolumin 4 tomu III *Bibliografii historii Polski XIX i XX wieku* jest poświęcony prasie emigracyjnej i polonijnej wydawanej w latach 1865-1918. Zaliczamy do niej czasopisma, jednodniówki i kalendarze wydawane przez polskich emigrantów poza granicami przedrozbiorowej Rzeczypospolitej i poza granicami państw zaborczych. Prasa tworzona przez skupiska Polaków w Rosji, w Niemczech i w Austro-Węgrzech została uwzględniona w poprzednich woluminach *Bibliografii historii Polski...* Wol. 1 dotyczący zaboru rosyjskiego i polskiej prasy w Rosji ukazał się w 2000 r. (odnotowano w nim także tzw. międzyzaborowe bibliografie i opracowania o prasie), wol. 2 o prasie zaboru pruskiego i polskiej prasie w Niemczech – w 2010 r., a wol. 3 o prasie zaboru austriackiego i polskiej prasie na terenie Austro-Węgier – w 2017 r.¹ Niniejszy wol. 4 kończy etap zestawiania bibliografii retrospektywnej polskiej prasy w latach 1865-1918.

Wolumin liczy 1118 pozycji, w tym 742 czasopism, 27 jednodniówek i 96 kalendarzy oraz 253 opisy bibliograficzne literatury poświęconej czasopiśmiennictwu polskiemu na emigracji. Zestawione czasopisma były publikowane przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, Francji, Szwajcarii i Brazylii.

W trakcie prac nad tomem poświęconym wydawnictwom emigracyjnym uznano, że kryterium terytorialne przyjęte w poprzednich woluminach byłoby niemożliwe do zastosowania. Większość emigracyjnych gazet wydawanych np. w języku jidysz czy ukraińskim kierowana była potencjalnie do wszystkich posługujących się nimi czytelników bez oglądania się na współczesne czy historyczne granice państw z których pochodzili ich czytelnicy. Przyjęcie kryterium miejsca pochodzenia grupy emigrantów wymagałoby także drobiazgowego i czasochłonnego przebadania prospektów, artykułów redakcyjnych i programowych, co i tak nie zawsze skutkowałoby precyzyjnymi ustaleniami. W większości przypadków zrezygnowano zatem z zamieszczenia w woluminie niepolskojęzycznych tytułów prasowych wydawanych przez Ukraińców, Żydów, Niemców i innych grup narodowych emigrujących z ziem przedrozbiorowej Rzeczypospolitej. Narzucające się kryterium narodowo-etniczne sprawia jednak wiele problemów. W omawianym okresie naród polski we współczesnym tego słowa znaczeniu dopiero się kształtował, granice przynależności narodowej były nieostre i zmienne, także potrzeba zdefiniowania swojej narodowości niekoniecznie była powszechna. Deklarowana przynależność narodowa odbiorców nie miała także wpływu na rozsyłanie prenumerat. Emigracyjne czasopisma w języku polskim bywały czytane np. przez znających ten język Litwinów. W omawianym tomie znalazły się też skierowane do Polaków periodyki wydawane z powodów ideologicznych lub finansowych przez deklarujących inną przynależność narodową wydawców. Kryterium tożsamościowe jest

¹ Bibliografia historii Polski XIX i XX wieku. T. III: 1865-1918. Wol. 1. Red. Stefania Sokołowska i Irmina Ossowska. Warszawa 2000 Instytut Historii PAN, Wydawn. DiG ss. 1422; toż Wol. 2. Red. Stefania Sokołowska i Irmina Ossowska. Warszawa 2010 Instytut Historii PAN, Wydawn. DiG ss. 1419; toż Wol. 3. Red. Danuta Urszula Ściegosz-Karpińska. Warszawa 2017 Instytut Historii PAN ss. 1742.

zatem zbyt nieostre, żeby mogło stanowić podstawę do klasyfikowania, który periodyk powinien zostać uwzględniony w tym zestawieniu. W woluminie zastosowano przede wszystkim kryterium językowe z drobnymi uzupełnieniami, w których uwzględniono jasne kryterium narodowe.

W związku z tym w woluminie znalazły się następujące czasopisma, jednodniówki i kalendarze:

- wszystkie czasopisma, jednodniówki i kalendarze w języku polskim ukazujące się poza dawnymi ziemiami polskimi i terenem państw zaborczych. W tej kategorii mieszczą się także polskie wersje językowe periodyków wydawanych przez różne instytucje, np. czasopisma i kalendarze wydawane przez wspólnoty misyjne i zgromadzenia zakonne;

- wszystkie czasopisma, jednodniówki i kalendarze dwu- i wielojęzyczne, jeśli jednym z języków był polski;

- czasopisma, jednodniówki i kalendarze w języku polskim przeznaczone do rozpowszechniania na terenach dawnych ziem polskich, ale z uwagi na cenzurę redagowane i drukowane poza obszarami państw zaborczych;

- tzw. mutacje amerykańskie kalendarzy wydawanych w Europie na potrzeby Polaków przebywających w Stanach Zjednoczonych;

- wszystkie czasopisma, jednodniówki i kalendarze w językach innych, niż polski, jeśli wydawała je organizacja polska (w tym propagandowe czasopisma polskie np.: Free Poland lub biuletyny Agence Polonaise de Presse);

- czasopisma, jednodniówki i kalendarze obcojęzyczne, jeśli były związane z organizacją działającą na ziemiach polskich, która za pośrednictwem wydawanej przez siebie prasy próbowała realizować swoje postulaty dotyczące tych terytoriów (np. czasopisma rosyjsko- i żydowskojęzyczne PPS i Bundu).

W tomie uwzględniono zarówno wydawnictwa ciągłe, których egzemplarze zachowały się do czasów obecnych oraz periodyki, których egzemplarze nie przetrwały, ale ich istnienie udało się potwierdzić w innych źródłach. Odnotowano także czasopisma, jednodniówki i kalendarze co do których istnieją wątpliwości czy się ukazały lub wydano tylko prospekt, ale są notowane przez podstawowe dla badanego tematu bibliografie, przez co też uwzględniane w statystykach i literaturze przedmiotu (zob. także wyjaśnienia w dalszej części wstępu).

Wolumin nie obejmuje natomiast:

- sprawozdań instytucji, organizacji, przedsiębiorstw i innych podmiotów prowadzonych przez Polaków (zostaną opisane w kolejnych woluminach);

- okazjonalnych numerów i dodatków poświęconych Polakom i sprawie polskiej wydanych przy czasopismach obcojęzycznych nie zajmujących się Polakami czy kwestiami odzyskania państwowości polskiej;

- czasopism obcojęzycznych, w których redakcjach lub drukarniach zatrudnieni byli Polacy, ale ich tematyka, deklaracje programowe itd. nie wskazywały, że są one poświęcone prawom Polaków;

- czasopism, jednodniówek i kalendarzy obcojęzycznych, w których tytułach znajdowało się odwołanie do miast, regionów lub krain geograficznych z dawnych ziem polskich, ale nie wiązało się to z polską tematyką (np. żydowski Der Pojlišer Idel²);

² Der Pojlišer Idel (דער פױלישער אידעל) był socjalistycznym tygodnikiem wydawanym w 1884 r. w Londynie przez Morisa Winczewskiego. Oprócz artykułów o charakterze ideologicznym zawierał także teksty popularnonaukowe oraz literackie (np. poezję autorstwa wydawcy). Po ukazaniu się 16 numerów wydawnictwo zmieniło tytuł na Di Cukunft. Egzemplarz czasopisma zachował się w British Library w Londynie (w katalogu inny zapis tytułu: Der Polisher Idel). Zob. także Rajzen Zalman: Leksikon fun der judišer literatur un prese. Red. S. Niger. Wařoř 1914 s. 724-725, 730-731; Lachs Vivi: Whitechapel Noise: Jewish Immigrant Life in Yiddish Song and Verse, London 1884-1914. Detroit 2018, s. 29-30.

– czasopism z nurtu panslawistycznego oraz związanych z ogólnymi badaniami nad Słowianami;

– serii wydawniczych, nawet jeśli były one mylnie notowane przez starsze bibliografie jako czasopisma. Przykładem tego rodzaju są np. wydawane przez Antoniego Alfreda Paryskiego serie pt.: Biblioteka Ludowa. Toledo 1894 i Biblioteka Polska. Toledo 1898-1906³.

W trakcie kwerend nie natrafiono na – typowe dla prasy zaboru austriackiego – noworoczniki pocztowe.

ZBIERANIE MATERIAŁÓW

Puntem wyjścia do pracy nad woluminem była znajdująca się w Pracowni Bibliografii Retrospektywnej XIX i XX w. Instytutu Historii PAN w Warszawie kartoteka czasopism, jednodniówek i kalendarzy emigracyjnych, której kompletowanie rozpoczęło się dziesiątki lat temu. W czasie opracowywania wol. 1-3 trafiały do niej związane z emigracją materiały znalezione podczas kwerend, wypisy z literatury międzyzaborowej (w tym także z bibliografii i wydanych drukiem katalogów) oraz wycinki prasowe z czasopism wydawanych na terenach dawnych ziem polskich dotyczące wydawnictw emigracyjnych. Dzięki temu zespół opracowujący wol. 4 miał np. do dyspozycji autopsje i wypisy z katalogów kartkowych z bibliotek rosyjskich wykonane podczas zbierania materiałów do woluminu poświęconego zaborowi rosyjskiemu. Kartotekę uzupełniano też poprzez kwerendy w katalogach internetowych oraz w literaturze przedmiotu. Jednakże podstawową zasadą projektu bibliograficznego Instytutu Historii PAN jest prymarność, a zatem celem było dotarcie do jak największej liczby nadal istniejących i udostępnianych numerów czasopism, jednodniówek i kalendarzy z badanego okresu.

Dzięki dofinansowaniu z Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki⁴ w l. 2019-2023 możliwe były kwerendy zagraniczne: np. w Chicago, Minneapolis, Nowym Jorku, Madison, Londynie i Paryżu, a także w bibliotekach i archiwach polskich: np. w Krakowie, Wrocławiu, Poznaniu i oczywiście w Warszawie. Prezentowany wolumin jest zatem pierwszą bibliografią ciągłych wydawnictw emigracyjnych aspirującą do kompletności, której zestawienie poprzedziły kwerendy w tak różnorodnych i rozsznycanych po świecie zbiorach. Wspomniany grant umożliwił też wydanie zbioru studiów pt.: *Pięć „Ojczyzn” i dwa „Diabły”*. *Zbiór studiów o prasie polonijnej i emigracyjnej w latach 1865-1918* poświęconego badanej problematyce.

Na kwerendy biblioteczne i archiwalne wpłynęło pozytywnie i negatywnie wiele czynników, których nie sposób było przewidzieć na etapie planowania projektu. Olbrzymim utrudnieniem okazał się wybuch pandemii koronawirusa w 2020 r., która sprawiła, że przez wiele miesięcy archiwa i biblioteki były zamknięte, a później korzystanie z nich było możliwe jedynie w ograniczonym zakresie. Poważne skutki dla prac bibliograficznych miała także inwazja Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 r., która doprowadziła do eskalacji trwającej od 2014 r. wojny. Konflikt ten nie tylko uniemożliwił korzystanie z ukraińskich, rosyjskich i białoruskich bibliotek, ale też wpłynął na ogólny wzrost cen lotów, destabilizację sytuacji

³ Bibliotekę Polską jako miesięcznik literacki wydawany w l. 1898-1907 odnotowuje bibliografia J. Wępsięcia (zob. poz. 26) na podstawie roczników statystycznych prasy amerykańskiej Ayera (zob. poz. 2) i Rowella (zob. poz. 1). Zob. Wępsięć Jan: *Polish American Serial Publications 1842-1966* s. 29 (zob. poz. 26). Tomy tej serii zachowały się m.in. w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie oraz w Bibl. Narodowej w Warszawie.

⁴ Grant NPRH numer: 11H 18 0369 86, tytuł: *Opracowanie i wydanie Bibliografii historii Polski XIX i XX wieku. T. III: 1865-1918. Czasopisma, jednodniówki, kalendarze. Wol. 4: Emigracja i Polonia, kierownik: prof. Stefan Gąsiorowski*

międzynarodowej oraz utrudnił, a w niektórych przypadkach nawet zablokował, kontakty z tamtejszymi bibliografami i historykami.

Oprócz katastrof o charakterze globalnym pojawiały się trudności w poszczególnych ośrodkach posiadających przydatne dla badanej tematyki zbiory. Przykładem takiego wydarzenia było zamknięcie Seminarium Duchownego w Orchard Lake i reorganizacja pozostałych funkcjonujących w tym mieście instytucji polonijnych. Nie udało się również uzyskać dostępu do prasy emigracyjnej w Bibliotece Diecezjalnej w Sandomierzu, która znajdowała się w magazynie zamkniętym z uwagi na pleśnienie zbiorów.

Zjawiskiem zdecydowanie zwiększającym dostępność źródeł, które pozwoliło częściowo zneutralizować negatywne skutki opisanych powyżej wydarzeń, jest postępująca cyfryzacja poloników. Dzięki zbiorom dostępnym online takich instytucji jak L'Argonaute, Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona, Gallica, Illinois Digital Newspaper Collections, Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa, Library of Congress, New York State Historic Newspapers, Polonijna Biblioteka Cyfrowa, a także skanom czasopism polskich ze zbiorów lwowskich znajdujących się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibliotece Ukrainy im. Wasyla Stefanyka udostępnionych na stronie Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu prace zespołu nie zostały wstrzymane nawet podczas całkowitego lockdownu. Zwiększenie dostępności prasy emigracyjnej jest też zauważalne w publikowanych w ostatnich latach artykułach na jej temat.

Szeroko zakrojone poszukiwania informacji na temat czasopism emigracyjnych pokazały, że unowocześnianie bibliotek miało też mniej przyjazne strony dla użytkownika. Zwłaszcza w finansowanych ze źródeł prywatnych bibliotekach północnoamerykańskich dążenie do oszczędności sprawiło, że w wielu instytucjach brakowało wykwalifikowanego personelu, który mógłby pomóc w korzystaniu z jej zbiorów (tym cenniejsze są biblioteki i archiwa, które wciąż zatrudniają profesjonalnych bibliotekarzy). W kilku skrajnych przypadkach kontakt z czytelnikami został całkowicie przerzucony na programy komputerowe typu chatbot, które na obecnym etapie rozwoju nie były w stanie udzielać wartościowych dla bibliografa odpowiedzi. Pewnych problemów dostarczyło także korzystanie ze zbiorczych katalogów, w których stosowano ujednolicony opis bibliograficzny dla wszystkich korzystających z niego instytucji. Zazwyczaj samo wskazanie, że w danej bibliotece znajdują się jakieś potencjalnie interesujące zbiory było cenne. Czasem okazywało się jednak, że opis w katalogu nie do końca pasował do faktycznego stanu posiadania danej instytucji⁵. Fakt ten, choć mało istotny dla zwykłego czytelnika, stanowi utrudnienie w pracy bibliografa. Podczas przygotowywania poprzednich woluminów bibliografii dzięki porównywaniu starszych, obecnie często już niedostępnych katalogów kartkowych sporządzonych przez zatrudnionych w danej instytucji bibliotekarzy, udało się dokonać kilku interesujących odkryć (np. odszukać nieznane wcześniej dodatki lub prospekty).

W czasie zbierania materiałów do woluminów bibliografii poświęconych prasie dał się również zauważyć problem złego stanu zachowania egzemplarzy wynikający z niestaranego ich przechowywania. Decydujący wpływ na przetrwanie gazet miała liczba i siła oddziaływania polskich instytucji kultury działających na danym obszarze. Na ziemiach polskich funkcjonowały instytucje zajmujące się gromadzeniem pamiątek narodowych i dbaniem o polski dorobek piśmienniczy, jak np. Biblioteka Jagiellońska, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Biblioteka Kórnicka, co przełożyło się na stosunkowo dobry stan zachowania prasy z tego terenu. Podobnie działalność polskich instytucji kultury we Francji i w Szwajcarii

⁵ W trakcie trwania projektu zgłaszano dostrzeżone błędy i nieścisłości odpowiednim instytucjom dzięki czemu część z nich została skorygowana jeszcze w trakcie trwania projektu.

sprawiła, że liczne egzemplarze polskiej prasy wychodzącej w Europie są nadal dostępne. Sytuacja w Stanach Zjednoczonych i innych krajach zamorskich była diametralnie inna. W omawianym okresie nie powstały tam żadne polskie instytucje gromadzące w sposób zorganizowany i systematyczny polską prasę. Tytuły prasowe, które zachowały się do naszych czasów, przetrwały bądź dzięki temu, że zostały wysłane do ośrodków w Europie albo trafiły do bibliotek amerykańskich, albo znalazły się w kolekcjach prywatnych lub małych ośrodków i później zostały przekazane do polskich instytucji, jak np. powstałe w 1935 r. Muzeum Polskie w Ameryce.

Niemniej ok. 40% znanych tytułów prasowych wydawanych w Stanach Zjednoczonych i innych krajach obu Ameryk, nie znajduje się w ogólnie znanych zbiorach bibliotecznych lub archiwalnych i prawdopodobnie nie zachowało się do naszych czasów. Dotyczy to zwłaszcza czasopism wydawanych przez niewielkie organizacje lub ukazujących się w mniejszych ośrodkach polonijnych. Dlatego w ustalaniu pełnego zestawienia czasopism, kalendarzy i jednodniówek zostały wykorzystane w bardzo dużym stopniu wzmianki w dostępnej prasie. Redakcje gazet polonijnych, zwłaszcza amerykańskich, zazwyczaj interesowały się innymi czasopismami, zamieszczały wiadomości o ich pojawieniu się i zamknięciu, o wydawcach i redaktorach, zmianach personalnych, wchodziły z nimi w dyskusje i ostre konflikty, zamieszczały plotki i potwarze. W opisach czasopism w woluminie zamieszczone są w adnotacji wzmianki prasowe o czasopismach nie odnalezionych⁶ oraz uzupełnienia informacji o gazetach, których niekompletne egzemplarze udało się odnaleźć. Oczywiście nie każdą taką wzmiankę o ukazaniu się nowego periodyku można było traktować jako wiarygodną. Tytuły często mylono albo zapisywano z błędami, bywało też, że ze zbytnim wyprzedzeniem ogłaszano wydawnictwo, które ostatecznie nie dochodziło do skutku. W związku z tym w tomie pominięte zostały gazety wspomniane jedynie w pojedynczych wzmiankach w prasie, chyba że opisy te zawierały np. cytaty lub omówienie zawartości danego numeru świadczące, że już on się ukazał. Powyższa selekcja ma na celu uniknięcie dodawania do statystyk polskiej prasy emigracyjnej nowych tytułów, których istnienie nie zostało w należyty sposób potwierdzone w źródłach.

Nie uwzględniano także nieudanych przedsięwzięć, co do których udało się ustalić, że na pewno nie doszły do skutku. Przykładowo w grudniu 1892 r. pojawił się projekt wydawania czasopisma w języku angielskim w celu zaznajomienia Amerykanów z kulturą i historią Polski pt.: „Freedom and Art”. Przedsięwzięcie firmowali Zygmunt Słupski i A. F. Kozieł, który później jednak odcinał się od tej inicjatywy⁷. Mimo szumnych zapowiedzi wydanie czasopisma coraz bardziej odsuwało się w czasie. Ostatecznie w kwietniu 1893 r. zamiast prospektu angielskiego czasopisma wyszła broszura w języku polskim zawierająca artykuł Słupskiego pt.: *Mikołaj Kopernik w związku z Kolumbem*⁸. Według tłumaczeń nadsyłanych przez Słupskiego do redakcji polskich czasopism przyczyną niepowodzenia miała być śmierć jego siostry, Izabeli Young, która miała być tłumaczką tekstów zamieszczanych w piśmie. Część redakcji niechętnych Słupskiemu, np. „Kuryer Polski” z Milwaukee sugerowała jed-

⁶ Zdecydowano się na zastosowanie tej formy zapisu w celu podkreślenia, że ustalenia nie mają charakteru ostatecznego. Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN. Red. A. Markowski. Warszawa 2006 s. 610 podaje, że w r. 1998 do ortografii polskiej wprowadzono zasadę dopuszczającą oddzielne pisanie partykuły nie z imiesłowami przymiotnikowymi, jeśli chce się podkreślić czasownikowy charakter zaprzeczonego imiesłowu. Zasada ta ma zostać zmieniona od stycznia 2026 r.

⁷ Kozieł A. F.: W sprawie założenia pisma angielskiego dla obrony interesów narodowych, Dziennik Chicagoski R. 3: 1892 nr 304: 31 XII s. 2; Telegraf R. 1: 1892 nr 37: 14 VII, s. 1; Kuryer Polski R. 5: 1892 nr 288: 7 XII s. 1; Echo. Buffalo R. 7: 1893 nr 12: 18 V s. 1.

⁸ Słupski Zygmunt: *Mikołaj Kopernik w związku z Kolumbem*. (Tłumaczenie[!] z “Freedom and Art.”). Chicago 1893.

nak, że właściwym powodem fiaska były machinacje finansowe założyciela, w tym także zaprzepaszczenie donacji od Paderewskiego w wysokości 500 dolarów⁹.

Dużą pomocą przy zbieraniu materiałów były roczniki informujące o prasie wydawanej w Stanach Zjednoczonych na czele z *G. P. Rowell & Co. American Newspaper Directory Containing Accurate Lists of All the Newspapers and Periodicals Published in the United States and Territories, and the Dominion of Canada and British Colonies of North America* i *N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual: containing a Catalogue of American Newspapers, a List of All Newspapers of the United States and Canada*. Należy jednak pamiętać, że informacje w nich zawarte opierały się na danych przekazywanych przez wydawców, w związku z czym nie zawsze były aktualne lub w pełni wiarygodne. Zazwyczaj występowało roczne opóźnienie, ale – zwłaszcza w przypadku czasopism z mniejszych ośrodków – mogło upłynąć kilka lat, zanim zostały one odnotowane w powyższych informatorach. Z tego powodu wydawnictwa tego typu zazwyczaj nie uwzględniały czasopism efemerycznych, które przetrwały krócej, niż rok. Czasem brak aktualizacji prowadził do sytuacji absurdalnych. Przykładowo *N. W. Ayer...* wymienia J. R. Porwita jako redaktora „Górnika” z Wilkes Barre w l. 1910-1913, choć ten zmarł 16 X 1911 r.¹⁰ Podstawowym celem roczników takich jak informatory Nathaniela Wheelera Ayera i George’a Presburego Rowella było dostarczenie przedsiębiorcom i handlarzom informacji, w jakich gazetach warto się ogłaszać. W związku z tym nie zawierały one danych o czasopismach, które z różnych względów nie zamieszczały płatnych reklam, takich jak np. gazetki szkolne, część pism parafialnych czy branżowych. Dodatkowo amerykańskie informatory popełniały liczne błędy w polskich nazwiskach i tytułach, które czasem znacząco utrudniały możliwość ich identyfikacji.

Od początku 2024 r. Biblioteka Narodowa w Warszawie zmieniła zasady udostępniania tej części swoich zbiorów, którą posiada tylko w jednym egzemplarzu (co dotyczy znacznej części wydawnictw emigracyjnych i polonijnych). Nie można już ich zamawiać do czytelní, tylko są kierowane do skanowania, które zazwyczaj zajmuje kilka tygodni. Procedura ta, choć za jakiś czas z pewnością zaowocuje większą dostępnością wspomnianych materiałów, utrudniła korekty i uzupełnienia przeprowadzane w ostatniej fazie projektu. Niezbyt korzystne z punktu widzenia zamiejscowego użytkownika okazało się także wykupywanie przez polskie biblioteki dostępu online do wybranych publikacji, gdyż nie podlegają one wypożyczeniem międzybibliotecznym.

Podczas opracowywania opisów bibliograficznych korzystano ze starszych bibliografii i opracowań w całości lub częściowo poświęconych prasie emigracyjnej. Wśród najważniejszych autorów należałoby wymienić: Karola Estreichera¹¹, Henryka Nagla¹², Żannę Kormanową¹³, Wacława Kruszkę¹⁴, Stanisława Osadę¹⁵, Stanisława Zielińskiego¹⁶ i Jana

⁹ Wydawnictwo “Freedom and Art” wstrzymane. *Kuryer Polski* R. 6: 1896 nr 118: 19 V s. 4.

¹⁰ *N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual...* 1910 s. 807, 1911 s. 840, 1912 s. 843, 1913 s. 846 (zob. poz. 2); *Z Wilkes Barre, Pa. Dziennik Chicagoski* R. 22: 1911 nr 248: 25 X s. 8.

¹¹ Estreicher K.: *Bibliografia polska. Cz. 1: Stolecie[!] XIX. Katalog 50 000 druków polskich lub Polski dotyczących od roku 1800, ułożony abecedłowo według autorów i przedmiotów z wyrażeniem cen księgarskich*. T. 1-7. Kraków 1870-1882; tenże: *Bibliografia polska XIX stulecia. Lata 1881-1900*. T. 1-4. Kraków 1906-1916 (zob. również T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22).

¹² Nagiel Henryk: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce i jego 30-letnie dzieje* (zob. poz. 297).

¹³ Kormanowa Żanna: *Materiały do bibliografii druków socjalistycznych na ziemiach polskich w latach 1866-1918*. Warszawa 1935 (zob. również T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109).

¹⁴ Kruszka Wacław: *Historia polska w Ameryce* (zob. poz. 274).

¹⁵ Osada Stanisław: *Prasa i publicystyka polska w Ameryce* (zob. poz. 278).

¹⁶ Zieliński Stanisław: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą 1830-1934* (zob. poz. 17).

Wępsięcia¹⁷. Zaletą najstarszych z wymienionych prac jest dostęp do czasopism bieżących. Ich autorzy mogli też prowadzić kwerendy w zbiorach, które nie przetrwały do czasów obecnych. Przykładowo S. Zieliński korzystał z prasy przechowywanej w Bibliotece Rapperswilskiej i Polskim Archiwum Wojennym przy Centralnej Bibliotece Wojskowej, które później spłonęły w trakcie II wojny światowej. J. Wępsięć jako pierwszy przeprowadził szeroko zakrojoną kwerendę w poszukiwaniu polskich czasopism emigracyjnych w instytucjach północnoamerykańskich. Z kolei Ż. Kormanowa szczegółowo badała polskie i rosyjskie archiwalia oraz zbiory biblioteczne dotyczące szeroko rozumianego ruchu socjalistycznego. Szczególnie cenne przy opracowywaniu rozdziałów poświęconych kalendarzom okazały się prace Władysława i Wojciecha Chojnackich¹⁸. Autorzy ci przeprowadzili szeroko zakrojoną kwerendę w biblioteka krajowych i zagranicznych oraz w księgozbiorach osób prywatnych¹⁹, tak więc informacje podane w ich pracach cechują się znaczną wiarygodnością.

Wymienieni powyżej autorzy przykładali wielką wagę do porządkowania zebranego materiału dotyczącego dziejów czasopiśmiennictwa. W ich pracach można znaleźć rozważania poświęcone wiarygodności źródeł, wspominających o słabiej zachowanych tytułach prasowych. Ustalenia te, jeśli różniły się od danych uzyskanych z autopsji, podawano w adnotacji. W bibliografii pominięto zatem czasopisma, jednodniówki i kalendarze, których istnienie autorzy powyższych opracowań uznawali za wątpliwe, o ile nie uzyskano informacji na ich temat z innych źródeł. Przykładowo nie uwzględniono „Światła” i „Gazety Nowojorskiej” istniejących być może w latach 60. XIX w. w Nowym Jorku, które za niepewne uznawał już H. Nagiel²⁰.

Problematyczne okazało się jednak kilka gazet odnotowanych przez starsze bibliografie, których istnienia nie udało się potwierdzić w źródłach z epoki. Jeśli okazywało się, że taki tytuł jest pomyłkowo odnotowanym innym periodykiem, to informacje o błędzie umieszczano w adnotacji do opisu danego czasopisma. Usunięto również tytuły, odnośnie których ustalono, że ukazywały się przed 1865 r. lub po 1918 r. Przykładowo Stanisław Osada, a za nim późniejsi badacze prasy, rejestrują wychodzący w l. 1916-1920 w Chicago „Kurjer Narodowy”²¹. Błędne lata wychodzenia w tym przypadku wytknął J. Wępsięć, który jednocześnie mylnie odnotował „Codzienny Kurjer Narodowy” z l. 1915-1917²². Wszystkie powyższe informacje dotyczą „Codziennego Kurjera Narodowego”, którego numer okazowy ukazał się w grudniu 1919 r.²³

W przypadku tytułów niepolskojęzycznych poświęconych Słowianom starano się ustalić, jakie organizacje stały za ich wydawaniem i czy jednym z nieoficjalnych celów nie było promowanie tzw. sprawy polskiej na arenie międzynarodowej. Przykładowo założony w 1917 r. w Paryżu miesięcznik „Le Monde Slave” wydawany był przez Francuzów Ernesta Denisa i Roberta de Caixa. Jak podkreślono we wstępie wydawnictwo to miało reprezentować francuski punkt widzenia i choć zapowiedziano, że będą czynione starania, żeby

¹⁷ Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... (zob. poz. 26).

¹⁸ Zwłaszcza bibliografia: Chojnacki Władysław, Chojnacki Wojciech: Bibliografia kalendarzy polonijnych 1838-1982 (zob. poz. 38).

¹⁹ W bibliografii 84% pozycji opisano z autopsji. Zob. Chojnacki W., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 14 (zob. poz. 38). Części opisanych przez tych autorów kwerend nie udało się dotrzeć podczas prac nad niniejszą bibliografią.

²⁰ Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 37 (zob. poz. 297).

²¹ Osada S.: Prasa i publicystyka polska... s. 38 (zob. poz. 278); Zieliński S.: Bibliografia czasopism polskich... s. 71 (zob. poz. 17).

²² Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 35-36, 77-78 (zob. poz. 26).

²³ Egzemplarz zachował się w Bibl. Narodowej w Warszawie. Różne warianty tytułu wynikają zapewne z tego, że wyraz „codzienny” w winiecie został zapisany powyżej mniejszą czcionką. O rozpoczęciu wychodzenia Kurjera... informowała też prasa polskoamerykańska, np. Jedność-Polonia R. 12/28: 1919 nr 49: 6 XII s. 4.

pozyskać autorów chorwackich, czeskich czy polskich, to kwestie związane z Rosją miały być siłą rzeczy na pierwszym miejscu²⁴. Z kolei miesięcznik „Les Annales des Nationalités” notowany m.in. przez bibliografię Zielińskiego²⁵, w rzeczywistości był wydawnictwem francusko-litewskim nastawionym niechętnie do przejawów polskiego nacjonalizmu²⁶. W związku z tym tytułów tego rodzaju w *Bibliografii...* nie uwzględniono. Odnotowano natomiast „Bulletin des Nationalités de Russie” (zob. poz. 210) – pismo wydawane przez ukraińskie środowiska emigracyjne, ale mające ambicje podejmować kwestie wszystkich mniejszości narodowych zamieszkujących Imperium Rosyjskie, w tym także Polaków.

Tak jak wspomniano, bibliografia nie uwzględnia także czasopism obcojęzycznych, w redakcjach lub drukarniach których pracowali Polacy, ale które nie były poświęcone sprawom Polonii lub emigracji polskiej. Przykładowo Bolesław Motz był założycielem dwumiesięcznika „Revue Clinique d’Urologie”, który jednak w całości poświęcony był kwestiom medycznym²⁷.

W rozdziałach poświęconych literaturze dotyczącej prasy emigracyjnej i polonijnej uwzględniano wszystkie opracowania, monografie i artykuły poświęcone w całości lub w znacznym stopniu historii wydawnictw ciągłych. Nie odnotowano prac poświęconych życiu i działalności społeczności polskich na emigracji, w których korzystano z prasy jako źródła, ale nie zawierających nowych ustaleń czy rozważań dotyczących tej części ruchu wydawniczego. Przykładowo monumentalna praca zbiorowa „Dzieje Polonii w Ameryce Łacińskiej” pod redakcją Marcina Kuli z pewnością stanowi podstawowe źródło wiedzy o środowiskach polonijnych w Ameryce Środkowej i Południowej, ale nie zawiera ani osobnych fragmentów poświęconych prasie ani szczegółowych informacji na jej temat. W związku z tym zdecydowano się nie umieszczać tej pracy jako literatury do historii prasy²⁸. Nie uwzględniano także artykułów i monografii poświęconych tematyce emigracyjnej, ale powstałych na bazie prasy wydawanej na terenie ziem polskich pod zaborami²⁹.

W części *Bibliografii...* poświęconej literaturze zebrano możliwie pełną listę publikacji na temat polskich emigracyjnych czasopism, jednodniówek i kalendarzy, uwzględniając nie tylko uznane artykuły i monografie spełniające współczesne kryteria publikacji naukowej, ale też prace popularnonaukowe i pamiętnikarskie. Z uwagi na to, że artykuły i opracowania na temat emigracyjnych periodyków zaczęły powstawać niedługo po ukazaniu się pierwszych tego rodzaju publikacji, to część poświęcona literaturze obejmuje wydawnictwa ukazujące się od lat 70. XIX w. do końca 2023 r. Znalezienie jednolitego i przekonywującego kryterium selekcji tych materiałów byłoby niezwykle trudne, więc postanowiono zamieszczać wszystkie publikacje poświęcone czasopismom, jednodniówkom i kalendarzom emigracyjnym bez oceniania ich przydatności dla badacza czy nowatorstwa w opisywanej dziedzinie. W związku z tym ograniczono też do minimum adnotacje przy pozycjach z literatury, w których podawano jedynie informacje np. o rozdziałach poświęconych prasie w danej książce, omawianych w niej tytułach prasowych wraz z odsyłaczami oraz – w przypadku publikacji których tytuł nie wskazuje przyczyny znalezienia się w danym rozdziale – krótkie wyjaśnienie czemu jest ona istotna dla badanej problematyki. W adnotacji zamieszczono

²⁴ Fichelle Alfred: *Origines et développement de l’Institut d’études slaves (1919-1949)*. *Revue des Études Slaves* Vol. 27: 1951 s. 94 n.

²⁵ Zieliński S.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 24 (zob. poz. 17).

²⁶ Watson David Robin: *Jean Pélissier and the Office Central des Nationalités, 1912-1919*. *The English Historical Review* Vol. 110: 1995 nr 439 s. 1191.

²⁷ *PSB T. 22 z. 1(92)* s. 161.

²⁸ *Dzieje Polonii w Ameryce Łacińskiej*. Zbiór studiów pod red. Marcina Kuli. Wrocław [etc.] 1983.

²⁹ Np. Smolana Krzysztof: *Początki czasopiśmiennictwa dotyczącego polskiej emigracji i Polonii, wydawanego na ziemiach polskich*. *The Polish Migration Review/Polski Przegląd Migracyjny* 2017 nr 2 s. 45-53.

także informacje o recenzjach danej publikacji. Teksty te, często pisane przez autorów artykułów i monografii na temat historii prasy, pokazują, które publikacje wzbudziły zainteresowanie lub dyskusję, a które przeszły bez echa.

UKŁAD I BUDOWA OPISÓW

Na początku woluminu zamieszczono dwa rozdziały poświęcone bibliografiom i katalogom prasy emigracyjnej oraz materiałom i opracowaniom dotyczącym całej prasy emigracyjnej. Resztę tomu podzielono na pięć części według kontynentów: Europa, Ameryka Północna, Ameryka Południowa, Azja i Afryka. Uwzględniono tylko te kraje i kontynenty, w których w omawianym okresie ukazywały się gazety i kalendarze wydawane na potrzeby skupisk emigracji polskiej. Na początku każdej części znajduje się rozdział poświęcony ogólnym materiałom i opracowaniom dotyczącym prasy tego regionu, a następnie rozdziały zawierające opisy czasopism, jednodniówek i kalendarzy pogrupowane według krajów w układzie alfabetycznym. Na początku każdego rozdziału poświęconego wydawnictwom ciągłym z danego kraju także umieszczono podrozdział z opisami dotyczącej ich literatury przedmiotu. Wszystkie pozycje z literatury przedmiotu poświęconej historii czasopiśmiennictwa ułożone zostały w porządku chronologicznym. Opisy czasopism, jednodniówek i kalendarzy uporządkowano alfabetycznie w obrębie danego rozdziału. Ponadto, podobnie jak w poprzednich woluminach, wydzielono dwa podokresy – lata 1865-1914 i 1914-1918 (od wybuchu I wojny światowej³⁰ do jej zakończenia) wyodrębniając w ten sposób periodyki, które rozpoczęły wychodzić w czasie wojny.

Opis główny wykonywano na podstawie pierwszego numeru, a w razie jego braku na podstawie pierwszego odnalezionego numeru. Odstąpiono od tej zasady, w pojedynczych przypadkach, kiedy pierwszy odnaleziony numer pochodził z czasów znacznie późniejszych, niż data pierwszego numeru, a z innych źródeł wiadomo było, że we wcześniejszym okresie istnienia danego periodyku występowały znaczące różnice w tytule, częstotliwości itd. Wtedy rekonstruowano ten etap na podstawie wzmianek z epoki, co zaznaczano na początku adnotacji.

W przypadku czasopism/jednodniówek/kalendarzy nie odnalezionych opis główny rekonstruowano na podstawie najwcześniejszych wzmianek prasowych lub – w razie braku informacji z epoki – na podstawie najstarszych informacji z bibliografii i literatury przedmiotu. W opisach tego rodzaju nawiasy kwadratowe stosowano w wyjątkowych przypadkach, kiedy zachodziła konieczność dodania informacji z publikacji znacznie późniejszych.

Czasopisma, co do których istnienia pojawiły się wątpliwości oznaczono gwiazdką. Do tej kategorii należą druki, notowane przez najważniejsze monografie i opracowania, których istnienia nie udało się potwierdzić w źródłach z epoki.

Opis główny czasopisma składa się z następujących elementów:

Tytuł – odnotowany w oryginalnej pisowni na podstawie pierwszego numeru lub pierwszego zachowanego numeru. Od zasady tej odstępowano w wyjątkowych przypadkach, jeśli pierwszy odnaleziony numer pochodził z późniejszego okresu, a na podstawie innych źródeł udało się potwierdzić, że czasopismo pierwotnie wychodziło pod innym tytułem. Jeśli tytuł poprzedzony był rodzajnikiem, to rodzajnik ten umieszczano po przecinku na końcu tytułu. Tytułów czasopism w językach kongresowych nie tłumaczono. W pozostałych przypadkach podano polskie tłumaczenie w nawiasie kwadratowym. W opisie

³⁰ Przyjęto jako datę graniczną 28 VII 1914 r.

głównym odnotowywano też inne wersje językowe tytułu i podtytułu, jeśli pojawiły się w winiecie. W przypadku tytułów nie odnalezionych podawano najstarszą znaną wersję tytułu lub – w razie występowania kilku wariantów tytułu z tego samego okresu – najpopularniejszą.

Podtytuł

Częstotliwość – w przypadkach, kiedy częstotliwość nie wynikała z informacji zawartych w tytule lub podtytule, bądź jeśli mogły być one mylące, w nawiasie kwadratowym podawano określenia takie jak np. miesięcznik, tygodnik.

Instytucja sprawcza, redaktorzy i wydawcy – zachowano oryginalną pisownię i tytułaturę przy nazwiskach. Nazwisko pierwszego redaktora lub wydawcy dodawano w klamrze w przypadkach, kiedy nie pojawiło się ono w numerze, na podstawie którego sporządzany był opis główny, ale rolę danej osoby udało się potwierdzić na podstawie późniejszych źródeł.

Miejsce wydania – podawane w oryginalnej pisowni na podstawie autopsji. W przypadku braku miejsca wydania w czasopiśmie informacje o nim podawano w klamrze na podstawie innych źródeł lub literatury. Przy miejscowościach z Ameryki Północnej i Południowej uwzględniano, jeśli wystąpiła w autopsji, także nazwę stanu podaną po przecinku. W przypadku stanów w Stanach Zjednoczonych Ameryki stosowano tradycyjne skróty występujące w badanych czasopismach (zob. wykaz skrótów)

Lata wychodzenia – oznaczenia roczników i numerów podawano w języku oryginału. W przypadku, jeśli pierwszy lub ostatni rok wychodzenia czasopisma jest niepewny dodawano znak zapytania w nawiasie kwadratowym.

Drukarnia – w przypadku, jeśli miejsce druku było inne, niż miejsce wydania czasopisma dodawano nazwę miejscowości, w której mieściła się drukarnia.

Format – format biblioteczny, którego podstawą jest długość grzbietu (do 20 cm – 16°, od 20 do 25 cm włącznie – 8°, od 25 do 35 cm włącznie – 4°, powyżej 35 cm – 2°). Niestety w przypadku części zbiorów online nie podawano rozmiarów skanowanych gazet. Informacje te starano się w miarę możliwości uzupełnić o dane na temat fizycznie zachowanych egzemplarzy, ale nie we wszystkich przypadkach było to możliwe. Wówczas starano się podawać dane o formacie z innych źródeł (np. z informatorów Rowella i Ayera); informacje o formacie nie pochodzące z autopsji odnotowywano w opisie głównym w nawiasie kwadratowym.

Zrezygnowano z oznaczenia legalności stosowanego w poprzednich woluminach na końcu opisu głównego. Zamiast tego informacje o ewentualnych zakazach rozpowszechniania na terenie państw zaborczych zamieszczano w adnotacji.

Wszystkie opisy czasopism opatrzone adnotacją. Na jej początku w porządku chronologicznym podawano informacje z autopsji dotyczące zmian elementów wymienionych w opisie głównym, nakładów i numerów specjalnych. W następnej kolejności podano wzmianki z innych tytułów prasowych i informacje z roczników statystycznych z epoki. Potem umieszczano dodatkowe informacje z literatury (tylko te dotyczące historii czasopisma w istotny sposób uzupełniające lub różniące się od danych z autopsji). Pod koniec adnotacji zamieszczano informację o najczęściej powtarzanych w literaturze przedmiotu błędach. Jeśli dana pomyłka była powielana przez wielu autorów, to ograniczano się do wskazania najwcześniejszego tekstu, w którym się pojawiła. Na końcu adnotacji podawano szczegółowe informacje o zasobie bibliotek i archiwów, z których korzystano przy sporządzaniu opisów. Odnotowywano także egzemplarze udostępniane w bibliotekach cyfrowych.

W przypadku czasopism, do których egzemplarzy nie udało się dotrzeć, na początku adnotacji podano informację: pismo/jednodniówka/kalendarz nie odnaleziony. Zapis ten nie ma charakteru kategoriycznego, co starano się oddać za pomocą pisowni. Z uwagi na duże rozproszenie zbiorów polonijnych może się okazać, że część z czasopism, do których nie

udało się dotrzeć w czasie trwania projektu, znajduje się np. w rękach prywatnych, zbiorach mniej znanych bibliotek lub w archiwach – w kolekcjach, których opis nie wskazuje na taką zawartość. Elementy opisu głównego w nie odnalezionych czasopismach podawano w takiej formie zapisu, w jakiej pojawiły się najczęściej w najwcześniejszych wzmiankach w prasie.

Pod adnotacją wymieniono dodatki oraz literaturę poświęconą danemu czasopismu w układzie chronologicznym. Dodatki samoistne posiadają osobne opisy.

Na końcu prezentowanego woluminu znajduje się sześć indeksów, z których każdy posiada własny wstęp objaśniający jego zakres:

Indeks tytułów czasopism, jednodniówek i kalendarzy (zawiera ponadto odsyłacze od wszystkich wariantów tytułów czasopism jednodniówek i kalendarzy, jakie pojawiły się w opisach, a także tytuły czasopism opisanych w pozostałych tomach i woluminach *Bibliografii...* oraz czasopism niepolskich);

Indeks nazwisk oraz tytułów prac anonimowych i zbiorowych;

Indeks nazw geograficznych (w tym miejsc wydania);

Indeks nazw drukarni (w układzie według miast);

Indeks instytucji, przedsiębiorstw, organizacji społecznych i politycznych;

Indeks rzeczowy (zawierający hasła nie uwzględnione we pozostałych indeksach).

Bibliografia... została opracowana przez zespół Pracowni Bibliografii Retrospektywnej XIX i XX w. Instytutu Historii PAN w Warszawie w składzie: dr Aleksandra Bańkowska, mgr Marlena Kapica-Jezińska, dr Elżbieta Nowosielska, mgr Katarzyna Sulej, dr Adrianna Sznajik, mgr Klaudia Wakułowska-Kapcia przy współpracy prof. Stefana Gąsiorowskiego. Opisy bibliograficzne czasopism opracowały: A. Bańkowska, E. Nowosielska, K. Sulej, K. Wakułowska-Kapcia, opisy literatury: M. Kapica-Jezińska i A. Sznajik, opisy kalendarzy: K. Sulej, opisy jednodniówek: E. Nowosielska. Całość prac nadzorowała E. Nowosielska. Ponadto w czasie trwania projektu na różnych etapach prac pomagali mgr Anna Cholewa-Adameczyk i mgr Damian Ślęk.

Prezentowany obecnie wolumin byłby znacznie uboższy, gdyby nie pomoc licznych osób pracujących w polskich archiwach i bibliotekach oraz historyków zajmujących się badaniami nad prasą. Szczególne podziękowania należą się dyrektorze Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago Małgorzacie Kot, dzięki której udało zorganizować się kilka kwerend w tej instytucji, a także Halinie Misterce kierownicze archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce, i Teresie Sromek, które przygotowały i udostępniły archiwalia. Przez cały czas trwania projektu zespół konsultował się również z dawną kierowniczką Pracowni... i redaktorką poprzedniego tomu, Danutą Urszulą Ścięgosz-Karpińską, która zawsze chętnie dzieliła się wiedzą i doświadczeniem z zakresu prac bibliograficznych. Podziękowania należą się także Megan Browndorf z The University of Chicago Library, Magdalenie Głodek i Arkadiuszowi Roszkowskiemu z Biblioteki Polskiej w Paryżu, Margaret Grumeretz z University DePaul, Danielowi Kiperowi, Janinie Lasce, Katie Mascari z Saint Louis University Pius XII Memorial Library, dr hab. Annie Mazurkiewicz prof. Uniwersytetu Gdańskiego, Renacie C. Vickrey z Elihu Burrit Library w New Britain, Elisabeth Walle z Bibliothèque Nationale de France, Bogdanowi Horbalowi z New York Public Library.

Członkowie zespołu, który opracował obecny wolumin, mają nadzieję, że stanie się on przydatnym kompendium dla badaczy z różnych dziedzin zainteresowanych historią prasy. Prezentowana bibliografia będzie mogła też służyć jako przewodnik dla bibliotek lub kolekcjonerów i zachęcić do przyszłej digitalizacji trudniej dostępnych, rzadkich zbiorów.

WYKAZ SKRÓTÓW I OZNACZEŃ BIBLIOGRAFICZNYCH

abp – arcybiskup	hr. – hrabia, hrabina
An. – Année, Anno	Hrsg. – Herausgeber
b. m. wyd. – bez miejsca wydania	Ia. – Iowa
b. r. wyd. – bez roku wydania	Ill. – Illinois
Bd. – Band	ilustr. – ilustracja, ilustrator, ilustrował
Bibl., bibl. – Bibliothek, biblioteca, biblioteka, bibliothèque	im. – imienia
bibliogr. – bibliografia	Imp., Impr. – Imprimerie
bp – biskup	in. – inni, inny
br. – broj	Inc. – Incorporated
c. k. – cesarsko-królewski	Ind. – Indiana
Cal. – Kalifornia	inż. – inżynier
Co. – Company, Company	itd. – i tak dalej
Comp. – Company, Company	itp. – i tym podobne
Conn. – Connecticut	jęz. – język
cz. – część	k. – koło, karta
d. – dnia	kal. – kalendarz
D. C. – Dystrykt Kolumbii	Kas. – Kansas
dat. – datowany	ks. – książdz
Del. – Delaware	KUL – Katolicki Uniwersytet Lubelski
dn. – dnia	l. – lata
dod. – dodatek	Ltd. – Limited
dot. – dotyczy	m. wyd. – miejsce wydania
Dr., dr – Doktor, doktor	Mass. – Massachusetts
Druk., druk. – drukarnâ, drukarnia, drukowany, drukeraĵ	Md. – Maryland
ed., éd. – editore, edited, editor, éditeur	Mich. – Michigan
egz. – egzemplarz	Minn. – Minnesota
etc. – et cetera	Mo. – Missouri
fasc. – fascicolo	Mr. – pan
fot. – fotografia	Mrs. – pani
G. – God	Mt. – mount
hab. – habilitowany	n. – numer
hist. – historia	N. J. – New Jersey
	N. Y. – Nowy Jork
	nacz. – naczelny

- nadtyt. – nadtytuł
nakł. – nakład, nakładca
Nebr. – Nebraska
NKN – Naczelny Komitet Narodowy
nlb. – nieliczbowany
No., no., No, no – numer, numero
np. – na przykład
Nr., Nr, nr – numer
O., Oh. – Ohio
odp. – odpowiedzialny
ok. – około
oo. – ojcowie
oprac. – opracował
p. – pan
Pa. – Pensylwania
PAN – Polska Akademia Nauk
PAU – Polska Akademia Umiejętności
podł. – podłużna
podtyt. – podtytuł
pol. – polski
poz. – pozycja
pp. – panowie
PPS – Polska Partia Socjalistyczna
prof. – profesor
PSB – Polski słownik biograficzny
pseud. – pseudonim
pt. – pod tytułem
publ. – publisher
PWN – Państwowe Wydawnictwo Naukowe
r. b. – rok bieżący
R., r. – rocznik, rok
R. I. – Rhode Island
rec. – recenzja
red. – redaktor, redaktorka, redakcyjna, redakcyjny
rev. – reverend
réd. – rédacteur
rys. – rysował, rysownik, rysunek
s. – strona
SBP – Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Sp. z o. o. – Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
Sp. z o. p. – Spółka z ograniczoną poręką
ss. – strony
St. – saint
Stow. – Stowarzyszenie
sum. – summary
sygn. – sygnatura
ś.p. – świętej pamięci
św. – święty
T., t. – tom
tabl. – tablica
Tex. – Teksas
tj. – to jest
tłum. – tłumacz
tow. – towarzystwo, towarzysz
typ., typogr. – typografia, typographia; tipografiã, tipografia
tys. – tysiąc
tyt. – tytuł, tytułowy, tytułowa
tzn. – to znaczy
tzw. – tak zwany
Uniw. – uniwersytet
uzup. – uzupełnienie, uzupełniony
Vol., vol. – volumin
w. – wiek
Wash. – Washington
wg – według
Wis. – Wisconsin
wol. – wolumin
wyd. – wydawca, wydawczyni, wydanie
wydawn. – wydawnictwo, wydawniczy
x – ksiądz
xx – księża
z. – zeszyt
zarz. – zarząd
zob. – zobacz
Zsf. – Zusammenfassung

BIBLIOGRAFIA

**CZASOPISMA, JEDNODNIÓWKI
I KALENDARZE
1865-1918**

EMIGRACJA I POLONIA

D. CZASOPISMA, JEDNODNIÓWKI I KALENDARZE

6. EMIGRACJA I POLONIA

a. BIBLIOGRAFIE, KATALOGI CZASOPISM
I KALENDARZY

1. Geo[rge] P[resbury] Rowell & Co's American Newspaper Directory Containing Accurate Lists of All the Newspapers and Periodicals Published in the United States and Territories, and the Dominion of Canada and British Colonies of North America. New York 1873 Geo. P. Rowell and Co., Publishers ss. 608, nlb. 7.

Wydawnictwo ukazywało się w l. 1869-1908. Od 1873 r. notuje także polskie pisma ukazujące się w Stanach Zjednoczonych i w Kanadzie.

2. Ayer N. W. & Son's American Newspaper Annual: containing a Catalogue of American Newspapers, a List of All Newspapers of the United States and Canada, 1880. Philadelphia 1880 N. W. Ayer & Son 8° ss. 616.

- Toż ..., 1881. Philadelphia 1881 ss. 736.
- Toż ..., 1882. Philadelphia 1882 ss. 832.
- Toż ..., 1883. Philadelphia 1883 ss. 910.
- Toż ..., 1884. Philadelphia 1884 ss. 994.
- Toż ..., 1885. Philadelphia 1885 ss. 996.
- Toż ..., 1886. Philadelphia 1886 ss. 1010.
- Toż ..., 1888. Philadelphia 1888 ss. 1072.
- Toż ..., 1889. Philadelphia 1889 ss. 1126.
- Toż ..., 1890. Philadelphia 1890 ss. 1348.
- Toż ..., 1891. Philadelphia 1891 ss. 775.
- Toż ..., 1892. Philadelphia 1892 ss. 800.
- Toż ..., 1893-1894. Philadelphia 1894 ss. 1481.
- Toż ..., 1895. Philadelphia 1895 ss. 1483.
- Toż ..., 1896. Philadelphia 1896 ss. 1126.
- Toż ..., 1897. Philadelphia 1897 ss. 1504.
- Toż ..., 1898. Philadelphia 1898 ss. 1504.
- Toż ..., 1899. Philadelphia 1899 ss. 1517.
- Toż ..., 1900. Philadelphia 1900 ss. 1556.
- Toż ..., 1901. Philadelphia 1901 ss. 1026.
- Toż ..., 1902. Philadelphia 1902 ss. 1074.
- Toż ..., 1903. Philadelphia 1903 ss. 1626.
- Toż ..., 1904. Philadelphia 1904 ss. 1644.
- Toż ..., 1905. Philadelphia 1905 ss. 1059.

- Toż ..., 1906. Philadelphia 1906 ss. 1299.
- Toż ..., 1907. Philadelphia 1907 ss. 1346.
- Toż ..., 1908. Philadelphia 1908 ss. 1348.
- Toż ..., 1909. Philadelphia 1909 ss. 1350.
- Toż ..., 1910. Philadelphia 1910 ss. 1362.
- Toż ..., 1911. Philadelphia 1911 ss. 1418.
- Toż ..., 1912. Philadelphia 1912 ss. 1289.
- Toż ..., 1913. Philadelphia 1913 ss. 1410.
- Toż ..., 1914. Philadelphia 1914 ss. 1398.
- Toż ..., 1915. Philadelphia 1915 ss. 1282.
- Toż ..., 1916. Philadelphia 1916 ss. 1290.
- Toż ..., 1917. Philadelphia 1917 ss. 1293, 30.
- Toż ..., 1918. Philadelphia 1918 ss. 1320.

Zawiera spis czasopism ukazujących się w Stanach Zjednoczonych i w Kanadzie.

3. Lord & Thomas' Pocket Directory. For... A Complete List of Newspapers, Magazines, and Periodicals in the United States and Canada, Omitting Such as Do Not Insert Advertisements. Chicago 1890 nlb. 15, ss. 526, nlb. 3.

Ostatni rocznik tego przewodnika ukazał się za 1922 r. Publikacja rejestruje także polskie czasopisma.

4. Smull's Legislative Hand Book and Manual of the State of Pennsylvania 1891. Compiled and published under direction of Tho[mas] B[aumgardner] Cohran. Harrisburg 1891 E. K. Meyers State Printer ss. nlb. 7, LXXXVI, 755, nlb. 4.

Roczniki ukazują się co najmniej od 1866 r. do 1936 r., od 1888 r. zamieszczają spis prasy wydawanej w stanie Pensylwania, a od 1891 r. notują także polskie tytuły czasopism.

5. Bibliografia emigracji polskiej w Ameryce. *Przegląd Emigracyjny* R. 1: 1892 nr 7 s. 65-68.

Zawiera informacje m.in. o czasopismach polskich w Ameryce Północnej w l. 1832-1892.

6. Nelson Chesman & Co's Newspaper Rate Book, 1899. Including a Catalogue of Newspapers

and Periodicals in the United States and Canada. St. Louis-Chicago [1899] ss. 530.

Toż ..., 1901. Including a Catalogue of Newspapers and Periodicals in the United States and Canada. St. Louis [1901] ss. 524.

Toż ..., 1911-1912. Including a Catalogue of Newspapers and Periodicals in the United States and Canada. St. Louis [1911] ss. 592.

Toż ..., 1915-1916. Including a Catalogue of Newspapers and Periodicals in the United States, Canada, Cuba, Porto Rico, Philippine Islands and Hawaiian Islands. St. Louis [1915] ss. 606.

Na s. 426 informacja o nakładach czasopism.

7. Czasopisma polskie wydawane w Ameryce w r. 1903. *Przewodnik Bibliograficzny* R. 27: 1904 nr 10 s. 202-203, nr 12 s. 257-258.

Lista sporządzona głównie na podstawie spisu nadesłanego do redakcji przez księgarza Michała P. Paryskiego, brata Antoniego Alfreda Paryskiego.

8. Canadian Newspaper Directory, The. A Complete List of the Newspapers and Periodicals Published in the Dominion of Canada and Newfoundland, with Full Particulars. Published by A. McKim. 5th edition. Montreal-Toronto 1907 Limited Advertising Agency 8° ss. 308, 116, nlb. 3.

Wydawnictwo ukazywało się nieregularnie w l. 1892-1942. Od 1907 r. notuje także polskie czasopisma ukazujące się w Kanadzie.

9. Lipkowski Józef: Pisma polskie w Ameryce Północnej i Południowej. *Rocznik Towarzystwa Polskiego Literacko-Artystycznego* R. 1: 1911/12 s. 44-46.

Wykaz tytułów.

10. Lipkowski Józef: Tablica chronologiczna polskich pism emigracyjnych od r. 1860; Dawne roczniki i kalendarze emigracyjne. *Rocznik Towarzystwa Polskiego Literacko-Artystycznego* R. 1: 1911/12 s. 37-40.

11. Spis gazet polskich w Ameryce. *Kalendarz i Przewodnik Amerykańsko-Polski* 1909 s. 221-226.

Toż ..., 1910 s. 217-224.

Toż ..., 1911 s. 111-112.

Wykaz pism polskich na całym świecie, 1914 s. 134-140.

Wykaz tytułów czasopism polskich ukazujących się w Ameryce Północnej i Południowej. W 1914 uwzględniono również czasopisma z terenów zaborów.

12. Severance Frank Hayward: Publications of the Buffalo Historical Society. Vol. 19. Buffalo-New York 1915 Buffalo Historical Society ss. 592.

Zawiera bibliografię czasopism z Buffalo również w jęz. polskim.

13. List of Russian, other Slavonic and Baltic Periodicals in the New York Public Library, A. Compiled by Herman Rosenthal. New York 1916 Public Library 8° ss. 36.

Na s. 27-30 zawiera listę m.in. polskojęzycznych czasopism, wydawanych zarówno w kraju jak i na emigracji, znajdujących się w zbiorach biblioteki publicznej w Nowym Jorku.

14. Strzembosz Alojzy Władysław: [Materiały do bibliografii polskich czasopism emigracji po 1831 r.]. B. m. wyd. [przed 1917]. Rękopis.

Niezatytułowany rękopis, którego tytuł nadano na potrzeby katalogu Bibl. Narodowej w Warszawie.

15. Jasińska Stanisława: Czasopisma emigracyjne w Bibliotece Kórnickiej. Poznań 1930 8° ss. 7, nlb. 1.

Odb.: *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej* Z. 2: 1930 s. 117-122.

Odnosnie zasobu Biblioteki Kórnickiej PAN zob. także poz. 24.

16. Kirżnic Abram: Di jidiše prese in der gewezener rusiſher imperie (1823-1916). Moskwe-Charkow-Minsk 1930 Centraler Felker-Farlag fun FSSR ss. 150.

Bibliografia obejmuje również czasopisma wy-

dawane na emigracji, ale przeznaczone do rozpowszechniania na terytorium Rosji m.in.: *Di Lecte Pasirungen*. Genewa 1904-1906 (zob. poz. 184), *Der Idiŝer Arbajter* (zob. poz. 239), *Der Arbajter* (zob. poz. 233), *Di Proletariŝe Welt* (zob. poz. 248).

17. Zieliński Stanisław: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą 1830-1934*. Warszawa 1935 Nakładem Światowego Związku Polaków z Zagranicy 8° ss. 308, nlb. 3, mapa 1.

Uwzględnić także czasopisma w jęz. polskim wydawane na obszarze państw zaborczych.

Rec.: Borkowska W[ładysława], *Przegląd Biblioteczny* R. 11: 1937 s. 36-41.

18. *American Newspapers 1821-1936. A Union List of Files Available in the United States and Canada*. Ed. by Winifred Gregory. New York 1937 H. W. Wilson Co. 2° ss. XVI, nlb. 6, 791, nlb.16.

Zawiera informacje również o polskich czasopiśmiech ukazujących się w Stanach Zjednoczonych i w Kanadzie oraz o miejscu ich przechowywania.

19. *Bibliography of Foreign Language Newspapers and Periodicals Published in Chicago*. Chicago, Ill. 1942 Chicago Public Library Omnibus Project 4° ss. 150.

Na s. 90-103 bibliografia czasopism z Chicago w jęz. polskim.

20. *Checklist of Pennsylvania Newspapers, A. Prepared by the Pennsylvania Historical Survey*. Vol. 1: Philadelphia County. Harrisburg 1944 Pennsylvania Historical Commission 8° ss. XII, 323.

21. Willging Eugene P., Hatzfeld Herta: *Nineteenth Century Polish Catholic Periodical Publications in the United States*. Cz. 1-3. *Polish American Studies* Vol. 12: 1955 No. 3/4 s. 88-100, Vol. 13: 1956 No. 1/2 s. 19-35, Vol. 13: 1956 No. 3/4 s. 89-101.

Zob. także poz. 23 i poz. 339.

22. Blaser Fritz: *Bibliographie der Schweizer Presse mit Einschluss des Fürstentums Liechten-*

stein. Halbband 2. Basel 1956 Birkhäuser s. 697-1441. *Quellen zur Schweizer Geschichte*. Neue Folge. Abteilung 4. Handbücher Bd. 7.

M.in. wykaz czasopism polskich publikowanych w Szwajcarii w XIX i XX wieku.

23. Willging Eugene P., Hatzfeld Herta: *A List of Nineteenth Century Catholic Polish Periodical Publications in the United States*. *Polish American Studies* Vol. 14: 1957 No. 1/2 s. 37-40.

Lista powstała na podstawie bibliografii publikowanej w l. 1955-1956 (zob. poz. 21).

Zob. także poz. 339.

24. Kurdelska Janina: *Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych 1830-1939 w Bibliotece Kórnickiej*. *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej* Z. 7: 1959 s. 409-467.

Odnosnie zasobu Bibl. Kórnickiej PAN zob. także poz. 15.

25. Tatarowicz Kazimiera: *Katalog poloników periodycznych wydanych zagranicą do roku 1939*. Zbiory Biblioteki Jagiellońskiej. Kraków 1961 Nakładem Uniw. Jagiellońskiego 8° ss. 193, nlb. 2.

Katalog obejmuje również periodyki w jęz. polskim wychodzące na terenie Austro-Węgier, Niemiec i Rosji.

Rec.: Grzegorzczak Piotr: *Nowe bibliografie*. *Ruch Literacki* R. 3: 1962 z. 3 s. 150-152; Skrzypek Józef, *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* T. 3: 1963 [druk.] 1964 z. 1 s. 368-370.

26. Wępsięc Jan: *Polish American Serial Publications 1842-1966. An Annotated Bibliography*. Chicago 1968 4° ss. 191.

Rec.: Kowalik Jan: *Bibliografia czasopism polonijnych w USA*. *Kultura*: 1969 nr 4(259) s. 142-147.

27. Chaix Paul, Lange Eugénie, Ossorguine Tatiana: *Périodiques en langue russe publiés en Europe de 1855 à 1917*. *Cahiers du Monde russe et soviétique* Vol. 11: 1970 No. 4 s. 629-709.

Zawiera m.in. pisma wydawane przez Bund.

28. Ethnic Press in the United States, The. Lists of Foreign Languages, Nationality and Ethnic Newspapers and Periodicals in the U.S. New York, N.Y. [1974] American Council for Nationalities Service 4°.

Maszynopis zawiera m.in. spis polskich czasopism ukazujących się w Stanach Zjednoczonych (przy części z nich błędy w opisie np. niewłaściwa data początkowa), ss. 8. Każda sekcja poświęcona innej grupie etnicznej ma odrębną paginację.

29. Bukiet Albert: Materiały do bibliografii Polonica Ameryki Łacińskiej. Buenos Aires 1975 8° ss. nlb. 12, 246.

Na s. 153-190 spis kalendarzy, czasopism i redaktorów.

Rec.: Chojnacki Wojciech, *Przegląd Zachodni* 1977 nr 5/6 s. 320-328.

30. Zurawski Joseph W.: Polish American History and Culture. A Classified Bibliography. Chicago 1975 Polish Museum of America 4° ss. XIV, 218.

Na s. 30-33 zawiera bibliografię dotyczącą historii polskich wydawnictw seryjnych ukazujących się w Stanach Zjednoczonych.

31. Drzewieniecki Walter M.: Polonica Buffalensis. Annotated Bibliography of Source and Printed Materials Dealing with the Polish-American Community in the Buffalo, New York, Area. Buffalo, N. Y. 1976 Buffalo and Erie Country Historical Society 4° ss. 148.

Na s. 138-144 o prasie.

Rec.: Chojnacki Wojciech, *Przegląd Polonijny* R. 5: 1979 z. 1(11) s. 127-130.

32. Wynar Lubomyr R., Wynar Anna T.: Encyclopedic Directory of Ethnic Newspapers and Periodicals in the United States. Second Edition. Littleton, Colo. 1976 Libraries Unlimited 8° ss. 248.

Na s. 153-162 o prasie polskiej.

33. Chojnacki Władysław, Chojnacki Wojciech: Materiały do bibliografii polonii amerykań-

skiej w latach 1854-1939. Cz. 1. *Przegląd Zachodni* 1977 nr 5/6 s. 277-304.

Na s. 301-304 o prasie.

34. Ethnic Newspapers and Periodicals in Michigan. A Checklist. Ed. Richard J. Hathaway. Ann Arbor 1978 Michigan Archival Association 4° ss. XIV, 107.

Rec.: Nir Roman, *Przegląd Polonijny* R. 6: 1980 z. 1 s. 137-139.

35. Materiały do bibliografii dziejów emigracji oraz skupisk polonijnych w Ameryce Północnej i Południowej w XIX i XX wieku. Pod red. Ireny Paczyńskiej i Andrzeja Pilcha. Kraków-Warszawa 1979 Nakładem Uniw. Jagiellońskiego 8° ss. 524. Zeszyty Naukowe Uniw. Jagiellońskiego. Prace Polonijne. Z. 3.

Zawiera m.in. wykaz bibliografii czasopism emigracyjnych i polonijnych (s. 68-73), czasopism specjalistycznych dotyczących emigracji (s. 81-84) oraz bibliografię historii prasy polonijnej (s. 154-158).

Rec.: Kopruckownik Albin, *Rocznik Lubelski* T. 23/24: 1981/82 [druk.] 1985 s. 206-208.

36. Zbiory i prace polonijne Biblioteki Narodowej. Polonia collections and works of the National Library. Informator. Oprac. Andrzej Kłossowski. Warszawa 1982 Bibl. Narodowa 8° ss. 112, nlb. 2.

M.in. o czasopismach na s. 30-34.

37. Katalog polskich czasopism emigracyjnych w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie. Oprac. Barbara Nałęcz, Ludgarda Pawlaczyk, pod red. naukową Edwarda Stańczaka. Warszawa 1983 Wydawn. Uniw. Warszawskiego 4° ss. 215.

Rec.: Kulikowski Marek, *Polish American Studies* Vol. 43: 1986 No. 1 s. 108-109.

38. Chojnacki Władysław, Chojnacki Wojciech: Bibliografia kalendarzy polonijnych 1838-1982. Wrocław 1984 Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawn. PAN 8° ss. 365, nlb. 3, ilustr.

Bibliografia ta obejmuje również kalendarze w jęz. polskim ukazujące się w l. 1838-1918 na terytorium Austro-Węgier, Niemiec i Rosji z wyłączeniem ziem należących do Rzeczypospolitej przed 1772 r.

Rec.: Bieńkowski Wiesław, *Studia Historyczne* R. 29: 1986 z. 4 s. 653-655; Jakubowska Urszula, *Dzieje Najnowsze* R. 18: 1986 nr 1 s. 153-156; Zawistowski Theodore L[ebiedzik], *PNCC Studies* Vol. 6: 1985 s. 132-134; Zawistowski T. L., *The Polish Review* Vol. 31: 1986 No. 4 s. 339-341; Gach Piotr Paweł, *Studia Polonijne* T. 2: 1987 [druk.] 1992 s. 288-291; Wilkoń Teresa, *Przegląd Polonijny* R. 13: 1987 z. 2(44) s. 121-122; Myśliński Jerzy, *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej* R. 32: 1993 nr 2 s. 122.

39. Winiarz Adam: Bibliografia prasy polskiej na Dalekim Wschodzie w latach 1917-1949. *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej* R. 25: 1986 nr 1 s. 125-135.

Zawiera m.in. informacje o Listach Polskich z Dalekiego Wschodu (zob. poz. 1116).

40. Wynar Lubomyr R.: Guide to the American ethnic press. Slavic and East European newspapers and periodicals. Kent, Oh. 1986 Center for the Study of Ethnic Publications, School of Library Science, Kent State University 8° ss. 280, errata.

Na s. 111-142 bibliografia czasopism polskich ukazujących się w Stanach Zjednoczonych.

Rec.: Miller Sally M., *Journal of American Ethnic History* Vol. 7: 1987/88 No. 2: s. 78-80.

41. Immigrant Labor Press in North America, 1840s-1970s, The. An Annotated Bibliography. Vol. 2: Migrants from Eastern and Southeastern Europe. Ed. by Dirk Hoerder, assistant ed. Christiane Harzig. New York 1987 Greenwood Press ss. XVII, 725.

Na s. 56-95 wstęp i bibliografia autorstwa Jana Wępsięcia dotycząca polskich czasopism. Zawiera także rozdziały dotyczące innych grup, które wyemigrowały z terenu byłej Rzeczypospolitej.

Rec.: Cohen Lizabeth, *Journal of American Ethnic History* Vol. 9: 1989/90 No. 1 s. 143-145.

42. Newspaper & Journal Articles Regarding The Polish National Catholic Church & Related Items. An Annotated bibliography. Compiled and ed. by Bernard Wielewinski. Scranton 1987 Commission on History & Archives Polish National Catholic Church 4° ss. nlb. 2, 258, nlb. 2.

Zawiera także informacje o artykułach z polsko-amerykańskiej prasy z l. 1865-1918.

Na s. 1-86 indeks według tytułu czasopisma i daty.

43. Guide to Polish American Newspapers and Periodicals in Microform, A. Compiled by Frank Renkiewicz and Anne Bjorkquist. [St. Paul] 1988 Immigration History Research Center, University of Minnesota ss. 59, ilustr.

44. Katalog czasopism polonijnych XIX i XX wieku w zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Oprac. Elżbieta Jagielska. Wrocław 1996 Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum ss. VIII, 437, nlb. 1.

45. Lis-Kozłowski Stanisław: Materiały do bibliografii poloników argentyńskich 1898-1982. Warszawa 1996 Bibl. Narodowa 4° ss. 101.

Na s. 27-36 o prasie. Z okresu do 1918 r. dotyczy tylko pisma Echo Polskie. Buenos Aires 1913-1915 (zob. poz. 1073).

Rec.: Supruniuk Mirosław Adam: Polonica argentyńskie. *Archiwum Emigracji. Studia, szkice, dokumenty* 1998 z. 1 s. 225-227.

46. Miszczuk Marian: Bibliografia emigracyjnej i polonijnej prasy harcerskiej 1914-2001. Warszawa 2002 Tomiko 8° ss. 157, ilustr., sum.

47. Katalog czasopism Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce. Oprac. Grażyna Federowicz, Urszula Stasiak. Warszawa 2013 Bibl. Narodowa ss. 128.

Dotyczy również czasopism sprzed 1918 r.

b. MATERIAŁY I OPRACOWANIA
DOTYCZĄCE CAŁEJ EMIGRACJI

48. Prasa periodyczna polska po za granicami Polski. *Gazeta Narodowa* R. 11: 1872 nr 155 s. 1-2.

Dotyczy czasopism polskich ukazujących się w Europie i w Stanach Zjednoczonych.

49. [Giller Agaton]: O potrzebie prasy emigracyjnej. *Ruch Literacki* R. 5: 1878 nr 8 s. 113-114.

O potrzebie założenia nowego polskiego czasopisma politycznego w Europie z uwagi na cenzurę na ziemiach polskich pod zaborami.

50. -i-: Jubileusze polskich wydawnictw prasowych zagranicą. *Przegląd Graficzny, Wydawniczy i Papierniczy* R. 12: 1931 nr 3 s. 25.

Dotyczy również prasy sprzed 1918 r.

51. Wolert Władysław: Prasa polska zagranicą. *Prasa* R. 5: 1934 z. 6/8 s. 3-6.

Dotyczy m.in. czasopism ze Stanów Zjednoczonych, Brazylii i Francji.

52. Zieliński Stanisław: Czasopiśmiennictwo polskie za granicą. *Prasa* R. 7: 1936 nr 6/7 s. 22-23.

53. Borejsza Jerzy Wojciech: Prasa Zjednoczenia Emigracji Polskiej (1866-1870). *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* T. 3: 1963 z. 1 s. 72-125.

Dotyczy pism m.in.: *Niepodległość* (zob. poz. 186), *La Concorde* (zob. poz. 103) i *Zmowa* (zob. poz. 140).

54. Borejsza Jerzy Wojciech: Z dziejów polskiej prasy emigracyjnej (1863-1865). *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* T. 4: 1965 z. 1 s. 50-104.

55. Borejsza Jerzy Wojciech: Emigracja polska po powstaniu styczniowym. Warszawa 1966 PWN 8° ss. 487 nlb. 1.

Na s. 157-169 rozdział pt.: Prasa wychodźstwa postyczniowego.

56. Kalembka Sławomir: Czasopiśmiennictwo emigracji popowstaniowych XIX wieku. W: Prasa polska w latach 1661-1864. Pod red. Jerzego Łojka. Warszawa 1976 PWN s. 272-355.

Na s. 341-355 także o prasie emigracyjnej w l. 1865-1870.

57. Paczkowski Andrzej: Prasa polonijna w latach 1870-1939. Zarys problematyki. Warszawa 1977 Bibl. Narodowa 8° ss. 162, nlb. 2, tabl. 1.

Rec.: Lechicki Czesław: Dorobek Prasowy Wychodźstwa. *Zeszyty Prasoznawcze* R. 19: 1978 nr 2(76) s. 97-98; Ślisz Andrzej, *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej* R. 17: 1978 nr 4 s. 135-136; Renkiewicz Frank, *Polish American Studies* Vol. 38: 1981 No. 1 s. 89-90.

58. Chojnacki Wojciech: Kalendarze w języku polskim wydane poza granicami Polski w latach 1873-1979 jako źródło wiadomości o Polonii. *Ze Skarbca Kultury* Z. 35: 1981 s. 99-110.

Dotyczy również kalendarzy ukazujących się na terenie państw zaborczych Prus i Austro-Węgier.

59. Orzechowski Emil: Media polonijne a więź Polonii z krajem oraz promocja Polski na świecie. *Zeszyty Prasoznawcze* R. 42: 1999 nr 1/2(157/158) s. 83-91.

Ogólne rozważania uwzględniające m.in. czasopisma emigracyjne ukazujące się przed 1918 r.

60. Kukła Wiesław, Miszczuk Marian: Emigracyjna i polonijna prasa harcerska 1914-2003. Materiały i źródła. Warszawa 2003 Tomiko 8° ss. 47, nlb. 1.

61. Kaczmarek Marlena: Geneza i rozwój prasy polonijnej oraz emigracyjnej. *Rocznik Prasoznawczy* R. 6: 2012 s. 171-191.

62. Kolasa Władysław Marek: Prasa Wielkiej Emigracji (1832-1870) w polskim prasoznawstwie. *Zeszyty Prasoznawcze* R. 56: 2013 nr 3(215) s. 389-400.

63. *Z Badań nad Księżką i Księgozbiorami Historycznymi 2017 Tom specjalny: Polonika w zbiorach obcych.* ss. 597.

Tom specjalny czasopisma. Zawiera m.in.: Chwastyk-Kowalczyk Jolanta: Pułapki czyhające na badacza polskiej prasy emigracyjnej na obczyźnie w XX i XXI wieku s. 469-480; Sieradzka Danuta: Kalendarze polonijne Związku Narodowego Polskiego w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej (wybrane zagadnienia) s. 567-577; Brzóska Robert, Smolana Krzysztof: Biblioteki polonijne w krajach Ameryki Łacińskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Argentyny s. 579-592.

64. Kiper Daniel: Wpływ polskiej emigracji w Europie Zachodniej na życie polityczne Polonii amerykańskiej na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XIX wieku. *Studia Polonijne* T. 40: 2019 s. 145-164.

Artykuł dotyczący relacji pomiędzy emigracją polską w Europie Zachodniej (zwłaszcza we Francji i Szwajcarii) oraz Polonią amerykańską, a także genyzy Związku Narodowego Polskiego.

65. Kiper Daniel: Ewolucja roli polskich organizacji emigracyjnych po powstaniu styczniowym (do roku 1880). *Studia Polonijne* T. 41: 2020 s. 95-107.

Artykuł omawia działalność polskich organizacji samopomocowych, finansowych, oświatowych i dobroczynnych we Francji, Niemczech, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych.

c. MATERIAŁY I OPRACOWANIA DOTYCZĄCE EMIGRACJI I POLONII W EUROPIE

66. Mickiewicz Władysław: Emigracja polska 1860-1890. Kraków 1908 Księgarnia Spółki Wydawniczej Polskiej 8° ss. nlb. 6, 172.

O prasie emigracyjnej na s. 139-172.

67. Karbowski Antoni: Młodzież polska akademicka za granicą 1795-1910. Kraków 1910

Nakładem Zjednoczenia Towarz[ystwa] Młodzieży Polskiej za Granicą 8° ss. XVI, nlb. 2, 435.

Na s. 293-301 wymienione czasopisma i kalendarze. Autor omawia m.in. następujące tytuły: Przyszłość. Paryż 1866 (zob. poz. 127), Przyszłość. Zurych 1873-1874 (zob. poz. 196), Między Nami. Liège 1872 (zob. poz. 80), Jednodniówka. Dziennik polityczny, handlowy i literacki. Antwerpia 1895 (zob. poz. 84).

68. Akcja polska zagranicą. (Wywiad „Now[ej] Gaz[ety]” z p. Wład[ysławem] Baranowskim). *Nowa Gazeta* R. 11: 1916 nr 572 s. 1-2.

Wywiad przeprowadzony przez Piotra [Pawła] Góreckiego, w którym omówiono m.in. tytuły prasowe wydawane przez organizacje polskie w Europie Zachodniej.

69. Baranowski Władysław: Wojenne wydawnictwa polskie dla obcych. *Nowa Gazeta* R. 12: 1917 nr 1 wyd. poranne s. 4-5, nr 2 wyd. poranne s. 1.

Część pierwsza dotyczy prasy emigracyjnej, m.in. pism Polonia (zob. poz. 123) i La Revue de Pologne (zob. poz. 151), a część druga – broszur wydawanych we Francji i Szwajcarii.

70. Wolert Wład[ysław]: Reklama narodu. *Romans i Powieść* R. 9: 1917 nr 16 s. 7-8.

Dotyczy m.in. pism o sprawie polskiej we Włoszech, Francji, Szwajcarii i Wielkiej Brytanii.

71. Nadolski Bronisław: Sądy Agatona Gillera o prasie emigracyjnej. *Kurier Literacko-Naukowy* R. 11: 1934 nr 10 s. 8-9.

Uwagi o polskich pismach emigracyjnych, głównie francuskich i szwajcarskich, zamieszczone w korespondencji z Juliuszem [Julianem] Łukaszkowskim z l. 1865-1883.

72. Jarkowski Stanisław [Teofil]: La presse polonaise de la langue française dans les relations in-

ternationales de la Pologne. Esquisse d'information documentée par 60 planches. Warszawa 1939 Wyższa Szkoła Dziennikarska 8° ss. 47, nlb. 1, ilustr.

Dotyczy pism polskich w jęz. francuskim wydawanych m.in. we Francji, Szwajcarii i Rosji.

73. Radykalni demokraci polscy. Wybór pism i dokumentów 1863-1875. Wyboru dokonała, wstępem i przypisami opatrzyła: Felicja Romaniukowa. Warszawa 1960 PWN 8° ss. LXIII, 620, ilustr., nlb. 6.

Zawiera m.in. wybór tekstów z prasy emigracyjnej paryskiej, genewskiej i londyńskiej: Gminy (zob. poz. 180), Niepodległości (zob. poz. 186), Zmowy (zob. poz. 140), Le Peuple Polonais (zob. poz. 189), Rzeczypospolitej Polskiej (zob. poz. 199) i Głosu Wolnego (zob. poz. 238).

74. Żabicki Zbigniew: Z problemów ideologii i estetyki pozytywizmu. Publicystyka emigracyjna Józefa Tokarzewicza na tle prądów epoki. Warszawa 1964 Państwowy Instytut Wydawniczy 8° ss. 370, nlb. 5.

Dotyczy m.in. pism: Niepodległość (zob. poz. 186), Zmowa (zob. poz. 140), Gmina (zob. poz. 180).

75. Borejsza Jerzy Wojciech: Trzy szkice o prasie emigracyjnej po 1863 r. *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* T. 6: 1967 z. 1 s. 31-62.

Zawiera: Działalność prasowa Hotelu Lambert na emigracji po powstaniu styczniowym; Emigracja po 1863 roku o działalności prasowej Józefa Ignacego Kraszewskiego; Z rewolucyjnych lat Józefa Tokarzewicza (od prasy studenckiej do „Gminy”)

Gmina zob. poz. 180

76. Florkowska-Frančić Halina: Między Łozanną, Fryburgiem i Vevey. Z dziejów polskich organizacji w Szwajcarii w latach 1914-1917. Kraków 1997 Zakład Wydawn. „Nomos” 8° ss. 367.

Omawia także czasopisma wydawane lub subwencjonowane przez polskie organizacje we Francji i w Szwajcarii.

77. Małyśzek Dariusz: Powstanie nad Bajkałem 1866 roku w polskiej prasie emigracyjnej. W: *Zesłańcy postyczniowi w Imperium Rosyjskim*. Studia dedykowane profesor Wiktorii Sliwowskiej. Red. Eugeniusz Niebelski. Lublin-Warszawa 2008 Wydawn. KUL, Instytut Historii PAN s. 91-102.

Artykuł napisany na podstawie trzech czasopism emigracyjnych ukazujących się we Francji i Wielkiej Brytanii: Niepodległości (zob. poz. 186), Głosu Wolnego (zob. poz. 238) i Wiary (zob. poz. 138).

d. BELGIA

Czasopisma 1865-1914

78. Biuletyn Związku Stowarzyszeń Polskiej Młodzieży Postępowej. [Wychodzi nieregularnie]. [Liège] 1909, nr 1-[-?]. Impr. Danzig, Paris.

Odnaleziono jedynie nieliczbowany i niedatowany numer pierwszy. Na s. 1, przy informacji od Zarządu Związku Stowarzyszeń Polskiej Młodzieży Postępowej, podano datę: Leodjum [Liège] w czerwcu 1909 r. oraz wspomniano, że kolejne biuletyny wychodzić będą „w miarę potrzeby”, natomiast na s. 8 zawiadomiono, że Biuletyn... z winy drukarni ukazał się z miesięcznym opóźnieniem – na tej podstawie można przypuszczać, że pismo wyszło w czerwcu lub lipcu 1909 r.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się (w formie mikrofilmu) w Bibl. Sejmowej w Warszawie.

79. Dzwon. Pismo młodzieży polskiej. [Wyd. Towarzystwo Postępowej Młodzieży Polskiej]. Liège [Liège] R. 1: 1909 – R. 2: 1910. Rękopis powielany. 4°.

Wychodzi od marca 1909 co najmniej do listopada 1910. Odnaleziono jedynie no 1: marzec z 1909 i no 6: listopad z 1910. W r. 1909 w no 1 w adresie redakcyjnym: „Towarzystwo Postępowej Młodzieży Polskiej” Société des étudiants

polonais dla „Dzwonu”, w numerze tym na s. 1-2 poinformowano, że dochód z pisma przeznaczono na utworzenie przy Muzeum w Rapperswilu stypendium „na dalsze kształcenie się ucznia Polaka prześladowanego przez rząd zaborczy za walkę o szkołę polską” oraz przedstawiono cel powstania pisma: „W obecnej chwili znakiem bojowym całej młodzieży polskiej bez różnicy przekonań społecznych jest niepodległość Polski. Pod ten więc sztandar zaciąga się i nasze pismo. W rozbieżności przekonań społecznych nie zajmujemy określonego stanowiska. Kierować się będziemy jednak tym, że młodzież winna dążyć do wytworzenia sobie światopoglądu, będąc wolną od wpływów, działających w społeczeństwie naszym partyj. [...] Powinno się je znaleźć i niemi połączyć młodzież. Wymianie więc i ścieraniu się zdań między młodzieżą przy szukaniu wspólnych prac i celów – oddajemy swe pismo”, teksty w numerze podpisali: J. M. S. D., Jeden z wielu, Jot-eż, [Gustaw Dreszer] Konrad Młocki [pseud.], L. Broń, N. N.

W r. 1910 w no 6 w adresie redakcyjnym: Towarzystwo Post. Mł. Polskiej Societé Polonaise dla „Dzwonu”, prawdopodobnie w numerze tym nastąpiła zmiana redaktora – w artykule „Od redakcji” na s. 1-2 napisano: „...«Dzwon» w roku bieżącym, a drugim swego wydawnictwa, ma nadzieje pozyskania poparcia ogółu młodzieży [...] a nowa redakcja będzie dbała, aby nie zerwać tych nawiązujących się nici.”, autorami tekstów byli: Os., W. D., Zwolennik tolerancji, Żbik.

Olstowski Przemysław: Generał Gustaw Orlicz-Dreszer (1889-1936). Dowódca wojskowy i działacz społeczno-polityczny. Toruń 2000 s. 39-40 podaje, że Towarzystwo Postępowej Młodzieży Polskiej wydające Dzwon wbrew nazwie było początkowo organizacją neutralną politycznie, która w marcu 1909 r. została przejęta przez Zjednoczenie Towarzystw Młodzieży Polskiej Zagranicą będące ekspozyturą ZET-u w Europie Zachodniej.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie (1909 nr 1) oraz Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1910 nr 6). Nr 1 z 1909 udostępniony jest również na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa.

80. Między Nami. Pismo tygodniowe młodzieży uniwersyteckiej. Liège 1872, nr 1-[?]. Rękopis powielany. 4°.

Wychodzi od 12 II. Wydanie pisma poprzedził prospekt (zob. Literatura). W nr 1 na s. 8 podano informację o częstotliwości: Tygodnik wychodzi co poniedziałek oraz nazwisko w adresie redakcji: Constantin Osman.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 79 (zob. poz. 17) podaje, że wyszło kilka numerów Między Nami, z czego nr 4 miał datę 4 III.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (nr 1) oraz w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (prospekt).

Literatura:

a. Między Nami. Pismo tygodniowe młodzieży uniwersyteckiej. [Prospekt]. Liège 20 st[ycznia] 1872 4° ss. nlb. 3.

81. Ognisko. Przegląd polityczny, historyczny i literacki spraw polskich i słowiańskich. Wychodzi co miesiąc. [Wychodzi nieregularnie]. [Red. Leon Zienkiewicz]. [Bruksela-Paryż] 1866, z. 1-2. Druk. J. H. de Hou, Bruxella. 4°.

Motto: Zestrzelmy myśli w jedno ognisko! I w jedno ognisko duchy! [Adam Mickiewicz: Oda do młodości].

Wychodzi od stycznia do kwietnia 1866. Paginek ciąga w obrębie roku. W adresie redakcji nazwisko: Léon Zienkiewicz, Paris.

W z. 2 poinformowano, że „z powodu niemożności złożenia kaucyi i opłacenia stempla [pismo] nie może wychodzić we Francji, – wychodzi więc w Belgii, skąd znowu niepodobieństwo wydawnictwa w terminach stale oznaczonych”.

Kucharzewski J.: Czasopiśmiennictwo polskie wieku XIX... s. 583 (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 341) podaje, że redaktorami pisma byli L. Zienkiewicz i Wiktor Heltman, a współpracownikiem Edmund Chojecki.

Estreicher K.: Bibliografia polska. [Wyd. 1]. Cz. 1: Stolecie XIX. [Lata 1800-1880]. T. 3 s. 283 (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 22) wśród współpracowników pisma wymienia: Adama[!] Chojeckiego, W. Heltmanna[!], J[ózefata] B[olesława] Ostrowskiego, Tad[eusza] Cieszyń-

skiego, Władysława Wolskiego oraz błędnie odnotowuje, że z. 2 ukazał się w lipcu.

W piśmie Rzeczpospolita Polska Federacyjna Demokratyczno-Socjalna 1869 nr 1: 11 VIII s. 8 (zob. poz. 199) poinformowano, że prenumeratory Ogniska mogą odbierać numery niniejszego czasopisma, stosownie do wysokości złożonej na Ognisko opłaty.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (oryginał znajduje się w Bibl. Jagiellońskiej, która rejestruje to pismo pt.: Ognisko Spraw Polskich i Słowiańskich. Przegląd polityczny, historyczny i literacki).

Literatura:

a. Ognisko. Przegląd polityczny, historyczny i literacki spraw polskich i słowiańskich. [Prospekt]. Bruksela 1866 Druk. J. H. de Hou 4° podł. ss. nb. 1.

Egzemplarz zachował się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

82. Strażnica. Red. Piotr Paweł Górecki, J. Polewko. [Liège?] 1910, nr 1.

Pismo nie odnalezione, organ Związku Stowarzyszeń Polskiej Młodzieży Postępowo-Niepodległościowej (później Unii Stowarzyszeń Polskiej Młodzieży Postępowo-Niepodległościowej).

O wydaniu nr 1 Strażnicy poinformował Piotr Górecki w liście do Wydziału Zagranicznego PPS dat. Leodium, 19 III 1911: „Podczas zjazdów [w Paryżu w grudniu 1910 r.] ukazał się I-szy numer «Strażnicy» – org[anu] ml[odzieży] niepodległościowo-post[epowej]. Numer ten był dalece nieudany i rozeszło go się jedynie 15-e egz. Sami wycofaliśmy go z obiegu. Złożyło się na to niedopatrzenie naszych ludzi. Redakcję po moim wyjeździe objął [J.] Polewko, który napisał chaotyczny wstępny nic nie mówiący artykuł – reszty zaś nadesłanych artykułów nie przeczytał, sądząc, że ja to uczyniłem. Umieszczono tym sposobem niestosowny artykuł w sprawie Żydowskiej i inne”. W tym samym liście wspomniano, że powołano komitet redakcyjny w składzie: P. Górecki (pseud. Pietrek), Eugeniusz Unszlicht (pseud. Iwinicz), Franciszek Bilek (pseud. Ksawer), który zajmie się dalszym wydawaniem pisma – zamiarów tych najprawdopodobniej nie udało się zrealizować.

List P. Góreckiego znajduje się w Archiwum Akt Nowych (Archiwum Londyńskie Polskiej Par-

tii Socjalistycznej, zespół 2/1408, sygn. 305/III, T. 22, podt. 3, k. 3).

83. Wytrwałość. Dziennik narodowy, polityczny i literacki. Wychodzi w niedzielę i czwartek. [Red. Władysław Sabowski]. Bruxella 1864-1865, no 1-37. Druk. J.-H. Dehou. 2°.

Wychodzi od 30 X 1864 do 21 V 1865. Wydanie pisma poprzedził prospekt (zob. Literatura). Założycielem był Jan Kurzyna, pełnomocnik i reprezentant Rządu Narodowego poza granicami zaboru rosyjskiego (po likwidacji stanowiska pełnomocnika organ Komitetu Reprezentacyjnego).

W r. 1864 wydano no 1-13; w no 1 w adresie do korespondencji i redakcji nazwisko: Aleksander Lasocki, Paris; no 3 dat. 6 XI; w no 4: 24 XI poinformowano, że z powodów techniczno-drukarskich nie ukazały się cztery ostatnie numery; od no 8 w adresie do korespondencji nazwisko: J.-H. Dehou (od no 9 również w adresie redakcji); no 13 dat. 27 XII.

W r. 1865 ukazały się no 14-37; no 14 dat. 1 I; w no 18 poinformowano o wprowadzeniu zakazu rozpowszechniania pisma na terenie całej Austrii „z powodu jego tendencji rewolucyjnej”; od no 19: 22 I tygodnik; od no 23: 19 II wychodzi nieregularnie; w no 25 (nadzwyczajnym): 25 II poinformowano, że zgodnie z dekretem Rządu Narodowego z dnia 30 I urząd reprezentanta i pełnomocnika tegoż Rządu poza granicami zaboru rosyjskiego został zniesiony i zastąpiony przez Komitet Reprezentacyjny w składzie: prezydent generał [Józef Hauke-]Bosak, wiceprezydent Aleksander Guttry, ks. kanonik [Kacper] Kotkowski, sekretarz Walerj Tomczyński, komisarz Rządu Narodowego przy Komitecie Reprezentacyjnym Władysław Daniłowski; w no 37 w artykule od redakcji podpisanym przez redaktora Wł. Sabowskiego, poinformowano, że pomimo nieregularnego wychodzenia pisma plotki o zaprzestaniu ukazywania się Wytrwałości są nieprawdziwe.

Estreicher K.: Bibliografia polska. [Wyd. 1]. Cz. 1: Stolecie XIX. [Lata 1800-1880]. T. 5 s. 209 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) podaje, że redaktorem był Wł. Sabowski, a nakładcą A. Guttry; błędnie odnotowuje jeden z inicjałów imienia drukarza: J. M. Dehou.

Borejsza J. W.: Z dziejów polskiej prasy emigracyjnej... s. 94, 98, 100 (zob. poz. 54) podaje,

że współpracownikiem Wł. Sabowskiego przy redagowaniu pisma był Włodzimierz Wolski i że upadło ono z powodu braku funduszy i zaostreżenia przepisów prasowych w Belgii; mylnie odnotowuje, powołując się na wzmiankę od redakcji w nr 18 *Wytrwałości*, że debit pocztowy zniesiono w Prusach.

Ramontowska Franciszka: „Wielka prowokacja” 1864 r. w świetle nowych źródeł archiwalnych. *Przegląd Historyczny* T. 64: 1973 z. 1 s. 85-116 podaje, że Komitet Reprezentacyjny był prowokacją stworzoną przez carskich agentów w celu obalenia legalnych władz emigracyjnych i m.in. przejęcia pisma *Wytrwałość*.

Wg biogramu Wł. Sabowskiego zamieszczonego w PSB T. 34 z. 3(142) s. 248 wydawał on *Wytrwałość* wspólnie z W. Wolskim.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (nr 1-37) oraz udostępnionego na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona (nr 1-21, 23-30, 32-37, dodatek, prospekt).

Dodatki:

1. Dodatek do numeru 37 *Wytrwałości*. [Bruksela] 1865 ss. nlb. 2.

Kontynuuje treść numeru, do którego został dodany; zawiera m.in. polemikę z londyńskim *Głosem Wolnym* (zob. poz. 238).

Literatura:

a. *Wytrwałość*. Dziennik narodowy, polityczny i literacki. [Prospekt]. Paryż 15 października 1864 Druk. E[mile?/] Martinet ss. nlb. 2.

Jednodniówki 1865-1914

84. Jednodniówka. Dziennik polityczny, handlowy i literacki. Antwerpia 1895.

Jednodniówka nie odnaleziona.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 61 (zob. poz. 17) podaje, że egzemplarz druczku przechowywany był w Bibl. Raperswilskiej.

Karbowiak A.: Młodzież polska akademicka zagranicą s. 301 (zob. poz. 67) twierdzi, że Jednodniówka była znana tylko z „zapisków protokolarnych” i podkreśla, że „między tego rodzaju publikacjami nabrała [ona] pewnego rozgłosu”.

e. BUŁGARIA

Czasopisma 1914-1918

85. *Polski Buletin*”. Biuletyn Polski. Organ Polskiego Biura Prasowego w Sofii. Izdanie na Polskiego Buro na Presata v” Sofiâ. [Tygodnik]. Sofiâ. Godina 1: 1917, broj 1-24. Pečatnica „Vitoša”. 2°.

Wychodzi od 15 VII do 31 XII. Biuletyn w jęz. bułgarskim poświęcony sprawom polskim wydawany przez Biuro Prasowe Naczelnego Komitetu Narodowego w Sofii. Broj 14: 15 X wydano w ozdobnej szacie graficznej z powodu setnej rocznicy śmierci Tadeusza Kościuszki. Broj 15: 21 X poświęcono rocznicom śmierci T. Kościuszki i Georgiego Stoykova Rakovskiego. Od broj 18 Pečatnica „Radikal””. W broj 22 Pečatnica na Akč. d-vo „Radikal” [Pečatnica na Akcionemoto Družestvo Radikal”].

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 28 (zob. poz. 17) oraz Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 92 (zob. poz. 25) podają, że redaktorem pisma był Tadeusz Stanisław Grabowski, a wydawcą – Ekspozytura Naczelnego Komitetu Narodowego.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie. Niekompletne egzemplarze zachowały się także m.in. w Bibl. Książąt Czartoryskich w Krakowie (nr 1-9, 11-24) oraz w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (nr 5-22).

Kontynuacją pisma jest *Polski Prëgled*”. Sofia 1918 zob. poz. 86.

Zob. także Bulletin du Bureau Polonais de Presse a Berne poz. 211; Bulletin från Upplysningsbyrån „Polonia” i Stockholm poz. 230; Biuletyn Przedstawicielstwa Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego. Moskwa 1918 – T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5589; Bureau Polonais de Presse à Berne poz. 212; Eco della Stampa Polacca poz. 269; Mitteilungen des Polnischen Pressbüros. Berlin-Charlottenburg 1914-1916 – T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4345a; Polnische Blätter. Berlin-Charlottenburg 1915-1918 – T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4348; Wiener Pressbureau des Obersten Nationalkomitees. Wiedeń 1917 – T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4167.

86. *Polski Prægled*". Przegląd Polski. Izdanie na polskiego búro na pečata v" Sofiã. Organ Polskiego Biura Prasowego w Sofii. Izliza kato rãkopsis" tri pãti mèsečno, na 10, 20 i 30 [Wychodzi jako rękopis 3 x miesięcznie, 10., 20. i 30.]. Sofiã Godina 1: 1918, broj 1/2 – 49/50. 4°.

Wychodzi od 30 I do 30 XII. Pismo w jęz. bułgarskim wydawane przez Biuro Prasowe Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego w Sofii. Kontynuacja tygodnika *Polski Bùletin*" (zob. poz. 85).

Na okładce rocznika podano nazwisko redaktora – T[adeusz] St[anisław] Grabowski. Od broj 3 Pečatniãa na Akc[ionernoto] Dr[uzest]vo „Radikal”" (w dalszych numerach pojawiają się także inne zapisy nazwy drukarni: Pečatniãa na Družestvo „Radikal”, Pečatniãa „Radikal”).

Kontynuacją pisma jest wydawany w l. 1919-1934 *Polsko-B"lgarski Prægled*". Przegląd Polsko-Bułgarski – na okładce rocznika tego pisma podawano podwójną numerację rocznika nawiązującą do *Przeglądu Polskiego*, stąd część katalogów i opracowań podaje, że wychodził on jeszcze w późniejszych latach.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

Zob. także *Bulletin du Bureau Polonais de Presse a Berne* poz. 211; *Bulletin från Upplysningsbyrån Polonia i Stockholm* poz. 230; *Biuletyn Przedstawicielstwa Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego*. Moskwa 1918 – T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5589; *Bureau Polonais de Presse à Berne* poz. 212; *Eco della Stampa Polacca* poz. 269; *Mitteilungen des Polnischen Pressbüros*. Berlin-Charlottenburg 1914-1916 – T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4345a; *Polnische Blätter*. Berlin-Charlottenburg 1915-1918 – T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4348; *Wiener Pressbureau des Obersten Nationalkomitees*. Wiedeń 1917 – T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4167.

Dodatki:

1. Priturka k"m" 50 br. na „Polski Prægled”. S"d"ržanie na *Polski Bùletin*" Godina 1917. (br. 1-24). Izdanie na polskiego búro na pečata v" Sofiã pod" redakciãta na D-r". T. St. Grabowski. Sofiã 1918 4° ss. 4.

Kontynuuje paginację numeru do którego został dodany, zawiera spis artykułów zawartych w pismach *Polski Bùletin*" i *Polski Prægled*".

f. DANIA

Czasopisma 1914-1918

87. *Polak w Danji*. Wychodzi każdego piãtaku. Wyd. i red. Jan J[akub] Kowalczyk. Kopenhaga R. 1: 1918 – R. 2: 1919. Druk.: J. H. Schultz Aktieselskab – Universitetsbogtrykkeri. 2°.

Motto: Bóg i Ojczyzna! Służy wychodźtwa polskiemu w Danji we wszystkich sprawach naród polski obchodzących.

Wychodzi od 5 VII 1918 do 27 VI 1919. Organ Związku Polaków-Katolików w Danii. Wydanie pisma poprzedził nieliczbowany numer okazowy (zob. Literatura poz. a). Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W r. 1918 od nr 14 wyd. i red. J[an] M[ieczysław] Dropiowski i J. J. Kowalczyk.

W r. 1919 w ostatnim numerze poinformowano o zakończeniu wydawania czasopisma, ponieważ redaktor i wydawca J. Kowalczyk opuszcza Danię.

E. Olszewski (zob. Literatura poz. b) podaje, że nakład pisma wynosił ok. 1 tys. egz.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1918 nr 1-26; 1919 nr 1-25). Komplet numerów zachował się także w Det Kongelige Bibliotek w Kopenhadze.

Literatura:

a. *Polak w Danji*. Numer ku uczczeniu J[ana] H[enryka] Dąbrowskiego z dnia 16 VI 1918 r. Wyd. i red. Jan J. Kowalczyk. Kopenhaga 16 VI 1918. Druk. M. Truelsena, Kopenhaga 2° ss. 4.

b. Olszewski Edward: *Związek Polaków-Katolików w Danii (1918-1919)*. *Studia Polonijne* T. 14: 1992 s. 115-132.

Dotyczy także pisma będącego organem Związku.

c. Witkowski Stanisław: *Jan Jakub Kowalczyk wobec tendencji asymilacyjnych wśród wychodźstwa polskiego w Danii w latach 1918-1919*. *Przegląd Polonijny* R. 20: 1994 z. 1(71) s. 107-132.

Dotyczy także pisma wydawanego przez J. J. Kowalczyka.

g. FRANCJA

Materiały i opracowania

88. *Bartoszewicz A[dam] D[ominik]*: (Pisma Emigracji polskiej). Paryż 26 grudnia 1866. *Dziennik Literacki i Polityczny* R. 16: 1867 nr 1 s. 12-14.

List zamieszczony w dziale pt.: *Korespondencje*. Dotyczy pism: Gmina. Genewa 1866-1867

(zob. poz. 180), Przyszłość. Paryż 1866 (zob. poz. 127), Sprawy Towarzystwa Demokratycznego (zob. poz. 200), Wiara. Paryż 1866-1867 (zob. poz. 138).

89. Smogorzewski Kazimierz: Prasa polska w Paryżu. *Dziennik Polski* R. 2: 1917 nr 286(383) s. 2.

Ten sam artykuł przedrukowany w: *Dziennik Związkowy Zgoda* R. 11: 1918 nr 25 s. 8.

M.in. o czasopiśmie: Bulletin Polonais Littéraire Scientifique et Artistique (tytuł pierwotny: Bulletin de l'Association zob. poz. 101), Polonia. Paryż 1914-1926 (zob. poz. 123) i Myśl Polska (zob. poz. 146)

90. V. V.: List Paryski. Prasa polska we Francji. *Tygodnik Polski* 1918 nr 5 s. 3.

M.in. o czasopiśmie: Bulletin Polonais Littéraire Scientifique et Artistique (tytuł pierwotny: Bulletin de l'Association zob. poz. 101), Głos Polski. Paryż 1917-1918 (zob. poz. 143), La République Polonaise (zob. poz. 153), Polonia (zob. poz. 148), La Pologne (tytuł pierwotny: Journal du Sou Polonais zob. poz. 145), Jeniec Polak (zob. poz. 144).

91. Borejsza Jerzy Wojciech: Prasa Towarzystwa Demokratycznego Mierosławskiego (1865-1870). *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* T. 4: 1965 z. 2 s. 59-79.

Omawia pisma: Głos Polskiego Demokracji (zob. poz. 109), Sprawy Towarzystwa Demokratycznego (zob. poz. 200), Le Peuple Polonais (zob. poz. 189).

92. Śladkowski Wiesław: Emigracja polska we Francji 1871-1918. Lublin 1980 Wydawn. Lubelskie 16° ss. 373.

Książka dotyczy życia politycznego i społecznego emigracji polskiej we Francji w l. 1871-1918. Autor omawia także dzieje poszczególnych czasopism emigracyjnych, ich publicystykę, oraz polemiki prasowe. Sporo miejsca poświęca również działalności redaktorów i dziennikarzy, którzy odgrywali istotną rolę w życiu kolonii polskiej we

Francji, a zwłaszcza w Paryżu. Śladkowski omawia i wykorzystuje jako źródła m.in. następujące tytuły: Bulletin Polonais (tytuł pierwotny: Bulletin de l'Association zob. poz. 101), Głos Polski. Paryż 1887-1889 (zob. poz. 108), Głos Polski. Paryż 1917-1918 (zob. poz. 143), Głos Wolny (zob. poz. 110), Goniec Polski (zob. poz. 111), Kurjer Paryżki (zob. poz. 115), Pobudka (zob. poz. 122), Polonia (zob. poz. 123), Wolne Polskie Słowo (zob. poz. 139).

Rec.: Florkowska-Frančić Halina, *Przegląd Polonijny* R. 10: 1984 z. 3(33) s. 133-136.

93. Kozłowska-Sabatowska Halina: Józefa Tokarzewicza powrót z emigracji. *Przegląd Polonijny* R. 10: 1984 z. 4(34) s. 111-130.

Szkic biograficzny redaktora m.in. pism: Listy Polskie (zob. poz. 116), Przyszłość. Paryż 1866 (zob. poz. 127), Gmina. Genewa 1866-1867 (zob. poz. 180), Zmowa (zob. poz. 140).

94. Florkowska-Frančić Halina: Prasa polska we Francji w siedemdziesiątych i osiemdziesiątych latach XIX w. *Przegląd Polonijny* R. 17: 1991 z. 3(61) s. 5-17.

95. Homola-Skapska Irena: Polska prasa w obozach jeńców we Włoszech w czasach I wojny światowej. *Rocznik Historii Prasy Polskiej* T. 13: 2010 z. 1/2(25/26) s. 117-131.

Dotyczy także czasopism wydawanych w obozach jenieckich na terenie Francji, m.in.: Jeniec Polak (zob. poz. 144), Polak. Paryż 1918-1919 (zob. poz. 147).

96. Towarzystwo Historyczno-Literackie. Biblioteka Polska w Paryżu. Zarys historii i prezentacja zbiorów. [Red. Wiesława Kordaczuk, Elżbieta Kosieradzka, Ewa Rutkowska]. Paryż-Warszawa 2014 2° ss. 340, nlb. 4.

Na s. 143-161 krótko omówiono niektóre najbardziej reprezentatywne polskie czasopiśmierna znajdujące się w zbiorach Bibl. Polskiej w Paryżu, m.in.: Kurjer Paryżki. Paryż 1881-1887 (zob. poz. 115), Goniec Polski. Paryż 1900-1903 (zob. poz. 111), Agence Polonaise de Presse. Paryż

1907-1914 (zob. poz. 99), Jeniec Polak (zob. poz. 144), Polak. Paryż 1918-1919 (zob. poz. 147).

97. Wasilewski Krzysztof, Wieczorek Grzegorz: Uwagi o stanie badań nad prasą polonijną we Francji. W: Polska i emigracja – wzmocnienie relacji. Zbiór tekstów historycznych i politologicznych poświęconych pamięci Ludwika Maika (1922-2018). Pod red. Marka Szczerbińskiego i Grzegorza Wieczorka. Gorzów Wielkopolski – Zielona Góra 2020 Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu, Zakład Teorii i Metodologii Badań Politologicznych Uniw. Zielonogórskiego, Stowarzyszenie Naukowe „Polska w Świecie” w Gorzowie Wielkopolskim, Polskie Towarzystwo Historyczne – Oddział w Gorzowie Wielkopolskim s. 65-78.

Zawiera także omówienie literatury dotyczącej prasy polskiej ukazującej się od połowy XIX w. do r. 1918.

Czasopisma 1865-1914

98. A L'Assaut. Parait tous les mois. Ukazuje się co miesiąc. Réd. Thadée Gasztowtt, Gabriel Dauchot, gérant: T. Gasztowtt. Paris An. 1: 1901 – An. 2: 1902, no 1-10. Impr. A[dolphe] Reiff. 8°.

Wychodzi od 25 VII 1901 do maja 1902. Pismo w jęz. francuskim. Paginacja ciągła w obrębie roku.

W r. 1901 wyszły no 1-5; w no 2: 1 IX gérant J. P. Jail; w no 3: 1 X gérant T. Gasztowtt; od no 3: 1 X brak nazwisk redaktorów na okładce; od no 4: 1 XI gérant J. P. Jail. W r. 1902 ukazały się no 6-8/10; od no 6: 1 I Impr. spéciale de A l'Assaut.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Kórnickiej PAN (nr 1, 3-4, 6-8/10) oraz w Bibliothèque Nationale de France w Paryżu (nr 1-5).

99. Agence Polonaise de Presse. [Wychodzi nieregularnie]. Paris 1907-1911, [An. 1]: 1912/13 – An. 2: 1913/14, no 1-151. Maszynopis powielany. 4°.

Wychodzi od września 1907 do czerwca 1914. Pismo w jęz. francuskim i polskim.

Format tego pisma wahał się między 4° a 8°.

Okólnik wydawany przez paryskie Biuro Prasowo-Informacyjne Rady Narodowej we Lwowie, kierowane przez Kazimierza Woźnickiego; zawiera m.in. przedruki artykułów z polskich gazet wydawanych na terenie zaborów, a także (od no 33 dat. 24 XII 1907) odpowiedzi na ankietę Henryka Sienkiewicza, w której pytał ludzi kultury z całego świata, o ocenę pruskiego projektu ustawy wyłączeniowej. Opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 2: 3 IX 1907.

W numerach w jęz. francuskim tyt.: Agence Polonaise de Presse, a w jęz. polskim: Paryskie Biuro Informacyjno-Prasowe Rady Narodowej. Agence Polonaise de Presse lub Paryskie Biuro Prasowo-Informacyjne Rady Narodowej. Agence Polonaise de Presse – zdarzały się również pojedyncze numery z tyt.: Paryskie Biuro Informacyjno-Prasowe Rady Narodowej Galicyjskiej. Agence Polonaise de Presse (no 10), Agence Polonaise de Presse. Paryskie Biuro Informacyjno-Prasowe Rady Narodowej (no 15) i Paryskie Biuro Informacyjno-Prasowe. Agence Polonaise de Presse (no 104).

W r. 1907 wydano no 1-42; no 3-13, 15-28 ukazały się jako rękopis powielany; w no 14 oznaczonym jako „confidentiel” brak daty i tytułu, zawiera tekst poświęcony organizacji i funkcjonowaniu Biura Wywiadu Prasowego.

W r. 1908 wyszły no 43: 1 I - no 104: 8 XII, a w r. 1909 – no 105: 5 VII; no 81 ukazał się jako rękopis powielony.

W r. 1910 wydano no 106-116; no 106 dat. 7 IV; od no 108 tyt.: Agence Polonaise de Presse (patronnée par le Conseil National de Galicie); w no 112 Impr. A[dolphe] Reiff – [Samuel] Heymann. W r. 1911 wyszły no 117-125; od no 124 miesięcznik.

W r. 1912 ukazały się no 126-127 i no 128(nouvelle série no 1) – no 133(nouvelle série no 6); no 128(nouvelle série no 1): 9 VII 1912 – no 133(nouvelle série no 6): 9 XII 1912 wraz z no 134(nouvelle série no 7): 9 I 1913 – no 139(nouvelle série no 12): 9 VI 1913 tworzą pierwszy rocznik nowej serii, paginacja ciągła w obrębie rocznika; od no 128(nouvelle série no 1): 9 VII na stronie tyt. i okładce rocznika tyt. i podtyt.: Une Année de Persécutions en Pologne (1912-1913). Bulletins de l'Agence Polonaise de Presse, [nakł.] Agence Polonaise de Presse, Impr. Polyglotte A. Reiff – Heymann.

W An. 2: 1913/14 na stronie tyt. i okładce rocznika: Une Année ... (1913-1914). Bulletins

... Presse (2me Année); w roczniku tym wyszły no 140(nouvelle série no 13): 9 VII – 151(nouvelle série no 24): VI; no 144(nouvelle série no 17): 9 XI wyszedł z opóźnieniem; od no 145(nouvelle série no 18): 9 XII tyt.: Agence Polonaise de Presse (patronnée par le Conseil National de Galicie). Siège Social à Leopold (Pologne Autrichienne).

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 23 (zob. poz. 17), Kurdelska J.: Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych... s. 413-414 (zob. poz. 24) oraz Jarkowski St. T.: Obcojęzyczna prasa... s. 475 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 467) podają, że redaktorem pisma był Kazimierz Woźnicki. Wg J. Kurdelskiej pismo wychodziło w l. 1910-1919. St. T. Jarkowski twierdzi, że pismo zaczęło się ukazywać „prawie jednocześnie” z wydawaną od 22 IV 1905 r. Polnische Korrespondenz (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4099), a z chwilą wybuchu wojny działalność agencji prasowej Galicyjskiej Rady Narodowej w Paryżu ustała „głównie wobec braków funduszy i utrudnionej komunikacji z krajem”.

Karolczak Kazimierz: Zagraniczne biura informacyjno-prasowe lwowskiej Rady narodowej (1907-1914). W: Kraków-Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku T. 5. s. 559-560 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 330) podaje, że okólniki były drukowane dla prasy francuskiej w nakładzie 200 egz., a dłuższe przerwy w ukazywaniu się od końca 1908 do 1910 były spowodowane problemami finansowymi.

Wg: Towarzystwo Historyczno-Literackie. Biblioteka Polska w Paryżu s. 152-153 (zob. poz. 96) między 1907 a 1909 ukazał się jeden pozaseryjny numer w jęz. angielskim pt.: Prussia's treatment of Her Polish subjects, a nakład okólnika wahał się między 100 a 500 egz. (w nakł. 2 tys. egz. miał ukazać się numer poświęcony sprawie chełmskiej).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Archiwum Bibl. Polskiej w Paryżu (Archiwum Kazimierza Woźnickiego, rękopis 3361-3362; 1907 no 2-42, 1908 no 43-104, 1909 no 105, 1910 no 106-116, 1911 no 117-125, 1912 no 126-127), Bibl. Kórnickiej PAN (1910 no 112; 1912 no 133; 1913 no 134-141, 143-145; 1914 no 146-150), Bibl. Narodowej w Warszawie (1912 no 128-133, 1913 no 134-145, 1914 no 146-151) oraz udostępnionego na stronie

bibl. cyfrowej L'Argonaute (1912 no 128-133, 1913 no 134-144, 1914 no 147-151).

Zob. również Agence Polonaise de Presse. Rzym 1911-1916 (zob. poz. 263); Mitteilungen des Polnischen Press-Bureaus (zob. poz. 185); The Polish Bureau (zob. poz. 245).

Dodatki:

1. Agence Polonaise de Presse (patronnée par le Conseil National de Galicie). Supplément au Bulletin no 134 (nouvelle série no 7) du 9 janvier. Paris 1913 Impr. Tourbier, Loos & Cie. 8°.

Zawiera artykuł pt.: Les Ruthènes sous la „domination” polonaise et les Polonais sous la domination russe.

2. Agence Polonaise de Presse (patronnée par le Conseil National de Galicie). Supplément au Bulletin no 137(nouvelle série no 10) du 9 avril. Paris 1913 Impr. Polyglotte A. Reiff – Heymann. 8°.

Zawiera artykuł pt.: Le Tricentenaire des Romanow.

100. Biuletyn Szkolny Unji Stow[arzyszeń] Polskiej Młodzieży Postępowej-Niepodległościowej. [Wyd.] Filarecja. Paryż 1913, nr 1. Druk. A[dolf] Reiffa. 4°.

Wyszedł jedynie no 1: październik w całości poświęcony średniemu szkolnictwu polskiemu w Królestwie Polskim. W adresie redakcji podano: Filarecja – Paryż.

Garlicka A.: Czasopisma filareckie... cz. 2 s. 208-210 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 565) podaje tyt.: Biuletyn Szkolny Unji Stowarzyszeń Młodzieży Postępowo-Niepodległościowej oraz twierdzi, że wydawanie Biuletynu było realizacją postulatu zgłoszonego przez Mariana Dąbrowskiego na I Zjeździe Filarecji w Leodium [Liège], a nr 1 wyszedł z opóźnieniem w listopadzie w nakładzie 499 egz. Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 27 (zob. poz. 17) podaje błędny tyt.: Biuletyn Szkoły Unji Stowarzyszenia Polskiego.

Opis na podstawie autopsji no 1 znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie. Numer ten zachował się także w Bibl. Polskiej w Paryżu.

Kontynuacją pisma jest Biuletyn Szkolny. Warszawa 1914 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1063).

101. Bulletin de l'Association. [Półrocznik]. [Wyd. Association des Anciens Élèves de l'École Polonaise]. Paris 1875-1884, An. 9: 1885, An. 10: 1885/86, An. 11: 1886 – An. 25: 1900, An. 26: 1901/1902, An. 27/28: 1903, An. 29: 1904 –

An. 32: 1907, An. 34[!]: 1908/09, An. 35: 1910 – An. 40: 1915, An. 41/42: 1916, An. 43: 1917 – An. 46: 1920, An. 47: 1921/22, [no 1]-403. Impr. de Lagny F. Aureau. 8°.

Wychodzi od 8 VIII 1875 do listopada 1922. Pismo w jęz. francuskim, organ tzw. batignolczyków, czyli absolwentów Szkoły Polskiej (tzw. Batignolskiej) w Paryżu cechujących się umiarkowanie konserwatywnym programem polityczno-społecznym.

W l. 1875-1883 ukazały się no 1-19; od no 1: 8 VIII 1875 do no 16: 6 VIII 1882/4 II 1883 Bulletin... wydawano jako dodatek do sprawozdania pt.: Procès-verbal de l'Assemblée Générale de l'Association des Anciens Élèves de l'École Polonaise (w nr 1-13 łączna paginacja obydwu wydawnictw); pierwsze dwa numery nieliczbowane; w no 1-3 brak daty dziennej i miesięcznej; no 4 dat. 6 VIII 1876/4 II 1877, na końcu numeru wymieniono członków komisji red.: W[acław] Gąsztowtt, W[alery] Plauszewski [Plauszewski], S[igismond] Zaborowski; od no 5: 4 II/5 VIII 1877 tyt.: Bulletin de l'Association des Anciens Élèves de l'École Polonaise, Impr. Adolphe Reiff; od no 11: 1 II/1 VIII 1880 Impr. C[onstantin] Zabieha; w no 13: 6 II/7 VIII 1881 brak informacji o drukarni; od no 14: 7 VIII 1881/5 II 1882 wymieniano członków komisji red.: J[ules] Jasiewicz, A[lfred] M[aria] Kowalski oraz T[héodor] Sztretter, od tego numeru Imp. V[eu]ve Zabieha [Adrianna Zabieha]; w no 15: 5 II /6 VIII 1882 tyt.: Bulletin Historique, Littéraire, Scientifique, etc.; od no 16: 6 VIII 1882/4 II 1883 tyt.: Bulletin Littéraire et Scientifique, w składzie komisji red.: V. Gąsztowtt, J. Jasiewicz, L[ouis] Mękarski, A[rthur] Stępiński; od no 17: 4 II/20 V 1883 kwartalnik, le gérant responsable A[lbert] Bitner; w no 18: 20 V/20 VIII 1883 komisja red.: V. Gąsztowtt, J. Jasiewicz, A[rthur] Gronostajski; od no 19: 20 VIII/20 XI 1883 komisja red.: J. Jasiewicz, B[ronislas] Kozakiewicz, S. Żychoń.

W r. 1884 no 22: 20 VIII poświęcony Janowi Kochanowskiemu, na końcu numeru podpis: Pr [Professeur] La Commission de Rédaction du Bulletin, F[lorentyn] Trawiński; w no 23: 20 IX komisja red.: A[leksandre] Dybowski, W. Gąsztowtt, A. Stępiński, C[asimir] Stryeński, F. Trawiński, S. Zaborowski.

W r. 1885 wprowadzono liczbowanie roczników, no 24-26 wydano jako An. 9, a no 27 – An. 10;

od no 25 tyt.: Bulletin Littéraire Scientifique et Artistique; od no 27 komisja red.: A. Dybowski, W. Gąsztowtt, J. Jasiewicz, A. Stępiński, F. Trawiński, Imp. A. Reiff. W r. 1886 wydano no 28-30 jako An. 10, a no 31 – An. 11; w no 29 nekrolog Bohdana Zaleskiego, od tego numeru do komisji red. dołączył B. Kozakiewicz.

W l. 1887-1900 rocznik obejmował numery z jednego roku. W r. 1887 od no 34 w komisji red. brak B. Kozakiewicza. W r. 1888 częstotliwość: wychodzi 1 marca, czerwca, września i grudnia; od no 36 tyt.: Bulletin Polonais Littéraire Scientifique et Artistique, w komisji red. ponownie B. Kozakiewicz, administrateur Maryan Rudnicki, le gérant A. Bitner. Od r. 1889 paginacja ciągła w obrębie roczników; od no 41 do członków komisji dołączył C. Karwowski; od no 43 przestano podawać członków komisji red. W r. 1890 w no 46 nekrolog Stanisława Malinowskiego.

W r. 1891 od no 53 administrateur Stanislas Karwowski. W r. 1892 od no 54 dwumiesięcznik. Od r. 1894 od no 66 wychodzi 15. każdego miesiąca; od no 67 administrateur M. Rudnicki. W r. 1897 no 109 poświęcony Henrykowi Sienkiewiczowi; od no 111 le gérant-administrateur M. Rudnicki. W r. 1898 w no 114 poinformowano, że rok 1898 jest rokiem Adama Mickiewicza; w no 123 nekrolog J. Jasiewicza, sekretarza redakcji. W r. 1899 no 126 poświęcony A. Mickiewiczowi, le gérant-administrateur Casimir Dobrzycki. W r. 1900 w no 148 nekrolog A. Stępińskiego, dyrektora Szkoły, fundatora Association des Anciens Élèves de l'École Polonaise oraz współpracownika pisma.

An. 26 obejmuje no 150-173 z l. 1901-1902. W r. 1902 w no 163 nekrolog A. Bitnera, współpracownika redakcji; od no 165 le gérant-administrateur Vincent Poczbud.

W r. 1903 no 174-184 ukazały się jako An. 27, a no 185 – An. 28; od no 180 Imp. A. Reiff [Samuel] Heymann et [A.] Guélis Succ[esseu]rs. W r. 1906 w no 211 nekrolog F. Trawińskiego, współpracownika pisma; od no 213 Imp. Heymann et Guélis.

W An. 32: 1907 ukazały się no 222-233; od no 223 Imp. A. Reiff Heymann. W An. 34: 1908/09 wyszły no 234-257; w r. 1908 od no 237 le gérant-administrateur Eduard Pożerski; w r. 1909 no 257 poświęcony Juliuszowi Słowackiemu.

W r. 1910 w no 267 nekrolog Marii Konopnickiej. W r. 1913 od no 296 Typ. A. Reiff –

Heymann. W r. 1916 ukazały się no 330-337 jako An. 41 i no 338-341 jako An. 42; od no 336 Impr. M. Flinikowski.

Na końcu egzemplarza Bulletin... znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie oprawiono list do czytelników z datą 5 II 1923 podpisany przez E. Pożerskiego informujący, że Association des Anciens Elèves de l'École Polonaise postanowiło zawiesić wydawanie pisma.

Opis na podstawie niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1875-1922), Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie (1875-1913), Bibl. Kórnickiej PAN (1914-1922) oraz roczników udostępnionych na stronie Gallica (1878-1922).

Dodatki:

1. Supplément aux Bulletins 1 à 39 (Août 1875-Décembre 1888). Paris 1888 Imp. A. Reiff ss. 16.

Zawiera spis treści oraz indeks osobowy numerów.

2. L'Emigration Polonaise aux nations européennes. L'occasion du centième anniversaire de la proclamation de la constitution polonaise du 3 Mai 1791. Paris 1891 Imp. A. Reiff ss. 4.

Dodatek do no 50: 1 VI; paginacja ciągła z numerem.

3. Supplément au Bulletin littéraire scientifique et artistique Polonais publié par les soins de l'Association des Anciens Elèves de l'École Polonaise. Extrait du Dictionnaire de Pédagogie et d'Instruction primaire. Paris [1898] Typ. et ster Crète ss. 10.

4. Supplément au Bulletin Polonais du 15 Novembre 1898. [Paryż].

5. Prospekt Polonia Contemporaine. [Paryż 1902].

Prospekt nie odnaleziony, dołączony do no 162: 15 I 1902.

6. Uwiadomienie literackie. [Paryż] 1905 Druk. Heymann i Guelis ss. 6.

Dodatek do no 203: 15 VII, zawiera prospekt Książnicy (zob. poz. 113).

7. Supplément au Bulletin Polonais du 15 Mai 1907. [Paryż] 1907 Imp. A. Reiff – Heymann ss. 47.

Dodatek do no 226, zawiera: Discours de R. Dmowski a la Douma sur la question agraire prononcé le 2 avril 1907; Discours du Député Stecki sur le Projet de Budget prononcé à la Douma le 4 Avril 1907; Discours du Député Zukowski sur le Projet de Budget prononcé à la Douma le 4 Avril 1907 en réponse au Ministre des Finances M. Kokowcew [Władimir Kokowcow]; Mémoire explicatif des Principes au Projet autonome Pour le Royaume de Pologne (Déposé sur le bureau de la Douma par les deux Clubs Polonais le 23 avril 1907); Projet de Statut autonome du Royaume de Pologne, Document déposé sur le Bureau de la Douma le 23 avril 1907 par les deux Clubs Polonais (du Royaume de Pologne et de Lithuanie).

8. La question polonaise en Prusse. État social, politique, économique et religieux de la Pologne prussienne au commencement du XXe siècle. Paris 1907 Imp. L. de Soye et Fils ss. 39.

Dodatek do no 233: 15 XII.

9. Supplément au Bulletin Polonais du 15 Août 1909. [Paryż] 1909 Imp. A. Reiff – Heymann ss. 14.

Dodatek do no 253, zawiera: Discours de M. André Parmentier prononcé le 27 Juillet 1909 à la Distribution des Prix de l'École Polonaise des Batignoles.

10. Table des matières pour l'année 1909 (Nos 246-257). Supplément au Bulletin Polonais du 15 Février 1910. [Paryż] 1910 Imp. A. Reiff – Heymann ss. 3.

Dodatek do no 259.

Toż ... pour l'année 1910 (Nos 258-269). [Paryż] 1911 ss. 3; dodatek do no 270.

Toż ... pour l'année 1911 (Nos 270-281). [Paryż] 1912 Imp. Polyglotte A. Reiff – Heymann ss. 4; dodatek do no 283.

Toż ... pour l'année 1912 (Nos 282-293). [Paryż] 1913 Imp. A. Reiff – Heymann ss. 4; dodatek do no 295.

Toż ... pour l'année 1914 (Nos 294-305). [Paryż] 1914 ss. nlb. 4; dodatek do no 307.

Toż ... pour l'année 1914 (Nos 306-317). [Paryż] 1915 ss. nlb. 4; dodatek do no 319.

Toż ... pour l'année 1915 (Nos 317-329). [Paryż] 1916 ss. nlb. 4; dodatek do no 331.

Toż ... pour l'année 1916 (Nos 330-341). [Paryż] 1917 ss. nlb. 4; dodatek do no 342.

Toż ... pour l'année 1917 (Nos 342-353). [Paryż] 1918 ss. nlb. 4; dodatek do no 354.

11. Cinquantenaire de l'Insurrection polonaise de 1863 célèbre à Paris le 22 Janvier 1913 par les soins de l'Association des Anciens Elèves de l'École Polonaise. Supplément au Bulletin Polonais du 15 Mars 1913. [Paryż] 1913 Impr. Polyglotte A. Reiff – Heymann ss. 23.

Dodatek do no 296.

Literatura:

a. Bulletin Towarzystwa dawnych Uczniów Szkoły Polskiej. *Tygodnik* 1886 nr 1 s. 4.

Recenzja nr 27.

b. Bulletin, literacki naukowy i artystyczny, wydawany przez Towarzystwo dawnych Uczniów Szkoły Narodowej Polskiej. *Tygodnik* 1886 nr 29 s. 3-4.

Recenzja nr 30.

c. Pugacewicz Iwona H.: Postawy społeczno-narodowe drugiego pokolenia Wielkiej Emigracji w świetle powstania i działalności Stowarzyszenia Byłych Uczniów Szkoły Polskiej i jego biuletynu. W: Wschodnie i zachodnie szlaki migracji Polaków. Ślady działalności kulturalnej. Poznań 2017 s. 55-67.

d. Landy Rémy: Venceslas Gasztowtt (1844-1920), „le plus polonais des Français, le plus français des Polonais”. W: Wkład Polaków w kulturę Europy i świata. Skromni ludzie – wielkie dokonania. T. 2. Red. Anna Kamler, Iwona H. Pugacewicz. Warszawa 2018 s. 59-79.

e. Pugacewicz Iwona H.: Wkład batignolczyków i Biuletynu Polskiego w umocnienie polskiej tożsamości, kultury i polityki na Zachodzie. *Studia Medioznawcze* T. 20: 2019 nr 3(78) s. 265-279.

102. Bulletin Dzieła Miłosierdzia Chrześcijańskiego dla Wybawienia Opuszczonych Dusz Czyscowych[!]. Wychodzący co miesiąc. Le gérant J. Guerret. La Chapelle-Montligeon 1899-1914, no 1-181. Impr. de N.-D. de Montligeon, Druk. własna. 8°.

Motta na okładce: Święta i zbawienna jest myśl modlić się za umarłe, aby byli od grzechu rozwiązani (Mach. [2 Księga Machabejska] 43,46.); Wrzucono będziesz do ciemnicy... a zaprawdę,

powiadam ci, nie wynijdziesz ztamtąd[!], aż od-
dasz ostatni pieniążek (Mat[eusz], r[ożd.] 25, 26).

Wychodzi od stycznia 1899 do lipca 1914. Pa-
ginacja ciągła w obrębie roku. Polska wersja wy-
dawane w l. 1884-1956 miesięcznika Bulletin de
l'Oeuvre Espiratoire Établie à la Chapelle-Montli-
geon (Diocèse de Séz) pour la dehirance des âmes
délaiées du Purgatoire. Ukazywały się także
edycje: włoska, hiszpańska, niemiecka, angielska
i flamandzka, oraz od r. 1903 litewska.

W r. 1899 od nr 1 na ostatniej stronie okładki
informacja: Z wszelkimi interesami i koresponden-
ciami w polskim języku należy zwracać się do dy-
rektora Dzieła. M. l'abbé Paul Buguet. W r. 1900
od nr 15 tyt.: Biuletyn Dzieła Miłosierdzia Chrze-
ścijańskiego założonego w La Chapelle-Montli-
geon (Orne) we Francji Arcybractwo Pierwszo-
rzędne (Prima-Primaria) i tyt. okładkowy: Biuletyn
Dzieła...; od nr 18 le gérant E. Jamet. W r. 1901 od
nr 28 le gérant L. Garnier; od nr 33 m. wyd. La
Chapelle-Montligeon (Orne).

W r. 1903 w nr 49 podano, że łącznie w ję-
zykach polskim, włoskim, hiszpańskim, niemiec-
kim, angielskim i holenderskim pismo wychodzi
w 18 tys. egz. W r. 1904 od nr 61 Impr. de Mon-
tligeon. W r. 1904 nr 68 dat. wrzesień; w nr 69:
październik na okładce podano nr 70: listopad;
następnie ukazał się nr 71 dat. grudzień. W r. 1913
w nr 168 na stronie tyt. nekrolog ks. Arseniusza
Pitela – redaktora Biuletynu... w jęz. francuskim.

Kurdelska J.: Katalog emigracyjnych wydawni-
ctw periodycznych... s. 416 (zob. poz. 24) oraz
Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycz-
nych... s. 20 (zob. poz. 25) twierdzą, że P. Buguet
był redaktorem pisma, ta ostatnia podaje również,
że wydawcą było Arcybractwo nad uwolnieniem
dusz opuszczonych w czyśćcu.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych
egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Uniwer-
syteckiej KUL w Lublinie (1899 nr 1, 5-8, 11;
1900 nr 12, 15-19, 21-23; 1901 nr 28-31, 33-
35; 1902 nr 39-44; 1903 nr 49-53, 56-59; 1904
nr 60-68, 70-71; 1905 nr 72-74; 1908 nr 112, 117;
1909 nr 124, 126, 129-130; 1910 nr 137; 1911
nr 144, 147; 1912 nr 164-165; 1913 nr 167-169,
172-173; 1914 nr 179, 181), Bibl. Narodowej
w Warszawie (1906 nr 89-90) oraz udostępnionych
na stronie Wielkopolskiej Bibl. Cyfrowej (1912
nr 156, 160; 1913 nr 171, 173-174, 176-177; 1914
nr 180-185).

103. Concorde, La. Organe des Polonais Is-
raélites. Journal publié en hébreu et en allamand
et paraissant le premier de chaque mois. Réd. I[s-
raël] M[ichel] Rabbinowicz, administrateur-gérant
Rosenthal. Paris 1867. Typ. A. Parent. 8°.

Odnaleziono jedynie prospekt w jęz. francuskim
dat.: 15 I 1867. Poinformowano w nim, że w pi-
śmie ukazywać się będą artykuły w językach he-
brajskim i niemieckim tłumaczone przez redaktora.

Zieliński St.: Biblijografia czasopism polskich
zagranicą... s. 32 (zob. poz. 17) błędnie podaje
rok wydania prospektu: 1897 oraz inicjały imion
redaktora: J. N.

Opis na podstawie egzemplarza znajdującego
się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mic-
kiewicza w Warszawie.

104. Correspondance du Nord-Est. [Wychodzi
nieregularnie]. [Red. Henryk Wyziański]. [Paryż]
1868-1870. Rękopis powielany. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od końca stycznia
1868 do 21 IX 1870. Biuletyn wydawany przez
agencję informacyjną Hotelu Lambert; poszcze-
gólne biuletyny nieliczbowane, początkowo także
niedatowane (w daty opatrzone jedynie poszcze-
gólne korespondencje i depesze). Pierwsza depesza
zachowana w zbiorach Bibl. Książąt Czartoryskich
podpisana: St. Petersburg 15 Janvier – data ta po-
dawana jest czasem jako data rozpoczęcia ukazy-
wania się Correspondance...

W r. 1868 prawdopodobnie od 18 V wychodzi
codziennie z wyjątkiem niedziel. W r. 1869 od
9 I m. wyd. Paris; od 30 XI wyd. V. Leonhardt.
W r. 1870 w biuletynie z 21 IX zawiadomiono, że
z powodu trudności z przesyłaniem poczty i tele-
gramów zdecydowano się na czasowe wstrzymanie
wydawania Correspondance...

Borejsza J. W.: Trzy szkice o prasie emigracyj-
nej po 1863 r. s. 35-40 (zob. poz. 75) podaje, że
Correspondance... założono w celu walki z rosyj-
ską propagandą, zwłaszcza na łamach wydawa-
nego w Brukseli dziennika Le Nord, do redakcji
należeli także Henryk Nowakowski i Michał New-
liński, z pismem współpracowali Julian Klaczko
i Władysław Czartoryski, a sekretarzem redakcji
był A. Lettelier.

Wg: Zdrada Jerzy: Droga emigranta. (Henryk
Wyziański 1834-1879). *Kwartalnik Historyczny*

R. 78: 1971 nr 1 s. 63-64 oficjalnie redaktorem Correspondance... był Lubomir Gadon, ale w rzeczywistości większość pracy wykonywał H. Wyziński.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Książąt Czartoryskich w Krakowie (15 I 1868 – 21 IX 1870) oraz wyżej wymienionego artykułu J. W. Borejszy. Niekompletny egzemplarz zachował się także w Bibl. Polskiej w Paryżu (1868 I – 17 XII; 1869 17 II – 16 III).

105. Czytelnia Narodowa, Studium Polityczno-Historycznym i Piśmiennictwu Poświęcona. Pod red. J[ana] Osieckiego. Paryż 1865, t. 1. Nakł. redakcji, Druk. A. Th. Engelhardt w Lipsku. 16°.

Wyszedł jedynie t. 1 bez daty dziennej i miesięcznej, pod artykułem wstępnym podano: Paryż, dnia 15 marca 1865. Tyt. okładkowy: Czytelnia Narodowa. Część katalogów bibliotecznych rejestruje to wydawnictwo jako druk zwarty, ale Estreicher K.: Bibliografia polska. [Wyd. 1]. Cz. 1: Stolecie XIX. [Lata 1800-1880]. T. 1 s. 243 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) umieszcza je w spisie czasopism.

W Gazecie Lwowskiej R. 55: 1865 nr 138: 19 VI s. 527 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 863) poinformowano, że zakazano rozpowszechniania tej broszury w całej Austrii.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (egzemplarz udostępniony również na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

106. Dla Ojczyzny. Organ Skarbu Narodowego. Wychodzi co miesiąc. Le Gérant Emile Aubry. Paris R. 1: 1906 – R. 2: 1907, no 1-19. Druk. [Samuela] Heymanna i [A.] Guelisa. 4°.

Wychodzi od 15 I 1906 do 15 VII 1907. W r. 1906 wydano no 1-12; od no 1 w winiecie podawano inną nazwę drukarni: MM. [Messieurs] Heymann i Guélis Imprimerie Polyglotte, a adresie administracji nazwisko M. Wicz; no 4 wyszedł z miesięcznym opóźnieniem z powodu strajku zerców. W r. 1907 ukazały się no 13-19; od no 14 Druk. A[dolfa] Reiffa-Heymann.

Wg: Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 26 (zob. poz. 25) redaktorem pisma był Zygmunt Miłkowski.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie. Niekompletny egzemplarz udostępniono również na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa (1906 nr 1-3, 9-10; 1907 nr 17).

Dodatki:

1. Komisja nadzorcza Skarbu Narodowego Polskiego do Obywatelstwa Polskiego. Supplément au journal „Dla Ojczyzny” du 15 décembre 1906. [Paryż 1906] 4° ss. nlb. 2.

Dodatek do no 12 w jęz. polskim, egzemplarz zachował się w Bibl. Muzeum Literat. im. Adama Mickiewicza.

2. Proclamation du Parti Démocratique-National-Polonais (Après les élections à la Douma de St-Petersbourg). Supplément au journal „Dla Ojczyzny” du 15 juin 1906. [Paryż 1906] 4° ss. nlb. 2.

Dodatek do no 6 w jęz. francuskim.

3. Résumé des travaux parlementaires du Club polonais à la Douma. Communiqué à tous les journaux du Royaume de Pologne. Supplément au journal „Dla Ojczyzny” du 15 août 1906. [Paryż 1906] 4° ss. nlb. 2.

Dodatek do no 8 w jęz. francuskim.

4. Supplément français au journal „Dla Ojczyzny” du 15 janvier 1907. [Paryż 1907] 4° ss. nlb. 2.

Dodatek do no 13 w jęz. francuskim, kontynuuje treść numeru.

107. Francuska Medycyna i Kronika Lekarska. Czasopismo miesięczne dla lekarzy praktyków. Le directeur-gérant P. Texier. Paris 1913-1914, no 1-9. Imp. Pol[yglotte] N. L. Danzig. 4°.

Wychodzi od października 1913 do czerwca 1914. Opis główny na podstawie okładki numeru – na stronie tytułowej wymieniono tylko inny tyt.: La Médecine Française. Francuska Medycyna. Paginacja wszystkich numerów ciągła. Na okładce w ozdobnej winiecie wymieniono nazwiska francuskich lekarzy: [Louis] Pasteur, Claude Bernard.

Przewodnik Bibliograficzny R. 37: 1914 nr 1/2 s. 12 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) podaje, że redaktorem pisma był dr [Wacław] Bronisławski. Bronisławskiego jako redaktora Francuskiej Medycyny... wymienia również warszawski dziennik Słowo R. 33: 1914 nr 35: 5 II s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2314) podając także głównego współpracownika – dr Józefa Babińskiego.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Muzeum Literat. im. Adama Mickiewicza (nr 1-5) oraz Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (nr 1, 3-4, 7-9).

108. Głos Polski. Dwutygodnik polityczny, społeczny i literacki. Wychodzi w Paryżu 10go i 25go każdego miesiąca z dodatkiem miesięcznym w języku francuzkim[!]. [Red. Waław Gasztowtt], le gérant E[mil] Bojanowski. Paryż R. 1: 1887 – R. 3: 1889, nr 1-40. Druk. polska [Stefana] Niecińskiego. 2°.

Wychodzi od 25 VII 1887 do 10 V 1889. Wydanie pisma poprzedziła Odezwa... (zob. Literatura poz. a), w której przedstawiono m.in. jego program. W winiecie podano, że przedpłatę przyjmuje [Bolesław] Rubach, kasjer administracji pisma, a listy i korespondencje odbiera Ludwik Dygat, sekretarz Koła Prasowego.

W r. 1888 w nr 14 zamieszczono nekrolog Ignacego Marczewskiego, współpracownika pisma; w nr 18 poinformowano, że „w obec szykan poczt austriackich, zmuszeni wysyłać tamże pismo nasze inną drogą”; w nr 25 zawiadomiono, że pismo jest wysyłane prenumeratorom w Galicji, mimo odebranego przez rząd austriacki debitu pocztowego.

W r. 1889 od nr 36 miesięcznik; od nr 37 administracja pisma przeszła w ręce Zarządu Związku Narodowego [Polskiego] we Francji; w nr 40 poinformowano o zawieszeniu pisma z powodu „braku poparcia, tak ze strony Związkowych, jak ze strony szerszej publiczności”.

S. Duchńska (zob. Literatura poz. b) podaje, że Głos Polski wydawało Towarzystwo Czytelni Polskiej, a jego redaktorem był W. Gasztowtt.

Kucharzewski J.: Czasopiśmiennictwo polskie wieku XIX... s. 594 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 341) twierdzi, że dwutygodnik został założony „za sprawą kółka wychodźców [...], jak Zygmunt Kaczkowski, Seweryna Duchńska i inni”.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich za granicą... s. 112 (zob. poz. 17) wymienia jako redaktorów pisma: L. Dygata, W. Gasztowtta, Eugeniusza Korytko, Stanisława Lewenhardta[!], Mieczysława Morawskiego, B. Rubacha i Leona Urmowskiego, a jako wydawcę: E. Bojanowskiego[!].

Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 77-78 (zob. poz. 25) odnotowuje L. Dygata jako redaktora, a E. Bojanowskiego jako redaktora odpowiedzialnego pisma.

Lipkowski J.: Tablica chronologiczna polskich pism emigracyjnych... s. 38 (zob. poz. 10) błędnie podaje, że pismo wychodziło do 16 V 1889 r.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie. Niekompletny egzemplarz tego pisma udostępniono na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona (nr 1, 2 i 31).

Dodatki:

1. Supplément au Głos Polski, 1887-1889 zob. poz. 132.

Literatura:

a. Odezwa w przedmiocie projektowanego organu polskiego w Paryżu. Paryż 15 XII 1886. Druk. polska A[dolfa] Reiffa 4° ss. nłb. 3.

Odezwę w imieniu Koła Prasowego podpisała Komisja Wykonawcza w składzie: St. Mickaniewski, W. Gasztowtt, E. Korytko, L. Dygat i dr Lewenhard. Wzywano w niej do utworzenia pisma, które miałyby na celu zjednoczenie „sił rozpięzchnionych za granicami kraju i do nadania ich działalności jednolitego kierunku”.

b. [Duchńska Seweryna]: Listy z Paryża Seweryny Duchńskiej. *Kłosa* T. 45: 1887 nr 1160 s. 188-189.

c. [Burski Stanisław Marjan] Jasińczyk St. [pseud.]: Głos Polski z 1887. *Głos Polski* R. 1: 1917 nr 11 s. nłb. 1.

109. Głos Polskiego Demokraty. Wychodzi 2 razy na miesiąc. [Wychodzi nieregularnie]. [Red. Albert Jan Kanty Kostecki]. [Paryż] 1865-1866, [nr 1-6]. 8°.

Wychodzi od 29 XI 1865 do 1 III 1866. Organ Towarzystwa Demokratycznego Ludwika Mięrosławskiego. W winiecie informacja: Prenumeruje się u Alberta Kosteckiego à Paris. Numery nieliczbowane, paginacja ciągła w obrębie trzech pierwszych numerów.

W r. 1865 wyszły dwa numery dat. 29 XI i 10 XII; numer z 29 XI wydano pt.: Głos Wolny Demokraty; od numeru z 10 XII pismo ukazuje się pt.: Głos Polskiego Demokraty, w numerze tym na s. 16 w rubryce „Omyłki w druku w przeszłym zeszycie” odnotowano: Stronica 1-a, w tytule, w miejsce: Głos Wolny Demokraty, czytać trzeba: Głos Polskiego Demokraty, a w rubryce ogłoszenia poinformowano, że przedpłaty przyjmuje również Charles Brazewicz w Genewie.

W r. 1866 ukazały się cztery numery dat. 10 I, 1 II, 15 II, 1 III; od numeru z 1 II pod tytułem informacja: Wychodzi co dni sześć, w winiecie podawano: Prenumeruje się u Alberta Kosteckiego – à Paris ... i u Karola Brazewicza ... à Genève, format 4°; w numerze z 1 III Impr. Slave, Genève.

Estreicher K.: Bibliografia polska. [Wyd. 1]. Cz. 1: Stolecie XIX. [Lata 1800-1880]. T. 1 s. 248, T. 2 s. 43 i T. 6 s. 237 (zob. T. III wol. 1 niniejszej

bibliografii poz. 22) rejestruje to pismo pod dwoma tytułami pt.: Głos Polskiego Demokrata oraz Głos Wolny Demokrata, przy pierwszym tytule mylnie odnotowując imię redaktora: Albin Kostecki – błąd ten powtarzają inne opracowania.

Borejsza J. W.: Prasa Towarzystwa Demokratycznego... s. 59-60 (zob. poz. 91) przypuszcza, że Głos... był finansowany przez L. Mierosławskiego z funduszy zgromadzonych przez niego w czasie powstania styczniowego oraz mylnie podaje, że pismo wychodziło od 29 XII 1865 do 15 III 1866 r. W biogramie Karola Brazewicza zamieszczonym w pracy *Radykalni demokraci polscy...* s. 110 (zob. poz. 73) wspomniano, że uczestniczył on przy wydaniu trzech numerów Głosu...

Część opracowań, np. Kucharzewski J.: *Czasopiśmiennictwo polskie wieku XIX...* s. 582 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 341) i Andrzejewski M.: *Prasa polonijna w Szwajcarii...* s. 81 (zob. poz. 168), twierdzi, że wydawnictwo ukazywało się w Genewie. Ponadto M. Andrzejewski błędnie zapisuje nazwisko redaktora: Kostanecki.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza zachowanego w Bibl. Narodowej w Warszawie (udostępnionego też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

Zob. także Okólnik. Londyn-Paryż-Genewa 1866-1870 poz. 244; *Le Peuple Polonais* poz. 189; *Sprawy Towarzystwa Demokratycznego* poz. 200.

110. Głos Wolny. Wychodzi piątego i dwudziestego każdego miesiąca w Paryżu. Wyd. A[dolf] Reiff. Paryż R. 1: 1899 – [R. 3:] 1901. Le gérant-proprétaire Imprimeur A. Reiff. 4°.

Wychodzi od 5 IX 1899 do grudnia 1901 jako kontynuacja *Wolnego Polskiego Słowa* (zob. poz. 139).

W r. 1899 ukazały się nr 1-6; w no 1 w winiecie w adresie redakcji i administracji: Adolphe Reiff.

W r. 1900 wydano nr 1-18 oraz dwa nieliczbowane numery dat.: 15 XI i 15 XII; od no 5 red. Grzechot; od no 10 brak informacji o redaktorze; w no 11 na s. 1 podano, że Grzechot „zrzekł się kierownictwa naszego organu”; w no 12 pod artykułem od redakcji podpisany: Za Redakcją H[enryk] Słoński; no 17 dat. 5 IX; od no 18: 15 X le gérant: F. Révillon, Impr. G. Maurin, w adresie redakcji wymieniono: red. H. Słoński, brak infor-

macji o częstotliwości, w numerze tym poinformowano o zmianie wydawcy oraz zawiadomiono, że pismo tymczasowo będzie ukazywać się raz w miesiącu; od 15 XI tyt.: *Wolny Głos Polski*, brak liczbowania rocznika.

W r. 1901 wyszły nr 1/2-8; no 5/6 dat. maj/czerwiec; w no 7 (spóźnionym): 14 X redakcja poinformowała, że zawiesza wydawnictwo, ten numer jest ostatnim z pierwszej serii, a „nowa seria będzie drukowana we własnej drukarni [Drukarni Narodowej], która powstanie z ofiar społeczeństwa polskiego”; w nr 8: grudzień na s. 1 podano: „Ostatnie wypadki w kraju nie pozwalają nam czekać na założenie Drukarni Narodowej. – Na żądanie wielu przyjaciół naszego pisma, postanowiliśmy wydać jeszcze w obecnej drukarni parę numerów «Wolnego Głosu Polskiego»”.

Adolfa Reiffa *Kalendarzyk Polski na rok 1900* (zob. poz. 159) w reklamie pisma podaje jego podtytuł: *Dwutygodnik polityczny, społeczny i literacki*.

Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia*. Wyd. 2. T. 8 s. 458 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) twierdzi, że Grzechot jako redaktor pisma został „uwidoczniiony” w nr 1 z 1900 r.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 56 (zob. poz. 17) odnotowuje, że pismo wychodziło do r. 1902, a redaktorem od 5 IX 1899 do 14 I 1901 był A. Reiff. Śladkowski W.: *Emigracja polska we Francji...* s. 181-184 (zob. poz. 92) podaje, że pismo popularyzowało idee socjalistyczne „w ujęciu” PPS, pseudonimem Grzechot podpisywał się Waclaw Gizbert-Studnicki, pierwszym redaktorem naczelnym był Henryk Gierszyński, który nie występował w piśmie imiennie, a osobą występującą pod nazwiskiem H. Słoński był Stanisław Gierszyński; ponadto błędnie twierdzi, że pismo wydawano do października 1901 r.

Opis na podstawie autopsji kompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Sejmowej i w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

Dodatki:

1. Dodatek do N. 5/6 *Wolnego Głosu Polskiego*. [Paryż 1901] Imp. G. Maurin 4° ss. 3.

Zawiera m.in. artykuł pt.: *Polemika w sprawie Muzeum w Rapperswyłu*.

2. Dodatek do Nr. 8 *Woln. Głosu Polskiego*. [Paryż 1901] 4° ss. nlb. 1.

Zawiera oświadczenie podpisane przez Józefa Wielobyckiego i sprostowanie Wacława Gizberta Studnickiego.

111. *Goniec Polski*. Czasopismo polityczne i społeczne wydawane przez Związek Wychodźstwa[!] Polskiego. Wychodzi 5. i 20. każdego miesiąca. [Red. Antoni Szawklis]. Paryż R. 1: 1900/1901, R. 1/2: 1901, R. 3: 1902 – R. 4: 1903. Imprimeur-gérant A[dolf] Reiff. 4°.

Wychodzi od 5 X 1900 do grudnia 1903. W adresie redakcji nazwisko: A. Szawklis, w adresie do prenumeraty: [Ludwik] Dygat. W obrębie R. 1 i R. 1/2 ciągle liczbowanie numerów: no 1-30.

W R. 1 ukazały się no 1: 5 X 1900 – no 11: 5 III 1901; no 10 i no 11 paginowane łącznie.

Od R. 1/2 paginacja ciągła w obrębie rocznika; wyszły no 12: 20 III 1901 – no 30: 20 XII 1901; w no 15 na s. 1-2 zamieszczono nekrolog Ludwika Dygata, od tego numeru w adresie do prenumeraty nazwisko: H[enryk] Lewenhard; no 18/19 i no 26/27 wydane zostały jako podwójne.

W R. 3: 1902 wyszły no 1/2 – no 21/22; trzy pierwsze numery zredagowano jako podwójne: no 1/2: 5 I/20 I – no 5/6: 5 III/20 III; następnie wydano no 9[!]: 5 V, w którym redakcja wyjaśniła: „Opóźnienie, jakiemu uległy ostatnie numery naszego pisma, zmusza nas niestety do wydania niniejszego numeru, jako No 9go, pomimo, że oba numery kwietniowe nie doszły jeszcze do rąk czytelników. Przepraszając naszych przyjaciół za tę bardzo nam przykrą nieformalność, mamy zaszczyt zawiadomić, że numery 7 i 8 wyjdą nibawem i zostaną dołączone do jednego z następnych numerów” – planów tych nie zrealizowano; po no 10/11: 20 V/5 VI ukazały się pojedyncze no 12: 20 VI – no 14: 20 VII, poczwórny no 15/18: 5 VIII/20 IX oraz podwójne no 19/20: 20 XI i no 21/22: 20 XII.

W R. 4: 1903 wyszły no 1-11/12; wydanie numeru pierwszego poprzedził prospekt (zob. Literatura); od no 1: 25 I podtyt.: *Miesięcznik polityczny i społeczny wydawany przez Związek Wychodźstwa[!] Polskiego*. Wychodzi 25. każdego miesiąca w Paryżu, format 8°; do no 6: 25 VI pismo ukazywało się regularnie, po czym wydano no 7/8: sierpień/wrzesień i no 11/12: grudzień.

Dziennik Poznański R. 44: 1902 nr 251: 30 X s. 4 (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 232) poinformował, że pismo zostało zakazane na 2 lata w obrębie Rzeszy Niemieckiej.

Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia*. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 2 s. 55 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) podaje, że redaktorem *Gonca...* był A. Szawklis. Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 57 (zob. poz. 17) wymienia czterech redaktorów: A. Szawklisa, L. Dygata, A. Reiffa i M. H. Lewenharda, a Tatarowicz K.: *Katalog poloników periodycznych...* s. 44 (zob. poz. 25) dwóch: A. Szawklisa i L. Dygata.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie. Nr 3/4 wraz z dodatkami udostępniono na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej.

Dodatki:

1. Mowa wypowiedziana na obchodzie listopadowym Towarzystwa Polskiego w Zurychu d. 1go Grudnia 1901 r. przez Ob[ywatela] Dra Karola Lewakowskiego. [Zurich 1902] ss. 2.

W żywej paginie: Dodatek nadzwyczajny do No 3-4 *Gonca Polskiego* z d. 20 lutego 1902 r.

2. Wydział Wykonawczy Związku Wychodźstwa[!] Polskiego. [Paryż 1902] Druk. pol[ska] A. Reiffa, Paryż ss. nlb. 3.

Dodatek do no 3/4; zawiera: Do towarzystw, grup i członków pojedynczych[!]. W. Okólnik L. 1; Sprawozdanie ze Zjazdu Delegatów Towarzystw i Grup, należących do Związku Wychodźstwa[!] Polskiego, odbytego w Paryżu dnia 26 stycznia 1902 r.; Sprawozdanie finansowe.

Literatura:

a. *Goniec Polski*. *Miesięcznik polityczny i społeczny wydawany przez Związek Wychodźstwa[!] Polskiego*. Wychodzi 25. każdego miesiąca w Paryżu. [Prospekt]. Paryż styczeń 1903. Druk. Pol[ska] A. Reiffa 8° ss. nlb. 4.

112. *Hasło*. *Miesięcznik poświęcony sprawom społecznym, katolickim, nauce, sztuce i literaturze*. Pod kierunkiem Stanisława Jasińskiego. Le gérant dr Br. Prądzyński. Paryż R. 1: 1905 – R. 2: 1906. Druk. Polska [Samuela] Heymanna i [A.] Guelisa. 4°.

Wychodzi od grudnia 1905 do lutego 1906. W r. 1905 ukazał się tylko nr 1, na s. 3 podano, że redakcja przystępuje „do walki o zasadę Polsko-Katolicką”. W r. 1906 wydano nr 1-2; od nr 1 le gérant Joseph Pericard, numer ten poświęcono Oldze Boznańskiej; w nr 2 poinformowano, że kolejny numer wyjdzie w podwójnej objętości z dużym opóźnieniem.

W *Gazecie Lwowskiej* R. 96: 1906 nr 196: 28 VIII s. 5 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 863) zawiadomiono, że kolejny numer *Hasła* ma się ukazać w październiku – planów tych nie udało się zrealizować.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie. Komplet numerów zachował się także w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

Dodatki:

1. Jasiński Stanisław: W porannych mgłach. [Paryż 1906].
Dodatek do nr 2, nie odnaleziony, zawiera poezje.

113. Książnica. Wydawnictwo poświęcone wiedzy bibliotecznej, bibliografii i lubownictwu książek. Red. Władysław Strzembosz, Kazimierz Woźnicki. Paryż 1905 Druk. [Samuela] Heymanna i [A.] Guelisa. 8°.

Wyszedł prawdopodobnie tylko prospekt pt. Uwiadomienie Literackie (zob. Literatura), wydany 13 VI 1905 w nakładzie 1 tys. egz., w tym 25 egz. na papierze czerpanym. Prospekt zawierał kartę tytułową i słowo wstępne planowanego zeszytu 1, który miał się ukazać w końcu roku w objętości 5 arkuszy i w nakładzie 300 egz. Zapowiadano, że w zeszycie znajdują się prace Wacława Karczewskiego, Wł. Strzembosza i K. Woźnickiego, będzie on poświęcony „bibliotekom polskim na obczyźnie”, a celem twórców jest „zachęcenie do podjęcia i do prowadzenia tego rodzaju wydawnictwa w kraju”; wydanie prospektu i zeszytu 1 ufundował prywatny ofiarodawca, pragnący zachować anonimowość.

W liście do redaktora Kraju (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5041) z 20 VIII 1905 r. Wł. Strzembosz określał siebie i K. Woźnickiego jako współredaktorów planowanego pisma. W liście do prenumeratora z 2 IV 1906 r. zapowiadał, że zeszyt 1 będzie rozesłany w końcu maja 1906 r. Brak jednak wzmianek o ukazaniu się pisma w prasie, katalogach i dokumentacji redaktorów.

Opis na podstawie autopsji prospektu oraz dokumentacji dostępnych w Archiwum Bibl. Polskiej w Paryżu (Archiwum Kazimierza Woźnickiego sygn. 3328; Archiwum Władysława Alojzego Strzembosza sygn. 3957).

Literatura:

a. Uwiadomienie Literackie. Paryż 1905 Druk. Heymanna i Guelisa 8° ss. 4.

114. Kurjer Paryski. Tygodnik poświęcony sprawom społecznym, literaturze i sztuce. Red. Jan

Kulesza, administrator J[anusz] Lindner, le gérant Urbach. Paris R. 1: 1914, no 1-2. Druk. „Union”. 2°.

Wychodzi od 4 I. Nr 2 i ostatni dat. 11 I. Nadtyt.: *Courrier polonais de Paris*.

Gazeta Lwowska R. 104: 1914 nr 10: 15 I s. 2 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 863) oraz Przewodnik Bibliograficzny R. 37: 1914 nr 1/2 s. 12 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) piszą, że jak wynika z artykułu programowego, redakcja pisma „wyznaje zasady radykalno-narodowe” zbliżone do „t.zw. «Komisyi tymczasowej» [Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych] we Lwowie”.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie. Nr 2 pisma udostępniono na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej.

115. Kurjer Paryzki. Dwutygodnik polityczny, literacki, społeczny. Organ patriotyczny polski. Właściciel i wyd. odp. A[dolf] Reiff. Paryż R. 1: 1881 – R. 7: 1887. Druk. Polska A. Reiffa. 4°.

Wychodzi od 15 IX 1881 do 1 IX 1887.

Liczbowanie numerów ciągle w obrębie roczników z l. 1881-1883, a następnie – z l. 1884-1887.

W R. 1: 1881 ukazały się no 1-7; od no 3 le propriétaire-gérant A. Reiff; w no 5 zawiadomiono, że pismu odebrano debit pocztowy na terenie Austrii. W R. 2: 1882 wyszły no 8-31, w no 8 zamieszczono obwieszczenie Sądu Krajowego we Lwowie, który zatwierdził konfiskaty niektórych artykułów z no 1-2. W R. 3: 1883 wydano no 32-55.

W l. 1884-1886 ostatni numer w roku poświęcano zawsze obchodom rocznicy powstania listopadowego w Paryżu.

W R. 4: 1884 ukazały się no 1-24; od no 1 tyt.: Kurjer Polski w Paryżu. Dwutygodnik..., w artykule od wydawcy poinformowano: „Kurjer Paryzki przestaje wychodzić [...] całość jego obejmującą 55 numerów zamykamy, natomiast zaś z dniem dzisiejszym rozpoczynamy wydawnictwo «Kurjera Polskiego w Paryżu». Ponieważ zmiana następuje tylko w tytule, format zaś i warunki prenumeraty pozostają też same, więc też wszyscy prenumeratorem Kurjera Paryzkiego otrzymają Kurjera Polskiego w Paryżu [...] Do zmiany jaką zaprowadzamy skłoniła nas nadzieja rozszerzenia

koła naszych czytelników, spodziewamy się bowiem, że Kurjer Polski w Paryżu będzie mógł być prenumerowany w tej prowincji naszej ziemi, która wyrobiła sobie samorząd a do której Kurjerowi Paryżkiemu zaraz w początkach jego istnienia zaparło drogę stronnictwo przeciwne dążności państwowej i prassie emigracyjnej, dzisiaj wielce już osłabło w swej sile i w znaczeniu[...]”.

W R. 5: 1885 wyszły no 25-48. W R. 6: 1886 ukazały się no 49-72; w no 56 zamieszczono życiorys zmarłego Bohdana Zaleskiego. W R. 7: 1887 wydano no 73-89; w no 79 żałobna szata graficzna z powodu śmierci Józefa Ignacego Kraśzewskiego; w no 87 nekrolog Agatona Gillera, w którym poinformowano, że był on głównym redaktorem pisma.

W czasopiśmie Wolne Polskie Słowo R. 1: 1887 nr 1: 15 IX na s. 1 (zob. poz. 139) poinformowano, że z dniem 1 IX Kurjer Polski z przyczyn od redakcji niezależnych przestał wychodzić, a w jego miejsce zacznie się ukazywać Wolne Polskie Słowo.

Wg Grażyny Ryfki, autorki noty o Kurjerze... w pracy Towarzystwo Historyczno-Literackie. Biblioteka Polska w Paryżu s. 150 (zob. poz. 96), pierwszym redaktorem pisma był Józef Barwiński, który na emigracji publikował pod przybranym imieniem Alfred.

Florkowska-Francić H.: Prasa polska we Francji... s. 10 (zob. poz. 94) podaje, że wiosną 1882 r. Kurjer... miał około 200 prenumeratorów, a jego istnienie opierało się na pomocy finansowej mieszkającego w Turynie Wiktora Zienkowicza.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (egzemplarz udostępniony również na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

Literatura:

a. Szanowny Panie... Paryż 1881 4° ss. nłb. 1.
List A. Reiffa dat. 20 VIII 1881 informujący o rozpoczęciu wydawania Kurjera Paryżkiego dołączony do no 1. Na egzemplarzu znajdującym się w Bibl. Jagiellońskiej odręczne notatki Jana Nepomucena Janowskiego.

116. Listy Polskie. Wychodzą dwa razy na miesiąc. [Red. Józef Tokarzewicz pseud. J. T. Hodi], dyrektor odp. Mikołaj Alfons Wack. Paris 1878, no 1-4. Druk. E[mile] Martinet. 2°.

Wychodzi od 5 II do 25 III. Paginacja w no 1-4 ciągła. W winiecie w adresie redakcji nazwisko:

J. T. Hodi, a w adresie administracji: A[lfred] Ciszkiewicz.

Inicjatorami pisma byli: A. Ciszkiewicz, Edward Siwiński i J. Tokarzewicz, którzy w no 1 na s. 3 poinformowali, że celem pisma jest: „Rozbiór krytyczny i naukowy tych wszystkich zagadnień, które dotychczas poruszane były na Emigracyi w sposób odpowiadający wymaganiom dawniejszych lat; Sprawozdania z umysłowych i społecznych dążności kraju, w stosunku do przeszłych lub teraźniejszych[!] zapatrywań się wychodztwa[!] na ogólne zadania naszego wieku i naszej ojczyzny; Zaznaczanie i roztrząsanie wszelkich objawów myśli obcej, zostających w związku ze sprawą obecnego położenia Polski; Kronikę wychodzącą.”

W no 4 Druk. Polska A[dolfa] Reiffa, numer ten „z powodu koalicji pracowników drukarzy paryżkich” wyszedł z opóźnieniem.

Niektóre starsze opracowania, np. Mickiewicz Wł.: Emigracja polska... s. 167 (zob. poz. 66) i Lipkowski J.: Tablica chronologiczna polskich pism emigracyjnych... s. 39 (zob. poz. 10) błędnie podają, że Listy Polskie przestały wychodzić po ukazaniu się nr 3.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (nr 2-4 zostały udostępnione na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona). Nr 1-4 pisma zachowały się również m.in. w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie oraz w Bibl. Polskiej w Paryżu.

Literatura:

a. Koroniarz [pseud.]; Listy Polskie. Pismo dwutygodniowe, wydawane w Paryżu w roku 1878. *Ruch Literacki*. R. 5: 1878 nr 25 s. 297-298.

117. Messenger de Vienne, Le. Organe des intérêts d'orient. Paraissant les Lundis matin, les Mercredis et Vendredis soir. Ed. et réd. en chef B. Wołowski, réd. responsable Antoine Keiss. Vienne-Paris An. 1: 1876, An. 2/3: 1877, An. 4: 1878 – An. 16: 1890. Impr. de A. Keiss et Ph. Loeb. 2°.

Wychodzi od 5 VII 1876 co najmniej do 15 III 1890. Kontynuacja pism Le Danube i Messenger d'Orient. Pismo polityczno-informacyjne w jęz. francuskim wydawane przez Bronisława Wołowskiego.

W r. 1876 od no 1 m. wyd. Vienne; od no 8 częstotliwość: Paraissant les Mardis, les Jeudis

et Samedis soir. W r. 1877 no 1-36(112) wyszły jako An. 2, a no 37(113)-60(136) jako An. 3; od no 3(79): 9 I wprowadzono podwójne liczbowanie numerów – od początku roku oraz od początku wychodzenia pisma; od no 6(86) częstotliwość: Paraissant trois fois par semaine; od no 15(91) podtyt.: Journal hebdomadaire; od no 17(93) podtyt.: Journal hebdomadaire international; od no 19(95) podtyt.: Organe des intérêts d'orient. Journal hebdomadaire international; od no 25(101) tyt.: Messenger de Vienne, Impr. de A. Keiss et P. Horn. Od r. 1878 brak podwójnego liczbowania numerów.

W r. 1879 od nieliczbowanego numeru specjalnego dat. 27 IV podtyt.: Journal français d'Autriche-Hongrie. (Ancien Messenger d'Orient); od no 29 Impr. de A. Keiss. W r. 1880 od no 23 réd. responsable Charles Krapfenbauer. W r. 1881 od no 1 podtyt.: Journal français d'Autriche-Hongrie, ed. et réd. responsable: Ch. Krapfenbauer, réd. en chef: B. Wolowski. W r. 1882 wydano no 1-49; w no 49 zapowiedź, że od nowego roku pismo będzie wychodzić 2 x tygodniowo.

W r. 1884 od no 1: 25 VI tyt.: Le Messenger d'Occident. (Ancien Messenger de Vienne, Autriche). Journal international. Paraissant les mercredis et samedis, m. wyd. Paris, oznaczenie rocznika An. 10 (2-me Série), Imp. privée du Messenger d'Occident, gérant J. Foussadier; od no 5 Imp. privée du Messenger d'Occident, gérant J. Socquet.

W r. 1886 od no 1 częstotliwość: Paraissant le Dimanche, le gérant F. Joubaud, Imp. A. L. Wolowski & F. Joubaud. Od r. 1888 tyt.: Le Messenger. Ancien Messenger d'Occident.

Kurjer Poznański R. 13: 1884 nr 160: 13 VII s. 4 (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 383) informując o wznowieniu przez B. Wołowskiego swojego pisma w Paryżu pt. Le Messenger d'Occident wspomniał, że Messenger de Vienne przestał wychodzić przed 1 I 1884.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych numerów z l. 1876-1882, 1884-1890 znajdujących się w Bibliothèque Nationale de France w Paryżu oraz z l. 1877-1882 udostępnionych na stronie Österreichische Nationalbibliothek w Wiedniu. Niekompletny egzemplarz z r. 1876 udostępniono także na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

Dodatki:

1. Supplément au no ... du Messenger de Vienne. Vienne 1877-1881.

Dodatek kontynuuje treść numeru. W r. 1879 dodatek do no 40 poświęcony Józefowi Ignacemu Kraszewskiemu. W r. 1880 dodatek do no 22 poświęcony Konstytucji 3 maja, a dodatek do no 24 Luisowi Vaz de Camões. W r. 1881 dodatek do no 16 zawiera przemówienie włoskiego ministra finansów Agostino Maglianiego.

2. Messenger de Vienne a Paris. Organe de l'exposition, de L'Autriche Hongrie et de L'Orient. Paraissant à Paris les Mercredis pendant la durée de l'Exposition. Red. en chef B. Wolowski, le gerant responsable N[icolas]-A[lphonse] Wack. Paris 1878, no 1-8. Impr. A[dolphe] Reiff.

Dodatek poświęcony wystawie światowej w Paryżu. Wychodzi w Paryżu od 8 V do 23 VI.

3. Messenger de l'Exposition. Organe des exposants. Paraissant à Paris les Dimanches pendant la durée de l'Exposition. Red. en chef B. Wolowski, le gerant responsable F.-L. Pierre Wack. Paris-Vienne 1878-1879, no 1-19. Impr. A[dolphe] Reiff, Paris.

Kontynuacja Messenger de Vienne a Paris, wychodzi od 30 VI 1878 do 30 I 1879. No 1-18 m. wyd. Paris; od no 3 le gérant Percier. No 19 m. wyd. Vienne, Impr. de A. Keiss et P. Hom.

4. La Semaine littéraire et économique. Supplément au „Messenger de Vienne”. Vienne 1882-[-?].

118. Najmita. Pismo poświęcone sprawie robotniczej. Wychodzi raz na dwa miesiące. Le gérant: Dr Joseph Zieliński. Paryż R. 1: 1914, nr 1-2. Druk. Polska S[amuella] Heymanna. 2°.

Motto: Wyzwolenie robotników winno być dziełem samych robotników.

Wychodzi od 1 V do 1 VII. W nr 1 na s. 1 podano, że pismo będzie organem klasy robotniczej, ale nie będzie organem żadnej partii, natomiast na s. 8 podkreślono: „Ponieważ Najmita przeznaczony jest głównie dla kraju i dla szerzenia nowych idei, – przeto unikać będziemy jałowych polemik, jakoteż poruszania spraw lokalnych polskiej kolonii za granicą”.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 81 (zob. poz. 17), a za nim zapewne Kormanowa Ź.: Materiały do bibliografii... s. 38 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109), podaje, że Józef Zieliński był redaktorem i wydawcą; ponadto Ź. Kormanowa błędnie twierdzi, że w nr 2 znajdowało się hasło: Ni strzelcem, ni sokołem!

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się (w formie mikrofilmu) w Bibl. Sejmowej w Warszawie. Nr 1 zachował się także w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie.

119. Okólnik No ... za miesiąc... [Miesięcznik]. [Wyd. Komitet Reprezentacyjny Zjednoczenia

Emigracji Polskiej]. [Paryż] 1868/1869[?], no 1-9[?]. Imp. L[ouis] Czerniecki, Genève. 4°.

Wychodzi od lutego 1868 co najmniej do stycznia 1869. Numery bez podania redaktorów i m. wyd., jednak w każdym z nich wydrukowano ogłoszenia Komitetu Reprezentacyjnego Zjednoczenia Emigracji Polskiej datowane w Paryżu.

W nr 1-3 teksty podpisane przez Jarosława Dąbrowskiego, Stanisława Jarmunda i Walerego Wróblewskiego; w nr 1 za styczeń wydrukowano tekst (z datą 15 II), w którym przedstawiono cel wydawania Okólnika...: „[...] Komitet na przyszłość z końcem każdego miesiąca wydawać będzie okólniki obejmujące wyciągi z otrzymanych raportów Gmin, oraz krótkie sprawozdanie z dokonanych przez siebie czynności, wreszcie rozporządzenia, wezwania do Gmin, ilość pobranego podatku i t.p. [...]”. Od nr 2 Druk. braci Rouge, [Paryż], w numerze tym tekst dat. 26 III. W nr 3 tekst z datą 20 IV. Nr 4 nie odnaleziony. Co najmniej od nr 5 tyt.: Okólnik V-ty za miesiąc... Komitet Zjednoczenia Emigracji Polskiej do Ogółu tegoż Zjednoczenia, tekst z podpisem: Przewodniczący z kolei W[ładysław] Pogorzelski, pisarz Komitetu: St. Jarmund, w numerze tym brak informacji o drukarni, numer litografowany z datą: 20 VI. Od nr 6: czerwiec/lipiec tyt.: Okólnik Nr ... za miesiące... Komitet Zjednoczonej Emigracji Polskiej do ogółu teje emigracji, Druk. J[ózef] Kossobudzki, Zürich, w numerze tym data: 12 VIII. W nr 7: sierpień/wrzesień/październik/listopad pod tekstem „Uwagi Komitetu” data: 20 XII i podpis: Przewodniczący z kolei W. Wróblewski, pisarz: Jarmund. Nr 8 nie odnaleziony. Co najmniej od nr 9: grudzień 1868/styczeń 1869 przewodniczący: H[ieronim] Ruszczyński, pisarz: W. Wróblewski, pod tekstem data: 20 II 1869.

Estreicher K.: Bibliografia polska. [Wyd. 1]. Cz. 1: Stolecie XIX. [Lata 1800-1880]. T. 1 s. 286-288 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) rejestruje ten miesięcznik pod dwoma tytułami: Okólnik N. ... oraz Okólniki Komitetu zjednoczonej emigracji polskiej do ogółu teje emigracji, natomiast w tenże: Bibliografii polskiej XIX stulecia. Wyd. 2. T. 3 s. 441 odnotowano to pismo pt.: Okólniki Komitetu Zjednoczonej Emigracji Polskiej. Do ogółu teje Emigracji. Genewa-Paryż-Zürich 1868-1870. W wydaniu 1 autor podaje, że ukazało się 12 numerów; oprócz wyżej opisanych

odnotowuje także: nr 4 za czas od 1 IV do 10 V druk. J. Kossobudzki, Zürich z datą: 20 V 1868, nr 8 Druk braci Rouge, Paryż z datą 16 I 1869, w nr 10 Typ. Rouge frères, data: 12 V 1869, od nr 11 Druk J. Kossobudzkiego, Zürich, numer ten z datą: 18 VIII 1867[!], a nr 12 – 10 I 1870.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (nr 1-3, 5, 6, 9) oraz w Bibl. Narodowej w Warszawie (nr 5-7; udostępnione również na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

120. Pamiętnik Towarzystwa Nauk Ścisłych w Paryżu. [Wychodzi nieregularnie]. Red. główny Władysław Folkierski. Paryż 1871-1882, t. 1-12. Nakładem Biblioteki Kórnickiej, Druk. Braci Rouge, Dunon i Fresné. 4°.

Towarzystwo Nauk Ścisłych w Paryżu działało w l. 1870-1882 i przez cały okres istnienia jego prezesem był hr. Jan Działyński, właściciel Bibl. Kórnickiej.

T. 1: 1871 i t. 2: 1872 Pamiętnika... zostały razem wydane i mają wspólną okładkę, na której widnieje data: 1872 oraz drukarnia: Typ. Rouge frères et Comp. W t. 1 na ostatniej stronie wydrukowano inną wersję nazwy drukarni w jęz. francuskim: Typ. Rouge frères, Dunon et Fresné.

W r. 1873 w t. 3 informacja: Na czterechsetną rocznicę urodzin Kopernika, nakładem właściciela Biblioteki Kórnickiej przewodniczącego w Towarzystwach Naukowej Pomocy i Nauk Ścisłych w Paryżu, od tego tomu Druk. Rouge, Dunon i Fresné (na okładce: Typ. Rouge frères, Dunon et Fresné).

W r. 1874 wydano t. 4 i t. 5; od t. 4 nakładem Biblioteki Kórnickiej, każdy artykuł wydrukowany w Pamiętniku... ma oddzielną paginację stron; od t. 5 red. główny A[dam] Prażmowski, na okładce: Typ. de Rouge, Dunon et Fresné.

W r. 1875 wyszły t. 6 i t. 7. W l. 1876-1879 Pamiętnik... ukazywał się raz w roku. Od r. 1876 od t. 8 Druk. Tolmer'a i Isidor'a, inne zapis nazwy drukarni w tomie: Druk. Tolmer'a i Isidor Joseph'a (na ostatniej stronie rocznika) oraz Typ. Tolmer et Isidor Joseph (na okładce). W r. 1877 t. 9 wyszedł z 3-miesięcznym opóźnieniem z powodu strajku drukarzy. W r. 1878 w t. 10 Impr. E[mile] Martinet (na ostatniej stronie tomu i na

okładce: Impr. de E. Martinet). Od r. 1879 od t. 11 jedna wersja nazwy drukarni: Druk. E. Martinet. T. 12 dat. 1882.

W l. 1873-1877 na okładce oprócz nazwy drukarni podawano również nazwiska drukarzy polskich pracujących w Paryżu, którzy „złożyli” dany tom: Wincenty Bosiński (t. 3-5, 9), Józef Brzeziński (t. 3), Paweł Celinski (t. 5-9), Franciszek Chociszewski (t. 6-8), Władysław Dzwigalski (t. 5-7, 9), Antoni Hertel (t. 3-5, 8-9), Józef F. Kaczyński (t. 3-9), Henryk Kowalski (t. 8-9), Sylwester Krzysztofowicz (t. 8), Teofil Leman (t. 3-5), Jan Nieziolowski (t. 3), Konstanty Peycz (t. 7), Adolf Szmidel (t. 3-5), Feliks Wislouch (t. 3-4), Leopold Wysocki (t. 8-9), Konstanty Zabieha (t. 3-9; w t. 6-9 przewodniczył pracom).

Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 77-78 (zob. poz. 25) podaje, że Kazimierz Brandt od t. 5 był współredaktorem pisma – w Pamiętniku... jest on wymieniany jako drugi sekretarz Towarzystwa i osoba, do której należy przesyłać korespondencje „naukowe i inne”.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza zachowanego w Bibl. Uniwersytetu Łódzkiego (udostępniony także na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Łódzkiego). T. 1-12 (bez okładek) zostały również udostępnione na stronach Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa oraz Repozytorium Cyfrowego Instytutów Naukowych (RCIN).

Dodatki:

1. W t. 5-12 do niektórych artykułów zamieszczonych w piśmie dodawano tablice z rysunkami i schematami.

Literatura:

a. Folkierski Władysław: Towarzystwo Nauk Ścisłych w Paryżu. Jego początki i rozwój. *Prace Matematyczno-Fizyczne*. 1895 t. 6 s. 151-176.

Również o Pamiętniku Towarzystwa Nauk Ścisłych w Paryżu.

121. Panteon. Miesięcznik naukowy, społeczny i literacki. Red. i wyd. Józef Wascercug, le gérant Ch. Colas. Paryż R. 1: 1907/08, no 1-4. Druk. A[dolfa] Reiffa-[Samuel] Heymann. 8°.

Wychodzi od 1 XII 1907 do 15 III 1908. Wydanie pisma poprzedził prospekt (zob. Literatura), w którym zapowiedziano, że Panteon „będzie pierwszym poważnym przeglądem traktującym sprawę kultury polskiej i wszechświatowej z punktu widzenia wolnej myśli”. Pagnacja ciągła

w obrębie rocznika. Ilustracje autorstwa Aleksandra Wascercuga.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 94 (zob. poz. 17) błędnie podaje, że pismo ukazywało się jedynie w 1908 r. Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 78 (zob. poz. 25) mylnie odnotowuje nazwisko zarządcy – Cholas.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie. Nr 1-4 udostępniono również na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

Dodatki:

1. Do czytelników. [Odezwa]. [Paryż B. r. wyd.] 16° ss. nlb. 2.

Oprawiony przed nr 1 w egzemplarzu znajdującym się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

2. Treść dotychczasowych numerów „Panteonu”. Paris. Red. i wyd. J. Wascercug. Paryż [B. r. wyd.]. Druk. A. Reiffa – Heymann 16° ss. nlb. 2.

Oprawiony przed nr 1 w egzemplarzu znajdującym się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

Literatura:

a. [Prospekt]. Red. i wyd. J. Wascercug. Paryż 1907. Druk. A. Reiffa – Heymann 16° ss. nlb. 3.

122. Pobudka (La Diane). Czasopismo narodowo-socjalistyczne. Wychodzi raz na miesiąc. [Red. Stanisław Barański], le gérant L. Mengés. Paryż R. 1: 1889/90, R. 3: 1891 – R. 5: 1893. Druk. Polska A[dolfa] Reiffa. 8°.

Na okładce motto: Społeczność obowiązkom swoim wierna, – ...prawo posiadania ziemi i każdej innej własności pracy tylko przyznaje. (Manifest Tow[arzystwa] Demokr[atycznego Polskiego] 4 Grudnia 1836); nad tytułem motto: Wolność. Równość. Niepodległość.

Wychodzi od stycznia 1889 do czerwca 1893. W r. 1889 ukazały się no 1-7/9; w no 7/9: lipiec-wrzesień Impr. Ch. Pfeffer, Genève, po wydaniu tego numeru nastąpiła przerwa w wychodzeniu pisma. W r. 1890 ukazał się niedatowany no 10/12; zamieszczono w nim artykuł Od redakcji dat. listopad, od tego numeru Imp. A. Reiff, Paris.

W r. 1891 wydano no 1-11/12; od nr 1 motto w winiecie, podtyt.: Organ polskiej narodowo-socjalistycznej partii, format 2°; w no 6 poinformowano o śmierci Stanisława Barańskiego,

założyciela i redaktora naczelnego pisma. W r. 1892 wydrukowano no 1-12. W r. 1893 wyszły no 1/2-5/6.

Gazeta Lwowska R. 79: 1889 nr 84 s. 10, nr 94 s. 8, nr 129 s. 9, nr 148 s. 8, nr 236 s. 9, R. 81: 1891 nr 33 s. 9, nr 109 s. 8, nr 209 s. 8 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 863) opublikowała wyroki c. k. Sądu Krajowego dla Spraw Karnych we Lwowie zatwierdzające konfiskaty: nr 2-6 z r. 1889; nr 10/12 z r. 1890; nr 1-3, 5 z r. 1891.

Większość katalogów, opracowań i bibliografii podaje, że od nr 6 z 1891 r. redaktorem był Jan Lorentowicz. Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 97 (zob. poz. 17) jako redaktorów wymienia S. Barańskiego, J. Lorentowicza, Władysława Grabskiego, Kazimierza Dłuskiego i innych. Z kolei Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 48 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) i Kucharzewski J.: Czasopiśmiennictwo polskie wieku XIX... s. 592 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 341) twierdzą, że redaktorami byli tylko St. Barański i J. Lorentowicz, natomiast K. Dłuski, Wł. Grabski i in. byli współpracownikami pisma. Ponadto wg Ż. Kormanowej Lorentowicz był redaktorem od 1890 r.

Śladkowski W.: Emigracja polska we Francji... s. 97-100 (zob. poz. 92) podaje, że Pobudka była organem Gminy Narodowo-Socjalistycznej w Paryżu, powstała z inicjatywy S. Barańskiego, z którym współpracowali Antoni Złotnicki i J. Lorentowicz; było to pismo radykalnie socjalistyczne i jednocześnie niepodległościowe, przeznaczone do kolportowania na terenie trzech zaborów.

Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 82 (zob. poz. 25) błędnie podaje, że pismo miało podtyt. od nr 6 z 1891 r.: Organ Narod.-Socjalist. Partii.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa.

Literatura:

a. Ocena 1go zeszytu „Pobudki”. *Głos Polski* R. 3: 1889 nr 38 s. 2.

b. Program niepodległościowy „Pobudki”. *Niepodległość* 1930 t. 2 z. 2 s. 352-354.

123. Polonia. Revue Hebdomadaire Polonaise. Wychodzi w każdą sobotę. Red. nac. Waław

Gąsiorowski, administrator Jan Dereziński, le gérant Br[onisław] Kozakiewicz. Paris [An. 1]: 1914 – An. 5: 1918, An. 6: 1920 – An. 9: 1923, An. 10/11: 1924, An. 12: 1925 – An. 13: 1926[?]. Imp. Levé. 2°.

Wychodzi od 21 II 1914 do 27 V 1918, wznowione od 24 I 1920 co najmniej do 17 I 1926. Pismo w jęz. polskim i francuskim.

W r. 1914 wydano no 1-34; no 12 poświęcony wystawie prac Jana Styki, Tadeusza Styki i Adama Styki. W r. 1915 od no 1 le gérant Antoni Szawklis, wprowadzono liczbowanie roczników (An. 2); w no 30 i 49 ślady ingerencji cenzury; w połowie grudnia wyszedł numer gwiazdkowy tyt.: Polonia Noël (zob. Dodatki poz. 2); od no 52 le gérant P. Neveu.

W r. 1916 w no 7-8, 19-20, 34 ślady ingerencji cenzury; w no 29 część numeru poświęcono rocznicy bitwy pod Grunwaldem; w no 52 poinformowano o dołączeniu numeru gwiazdkowego (zob. Dodatki poz. 2).

W r. 1917 no 41 ukazał się jako numer kościuszkowski; od no 42: 20 X wprowadzono podział na część francuską i polską.

W r. 1918 wyszły no 1-21 w jęz. francuskim, równoległe pismo to wydawano w jęz. polskim pt.: Polonia. Pismo tygodniowe polskie (zob. poz. 148); w no 20 poinformowano, że 1 czerwca Polonia zostanie zawieszona z powodu problemów finansowych i zmiany stosunków między Polakami we Francji.

W l. 1920-1926 pismo wznowiono. Kontynuacją Polonii była wydawana w l. 1926-1929 Polonia Nova.

Baranowski Wł.: Wojenne wydawnictwa polskie dla obcych, nr 1 s. 5 (zob. poz. 69) twierdzi, że dzięki prorosyjskiej postawie Polonia „za całą swą działalność znalazła finansową opiekę francuskiego ministerium spraw zagranicznych. Dzięki tej pomocy również przetrwała 2 ½ lat wojny i jest najpoczytniejszym organem polskim zagranicą”.

Florkowska-Francić H.: Między Lozanną, Fryburgiem i Vevey s. 214-220 (zob. poz. 76) podała, że Polonia była dotowana przez Centralną Agencję Polską w Lozannie, ale z uwagi na opór redaktora W. Gąsiorowskiego pismo nigdy nie przekształciło się w organ tej organizacji. Autorka odnotowuje też, że w maju 1918 r. Komitet Narodowy Polski odkupił pismo i zaczął je wydawać pod zmienionym tytułem Polak (zob. poz. 147).

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza z l. 1914-1918 znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

Dodatki:

1. Premium Tygodnika „Polonia” w rocznicę 29 listopada. Paryż [1914] ss. nb. 4.

Zawiera wiersz Józefa Lipkowskiego z cyklu Zmartwychwstanie pt.: Przebudzenie.

W egzemplarzu w Bibl. Narodowej oprawione za no 7: 4 IV z 1914 r.

2. Polonia Noël. Directeur Venceslas Gąsiorowski, administrateur Jean Dereziński. Paris An. 3: 1916, Numéro hors serie. Impr. Levé 2° ss. 36.

Tyt. okładkowy: Polonia. Noël 1915. Zawiera m.in. notki biograficzne polskich żołnierzy w armii francuskiej.

Toż: La France et la Pologne à travers les siècles. Directeur Venceslas Gąsiorowski, administrateur Jean Dereziński. Paris 1917. Impr. Levé 2° ss. 75.

Tyt. okładkowy: Polonia. Noël 1916.

3. Supplément de la Revue „Polonia”. Catalogue des publications français sur la Pologne et les questions polonaises établi par C. W. (1er Octobre 1916) en vente à la Librairie de la Revue „Polonia”. Paris 1 X 1916 ss. 4.

Dodatek do no 53: 30 XII.

4. Appel à nos Compatriotes, à nos Amis. [Ed.] „Union & Indépendance”. Groupement des Comités de Propagande pour la Pologne Libre. Paris 1917 Impr. Levé ss. nb. 2.

Dodatek do no 7: 13 II.

5. Proclamation de l'indépendance de la Pologne par le gouvernement Russe. Supplément. Paryż 1917 ss. nb. 1.

Dodatek do no 13: 31 III.

6. La France, l'Angleterre et l'Italie proclament, elles aussi, le principe Polonois de la indépendante et unifiée. Supplément. Paryż 1917 ss. nb. 1.

Dodatek do no 15: 14 IV.

7. Déclaration de M. le président du conseil [Alexandre Ribot] Ministre des Affaires Etrangères au sujet de la Pologne. Supplément. Paryż 1917 ss. nb. 1.

Dodatek do no 33: 18 VIII.

8. Panégryque de Thadée Kościuszko. Prononcé le 15 Octobre 1917 en la Collégiale de Posen par l'abbé [Arkadiusz] Lisiecki, député à la Diète de Prusse. Supplement au No 1 de Polonia du 5 Janvier 1918. Paryż 1918 ss. nb. 2.

9. Dodatek do no 7 Polonii z dnia 16 lutego 1918 roku. Oskarżający dokument w sprawie okropnego traktowania niezaprzyjęzonych legionistów polskich. Interpelacja polskich posłów socjalistycznych w parlamencie austriackim, Dra E[mila] Bobrowskiego, Inż. J[ędrzeja] Moraczewskiego i towarzyszy, do c. k. rządu. [Paryż 1918] ss. nb. 2.

124. Polska. Pismo polityczno-literackie. Wychodzi nieperjodycznie. [Paryż] 1868-1869, nr 1-10. Druk. J[ózefa] Kossobudzkiego, Zürich. 2°.

Wychodzi od 1 IV 1868 do 10 XI 1869. Liczbowanie numerów ciągłe w obrębie obu roczników.

W r. 1868 wydano nr 1-6; od nr 1 w adresie administracji podano: Mr. Radomiński, Batignolles (dzielnica Paryża), na s. 4 zamieszczono oświad-

czenie: „Stojąc pod sztandarem narodowej myśli a nie jakiego bądźkolwiek stronnictwa, «Polska» w sprawach Wychodźstwa[!], z natury rzeczy bronić będzie zasady organizacji ogółu. Ztąd też usiłowania, których wyrazem jest obecnie Kommissja Organiczna, znajdują poparcie w piśmie naszym. Czujemy się jednak w obowiązku oświadczyć, iż dziennik nasz, nie będąc od nikogo zawisłym – jest przedsięwzięciem czysto prywatnym”; od nr 2: 1 VI wśród przyjmujących prenumeratę Mr. Rybczyński z Londynu; nr 3 dat. 6 VII, nr 4 dat. 15 VIII, nr 5 dat. 25 IX, nr 6 dat. 11 XI.

W r. 1869 ukazały się nr 7 dat. 7 I, nr 8 dat. 27 III, nr 9 dat. 24 V i nr 10; w nr 10 w adresie administracji podano: Mr. Juński, Paris.

Kucharzewski J.: Czasopiśmiennictwo polskie wieku XIX... s. 105 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 341) podaje, że wydawcami wychodzącej w Zurychu Polski byli stojący na czele Organizacji Emigracyjnej Bolesław Świętorzecki i ks. Kazimierz Żuliński. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 103 (zob. poz. 17) twierdzi, że pismo było organem Komitetu Reprezentacyjnego Wychodźstwa Polskiego redagowanym przez ks. Żulińskiego i odnotowuje m. wyd.: Paryż-Zurych. Borejsza J. W.: Prasa Zjednoczenia Emigracji Polskiej... s. 84, 102 (zob. poz. 54) odnotowuje, że Polska była organem Organizacji Ogółu.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

Dodatki:

1. Monument de Novgorod, Le. Etudes sur les peuples Indo-Européens et Touraniens et particulièrement sur les Slaves et les Moscovites par F. H. Duchinski (de Kiev). [Paryż b. r. wyd.] Imp. Sarazin 2° ss. nb. 1, faks.

Dodatek do nr 4; afisz w jez. francuskim zapowiadający wykład Franciszka Henryka Duchńskiego dotyczący ukazu Katarzyny II, zabraniającego rozpowszechniania teorii o turańskim pochodzeniu Rosjan.

2. Sprawozdanie z czynności Kommissji Organicznej. Paryż 1868 Druk. J. Kossobudzkiego, Zürich 4° ss. nb. 2.

Dodatek do nr 4.

3. Trzechsetna rocznica Unii Lubelskiej. [Paryż 1869] Druk. J. Kossobudzkiego, Zürich 4° ss. nb. 3.

Dodatek do nr 8; prospekt na medal pamiątkowy.

Literatura:

a. Nasz program. *Polska* 1868 nr 1 s. 1-2.

125. Przegląd Europejski. [Red. Sigismond Zaborowski]. Paryż 1889, z. 1. [Nakł.] Librairie Ghio. 16°.

Wydawnictwo socjalistyczne. Ukazał się jedynie z. 1 bez podania daty dziennej i miesięcznej, zawierający tylko artykuł autorstwa Leona Winiarskiego pt.: Stosunki społeczne w Anglii, przez co część katalogów i opracowań kwalifikuje to wydawnictwo jako serię; na tylnej okładce tekst Od redakcji podpisał S. Zaborowski.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 112 (zob. poz. 17) podaje, że Leon Winiarski był redaktorem Przeglądu..., a S. Zaborowski – redaktorem odpowiedzialnym, natomiast Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 58 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) wymienia tylko S. Zaborowskiego jako redaktora odpowiedzialnego.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza udośćnionego na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (oryginał w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie).

Literatura:

a. [Hłasko Józef] Siemieniecki J. H. [pseud.]: Leon Winiarski. Stosunki społeczne w Anglii. (Przegląd Europejski. Zeszyt I). *Głos R.* 5: 1890 nr 16 s. 188-191.

Recenzja.

126. Przegląd Socjalistyczny. Kwartalnik ekonomiczno-polityczny. Paryż 1892-1893, nr 1-4. Druk. Polska Adolfa Reiffa. 8°.

Wychodzi od października 1892 prawdopodobnie do grudnia 1893. W r. 1892 nr 1 został poprzedzony prospektem (zob. Literatura). W r. 1893 ukazały się no 2/3-4; od no 2/3: styczeń-kwiecień Druk. [Józefa Konstantego] Janiszewskiego i Quitta w Berlinie; no 4 niedatowany, w artykule na s. 40 powołano się na pismo L'Éra Nouvelle dat.: Décembre 1893 – na tej podstawie ustalono przybliżony czas ukazania się tego numeru.

Wg: Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 114 (zob. poz. 17) redaktorami czasopisma byli Bolesław Limanowski oraz Bolesław Dembiński (pseud. Józef Drut). W biogramie Bolesława Motza zamieszczonym w PSB T. 22 z. 1(92) s. 162 podano, że był on obok Romana Dmowskiego i Kazimierza Dłuskiego jednym z założycieli Przeglądu..., a Kazimierz Kelles-Krauze nazywał go „głową i duszą” tego pisma.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 60 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że współpracownikami pisma byli m. in.: Gabriel Deville, B. Dembiński, [Kazimierz Julian

Mokłowski] Galileusz [pseud.], [Władysław Jabłonowski] Władysław Gryf [pseud.], Jan Helwecki [pseud.], [Jerzy] G. Kennan, B. Limanowski, Władysław Lipski [pseud.], Bronisław Samojoł z Łodzi, St[anisław] Gr[abski], Wł[adysław] Gr[abski], Aleksander Zévaes.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udośćnionego na stronie Śląskiej Bibl. Cyfrowej (oryginał znajduje się w Bibl. Śląskiej w Katowicach).

Literatura:

a. Prospekt do „Przeglądu Socjalistycznego”. [Paryż 1892]. Prospekt nie odnaleziony. Opis wg przedruku zamieszczonego w aneksie książki pt.: Limanowski B.: Pamiętniki (1870-1907). Warszawa 1958 s. 695-697.

W prospekcie zapowiedziano, że nr 1 wyjdzie w maju, na końcu podpis: W imieniu Komitetu Redakcyjnego B. Limanowski.

B. Limanowski na s. 436 wspomina też, że autorami prospektu byli R. Dmowski oraz [K.] Dłuski, a on wprowadził jedynie drobne poprawki.

127. Przyszłość. [Wychodzi 2 x miesięcznie]. [Red. Józef Tokarzewicz]. Paryż R. 1: 1866, nr 1-10. Impr. aux Eaux-Vives, Genève. 4°.

Wychodzi od 1 IV do 1 X 1866. Wydanie pisma poprzedził prospekt (zob. Literatura).

W nr 1 w winiecie w adresie redakcji: Konstanty Henszel; w korespondencji A[dama] D[ominika] Bartoszewicza z Paryża zamieszczonej na s. 4-5 poinformowano o powstaniu w grudniu 1865 r. Stowarzyszenia Uczniów w Paryżu, które wydawało Przyszłość. Od nr 3 w adresie redakcji A. D. Bartoszewicz, w artykule „Od redakcji” J. Tokarzewicz poinformował, że opuszcza Paryż na kilka miesięcy i zostawia administrację pisma w rękach współredaktorów oraz że „zmiana adresu Redakcji nastąpiła w skutek mego wyjazdu, gdyż p. Henszel, nie biorący udziału w pracach redakcyjnych, na moją tylko osobistą prośbę pozwoił swego imienia i adresu dla tytułowej stronicy Przyszłości”. Od nr 8: 1 VIII miesięcznik, w zawiadomieniu od redakcji poinformowano, że zmniejszenie częstotliwości nastąpiło z powodu problemów finansowych.

Karbowiak A.: Młodzież polska akademicka zagranicą... s. 296 (zob. poz. 67) odnotował, że Przyszłość była wydawana staraniem uczniów Szkoły montparnaskiej [Szkoły Wyższej Polskiej w Paryżu], a upadła „rzekomo dlatego, że zarząd Szkoły montparnaskiej zmusił redakcję albo do

zaniechania wydawnictwa albo do opuszczenia szkoły”.

Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 103 (zob. poz. 25) podaje, że poza J. Tokarzewiczem wydawcami byli: A. D. Bartoszewicz, G. Grzybowski, Aleksander Wernicki, K. Henszel i L[udwik] Masłowski. Borejsza J. W.: Trzy szkice o prasie emigracyjnej po 1863 r. s. 52 (zob. poz. 75) jako redaktorów wymienia: J. Tokarzewicza, A. D. Bartoszewicza, A. L. Mańkowskiego, Mieczysława Paszkowskiego, A. Wernickiego, Józefa Brzezińskiego i [Kazimierza] Szuksztę; twierdzi również, że pismo było organem Stowarzyszenia Uczniów w Paryżu oraz upadło z powodu braku funduszy i krytyki środowisk emigracyjnych. W biogramie J. Tokarzewicza zamieszczonego w PSB T. 54 z. 1(220) s. 40 odnotowano inną nazwę organizacji związanej z pismem – Stowarzyszenie Międzynarodowe Studentów Polskich.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (udostępnionego też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona). Kompletny egzemplarz zachował się również w Bibl. Polskiej w Paryżu, Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie oraz Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

Literatura:

a. Tokarzewicz J[ózef]: Prospekt pisma periodycznego pod tytułem Przyszłość. Paryż 1866 4° ss. nlb. 1.

Pod tekstem data: 15 I 1866.

Egzemplarz zachował się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

128. Rocznik Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu. Red. Bronisław Zaleski. Paryż-Poznań [R. 1]: 1866 [druk.] 1867 – [R. 4]: 1869 [druk.] 1870, [R. 5]: 1870/1872 [druk.] 1872, [R. 6]: 1873/1878. [Nakładem] Księgarni Luxemburskiej. Druk. Braci Rouge Frères Dunon et Fresné, Paryż. 8°.

W rocznikach 1-4 za l. 1866-1869 m. wyd. Paryż, a w rocznikach 5-6 za l. 1870-1878 Poznań (mimo że redagowany wciąż był w Paryżu). Powodem przeniesienia wydawania pisma była zmiana nastawienia władz francuskich do Polaków po wojnie francusko-pruskiej.

Od R. 5 nakładem Księgarni Jana Konstantego Żupańskiego, Druk. J[ózefa] I[gnacego] Kraszew-

skiego (Dr W[ładysław] Łebiński) w Poznaniu. R. 6 ukazał się w dwóch tomach, t. 1 druk. 1878, t. 2 1879.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza udostępnionego na stronie Wielkopolskiej Bibl. Cyfrowej. Wydawnictwo to zachowało się w wielu bibliotekach naukowych.

Zob. również T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 569.

Literatura:

a. Kalembska Sławomir: Z dziejów czasopiśmiennictwa naukowego emigracji popowstaniowej – „Rocznik Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu”. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki humanistyczno-społeczne*. Z. 147: Historia [Nr] 19: Archiwistyka i Nauki Pomocnicze Historii 1984 s. 131–148, Zsf.

129. Rocznik Towarzystwa Paryzkiego Lekarzy Polskich. [Wyd.] Towarzystwo Paryzkie Lekarzy Polskich. Paryż Poszyt 1: 1859 – Poszyt 2: 1860, T. 3: 1868. Druk. L. Martinet. 8°.

W l. 1859-1860 artykuły wstępne w Roczniku... podpisywał dr Adam Raciborski, sekretarz główny Towarzystwa – część opracowań i katalogów wymienia go jako redaktora.

W r. 1868 wyszedł z. 1 zawierający sprawozdanie z działalności Towarzystwa z l. 1865-1867 i listę jego członków, Druk. E[mile] Martinet, wstęp na s. III-IV podpisała komisja redakcyjna w składzie: Gustaw Tamawski, Józef Żuliński, Tadeusz Żuliński, poinformowano w nim, że na T. 3 składać się będzie łącznie osiem zeszytów wydawanych „w miarę zebranych funduszy” – zamiarów tych nie udało się zrealizować.

Ostrowska T.: Z dziejów czasopiśmiennictwa medycznego w Polsce s. 73-76 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 558) podaje, że przerwa w wydawaniu Rocznika... nastąpiła na skutek wyjazdu większości Polaków do kraju w celu wzięcia udziału w powstaniu styczniowym oraz błędnie rejestruje składy główne pisma, Księgarnię Polską i Księgarnię Luksemburską w Paryżu, jako drukarnie.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

Literatura:

a. Zaorska Barbara: Towarzystwo Paryskie Lekarzy Polskich i jego „Roczniki”. *Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej* R. 44: 1998 nr 358 s. 47-58.

130. Solidarność Robotnicza. Pismo socjal-demokratyczne. [Wychodzi nieregularnie]. Le gérant: Ch. Dumas. Paryż-Kraków R. 1: 1909 – R. 3: 1911, nr 1-4. Druk. [Samuela] Heymanna, Paris. 4°.

Motto: Proletariusze wszystkich krajów łączcie się!

Wychodzi od lipca 1909 do marca 1911. W r. 1909 wydano nr 1-2; w nr 1 w adresie redakcji podano nazwisko: H. Kowalska, a w artykule wstępnym podkreślono, że wydawcy pisma są członkami Socjaldemokracji Polskiej Królestwa Polskiego i Litwy; od nr 2: grudzień red. odp. i nakł. Janusz Żuławski, m. wyd. Kraków. W r. 1910 wyszedł nr 3: czerwiec, od tego numeru Druk. Józefa Fischera. W r. 1911 ukazał się nr 4: marzec, red. odp. Stefan Karczmarzski, w adresie redakcji podano nazwisko: Bolesław Drobner.

W artykule zamieszczonym w Czerwonym Sztandarze, organie SDKPiL (zob. Literatura) podkreślono, że Solidarność... nie ma nic wspólnego z tą partią, a za jej wydawanie odpowiedzialny jest [Stanisław Trusiewicz] K[azimierz] Zaleski [pseud.].

Myśliński J.: Nakłady prasy społeczno-politycznej w Galicji..., cz. 2 s. 92 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 166) podaje, że nakład pisma w r. 1909 wynosił 1200 egz., w r. 1910 – 2 tys. egz., a w r. 1911 – 1 tys. egz.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie. Nr 1 udostępniono także na stronie bibl. cyfrowej L'Argonnaute.

Pismo opisano także w T. III wol. 3 niniejszej bibliografii, zob. poz. 2334.

Literatura:

a. Niepotrzebna Solidarność. *Czerwony Sztandar* R. 8: 1910 nr 176: 20 VI s. 3.

131. Sprawa Robotnicza. Organ Demokratów Socjalnych Królestwa Polskiego. Wychodzi raz na miesiąc. Le gérant L. Mengés. Paryż R. 1: 1893/94 – R. 2: 1894/1895, R. 3: 1896, no 1-25. Druk. Pols[ka] A[dolfa] Reiffa. 2°.

Motto: Proletariusze wszystkich krajów, łączcie się!

Wychodzi od lipca 1893 do kwietnia 1895, a następnie od maja do lipca 1896.

R. 1 obejmuje no 1: lipiec 1893 – no 11/12: maj/czerwiec 1894; w no 1 w adresie redakcji i administracji nazwisko: A. Reiff, Paris; w no 2 zawiadomienie od „towarzyszy z kraju”, w którym poinformowali, że z dnia 30 VIII „wszyscy towarzysze-robotnicy należący do «Polskiej Partii Socjalistycznej», porzuciliśmy dotychczasową nazwę i przyjęliśmy miano «Socjal-Demokracji Polskiej». Organem naszym jest pismo wychodzące w Paryżu p. t. «Sprawa Robotnicza»»; od no 7 podtyt.: Organ Socjaldemokracji Królestwa Polskiego; w numerze tym poinformowano, że pismo do nr 3/4 kierowane było przez 3-osobowy Komitet, a następnie „dla względów praktycznych” redakcję przekazano [Róży Luksemburg] R. Krużyńskiej [pseud.]; w no 8 informacja: Numer niniejszy poświęcamy agitacji majowej.

R. 2 zawiera no 13/14: lipiec/sierpień 1894 – no 22: kwiecień 1895; no 17 i 18 poświęcono carowi Aleksandrowi III; od no 17 Impr. Goupy, G. Maurin Suc[cesseur]; od no 19 Druk. Pols. A. Reiffa; w no 21 Impr. Goupy, G. Maurin Suc.; od no 22 Druk. Pols. A. Reiffa, numer ten wydano na czerwonym papierze z dodatkowym mottem: Robotnicy i robotnice, świętujcie pierwszego maja!

W R. 3: 1896 wyszły no 23-25; od no 23 le gérant H. Thiroux.

Kormanowa Ź: Materiały do bibliografii... s. 77-78 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że no 7 wydrukowano w nakładzie 1 tys. egz., a w skład redakcji wchodził: Leon Jogiches-Tyszka, R. Luksemburg, J[ulian] B[altazar] Marchlewski i A[dolf] Warski.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w postaci mikrofilmu w Bibl. Sejmowej w Warszawie. Niekompletny egzemplarz udostępniono również na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Łódzkiego (1893 nr 1; 1894 nr 13/14, 15/16; 1894 nr 17-18; 1895 nr 22).

Zob. również opis w T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2342a.

Dodatki:

1. Obchód 1go Maja 1894. Dodatek do „Sprawy Robotniczej” Org[an] Socj. Kr. Pols. Paryż 1894 Druk. Pol. A. Reiffa ss. nlb. 2.

Dodatek do no 9: marzec.

2. Pod bat opinii publicznej. Dodatek do Sprawy Robotniczej. Paryż 1894 Druk. Pols. A. Reiffa ss. 12.

Dodatek do no 13/14: lipiec/sierpień; zawiera odpowiedź na wydrukowane do tej pory w Przedświcie (zob. poz. 193) artykuły atakujące Sprawę Robotniczą.

Literatura:

a. Dubacki Leonard: W osiemdziesiąt rocznicę „Sprawy Robotniczej”. W kręgu tradycji marksistowskiej. *Nowe Drogi* 1973 nr 7 s. 152-153.

132. Supplément au Głos Polski. Journal polonais paraissant a Paris. [Miesięcznik]. Le gérant E[mile] Bojanowski. Paris 1887-1889, no 1-23[?]. Impr. E[Étienne] Nieciunski. 2°.

Wychodzi od 25 VII 1887 prawdopodobnie do 10 V 1889. Pismo w jęz. francuskim, zawierające artykuły skierowane do francuskich czytelników informujące o sytuacji Polski i Polaków pod zaborami.

W r. 1887 od no 1 informacja o częstotliwości: Le Supplément au Głos Polski paraît tous les mois; od no 3 tyt.: Supplément au Głos Polski. Journal... W r. 1888 w no 13 i 14 tyt.: Supplément au Głos Polski. Journal...; od no 13 format 4°.

W Głosie Polskim R. 3: 1889 nr 40: 10 V s. 1 (zob. poz. 108) poinformowano o zaprzestaniu wychodzenia pisma polskojęzycznego, ale zaznaczono, że „wydawać będziemy dalej, póki siły i środki nam wystarczą, część jego francuzką”.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 132 (zob. poz. 17) podaje, że redaktorem pisma był Wacław Gasztowt.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie (1887 no 1-6; 1888 no 7-16, 18; 1889 no 19-23). Egzemplarz pisma udostępniono również na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (1887 nr 1-5; 1888 nr 7, 9-16, 18; 1889 nr 20, 21, 23).

Głos Polski. Paryż 1887-1889 zob. poz. 108.

133. Sztuka. [Miesięcznik]. Kierownik artyst. Władysław Granzow, red. Antoni Potocki. [Paryż] 1904-1905, no 1-11. Druk. Narodowa. 4°.

Wychodzi od kwietnia 1904 do lutego 1905. Paginacja ciągła w obrębie wszystkich numerów.

W r. 1904 wydano no 1-8/9; w no 1: kwiecień [druk.] styczeń w tekście pt.: Warunki prenumeraty poinformowano, że „Sztuka, pismo poświęcone sztukom plastycznym i poezji” będzie zawierała liczne ilustracje i reprodukcje uzupełniające teksty oraz że będzie też ukazywało się „zbytłowne wydanie Sztuki, bite w szczupłej liczbie egzemplarzy na papierze japońskim oryginalnym”; od no 2

wyd. Wł. Granzow (w no. 2-4 w informacji o organizowanym przez Sztukę konkursie widnieje ciągle jako kierownik artyst.), Druk. Narodowa (Impr. Nationale); od no 5 brak informacji o drukarni; no 6 ukazał się jako Zeszyt poświęcony Sjenie[!]; w no 7 Druk. Narodowa, numer ten poświęcony Fryderykowi Chopinowi; w no 8/9: listopad/grudzień brak informacji o drukarni.

W r. 1905 ukazały się no 10-11; od no 10: styczeń [druk.] luty Druk. Narodowa.

Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 116 (25) błędnie podaje, że zeszyt 10 ukazał się w grudniu 1904 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy udostępnionych na stronach Mazowieckiej Bibl. Cyfrowej (nr 1-5, 7-11) i Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Łódzkiego (nr 1-6, 10, brak okładek w no 1 i no 4).

Dodatki:

1. Bosch J[heronimus]: Ecce Homo. (Część tryptyku w Eskurjalu). [Paryż 1904] Grawiura [Feliks Stanisław] Jasiński, Imp. Ch[arles] Wittmann 4°.

Dodatek do no 3.

2. Matsys Quentin: Portret. (Muzeum Frankfurckie). [Paryż 1904] Grawiura Jasiński, Imp. Ch. Wittmann 4°.

Dodatek do no 3.

3. Whistler J[ames McNeill]: Portret matki. (Muzeum Luksemburskie). [Paryż 1904] Heliograviura E. Guerard 4°.

Dodatek do no 1.

4. [Delacroix Eugène: Portret Chopina. Paryż 1905] Heliograviura 2°.

Dodatek do no 10, nie odnaleziony. Reprodukacja wysyłana jako premium dla prenumeratorów na r. 1905.

5. Pankiewicz J[ózef]: Rue Charlemagne. [Paryż 1905].

Dodatek do no 10 wydrukowanego w wersji na papierze japońskim, nie odnaleziony.

Literatura:

a. Sztuka. Pismo miesięczne, sztuce i literaturze poświęcone... [Prospekt]. Paris 1904 4° ss. 4.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w postaci mikrofilmu w Bibl. Narodowej w Warszawie.

b. Sztuka (L'Art). Revue polonaise artistique et littéraire. [Prospekt]. [Paryż 1904] 4° ss. 4.

Prospekt w jęz. francuskim zapowiadający ukazanie się numerów 8 i 9. Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w postaci mikrofilmu w Bibl. Narodowej w Warszawie.

c. T. J. [Jaroszyński Teodor]: Nowe pismo artystyczne. *Kurjer Warszawski* R. 84: 1904 nr 119: 30 IV s. 2-3.

Recenzja no 1.

d. Pollakówna Joanna: „Sztuka” (Paryż). W: Polskie życie artystyczne w latach 1890-1914. Praca zbiorowa pod red. Aleksandra Wojciechowskiego. [T. 1]. Wrocław-Warszawa-Kraków 1967 Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawn. PAN s. 230-231.

134. Trybuna. Miesięcznik społeczno-polityczny i literacki. [Paryż] Serya 2: 1909. 8°.

Odnaleziono jedynie nr 3: czerwiec oraz nr 6: wrzesień. Paginacja ciągła w obrębie roku.

W nr 6 tyt.: Trybuna. Miesięcznik społeczno-polityczny literacki.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

135. Tygodnik. Wychodzi co sobotę. Red. Roman Wilczyński, le gérant A. Pastisson. Paryż R. 1: 1886 – [R. 2:] 1887, nr 1-74. Druk. Polska S[tefana] Niecińskiego i Sp. 2°.

Motto: Tylko prawdę a pokój miłujcie. (Zacharyasz Prof[ok], r[ozdz.]. 8, w[ers] 19).

Wychodzi od 6 II 1886 do 2 VII 1887. W wniecie podano, że ks. R. Wilczyński „jest odpowiedzialnym wobec Kościoła i opinii Polskiej za kierunek «Tygodnika»”.

W r. 1886 ukazały się nr 1-47; od nr 2 Druk. Polska S. Niecińskiego; w nr 9 i 10 żałobna szata graficzna w związku ze śmiercią poety Bohdana Zaleskiego; nr 24 ukazał się w żałobnej szacie graficznej z powodu śmierci Józefa Hipolita Gubierta, kardynała abp. paryskiego; od nr 27 brak liczbowania roczników; w nr 42 nekrolog Piotra Semeneno, generała Zgromadzenia XX Zmarłych wstąpił.

W r. 1887 wyszły nr 48-74; w nr 74 poinformowano, „że zawieszamy wydawnictwo, aby przenieść nasze usiłowania na inne pole”, podano również, że Tygodnik nie był pismem antysemitycznym, ale antyżydowskim „bo my Polacy przejęci duchem tolerancji, brzydzimy się lichwą, oszustwem, kosmopolityzmem, wypowiadamy zaś wojnę występkom, nie plemieniom. Przez Żyda rozumiemy oszusta i wyzyskiwacza, a mając to przekonanie, że tylko uczciwy człowiek może być patriotą, dla tego żydowski patriotyzm mamy zawsze w podejrzeniu”.

Polak w Ameryce R. 1: 1887/8 nr 53: 30 IX s. 2 (zob. poz. 707) podaje, że Tygodnik przestał wychodzić z powodu braku poparcia.

W egzemplarzu w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie odręczna notatka: „Redaktorem był Piotr Krasucki, Izraelita, który przyjął chrzest w 1887 r. w Paryżu z rąk księdza Wilczyńskiego, a w 1893 redagował Gazetę Polską w Berlinie” (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4241; informacji tej nie potwierdza autopsja).

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie. Niekompletny egzemplarz udostępniono też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona (nr 1-68, 70-74).

136. Věstník Katorgi i Ssylki. Žurnal“ zagranicznych” organizacij pomoši političeskim“ sšyl’nym“ i zaključennym“ v“ Rossii. [Wychodzi nieregularnie]. Izdavaemyj pod“ redakciję Krakovskago Soūza pomoši sšyl’nym“ i zaključennym“ i Parižskago Komiteta pomoši sšyl’no-poselencam“, la gérant M. Hambourg. Paris 1914, no 1-2[?]. Impr. Russe. 4°.

Pismo w jęz. rosyjskim. Odnaleziono dwa numery z 1914 r.: no 1: fevral’ i no 2: iūl’. W no 1 w adresie redakcyjnym do korespondencji podano nazwisko: Lazarkevitch, na okładce: nadyt.: Nouvelle de la vie des forçats et déportés politiques russes, brak podtytułu. W no 2 Izdavaemyj Krakovskim“ Soūzom“ pomoši sšyl’nym“ i zaključennym“ [Krakowski Związek Pomocy dla Więźniów Politycznych], Parižskim“ Komitetom“ pomoši sšyl’no-poselencam“ [Paryski Komitet Pomocy dla Katorżan Politycznych] i N’ū-İorskim“ Obšestvom“ pomoši političeskim“ sšyl’no-poselencam“ v Sibiri [Towarzystwo Pomocy Zesłańcom Politycznym w Nowym Jorku], pod“ redakciję Krakovskago Soūza pomoši sšyl’nym“ i zaključennym“ i Parižskago Komiteta pomoši sšyl’no-poselencam“ (V[era] N[ikolaevna] Figner“), na okładce: nadyt.: Le Messager du bagne et de la déportation russe, brak podtytułu; w numerze tym zapowiedziano ukazanie się w sierpniu nr 3 – nie wiadomo, czy ten zamiar zrealizowano.

Opis na podstawie autopsji numerów, które zostały udostępnione na platformie e-rara.ch (nr 1-2; znajdują się w Universitätsbibliothek Bern) oraz na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (nr 1; zachowany w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie).

Zob. także Więzień Polityczny (T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2655).

137. Wiadomości Francuskie. Miesięcznik poświęcony krytyce literackiej i bibliografii przez Kazimierza Woźnickiego./ Les Nouvelles Françaises. Revue mensuelle de critique littéraire et de bibliographie par Casimir Woźnicki. Le gérant

Ch. Colas. Paris [R.] 1: [19]10, nr 1-4. Druk. Polska A[dolfa] Reiffa. 4°.

Wychodzi od 19 VII do października. Paginacja ciągła w obrębie rocznika. W no 1 na s. 13 poinformowano, że został on wydany z paromiesięcznym opóźnieniem z przyczyn niezależnych od redakcji.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie. Komplet numerów udostępniono też na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej.

138. Wiara. Pismo wydawane staraniem Stowarzyszenia Kapłanów Polskich w Emigracji. [Miesięcznik]. Red. l'abbé K[azimierz] Żuliński. Paryż T. 1: 1866/67 – T. 2: 1867. 8°.

Wychodzi od sierpnia 1866 prawdopodobnie do października 1867. Paginacja ciągła w obrębie tomu. Wydanie pisma poprzedził prospekt (zob. Literatura). T. 1 obejmuje sześć nieliczbowanych zeszytów od sierpnia 1866 do stycznia 1867; od zeszytu za wrzesień Druk. A[gatona] Gillera, Zürich; od zeszytu za grudzień Druk. Komitetu Reprez[entacyjnego] Wychodztwa[!] Polskiego, Zürich; na odwrocie strony tytułowej T. 1 Druk. A. Gillera, Bendlikon [k. Żurychu].

T. 2: 1867 obejmuje niedatowane z. 1-2, 3/4; ostatni tekst zamieszczony w z. 2 dat. 1 VIII 1867.

W piśmie Niepodległość R. 1: 1866/67 nr 31: 10 VI 1867 s. 8 (zob. poz. 186) zamieszczono reklamę zeszytu szóstego Wiary za styczeń 1867 r., w nr 35: 20 VII 1867 na s. 12 – reklamę z. 1 z T. 2, a w R. 2: 1867/68 w nr 44: 20 X 1867 na s. 8 – reklamę z. 3/4 z T. 2.

Florkowska-Frančić Halina: Bracia Żulińscy – powstańcze losy, doświadczenia, tradycje. *Annales Universitatis Marie Curie-Skłodowska*. Sectio F: Historia Vol. 48: 1993 s. 236-237 podaje, że w redagowaniu pisma ks. Żulińskiemu pomagali jego dwaj bracia, Tadeusz i Józef. Kucharzewski J.: Czasopiśmiennictwo polskie wieku XIX... s. 583 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 341) błędnie twierdzi, że pismo wychodziło od 13 V 1866 r. do 24 X 1867 r. Kurdelska J.: Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych... s. 458 (zob. poz. 24) odnotowuje, że pismo ukazywało się do 2 IV 1867 r.

Opis na podstawie autopsji egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie

(T. 1 z. 1-3, 5-6; T. 2 z. 3/4) oraz w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (T. 1 z. 1 z prospektem, z. 2-5; T. 2 z. 1-2, 3/4; udostępniony też na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa).

Literatura:

a. Prospekt. Red. odp. ks. Kazimierz Żuliński. Paryż 15 V 1866 Druk. „Ojczyzny” w Bendlikonie [k. Żurychu] 8° ss. IV.

139. Wolne Polskie Słowo. Wychodzi pierwszego i piętnastego każdego miesiąca w Paryżu. [Red. Zygmunt Miłkowski], le gérant Adolphe Reiff. Paryż R. 1: 1887 – R. 4: 1890, R. 5(10): 1891 – R. 13(18): 1899, no 1-287. Druk. Polska A. Reiffa. 4°.

Wychodzi od 15 IX 1887 do 20 VIII 1899. Pismo jest kontynuacją Kurjera Polskiego w Paryżu (tytuł pierwotny: Kurjer Paryzki zob. poz. 115). Organ Ligi Polskiej.

W r. 1887 ukazały się no 1-7; w no 1 adres redakcji: [Zygmunt Miłkowski] M. X. J. Witkowski [pseud.], Genève, adres administracji: A. Reiff, Paryż, na s. 1 poinformowano, że Wolne Polskie Słowo ukazuje się w miejsce Kurjera Polskiego, który 1 IX z przyczyn „od niego niezależnych” przestał wychodzić; od no 4 adres redakcji: [Z. Miłkowski] M. X. J. Witkowski [pseud.], Genève, w numerze tym na s. 5 zamieszczono wyrok c. k. Sądu Krajowego we Lwowie zatwierdzający konfiskatę no 1.

W r. 1888 wydrukowano no 8-31; w no 9 poinformowano o konfiskatach nr 2-5 przez c. k. Sąd Obwodowy w Stanisławowie; w no 21 zamieszczono pośmiertne wspomnienie Ludwika Michalskiego, w którym podano, że był on założycielem pisma.

W l. 1889-1891 w jednym z grudniowych numerów kilka artykułów poświęcano zawsze obchodom rocznicy powstania listopadowego w Paryżu. W r. 1889 wydano no 32-55. W r. 1890 wyszły no 56-79; od no 57 le gérant-propriétaire A. Reiff; no 68 poświęcony Adamowi Mickiewiczowi z okazji przeniesienia jego zwłok do Krakowa. W r. 1891 ukazały się no 80-103; od tego roku wprowadzono podwójne liczbowanie roczników uwzględniające lata wychodzenia Kurjera Polskiego w Paryżu: R. 5 (Wydawnictwa rok 10); no 89 poświęcony 100-letniej rocznicy Konstytucji 3 maja.

W r. 1892 wydrukowano no 104-127. W r. 1893 wydano no 128-151; od no 136 wyd. A. Reiff. W r. 1894 wyszły no 152-175. W r. 1895 ukazały

się no 176-199; w no 176 żałobna szata graficzna z powodu 100-letniej rocznicy rozbioru Polski; w no 197 w artykule Od Wydawcy podpisanym przez A. Reiffa poinformowano o problemach pisma związanych z zakazem wysyłania go na teren Galicji oraz z finansami redakcji, która poprosiła o wsparcie Polaków, podano także, że w l. 1887-1889 L. Michalski pokrywał wszystkie koszty wydawnictwa, redakcji i administracji. W r. 1896 wydrukowano no 200-223.

W r. 1897 wyszły no 224-247; w no 247 zamieszczono informację, że zmiana tytułu na Wolne Polskie Słowo była próbą ominięcia austriackiej cenzury w Galicji oraz że dotychczasowy „sędziwy redaktor” planuje ustąpić ze stanowiska.

W r. 1898 wydano no 248-271; od no 248 red. Stanisław Kościński, adres redakcji w Paryżu, częstotliwość: wychodzi piątego i dwudziestego każdego miesiąca, w numerze wydrukowano pożegnanie Z. Miłkowskiego, wieloletniego redaktora pisma. W r. 1899 ukazały się no 272-287; w no 272 poinformowano, że St. Kościński opuścił redakcję „z własnej woli”.

Przewodnik Bibliograficzny R. 12: 1889 nr 5: 1 VI s. 85 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) wymienia Wolne Słowo Polskie wśród czasopism zabronionych w Austrii.

Śladkowski W.: Emigracja polska we Francji... s. 181 (zob. poz. 92) podaje, że przyczyną upadku pisma był, obok trudności finansowych, konflikt pomiędzy A. Reiffem a St. Kościńskim, którego kulminacją zakończoną odejściem Kościńskiego był spór wokół paryskiego restauratora [Stanisława] Kocha, oczernionego przez Kościńskiego w korespondencji do Gońca Wielkopolskiego (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 300) i bronionej przez Reiffa.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 128 (zob. poz. 17) twierdzi, że Wolne Polskie Słowo było organem Skarbu Narodowego.

Kucharzewski J.: Czasopiśmiennictwo polskie wieku XIX s. 593 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 341) odnotowuje, że program pisma oparty był na idei narodowej, zasadzie demokratycznej i republikańskiej oraz uznawał Manifest Towarzystwa Demokratycznego Polskiego z r. 1836.

Lipkowski J.: Tablice chronologiczne polskich pism emigracyjnych... s. 39 (zob. poz. 10) błędnie podaje daty wychodzenia pisma: od 1 IX 1887

do 5 VIII 1899. Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 133 (zob. poz. 25) błędnie twierdzi, że A. Reiff był wydawcą tylko w r. 1899.

Opis na podstawie kompletnego egzemplarza (bez dodatku) znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (udostępnionego również na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

Kontynuacją pisma jest Głos Wolny (zob. poz. 110).

Dodatki:

1. Sprawozdanie Zarządu Towarzystwa „Bratnia Pomoc” od 1 kwietnia do 1 listopada 1891 roku. Paryż 1891 Druk. Polska A. Reiffa 4° ss. nlb. 2.

Dodatek do no 102, znajduje się w Bibl. Muzeum Literat. im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

140. Zmowa. Kūpos Susitarimas – Hromadzki Zhovor. Wychodzi dwa razy na miesiąc 15o i 30o. [Red. Jan Antoni Medeksza, Włodzimierz Rożałowski, Józef Tokarzewicz]. [Paryż] 1870, no 1. Druk. J[ózefa] Kossobudzkiego, Zürich-Neumunster. 8°.

Wyszedł jedynie no 1: 15 VII. Pismo socjalistyczne związane ze Zjednoczeniem Emigracji Polskiej. Wydanie pisma poprzedził prospekt, w którym podano m.in. nazwiska redaktorów (zob. Literatura). W no 1 w adresie administracji: Mr J. A. Medeksza, Paris.

Wychodzące we Lwowie pismo Unia R. 3: 1871 nr 124: 1 VI s. 3 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2555) rejestruje Zmowę wśród pism, które utraciły debiet pocztowy w Austrii.

Lipkowski J.: Tablica chronologiczna polskich pism emigracyjnych... s. 38 (zob. poz. 10) twierdzi, że pismo wyszło 1 VII 1870 pod red. J. A. Medekiza[!], a przyczyną jego upadku był wybuch wojny francusko-pruskiej. Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 96 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) jako redaktora wymienia tylko J. A. Medekszę i twierdzi, że pismo było pod ideologicznym wpływem Aleksandra Hercena.

Borejsza J. W.: Prasa Zjednoczenia Emigracji Polskiej... s. 118-123 (zob. poz. 54) podaje, że Zmowę uważano za kontynuację Niepodległości (zob. poz. 186), była ona wydawana za pieniądze J. A. Medekszy, miała 300 prenumeratorów, W. Rożałowski odpowiadał za dodatek w jęz. ukraińskim, a Mikołaj Akielwicz miał redagować dodatek w jęz. litewskim.

W biogramie J. Tokarzewicza zamieszczonym w PSB T. 54 z. 1(220) s. 42 podano, że Zmowę redagowano w Paryżu, a wydano w Genewie[!].

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w postaci mikrofilmu w Bibl. Sejmowej w Warszawie (oryginał w Bibl. Polskiej w Paryżu). Nr 1 zachował się m.in. także w Bibl. Narodowej w Warszawie oraz w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie.

Dodatki:

1. Przez Lud. [Paryż 1870]. Druk. braci Rouge, Dunon i Fresné.

Dodatek nie odnaleziony; o planach jego wydania poinformowano w prospekcie, gdzie podano, że będzie on „beztimnowy” oraz „pisany popularnie w językach: polskim, litewskim i Rusińskim”.

2. Z ruk w ruki (Z rąk do rąk). [Paryż 1870].

Dodatek nie odnaleziony; w nr 1 Zmowy poinformowano: „Przy niniejszym numerze wyszedł dodatek w języku Rusińskim pt.: Z ruk w ruki (Z rąk do rąk). Prenumeratorom rozeszliśmy go jednak przy drugim numerze, jeżeli nie będziemy mogli dołączyć go do prospektu oddrukowanego w Paryżu”.

Literatura:

a. Zmowa. (Kúpos Susitarimas – Hromadzki Zhowor). [Prospekt]. Paryż 1870. Druk. braci Rouge, Dunon i Fresné 8° ss. 4.

W biogramie J. Tokarzewicza zamieszczonym w PSB T. 54 z. 1(220) s. 42 podano, że prospekt ukazał się w czerwcu.

Czasopisma 1914-1918

141. Biuletyn Armji Polskiej. [Miesięcznik]. [Wyd.] Misja wojskowa Francusko-Polska w Paryżu, le gérant Georges Johin. [Paryż] 1918, nr 1-4. Druk. I. Rirachowski. 8°.

Motto: Wolność. Jedność. Niepodległość.

Wychodzi od 1 I do 25 IV 1918. Zawiera głównie przedruki z prasy francuskiej i niemieckiej dotyczące sprawy polskiej. Nr 2 dat. 27 II. Nr 3 dat. 25 III.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Centralnej Bibl. Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Nr 2-4 zachowały się również w Bibl. Narodowej w Warszawie, nr 2 – w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, a nr 4 – w Bibl. Uniwersyteckiej KUL w Lublinie i Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

142. *Biuletyn od Komitetu Wykonawczego Paryskiej Rady Przedstawicieli Organizacji Politycznych. [Paryż] 1917. 2°.

Czasopismo nie odnaleziono.

Pismo rejestruje jedynie Centralny Katalog Czasopism Polskich Bibl. Narodowej. W jego kartkowej wersji podano, że egzemplarz pisma zachował się w bibliotece La Contemporaine, ale informacji tej nie udało się potwierdzić.

143. Głos Polski. „La Voix Polonaise”. Wychodzi co piątek. Red. Stanisław Neyman, administrator Ludwik Stępień, gérant L. Capelle. Paris R. 1: 1917 – R. 2: 1918, no 1-33[?]. Druk. M[arcin] Flinikowski. 2°.

Wychodzi od 27 VII 1917 prawdopodobnie do 15 II 1918. Przez cały okres ukazywania się pisma liczne ingerencje cenzury.

W r. 1917 od no 3 tyt.: Głos Polski. La Voix Polonaise. (Hebdomadaire); od no 7 red. Jan Kwiatkowski, gérant J. Granghaud, w numerze tym poinformowano, że St. Neyman z powodu „braku czasu” zrezygnował z funkcji redaktora, ale nadal pozostanie współpracownikiem pisma.

W r. 1918 w no 25/26 zmieniona winieta z okazji Nowego Roku (w wieniec rysunek autorstwa Karola Mondrala).

W londyńskim czasopiśmie Prawda R. 2: 1918 nr 6: 15 III s. 3 (zob. poz. 257) poinformowano, że Głos Polski „został z rozporządzenia francuskiego ministra wojny [Georgesa Clemenceau], bez podania powodów, zamknięty”.

Sładkowski W.: Emigracja polska we Francji... s. 299-300 (zob. poz. 92) podaje, że w skład redakcji nowopowstałego Głosu Polskiego wchodził: J. Kwiatkowski, Stanisław Burski (pseud. S[t]. Jasieńczyk) i St. Neyman oraz że Burski był faktycznym redaktorem pisma; nr 1 z 1917 został wydany również w jęz. francuskim; pismo opowiadało się przeciwko utworzeniu armii polskiej we Francji i w Rosji.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza udostępnionego na stronie bibl. cyfrowej L'Argonnote (1917 no 1-21, 22/23, 24; 1918 no 25/26, 27-29, 30/31, 32-33). Nr 1-33 udostępniono również na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa.

Dodatki:

1. La Voix Polonaise, 1917-1918 zob. poz. 156.

2. Lettre ouverte aux Membres de la Conférence interalliée à Paris. Union des Democratres Polonais [Zjednoczenie Demokracji Polskiej za Granicą]. Paris 1917. Impr. M. Flinikowski ss. nlb. 2.

Dodatek do no 18: 23 XI w jęz. francuskim, zawiera list podpisany przez komitet w składzie: V[enceslas] Gasztowtt, M[aria] Curie-Skłodowska, C. [Konrad] Drzewiecki, B[ronisław] Kozakiewicz, J[ózef] Lipkowski, B[olesław] Motz, A[ntoni] Szklarski.

144. Jeniec Polak. Bulletin des P[risonniers de] G[uerre] Polonais. [Tygodnik]. Wyd. Centralna Bratnia Pomoc Jeńców Polaków w Le Puy (Paradis). Le Puy R. 1: 1917 – R. 3: 1919, nr 1-75. [Druk. Jeńca Polaka]. 4°.

Wychodzi od 1 X 1917 do 10 VI 1919 z przerwą od 24 X 1918 do 1 I 1919.

W r. 1917 wydano nr 1-13; nr 1 w winiecie informacja: Redakcja i Administracja: Dépôt de Prisonniers de Guerre Polonais; od nr 5 informacja o częstotliwości: Wychodzi co czwartek; nr 8 poświęcony Adamowi Mickiewiczowi.

W r. 1918 ukazały się nr 14-56; od nr 29: 18 IV w stopce red. informacja: Autorisé par D. M. 124 414 P. G. 3 bis Visé, l'Officier-Interprète Censeur: P. Cazin; po nr 56: 24 X nastąpiła przerwa w wychodzeniu czasopisma spowodowana „względami wojskowo-administracyjnymi”.

W r. 1919 wydano nr 57-75; w ostatnim numerze poinformowano o likwidacji zrzeszeń obozowych, a tym samym o likwidacji czasopisma; wydawnictwo Jeńca Polaka podziękowało za ofiarność: „czcigodnych opiekunów i dobrodziejów, WP. Władysławowi i Marji Mickiewiczów, oraz łaskawości WP. Brown'a i Lowry'ego, przedstawicieli amerykańskiego Tow[arzystwa] Chrześcijańskiej Młodzieży [Young Men's Christian Association], którzy oprócz regularnej, obfitej pomocy materialnej dla ogółu jeńców-Polaków, stworzyli również silną podstawę dla naszego wydawnictwa przez wypożyczenie maszyny drukarskiej. Uczucie szczerzej wdzięczności nakazuje nam również podkreślić życzliwe starania Wielebnego ks. dr. A[ugustyna] Jakubisiaka i Jego zacnego brata, WP. Stanisława, którzy swojemi pracami i doświadczeniemi radami przyczynili się w wysokim stopniu do powodzenia naszych skromnych usiłowań”.

Fox Paweł: Jeńcy polscy we Francji *Po-stęp* R. 3: 1918 nr 2 s. 48-49 informuje, że tygodnik wydawano w obozowej drukarni. Jarkowski St.: *Wojskowa prasa polska* nr 321 s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 478) podaje, że w redakcji pisma pracowali jeńcy: Jeske, Szczepański, Korytowski, Łoziński, Jarosławski, Sykała, Zborowski.

Homola-Skąpska I.: *Polska prasa w obozach jenieckich we Włoszech...* s. 121 (zob. poz. 95) informuje, że redaktorem pisma był ks. A. Jakubisiak, natomiast autor noty o Jeńcu..., Witold Zahorski, w pracy: *Towarzystwo Historyczno-Literackie. Biblioteka Polska w Paryżu* s. 154 (zob. poz. 96) twierdzi, że redaktorami byli ks. A. Jakubisiak i St. Jakubisiak.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa.

Zob. również *Kalendarzyk Jeńca Polaka* poz. 164.

Dodatki:

1. [Dodatek literacki. Tygodnik]. Le Puy 1917-1918. Nakładem i czcionkami „Jeńca Polaka”.

Zawiera powieści: Maria Konopnicka „Z 1835 roku” ss. 36 oraz Bolesław Prus „Placówka”, z której zachowały się strony 17-24. Prawdopodobnie od nr 54 dodatek przekształcił się w dział pisma pt.: Dział literacki. Niekompletny egzemplarz zachował się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

2. *Słowo Boże*, 1918-1919 zob. poz. 155.

Literatura:

a. Daszkiewicz Piotr: „Jeniec Polak” w osiemdziesiąt rocznicę zakończenia działalności. *Zeszyty Historyczne* Z. 130: 1999 s. 217-224.

b. Homola-Skąpska I.: *Polska prasa w obozach jenieckich we Włoszech...* (zob. poz. 95).

O „Jeńcu Polaku” na s. 121-126.

c. Rezler-Wasilewska Violetta: *Gazeta obozowa „Jeniec Polak” jako źródło informacji o życiu Polaków w obozach jenieckich (1917–1919)*. *Łambinowski Rocznik Muzealny* R. 36: 2012 s. 133-151.

145. Journal du Sou Polonais. [Miesięcznik]. Directrices Jadwiga Bronisławska, élève au Lycée Racine, Denise Feyt, élève au Collège de Cahors, le gérant L. Clot. Paris An. 1: 1916 – An. 3: 1918. Imp. Danzig. 4°.

Motto: Il faut aider tout ce qui est utile, Il faut attacher son nom à tout ce qui est bon. [François de] La Rochefoucauld.

Wychodzi od 3 V 1916 do 1 VII 1918. Pismo uczniowskie w jęz. francuskim.

W r. 1916 no 4/5 podwójny; od no 6 tyt.: La Pologne. Journal bi-mensuel, w winiecie podano skład komitetu red.: F. Gaiffe, Ed. Duménil, C. Clapier, A. Fermont, M. Dinvaut, J. Lobbé, secrétaire de la rédaction: Rosa Dufour oraz patronat: Louis Leger, Desdevises du Dezert.

W r. 1917 w no 1 na s. 2 wymieniono członków komitetu red.: F. Gaiffe, Ed. Duménil, C. Clapier,

M. Dinvaux, J. Lobbé, secrétaire de la rédaction: Rosa Bailly [nazwisko panieńskie Dufour], patronat: Charles Richet, L. Leger, D. du Dezert, od tego numeru: le gérant: Léon Choleski, Imp. par M. Flinikowski, numer ten poświęcono malarstwu polskiemu.

W r. 1918 od no 1 réd. en chef: R. Bailly, secrétaire de la rédaction: Marcelle Martin, Imp. M. Flinikowski; od no 8 w stopce: directeur W[acław] Bronisławski.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 63 (zob. poz. 17) błędnie odnotowuje nazwisko J. Bronisławskiej – Bronikowska oraz twierdzi, że było to pismo informacyjne o Polsce. Nosowska M.: Narodziny „siostry cudzoziemki”... s. 79 (zob. Literatura) podaje, że pismo ukazało się w 1 tys. egz., a później nakład wzrósł do 1200-1300 egz.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1916 no 4/5; 1917 no 1, 8, 11-12, 16, 22; 1918 no 1), Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie (1917 no 10, 14, 16-19, 21-22; 1918 no 4-13), Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1916 no 1-4/5, 7), Bibl. Polskiej w Paryżu (1916 no 1-9; 1917 no 1-5) oraz numerów udostępnionych na stronie bibl. cyfrowej L'Argonaute (1916 no 1-7; 1917 no 1-23).

Literatura:

a. Nosowska Małgorzata: Narodziny „siostry cudzoziemki”, czyli o tym jak Rosa stała się Różyczką (początki działalności Rosy Bailly na rzecz sprawy polskiej w latach I wojny światowej. *Annales Universitatis Marie Curie-Skłodowska. Sectio F: Historia*. Vol. 64: 2009 s. 69-83.

146. *Myśl Polska*. Wychodzi w każdy czwartek. Red. Jan Stachurski. Paryż R. 1: 1915, 1918. Imprimeur-gérant S[amuel] Heymann. 2°.

Wychodzi od 21 I do 11 IX 1915 i w maju 1918.

W r. 1915 wydano no 1-28; od no 4: 11 II red. Stanisław Marjan Burski, administrator Janusz Lindner; od nr 15: 1 V tytuł również w jęz. francuskim: *Myśl Polska* (La Pensée Polonaise), l'Imprimeur-gérant E. Herny, w numerze tym na s. 1 redakcja podała: „Przepraszamy [...] za opóźnienie przy wysyłce Nr. 15, oraz za zmniejszony format, lecz [...] zmieniliśmy drukarnię oraz lokal administracji i redakcji, a mianowicie obecny nasz

adres: «*Myśl Polska*», Rue Martel, 6, Paris, X, Imprimerie Hugonis”; od nr 18: 20 V le gérant: E. Herny, Impr. Polyglotte Hugonis; od nr 20/21: 12 VI wyd. i red. St. M. Burski, brak administratora; nr 24: 3 VII wydano w zmniejszonej objętości; nr 25/26 dat. 17 VII; od nr 27: 14 VIII red. St. M. Burski, w numerze tym podano: „Z dniem więc 8-go sierpnia r. b. «*Myśl Polska*» przestaje być własnością prywatną, zaś staje się własnością wspólną zastępu jednostek, które opodatkują się dobrowolnie na rzecz wydawnictwa”.

W r. 1918 ukazał się prawdopodobnie tylko jeden nieliczbowany numer dat. maj, wyd. J. Stachurski, Druk. M[arcina] Flinikowskiego, format 8°, nakł. 1 tys. egz., w numerze tym na s. 2 poinformowano o planach opublikowania następnego numeru w czerwcu.

Smogorzewski K.: *Prasa polska w Paryżu...* s. 8 (zob. poz. 89) twierdzi, że *Myśl Polska* „była w stosunkach” z nowojorskim Telegramem Codziennym (zob. poz. 955) prowadzącym propagandę austrofilską, przestała się ukazywać po wydaniu dwudziestu kilku numerów, w 1917 roku wznowiona pod tytułem *Głos Polski* (zob. poz. 143).

Tatarowicz K.: *Katalog poloników periodycznych...* s. 63 (zob. poz. 25) błędnie informuje, że St. M. Burski był wydawcą pisma od nr 12.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1915 nr 1-16, 19-28; 1918; udostępnione też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

Dodatki:

1. Do Towarzystwa Pomocy dla Żołnierzy Polaków we Francji. [Paryż 1915].

Dodatek do nr 7: 4 III i 12: 8 IV.

Zawiera druzczek do wypełnienia dotyczący wpisania w poczet członków Towarzystwa.

2. [Kwestionariusz w sprawie wiecu polskiego w Paryżu]. [Paryż 1915].

Dodatek do nr 8: 11 III.

Literatura:

a. [Burski Stanisław Marjan] Jasiończyk St. [pseud.]: Nasze stanowisko. *Myśl Polska* R. 1: 1915 nr 10 s. 1-2.

Omówienie programu pisma.

b. Jasiończyk St.: Pół roku pracy. *Myśl Polska* R. 1: 1915 nr 25/26 s. 1.

Podsumowanie pracy redakcji.

147. *Polak*. (Le Polonais). [Wychodzi 3 x tygodniowo]. Gérant Emile L. Wagner. Paryż 1918-1919, no 1-183. Imp. I. Rirachowski. 4°.

Wychodzi od 1 V 1918 do 30 VIII 1919.

W r. 1918 wydano no 1: 1 V – no 104: 30 XII; w winiecie pod tytułem informacja: Dodatek miesięczny: Skarbiec; w no 1 w artykule wstępnym podpisanym przez Mariana Seydę poinformowano, że pismo będzie służyło „wyłącznie ogólnej sprawie narodowej, pozostawiając zupełnie na uboczu sprawy partyjne, klasowe i osobiste”; od no 69 gérant Lucien Roquigny; w no 70 zawiadomiono o śmierci E. L. Wagnera, który był „kierownikiem odpowiedzialnym” pisma; od no 78 Druk. Polska M[arcina] Flinikowskiego; od no 79 motto: Zasięwajcie miłość Ojczyzny i duch poświęcenia się, a bądźcie pewni, iż wyrosnie Rzeczpospolita wielka i piękna. Adam Mickiewicz (Księgi Pielgrzymstwa).

W r. 1919 ukazały się no 105: 3 I – no 172: 13 VI, no 1(173): 21 VI – no 11(183): 30 VIII; w no 183 zamieszczono wiadomość o zakończeniu wydawania pisma z powodów „natury technicznej, materialnej i osobistej”.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 98 (zob. poz. 17) oraz Kurdelska J.: Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych... s. 438 (zob. poz. 24) podają, że redaktorem pisma był Zygmunt L. Zaleski. Pytel J.: Polska prasa wojskowa 1914-1921 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4268) twierdzi, że pismo było przeznaczone dla żołnierzy stacjonujących we Francji, redakcja była związana z Wydziałem Prasowym Komitetu Narodowego Polskiego kierowanego przez M. Seydę, w jej skład poza Z. L. Zaleskim wchodził: Bronisław[!] Winiarski, Kazimierz Smogorzewski i Jan Dereziński, a jego nakład wynosił początkowo 3 tys. egz., po czym wzrósł do 7 tys. egz. w r. 1919.

Wg Witolda Zahorskiego, autora noty o Polaku w pracy pt.: Towarzystwo Historyczno-Literackie. Biblioteka Polska w Paryżu s. 157 (zob. poz. 96), redaktorami pisma byli M. Seyda w maju 1918 r., Bohdan Winiarski od maja do października 1918 r. i Z. Lubicz-Zaleski od października 1918 r., funkcję sekretarza redakcji pełnił K. Smogorzewski, a administratora – J. Dereziński.

Florkowska-Frančić H.: Między Lozanną, Fryburgiem i Vevey s. 220 (zob. poz. 76) podaje, że w maju 1918 r. Komitet Narodowy Polski odkupił od Wacława Gąsiorowskiego pismo Polonia (zob. poz. 123) i zaczął je wydawać pod zmienionym tytułem Polak.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (niekompletny egzemplarz udostępniony również na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

Dodatki:

1. Skarbiec, zob. poz. 154.
2. Mowa p. Romana Dmowskiego Prezesa Komitetu Narodowego Polskiego wygłoszona dnia 28-go września 1918 r. na Sejm Wychodźstwa[!] Polskiego w Detroit (Michigan). Dodatek do „Polaka” z dnia 4-go października 1918. Paryż 1918 Druk. I. Rirachowskiego ss. 4.

148. Polonia. Pismo tygodniowe polskie. Red. nac. Wacław Gąsiorowski, administrator Jan Dereziński, le gérant P. Neveu. Paris 1918, no 1-21. Imp. Levé. 2°.

Wychodzi od 5 I do 27 V. Równolegle wydawano to pismo w jęz. francuskim pt.: Polonia. Revue Hebdomadaire Polonaise (zob. poz. 123).

W no 20 poinformowano, że 1 VI zawiesza się wydawanie pisma z powodu problemów finansowych i zmiany stosunków między Polakami we Francji.

Opis na podstawie niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (no 1-5, 7-21).

Dodatki:

1. Oskarżający dokument. W sprawie okropnego traktowania niezaprzyjęzonych legionistów polskich. Interpelacja polskich posłów socjalistycznych w parlamencie austriackim, dra E[mila] Bobrowskiego, inż. J[ędrzeja] Moraczewskiego i towarzyszy, do c. k. Rządu. Dodatek do No 7 Polonii z dnia 16 lutego 1918 roku. Paryż 1918 16° ss. nlb. 2.

149. Presse Polonaise. Revue de la Période du ... au ... [Wychodzi nieregularnie. Wyd.] Ministère de la Guerre, Bureau de recherches, de renseignements et d'études de presse étrangère. [Paryż] 1915-1939. Rękopis powielany. 4°.

Wychodzi prawdopodobnie od grudnia 1915 do sierpnia 1939. Pismo w jęz. francuskim, zawiera wiadomości z prasy polskiej opracowane na potrzeby francuskiego Ministerstwa Wojny. W podtytułe w wykropkowanym miejscu podano okres, z którego umieszczano informacje.

W r. 1915 ukazały się dwa nieliczbowane numery za okres od 10 X do 30 XI oraz od 1 do 31 XII.

W l. 1916-1939 pismo drukowane, liczbowanie numerów ciągle, wydano nr 1-277. W r. 1916 wyszły nr 1-15, w r. 1917 – 16-36, a w r. 1918 – 37-58. Od r. 1916 tyt.: Bulletin périodique de la presse polonaise. Du ... au ..., pod tytułem informacja: Confidentiel, wyd. Ministère de la Guerre et des Affaires Étrangères.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibliothèque Nationale de France w Paryżu (1915) oraz udostępnionych na stronie Gallica (1916-1939).

150. *Przegląd Dwutygodniowy. Red. Po-liński, Skowronek, Maik, wyd. ogr. [organizacji] Związku Sokolów – Jeńców Polaków we Francji. Le Puy 1917-1918. Hektografowane.

Pismo nie odnalezione, rejestruje je jedynie Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 112 (zob. poz. 17), który podaje, że egzemplarz znajdował się w Polskim Archiwum Wojennym przy Centralnej Bibl. Wojskowej.

151. Revue de Pologne, La. Dwutygodnik [Wychodzi nieregularnie]. Directeur Antoni Potocki, le gérant F. Segond. Paris 1915-1917. Imp. de la Bourse De Commerce. 4°.

Wychodzi od 1 III 1915 do stycznia 1917. Pismo w jęz. francuskim. Paginacja ciągła w obrębie roku.

W r. 1915 wyszły no 1/2: 1/15 III – no 9: lipiec, od no 3/4: 15 IV le gérant: Louis Cosson; od no 7/8 brak daty dziennej; zamiast no 10/12 ukazała się jako dodatek broszura pt.: Varsovie (zob. Dodatki).

W r. 1916 wydano no 1/2-4/5; po ukazaniu się no 3: luty nastąpiła kilkumiesięczna przerwa w wychodzeniu pisma; w no 4/5: grudzień na s. 1 nekrolog Henryka Sienkiewicza.

W r. 1917 wydrukowano tylko jeden numer z datą styczniową.

Baranowski Wł.: Wojenne wydawnictwa polskie dla obcych, nr 1 s. 5 (zob. poz. 69) określa to pismo jako rusofilskie.

Florkowska-Frančić H.: Między Lozanną, Fryburgiem i Vevey s. 215 (poz. 76) podaje, że latem 1915 r. Revue de Pologne zaczęło być subwencjonowane przez grupę polityków, która we wrześniu tego roku założyła Centralną Agencję Polską w Lozannie.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (udostępniony również na stronie bibl. cyfrowej L'Argonnaute).

Dodatki:

1. Varsovie par M[onsieur] Antoni Potocki, Mlle [Mademoiselle] Laurence Alma Tadema, M. Marius-Ary Leblond etc., etc. Editions de La Revue de Pologne. Paris 1915 Imp. de la Bourse de Commerce (G. Bureau) 4° ss. 47, 16 ilustr.

152. Roczniki Polskiej Ligi Nauczania. Annales de la Ligue Polonaise de l'Enseignement. [Kwartalnik]. Red. prof. dr J[ózefa] Joteyko i dr pedol[ogii] M[aria] Grzegorzewska, gérant L. Capelle. Paryż T.(Vol.) 1: 1918, z.(fasc.) 1-3/4. Nakładem Polskiej Ligi Nauczania, Impr. M. Flinikowski. 8°.

Na okładce podano nazwiska redakterek, nakładcy oraz informację o drukarzu w jęz. polskim (drukował M[arcin] Flinikowski). Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W z. 1: pierwszy kwartał tekst w jęz. polskim. Z. 2: drugi kwartał w jęz. francuskim. W z. 1 i 2 na trzeciej stronie okładki została opublikowana „Pierwsza lista członków Polskiej Ligi Nauczania”, którzy zapisali się do 15 V 1918. Z. 3/4: trzeci i czwarty kwartał w jęz. polskim i francuskim, na ostatniej stronie zamieszczono zapowiedź: „Dalszy ciąg prac Ligi, z roku 1918 oraz lista kompletna członków mieścić się będą w tomie II, 1919 roku”.

Informację o wydaniu z. 3/4 Roczników... podało wychodzące w Paryżu pismo Polak 1919 nr 130: 3 III s. 3 (zob. poz. 147).

Sedlaczek Stanisław: Józefa Joteyko. Warszawa 1928 s. 4-5 odnotował, że z powodu powrotu redaktorki do Polski i trudności w rozwinięciu przez nią dalszej działalności wydawnictwo Roczników... zostało przerwane po ukazaniu się T. 1.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie. Kompletny egzemplarz udostępniono też na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Łódzkiego.

153. République Polonaise, La. Rzeczpospolita Polska. Bi-mensuel. Directeur-gérant L[éon] Choleski. Paris An. 1: 1917 – An. 3: 1919, no 1-58. Impr. M. Flinikowski. 2°.

Wychodzi od 1 VIII 1917 do 1 II 1919. Pismo w jęz. francuskim i polskim.

W r. 1917 wyszły no 1-13; w no 1-8 s. 1-3 w jęz. francuskim, s. 4 w jęz. polskim; od no 1 sekretarz redakcji J. Januszewski; od no 2: 15 VIII administrateur [Józef] M[ieczysław] Zimocki; od no 8 częstotliwość: Paraissant deux fois par mois en français et deux fois par mois en polonais, na s. 4 poinformowano, że pismo będzie ukazywało się dwa razy w miesiącu: 8-go i 22-go w jęz. polskim i dwa razy: 1-go i 15-go w jęz. francuskim.

W r. 1918 ukazały się no 14-45; od no 21: 22 II red. wydania polskiego: Ad. Kempner, administrateur J. M. Zimocki, gérant L. Choleski; od no 22: 1 III w wydaniu francuskim w stopce: [Wacław] Bronisławski directeur, secrétaire de la rédaction J. Januszewski, gérant L. Choleski, administrateur J. M. Zimocki, na s. 1 w czarnej ramce: La nation polonaise proteste Manifeste du Conseil de Régance; od no 23: 8 III w wydaniu polskim directeur dr Bronisławski, réd. en chef Ad. Kempner, administrateur J. M. Zimocki, gérant L. Choleski; no 27/29 w jęz. polskim wydano jako potrójny z powodu nieukazania się w kwietniu dwóch numerów w jęz. polskim; od no 30 ukazywały się tylko numery w jęz. francuskim; od no 39 zmiana częstotliwości na dwutygodnik; w no 42 ślady ingerencji cenzury. W r. 1919 wydano no 46-58.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 120 (zob. poz. 17) oraz Kurdelska J.: Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych... s. 445 (zob. poz. 24) twierdzą, że wydawcą i redaktorem pisma był Bolesław Motz; ta ostatnia podaje również, że pismo ukazywało się w l. 1917-1918.

Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 104 (zob. poz. 25) błędnie odnotowuje, że od nr 8 pismo ukazywało się 2 razy w miesiącu – raz w jęz. polskim i raz w francuskim. Katalog czasopism polskich Biblioteki Jagiellońskiej. Z. 7 s. 30 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 373) błędnie podaje nazwisko L. Choleskiego – Cholewiński.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1917 nr 1-7, 9-11; 1918 nr 14, 16, 22, 31-33, 38, 40-41, 50; 1919 nr 46, 48), Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1917 nr 1-3, 5-13; 1918 nr 14-25, 27/29, 31-32, 25, 38, 40-43, 45) oraz udostępnionego na stronie bibl. cyfrowej L'Argon-naute (1917 nr 1-3; 1918 nr 14-24, 26-33, 37-45; 1919 nr 46-58).

Dodatki:

1. Déclaration de l'Union Nationale Polonaise en France. [Paryż 1918] ss. nlb. 1.

Dodatek do no 22: 1 III, zachował się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

154. Skarbiec. Dodatek miesięczny do Polaka. Red. Jan Rozwadowski, le gérant [Emil L.] Wagner. Paryż 1918-1919, no 1-11/12. Druk. I. Rirachowskiego. 8°.

Wychodzi od maja 1918 r. do kwietnia 1919 r. Dodatek literacki o tematyce patriotycznej skierowany do żołnierzy polskich na froncie zachodnim. Założycielem dodatku był J. Rozwadowski. Od no 3 informacja o częstotliwości w jęz. francuskim: Publication Mensuelle, numer poświęcony głównie uroczystości wręczenia sztandarów wojsku polskiemu we Francji w dniu 22 VI 1918 r. Od no 6/7 podtyt. w jęz. francuskim: Supplément mensuel au journal Polak, druk: Imp. M. Flinikowski w Paryżu, brak wzmianki o E. L. Wagnerze. Od no 8 red. Stanisław Filasiewicz. W no 9/10 pomyłka w dacie rocznej numeru, zamiast 1919 podano 1918. Pismo przestało wychodzić z chwilą opuszczenia Francji przez Armię Polską.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa (1918 no 1-8, 1919 no 9/10-11/12).

Polak. Paryż 1918-1919 zob. poz. 147.

155. Słowo Boże. [Dodatek do Jeńca Polaka]. [Tygodnik?]. Le Puy 1918-1919. [Druk. Jeńca Polaka w Le Puy]. 8°.

Pierwszy odnaleziony numer dat. 24 III 1918, a ostatni odnaleziony dat. 2 II 1919. Numery nieliczbowane, niepaginowane. Od nr z dn. 31 III Druk. Tygodnika „Jeńca Polak”. Zawiera fragmenty Ewangelií z nauką podpisane przez ks. A[ugustyna] Jakubisiaka, kapelana jeńców-Polaków we Francji.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy udostępnionych na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa (nr z dn. 24 III, 9 VI, 21 VII, 28 VII, 8 IX, 15 IX, 22 IX 1918 i 26 I, 2 II 1919; współoprawne z pismem Jeńca Polak, dodane do nr 24, 36, 42, 43, 49-51 1918 i nr 60-61 1919) oraz na stronie Jagiellońskiej

Bibl. Cyfrowej (nr z dn. 31 III, 12 V, 2 VI, 8 IX, 15, IX, 22 IX, 29 IX 1918).

Jeniec Polak zob. poz. 144.

156. Voix Polonaise, La. Supplément bi-mensuel du „Głos Polski”. Réd. en Chef J[an] Kwiatkowski, administrateur Ludwik Stępień, gérant J. Granghaud. Paris An. 1: 1917 – An. 2: 1918, no 1-20. Impr. M. Flinikowski. 2°.

Wychodzi od 14 IX 1917 do 15 II 1918. Pismo w jęz. francuskim.

W r. 1917 wydano no 1-12; w no 2, 5 i 6 ślady ingerencji cenzury; od no 7/8: 7 XII tygodnik; no 9/10 dat. 14 XII; w no 11 podtyt.: Supplément du „Głos Polski”; od no 12 podtyt.: Supplément du „Głos Polski” No... [w wykropkowanym miejscu podano numer Głosu Polskiego, do którego dodatek dostał dołączony].

W r. 1918 ukazały się no 13-20; od no 13 Impr. Polyglotte Hugonis.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie bibl. cyfrowej L'Argonaute.

Głos Polski zob. poz. 143.

157. Wiadomości Polskie. Paryż 1917. Impr. M. Flinikowski. 4°.

Prawdopodobnie wyszedł tylko no 1 dat. 4 IV, zawierający telegram w jęz. polskim i francuskim streszczający manifest Rządu Tymczasowego w Piotrogradzie o uznaniu przez Rosję niepodległości Polski, podpisany przez Aleksandra Lednickiego.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (udostępniony na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej).

Jednodniówki 1865-1914

158. Rekrut. Paris 1903 Impr. [Adolphe] Reiff 2° ss. 4.

Jednodniówka socjalistyczna, antywojenna, zawiera wiersze i krótkie artykuły opisujące zagrożenia, jakie może napotkać rekrut w armii. Na s. 4 informacja: „Wszelkie żądania odnośnie do redakcji i administracji zwracać należy pod adresem: Paris [...], Imprimerie Reiff – Redaction «Rekrut»”.

Gazeta Lwowska R. 93: 1903 nr 115: 20 V s. 8 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 863) opublikowała wyrok c. k. Sądu Krajowego w Krakowie zatwierdzający konfiskatę Rekruta.

Zieliński St.: Biblijografia czasopism polskich zagranicą... s. 120 (zob. poz. 17) podaje, że wydawcą jednodniówki był dr J[ózef] Zieliński oraz że była ona przeznaczona dla czytelników z zaboru austriackiego.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie. Drucelek zachował się także w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie oraz w Bibl. Polskiej w Paryżu.

Kalendarze 1865-1914

159. Adolfa Reiffa Kalendarzyk Polski w Paryżu na rok..., zawierający kalendarz dni i świąt całego roku, wykaz adresów polskich: 1. W Paryżu. 2. Na prowincji Francji. 3. W krajach za granicami Polski. Listę zmarłych emigrantów z ostatnich lat 5ciu. Instytucje i stowarzyszenia emigracji, rozmaite informacje, ogłoszenia, reklamy i.t.d. Paryż 1887, 1891, 1897, 1900. Nakładem i drukiem A. Reiffa. 16°.

W r. 1891 tyt.: Adolfa Reiffa Illustrowany Kalendarzyk Polski w Paryżu na rok... W r. 1897 tyt.: Adolfa Reiffa Kalendarzyk Polski na rok... z listą alfabetyczną adresów[!] Polaków zamieszkałych po zagranicami[!] Polski, w roku tym na ostatniej stronie dodatkowo inaczej zapisana nazwa drukarni: Druk. Pols[ka] A. Reiffa. W r. 1900 tyt.: Adolfa Reiffa Kalendarzyk Polski na rok...

W kalendarzach na l. 1887, 1891 i 1897 zamieszczono „Adresy niektórych czasopism polskich wychodzących po za granicami Polski”, a na r. 1891 i 1900 biogramy zasłużonych Polaków.

Przewodnik Bibliograficzny 1891 nr 4 s. 58, 63 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) oraz ówczesna prasa (np. Słowo Polskie 1897 nr 87 s. 4 – zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2318) odnotowują ten kalendarz pt.: Ilustrowany Kalendarzyk Polski w Paryżu na rok... i Kalendarzyk Polski na rok...

Opis na podstawie kompletnego egzemplarza zamieszczonego na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona (oryginał znajduje się w Bibl. Narodowej w Warszawie).

160. ...Almanach de la Pologne contenant l'Histoire de la Pologne suivie du Polonais Apris en dix Minutes par un Polonais. Paris 1864-1866. [Nakł.] F. Coumol Libraire, Impr. L. Toinon et Cie. 16°.

W tytule w wykropkowanym miejscu podano rok. Almanach w jęz. francuskim.

Od r. 1865 tyt.: ...Almanach de la Pologne contenant l'Histoire de la Pologne par [Gustave Marx] M[onsieur?] A. Vémar [pseud.], Typ. et Stér. de Aug. Bouret, Poissy.

Wydawnictwo, oprócz kalendarza, zawiera m.in. historię i opis geograficzny Polski, katalog Księgarni Courmol (w r. 1864 i 1866 wydrukowany w Impr. L. Toinon et Cie), a w r. 1864 i 1866 słowniczek francusko-polski i statut Alliance Polonaise de Toutes les Croyances Religieuses [Zbratania Polskiego Wszystkich Wyznań Religijnych].

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1864, 1865; udostępnionego również na stronach Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona) i w Bibl. Polskiej w Paryżu (1864, 1866).

161. Kalendarz Wiadomości Użytecznych na rok Pański 1875. Ułożony zwłaszcza dla młodszych pokoleń narodowych przez Kanuta Gorkowskiego. Paryż 1875. Druk. E[mile] Martinet. 8°.

Na okładce i stronie tyt. informacja: Skład tego kalendarza u autora [...] i w Xięgarni Luxemburskiej [...].

Zawiera, oprócz części kalendarzowej, część informacyjną (Tablica do regulowania zegarów, mając południe za pomocą dobrego kompasu; Pobieżna wiadomość o kalendarzach; Nowe miary i wagi metryczne) oraz dwa artykuły: Człowiek i jego powołanie na ziemi, Mądrość dobrego człowieka Ryszarda przez Benjaminą Franklina.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza udostępnionego na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona (oryginał znajduje się w Bibl. Narodowej w Warszawie) i Wielkopolskiej Bibl. Cyfrowej (oryginał w Bibl. Kórnickiej PAN).

162. Kalendarzyk Paryski na rok ... Zawierający wykazy adresów polskich w Paryżu i Francji, firm i domów handlowych i przemysłowych,

zakładów przemysłowych i rękodzielniczych, osób oddających się rzemiosłom, zawodom publicznym, liberalnym itp., instytucji i stowarzyszeń dobroczynnych, ekonomicznych i naukowych polskich w Paryżu. Zebrali i wydali S[tanisław] Konwicki i K[onstanty] Zabieha. Paris 1877-1878, 1882, 1884 Typogr. Tolmer et Isidor Joseph. 16°.

W r. 1877 informacja: Skład Librairie du Luxembourg [...] i u wydawców M[onsieur] Konwicki [...], M. Zabieha [...].

W r. 1878 tyt.: Kalendarzyk Paryski na rok ... Zawierający wykazy adresów polskich, firm domów handlowych i przemysłowych, zakładów przemysłowych i rękodzielniczych, instytucji i stowarzyszeń. Zebrał i wydał K. Zabieha, Impr. de E[mile] Martinet, nazwa drukarni również w jęz. polskim: Druk. E. Martinet; skład w Księgarni Luxemburskiej [...] i u wydawcy M. Zabieha [...], w roczniku tym K. Zabieha poinformował o śmierci St. Konwickiego.

W r. 1882 tyt.: Kalendarzyk Paryzki na rok ... Zawierający... Zebrany i wydany przez Adryannę Zabieżyne, Impr. Vve [Veuve] Zabieha; na składzie w księgarni Luksemburskiej [...] i w drukarni Adryanny Zabieżyny, wdowy [...], w przedmowie do tego rocznika wyjaśniając przerwę w ukazywaniu się kalendarzyka napisano: „Przyczyna tego czysto materyalna – brak funduszy z jednej, a niedostateczna wyprzedaż w stosunku wydatków poniesionych z drugiej strony”.

W r. 1884 tyt.: 1884 Kalendarzyk Paryzki. Zawierający wykaz adresów polskich, instytucje i stowarzyszenia emigracji, kalendarz na rok przybyszowy 1884, rozmaite informacje, ogłoszenia, reklamy, itd. Zebrany przez A. Zabieżyne, nakładem i drukiem A. Zabieżyny wdowy, na składzie w Księgarni Polskiej Wł[adysława] Mickiewicza, Paryż [...], we Lwowie, Krakowie, Poznaniu, Berlinie i Wiedniu.

W Przedmowie do Adolfa Reiffa Kalendarzyka Polskiego w Paryżu na rok 1887 s. 6 (zob. poz. 159) poinformowano, że wychodzenie Kalendarzyka Paryzkiego zostało zawieszona „w skutek sprzedaży drukarni”.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 4 s. 571 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) w kalendarzyku na r. 1882 błędnie podaje nazwisko drukarza: Zabiela.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona (oryginał znajduje się w Bibl. Narodowej w Warszawie).

Literatura:

a. [Zabieha Adrianna]: Prospekt na Kalendarzyk Paryżki. Paryż 10 XI 1881 4^e ss. nlb. 1.

Prospekt podpisała: Adryanna z Brońców, wdowa Zabieży-na, właścicielka drukarni polskiej w Paryżu.

Opis na podstawie egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

163. Rocznik Towarzystwa Polskiego Literacko-Artystycznego w Paryżu 1911-1912. Pamiątki polskie i groby polskie ze 100 ilustracjami. Przewodnik po Paryżu z 65 ilustracjami i planem Paryża. Ułożył i przygotował do druku inż. Józef Lipkowski przy czynnym i energicznym współpracownictwie inż. Jana Lipkowskiego i p. p. ... oraz odnośnych Instytucji Polskich. Paryż R. 1: 1911/12 [druk. 1911]. Nakł. i własność Towarzystwa, Druk. Levé. 8°.

W opisie głównym wykropkowanym miejscu wymieniono współpracowników Józefa Lipkowskiego: Wacława Gasztowtta, dr [Kazimierza] Janowicza, dr [Romana] Lewandowskiego, dr [Stanisława] Loewenhardta, Wiktorię Lipkowską, Władysława Mickiewicza, hr. Marię Morsztyn, Orkę-Rajchmanową [Melania Rajchmanowa, pseud. Orka], prałata ks. Leona Postawkę, [Alojzego] Władysława Strzembosza, dr Karola Vacquereta i Kazimierza Woźnickiego.

Wydawnictwo powstało z inicjatywy Zarządu Towarzystwa, „a ze wspólnego poparcia i zachęty” prezesa księcia Witolda Kazimierza Czartoryskiego.

Rocznik... zawiera następujące działy: I. Dział kalendarzowy; II. Wiadomości ogólne, dotyczące się Polaków. Oprac. Józef Lipkowski; III. Polskie instytucje i stowarzyszenia w Paryżu; IV. Dział adresowy. Oprac. Jan, Józef i Wiktoria Lipkowsky. V. Pamiątki Polskie w Paryżu. Muzeum Narodowe w Rapperswilu. Groby polskie. Lista Polaków, pochowanych na cmentarzach w Paryżu i jego okolicach. Oprac. Jan Lipkowski. VI. Przewodnik ilustrowany po Paryżu. Oprac. Józef Lipkowski. VII. Album najpiękniejszych gmachów, pałaców, monumentów, posągów i pomników Paryża i Wersalu.

W dziale II. Wiadomości ogólne... Józef Lipkowski zamieścił wykaz tytułów polskich pism emigracyjnych (zob. poz. 9 i poz. 10).

Opis na podstawie autopsji egzemplarza zamieszczonego na stronie Wielkopolskiej Bibl. Cyfrowej (oryginał w Bibl. Kórnickiej PAN).

Dodatki:

1. Plan du Métropolitain de Paris. Éd., dressé et gravé par L. Guilmin. Paris 1912. Imp. Dufrénoy 2° podł. ss. nlb. 1.

Kalendarze 1914-1918

164. Kalendarzyk Jeńca Polaka na rok... Le Puy 1918-1919. Nakładem i czcionkami tygodnika „Jeniec Polak”. 16°.

Tyt. okładkowy: 1918 Kalendarz Jeńca-Polaka. Wg ogłoszenia zamieszczonego w piśmie Jeniec Polak R. 2: 1918 nr 15: 10 I s. 8 (zob. poz. 144) okładkę wykonał Feliks Antoniak. Zawiera, oprócz kalendarza z ważniejszymi wydarzeniami historycznymi, poczet królów polskich.

W r. 1919 tyt.: Kalendarzyk Jeńca Polaka, tyt. okładkowy: Kalendarzyk Jeńca-Polaka 1919.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza zamieszczonego na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona (oryginał znajduje się w Bibl. Narodowej w Warszawie).

h. HOLANDIA

Czasopisma 1865-1914

165. Posłaniec Świętej Rodziny. Organ powszechnego związku rodzin chrześcijańskich pod opieką świętej Rodziny z Nazaretu. [Miesięcznik]. Red. odp. ks. Antoni Kuczera. Grave-Kazimierz Biskupi-Górka Klasztorna-Otwock-Świder-Poznań R. 1: 1910 – R. 30: 1939, R. 31: 1990 – R. 60: 2019. [Druk. Zakładu św. Rodziny w Grave]. 16°.

Wychodzi od stycznia 1910 do września 1939 i od stycznia 1990 do marca 2019. Paginacja ciągła w obrębie rocznika. Wydanie pisma poprzedził numer okazowy.

W R. 1: 1910 od nr 2 brak informacji o redaktorze; od nr 6 w winiecie informacja: „«Posłańca św. Rodziny» wydają misjonarze św. Rodziny w Grave (Holandia). Celem jego jest rozszerzenie czci ku św. Rodzinie. Liczba czytelników wynosi obecnie przeszło 19 000”; od nr 7 w winiecie informacja o liczbie czytelników przeszło 20 tys.;

od nr 11 nad tytułem skrót: J. M. J. [Jezus, Maria, Józef]; w nr 12 na s. 384 informacja: Czcionkami i drukiem drukarni zakładu św. Rodziny w Grave.

Numerów z l. 1911-1912 nie odnaleziono.

W R. 4: 1913 co najmniej od nr 7 format 16°, w winiecie informacja o liczbie czytelników przeszło 32 tys.; od nr 8 podtyt. okładkowy: Pismo dla rodzin chrześcijańskich, motto: Szczególnie miłem mi jest uwielbianie świętej Rodziny, jest ono pożyteczne, korzystne i szczególnie na czasie (Leon XIII); Jezus, Maryo, Józefie! oświecajcie nas, dopomagajcie nam, ratujcie nas. Amen!; Jezus, Maryo, Józefie! wam oddaję moje serce i moją duszę; Jezus, Maryo, Józefie! stójcie przy mnie w ostatniej walce ze śmiercią; Jezus, Maryo, Józefie! niechaj dusza moja rozstać się z wami z pokoju, informacja: Czysty dochód przeznaczony na wykształcenie księży; co najmniej od nr 10 brak informacji o przeznaczeniu dochodu i brak motto – cytatu z Leona XIII.

Numerów z r. 1915 nie odnaleziono.

W R. 7: 1916 co najmniej od nr 5 podtyt.: Organ Zgromadzenia XX. Misyjonarzy Św. Rodziny. Wychodzi w pierwszych dniach każdego miesiąca.

W R. 8: 1917 co najmniej od nr 7 motto: Ora et labora!; od nr 9/10 dwumiesięcznik, numery wydawano jako numery podwójne; w nr 11/12 na s. 160 spis rzeczy całego rocznika.

Co najmniej od R. 9: 1918 od nr 1/2 format 4°.

Od R. 13: 1922 m. wyd. Kazimierz Biskupi k. Konina; w R. 16: 1925 co najmniej od nr 8 m. wyd. Górka [Klasztor] poczta Łobżenica [woj. wielkopolskie]; od R. 31: 1990 m. wyd. Kazimierz Biskupi, od R. 33: 1991 nr 3(404) – Otwock-Świder, a od R. 50: 2009 nr 2(502) – Poznań.

Wg informacji na stronie internetowej <https://janberthier.pl> opartych na badaniach ks. Tadeusza Duszy MSF w zbiorach bibliotecznych domów zakonnych polskiej prowincji Misyjonarzy św. Rodziny, Posłaniec... od R. 6: 1915 r. zamieszczał na okładce wizerunek Św. Rodziny; od R. 8: 1917 r. format zmieniono na 8° większą (27 – 19,5 cm), a w R. 13: 1925 od nr 5 wychodził w Górze Klasztornej.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1910-1918 znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu, Bibl. Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej w Poznaniu, Bibl. Narodowej w Warszawie, Muzeum Hutnictwa w Chorzowie (Oddział Historii Miasta

i Regionu), oraz numerów udostępnionych na stronie internetowej <https://janberthier.pl>. Pojedyncze numery znajdują się także w Bibl. Seminarium Misyjnego Księży Werbistów w Pieniężnie (1914 nr 5, 1916 nr 1, 1917 nr 9/10).

i. RUMUNIA

Czasopisma 1865-1914

166. Wiarus. Organ poświęcony sprawom polskim. Wychodzi każdego czwartku i niedzieli. Właściciel i red. Ferdynand M. Twornikiewicz, girant: Ilie Michalache. Bukareszt R. 1: 1894/95 – R. 2: 1895/96. Zakład Drukarsko-Litograficzny DOR. P. CUCU. 2°.

Wychodzi od 25 XII 1894 co najmniej do 9 VIII 1896.

W r. 1894 nr 1 wydano jako numer okazowy i gwiazdkowy. W r. 1895 po ukazaniu się nr 7: 3 II nastąpiła przerwa w wychodzeniu pisma z powodu problemów z drukarnią; od nr 8: 18 VI Druk. Polska „Wiarus”; od nr 9 motto: W imię Boże dla narodu i ojczyzny; od nr 17: 11 VIII zmiana częstotliwości: Wychodzi każdej niedzieli.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 4. s. 494 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) rejestruje to pismo pt. Wiarus polski.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1894 nr 1; 1895 nr 2-10, 12-15, 17-35; 1896 nr 2-23 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

Czasopisma 1914-1918

167. Wiadomości Tygodniowe. Organ Związku Polaków Wojskowych Armji IX. Wychodzi co tydzień w poniedziałek. Red. podp. [podporucznik] Jan Kowalewski. Botuszany [Botoszany] R. 1: 1917 – R. 2: 1918. Odb[ito] czcionk[ami] Związku Polaków Wojskowych IX Armji. 4°.

Wychodzi od 23 X 1917 do 12 I 1918.

W r. 1917 w nr 1 w artykule wstępnym poinformowano, że „wydawane dotychczas przez nasz

Zarząd komunikaty nosiły charakter dorywczy i zbyt jednostronny” i „pragnąc dać Związkowi coś więcej niż suche relacje o układzie stosunków w armji, postanowiliśmy wydawać pisemko periodyczne p. t. «Wiadomości Tygodniowe», które, obok działu urzędowego i informacyjnego, zawierało by szereg artykułów treści ogólnej [...], w części chociaż zaspakajając chroniczny brak literatury w okopach”; od nr 2 wprowadzono datę dzienną wg starego i nowego stylu, odbito czcionkami Zarządu Polaków Wojskowych Armji IX, format 2°; od nr 3: 2(15) XI częstotliwość: Wychodzi co poniedziałek i czwartek; od nr 4: 6(19) XI m. wyd. Botoszany, odbito czcionkami Zarządu Związku Polaków Wojskowych Armji IX; od nr 10: 14(27) XII red. chorąży Wł[adysław] Bądziński; od nr 11 data dzienna wg nowego stylu.

Spis tytułów prasy... (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 375) twierdzi, że Wiadomości Tygodniowe są kontynuacją Wiadomości Tygodniowych Związku Wojskowych Polaków Armii 9-tej ukazujących się w Kamieńcu Podolskim w 1917 r. (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 6005a).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Centralnej Bibl. Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie (1917 nr 1, 9-11; 1918 nr 1-2) oraz w postaci mikrofilmu w Bibl. Narodowej w Warszawie (1917 nr 1-4, 9-11; 1918 nr 1-2; numery te udostępniono również na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

Dodatk:

1. Sprawa Wojskowa na 2 Zj[eździe] Dem[okratów].

Dodatek do nr 1 z r. 1917, nie odnaleziony.

j. SZWAJCARIA

Materiały i opracowania

168. Andrzejewski Marek: Prasa polonijna w Szwajcarii. Problemy badawcze i zarys dziejów. *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej* R. 25: 1986 nr 4 s. 69-94.

169. Florkowska-Frančić Halina: La presse des émigrés Polonais en Suisse à partir de 1864 et son attitude envers le pays d’asile. W: *Asyl und Aufenthalt. Die Schweiz als Zuflucht und Wirkungsstätte*

von Slaven im 19. und 20. Jahrhundert. Hrsg. von Monika Bankowski, Peter Brang, Carsten Goehrke, Werner G. Zimmerman. Basel – Frankfurt am Main 1994 Helbing und Lichtenhahn Verlag s. 69-79.

170. Florkowska-Frančić Halina: W Bendlikonie i Zurychu. Polska drukarnia emigracyjna (1864-1873). *Przegląd Polonijny* R. 20: 1994 z. 2(72) s. 39-50.

Dotyczy m.in. pism Ojczyzna (zob. poz. 187) i Niepodległość (zob. poz. 186).

Czasopisma 1865-1914

171. *Araucaria. Wychodzi nieregularnie. Genewa 1909.

Pismo nie odnalezione.

Odnotowuje je Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 24 (zob. poz. 17) powołując się na egzemplarz przechowywany w Bibl. Rapperswilskiej – twierdzi, że było to pismo postępowe, a powielano je techniką hektograficzną. Informacje te powtarza za nim Andrzejewski M.: *Prasa polonijna w Szwajcarii...* s. 89 (zob. poz. 168).

172. Braterstwo. (Pismo ludowe). [Red. i wyd. ks. Karol Mikoszewski i Mateusz Gralewski. Bendlikon k. Zurychu] 1864-1865, książki 1-4. Druk. „Ojczyzny” w Bendlikonie. 16°.

Motto: „Mówcie: nie mnie, ale nas, ale naród zbaw Panie. Naród nasz, a my w nim, niech będzie Twą chwałą. Przez naród nasz Tobie i narodom służyć pragniemy. Ojczyzna jest nam ołtarzem, na którym jako iskry, w jeden się płomień połączyć chcemy i gorzeć ku Tobie”. K[azimierz] Brodziński.

Wychodzi prawdopodobnie od listopada 1864 do listopada 1865. Wydanie pisma poprzedził prospekt (zob. Literatura poz. a), w którym poinformowano, że wszelkie korespondencje i płatności należy kierować do ks. K. Mikoszewskiego w Paryżu. Wydawnictwo ukazywało się w formie książek, opatrzonych jedynie datą roczną, brak m. wyd. i adresu redakcji.

W r. 1864 wyszła książka 1, artykuł wstępny podpisany przez K. Mikoszewskiego. W r. 1865

wydano książki 2-4; książkę 4 wydano po 27 X 1865 – data ta zamieszczona została na końcu ostatniego tekstu.

W wydawanym w Londynie Głosie Wolnym 1864 w nr 55: 10 XI na s. 222 (zob. poz. 238) zapowiedziano, że Braterstwo będzie się ukazywało od połowy listopada w zeszytach miesięcznych; w nr 57: 20 XI tego pisma (zob. Literatura poz. b) zamieszczono recenzję książki 1.

Ojczyzna R. 2: 1865 nr 39: 14 V s. 3 (zob. poz. 187) podała, że niebawem wyjdzie trzecia książka Braterstwa, przerwa po wydaniu książki 2 nastąpiła z powodu wyjazdu Mikoszewskiego do Hiszpanii oraz wspomniała, że pismo wydawane jest nakładem ks. Mikoszewskiego, a „600 egzemplarzy każdej książki darmo zostało rozdanych w różnych okolicach kraju naszego”.

Gazeta Lwowska R. 55: 1865 w nr 210: 14 IX na s. 866 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 863) poinformowała o zakazie rozpowszechniania książki 3 w całej Austrii. Krakowski dziennik Czas 1867 w nr 191: 22 VIII na s. 2 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 629) wymienił książkę 4 wśród pism zakazanych w Austrii.

Borejsza J. W.: Z dziejów polskiej prasy emigracyjnej... s. 101-104 (zob. poz. 54) twierdzi, że Braterstwo było kwartalnikiem zaliczającym się do prasy „czerwonych” i wydawanym z prywatnych funduszy K. Mikoszewskiego oraz przypuszcza, że upadek pisma wiązał się z wydaleniem Mikoszewskiego z Francji.

Estreicher K.: Bibliografia polska. [Wyd. 1]. Cz. 1: Stolecie XIX. [Lata 1800-1880]. T. 1 s. 145 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) w opisie książek 1-3 wymienił Komis E[rzama] Ł[ukasza] Kasprowicza w Lipsku.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 29 (zob. poz. 17), a za nim część późniejszych bibliografii i opracowań, błędnie podaje, że wyszło pięć zeszytów Braterstwa.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza zamieszczonego na stronie Śląskiej Bibl. Cyfrowej (oryginał w Bibl. Śląskiej w Katowicach).

Literatura:

a. Braterstwo. (Pismo ludowe). Prospekt. [Bendlikon k. Zurychu] 20 X 1864 Druk. „Ojczyzny” 16° ss. 4.

Zachował się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie oraz w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

b. Pisma emigracyjne. *Głos Wolny*. Londyn 1864 nr 57 s. 228-229.

M.in. recenzja książki 1.

c. [Koziebrodzki Władysław] Juliusz Bolesta [pseud.]: Braterstwo. (Pismo ludowe.) Książka 1. 2. i 3. 1864 i 1865 r. Bendlikon w druk. „Ojczyzny”. *Ojczyzna* R. 2: 1865 nr 65 s. 3, nr 66 s. 3-4, nr 67 s. 3, nr 69 s. 3, nr 70 s. 3-4, nr 71 s. 3, nr 72 s. 3.

Recenzja.

d. Gzella Grażyna: „Braterstwo” – pismo emigracji postyczońskiej (1864-1865) w Szwajcarii. *Acta Universitatis Nicolai Copernici* Z. 328. Nauki Humanistyczno-Społeczne Bibliologia [Nr] 2/3: 1998 s. 479-488.

173. Bulletin de la Revue Socialiste Polonaise „Równość” (Egalité). [Miesięcznik]. Genewa R. 1: 1879/1880, no 1-6. 4°.

Wychodzi od października 1879 do maja 1880. Pismo w jęz. francuskim.

W r. 1879 wyszły no 1-3, a w r. 1880 – no 4-6. W no 1: octobre na s. 4 w artykule pt.: „Notre but” [Nasz cel] napisano, że przyczyną powstania pisma w jęz. francuskim była potrzeba informowania opinii publicznej w Europie o trudnej sytuacji ruchu socjalistycznego w Polsce znajdującej się pod zaborami, Bulletin będzie stanowił uzupełnienie do czasopisma Równość (zob. poz. 198), które skierowane jest tylko do Polaków; od no 2: novembre Imp. du „Robotnik” et de la „Hromada”; no 4 dat. janvier; w no 6: mai Imp. Polonaise.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 4 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że pismo było nielegalne i błędnie twierdzi, że wyszły tylko no 1-2.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (no 1-4, 6).

174. Czerwony Sztandar. Organ Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy. [Miesięcznik]. Zurich-Kraków-Warszawa [R. 1]: 1902/03, R. 2: 1904 – R. 11: 1913, R. 15: 1917, R. 16/14: 1918, nr 1-195. 4°.

Motto: A kolor jego jest czerwony/ Bo na nim robotników krew... [Bolesław Czerwieński: Czerwony Sztandar].

Wychodzi od listopada 1902 do sierpnia 1918, z przerwą od marca 1913 do czerwca 1917, pismo nielegalne w zaborze rosyjskim.

W r. 1902 wyszedł nr 1: listopad, w numerze tym w adresie redakcji: Stanisław Gutt, Zurich.

W r. 1903 ukazały się nr 2-12; w numerach 2-4 na ostatniej stronie informacja, że wydano je „pod prasą” numerów 1-3 Przeglądu Socjaldemokratycznego (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2023); nr 2: styczeń poświęcono: Pamięci bohaterów polskiej klasy robotniczej. W rocznicę stracenia członków soc[jalno]-rew[olucyjnej] partji „Proletariat” [Stanisława] Kunickiego, [Piotra] Bardowskiego, [Michała] Ossowskiego i [Jana] Pietrusińskiego oraz skazania na więzienie, katorgę, Sybir [Ludwika] Waryńskiego, [Ludwika] Janowicza, [Henryka] Dulęby i innych; nr 4 dat. marzec; w nr 5: maj ozdobna szata graficzna z okazji święta 1-go maja.

W r. 1904 ukazały się nr 13-22; po wydaniu nr 17: maj miesięczna przerwa w wychodzeniu pisma; nr 18: lipiec.

W r. 1905 wydano nr 23-33; od nr 25: kwiecień odp. red. i wyd. Rudolf Moszoro w Krakowie, Druk. Władysław Teodorczuk w Krakowie; od nr 26: maj adres redakcji: R. Moszoro, Kraków; w nr 27: czerwiec przy nazwisku R. Moszoro brak określenia odp. red. i wyd., podany tylko adres redakcji, w numerze tym poinformowano o konfiskacie nr 26 ogłoszonej przez c. k. Sąd Krajowy w Krakowie; nr 28: sierpień; od 17 do 21 XII 1905 zamiast Czerwonego Sztandaru wychodził legalny dziennik pt.: Trybuna Ludowa (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2455); od nr 29: 25 XII m. wyd. Warszawa, zwiększony format w obrębie 4°, w numerze tym podano wiadomość, że „będzie wychodził [...] pod redakcją Zarządu Głównego [...] partii”; od nr 30: 28 XII dziennik.

W r. 1906 wyszły nr 34-129; nr 46 dat. 18 I; od nr 47: 28 I wychodzi 3 x tygodniowo; od nr 49 format 2°; nr 100 ukazał się jako jubileuszowy.

Od r. 1907 wychodzi nieregularnie, w roku tym wydano nr 130-152; od nr 151 zwiększony format w obrębie 2°. W r. 1908 ukazały się nr 153-163; w r. 1909 wyszły nr 164-172; w r. 1910 – nr 173-179; w r. 1911 – nr 180-183; w r. 1912 – nr 184-189; w r. 1913 – nr 190-191, po wydaniu nr 191: marzec nastąpiła kilkuletnia przerwa w ukazywaniu się pisma.

W r. 1917 pismo zostało wznowione, w roku tym wyszedł tylko nr 191[!]; czerwiec oznaczony jako R. 15. W r. 1918 wydano nr 192-195; od nr 192: luty format 4°; nr 193 dat. kwiecień; od nr 194: maj/czerwiec zmiana w liczbowaniu rocznika (R. 14 zamiast 16); nr 195 dat. lipiec/sierpień.

Kormanowa Ż: Materiały do bibliografii... s. 6-8 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że nr 1 zredagował Feliks Dzierżyński w Krakowie, w r. 1904 redagowali pismo i współpracowali z nim: [Kazimierz Gierdawa] Anatol [pseud.], F. Dzierżyński, Z[dzisław] Leder, J[ózef] Krasny, od lutego 1905 r. pismo redagowali W[ładysław] Fajnsztajn-Leder, Leon Jogiches, a „techniką” kierowali Henryk Stein-Kamieński i J[ózef] Unslicht, od grudnia współpracownikami pisma byli: Róża Luksemburg, J[ulian] Baltazar Marchlewski, Karol Radek, J[an] Tyszka, A[dolf] Warski, S[ta]ni[slaw] Bobiński, Grzegorz Glass, H. Stein-Kamieński, [Władysław Stein] Wierny [pseud.], od marca do maja 1907 r. pismo redagował K. Radek, a współpracowali z nim Al[eksander] Gierdawa i A. Małeki (pierwotne nazwisko: Rubinstein, Rubinsztajn) oraz wymienia nakłady: nr 1 ukazał się w nakł. 2 tys. egz., nr 22 – 5 tys. egz., nr 23-27 – 10200 egz., nr 28 – 6 tys. egz., nr 29-81 – 16 tys. egz., nr 100 – 18 tys. egz., nr 154 – 1780 egz., nr 156 – 2300 egz.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 133 (zob. poz. 17) podaje m. wyd.: Zurych, (Kraków, Warszawa, Berlin).

Myśliński J.: Polska prasa socjalistyczna... s. 161 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 616) twierdzi, że w l. 1902-1903 w skład redakcji Czerwonego Sztandaru wchodził J. Marchlewski i A. Warski.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

Kontynuacją pisma jest Czerwony Sztandar. Organ Centralny Komunistycznej Partii Robotniczej Polski. Warszawa 1919-1938.

Zob. również T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1134.

Dodatki:

1. Mowa towarzysza Leona Goldmana przed sądem. Dodatek do Nr. 14 „Czerwonego Sztandaru”. [Zurych] 1904 16° ss. 15.

Nr 14 dat. luty.

2. Strejk robotników tkackich w Crimmitschau (w Saksonii). Dodatek do Nr. 13 „Czerwonego Sztandaru”. [Zurych] 1904 16° ss. 15.

Nr 13 dat. styczeń.

3. Co dalej? Dodatek do „Czerwonego Sztandaru” Nr 25. [B. m. wyd.] 1905 16° ss. 4.

Nr 25 dat. kwiecień.

4. Ruch strejkowy w poszczególnych fabrykach i fachach. Dodatek do nr. 26-go „Czerwonego Sztandaru”. Odp. wyd. i red.

Rudolf Moszoro. [Kraków] 1905. Druk. Wł. Teodorczuka w Krakowie 16° ss. 12.

Nr 26 dat. maj.

5. Z doby rewolucyjnej. Co dalej? Dodatek do n-ru 24-go [26] „Czerwonego Sztandaru”. Odp. wyd. i red. R. Moszoro. [Kraków] 1905. Druk. Wł. Teodorczuka w Krakowie 16° ss. 16.

Nr 26 dat. maj.

6. Z fabryk i warsztatów. Dodatek do Nr ... „Czerwonego Sztandaru”. [Zurych-Kraków] 1905 4°.

Dodatek do nr 24: marzec, m. wyd. Zurych ss. 4.

Dodatek do nr 28: sierpień, odp. wyd. i red. R. Moszoro, m. wyd. Kraków, Druk. Wł. Teodorczuka w Krakowie ss. 12.

7. Z Pola Walki. Dodatek do Nru ... „Czerwonego Sztandaru”. Organu Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy 1905, nr 1-9. [Zurych]-Kraków 4°.

Nr 1-3 ukazał się jako dodatek niesamoistny; nr 1: 25 I dołączony do nr 23: styczeń pisma, a nr 2: 31 I i nr 3: 9 II do nr 24: marzec. Od nr 4 Z Pola Walki stało się pismem samoistnym (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2691 oraz T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2658).

Wg informacji zawartej w spisie treści numerów Czerwonego Sztandaru nr 4-6 Z Pola Walki dołączono do nr 24 pisma, nr 7 do nr 25, a nr 8-9 do nr 26. Ż. Kormanowa (zob. wyżej) podaje, że do Czerwonego Sztandaru dołączone były również nr 10-12 dodatku.

Opis według autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie.

8. Dodatek do No 81 „Czerwonego Sztandaru”. [Warszawa] 1906 ss. 2.

Nr 81 dat. 23 VI, dodatek zawiera m.in. akt oskarżenia Warszawskiego Komitetu Wojskowej Rewolucyjnej Organizacji Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej Rosji o przeprowadzenie 21 V zamachu na Twierdzę Nowogieregiewsk (obecnie Modlin).

Literatura:

a. J. K.: Jak SDKPiL-owski „Czerwony Sztandar” mobilizował masy do obchodów 1-majowych. *Prasa Polska* 1951 nr 3 s. 12-13.

b. Kormanowa Żanna: Trzy czasopisma. Na tropach ideologii polskiego ruchu robotniczego. Warszawa 1989 Akademia Nauk Społecznych 8° ss. 407.

175. Do Boju. Organ Polskiej Partii Socjalistycznej „Proletaryat”. [Wychodzi nieregularnie]. [Warszawa]-Genève-Zürich 1904-1905, nr 1-7. 8°.

Motto: Swobody, fabryk i ziemi!

Wychodzi od stycznia 1904 do września 1905.

W r. 1904 ukazały się nr 1-5; motto na okładce: Proletariusze wszystkich krajów łączcie się!; od nr 1 brak adresu redakcji; od nr 2: luty motta: Swobody, fabryk i ziemi! Proletariusze wszystkich krajów łączcie się!; w nr 3-5 inny zapis drugiego motta: Proletariusze wszystkich krajów łączmy się!; w nr 3: maj podtyt.: Organ Pol. Par. Soc. Proletariat, Druk. „Proletariat”, ozdobna szata graficzna z powodu święta 1 maja, autor okładki: L. G.; od nr 4: sierpień podtyt.: Organ Polskiej Partii Socjalistycznej „Proletariat”, adres dla stosunków

zagranicznych z redakcją i administracją: J. Lesniak Genève (Suisse), nr 5 dat. listopad.

W r. 1905 wyszły nr 6-7; od nr 6: kwiecień podtyt.: Organ Polskiej Partii Socjalistycznej „Proletaryat”, inny zapis drugiego motta: Proletariusze wszystkich krajów łączcie się!, w numerze tym adres dla stosunków z zagranicą: Schweiz Zürich, Bolesław Drobner; w nr 7: wrzesień brak adresu redakcji.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 28 (zob. poz. 17) oraz Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 9 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podają m. wyd. pisma: (Warszawa)-Genewa-Zurych. St. Zieliński twierdzi, że nr 1-3 wyszły w Warszawie, a redaktorami byli: B. Drobner, Józef Agopsowicz, K. Góralczyk i Michał Serdeczny. Wg Ż. Kormanowej pismo było nielegalne na terenie zaborów, a jego współpracownikami byli J. Agopsowicz, K. Góralczyk i M. Serdeczny.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

Zob. również T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1158.

Dodatki:

1. Do Boju. Organ Polskiej Partii Socjalistycznej „Proletaryat”. Dodatek do nr 1. [B. m. wyd.] 1904 styczeń ss. 16.

Motto: Swobody, fabryk i ziemi!; motto na okładce: Proletariusze wszystkich krajów łączcie się!

Dodatek kontynuuje treść numeru, do którego został dodany.

176. Fédération, La. Organe de la démocratie polonaise et internationale. Fondé par la voie de cotisations annuelles de 2 fr. et au dessous. Publié au bénéfice de l'enseignement libre et laïque. [Wychodzi 2 x miesięcznie]. Genève 1870 Impr. [Louis] Czerniecki. 4°.

Motto: Chacun pour tous, tous pour chacun. [Aleksander Dumas: Trzej Muszkieterowie].

Wyszedł jedynie nieliczbowany numer dat. 24 juillet, jego wydanie poprzedził prospekt (zob. Literatura). Pismo w jęz. francuskim założone w celu propagowania tzw. sprawy polskiej. W winiecie informacja: Paraissant à Genève le 1er et le 15 chaque mois. Na s. 8 podano skład komitetu założycielskiego pisma: L. Czerniecki, imprimeur; J. Katrowski, horloger; Bronislas Wolowski, bibliothécaire de la Bibliothèque polonaise de Genève.

Gazeta Lwowska R. 60: 1870 nr 231: 11 X s. 7 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 863)

oraz Czas R. 23: 1870 nr 229: 7 X s. 3 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 629) podały, że Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w Austrii odebrało pismu debit pocztowy z powodu jego treści rewolucyjnych.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Czartoryskich w Krakowie. Numer z 24 VII udostępniono też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

Literatura:

a. La Fédération. Organe de la démocratie polonaise et internationale. Fondé par la voie de cotisations annuelles de 2 fr[ancs] et au dessous publié au bénéfice de l'enseignement libre et laïque. [Prospekt]. Genève, le 20 Juin 1870 4° ss. nłb. 2.

Zawiera program pisma – ten sam tekst powtórzono na s. 1-2 numeru z 24 VII.

177. Gazeta Robotnicza. Organ Komitetu Warszawskiego Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy. [Wychodzi nieregularnie]. Warszawa-Kraków-Zürich R. 2: 1912 – R. 3: 1913, R. 5: 1915 – R. 6: 1916, nr 15/16-25. 4°.

Wychodzi od 16 VII 1912 dostępcznie 1916. Pismo nielegalne na terenie zaboru rosyjskiego, wydawane przez tzw. „rozłamowców” SDKPiL, liczbowanie roczników i numerów nawiązuje do ukazującej się w Warszawie w r. 1906 Gazety Robotniczej (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1330).

Od r. 1912 m. wyd. Warszawa. W r. 1913 od nr 20/21: 15 III na końcu numeru podawano dodatkowo „adres na zagranicę” w Krakowie; po ukazaniu się nr 23: 28 VII nastąpiła przerwa w ukazywaniu się pisma.

W r. 1915 od nr 24: luty podtyt.: Organ Zarządu Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy, brak m. wyd., na końcu numeru „adres na zagranicę”: Zürich, w numerze tym redakcja powiadomiła: „Warunki, wytworzone w Królestwie Polskim przez wojnę, utrudniły niezmiernie działalność organizacji krajowej, w szczególności zaś sparaliżowały jej pracę wydawniczą. Organizacja może tylko od czasu do czasu rzucić w masy odezwę, dającą odpowiedź na doraźne zagadnienia chwili. [...] Pozostająca poza krajem część redakcji Gazety Robotniczej uważa sobie wobec tego za obowiązek dać wyraz głosowi partii, który w kraju został zdławiony przez kaganiec dyktatury wojennej. Rozszerzywszy swój skład gronem towarzyszy, którzy stale piórem swoim służyli naszej partii, wznowia ona niniejszym numerem wydawnictwo

Gazety Robotniczej[...].” W r. 1916 w nr 25 Impr. Aschmann & Scheller, Zürich.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie. Nr. 15/16-17/18, 20/21-24 udostępniono też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

Zob. również T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1331.

Dodatki:

1. Rok wojny. Dodatek do numeru 25 „Gazety Robotniczej” wydany w sierpniu 1915 r. 4° ss. 8.

178. Głos Bundu. Organ Komitetu Zagranicznego Ogólny-Zydowski Związku Robotniczego na Litwie, w Polsce i w Rosji (Bund). [Wychodzi nieregularnie]. [Genewa] 1904-1905, nr 1-4. Impr. Israélite, Genève. 8°.

Motto: Proletariusze wszystkich krajów łączyć się!

W r. 1904 wyszły nr 1: maj, nr 2: sierpień i nr 3: listopad; od nr 2 podtyt.: Organ Zagranicznego Komitetu Ogólny-Zydowski Związku Robotniczego na Litwie, w Polsce i w Rosji („Bund”), podtyt. okładowy: Organ Komitetu Zagranicznego Bundu. Ogólny-Zydowski Związek Robotniczy na Litwie, w Polsce i w Rosji („Bund”). W r. 1905 wydano nr 4: wrzesień, w numerze tym na s. 60 zamieszczono nekrolog Stanisława Goldberga, w którym podano: „Nie mogąc osobiście walczyć, chciał piórem bodaj służyć Bundowi, któremu był oddany całą duszą od chwili, gdy wstąpił w jego szeregi. Pod jego redakcją wyszedł niniejszy numer «Głosu Bundu». Cieszył się nadzieją, że zdoła wydawać «Głos» co dwa tygodnie, że wyda jeszcze parę numerów, zanim wyleczony powróci do Rosji, na dalszą walkę”.

Cała A.: Żydowskie periodyki... s. 48 (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4401) twierdzi, że pismo redagowali Włodzimierz Medem (Władimir Grinberg) i Bronisław Grosser, a jego nakład wynosił 7 tys. egz.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 50 (zob. poz. 17) oraz Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 17 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) błędnie podają, że wyszły tylko 3 numery. Ta ostatnia rejestruje także ten tytuł jako nielegalny. Fuks M.: Prasa żydowska w Warszawie... s. 155 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 940), tenże: Pra-

sa żydowska w Polsce... s. 32 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 570) mylnie twierdzi, że redaktorem pisma był Henryk Ehrlich, a m. wyd. Warszawa – informacje te dotyczą pisma o tym samym tytule z l. 1919-1920.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie.

179. Głos Polski. [Wychodzi 2 x miesięcznie]. [Wyd. Józef Kossobudzki]. Zurich 1872, no 1-16. Druk. J. Kossobudzkiego. 2°.

Wychodzi od 5 V do 31 XII.

W no 8: 30 VIII poinformowano, że pismo jest niezależne od Władysława Platara, założyciela muzeum w Rapperswilu, oraz Fr[anciszka] Puchińskiego, konserwatora muzeum, mimo że Stanisław Krupski, członek redakcji pisma, tymczasowo pełni obowiązki kustosa muzeum, w numerze tym wymieniono także St. Krupskiego jako osobę odpowiedzialną za rękopisy i prenumeratę nadsyłaną do redakcji. W no 9: 15 IX zamieszczono artykuł podpisany: J. Kossobudzki wydawca „Głosu Polskiego”. W październiku wydano tylko no 11: 20 X. W no 13: 20 XI w artykule Od redakcji zawiadomiono: „wydamy w następnym miesiącu parę dodatków, dla dopełnienia dwóch brakujących w tym kwartale numerów”. W no 15: 24 XII podano, że: „zamiast przyrzeczonych dodatków postanowiliśmy wysłać bezpłatnie tak dawniejszym jak i nowym P. T. Abonentom broszurę dotyczącą sprawy fałszowania banknotów i rzekomego w niej udziału Polaków”. W no 16: 31 XII zapowiedziano, że w przyszłym roku pismo będzie nadal wychodzić dwa razy miesięcznie w niezmiennym formacie – zamiaru tego nie zrealizowano.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 53 (zob. poz. 17) twierdzi, że J. Kossobudzki był redaktorem pisma.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

180. Gmina. [Miesięcznik]. Genewa 1866-1867, no 1-8[?]. Druk. Słowiańska. 4°.

Wychodzi od 20 IX 1866 prawdopodobnie do 15 VII 1867. Pismo socjalistyczne. Paginacja ciągła w obrębie numerów.

W r. 1866 wyszły no 1-4; w no 1 informacja o częstotliwości: „Gmina wychodzi w Genewie w terminach niewyznaczonych”, w numerze tym wydrukowano artykuł programowy pisma pt.: „Wyznanie wiary” podpisany przez [Józefa Brzezińskiego] Zygmunta Bużańca [pseud.]; po ukazaniu się no 4: 31 XII nastąpiła przerwa w wydawaniu pisma.

W r. 1867 ukazały się no 5/6-8; no 5/6 dat. 30 V; ostatni odnaleziony no 8 dat. 15 VII. W egzemplarzu znajdującym się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie po no 8 oprawiono broszurkę: Tokarzewicz Józef: Do emigracji zjednoczonej. (Wyjątek z 9go numeru „Gminy”). Geneve 1867 Imp. L[ouis] Czerniecki 8° ss. 4.

W biogramie J. Tokarzewicza zamieszczonym w PSB T. 54 z. 1(220) s. 41 podano, że nr 9 Gminy został przygotowany do druku, ale „nie jest obecnie znany”.

Pobóg-Malinowski Wł. (zob. Literatura poz. g) podaje, że choć Gmina drukowana była w Genewie, to jej wydawcy i redaktorzy przez cały czas istnienia pisma przebywali w Paryżu.

Kucharzewski J.: Czasopiśmiennictwo polskie wieku XIX... s. 108 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 341) twierdzi, że redaktorem był jedynie J. Tokarzewicz, a współpracownikami: Waleryan Mroczkowski, Józef Cwierciakiewicz i J. Brzeziński.

Lipkowski J.: Tablice chronologiczne polskich pism... s. 38 (zob. poz. 10) wymienia jedynie Tokarzewicza jako redaktora pisma i błędnie odnotowuje jego nazwisko: Tokarzewski.

Opis na podstawie autopsji nr 1-8 znajdujących się w Bibl. Narodowej oraz w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

Dodatki:

1. Dodatek do no 4 „Gminy”. Listy do Kraju. Genewa 1886 4° ss. 2.

No 4: 31 XII.

Literatura:

a. [Tocarzewicz Józef] Tok. J.: Z kim my? *Gmina* 1886 nr 2 s. 5.

b. Cwierciakiewicz J.: Korespondencja. *Gmina* 1866 nr 3 s. 9-10.

c. Od wydawców Gminy. *Gmina* 1866 nr 3 s. 10-11.

d. Gmina. Pismo czasowe. *Wiara* T. 1: 1866 [z. 3]: październik s. 132-138.

e. Tok. J.: My i wy (List do redaktora Wiary). *Gmina* 1866 nr 4 s. 15.

f. Siwiński Edward: *Gmina. Niepodległość* R. 1: 1866 nr 8 s. 3, nr 11 s. 2.

g. Pobóg-Malinowski Władysław: „Gmina” i jej redaktor. *Niepodległość. Czasopismo poświęcone dziejom polskich walk wyzwoleniczych w dobie powstaniowej* 1931 t. 4 z. 1(7) s. 20-43, z. 2(8) s. 193-211.

h. Pobóg-Malinowski Wł.: Ideologia Gminy. *Niepodległość. Czasopismo poświęcone dziejom polskich walk wyzwoleniczych w dobie powstaniowej* 1932 t. 5 z. 3(11) s. 1-26.

i. Sulewski Wojciech: Józef Cwierczakiewicz (rewolucyjny publicysta, współpracownik „Gminy”). *Za Wolność i Lud* 1956 nr 2 s. 4-5, 15.

181. Informacyjny Listok”. Zagranicznej organizacji Bunda. [Wychodzi nieregularnie]. [Wyd.] Rossijskaâ Socialdemokraticeskaâ Rabočaâ Partiâ. Vseobšij Evrejskij Rabočij Soŭz” v” Litvė, Pol’sš i Rossii (Bund”), réd. responsable Emile Nicolet. [Genewa] 1911-1912, 1914-1916, no 1-11. Impr. Israélite, Genève (Suisse). 4°.

Motto: Proletarii včeh” stran”, soedinâjtec’!

Wychodzi z przerwami od czerwca 1911 do czerwca 1916. Pismo socjalistyczne, w jęz. rosyjskim, nielegalne na terenie zaboru rosyjskiego.

W r. 1911 wydano no 1-3; no 2 dat. sierpień, no 3 dat. grudzień. W r. 1912 ukazały się no 4: maj i no 5: październik.

W r. 1914 wydano no 6: marzec w jęz. jidysz pt.: Informacion’s-Blat fun der ojslendišer organizacion fun Bund [Gazeta informacyjna zagranicznej organizacji Bundu], oryginalny zapis tyt.: אינפארמאציעאן־בלאט פון דער אויסלענדישער אָרגאַניזאַציע פון בונד, Impr. Beresniak et fils, format 2°.

W r. 1915 wyszły no 7-9/10; od no 7 Impr. [E.] Chaulmaontet, Genève, no 8 dat. maj, no 9/10 dat. grudzień. W r. 1916 ukazał się tylko no 11.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 24 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) błędnie rejestruje to pismo pod dwoma tytułami: Informacyjny Listok Zagranicznej Organizacji Bunda. Genewa 1911-1915, nr 1-7 oraz Informationsblatt. Wydawnictwo Centralnego Komitetu Bundu. Genewa 1912-1914, nr 1-6, wydawany w jęz. niemieckim.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (nr 1-5, 7-11) oraz w British Library w Londynie (nr 6).

Dodatki:

1. Deklariaciâ Central’nago Komiteta Bunda o preslėdovaniâh” evpeev” v” Rossii. Otdėl’nyj ottisk” iz” No 9 „Inform. Listka” ss. nłb. 1.

2. Otdėl’nyj ottisk” iz” No 9 „Informacionnago Listka”. [Wyd.] Rossijskaâ Socialdemokraticeskaâ Rabočaâ

Partiâ. Vseobšij Evrejskij Rabočij Soŭz” v” Litvė, Pol’sš i Rossii (Bund”) ss. 3.

Motto: Proletarii včeh” stran”, soedinâjtec’!

182. Kuryerek. Wydawany przez grupę studentów-żydów[!] z Polski. (Materiały wzięte z biuletynów zagranicznych) kom[unikatów] „Bundu”). [Miesięcznik]. B. m. wyd. [Genewa] 1902-1903, nr 1-6. Rękopis powielany. 8°.

Wychodzi od czerwca 1902 do lutego 1903.

W r. 1902 wydano nr 1-4; od nr 2: lipiec podtyt.: Wydawany przez grupę studentów-żydów[!] z Polski. – w Szwajcaryi, numer ten wyszedł jako maszynopis; od nr 3: sierpień numery ukazywały się drukiem, brak informacji o drukarni, inny zapis podtyt.: Wydawany przez grupę studentów-Żydów z Polski w Szwajcaryi, po wydaniu tego numeru nastąpiła kilkumiesięczna przerwa w wydawaniu pisma; nr 4 dat. grudzień.

W r. 1903 wyszły nr 5: styczeń i nr 6: luty.

Wg: Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicâ... s. 74 (zob. poz. 17) pismo wydawano w Genewie. Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 31 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że pismo było nielegalne.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (nr 1, 2, 5, 6), w Bibl. Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich w Wilnie (nr 1, 3) oraz w Bibl. Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu (nr 4). Nr 4 zachował się także w Statsbibliothek zu Berlin.

183. Kwartalnik Walki Klas. Genewa 1887, z. 1-2. Druk. „Przedświtu” i „Walki Klas”. 16°.

Pismo socjalistyczne, powiązane z wychodzącym w Genewie pismem Walka Klas (zob. poz. 204), organem Międzynarodowej Socjalno-Rewolucyjnej Partii „Proletariat”. Wydano jedynie z. 1 wydrukowany w czerwcu i z. 2 – w grudniu. W zeszytach brak daty dziennej i miesięcznej – daty miesięczne wydania obu zeszytów podano w reklamie zamieszczonej na okładce mowy Wilhelma Liebknechta pt.: W obronie prawdy, wydanej w serii Biblioteka Robotnika Polskiego w r. 1888. Na okładkach zeszytów reklamowano wydawnictwa organizacji „Proletaryjat”.

Przewodnik Bibliograficzny R. 11: 1888 nr 5 s. 99 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) rejestruje z. 1 Kwartalnika Walki Klas wśród pism zabronionych w Austrii.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 2 s. 400 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) wymienia w opisie z. 1 Kwartalnika... [Bolesława Antoniego Jędrzejewskiego] Józefa Kaniowskiego [pseud.] z Londynu. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 74 (zob. poz. 17) twierdzi, że ukazały się: „zeszyt 2 – 1887; zeszyt 3 – 1888, jako pierwszy zeszyt «Walki Klas», której wyszły tylko dwa zeszyty”. Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 33 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje błędnie, że pismo było organem Polskiej Partii Socjalno-Rewolucyjnej.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona (oryginał w Bibl. Narodowej w Warszawie).

184. Lecte Pasirungen, Di. Ojsgabe fun ojslendißen komitet fun dem Algemajnem Idißen Arbajter-Bund in Lita, Pojlen un Rusland (Bund). [Ostatnie wydarzenia. Wydawnictwo komitetu zagranicznego Ogólno-Żydowskiego Związku Robotniczego na Litwie, w Polsce i w Rosji (Bundu)]. [Wychodzi nieregularnie]. [Genewa] [Jg. 1]: 1904/05 – Jg. 2: 1905/06, no 1-26. Impr. Israëlite, Genève, Suisse. 4°

Wychodzi od 1 XI 1904 do 2 I 1906. Pismo socjalistyczne, w jęz. jidysz, oryginalny zapis tyt.: די לעצטע פאסירונגען.

Numeru 1 nie odnaleziono. Opis główny sporządzono na podstawie no 2: 1 XII 1904.

W r. 1905 co najmniej od no 15: 25 VII (12 VIII) wprowadzono liczbowanie roczników (Jg. 1), podwójną datacją wg starego i nowego stylu oraz skrócony podtyt.: Ojsgabe fun ojslendißen komitet. W Jg. 2 ukazały się no 24-26: no 24 dat. 1 XII (18 XI) 1905, a ostatni odnaleziony no 25: 16(3) XII 1905.

Kirżnic A.: Di jidiße prese... s. 21 (zob. poz. 16) podaje, że nieliczbowany numer pierwszy ukazał się 1 XI 1904 pt. Di Lecte Pasirungen in Rajon fun Bund, który zmieniono już w nr 2; ostatni nr 26 wyszedł 2 I 1906.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 33 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) twierdzi, że pismo było nielegalne i ukazywało się w l. 1902-1904 pt. Di Lecte Passirungen in Rajon fun Bund, przy czym wyszły 24 numery. Wg katalogu: Dębicka D., Dolindowska K.: Prasa socjalistyczna w Polsce... s. 136 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 378) pismo ukazywało się pod takim tytułem w l. 1902-1905.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w British Library w Londynie (nr 2, 4, 15-25). Nr 20 zachował się także w Bibl. Sejmowej w Warszawie.

185. Mitteilungen des Polnischen Press-Bureau. (Unter des Patronate des poln. Nationalrats in Lwow [Lemberg]). [Miesięcznik]. [Red. Stanisław Zieliński, współpraca Danuta Zielińska]. Rapperswil, a[m] Zürichsee 1914, nr 1-3/5. Buchdruckerei A. Bauer. 8°.

Wychodzi od 1 I do 1 V. Biuletyn w jęz. niemieckim wydawane przez rapperswilskie Biuro Prasowe Rady Narodowej we Lwowie, druk jednostronny.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 79 (zob. poz. 17) podaje, że St. Zieliński przy współpracy D. Zielińskiej redagował to pismo w l. 1913-1914. Karolczak Kazimierz: Zagraniczne biura informacyjno-prasowe lwowskiej Rady Narodowej (1907-1914). W: Kraków-Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku T. 5 s. 566 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 330) informuje, że pismo wydawano w nakładzie 650 egz., z czego 230 rozprowadzono w Szwajcarii, a 290 w Niemczech.

Kurdelska J.: Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych... s. 431 (zob. poz. 24) błędnie twierdzi, że pismo było dwutygodnikiem.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (nr 1-3/5, w których brak części stron). Kompletny nr 1 zachował się w Bibl. Kórnickiej PAN.

Zob. również Agence Polonaise de Presse. Paryż 1907-1914 (zob. poz. 99); Agence Polonaise de Presse. Rzym 1911-1916 (zob. poz. 263); The Polish Bureau (zob. poz. 245).

186. Niepodległość. Wychodzi trzy razy na miesiąc, to jest dnia 10., 20. i 30. [Red. Włodzimirz Aleksandrowicz, Paryż]. [Bendlikon-Zurych-Genewa] R. 1: 1866/67 – R. 4: 1869/70, nr 1-133/136. Druk. A[gatona] Gillera, Bendlikon. 2°.

Wychodzi od 10 VIII 1866 do 22 I 1870 jako organ Komitetu Reprezentacyjnego Zjednoczenia Emigracji Polskiej w Paryżu. W adresie redakcji nazwisko: Aleksandrowicz, Paris.

R. 1: 1866/67 wydano nr 1-36; od nr 6 Druk. A. Gillera, Zürich; od nr 16 Druk. Komitetu Reprez[entacyjnego] Wych[odźstwa] Polskiego, Zürich, w numerze tym odnotowano, że z dniem 1 I 1867 Drukarnia A. Gillera przeszła na własność Komitetu Reprezentacyjnego...; w nr 17 informacja: „Z dniem 1ym lutego r.b. redakcja dziennika «Niepodległość» w inne przechodzi ręce. Z tego powodu, zanim przyszła redakcja ukonstytuowaną zostanie i adres swój do publicznej poda wiadomości, upraszamy czytelników naszych, aby prenumeratę na kwartał przysły nadsyłać zechcieli pod adresem: l' Abbé [Kazimierz] Żuliński, Paris...”; od nr 19 w adresie redakcji nazwiska: [Stanisław Konwicki] St. Równia [pseud.], Paris oraz [Ygmont] Miłkowski, Bruxelles, w numerze tym Komitet Reprezentacyjny... poinformował o powierzeniu redakcji pisma Z. Miłkowskiemu, od tego numeru format 4°; nr 36 dat. 30 VII 1867.

W R. 2: 1867/68 ukazały się nr 37: 10 VIII 1867 – nr 78: 30 IX 1868; od nr 50 w adresie redakcji nazwisko: Stanisław Jarmund, Paris; w nr 52 podano: „Z obecnym numerem redakcja «Niepodległości» przechodzi pod bezpośredni Zarząd Komitetu”; od nr 55 Imp. L[ouis] Czerniecki, Genève, w numerze tym poinformowano, że Adam Maślakiewicz, zarządca Druk. Komitetu Reprez. Wych. Polskiego, odmówił dalszego wydawania pisma, w związku z czym przeniesiono je czasowo do Genewy; od nr 60 Druk. J[ózefa] Kossobudzkiego, Zürich, w numerze tym powiadomiono, że wydawnictwo zostało przeniesione do drukarni w Zurychu, którą Komitet Reprezentacyjny... wdzierzał J. Kossobudzkiemu.

W R. 3: 1868/69 ukazały się nr 79: 10 X 1868 – nr 123/124: 20 IX 1869; od nr 79 pismo wychodzi raz na tydzień w każdą sobotę; w nr 92 w adresie redakcji nazwisko: Valerien Wróblewski, Paris; od nr 93 w adresie redakcji nazwisko: Joseph

Tokarzewicz, Paris; od nr 98 wychodzi nieregularnie; nr 99/100, 104/105-116/117 ukazały się jako podwójne; od nr 104/105 wychodzi 2 x miesięcznie; od nr 116/117 red. odp. J. Tokarzewicz, w adresie redakcji nazwisko: A[leksander] Frankowski, obaj w Paryżu.

W R. 4: 1869/70 wydano nr 125/126 – nr 133/136; nr 125/126 dat. 9 X 1869; po ukazaniu się nr 131/132: 27 XI nastąpiła prawie dwumiesięczna przerwa w wychodzeniu pisma; w nr 133/136 J. Tokarzewicz poinformował, że rezygnuje z funkcji redaktora odpowiedzialnego.

Tokarzewicz J. (zob. Literatura poz. b) podaje: „Liczba prenumeratorów, w najpomysłniejszych czasach nie przechodziła 300, a w najgorszych nie spadła poniżej 100”. Autor ten błędnie informuje, że pismo tłoczono w Druk. Komitetu... pod zarządkiem A. Maślakiewicza od nr 1 oraz że Z. Miłkowski był redaktorem od nr 20, a J. Tokarzewicz od nr 94.

Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 66 (zob. poz. 25) błędnie odnotowuje imię pierwszego redaktora pisma: Józef Aleksandrowicz. Kurdelska J.: Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych... s. 432 (zob. poz. 24) omyłkowo odnotowuje, że pismo wychodziło do 20 I 1870 r.

Opis na podstawie autopsji wszystkich numerów. Niekompletne egzemplarze są udostępnione na stronach Wielkopolskiej Bibl. Cyfrowej (nr 1-18; oryginał w Bibl. Uniwersyteckiej w Poznaniu) oraz Cyfrowej Bibl. Uniwersytetu Warszawskiego Crispa (nr 19-133/136), a także w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie (nr 21-33).

Dodatki:

1. Dodatek do Nru ... „Niepodległości”. [Zurych 1867].

Dołączony do nr 17, 18 i 30, kontynuuje treść numerów. Dodatek do nr 30 nie zachował się, informacja o nim w nr 31 na s. 7 i nr 32 na s. 1.

2. Projekt Organizacji Wychodźstwa[!] Polskiego. [Zurych 1867] 4° ss. 18, nlb. 1.

Dodatek do nr 21, na s. 9-18 tekst projektu, na końcu tekstu podano: Paryż dnia 7 lutego 1867 roku.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

3. [Najwyższy Trybunał Przysięgłych Emigracji Polskiej w Zurychu wydał ... wyrok]. [Zurych 1868] ss. nlb. 1.

Dodatek do nr 57, dotyczy wyroku w sprawie przeciwko Adolfowi Stępkowskiemu, który „uznany został za winnego zarzucanej mu zbrodni szpiegostwa i korespondowania do Dzien-

nika Warszawskiego i służąc moskalom denuncjował i czemił Emigrację w obec[!] całego Narodu Polskiego”.

Dziennik Warszawski zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 1201.

4. Dodatek do Nru 102 „Niepodległości”. Wyrok w sprawie Ob[ywatela] Aleksandra Guttrego z powodu poczynionych Mu zarzutów przez Jenerała Ludwika Mierosławskiego... [Zurych 1869] ss. 8.

Zarzuty dotyczyły rzekomych malwersacji przy zakupie broni dla powstańców z 1863 r.

Literatura:

a. Reprezentacja i Niepodległość. *Gmina*. Genewa 1866 nr 1 s. 4.

b. [Tokarzewicz Józef]: Trzecia rocznica „Niepodległości”. *Niepodległość* R. 4: 1869/70 nr 125/126 s. 8.

c. Zmirodzki Józef: Program polityczny i społeczny emigracyjnej „Niepodległości” (1866-1870). *Niepodległość*. Warszawa 1934 t. 10 z. 2(25) s. 161-179.

187. Ojczyzna. Dziennik polityczny, literacki i naukowy. Wychodzi codziennie wyjąwszy poniedziałki i dni poświęczone. Red. odp. Aug[ust] Fr[yderyk] Peters. Lipsk-Bendlikon [R. 1]: 1864 – R. 2: 1865. Nakładem A[dolfa] Wienbracka, drukiem A. Th. Engelhardta, Lipsk. 2°.

Wychodzi od 1 V do 31 VII 1864 w Lipsku, a następnie od 2 IX 1864 do 1 X 1865 w Bendlikonie pod Zurychem.

W r. 1864 ukazały się no 1-128; od no 56 red. odp. Fryderyk Konrad Müller (Müller von der Werra), w numerze tym poinformowano o śmierci A. F. Petersa; w no 77: 31 VII zawiadomiono o skonfiskowaniu następujących numerów Ojczyzny: 2, 11, 15-19, 21, 27-28, 31, 36, 42, 44, 47-48, 50, 53, 56-57; od no 78: 2 IX m. wyd. Bendlikon (pod Zürichem), częstotliwość: wychodzi trzy razy w tygodniu, to jest w poniedziałek, środę i piątek, red. odp. J[ózef Bohdan] Wagner, brak informacji o nakładcy, Druk. „Ojczyzny”.

W r. 1865 wydano no 1-79; od no 1 częstotliwość: wychodzi 2 razy w tygodniu, to jest w niedzielę i środę, brak informacji o redaktorze; w no 79 poinformowano o zawieszeniu pisma.

Przewodnik Bibliograficzny R. 9: 1886 nr 2 s. 36 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) wymienia Ojczyznę wśród pism zabronionych w Austrii.

Estreicher K.: Bibliografia polska. [Wyd. 1]. Cz. 1: Stolecie XIX. [Lata 1800-1880]. T. 3 s. 285-286 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) podaje, że redaktorami pisma byli Agaton Giller i Edward Siwiński w Bendlikonie, a współpracownikami: J. B. Wagner i Józef Radomiński.

Wg: Kraushar A.: Józef Ignacy Kraszewski i redakcja czasopisma „Ojczyzna”... s. 367-368 (zob. Literatura) faktycznym redaktorem pisma w Lipsku był A. Giller, a w Bendlikonie współpracownikami byli: Jan Amborski, J. J. (Józef Janowski), Mieczysław Dzikowski, A. Giller, Józef Świński.

W biogramie Agatona Gillera zamieszczonym w PSB T. 7 z. 5(35) s. 468 podano, że założył on Ojczyznę do spółki z J. I. Kraszewskim i E. Siwińskim; gdy rząd saski zamknął pismo w lipcu 1864 i skazał zaocznie A. Gillera na 4 lata więzienia, przeniósł pismo do Bendlikonu.

Borejsza J. W.: Z dziejów polskiej prasy emigracyjnej... s. 82-84, 89, 91, 93 (zob. poz. 54) odnotowuje, że A. Giller „przewodził ekipie «Ojczyzny», nadając jej charakter organu Rządu Narodowego” i początkowo pomagał mu E. Siwiński, w Lipsku sekretarzem redakcji pisma był Henryk Merzbach, a wydawcą A. Wienbrack[!], natomiast wśród korespondentów zagranicznych znaleźli się: Zygmunt Miłkowski, J[an] N[epomucen] Janowski, J. K. Janowski, J. Amborski, Br[onisław] Zaleski, M. Dzikowski; 30 V 1864 J. I. Kraszewski zerwał stosunki z redakcją pisma, a niedługo później ze współpracy wycofał się Siwiński; we wrześniu 1864 r. zakazano rozpowszechniania Ojczyzny w zaborze pruskim; w tzw. okresie szwajcarskim miejsce Merzbacha zajął J. Radomiński; gdy pismo ukazywało się w Lipsku, jego nakład wynosił ok. 1 tys. egz., natomiast po przeniesieniu do Szwajcarii – 300 egz.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie. Prawie kompletny egzemplarz udostępniono na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (brak nr 68 z r. 1865).

Literatura:

a. Kraushar Alexander: Józef Ignacy Kraszewski i redakcja czasopisma „Ojczyzna” w Lipsku. Fragment z roku 1864. *Przegląd Historyczny* 1912 t. 14 z. 3 s. 365-384.

Odb. Warszawa 1912 Nakładem „Przeglądu Historycznego” ss. 22. Miscellanea Historyczne. 43.

188. Otkliki Bunda. (L’Echo du Bunde). Izdanie Zagranicznego Komiteta Bunda. [Wychodzi nieregularnie]. [Wyd.] Rossijskaâ Socialdemokraticeskaâ Rabočaâ Partiâ. Vseobšij Evrejskij Rabočij Soúz v” Litvë, Pol’së i Rossii (Bund”), réd. responsable Emile Nicolet. [Genewa] G. 1: 1909 – G. 2: 1910/11, no 1-5. Impr. Israëlite, Genève. 4°.

Motto: Proletarii vceh" stran", soedinajtec'!

Wychodzi od marca 1909 z przerwami do lutego 1911. Pismo socjalistyczne, w jęz. rosyjskim.

W r. 1909 wydano no 1-3; no 2 dat. lipiec i no 3 dat. listopad. W r. 1910 ukazał się no 4 dat. kwiecień, a w r. 1911 – no 5.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 45 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że pismo było nielegalne.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie. Nr 5 udostępniony jest również na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

189. Peuple Polonais, Le. Organe de la démocratie polonaise. Paraît vers le 15 de chaque mois. Réd. A[ntoni] Szczesnowicz, Ch[arles] Brazewicz. [Genewa] An. 1: 1868 – An. 2: 1869, no 1-32. Impr. Pfeffer & Puky, Genève. 2°.

Wychodzi od 15 V 1868 do 30 XII 1869. Pismo w jęz. francuskim.

W r. 1868 ukazały się no 1-8. W r. 1869 wydano no 9-32; od no 9: 2 I motto: Fais ce que dois, – adieu que pourrai!, podtyt.: Organe de la démocratie slave, zmiana częstotliwości na dwutygodnik; w no 12 na s. 2 redakcja poinformowała, że pismo nie jest w dosłownym tego słowa znaczeniu organem Ludwika Mierosławskiego bądź Towarzystwa Demokratycznego; w no 32 zawiadomiono o zawieszeniu czasopisma od 1 I 1870 r. i zapewniono, że czytelnicy zostaną powiadomieni o ewentualnym jego wznowieniu, a do tego czasu, w wyjątkowych sytuacjach, będą się ukazywać numery dodatkowe – numerów tych nie odnaleziono, nie wiadomo czy w ogóle je wydano.

Estreicher K.: Bibliografia polska. [Wyd. 1]. Część I: Stolecie XIX. [Lata 1800-1880]. T. 3 s. 376 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) oraz Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 94/95 (zob. poz. 17) podają, że pismo było organem Towarzystwa Demokratycznego. Estreicher odnotowuje również, że faktycznym redaktorem był L. Mierosławski i wydano 30 numerów.

Andrzejewski M.: Prasa polonijna w Szwajcarii s. 81-82 (zob. poz. 168) twierdzi, że miesięcznik nie był oficjalnym organem Towarzystwa Demokratycznego, ale sympatyzował z L. Mierosławskim.

Borejsza J. W.: Prasa Towarzystwa Demokratycznego... s. 62 (zob. poz. 91) błędnie podaje, że pismo wychodziło do 1 XI 1869 r. oraz że zmieniło podtytuł na „organ demokracji europejskiej”. Szefer St.: Materiały z historii polskiej myśli społeczno-politycznej... s. 173 (zob. Literatura poz. b) mylnie odnotowuje, że pismo ukazywało się od 13 V 1868 do listopada 1869 r. oraz że wyszło 29 numerów. W biogramie A. Szczesnowicza zamieszczonym w PSB T. 47 z. 3(197) s. 421 wspomniano, że przyczyną zawieszenia pisma były prawdopodobnie problemy finansowe.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (udostępnionej też na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej).

Zob. także Głos Polskiego Demokrata poz. 109; Okólnik. Londyn-Paryż-Genewa 1866-1870 poz. 244; Sprawy Towarzystwa Demokratycznego poz. 200.

Dodatki:

1. Supplément au Peuple Polonais, no 3 (15 Juillet 1868). [Genewa] 1868 2° ss. 2.

Dodatek paginowany łącznie z numerem, zawiera listy L. Mierosławskiego i Bronisława Gruszczyńskiego do redakcji Courier Français w Paryżu.

Literatura:

a. Extension du programme. Le Peuple Polonais An. 1: 1868 no 7 s. 1-2.

Zawiera m.in. III. Le programme du journal.

b. Szefer Stanisław: Materiały z historii polskiej myśli społeczno-politycznej lat 60-tych XIX wieku. („Le Peuple Polonais”). *Archivum Historii Filozofii i Myśli Społecznej* 1958 t. 3 s. 173-209.

190. Pismo Zbiorowe. Wydawane staraniem i nakładem Towarzystwa Naukowego Młodzieży Polskiej w Paryżu. [Red. Mieczysław Dzikowski]. Bendlikon T. 1: 1865, z. 1-3. Druk. „Ojczyzny” Radzkiego. 8°.

Wychodzi prawdopodobnie od marca 1865 do marca 1866. Paginacja ciągła w obrębie tomu. W zeszytach brak daty dziennej i miesięcznej. W z. 1 w adresie do korespondencji podano nazwisko: Miecislav Dzikowski w Paryżu oraz poinformowano, że zeszyty będą wychodzić w nieokreślonym czasie w zależności od funduszy Towarzystwa Naukowego Młodzieży Polskiej. W z. 3 [druk 1866] w adresie redakcji nazwisko: Pierre Gadomski w Paryżu.

Wiadomość o ukazaniu się z. 1 zamieszczono w Ojczyźnie R. 2: 1865 nr 20: 8 III s. 4 (zob.

poz. 187), natomiast w nr 47: 11 VI na s. 4 powiadomiono o zakazie wydawania pisma w zaborze austriackim pod zarzutem „zbrodni stanu”.

W Głosie Wolnym 1866 nr 97: 10 III s. 394 (zob. poz. 238) poinformowano: „wyszedł w tych dniach Trzeci Zeszyt Pisma Zbiorowego, wydawanego staraniem i nakładem Towarzystwa Literacko-Naukowego Polskiego w Paryżu”.

W drugiej połowie 1865 r. doszło do konfliktu w Towarzystwie Naukowym Młodzieży Polskiej. M. Dzikowski w sprawozdaniu podpisanym: Dreżno, dn. 29 XI 1865 (zob. Literatura poz. a) rozlicza się z wydania z. 1-2 i podkreśla, że nie ma nic wspólnego z nowo kreowanym Towarzystwem Literacko-Naukowym Polskim. W odpowiedzi na to sprawozdanie członkowie zarządu Towarzystwa... (Piotr Aleksandrowicz, Józef Janowski, Adolf Pieńkowski, Gustaw Pawłowski, Felician Przewłocki) oskarżyli go o nadużycia finansowe i bezprawne rozporządzenie własnością Towarzystwa (zob. Literatura poz. c).

Borejsza J. W.: Trzy szkice o prasie emigracyjnej po 1863 r. s. 50 (zob. poz. 75) wśród osób zajmujących się redagowaniem pisma wymienia: M. Dzikowskiego (jako redaktora faktycznego), Tadeusza Cieszyńskiego, A. Pieńkowskiego i F. Przewłockiego.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

Literatura:

a. [Dzikowski Mieczysław: Sprawozdanie z funduszów byłego Towarzystwa Naukowego młodzieży polskiej w Paryżu]. *Tygodnik Naukowy* 1865 nr 45 s. 730-731.

b. Pismo zbiorowe. Wydawane staraniem i nakładem Towarzystwa Naukowego Młodzieży Polskiej w Paryżu. (Bendlikon 1865). *Dziennik Literacki* R. 13: 1865 nr 63 s. 503-504.

c. [Odpowiedź na sprawozdanie M. Dzikowskiego]. *Głos Wolny* 1866 nr 96 s. 390.

191. Polonia i Litwania. Dwutygodnik narodowy, katolicki dla wsi i miast. Red. i wyd. Mieczysław Duksza. Fryburg 1910, nr 1-11[?].

Wychodzi prawdopodobnie od marca co najmniej do września. Pismo nie odnalezione.

Łan Młodzieży R. 3: 1910 nr 4: 15 II s. 92-93 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1454) zapowiedział tyt.: Polonia-Biblioteczka Narodowa, który zacznie wychodzić od 1 III, a stanowiska jego redaktora i wydawcy obejmie M. Duksza.

Przegląd Katolicki R. 49: 1911 nr 1: 7 I s. 7-8 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2104) odnotowuje to pismo pt.: Polonia i podaje, że miało być ono organem studenckiego Towarzystwa „Polonia” we Fryburgu i wychodzić raz na miesiąc.

Ukazanie się nr 10 i 11 Polonii i Lituanii odnotowała Litwa R. 3: 1910 nr 17/18: wrzesień s. 273 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5094).

Zieliński St.: Bibliografja polska zagranicą... s. 103 (zob. poz. 17) podaje, że pismo znajdowało się w Bibl. Rapperswilskiej.

192. Proletaryat. Organ Polskiej Partji Socjalistycznej „Proletaryat”. [Wychodzi nieregularnie]. [Genewa] 1900-1904, nr 1-18/20. 4°.

Motto: Proletaryusze wszystkich krajów, łączmy się!

Wychodzi od grudnia 1900 do grudnia 1904.

W r. 1900 wydano nr 1. W r. 1901 ukazały się nr 2/3: styczeń/luty i niedatowany nr 4/5.

W r. 1902 wyszły nr 6-10; od nr 6: styczeń/luty Druk. Polskiej Partji Socjalistycznej „Proletaryat”, format 8°, na okładce motto, informacja o drukarni, a w adresie „dla stosunków zagranicznych z redakcją i administracją” nazwisko: Monsieur P. M. Gabriel à Genève (Suisse) Acacias; nr 7/8 dat. marzec/kwiecień; w nr 9 i 10 brak daty miesięcznej, od nr 9 Druk. „Proletaryatu”, nr 10 [druk.] 1903.

W r. 1903 wydano nr 11: marzec oraz niedatowane nr 12-13.

W r. 1904 ukazały się niedatowany nr 14, nr 15/16: czerwiec/lipiec, nr 17: sierpień i nr 18/20: październik/grudzień (w winiecie: nr 18/19: październik/listopad); od nr 14 tyt.: Proletariat. Organ Polskiej Partji Socjalistycznej „Proletariat”, tyt. okładowy: Proletaryat. Organ Polskiej Partji Socjalistycznej „Proletaryat”; od nr 15/16 motto: Proletaryusze wszystkich krajów łączcie się!; od nr 17 w adresie korespondencyjnym nazwisko: Mr. J. Lesniak, Suisse, Genève.

Wg biogramu Ludwika Kulczyckiego zamieszczonego w PSB T. 16 z. 1(68) s. 130 Proletaryat był drukowany w Paryżu i Genewie.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 53 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109), a za nią większość bibliografii i opracowań, podaje, że pismo było organem tzw. Trzeciego Proletariatu, miejscem wydania był: Lwów-Genewa, nr 18/20: październik/listopad wydano w maju 1905 r. oraz

że pismo drukowano przeważnie we Lwowie, ponieważ „partia PPS Proletariat nielegalnej drukarni w kraju nie posiadała”.

Myśliński J.: Prasa w Galicji w dobie autonomicznej... s. 46 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 183) wspomina, że „we Lwowie redagowano i drukowano kilka numerów «Proletariatu» – organu PPS Proletariat pod redakcją L. Kulczyckiego”. Jarowiecki J.: Prasa lwowska w latach 1864-1918. Bibliografia s. 313 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 27) twierdzi, że redaktorem, oprócz L. Kulczyckiego, był Waław Klimowicz.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie. Nr 9-18/19 udostępniono też na stronie Bibl. Cyfrowej Wojewódzkiej Bibl. Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie.

Kontynuacją pisma był Proletariusz. Warszawa 1905-1909 zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2069.

Zob. również T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1953.

Dodatki:

1. Komunikat. [B. m. wyd. 1901] ss. nlb. 1.

Odpowiedź na zarzuty skierowane wobec partii umieszczone w nr 12 z r. 1900 Przedświt (zob. poz. 193) podpisana przez Komitet Centralny Polskiej Partii Socjalistycznej „Proletariat”.

2. Rozruchy rewolucyjne w Rosji. Dodatek do No 4 i 5 Proletariatu. [B. m. wyd. 1901] ss. 4.

3. Wojna. Jednodniówka z powodu wojny rosyjsko-japońskiej. Dodatek do nr 14 „Proletariatu”. Kraków 1904 Wydawn. „Proletariatu”. Druk. Władysława Teodorczuka i Sp. 16° ss. 43. Biblioteka Pol. Par. Soc. „Proletariat”. Nr 10.

4. [Kulczycki Ludwik] Mazowiecki M[ieczysław] [pseud.]: Uwagi o nieosobliwej krytyce „osobliwej historii”. Kilka uwag o broszurze Konrada Stefańskiego p.t. „Na dziś”. Zadania polityki socjalistycznej w zaborze rosyjskim. Dodatek do Nr 15-16 „Proletariatu”. B. m. wyd. [Warszawa] sierpień 1904. Z Druk. Proletariatu”[!] 8° ss. 17.

Opis wg egzemplarza udostępnionego na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

Literatura:

a. Proletariat 1902-1905 r. Zbiór artykułów politycznych dotyczących ruchu socjalistycznego w zaborze rosyjskim, Rosji i Europie Zachodniej. (Z Drukarni „Proletariatu”). Lwów 1905 Wydawn. Polskiej Partii Soc. „Proletariat”, odbite w Druk. Udziałowej 8° ss. nlb. 224.

Przedruk nr 9-18/20 pisma.

193. Przedświt. Czasopismo socjalistyczne. Wychodzi dwa razy na miesiąc. [Red. Stanisław Mendelson, Witold Piekarski]. [Genewa]-London-Kraków-Warszawa-Lwów-Wilno R. 1: 1881/82 – R. 2: 1882/83, R. 3: 1884 – R. 9: 1890, Seria II:

T. 1: 1891 – T. 2: 1892, Seria III: 1893-1899, R. 20: 1900 – R. 25: 1905, R. 26: 1907 – R. 30: 1911, R. 31: 1912/13, R. 32: 1914, R. 35: 1916, R. 37: 1918 – R. 39: 1920. Impr. Polonaise, Genève. 4°.

Wychodzi od 15 VIII 1881 do maja 1920. Nadtyt.: L’Aurore.

W R. 1 w r. 1881 wydano nr 1-6/7, a w r. 1882 – nr 8-9/10; od nr 1 w adresie administracji: Suisse, Genève, w numerze tym w artykule wstępnym poinformowano, że Przedświt jest kontynuacją ukazującego się w Genewie w l. 1879-1881 miesięcznika pt. Równość (zob. poz. 198) – artykuł ten został podpisany: „Za redakcją Stanisław Mendelson, Witold Piekarski”; nr 2 dat. 1 IX; od nr 3/4: 1 X Impr. de L’Aurore, Genève, w numerze tym wiadomość Od Redakcyi podpisana: „Za redakcją K[azimierz] Dłuski, W. Piekarski”; nr 5 dat. 25 X; nr 6/7 dat. 1 XII; od nr 8: styczeń częstotliwość: Wychodzi raz na miesiąc; nr 9/10 dat. luty/marzec.

W R. 2: w r. 1882 ukazały się nr 1-8, a w r. 1883 – nr 9-24; od nr 1: 1 IX tyt.: Przedświt. (L’Aurore). Czasopismo..., m. wyd. Genewa, brak informacji o częstotliwości – pismo wychodzi 2 x miesięcznie; nr 14 w żałobnej szacie graficznej z powodu śmierci Karola Marksa; w czerwcu ukazały się trzy numery: nr 19-21; nr 22 dat. 15 VII; nr 23 dat. 1 VIII; nr 24 dat. 1 X.

W R. 3: 1884 od nr 1: 1 V nadtyt.: Wydawnictwo „Walki Klas”, częstotliwość: Wychodzi raz na miesiąc, brak m. wyd. (jest tylko adres redakcji i administracji: Suisse, Genève), w wniecie nazwa drukarni w jęz. francuskim, a w stopce red. w jęz. polskim: Druk. „Przedświt” w Genewie, w numerze tym zawiadomiono: „Po półrocznej przerwie [...] Przedświt rozpoczyna przy zmienionej Redakcyi nowy rok swego istnienia. Pismo to przeznaczone głównie będzie do propagandy zasad socjalizmu pomiędzy robotnikami i dlatego będzie pisane cokolwiek inaczej, niż dwa poprzednie lata Przedświt, – będzie ono o ile możliwości popularne”; nr 3: lipiec wydano w żałobnej szacie graficznej z powodu śmierci Szymona Dicksteina, współredaktora pisma.

W l. 1885-1890 numery często ukazywały się jako podwójne, potrójne, a nawet poczwórne.

W R. 5: 1886 nr 1 ukazał się w żałobnej szacie graficznej z powodu egzekucji Stanisława Kunickiego, Piotra Bardowskiego, Jana Pietrusińskiego i Michała Ossowskiego; w nr 9/12 poinformowano,

że jego druk ukończono w styczniu 1887 r., a od nowego roku pismo będzie wychodziło 2 x miesięcznie.

W R. 6: 1887 od nr 2: 31 I częstotliwość: Wychodzi dwa razy na miesiąc. W R. 8: 1889 od nr 4: 28 II nazwa drukami tylko w jęz. francuskim. W R. 9: 1890 wydano numery: nr 1: 15 I, nr 2: 15 I!], nr 3/5: 15 III, nr 6/7: 31 lipca i nr 8/9: 31 VIII; w nr 6/7 redakcja poinformowała, że „dzisiejszy numer Przedświtu zjawia się po długiej przerwie, do której byliśmy zmuszeni”.

W l. 1891-1892, które ukazały się w dwóch tomach, wyszły nr 1-39/40 oznaczone jako Seria II; w T. 1: 1891 wydano nr 1-26, a w T. 2: 1892 – nr 27-39/40; od nr 1: 4 VII tyt.: Przedświt. Tygodnik społeczny i polityczny, w adresie redakcji i administracji: London, czcionkami Druk. „Przedświtu”, format 8°; od nr 4: 25 VII printed by M. Sahud and published by S. Mendelson; od nr 22: 28 XI printed and published by S. Mendelson.

Lata 1893-1899 oznaczono jako Seria III. W r. 1893 od nr 1: styczeń podtyt.: Czasopismo społeczno-polityczne. Wychodzi raz na miesiąc; w nr 4: kwiecień zawiadomiono, że Przedświt przechodzi na własność Związku Zagranicznego Socjalistów Polskich; od nr 5: maj podtyt.: Czasopismo... Organ Związku Zagranicznego Socjalistów Polskich; w nr 9 brak informacji o wydawcy i drukarni; od nr 10: październik printed & published by Al. Dębski, w numerze tym poinformowano, że wyszedł z opóźnieniem z powodu przeniesienia lokalu drukarni, zaś „dwa następne wyjdą w końcu grudnia i w początku stycznia”; nr 11 dat. listopad, a nr 12 dat. grudzień. W r. 1894 w nr 1/3: marzec redakcja zawiadomiła, że numer „uległ spóźnieniu z powodu wymówienia [...] drukarni”, a czytelnicy w zamian za „numery 1 i 2 otrzymają jako dodatek jednodziwkę Polskiej Partii Socjalistycznej pt. Robotnik” (zob. poz. 261). W r. 1897 nr 1/2 dat. kwiecień. W r. 1898 w nr 1 na s. 1 oświadczenie o ustąpieniu z redakcji W[itolda] Jodko[-Narkiewicza] i objęciu funkcji redaktora przez [Leona Wasilewskiego] L. Płochockiego (St. Os...arza) [pseud.]. W r. 1899 w nr 4 printed by Al. Dębski and published by L. Płochocki; od nr 5: maj printed by [Bolesław Antoni Jędrzejowski] J. Kaniowski [pseud.] and published by L. Płochocki.

W R. 20: 1900 od nr 1 w winiecie brak podtytułu, częstotliwości i m. wyd., na okładce: podtyt.: Miesięcznik polityczno-społeczny. Organ Polskiej

Partii Socjalistycznej, m. wyd. Londyn, Druk. Polskiej Partii Socjalistycznej, na tylnej okładce: printed and published by J. Kaniowski, w numerze tym poinformowano, że Związek Zagraniczny Socjalistów Polskich został wcielony do Polskiej Partii Socjalistycznej, a tym samym Przedświt stał się jej organem.

Od r. 1903 m. wyd. Kraków, od r. 1907 – Warszawa, od r. 1908 – Kraków, w r. 1913 brak m. wyd., od r. 1914 m. wyd. Lwów. W r. 1916 w nr 1 m. wyd. Warszawa, w nr 2 m. wyd. Wilno-Warszawa-Kraków. Od r. 1918 m. wyd. Warszawa.

Lata 1903-1918 zostały opisane w T. 3 wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1968a oraz T. III wol. 1 poz. 2078

Przewodnik Bibliograficzny R. 9: 1886 nr 2: 2 II s. 36 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) wymienia Przedświt wśród pism zabronionych w Austrii.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 55-56 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że Przedświt założyli St. Mendelson, Szymon Diksztajn i W. Piekarski; redaktorami byli St. Mendelson, W. Piekarski (1881 nr 1), Ludwik Krzywicki (faktyczny redaktor nr 5-8 z 1884 i nr 1-3 z r. 1885), W. Jodko-Narkiewicz (od października 1893 do 1898, w czasie nieobecności zastępował go B. A. Jędrzejowski), L. Wasilewski (1898-1901), Władysław Gumpłowicz (od r. 1901 w Krakowie!]); miejscem wydania w l. 1881-1905 kolejno była Genewa (1881-1890), Lipsk (1890), Londyn (1891-1892), Paryż (od jesieni 1892 do wiosny 1893), Londyn (kwiecień 1893-1901), (Warszawa)-Kraków (listopad 1901-1905); nakład od 1881 wynosił 1 tys. egz., a w l. 1895-1899 przewieziono do kraju 1250 egz.

Wg: Myśliński J: Prasa Polskiej Partii Socjalistycznej 1893-1906... s. 22 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 587) „od 1895 r. pieczę nad pismem ukazującym się nadal pod kierownictwem Jodki sprawowała specjalna komisja redakcyjna wyłoniona przez zjazd ZZSP, złożona z [Kazimierza] Kelles-Krauzy i R[omualda] Mielczarskiego.”

Opis na podstawie autopsji numerów z l. 1881-1902 znajdujących się w postaci mikrofilmu w Bibl. Narodowej w Warszawie oraz udostępnionych na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej.

Dodatki:

1. [Biblioteka Robotnika Polskiego. Genewa-Londyn] 1891-1892.

Do większości numerów *Przedświtu* dołączano w arkuszach niektóre tomy wydane w tej serii, np.: To i owo („Natarczywy chłopiec”, „Fabryka i wieś”, „Dnie czerwcowe”), Eliza Lynn-Linton: *Prawdziwa historia Jozuego Dawidsona*, Emil Zola: *Germina*, *Sprawa robotnicza*. (O tem, co każdy robotnik wiezieć i pamiętać powinien), L. Bertrand: *O zniesieniu pracy na sztukę i pracy akordowej*.

2. Dodatek do N-ru 18 *Przedświtu*. [Londyn 1891] ss. IV.

Nr 18 dat. 31 X 1891. Zawiera dwa artykuły: *Zjazd niemieckiej partii socjalistycznej* [zakończenie artykułu wydrukowanego w nr 17] oraz *Pogwałcenie prawa międzynarodowego*.

3. Dodatek do N-ru 19 *Przedświtu*. *Fundusz kolonizacyjny i szlachta polska*. [Londyn 1891] ss. IV.

Nr 19 dat. 7 XI 1891. Dokończenie tego artykułu w nr 20.

4. Dodatek do N-ru 5 *Przedświtu*. *Święto majowe w Warszawie*. [Londyn 1893] ss. 2.

Nr 5 dat. maj 1893.

5. *Robotnik*. *Jednodniówka*, luty 1894 zob. poz. 261.

6. Truszkowski H.: *W rękach żandarmów*. *Moje stosunki z kijowskim generałem żandarmerii W. Nowickim*. Londyn 1895. Dodatek do nr 1/3; marzec 1895.

7. *Robotnik*. *Jednodniówka*, 1895 zob. poz. 262.

Dodatek do nr 1/2/3; marzec 1895; informację o jego dodaniu zamieściła redakcja na s. 24 numeru.

8. [Biblioteka Polityczno-Społeczna. Londyn] 1896-1897.

Do niektórych numerów *Przedświtu* dołączano w arkuszach niektóre tomy wydane w tej serii, np.: K. Marks: *W kwestyi żydowskiej*, Wilhelm Liebknecht: *Czy Europa ma skoznać?*

9. Hauptmann Gerhard: *Tkacze*. [Londyn 1898].

Dodatek do nr 10; październik 1898.

10. *Odezwa delegacji polskiej międzynarodowego kongresu w Paryżu*. Paryż 27 września 1900 ss. nlb. 4.

Dodatek do nr 9: wrzesień 1900. Pod odezwą podpisali się: M. Bassel, T[adeusz] Bobrowski, J[Ignacy] Daszyński, G. Erlichówna, E[lehard] Esse, H. Feuer, J[erzy] Hasse, K. Herman, B[olesław] Limanowski, Z. Nacht, Matuszek, L. Płochocki, W. Zadziński.

Literatura:

a. Po trzydziestu latach. *Przedświt* R. 31: 1912/13 nr 1/6 s. 1-3.

b. Piłsudski Józef: *Korespondencja z „Przedświtu” z marca 1893 r.* (nr 3 s. 20-21). W: Piłsudski J.: *Pisma zbiorowe*. T. 1. Warszawa 1937 s. 17.

c. Korzon Krystyna, Zawalska Maria: *Bibliografia zawartości „Przedświtu”*. Seria geneńska 1881-1890. *Ze Skarbcza Kultury* 1971 z. 22 s. 165-272.

Rec.: Dydowiczowa Janina, *Z Pola Walki* R. 15: 1972 nr 4 s. 223-225.

d. Lubiński Józef: *Kwestia niepodległości Polski na łamach „Przedświtu” w latach 1893-1905*. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* Nr 736: *Prace z Nauk Politycznych*. Z. 24: 1986 s. 33-49.

194. *Przegląd Robotniczy*. Organ Socjal-Demokracji Królestwa i Litwy. Wychodzi co miesiąc. [Wychodzi nieregularnie]. [Red. Stanisław Trusiewicz]. [Zurych-Kraków] 1900-1901, 1904-1905, nr 1-6. 16°.

Motto: *Proletaryusze wszystkich krajów łączcie się!*

Wychodzi od września 1900 do maja 1901, a następnie w l. 1904-1905. Wydanie pisma poprzedziła jednodniówka pt.: *Święto Majowe* (zob. poz. 227).

W r. 1900 ukazał się tylko no 1: wrzesień; w numerze tym w adresie redakcji podano nazwisko: Stanisław Gutt, Zürich. W r. 1901 wydano no. 2/3: styczeń/luty i no. 4: maj; w no. 2/3 na s. 29 podano uchwałę zjazdu SDKPiL 19-21 VIII 1900 r. w Królestwie Polskim: „Zjazd uchwała, aby do czasu pojawienia się organu krajowego partii pismo zagraniczne «Przegląd Robotniczy» nosiło charakter przeważnie popularno-naukowy, mimo to możliwie szeroko uwzględniało ruch robotniczy oraz ważniejsze dla ruchu tego wypadki życia społecznego w kraju, cesarstwie i za granicą”; w no 4 nadtyt.: 1-go Maja 1901.

W r. 1904 ukazał się niedatowany nr 5, od tego numeru podtyt.: *Organ Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy*, na odwrocie okładki poinformowano, że *Przegląd Robotniczy* będzie pismem popularno-naukowym, przeznaczonym głównie dla wykształcenia „agitatorów-robotników”. W r. 1905 wydano niedatowany nr 6, nakładem Rudolfa Moszoro, Druk. W[ładysława] Teodorczuka w Krakowie, w adresie ekspedycji: R. Moszoro, Kraków.

Wg: Kormanowa Ż.: *Materiały do bibliografii...* s. 58-59 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) „dusza redakcji” był St. Trusiewicz, a pomagali mu Jan Leder, Róża Luksemburg, Julian Baltazar Marchlewski i [Leon Jogiches] Jan Tyszka [pseud.]. Ż. Kormanowa podaje również, że pismo było drukowane i wydawane w Berlinie oraz wymienienia następujące nakłady: nr 4 – 2500 egz., nr 5 – 1064 egz., nr 6 – 3 tys. egz.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (udostępnionego też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

195. *Przegląd Socjaldemokratyczny*. Organ Partji Socjaldemokratycznej Królestwa Polskiego i Litwy. [Wychodzi nieregularnie]. [Zurych]-Kraków [R. 1]: 1902 – R. 3: 1904, R. 4: 1908 – R. 6: 1910. 8°.

Wychodzi od marca 1902 do maja 1904, a następnie od marca 1908 do czerwca 1910.

W r. 1902 wydano nr 1-4/5, brak m. wyd., na okładce numeru podano adres: Stanisław Gutt,

Zürich; w nr 2: maj na okładce numeru nadtyt.: Święto Majowe; nr 3 dat. lipiec; nr 4/5 dat. grudzień. W r. 1903 wydano nr 1-11/12; od nr 1 tyt. i podtyt. okładowy: Przegląd Socjaldemokratyczny. Organ Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy. Wychodzi raz na miesiąc w objętości 2-3 arkuszy, paginacja ciągła w obrębie rocznika. W r. 1904 ukazały się nr 1-4/5; od nr 1 podtyt.: Organ Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy.

W l. 1908-1910 liczbowanie numerów ciągłe. W r. 1908 wyszły nr 1-10; nr 1 dat. marzec; co najmniej od nr 2 wyd. i odp. red. Mieczysław Marian Bobrowski, m. wyd. Kraków, Druk. Aleksandra Rippera w Krakowie; co najmniej od nr 10 wyd. i odp. red. Augustyn Wojtaszek. W r. 1909 wydano nr 11: maj – nr 17/18: listopad/grudzień. W r. 1910 ukazał się nr 19: czerwiec.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 59-60 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) twierdzi, że faktycznym redaktorem pisma był Leon Jogiches (pseud. Jan Tyszka), a jego nakład wzrósł z 2 tys. egz. do 7500 egz. Myśliński J.: Nakłady prasy społeczno-politycznej w Galicji..., cz. 2 s. 92 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 166) podaje, że od 1908 r. Przegląd... wychodził kolejno w nakł. 1 tys., 250, 450 i 600 egz.

Prasa polska w latach 1864-1918 s. 55 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 584) odnotowuje, że w l. 1902-1904 redaktorami pisma byli L. Jochiges[!]-Tyszka, Julian Marchlewski i Adolf Warski.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (udostępnionego także na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona, brak okładek numerów w l. 1908-1909). Kompletny egzemplarz udostępniono także na stronie Cyfrowej Bibl. Uniwersytetu Warszawskiego Crispa (brak okładek numerów), a niekompletny – na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej (1903 nr 1-4, 6-12; 1904 nr 1-2, 4/5; 1908 nr 10; 1909 nr 11-17/18).

Zob. także T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2023.

Dodatki:

1. Odezwa „Kasy pomocy więźniom i zesłańcom politycznym”. [B. m. wyd. 1902] 8° ss. nlb. 2.

Odezwa dołączona do nr 4/5.

196. Przyszłość. Organ młodzieży polskiej. Wychodzi raz na miesiąc, to jest d[nia] 10go każdego miesiąca. Zurich 1873-1874, no 1-11. Druk. J[ózefa] Kossobudzkiego. 2°.

Wychodzi od 10 II 1873 do 1 VI 1874.

W r. 1873 wyszły no 1: 10 II – no 7: 10 VIII; w no 1 poinformowano, że pismo wydawane jest przez Towarzystwa młodzieży polskiej; no 2 wyszedł z opóźnieniem z powodu nadmiaru prac w drukarni; w no 7 na s. 2 podano, że w ubiegłym półroczu pismo miało 204 prenumeratorów. W r. 1874 wydrukowano no 8-11; od no 8: 1 I informacja, że Przyszłość wychodzi raz na miesiąc, to jest d. 1go każdego miesiąca, Druk. J. Suremanna'a, w artykule na s. 1 powiadomiono o kilkumiesięcznej przerwie w wydawaniu czasopisma spowodowanej brakiem odpowiednich artykułów; po no 10: 1 III nastąpiła trzymiesięczna przerwa w wychodzeniu pisma.

Lipkowski J.: Tablica chronologiczna polskich pism emigracyjnych... s. 39 (zob. poz. 10), Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 119 (zob. poz. 17) oraz Kurdelska J.: Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych... s. 444 (zob. poz. 24) błędnie podają, że ostatni numer czasopisma ukazał się 1 III 1874 r. Karboviak A.: Młodzież polska akademicka zagranicą s. 297-299 (zob. poz. 67) twierdzi, że Przyszłość wydawało „Towarzystwo młodzieży polskiej”, z którego powołano redakcję naczelną pisma oraz że „w pierwszym semestrze swego istnienia” miało jedynie 204 prenumeratorów.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1873 nr 1-3, 5; 1874 nr 8-11) oraz Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1873 nr 1-10).

Literatura:

a. J. HP.: Nasz program. *Przyszłość* 1873 nr 1 s. 1-6.

197. Robotnik Litewski. Pismo, poświęcone sprawom klasy robotniczej. Wychodzi nieperjodycznie. Le gérant: H. Thiroux. [Zurych] R. 1: 1896, R. 2: 1897/98, 1899, nr 1-3. Druk. Pols[ka] A[dolfa] Reiffa, Paryż. 2°.

Wychodzi od kwietnia 1896 do lutego 1899. Równoległe ukazywała się także wersja pisma w jęz. litewskim pt.: Lietuvos Darbininkas

(zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5074). Nr 1 poświęcono pamięci Fryderyka Engelsa. W nr 2 na stronie tyt. data: październik 1897, a na okładce – styczeń 1898, w adresie redakcji podano: Otto Lang, Zürich, na okładce motto: „Proletariusze wszystkich krajów, łączcie się!” oraz drugi podtyt.: Organ Litewskiej Socjaldemokratycznej Partii, od tego numeru format: 16°. W nr 3 podtyt. okładkowy: Pismo poświęcone sprawom litewskiego proletariatu. Organ Litewskiej Socjal-Demokratycznej Partii.

Mažoji Lietuviškoji Tarybinė Enciklopedija. T. 2. Vilnius 1968 s. 371 oraz Vidmantas Edvardas: Lietuvos darbininkų periodinė spauda 1895-1917. Vilnius 1979 s. 14-15 podają, że nr 2 pisma w rzeczywistości wydano w Tylży, a nr 3 w Bitėnai w drukarni Martynasa Jankusa, ale z powodów konspiracyjnych podano w nich m. wyd. Zurich. Autorzy ci twierdzą również, że nr 1 opracował w jęz. polskim Andrzej Domaszewicz (Andrius Domaševičius), a Kazys Grinius przetłumaczył go na jęz. litewski, natomiast nr 2-3 przełożyli Stasys Matulaitis, Juozas Bagdonas i K. Grinius.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 71-72 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że pismo było nielegalne, wymienia m. wyd. Paryż-(Zurych) oraz błędnie łączy w jednym opisie informacje o wydaniu polskim i litewskim.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (nr 1, niekompletne nr 2-3). Nr 2 zachował się także w Bibl. Narodowej w Warszawie.

Zob. również opis w T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5318.

198. Równość (Égalité). Czasopismo socjalistyczne. [Miesięcznik]. [Genewa] R. 1: 1879/80 – R. 2: 1880/81. Impr. Russe & Polonaise, Genève. 8°.

Wychodzi od października 1879 do kwietnia 1881.

W R. 1 w 1879 r. wyszły no 1-3, a w r. 1880 – no 4-12; od no 4 Impr. Polonaise, na okładce dodatkowa nazwa drukarni w jęz. polskim: Druk. Polska, Genewa. W R. 2 w 1880 r. ukazały się nr 1-2, a w r. 1881 – nr 3/4-5/6; w nr 1 poinformowano, że „zamiast 3 arkuszowego miesięcznika [zaczęto wydawać] jednoarkuszową gazetę”.

Przewodnik Bibliograficzny R. 9: 1886 nr 2 s. 36 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) wymienia Równość wśród pism zabronionych w Austrii.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 125 (zob. poz. 17) podaje, że redaktorami pisma byli: Stanisław Mendelson, Szymon Diksztajn, Witold Piekarski oraz Kazimierz Dłuski, a wydawcą Ludwik Waryński. Wg: Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 73-74 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) pismo redagowali K. Dłuski, Maria Jankowska, St. Mendelson, Sz. Diksztajn oraz W. Piekarski, a współpracownikami byli m. in.: Jan W., Bolesław Limanowski, Władysław Rewaza i L. Waryński.

Myśliński J.: Polska prasa socjalistyczna w okresie zaborów s. 26-27 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 616) podaje, że równoległe do Równości ukazywał się Bulletin de la Revue Socialiste Polonais «Równość» («Egalité») (zob. poz. 173) skierowany do „obcych socjalistów”.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

Kontynuacją pisma jest Przedświt (zob. poz. 193).

Dodatki:

1. Kwestionariusz robotniczy. [Genewa] 1880 8° ss. 16. Dodatek do nr 10/11.

Literatura:

- a. Walczak Stanisław: Rola genewskiego ośrodka emigracyjnego polskich socjalistów w kształtowaniu się świadomości socjalistycznej w kraju. *Z Skarbcza Kultury* 1955 z 7. s. 22-59. Dotyczy druków socjalistycznych. O Równości na s. 42-57.
- b. Koberdowa Irena: Czasopismo „Równość” a międzynarodowy kongres anarchistyczny w Londynie w 1881 r. *Z Pola Walki* 1975 nr 2 s. 173-179.

199. Rzeczpospolita Polska Federacyjna-Demokratyczno-Socjalna wśród Stanów Zjednoczonych Sławińskich[!] i Ludzkości (ciąg dalszy Demokracji Polskiego). [Miesięcznik]. Red. Ludwik Bulewski. [Genewa] [R. 1:] 1869/70 – R. 2: 1870, no 1-14. Impr. [Louis] Czerniecki, Genève. 4°.

Motta: Wszystko przez Wszystkich i dla Wszystkich!; Za Waszą i Naszą Wolność!

Wychodzi od 11 VIII 1869 do września 1870 jako organ Ogniska Republikańskiego Polskiego. Paginacja ciągła w obrębie wszystkich numerów.

W r. 1869 wydano no 1-5; wstęp do no 1 podpisany: Za redakcyę Pisma Rzeczpospolita Polska Ludwik Bulewski, we wstępie tym poinformowano, że pismo jest kontynuacją Demokracji Polskiego zawieszono w r. 1863 (zob. T. II. cz. 1 niniejszej bibliografii poz. 1199), dawnego organu Towarzystwa Demokratycznego Polskiego, na s. 8 wiadomość, że prenumeratorki Ogniska. Bruksela-Paryż 1866 (zob. poz. 81) będą otrzymywać w zamian numery Rzeczpospolitej... stosownie do wniesionej opłaty; w no 2 powiadomiono, że do tej pory zwrócono 16 egz. pisma z rozesłanych 560; od no 3 w winiecie m. wyd. Genève, informacja o częstotliwości: wychodzi raz na miesiąc, trzecie motto: Chciejmy, a będzie.

W r. 1870 ukazały się no 6-14, no 13-14 oznaczono jako R. 2; w no 8 zamieszczono informację o finansach pisma podpisaną przez red. odp. L. Bulewskiego i sekretarza komitetu red. J. N. Kruzyńskiego.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 125 (zob. poz. 17) podaje, że redaktorami pisma byli Bulewski i Wiktor Heltman, wychodziło ono do 1 VIII 1870 i było organem Ogniska Republikańskiego i Komitetu Republikańskiego Europejskiego [Alliance Républicaine Universelle] Mazziniego.

Lipkowski J.: Tablice chronologiczne polskich pism... s. 38 (zob. poz. 10), Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 89 oraz Andrzejewski M.: Prasa polonijna w Szwajcarii... s. 83 (zob. poz. 168) rejestrują dodatkowo pismo Ognisko Republikańskie Polskie. Genewa 1867-1870 redagowane przez Józefa Hauke-Bosaka i L. Bulewskiego – najprawdopodobniej jest to mylnie odnotowana Rzeczpospolita..., która była organem Ogniska Republikańskiego Polskiego, organizacji działającej w l. 1867-1870.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie. Komplet numerów zachował się także w Bibl. Muzeum Literat. im. Adama Mickiewicza w Warszawie. Niekompletny egzemplarz udostępniono na stronie Wielkopolskiej Bibl. Cyfrowej (nr 1-4, 6-7).

Dodatki:

1. La Fédération. Organe de la démocratie polonaise et internationale. Fondé par la voie de cotisations annuelles de 2 fr[ancs] et au dessous publié au bénéfice de l'enseignement libre et laïque. [Prospekt]. Genève le 20 Juin 1870 4° ss. nlb. 2.

Dodatek do no 13, zawiera program pisma.

La Fédération zob. poz. 176.

200. Sprawy Towarzystwa Demokratycznego. [Wychodzi 2 x miesięcznie]. Genewa 1866-1867, nr 1-18. [L'Imprimeur Ludwik Czerniecki]. 8°.

Wychodzi od 1 IX 1866 do 1 VI 1867. W r. 1866 ukazały się nr 1-7; od nr 1 brak informacji o redaktorze i wydawcy, podano tylko adres drukarni: Genève – Impr. Pré l'Evêque 40; od nr 3 Impr. [Ch.] Pfeiffer et Puky. W r. 1867 wydano nr 8-18; w nr 18 poinformowano: „Z niniejszym 18 Numerem Spraw Towarzystwa Demokratycznego [...] zamyka się zeszyt fundamentalny tego pisma. [...] Od dziś dnia Sprawy Tow. Demokr. wychodzić będą w nieokreślonych terminach [...]”.

Borejsza J. W.: Prasa Towarzystwa Demokratycznego... s. 60 (zob. poz. 91) podaje, że faktycznym redaktorem pisma był Ludwik Mierosławski, prezydent Towarzystwa Demokratycznego, a sekretarzem redakcji – Bronisław Gruszczyński. W biogramie Karola Brazewicza zamieszczonym w pracy Radykalni demokraci polscy... s. 110 (zob. poz. 73) wspomniano, że publikował on w swojej drukarni w Genewie przesyłane z Paryża przez Mierosławskiego Sprawy Towarzystwa Demokratycznego.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa.

Zob. także Głos Polskiego Demokracji poz. 109; Okólnik. Londyn-Paryż-Genewa 1866-1870 poz. 244; Le Peuple Polonais poz. 189.

201. „Szwajcarya w Obrazach”. Dwutygodnik ilustrowany. Pod red. Stefana Dzikowskiego. Zurich R. 1: 1908, nr 1-2. Czcionkami wydawnictwa „Szwajcarya w Obrazach” w Druk. Zürcher & Furrer. 4°.

Wyszły nr 1: 1 XII i nr 2: 15 XII. Podtyt. i nazwisko redaktora podano na okładce numeru.

W nr 2 na okładce nadtyt.: Rapperswil oraz informacja, że reprezentantem pisma na Królestwo Polskie i Rosję jest Juljusz Boks, w reklamie na s. 2 podano: „Dwutygodnik ilustrowany pod redakcją Stefana Dzikowskiego poświęcony wszechstronnemu opisowi Szwajcarii, najlepszy przewodnik dla turystów oraz podręcznik naukowy, wychodzi w Zurichu pierwszego i 15go każdego miesiąca”, numer ten poświęcono Rapperswilowi.

Wg krakowskiego pisma *Nowa Reforma* R. 27: 1908 nr 565: 7 XII s. 3 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1660) nr 1 poświęcony był miastu Zurych.

Opis na podstawie autopsji nr 2 znajdującego się w Bibl. Publicznej m. st. Warszawy.

202. *Věstnik" Bunda*. Izdanie Zagranicznego Komiteta Vseobščago Evrejskago Rabočago Soŭza v" Litvė, Pol'sě i Rossii. [Wychodzi nieregularnie]. [Wyd.] Vseobščij Evrejskij Rabočij Soŭz" v" Litvė, Pol'sě i Rossii (Bund") [Genewa] G. 1: 1904, no 1-5. Impr. Israëlite, Genève, Suisse. 4°.

Motto: Proletarii včėh" stran", soedinâjtec'!

Wychodzi od stycznia do listopada 1904. Pismo socjalistyczne, w jęz. rosyjskim. Nr 1/2 dat. styczeń/luty. Nr 3 dat. czerwiec. Nr 4 dat. lipiec.

Głos Bundu 1904 nr 2: sierpień s. 43, nr 3: listopad s. 51 (zob. poz. 178) odnotowuje, że nr 3 *Věstnika*... wydano w nakładzie 4500 egz, a nr 4 – 4 tys. egz.

Kormanowa Ź.: *Materiały do bibliografii*... s. 93 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że pismo było nielegalne.

Cała A.: *Żydowskie periodyki*... s. 48 (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4401) błędnie odnotowuje to pismo w jęz. polskim pt.: *Zwiastun Bundu*.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie.

Literatura:

a. O.: *Więstnik Bunda*. Wydawnictwo Zagranicznego Komitetu Bundu. Nr. 3. Czerwiec, 1904 r. *Przedświt* R. 24: 1904 nr 7 s. 304.

Recenzja.

203. *Walka Klas*. [Dwumiesięcznik]. [Genewa]. Seria II: [1888]-1889, z. 1-2. 16°.

Pismo socjalistyczne, kontynuacja *Walki Klas* wydawanej w Genewie w l. 1884-1887 (zob. poz. 204).

W niedatowanym i nieliczbowanym z. 1 w artykule wstępnym na s. 1 zawiadomiono, że rozpoczyna on drugą serię *Walki Klas*, a pismo będzie wychodziło w zeszytach dwumiesięcznych. W z. 2 brak daty dziennej i miesięcznej, podtyt.: *Organ Polskiej Partji Socjalno-Rewolucyjnej*, m.

wyd. Genewa, Impr. de l'Aurore, w zeszycie tym na s. 50 poinformowano, że wyszedł on z opóźnieniem.

Przewodnik Bibliograficzny R. 12: 1889 nr 8/9: 1 IX s. 147 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) wymienia *Walkę Klas*. Genewa 1889, druk. Przedświtu, wśród czasopism zabronionych w Austrii.

Większość katalogów i bibliografii, m.in. Kormanowa Ź.: *Materiały do bibliografii*... s. 87 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) i Tatarowicz K.: *Katalog poloników periodycznych*... s. 126 (zob. poz. 25), twierdzi, że z. 1 *Walki Klas* ukazał się w r. 1888. Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia*. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 4. s. 329 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) podaje, że oba zeszyty pisma wyszły w r. 1889.

Kozłowski Józef: W sprawie warszawskiej „*Walki Klas*” z 1890 r. *Archiwum Ruchu Robotniczego* T. 2: 1975 s. 371-372 uważa, że warszawskie pismo pod tym tytułem (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2556), wydawane w 1890 r. przez Warszawski Komitet Robotniczy, mogło być kontynuacją *Walki Klas* z Genewy z l. 1888-1889.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie.

204. *Walka Klas*. Organ Międzynarodowej Socjalno-Rewolucyjnej Partji. Wychodzi raz na miesiąc. [Red. Gustaw Bobrowski, Cezaryna Wanda Wojnarowska pseud. Wanda Kosa, Stefan Leonowicz, Stanisław Mendelson, Szymon Dickstein pseud. Jan Młot]. Genewa R. 1: 1884/85 – R. 2: 1885/86, R. 3: 1887. Druk. „Przedświtu” (Impr. de l'Aurore). 4°.

Wychodzi od maja 1884 do 30 VI 1887. Wydanie pisma poprzedził prospekt podpisany przez redaktorów (zob. Literatura poz. a).

W R. 1 od nr 1 w wniecie podano: „Redakcja «*Walki Klas*» na podstawie wspólności programu podjęła się zagranicznego przedstawicielstwa «Proletaryjatu»”, na s. 7 informacja, że redakcja pisma objęła dalsze kierownictwo *Przedświtu* (zob. poz. 193); od nr 2 nadtyt. w jęz. francuskim: (*La Lutte des Classes*), na s. 27 zawiadomiono, że od nr 2 redakcję tworzą: G. Bobrowski, delegat organizacji „Proletaryat”, S. Leonowicz i St. Mendelson,

numer ten ukazał się w żałobnej szacie graficznej z powodu śmierci Sz. Dicksteina (pseud. J. Młot); nr 10/12 dat. luty/kwiecień 1885.

W R. 2 nr 1 dat. październik 1885; nr 4 wydano w żałobnej szacie graficznej z powodu procesów członków Proletariatu w Warszawie; nr 5/7 i 8/10 wyszły jako potrójne; nr 11/12 dat. sierpień i wrzesień wydrukowano w styczniu 1887, w numerze tym na s. 28 poinformowano, że opóźnienie nastąpiło z powodu przygotowań do zmian w wydawnictwie, które od następnego roku będzie się ukazywać w zmniejszonym formacie, a w zamian dłuższe artykuły będą publikowane w Kwartalniku Walki Klas (zob. poz. 183).

W R. 3 wyszły nr 1-6; od nr 1 Impr. Polonaise.

Przewodnik Bibliograficzny R. 8: 1885 nr 2: 1 II s. 37, R. 9: 1886 nr 2: 2 II s. 36 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) wymienia Walkę Klas wśród czasopism zabronionych w Austrii.

Kucharzewski J.: Czasopiśmiennictwo polskie wieku XIX... s. 591-592 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 341) twierdzi, że rzeczywistym kierownikiem Walki Klas był St. Mendelson, a do redakcji należeli Aleksander [Hipolit] Dębski i Maria Jankowska. Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 126 (zob. poz. 25) wymienia jako redaktorów A. Dębskiego, S. Leonowicza, St. Mendelona i Bronisława Sławińskiego powołując się na to, że byli oni podpisani pod odezwą zamieszczoną w nr 4 pisma z r. 1886.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie.

Kontynuacją pisma jest Walka Klas. Genewa 1888-1889 zob. poz. 203.

Dodatki:

1. [Rachunki za czas od 1-go lipca 1886 roku do 1-go lipca 1887 roku i Pokwitowania z ostatnich pieniężnych wpływów]. Genewa 1887.

Nieodnaleziony dodatek do nr 6.

Literatura:

a. Nowe pismo socjalistyczne. *Kurjer Polski w Paryżu* R. 4: 1884 nr 9: 1 V s. 1-2.

Krytyczna recenzja nieodnalezionego prospektu wraz z krytyczną oceną jednego z redaktorów – St. Mendelona.

b. Wawrzykowska-Wierciochowa Dioniza: Cezaryna Wojnarowska. *Za Wolność i Lud* R. 7: 1955 nr 12(93) s. 12-13.

205. Weisse Adler, Der. Die Zeitung erscheint jeden Dienstag, Donnerstag und Samstag. Zürich 1864-1865. Schulthess'schen Offizin. 2°.

Wychodzi od 6 II 1864 do 29 VI 1865. Pismo w jęz. niemieckim założone w celu propagowania tzw. sprawy polskiej, paginacja ciągła w obrębie rocznika. Wydanie pisma poprzedził prospekt (zob. Literatura).

W r. 1864 ukazały się no 1-142; no 1 wydano jako Probennummer; od no 6 verantwortlich, red. Th[eodor] Opitz. W r. 1865 wyszły no 1-77.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 23 (zob. poz. 17) twierdzi, że wydawcą pisma był Władysław Plater, a redaktorami Wł. Plater i F. Opitz. Borejsza J. W.: Z dziejów polskiej prasy emigracyjnej... s. 73-80 (zob. poz. 54) podaje, że założycielem, faktycznym redaktorem i wydawcą pisma był W. Plater, polskim współ-redaktorem pisma był Hieronim Feldmanowski, a następnie Wilhelm Habicht. Kalemka S.: Czasopiśmiennictwo emigracji popowstaniowych... s. 339 (zob. poz. 56) informuje, że nakład pisma wynosił na początku 3 tys. egz.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie. Niekompletne egzemplarze zachowały się także w Bibl. Książąt Czartoryskich w Krakowie oraz w Bibl. Kórnickiej PAN.

Dodatki:

1. Beilage zu Nr. ... des Weissen Adlers. Zürich 1864 2° ss. 2.

Dodatek do no 77, 81, 87, 89, 93, 126, 129, 132, 138, kontynuuje treść numeru, do którego był dodany.

2. Comité de la Maison d'Invalides Polonais en Suisse. Zürich 1865 2° ss. nlb. 1.

Odezwa w jęz. francuskim dat. 2 III 1865 Zurich podpisana przez: Charles Walder, Ladislas Plater, Guillaume Habicht zachęcająca do wsparcia inicjatywy stworzenia Domu Inwalidów Polaków w Szwajcarii; dodatek do no 27: 4 III. Opis na podstawie egzemplarza znajdującego się w Bibl. Książąt Czartoryskich w Krakowie.

Literatura:

a. Der Weisse Adler. [Prospekt]. Zürich 1864.

Prospekt nieodnaleziony, o jego rozesłaniu w nakładzie 1500 egz. poinformowano w piśmie *La Pologne* 1864 nr 14: 17 I s. 4.

206. Wici. Wychodzą co sobota. Red. [Benedykt Rahoza] Benedykt Hora [pseud.]. Zürich 1875, nr 1-5[?]. Druk. J. Suremanna. 4°.

Motto: Narodzie! racz poczuć nakoniec twą siłę, dobadź jej całkowitej, chciej być wolnym i niepodległym; jednością i odwagą dojdiesz tego celu. Tadeusz Kościuszko.

Wychodzi od 23 I do 15 III 1875. Wydanie piśma poprzedził prospekt (zob. Literatura). Od nr 3: 13 II zmiana częstotliwości: wychodzą d. 1. i 15.

Chołowiecki Antoni: *Niedosłże powstanie polskie w 1877 r. Świat*. Warszawa 1906 nr 37 s. 2 podaje, że Wici były piśmem agitacyjnym, które miało przygotować grunt pod kolejne powstanie narodowe, ale upadły po sześciu numerach na skutek zdecydowanego sprzeciwu wobec tej idei środowisk krajowych i emigracyjnych. O sześciu numerach Wici wspomniano także w pracach: Franciszek Rawita-Gawroński: *Konfederacja Narodu Polskiego w r. 1876*. Poznań-Warszawa 1919 s. 5 oraz w biogramie B. Rałozy zamieszczonym w PSB T. 30 z. 3(126) s. 452-453.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (nr 1-5; fotokopia w Bibl. Sejmowej w Warszawie). Numery te zachowały się również w Bibl. Narodowej w Warszawie i w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

Literatura:

a. Wici. Prospekt. Red. Benedykt Hora. Zürich 1875 ss. nłb. 1.

Zawiera opis programu piśma dat. 1 I 1875.

Czasopisma 1914-1918

207. Agence Polonaise Centrale. [Wychodzi nieregularnie]. Lausanne 1915-1919, no 1-1000. Maszynopis hektografowany. 4°.

Wychodzi od 15 IX 1915 do 11 VII 1919. Biuletyny w jęz. francuskim wydawane przez Centralną Agencję Polską w Lozannie. Zawierają przedruki artykułów z innych gazet, doniesienia prasowe dotyczące spraw polskich i państw zaborczych.

W r. 1915 wyszły no 1-32.

W r. 1916 ukazały się no 33-148; od no 33: 8 I podtyt.: *Télégrammes – correspondances – publications*.

W r. 1917 wydano no 149-379. W r. 1918 wyszły no 380-708. W r. 1919 ukazały się no 709-1000.

Florkowska-Frančić H.: *Między Lozanną, Fryburgiem i Vevey* s. 194, 221, 223, 225 (zob. poz. 76) podaje, że rezydujący w Paryżu Kazimierz Woźnicki, który przekazywał biuletyny Centralnej Agencji... gazetom francuskim, chciał początkowo

rozsyłać je do 100 dzienników, ale uznano to za zbyt drogie rozwiązanie i sugerowano, żeby powiełał je tylko w 15-20 egz. Autorka odnotowuje, że przy zbieraniu materiałów korzystano także z usług firm obcych takich jak Argus Suisse de la Presse – Bureau international de coupures de journaux oraz wyjaśnia, że od jesieni 1916 r. zaczęto publikować biuletyny z pojedynczą wiadomością, a w kolejnych latach, prawdopodobnie w celu wykazania efektów pracy organizacji, zaczęto osobno numerować wszystkie komunikaty, co sprawiło, że ostatecznie ich liczba doszła do tysiąca.

Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 23 (zob. poz. 17) odnotowuje to piśmo pt.: *Agence Polonaise de Presse*. Lozanna 1915-1918 oraz twierdzi, że były to komunikaty Polskiej Agencji Prasowej Komitetu Narodowego w Paryżu, a redaktorem był Marjan Seyda.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (na okładkach intrologatorskich w l. 1915, 1917-1918 podano oznaczenie semestrów).

Zob. także *Agence Polonaise de Presse*. Paryż 1907-1914 poz. 99; *Agence Polonaise de Presse*. Rzym 1911-1916 poz. 263.

208. *Aigle Blanc*, L'. *Revue des questions polonaises*. [Wychodzi nieregularnie]. Ed. de „La Pologne et la Guerre”, ed. responsable i réd. en chef Jan Kucharzewski, secrétaire de la réd. Henri Ratynski. Lausanne 1916-1918, vol. 1-4. Impr. de la Societé Suisse de Publicité. 8°.

Motto: *Poloniae vexillum terrestre bellicum aquilla alba coronata in campo rubeo per alas linea aureaprotensa insignitur*.

Wychodzi od maja 1916 do marca 1918. Piśmo w jęz. francuskim.

W r. 1916 ukazały się vol. 1-2; we wstępie do vol. 1 poinformowano, że piśmo wydawane jest w celu formowania europejskiej opinii publicznej w sprawach polskich; od vol. 2: juin Impr. Hoirs d'Ad. Borgeaud. W r. 1917 wydano vol. 3: janvier. W r. 1918 wyszedł vol. 4 ed. H. Ratynski, fondateur J. Kucharzewski, Impr. de la Societé Suisse de Publicité.

Florkowska-Frančić H.: *Między Lozanną, Fryburgiem i Vevey* s. 261-266 (zob. poz. 76) podaje, że z uwagi na niezwykle bogatą szatę graficzną pi-

smo było uzależnione finansowo od dotacji przysyłanych przez Polonię amerykańską, a vol. 2-4 posiadały tematy przewodnie (tom drugi poświęcony był kwestiom oświatowym, trzeci – politycznym, a czwarty – społeczno-ekonomicznym).

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie.

Zob. także Bulletin de l'Union Nationale Polonaise La Pologne et la Guerre poz. 124; Le Moniteur Polonais poz. 217.

209. Bulletin de l'Union Nationale Polonaise La Pologne et la Guerre. Fondée a Lausanne au mois de février 1915. Lausanne 1917, no 1-2. Imp. Hoirs Borgeaud. 4°.

Wyszły tylko no 1: 24 V i no 2: 15 VII. Pismo w jęz. polskim i francuskim.

W no 1 zamieszczono program towarzystwa Union Nationale Polonaise La Pologne et la Guerre pt.: Deklaracja; no 2 zawiera artykuł komentujący odpowiedzi rządów okupacyjnych na memoriał Tymczasowej Rady Stanu z dnia 1 maja.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 30 (zob. poz. 17) podaje, że wydawcami i redaktorami pisma byli Zygmunt Witkowski oraz Jan Kucharzewski.

Opis na podstawie autopsji wszystkich numerów. Niekompletne egzemplarze znajdują się w Bibl. Narodowej w Warszawie (no 1) oraz Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (no 2).

Zob. także L'Aigle Blanc poz. 208; Le Moniteur Polonais poz. 217.

Dodatki:

1. Liste des membres de l'Union Nationale Polonaise La Pologne et la Guerre fondée a Lausanne au mois de février 1913. Lausanne 1917 4° ss. nlb. 5.

Dodatek do no 1.

210. Bulletin des Nationalités de Russie. [Wychodzi nieregularnie]. Berne 1916-1917, no 1-22. [Impr. de l'Union]. 2°.

Motto: La Civilisation est dans les peuples, la barbarie est dans les gouvernants. (Victor Hugo).

Wychodzi od 23 IX 1916 do 14 III 1917. Biuletyn poświęcony prawom mniejszości narodowych mieszkających na terenie Imperium Rosyjskiego,

takim jak Litwini, Polacy czy Ukraińcy. Oprócz wersji w jęz. francuskim wychodziły także biuletyny o tej samej treści w jęz. niemieckim pt.: Korrespondenz der Nationalitäten Russlands i w jęz. angielskim pt.: Bulletin of the Nationalities of Russia.

W r. 1916 wydano no 1-13; od no 2: 7 X Impr. de l'Union/Unionsdruckerei/Union Printing Office; od no 4: 19 X wydania francuskiego i angielskiego Impr. de l'Union (Coopérative)/Union Printing Office (Co-operative); od no 5 różne daty w poszczególnych wersjach językowych: no 5 wersji francuskiej dat. 29 X, wersji niemieckiej – 27 X, a wersji angielskiej – 30 X, w wersji niemieckiej od tego numeru brak motta; od no 7: 9 XI w wersji niemieckiej druk: Unionsdruckerei (Genossenschaft).

W r. 1917 ukazały się no 14-22; no 22 w jęz. francuskim dat. 13 III, w jęz. niemieckim – 7 III, a w jęz. angielskim – 14 III.

Volodimir Stepankiv'skij w liście do dyrekcji Bibl. Jagiellońskiej z 5 IV 1917 r. (zob. Literatura) wyjaśnił, że Bulletin... przestał wychodzić, natomiast wciąż ukazuje się poświęcone podobnej tematyce pismo L'Ukraine.

Florkowska-Francić H.: Między Lozanną, Fryburgiem i Vevey s. 329 (zob. poz. 76) podaje, że pismo było organem Ligi Obcych Ludów Rosji (Liga der Fremdenvölker Russlands), organizacji pod patronatem posła niemieckiego w Bernie Gisberta von Rosberga, a jego redaktorem był V. Stepankowski.

Andrzejewski M.: Prasa polonijna w Szwajcarii s. 89 (zob. poz. 168) mylnie twierdzi, że Bulletin des Nationalités de Russie wychodził z inicjatywy Naczelnego Komitetu Narodowego.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie.

Dodatki:

a. Stepankowski W.: A la Direction de la Bibliotheque Jagiellonska. Lausanne 5 Avril 1917 4° ss. nlb. 1.

List na papierze firmowym Bureau Ukrainien en Suisse w Lozannie oprawiony w egzemplarzu pisma przechowywanym w Bibl. Jagiellońskiej.

211. Bulletin du Bureau Polonais de Presse a Berne. Paraissant deux fois par mois. [Wychodzi nieregularnie]. Berne [An. 1]: 1917 – An. 2: 1918. Impr. „Hallwag” S. A. 4°.

Wychodzi od 5 VIII 1917 do 15 XII 1918. Biu-

letyn w jęz. francuskim wydawany najpierw przez Biuro Prasowe Naczelnego Komitetu Narodowego w Bernie, a potem Misję Polityczną Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego w Bernie.

Z r. 1917 odnaleziono no 1: 5 VIII i no 3: 15 XI.

Z r. 1918 odnaleziono no 1: 8 X, no 2: 16 X, no 3: 24 X, no 4: 1 XI, no 5: 15 XI, no 5[!]: 15 XII; co najmniej od no 1 tyt.: Bulletin Polonais, brak informacji o drukarni, oznaczenie rocznika An. 2.

Oprócz powyższego pisma w l. 1917-1918 Bureau Polonais de Presse à Berne wydawało także biuletyny w jęz. francuskim w formie maszynopisów (zob. poz. 212).

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 30 (zob. poz. 17) podaje, że pismo wychodziło w jęz. francuskim i niemieckim, jego redaktorem był dr Karol Bader oraz mylnie odnotowuje nazwę jednej z instytucji wydającej biuletyn: Misja Polska Rady Regencyjnej.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1917 nr 1, 3 – udostępnione też na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej) i w postaci mikrofilmu w Bibl. Sejmowej w Warszawie (1918 nr 1-5, 5[!] – oryginał w Bibliothèque de Genève).

Zob. także Bulletin från Upplysningsbyrån Polonia i Stockholm poz. 230; Biuletyn Przedstawicielstwa Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego. Moskwa 1918 – T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5589; Eco della Stampa Polacca poz. 269; Mitteilungen des Polnischen Pressbüros. Berlin-Charlottenburg 1914-1916 – T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4345a; Polnische Blätter. Berlin-Charlottenburg 1915-1918 – T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4348; Polski Buletin". Sofia 1917 poz. 85; Polski Prëgled". Sofia 1918 poz. 86; Wiener Pressbureau des Obersten Nationalkomitees. Wiedeń 1917 – T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4167.

212. Bureau Polonais de Presse à Berne. [Wychodzi nieregularnie]. [Wyd. Agence Polonaise de Presse à Berne]. Berne 1917-1918. Maszynopis powielany. 4°.

Wychodzi prawdopodobnie od początku stycznia 1917 co najmniej do 31 X 1918. Biuletyn w jęz. francuskim wydawany najpierw przez Biuro Prasowe Naczelnego Komitetu Narodowego w Ber-

nie, a potem Misję Polityczną Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego w Bernie. W nagłówku występują różne warianty tytułów: Agence Polonaise de Presse à Berne, Bulletin d'Information, Bulletin de Presse, Section Économique, w pojedynczych biuletynach brak tytułu. Część biuletynów liczbowana podwójnie lub potrójnie.

W r. 1917 wydano co najmniej biuletyny 1-228/229; pierwszy odnaleziony B. 33 dat. 6 II, ostatni odnaleziony B. 228/229 dat. 21 XII.

W r. 1918 ukazały się co najmniej biuletyny 1-135/137.

Oprócz powyższego biuletynu od 5 VIII 1917 do 15 XII 1918 Bureau Polonais de Presse à Berne wydawało także drukowane pismo w jęz. francuskim pt.: Bulletin du Bureau Polonais de Presse a Berne (zob. poz. 211).

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibliothèque Nationale de France (biuletyny z okresu 6 II – 21 XII 1917 i 5 I – 31 X 1918).

Zob. także Bulletin från Upplysningsbyrån Polonia i Stockholm poz. 230; Biuletyn Przedstawicielstwa Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego. Moskwa 1918 – T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5589; Eco della Stampa Polacca poz. 269; Mitteilungen des Polnischen Pressbüros. Berlin-Charlottenburg 1914-1916 – T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4345a; Polnische Blätter. Berlin-Charlottenburg 1915-1918 – T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4348; Polski Buletin". Sofia 1917 poz. 85; Polski Prëgled". Sofia 1918 poz. 86; Wiener Pressbureau des Obersten Nationalkomitees. Wiedeń 1917 – T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4167.

213. *Correspondence Polonaise, La. Rapperswil 1917.

Pismo nie odnalezione w jęz. francuskim, polityczno-ekonomiczno-literackie.

Odnotowuje je Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 32 (zob. poz. 17) powołując się na egzemplarz przechowywany w Bibl. Rapperswilskiej.

214. Écho de Varsovie, L'. Journal polonais d'informations. Parraissant deux fois par mois. [Wychodzi nieregularnie]. Ed. Ladislas Baranowski. Genève [An. 1]: 1917 – An. 3: 1919,

nr 1-10. Imp. du Journal de Genève. 2°.

Wychodzi od 28 V 1917 do 5 II 1919. Pismo w jęz. francuskim.

W r. 1917 ukazały się nr 1-3; nr 3 dat. 2 VII. W r. 1918 wydano nr 4-8; od nr 4: 2 III ed. Bureau d'informations «Polonia», directeur L. Baranowski; nr 5 dat. 16 III; od nr 6: 10 XI rozpoczęto liczbowanie roczników: An. 2, podtyt.: Organe démocratique polonais. W r. 1919 wyszły nr 9-10.

Ojczyzna i Postęp. Warszawa 1918 w nr 102: 22 II na s. 42 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 3162) podaje, że pismo „ideowo stoi na stanowisku stronnictw lewicowych Królestwa”.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w postaci mikrofilmu w Bibl. Sejmowej w Warszawie oraz udostępnionego na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej.

215. Kronika Polska. [Kwartalnik]. Red. odp. i wyd. Władysław Baranowski. Lozanna-Rapperswil-Berno 1916, t. 1-3. Imp. Hoirs Borgeaud, Lausanne. 8°.

Pismo poświęcone sprawie odbudowania państwa polskiego i jego organicznych funkcji, organ Naczelnego Komitetu Narodowego. W trzech odnalezionych tomach brak daty dziennej i miesięcznej. Na końcu każdego tomu tytuł (Chronique Polonaise, Polonische Chronik, The Polish Chronicle), numer tomu i spis treści w jęz. francuskim, niemieckim i angielskim.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 69 (zob. poz. 17), a za nim Andrzejewski M.: Prasa polonijna w Szwajcarii s. 91 (zob. poz. 168) podają, że pismo było redagowane w Krakowie przez Wł. Baranowskiego i Michała Sokolnickiego, a gotowe teksty do Szwajcarii przemycała Danuta Zielińska; twierdzą także, że wydawcą był Stanisław Zieliński.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa (oryginał w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie).

216. Listy Ulotne do Emigracji Polskiej w 1915 r. [Miesięcznik]. [Wydawnictwo Naczelnego Komitetu Narodowego]. Lozanna 1915, z. 1-2. Imp. Giesser und Held. 8°.

Motto: Legionom polskim – w służbie, „niezdecydowanym” rodakom ku rozwazdze...

Wydano jedynie z. 1: sierpień oraz z. 2: wrzesień/październik. W zeszytach na ostatniej stronie informacja: Listy wysyłają: Władysław Baranowski i Tadeusz Szpotański. W z. 2 Impr. Aschmann & Scheller, Zurich; w adresie wydawnictwa dr St. Meissner, Genève; w artykule „Od wydawców” podano, że za następstwo na Amerykę objął K.O.N. [Komitet Obrony Narodowej] oraz wspomniano o planach związanych z wydaniem kolejnego zeszytu – planów tych nie udało się zrealizować.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 75 (zob. poz. 17) podaje, że wydawcą pisma był Stanisław Zieliński, a redaktorami T. Szpotański, Wł. Baranowski i St. Zieliński oraz że m. wyd. to Lozanna i Rapperswil.

Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 59 (zob. poz. 25) twierdzi, że pismo wychodziło nieregularnie, a redaktorem był Wł. Baranowski.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza zamieszczonego na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa (oryginał znajduje się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie)

217. Moniteur Polonais, Le. Revue Politique. [Wychodzi nieregularnie]. Directeur et éd. S[igismund] T. Witkowski. Lozanna-Berno 1916-1919, no 1-26. Impr. Hoirs Borgeaud, Lausanne. 4°.

Wychodzi od 15 XII 1916 do 1 VII 1919. Pismo w jęz. francuskim. Paginacja numerów ciągła w obrębie wszystkich lat wychodzenia.

W r. 1916 wydano no 1: 15 XII, od tego numeru adres redakcji: 27 Rue de Bourg, Lausanne. W r. 1917 ukazały się no 2-6/7; od no 6/7: 15 X podtyt.: Revue économique et politique. W r. 1918 wyszły no 8/9-14/15; w no 10/11: 15 III directeur et éd. H[enryk] J[ózef] Sienkiewicz; od no 12/13: 20 XII directeur et éd. S. T. Witkowski, zmiana adresu redakcji: 31, Schillingstrasse, Bern.

Florkowska-Frančić H.: Między Lozanną, Fryburgiem i Vevey s. 267-269 (zob. poz. 76) podaje, że Moniteur... związany był z organizacją La Pologne et la Guerre, ale informacji tej nie podawano oficjalnie, aby stworzyć wrażenie u francuskich czytelników, że głoszony przez niego program jest popierany przez więcej niż jedno stowarzyszenie. Autorka twierdzi również, że przyczyną powstania

pisma było to, że wydawany przez La Pologne et la Guerre periodyk L'Aigle Blanc (zob. poz. 208) nie spełnił pokładanych w nim oczekiwań, a liczne przerwy w jego wychodzeniu świadczyły o złej kondycji finansowej wydawnictwa.

Kurdelska J.: Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych... s. 431 (zob. poz. 24) oraz Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 80 (zob. poz. 17) błędnie twierdzą, że pismo było dwutygodnikiem. St. Zieliński oraz Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 62 (zob. poz. 25) podają, że do współpracowników pisma należeli Jan Kucharzewski i Szymon Askenazy.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza zamieszczonego na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa (oryginał znajduje się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie). Niekompletny egzemplarz zachował się również w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (nr 1-21, 24-25).

Zob. także Bulletin de l'Union Nationale Polonaise La Pologne et la Guerre poz. 124.

218. Polish Tribune, The. Dwumiesięcznik. Éd.-responsable Léon Granger. Lausanne-London 1915-1916. Impr. Hoirs Borgeaud, Lausanne. 2°.

Motto: Poland for the Poles.

Wychodzi od 15 IX 1915 do 1 VII 1916, pismo w jęz. angielskim. Ukazuje się równoległe z piśmie Trybuna Polska (zob. poz. 222).

W r. 1915 ukazały się no 7-10; no 7 wydano jako nr 7 pisma Trybuna Polska; od no 8 różna treść w Polish Tribune i Trybunie Polskiej, m. wyd. Londyn, brak informacji o redaktorze, printed and published for the proprietors by the Victoria House Printing Co., Ltd.; od no 9 brak informacji o częstotliwości, éd. [Bolesław Motz] W. Podlaski [pseud.].

W r. 1916 ukazały się no 11-15.

Baranowski Wł.: Wojenne wydawnictwa polskie dla obcych, nr 1 s. 5 (zob. poz. 69) twierdzi, że The Polish Tribune jest angielską wersją pisma La Pologne aux Polonais (tytuł pierwotny: Trybuna Polska).

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

219. Przegląd Polityczny. [Miesięcznik]. Lozanna 1916, z. 1-5/6. 8°.

Wychodzi od lipca do grudnia 1916. Pismo Centralnego Komitetu Narodowego w Warszawie (CKN).

W z. 1 na okładce i stronie tyt. inicjały W. P. [Wolna Polska?]; w z. 1-2 na okładce i stronie tyt. informacja: Drukowano jako rękopis; od z. 3 na ostatniej stronie okładki podane ceny (3 zł, gr 10 – 1 kor., 30 hal.), co wskazuje na dystrybucję pisma w Galicji.

W biogramie Tadeusza Jerzego Szpotańskiego zamieszczonym w PSB T. 49 z. 1(200) s. 35 podano, że był on sekretarzem (kierownikiem) Wydziału Prasowego CKN oraz prawdopodobnie redagował efemeryczne pismo Kronika Polityczna, które od sierpnia 1916 r. zmieniło tytuł na Przegląd Polityczny.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich... s. 113 (zob. poz. 17) mylnie twierdzi, że redaktorem i wydawcą pisma był konserwatysta Kazimierz Marian Morawski związany z Centralną Agencją Polską w Lozannie – być może jest to pomyłka w tytule Przeglądu Polskiego we Fryburgu (zob. poz. 220), którego był on współpracownikiem.

Spis tytułów prasy... (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 375) podaje m. wyd. Kraków-Lozanna oraz lata wychodzenia 1916-1917 – prawdopodobnie błędnie łącząc to pismo z Przeglądem Politycznym wydawanym w r. 1917 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 3216).

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie. Egzemplarz pisma udostępniono także na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej.

220. Przegląd Polski. Czasopismo poświęcone polityce narodowej. [Dwumiesięcznik]. Fryburg 1916-1917, z. 1-5. 8°.

Wychodzi od maja 1916 r. do lipca 1917 r. Na okładce i stronie tyt. informacja: Skład główny Libraire Saint-Paul we Fryburgu Szwajcarskim.

W r. 1916 ukazały się z. 1: maj/czerwiec – 4: listopad/grudzień; od z. 2 wyd. Józef Puzyna; z. 4 w całości poświęcony Aktowi 5 listopada 1916 r. W r. 1917 wyszedł z. 5: styczeń/lipiec, w którym poinformowano, że następny zeszyt

ukazać się z końcem 1917 r. – planów tych najprawdopodobniej nie zrealizowano.

Florkowska-Frančić H.: Między Lozanną, Fryburgiem i Vevey s. 237 (zob. poz. 76) podaje, że pismo reprezentowało poglądy Centralnej Agencji Polskiej w Lozannie, wydawcą z. 1 był Jan Modzelewski, a autorem części tekstów Marian Seyda (ten ostatni w liście do Kazimierza Woźnickiego dat. Lozanna 11 VI 1916 polecał jednak traktować te informacje jako poufne). Autorka przypuszcza także, że pismo miało być konkurencją dla *L'Aigle Blanc* (zob. poz. 208).

Andrzejewski M.: Prasa polonijna w Szwajcarii s. 91 (zob. poz. 168) mylnie twierdzi, że nastawiony proaliansko Klub Polski wydał w l. 1916-1917 cztery numery *Przeglądu Polskiego*.

Opis na podstawie kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie. Komplet numerów udostępniono także w Mazowieckiej Bibl. Cyfrowej.

221. Strażnica. Organ Ligi Państwowości Polskiej. [Miesięcznik]. Łódź-Warszawa-[Lozanna] 1915-1917, nr 1-15. 2°.

Wychodzi od sierpnia 1915 do maja 1917. Prawdopodobnie jest to kontynuacja ukazującego się w Warszawie w r. 1914 tygodnika pt. *Strażnica* (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2354).

W r. 1915 wyszły nr 1-4/5, a w r. 1916 – nr 6/7-12/13; od nr 2/3: wrzesień/październik ukazują się podwójne numery; od nr 1 m. wyd. Warszawa; w nr 8/9: marzec/kwiecień m. wyd. Warszawa-Łódź, od tego numeru format 4°; od nr 10/11: maj/czerwiec wyd. Karol Niepokojczycki, brak podtytułu, w winiecie brak informacji o m. wyd., w stopce red. przed nazwiskiem wydawcy podano: Lausanne, w numerze tym poinformowano: „Poczynając od numeru niniejszego «Strażnica» przestaje być organem urzędowym Ligi Państwowości Polskiej. Zachowując wszakże tytuł, układ i numerację kolejną, pragniemy przez to zaznaczyć, że pismo nie zmienia w niczem swego dotychczasowego kierunku i pozostanie wiernym zasadom, głoszonym przez L. P. P.”; nr 12/13 dat. wrzesień/październik.

W r. 1917 wydano nr 14 i nr 15; w nr 14: luty redakcja pisma poinformowała: „Po dłuższej przerwie odzywamy się znowu do naszych czy-

telników. Anomalją, którą jedynie warunki okresu przejściowego mogą wytworzyć, jest wydawanie za kordonem pisma, poświęconego propagandzie legalizmu i państwowości, oraz rozpowszechnianie go po kraju na sposób dawny – konspiracyjnie po tak przełomowym wydarzeniu, jak akt 5 listopada 1916 roku. Stąd wypłynęło nasze wahanie się z dalszym wydawaniem «Strażnicy». Niemniej, w obecnej chwili nabrzmiało wiele spraw o pierwszorzędnej doniosłości, które omówić swobodnie stało się koniecznością. Nie przesądzając więc sprawy dalszego wydawania «Strażnicy», dajemy dziś w zmniejszonym numerze, jako materiał do dyskusji przede wszystkim kilka spraw palących, o których sąd wyraźny winny sobie wyrobić nasze żywioty polityczne, zgrupowane koło sztandaru Ligi Państwowości Polskiej.”; nr 15 dat. kwiecień/maj; po tym numerze, w lipcu, sierpniu i październiku ukazały się jeszcze trzy dodatki (zob. Dodatki poz. 3-5).

Kaszubina W.: Bibliografia prasy łódzkiej... s. 189 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 713) podaje, że redaktorem nr 8/9 był Józef Dąbrowski (pseud. Grabiec) oraz przypuszcza, że w numerach z m. wyd. Lausanne, faktycznym m. wyd. była Warszawa.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

Zob. również opis w T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 3281.

Dodatki:

1. *Strażnica*. Dodatek nadzwyczajny. Wyd. K. Niepokojczycki. Lausanne 28 października 1916 4° ss. 4.

Zawiera artykuły pt.: Mowa Prezesa Bilińskiego, Wieści z Legionów Polskich, Za utrzymaniem Legionów, „Non possumus”.

2. *Strażnica*. Dodatek nadzwyczajny. Wyd. K. Niepokojczycki. Lausanne 2 listopada 1916 4° ss. 4.

Zawiera artykuły pt.: Błędne drogi, Drugi Zjazd Obywatelski, Po zjeździe chłopskim w Lublinie, Podanie o dymisję bryg[adzisty Józefa] Piłsudskiego.

3. *Strażnica*. Dodatek. Wyd. K. Niepokojczycki. Lausanne 20 lipca 1917 4° ss. 4.

Zawiera artykuły dotyczące Legionów Polskich.

4. *Strażnica*. Dodatek. Wyd. K. Niepokojczycki. Lausanne 10 sierpnia 1917 4° ss. 4.

Zawiera artykuły pt.: W przededniu utworzenia Rządu, Istotne powody, L. P. P. a Centrum Narodowe, O siłę i całość wojska polskiego.

5. W sprawie synodu ewangelickiego d. 19 października 1917 r. Wydawnictwo „Strażnicy”. Wyd. K. Niepokojczycki. Lausanne 5 października 1917 4° ss. nlb. 2.

Zawiera artykuł pt. Jeszcze jeden zamach germanizacyjny.

222. Trybuna Polska. (Tribune Polonaise). [Wychodzi 2 x miesięcznie]. Lozanna-[Paryż]-[Londyn]-Genewa [An. 1]: 1915 – An. 3: 1917/1919, nr [1]-35. Typogr. Moderne. 4°.

Wychodzi od 15 VI 1915 do 3 I 1919, pismo w jęz. francuskim i polskim. W winiecie informacja: Zadaniem Trybuny Polskiej jest przyczynianie się, w miarę możliwości, do obrony postulatu Niepodległej.

W r. 1915 wyszły nr [1]-11; nr [1-2] nieliczbowane; od [nr 1] m. wyd. Lozanna; w nr [2] éd. Léon Granger, od tego numeru Imp. Giesser & Held, format 2°; od nr 3 tyt.: Tribune Polonaise. (Trybuna Polska), m. wyd. Lausanne; od nr 5 éd.-responsable L. Granger; od nr 6 motto: La Pologne aux Polonais; nr 7 wyszedł w jęz. angielskim pod tyt.: The Polish Tribune, motto: Poland for the Poles, Impr. Hoirs Borgeaud – kolejne numery w jęz. angielskim ukazały się już jako oddzielne pismo (zob. poz. 218); w nr 8 Typogr. Moderne; od nr 9 éd.-responsable L. Granger, réd. en chef [Bolesław Motz] W. Podlaski [pseud.], brak informacji o drukarni, w adresie redakcji i administracji oprócz biura w Lozannie podano nazwisko B[ronisława] Kozakiewicza w Paryżu; od nr 10 Impr. de la Tribune Polonaise, adresy redakcji i administracji: Lausanne, Paris, Londres.

W r. 1916 ukazały się nr 12-19; od nr 12 tyt.: La Pologne aux Polonais, motto: Ni Allemands, ni Autrichiens, ni Russes – Polonais seulement!, Impr. de la Pologne aux Polonais [Lozanna], w winiecie brak informacji o m. wyd.; od nr 17 tyt.: Le Messager Polonais, réd. en chef W. Podlaski, gérant Charles Durand, Impr. du Messager Polonais [Genewa], większy format w obrębie 2°; w nr 18 adres redakcji i administracji: Genève, Londres.

W r. 1917 wydano nr 20-26; w nr 20: 3 V pomyłka w liczbowaniu numeru (21 zamiast 20), tyt.: L'Écho Polonais. Echo Polskie, motto: La Pologne aux Polonais, directeurs B[olesław] Motz i B. Kozakiewicz, gérant L. Capelle, Impr. polonaise M. Flinikowski, Paris, w adresie administracji: Paris, na s. 1 poinformowano: „Uznanie niepodległości Polski przez trzy państwa zaborcze i ich sprzymierzeńców kładzie kres agitacji jakąśmy prowadzili w czas wojny w językach francuskim i angielskim” oraz że pismo będzie wychodziło od czasu do czasu i będzie dotyczyło wyłącznie informacji z kraju i o kraju; od nr 21: 25 V pod

tytułem: La Pologne aux Polonais Echo polskie; w nr 23-26 ślady ingerencji cenzury.

W r. 1918 wyszły nr 27-34 w jęz. polskim; od nr 27: 1 II miesięcznik; po ukazaniu się nr 30: 1 VI nastąpiła dwumiesięczna przerwa w wychodzeniu pisma; nr 31: 10 IX; od nr 32 directeur B. Motz.

W r. 1919 ukazał się tylko nr 35, tyt.: Echo Polskie, pod tytułem: La Pologne aux Polonais L'Écho Polonais.

W wywiadzie: Akcja polska zagranicą. (Wywiad „Nowej Gazety” z p. Władysławem Baranowskim) s. 1 (zob. poz. 68) podano, że założycielem pisma był B. Motz z Komitetu Wolnej Polski, a częste zmiany tytułów i miejsc wydania były próbami ominięcia cenzury we Francji; w artykule pt.: Wojenne wydawnictwa polskie dla obcych nr 1 s. 5 (zob. poz. 69) dodano, że pismo pomógł założyć Tadeusz Szpotkański i stwierdzono, że „rozchodzi się w kilku tysiącach egzemplarzy”.

Śladkowski W.: Emigracja polska we Francji... s. 279 (zob. poz. 92) odnotowuje, że Trybuna... była pismem Komitetu Wolnej Polski, a zmiany tytułu następowały w celu obejścia zakazów kolportażu wydawanych przez władze francuskie na skutek protestów ambasady rosyjskiej. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 138 (zob. poz. 17) twierdzi, że redaktorami pisma byli B. Motz (pełniący również funkcję wydawcy) oraz Zygmunt Witkowski.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza zachowanego w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie.

Dodatki:

1. La question polonaise – question internationale. Extrait de la Tribune Polonaise du 1er Septembre 1915. Interdit par la Censure. [Lozanna] ss. nłb. 2.

Dodatek do nr 6.

223. Uwagi. [Wyd. i red. Szymon Askenazy]. Genewa 1916, [nr] 1-3[?]. 8°.

Odnaleziono [nr] 1: styczeń i [nr] 2: kwiecień. W nr 2 na stronie tyt. informacja: Éditions Atar, a w adresie redakcji i administracji: Librairie Atar, Genève.

Artykuły S. Askenazego pt.: O woli narodowej i Nowe podziały z nr 1 oraz Polska a Europa z nr 2 zostały także opublikowane w r. 1916 w formie osobnych broszurek w jęz. polskim, francuskim i angielskim oraz w wydany w Warszawie

w r. 1924 zbiorczym tomie prac tego autora z okresu I wojny światowej pt.: Uwagi.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 142 (zob. poz. 17), a za nim liczne katalogi i opracowania, podaje, że pismo było nieregularnie wychodzącym kwartalnikiem, jego redaktorem i wydawcą był S. Askenazy oraz że wyszły 3 numery.

Opis na podstawie autopsji nr 1-2 znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (udostępnionych też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

Literatura:

a. A Review of the British War Literature on the Polish Problem. Translated from Uwagi (Observations), a Polish quarterly appearing in Geneva, January, 1916. [London 1916] Polish Information Committee 8° ss. 22.

Tłumaczenie na jęz. angielski recenzji zamieszczonych w nr 1 Uwag.

224. Wydawnictwa Polskie z Zakresu Spraw Politycznych i Ekonomicznych. Lausanne [1918], z. 1-3. Impr. Populaire. 4°.

Z. 1-3 niedatowane. Z. 1 zawiera artykuły w jęz. polskim, m.in. teksty Aleksandra Ładosia pt.: Austro-polskie rozwiązanie oraz Władysława Gettlicha pt.: Niezawisłość Polski w dziedzinie gospodarczej, dat. czerwiec 1918. Od z. 2 równoległe tyt. również w jęz. francuskim i angielskim: Collection Polonaise d'Études Politiques et Économiques/ Polish Publications Treating Political and Economic Questions, w zeszycie tym zamieszczono jedynie artykuł W. Gettlicha pt.: La Pologne, obstacle à l'assujettissement de l'Europe Orientale par l'Allemagne/ Poland as obstacle to the German subjugation of the East of Europe, dat. lipiec 1918, tekst w jęz. francuskim i angielskim. Z. 3 zawiera jedynie artykuł Zygmunta Zielewicza w jęz. francuskim pt.: La Pologne au Congrès, dat. lipiec 1918.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (udostępnionego też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

225. Wyzwolenie. Czasopismo poświęcone sprawom polskim. [Miesięcznik]. Wyd. Zygmunt Witkowski. Lausanne R. 1: 1915/16, nr 1-11. Imp. Giesser & Held. 8°.

Wychodzi od grudnia 1915 do czerwca 1916. W r. 1916 wydano nr 2-11, paginacja ciągła w obrębie rocznika; od nr 4 wychodzi nieregularnie – nr 4, 5 i 6/7 dat. marzec, a nr 8 i 8[9] dat. kwiecień; od nr 10: maj miesięcznik.

Bibliografia Polska. Kraków 1916 nr 1/12 s. 21 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 554) rejestruje Wyzwolenie wśród czasopism tajnych. Spis tytułów prasy... (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 375) podaje m. wyd. Kraków-Łozanna. W Katalogu Podstawowym (tzw. Starym) druków wydanych od czasów Gutenberga do 1949 roku włącznie Bibl. Jagiellońskiej adnotacja: „Czas[opismo] w istocie drukowano i wydawano w Krakowie, nakładem Nacz[elnego] Komitetu Narodowego [...]”

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie. Mniej lub bardziej kompletne egzemplarze zachowały się w licznych krajowych i zagranicznych bibliotekach naukowych.

Jednodniówki 1865-1914

226. Czerwona Żaba. Pojawia się zrzadka, okolicznościowo, skrzeczy zuchwale, skacze na wszystko, co pochyłe, skrzek pierwszy na obersy-asskim[!] bajorze, cena: Nieoceniona. Red. nac.: Bezczelny, nieodpowiedzialny i nieobliczalny. Zurych styczeń 1911 Rękopis hektografowany.

Jednodniówka satyryczna, nie odnaleziona.

Kormanowa Ż: Materiały do bibliografii... s. 5 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) wymienia podtytuł oraz podaje, że druczek miał kierunek SDKPiI i zawierał satyry na PPS-Frakcję Rewolucyjną. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 155 (zob. poz. 17) twierdzi, że egzemplarz pisma przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej.

227. Święto Majowe. Numer majowy „Przełądu Robotniczego”. Wydawnictwo Socjalnej Demokracji w Królestwie Polskiem i na Litwie. Robotnicy i robotnice, świętujcie pierwszego maja! [Zurych] 1900 8° ss. 7, nlb. 1.

Motto: Proletaryusze wszystkich krajów łączcie się!

Zawiera artykuły objaśniające postulaty socjalistów i pieśni pierwszomajowe; brak informacji o redakcji i m. wyd., tekst na s. 1 podpisany: Mularz, a na s. 6-7 – [Adolf Warski] Michałkowski [pseud.].

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 80 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) rejestruje ten druczek jako dodatek do Przeglądu Robotniczego z m. wyd. Zurych oraz podaje, że część nakładu ukazała się bez m. wyd. pt.: Wydawnictwo Socjalnej Demokracji w Królestwie Polskim i na Litwie.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie.

Przegląd Robotniczy zob. poz. 194.

Kalendarze 1865-1914

228. Kalendarz na rok Pański 1867. Ułożył A.....Z. Zürich 1867. Druk. Komitetu Reprezentacyjnego] Wych[odźstwa] Polskiego. 16°.

Wydawnictwo, oprócz kalendarza, zawiera kalendarium wydarzeń z historii Polski do r. 1864 pt.: Sprawy ojczyście.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu.

229. Kalendarz Polski na rok 1866. [Bendlikon k. Zurychu] 1866. Nakł. J[ózefa] Radomińskiego, Druk. „Ojczyzny” w Bendlikonie (pod Zürichem). 8°.

Zawiera, oprócz kalendarza, obszerną część literacko-powieściową, w tym artykuł pt.: Kronika wypadków m[iasta] Warszawy od 1860 do 1863 r.

Krakauer Zeitung Jg. 10: 1866 nr 53: 6 III s. 4 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1283) oraz Dziennik Warszawski R. 3: 1866 nr 54: 10 III s. 488 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1201) poinformowały, że Sąd Krajowy we Lwowie decyzją z dnia 31 I 1866 zabronił rozpowszechniania Kalendarza Polskiego na rok 1866 sprzedawanego u E. L. [Erazma Łukasza] Kasprowicza w Lipsku.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie. Kalendarz ten udostępniony jest również na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Łódzkiego.

k. SZWECJA

Czasopisma 1914-1918

230. Bulletin från Upplysningsbyrån „Polonia” i Stockholm. [Biuletyn Agencji Informacyjnej „Polonia” w Sztokholmie]. [Miesięcznik]. Red. Josef Karasiewicz, Stockholm [Årgången 1]: 1917 – Årgången 3: 1919, No 1-13(24). Kungl[iga] Hofboktryckeriet Iduns Tryckeri-Aktiebolag. 4°.

Wychodzi od sierpnia 1917 do lutego 1919. Pismo w jęz. szwedzkim wydawane najpierw przez Biuro Prasowe Naczelnego Komitetu Narodowego w Sztokholmie, a potem Biuro Prasowe Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego w Sztokholmie.

W r. 1917 no 3 poświęcony Tadeuszowi Kościuszce w stuletnią rocznicę jego śmierci; no 4 w jęz. francuskim; no 5 poświęcony zagadnieniom gospodarczym. W r. 1918 ukazały się no 6-12(23); od no 6: styczeń wychodzi nieregularnie, druk: Kungl. Hofboktryckeri-Aktiebolag; no 7: styczeń poświęcony problematyce żydowskiej; od no 10: luty brak informacji o redaktorze; no 11: marzec poświęcony kwestii litewskiej; od no 1(12): marzec tyt.: Polsk Bulletin, red. Pressbyrån „Polonia”, druk: Kungl. Hofboktryckeriet Iduns Tryckeri-Aktiebolag, od tego numeru podwójne liczbowanie numerów (liczone od zmiany tytułu i od początku ukazywania się pisma); no 2/3(13/14): kwiecień; no 4/5(15/16): maj; po ukazaniu się no 7(18): lipiec nastąpiła dwumiesięczna przerwa w ukazywaniu się pisma; w no 8(19): wrzesień na okładce podano: no 8/9(19/20): wrzesień; od no 10(21): październik wychodzi jako miesięcznik, brak informacji o redakcji oraz wprowadzono liczbowanie roczników: Andra Årgången.

Monitor Polski R. 1: 1918 nr 40: 6 IV s. 5 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 3104) informuje, że od jesieni 1917 r. „wydaje Polskie Biuro Prasowe «Polonia» w Sztokholmie periodyczny «Biuletyn», przeznaczony dla podawania informacji o stanie rzeczy w Polsce i wśród emigracji polskiej w Rosji, wyjaśniania faktów i wpływania na opinię czytelników skandynawskich w kierunku przychylnym dla władzy polskiej i państwowo-twórczej pracy w kraju. [...] Obecnie «Biuletyn» wszedł w nową fazę rozwoju. Redakcję prowadzi nadal biuro prasowe «Polonia» przy pomocy znanej zaszczytnie w Szwecji literatki, pani Karin Jensen.”

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 30 (zob. poz. 17) twierdzi, że do marca 1918 r. pismo było wydawane przez Biuro Prasowe Naczelnego Komitetu Narodowego.

Cieślak Tadeusz: Czasopisma polsko-szwedzkie. *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* T. 11: 1972 z. 1 s. 89-90 błędnie twierdzi, że Józef Karasiewicz podpisywał pismo do nr 8 oraz podaje, że „z nazwisk występujących na łamach tego biuletynu wynika, że był on związany z Narodową Demokracją”.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie.

Zob. także Bulletin du Bureau Polonais de Presse a Berne poz. 211; Biuletyn Przedstawicielstwa Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego. Moskwa 1918 – T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5589; Bureau Polonais de Presse a Berne poz. 212; Eco della Stampa Polacca poz. 269; Mitteilungen des Polnischen Pressbüros. Berlin-Charlottenburg 1914-1916 – T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4345a; Polnische Blätter. Berlin-Charlottenburg 1915-1918 – T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4348; Polski Buletin". Sofia 1917 poz. 85; Polski Prægled". Sofia 1918 poz. 86; Wiener Pressbureau des Obersten Nationalkomitees. Wiedeń 1917 – T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4167.

231. Listy Rozdzielonych. Tygodnik poświęcony poszukiwaniu zaginionych, umieszczaniu listów bez dokładnego a pewnego adresu odbiorcy i t. p. Kierownik pisma i wyd. ks. Florjan Markowski, wyd. odp. Carl August Lindgren. Sztokholm 1917-1918[?]. 4°.

Odnaleziono jedynie prospekt (oznaczony jako No 0) wydany we wrześniu 1917, w którym poinformowano, że „«Listy Rozdzielonych» zaczął wychodzić najdalej w styczniu roku 1918-go, w formie niniejszego arkusza. O ile bowiem administracja pisma niezbędną do rozpoczęcia wydawnictwa ilość ogłoszeń otrzyma w najbliższym czasie, «Listy Rozdzielonych» ukażą się wcześniej, – w grudniu, listopadzie a nawet już październiku r. b. Dlatego też prosimy bardzo Szanownych Czytelników, zamierzających zaprenumerować pismo lub przesłać do niego list w celu ogłoszenia, by zechcieli uczynić to jak najrychlej ze względu

na powolną w dzisiejszych czasach komunikację pocztową i trudności wydawnictwa polskiego w Szwecji”. Zawiadomiono również, że pismo wychodzić będzie w trzech osobnych wydaniach: „1) do Kraju (listy z Rosji i z Ameryki) co tydzień; 2) do Rosji (listy z Kraju i z Ameryki) co tydzień; 3) do Ameryki (listy z Kraju i z Rosji) co 2 tygodnie”.

O ukazywaniu się pisma zawiadomiono w dwutygodniku Listy Polskie z Dalekiego Wschodu 1917 nr 7: 15/2 XI s. 10 (zob. poz. 1116).

W czasopiśmie Górnoszlązak R. 18: 1918 nr 88: 17 IV s. 4 (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 2888) poinformowano, że ze względu na przerwę w komunikacji pocztowej między Sztokholmem a Rosją zawieszono wydawanie tygodnika.

Opis na podstawie autopsji prospektu udostępnionego na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa.

I. WIELKA BRYTANIA

Materiały i opracowania

232. Davies Norman: The Poles in Great Britain 1914-1919. *The Slavonic and East European Review* Vol. 50: 1972 No. 118 s. 63-89.

Na s. 86-89 załącznik dotyczący polskich organizacji w Londynie w l. 1914-1919, który zawiera także spis czasopism.

Czasopisma 1865-1914

233. Arbajter, Der. Organ fun di Pojlniše Socjalistiše Partaj. „Der Arbajter” Robotnik, Organ Polskiej Partii Socjalistycznej. [Wychodzi nieregularnie]. [Red. Maks Horwitz, wyd. Bolesław Antoni Jędrzejowski pseud. Józef Kaniowski]. Londyn-[Brześć]-Kraków-Warszawa 1898, 1900-1903, 1905-1906, nr 1-50[?]. [Druk. J. Kaniowski, Londyn]. 4°.

Motta: Genossen ferbrejtet unzer blatt. Proletarier aller lender ferejnigt ajch. [Towarzysze, rozpowszechniajcie naszą gazetę. Proletariusze wszystkich krajów łączcie się.]

Wychodzi z przerwami od grudnia 1898 do października lub listopada 1906. Pismo socjali-

styczne, w jęz. jidysz, oryginalny zapis tytułu: דער ארבייטער. W Londynie ukazały się numery 1-5.

W r. 1898 wyszedł no 1 dat. grudzień. W r. 1900 wyszedł no 2: grudzień, od tego numeru informacja: Gedrukt in drukeraĵ fun PPS in London [wydrukowano w drukarni PPS w Londynie]. Printed and published by J. Kaniowski. W r. 1901 wydano no 3: kwiecień i no 4: sierpień. W r. 1902 ukazały się no 5: maj, no 6: lipiec, no 7: grudzień, w no 6 poinformowano, że od tego numeru pismo jest wydawane w tajnej drukarni na ziemiach polskich.

Wasilewski Leon: Wspomnienia 1870-1904 (1914). Fragmenty dziennika 1916-1926. Diariusz podróży po kresach 1927. Łomianki 2014 s. 199, 223-224, 237 zapisał, że materiały do nr 1 przygotowywał Maks Horwitz, do nr 2 – L. Wasilewski i Teresa Reznik (wg PSB T. 25 z. 4(107) s. 631 jej nazwisko brzmiało prawdopodobnie Reznikowska), w 1900 r. redakcję pisma objął Feliks Sachs (pseud. H. Müller), a po jego wyjeździe do Polski nadzór nad wydawnictwami żydowskimi PPS przejął [Mendel Rubinsztajn] M. Michelson [pseud.]. W biogramie F. Sachsa zamieszczonym w PSB T. 34 z. 2(141) s. 265 podano błędnie, że był on redaktorem nr 5 Der Arbajter z 2 V 1901 r. oraz że wrócił do Polski w marcu 1902 r.

Wg: Kirżnic A.: Di jidiše prese... s. 12 (zob. poz. 16) nr 5 ukazał się w maju 1902, co potwierdza Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 24 (zob. poz. 17).

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 1-2 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że nr 1-2 miały nakład 1500 egz., redaktorem nr 2-5 miał być L. Wasilewski we współpracy z F. Sachsem i M. Rubinsztajnem, a zecerami L[eon] Gottlieb (pseud. J. Hartman) i Berger.

Piasecki Henryk: Żydowska Organizacja PPS (1893-1907). *Biuletyn ŻIH* 1975 nr 4(96) s. 59 zamieszcza błędne informacje jakoby nr 2 Arbajtera ukazał się w 1899 r., F. Sachs był tylko współpracownikiem redakcji, a po jego wyjeździe pismo redagował wyłącznie Wasilewski.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w British Library w Londynie (no 1-4, 6-7). No 2 zachował się również w Bibl. Narodowej w Warszawie.

Zob. również opis w T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1027 i T. III wol. 3 poz. 524.

Dodatki:

1. Bajlage cum „Arbajter” numer 1. [Londyn] 1898. Printed and published by J. Kaniowski, ss. 2.

Zawiera wiadomości z Białegostoku i Grodna.

234. Białostoczanin. Wydawnictwo Polskiej Partii Socjalistycznej. [Wychodzi nieregularnie]. Published by [Bolesław Antoni Jędrzejowski] J. Kaniowski [pseud.]. London-Białystok 1899, 1901, 1905, nr 1-4. Printed by Al. Dębski, London. 8°.

Wychodzi od kwietnia 1899 do maja 1905. W r. 1899 wydano nieliczbowany numer pierwszy. W r. 1901 ukazały się nr 2-3; w nr 2: kwiecień brak informacji o redaktorze i drukarni, od tego numeru format 4°; w nr 3: sierpień printed and published by J. Kaniowski, London. W r. 1905 wyszedł nr 4: maj, w numerze tym podtyt.: Wydawnictwo Białostockiego Komitetu Robotniczego Polskiej Partii Socjalistycznej na Litwie, m. wyd. Białystok, motto: My, skrawieni od nędzy i znoju/ My, krwią zlani, do Boju! do Boju!, brak informacji o redaktorze i drukarni, na s. 1 zapowiedziano, że nr 5 wyjdzie pt.: Nasza Broń – pisma o takim tytule nie udało się odnaleźć, prawdopodobnie nie ukazało się.

Malinowski Aleksander: Materiały do historii P.P.S. i ruchu rewolucyjnego w zaborze rosyjskim od r. 1893-1904. T. 2: Rok 1898-1901. Warszawa 1911 s. 287 podaje, że nr 2 i 3 Białostoczanina wydrukowano w londyńskiej drukarni P.P.S. w nakładzie po 1 tys.(?) egz.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 2 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że pismo było nielegalne, nr 1 redagował dr Henryk Sarcewicz, nr 3 – Leon Wasilewski, a nr 4 wydrukowano w tajnej drukarni krajowej. Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 26 (zob. poz. 17) twierdzi, że nr 4 wyszedł w Krakowie, a redaktorami pisma byli Kaniowski i Wasilewski.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego w formie mikrofilmu w Bibl. Narodowej w Warszawie. Nr 2-4 udostępniono też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

Zob. również opis w T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 4828.

235. Bulletin Officiel du Parti Socialiste Polonais. [Wychodzi nieregularnie]. [Wyd. L'Union

des Socialistes Polonais à l'Étranger]. [Londyn-Zurych-Gandawa-Paryż] 1895-1896, An. 3: 1896 – An. 5: 1899, no 1-27. Printed and published by Al. Dębski, London. 8°.

Wychodzi od czerwca 1895 do lipca 1899. Pismo w jęz. francuskim.

W r. 1895 wyszły no 1-5; w no 1: juin poinformowano, że czasopismo będzie wychodzić nieregularnie mniej więcej raz w miesiącu, wydawaną jest przez L'Union des Socialistes Polonais à l'Étranger [Związek Zagraniczny Socjalistów Polskich], będzie omawiać ruch socjalistyczny w trzech częściach Polski i jest przeznaczone do wykorzystywania w redakcjach wydawnictw socjalistycznych wszystkich krajów, które mogą przedrukowywać zamieszczane w nim artykuły; no 2: juillet; no 3: août; no 4: octobre; no 5: décembre.

W r. 1896 ukazały się no 6: janvier, poświęcony pamięci czterech członków Partii Proletariat straconych w Cytadeli Warszawskiej 28 I 1886 r.: Piotra Bardowskiego, Jana Pietrusińskiego, Stanisława Kunickiego i Michała Ossowskiego; no 7: mai; no 8: juillet; no 9: juillet; no 10: septembre; no 11: octobre.

W r. 1897 wydano no 12-20; od no 13: mars wprowadzono liczbowanie roczników: An. 3, oraz podział na serie: Série II; w no 15: juillet druk: Société coopérative „Volksdrukkerij”, Gand[awa]; w no 16: septembre druk: Buchdruckerei des Schweiz. Grütlivereins Zürich; od no 17: octobre druk: Société coopérative „Volksdrukkerij”, Gand[awa]; no 18: octobre w jęz. niemieckim.

W r. 1898 wydrukowano no 21: mai oraz no 22: septembre.

W r. 1899 wyszły no 23-27; no 23: février; od no 24: mars w adresie redakcji nazwisko: L. Plochocki, London; od no 25: janvier-avril: Série III, w numerze poinformowano, że pismo będzie wychodzić cztery razy w roku: w styczniu, kwietniu, lipcu i październiku; w no 26: mai Imp. A[dolphe] Reiff, Paris, le gérant: H. Hamon, adres redakcji wciąż w Londynie; w no 27: avril-juillet brak informacji o drukarni.

Wg: Myśliński J.: Prasa Polskiej Partii Socjalistycznej 1893-1906 s. 26, tabl. (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 587) nakład pisma w r. 1895 wynosił od 740 do 1 tys. egz., a w l. 1896-1899 1 tys. egz., z czego około 100 egz. kolportowano w Rosji i Królestwie.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. Wyd. 2. T. 2 s. 617-618 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22), Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 21 (zob. poz. 25) oraz Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 4 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) twierdzą, że pismo redagowane było przez: A[leksandra Hipolita] Dębskiego, Bolesława Antoniego Jędrzejewskiego, Leona Wasilewskiego (pseud. L. Plochocki) i K. Krauzę, a współpracował z nimi Ignacy Mościcki.

Andrzejewski M.: Prasa polonijna w Szwajcarii... s. 86-87 (zob. poz. 168) podaje, że redaktorem pisma był Kazimierz Kelles-Krauz, a także błędnie twierdzi, że jednym z jego m. wyd. była Genewa oraz ukazały się 23 numery.

Pismo zostało wznowione w Warszawie 1919 r.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie. Kompletny egzemplarz zachował się również w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza, a niekompletne numery w Bibl. Polskiej w Paryżu oraz Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, a także zostały udostępnione na stronie bibl. cyfrowej L'Argonaute (1895 no 1-5, 1896 no 6-11, 1897 no 12).

Dodatki:

1. Beilage zur N 5 „Bulletins du Parti Socialiste Polonais”. [Londyn] 1895.

Dodatek w jęz. niemieckim.

2. Bericht des Delegierten der Sozialistischen Partei Polens über die Arbeiterschutzgesetzgebung und ihre Anwendung in Russisch-Polen. Beilage zur Nr 16 des „Bulletin du Parti Socialiste Polonais”. [Zurych] 1897.

Dodatek w jęz. niemieckim.

3. [Beilage zur Nr. 18 des „Bulletin du Parti Socialiste Polonais”. Gandawa 1897].

Dodatek nie odnaleziony, rejestruje go Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. Wyd. 2. T. 2 s. 618 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22).

236. Gazeta Ludowa. Organ Polskiej Partii Socjalistycznej. Wychodzi raz na dwa miesiące. [Wychodzi nieregularnie]. London-[Kraków]-Warszawa R. 1: 1902, R. 2: 1903/04, R. 3: 1904 – R. 4: 1905, 1906, nr 1-15. Printed and published by [Bolesław Antoni Jędrzejewski] J. Kaniowski [pseud.], London. 8°.

Wychodzi od połowy 1902 do lipca 1906.

W l. 1902-1904 wydano siedem niedatowanych numerów. W r. 1902 ukazał się nr 1-2; w nr 1 w ar-

tykule wstępny poinformowano, że zadaniem pisma „jest służyć potrzebom i interesom rolniczego ludu wiejskiego, zarówno gospodarzy, pracujących na własnym zagonie, jak i robotników służących po folwarkach”; od nr 2 wprowadzono liczbowanie roczników (R. 1). R. 2 obejmuje nr 3-4 z r. 1903 i nr 5/6 z r. 1904. W R. 3: 1904 ukazał się nr 7, od tego numeru brak informacji o częstotliwości, wydawcy i m. wyd. W R. 4: 1905 wydano nr 8: kwiecień oraz nr 9: 3 XII; od nr 8 format 4°, w numerze tym redakcja zawiadomiła: „Długo czekać wypadło naszym Czytelnikom od ostatniego numeru Gazety. Dużo przyczyn się na to złożyło i nie było w naszej możności wyjścia Gazety przyspieszyć. A jak już się mogła była ukazać po nowym roku – to wybuchły strejki precz w całym kraju i zabrały nam wszystkie czas i wszystkie siły do roboty strejkowej”; od nr 9 m. wyd. Warszawa, brak oznaczenia rocznika.

Opis dalszych numerów zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1305.

W Gazecie Lwowskiej R. 94: 1904 nr 217: 22 IX s. 8 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 863) zamieszczono wyrok Sądu Krajowego w Krakowie z dnia 19 IX 1904 o konfiskacie nr 7 Gazety...

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 46 (zob. poz. 17) rejestruje to pismo jako dwutygodnik z m. wyd.: Londyn (Kraków, Warszawa), latami wychodzenia: 1902-1907 oraz podaje redaktorów: J. Kaniowski, Stan[isław] Grabski, Leon Wasilewski i Andrzej Strug.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 13 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje m. wyd. Londyn-Kraków-Warszawa, wymienia redaktorów: w nr 1 był nim St. Grabski, w nr 2-8 L. Wasilewski, a od nr 9 A. Strug oraz określa pismo jako nielegalne.

Myśliński J.: Prasa Polskiej Partii Socjalistycznej 1893-1906 s. 39 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 587) odnotowuje, że Gazeta Ludowa była wydawana od drugiej połowy 1902 r. początkowo w nakładzie 2 tys. egz., od połowy 1903 w nakł. 3 tys. egz., a w r. 1904 – 3500 egz.; wg autora [A. Strug] T. Gałęcki [pseud.] był redaktorem od r. 1905 od nr 8.

W r. 1907 po odłączeniu się Frakcji Rewolucyjnej od PPS ukazywały się równolegle dwa pisma o tym samym tytule kontynuujące liczbowanie numerów opisywanej Gazety: Gazeta Ludowa

wydawana przez PPS-Lewicę (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1307) oraz Gazeta Ludowa wydawana przez PPS-Frakcję Rewolucyjną (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1306).

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w postaci mikrofilmu w Bibl. Narodowej w Warszawie.

Dodatki:

1. Wojna. [Dodatek do nr 7. 1904] ss. 4.

Dodatek nie odnaleziony, informuje o nim Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... (zob. wyżej).

237. „Głos Polski”. „Voice of Poland”. [Miesięcznik]. [Red. i wyd. Paweł Riedelski]. Liverpool [R. 1:] 1910 – R. 3: 1912. Printed for the Proprietor at the Liverpool City Press, Ltd. 4°.

Wychodzi od września 1910 co najmniej do czerwca 1912. Pismo zawiera artykuły w jęz. polskim, angielskim i francuskim; niektóre numery, z tą samą zawartością, ale w innej cenie, wydano z informacją w winiecie: Popular edition.

Z r. 1910 odnaleziono nr 1-2, obydwie numery ukazały się również w wersji: „Popular edition”; w nr 1 poinformowano, że pismo jest wydawane w celu informowania Polaków i cudzoziemców o sprawach polskich i jest związane z Narodową Ligą i Ligą Przyjaciół Polski (niszowymi organizacjami skupionymi wokół P. Riedelskiego); nr 2 dat. October.

Z r. 1911 odnaleziono jedynie nieliczbowany numer bez daty dziennej i miesięcznej oraz dodatek, w numerze tym motto: Dobry nieegoistyczny robotnik Warsztatu Wszczęświata, musi ockzekiwać[!] wszystkiego, oprócz wdzięczności od ludzi. Paweł Książę Zbawca-Riedelski/ A good and unselfish labourer in the workshop of the Universe may expect anything but gratitude of men. Prince Paul Riedelski.

W r. 1912 wyszedł numer specjalny dat. June, format 2°, motto: Dobry nieegoistyczny robotnik Warsztatu Wszczęświata, musi ockzekiwać wszystkiego, oprócz wdzięczności od ludzi. Paweł Książę Zbawca-Riedelski, w numerze tym poinformowano, że pismo będzie wychodziło co miesiąc, jeśli uda się zebrać kwotę 500 funtów.

Warszawski dziennik Kurjer Poranny (zob. Literatura poz. a) ostrzegał czytelników przed tym wydawnictwem: „pismo owo ma służyć sprawom politycznym polskim, a samo mianuje się organem

jakiejs «Narodowej polskiej i międzynarodowej Ligi przyjaciół Polski», czyli może niejednokrotnie stać się źródłem wielu nieporozumień. Z tego względu należy zawczasu ostrzedz[!], iż zarówno pismo, jak i owa «liga» jest czemś samozwańcem i prędeż cała owa organizacja obliczona jest w jakimś celu spekulacyjnym niż nienormalnie ideowym”.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1910 nr 1, nr 2: Popular edition), w Bibl. Publicznej m. st. Warszawy (1911 dodatek), w Bibl. Narodowej w Warszawie (1910 nr 1: Popular edition, nr 2; 1912 nr z czerwca) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1910 nr 2; nieliczbowany nr z 1911). Dodatek z r. 1911 zachował się także w Bibl. Polskiej w Paryżu.

Dodatki:

1. Głos Polski. „Voice of Poland”. Dodatek „Głosu Polski”. Liverpool 3 VII 1911 4° ss. nlb. 1.

Motto: Dobry nieegoistyczny robotnik Warsztatu Wszeczeństwa, musi oczekiwać wszystkiego, oprócz wdzięczności od ludzi. Paweł Książę Zbawca-Riedelski.

Zawiera protest Najwyższej Rady Narodowej Litewsko-Polskiej i Ligi Przyjaciół Polski odnośnie uczestnictwa króla pruskiego Wilhelma II w wystawie w Poznaniu oraz telegramy do „księcia” P. Riedelskiego.

Literatura:

a. Nowy „zbawca” Polski. *Kurjer Poranny* R. 35: 1910 nr 332: 30 XI s. 5.

b. „Polityczny” kącik humorystyczny. *Kurjer Poznański* R. 5: 1910 nr 265: 19 XI s. 3.

238. Głos Wolny. Wychodzi trzy razy na miesiąc: 1go, 10go i 20go każdego miesiąca. [Red. i wyd.] A[ntoni] Żabicki. Londyn 1863-1870, nr 1-253/254. [Druk. Polska, Londyn]. 4°.

Wychodzi od 1 I 1863 do 20 VIII 1870. Pismo jest kontynuacją Demokracji Polskiego (zob. T. II cz. 1 niniejszej bibliografii poz. 1199). Paginacja ciągła w obrębie wszystkich roczników. W winiecie w adresie redakcji: A. Żabicki, London oraz informacja, że pismo można również prenumerować u sekretarza Komitetu Emigracji Polskiej Seweryna Elzanowskiego [Elzanowskiego] w Paryżu.

W r. 1863 wydano nr 1-31; w nr 1 w artykule wstępnym pt. Program poinformowano, że Głos Wolny jest półurzędowym organem Komitetu Zjednoczenia Emigracji Polskiej i jest „poświęcony tak emigracyjnemu jak krajowemu piśmiennictwu, ma wyłącznie charakter służenia sprawie wyswo-

bodzenia Polski z pod obcego najazdu i ucisku”; od nr 2 Druk. Polska, London; nr 5 dat. 10 II; od nr 6: 1 III pismo prenumerować można u kasjera Komitetu Emigracji... Adolfa Chrystowskiego w Paryżu, w numerze tym zawiadomiono, że pismo nie ukazało się 20 II z powodu wyjazdu zece-rów do kraju; od nr 19 prenumerować można u sekretarza Komisji Opiekuńczej A. Chrystowskiego lub Karola Borkowskiego w Paryżu, w numerze wydrukowano pierwszy okólnik nowo zawiązanej Komisji Opiekuńczej w Paryżu, w którym odnotowano, że Głos Wolny „wychodzić będzie nadal w Londynie, jako jeden z organów stronnictwa, dziś zwanego stronnictwem ruchu”; od nr 20 czę-stotliwość: wychodzi trzy razy na miesiąc: 10go, 20go i 30go każdego miesiąca; od nr 30 A. Chrystowskiego zastąpił Wincenty Grochowski, kasjer Komisji Opiekuńczej.

W r. 1864 wyszły nr 32-58. W r. 1865 ukazały się nr 59-90; od nr 61 w informacji o prenumeracie brak nazwiska K. Borkowskiego. W r. 1866 wydano nr 91-126, w r. 1867 – nr 127-161, a w r. 1868 – 162-197. W r. 1869 wyszły nr 198-232; od nr 232 kasjerem Komisji Opiekuńczej był Ludwik Dygat. W r. 1870 ukazały się nr 233/234-253/254, pismo wychodzi nieregularnie, większość numerów wydano jako numery podwójne.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 55 (zob. poz. 17) twierdzi, że oprócz A. Żabickiego redaktorami byli L. Dygat i A. Chrostowski[!], pismo po rozwiązaniu Komitetu Emigracji Polskiej, było organem Sekcji Przedstawiającej TDP oraz błędnie podaje, że było dwutygodnikiem.

Borejsza J. W.: Z dziejów polskiej prasy emigracyjnej... s. 56, 61, 64 (zob. poz. 54) podaje, że współredaktorem Głosu Wolnego był Wincenty Mazurkiewicz, w r. 1864 pismo miało ok. 160 prenumeratorów, w r. 1865 – ok. 130, w r. 1866 – ok. 140, w l. 1867-1868 – ok. 115; w r. 1869 – ok. 100 oraz że jego nakład przypuszczalnie wynosił 300-500 egz.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Bibl. Cyfrowej Muzeum Narodowego w Krakowie (1863-1870 nr 1-110, 112-253/254) oraz egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1863-1866 nr 1-31, 33-99). Kompletny egzemplarz udostępniono na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej.

Dodatki:

1. Głos Wolny. [Paryż] 1863 Druk. i Lit[ografia] pp. Renou et Maulde, Paryż 8° ss. 2.

Dodatek do nr 19 dat. 20 VIII; ulotka-prospekt.

2. Dodatek do nr ... Głosu Wolnego. [Londyn] 1865.

Dodatek do nr 61 i nr 63; kontynuuje treść i paginację numeru, do którego był dodany.

239. Idišer Arbajter, Der. Organ fir di interessenden der idišen arbajter in Russland. [Żydowski Robotnik. Organ dla interesów żydowskich robotników w Rosji]. [Wychodzi nieregularnie]. Berlin-Praszburg [Bratysława]-London-Żenew 1896-1904, nr 1-17. 8°.

Motto: Arbajter aller lender ferejnigt ajch. [Robotnicy wszystkich krajów łączcie się].

Wychodzi z przerwami od grudnia 1896 do listopada 1904. Pismo socjalistyczne, w jęz. jidysz, przeznaczone do rozpowszechniania w Rosji, oryginalny zapis tyt.: דער אידישער ארבייטער.

W r. 1896 wydano nr 1 bez daty dziennej i miesięcznej, m. wyd. Berlin. W artykule pt.: Przyczynek do historii rozwoju żargonowej nielegalnej prasy... opublikowanym w Arbajter Štimme R. 5: 1901 nr 25 (specjalny): grudzień s. 11 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 4800) wspomniano, że numer ten ukazał się w grudniu 1896 r. W broszurze: Historia żydowskiego ruchu robotniczego na Litwie, w Polsce i w Rosji. B. m. wyd. 1902 s. 27 podano, że nr 1 wydrukowano w nakładzie 1 tys. egz.

Nr 2-8 nie odnaleziono. Wg: Kirżnic A.: Di jidiše prese... s. 11 (zob. poz. 16) nr 2/3 ukazał się w 1897 r. i został wydany przez grupę żydowskich socjaldemokratów w Rosji; nr 4/5 wyszedł w Praszburgu w Druk. Adolf Alkalaj; nr 6 wydano w marcu 1899, wyd. Di Russlandiše Soc[ial-]Dem[okratiše] Arbajter Partaj oraz Allgemajner Id[išer] Arbajter Bund in Russland un Pojlen. Autorzy Di gešichte fun Bund. Red. G. Aronson [i in.]. Bd. 1. Niu-Jork s. 98-99, 119, 162, 262-263 podają, że nr 2/3 ukazał się w Londynie w nakładzie 2 tys. egz.; nr 4/5 wydano w takim samym nakładzie; redaktorem nr 1-4/5 był zamieszkały w Wilnie Włodzimierz Kosowski; od nr 6: marzec 1899 pismo wychodziło w Genewie; nr 7 dat. sierpień 1899, nr 8 – grudzień 1899; redaktorem nr 6-11 był John Mill; od I Zjazdu założycielskiego Bundu w Wilnie w październiku 1897 r. pismo było oficjalnym organem tej partii. W Arbajter

Štimme 1899 w nr 12: 10(22) III na s. 1 poinformowano, że Komitet Centralny Bundu przekazał wydawanie Der Idišer Arbajter swojej Organizacji Zagranicznej.

Z r. 1900 odnaleziono no 9-10; w numerach tych brak dat dziennych i miesięcznych; co najmniej od no 9 podtyt.: Organ fun dem Allgemajnen Idišen Arbajter-Bund in Russland un Pojlen [Organ Ogólno-Żydowskiego Związku Robotniczego w Rosji i w Polsce], określenie rocznika Jorgang 5: 1900, motto: Proletarier aller lender ferejnigt ajch! [Proletariusze wszystkich krajów łączcie się!]; Wiklt fanander di fone di rojte, wekt di wos šlummern zejendig šwach, ajncigwajs nemt zej cunojf di cušprejte zogt zej: unz ruft hajnt di hejlige zach. [Rozwińcie czerwone sztandary, obudźcie tych, którzy drzeźnią widząc słabość, zbierzcie ich razem jednego po drugim, rozproszonym powiedzcie: dziś wzywa nas święta sprawa.] [Morris Winchevsky: Der weker cu dem kemfer], Imp[r]imerie & Rédaction de „L'Ouvrier Israelite”, Genève.

W Arbajter Štimme 1900 nr 19: wrzesień 1900 s. 18 zamieszczono informację, że nr 10 Der Idišer Arbajter już się ukazał.

No 11-12 nie odnaleziono. Wg: Di gešichte fun Bund... s. 262 oba wyszły w 1901 r.

W r. 1902 ukazały się no 13-14; w no 13 brak strony tyt., wyd. Ojslendišer komitet fun Bund [Komitet Zagraniczny Bundu]; Mr. Abraham Nathanson, London; w no 14: październik 1902 podtyt.: (Socialdemokratiše Cajtšrift). Organ fun dem Allgemajnem Idišen Arbajterbund in Lita, Pojlen un Russland. [(Czasopismo socjaldemokratyczne). Organ Ogólno-Żydowskiego Związku Robotniczego na Litwie, w Polsce i w Rosji.], wyd. Rus-slander Socialdemokratiše Partaj [Rosyjska Partia Socjaldemokratyczna], m. wyd. London, Drukeraj fun Allgemajnem Idišen Arbajterbund, na okładce tyt. w jęz. niemieckim: Judischer Arbeiter, brak mott. Wg Kirżnic A. (zob. wyżej) nr 13 wyszedł w lutym 1902 w Londynie z podtyt.: Socialdemokratiše Cajtšrift).

W r. 1904 wydano no 15-17; od no 15: czerwiec wyd. Allgemajner Idišer..., motto: Proletarier aller lender ferejnigt ajch!, m. wyd. Żenew, Drukeraj fun Allgemajnem idišen..., na tylnej okładce: Impr. Israélite, Geneve; no 16 dat. sierpień, w no 17: październik na okładce numeru: listopad. Kirżnic A. (zob. wyżej) podaje, że no 17 był ostatni.

Kormanowa Ź.: Materiały do bibliografii... s. 25-26 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje błędnie, że pismo ukazywało się wyłącznie w Genewie. Autorka twierdzi również, że w nr 6 miała pojawić się informacja, że pismo jest drukowane w zagranicznej drukarni Bundu, w nr 11 i 12 podano oznaczenie rocznika: R. 6, a w nr 12 uzupełniono podtyt.: Arbajter-Bund in Lite, Russland un Pojlen. Błędna informacja o Genewie jako jedynym m. wyd. powielają Dębicka D., Dolindowska K.: Prasa socjalistyczna w Polsce... s. 132 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 378).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (nr 1) oraz British Library w Londynie (no 9-10, 13-17). No 17 zachował się również w Bibl. Żydowskiego Instytutu Historycznego w Warszawie.

240. Krakus. [Miesięcznik. Red. Konrad Dąbrowski]. Londyn 1868, no 1-10/11[?]. Rękopis powielany 2°.

Wychodzi od 22 I prawdopodobnie do 24 XII. No 1 został poprzedzony wydaniem prospektu (zob. Literatura), w którym poinformowano: „Podjęmając wydawnictwo *Dzien[nika] Polskiego* w Londynie pod tytułem «*Krakus*» mamy na uwadze brak emigracyjnego Organu reprezentującego idee Ogółu Emigracji w sprawach narodowych, niezależnego od wpływów stronnictwa tego albo owego; ten to brak zapewnił przedsięwzięliśmy...” oraz że „zasadą «*Krakusa*» jest manifest Rządu Narodowego z 22 stycz[nia] bz.r.”.

Od no 1 w adresie redakcyjnym nazwisko: K. Dąbrowski, a prenumeratę na pismo należy kierować pod adres: Kozieł w Londynie (w no 2 – Kozieł). W no 3: 31 III informacja o powielaniu pisma przez Pikografię polską (picographia polonica), prenumeratę przyjmuje: Rybczyński w Londynie i Okniński w Paryżu, na s. 8 poinformowano, że z powodu „słabości” Oknińskiego zastępuje go Kuszlejko, a numer wyszedł „za marzec i za kwiecień”. Od no 4: 22 V Pikografia polska, prenumeratę przyjmuje: Rybczyński w Londynie, Kuszlejko w Paryżu i Librairie du Luxembourg w Paryżu. No 5: 22 VI został powielony w dwóch edycjach: na papierze i na płótnie. Od no 6: 22 VII prenumeratę przyjmują: Rybczyński w Londynie i Librairie du Luxembourg w Paryżu, w numerze

tym zawiadomiono, że „na żądanie Księgarni Luksyburgskiej Redakcja wydała drugą Edycją[!] pierwotnych[!] numerów «*Krakusa*». Ci, przelo[!], ze stałych prenumeratorów którzy mają pierwotne numera w posiadaniu swoim a nieczytelnie odbite zechcą zwrócić lakowe[!] Redakcyi w zamien poprawną ich olrzywać[!] edycyę”. No 8/9 dat. 31 X.

Borejsza J. W.: Prasa Zjednoczenia Emigracji Polskiej... s. 102 (zob. poz. 54) odnotowuje, że *Krakus* był organem Organizacji Ogółu.

Lipkowski J.: Tablica chronologiczna polskich pism emigracyjnych... s. 38 (zob. poz. 10) błędnie podaje, że pismo wychodziło od 25 IX 1867 r.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie (1868, prospekt, nr 1-10/11).

Dodatki:

1. Dodatek do 8. i 9. N[umer]ów „*Krakusa*”. [Londyn] 1868. Pikografia polska. 2°.

No 8/9 dat. 31 X; paginacja ciągła z numerem. Zawiera list E. Fedeckiego streszczający rozmowę między kanonikiem K. Mikoszewskim a ks. Emerykiem Podolskim, która dotyczyła sporu jaki prowadził Mikoszewski z redaktorem *Głosu Wolnego* (zob. poz. 238) ks. Antonim Żabickim.

2. Ustawa Kompanii Drukarni Polskiej w Londynie. [Londyn 1868] 2° ss. 3.

Dodatek do no 10/11: 24 XII.

Literatura:

a. Program na dziennik *Krakus*. Londyn 25 XII 1867 Rękopis powielany 2° ss. nlb. 2.

241. Kuryerek Zakordonowy i Zagraniczny. Wydawnictwo Polskiej Partii Socjalistycznej. [Miesięcznik]. [Londyn]-Kraków R. 1: 1901 – R. 5: 1905. Printed and published by [Bolesław Antoni Jędrzejowski] J. Kaniowski [pseud.], London. 8°.

Wychodzi od kwietnia 1901 do lutego 1905. W r. 1901 w nr 1 informacja: „przystępujemy do wydawnictwa *Kuryerka Zakordonowego* i *Zagranicznego*, który wychodzić będzie co miesiąc i przeznaczony jest głównie dla zaboru rosyjskiego”. W r. 1902 wydano 12 numerów (w tym jeden poczwórny – nr 6/9 i jeden podwójny – nr 11/12). W r. 1903 ukazały się nr 1/3: marzec – nr 8: sierpień, po czym nastąpiła kilkumiesięczna przerwa w wychodzeniu pisma.

Kuryerek... wznowiono 19 V 1904 r. w Krakowie (opis l. 1904-1905 zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1392).

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 32 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że pismo było nielegalne oraz redagowali je: w l. 1901-1902 Feliks Sachs, po nim kilka numerów Józef Piłsudski, w l. 1902-1904 B. A. Jędrzejowski.

Wg: Myśliński J.: Prasa Polskiej Partii Socjalistycznej 1893-1906, tabl. (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 587) oraz tenże: Polska prasa socjalistyczna w okresie zaborów s. 129 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 616) w l. 1901 i 1902 nakład pisma wynosił po 2 tys. egz., z czego 1700 egz. miało być rozpowszechniane w zaborze rosyjskim.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie.

242. Lecte Nachrichten fun dem despotišen Rusland. Herojsgegeben fun dem „Bund“-es mitglieder ferajn „Weker“ in London. [Ostatnie wiadomości z despotycznej Rosji. Wydawane przez bundowskich członków towarzystwa „Weker“ w Londynie]. Eršajnt je[dn] frajtog. [Ukazuje się w każdy piątek]. London 1902, nr 1-16[?].

Wychodzi prawdopodobnie od 15 V do 29 VIII.

Pismo socjalistyczne, w jęz. jidysz, nie odnalezione. Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 33 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje daty wydania nr 1 i 16 oraz twierdzi, że pismo było organem Bundu.

Opis na podstawie reprodukcji pierwszej strony nr 8 z 4 VII 1902 zamieszczonej w: Di gešichte fun Bund. Red. G. Aronson [i in.]. Bd. 1. Niu-Jork 1960 s. 165.

243. Nowiny z Wychodztwa[!] i Kraju. Wychodzą dwa razy na miesiąc 1go i 15go każdego miesiąca. [Red.] Klemens Wierzbicki. London R. 1: 1872, nr 1-2. Druk. Polska. 4°.

Wyszły nr 1: 1 I i nr 2: 15 I. W nr 1 poinformowano, że numer ten miał się ukazać 15 XII 1871, ale nastąpiło opóźnienie spowodowane trudnościami w uruchomieniu drukarni, nad którą przejęto zarząd.

W zapowiedzi zamieszczonej w lwowskim dzienniku Gazeta Narodowa R. 10: 1871 nr 368: 8 XII s. 2 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii

poz. 877) podano opis programu pisma: „Zasadami czasopisma są zasady republikańskie demokratyczne, – a jego celem bezpośrednim zbieranie i potęgowanie sił narodowych ku zdobyciu niepodległej Polski”.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 87 (zob. poz. 17) podaje, że pismo było „republikańskie, zbliżone do Mazziniego i internacjonatu”, a K. Wierzbicki był jego wydawcą.

Opis na podstawie autopsji nr 1-2 znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (udostępnionych też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

244. Okólnik... [Wyd. Komisja Organiczna Towarzystwa Demokratycznego]. Londyn-Genewa-Paryż 1866-1870. 8°.

Z r. 1866 odnaleziono:

– Okólnik II. Sekcja Towarzystwa Demokratycznego Polskiego do ogółu Towarzystwa. Londyn 15 IV 1866 ss. 8.

Z r. 1867 zachowały się:

– Okólnik IX. Kommissya Organiczna Towarzystwa Demokratycznego do ogółu Towarzystwa. Genewa 21 VIII 1867. Impr. Pfeffer et Puky ss. 8.

– Okólnik XIII, który zawiera:

– No 195. Kommissya Organiczna Towarzystwa Demokratycznego do ogółu Towarzystwa. Genewa 30 VI 1867 s. 1-6;

– No 196. Sąd przysięgłych Towarzystwa Demokratycznego s. 7-8;

– No 197. Sprawozdanie Kassy Kommissyi Organicznej Towarzystwa Demokratycznego za czas od 13 Sierpnia do 31 Grudnia 1867 r. włącznie s. 9-10;

– No 198. Sprawozdanie Kassy Kommissyi Organicznej Towarzystwa Demokratycznego za czas od 1 Stycznia do 31 Maja 1868 r. włącznie s. 11-12;

– No 199. Genewa Impr. Pfeffer et Puky s. 13-14.

W r. 1869 wyszły co najmniej:

– Polemiczna odpowiedź napaściom wymierzonym na Towarzystwo Demokratyczne przez różnych dygnitarzy zjednoczenia. Sprawozdanie Kommissyi Organicznej Towarzystwa Demokratycznego, na rok 1868-9. Paryż 1869 Czytelnia Towarzystwa Demokratycznego ss. 54, 8; zawiera:

– Polemiczna odpowiedź... s. 1-43;

– Okólnik XIV Nr 181. Komissya Organiczna... s. 44-48, data: 4 VI 1869;

– Nr 218. Wyciąg z wyroków Sądu Przysięgłych Towarzystwa Demokratycznego s. 49-50, data: 17 VI 1869;

– Nr 226. Sprawozdanie Kassy Towarzystwa Demokratycznego za czas od 1 Czerwca do 31 Grudnia 1868 roku, włącznie s. 51-52;

– Nr 227. Sprawozdanie Kassy Towarzystwa Demokratycznego za czas od 1 Stycznia do 31 Maja 1869 roku, włącznie. Genewa Druk. Pfeffer i Puky s. 53-54;

– Mierosławski Ludwik: Z prośbą do wszystkich pism publicznych a z prawem wezwaniem do dzienników które ogłosiły list pana Alex[andra] Guttrego z d. 30 maja b. r. o umieszczenie mojej poniższej odpowiedzi. Paryż dnia 10 Lipca 1869 Druk. braci Rouge Dunon i Fresné ss. 8.

– Okólnik XV No 335. Komissya Organiczna Towarzystwa Demokratycznego do wszystkich członków Towarzystwa. Genewa 30 VIII 1869. Impr. Pfeffer et Puky ss. 7;

– Okólnik XVI No 428. Komissya Organiczna... Genewa 12 XI 1869 ss. 3;

W r. 1870 ukazały się co najmniej:

– [Cyrkularz] Nr 1. Komissya Organiczna Towarzystwa Demokratycznego do wszystkich członków Towarzystwa. Paryż 12 I 1870 Typ. Rouge freres ss. 4, w miejscu tytułu podano nazwę instytucji: Towarzystwo Demokratyczne;

– No 101 Cyrkularz. Komissya Organiczna Towarzystwa Demokratycznego do członków Towarzystwa i ogółu demokratycznego. Paryż 10 V 1870, na końcu podpisy: Władysława Cybulskiego, Mieczysława Morawskiego, Eustachego Petiona, Ant. Jana Marcinkiewicza, Teofila Jurkiewicza;

– No 102 Cyrkularz. Sprawozdanie Komissyi Organicznej z funduszów Towarzystwa Demokratycznego za czas od 9 stycznia do 30 kwietnia włącznie 1870 roku;

– No 103 Cyrkularz. [Akt oskarżenia Ludwika Mierosławskiego oraz informacja o wykreśleniu go z listy członków Towarzystwa Demokratycznego]. Paryż 8 V 1870;

– No 104 Cyrkularz. Paryż 10 V 1870 Typ. de Rouge freres et Comp.

W obrębie Cyrkularzy No 101-104 ciągła paginacja stron. W egzemplarzu zachowanym w Bibl. Kórnickiej PAN znajduje się strona tyt. z tytułem: Sprawozdanie Komissyi Organicznej Towarzystwa

Demokratycznego od 9 stycznia do 30 kwietnia 1870 roku.

Estreicher K.: Bibliografia polska. [Wyd. 1]. Cz. 1: Stolecie XIX. [Lata 1800-1880]. T. 4 s. 338 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) rejestruje to wydawnictwo pt.: Sprawozdanie Komissyi Organicznej Towarzystwa Demokratycznego, za rok 1869-70. (Okólnik XVII, Nr 181.). Genewa, druk Pfeffera i Puky, b. w. r., 8° ss. 24.

Opis na podstawie egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie oraz w Bibl. Kórnickiej PAN.

Zob. także Głos Polskiego Demokracji poz. 109; Sprawy Towarzystwa Demokratycznego poz. 200; Le Peuple Polonais poz. 189.

245. Polish Bureau, The. Under the Patronage of the Polish National Council. [Wychodzi nieregularnie]. [Londyn] 1913-1914[?]. Maszynopis powielany. 4°.

Wychodzi co najmniej od 18 IV 1913 co najmniej do maja 1914. Nieliczbowane i czasami niedatowane okólniki w jęz. angielskim wydawane przez londyńskie Biuro Prasowo-Informacyjne Rady Narodowej we Lwowie, kierowane przez Józefa Hieronima Retingera.

W artykule pt.: Co piszą inni? „Dyplomatyczne zastępstwo Polaków u wielkich mocarstw” zamieszczonym w Ziemi Lubelskiej R. 9: 1914 nr 121: 3 V s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2691) opisano działalność Polish Bureau w Londynie: „Co dwa tygodnie wydaje się drukowany przegląd w języku angielskim, który zawiera najnowsze wiadomości o narodowym życiu polskim ze wszystkich zaborów. Przegląd ten przesyła się wszystkim pismom i dziennikarzom angielskim, najznakomitszym profesorom uniwersytetów angielskich i członkom parlamentu”.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 108-109 (zob. poz. 17) rejestruje pisma: The Polish Bureau. Under the patronage of the Polish National Council. Londyn 1913-1914 pod redakcją J[ózefa Hieronima] Retingera i wydawane w formie maszynopisu, którego egzemplarz znajdował się w Bibl. Rapperswilskiej oraz Weekly News Reals. Inset[!] by the Polish Bureau of Information. Londyn 1914-1915.

Karolczak Kazimierz: Zagraniczne biura informacyjno-prasowe lwowskiej Rady Narodowej

(1907-1914). W: Kraków-Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku. T. 5. Kraków 2001 s. 565 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 330) odnotowuje ten biuletyn pt.: News letter i podaje, że był on rozsyłany dwa razy w miesiącu.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Archiwum Bibl. Polskiej w Paryżu (Archiwum Kazimierza Woźnickiego, rękopis 3364; 24 nieliczbowane biuletyny z l. 1913-1914).

Zob. również Agence Polonaise de Presse. Paryż 1907-1914 (zob. poz. 99); Agence Polonaise de Presse. Rzym 1911-1916 (zob. poz. 263); Mitteilungen des Polnischen Press-Bureaus (zob. poz. 185).

246. Posłedniâ Izvëstiâ. Izdanie Zagraničnago Komiteta Vseobšnago Evrejskago Rabočnago Soŭza v" Litvë, Pol'sšë i Rossii. [Tygodnik]. [Londyn-Genewa G. 1]: 1901/02 – G. 5: 1905/06, no 1-256. Tipogr. Bunda Mr. Abraham Nathanson, London. 8°.

Wychodzi od kwietnia 1901 do stycznia 1906. Pismo socjalistyczne, w jęz. rosyjskim, przeznaczone do dystrybucji na terenie zaboru rosyjskiego. Opis główny na podstawie no 46: 7 XII; Kormanowa Ź.: Materiały do bibliografii... s. 49 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) rejestruje z r. 1901 nr 4: 23 IV i nr 43: 8 XI – w numerach tych b. m. wyd.

W r. 1901 wydano nr 1-49, a w r. 1902 – nr 50-101. W r. 1902 od no 57 Tipogr. Bunda Abraham Nathanson, London; od no 96: 26 XI wprowadzono liczbowanie roczników (G. 2); od no 97 wprowadzono datę dzienną wg starego i nowego stylu. W r. 1903 jako G. 2 wyszły no 102-114; od no 114 format 4°.

W G. 3: 1903/04 ukazały się nr 115-173 (w r. 1904 nr 161-173); od no 158 Impr. Israëlite, Genève, Suisse. W G. 4: 1904/05 wyszły nr 174-224 (nr 206-224 w r. 1905).

W G. 5: 1905/06 wydano numery 225-256; od no 225 podtyt.: Izdanie Zagraničnago Komiteta, wyd. Vseobšnij Evrejskij Rabočij Soŭz" v" Litvë, Pol'sšë i Rossii (Bund"); od no 246 nadtyt.: Die Letzten Nachrichten; no 254: 30(17) X; no 255 dat. grudzień; no 256 dat. styczeń 1906.

Wg: Di gešichte fun Bund. Red. G. Aronson [i in.]. Bd. 1. Niu-Jork 1960 s. 165-166 pierwsze trzy numery nie były datowane, do nr 43 pismo ukazywało się jako rękopis powielany, a następnie było drukowane w drukarni Bundu w Londynie,

potem w Genewie; nr 256 był ostatni; równocześnie ukazywała się wersja w jęz. jidysz pt.: Najeste Nachrichten z identyczną treścią; w wersji w jęz. jidysz od nr 3 tyt.: Di Lecte Nachrichten, ostatnie numery wyszły pt.: Di Lecte Nachrichten ojs Rusland; ostatni nr 46/47 dat. 19 XII 1901; w opracowaniu tym wspomniano także, że oprócz wersji w jęz. jidysz ukazało się 7 numerów w jęz. polskim – numerów tych nie udało się odnaleźć.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (1901 no 46-49; 1902 no 50-52, 55-71, 76-101; 1903 no 102-139, 141-161; 1904 no 161-205; 1905 no 206-255; 1906 no 256).

247. Prawda. [Wychodzi 2 x miesięcznie. Red. dr Ludwik Zborowski]. Londyn [R. 1]: 1873, nr 1-6. Druk. Polska – Walery Wróblewski. 2°.

Wychodzi od 24 IX do 13 XII. Od nr 1 informacja o częstotliwości: Czasopismo wychodzi co 15cie dni, w adresie do redakcji i administracji nazwisko: Dr. L. Zborowski, w numerze podano powód powstania pisma: „Znaczna liczba polaków[!] przebywająca za granicami swej ojczyzny, nie zawsze może, lub jest w stanie, czytać codzienne dzienniki krajowe. Chcąc im ułatwić możność otrzymywania w najdogodniejszej formie wiadomości i krytyczny rozbiór stosunków i prac w Polsce, postanowiliśmy wydawać dwutygodniowy dziennik”; w nr 2: 7 X i nr 3: 23 X zawiadomienie od redakcji, że W. Wróblewski, który widnieje w adresie drukarni, „nie ma żadnych stosunków z redakcją i administracją dziennika Prawdy”; od nr 4: 14 XI Druk. Polska, od tego numeru wprowadzono liczbowanie rocznika: R. 1; nr 5 dat. 28 XI.

W biogramie Józefa Rozwadowskiego zamieszczonym w PSB T. 32 z. 3(134) s. 414 podano, że był on redaktorem Prawdy, której poparcia finansowego udzielał Florian Ziemiałkowski i która miała ok. 250 czytelników. W biogramie tym wspomniano również o współpracowniku pisma – Teofilu Dąbrowskim, którego biogram w PSB T. 5 z. 1(21) s. 22 określa jako współredaktora Prawdy.

Lipkowski J.: Tablica chronologiczna polskich pism emigracyjnych... s. 39 (zob. poz. 10) błędnie podaje, że pismo wychodziło od 1 IX.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Cyfrowej

Bibl. Narodowej Polona (oryginał znajduje się w Bibl. Narodowej w Warszawie).

248. Proletariše Welt, Di. Organ fun di Pojliše Socjalistiše Partaj. [Świat proletariacki. Organ Polskiej Partii Socjalistycznej]. Eršajnt jeden kwartal. [Wychodzi co kwartał]. London [Jg. 1]: 1902 – Jg. 2: 1903. Printed and published by [Bolesław Antoni Jędrzejowski] J. Kaniowski [pseud.]. 8°.

Motto: Proletarier aller lender ferejnigt ajch! [Proletariusze wszystkich krajów łącznie się!]

Wychodzi prawdopodobnie od października 1902 do maja 1903. Pismo socjalistyczne, w jęz. jidiš, oryginalny zapis tytułu: דיא פראלעטארישע וועלט.

Opis główny na podstawie nr 1 z 1903 r., w którym brak daty dziennej i miesięcznej.

Wg: Kirżnic A.: Di jidiše prese... s. 17 (zob. poz. 16) nr 1 z 1902 wyszedł w październiku pod redakcją Michała Rubinsztajna, wydany i wydrukowany przez J. Kaniowskiego w Londynie.

Przedświt R. 23: 1903 w nr 1: styczeń na s. 37 (zob. poz. 193) zawiadomił o ukazaniu się R. 2: 1903 nr 1 i zamieścił spis treści numeru, a w nr 5: maj na s. 216 anonował w ten sam sposób R. 2: 1903 nr 2; w nr 11/12: listopad-grudzień na s. 517 podał nakłady obu numerów – po 1300 egz. każdy.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 144 (zob. poz. 17) zamieszcza błędne informacje jakoby Di Proletariše Welt wychodziło w l. 1902-1907, nr 1 dat. sierpień 1902, pierwsze 5 numerów w Londynie, dalsze w Wilnie; w przypadku numerów wydanych w Londynie prawdopodobnie chodzi o Der Arbajter (zob. poz. 233), a numerów z Wilna o Di Proletariše Welt. Monatlicher populer-wissensaftlicher žurnal. Wilno-Warszawa 1907 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5297).

Kormanowa Ź.: Materiały do bibliografii... s. 51 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że pismo było nielegalne oraz twierdzi, że ukazały się trzy numery, nr 1 dat. październik 1902, nr 2 – styczeń 1903, nr 3 – luty 1903, pismo założyli F[eliks] Sachs, P. Szumow i D. Weiss, redaktorem był F. Sachs, a następnie [Mendel Rubinsztajn] Michelson [pseud.].

Zimmerman Joshua D.: Poles, Jews, and the Politics of Nationality: The Bund and the Polish Socialist Party in Late Tsarist Russia 1892-1914.

Madison 2004 s. 133 podaje, że redaktorem Di Proletariše Welt był Mendel Rubinstein [Rubinsztajn].

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (1903 nr 1). Numery pisma znajdują się również w National Library of Israel w Jerozolimie.

249. Rzemieślnik Polski. [Wychodzi nieregularnie]. [Wyd.] S[amuel] W[illiam] Partridge. Londyn [1869-1870], no 1-2. [Druk.] S. W. Partridge. 2°.

Wyszły jedynie dwa niedatowane numery paginowane łącznie. No 1 ukazał się prawdopodobnie przed 27 VII 1869, a no 2 – przed 16 IX 1870. Pismo religijne, ilustrowane.

W Dzienniku Warszawskim R. 6: 1869 nr 154: 27 VII s. 1585 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1201) poinformowano, że nr 1 Rzemieślnika Polskiego „przepełniony jest kazaniem w duchu ściśle katolickim”, natomiast w tygodniku Wędrowiec 1869 t. 14 nr 358 s. 319 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2578) – że na treść tego numeru składają się same powiastki religijne w duchu protestanckim, a pismo będzie wychodziło „w miarę pokupu i obfitości manuskryptów”.

Księgarnia Gebethnera i Wolffa w Warszawie ogłaszała od 16 IX 1870 r. w dziennikach warszawskich (np. Gazeta Polska 1870 nr 203 s. 4 zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1321; Gazeta Warszawska 1870 nr 203 s. 6 zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1321), że otrzymała na skład główny nr 2 Rzemieślnika Polskiego.

Borejsza J. W.: Trzy szkice o prasie emigracyjnej... s. 40 (zob. poz. 75) podaje, że prawdopodobnie pismo było związane ze środowiskiem Hotelu Lambert i wydawane pod auspicjami ks. Emeryka Podolskiego.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (oryginał w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie).

250. Światło. Czasopismo popularno-naukowe. Organ Polskiej Partii Socjalistycznej. Wychodzi raz na kwartał. Wyd. [Bolesław Antoni Jędrzejowski] J[ózef] Kaniowski [pseud.]. Londyn

R. 1: 1898 – R. 3: 1900, R. 4/5: 1902, R. 6: 1903 – R. 7: 1904, no 1-18. Printed by Al. Dębski, Druk. Związku Zagranicznego Socjalistów Polskich. 8°.

Motto: Wiedza to potęgą!

Wychodzi od 1898 do 1904, numery bez daty dziennej i miesięcznej, w winiecie rysunek robotnika autorstwa T. T., paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W r. 1899 od no 5 Druk. Polskiej Partii Socjalistycznej, printed and published by J. Kaniowski. W r. 1901 pismo nie ukazało się. W r. 1902 od no 13 częstotliwość: wychodzi co 2 miesiące, w numerze tym błędnie oznaczono rocznik: R. 3/4. W r. 1903 wydano no 17, w numerze tym brak informacji o częstotliwości oraz drukarni. W r. 1904 ukazał się no 18, w numerze tym Druk. Partyjna. Paginacja no 17 i 18 ciągła.

Gazeta Lwowska R. 89: 1899 nr 133 s. 9 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 863) opublikowała wyrok c. k. Sądu Krajowego dla Spraw Karnych we Lwowie zatwierdzający konfiskatę nr 5 z r. 1889.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą s. 136 (zob. poz. 17) podaje, że redaktorem i wydawcą pisma był Józef Kaniowski, a następnie pismo redagowali: Feliks Perl, Feliks Sachs oraz Leon Wasilewski. Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 79 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) w składzie redakcji wymienia: B[olesława] A[ntoniego] Jędrzejowskiego (w 1898, 1903 i 1904), F. Perla (1900) i F. Sachsa (część numerów w 1902), twierdzi również, że w 1904 r. pismo przeniesiono do Krakowa. Myśliński J.: Prasa Polskiej Partii Socjalistycznej 1893-1906, tabl. (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 587) podaje, że w 1898 r. nakład wyniósł 2 tys. egz., a w 1902 – 1800 egz.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (nr 1-18, brak okładek numerów) oraz egzemplarza znajdującego się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (nr 1-18). Kompletny egzemplarz udostępniono także na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

251. Świt. Dwutygodnik anarchistyczny. [Wychodzi nieregularnie]. Wyd. Maurycy D[awid] Jeger. London 1896-1897, nr 1-5. Printed by Morls[!] Jeger.

Wychodzi od 5 XII 1896 do 20 III 1897. W r. 1896 wydano nr 1-2; nr 2 dat. 20 XII. W r. 1897 wyszły nr 3-5; nr 3 dat. 5 I; po wydaniu nr 4: 20 I nastąpiła dwumiesięczna przerwa w ukazywaniu się pisma, od tego numeru m. wyd. Londyn; w nr 5 część stron wydrukowano na czerwonym papierze z okazji 26. rocznicy proklamowania Komuny Paryskiej.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w International Institute of Social History w Amsterdamie. Nr 5 zachował się także w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka.

252. Walka. Organ Polskiej Partii Socjalistycznej na Litwie. [Wychodzi nieregularnie]. [Londyn]-Wilno 1902-1903, 1906, nr 1-8. 8°.

Motto: Proletariusze wszystkich krajów łączy się!

Wychodzi od października 1902 do listopada 1903, wznowione od 24 III(6 IV) do 12(25) VII 1906.

W r. 1902 wydano jedynie nr 1, a w r. 1903 ukazały się nr 2: marzec i nr 3: listopad, w numerach tych brak informacji o m. wyd., redaktorze i drukarni.

W r. 1906 wyszły no 4-8, w numerach tych data dzienna wg starego i nowego stylu; od no 4 podtyt.: Organ Polskiej Partii Socjalistycznej na Litwie, m. wyd. Wilno, format 4°, Druk. Polskiej Partii Socjalistycznej na Litwie, inna pisownia motta: Proletariusze..., w winiecie informacja o nakładzie – 4 tys. egz.; no 5 dat. 16(29) IV, no 6 dat. 8(21) V, no 7 dat. 25 V(7 VI); w no 8 podtyt.: Organ Socjalno-Demokratycznej Partii Litwy (dawniej Polskiej Partii Socjalistycznej na Litwie), Druk. Socjalno-Demokratycznej Partii Litwy.

Przewodnik Bibliograficzny R. 26: 1903 w nr 12 na s. 287 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) w Dodatku do spisu pism periodycznych polskich wydawanych w r. 1903 odnotowuje Walkę jako pismo wydawane nieregularnie w Londynie pod redakcją [Bolesława Antoniego Jędrzejowskiego] Józefa Kaniowskiego [pseud.]

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 143 (zob. poz. 17) wymienia następujące informacje o piśmie: m. wyd. (Wilno), Londyn, (Warszawa), wyd. i red. J. Kaniowski, Jó-

zef Piłsudski, nr 1 drukowany w Krakowie, nr 2-3 – w Londynie, nr 4-7 – w Warszawie, a nr 8 – w Wilnie. Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 85 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że nr 1-3 pisma były redagowane przez J. Piłsudskiego i drukowane w Londynie, a nr 4-8 drukowano nielegalnie w Wilnie. W biografii Kazimierza Pietkiewicza zamieszczonym w PSB T. 26 z. 1(108) s. 156-157 wspomniano, że był on redaktorem oraz „niemal jedynym autorem” *Walki* w r. 1906.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie.

Zob. również opis w T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5521.

253. *Wesołe Poselstwo dla Dzieciak*. [Londyn-Strzegom. 1897-1902?, nr 1-71?]. 8°.

Wszystkie numery niedatowane, bez podania miejsca wydania oraz informacji na temat redaktora, wydawcy i drukarni.

Przyjaciel Ludu. *Nawisie R.* 13: 1897 nr 3: 7 II s. 24 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 3926) zamieścił następującą informację od wydziału Ewangelickiego Towarzystwa Oświaty Ludowej w Cieszynie: „Pewne religijne stowarzyszenie w Londynie wydało w polskim przekładzie 24 nowe, pięknie ilustrowane traktaty «Wesołego poselstwa dla dzieciak», i darowało kilkadziesiąt tysięcy egzemplarzy celem rozpowszechnienia wśród naszej młodzieży. Traktaty te nadejdą z Londynu około 15 lutego b. r. [...] Przekładu «Poselstwa» na język polski dokonał ks. Dr. J[ózef] Pindór, którego pośrednictwu też zawdzięczamy darowiznę «Poselstwa» dla naszych dzieci”, natomiast w nr 5: 7 III na s. 39 potwierdzono, że egzemplarze pisemka przysłano do Cieszyna.

Pilch A.: *Czasopiśmiennictwo na Śląsku Cieszyńskim*... s. 464 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 3790) twierdzi, że *Wesołe Poselstwo*... wychodziło w l. 1898-1900 i było dodatkiem do pisma abstynenckiego *Dalej Podać* (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4069). Chojnacki Wł.: *Bibliografia polskich druków ewangelickich*... s. 242 (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 29) podaje m. wyd.: Londyn-Strzegom, lata wychodzenia: 1897-1902? oraz informuje, że po przesłaniu z Londynu do Cieszyna pierwszych

24 numerów, pismo drukowano dalej u Reinholda Urbana w Strzegomiu i łącznie wyszło 72 numery.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (nr 2-56, 60, 64-65, 69, 71) oraz w Śląskiej Bibl. Cyfrowej (nr 1-6, 9-33, 36-37, 39-40, 43-44, 46-56; oryginał w Książnicy Cieszyńskiej).

Czasopisma 1914-1918

254. *Polish News*. Collected by the Polish Information Committee. [Tygodnik]. London 1915-1916, no 1-40. 4°.

Wychodzi od 16 XII 1915 do 28 XII 1916. Biuletyn w jęz. angielskim przeznaczony dla brytyjskiej prasy. Pod tytułem informacja: For Press Circulation Only. W r. 1915 wydano no 1-3; od no 2 podtyt.: Collected Weekly by the Polish Information Committee. W r. 1916 ukazały się no 4-40; no 15 poświęcono debatom z okazji ponownego otwarcia rosyjskiej *Dumy*; no 25: 1 VI poświęcono obchodom 125. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja; od no 31: 20 VII podtyt.: Collected by the Polish Information Committee, dwutygodnik; od no 38: 26 X miesięcznik; w no 40 poinformowano o zaprzestaniu wydawania pisma z powodu niedostatecznej ilości informacji z ziem polskich [informacja na wydrukowanej czerwonym tuszem wklejce].

W miesięczniku *Postęp R.* 2: 1917 nr 8 s. 246 (zob. poz. 938) podano, że Polski Komitet Informacyjny zawiesił redagowanie i rozsyłanie cyrkularza prasowego *Polish News* „ulegając namowom przyjaciół angielskich”.

Davies N.: *The Poles in Great Britain*... s. 69 (zob. poz. 232) podaje, że dzięki finansowemu wsparciu od warszawskiego adwokata Józefa Karola Witenberga Polski Komitet Informacyjny przekształcił pismo w tygodnik *The Polish Review* (zob. poz. 255).

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (udostępnionego też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

255. *Polish Review*, The. Published quarterly. Ed. by J[ohn] H[unter] Harley, [wyd.] George Allen & Unwin Limited. London Vol. 1: 1917 –

Vol. 2: 1918. Printed in Great Britain by Unwin Brothers, Limited, Woking and London. 8°.

Wychodzi od stycznia 1917 do grudnia 1918. Kwartalnik w jęz. angielskim związany z Polskim Komitetem Informacyjnym pod przewodnictwem Augusta Zaleskiego przeznaczony do informowania Brytyjczyków o sprawach polskich. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W r. 1918 wyszły no. 1-3; no. 2: June wydany z opóźnieniem z powodu zakazu wysyłki pisma za granicę przez angielski War Office na skutek zarzutów o niesprzyjanie Aliantom.

W krakowskim dzienniku Czas R. 71: 1918 nr 426: 26 IX s. 1 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 629) podano, że A. Zaleski był wydawcą The Polish Review oraz spekulowano, że zakaz rozpowszechniania pisma mógł być wynikiem działalności Komitetu Narodowego [Polskiego] związanego z Romanem Dmowskim, próbą niedopuszczenia pisma na rynek amerykański lub niechęcią wobec idei Ligi Narodów promowanej na jego łamach. W wychodzącym w Piotrogradzie Dzienniku Polskim R. 2: 1917 nr 214: 4 X s. 2 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5624) twierdzono, że pismo jest „jak wiadomo, półurzędowym organem galicyjskiego N.K.N. i uważającym akty listopadowe i przymierze Polski z Niemcami za jedyną racjonalną podstawę dla budowy państwa polskiego”.

Korwin-Milewski Hipolit: Siedemdziesiąt lat wspomnień (1855-1925). Poznań 1930 s. 411, 461 podaje, że A. Zaleski był inspiratorem Polish Review. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 121 (zob. poz. 17), a za nim część katalogów i opracowań, twierdzi, że A. Zaleski był redaktorem, a J. H. Harley wydawcą pisma. Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 87 (zob. poz. 25) rejestrując to pismo podaje podtytuł z listu do czytelników (zob. Dodatki).

Davies N.: The Poles in Great Britain... s. 69 (zob. poz. 232) podaje, że dzięki finansowemu wsparciu od warszawskiego adwokata Józefa Karola Witenberga Polski Komitet Informacyjny przekształcił biuletyn Polish News (zob. poz. 254) w tygodnik The Polish Review.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1917 nr 1-4; 1918 nr 1-3). Numery 2-3 z r. 1917 i nr 3

z r. 1918 udostępniono też na stronie Mazowieckiej Bibl. Cyfrowej.

Dodatki:

1. The Polish Review. A Quarterly magazine devoted to the Freedom of People and Cause of Nationalities. London January 1917 8° ss. nlb. 1.

List od wydawców do czytelników dołączony do nr 1 z r. 1917; opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

Literatura:

a. „The Polish Review”. *Dziennik Polski*. Petersburg R. 2: 1917 nr 54 s. 1.

Krytyczna recenzja nr 1.

Zob. także polemika: Wymiana listów z powodu „Polish Review”. *Dziennik Polski*. Petersburg R. 2: 1917 nr 116 s. 1.; (m.): „The Polish Review”. *Dziennik Poznański* R. 59: 1917 nr 216: 22 IX s. 2-3.

b. V. V.: Nasza prasa na wychodźstwie[!]. Brzuchomówcy. *Dziennik Polski*. Petersburg R. 2: 1917 nr 214 s. 2.

Omawia przedruki z The Polish Review w wydawanym w Moskwie Echu Polskim (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5630).

256. Polonia. B. m. wyd. [Londyn] 1914, no 1. 4°.

Wyszedł jedynie no 1: november zawierający artykuł w jęz. angielskim poświęcony historii Polski autorstwa poetki Laurence Alma Tademy. Brak m. wyd. i adresu redakcji.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie. No 1 zachował się także w Bibl. Kórnickiej PAN i w Bibl. Polskiej w Paryżu.

257. Prawda. „The Truth”. A Polish bi-monthly. Dwutygodnik polski w Anglii. Wychodzi 1-go i 15-go każdego miesiąca. Ed. Ladislas Czapski, associate ed. Mieczysław Tuleja, manager W. Majdewicz. London R. 1: 1917 – R. 2: 1918. Printed and published for the proprietors by the Twentieth Century Press. 2°.

Wychodzi od 1 X 1917 do 1 VI 1918. W r. 1917 wydano no 1-6. W r. 1918 ukazały się no 1-11; od no 1 ed. M. Tuleja.

W piśmie La République Polonaise An. 1: 1917 no 16: 15 X s. 4 (zob. poz. 153) podano program Prawdy: „Zadziergnięcie węzłów jak-najściślejszych między osadami polskimi i Ojczyzną, ochrona przed wynarodowieniem młodego pokolenia”.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1917 nr 2-6; 1918 nr 1-11). Niekompletne egzemplarze zachowały się również w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1917 nr 3-4; 1918 nr 2, 4, 7-10) oraz w Bibl. Polskiej w Paryżu (1918 nr 5, 9-11).

258. Tygodnik Polski. Red. Waław Czerniewski. London 1918, nr 1-48. Printed for the publishers by Messrs. William Lea & Co., Ltd. 2°.

Wychodzi od 27 I do 22 XII. W nr 1 pod wniętą informacją: Pismo polskie. Pierwszy tygodnik polski w Anglii. W nr 48 powiadomiono o zakończeniu wychodzenia pisma: „Zamknięcie Tygodnika Polskiego zostało uchwalone wobec warunków dziejowych. Wojna de facto skończyła się. Komunikacja między Polską a resztą świata stała się możliwą. Nawet powrót do kraju zależy już wyłącznie od naszej woli tylko. W warunkach tych dalsze wydawnictwo traci rację bytu” oraz podano, że prenumeratory będą w zamian otrzymywać wychodzące w Paryżu pismo Polak (zob. poz. 147).

Polak. (Le Polonais) 1919 nr 107 s. 4 (zob. Literatura poz. b) odnotowuje, że założycielami pisma byli Stanisław Kozicki, Tadeusz Garszyński i Aleksander Riedl (ofiarował on na ten cel 250 funtów), od 1 VIII 1918 r. W. Czerniewskiemu w pracach redakcyjnych pomagał Mieczysław Tyborowski, administratorami pisma byli Edward Jamatowski i Józefa Pałędzka, roboty drukarskie wykonywał William Thomas Lipscombe, a korektę – Ignacy Thiell z Warszawy.

Prasapolska w latach 1864–1918 s. 270 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 584) odnotowuje, że pismo było wydawane przez londyńską ekspozyturę Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie.

Dodatki:

1. Dodatek do numeru 32-go Tygodnika Polskiego. Komitet Narodowy Polski w Paryżu. London 1918 2° ss. II. Nr 32 dat. 1 IX.
2. Położenie ekonomiczne Galicji. [Londyn 1918]. Dodatek nie odnaleziony, dodany do nr 38: 13 X.

Literatura:

- a. Nasz program. *Tygodnik Polski* 1918 nr 1: 27 I s. 2.
- b. Zawieszenie „Tygodnika Polskiego”. *Polak. (Le Polonais)* 1919 nr 107: 8 I s. 4.

Jednodniówki 1865-1914

259. [Pierwszy] 1 Maja. Międzynarodowe święto robotnicze. Wydawnictwo Polskiej Partii Socjalistycznej z pod zaboru pruskiego. Wyd. Al[eksander Hipolit] Dębski. [Londyn] 1894 Printed by Al. Dębski, London 16° ss. 16.

Motto: Świątujcie Pierwszego Maja!

Zawiera wiersz pt.: Piosnka majowa i artykuł o historii obchodów święta pracy na świecie i na ziemiach zaboru pruskiego.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie.

260. Robotnik. Jednodniówka. Wydawnictwo Polskiej Partii Socjalistycznej. [Londyn 1901] Printed and published by [Bolesław Antoni Jędrzejowski] J. Kaniowski [pseud.], London 8° ss. 24.

Motto: Towarzysze, pamiętajcie o pierwszym maja!

Druczek wydany z okazji święta 1 maja. Zawiera artykuły i utwory poetyckie o treści socjalistycznej. We wstępie podpisanym: Centralny Komitet Robotniczy, Warszawa, w kwietniu 1901 na s. 1 podano, że jednodniówkę wydano z powodu opóźnienia w druku nr 39 warszawskiego pisma Robotnik (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2196), który wyszedł z datą 26 VI 1901.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 66 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) rejestruje tę jednodniówkę jako nielegalną.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza udostępnionego na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

Dodatki:

1. [Dodatek „Jednodniówki Robotnika”. Z Białegostoku. Londyn 1901]. Dodatek nie odnaleziony, o jego dołączeniu poinformowano na s. 1 jednodniówki.
2. Dodatek „Jednodniówki Robotnika”. Z fabryk warszawskich. [Londyn 1901] 8° ss. nlb. 2.
3. [Dodatek „Jednodniówki Robotnika”. Z Łodzi. Londyn 1901]. Dodatek nie odnaleziony, o jego dołączeniu poinformowano na s. 1 jednodniówki.
4. Dodatek „Jednodniówki Robotnika”. Z Zagłębia Dąbrowskiego. [Londyn 1901] 8° ss. nlb. 2.

261. Robotnik. Jednodniówka wydana staraniem Polskiej Partii Socjalistycznej. [Londyn] Luty 1894 Printed by Al. Dębski, London 4° ss. 36.

Motta: Robotnicy są opoką, na której kościół przyszłości zbudowanym będzie; „Więc dalej bracia do szeregu./ Z jednością w sercu, z dłonią w dłoń/ Któż zdoła wstrzymać strumień w biegu./ Czyż jest na świecie taka broń” [Bolesław Czerwiński: Czerwony Sztandar].

Jednodniówka poprzedziła wydanie w Warszawie w lipcu 1894 r. pisma Robotnik (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2196). Zawiera artykuły i utwory poetyckie o treści socjalistycznej, w tym m.in. polemikę z paryskim pismem Sprawa Robotnicza (zob. poz. 131). We wstępie od wydawców na s. 1 podano, że wszystkie artykuły zostały napisane „w kraju” i uzyskały aprobatę [Centralnego] Komitetu Robotniczego Polskiej Partii Socjalistycznej.

W sprawozdaniu z działalności wydawniczej PPS zamieszczonym w jednodniówce Robotnik z r. 1895 na s. 49 (zob. poz. 262) podano, że w drukarni Związku Zagranicznego Socjalistów Polskich wydano jednodniówkę w nakładzie 2100 egz., z czego 1900 egz. „przetransportowano przez granicę”. Myśliński J.: Prasa Polskiej Partii Socjalistycznej... s. 55 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 587) twierdzi, że nakład jednodniówki wynosił 2 tys. egz.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 66 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje, że jednodniówka była nielegalnie i odnotowuje, że dołączono do niej dwa dodatki pt.: Z fabryk warszawskich i Z Zagłębia Dąbrowskiego – prawdopodobnie są to mylnie odnotowane dodatki do jednodniówki Robotnik z r. 1901 (zob. poz. 260).

Opis na podstawie autopsji egzemplarza udośćnionego na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona (współoprawna z nr 1 Robotnika z r. 1894).

262. Robotnik. Wydawnictwo Polskiej Partii Socjalistycznej. [Londyn] 1895 Printed by Al. Dębski, London 8° ss. 63, nlb. 1.

Motto: Towarzysze, pamiętajcie o pierwszym maju!

Nadtyt.: Jednodniówka. Drużek wydany z okazji święta 1 maja.

Zawiera artykuły o tematyce socjalistycznej, wiersze (w większości autorstwa Hieronima Truskowskiego pseud. Demiurg) oraz rachunki i sprawozdania z działalności PPS.

W warszawskim piśmie Robotnik 1894 nr 6: 24 XII s. 1 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2196) zawiadomiono, że jednodniówka wyjdzie zamiast następnego, siódmego numeru pisma (ostatecznie nr 7 Robotnika wyszedł z datą: 7 VI 1895).

W wydawanej w Berlinie Gazecie Robotniczej R. 5: 1895 nr 16: 20 IV s. 4 (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4242) wspomniano, że jednodniówka jest dodatkiem dla abonentów pisma Przedświt (zob. poz. 193). Odręczna notatka: „Dodatek do no 1-3 «Przedświtu» 1895” znajduje się też na egzemplarzu druczku z Bibl. Sejmowej.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 66 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) rejestruje tę jednodniówkę jako nielegalną. Myśliński J.: Prasa Polskiej Partii Socjalistycznej... s. 55 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 587) podaje, że nakład jednodniówki wynosił 2 tys. egz.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie. Jednodniówkę udośćniono również na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona (współoprawna z nr 7 Robotnika z r. 1895).

m. WŁOCHY

Czasopisma 1865-1914

263. Agence Polonaise de Presse. (Patrocinata dal Consiglio Nazionale di Galizia). [Wychodzi nieregularnie]. [Red. Maciej Loreta]. Roma [An. 1]: 1911 – An. 4: 1914, An. 5: 1915/16. 8°.

Wychodzi od 25 V 1911 co najmniej do 10 IV 1916. Pismo wydawane przez Biuro Informacyjno-Prasowe lwowskiej Rady Narodowej kierowane przez Macieja Loreta. Tytuł w jęz. francuskim, podtytuł i tekst w jęz. włoskim. W l. 1911-1913 liczbowanie numerów ciągłe, wydano no 1-40.

W r. 1911 ukazały się no 1-13; od no 13: 24 XII [Tipogr.] D. Squarci. W r. 1912 wyszły no 14-29; w no 28: 24 XI gerente responsabile Umberto Procchio; od no 29: 20 XII tytuł w jęz. włoskim: Agenzia Polacca di Stampa. (Costituuta dal Consiglio Nazionale della Galizia), gerente responsabile Romeo Costa. W r. 1913 wydano no 30-40; od no 31: 12 III podtyt.: (Patrocinata dal Consiglio Nazionale di Galizia), ed. responsabile Grippa

Asdrubale, częstotliwość: miesięcznik, Tip[ogr]. Ulpiano; od no 37 Tipogr. Editrice Ulpiano di A[lessandro] Bricoli; od no 38 podtyt.: (Costituitedal Consiglio Nazionale di Galizia), responsabile Cesare Camattini, Tip[ogr.] Ulpiano.

W r. 1914 ukazały się no 1-6; od no 1 wprowadzono numerację rocznika (An. IV), liczbowanie numerów ciągłe w obrębie roku; od no 3 podtyt.: (Costituitedal Consiglio Nazionale Polacco); po wydaniu no 6: czerwiec nastąpiła ponad roczna przerwa w ukazywaniu się pisma.

W An. 5: 1915/16 wyszły co najmniej no 1-5; od no 1: 6 XI 1915 brak podtyt., ed. responsabile Alessandro Bricoli, Tip. Ulpiano, format 2°, informacja o częstotliwości: Periodici quindicinale – w rzeczywistości wychodzi nieregularnie; od no 3: 28 XII Tipogr. Editr. „Ulpiano”; w no 5 nad winiętą podano: Omaggio.

Karolczak Kazimierz: Zagraniczne biura informacyjno-prasowe lwowskiej Rady Narodowej (1907-1914). W: Kraków-Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku. T. 5. s. 563 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 330) informuje, że biuletyny wychodziły w nakładzie 1500 egz. miesięcznie.

Jarowiecki J.: Prasa lwowska w latach 1864-1918. Bibliografia s. 122 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 27) błędnie podaje, że pismo wychodziło we Lwowie w l. 1912-1914.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Archiwum Akt Nowych w Warszawie (1915/1916 no 1-5) oraz w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1911-1913 no 1-40, 1914 no 1-6).

Zob. również Agence Polonaise de Presse. Paryż 1907-1914 (zob. poz. 99); Mitteilungen des Polnischen Press-Bureaus (zob. poz. 185); The Polish Bureau (zob. poz. 245).

Literatura:

a. Wieliczko Mieczysław: Maciej Loret i jego działalność w Rzymie w latach „wielkiej wojny”. *Teka Komisji Historycznej Oddziału Lubelskiego PAN* T. 9: 2009 s. 114-126.

b. Wojtanowska-Bąk Natalia: Działalność polityczno-kulturalna Macieja Loreta w Rzymie przed wybuchem Wielkiej Wojny. *Dzieje Najnowsze* R. 50: 2018 nr 3 s. 29-55.

264. Orędownik Jedności i Oświaty. Pisemko religijne miesięczne, ilustrowane. Wyd. ks. Jan Malarz. Rzym R. 1: 1901 – R. 2: 1902[?]. Nakładem i czcionkami Wydawcy. 16°.

Motta: Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!; Jezus Chrystus Bóg-człowiek żyje, króluje, rozkazuje; Jezus Chrystus broni lud swój od wszelkiego złego; Ojciec Święty! zachowaj je w imię Twoje, któreś mi dał, aby byli jedno, jako i my... Ja w nich a Ty we mnie Ojciec: aby byli doskonałymi w jedno (Modlitwa P. Jezusa zapisana w Ewangelii św. Jana r. XVII. w. 11,23); I drugie owce mam, które nie są z tej owczarni; i one potrzeba abym przywiódł i będą słuchać głosu mego, i stanie się jedna owczarnia i jeden pasterz (Słowa P. Jezusa zapisane w Ewangelii św. Jana r. X. w. 16); Póki światłość macie, chodźcież w światłości, aby was ciemności nie ogarnęły. (Św. Jan XII, 35); Wstań! który śpisz... a oświeci cię Chrystus (Efez. 5, 14) [List św. Pawła do Efezjan].

Wychodzi od grudnia 1901 co najmniej do grudnia 1902. Paginacja ciągła w obrębie roczników. Na okładce tyt., podtyt. i motta takie same jak na stronie tyt.

W r. 1902 wydano nr 1-11; od nr 1 na stronie tyt. brak podtyt., motto: Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!, na okładce zmiana w mottach, zamiast cytatu z Ewangelii św. Jana 12,35 i Listu do Efezjan jest: Ten jest sąd, że (Jezus Chrystus) prawdziwa światłość, przyszedł na świat, a ludzie raczej miłowali ciemności niż światłość: bo byli złe ich uczynki (Św. Jan II, 19); od nr 2 na okładce zmiana w mottach, zamiast cytatu z Ewangelii św. Jana 2,19 jest: Panie, zgotowałeś przed oblicznością wszystkich narodów Światłość (Chrystusa) na objawienie poganów, i chwałę ludu twego Izraelskiego (Św. Łukasz II, 31,32); w nr 3 na okładce zmiana w mottach, zamiast cytatu z Ewangelii św. Łukasza 2, 31-32 jest: Ty rozświecasz pochodnię moją Panie: Boże mój, oświeć ciemności moje (Psalm 17); w nr 4 na okładce zmiana w mottach, zamiast cytatu z Psalmu 17 jest: Panie oświecenie moje i zbawienie moje... Oblicza Twego Panie szukać będę; nie odwracaj Oblicza Twego odemnie (Psalm 26); nr 11 dat. listopad-grudzień.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 91 (zob. poz. 17) twierdzi, że pismo wychodziło do 1903 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Śląskiej w Katowicach (1901 nr 1; 1902 nr 1-11, brak okładek), w Bibl. Bobolanum w Warszawie (1902 nr 1), w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1901 nr 1, 1902 nr 2-3) oraz

numerów udostępnionych na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (1901 nr 1, 1902 nr 3-4).

Dodatki:

1. Dodatek do Num[eru] 4 „Orędownika”. Rzym 1902. Nakładem i czcionkami wydawcy X. J. Malarza w Rzymie.

Kontynuuje paginację numeru, do którego został dodany.

265. Polak na Rivierze we Włoszech i Francji. Miesięcznik dla wszystkich, poświęcony informacjom i pracy społecznej. Red. odp. Giacomo Bianchero, wyd. i red. ks. Józef Borodzicz. San Remo 1913.

Tyt. okładkowy: Polak na Rivierze.

Motto na okładce: „Z wiarą tylko Polski Ludu, A dożyjesz jeszcze Cudu”.

Odnaleziono jedynie nieliczbowany pierwszy numer z listopada 1913 r., w którym w artykule wstępnym podpisanym przez red. J. Borodzicza poinformowano, że pismo to jest „przeznaczone dla osób inteligentnych, zwiedzających i zamieszkujących dłuższy lub krótszy czas na włoskiej i francuskiej Rivierze. [...] «Polak na Rivierze» w każdym swym szczególe chce akcentować konieczną potrzebę zrzeszania się Polaków w jednolitą całość...”.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Wojewódzkiej Bibl. Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie.

266. Posłaniec Salwatoryański. Czasopismo ilustrowane wydawane przez Towarzystwo Boskiego Zbawiciela. Wychodzi co dwa miesiące zeszytami po 16 str. Rzym-Trzebinia R. 1: 1902 – R. 10: 1911, R. 11: 1912/13, R. 12: 1917. Druk. Towarzystwa Boskiego Zbawiciela. 8°.

Motta: Opowiadajcie Ewangelię wszemu stworzeniu. [Ewangelia wg św. Marka 16, 15]; Messis quidem multa, operarii autem pauci.

Wychodzi od stycznia 1902 do 1913, a następnie jeden numer świąteczny ukazał się w 1917. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W l. 1901-1905 oprócz wyżej wymienionych mott, na stronie tyt. numeru drukowano wiersze (autorstwa m. in.: ks. Karola Antoniewicza, Władysława Syrokomli, Zofii Kęczkowskiej, Mieczysława Romanowskiego, Kazimierza Lubeckiego, Wincentego Pola, Kazimierza Brodzińskiego, ks. abp. Franciszka Albina Symona, Wincentego

Stroki, Stanisława Berdyszyńskiego) oraz fragmenty psalmów.

W r. 1902 nr 1 wydrukowano w grudniu 1901, adres redakcji i administracji: Roma.

W r. 1906 od nr 1 podtyt.: Czasopismo ilustrowane wydawane przez Towarzystwo Boskiego Zbawiciela w Rzymie, Druk. i Stereotypia A[ntoniego] Koziańskiego w Krakowie, motta: Opowiadajcie Ewangelię wszemu stworzeniu; „Żniwo wprawdzie wielkie, ale robotników mało”, Regina Apostolorum ora pro nobis, na stronie tyt. brak wierszy, w numerze tym zawiadomiono, że pismo będzie odtąd drukowane w Krakowie, ale redakcja i administracja wciąż pozostaje w Rzymie; od nr 2 adres redakcji i administracji: Trzebinia (Galicja).

W r. 1907 w nr 1 artykuł do czytelników podpisany przez redaktora ks. Benignusa Dziadka. W r. 1908 od nr 1 podtyt.: Czasopismo ilustrowane wydawane przez Towarzystwo Boskiego Zbawiciela, od tego numeru niektóre artykuły od redakcji podpisuje ks. Tadeusz Marekowski. W r. 1910 od nr 1 brak daty miesięcznej. W r. 1911 podtyt.: Miesięcznik ilustrowany wydawany przez księży Salwatoryanów, motta: W tym znaku zwyciężysz; Apostołem jest, kto rozszerza i popiera katolicką prasę. Leon XIII; od nr 8 Druk. i Stereotypia Eugeniusza i Dra Kazimierza Koziańskich w Krakowie.

W R. 11 nr 12 ukazał się z datą roczną: 1912-1913, w numerze tym powiadomiono o zawieszeniu pisma „...na czas nieograniczony. Zmusiły nas do tego różne okoliczności, przede wszystkim brak sił odpowiednich tak w redakcji jak i w Administracji, wobec licznych innych zajęć, jakie ciężą na pojedynczych członkach domu; jak również z każdym niemal rokiem wzmagające się koszta druku”.

W r. 1917 ukazał się przed świętami Bożego Narodzenia nieliczbowany, niedatowany numer; w numerze tym brak podtyt., nakładem księży Salwatoryanów w Trzebini, Druk. i Stereotypia Eugeniusza i Dra Kazimierza Koziańskich w Krakowie, brak mott, pod tyt. informacja: Numer jedyny, świąteczny, poświęcają Dobrodziejom i Przyjaciółom swoim Księża Salwatoryanie w Trzebini.

Piskorz Jolanta: Ośrodek wydawniczy czasopism salwatoriańskich w Trzebini (1906-1946). *Roczniki Bibliotekoznawcze* R. 42: 1998 s. 41-45 podaje, że redaktorem naczelnym pisma od początku jego istnienia był ks. Ferdynand Dziadek

(imię zakonne Benigny), numer 1 wyszedł w nakł. 4 tys. egz., a następne ok. 1000-1200 egz.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Prowincji Polskiej Towarzystwa Boskiego Zbawiciela w Krakowie.

Zob. również opis w T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1895

267. Roczniki Kolegium Polskiego w Rzymie. [Wychodzi nieregularnie]. Rzym R. 1: 1902 – R. 3: 1904 [druk.] 1905. Druk. Towarzystwa Boskiego Zbawiciela. 8°.

Wychodzi od kwietnia 1902 do grudnia 1904.

W r. 1902 ukazały się nr 1: kwiecień i nr 2: lipiec; w nr 1 podano, że celem pisma jest spisywanie kroniki Kolegium. W r. 1903 wyszły nr 1: styczeń, nr 2: styczeń i nr 3: czerwiec/grudzień; w nr 3 w artykule „Od redakcyi” podpisanym przez ks. A[leksandra] Pitasa poinformowano, że pismo będzie wydawane jedynie raz w roku w styczniu. W R. 3: 1904 wydano z. 6: styczeń/grudzień, liczbowanie tego zeszytu uwzględnia numery wydawane we wcześniejszych latach.

Tygodnik Słowa Polskiego 1902 nr 12: 21 IX s. 8 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2536) podaje, że redaktorem Roczników... był ks. T. Olejniczak.

Wg: PSB T. 26 z. 3(110) s. 583 od stycznia 1903 do lutego 1904 redaktorem pisma był ks. Aleksander Pitass (Pitas) późniejszy działacz Polonii amerykańskiej.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Komplet numerów udostępniony został na stronie Bibl. Cyfrowej KUL w Lublinie.

Kontynuacją pisma jest Collegium Polonorum. Pismo Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie wychodzące w l. 1964-1965, 1982-1996.

268. Wiadomości Salezyjańskie. Wychodzą raz na miesiąc i posyłają się bezpłatnie Pomocnikom salezyjańskim, stosownie do życzenia, w języku włoskim, francuskim, hiszpańskim, angielskim, niemieckim lub polskim. Red. odp. Józef Gambino. Torino R. 1: 1897 – R. 19: 1915. Druk. Salezyjańska. 4°.

Motta: A ktoby przyjął jedno dzieciątko takowe w imię moje, mnie przyjmuje. (Mat[eusz] XVIII, 5); Pomiędzy sprawami zbożnemi sprawą przede wszystkim świętą jest pomagać Panu Bogu w zbawianiu ludzi. (Św. Dionizy); Doskonała miłość bliźniego jest jednym z największych i najcenniejszych darów, jaki dobroć Boża ludziom udziela. (Św. Franciszek Salezy); Polecam wam szczególnie działwę i młodzież; starajcie się usilnie wychować ją po chrześcijańsku; dawajcie im do rąk takie tylko książki, które uczą jak unikać grzechu, a natomiast pełnić cnotę. (Papież Pius IX); Wyężajcie wszystkie wasze siły i wasze zdolności na to, aby działwę i młodzież ustrzedz[!] przed siłami zepsucia i niedowiarstwa i przygotować w ten sposób nowe pokolenie. (Ojciec Św. Leon XIII); Da mihi animas caetera tolle.

Wychodzi od stycznia 1897 do marca 1915 r. Paginacja ciągła w obrębie rocznika. Pismo ukazywało się w kilku wersjach językowych: włoskiej pt.: Bollettino Salesiano (od 1877), francuskiej pt.: Bulletin salésien (od 1879), hiszpańskiej pt.: Boletín salesiano (od 1886), angielskiej pt.: Salesian Bulletin (od 1892) i niemieckiej pt.: Salesianische Nachrichten (od 1895).

W r. 1897 od nr 2 m. wyd. Turyn. W r. 1898 na okładce motta: Messis quidem multa operarii autem pauci; Da mihi animas caetera tolle, w roku tym na wspólnej stronie tyt. R. 1 i R. 2 oraz w r. 1899 na wspólnej stronie tyt. R. 1, 2, 3 podtyt.: Czasopismo illustrowane. W r. 1899 w nr 2 podano, że pismo wychodzi w nakładzie 55 tys. egz. Od r. 1901 w winiecie motta: A ktoby przyjął jedno dzieciątko takowe w imię moje, mnie przyjmuje. (Mat. XVIII, 5); Polecam wam szczególnie działwę i młodzież; starajcie się usilnie wychować ją po chrześcijańsku; dawajcie im do rąk takie tylko książki, które uczą jak unikać grzechu, a natomiast pełnić cnotę. (Papież Pius IX); Wyężajcie wszystkie wasze siły i wasze zdolności na to, aby działwę i młodzież ustrzedz[!] przed siłami zepsucia i niedowiarstwa i przygotować w ten sposób nowe pokolenie. (Ojciec Św. Leon XIII), na okładce brak mott.

W r. 1903 w nr 8 żałobna szata graficzna z powodu śmierci papieża Leona XIII. Od r. 1904 brak mott w winiecie; od nr 8 Druk. Salezyjańska (B. S.); od nr 12 wyd. i red. odp. na Austro-Węgry Robert Eckert. W r. 1905 na końcu nr 12 wydrukowano stronę tyt. i spis treści R. 5-9, Druk. Salezyjańska. W r. 1906 od nr 1 podtyt.: Organ Związku

Pomocników Salezyjańskich, wyd. i red. odp. na Austro-Węgry G. B. Manauni, na okładce motto: *Beatus qui intelligit super egenum et pauparem: in vie mala liberabit eum Dominus* [Ps. XL. 1]; *Da mihi animas caetera tolle*. Od r. 1907 zmiana w zapisie nazwy drukarni: Druk. Salezjańska (B. S.).

W r. 1909 od nr 1 Druk. Międzynarodowej Spółki Wydawniczej. W r. 1910 w nr 5 nekrolog ks. Michała Ruy głównego przełożonego Salezjanów; nr 6 poświęcony ks. M. Ruy. W r. 1911 nr 3 wyszedł jako Numer informacyjny w zwiększonej objętości opisujący „rozwoj dzieł Salezyjańskich”. W r. 1914 po wydaniu nr 7: lipiec nastąpiła kilkumiesięczna przerwa w ukazywaniu się pisma. W r. 1915 w nr 1/3: marzec podano wiadomość: „Z powodu wojny musieliśmy zawiesić regularne wydawnictwo Wiadomości. Jednocześnie wysyłamy No styczeniowy, który rozpocznie XIX Rocznik – może nam się uda wysłać Szanownym Czytelnikom przynajmniej co kwartał po zeszyt naszego pisemka”.

Opis na podstawie niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Narodowej (1897-1902, 1912-1914) oraz udostępnionych na stronie Wielkopolskiej Bibl. Cyfrowej (1898-1915).

Dodatki:

1. Związek Mszalny Najśłodszego Serca Jezusowego albo Ofiara 1 Franka na rzecz Schroniska Najśłodszego Serca Jezusowego na Castro Pretorio w Rzymie. Turyn 1897 ss. nlb. 6.

Dodatek do nr 9.

2. Kupon dla zamawiania losów. Turyn 1899 8° ss. nlb. 4.

Dodatek do nr 6. Kupon na Loterię Oświęcimską na rzecz budowy kościoła Matki Boskiej Wspomożenia Wiernych i zakładu x. Bosko.

3. Nasz hold jubileuszowy. [Turyn 1908] s. nlb. 4.

Dodatek do nr 1 w związku ze zbórką na kościół Matki Boskiej Oswobodzicielki w Rzymie.

Literatura:

a. W XXVcio letnią rocznicę założenia „Wiadomości Salezyjańskich” 1877-1901. *Wiadomości Salezyjańskie* R. 5: 1901 nr 10/11 s. 227-229.

Czasopisma 1914-1918

269. Eco della Stampa Polacca. Pubblicazione saltuaria della Agenzia Polacca della Stampa di Milano. Direttore prof. L[adislav] Baranowski. Milano 1915. Tip[ogr.] Marzorati, Vigo & Pagani. 4°.

Odnaleziono jedynie dwa nieliczbowane numery dat. 15 III i 20 IV. Biuletyn prasowy w jęz. włoskim poświęcony sprawom polskim wydawa-

ny przez Biuro Prasowe Naczelnego Komitetu Narodowego w Mediolanie. W numerze z 20 IV wymieniono współpracowników pisma: Piero Bertonelli (sekretarz redakcji), Giannina Gromska, dr Giorgio Heryng, L. Jasiński (sekretarz agencji), prof. G. Vaccaro, Giovanna Walewska.

Baranowski Wł.: Wojenne wydawnictwa polskie dla obcych, nr 1 s. 5 (zob. poz. 69) podaje, że ukazały się trzy numery Eco della Stampa Polacca redagowane i wydawane przez Władysława Baranowskiego, pismo reprezentowało stanowisko antytyrosyjskie, wychodziło w nakładzie do 3 tys. egz. i przeznaczone było „dla prasy i przyjaciół Polski”.

Kurdelska J.: Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych... s. 421 (zob. poz. 24) błędnie twierdzi, że pismo wychodziło w l. 1915-1918.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (nr z 15 III i nr z 20 IV). Nr z 15 III zachował się także w Bibl. Uniwersyteckiej w Poznaniu, a nr z 20 IV w Bibl. Kórnickiej PAN.

Zob. także Bulletin du Bureau Polonais de Presse a Berne poz. 211; Bulletin från Upplysningsbyrån Polonia i Stockholm poz. 230; Biuletyn Przedstawicielstwa Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego. Moskwa 1918 – T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5589; Bureau Polonais de Presse à Berne poz. 212; Mitteilungen des Polnischen Pressbüros. Berlin-Charlottenburg 1914-1916 – T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4345a; Polnische Blätter. Berlin-Charlottenburg 1915-1918 – T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4348; Polski Buletin”. Sofia 1917 poz. 85; Polski Prëgled”. Sofia 1918 poz. 86; Wiener Pressbureau des Obersten Nationalkomitees. Wiedeń 1917 – T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4167.

270. Pisemko Ludowe. Miesięcznik. Wyd. Bernard Maria Franciszek Skulik. Rieti 1915.

Wychodzi od marca 1915 r. Pismo nie odnaleziono, o charakterze religijnym rzymsko-katolickim.

Informację o wydaniu pierwszego numeru zamieściła Gazeta Polska w Brazylii R. 23: 1915 w nr 30: 14 IV na s. 3 (zob. poz. 1087), informując jednocześnie o możliwości zamawiania prenumeraty Pisemka... w swojej redakcji.

271. *Polska Agencja Prasowa we Włoszech. Wychodzi nieregularnie. Red. Wiktorja Dąbska,

Leonard Kociemski. *Quinto al Mare 1915-1917. Maszynopis.*

Pismo nie odnalezione, maszynopis w jęz. włoskim i polskim.

Odnotowuje je Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 23 (zob. poz. 17).

Kalendarze 1865-1914

272. Kalendarz Św. Piotra Klawera na rok Pański... Wydany przez Sodalicję Św. Piotra Klawera dla Misji Afrykańskich. Kraków-Salzburg-Poznań-Rzym-Krosno-St. Paul R. 1: 1914 [druk.] 1913 – R. 10: 1923 [druk.] 1922, R. 11: 1925 [druk.] 1924 – R. 41: 1955, 1951-1971. Nakładem Sodalicii Św. Piotra Klawera, Druk. „Czasu” w Krakowie. 8°.

Zob. również opis zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 3395.

Kalendarz był drukowany w różnych miejscach, lecz wydawnictwo i redakcja do r. 1932 znajdowały się w Rzymie.

Od r. 1941 wydawnictwo przeniesiono do Saint Paul w Minnesocie. Od r. 1971 kalendarz ukazywał się jako nr 8 czasopisma *Echo z Afryki* (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 781).

Kalendarze 1914-1918

273. Kalendarz Misyjny dla Dzieci i Młodzieży na rok Pański... Wydany nakładem Sodalicii Św. Piotra Klawera. Praga-Salzburg-Rzym-Kraków-Krosno [R. 1]: 1917 [druk.] 1916 – R. 7: 1923 [druk.] 1922, R. 8: 1927 [druk.] 1926 – R. 21: 1940 [druk.] 1939. Nakładem Sodalicii Św. Piotra Klawera dla Misji Afrykańskich, czcionkami Druk. Arcybiskupiej, [Praga]. 16°.

Zob. również opis zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4203.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: *Bibliografia kalendarzy polonijnych...* s. 290-292 (zob. poz. 38) podają, że mimo iż kalendarz był drukowany w różnych miastach, to jego wydawnictwo i redakcja aż do 1932 r. mieściły się w Rzymie.

n. MATERIAŁY I OPRACOWANIA DOTYCZĄCE EMIGRACJI I POLONII W AMERYCE PÓLNOOCNEJ

274. Kruszką Waław: *Historia polska w Ameryce. Początek, wzrost i rozwój dziejowy osad polskich w Północnej Ameryce (w Stanach Zjednoczonych i w Kanadzie).* Cz. I: T. 1-5, cz. II: T. 6-13. Wyd. poprawione i ilustrowane. Milwaukee 1905-1908 Druk. Spółki Wydawn. Kuryera.

Publikacja pierwotnie ukazywała się w odcinkach na łamach *Kuryera Polskiego* w Milwaukee (zob. poz. 610), *Gazety Wisconsiniej* (zob. poz. 510) i *Kuryera Tygodniowego* (tytuł pierwotny: *Tygodniowy Kuryer Polski* zob. poz. 825) od września 1901 do grudnia 1904. Wydanie książkowe jest poprawione i uzupełnione.

Cz. I: *Historia Ogólna Wychodźstwa Polskiego w Ameryce.* T. 1. Milwaukee 1905 ss. 144.

Toż. T. 2. Milwaukee 1905 ss. 160.

Toż. T. 3. Milwaukee 1905 ss. 158.

Toż. T. 4. Milwaukee 1905 ss. 127.

Na s. 83-123 rozdział 11 pt.: *Gazeciarstwo Polskie w Ameryce.*

Toż. T. 5. Milwaukee 1905 ss. 120.

Na s. 3-85 dalszy ciąg rozdziału 11 pt.: *Gazeciarstwo Polskie w Ameryce.*

Cz. II: *Historia Poszczególnych Osad Polskich w Ameryce.* T. 6. Milwaukee 1905 ss. 159.

Toż. T. 7. Milwaukee 1906 ss. 156.

Toż. T. 8. Milwaukee 1906 ss. 160.

Toż. T. 9. Milwaukee 1906 ss. 279.

Toż. T. 10. Milwaukee 1907 ss. 201.

Toż. T. 11. Milwaukee 1907 ss. 273.

Toż. T. 12. Milwaukee 1908 ss. 205.

Toż. T. 13. Milwaukee 1908 ss. 203.

Wydanie zmienione: Kruszką W.: *Historja Polska w Ameryce. Od czasów najdawniejszych aż do najnowszych.* T. 1. Nowe uzupełnione wydanie. Milwaukee 1937 ss. XIII, 870.

Toż. T. 2. Milwaukee 1937 Drukiem „Sokoła Polskiego”, Pittsburgh 1978 ss. XIII, 870.

Na s. 779-782 rozdział 4 pt.: *Prasa 1885-1900.*

T. 1 wyd. zmienionego drukowany był najpierw w odcinkach na łamach *Kuryera Polskiego* w Milwaukee. Po śmierci autora w r. 1937 z powodu kwestii spadkowych książka nie trafiła do obiegu. W l. 50. Felicja Zowska, bratanica Kruszką,

własnym kosztem przygotowała do dystrybucji 100 egz. T. 1., z których część sprzedała. Następnie prawa majątkowe przejął Sokół Polski, który na łamach swojego organu rozpoczął drukowanie w odcinkach T. 2. W r. 1978 wydano T. 1 i 2 w nakł. 700 egz.

Tłumaczenie na jęz. angielski (zob. poz. 279).

275. Okołowicz Józef: Prasa polska w Ameryce. *Polski Przegląd Emigracyjny* R. 1: 1907 nr 3 s. 6-7, nr 4 s. 9-11.

Zawiera m.in. wykaz 47 czasopism ukazujących się wówczas w Stanach Zjednoczonych Ameryki i Kanadzie.

276. Prasa polska w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. *Kurier Polski*. Milwaukee R. 26: 1913 nr 148 cz. 2 s. 4.

Lista 67 czasopism ze Stanów Zjednoczonych i Kanady.

277. Jarkowski Stanisław [Teofil]: Prasa polska w Ameryce (na tle wydanej w r. b. książki Stanisława Osady, p. t. „Prasa i publicystyka polska w Ameryce”, – Pittsburg, 1930 – z okazji 60-cio lecia nieprzerwanego istnienia prasy polskiej na ziemi amerykańskiej). *Przegląd Graficzny, Wydawniczy i Papierniczy* R. 11: 1930 nr 36 s. 381-382, nr 37 s. 391-392, nr 38 s. 401-402.

Artykuł statystyczny o prasie Stanów Zjednoczonych i Kanady głównie na podstawie książki Stanisława Osady: Prasa i publicystyka polska w Ameryce (zob. poz. 278).

278. Osada Stanisław: Prasa i publicystyka polska w Ameryce. W treściwym referacie opracowanym z okazji dwóchsetnego jubileuszu prasy w Polsce i sześćdziesięciolecia[!] w Ameryce. Pittsburg 1930 Nakładem i drukiem „Pittsburchanina” 8° ss. 96, nlb. 12.

279. Kruszka Waclaw: A History of the Poles in America to 1908. Ed. with an introduction by James S. Pula, translated by Krystyna Jankowski, associate ed. M. B. Biskupski, Stanley Cuba, assistant ed. T. Lindsay Baker [et al.]. Part 1: [A general

history of the Polish immigration in America]. Washington, D.C. 1993 The Catholic University of America Press 8° ss. XXIV, 363.

Zawiera rozdział 11 pt.: History of the Polish Press in America s. 250-356.

Toż. Part 2: The Poles in Illinois. Washigton 1993 ss. X, 288.

Toż. Part 3: Poles in the Eastern and Southern States. Washington 1998 ss. 394.

Toż. Part 4: Poles in the Central and Western States. Washington 2001 ss. VIII, 296.

Tłumaczenie wyd. 1 książki (zob. poz. 274).

Rec.: Radziłowski John, *Polish American Studies* Vol. 60: 2003 No. 2 s. 87-89; Swastek Joseph, *Polish American Studies* Vol. 14: 1957 No. 3/4 s. 103-109.

o. KANADA

Materiały i opracowania

280. Turek Victor: The Polish-Language Press in Canada. Its History and a Bibliographical list. Toronto 1962 Canadian Polish Congress 8° ss. 248. Canadian Polish Congress. Polish Research Institute in Canada. Studies 4.

Rec: Budurowicz Bohdan B., *The Polish Review* T. 7: 1962 No. 4 s. 87-88; [Murzynowska Krystyna] K. M.: Dwie monografie o prasie polskiej w Kanadzie. *Problemy Polonii Zagranicznej* T. 5: 1966/67 [druk.] 1968 s. 261-264.

281. Fiebig Jan: Prasa polonijna w Kanadzie. *Zeszyty Prasoznawcze* R. 4: 1963 nr 4(18) s. 85-100.

Dotyczy pism: Głos Kanadyjski (zob. poz. 289), Prawda (zob. poz. 290), Gazeta Polska. Winnipeg 1906-1907 (zob. poz. 288), Echo Kanadyjskie (zob. poz. 285), Gazeta Katolicka w Kanadzie (zob. poz. 286), Gazeta Narodowa (zob. poz. 287), Czas. Winnipeg 1914-2004 (zob. poz. 291).

282. Makowski William Boleslaus: History and Integration of Poles in Canada. Niagara Peninsula 1967 The Canadian Polish Congress 8° ss. 274.

Na s. 187-199 o prasie polskiej w Kanadzie.

283. Szych Joanna: Polonia i prasa polonijna w Kanadzie – zarys dziejów. *Przegląd Humanistyczny* R. 48: 2004 nr 6 s. 83-97.

284. Albański Łukasz: Etniczność i dyskurs. Analiza prasy codziennej i etnicznej w Winnipeg, 1896-1919. *Studia Socjologiczne* 2012 nr 4(207) s. 177-205.

M.in. o czasopismach: *Gazeta Katolicka*. Winnipeg 1908-1951 (zob. poz. 286) oraz *Czas*. Winnipeg 1914-2004 (zob. poz. 291).

Czasopisma 1865-1914

285. *Echo Kanadyjskie*. Tygodnik. Red. Tomasz Śnieżyk, wyd. D. W. Harvey & Co. Winnipeg, Manitoba 1906-1908.

Wychodzi od stycznia 1906 do pierwszej połowy 1908. Pismo nie odnaleziono.

O rozpoczęciu wydawania pisma poinformowała *Ameryka-Echo* R. 19: 1906 nr 2: 13 I s. 1 (tytuł pierwotny: *Ameryka* zob. poz. 431), która wspomniała także, że *Echo Kanadyjskie* ma kierunek „religijno-patriotyczny”. W *Dzienniku Chicagowskim* R. 17: 1906 nr 40: 21 II s. 1 (zob. poz. 451) podano wydawcę i redaktora *Echa*... i stwierdzono, że „jest gazetą jedynie tylko biznesową, i ma na celu sprzedaż farm i lotów – a więc nie jest gazetą założoną dla Polaków i intelektualnego podniesienia tychże”, natomiast w R. 19: 1908 nr 118: 19 V s. 6 poinformowano, że T. Śnieżyk to „były redaktor upadłego «*Echa Kanadyjskiego*», pisma liberalnego obliczonego na wyzysk naszego ludu”. W *Gazecie Katolickiej w Kanadzie* R. 1: 1908/09 nr 1: 17 III s. 1 (zob. poz. 286) wspomniano, że *Echo Kanadyjskie* powstało wyłącznie dla zysku materialnego, redaktorem po T. Śnieżyku został Stefan Malczewski, a przyczyną jego upadku było złe kierownictwo redaktorów, którzy nie przyczyniali się do rozwoju pisma, pozyskiwania przyjaciół oraz wywierali zły „wpływ na ogół”.

The Canadian Newspaper Directory 1907 s. 200 (zob. poz. 8) rejestruje *Echo*... jako niezależny tygodnik wydawany od r. 1906 w czwartki przez *Polish Printing Co.* o formacie 22 cale i podaje przybliżony nakład powyżej 750 egz.

Fiebig J.: *Prasa polonijna w Kanadzie*... s. 87, 100 (zob. poz. 281) twierdzi, że pismo wychodziło w l. 1905-1906 lub 1906-1908, miało charakter handlowy, a wydawane było przez kanadyjską kompanię *Polish Printing Co.*, zainteresowaną osadnictwem na terenach zachodniej Kanady.

286. *Gazeta Katolicka w Kanadzie*. [Tygodnik]. Wyd. *West Canada Publishing Co.* Winnipeg, Man[itoba] R. 1: 1908/09 – R. 44: 1951. 2°.

Motto: Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!

Wychodzi od 17 III 1908 do 31 X 1951.

Co najmniej od R. 4: 1911/12 od nr 18: 12 VII 1911 brak motta.

Od R. 33: 1940 tyt.: *Gazeta Polska w Kanadzie*. Od R. 42: 1949 tyt.: *Gazeta Polska*. W r. 1951 *Gazeta*... połączyła się z *Głosem Polskim* wychodzącym w Toronto.

N. W. Ayer & Son's *American Newspaper Annual*... 1911 s. 1041, 1912 s. 1050, 1913 s. 1055, 1914 s. 1076, 1915 s. 1087, 1916 s. 1090, 1917 s. 1092, 1918 s. 1116 (zob. poz. 2) podaje następujące nakłady: w r. 1911 – 7675 egz., w r. 1912 – 7 tys. egz., w r. 1913 – 7900 egz., w l. 1914-1915 – 7 tys. egz., 1916 – 8 tys. egz., w r. 1917 – 8500 egz. i w r. 1918 – 8692 egz.

Paczkowski A.: *Prasa polonijna w latach 1870-1939*... s. 73 (zob. poz. 57) podaje, że *Gazeta*... wydawana była przez zakon oblatów specjalizujący się w publikowaniu prasy dla różnych grup etnicznych, redaktorami byli kolejno: Adam [F.] Bloch, Maks [Maksymilian] Major i w l. 1912-1918 Jan S. Pazdor, nadzór nad pismem pełnili z reguły proboszczowie polskiej parafii Św. Ducha w Winnipeg, a nakład w l. 1911-1918 wynosił 7-9 tys. egz.

Albański Ł.: *Etniczność i dyskurs* s. 191-192 (zob. poz. 284) podaje, że *Gazeta*... wspierała kanadyjską Partię Konserwatywną, funkcję jej redaktora w l. 1910-1911 pełnił M. Major, który potem przeszedł do konkurencyjnego *Czasu* (zob. poz. 291), za jej profil odpowiadali o. Franciszek Kowalski i o. Władysław Grochowski, a od r. 1912 – J. Pazdor.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska*... s. 33 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą*... s. 58 (zob. poz. 17) mylnie odnotowują, że *Gazetę*... założono w r. 1907,

ten drugi podaje również, że wydawcą była: Canadian Publishers Katolicka Spółka Akc[yjna].

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (R. 1: 1908/09 nr 1-52), w Wojewódzkiej Bibl. Publicznej w Kielcach (R. 4: 1911 nr 18 – udośćniony też na stronie Świętokrzyskiej Bibl. Cyfrowej) oraz w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyła Stefanyka (R. 3: 1910 nr 30).

287. Gazeta Narodowa. Winnipeg, Manitoba 1913-1914?

Wychodzi od końca października 1913. Pismo nie odnaleziono.

O rozpoczęciu wychodzenia Gazety... poinformowały m.in. Wiarus R. 28: 1913 nr 48: 27 XI s. 5 (zob. poz. 835) i krakowski tygodnik Praca R. 2: 1913 nr 99: 26 XI s. 563 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1922), w którym podkreślono, że jest to pismo postępowe pragnące być „organem wszystkich braci i siostr do tej wielkiej rodziny polskiej należących, bez względu na ich przekonania społeczne, polityczne i religijne” i dodano, że jest ono w konflikcie z ukazującą się w tym samym mieście Gazetą Katolicką w Kanadzie (zob. poz. 286).

Fiebig J.: Prasa polonijna w Kanadzie... s. 88 (zob. poz. 281) odnotowuje Gazetę... jako tygodnik wychodzący do początku 1914 r. i będący organem Towarzystwa „Sokół”. W artykule A. Paczkowskiego: Prasa polska na obczyźnie... s. 252 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 584) podano, że wydawcami Gazety... byli E. Warszawski, Maks Major i Franciszek S. Szablewski, a do jej szybkiego upadku doprowadziło bankructwo jednego ze współników.

288. Gazeta Polska. Tygodnik. Wyd. spółka wydawnicza polska. Winnipeg, Manitoba 1906-1907.

Wychodzi prawdopodobnie od maja 1906 co najmniej do końca lutego 1907. Pismo nie odnaleziono.

O ukazaniu się nr 1(okazowego) poinformowano w Dzienniku Chicagoskim R. 17: 1906 nr 116: 22 V s. 5 (zob. poz. 451) gdzie podano też, że spółka wydająca Gazetę..., której zarządcą

jest Franciszek S. Szablewski, odkupiła drukarnię upadłego Głosu Kanadyjskiego (zob. poz. 289). W Narodzie Polskim R. 10: 1906 nr 24: 13 VI s. 4 (zob. poz. 636) wspomniano, że Gazeta... jest organem słowiańsko-emigracyjnego Klubu.

Przedruki z Gazety... zamieszczano w Dzienniku Chicagoskim jeszcze w R. 18: 1907 nr 27: 1 II s. 6 i nr 53: 4 III s. 3 – na tej podstawie ustalono przybliżony czas zakończenia ukazywania się pisma.

Gazeta Katolicka w Kanadzie R. 1: 1908/09 nr 1: 17 III 1908 s. 1 (zob. poz. 286) podała, że w skład spółki wydającej Gazetę Polską wchodził m.in. [L. de] Jurkowski, pismo było organem Klubu Liberalnego, jego pierwszym redaktorem był F. S. Szablewski, a po jego zwolnieniu [Franciszek] Sędziak, wydawcą – Spółka Strus Co. W artykule tym poinformowano również, że pismo upadło na skutek bankructwa Jurkowskiego, samobójstwa Strusia (Struśkiewicza) [Jan L. Struś] i rozpadu Klubu Liberalnego (przemianowanego na Klub Polski).

Lwowski dziennik Słowo Polskie R. 11: 1906 nr 540: 27 XI s. 4 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2318) w dziale pt.: Polacy w Ameryce. Pokłosie z prasy polsko-amerykańskiej zamieścił pogłoskę, jakoby Gazeta..., której właścicielem i redaktorem był dotychczas F. S. Szablewski, została przejęta przez spółkę wydawniczą Associated Polish Press będącą przedsiębiorstwem rosyjskiego Żyda [Maksa] Rabinowa.

Fiebig J.: Prasa polonijna w Kanadzie s. 86-87 (zob. poz. 281) twierdzi, że pismo było związane z Partią Liberalną, jego wydawcami byli L. de Jurkowski, F. S. Szablewski i Thiers, do których dołączyli potem Struś (Struśkiewicz) i F. Sędziak, a jego upadek nastąpił na skutek bankructwa Jurkowskiego i intryg parafii Świętego Ducha w Winnipeg.

289. Głos Kanadyjski. The Canadian Voice. Pierwsza gazeta polska w Kanadzie. Wychodzi każdego piątku. Red. St. Maślankiewicz. Winnipeg, Man[itoba] R. 1: 1904 – R. 2: 1905[?]. 2°.

Motto: Wiara. Ojczyzna. Oświata.

Wychodzi od 17 VI 1904 prawdopodobnie do lata 1905. Wydanie pisma poprzedził nieliczbowany numer okazowy dat. 10 VI, na podstawie którego sporządzono opis główny. W stopce red. na

s. 2 inny podtyt.: Tygodnik poświęcony sprawom polsko-katolickiego ludu w Kanadzie i północnej Ameryce.

Wg Franciszka Wiarowskiego, kanadyjskiego korespondenta lwowskiej Gazety Narodowej R. 44: 1904 nr 234: 13 X s. 1 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 877), było to wychodzące od kilku miesięcy pismo popierające partię konserwatywną. Wychodzący w Petersburgu Kraj R. 24: 1904 nr 42(1163): 28 X s. 12 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5041) podaje, że Głos... był pismem założonym z inicjatywy konserwatystów przed wyborami mającym zachęcać Polaków do głosowania przeciwko rządzącym liberałom. Dziennik Chicagoski R. 15: 1904 nr 301: 27 XII s. 4 (zob. poz. 451) poinformował, że do jego redakcji nadesłano nr 26 Głosu Kanadyjskiego dat. 23 XII, wydawcą pisma jest spółka Polish Printing and Publishing Co., a funkcję redaktora od niedawna pełnił Adam [F.] Bloch, który zastąpił Czesława [P.] Kamińskiego.

W Dzienniku Chicagoskim R. 17: 1906 nr 116: 22 V s. 2 podano, że drukarnia upadłego Głosu... została wykupiona przez spółkę wydającą Gazetę Polską (zob. poz. 288).

W Gazecie Katolickiej w Kanadzie R. 1: 1908/09 nr 1: 17 III s. 1 (zob. poz. 286) poinformowano, że Głos Kanadyjski założono bez dobrego rozplanowania wydatków, przez co później nie był on w stanie się utrzymać, a redaktor pisma i zarazem zarządca drukarni nie dbał dostatecznie o rozwój wydawnictwa. Z tego powodu proboszcz parafii Św. Ducha, ks. Wojciech Kulawy, zmuszony był zamknąć pismo.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1906 s. 964, 1907 s. 976, 1908 s. 979, 1909 s. 985 (zob. poz. 2) rejestruje Głos Kanadyjski jako pismo wydawane od 1904 r. przez Polish Printing and Publishing Co.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 50 (zob. poz. 17) podaje, że pismo wychodziło w l. 1904-1905. Wg: Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 31 (zob. poz. 278) pismo upadło wkrótce po założeniu w r. 1904.

Turek V.: The Polish-language press... s. 101, 149 (zob. poz. 280) informuje, że oficjalnie wydawcą pisma była firma Polish Printing and Publishing Co., ale w rzeczywistości funkcję tę pełnił W. Kulawy, który otrzymywał na ten cel subsydia od abp. Adélarda Langevina. Autor ten

twierdzi także, że pismo współpracowało z klerem katolickim i dostawało wsparcie od lokalnej Partii Konserwatywnej, pierwsze numery podpisał jako redaktor St. Maślankiewicz, ale w rzeczywistości prace redakcyjne wykonywał Czesław P. Kamiński, którego potem zastąpił Adam [F.] Bloch. Pismo upadło latem 1905 r. z powodu braku prenumeratorów i problemów finansowych. W pracy tej wspomniano też, że nr 1: 17 VI i nr 9: 19 VIII zostały złożone pod kamieniem węgielnym Szkoły Św. Ducha w Winnipeg 24 VIII 1904 r.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 11 s. 53 (zob. poz. 274) twierdzi, że pismo powstało w r. 1900, jego zarządcą w r. 1904 był Adam Bloch i miało charakter „klerykalny”. Makowski W. B.: History and Integration of Poles... s. 188 (zob. poz. 282) błędnie podaje nazwisko pierwszego redaktora – S. Maszenkiewicz i twierdzi, że pismo przetrwało do 1908 r., ale z braku prenumeratorów w 1906 r. zostało sprzedane firmie, która założyła Gazetę Polską.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Kórnickiej PAN (1904 nr okazowy).

290. Prawda. Tygodnik. Red. i wyd. ks. W[ilhelm M.] Błażowski. Winnipeg, Manitoba 1905-1906?

Pismo nie odnalezione, organ polskokatolickiej parafii Matki Boskiej Częstochowskiej.

Wielkopolanin R. 7: 1905 nr 9: 2 III s. 4 (zob. poz. 842) oraz Ameryka-Echo R. 18: 1905 nr 10: 11 III s. 5 i nr 12: 25 III s. 8 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) opisały aresztowanie ks. W. Błażowskiego, proboszcza polsko-katolickiego kościoła parafialnego w Winnipeg, pod zarzutem oczerniania ks. Karola Groetschla na łamach Prawdy.

W korespondencji z Winnipeg od Jana Marskiego zamieszczonej w Kurjerze Polskim R. 18: 1905 nr 92: 20 IV s. 6 (zob. poz. 610) wspomniano, że jako wydawca Prawdy podpisany jest p. Olsz [pseud.?], a Błażowski jest głównym kierownikiem pisma. O artykułach publikowanych w wydawanym przez ks. Błażowskiego piśmie wspomniano jeszcze w Ameryka-Echo R. 18: 1905 nr 48: 2 XII s. 4.

Fiebig J.: Prasa polonijna w Kanadzie... s. 86, 96 (zob. poz. 281) twierdzi, że Prawda. (The Truth) wychodziła w l. 1905-1906 jako organ parafii Polskiego Kościoła Narodowego i powstała

w odpowiedzi na ataki księży oblatów z parafii Św. Ducha w Winnipeg prowadzone za pośrednictwem pisma Głos Kanadyjski (zob. poz. 289).

Czasopisma 1914-1918

291. Czas. The Times. Jedyny postępowy tygodnik polski w Kanadzie. Wychodzi każdej środy. Published by The Canada North-West Publishing Co. Ltd., [red. Maksymilian Major]. Winnipeg, Man[itoba] [R. 1]: 1914 – R. 2: 1915, R. 2[!]: 1916 – R. 31: 1945, R. 31[!]: 1946 – R. 47: 1962, R. 47/9[!]: 1963, R. 50: 1964 – R. 90: 2004. [Druk. Czasu]. 2°.

Wychodzi co najmniej od grudnia 1914 do 29 VI 2004. Numerów z r. 1914 nie odnaleziono, opis główny na podstawie no 1: 5 I z R. 2: 1915 r., w winiecie podtyt. przetłumaczony również na jęz. angielski, w stopce red. podtyt.: Postępowy tygodnik polski w Kanadzie.

W r. 2004 w nr 24: 22 VI na s. 2 zawiadomiono, że Czas połączył się z wydawanym od 1933 r. w Toronto pismem Związkowiec i od lipca zacznie wychodzić w ich miejsce pismo Czas-Związkowiec.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1916 s. 1090, 1917 s. 1092, 1918 s. 1116 (zob. poz. 2) rejestruje Czas jako tygodnik postępowy wydawany od 1915 r. przez Polish National Publishing Co., którego redaktorem od 1917 r. był Max Major, a treść od 1917 r. poświęcona była sprawom polskim.

The Canadian Newspaper Directory 1919 s. 187 (zob. poz. 8) rejestruje Czas jako niezależny tygodnik wydawany od r. 1915 przez The Can. North West Pub. Co., manager A. Dojacek i podaje przybliżony nakład: powyżej 3 tys. egz.

M. Szwej (zob. Literatura poz. b) podaje, że pochodzący z Czech Karol[!] Dojacek latem 1914 r. rozpoczął wydawanie trzech świeckich pism: w jęz. ukraińskim, chorwackim i polskim, a redaktorem polskiego Czasu został były nauczyciel Maksymilian Major. J. Mroczkowski (zob. Literatura poz. c.) twierdzi, że tygodnik Czas powstał w grudniu 1914 r., kiedy to czeski kupiec Dojacek założył firmę National Press Ltd., która wydawała to pismo i do 1927 r. zajmowała się jego kwestiami finansowymi i administracyjnymi.

W artykule A. Paczkowskiego: Prasa polska na obczyźnie... W: Prasa polska w latach 1864-

1918 s. 252 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 584) odnotowano, że Czas zaczął się ukazywać od 15 IV 1915 r., jego wydawcą był Franciszek Dojaček, a jego nakład wahał się od 3 do 4 tys. egz.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 36 (zob. poz. 278) mylnie podaje, że Czas założono w r. 1913.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1915-1918 udostępnionych na stronie University of Manitoba Libraries (1915 nr 1-2; 1916 nr 3-51; 1917 nr 1-40, 42-52; 1918 nr 1-12, 14-42, 44-52).

Literatura:

a. Heydenkom Benedykt: Ukłony na jubileusz „Czasu”. Czas R. 69: 1974 nr 43 s. 7.

b. Szwej Mieczysław: Jubileusz tygodnika polonijnego. (60-lecie „Czasu” w Winnipegu). *Kultura*. Paryż 1974 nr 6(321) s. 117-118.

c. [Mroczkowski Jerzy] JM.: Jak powstawała polska spółka wyd. „Czas”. Czas R. 70: 1984 nr 47: 24 XI s. 2.

d. H. A.: Diamentowy jubileusz „Czas-u”. Krótki zarys historyczny. Czas R. 76: 1990 nr 40 s. 4-5.

e. Potocki Karol: O czym pisał „Czas” w latach 1914-1918. Czas R. 76: 1990 nr 40 s. 11-15.

f. Mroczkowski Jerzy: 80 lat tygodnika „Czas” w Kanadzie. Czas R. 80: 1994 nr 40 s. 11.

Kalendarze 1914-1918

292. Pierwszy Polski Kalendarz dla Kanady na rok... Montreal 1915. Nakładem i drukiem W. S. Ortela i Sp. 8°.

Wydawnictwo zawiera głównie ogłoszenia, w części literacko-informacyjnej wydrukowano m.in. wiersze i humoreski, wiadomości o ustroju i prawach małżeńskich w Stanach Zjednoczonych Ameryki oraz o historii, rządzie, prawach małżeńskich i przepisach pocztowych Kanady.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu.

p. STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI

Materiały i opracowania

293. [Wójcicki Kazimierz Władysław] W.: Literatura polska w Ameryce. *Biblioteka Warszawska. Pismo poświęcone naukom, sztukom i przemysłowi* 1876 t. 143 s. 160-162.

Dotyczy pism: *Gazeta Polska* w Chicago (zob. poz. 504), *Gazeta Polska Katolicka* (zob. poz. 503).

294. [Miłkowski Zygmunt] Milk. Zyg. [pseud.]: *W Ameryce. Głos. Tygodnik literacko-społeczno-polityczny* R. 2: 1887 nr 40 s. 625.

Artykuł omawia treść kilkunastu numerów wybranych dzienników polonijnych, m.in. *Zgody* (zob. poz. 854), *Wiarusa* (zob. poz. 835), *Polaka w Ameryce* (zob. poz. 707), *Krytyki* (zob. poz. 583), *Gazety Polskiej w Nebrasce* (zob. poz. 505).

295. Przegląd piśmiennictwa polskiego w Ameryce. *Dziennik Chicagoski* R. 3: 1892 no. 46 s. 2, no. 47 s. 2, no. 51 s. 2, no. 53 s. 2, no. 58 s. 2, no. 59 s. 2, no. 61 s. 2, no. 63 s. 2, no. 69 s. 2.

Artykuł cykliczny, omawiający krytycznie konkurencyjne tytuły prasowe oraz przybliżający okazyjnie rys historyczny wybranych czasopism.

296. Łuczycy Zdzisław: *Album opisowo-obrazowy emigracji polskiej w Ameryce*. Z. 1. Manitowoc, Wis. 1893 Druk. „Dzwon” i „Gość” 4° ss. 61, fot., ilustr.

M.in. o czasopismach: *Polanin* (zob. poz. 708), *Orzeł Biały*. Milwaukee 1888-1890 (zob. poz. 686), *Zgoda* (zob. poz. 854), *Przyjaciel Ludu* (zob. poz. 752), *Krytyka* (zob. poz. 583), *Praca*. Milwaukee 1893 (zob. poz. 724), *Kuryer Polski*. Milwaukee 1888-1962 (zob. poz. 610), *Opiekun* (zob. poz. 677).

297. Nagiel Henryk: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce i jego 30-letnie dzieje*. (Referat przeznaczony na wystawę Kościuszkowską 1894 r. we Lwowie). Chicago 1894 Nakładem Kom[itetu] Centr[alnego] Obesłania Wystawy Lwowskiej przez Polonię Amerykańską, Drukiem Spółki Nakładowej Wydawnictwa Polskiego w Ameryce 16° ss. 130.

Nagiel Henryk: *Odezwa w sprawie referatu o dziennikarstwie polsko-amerykańskim*. *Dziennik Chicagoski* R. 5: 1894 nr 42 s. 2.

Przedruk referatu znajduje się w *Dzienniku Chicagowskim* R. 5: 1894 dodatek do nr 104 s. 6, nr 105 s. 4, nr 106 s. 5, dodatek do nr 110 s. 6,

nr 112 s. 4, nr 113 s. 4, nr 114 s. 4, nr 115 s. 3, dodatek do nr 116 s. 5, nr 119 s. 4, nr 120 s. 4, nr 121 s. 3, dodatek do nr 122 s. 6, nr 123 s. 4 (zob. poz. 451).

Słupski Zygmunt: *Protest przeciw broszurze H. Nagla*. *Nowe Życie* R. 5: 1894 nr 27 s. 1.

298. *Ciemne i jasne gwiazdy*. *Kuryer Polski*. Milwaukee R. 9: 1896 nr 167 s. 2.

M.in. o czasopismach: *Polak w Ameryce* (zob. poz. 707), *Wiara i Ojczyzna*. Chicago 1887-1897 (zob. poz. 833), *Dziennik Chicagoski* (zob. poz. 451), *Dziennik Polski* (zob. poz. 459), *Zgoda* (zob. poz. 854), *Gazeta Polska w Chicago* (zob. poz. 504).

299. Ślisz Stanisław: *Krótki rzut oka na polsko-amerykańską prasę dla polsko-kat[olickiego] kongresu*. *Polak w Ameryce* R. 10: 1896 nr 154 s. 1, nr 155 s. 1, nr 156 s. 1, nr 157 s. 1.

Artykuł pierwotnie został wygłoszony jako referat na Polsko-Katolickim Kongresie w Buffalo w 1896 r. Autor omawia historię polskojęzycznej prasy w Stanach Zjednoczonych, dając krótką charakterystykę niektórych tytułów.

300. *Piśmiennictwo polskie w Ameryce*. *Zgoda* R. 19: 1900 nr 1 s. 1.

Spis 46 tytułów czasopism wydawanych w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

Toż przedruk: *Dziennik Poznański* R. 42: 1900 nr 33 s. 4.

301. *Polacy w Ameryce Północnej*. *Gazeta Handlowo-Geograficzna* R. 6: 1900 nr 1 s. 6-7.

M.in. o czasopismach w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

302. *Barszczewski Stefan: Polacy w Ameryce. Zarys obecnego stanu wychodźstwa[!] polskiego w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej*. Warszawa 1902 Nakładem i drukiem M[ichała] Arcta 16° ss. 89. *Książki dla Wszystkich*.

Na s. 52-64 rozdział VI o prasie polskiej w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

303. Prasa polska w Ameryce. *Gazeta Handlowo-Geograficzna* R. 8: 1902 nr 7/8 s. 60.

O nakładach czasopism w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

304. Koliński Andrzej: Rozwój kolonii polskiej w Shamokin, Pa. *Ameryka-Echo* R. 17: 1904 no. 39 s. 5, no. 40 s. 6, no. 41 s. 6, no. 43 s. 6.

W no 41 s. 6 rozdział V pt.: Miejscowa literatura. Dotyczy m.in. pism: Przyjaciół Ludu (zob. poz. 749), Polska i Litwa (zob. poz. 716), Iskra (zob. poz. 558), Siła i Postęp (zob. poz. 770), Przyjaciół Górnika (zob. poz. 748).

305. Przewodnik adresowy firm polskich w Detroit, Mich. oraz Historia osady i parafii polskich w tym mieście. Książka pamiątkowa z życia Polaków na obczyźnie, rok 1907. Wyd. Wincenty Smolczyński. [Detroit 1907] Drukował Marcin J. Burzyński ss. 242.

Na okładce inna wersja tytułu. Na s. 63-65 fragment pt.: Krótka Historia Rozwoju Gazet Polskich w Detroit.

306. Włodek Ludwik: Polacy w Ameryce Północnej. Dziennikarstwo i literatura. *Tygodnik Ilustrowany* 1907 nr 8 s. 157-160, nr 9 s. 177-181.

Artykuł zawiera m.in. omówienie najważniejszych polskich czasopism, a także oceny i uwagi ogólne na temat jakości dziennikarstwa i wydawnictw.

307. Polska zaoceanowa. Z życia Polaków w Ameryce. Stowarzyszenia, zakłady, prasa i ludzie. *Świat. Pismo tygodniowe ilustrowane* R. 3: 1908 nr 5 s. 12-15.

308. Nałęcz Władysław: Życie Polaków w New Yorku. *Ameryka-Echo* R.(Vol.) 22: 1909 no. 34 s. 2-22.

Na s. 18-19 część poświęcona prasie pt.: Pisma polskie w New Yorku, która oprócz historii czasopism zawiera także biogramy dziennikarzy.

Toż przedruk: Polacy w New Yorku. [Toledo 1910 Nakł. Antoni Alfred Paryski] 4° ss. 135.

Artykuł Wł. Nałęcza na s. 15-117. Drużek zawiera także teksty Józefa Mierzyńskiego i Józefa Sawickiego, którzy wraz z Nałęczem są wymieniani w niektórych katalogach jako autorzy całości.

309. Bielecki Jan: Na drugiej półkuli. *Świat. Pismo tygodniowe ilustrowane* R. 6: 1911 nr 42 s. 10.

Dotyczy prasy w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

310. Klimowicz Paweł: A[ntoni] A[lfred] Paryski jako redaktor i wydawca. *Rolnik* R. 21: 1912 nr 48 s. 12.

Artykuł zawiera krytyczną ocenę działalności A. A. Paryskiego.

311. Koniuszewski Władysław J.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce, jego braki, zadania i obowiązki. W: Sprawa polska w Ameryce Północnej na 1 Zjeździe Towarzystwa Literatów i Dziennikarzy Polskich w Syracuse, N. Y. w dniach 2 i 3 października 1911 r. Chicago 1912 8° s. 107-126.

312. Od „Ojczyzny” do „Dziennika dla Wszystkich”. *Dziennik dla Wszystkich* R. 6: 1912 no. 238 s. nlb. 2, 6.

Zawiera historię pism polskich ukazujących się w Buffalo, w tym informacje o składach redakcji, drukarzach i zecerach.

Ojczyzna. Buffalo 1885-1887 zob. poz. 673; Dziennik dla Wszystkich (tytuł pierwotny: Polak Amerykański) zob. poz. 706.

313. Czemu jest dziennikarstwo polskie w Stanach Zjednoczonych? *Praca. Tygodnik ludowy* R. 3: 1914 nr 131 s. 339-340.

314. Hausner Artur Walenty: Emigracja polska w Ameryce w czasie obecnej wojny. Kraków 1916 Nakładem Centr[alnego] Biura Wydawnictw NKN 8° ss. 86.

Na s. 31-36 rozdział o prasie.

315. Lewental Stefan S.: Prasa i cywilizacja. *Dziennik Związkowy Zgoda* R. 11: 1918 nr 12 cz. 1 s. 6.

Dotyczy m.in. historii prasy polskiej w Stanach Zjednoczonych.

316. Park Robert E[zra]: *The Immigrant Press and Its Control*. New York-London 1922 Harper & Brothers Publisher 8° ss. 518.

Książka zawiera m.in. informacje o polskiej prasie ukazującej się w Stanach Zjednoczonych. Zaprezentowane w niej dane statystyczne oparte są głównie na wydawnictwie N. W. Ayera (zob. poz. 2).

317. Haiman Mieczysław: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo. W: Księga pamiątkowa złotego jubileuszu osady polskiej i parafji sw.[!] Stanisława B[iskupa] i M[ęczennika] w Buffalo, New York 1873-1923. Buffalo, N. Y. 1923 Nakładem Komitetu Wydawniczego, Druk. „Telegramu” 4° s. 95-105.

Zawiera historię pism polskich ukazujących się w Buffalo, m.in. *Ojczyzny* (zob. poz. 673), *Polaka w Ameryce* (zob. poz. 707), *Posłańca Szkolnego* (zob. poz. 936).

318. Piotrowski Zygmunt [K.]: *Polski Ruch Socjalistyczny w Ameryce*. W: Księga pamiątkowa P. P. S. Warszawa 1923 Nakładem Spółki Nakładowo-Wydawniczej „Robotnik” 4° s. 256-265.

Autor omawia również polską prasę socjalistyczną ukazującą się w Stanach Zjednoczonych, m.in. pisma: *Robotnik*. Chicago-Brooklyn-New York-Detroit 1900-1967 (zob. poz. 761), *Światło*. Nowy Jork 1893 (zob. poz. 804), *Dziennik Ludowy* (zob. poz. 452), *Bicz Boży* (zob. poz. 437).

319. Szawleski Mieczysław: *Wychodźstwo*[!] polskie w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Lwów-Warszawa-Kraków 1924 Zakład Narodowy im. Ossolińskich 4° ss. 472.

Na s. 155-170 fragment o prasie polskiej, w tym pochodzące z *Kuryera Polskiego* (zob. poz. 610) zestawienie czasopism polskich na wychodźstwie do 1923 r.

320. Bauto Adam F[ranciszek]: *Wspomnienia z lat 1891-1926*. *Jedność-Polonia* R. 19/35: 1926 no. 52 cz. 2 s. 4.

Artykuł z numeru jubileuszowego, dotyczy historii m.in. następujących czasopism: *Polonia*. Baltimore-Newy Jork 1891-1905 (zob. poz. 712), *Kuryer Codzienny*. Baltimore (zob. poz. 600), *Przyjaciół Domu* (zob. poz. 747), *Wschód* (zob. poz. 849), *Tygodnik Nowojorski* (zob. poz. 815) oraz *Jedność*. Baltimore 1908-1946 (zob. poz. 560).

321. Kilka słów z historii osady polskiej w Baltimore, Maryland. *Jedność-Polonia* R. 19/35: 1926 no. 52 cz. 2 s. 1, 4.

Artykuł z numeru jubileuszowego. Dotyczy także historii polskiej prasy w Baltimore.

322. [Karnowski Jan] Janowicz [pseud.]: *Derdowski w Ameryce*. *Mestwin* R. 3: 1927 nr 11 s. 81-82.

Dotyczy Hieronima Derdowskiego, wydawcy m.in. pisma *Wiarus* (zob. poz. 835).

323. Prasa polska w Buffalo i początki „Dziennika”. *Dziennik dla Wszystkich* R. 22: 1927 no. 179 cz. 4 s. nlb. 1, 3.

Artykuł z numeru jubileuszowego z okazji 20-lecia *Dziennika dla Wszystkich* (tytuł pierwotny: *Polak Amerykański* zob. poz. 706).

324. Łukaszkievicz Czesław: Prasa polska w Stanach Zjednoczonych. *Kwartalnik Naukowy Instytutu Emigracyjnego i Kolonialnego oraz Przegląd Emigracyjny* R. 5: 1930 t. 3/4 s. 295-299.

Zawiera także wstęp dotyczący prasy ukazującej się przed 1918 r.

325. *Illinois Newspaper Directory. History of the Illinois Press Association*. [Ed. by Hiram Louis Williamson and others]. [Vol. 1: 1865-1934]. [Springfield, Ill.] 1934 Printed by Hartman-Jefferson Print. Co., Springfield, Ill. 4° ss. 744.

Wymienia m.in. pisma: *Zgoda* (zob. poz. 854), *Naród Polski* (zob. poz. 636), *Dziennik Zwią-*

kowy Zgoda (zob. poz. 462), Głos Polek (zob. poz. 513), Dziennik Chicagoski (zob. poz. 451).

326. Baré Franciszek S.: Historia urzędowych pism Zjednoczenia P. R. K. w Ameryce. W: 65 lat Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce 1873-1938. Chicago, Ill. 1938 Nakładem Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Am[eryce] s. 42-44.

Dotyczy następujących czasopism: Gazeta Polska Katolicka (zob. poz. 503), Wiara i Ojczyzna (zob. poz. 833) oraz Naród Polski (zob. poz. 636).

327. Bolek Francis: Who is who in Polish America. Sharon, Pa. 1939 Sharon Herald Co. 8° ss. 32.

Wyd. 2 pt.: Who's who in Polish America. Greenville, Pa 1940 The Beaver Print Co. 8° ss. 161, nlb. 12.

Wyd. 3 pt.: Who's who in Polish America. A Biographical Directory of Polish-American Leaders and Distinguished Poles Resident in the Americas. New York 1943 Harbinger House 8° ss. 579, nlb. 2. Toż reprint: New York 1970 Arno Press and The New York Times.

Zawiera biogramy redaktorów, Wydawców i drukarzy.

328. Olszyk Edmund: The Polish Press in America. A Thesis Presented to the Faculty of the Graduate School, Marquette University, in Part Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts in Journalism. Milwaukee, Wis. 1940 Marquette University Press 8° ss. nlb. 7, 95.

Na s. 76-91 wykaz czasopism ukazujących się w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

Rec.: Swastek Joseph, *Polish American Studies* Vol. 4: 1947 No. 1/2 s. 54-56.

329. Wachtl Karol [Henryk]: Polonja w Ameryce. Dzieje i dorobek. Słowo wstępne napisał ks. Władysław Zapala. Filadelfia 1944 Nakł. autora 8° ss. 466.

Na s. 200-231 rozdział XI: Prasa.

Rec.: C. S., *Polish American Studies* Vol. 2: 1945 No. 3/4 s. 114-115.

330. Antoni A[lfred] Paryski. Życie, prace i czyny. 1865-1935. Toledo, Oh. [1945] „Ameryka-Echo” 8° ss. 71, nlb. 1, ilustr.

Szkic biograficzny A. A. Paryskiego, wydawcy m.in. Ameryki (zob. poz. 431).

331. Bonikowski Samuel: The Polish Press in Wisconsin. *Polish American Studies* Vol. 2: 1945 No. 1/2 s. 12-23.

332. T. S.: Codzienna prasa polonijna w Ameryce (rys historyczny). *Wiedza o Polonii Amerykańskiej* R. 1: 1947 nr 4 s. 51-52, nr 5 s. 63-64.

333. Zjednoczona Prasa Polska w Ameryce. Jak powstała Z.P.P.A., spisy i adresy pism, tytuły i nagłówki, ci którzy odeszli. Wydał Kongres Polonii Amerykańskiej na Konwencję w Philadelphii w maju 1948. Chicago 1948 Wydawn. Kongresu Polonii Amerykańskiej 4° ss. 68, nlb. 1.

334. Kotowski Leonard J.: A History of Polish Periodicals at the Polish Seminary. *Polish American Studies* Vol. 6: 1949 No. 3/4 s. 87-98.

Omawia prasę wydawaną w polskim Seminarium św. Cyryla i Metodego w Detroit (później w Orchard Lake), m.in.: Niedziela. Detroit 1891-1908 (zob. poz. 640), Głos Studenta (zob. poz. 520), Wrzos (zob. poz. 848).

335. Parafia św. Stanisława B[iskupa] i M[ęczennika] w New Yorku 1874-1949. Red. Feliks Popławski. 1949 Allied Printing Trades Council, 292 4° ss. 175.

Na s. 41-43 fragment o prasie polskiej w Nowym Jorku.

Rec.: Maciejewski Richard J., *Polish American Studies* Vol. 7: 1950 No. 3/4 s. 121-122.

336. Kotowski Leonard J.: A History of English Periodicals at the Polish Seminary. *Polish American Studies* Vol. 7: 1950 No. 1/2 s. 23-30.

Omawia prasę wydawaną w polskim Seminarium św. Cyryla i Metodego w Detroit (później w Orchard Lake), m.in.: The Student Journal (zob.

poz. 788), *The Bludgeon* (zob. poz. 868), *The Tattler* (zob. poz. 954).

337. Waldo Artur L[eonard]: Sokolstwo przednia straż narodu. Dzieje idei i organizacji w Ameryce. T. 1. Pittsburgh, Pa. 1953 Nakładem Sokolstwa Polskiego w Ameryce ss. nlb. 4, 465.

Toż. T. 2 Pittsburgh 1956 ss. 555, ilustr.

Toż. T. 3 Pittsburgh 1972 ss. 420, nlb. 4, ilustr.

Toż. T. 4 Pittsburgh 1974 ss. 553, nlb. 3, ilustr.

Zawiera m.in. informacje o prasie, redaktorach, wydawcach i drukarzach.

338. Gebert Bolesław: Polska prasa robotnicza w USA. *Prasa Polska* R. 9: 1955 nr 7/8 s. 8-11, R. 13: 1960 nr 6 s. 16-19.

339. Grzybowska Zofia: A Contribution to Polish-American History. Nineteenth Century Catholic Serials in the United States. *Polish American Studies* Vol. 12: 1955 No. 3/4 s. 84-87.

Omawia badania Eugene P. Willginga i Herty Hatzfeld zob. poz. 21 i poz. 23.

340. Jarząbkowska R.: History of the Polish Press in Detroit. W: Poles in Michigan. Vol. 1. Detroit 1953 [druk 1955] The Poles in Michigan Association 8° s. 77-81.

341. Greff Thomas: The Polish Monthlies. *The Eagle* Vol. 20: 1957 s. 148-151.

342. Kowalski Anthony: The Polish Weeklies. *The Eagle* Vol. 20: 1957 s. 144-147, 173, 179, 185, 189.

Na s. 179, 185, 189 lista polskich tygodników w Stanach Zjednoczonych ukazujących się przed 1957 r.

343. Pietras Thomas, Adamitis John: The Polish Dailies. *The Eagle* Vol. 20: 1957 s. 142-143, 171-173.

Na s. 172-173 lista dzienników polskich w Stanach Zjednoczonych ukazujących się przed 1957 r.

344. Pietras Thomas: The Polish Press in America. *The Eagle* Vol. 20: 1957 s. 140-141, 171.

Krótkie omówienie historii polskiej prasy w Stanach Zjednoczonych od jej początków.

345. Szymanski Gerald: Miscellaneous Polish Publications. *The Eagle* Vol. 20: 1957 s. 152-153, 189, 199-200.

Zawiera informacje dotyczące polskich roczników (w tym kalendarzy), półroczników, kwartalników oraz półmiesięczników.

346. Ancilla M.: Catholic Polish Book Publishing in U. S. 1871-1900. *Polish American Studies* Vol. 16: 1959 No. 1/2 s. 1-11.

Artykuł omawia m.in. działalność polskich wydawców prasy i kalendarzy katolickich w Stanach Zjednoczonych.

347. Skrzypek Józef: Początki czasopiśmiennictwa polskiego w Stanach Zjednoczonych A[me-ryki] P[ółnocnej]. *Problemy Polonii Zagranicznej* T. 1: 1960 s. 155-186.

348. Bukowski Andrzej: Działalność literacka i społeczna Hieronima Derdowskiego w Ameryce (1885-1902). *Rocznik Gdański* R. 19/20: 1960/61 s. 83-161.

Dotyczy pism: *Gazeta Narodowa*. Detroit 1884-1885 (zob. poz. 498), *Pielgrzym Polski*. Detroit 1885-1886 (zob. poz. 700), *Wiarus*. Winona 1886-1919 (zob. poz. 835), *Kościuszko* (zob. poz. 573).

349. Stec Casimir: Pioneer Polish-American Publisher. *Polish American Studies* Vol. 18: 1961 No. 2 s. 65-83.

O ks. Zdzisławie Łuczyckim (1858-1927) – redaktorze, wydawcy, publicyście i działaczu polonijnym w Stanach Zjednoczonych Ameryki, związanym z pismami: *Wszystko przez Serce Jezusa i Maryi* (zob. poz. 850), *Dzwon Najśłodszego Serca Jezusa i Maryi* (zob. poz. 465), *Gość*

(zob. poz. 533), Biblioteczka Rodzinna (zob. poz. 435).

350. Fiebig Jan: Sto lat prasy polonijnej w Ameryce. *Panorama. Śląski tygodnik ilustrowany* 1963 nr 46(497) s. 10-11.

Dotyczy pism: Poland. Nowy Jork 1841, Echo z Polski (zob. poz. 479), Orzeł Polski (zob. poz. 691), Swoboda (zob. poz. 790) oraz Kurjer Polski (zob. poz. 610).

351. Różański Edward [C.]: 100-lecie prasy polskiej w Ameryce. Referat wygłoszony na Kongresie Pol[sko]-Amerykańskiego Stow[arzyszenia] Historycznego w Filadelfii w r. 1963. Chicago 1963 8° ss. nlb. 16.

Rec.: Zyzniewski Stanley J., *Polish American Studies* Vol. 21: 1964 No. 1 s. 64.

352. Skrzypek Józef: Czasopiśmiennictwo polskie w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej pod koniec XIX wieku (1886-1900). Przegląd bibliograficzno-materiałowy. *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* T. 3: 1963 z. 1 s. 126-169.

353. Umiński Zygmunt H.: Stulecie prasy polskiej w Ameryce. *Ameryka-Echo* R. 100: 1963 nr 16 s. 4, nr 22 s. 6.

W artykule omówiona jest m.in. rola Polsko-Amerykańskiego Towarzystwa Historycznego w zorganizowaniu obchodów rocznicy powstania prasy polskiej w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

354. Iwicki John: The First One Hundred Years. A Study of the Apostolate of the Congregation of the Resurrection in the United States 1866-1966. Rome 1966 Gregorian University Press 8° ss. 298, nlb. 48.

Na s. 196-220 rozdział o czasopismach wydawanych przez zakon zmartwychwstańców.

355. Z historii prasy polskiej w Milwaukeee. *Dziennik Związkowy Zgoda* R. 58: 1966 no. 273 s. 13.

Zapis jednej z audycji radiowych emitowanych w Polskim Programie Radiowym stacji WMIL-FM

w cyklu pt.: Co słyhać na Polonii? – Wybór wiadomości miejskich, podawanych przez prof. Szymona St. Deptułę.

356. Miąsło Józef: Dzieje oświaty polonijnej w Stanach Zjednoczonych. Warszawa 1970 PWN 8° ss. 303, nlb. 1.

Na s. 59-95 rozdział III pt.: Początki organizacji polonijnych i prasy polskiej.

357. Waldo Artur L[eonard]: Journalists – Early Polonia's Trail Blazers. Phoenix 1971 U. S. Population Ethnohistorical Research Center of Arizona 4° ss. 15.

Dotyczy m.in. dziennikarzy pism: Echo z Polski (zob. poz. 479), Orzeł Polski (zob. poz. 691), Pielgrzym (zob. poz. 699), Gazeta Polska Katolicka (zob. poz. 503).

358. Włoszczewski Stefan: Polonia amerykańska: szkice historyczne i socjologiczne. Wstęp Mieczysław Fudali. Warszawa 1971 Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza 16° ss. 262.

Na s. 106-137 fragment o prasie.

359. Flisiński Wacław Stefan: Indeks prasy polonijnej w Stanach Zjednoczonych Am[eryki] Płn. [Północnej] za lata 1842-1972. New York 1972 ss. 17, nlb. 20.

Odbitka fragmentu maszynopisu nie opublikowanej, zaginionej pracy tegoż autora pt.: Rys dziejowy i historyczny prasy polonijnej w Ameryce 1842-1972.

Na nieliczbowanych stronach część ze stron tytułową: Flisiński W. S.: Indeks nazwisk zespołów redakcyjnych prasy polskiej w Ameryce za lata 1842-1972. New York 1972.

Zob. także poz. 369 oraz poz. 368.

360. Groniowski Krzysztof: Polonia amerykańska a narodowa demokracja (1893-1914). *Kwartalnik Historyczny* R. 79: 1972 nr 1 s. 24-55.

Zawiera m.in. informacje o dziennikarzach i redaktorach czasopism: Zgoda (zob. poz. 854), Sokół (zob. poz. 778), Dziennik Narodowy (zob. poz. 454), Sztandar (zob. poz. 792).

361. Historia Polski. T. 3: 1850/1864-1918. Cz. 2: 1900-1914. Pod red. Żanny Kormanowej i Walentyny Najdus. Oprac. Józef Chlebowczyk [i in.]. Warszawa 1972 PWN 4° ss. 992, ilustr.

Na s. 751-753 o prasie w Stanach Zjednoczonych.

362. Flisiński Waław Stefan: Rocznica prasy polonijnej w Ameryce 1842-1972. *Kalendarz Polski* R. 6: 1974 s. 147-151.

Zawiera m.in. ułożoną chronologicznie listę dzienników polskich ukazujących się w Stanach Zjednoczonych, wykaz nazwisk bardziej znaczących redaktorów i wydawców, a także informacje o nakładach wybranych tytułów.

363. Flisiński Waław Stefan: Polska prasa narodowa i klerikalno-narodowa Polonii amerykańskiej za lata 1863-1972. New York 1974 4° ss. 30.

364. Flisiński Waław Stefan: Polska prasa socjalistyczna i socjaldemokratyczna Polonii amerykańskiej 1884-1972 roku./ *Socialistic and Social Democratic Polish Press in America 1884-1972*. New York 1974 4° ss. 15.

365. Urbanski Adam: *Americanism and the Polish-American Press, 1916-1925*. Rochester, N. Y. 1974 University of Rochester 4° ss. XI, 175.

Maszynopis pracy doktorskiej obronionej pod kierunkiem prof. Milтона Bernana w 1975 r. na Wydziale Historii Uniwersytetu w Rochester.

366. Kolyszko Edward V.: Preserving the Polish Heritage in America: The Polish Microfilm Project. *Polish American Studies* Vol. 32: 1975 No. 1 s. 59-63.

Omówienie wyników projektu, w którym zmikrofilmowano czasopisma polonijne również z l. 1865-1918.

367. Brożek Andrzej: *Polonia amerykańska 1854-1939*. Warszawa 1977 Interpress 8° ss. 272.

Na s. 153-159 podrozdział pt. Prasa, a na s. 159-164 podrozdział: Ruch wydawniczy i piśmien-

nictwo, który zawiera m.in. informacje o kalendarzach.

Książka przetłumaczona na jęz. angielski (zob. poz. 389).

368. Flisiński Waław Stefan: *Alfabetyczny katalog redaktorów polonii amerykańskiej. Uzupełnienia 1842-1977*. New York 1977 8° ss. nlb. 6.

Odbitka fragmentu maszynopisu nie opublikowanej, zaginionej pracy tegoż autora pt.: *Rys dziejowy i historyczny prasy polonijnej w Ameryce 1842-1972*.

Zob. także poz. 359 oraz 369.

369. Flisiński Waław Stefan: *Tytuły polskiej prasy polonijnej w Ameryce 1842-1975. Alfabetyczny skorowidz polonijnych czasopism*. New York 1977 nlb. 39.

Odbitka fragmentu maszynopisu nie opublikowanej, zaginionej pracy tegoż autora pt.: *Rys dziejowy i historyczny prasy polonijnej w Ameryce 1842-1972*.

Zob. także poz. 359 oraz 368.

370. Groniowski Krzysztof: *Socjalistyczna emigracja polska w Stanach Zjednoczonych (1883-1914)*. *Z Pola Walki* R. 20: 1977 nr 1 s. 3-35.

Wspomina m.in. o czasopismach wydawanych przez socjalistów, takich jak: *Światło*. Nowy Jork 1893 (zob. poz. 804) i *Siła*. Buffalo-Nowy Jork 1896-1899 (zob. poz. 769).

371. Obidinski Eugene: *The Polish American Press. Survival through Adaptation*. *Polish American Studies* Vol. 34: 1977 No. 2 s. 28-55.

Artykuł zawiera m.in. statystykę, analizę treści i sposobów funkcjonowania prasy polskiej w Stanach Zjednoczonych od początku jej istnienia.

372. Chojnacki Władysław, Drzewieniecki Walter M.: *Towards a Bibliography of American Polonia*. *Polish American Studies* Vol. 35: 1978 No. 1/2 s. 54-77.

Na s. 68-77 przegląd bibliografii i opracowań dotyczących prasy polskiej w Stanach Zjednoczonych.

373. Drzewieniecki Walter M.: Prasa polska w Buffalo i okolicy. *Przegląd Polonijny* R. 4: 1978 z. 1 s. 99-110.

374. Kowalik Jan: The Polish Press in America. San Francisco, Cal. 1978 R. & E. Research Associates 4° ss. IV, 76, ilustr.

Na s. 2-11 rys historyczny prasy polskiej w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

Zob. także poz. 385.

Rec.: Nir Roman, *Roczniki Biblioteczne* R. 23: 1979 s. 345-354; Jelenkowski Marian M., *Rocznik Polonijny* R. 3/4: 1982/83 [druk.] 1987 s. 183-188; Hapak Joseph T., *Polish American Studies* Vol. 41: 1984 No. 2 s. 87-88.

375. Kowalik Jan: The Polish-American Press. *Migrant Echo* Vol. 7: 1978 No. 2 s. 76-85.

376. Pacyniak Bernard: An Historical Outline of the Polish Press in America. W: Poles in America. Bicentennial Essays. Ed. Frank Mocha. Stevens Point, Wis. 1978 Worzalla Publishing Co. s. 509-530.

377. Nir Roman: Prasa polska w Ameryce. *Weteran* R. 60: 1979 nr 696 s. 11-12.

378. Sources for the Study of Migration and Ethnicity. A Guide to Manuscripts in Finland, Ireland, Poland, The Netherlands, and the State of Michigan. Ed. Francis X. Blouin, Robert M[ark] Warner. Ann Arbor 1979 The Bentley Historical Library 4° ss. VI, 337.

Zawiera także informacje o czasopismach znajdujących się w niektórych omawianych archiwach i bibliotekach.

379. Szydłowska-Ceglowa Barbara: Zygmunt J[ózef] Stefanowicz dziennikarz i działacz polonii amerykańskiej. *Przegląd Polonijny* R. 5: 1979 z. 3 s. 95-112.

Szkic biograficzny redaktora m.in. pism: *Naród Polski* (zob. poz. 636), *Polak w Ameryce* (zob. poz. 707), *Przewodnik Katolicki* (zob. poz. 744).

380. Chojnacki Wojciech: Czytelnictwo, piśmiennictwo i działalność wydawnicza polskiej grupy etnicznej w USA w latach 1870-1939. *Przegląd Polonijny* R. 6: 1980 z. 2 s. 115-123.

381. Haupt Kazimierz: Nieznany list Adama Bauto o prasie polonijnej w stanie Maryland w USA. *Przegląd Polonijny* R. 6: 1980 z. 1 s. 111-112.

List ten wykorzystał także T. Hollowak w swoim opracowaniu (zob. poz. 399).

382. Wawrykiewicz Małgorzata M.: Stan badań nad prasą polonijną w Stanach Zjednoczonych. *Przegląd Polonijny* R. 6: 1980 z. 3 s. 65-85.

383. Polish Directory for the City of Chicago 1903. Reprinted with a New Introduction by Thomas L. Hollowak. Chicago 1981 Polish Genealogical Society 8° ss. 39.

Na s. 20-21 wykaz czasopism polskich ukazujących się w Chicago.

Przewodnik pierwotnie ukazał się w *Dzienniku Chicagoskim* R. 14: 1903 nr 294: 18 XII cz. 2 s. 10-11, 14 (zob. poz. 451).

384. Jelenkowski Marian M.: Rozbieżności ideologiczne i programowe Polonii amerykańskiej i jej prasy w przededniu I wojny światowej. *Rocznik Polonijny* R. 3/4: 1982/83 s. 145-149.

385. Nir Roman: Prasa polonijna w Ameryce. *Collectanea Theologica* R. 52: 1982 nr 2 s. 197-206.

Artykuł rec. o książce: Kowalik Jan: The Polish Press in America. San Francisco, Cal. 1978 (zob. poz. 374).

386. Nir Roman: Źródła do historii Polonii. Orchard Lake, Mich. 1982 Wydawn. Centralnego Archiwum Polonii Amerykańskiej w Orchard Lake 8° ss. 344.

Zawiera m.in.:

Część II: Informator o archiwach, bibliotekach i muzeach polonijnych. W rozdziale 5 pt.: Informacja o prasie i kolekcjach, na s. 37-38 podano

wykaz dostępnych w Archiwum w Orchard Lake czasopism polonijnych, a na s. 38-39 tytułów zmirokofilmowanych.

Część III: Materiały źródłowe do historii polonijnych parafii w Archiwum w Orchard Lake. Na s. 126-135 w rozdziale 16 pt.: Jubileuszowe wydania polonijnej prasy omówiono treści jubileuszowych numerów m.in. wydawanego w Milwaukee Kurjera Polskiego (zob. poz. 610), Dziennika Chicagoskiego (zob. poz. 451) i Gońca Polskiego (zob. poz. 530), natomiast na s. 195-197 w rozdziale 24 pt.: Parafie Polsko Narodowego Kościoła opisano Kalendarz Narodowy. Scranton 1916-1937 (zob. poz. 1051).

387. Wieczerek Joseph W.: Recent Acquisitions of the Bishop Hodur Biography Commission. *PNCC Studies* Vol. 5: 1984 s. 43-53.

Artykuł zawiera także informacje o czasopiśmie odnalezionych przy okazji poszukiwania materiałów do biografii bp. Franciszka Hodura, m.in. o Pobudce (zob. poz. 702), Tygodniku Scrantonskim (zob. poz. 824), Gazecie Pensylwańskiej (lokalnego wydania Polonii. Baltimore-Nowy Jork 1891-1905 zob. poz. 712), Tygodniku Pensylwańskim (zob. poz. 817) oraz Nowym Świecie (zob. poz. 658).

388. Boruta Mirosław, Porebski Andrzej: The Polish Labor Press and Workers Acculturation in the United States, 1918-1929. W: *The Press of Labor Migrants in Europe and North America 1880s to 1930s*. Ed. by Christiane Harzig, Dirk Hoerder. Bremen 1985 Publications of the Labor Newspaper Preservation Project s. 487-503.

Na s. 487-489 wstęp poświęcony historii prasy polskiego ruchu robotniczego w Stanach Zjednoczonych przed 1918 r.

389. Brożek Andrzej: *Polish Americans 1854-1939*. Warszawa 1985 Interpress 8° ss. 274.

Na s. 154-160 podrozdział pt. Press, a na s. 160-165 podrozdział pt. The publishing movement and literature, która zawiera informacje m.in. o kalendarzach.

Książka przetłumaczona z jęz. polskiego (zob. poz. 367).

390. Nir Roman: Prasa, polityka i ekonomia Polonii w Milwaukee. *Gwiazda Polarna* R. 78: 1986 nr 6 s. 7.

Dotyczy pism: Kurjer Polski. Milwaukee 1888-1961 (zob. poz. 610), Nowiny Polskie. Milwaukee 1908-1949 (zob. poz. 651).

391. Kuzniewski J. A[nton]: The Polish-American Press. W: *The Ethnic Press in the United States. A Historical Analysis and Handbook*. Ed. by Sally M. Miller. New York 1987 Greenwood Press s. 275-290.

Rec.: Blejwas Stanisław A., *Polish American Studies* Vol. 46: 1989 No. 2 s. 82; Renkiewicz Frank, *The Journal of American History* Vol. 78: 1991/92 No. 1 s. 347-348; Wilson II Clint C., *Journal of American Ethnic History* Vol. 9: 1989/90 No. 1 s. 145-147.

392. Nir Roman: Stulecie Polskiego Seminarium w Orchard Lake w Stanach Zjednoczonych 1885-1985. Orchard Lake, Mich. 1987 Wydawn. Centralnego Archiwum Polonii Amerykańskiej w Orchard Lake 8° ss. 367.

Na s. 109-115 rozdział pt.: Niedziela – Tygodnikiem Seminarium Polskiego; na s. 117-123: Tygodnik Niedziela w służbie Polski; na s. 125-131: Śmierć ks. Józefa Dąbrowskiego w świetle prasy z 1903 roku; na s. 157-163: O Seminarium Polskim – biskupi, alumni, świeccy i prasa...; na s. 165-171: „Głos Studenta” miesięcznik studentów Seminarium Polskiego; na s. 223-229: „Wrzos” miesięcznik studentów Seminarium Polskiego; na s. 231-238: Czasopisma Szkół w Orchard Lake.

Niedziela. Detroit 1891-1908 zob. poz. 640; Głos Studenta zob. poz. 520; Wrzos. Orchard Lake 1913-1917 zob. poz. 848.

393. Babiński Grzegorz: Prasa polonijna w Stanach Zjednoczonych Ameryki. W: *Polonia amerykańska. Przeszłość i współczesność*. Pod red. Hieronima Kubiaka, Eugeniusza Kusielewicza i Tadeusza Gromady. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1988 Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawn. PAN s. 239-259.

Na s. 242-247 omówienie stanu badań, a na s. 247-248 informacje o prasie do 1939 r.

394. Walaszek Adam: Polscy robotnicy, praca i związki zawodowe w Stanach Zjednoczonych Ameryki, 1880-1922. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1988 Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawn. PAN 8° ss. 250.

Zawiera m.in. podrozdziały pt.: Organizacje i prasa polonijna wobec konfliktów w miejscach pracy oraz organizacji związkowych s. 106-112; Polonijna prasa i organizacje wobec wydarzeń lat 1900-1916 s. 155-159.

395. Nir Roman: Etniczność, życie społeczne i kulturalne Polonii. Stevens Point 1989 A. R. Po-ray Book Publishing 8° ss. 240.

Książka zawiera m.in. rozdziały: Historia, funkcje, zadania i rola prasy etnicznej w Stanach s. 37-43; Prasa, dziennikarze, drukarnie polonijne s. 157-163; Polonica w archiwach i bibliotekach amerykańskich s. 183-189.

Zob. także poz. 397.

396. Taras Piotr: Polonia w Detroit. Problem kulturowej tożsamości i społecznego awansu. Socjologiczne studium społeczności etnicznej w USA. Warszawa 1989 Pallotinum 8° ss. 289.

Na s. 235-247 rozdział poświęcony prasie polskiej w Detroit.

397. Nir Roman: Szkice z dziejów Polonii. Orchard Lake, Mich. 1990 Wydawn. Centralnego Archiwum Polonii Amerykańskiej w Orchard Lake 8° ss. 601.

Na s. 15-143 Część I pt.: Prasa, która omawia m.in. następujące tytuły: Dziennik Chicagowski (zob. poz. 451), Czas (zob. poz. 446), Dziennik dla Wszystkich (tytuł pierwotny: Polak Amerykański zob. poz. 706), Dziennik Narodowy (zob. poz. 454), Dziennik Polski. Detroit 1904-1989 (zob. poz. 460), Kuryer Polski. Milwaukee 1888-1962 (zob. poz. 610), Sokół. Chicago 1896-1905 (zob. poz. 778), Kalendarz Narodowy. Scranton 1916-1937 (zob. poz. 1051).

Publikacja jest kontynuacją książki pt.: Etniczność, życie społeczne i kulturalne Polonii (zob. poz. 395).

398. Pabis George S.: The Polish Press in Chicago and American Labor Strikes: 1892 to 1912. *Polish American Studies* Vol. 48: 1991 No. 1 s. 7-21.

399. Hollowak Thomas L.: Baltimore's Polish Language Newspapers. Historical & Genealogical Abstracts 1891-1925. Baltimore 1992 Historyk Press 8° ss. VIII, 86.

Publikacja zawiera wstęp dotyczący prasy polskiej w Baltimore oparty w dużej mierze na archiwalnym liście Adama Bautro, którego autor mylnie odczytał jako Adama Bartosza (zob. także artykuł K. Haupta poz. 381).

Główną zawartość publikacji stanowią przetłumaczone na jęz. angielski przedruki z niezachowanych czasopism z tego miasta, które były zamieszczone na łamach Dziennika Chicagoskiego (zob. poz. 451).

400. Paczkowski Andrzej: Współtwórcy prasy polonijnej w Stanach Zjednoczonych Ameryki (Władysław Dyniewicz, Michał Kruszką, Antoni A. Paryski). *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej* R. 31: 1992 nr 3/4 s. 101-108.

401. Walaszek Adam: Światy imigrantów. Tworzenie polonijnego Cleveland 1880-1930. Kraków 1994 Zakład Wydawn. Nomos 8° ss. 231, nlb. 9.

Na s. 41-44 podrozdział pt.: Prasa i organizacje polonijne.

Rec.: Reczyńska Anna, *Przegląd Polonijny* R. 21: 1995 z. 3 s. 131-133; Biernat Tomasz, *Etnografia Polska* T. 39: 1995 nr 1/2 s. 267-269.

402. Pula James S.: Polish Americans. An Ethnic Community. New York 1995 Twayne Publisher 8° ss. XII, 182, nlb. 4.

Na s. 30-31 podrozdział o historii polskiej prasy w Stanach Zjednoczonych.

403. Hollowak Thomas L.: A Brief History of Baltimore's Polonia. Baltimore 1996 Historyk Press 8° ss. nlb. 27.

Na nlb. s. 20-21 także informacje o historii prasy polskiej w Baltimore.

404. Drabik Michael: Diennikartsw[!] Polonijne w Buffalo. *Searchers* 1999 No. 21[23] s. 1, 4.

Artykuł zawiera listę czasopism polskich ukażujących się w Buffalo, z licznymi błędami ortograficznymi w tytułach.

405. Bekken Jon: Negotiating Class and Ethnicity. The Polish-Language Press in Chicago. *Polish American Studies* Vol. 57: 2000 No. 2 s. 5-29.

M.in. o czasopismach: Dziennik Chicagoski (zob. poz. 451), Dziennik Ludowy (zob. poz. 452), Naród Polski (zob. poz. 636), Dziennik Związkowy Zgoda (zob. poz. 462), Zgoda (zob. poz. 854).

406. Majewski Karen: Traitors and True Poles. Narrating a Polish-American Identity, 1880-1939. Ohio 2003 Ohio University Press Athens 8° ss. XVI, nlb. 3, 242. Ohio University Press and Polish and Polish-American Studies Series.

Na s. 30-52 rozdział II pt.: „Blessed Are the Light Bearers”: Polish-American Publishing before World War II.

407. Walaszek Adam: Tomasz Siemiradzki (1859-1940) – inteligent w polityce etnicznej. *Przegląd Polonijny* 2003 z. 1 s. 5-27.

Szkic biograficzny redaktora m.in. pism: Zgoda (zob. poz. 854) i Dziennik Związkowy Zgoda (zob. poz. 462).

408. Granacki Victoria: Chicago’s Polish Downtown. Charleston 2004 The Polish Museum of America, Arcadia Publishing 8° ss. 128. Images of America.

Na s. 69-80 o prasie polskiej w Chicago.

409. Nir Roman: Materiały archiwalne do badań emigracyjnej i polonijnej prasy w Archiwum Polonii w Orchard Lake, USA. W: Kultura książki i prasy polonijnej. Dziedzictwo narodowe i światowe. Pod red. Marii Kalczyńskiej, Danuty Sieradzkiej, Zdzisława Małeckiego. Katowice 2009 Wydawn. Uniw. Śląskiego 8° s. 224-240.

Autor omawia m.in. archiwa redakcji czasopism, spuściznę Wacława Stefana Flisińskiego

i materiały do historii dziennikarstwa polskiego w Stanach Zjednoczonych.

410. Łotysz Sławomir: Prasa polonijna wobec osiągnięć wynalazczych rodaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki. *Przegląd Polonijny* R. 37: 2011 z. 3 s. 67-80.

411. Polish American Encyclopedia, The. Ed. by James S. Pula. Jefferson-London 2011 McFarland & Company, Inc., Publishers 4° ss. 585.

Zawiera biogramy redaktorów, wydawców i drukarzy oraz hasła poświęcone poszczególnym tytułom prasowym i drukarniom.

412. Kiper Daniel: Stan i potrzeby badań nad prasą Polonii amerykańskiej przełomu XIX i XX wieku. *Przegląd Polsko-Polonijny* 2013 nr 5/6 s. 349-367.

413. Nir Roman: Archiwum Seminarium Polskiego w Orchard Lake w latach 1978-2008. *Studia Polonijne* T. 35: 2014 s. 7-44.

Na s. 15-16 informacja o zbiorach prasy polskiej w zasobie Centralnego Archiwum Polonii Amerykańskiej w Orchard Lake, a na s. 18 lista czasopism dostępnych tamże na mikrofilmach.

414. Jaroszyńska-Kirchmann Anna D.: The Polish Hearst: Ameryka-Echo and the Public Role of the Immigrant Press. Urbana-Chicago-Springfield 2015 University of Illinois Press 8° ss. 288. The History of Communication.

O Antonim Alfredzie Paryskim, wydawcy m.in. czasopisma Ameryka-Echo (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431).

Rec.: Kiper Daniel: William Hearts[!] po polsku, czyli Antoni A. Paryski i „Ameryka-Echo”. *Przegląd Historyczny* T. 108: 2017 z. 1 s. 127-135; Walaszek Adam, *Studia Migracyjne-Przegląd Polonijny/ Migration Studies-Review of Polish Diaspora* R. 44: 2018 nr 1(167) s. 325-328; Grondelski John M., *Studia Polonijne* T. 40: 2019 s. 413-414.

415. Kruszewska Mirosława: Polacy w Ameryce. Stevens Point, Wisconsin 2015 Point Publications 8° ss. 474.

Rozdziały 35-37 poświęcone czasopismom: Echo z Polski (zob. poz. 479), Dziennik Chicagowski (zob. poz. 451) i Gwiazda Polarna (zob. poz. 543).

416. Szymański Józef: Początki polskojęzycznej prasy katolickiej w Stanach Zjednoczonych (do roku 1890). *Scripta Historica* Nr 22: 2016 s. 47-62.

417. Polacy w Ameryce. Materiały z polsko-amerykańskiej konferencji naukowej z okazji 50-lecia Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce, 27-28 czerwca 2017 roku. T. 1./ Poles in America. Research papers presented at the Polish-American conference on the 50th anniversary of the Casimir Pulaski Museum in Warka, June 27-28, 2017. Vol. 1. Pod red. Macieja Kordasa, Karola Kucharskiego, Iwony Stefaniak. Warka 2017 Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego 8° ss. 517.

Zawiera m.in.: Kiper Daniel: Kazimierz Pułaski na łamach XIX-wiecznej prasy Polonii amerykańskiej s. 43-51; Rusinowa Izabella: Wacław Kruszcza – pierwszy historyk Polonii amerykańskiej s. 93-99.

418. Walaszek Adam: Stanisław Ślisz – dziennikarz amerykańskiej Polonii (1859-1908). *Studia Migracyjne - Przegląd Polonijny/ Migration Studies - Review of Polish Diaspora* R. 43: 2017 nr 1(163) s. 373-380.

419. Walaszek Adam: Zbigniew Edmund Brodowski – dziennikarz, literat i działacz Polonii amerykańskiej (1852-1901). *The Polish Migration Review./ Polski Przegląd Migracyjny* 2017 nr 2 s. 9-16.

420. Wasilewski Krzysztof: Polonijna prasa wydawana w Stanach Zjednoczonych w latach 1870-1924 w dostępie cyfrowym. *Toruńskie Studia Bibliologiczne* Vol. 11: 2018 nr 2(21) s. 115-135.

421. Kiper Daniel: Polscy imigranci w Stanach Zjednoczonych wobec konfliktu zbrojnego na Kubie w 1898 r. w świetle prasy polonijnej. *Studia Historica Gedanensia* T. 12: 2021 cz. 1 s. 306-330.

422. Nowosielska Elżbieta: Serialised Novels in the Polish Émigré Press in the USA, 1881–1918. *Acta Poloniae Historica* 2021 vol. 124 s. 207-238.

423. Kierłańczyk Karolina: Kształtowanie tożsamości Polonii amerykańskiej przez polskojęzyczną prasę w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Hieronim Derdowski i winoński „Wiarus” na tle publicystycznej działalności Michała Kruszczi i Antoniego Paryskiego. W: Emigracja kaszubska w Stanach Zjednoczonych. Historia i dziedzictwo./ Kashubian emigration in the United States. History and heritage. Praca monograficzna pod red. Daniela Kalinowskiego. Słupsk-Wejherowo 2022 Akademia Pomorska w Słupsku, Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie 8° s. 87-128.

Dotyczy przede wszystkim trzech czasopism: Wiarusa (zob. poz. 835), Kuryera Polskiego (zob. poz. 610) i Ameryki (zob. poz. 431).

Na s. 129-160 tłumaczenie artykułu na jęz. angielski.

424. Kiper Daniel: Figuralne motywy winietowe w polsko-amerykańskich pismach periodycznych przełomu XIX i XX wieku. *Almanach Historyczny* T. 24: 2022 s. 161-186.

425. Kiper Daniel: Wartość poznawcza listu do redakcji jako źródła wiedzy na przykładzie listów czytelników do redakcji pism Polonii amerykańskiej (przełom XIX i XX wieku). *Archiwum Emigracji. Studia – Szkice – Dokumenty* 2021/22 z. 29 s. 43-59.

Artykuł omawia listy do redakcji publikowane na łamach polskich czasopism w Stanach Zjednoczonych.

426. Wasilewski Krzysztof: Pamięć o powstaniu styczniowym na łamach prasy polonijnej w USA na przełomie XIX i XX w. *Rocznik Historii Prasy Polskiej* T. 25: 2022 z. 3(67) s. 5-24.

Artykuł analizuje publikacje z okazji kolejnych rocznic powstania styczniowego od 1888 do 1913 r.

427. Gerasik Janusz: Pierwsze polonijne „we-sołe gazetki” w Ameryce Północnej. Część I: Od „Osy” do „Kikiera”. *Rocznik Historii Prasy Polskiej* T. 26: 2023 z. 4(72) s. 5-36.

Artykuł dotyczy pism humorystycznych ukazujących się do 1895 r. Autor omawia także biografie redaktorów i twórców tych pism oraz kąciki humorystyczne w innych tytułach prasowych.

Osa. Nowy Jork 1886-1887 zob. poz. 694, Kiker zob. poz. 565.

428. Jarosz Agnieszka, Kiper Daniel: Norwidowskie tropy w prasie Polonii amerykańskiej przełomu XIX i XX wieku. *Studia Norwidiana* T. 41: 2023 s. 201-220.

429. Kiper Daniel: Rola prasy polonijnej w relacjach polsko-litewskich w Stanach Zjednoczonych na przełomie XIX i XX wieku. W: Polonijna Biblioteka Cyfrowa – zachować i promować polskie dziedzictwo narodowe. Pod red. naukową Dariusza Kuźminy. Warszawa 2023 Wydawn. Naukowe i Edukacyjne SBP s. 159-168.

Czasopisma 1865-1914

430. Abstynent. Pismo miesięczne poświęcone szerzeniu zupełnej wstrzemięźliwości. (Organ Kółka Wskrzesicieli). Wychodzi w połowie każdego miesiąca pod redakcją ks. dra W[ładysława] Kwiatkowskiego, C. R. [Congregatio a Resurrectione Domini Nostri Iesu Christi]. Chicago, Ill. – Philadelphia, Pa. R. 1: 1911 – R.(Vol.) 5: 1915. [Druk. Gazety Polskiej w Chicago]. 8°.

Wychodzi od kwietnia 1911 do 1 IV 1915.

W r. 1911 w no 1 na s. 15 poinformowano, że pismo drukowano w firmie drukarskiej pp. Dyniewiczów [Druk. Gazety Polskiej w Chicago]; w no 2 na s. 8 podano, że choć pierwszy numer pisma rozesłano w 5 tys. egz., to zgłosiło się zaledwie 50 abonentów; w no 3 na s. 8 zawiadomiono, że no 2 i no 3 odbito w nakł. 3 tys. egz., a liczba stałych abonentów wzrosła do 200; od no 5 oznaczenie rocznika i data również w jęz. angielskim, w numerze tym na s. 5 ogłoszono, że po połączeniu z pismem Ogniwo (zob. poz. 672) liczba prenumeratorów wzrosła do ponad tysią-

ca; w no 6 wspomniano, że zarządcą pisma jest Jakób Jurasz.

W r. 1912 od no 1 tyt.: Odrodzenie (Abstynent). Pismo miesięczne poświęcone szerzeniu wstrzemięźliwości i poprawie obyczajów. (Organ Kółka Wskrzesicieli), w stopce red. tyt.: Odrodzenie, w adresie redakcji St. Mary's College, St. Mary, Ky; od no 6 w adresie redakcji: Natrona, Pa., od no 11 brak informacji o adresie redakcji.

W r. 1913 wydano no 1-13; od no 1 tyt.: Odrodzenie. Pismo miesięczne... Organ Polskich Abstynentów w Ameryce, podtyt. w jęz. angielskim: Polish Monthly devoted to the cause of Total Abstinence and reform of moral, m. wyd. Philadelphia, Pa., Druk. „Patryoty”; no 7 dat. lipiec; od no 8: wrzesień podtyt.: Dwutygodnik poświęcony... Polish paper devoted to the cause of Total Abstinence and moral reform, częstotliwość: Wychodzi 1go i 15go każdego miesiąca, na s. 1 poinformowano, że odtąd pismo drukowane jest w Druk. „Odrodzenia” założonej i kierowanej przez J. Jurasza; w no 10: 1 XI podano, że z powodu trudności technicznych w drukarni, w ubiegłym miesiącu ukazał się tylko jeden numer pisma.

W r. 1914 ukazały się no 1-15; w no 2 podano, że Odrodzenie dalej drukowane jest w Filadelfii, lecz redagowane w Hoytville, Pa.; od no 3 redakcję pisma przeniesiono do Antrim, Pa.; od no 7: 1 IV tyt. również w jęz. angielskim: Regeneration, podtyt.: Miesięcznik poświęcony... Polish monthly devoted... Wychodzi 1go każdego miesiąca; w no 11 adres redakcji: Hoytville, Pa.; od no 15 w adresie redakcji: Morris, Pa.

W r. 1915 wyszły no 1-4; w no 4 zawiadomiono: „Z powodu wyjazdu naczelnego redaktora naszego pisma do Europy, zmuszeni jesteśmy zawiesić wydawnictwo na czas nieograniczony, a może i zupełnie, bo pismo nie osiąga celów, dla których zostało założone. [...] materialnie jednak pismo nigdy się nie opłacało, a obecnie liczy około pół setki naprzód płatnych prenumeratorów”.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago. Niekompletne egzemplarze zachowały się również w Bibl. Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (1911 nr 4; 1912 nr 1-6), Bibl. Uniwersyteckiej KUL (1912 nr 1-12; 1913 nr 1-4, 6), Bibl. Narodowej w Warszawie (1913 nr 1-13) oraz w Bibl. Wyż-

szego Seminarium Duchownego we Włocławku (1913 nr 9; 1914 nr 1-11).

Literatura:

a. Zapiski Literackie. *Dziennik Chicagowski* R. 22: 1911 nr 92 s. 5.

Recenzja nr 1 wraz z cytatem „Słowa wstępnego”.

b. Galush William: The Unremembered Movement: Abstinence Among Polish Americans. *Polish American Studies* Vol. 63: 2006 No. 2 s. 13-22.

c. Kraszińska Izabela: The Polish Diaspora Organizations Fighting Against the Addiction in the United States in the Light of the „Abstynent” Magazine in 1911-1915. *Studia Polonijne* T. 42: 2021 s. 341-355.

431. Ameryka. Wychodzi w sobotę. Wyd. Edward P. Samberg. Toledo, Oh. – Chicago, Ill. R. 1/T. 3: 1889, T. 4: 1890 – T. 8: 1894, T.(Vol.) 9: 1894/95, T.(Vol.) 10: 1896 – T.(Vol.) 15: 1901, R.(Vol.) 15: 1902 – R. (Vol.) 26: 1913, R.(Vol.) 27/51: 1914, R.(Vol.) 52: 1915 – R.(Vol.) 54: 1917, R. 55: 1918 – R. 108: 1971. [Druk. Ameryki]. 2°.

Wychodzi od 21 IX 1889 prawdopodobnie do 9 V 1971. Jest kontynuacją ukazującej się w Toledo w l. 1888-1889 Gwiazdy (zob. poz. 541).

W r. 1889 w no. 1-3 oznaczenie rocznika: R. 1; od no. 1 m. wyd. Toledo, Oh., na s. 1 w artykule Od wydawcy poinformowano, że Ameryka będzie piśmie niezależnym i „w kłótnie polemiki wdawać się nie będzie”, na s. 3 reklama Druk. Ameryki; od no. 4 brak liczbowania rocznika; od no. 9: 16 XI red. A[ntoni] A[lfred] Paryski; od no. 12 wprowadzono liczbowanie roczników: T. 3 – kontynuujące liczbowanie roczników toledowskiej Gwiazdy.

W T. 4: 1890 od no. 3 wyd. E[dyta] J. Samberg, na s. 1 poinformowano, że nakład Ameryki przekracza 5 tys. egz.; od no. 4: 25 I właścicielka Edyta J. Samberg, business manager A. A. Paryski; od no. 5 brak informacji o wydawcy; w no. 17 na s. 3 poinformowano, że Ameryka jest głównie piśmie dla robotników; od no. 19: 10 V wyd. The Ameryka Co.; od no. 20 brak informacji o business manager; od no. 34 brak informacji o wydawcy i redaktorze; od no. 35 w większości numerów w stopce red. motto: „Dobra Gazeta dla Dobrych Ludzi”.

W T. 5: 1891 od no. 21 brak stopki red.; w no. 23 reklama pisma podpisana: A. A. Paryski redaktor; w no. 28: 11 VII wyd. A. A. Paryski; od no. 29 w winiecie przy nazwisku A. A. Paryskiego brak informacji o jego funkcji; w no. 32 na s. 2 zawiadomienie podpisane przez A. A. Paryskiego wydawcę Ameryki i Kurjera Clevelandskiego (zob.

poz. 591); od no. 35: 29 VIII własność spółki „The Ameryka Co.”, red. A. A. Paryski; od no. 40: 3 X red. i wyd. A. A. Paryski; od no. 41 brak informacji o właścicielu w winiecie; w no. 44: 28 X na s. 2 i w no. 45: 31 X na s. 2 informacja: „Z powodu nadchodzących wyborów wydajemy «Amerykę» dwa razy w tym tygodniu”; po no. 46: 2 XI ukazał się no. 46/47: 7 XI, w którym poinformowano, że Ameryka będzie od tego numeru wychodziła 2 x tygodniowo na stałe; od no. 49 informacja o częstotliwości: Wychodzi w każdą środę i sobotę; od no. 55: 5 XII tyt.: Ameryka w Toledo.

W T. 6: 1892 od no. 2 w winiecie tytuł również w jęz. angielskim: The Toledo America; od no. 7: 23 I tyt.: Ameryka w Toledo i Kurjer Clevelandski, tyt. w jęz. angielskim: Ameryka & Curjer Clevelands, m. wyd. Toledo i Cleveland, Oh., w stopce red. tyt.: Ameryka w Toledo, w numerze tym poinformowano, że z powodu upadku Kurjera Clevelandskiego „rozsyłamy do Clevelandu kilka tysięcy egzemplarzy «Ameryki»” oraz że w piśmie będą drukowane wiadomości z Cleveland – wiadomości te były drukowane w dziale początkowo pt.: Kurjer Clevelandski, a później pt.: Nowiny z Cleveland; od no. 27 tyt. w jęz. angielskim: America of Toledo; w no. 84 wydrukowano ogłoszenie zachęcające do głosowania na kandydata partii republikańskiej w wyborach do Kongresu.

W T. 7: 1893 od no. 1: 7 I tyt.: Ameryka, po bokach winiety tyt. w jęz. polskim i angielskim: Ameryka w Toledo/America of Toledo, m. wyd. Toledo, Oh., w stopce red. tyt.: Ameryka w Toledo, brak motta, w numerze tym na s. 4 wydawnictwo poinformowało: „Zamiast dwa razy tygodniowo mały format to będziemy wydawać «Amerykę»[!] raz w tydzień w dużym formacie jak dziś. Do zmiany tej zmuszają nas następujące powody: 1. Farmerzy nie lubili gazety dwa razy w tygodniu, bo im za trudno było chodzić na pocztę. 2. Poczta zapowiedziała nam że gazety nie będzie roznosić dwa razy tygodniowo tylko raz w tygodniu.”; od no. 2 częstotliwość: Wychodzi w każdą sobotę; od no. 5 m. wyd. Toledo i Cleveland, Oh.; od no. 6 w winiecie po bokach brak tytułów; w no. 7 i no. 8 w winiecie informacja o 7 tys. abonentów; w no. 14 w winiecie informacja o nakładzie: 7500; w no. 25-28 dział: Kurjer Clevelandski; od no. 26 dział w jęz. angielskim pt. Ameryka's Expose, dział ten powstał by „amerykańskiemu ogółowi przedstawić czem Naród polski był i jest”, a tak-

że by Polacy mieli okazję poczytać i zaznajomić się z jęz. angielskim; w no. 34: 26 VIII na s. 8 zapowiedziano: „Za dwa tygodnie od dziś będziemy wydawać specjalne wydanie Ameryki dla miasta Detroit. Nie robimy tego na próbę, lecz jako krok stanowczy. Wyrabiać pola dla Ameryki w Detroit nie potrzebujemy, gdyż już teraz Ameryka ma w Detroit więcej abonentów niż którakolwiek inna gazeta. Detroitkie wydanie Ameryki rozpoczynamy w tym celu, aby ogłowi polskiemu dać to co mu na gwałt potrzebne: – dobrą gazetę, której w obec[!] amerykańców nie potrzebowalibyśmy się wstydzić.”; w no. 39 poinformowano, że mająca się wkrótce ukazać Gazeta Pittsburgska (zob. poz. 500) to „pensylwańska edycja” Ameryki; od no. 40 brak działu w jęz. angielskim; od no. 42: 21 X m. wyd. Toledo, Oh.

W T. 8: 1894 co najmniej od no. 52 wprowadzono oznaczenie rocznika w jęz. angielskim: (Vol.), brak informacji o redaktorze.

W T.(Vol.) 9 no. 1 dat. 29 XII 1894; w no. 2 A. A. Paryski zawiadomił, że Gazeta Pittsburgska jest jego wyłączną własnością i została połączona z Ameryką; od no. 3 wiadomości z South Bend przez pewien czas podpisuje Karol Sawicki (były wydawca niewychodzącego już Ogniska Domego zob. poz. 670); w no. 22 i no. 25 oświadczenie podpisane przez A. A. Paryskiego, wydawcę i redaktora Ameryki; w no. 26 na s. 5 wspomniano, że A. A. Paryski jest wydawcą, a Franciszek Dangel Langowski redaktorem; od no. 35: 24 VIII dział pt. Echa z Polski podpisany przez Andrzeja Franciszka Kowalskiego; w no. 41 poinformowano, że Fr. Dangel-Langowski nie pracuje już w redakcji Ameryki.

W T.(Vol.) 10: 1896 w no. 11: 14 III na s. 4 odnotowano, że od tego numeru redakcję objął A. Fr. Kowalski; od no. 12: 21 III red. A. F. Kowalski; od no. 19 drukowano (nieregularnie) dział pt. O kobietach i dla kobiet redagowany przez Teklę Zaborską; od no. 21: 23 V w winiecie brak informacji o redaktorze; od no. 41: 10 X business manager E. P. Samberg; w no. 42 ogłoszono: „Pan Edward P. Samberg, który 10 lat temu był założycielem naszej «Ameryki», a następnie po sprzedaniu gazety przez kilka lat pracował w Departamencie Drukarskim w Washingtonie, powrócił do Toledo i przejął miejsce przy naszej gazecie, jako zarządca ogłoszeń”; od no. 48: 28 XI brak informacji o business manager.

W T.(Vol.) 11: 1897 w no. 14 na s. 5 artykuł zachęcający do głosowania na kandydata republikańskiego w wyborach na burmistrza miasta Detroit; od no. 36 drukowany nieregularnie dział dla kobiet pt.: Kobiety w domu i na szerokim świecie. Dział ten redaguje wyłącznie dla „Ameryki” Irena Paryska.

W T.(Vol.) 12: 1898 w no. 6, 8, 9 i 11 wydrukowano: Konstytucja Stanów Zjednoczonych Północnej Ameryki. Wiernie przełożona na język polski przez A. A. Paryskiego; w no. 35 wspomniano, że Stefan Rachocki jest współpracownikiem pisma; w no. 51 poinformowano, że od następnego roku dział O kobietach... „podajemy raz na miesiąc”; w no. 52 napomknięto o Helenie Sawickiej, „byłej redaktorce Ameryki”.

W T.(Vol.) 13: 1899 w no. 1 i 8 dział: O kobietach...; w no. 25, 47 i 51 dział podpisany przez Paulinę Szumlańską pt.: Rady dla gospodyń.

W T.(Vol.) 14: 1900 w no. 10, 11, 18, 21-23, 39 i 44 dział: Rady dla gospodyń; w no. 29: 21 VII A. A. Paryski zawiadomił czytelników, że „wskutek nawału pracy redagowanie «Ameryki» od dzisiejszego numeru zdałem całkowicie na pana Tomasza Siemiradzkiego, który przyjął odpowiedzialność za treść pisma, z wyjątkiem ogłoszeń. Kierunek pisma pozostanie bez zmiany, «Amerykę»[!], jak dotąd tak i w przyszłości będzie pismem niezależnym od żadnej partii politycznej i polegającym tylko na poparciu ogółu”; od no. 31: 4 VIII red. T. Siemiradzki; w no. 32 na s. 4 wspomniano o S. Rachockim, byłym redaktorze Ameryki; od no. 37: 15 IX brak informacji o redaktorze; w no. 43 wydawca zapowiedział ukazanie się od nowego roku dodatku humorystyczno-powieściowego pt. Latarnia (zob. poz. 615); w no. 49 wydawca poinformował, że 50 tys. egz. tego numeru zostało rozesłanych na okaz.

W T.(Vol.) 15: 1901 w no. 29: 20 VII zawiadomiono, że T. Siemiradzki przestał być współpracownikiem Ameryki i został redaktorem Zgody (zob. poz. 854); w no. 41 przedstawiono sylwetki kandydatów do zarządu Związku Narodowego Polskiego.

W r. 1902 wyszły no. 1-48 oznaczone jako T.(Vol.) 16 oraz no. 49-52 oznaczone jako R.(Vol.) 15; od no. 1: 4 I wyd. i red. A. A. Paryski; od no. 16: 19 IV m. wyd. Toledo, Oh. – Mt. Carmel, Pa.; w no. 18 wydrukowano: Konstytucja 3-go Maja 1791 roku. Z uwagami podawanymi jej twórcom w 1789 roku oraz dwoma późniejszymi tejsze konstytucji ocenieniami; od no. 21: 24 V

m. wyd. Toledo, Oh., w numerze tym poinformowano, że z powodu zawieszenia Latarni, pismo powiększa swój format o cztery strony, na których będzie drukowało część literacką (zob. Dodatki poz. 10); od no. 23 w winiecie informacja: Tygodnik polski Ameryka z dodatkiem; w no. 46: 15 XI informacja o prenumeracie pism: Ameryki i Echa (zob. poz. 468) z podaniem adresu i nazwiska wydawcy: A. A. Paryski, Toledo, Oh. oraz zarządcy: And[rzej] Kołodziej, „Echo” Publishing Co., Buffalo, N. Y. – może to sugerować, że w tym czasie A. A. Paryski był już właścicielem Echa; od no. 48: 29 XI m. wyd. Toledo, Oh. i Buffalo, N. Y.; od no. 49: 6 XII tyt.: Ameryka Echo, wyd. i red. A. A. Paryski, Toledo, O., zarządca A. Kołodziej, Buffalo, N. Y., wprowadzono nowe liczbowanie i oznaczenie roczników: R.(Vol.) 15 – liczone od 1888 r., w którym zaczęła wychodzić Gwiazda – poprzedniczka Ameryki, w winiecie informacja: Tygodnik Polski Ameryka. Egzystuje od 1888. Echo przyłączone w r. 1902, w numerze tym na s. 1 zawiadomiono: „Począwszy od dnia dzisiejszego «Echo» wychodzić będzie w złączeniu z «Ameryką». Wszyscy prenumeratorzy «Echa» od tej pory będą otrzymywać «Amerykę-Echo». «Echo» mamy zamiar powołać do życia jako dziennik, ale nie możemy teraz oznaczyć pewnego czasu”.

W R.(Vol.) 16: 1903 od no. 6: 7 II m. wyd. Toledo, Oh., brak informacji o zarządcy; w no. 25 zapowiedziano ukazywanie się od 1 X dziennika Echo (zob. poz. 470); od no. 27: 4 VII tyt.: Ameryka. Tygodnik polski, w winiecie brak informacji o przyłączeniu Echa.

W R.(Vol.) 17: 1904 w no. 3 nekrolog byłego współpracownika pisma K. Sawickiego; od no. 5 w żywej paginie: Ameryka-Echo; od no. 7: 13 II tyt.: Ameryka Echo, brak podtytułu; od no. 19: 7 V tyt.: Ameryka-Echo. Pismo tygodniowe dla Polaków na obczyźnie, w winiecie informacja: Założone: Ameryka 1888, Echo 1886. Połączone 1904.

W R.(Vol.) 18: 1905 w dniu 17 VI ukazały się dwa no. 24 – drugi nakład zawierał sprawozdanie z pobytu abp. Franciszka Albina Symona w Toledo; w no. 30: 29 VII poinformowano, że nowym współpracownikiem i członkiem redakcji pisma został Adolf Toruńczyk; od no. 38: 23 IX podtyt.: Pismo tygodniowe ilustrowane dla Polaków na obczyźnie, w winiecie informacja: Założone:... Połączone 1902; w no. 47: 25 XI zawiadomiono,

że współpracownikiem i członkiem redakcji został dr W[ojcich] Morawski.

W R. (Vol.) 19: 1906 od no. 38 informacja w winiecie: Założone 1886 roku. Połączone 1902 roku.

W R.(Vol.) 20: 1907 w no. 23: 8 VI zawiadomiono o podpisaniu umowy między A. A. Paryskim a korporacją Associated Polish Press of America w Chicago (w jej imieniu umowę podpisał Maks Rabinoff), na mocy której do Ameryki-Echo przyłączono następujące pisma: Słowo Polskie. Chicago 1904-1907 (zob. poz. 774), Kuryer Nowojorski. Nowy Jork 1906-1907 (zob. poz. 606), Nowiny Baltimorskie (zob. poz. 646), Kuryer Filadelfijski. Filadelfia 1907 (zob. poz. 603), Kuryer z Grand Rapids (zob. poz. 613), Kuryer Buffalowski (zob. poz. 595), Głos z St. Louis (zob. poz. 526), Orzeł Polski. Dunkirk 1906-1907 (zob. poz. 689), Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 (zob. poz. 800), Przegląd Polski. Newark 1906-1907 (zob. poz. 738), Nowiny z Reading (zob. poz. 654), Gazeta Bostońska. Boston 1907 (zob. poz. 487) i Sztandar. Camden 1906-1907 (zob. poz. 791); w no. 25, 28-31, 33 zamiast podtytułu informacja: Wydanie dla Chicago; od no. 45: 9 XI podtyt.: Pismo tygodniowe dla Polaków na obczyźnie, brak informacji o redaktorze.

W R.(Vol.) 21: 1908 w no. 2 pod winietą informacja: New York Edition, w no. 3 – Western Edition, w no. 4-7, 9, 12 – Eastern Edition, a w no. 8, 10, 11, 13-17, 19, 21 – Central Edition; w no. 49: 5 XII w stopce redakcyjnej red. i wyd. A. A. Paryski oraz informacja: Edycya dla miasta Chicago, Ill.; w no. 50 w stopce red. podano: Edycya piąta, w no. 51 – Edycya pierwsza, a w no. 52 – Edycya czwarta.

W R.(Vol.) 22: 1909 w no. 1-20 w stopce red. podawano informacje o edycji: pierwszej (nr 6, 15, 18, 20), drugiej (nr 3,4, 8, 16, 17, 19), trzeciej (nr 1, 2, 5, 7, 11, 13, 14) lub czwartej (nr 9, 10, 12); w dniu 21 VIII ukazały się dwa no. 34 jako Numer Nowyorski; w no. 45 w winiecie oznaczenie: T [oznacza, że numer zawiera obszerniejsze wiadomości z Toledo (zob. Dodatek poz. 11)]; w no. 46: 13 XI w artykule na s. 1 pt.: „Ameryka-Echo” i pisma lokalne zawiadomiono: „Wydawnictwo Ameryki-Echa zapoczątkowało niepraktykowany dotychczas w stosunkach polsko-amerykańskich projekt: łączenie gazety Ameryki-Echa, rozchodzącej się po wszystkich prawie

koloniach polskich, z istniejącymi po rozmaitych miastach pismami, oraz zakładania lokalnych organów tam, gdzie niema jeszcze żadnego pisma, również w celu zespolenia ich z Ameryką-Echo. Innemi słowy zespolenie będzie polegało na tem, że prenumeratorzy Ameryki-Echa lokalne pisma otrzymywać będą za połowę ceny zwykłej prenumeraty. [...] W niektórych miejscach pisma lokalne egzystują z trudem, w innych upadają, a jeszcze w innych [...] nikt nie chce brać się do wydawania, bo obawia się straty. Ameryka-Echo postanowiła stopniowo dopomagać... lokalnym gazetom przez wskazywanie im uczciwych źródeł dochodu i podjęcie się kolektowania prenumeraty przez swoich agentów, a nadto przez wydawanie książek na premia i zachęcanie w ten sposób ogółu do popierania pisma miejscowego. Dźwigając materialnie te pisma, Ameryka-Echo potęguje swoją działalność i dopomaga tym gazetom [...]”, w numerze tym poinformowano również o możliwości otrzymania kuponów premiowych za połowę ceny dla prenumeratorów: Ameryki-Echa, Echa Toledoskiego, Pracy Polskiej (zob. poz. 725), Gazety Buffaloskiej (zob. poz. 489) i Przyjaciela Górnika (zob. poz. 748); w no. 52 zamieszczono artykuł autorstwa A. Libertusa pt.: *Historia Seminarium Polskiego [w Detroit]*.

W R. (Vol.) 23: 1910 od no. 7: 12 II drukowano dwa działy (nie zawsze jednocześnie): Echo Toledoskie i Echo Detroickie – w zależności, który działy został zamieszczony w numerze, w jego winiecie pojawia się oznaczenie: T, D lub T=D; w dniu 16 VII ukazał się nieliczbowany [nr 29] Numer Grunwaldzki Ameryki Echo 1410-1910. Prawdopodobnie od r. 1911 brak działy: Echo Toledoskie i Echo Detroickie.

Co najmniej od R.(Vol.) 27: 1914 potrójne liczbowanie numerów: druga liczba oznacza numer tygodniowy, trzecia – numer dnia w tygodniu liczonego od poniedziałku, dodatkowo w soboty wychodziło główne wydanie pisma, które przy dacie miało informację: Wydanie tygodniowe na sobotę... (od października główne wydanie tygodniowe ukazywało się w niedziele); niektóre numery w winiecie miały oznaczenie: R.; co najmniej od no. 4-35-1: 24 VIII podtyt.: Pismo tygodniowe z codziennym dodatkiem dla Polaków na obczyźnie, częstotliwość: Wychodzi codziennie oprócz niedziel i świąt legalnych, w winiecie informacja: Założone 1863 r. Połączone 1902 r. – r. 1863

nawiązuje do ukazującego się w l. 1863-1865 nowojorskiego Echa z Polski (zob. poz. 479); od no. 4-35-5: 28 VIII podtyt.: Pismo tygodniowe dla Polaków na obczyźnie; w no. 4-39-6 wydanie tygodniowe na s. 5 działy: Dodatek dla Nowego Yorku, zarządca Stefan Nesterowicz; od no. 4-40-5: 2 X podtyt.: Wydanie codzienne (w wydaniu tygodniowym ukazującym się teraz w niedziele podtytuł bez zmian), wprowadzono nowe liczbowanie rocznika: R.(Vol.) 51, nawiązujące do roku 1863 jako roku początkowego pisma, którego Ameryka-Echo uważa się za kontynuację; od no. 4-42-7: 18 X w wydaniu tygodniowym podtyt.: Wydanie niedzielne tygodniowe, brak informacji o wydaniu przy dacie; w no. 4-49-7 w wydaniu niedzielnym działy: Dodatek dla Toledo; od no. 4-50-7 w wydaniu niedzielnym działy zarządzany przez S. Nesterowicza pt.: Dodatek dla Nowego Yorku (od no. 4-52-3 ukazuje się w środy, powtórnie drukowany w niedziele, od 30 XII pt.: Z New Yorku), w dniu 28 XII – 30 XII ukazały się nieliczbowane numery.

Co najmniej od R.(Vol.) 54: 1917 drukowano nieregularnie działy pt.: Amerykańskie sprawy ogólne. Tygodniowy przegląd ważnych wypadków w Stanach Zjednoczonych przez Tomasza Kozaka (później zmiana tyt.: Tydzień polski. Panorama wielkich i małych spraw wychodztwa[!] polskiego w Ameryce przez Tomasza Kozaka), Wiadomości z New Yorku. Filia Ameryki-Echa. Zarządca S. Nesterowicz, Kronika Chicagoska autorstwa Janusza Pszczoły, Kobieta i świat przez I. Paryską, Z Buffalo i okolicy autorstwa A. Karczewskiego; od no. 1 brak podtytułu i potrójnego liczbowania numerów, w stopce red. informacja o częstotliwości: Wychodzi codziennie, oprócz świąt legalnych, a także tygodniowo w każdą niedzielę, w winiecie nad tyt. informacja: Echo założone w New Yorku 1863 r. Ameryka założona w Toledo 1887[!] r. Oba połączone 1902 r.

W R.(Vol.) 55: 1918 drukowano działy: Kobieta i świat, Wiadomości z New Yorku oraz Z Buffalo i okolicy; no. 44: 22 II wyszedł w odświętnej szacie graficznej z okazji Dnia Washingtona.

W r. 1961 od no. 40: 1 X m. wyd. Chicago, Ill. Ostatni odnaleziony numer to no. 19: 9 V z 1971 r.

Polonia w Ameryce R. 7: 1898 nr 25: 24 VI s. 1 (zob. poz. 714) wspomina o byłym zecerze i redaktorze Ameryki Franciszku Szczerbowskiem.

Gazeta Kaliska R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) odnotowuje, że Ameryka ma 8 tys. abonentów.

Wiarus R. 26: 1911 w nr 32: 10 VIII na s. 4 (zob. poz. 835) przytacza list otwarty bp. E[ugene'a] A[ugustine'a] Garveya do duchowieństwa diecezji Altoona zakazujący czytania pism antyklerykalnych, w tym Ameryki-Echa.

Wg artykułu wydrukowanego w Kalendarzu Polskim na rok 1915 (zob. Literatura poz. d) „w różnych czasach i warunkach przeszły na własność «Ameryki» następujące pisma: «Biblioteka Polska», «Biblioteka Ludowa», «Nowa Gwiazda» [Gwiazda Detroicka (zob. poz. 542)], «Kuryer Clevelandzki», «Głos Wolny» [prawdopodobnie chodzi o Głos Wolny. Buffalo 1891-1892 (zob. poz. 523)], [...] w 1905 r. [...] «Nowy Kuryer» [Kuryer Filadelfijski (zob. poz. 602)], w r. 1907 wykupiła 13 pism wydawnictwa Associated Polish Press i obecnie Ameryka-Echo „reprezentuje 36 wydawnictw”.

Dziennik Narodowy R. 17: 1915 nr 181: 3 VIII s. 2 (zob. poz. 454) wymienił „Echo z Ameryki” z Toledo wśród pism polskoamerykańskich zakazanych przez komendę generalną II Korpusu Armijnego Cesarstwa Niemieckiego, „ponieważ przynoszą one artykuły kłamliwe i w wysokim stopniu nieprzyjazne Niemcom”.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1890 s. 586, 1893/94 s. 623, 1895 s. 630, 1896 s. 631, 1897 s. 657, 1898 s. 661, 1899 s. 667, 1900 s. 678, 1901 s. 688, 1902 s. 693, 1903 s. 699, 1904 s. 694, 1905 s. 698, 1906 s. 704, 1907 s. 713, 1917 s. 771, 1918 s. 788, 1919 s. 776 (zob. poz. 2) podaje następujące nakłady: w r. 1890 – 5100 egz., w r. 1893 – 8600 egz., w r. 1895 – 8500 egz., w r. 1896 – 9400 egz., w r. 1897 – 9 tys. egz., w r. 1898 – 10200 egz., w r. 1899 – 12640 egz., w r. 1900 – 14500 egz., w r. 1901 – 16 tys. egz., w l. 1902-1903 – 13800 egz., w r. 1904 – 12 tys. egz., w r. 1905 – 18 tys. egz., w r. 1906 – 25 tys. egz., w r. 1907 – 30 tys. egz., w r. 1917 – 41150 egz. (wg oświadczenia pocztu), w l. 1918-1919 – 40 tys. egz. (nakład wydania dziennego) i 100 tys. egz. (nakład wydania tygodniowego).

Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1893 s. 636, 1894 s. 635, 1895 s. 729, 1897 s. 778, 1899 s. 783, 1899 s. 856, 1900 s. 876, 1901 s. 934, 1902 s. 787, 1903 s. 802, 1905 s. 852, 1906 s. 888, 1909 s. 913 (zob. poz. 1) odnotowuje na-

kłady: w r. 1893 – minimum 5 tys. egz., w r. 1894 – minimum 8 tys. egz., w r. 1895 – 9 tys. egz., w r. 1896 – ponad 7500 egz., w r. 1897 – ponad 2250 egz., w r. 1898 – średni nakład wraz z numerami specjalnymi: 16423 egz., w r. 1899-1905 – ponad 4 tys. egz.

Nelson Chesman & Co. Newspaper Rate Book, 1901 s. 193, 1911-1912 s. 210, 1915-1916 s. 277 (zob. poz. 6) podaje nakłady: w r. 1901 – 18 tys. egz., w l. 1911-1912 – 150 tys., w 1915 (średni nakład na rok kończący się w czerwcu) – dziennik: 32 tys. egz., wydanie niedzielne: 160 tys. egz.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 35 (zob. poz. 278), a za nim część opracowań, podaje, że od r. 1912 Ameryka-Echo ukazywało się jako dziennik – prawdopodobnie chodzi o inny dziennik wydawany przez A. A. Paryskiego pt. Echo Polskie. Toledo 1912-1913 (zob. poz. 474).

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 24 (zob. poz. 17) rejestruje to pismo pod trzema tytułami: Ameryka. Tygodnik, wydawany w l. 1887-1904, Ameryka-Echo. Tygodnik. Dodatek powieściowo-naukowy ukazujący się od r. 1904 oraz Ameryka-Echo. Dziennik wychodzący od r. 1912.

Turowska-Bar I.: Polskie czasopisma o wsi... s. 58 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 362) podaje lata wychodzenia 1863-1960 i twierdzi, że założycielem pisma był S. Leśniewicz.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 26-27 (zob. poz. 26) odnotowuje Amerykę-Echo ukazujące się od 1889 r. oraz Amerykę-Echo wychodzące w l. 1915-1928 wydawane przez A. A. Paryskiego i redagowane przez M[ieczysława] S[tanisława] Dunina; w przypadku tego pierwszego tytułu podaje, że w l. 1889-1900 wydawcą była America Co. (Antoni Paryski), a redaktorem Fr. Szczerbowski oraz że pod tym samym tytułem ukazywał się dodatek w l. 1915-1928.

Myśliński J.: Studia nad polską prasą... w zachodniej Galicji... s. 386 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 179) podaje, że od r. 1909 Ameryka-Echo było objęte zakazem rozpowszechniania w Rosji.

W biogramie A. A. Paryskiego zamieszczonym w PSB T. 25 z. 2(105) s. 235-237 błędnie podano, że w 1887 r. założył on tygodnik Gwiazda, któremu 21 IX 1889 zmienił tytuł na Ameryka, a w 1904 na Ameryka-Echo.

The Polish American Encyclopedia s. 14 (zob. poz. 411) twierdzi, że dzienne wydanie Ameryki-Echa przetrwało tylko rok (mylnie podano, że chodzi tu o r. 1915) i że ponownie jako dziennik pismo zaczęło wychodzić od r. 1917.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1889-1918 udostępnionych na stronie Library of Congress (1889-1906) oraz znajdujących się w postaci mikrofilmu w Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (1906-1911, 1914, 1917-1918).

Dodatki:

1. Dodatek Powieściowy Ameryki. Toledo 1890-1891[?].

Wychodzi od 20 XII 1890 co najmniej do 26 IX 1891. Odnaleziono jedynie dodatek do no. 38 z T. 5: 1891. Zawiera drukowane w odcinkach powieści. W r. 1891 w no. 40: 3 X na s. 4 poinformowano, że od tego numeru powieści będą drukowane w gazecie, a nie w postaci oddzielnie paginowanego dodatku.

2. G[rand] O[ld] P[arty]. Wielka stara partia, wierna sztandarowi. Zasady i polityka Partii Republikańskiej w Stanach Zjednoczonych. Wydane przez Narodową Ligę Republikańską. [Toledo] 1892.

Dodatek do no. 85: 26 X – no. 89: 5 XI.

3. Kalendarz Amerykańsko-Polski... 1893, 1895, 1897 zob. poz. 990.

4. Ameryka. Dodatek. Toledo, Oh. 31 X 1896 s. 9-12.

Dodatek oznaczony jako no. 44a dodany do no. 44 Ameryki; kontynuuje treść i paginację numeru do którego został dodany.

5. „Ameryka”. Dodatek nadzwyczajny. Supplement to „Ameryka”. [Toledo 1897] s. 8-16.

Dodatek do nr 11: 13 III 1897, kontynuuje paginację numeru, do którego został dodany. Zawiera m. in. Mękę Pańską w 24 obrazkach.

6. Ameryka. Dodatek do nru 52. [Cz. 1-3]. Toledo [1897] s. 9-32.

No. 52 dat. 25 XII; dodatek literacki kontynuujący paginację numeru, do którego został dodany.

7. Ameryka. Dodatek do no. 52. [Toledo] 1899 s. 10-16.

No. 52: 30 XII; paginacja ciągła z numerem, do którego został dodany, zawiera katalog książek sprowadzonych i wydanych przez wydawnictwo A. A. Paryskiego oraz dostępnych w jego księgarni.

Taki katalog, bez oznaczenia, że jest dodatkiem, wydrukowano również w no. 3: 20 I 1900 – wiadomo, że to dodatek z informacji zamieszczonej w artykule od wydawcy na s. 1 w tymże numerze.

8. Latamia, 1902 zob. poz. 615.

9. Ameryka. Dodatek. [Toledo] 1901 s. 9-12.

Dodatek do no. 49: 7 XII 1901, kontynuuje paginację i treść numeru, do którego został dodany.

10. [Dodatek powieściowy. Red. i wyd. A. A. Paryski. Toledo] 1902-[?].

Dodatek drukowany w Ameryce od r. 1902. Paginacja łączna z numerem do którego został dodany. Powstał w zamian za niewychodzącą Latamię, w ten sposób, że numery pisma zostały powiększone o cztery dodatkowe strony, na których drukowano część literacką.

W r. 1902 od no. 22 Ameryki w żywej paginie na pierwszej dodatkowej stronie: Supplement, a od no. 26 w żywej paginie: Dodatek. W r. 1903 od no. 44: 31 X brak informacji o dodatku w żywej paginie numeru.

W r. 1904 od no. 44 dodatek ma oddzielną winiętę: tyt.: Ameryka-Echo. Dodatek, motto: Precz z obłudą! Naprzód z wolą ludu!, wydawca, redaktor, m. wyd. oraz liczbowanie roczników i numerów takie same jak w numerze, do którego został dodany. W r. 1905 od no. 49 dodatkowe motto: Dobra gazeta dla dobrych ludzi!

W r. 1906 od no. 37 podtyt.: Dział powieściowo-naukowy. W r. 1907 od no. 15: 13 IV brak winięty dodatku.

Od r. 1908 co najmniej od no. 51: 19 XII paginacja ciągła w obrębie roku. W l. 1909-1910 paginacja ciągła w obrębie tych lat oraz w obrębie książki wydawanej jako pojedynczy tytuł; od dodatku do no. 1 z 1909 r. w żywej paginie: Ameryka-Echo – Dodatek do No. ...

W r. 1910 od dodatku no. 26: 25 VI tyt.: Dodatek Powieściowy Ameryki-Echa, wyd. i red. A. A. Paryski; w no. 31: 30 VII Ameryki-Echa wydawnictwo poinformowało, że „Wskutek rozporządzenia pocztowego nie możemy na razie drukować powieści w takiej formie, aby czytelnicy mogli ją sobie składać, jako oddzielną książkę. Przetę dalszy ciąg powieści [...] drukujemy w formie, takiej, jaką pocztą polecała.”

W r. 1914 dodatek dodawany w odcinkach od no. 4-40-6: 3 X jako kontynuacja wcześniejszego samoistnego dodatku Niedziela (tytuł pierwotny: Różga zob. poz. 767).

Co najmniej od r. 1917 dodawano co tydzień powieść w odcinkach.

11. Echo Toledoskie. Wychodzi w każdą środę. Publ. A. A. Paryski. Toledo, Oh. R.(Vol.) 1: 1909, no. 1-[?].

Wychodzi od 4 XI. Nad tyt.: Supplement to Ameryka-Echo no. 45, w stopce red. podtyt.: (Polish Local Weekly Newspaper) oraz informacja: „Echo Toledoskie” donosi wszystkie wiadomości miejscowe, a „Ameryka-Echo” ze wszystkich stron świata. No. 45 dat. 6 XI.

12. Różga, 1910-1914 zob. poz. 767.

Literatura:

a. Nasza przeszłość. *Ameryka w Toledo i Kuryer Clevelandski* T. 6: 1892 nr 38 s. 2.

b. „Requiem” dla „A. P. P.”. *Dziennik Chicagoski* R. 18: 1907 nr 132 s. 4.

c. Spadkobierca humbugu. *Dziennik Chicagoski* R. 18: 1907 nr 132 s. 4.

d. Z przeszłości „Ameryki-Echa”. *Kalendarz Polski*. Toledo 1915 s. 151-153.

e. Jaroszyńska-Kirchmann A. D.: The Polish Hearst: Ameryka-Echo and the public role of the immigrant press (zob. poz. 414).

432. Aniołek. Pismo dla dzieci szkolnych. Wychodzi 5. i 20. każdego miesiąca. Red. i wyd. Szczęsny Zahajkiewicz. Chicago, Ill. 1906, nr 1-4[?].

Wychodzi od 20 IX 1906. Pismo nie odnaleziono.

O ukazaniu się nr 1 poinformował *Dziennik Chicagoski* R. 17: 1906 nr 218: 22 IX s. 8 (zob. poz. 451), o wydaniu nr 1 i 2 wspomnieli *Orędownik Językowy dla Wychodźstwa Polskiego w Ameryce* R. 2: 1906 nr 8: X s. 128 (zob. poz. 683), natomiast *Naród Polski* R. 10: 1906 nr 47: 21 XI s. 5 (zob. poz. 636) zawiadomił o wyjściu z druku nr 4.

Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 9: 2 III s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) podała, że [Jan Franciszek] Smulski kupił wydawnictwo pisma Aniołek (które upadło po ukazaniu się kilku numerów) i planuje je wznowić.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 80 (zob. poz. 19), a za nią Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 27 (zob. poz. 26) rejestrują to pismo pt.: Anioł oraz twierdzą, że było tygodnikiem.

433. Ashton Booster. Publ. W[illiam] Z. Todd. Ashton, Nebr. Vol. 1: 1913 – Vol. 2: 1914[?].

Wychodzi od 8 VIII 1913 prawdopodobnie do początku stycznia 1914. Pismo reklamowe w jęz. angielskim i polskim, nie odnalezione.

W angielskim piśmie Loup City Northwestern Vol. 31: 1913 nr 40: 14 VIII s. 4 poinformowano o wydaniu nr 1 Ashton Booster, a w nr 48: 9 X na s. 8 wspomniano o wizycie jego redaktora, Ralpa Todda, w Loup City.

Rolnik R. 23: 1914 nr 4: 23 I s. 6 (zob. poz. 766) zawiadomił o upadku Ashton Booster po pięciu miesiącach wychodzenia, dodając, że w redagowaniu gazetki pomagał M[ichał] Mędyk, a właściciel pisma W. Todd zdecydował się je zawiesić z powodu problemów finansowych, a następnie sprzedał drukarnię i adresy abonentów pismu Times Independent z Loup City.

434. Bat. The Whip. Wyd. dr L[adislaus] Zborowski. Stevens Point, Wis. 1900, nr 1-2[?]. [Maszynopis powielany].

Wychodzi w sierpniu 1900. Pismo nie odnalezione, poświęcone krytyce działalności Zygmunta Huttera, wydawcy Rolnika (zob. poz. 766).

O ukazaniu się Bata poinformowały Wood County Reporter Vol. 43: 1900 nr 32: 9 VIII s. 2 oraz Northern Wisconsin Advertiser Vol. 2: 1900 nr 52: 9 VIII s. 3. W Ameryce T. 14: 1900 nr 32: 11 VIII s. 4 (zob. poz. 431) wspomniano, że S[igismond] Hutter domagał się aresztowania L. Zborowskiego za wydanie atakującego go pamfletu.

Kuryer Polski R. 13: 1900 nr 193: 15 VIII s. 2 (zob. poz. 610) zawiadomił: „W Stevens Point ukazał się już drugi numer ciekawej gazety, drukowanej na... maszynie do pisania, którą podpisuje jako

naczelny redaktor i wydawca Dr. Zborowski. Gazeta nazywa się «Palma» i głównym jej zadaniem walka z «Rolnikiem» wydawanym przez Huttera”, co najprawdopodobniej oznacza, że nr 2 pisma wyszedł pod zmienionym tytułem.

435. Biblioteczka Rodzinna. Pisemko tygodniowe, poświęcone pożytecznym i ciekawym naukom i wiadomościom. Wyd. ks. Z[dzisław] Łuczycycki. Manitowoc, Wis. R. 1: 1903, t. 1-21. 16°.

Wychodzi prawdopodobnie od 1 I co najmniej do 21 V.

T. 1 nie odnaleziono – opis główny na podstawie t. 2: 8 I. Od t. 3 motta: Wszystko przez Serce Jezusa i Maryi!; Szanuj język ojców! to prawo Boga a każdego Polaka obowiązek. Ostatni odnaleziony t. 20 dat. 14 V.

Ameryka-Echo R. 16: 1903 nr 23: 6 VI s. 6 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) podaje, że Biblioteczka... redagowana przez ks. Łuczycyckiego przestała wychodzić po ukazaniu się 21 tomików z powodu braku prenumeratorów.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 31 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 26 (zob. poz. 17) błędnie twierdzą, że pismo wychodziło do r. 1905.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1903 t. 2-4, 7, 18-20).

436. *Biblioteka dla Młodzieży. (The Young People's Library). [Chicago, Ill.] 1906?

Pismo nie odnalezione, prawdopodobnie nigdy się nie ukazało.

Iwicki J.: The First One Hundred Years s. 210-211 (zob. poz. 354) przytacza fragment listu od ks. Francisca Gordona C. R. [Congregatio a Resurrectione Domini Nostri Jesu Christi] do ks. Johna Kasprzyckiego C. R. z 23 IV 1906 r., w którym wspomniano, że ks. Jan Piechowski C. R. planuje zacząć wydawać nowe pismo pt.: Biblioteka dla Młodzieży, choć jeszcze nie uregulował w drukarni rachunku za Głos Polski (zob. poz. 519).

Bibliotekę... rejestruje Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 29 (zob. poz. 26) powołując się na J. Iwickiego.

437. Bicz Boży. Tygodnik humorystyczny. Wychodzi w każdą niedzielę. [Red. Telesfor Chełchowski pseud. Szczypawka], manager Z[ygmunt] J. Odalski, [wyd.] Polish Peoples Publishing Co. Chicago, Ill. R. (Vol.) 1: 1909 – R. (Vol.) 10: 1918. [Druk. Ludowa]. 4°.

Wychodzi od 28 II 1909 do 1 VII 1918. Pismo satyryczne, socjalistyczne i antyklerykalne, miało wspólne wydawnictwo z Dziennikiem Ludowym (zob. poz. 452) i Pochodnią (zob. poz. 703).

W r. 1909 wydano nr 1-44; od no 1 w stopce red. podtyt. i tyt. w jęz. angielskim: God's Whip; od no 5 wprowadzono dodatkowe oznaczenie rocznika w jęz. angielskim; od no 29 brak informacji o managerze. W r. 1910 w no 10 poinformowano, że pismo ma 25 tys. abonentów. W r. 1913 no 9 poświęcony „sprawie kobiecej”; no 35 poświęcony pracy nieletnich i sprawie szkolnej; no 37 poświęcony sejmowi Związku Narodowego Polskiego w Detroit; no 40 poświęcony sejmowi Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce, który odbył się w Milwaukee; od no 45 informacja o filii pisma w Księgarni Postępowej J. Kruszyńskiego w Detroit.

W r. 1914 od no 4 brak informacji o filii w Detroit. W r. 1916 od no 1 zmniejszenie formatu w obrębie 4°; w no 16 zamieszczono Statement of the Ownership zgodnie z którym redaktorem i redaktorem naczelnym był T. Chełchowski, a S. Zmijewski pełnił funkcję business managera; od no 17 red. T. Chełchowski.

W r. 1917 od no 25: 24 VI brak informacji o redaktorze, w numerze tym na s. 9-11 zamieszczono nekrolog T. Chełchowskiego, w którym podano, że zaczął on redagować Bicz Boży kilka tygodni po rozpoczęciu wychodzenia pisma w r. 1909. W r. 1918 wyszły nr 1-26; od no 11 brak podtytułu w stopce red.; od no 13 zmiana winiety; w no 26 informacja o czasowym zawieszeniu pisma z powodu wojny oraz rezygnacji obecnej redaktorki, Stanisławy Kucharskiej pseud. Ava Arska, z uwagi na zły stan zdrowia.

Wiarus R. 26: 1911 w nr 32: 10 VIII na s. 4 (zob. poz. 835) przytacza list otwarty bp. E[ugene'a] A[ugustine'a] Garveya do duchowieństwa diecezji Altoona zakazujący czytania pism antyklerykalnych, w tym Bicza...

W życiorysie Stanisławy Kucharskiej zamieszczonym w książce: Kucharska St.: ...my ziemie

popchnijmy do słońca! Zbiór poezji proletariackiej. New York 1936 s. 200 podano, że została ona powołana na stanowisko redaktorki Bicza Bożego w połowie r. 1917 po śmierci T. Chełchowskiego.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 26 (zob. poz. 17) odnotowuje, że Bicz... był w czasie wojny organem Komitetu Obrony Narodowej. Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podaje sprzeczne informacje odnośnie powiązań pisma ze Związkiem Socjalistów Polskich w Ameryce oraz błędne lata wychodzenia: 1911-1917.

Pismo wznowiono w l. 1927-1929.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

Zob. także Kalendarz Bicza Bożego poz. 991; Kalendarz Ludowy poz. 1002.

Literatura:

a. [Gebert Bolesław]: Zbrojni w Bicz Boży. Świat R. 9: 1959 nr 9(397) s. 14-15.

Zob. także list Seweryna Skulskiego w: Świat R. 9: 1959 nr 12(400) s. 23.

438. Bocian. Red. i wyd. Zygmunt Słupski. Buffalo, N. Y. 1889, nr 1-6[?].

Wychodzi od 15 VII co najmniej do listopada. Pismo humorystyczne, nie odnalezione.

W Wiarusie R. 4: 1889 nr 25: 20 VI s. 4 (zob. poz. 835) wydrukowano streszczenie zapowiedzi Z. Słupskiego, który postanowił wydawać od lipca dwa razy w miesiącu ilustrowane pismo humorystyczno-satyryczne, w nr 29: 18 VII na s. 2 wspomniano, że nr 1 Bociana wyszedł z druku 15 lipca, natomiast w nr 45: 7 XI na s. 1 podano, że ukazały się jednocześnie nr 5 i 6 pisma wraz z dodatkiem do nr 4. O rozpoczęciu wydawania Bociana poinformowała także Zgoda R. 8: 1889 nr 30: 24 VII s. 5 (zob. poz. 854).

W kronice tygodniowej zamieszczonej w Wiarusie R. 4: 1889 nr 51: 19 XII na s. 5 poinformowano o zawieszeniu pisma: „Bocian p. Słupskiego uciekł na leże, i ma dopiero z wiosną powrócić na Buffalockie błota”.

Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 100 (zob. poz. 317) twierdzi, że pismo miało niewielki format, było 8-stronicowe i zawierało ilustracje Z. Słupskiego. Prasa polska

w Buffalo... s. 1 (zob. poz. 323) podaje, że Bocian upadł zaraz po wyjeździe Z. Słupskiego do Europy.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 32 (zob. poz. 26) błędnie podaje, że Bocian wychodził w r. 1899.

439. Bocian. Dwutygodnik humorystyczno-satyryczny, poświęcony interesom społeczeństwa polskiego w Stanach Zjednoczonych. Red. S[tefan] Barszczewski. Chicago, Ill. 1894-1895. [Druk. Sztandaru].

Wychodzi prawdopodobnie od 16 VI 1894 do maja 1895; ilustrowane pismo humorystyczno-satyryczne, nie odnalezione.

O wydaniu nr 1 poinformowano w Zgodzie R. 13: 1894 w nr 25: 20 VI na s. 4 (zob. poz. 854) oraz w nr 29: 18 VII na s. 4, w którym oprócz podtytułu podano też nazwisko drukarza: J. I. Migdałski, wydawca „Sztandaru”. W Sztandarze R. 1: 1893/94 w nr 27: 29 VI 1894 na s. 1 (zob. poz. 792) powiadomiono, że pismo można kupować w redakcji Sztandaru, w nr 29: 13 VII na s. 1 informowano, że z niniejszym numerem wyszedł jednocześnie nr 3 Bociana, a w reklamie zamieszczonej w nr 36: 31 VIII na s. 1 podano podtyt.: Dwutygodnik humorystyczno-satyryczny ilustrowany.

Nowe Życie R. 5: 1894 w nr 35: 1 IX na s. 4 (zob. poz. 644) wspomina, że Bocian zaczął być drukowany „w pracowni Zgody”, a w nr 41: 13 X na s. 4 zawiadamia: „Współwłaścicielem i współredaktorem «Bociana» jest dr Julian Czupka, były redaktor «Osy» nowojorskiej i «Polonii» baltimorskiej. Dr Czupka bez kwesty podniesie znacznie literacką wartość Bociana – a szkoda tylko że pismo to równocześnie zmieni się z organu republikańskiego na demokratyczny”.

W Kuryerze Polskim R. 7: 1894 nr 298: 17 XII s. 1 (zob. poz. 610) poinformowano, że nr 14 Bociana wyszedł 15 XII, a od Nowego Roku pismo to znacznie wychodzi tygodniowo; w R. 8: 1895 nr 5: 7 I podano, że pismo dołączane będzie do sobotnich numerów Kuryera... (dla prenumeratorów – bezpłatnie), a w nr 112: 11 V na s. 6 i nr 118: 18 V na s. 8 zamieszczono reklamę, w której S. Barszczewski i J. Czupka wymienieni zostali jako wydawcy.

W reklamach drukowanych w Gazecie Pittsburgskiej T. 10: 1895 nr 11: 30 III s. 8 i nr 19: 25 V s. 7 (zob. poz. 500) wymieniono podtyt.: Tygodnik

humorystyczno-satyryczny oraz właścicieli i redaktorów: S. Barszczewskiego i J. Czupkę. Sztandar R. 2: 1895 nr 20: 17 V s. 1 zawiadamia, że pismo prawdopodobnie przestanie wychodzić, a Katolik R. 10: 1895: nr 21: 23 V s. 1 (tytuł pierwotny: Wiarus zob. poz. 835) twierdzi, że Bocian „umarł na suchoty kieszonkowe, spowodowane kolkami, o które go śmiech własny przyprawił”.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 28 (zob. poz. 17) podaje podtyt.: Dwutygodnik humorystyczno-satyryczny, rok wychodzenia: 1894 oraz miejsce przechowywania: Bibl. Rapperswilska.

Osa zob. poz. 694; Polonia. Baltimore-Nowy Jork 1891-1905 zob. poz. 712.

Literatura:

a. Modrzewski S[zymon] T.: „Bocian” i „Djabel”. *Nowe Życie* R. 5: 1894 nr 31 s. 1.

Djabel. Chicago 1894-1897 zob. poz. 448.

440. Bojowiec. Dwutygodniowe pismo fachowo-wojskowe, poświęcone Polskim Drużynom Bojowym w Ameryce. Wyd. i red. Witold S[ci-bor-]Rylski. Cleveland, Oh. 1914. Druk. Kuryera Codziennego.

Wydanie pisma poprzedził prospekt rozesłany na początku czerwca – być może dalsze numery pisma nie ukazały się, gdyż W. S. Rylski po wybuchu wojny wyjechał do Europy, żeby wstąpić do Legionów Polskich.

Opis wg prospektu przedrukowanego w pracy: Waldo A. L.: Sokolstwo przednia straż narodu. T. 4 s. 176-177 (zob. poz. 337); autor ten poinformował, że pismo zaczęło wychodzić późną jesienią, ale żaden jego numer nie zachował się w zbiorach sokolich.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 32 (zob. poz. 26) powołując się na korespondencję z A. L. Waldo twierdzi, że redaktorem i wydawcą Bojowca był Witold Sciborski[!] i wyszły dwa numery pisma.

441. Chłop od Szuffi. Tygodnik. Chicago, Ill. 1903, nr 1-2[?].

Wychodzi prawdopodobnie od sierpnia. Pismo nie odnalezione.

Pojawienie się pisma odnotował m.in. Dziennik Chicagoski R. 14: 1903 nr 182: 5 VIII s. 4

(zob. poz. 451), który zamieścił następującą informację: „Pojawiło się «czasopisemko», które, jak zapowiada, wychodzić zamierza w każdą sobotę o 4 stronach druku” oraz przedrukował Wstęp zawierający cel pisma: „obrona naszego polskiego narodu”. O ukazaniu się 2 numeru „Chłopa od Szufli” Dziennik... wspomniał w R. 14: 1903 nr 187: 11 VIII na s. 2.

442. Czas. [Dziennik]. Red. A[dam] Surdel, wyd. G[eorge W.] J. Kalczyński. Toledo, Oh. 1895. [Druk. „Czasu”].

Wychodzi od 5 X do końca listopada jako kontynuacja tygodnika Kurjer (zob. poz. 589). Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wychodzenia Czasu poinformowano w Dzienniku Chicagoskim R. 6: 1895 nr 235: 9 X s. 1 (zob. poz. 451) oraz Sztandarze R. 2: 1895 nr 41: 11 X s. 2 (zob. poz. 792), w których podkreślono, że ma on katolicki i konserwatywny profil oraz mały, czteroszpaltowy format.

W tygodniku Ameryka T. 9: 1895 nr 45: 2 XI s. 5 (zob. poz. 431) odnotowano: „«Czasu» rozchodzi się tak mało egzemplarzy, że wydawca podpraławił wszystkich roznosicieli, a sam roznosi. Nie potrzebuje on się tą pracą bardzo męczyć, bo ma tylko 18 odbiorców. Jak wiadomo Czas wydawany jest za pieniądze ks. [Feli]ksa Motulewskiego”, a w nr 51: 14 XII na s. 5 wspomniano, że Druk. „Czasu” miała być wystawiona na licytację, ale były wydawca pisma Kalczyński „wyniósł ją do miasta”.

Kurjer Polski R. 8: 1895 nr 281: 27 XI s. 2 (zob. poz. 610) i Sztandar R. 2: 1895 nr 48: 29 XI s. 2 podają, że pismo przestało wychodzić po dwóch miesiącach istnienia.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 37 (zob. poz. 26) przypuszcza, że Czas mógł wychodzić do 1896 r., błędnie rejestruje imię wydawcy – Grzegorz W. Kalczyński oraz twierdzi, że był on także redaktorem pisma.

443. Czas. Red. Stanisław Ślisz. Chicago 1888-1889, nr 1-9[?].

Wychodzi prawdopodobnie od końca 1888 do początku 1889 r. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Czasu informują m.in.: Głos Polski R. 2: 1888 nr 35: 25 XII s. 4 (zob. poz. 108), Kraj R. 8: 1889 nr 1: 18 I s. 7

(zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5041) oraz Kurjer Krakowski R. 3: 1889 nr 232: 4 II s. 9 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1356).

Wiarius R. 3: 1888 nr 51 20 XII s. 5 (zob. poz. 835) odnotował: „«Czas», nowe pismo tu [w Chicago] wychodzące, wyszło w pierwszym tygodniu 2 razy z obietnicą, iż na przyszłość 3 razy tygodniowo będzie wychodzić, a później codziennie, lecz numer 3 tegoż pisma wyszedł dziś rano, ale już jako pismo tygodniowe, wychodzące co Sobotę”. Zgoda w R. 8: 1889 nr 13: 27 III na s. 1 (zob. poz. 854) zawiadomiła o zakończeniu wychodzenia pisma z numerem 9 oraz o sprzedaży jego drukarni.

Ślisz St.: Krótki rzut oka na polsko-amerykańską prasę... nr 156 s. 1 (zob. poz. 299) odnotowuje, że Czas odznaczał się „katolickimi tendencjami”.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 1 s. 274 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) odnotowuje to pismo z podtyt.: Pismo poświęcone dla ludu polskiego w Stanach Zjednoczonych, częstotliwość: Wyd. trzy razy w tygodniu, wydawcą: St. Śliszem i latami wychodzenia: 1888-1889. Wg: Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 102 (zob. poz. 297) St. Ślisz prowadził „pismo codzienne” Czas przy pomocy [Tomasza] Łobarzewskiego. Autor ten na s. 14 twierdzi, że pismo było wydawane pod koniec 1888 r. i na początku 1889 r., a na s. 102 podaje lata wychodzenia 1887-1888 – prawdopodobnie z tego powodu część bibliografii, np. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 33 (zob. poz. 17) i Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 36 (zob. poz. 26), odnotowuje wcześniejsze lata ukazywania się Czasu.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 23 (zob. poz. 278) twierdzi, że Czas powstał i upadł w 1887 r., wychodził przez 4 tygodnie, a St. Ślisz wydawał to pismo przy współpracy T. Łobarzewskiego.

444. Czas. Tygodnik. Wyd. spółka wydawnicza, [założyciel i wyd. Józef Kudlicki]. Bay City, Mich. 1903-1905[?]. [2°].

Wychodzi od sierpnia 1903 prawdopodobnie do 1905. Pismo nie odnalezione.

O ukazaniu się Czasu poinformował Kurjer Polski R. 16: 1903 nr 200: 24 VIII s. 2 (zob.

poz. 610). Wiarus R. 18: 1903 nr 37: 10 IX s. 4 (zob. poz. 835) zawiadomił, że do jego redakcji nadesłano numer okazowy Czasu, w którym podkreślono, że „w duchu katolickim na tle narodowym gazeta będzie po wszystkie czasy redagowaną”. W Dzienniku Chicagoskim R. 14: 1903 nr 302: 29 XII s. 2 (zob. poz. 451) wspomniano o wydaniu numeru świątecznego o objętości 12 stron, który zawiera m.in. „przewodnik adresowy polskich biznesistów” w Bay City.

Dziennik Chicagoski R. 15: 1904 nr 81: 5 IV s. 2 oraz Wiarus R. 19: 1904 nr 14: 7 IV s. 5 zamieściły rezolucję redaktorów pism polskich w Stanach Zjednoczonych przeciwko artykulowi Michała Kruszki w Kurjerze Polskim podpisaną m.in. przez Romana Olszewskiego, redaktora Czasu z Bay City. Ameryka-Echo R. 17: 1904 nr 17: 23 IV s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zawiadomiła o śmierci drukarza Józefa Kudlickiego, założyciela i pierwszego wydawcy tygodnika Czas. Dziennik Chicagoski R. 15: 1904 nr 123: 25 V s. 4 wspomniał jeszcze, że redaktorem pisma był Leon Olszewski, który zrezygnował z tego stanowiska.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1904 s. 385, 1905 s. 388 (zob. poz. 2) rejestruje Czas jako tygodnik wydawany od 1903 r. w soboty przez Czas Publishing Co., w formie 24 cali.

445. Czas. Time. Tygodnik. Wyd. i red. Józef Łąbędzki (Łąbęcki). Minneapolis 1900, nr 1-5. Druk. Czasu.

Wychodzi od 19 IV prawdopodobnie do czerwca. Pismo nie odnalezione.

Informację o rozpoczęciu wydawania pisma zamieszczono m.in. w Kurjerze Polskim R. 13: 1900 nr 99: 26 IV s. 2 (zob. poz. 610) oraz w Dzienniku Chicagoskim R. 11: 1900 nr 98: 26 IV s. 2 (zob. poz. 451).

Telegraf R. 5: 1900 nr 14: 4 IV z. 1 (zob. poz. 805) poinformował o kupieniu przez J. Łąbędzkiego polskiej drukarni w Chicago w celu wydawania przez niego własnego pisma, które będzie popierało partię republikańską podczas wyborów.

Zgoda R. 19: 1900 nr 26: 28 VI s. 409 (zob. poz. 854) zawiadomiła, że Czas przestał istnieć z powodu braku poparcia. Wiarus R. 15: 1900 nr 29: 19 VII s. 4 (zob. poz. 835) opisuje okolicz-

ności upadku wydawnictwa: „Pana Józefa Łąbędzkiego kosztowały 5 numerów Czasu, które wydał, w Minneapolis, przeszło 500 dolarów. Tym, którzy mu naprzód opłacili prenumeratę w liczbie 39, rzetelnie pieniądze wrócił. Upadek pisma przyspieszyła zdrada zecera P. Waszkiewicza z Chicago, który niespodzianie, nie opowiedziawszy się wydawcy, odjechał z powrotem do Chicago. Drukarnia[!] zabrała The American Type Foundry w Chicago, która na niej mortgage miała...”.

W Sprawozdaniu z Zarządu Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswyłu R. 31: 1900 [druk.] 1901 s. 23 Czas wymieniono wśród czasopism ze Stanów Zjednoczonych Ameryki otrzymanych przez bibliotekę muzealną w r. 1900.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 30 (zob. poz. 278), a za nim Wepścię J.: Polish American Serial Publications... s. 156 (zob. poz. 26) rejestrują pismo pt.: Tygodnik. Minneapolis 1900 – prawdopodobnie jest to tygodnik Czas. Minneapolis 1900.

446. Czas. Times. Organ urzędowy Zjednoczenia Polsko Narodowego w Brooklynie, New York, w Stanach Zjedn[oczonych] Północ[nej] Ameryki. Pismo tygodniowe. Wychodzi w każdy piątek. Własność Polskiej Spółki Wydawniczej, wyd. Czas Publishing Association, red. Joseph Savicki. Brooklyn, N. Y. [R. 1:] 1905 – R.(Vol.) 70: 1975. [Druk. Spółki Wydawniczej „Czas”]. 2°.

Wychodzi od 1 IX 1905 co najmniej do 15 VIII 1975.

Numerów z r. 1905 nie odnaleziono, opis główny na podstawie no 12: 23 III z R. 2: 1906. O ukazaniu się Czasu poinformowały m.in. Dziennik Chicagoski R. 16: 1905 nr 212: 12 IX s. 1 (zob. poz. 451) i Naród Polski R. 9: 1905 nr 38: 20 IX s. 4 (zob. poz. 636).

W r. 1906 co najmniej od no 12: 23 III w winiecie informacja: Greater New York Polish Weekly, w no 37 informacja od J[ózefa] Sawickiego o rezygnacji ze stanowiska; od no 38: 21 IX red. Stefan Z. York; od no 46: 16 XI red. J. Savicki.

W l. 1906-1918 do spółki wydawniczej wchodzili w różnym składzie: F. Basilides, J. Bejnar, A. Blondek, F. Bisztyga, F. Brzozowski, Jan Burgaart (Bughardt), F. Cichocki, J. Dula, A[ntoni] Dylewski, F. Dylewski, L. Dylewski, St. F. Flis,

A. Gawryś, W. Głuszak, M[ieczysław] Gramlewicz, W. Jasiński, Fr. Januszewski, J. Jaszczerski, E. Jurkiewicz, I[gnacy] Kaczyński, J. Kantorski, M[ichał] Koenig, C[zesław] Kozłowski, J. Kozłowski, Kwarciński, W. Kwaśniewski, W. Miglin, A. Neisch, St. Neish, J. Nosek, W[incenty] G. Nowak, W. Ołownia, S. Ozimek, I. Pabisz, A. Piechnik, J. Podwyszynski, J[an] Radomski, Ign[acy] Raith, N. Raith, F. Rogoziński, Rusyu, A. Sikorski, J. Sikorski, A. Sokolik, J. Trawiński, Ed. Zieliński, K. Żak.

Numerów z r. 1908 nie odnaleziono. W r. 1909 co najmniej od no 27: 1 VII red. Czesław Kozłowski, oznaczenie rocznika w jęz. polskim i angielskim: R.(Vol.) 5. W r. 1911 w no 40 zapowiedź C. Kozłowskiego o rezygnacji ze stanowiska redaktora; od no 42: 20 X brak informacji o redaktorze; od no 45: 10 XI red. Br[onisław Dominik] Kułakowski; w no 48 brak informacji o redaktorze; od no 49: 8 XII red. A[dam] Dąbrowski;

W r. 1913 w no 35 na s. 4 wspomniano o ataku na zarządcę Czasu W. G. Nowaka. W r. 1914 od no 4: 23 I własność Polskiej Spółki Wydawniczej Czas; od no 48: 27 XI red. C. Kozłowski. W r. 1917 w no 34 na s. 4 informacja, że C. Kozłowski pełnił funkcję redaktora od 5 VI 1908; od no 52: 28 XII red. Karol L. Sikora. Ostatni odnaleziony nr 33 dat. 15 VIII z 1975 r.

W Dzienniku Chicagoskim R. 18: 1907 w nr 242: 15 X na s. 4 wymieniono Czas wśród pism należących do Stowarzyszenia Gazet Polskich w Ameryce.

Wg: Nałęcz Wł.: Życie Polaków... s. 18-19 (zob. poz. 308) redaktorem Czasu w 1906 r. był warszawski dentysta dr Henryk York, pismo wychodziło od 1 IX 1905, miało od razu 1100 prenumeratorów, a w skład wydającej je spółki akcyjnej wchodził początkowo: J. Jaszczerski, A. Kwarciński[!], J. Dula, A. Dylewski, A. Gramlewicz, J. Radomski, St. [F.] Flis, F. Rogoziński.

Obidinski E.: The Polish American Press... s. 51 (zob. poz. 371) podaje, że nakład pisma wynosił 6600 egz.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 33 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 37 (zob. poz. 26), odnotowuje to pismo dwukrotnie – jako Czas. New York 1906-1907 oraz jako Czas wychodzący od r. 1905 w Brooklinie. Wg: Encyklopedia polskiej emigracji i Polonii. Pod red. Kazimierza

Dopierały. T. 1. Toruń 2003 Czas ukazywał się od 1903 lub 1905 prawdopodobnie do 1975.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza z l. 1906-1918 znajdującego się w postaci mikrofilmu w Elihu Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain (1906 nr 12-14, 16-29, 31-41, 44-52; 1907 nr 1-36, 38-52; 1909 nr 27-45, 47-52; 1910-1915 po nr 1-52; 1916 nr 1-29, 31-52; 1917-1918 po nr 1-52). Niekompletne egzemplarze zachowały się także w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1912 nr 17) i w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1918 nr 23).

Literatura:

a. Obecny Edmund: „Czasowi” brooklyńskiemu. *Zgoda* R. 27: 1908 nr 20 (wyd. dla mężczyzn) s. 6.

List do redakcji *Zgody* zawierający krytyczne uwagi dotyczące nr 17 i 18 *Czasu*.

b. Kozłowski Czesław: Od redaktora. *Czas* R. 13: 1917 nr 34 s. 4.

Sprawozdanie z działalności redaktora.

c. Nir Roman: Złoty jubileusz „Czasu” 1905-1955. *Dziennik Polski*. Detroit R. 81: 1984 nr 38 s. 11.

447. Czyn. Miesięcznik. Wyd. i red. dr Anna Wyczółkowska. Chicago, Ill. 1904, nr 1-[?].

Wychodzi od początku października. Wydanie pisma poprzedził prospekt (zob. Literatura), w którym poinformowano, że Czyn zacznie wychodzić jeśli zgłosi się 150 abonentów. Pismo nie odnaleziono.

O wydaniu numeru październikowego zawiadomiono w Dzienniku Chicagoskim R. 15: 1904 nr 237: 8 X s. 5 (zob. poz. 451), gdzie podano, że zawiera on m.in. opis uroczystości odsłonięcia pomnika Tadeusza Kościuszki oraz artykuły: Nauka jako potrzeba organiczna normalnie rozwijającego się społeczeństwa, Sztuka polska w St. Louis i Młoda Polska.

Literatura:

a. Czyn. Pismo naukowo-literacko-artystyczne. [Prospekt]. Red. dr Anna Wyczółkowska. Chicago, Ill. 1904.

Prospekt nie odnaleziony, o jego wydaniu i zawartości poinformowała *Zgoda* R. 23: 1904 nr 37: 15 IX (wyd. dla mężczyzn) s. 4 (zob. poz. 854).

448. Djabeł. Pismo satyryczno-polityczne i humorystyczno-krytyczne ilustrowane. [Tygodnik]. Wyd. Stanisław J. Segers. Chicago 1894-1897. [Druk. Djabła, właściciel St. J. Segers]. 4°.

Wychodzi od 14 VII 1894 r. co najmniej do marca 1897.

W r. 1894 ukazały się no 1-25; no 1-3 wydano jako okazowe; od no 1 w winiecie również tyt. w jęz. angielskim: Devil Polish Weekly; od no 25: 29 XII tyt.: Kropidło. Tygodnik satyryczno-humorystyczny ilustrowany; zmianę tytułu wytłumaczono następująco: „«Djabel» zdobył sobie wśród Polonii taką popularność, że prawdziwie z żalem zmuszeni jesteśmy zmienić nazwę. Żądają jednak od nas tego nasi prenumeratorzy, których żony, siostry, babki i inne istoty żeńskiego rodzaju obawiają się nawet... malowanych diabłów. Aby ułatwić naszej gazecie wstęp do bogobojnych domów zmuszeni jesteśmy zmienić straszną nazwę «Djabel» na święte «Kropidło»».

Numerów z l. 1895-1897 nie odnaleziono.

Wolne Polskie Słowo R. 9: 1895 nr 191: 15 VIII s. 7 (zob. poz. 139) podało, że na zjeździe dziennikarzy polsko-amerykańskich w Buffalo w dniach 4-5 lipca 1895 r. Kropidło z Chicago reprezentował N[ikodem] K. Złotnicki.

Sztandar R. 2: 1895 w nr 38: 20 IX na s. 1 (zob. poz. 792) zawiadomił o rezygnacji N. K. Złotnickiego z funkcji redaktora pisma i planowanym objęciu redakcji przez J[erzego] Mińskiego; w nr 43: 25 X na s. 1 podał, że właścicielem Kropidła został ks. A[nton] Kozłowski; w nr 46: 15 XI na s. 1 poinformował, że wydawca Kropidła S. Segers został skazany na 4 miesiące więzienia za zniesławienie; w nr 48: 29 XI na s. 1 wspomniano, że pismo będzie nadal wychodzić staraniem grupy robotniczej, oraz że redaktorem zostanie „profesor Marchwiński”; w R. 3: 1896 nr 16: 18 IV s. 2 doniósł, że ukazał się drugi numer „zmartwychwstałego Kropidła wydawanego przez spółkę”.

Kuryer Polski R. 9: 1896 no 281: 25 XI s. 2 (zob. poz. 610) podał, że do jego redakcji dotarł numer 7 Kropidła, które oceniał jako „chyba jeszcze obrzydliwszy od tamtych”. Ameryka R. 7: 1896 nr 48: 28 XI s. 4 (zob. poz. 431) odnotowała: „«Kropidło», które po kilka razy powstawało i upadało, znów się ukazało na świat boży.” Polak w Ameryce R. 10: 1896 nr 216: 18 XII s. 1 (zob. poz. 707) napisał, że Kropidło jest „wydawane i redagowane przez żydka Nuchima Korngolda [N. K. Złotnickiego], a drukowane w domu związkowym” [Druk. Związkowej?].

Naród Polski R. 1: 1897 nr 14: 2 IV s. 5 (zob. poz. 636) poinformował o ukazaniu się nr 11 Kro-

pidła z 1897 r., a Kurjer Warszawski R. 77: 1897 nr 319: 18 XI s. 5 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1645) w doniesieniach „Za oceanem” zamieścił wzmiankę o tym piśmie.

Większość bibliografii i katalogów odnotowuje Djabła i Kropidło jako osobne pisma.

Wg: Wępięć J.: Polish American Serial Publications... s. 39, 75 (zob. poz. 26) Djabel wychodził w l. 1894-1896 (w l. 1894-1895 w Chicago, a w r. 1896 w Buffalo, N. Y.), jego wydawcą i redaktorem był Władysław Dyniewicz (w l. 1894-1895) i St. Segers (w r. 1896), z kolei Kropidło ukazywało się w Chicago w l. 1893-1896?

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 34, 69 (zob. poz. 17) podaje, że Djabel wychodził w 1894 r. i jego wydawcą był Wł. Dyniewicz. Odnotowuje także Kropidło z l. 1894-1907 wydawane przez J. Segersa i N. K. Złotnickiego. Autor ten błędnie twierdzi, że jest to dalszy ciąg Dzwonu Niedzielnego (zob. poz. 466).

Wg: Kruszk W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 82 (zob. poz. 274) N. K. Złotnicki w 1897 r. przybył do Chicago i redagował „«Djabła» oraz «Kropidło»”.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. Wyd. 2. T. 3 s. 395, 427 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) podaje jako oddzielne tytuły: Djabel. Chicago 1894 oraz Kropidło. Chicago 1894-1907, z kolei w T. 4 na s. 113 rejestruje tylko pismo Djabel informując, że ostatni jego numer 25 wyszedł pod zmienionym tytułem Kropidło.

Opis na podstawie autopsji numerów z r. 1894 znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (udostępnionych również na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

Literatura:

- a. Modrzewski S[zymon] T.: „Bocian” i „Djabel”. *Nowe Życie* R. 5: 1894 nr 31 s. 1.
Bocian. Chicago 1894-1895 zob. poz. 439.

449. *Djabel. Tygodnik. Red. Stanisław [J.] Segers. Buffalo 1896.

Wychodzi prawdopodobnie od maja do sierpnia. Pismo humorystyczne, nie odnaleziono.

Severance F. H.: Publications of the Buffalo Historical Society... s. 220 (zob. poz. 12) rejestruje Diabła jako ilustrowany tygodnik wychodzący przez cztery miesiące najpierw w Chicago, a potem

w Buffalo, którego motto brzmiało: *I am the Devil, who the devil are you?* – informacja o m. wyd. Chicago prawdopodobnie dotyczy pisma o tym samym tytule wychodzącym w Chicago w r. 1894 (zob. poz. 448). Humorystyczne pismo *Djabel*. Buffalo 1896 pod redakcją Segiersa[!] odnotowuje także *Prasa polska w Buffalo...* s. 1 (zob. poz. 323).

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 39 (zob. poz. 26) rejestruje *Djabla* z Chicago i *Djabla* z Buffalo jako jedno pismo wydawane w l. 1894-1896. Drzewieniecki W. M.: *Polonica Buffalonensis* s. 139 (zob. poz. 31) błędnie podaje, że pismo wychodziło w r. 1886.

Ameryka T. 10: 1896 nr 16: 18 IV s. 4 i nr 18: 2 V s. 4 (zob. poz. 431) poinformowała, że pismo *Kropidło* z Chicago (tytuł pierwotny: *Djabel*) zostało wznowione bez zgody przebywającego w Buffalo właściciela St. Segersa – na tej podstawie można przypuszczać, że nie mogąc kontynuować wydawania swojego dawnego tygodnika mógł on rozpocząć inne wydawnictwo w Buffalo pod dawniej wykorzystywanym przez siebie tytułem. *Wiarus R.* 11: 1896 nr 39: 24 IX s. 2 (zob. poz. 835) zawiadomił o samobójstwie St. Segersa, współwydawcy nowozałożonego pisma *Słońce* (zob. poz. 771).

450. *Dobro Ludu*. Miesięcznik. Właściciel, red. i wyd. Adam Laudyn-Chrzanowski. Indiana Harbor, Ind. 1913.

Wychodzi co najmniej od listopada 1913. Pismo nie odnalezione.

O jego ukazaniu się poinformowały m.in.: *Wiarus R.* 28: 1913 w nr 47: 20 XI na s. 5 (zob. poz. 835) oraz *filadelfijska Gwiazda R.* 12: 1913/14 w nr 16: 20 XI 1913 na s. 5 (zob. poz. 540), dodając, że A. L. Chrzanowski jest młodym adwokatem pochodzącym z Chicago.

The Lake County Times Vol. 8: 1913 w No. 129: 6 XI (evening edition) na s. 1 zamieścił notatkę o wygraniu procesu o zniesławienie przez redaktora *Dobra Ludu* A. L. Chrzanowskiego.

451. *Dziennik Chicagoski*. Pismo polityczne, poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Wychodzi codziennie z wyjątkiem niedziel i świąt uroczystych. [Red. Stanisław Sz wajkart], wyd. Spółka Nakład[owa] Wydawn[ictwa] Polsk[iego]. Chicago, Ill. R. 1:

1890 – R. 81: 1971. [Druk. „*Dziennika Chicagoskiego*”]. 2°.

Wychodzi od 15 XII 1890 do 8 V 1971.

W R. 1: 1890 od no 1 w stopce red. podano skład zarządu Spółki...: prezes ks. J[an] Radziejewski, kasjer W[o]jciech Jendrzejek [w późniejszych numerach także w pisowni: Jędrzejek], sekretarz B[olesław] Klarkowski, zarządca ks. Fr[anciszek] Gordon; w no 6 na s. 2 poinformowano, że od r. 1891 wydanie niedzielne dla *Dziennika*... będzie stanowić tygodnik *Wiara i Ojczyzna* (zob. poz. 833). W R. 2: 1891 w no 104 ozdoba szata graficzna z okazji stuletniej rocznicy Konstytucji 3 maja; od no 154 w stopce red. w składzie Spółki... wymieniono redaktora Stanisława Sz wajkarta.

W l. 1891-1897 do spółki wydawniczej wchodził ponadto w różnym składzie: Piotr Kiołbassa, ks. Franciszek Kroll, ks. Fr[anciszek] Byrgier, ks. W[incenty Michał] Barzyński C. R., ks. [Jan F.] Szukalski, ks. Fr[anciszek M.] Wojtalewicz, Ant[oni] Lakówka, ks. Floryan Matuszewski.

W R. 3: 1892 od no 1 brak informacji o redaktorze; w no 76: 30 III na s. 2 podano, że naczelnym redaktorem *Dziennika*... jest K[onstanty] Domagalski; w no 133 zawiadomiono, że K. Domagalski nie ma już nic wspólnego z *Dziennikiem*...; w no 175 na s. 2 zamieszczono artykuł podpisany przez St. Sz wajkarta, redaktora *dziennika*. W R. 4: 1893 od no 163 osoby wchodzące w skład Spółki... nie są już określane jako wydawcy, ale jako „urzędnicy”; od no 267 brak podtyt., w winiecie podano *The Polish Daily News, The Only Polish Daily in Chicago*. W R. 5: 1894 no 1 wyszedł jako Numer noworoczny, na s. 2 artykuł podpisany: Henryk Nagiel redaktor *Dziennika*...; w no 158 na s. 2 podano: „Wczoraj rozprzedano 8150 egzemplarzy «*Dziennika Chicagoskiego*»”.

W R. 6: 1895 no 1 wyszedł jako Numer noworoczny, w tym numerze podtyt. w winiecie: Pismo polityczne poświęcone interesom polskich obywateli w Stanach Zjednoczonych, a artykuł wstępny podpisał: H. Nagiel redaktor; od no 47 wydawca *Polish Publishing Co.*; w no 94 na s. 1 poinformowano, że w dniu poprzednim wydano dwie edycje popołudniowe *dziennika*, jedną wcześniejszą o godzinie 2 po południu, drugą o godzinie 4:30 oraz zapowiedziano: „odtąd codziennie – zresztą w miarę okoliczności – zamierzamy wydawać dwie edycje *Dziennika*”; od czerwca do listopada

ukazywały się nieregularnie numery w podwójnej objętości, niektóre z nich miały podtytuł w winiecie; no 186 ukazał się jako pierwszy Numer niedzielny – łącznie wydano 10 osobno liczbowanych (od no 2) numerów niedzielnych liczących po 12 stron; no 295 ukazał się jako numer pamiątkowy z okazji 5-lecia Dziennika...

W R. 8: 1897 od no 15 brak informacji o Spółce i jej urzędnikach; w no 80 na s. 1 zapowiedziano, że wieczorem ukaże się nadzwyczajne wydanie Dziennika... zawierające raport o wynikach głosowania do rady miejskiej; od no 90 każde sobotnie wydanie dziennika wychodzi w podwójnej objętości; no 300 wydrukowano w powiększonej objętości (ss. 12) jako Wydanie zbiorowe. W R. 9: 1898 no 146 poświęcono Adamowi Mickiewiczowi. W R. 10: 1899 w no 104-106 żałobna szata graficzna z powodu śmierci ks. Wincentego Michała Barzyńskiego; w no 300 na s. 4 informacja o śmierci H. Nagla.

W R. 11: 1900 no 293 ukazał się jako Wydanie jubileuszowe z okazji 10-lecia istnienia Dziennika... w trzech łącznie paginowanych częściach (Część pierwsza s. 1-4, Część druga s. 5-12, Część trzecia s. 13-20); no 299 poświęcono Henrykowi Sienkiewiczowi z okazji 25-lecia jego pracy. W R. 12: 1901 w no 216 żałobna szata graficzna z powodu śmierci prezydenta Williama McKinley'a. W R. 13: 1902 w no 76 poinformowano, że jeszcze tego samego dnia z powodu wyborów miejskich ukaże się dodatkowy nadzwyczajny wieczorny numer Dziennika...; no 293 wyszedł w dwóch ośmiostronicowych częściach.

W R. 14: 1903 w no 169 żałobna szata graficzna z powodu śmierci papieża Leona XIII; od no 235 w winiecie informacja o „cyrkulacji” [nakładzie] poprzedniego numeru, od tego numeru do końca roku nakład wynosi od 9103 do 11825 egz.; no 294 wyszedł jako świąteczny numer w trzech częściach: Część pierwsza (s. 1-8) zawiera standardową treść numerów, Część druga (s. 9-16) – polski przewodnik adresowy miasta Chicago, Część trzecia (s. 17-20) – opowiadania świąteczne. W R. 15: 1904 nakład wynosił od 9886 do 12204 egz.; no 213 i 214 poświęcone Tadeuszowi Kościuszce; od no 252 zwiększona objętość numerów; w no 276 żałobna szata graficzna z powodu śmierci ks. J. Radziejewskiego.

W R. 16: 1905 nakład wynosił od 10532 do 12567 egz.; no 290 wyszedł w czterech częściach

z okazji jubileuszu Dziennika...: Część pierwsza (s. 1-8) zawiera standardową treść numerów, Część druga (s. 9-16) – „Artykuły przyjaciół naszego pisma” oraz historie parafii polskich w Chicago, Część trzecia (s. 17-24) – „Artykuły członków redakcji, administracji i drukarni Dziennika Chicagoskiego”, Część czwarta (s. 24-28) – artykuły dotyczące Polaków w Ameryce.

W R. 17: 1906 nakład wynosił od 10997 do 12882 egz.; z powodu strajku drukarzy w dniach od 4 I do 8 I nastąpiła przerwa w wydawaniu pisma, a numery od 6 do 50 ukazywały się w zmniejszonej objętości. W R. 18: 1907 nakład wynosił od 12616 do 34877 egz.; w no 76 zamieszczono artykuły o kandydatach na burmistrza Chicago; w no 92 żałobna szata graficzna z powodu śmierci K[azimierza] Neumana, współpracownika i redaktora Dziennika...; w no 95 w opisie pogrzebu K. Neumana na s. 8 wspomniano o redaktorach Dziennika... St. Szwałkarcie oraz [Karolu Henryku] Wachtłu, zarządcy – Fr. Gordonie i prezesie wydawnictwa – N[ikodemie] L. Piotrowskim.

W R. 19: 1908 nakład wynosił od 12117 do 26369 egz.; no 110 wyszedł w zwiększonym formacie (ss. 16) z okazji dedykacji szkoły św. Stanisława Kostki; w no 247 wspomniano, że reporter Adam [F.] Bloch przestał pracować dla redakcji Dziennika...; no 305 ukazał się w zwiększonym formacie – 16 stron z okazji końca roku. W R. 20: 1909 cyrkulacja wynosiła od 14023 do 15914 egz.; no 197 wyszedł w zwiększonym formacie (ss. 16) z okazji 100. rocznicy urodzin Juliusza Słowackiego.

W R. 21: 1910 nakład wynosił od 14974 do 17269 egz.; no 44 wyszedł w powiększonej objętości (ss. 16) z dwiema oddzielnymi winiętami – s. 1-8 ukazały się jako Numer pamiątkowy w setną rocznicę urodzin Fryderyka Chopina, natomiast s. 9-16 jako zwykły numer; no 164 poświęcono rocznicy bitwy pod Grunwaldem; no 289: 15 XII wydano jako jubileuszowy z okazji 20-lecia założenia pisma (zob. Dodatki poz. 14 i 15).

W R. 22: 1911 nakład wynosił od 15 tys. do 19008 egz.; w no 62 poinformowano, że każdy numer Dziennika... będzie się ukazywał w dwóch wydaniach: porannym i popołudniowym – ostatecznie od tego numeru do no 100 zaczęto drukować dział pt.: Wydanie popołudniowe lub Wydanie poranne; no 284 wyszedł jako Numer świąteczny z okazji święta Niepokalanego Poczęcia Maryi Panny. W R. 23: 1912 nakład wynosił od 16222 do

21687 egz.; no 42 ukazał się jako Numer pamiątkowy z okazji setnej rocznicy urodzin Zygmunta Krasińskiego; w no 159 podano, że w czerwcu wydrukowano 426999 egz., czyli średnio 17080 każdego dnia; no 230 wyszedł w dwóch częściach: Część pierwsza (s. 1-8) zawierała standardową treść numeru, Część druga (s. 9-16) była poświęcona Piotrowi Skardze.

W R. 24: 1913 nakład wynosił od 19688 do 25151 egz.; w no 18 ozdobna szata graficzna z okazji 50. rocznicy wybuchu powstania styczniowego. W R. 25: 1914 nakład wynosił od 25597 do 47611 egz.; od no 108 sobotnie numery ukazywały się w dwóch częściach – drugą część stanowił Dodatek niedzielny (zob. Dodatki poz. 16); w no 184 i 199 na s. 8 poinformowano o specjalnym wydaniu niedzielnym Dziennika... z wiadomościami wojennymi – wydania nieodnalezione; w no 197 żałobna szata graficzna z powodu śmierci papieża Piusa X.

W R. 26: 1915 nakład wynosił od 32282 do 37688 egz.; w no 161 żałobna szata graficzna z powodu śmierci abp. Jamesa E. Quigley'a; w no 293 ozdobna szata graficzna z okazji jubileuszu Dziennika..., w numerze tym zamieszczono życiorysy byłych i obecnych pracowników pisma, w tym zarządcy: ks. Fr. Gordona i redaktorów: St. Szwajkarta, H. Nagla, K. Wachtla, Józefa Andrzeja Łaseckiego, Tomasza Tadeusza Łaseckiego, Władysława Krawca, Józefa J. Jakicica i Walerego Papary (zob. Literatura poz. d), w stopce red. podano skład zarządu, w którym ks. Fr. Gordon pełnił funkcję moderatora dziennika. W R. 27: 1916 cyrkulacja wynosiła od 31360 do 34956 egz.; w no 106 pisząc o K. Wachtlu wspomniano, że jest on redaktorem Dziennika...; w no 270 żałobna szata graficzna z powodu śmierci H. Sienkiewicza; w no 274 na s. 1 nekrolog Franciszka Józefa I. W R. 28: 1917 nakład wynosił od 33500 do 37151 egz. W R. 28: 1918 w no 115 i 117 żałobna szata graficzna z powodu śmierci St. Szwajkarta.

Wg artykułu pt.: 15 grudnia 1890 – 1900, wydrukowanym w wydaniu jubileuszowym Dziennika... (zob. Literatura poz. a), jego redaktorami kolejno byli: St. Szwajkart, w r. 1892 H. Nagiel, przez krótki czas jedynie z nazwy funkcję redaktora pełnił K. Domagalski, od 1896 K. Neuman wspólnie z St. Szwajkartem, a nakład Dziennika... wynosił: „W pierwszych dwóch dniach wydawnictwa Dziennika Chicagoskiego wydrukowano po 5000 tegoż egzemplarzy; później rozchodziło

się tegoż po 3000 przez pierwsze dwa miesiące; w Marcu 1891 już odbiorców i prenumeratorów było 3500. Liczba ta wzrastała następnie, jak następuje: w Grudniu 1891 r. 3800; w Grudniu 1892: 4500; w Grudniu 1893: 5,800; w Grudniu 1894: 6000 i t. d., w Grudniu 1898 już drukowano 8600, a granicę 10,000 odbiorców przeskoczył po raz pierwszy nasz Dziennik we Środę dnia 3go Maja 1899 r., kiedy rozeszło się tegoż już 10,400 egzemplarzy. Dnia 14 Kwietnia 1900 roku wydrukowano 14,200 egzemplarzy Dz. Ch.”.

Katalog N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1893/4 s. 126, 1895 s. 129, 1899 s. 138, 1902 s. 144, 1903 s. 147, 1904 s. 145, 1905 s. 146, 1907 s. 154, 1909 s. 154, 1910 s. 158, 1911 s. 177, 1912 s. 171, 1913 s. 174, 1914 s. 178, 1915 s. 183, 1916 s. 183, 1917 s. 183, 1918 s. 191 (zob. poz. 2) odnotowuje Dziennik... jako pismo o orientacji demokratycznej w l. 1893-1905, a od r. 1907 jako pismo niezależne oraz podaje, że w r. 1893/4 nakład wynosił 2300 egz., w r. 1895 – 17764 egz., w r. 1899 – 7210 egz., w r. 1902 – 8235 egz., w r. 1903 – 8786 egz., w r. 1904 – 9261 egz., w r. 1905 – 9261 egz., w r. 1907 – 9251 egz., w r. 1909 – 8 tys. egz., w r. 1910 – 7500 egz., w r. 1911 – 7 tys. egz., w r. 1912 – 6 tys. egz., w r. 1913 – 15837 egz., w l. 1914-1915 – 21 tys. egz., w r. 1916 – 34659 egz., w r. 1917 – 34659 egz., w r. 1918 – 34 tys. egz.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 35-36 (zob. poz. 17) podaje nazwiska redaktorów Dziennika... bez wyszczególnienia lat, w czasie których pełnili tę funkcję: H. Nagla, K. Neumana, Osostowicza, Tomasza Gordona, J. Jakcica[!], W. Krawca, Kazimierza Purwina, St. Szwajkarta, K. Wachtla, Józefa Przydatka, A. Sobieniowskiego, J[ana] Kostrubałę, ks. Fr. Gordona, Scholla, Górzyńskiego, [Stanisława] Haczyńskiego i St[anisława] Sobieniowskiego oraz podaje, że wydawcami byli OO. Zmartwychwstańcy i Macierz Polska. Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych s. 27-28 (zob. poz. 25) twierdzi, że od nr 93: 18 IV 1907 w skład redakcji pisma wszedł Szczepan Kolankowski, który zajął miejsce K. Neumana.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych roczników z lat 1890-1918 udostępnionych na stronie Library of Congress oraz niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie.

Zob. również Kalendarzyk Kieszonkowy Dziennika Chicagoskiego poz. 1024.

Dodatki:

1. Dodatek do No ... „Dziennika Chicagoskiego”. Chicago 1891-1895.

Kontynuuje treść numeru, do którego jest dodany (zazwyczaj sobotniego); od r. 1893 ukazywał się na przemian z Dodatkiem poz. 4.

2. Wyborca Demokratyczny. Pismo polityczne poświęcone interesom polskich obywateli w Stanach Zjednoczonych. Dodatek do No 231. Chicago 1892 ss. 4.

No 231 dat. 1 X.

3. Dziennik Chicagoski. Pismo polityczne poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Dodatek do No 247. Chicago 1892 ss. nlb. 2.

No 247 dat. 20 X. Dodatek z okazji 400-letniej rocznicy odkrycia Ameryki.

4. Dziennik Chicagoski. Pismo polityczne poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Dodatek do No ... Chicago 1893-1895.

Kontynuuje treść numeru, do którego jest dodany (zazwyczaj sobotniego), wychodzi na przemian z Dodatkiem poz. 1.

5. Dziennik Chicagoski. Pismo polityczne poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Dodatek Nadzwyczajny do No ... Chicago 1892 ss. nlb. 2.

Dodatek do no 274 i 276 kontynuują treść numerów, do których zostały dodane.

6. Dziennik Chicagoski. Pismo polityczne poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Dodatek Gwiazdkowy. Chicago 1892 ss. nlb. 2

Dodatek do no 299.

Toż do no 298. Chicago 1895 ss. nlb. 4. Tyt.: Dodatek Gwiazdkowy do „Dziennika Chicagoskiego”.

Toż do no 300. Chicago 1908 ss. nlb. 4. Tyt.: Dodatek Gwiazdkowy do numeru 300-go Dziennika Chicagoskiego.

Toż do no 299. Chicago 1909 ss. nlb. 4. Tyt.: Dodatek Gwiazdkowy do numeru 299-go Dziennika Chicagoskiego.

7. Dziennik Chicagoski. Pismo polityczne poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Dodatek wystawowy do No 101. Chicago 1893 ss. nlb. 4.

No 101: 29 IV; dotyczy Wystawy Wszechświatowej w Chicago, która zostanie otwarta dnia 1 V.

8. Dziennik Chicagoski. Dodatek Świąteczny. Chicago 1893 ss. nlb. 2

Dodatek do no 295: 23 XII.

Toż do no 84: 9 IV. Chicago 1909 2° ss. nlb. 4.

9. Projekt pierwszych zarysów Ligi Polskiej w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki. Wypracowany przez Komitet przygotowawczy, które to zarysy mają być dane pod obrady na Wiecu Kościuszkowskim dnia 3go Maja 1894. Supplement to „Dziennik Chicagoski” No 94. Chicago 1894 ss. nlb. 1.

10. Wielki Dodatek. Chicago, Ill. 1894.

Dodatek do no 238: 13 X, nie odnaleziony.

11. Komar. [Chicago 1901].

Numer okazowy dołączony do no 79: 3 IV 1901.

Komar zob. poz. 569.

12. Supplement to The Polish Daily News – „Dziennik Chicagoski”. 1904 war map of Japan, Korea and Eastern China. Chicago 1904 2° ss. nlb. 1.

Dodatek do no 56: 7 III.

13. Dodatek noworoczny. Część druga. Chicago 1909 ss. nlb. 8

Dodatek do no 304: 31 XII.

14. Dziennik Chicagoski. XX rocznica założenia. Dodatek I Numeru Jubileuszowego. Artykuły i listy naszych Przyjaciół. Chicago 1910 ss. 20.

Dodatek do no 289: 15 XII.

15. Dziennik Chicagoski. XX rocznica założenia. Dodatek II Numeru Jubileuszowego. Parafie polskie w Chicago. Chicago 1910 ss. 16.

Dodatek do no 289: 15 XII.

16. Dziennik Chicagoski. Sunday Supplement. Dodatek niedzielny. Chicago 1913-1915.

Zawiera działy: dla kobiet, dla nauki i rozrywki, religijny, zdrowia, humorystykę oraz powieści; dodawany od 4 V 1913 do 11 IV 1915.

W r. 1913 od 1 VI tyt.: Dziennik Chicagoski. Sunday Supplement. Dodatek niedzielny. Supplement to Saturday's Issue.

17. [Dodatek poświęcony wojnie w Europie]. Chicago 1914.

Dodatek nie odnaleziony, informację o nim zawarto w no 175.

18. Dziennik Chicagoski. Dodatek pierwszy. Chicago 1915 ss. 23.

Zawiera artykuły dotyczące dorobku Dziennika z okazji jubileuszu. Dodatek do no 293: 15 XII.

19. Dziennik Chicagoski. Dodatek drugi. Chicago 1915 ss. 17.

Dodatek poświęcony jubileuszowi Dziennika. Dodatek do no 293: 15 XII.

Literatura:

a. *Dziennik Chicagoski* R. 11: 1900 no 293: Wydanie jubileuszowe Cz. 1-3 ss. 20.

b. Dzieje „Dziennika” 1890-1915. *Dziennik Chicagoski* R. 26: 1915 no 293 Dodatek pierwszy s. 1.

c. Jubileusz srebrny „Dziennika Chicagoskiego”. *Przegląd Kościelny* R. 2: 1915 z. 6 s. 396-400.

d. Sylwetki z grona naszego personelu. *Dziennik Chicagoski* R. 26: 1915 no 293 s. 6-7.

e. Album pamiątkowe[!] z okazji złotego jubileuszu parafii św. Stanisława K[ostki], Chicago, Ill. 1867-1917. Chicago 1917 ss. 372.

f. Hollowak Thomas L., Hoffman William F.: Index to the Obituaries and Death Notices Appearing in the Dziennik Chicagoski 1890-1899. Compiled by ... Chicago 1984 Polish Genealogical Society ss. XVI, 130.

Rec.: Walaszek Adam, *Przegląd Polonijny* R. 14: 1988 z. 1 s. 139-140.

g. Hollowak T. L., Hoffman W. F.: Index to the Obituaries and Death Notices Appearing in the Dziennik Chicagoski 1900-1909. Compiled by ... Chicago 1987 Polish Genealogical Society ss. IX, 443.

Rec.: Walaszek A., *Kwartalnik Historyczny* R. 98: 1991 nr 2 s. 134-135.

h. Hollowak T. L., Hoffman W. F.: Index to the Obituaries and Death Notices Appearing in the Dziennik Chicagoski 1910-1919. Compiled by ... Chicago 1988 Polish Genealogical Society ss. V, 479.

Rec.: Walaszek A., *Kwartalnik Historyczny* R. 98: 1991 nr 2 s. 134-135.

i. Nir R.: Powstanie „Dziennika Chicagoskiego” w 1890. W: *Szkice z dziejów Polonii...* s. 15-22 (zob. poz. 397).

j. Groniowski Krzysztof: Amerykanizacja a związki kulturowe. „Dziennik Chicagoski” w latach 1918-1929. *Przegląd Polonijny* R. 25: 1999 z. 2 s. 5-27.

k. Nir R.: Bibliografia selektywna „Dziennika Chicagoskiego” 1892-1895, 1898-1899. Select bibliography „Dziennik

Chicagoski” 1892-1895, 1898-1899. *Yearbook. Polish American Archives* Vol. 2: 2004 s. 367-409.

l. Kruszevska M.: Polacy w Ameryce (zob. poz. 415).

Na s. 305-311 rozdział 36 pt. „Dziennik Chicagoski” – pierwsza polska gazeta codzienna (1890-1971).

l. Szymański Józef: Parafia NSPJ w New Britain i jej duszpasterze na łamach „Dziennika Chicagoskiego” w latach 1894-1920. *Studia Polonijne* T. 41: 2020 s. 145-164.

m. Szymański J.: Parafia św. Stanisława Kostki w Chicago i jej duszpasterze w latach 1867-1899 na łamach „Dziennika Chicagoskiego”. *Scripta Historica* Nr 27: 2021 s. 9-40.

n. Wasilewski Krzysztof: Czy polscy imigranci powinni strajkować? „Dziennik Chicagowski” wobec robotniczych niepokojów w latach 90. XIX wieku. W: Polacy w Chicago. Doświadczenie imigranta: integracja, izolacja, asymilacja. Red. Adam Walaszek, Szymon Żuchowski. Warszawa 2020 Muzeum Historii Polski w Warszawie s. 49-70.

o. Szymański J.: Początki Polskiego Domu Emigracyjnego w Nowym Yorku na łamach „Dziennika Chicagoskiego” pod koniec XIX wieku (1891-1897). *Studia Polonijne* T. 42: 2021 s. 385-405.

p. Szymański J.: Polskie parafie w Winonie i ich duszpasterze na łamach „Dziennika Chicagoskiego” w latach 1890-1920. W: Emigracja kaszubska w Stanach Zjednoczonych. Historia i dziedzictwo./ Kashubian emigration in the United States. History and heritage. Praca monograficzna pod red. Daniela Kalinowskiego. Słupsk-Wejherowo 2022 Akademia Pomorska w Słupsku, Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie 8^s s. 161-185.

Toż w jęz. angielskim na s. 186-207.

452. Dziennik Ludowy. Pismo poświęcone interesom klasy pracującej. Wychodzi codziennie (prócz niedziel). Zarządca Z[ygmunt] J. Odalski, wyd. Polish Peoples Publ[ishing] Co. Chicago, Ill. R. 1: 1907 – R. 19: 1925. [Druk. Ludowa]. 2°.

Wychodzi od 16 III 1907 do 21 IV 1925, wznowiony na krótko w czerwcu 1925. Numer okazy pisma ukazał się w 1904 r.

Opis główny sporządzono na podstawie pierwszego odnalezionego no. 9: 26 III z R. 1: 1907, co najmniej od tego numeru w winiecie informacja: This paper is devoted to the working class interests, w stopce red. podtyt.: Pismo polityczne, społeczne, literackie poświęcone sprawom Polaków, robotników, zamieszkałych w Ameryce, tyt. w jęz. angielskim: The Polish Peoples Daily oraz informacja: A daily newspaper devoted to general information and advancement of Polish workers; od no. 23: 11 IV advertising manager Henry Anielewski; od no. 154 w wielu numerach nad tytułem hasła socjalistyczne; od no. 166: 30 IX brak informacji o advertising manager; no. 218, 224, 236, 238 wyszły w dwóch wydaniach: jako numer zwykły sobotni i Extra – niedzielny.

W R. 2: 1908 nr 3 wyszedł jako Extra w niedzielę; od nr 39 brak haseł nad tytułem.

W R. 4: 1910 od nr 153: 1 VII zarządca A. Jasiński; od nr 154 red. Roman Mazurkiewicz; od nr 188: 12 VIII zarządca M[ichał] Sokołowski, advertising manager A. Jasiński; od nr 208: 6 IX brak informacji o advertising manager; od nr 214: 13 IX brak informacji o redaktorze; od nr 223: 23 IX advertising manager B. Schulberg; od nr 236: 8 X w stopce red. podtyt.: Pismo polityczne, społeczne, literackie poświęcone sprawom Polaków zamieszkałych w Ameryce, red. R. Mazurkiewicz; od nr 256: 1 XI red. W[acław] S[tanisław] Jesień i R. Mazurkiewicz.

W R. 5: 1911 od nr 23: 28 I red. W. E. Jesień i R. Mazurkiewicz; 26 III ukazał się nieliczbowany numer specjalny poświęcony wyborom; od nr 77: 1 IV brak informacji o redaktorach; od nr 225: 2 X zarządca S[tefan] Żmijewski; od nr 246: 26 X brak informacji o advertising manager.

W R. 6: 1912 nr 47 wyszedł jako Numer Kołbiący; nr 65 ukazał się jako Numer Jubileuszowy w 2 częściach, część I. poświęcono 5. rocznicy powstania Dziennika..., w numerze tym w artykule Krótka historia „Dziennika Ludowego” (zob. Literatura poz. a) podano, że inicjatywa wydawania Dziennika... wyszła od Stanisława Sokołowskiego, Z. J. Odalskiego, H. Anielewskiego i Mikołaja Barda, pierwszy numer Dziennika... ukazał się 16 III 1907 r., a w styczniu 1911 r. na zgromadzeniu akcjonariuszy Polskiej Ludowej Spółki Wydawniczej uchwalono, że Dziennik... „pod względem politycznym stoi na gruncie zasad międzynarodowego socjalizmu, przyjmując program (platformę) Socialist Party [of America] wraz z jej polską częścią – P[olską] S[ekcją] S[ocialist] P[arty]”, dla celów zarobkowych spółka wydawała także pisma Pochodnia (zob. poz. 703) i Bicz Boży (zob. poz. 437); od nr 198: 22 VIII red. R. Mazurkiewicz, w stopce red. podtyt.: Pismo poświęcone interesom polskiej klasy robotniczej w Ameryce. Wychodzi codziennie prócz świąt i niedziel, podtyt. w jęz. angielskim: A daily paper devoted to the interests of the Polish workers of U. S.

W R.(Vol.) 7: 1913 od nr 73: 27 III red. M. Sokołowski; od nr 158: 8 VII zarządca M. Machull; co najmniej od no. 187: 11 VIII zarządca S. Żmijewski.

W R.(Vol.) 8: 1914 od no. 53: 4 III zarządca M. Machull; od no. 173: 29 VII w winiecie krótkie

hasła dotyczące sytuacji na frontach wojny światowej; no. 176 wyszedł w dwóch wydaniach: jako numer zwykły sobotni i Extra – niedzielny.; od no. 208: 9 IX brak informacji o redaktorze.

W R.(Vol.) 9: 1915 w nr 33: 10 II na s. 4 zawiadomiono, że redakcję Dziennika... objął ponownie M. Sokołowski; od no. 35 red. M. Sokołowski; od no. 172 w winiecie informacja: Extra.

W R.(Vol.) 10: 1916 od no. 38: 15 II brak informacji o zarządcy; od no. 63: 13 III zarządca S. Żmijewski.

W R.(Vol.) 11: 1917 od no. 2 w winiecie informacja: This paper is devoting to the working class interests; no. 64 ukazał się jako wydanie jubileuszowe, na s. 1 w artykule pt. Dziesięć lat walki (zob. Literatura poz. b.) podano, że Dziennik... jest własnością partii socjalistycznej: dawniej Z[wiązk]u P[olskiego] S[ocialist] P[arty of America], a obecnie Związku Socjalistów Polskich, na s. 8 w artykule pt. Skromne początki (zob. Literatura poz. c.) poinformowano o ukazaniu się numeru okazowego w 1904 r.; od no. 119 w winiecie zamiast haseł informacja o cenie gazety.

Kuryer Polski R. 17: 1904 w nr 178: 30 VII na s. 1 (zob. poz. 610) zapowiedział, że „w przyszłym tygodniu” ukaze się nowe pismo Dziennik Ludowy pod redakcją [Jana] Kozakiewicza, [Juliusza] Lissa i [Józefa A.] Borkowskiego.

Dziennik Związkowy Zgoda R. 1: 1908 w nr 136: 23 VI na s. 8 (zob. poz. 462) zawiadomił, że redaktor Dziennika... [Jan] Kochanowicz ustępuje ze stanowiska, a funkcję tę obejmie inż. Szymański.

Wiarus R. 26: 1911 w nr 32: 10 VIII na s. 4 (zob. poz. 835) przytoczył list otwarty bp. E[ugene]’a A[ugustine]’a Garveya do duchowieństwa diecezji Altoona zakazujący czytania pism antykatolickich, w tym Dziennika...

Dziennik Narodowy R. 18: 1916 w nr 7: 10 I na s. 8 (zob. poz. 454) podaje, że współredaktor Dziennika Ludowego [Zygmunt K.] Piotrowski został wyrzucony z wicem socjalistów polskich z powodu posądzeń o prusofilstwo.

W Dzienniku dla Wszystkich R. 20: 1925 w nr 109: 22 IV na s. 4 (tytuł pierwotny: Polak Amerykański zob. poz. 706) poinformowano, że wtorkowy numer [21 IV] Dziennika Ludowego był ostatnim i omówiono zamieszczony w nim artykuł od redakcji, wskazujący na finansowe przyczyny jego upadku; w nr 163: 18 VI na s. 4 podano, że

Dziennik... znów zaczął wychodzić, nie jako organ socjalistyczny, ale jako „pismo dla postępowców”.

Wg katalogu Ayer N. W. & Son’s American Newspaper Annual... 1910 s. 158, 1911 s. 177, 1912 s. 171, 1913 s. 174, 1914 s. 178, 1915 s. 183, 1916 s. 183, 1917 s. 182, 1918 s. 191 (zob. poz. 2) w l. 1910-1911 Dziennik... wychodził w nakładzie 6654 egz., w l. 1912-1913 – 8 tys., w r. 1914 – 11387, w 1915 – 17500, w 1916 – 16350, w 1917 – 18231, a w 1918 – 18 tys.

Nelson Chesman & Co. Newspaper Rate Book, 1911-1912 s. 41, 1915-1916 s. 50 (zob. poz. 6) odnotowuje, że w 1912 r. przeciętny nakład Dziennika... wynosił 9 tys. egz., a deklarowany nakład w marcu 1915 r. – 16225 egz.

Piotrowski Z. [K.]: Polski ruch socjalistyczny w Ameryce... s. 261 (zob. poz. 318) informuje, że był współredaktorem Dziennika... od marca 1913 r.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 36 (zob. poz. 17) podaje nazwiska redaktorów Dziennika... bez wyszczególnienia lat, w czasie których pełnili tę funkcję: Bron[isław] Dominik, Kułakowski, E[rnest?] Liljen, T[omasz] Kozak, Aleksander Gayek, J. Alfons Haniewski, R. Mazurkiewicz, H. Anielewski, M. Sokołowski, S. Żmijewski, Z. Piotrowski.

W The Polish American Encyclopedia... s. 88-89 (zob. poz. 411) zamieszczono błędną informację, że Dziennik... był wydawany już od 1907 r. przez Związek Socjalistów Polskich; podano ponadto, że ok. 1910 r. próbowano bez powodzenia wydawać edycje lokalne Dziennika... w Nowym Jorku i Detroit oraz że w 1925 r. w miejsce Dziennika... zaczął wychodzić Głos Ludowy (prawdopodobnie chodzi o tygodnik Niedzielny Głos Polski, o którym informuje Wychodźca. Warszawa R. 4: 1925 nr 50: 30 XII s. 13).

W literaturze często pojawia się błędne datowanie zakończenia wychodzenia Dziennika...: r. 1918 podaje Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 10 (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 109), r. 1922 – Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 33 (zob. poz. 278) oraz Flisiński W. S.: Rocznicza prasy polonijnej... s. 148 (zob. poz. 362), r. 1924 – Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 91 (zob. poz. 19) oraz Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 36.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 38 twierdzi, że od 1916 r. przez kilka lat ukazywało

się pismo socjalistyczne *Detroitki Dziennik Ludowy*; Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 39 datuje jego wychodzenie na lata 1916-1927 i podaje, że redaktorami byli A[dam] Olszewski i Al. Gayek; Kormanowa Ż.: *Materiały do bibliografii...* s. 9 twierdzi, że pismo to było „organem lokalnym, odpowiadającym ideologicznie i organizacyjnie «Dziennikowi Ludowemu» w Chicago, Ill.”; w *Bibl. Narodowej w Warszawie* znajdują się wyłącznie numery z l. 1919-1921, nie udostępniane czytelnikom.

Opis na podstawie autopsji niemal kompletnego egzemplarza z l. 1907-1918 znajdującego się w postaci mikrofilmu w *Center for Research Library w Chicago*. Niekompletne egzemplarze z l. 1911-1918 zachowały się również w *Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago*, *Bibl. Muzeum Narodowego w Krakowie*, *Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka*, *Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu*, *Bibl. Sejmowej w Warszawie*, *Bibl. Publicznej m. st. Warszawy*, *Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie*.

Zob. także *Kalendarz Bicza Bożego* poz. 991; *Kalendarz Ludowy* poz. 1002.

Dodatki:

1. Do Szan[ownych] Czytelników „*Dziennika Ludowego*”. [*Chicago* 1907] ss. nlb. 1.

Ulotka dodana do no. 121: 7 VIII.

Literatura:

a. Bojko Wiktor: *Krótką historją „Dziennika Ludowego”*. *Dziennik Ludowy* R. 6: 1912 nr 65: 16 III s. 4.

b. Mazurkiewicz Roman: *Dziesięć lat walki*. *Dziennik Ludowy* R. 11: 1917 nr 64: 17 III s. 1.

c. Borkowski J[ózef A.]: *Skronne początki*. *Dziennik Ludowy* R. 11: 1917 nr 64: 17 III s. 8.

453. *Dziennik Milwaucki*. Red. dr Ignacy A. Machnikowski, wyd. The Polish Publishing Co. Milwaukee, Wis. R. 1: 1899 – [R. 7]: 1905. [Druk. *Dziennika Milwauckiego*]. [2°].

Wychodzi od 4 III 1899 do 21 IX 1905. O rozpoczęciu wydawania *Dziennika...* poinformował m.in. *Naród Polski* R. 3: 1899 nr 11: 15 III s. 1 (zob. poz. 636) oraz *Wiarus* R. 14: 1899 nr 10: 9 III s. 4 (zob. poz. 835).

W r. 1902 co najmniej od no 57: 8 III w stopce red. podtyt.: *Pismo poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjed[oczonych] Ameryki Pół[ocnej]*, częstotliwość: *Wychodzi co dzień, wyjąwszy nie-*

dzieli i świąt uroczystych, red. nac. Stanisław Osada, własność Spółki Wydawnictwa Polskiego w Milwaukee, Wis., numer ten ukazał się jako wydanie pamiątkowe; w no 92, 93, 100, 112 w wiece podawano, że od 1 I 1902 do 15 IV 1902 pismu przybyło 1282 prenumeratorów.

Ameryka T. 13: 1899 nr 29: 22 VII s. 4 (zob. poz. 431) wspomniała o wydawcy *Dziennika...* Ignacym Czerwińskim. *Kuryer Polski* R. 12: 1899 nr 178: 29 VII s. 4 (zob. poz. 610) zawiadomił o skazaniu na karę grzywny jednego z redaktorów *Dziennika...* W. Meyera, a w nr 195: 18 VIII na s. 1 – o zwolnieniu W. Meyera przez radę dyrektorów *Dziennika...*

Ameryka T. 14: 1900 w nr 30: 28 VII na s. 4 wspomniała o redaktorze *Dziennika...* Jerzym Mirskim.

Dziennik Chicagoski R. 12: 1901 nr 60: 12 III s. 2 (zob. poz. 451) odnotował, że 9 III ukazał się jubileuszowy numer pisma. *Naród Polski* R. 5: 1901 nr 25: 19 VI s. 4 poinformował o objęciu funkcji redaktora *Dziennika...* przez St. Osadę.

W r. 1901 prawdopodobnie od sierpnia zaczęło się ukazywać tygodniowe wydanie pisma pt.: *Tygodnik Milwaucki* (zob. poz. 813).

Warszawski dziennik Gazeta Polska 1902 nr 304: 8 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1321) odnotował, że *Dziennik...* ma 3500 prenumeratorów.

Naród Polski R. 7: 1903 w nr 16: 22 IV na s. 1 zamieścił oświadczenie Ignacego Kowalskiego o objęciu przez niego z dniem 1 V stanowiska redaktora *Dziennika...* *Kuryer Polski* R. 16: 1903 w nr 256: 29 X na s. 3 zawiadomił, że St. Osada zrezygnował ze stanowiska współredaktora *Dziennika...* *Przewodnik Bibliograficzny* R. 26: 1903 nr 12 s. 280 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) podał podtyt.: *Pismo pośw[ięcone] interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych*, red. i wyd. I. Kowalski. *Ameryka* R. 16: 1903 nr 47: 21 XI s. 6, 7 wspomniała, że po pożarze drukarni *Dziennika...* pismo przez pewien czas było drukowane w drukarni *Kuryera Polskiego*.

Ameryka-Echo R. 17: 1904 w nr 28: 9 VII na s. 4 (tytuł pierwotny: *Ameryka*) wydrukowała wzmiankę o współredaktorze *Dziennika...* Bazylim Cichockim.

W *Kuryerze Polskim* R. 18: 1905 w nr 169: 20 VII na s. 4 podano, że pismo nie wychodzi

od 19 VII z powodu problemów finansowych, głównym założycielem Dziennika był I. Czerwiński, a jego ostatnim redaktorem był [Jan] Rapała; w nr 172: 24 VII na s. 1 zawiadomiono o wznowieniu pisma; w nr 174: 26 VII na s. 1 odnotowano informację o przymusowym bankructwie Spółki Wydawniczej Polskiej wydającej Dziennik... i Tygodnik Milwaucki oraz wspomniano, że pismo ma ok. 2200 prenumeratorów; w nr 223: 22 IX na s. 1 poinformowano, że w numerze Dziennika... z 21 IX ogłoszono, że w jego miejsce zacznie wychodzić pismo Głos Polski (zob. poz. 517).

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 30 (zob. poz. 278) twierdzi, że pismo zostało założone w celu popierania partii demokratycznej oraz mylnie podaje (a za nim niektóre bibliografie i opracowania), że pismo wychodziło do 1908 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza z r. 1902 znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie. Niekompletny egzemplarz w postaci mikrofilmu zachował się także w Wisconsin Historical Society (Library-Archives Division) w Madison (numery z okresu 23 V 1899 – 21 IX 1905).

Literatura:

a. Bankructwo „Dziennik Milwaucki”. *Kurier Polski* R. 18: 1905 nr 204 s. 4.

Zawiera spis długów pisma.

454. Dziennik Narodowy. Pismo polityczne, społeczne i literackie, poświęcone sprawom Polaków zamieszkałych w Ameryce. Wychodzi codziennie. (Prócz niedziel i świąt uroczystych). Chicago, Ill. [R. 1]: 1899 – [R. 25]: 1923. [Druk. „Dziennika Narodowego”]. [2°].

Wychodzi od 9 XII 1899 do 22 IX 1923. Wydanie pisma poprzedził numer okazowy z 11 X 1899 (zob. Literatura poz. a).

Numerów z 1899 r. nie odnaleziono. Opis główny sporządzono na podstawie pierwszego odnalezionego no. 120: 25 V z R. 2: 1900, co najmniej od tego numeru w stopce red. podtyt. oraz tyt. i podtyt. w jęz. angielskim: The Polish National Daily. A daily newspaper devoted to the advancement of Citizens of U.S.A. of Polish origin.

Numerów z l. 1901-1905 nie odnaleziono.

W R. 7[!]: 1906 co najmniej od no. 143: 30 VI w winiecie motto: Przez oświatę do wolności,

manager: K[azimierz] Łagodziński, advertising manager: Philip M. Ksycki.

W l. 1906-1907 do dyrekcji pisma wchodził ponadto w różnym składzie: C[zesław] Brukwicki, M[arian] Durski, C. Dużewski, Jan Hibner, W[ładysław] Jaworowski, K[azimierz] Łagodziński, H[ipolit] Mańkowski, S[tanisław J.] Rokosz, M[ichał] Rzeszotarski, W. Tobiński.

W R. 8: 1907 co najmniej od no. 278: 29 XI manager: J[an] M[ieczysław] Sienkiewicz, numer ten poświęcono 76. rocznicy powstania listopadowego.

W R. 10: 1908 co najmniej od no. 81: 4 IV brak motta w winiecie, w stopce red. brak podtytułu, [wyd.] Wydawnictwo Polskiej Narodowej Spółki Wydaw[niczej] (Polish National Publishing Co.), managing ed.: T[adeusz] M. Wild, advertising manager: E[dmund] K. Jarecki; co najmniej od no. 83: 7 IV w każdy wtorek rubryka pt. Głos Polek. Organ urzędowy Związku Polek w Ameryce (zob. Głos Polek. Chicago 1902-1903 poz. 514); od no. 96: 22 IV w stopce red. brak informacji o advertising manager; w no. 99: 25 IV pożegnanie z czytelnikami Wojciecha Morawskiego, który „przez rok blisko miał zaszczyt prowadzić «Dziennik Narodowy»”; od no. 102: 29 IV advertising manager B[olesław] R. Kozłowski; w no. 118: 18 V na s. 2 informacja, że redaktorem naczelnym został Stanisław [J.] Zaleski, a pismo do niedawna było półoficjalnym organem Związku Narodowego Polskiego; od no. 212 chief ed. S. J. Zaleski; od no. 215 brak informacji o chief ed.; w no. 222: 21 IX na s. 4 podano, że na Sejmie Siódmym Związku Polek w Ameryce w Cleveland na redaktorkę Głosu Polek wybrano Marię Iwanowską; od no. 227 w winiecie informacja: Dziennik Narodowy, pismo unijne, drukowane przez unijnych robotników; od 12 X błędne liczbowanie numerów: zamiast no. 240 podano no. 210, następnie od 15 X – no. 231; w no. 260 na s. 3 zamieszczono list do czytelników prezesa Dziennika... Stefana Napieralskiego; od 26 XI błędne liczbowanie numerów: zamiast no. 278 podano no. 276; w no. 278: 10 XII oświadczenie St. J. Zaleskiego o rezygnacji z funkcji redaktora z powodu zmiany kierunku pisma przez nowych właścicieli; od no. 283 brak informacji o advertising manager; w no. 290: 24 XII na s. 4 artykuł pt. „Prasa Polska” o Dzienniku Narodowym, w którym wspomniano, że Dziennik... został założony 9 lat temu przez Zarząd Centralny Związku

Narodowego Polskiego, a obecnie przechodzi kryzys, który próbuje rozwiązać Stowarzyszenie Gazet Polskich – jego sekretarz J[an] J[ózef] Chrzanowski opracował nowy plan redagowania pisma, a J[an] A. Wedda objął jego zarząd generalny.

W r. 1908 do dyrekcji wydawnictwa wchodzili ponadto w różnym składzie: C. Brukwicki, Stefania Chmielińska, M. Durski, Jan Hibner, E. K. Jarecki, W. Jaworowski, B. R. Kozłowski, St[anisław] J. Kuflewski, K. Łagodziński, H. Mańkowski, T. M. Wild, Bolesław Zaleski.

Numerów z l. 1909-1911 nie odnaleziono.

WR. 14: 1912 co najmniej od no. 293: 12 XII ed. manager J. J. Chrzanowski, w winiecie informacje o cenach prenumeraty i adresie redakcji, brak rubryki Głos Polek.

Numerów z l. 1913-1914 nie odnaleziono.

WR. 17: 1915 co najmniej od no. 22: 27 I w winiecie informacje: The National Polish Daily. The paper with a home circulation; Dziennik Narodowy. Podaje świeże telegramy z całego świata, w stopce red. managing ed. J. J. Chrzanowski; w no. 181: 3 VIII na s. 2 informacja o zakazie sprzedaży Dziennika... przez komendę II Korpusu Armijnego Cesarstwa Niemieckiego; w no. 228 na s. 2 informacja o byłym współredaktorze Dziennika... S[tefanie] S. Lewentalu; od no. 239: 11 X brak informacji o managing ed.; od no. 246 managing ed. J. J. Chrzanowski; w no. 265 na s. 3 informacja, że współredaktorem Dziennika... jest L. Nowicki; w no. 275 na s. 5 podano, że Wacław Stanisław Jesień w ostatnich latach pracował dwukrotnie jako współredaktor Dziennika...; w no. 280: 1 XII podział na część 1. i część 2. pt. Dzielnica Town of Lake z osobną paginacją; w no. 281 na s. 8 informacja, że J. J. Chrzanowski jest naczelnym redaktorem i prezesem Spółki Wydawniczej „Dziennika Narodowego”.

WR. 18: 1916 w no. 59 wspomniano o redaktorze Dziennika... Henryku Lokańskim; w no. 61: 13 III na s. 8 informacja, że Spółka Wydawnicza Dziennika... przystąpiła do Stowarzyszenia „The Franklin – Typotheatae of Chicago” i „Associated Employers of Illinois”; od no. 120 w winiecie informacje: The National Polish Daily... Podaje telegramy z całego świata.

WR. 20: 1918 no. 260: 11 XI w odświętnej szacie graficznej poświęcony zakończeniu wojny.

Polonia w Ameryce R. 8: 1899 w nr 39: 28 IX na s. 5 (zob. poz. 714) poinformowała, że w celu

wydawania Dziennika... powstało przedsiębiorstwo Polish Nat[ional] Pub[lishing] Co. w składzie: T. M. Helinki [Heliński], M. Wlekiński, W[ładysław August] Kuflewski, S. J. Rokosz, T. Bartoszewicz, J. Pohlman i K. Łagodziński. Dziennik Chicagoski R. 10: 1899 w nr 240: 12 X na s. 2 (zob. poz. 451) odnotował wydanie numeru okazowego Dziennika... w dniu poprzednim w kilku tysiącach egz. Wiarus R. 14: 1899 w nr 50: 14 XII na s. 1 (zob. poz. 835) zawiadomił o ukazaniu się nr 1 Dziennika... „w bieżącym tygodniu” i zamieścił skład spółki wydawniczej: prezes F[ranciszek] H[ieronim] Jabłoński, wiceprezes H. Mańkowski, kasjer T. M. Heliński, sekretarz, redaktor i menedżer M[ichał] J[ózef] Sadowski, członkowie zarządu: M. Wlekiński, M. Łagodziński, K[azimierz] V. Midowicz, J. F. Śmietanka, T. Bartoszewicz. Echo R. 12: 1899 w nr 43: 21 XII na s. 2 (zob. poz. 468) podało, że Dziennik... zaczął ukazywać się 9 XII. Kuryer Polski R. 12: 1899 w nr 303: 23 XII na s. 2 (zob. poz. 610) poinformował, że współredaktorem Dziennika... jest N[ikodem] K. Złotnicki.

Kuryer Polski R. 13: 1900 w nr 90: 16 IV na s. 1 zawiadomił, że Fr. H. Jabłoński objął redakcję Dziennika... w miejsce zmarłego M. J. Sadowskiego; w nr 179: 30 VII na s. 1 odnotował, że Fr. H. Jabłoński ustąpił z tego stanowiska z powodu procesu o nową maszynę; w nr 189: 10 VIII na s. 1 podał, że redaktorem naczelnym Dziennika... jest J. J. Chrzanowski.

Ameryka T. 15: 1901 w nr 30: 27 VII na s. 5 (zob. poz. 431) zamieściła informację, że redakcję Dziennika... objął nieznanymi bliżej Antoniewicz, a [J. J.] Chrzanowski i Lechański ustąpili wskutek nieporozumień z akcjonariuszami; w nr 31: 3 VIII na s. 5 podała, że redaktorem Dziennika... został F[ranciszek] A[ndrzej] Kowalski, a na s. 8 nazwała J. Miłkowskiego jego współredaktorem.

Straż R. 7: 1902 w nr 7: 15 II na s. 1 (zob. poz. 785) poinformowała, że redaktor Dziennika... [Fr. A.] Kowalski rezygnuje z tej funkcji z dniem 15 III, ponieważ jest socjalistą, a administracja pisma poparła partię republikańską. Ameryka T. 16: 1902 w nr 12: 22 III na s. 5 podała, że głównym redaktorem Dziennika... został [T.] L[ove] Szydłowski, a drugim – A. Midowicz; w nr 33: 16 VIII na s. 4 zawiadomiła o ponownej zmianie na tych stanowiskach: redaktorem naczelnym został F[ranciszek] W. Szczerbowski, a jego pomocnikiem Leon

Romanowski. Wychodząca w Warszawie Gazeta Polska 1902 w nr 304: 8 XI na s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1321) podała, że Dziennik... ma 6200 prenumeratorów.

Kuryer Polski R. 16: 1903 w nr 97: 24 IV na s. 1 zawiadomił, że redaktor naczelny Dziennika... [T.] Love-Szydłowski 24 IV ustępuje ze stanowiska, a jego miejsce zajmie Karol Barski. Ameryka-Echo R. 16: 1903 w nr 19: 9 V na s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka) zamieściła ostrą krytykę redaktora Dziennika... K. Barskiego, który opowiedział się przeciwko Lidze Narodowej; w nr 39: 26 IX na s. 5 przedrukowała oświadczenie wydawnictwa Dziennika..., w którym poinformowano, że K. Barski został usunięty ze stanowiska z powodu braku kwalifikacji i nielojalności wobec spółki wydawniczej, a osobą odpowiedzialną za redakcję został tymczasowo F[ilip M.] Ksycki, dotychczasowy zarządca.

Dziennik Chicagoski R. 15: 1904 w nr 65: 17 III na s. 2 zamieścił wykaz instytucji podpisanych pod rezolucją w sprawie wojny rosyjsko-japońskiej, w którym figuruje M. Durski jako prezes Dziennika..., a W. Jaworowski jako sekretarz i wydawca.

Ameryka-Echo R. 18: 1905 w nr 46: 18 XI na s. 4 poinformowała, że Dziennik... został uznany przez XVI Sejm Związku Narodowego Polskiego w Buffalo, N. Y. za półurzędowy organ tej instytucji, co zatajają inne gazety; w R. 19: 1906 w nr 50: 15 XII na s. 4 podała, że po ustąpieniu [Love-]Szydłowskiego z funkcji redaktora Dziennika... miejsce to zajął [Mieczysław J.] Szamajt [Szameit], który „okazał się niedobrym redaktorem” i po jego usunięciu stanowisko przekazano Stanisławowi Osadzie.

Naród Polski R. 11: 1907 w nr 30: 24 VII s. 8 (zob. poz. 636) doniósł, że St. Osada przestał być redaktorem Dziennika..., a funkcję tę objął [Wojciech Nałęcz-]Morawski.

Dziennik Związkowy Zgoda R. 1: 1908 w nr 106: 18 V s. 8 (zob. poz. 462) podaje, że z funkcji redaktora Dziennika... ustąpił pan [Adolf] Lewiński.

Wiarus R. 26: 1911 w nr 32: 10 VIII na s. 4 przytacza list otwarty bp. E[ugene'a] A[ugustine'a] Garveya do duchowieństwa diecezji Altoona zakazujący czytania pism antykatolickich, w tym Dziennika...

Czas. Brooklyn R. 9: 1913 nr 36: 5 IX na s. 1 (zob. poz. 446) poinformował, że w Dzienniku... pracuje były redaktor Dziennika dla Wszyst-

kich (tytuł pierwotny: Polak Amerykański zob. poz. 706) Jan Przyprawa.

Gwiazda Polarna R. 4: 1912 w no. 1: 6 I na s. 6 (zob. poz. 543) zamieściła informację, że zarząd Dziennika... w składzie: Kazimierz Kłos (zarządca), Kazimierz J. Tomkiewicz, J. J. Chrzanowski (sekretarz), Józef Komorowski (prezes spółki), Michał Kruska (główny współwłaściciel) został oskarżony o zniesławienie rodziców bp. [Pawła] Rhodego.

Dziennik Polski wychodzący w Detroit R. 11: 1914 w nr 312: 31 XII na s. 3 (zob. poz. 460) w nekrologu Józefa Kruszki zamieścił informację, że przez szereg miesięcy pracował on jako zarządca Dziennika...

Dziennik Chicagoski R. 31: 1920 w nr 32: 6 II na s. 5 w nekrologu Maksymiliana Parucha poinformował, że był on współredaktorem Dziennika...

Pismo warszawskie Zorza R. 58: 1923 w nr 42: 21 X na s. 508 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2704) podało, że z dniem 22 IX Dziennik... przeszedł na własność Polskiego Związku Narodowego, który połączył go z Dziennikiem Związkowym (tytuł pierwotny: Dziennik Związkowy Zgoda).

Wg katalogu Ayer N. W. & Son's American Newspaper Annual... 1901 s. 144, 1902 s. 144, 1903 s. 147, 1904 s. 145, 1905 s. 146, 1906 s. 152, 1907 s. 154, 1908 s. 151, 1909 s. 154, 1910 s. 158, 1911 s. 177, 1912 s. 171, 1913 s. 178, 1914 s. 178, 1915 s. 183, 1916 s. 183, 1917 s. 182, 1918 s. 191, 1919 s. 193, 1920 s. 195, 1921 s. 205, 1922 s. 209, 1923 s. 221 (zob. poz. 2) Dziennik... w l. 1901-1904 był wydawany przez Office of Publication, a od 1905 – Polish National Publishing Co.; od 1903 r. był piśmie republikanckim; w 1910 r. jego redaktorem był M[ieczysław] S[tanisław] Dunin, w l. 1916-1923 – John J. Chrzanowski; w 1903 r. wychodził w nakładzie 7600 egz., w 1904 – 8700 egz., w 1905 – 13798 egz., w l. 1906-1908 – po 10492 egz., w 1909 – 9 tys. egz., w 1910 – 7500 egz., w l. 1911-1912 – 12758 egz., w l. 1913-1914 – 15785 egz., w 1915 – 15 tys. egz., w 1916 – 26400 (wg danych wydawcy) lub 27350 egz. (wg danych poczty).

Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1901 s. 185, 1902 s. 148, 1903 s. 165, 1905 s. 158-159, 1906 s. 162, 1909 s. 169 (zob. poz. 1) podaje, że w l. 1905-1906 i 1909 redaktorem i wydawcą Dziennika... był Philip M. Ksycki; w l. 1901-1903 nakład pisma wynosił poniżej 1 tys. egz., w 1904

przeciętnie 8780 egz., w l. 1905-1907 – ponad 4 tys., przy czym w reklamie pisma w r. 1905 figuruje liczba 16 tys. egz. nakładu.

Chesman Nelson & Co. Newspaper Rate Book, 1901 s. 41, 1911-1912 s. 41, 1915-1916 s. 50 (zob. poz. 6) odnotowuje, że w l. 1901 r. nakład Dziennika... wyniósł 5 tys. egz., w l. 1911-1912 – 15600 egz., w 1914 przeciętnie 26400 egz.; od 1911 r. było to pismo republikańskie założone w r. 1898.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 92 (zob. poz. 19) podaje, że Dziennik... wychodził od grudnia 1898 do września 1923 r.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 30 (zob. poz. 278) twierdzi, że Dziennik... był półurzędowym organem Wydziału Narodowego i przestał wychodzić w 1922 r.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 37 (zob. poz. 17) podaje lata wychodzenia Dziennika...: 1899-1922 i wymienia jego redaktorów: [M. J.] Sadowski, Fr. H. Jabłoński, J. J. Chrzanowski, W. Morawski, dr Stanisław Sz wajkart, dr Kazimierz Midowicz, J. Wedda, Wincenty Smoleczyński, M. Paruch, Kazimierz Głuchowski, Dunin, J. Bielecki, Lowe-Szydłowski.

Łwowski J.: Polish American Serial Publications... s. 40-41 (zob. poz. 26) twierdzi, że Dziennik... wychodził od 4 XII 1898 do września 1923 z przerwą od 11 X do grudnia 1899; jego redaktorami byli: M. Sadowski (od 1899 do kwietnia 1900), F. H. Jablonski (kwiecień – czerwiec 1890[!]), J. J. Chrzanowski (1890[?!]), K. Barski (1901? – lipiec 1903), Filip Ksycki (1903-1908), M. S. Dunin (1910-1919); był półoficjalnym organem Wydziału Narodowego w czasie I wojny światowej.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Publicznej m. st. Warszawy (niekompletne l. 1915-1916), Muzeum Hutnictwa w Chorzowie (Oddział Historii Miasta i Regionu; 1912 no. 293), Bibl. Muzeum Narodowego w Krakowie (1915 no. 22, 35, 40-41), Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1906 no. 143, 1918 no. 260), Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1917 no. 208) oraz udostępnionych na stronach Library of Congress (niekompletne l. 1900, 1907-1908, 1915, 1918).

Literatura:

a. Dziennik Narodowy. Pismo polityczne, społeczne i literackie, poświęcone sprawom Polaków zamieszkałych w Ameryce. Red. T. M. Heliński. Chicago 11 X 1899.

Numer okazowy, nie odnaleziony. Opis sporządzono na podstawie: Nir R.: Szkice z dziejów Polonii... s. 48-53 (zob. poz. 397).

b. Nir R.: Polonijne Wydawnictwo „Polish American Book Co.”. W: Etniczność, życie społeczne i kulturalne Polonii s. 164-170 (zob. poz. 395).

455. Dziennik Pittsburgski. [Wychodzi nieregularnie]. Wyd. J[ózef] Rosiński. Pittsburgh, Pa. 1895-1896. Nakł. wydawnictwa Przyjaciela Ludu.

Wychodzi od 2 IX 1895 do marca 1896. Pismo nie odnalezione, początkowo wychodzące jednocześnie z tygodnikiem Przyjaciela Ludu (zob. poz. 751), a następnie zamiast niego.

O rozpoczęciu wydawania Dziennika Pittsburgskiego poinformowały Dziennik Polski R. 1: 1895 nr 23: 6 IX s. 2 (zob. poz. 459), gdzie w korespondencji z Pittsburgha podkreślono, że nowe pismo składa się głównie z przedruków, oraz Kurjer Polski R. 8: 1895 nr 216: 12 IX s. 2 (zob. poz. 610), gdzie podano nakładcę i podkreślono, że w pierwszych czterech numerach występują liczne błędy ortograficzne.

Polak w Ameryce R. 9: 1896 nr 254: 6 II s. 1 (zob. poz. 707) odnotowuje, że pismo wychodzi nieregularnie, „co siedm, dziewięć a czasami i co jedenaście dni”, natomiast w nr 297: 27 III na s. 1 podaje, że pismo przestało się ukazywać, a na jego miejsce ponownie wychodzi Przyjaciela Ludu. W relacji z wyjazdu Juliana Czupki do Pittsburgha zamieszczonej w Patryocie R. 7: 1896 nr 9: 6 III s. 1 (zob. poz. 696) podano, że Dziennik... wychodzi 3 x tygodniowo, jego właścicielem jest Rosiński, a redaktorem – [Roman Stanisław] Abczyński.

Dziennik Chicagoski R. 8: 1897 nr 1: 2 I s. 2 (zob. poz. 451) w kronice wydarzeń z 1896 r. odnotowuje, że Dziennik... „od dłuższego czasu już ukazujący się nieregularnie” przestał wychodzić w marcu tego roku.

456. Dziennik Polski. Własność Spółki Akcyjnej, red. Michał Kruszk. Milwaukee, Wis. 1887-1888. [Druk. Krytyki].

Wychodzi od początku grudnia 1887 do początku maja 1888. Pismo nie odnalezione.

Polak w Ameryce R. 1: 1887/88 nr 71: XII 1887 s. 2 (zob. poz. 707) zawiadamia o ukazaniu się numeru okazowego, a w nr 73: 9 XII na

s. 2 – o wyjściu nr 1 pisma; ponadto w nr 100: 13 III 1888 na s. 2 podaje, że w nr 58 Dziennika... jako redaktor oprócz M. Kruszki podpisany jest M. Markiewicz. *Wiarus R. 3: 1888 nr 19: 10 V s. 3, 5* (zob. poz. 835) informuje, że Dziennik... przestał wychodzić.

M. Kruszka w liście otwartym dat. 1 VI 1888 (zob. Literatura) informuje, że był menadżerem, współredaktorem i zarządcą drukarni Dziennika..., w celu wydawania tego pisma w dniu 1 XI 1887 założono Spółkę Akcyjną oraz wykupiono drukarnię Krytyki (zob. poz. 583), a gazeta zaczęła się ukazywać w grudniu. Autor listu twierdzi także, że do upadku pisma doprowadziło złe zarządzanie jego finansami przez sekretarza drukarni Jana Boncela oraz konflikt z akcjonariuszem Andrzejem Boncelem, który wbrew zasadzie apolityczności ogłoszonej w nr 1 Dziennika... chciał, żeby pismo popierało Union Labor Party.

Wiarus R. 3: 1888 nr 19: 10 V s. 5 zawiadamia, że prezydentem spółki wydającej Dziennik... był [Franciszek S.] Grams; w nr 27: 5 VII na s. 1 podaje, że po bankructwie wydawnictwa dawni akcjonariusze Dziennika... zaczęli wydawać pismo pt.: Orzeł Biały (zob. poz. 686) jako konkurencję dla założonego przez M. Kruszkę Kurjera Polskiego (zob. poz. 610).

Kuryer Polski R. 12: 1899 w nr 260: 2 XI na s. 6 informuje, że po upadku Dziennika... jego drukarnię przejęli wierzyciele, którzy później sprzedali ją wydawcom Orła Białego i Opiekuna (zob. poz. 677).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1888 s. 504 (zob. poz. 2) rejestruje pismo jako niezależną gazetę wydawaną przez Dziennik Printing and Publishing Co., której tygodniową edycją była Krytyka.

Część bibliografii i opracowań, m.in. Nagiel H.: *Dziennikarstwo Polskie w Ameryce...* s. 96 (zob. poz. 297), *Osada St.: Prasa i publicystyka polska...* s. 23 (zob. poz. 278) oraz *Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 37-38 (zob. poz. 17) podaje, że pismo wychodziło od listopada 1887, a jego redaktorem był Franciszek Hieronim Jabłoński. Dodatkowo H. Nagiel informuje, że M. Kruszka połączył wydawnictwo Krytyki z Dziennikiem... oraz wymienia niektóre osoby wchodzące w skład wydającej go spółki akcyjnej: przewodniczący Grams oraz Boncel, [Teodor] Rakowski, Kruszka i inni.

Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia*. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 1 s. 351 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) rejestruje podtyt.: *Pismo ludowe codzienne, poświęcone interesom polskim w Ameryce*, podaje częstotliwość w r. 1888 – wydawano co sobotę – oraz wymienia redaktorów: w r. 1887 M. Kniszka[!] i Fr. H. Jabłoński, a w r. 1888 M. Markowicz[!] i M. Kruszka. Estreicher K. *Bibliografia polska XIX stulecia*. Wyd. 2. T. 5 s. 330 błędnie rejestruje nazwisko jednego z członków spółki wydającej pismo – Boned.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 41 (zob. poz. 26) mylnie podaje imię i nazwisko jednego z redaktorów – Stanisław Markowicz.

Literatura:

a. Kruszka Michał: List otwarty M. Kruszki do akcjonariuszy Spółki Akcyjnej Dziennika i do dawniejszych abonentów Dziennika Polskiego i Krytyki. *Wiarus R. 3: 1888 nr 24 s. 5, nr 25 s. 7*.

457. *Dziennik Polski*. Wyd. i red. naczelny Władysław Dyniewicz. Chicago, Ill. 1886, nr 1-2[?]. [Druk. Gazety Polskiej].

Wychodzi prawdopodobnie w drugiej połowie grudnia. Pismo nie odnalezione.

W *Gazecie Polskiej w Chicago R. 14: 1886 nr 51: 23 XII s. 1* (zob. poz. 504) poinformowano, że wyszedł już numer okazowy Dziennika... zawierający przedruki informacji z *Gazety...*, w skład jego redakcji będą wchodzić: Wiktor Karłowski, Kazimierz W. Dyniewicz, Tomasz Łobarzewski, Leonard Grejpert i Wł. Dyniewicz („jako naczelnik i wydawca”), pismo zacznie się ukazywać regularnie od 1 I 1887, a w dziale powieściowym drukowana będzie powieść *Ogniem i Mieczem Henryka Sienkiewicza*.

Zgoda R. 6: 1887 nr 2: 12 I s. 4 (zob. poz. 854) wspomnia, że Dziennik... upadł po dwóch dniach ukazywania się. W korespondencji z Chicago dat. 16 I 1887 zamieszczonej w *Wiarusie R. 2: 1887 nr 3: 20 I s. 5* (zob. poz. 835) podano, że pracownicy drukarni Wł. Dyniewicza zaczęli roznosić Dziennik... w drugi dzień świąt Bożego Narodzenia 1886 r., łącznie ukazało się dwa lub trzy numery, ale mimo zapowiedzi w r. 1887 pismo już nie wychodziło, co skomentowano: „p. Dyniewicz, zachwalając swój dziennik, chciał tylko ludzi bałamuścić i psuć interes p. [Władysławowi] Smulskiemu,

który rzeczywiście miał i ma jak najszerwsze zamiary służenia sprawie polskiej wydawaniem gazety codziennej [Kuryera Chicagoskiego]”.

Większość bibliografii i opracowań, np. Osada St.: *Prasa i publicystyka polska w Ameryce...* s. 23 (zob. poz. 278), Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 35 (zob. poz. 17) oraz Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 39 (zob. poz. 26), podaje tytuł: *Dziennik* oraz twierdzi, że pismo wychodziło w r. 1887.

Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia*. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 2 s. 400 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) rejestruje *Dziennik Polski* podwójnie – jako pismo wydawane staraniem Dyniewicza od 18 XI 1886 r., którego wyszły tylko dwa numery oraz jako pismo redagowane przez W. Karłowskiego, K. Dyniewicza, Leon Greiperta i Wł. Dyniewicza ukazujące się od 1 I 1887 w *Druk. Gazety Polskiej*. Z kolei w *Wyd. 2*. T. 5 s. 306, 324 tej bibliografii odnotowano ten tytuł trzykrotnie, pt.: *Dziennik*. Chicago, 1887, nr 1-2, *Dziennik Polski*. Chicago 1886 i *Dziennik Polski*. Chicago 1887, nr 1-3.

Kuryer Chicagoski. Chicago 1887 zob. poz. 596.

458. *Dziennik Polski*. Chicago, III. 1899, nr 1-[?].

Wychodzi od 31 III 1899. Pismo nie odnaleziono, założone na czas wyborów przez zwolenników partii republikańskiej jako przeciwwaga dla *Dziennika Chicagoskiego* (zob. poz. 451).

Obszerną polemikę z *Dziennikiem...* po ukazaniu się jego pierwszego numeru zamieścił *Dziennik Chicagoski* R. 10: 1899 w nr 77: 1 IV na s. 4. O wydaniu nr 1 wspomniały też m.in. *Zgoda* R. 18: 1899 nr 14: 6 IV s. 4 (zob. poz. 854) i *Echo* R. 12: 1899 nr 7: 13 IV s. 2 (zob. poz. 468).

459. *Dziennik Polski*. Pismo polityczne, społeczne i literackie. Chicago R. 1: 1895 – R. 2: 1896. [Druk. *Dziennika Polskiego*]. 2°.

Wychodzi od 10 VIII 1895 prawdopodobnie do 20 X 1896. Podtytuł zamieszczany w stopce red.

No 1-15 z r. 1895 nie odnaleziono – opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 16: 28 VIII. Datę wydania nr 1 ustalono dzięki wzmiance w piśmie *Wędrowiec* R. 1: 1895 nr 20: 15 VIII s. 1 (zob. poz. 831).

W r. 1895 wydano co najmniej no 1-118; w no 29 poinformowano, że redaktorem pisma jest N. K. Złotnicki; w no 68 zawiadomiono o rezygnacji N. K. Złotnickiego z funkcji redaktora złożonej wydawcy *Dziennika...* J. E. Dudkowi. W r. 1896 od no 65 zamieszczano reklamy *Druk. Dziennika Polskiego*; no 107 przesłano z opóźnieniem razem z no 108; w no 128 poinformowano, że „w miejsce zwykłego śródowego numeru *Dziennika* wychodzić będzie tygodnik pod tytułem *Gazeta Chicagoska*, który będzie sam dla siebie stanowić odrębną całość”; w no 211 zamieszczono artykuł pt.: „*Mowa* Ign[acego] Machnikowskiego redaktora *Dziennika Polskiego* do polskich robotników we fabryce *Featherston's Sons*”; ostatni odnaleziony no 240 dat. 13 X.

W Patryocie R. 6: 1895 nr 31: 14 VIII s. 1 (zob. poz. 696) podano, że redaktorem naczelnym *Dziennika...* jest Nikodem Korngold Złotnicki, a najważniejszymi akcjonariuszami spółki akcyjnej wydającej pismo są: Max L. Kaczmarek, J[ózef E.] Dudek, T. Wikaryusz, Leo[n] M[arian] Wild, adwokat F. Palt, T. Petta i Greenwald, opisano zawartość pierwszego numeru oraz podano, że hasłem pisma ma być prawda, postęp i tolerancja. *Polak w Ameryce* R. 9: 1895/96 nr 181: 9 XI 1895 s. 1 (zob. poz. 707) krytykował nowego redaktora *Dziennika...* J.[!] Machnikowskiego.

Zgoda R. 15: 1896 nr 18: 30 IV s. 8 (zob. poz. 854) wspomniała, że [Stanisław] Osada objął stanowisko współredaktora *Dziennika Polskiego*. W czasopiśmie *Gazeta Chicagoska* 1896 nr 21: 28 X s. 1 poinformowano, że „z powodu braku poparcia czytelników *Dziennik Polski* zawiesza wychodzenie i zastąpi go *Gazeta Chicagoska*”. *Wiarus* R. 11: 1896 nr 45: 5 XI s. 1 (zob. poz. 835) oraz *Kuryer Polski* R. 9: 1896 nr 266: 7 XI s. 2 (zob. poz. 610) podały, że *Dziennik Polski* nie ukazuje się od kilku tygodni. *Kuryer Polski* dodał również, że *dziennik* popierał partię republikańską, jednak z powodu „zjadliwego a nieraz nawet oburzającego” sposobu redagowania nie miał poparcia Polonii; w nr 280: 24 XI na s. 2 zamieścił informację dotyczącą zaskarżenia Spółki wydającej *Dziennik...* przez trzech wierzycieli (St. Osadę, Jana Tarkowskiego i B. [J.] Wąsowicza), co spowodowało zamknięcie drukarni oraz nakaz spłaty długów przez Spółkę pod groźbą sprzedaży na korzyść wierzycieli. *Dziennik Chicagoski* R. 8: 1897 nr 3: 5 I s. 2 (zob. poz. 451)

zawiadomił, że Dziennik Polski przestał wychodzić 20 X 1896 r.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1897 s. 135, 136; 1898 s. 137, 138 (zob. poz. 2) rejestruje Dziennik Polski jako pismo o profilu republikańskim.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 1 s. 350 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) rejestruje Dziennik Chicagoski. Chicago 1893 – jest to mylnie odnotowany Dziennik Chicagoski z l. 1895-1896.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1895 nr 16, 19-24, 27-35, 37, 38, 41-42, 44-85, 87-118; 1896 nr 1-7, 10-19, 21-23, 25, 32-49, 51-60, 62-75, 77, 79, 81-90, 92-125, 128-129, 131-135, 137-141, 143-147, 149-153, 155-156, 158, 160-164, 166-170, 172-176, 178-182, 184-188, 193-194, 196-200, 202-206, 208-211, 213-217, 220-221, 225-229, 231-135, 237-240 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

Gazeta Chicagoska. (Dziennik Polski) zob. poz. 492.

460. Dziennik Polski. The Polish Daily. Piśmo poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, a wydawane przez Spółkę Wydawniczą: Polish American Publishing Co. Zarząd: J[an] Welzand prezes, M[ichał] Domzalski sekretarz, A. Skoczek kasjer. Detroit, Mich. R. 1: 1904 – R. 85: 1989. 2°.

Wychodzi od 2 III 1904 co najmniej do 23 XII 1989.

Opis główny na podstawie no 2: 3 III 1904, w numerze tym w adresie redakcji nazwisko: W. Halicki, a w stopce red. podtytuł.

W r. 1904 od no 183 w składzie zarządu spółki dodatkowo zarządca Józef Wedda oraz inny zapis nazwiska sekretarza: Domzalski. W r. 1905 nr 52 ukazał się jako dwuczęściowe wydanie rocznicowe; od no 58 red. W. Halicki, menażer J. Wedda, brak informacji o składzie spółki; od no 84 tyt. w jęz. angielskim: The Polish Daily News; od no 162 tyt. w jęz. angielskim: The Polish Daily; co najmniej od no 278 brak informacji o redaktorze; no 289 dat. 14 XII; od kolejnego numeru błędne

liczbowanie numerów (zamiast no 290 jest 280); co najmniej od no 284 brak informacji o zarządcy; od no 285 w składzie spółki wydawniczej: prezes John Jagłowicz, sekretarz Alexander Lemke, kasjer Joseph Bozynski.

W r. 1906 od no 55 tyt. w jęz. angielskim: The Polish Daily News, red. Z[ygmunt] Clotus, w składzie spółki dodatkowo: wiceprezes Jos[eph] Goike, zarządca John Welsand; od no 86 brak informacji o redaktorze; od no 102 brak informacji o kasjerze.

W r. 1907 no 52 wyszedł jako dwuczęściowe wydanie rocznicowe w nakł. 12500 egz.; od no 73 w składzie spółki dodatkowo: kasjer August Stieber, A[ntoni] Goike, A[ugust] Szornak. W r. 1908 nr 51 wydano jako dwuczęściowe wydanie rocznicowe w nakł. 15130 egz.; od no 55 brak informacji o składzie spółki, w adresie do korespondencji menażer J. Welsand; no 129 ukazał się jako dwuczęściowe wydanie specjalne w nakł. 15130 egz.

W r. 1910 no 55 ukazał się jako trzyczęściowe wydanie rocznicowe w nakł. 18500 egz.; no 169 wyszedł w dwóch częściach w nakł. 18500, informacja pod winiętą: Cześć pamięci Grunwaldu! W 500-tną rocznicę wiekopomnego zwycięstwa. W r. 1911 no 54 wydano jako trzyczęściowe wydanie rocznicowe. W r. 1912 no 54 ukazał się jako dwuczęściowe wydanie rocznicowe.

W r. 1913 co najmniej od no 4 skład spółki wydawniczej: prezes Józef Goike, sekretarz Franciszek Olejniczak, menażer J. Welsand, red. nac. Bolesław M[arian] Zieliński; no 52 wydano jako dwuczęściowe wydanie rocznicowe; od no 166 menażer Jan Klucznik; od no 269 red. nac. Henryk Pijanowski, w numerze tym informacja o usunięciu B. M. Zielińskiego z redakcji; od no 306 red. nac. Józef Karasiewicz.

W r. 1915 od no 57 brak informacji o składzie spółki, pozostała jedynie informacja o redaktorze; od no 137 w składzie spółki wydawniczej oprócz redaktora: menażer August Stieber, sekretarz J. Welsand, kasjer Antoni Goike; od no 223 brak informacji o redaktorze naczelnym. W r. 1916 od no 81 w stopce red. wymieniano jedynie menażera A. Stiebera; od no 83 red. nac. J. Orłowski; od no 192 brak informacji o redaktorze; od no 282 menażer J. Welsand.

Zgoda R. 23: 1904 nr 10: 19 III (wyd. dla mężczyzn) s. 4 (zob. poz. 854) zawiadomiła o wydaniu no 1 Dziennika... dat. 2 III, wymieniła skład zarządu spółki, nazwisko redaktora oraz zasugerowała,

że Dziennik... będzie pismem „umiarkowanie postępowym”.

Ameryka-Echo R. 18: 1905 nr 48: 2 XII s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) wspomniała, że W. Halicki utracił stanowisko redaktora na rzecz Janczura, a w nr 49: 9 XII na s. 4 pisała, że redaktorem został Zygmunt Klotus.

Naród Polski R. 13: 1909 nr 32: 11 VIII s. 5 (zob. poz. 636) odnotował, że z dniem 1 VIII dotychczasowego redaktora Dziennika..., [Jana Jakuba] Kowalczyka, zastąpił Józef Gardulski.

Rolnik R. 20: 1911 nr 30: 28 VII s. 6 (zob. poz. 766) zawiadomił, że redaktorem Dziennika... został Tomasz Kozak. O T. Kozaku jako redaktorze pisma pisała także Zgoda R. 31: 1912 nr 14: 4 IV (wyd. dla mężczyzn) s. 4.

W r. 1915 część prasy polskiej w Stanach Zjednoczonych, np. Dziennik Chicagoski R. 26: 1915 nr 216: 15 IX s. 1 (zob. poz. 451) oraz Zgoda R. 34: 1915 nr 38: 23 IX s. 1, informowała o przyjmowaniu przez niektóre pisma słowiańskie, w tym Dziennik... redagowany przez J. Karasiewicza, subwencji od oficjalnych przedstawicieli lub agentów austriackich. Dziennik Narodowy R. 17: 1915 nr 222: 21 IX s. 4 (zob. poz. 454) podał, że Karasiewicz ustępuje z redakcji Dziennika... „pod przymusem”.

Telegram Codzienny R. 3: 1916 nr 234: 22 VIII s. 2 (zob. poz. 955) wspomniął, że Wandzel zastąpił na stanowisku redaktora naczelnego Dziennika... [Janusza] Ostrowskiego.

Wiadomości Codzienne R. 3: 1918 nr 195: 27 VIII s. 2 (zob. poz. 964) podały, że stanowisko redaktora Dziennika... po śmierci [Władysława] Bara objął Karol Kowalski.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1905 s. 395, 1906 s. 399, 1907 s. 404, 1908 s. 391, 1909 s. 390, 1910 s. 396, 1911 s. 415, 1912 s. 412, 1913 s. 416, 1914 s. 422, 1915 s. 427, 1916 s. 427, 1917 s. 424, 1918 s. 434 (zob. poz. 2) rejestruje Dziennik... jako pismo wydawane od r. 1903 przez Polish American Publishing Co. (Inc.), od 1914 r. jako pismo niezależne, którego redaktorem w r. 1914 był B. M. Zielinski, w r. 1915 – Jos[eph] Karasikwicz[!], w l. 1916-1918 – W. Barr i podaje następujące nakłady: w r. 1914 – 8570 egz., w r. 1915 – 7749 egz., w r. 1916 – 12 tys. egz., a w l. 1917-1918 – 13300 egz.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 41-42 (zob. poz. 26) wśród redaktorów

do r. 1918 odnotowuje: W. Halickiego od r. 1904, B. M. Zielińskiego w r. 1914, J. Karasiewicza w r. 1916, Franciszka Barcia w r. 1916 i W. Barra od r. 1917.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 31 (zob. poz. 278), a za nim część późniejszych opracowań i bibliografii, mylnie podaje, że pismo założono w r. 1903.

Pietras T., Adamitis J.: The Polish Dailies s. 142-143 (zob. poz. 343) wymieniają jako założycieli Dziennika...: J. Wlezanda[!], A. Lemke, Jana Jagłowicza, J. Gojke, A. Gojke, A. Stiebera, A. Schornacka, M. Domzalskiego i ks. Franciszka Muellera, a jako pierwszego redaktora Feliksa Halickiego.

Opis na podstawie autopsji prawie kompletnych roczników z l. 1904-1918 znajdujących się w postaci mikrofilmu w Center for Research Libraries w Chicago. Niekompletne egzemplarze zachowały się także w Bibl. Muzeum Narodowego w Krakowie (1915 nr 29, 31), Bibl. Sejmowej w Warszawie (1914 nr 148, 167), Bibl. Publicznej m. st. Warszawy (1914 nr 217-218, 221-223, 225) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1904 nr 187, 189).

Kontynuacją pisma jest Tygodnik Świat Polski wychodzący od 1990 r. w Hamtramck, Mich.

Literatura:

- a. Nir Roman: „Dziennik Polski” źródłem do historii Polonii. *Dziennik Polski* R. 80: 1984 nr 37 s. 10.
- b. Waldo Artur L[eonard]: Dumne lata „Dziennika Polskiego”. *Dziennik Polski* R. 80: 1984 nr 37 s. 11.
- c. Założyciele „Dziennika Polskiego” i jego pierwsze władze. *Dziennik Polski* R. 80: 1984 nr 37 s. 30-32.

461. Dziennik Southbendzki. [Wychodzi 3 x tygodniowo]. Wyd. Spółka Wydawnicza: prezes Maryan Górski, zarządca Dyonizy A. Górski, zarządca ogłoszeniowy Łukasz J. Gramza, red. Stan[isław] Jakiel. South Bend, Ind. 1913-1915. [2°].

Wychodzi od 9 VII 1913 prawdopodobnie do marca 1915. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Dziennika... zawiadomiono w Rolniku R. 22: 1913 nr 29: 18 VII s. 6 (zob. poz. 766). Krakowski tygodnik Praca R. 2: 1913 nr 82: 30 VII s. 361 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1922) poinformował, że Dziennik Southbendzki chce być bezpartyjny i służyć „sprawie ludowej”. Zgoda R. 32: 1913 nr 39:

25 IX (wyd. dla mężczyzn) s. 1 (zob. poz. 854) podała, że na sejmie Związku Narodowego Polskiego w Detroit pismo reprezentował Henryk J. Ordon, a w nr 47: 20 XI (wyd. dla mężczyzn) na s. 1 wymieniła Dziennik... wśród gazet popierających Komisję Tymczasową Skonfederowanych Stronictw Niepodległościowych.

W Wiarusie R. 30: 1915 nr 12: 25 III s. 5 (zob. poz. 835) odnotowano, że Dziennik... przestał wychodzić z powodu problemów finansowych.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1914 s. 260, 1915 s. 266 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo pt.: Dziennik South Bendski i podaje, że ukazywało się ono od 1913 r., było wydawane przez South Bend Printing and Publishing Co., wychodziło w poniedziałki, środy i piątki oraz miało format 19,5 cala.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 42 (zob. poz. 26) błędnie twierdzi, że Dziennik... ukazywał się od 1912 r.

462. Dziennik Związkowy Zgoda. Organ Związku Nar[odowego] Pol[skiego] w Stanach Zjed[noczonych] Pół[nocnej] Ameryki. Pismo codzienne, poświęcone interesom tegoż Związku, sprawom narodowym i społecznym. Red. odp. F[ranciszek] H[ieronim] Jabłoński, sekretarz i zarządca J[ózef] Olbiński, pomocnik zarządcy M. Rzeszotarski, menadżer ogłoszeniowy Philip M. Ksycki. Chicago, Ill. R.(Vol.) 1: 1908 – do dziś. Druk. Zgody, 2°.

Motta: Oświata ludu dokona cudu; Prawdą a pracą.

Wychodzi od 15 I 1908. Podtyt. oraz podtyt. w jęz. angielskim podany w stopce red. na s. 4.

W r. 1908 od no 2 brak motta; w no 35: 24 II żałobna szata graficzna z powodu śmierci Fr. H. Jabłońskiego; od no 43: 5 III red. odp. T[omasz] Siemiradzki; w no 98 zawiadomiono o przyjęciu na stanowisko współredaktora St[anisława] Osady; w no 130 wspomniano, że N[ikodem] K. Złotnicki ustąpił z redakcji pisma (Dziennik Narodowy R. 10: 1908 nr 157: 3 VII s. 5 zob. poz. 454) podał, że z redakcji odeszli jednocześnie N. K. Złotnicki i St. Osada, a na ich miejsce zatrudniono Henryka Lokańskiego; od no 137 w składzie redakcji brak M. Rzeszotarskiego, w winiecie części numerów podawano: 95,000 egzempl[arzy]; od no 138 brak informacji o składzie redakcji; w no 143 poinformo-

wano o urlopie redaktora T. Siemiradzkiego; w no 148 i no 151 wspomniano o zarządcy pisma [Stanisławie A.] Dangu; w no 169 podano, że H. Lokański jest współredaktorem Dziennika...; w no 173 wzmianka o redaktorze S[tanisławie] Orpiszewskim.

W r. 1909 od no 86 brak informacji o nakładzie w winiecie; w no 112 wspomniano o wyjeździe redaktora H. Lokańskiego do Green Bay, Wis.

W r. 1914 co najmniej od no 154 w winiecie informacja o nakładzie poprzedniego numeru, od tego numeru do no 277 nakład wynosi od 26340 do 54375 egz.; w no 186 zawiadomiono, że Dziennik... wydawany będzie w dwóch wydaniach: „jedno idzie wcześniej na prowincję, aby Czytelnicy mogli go otrzymać nazajutrz, a drugi w zwykłym czasie na Chicago”.

W r. 1915 od no 186 w winiecie motta: Myślmy o przyszłości naszych dzieci. Posyłajmy je do Kolegium Zw. Nar. Pol.; w no 190 wspomniano o wyjeździe „redaktora miejskiego” Ludwika Leśnickiego na wakacje; w no 200 poinformowano o powrocie z wakacji redaktora Jana Przyprawy i wyjeździe na urlop redaktora Henryka Setmajera; od no 213 w winiecie motta: Ojczyźnie wierni – nieśmy jej ratunek! W potęgde Związku – przyszłość wychodźtwa!; w no 235 zawiadomiono, że redaktorem naczelnym wszystkich wydawnictw związkowych został St. Orpiszewski.

W r. 1916 w no 48 wspomniano o wypadku redaktora naczelnego wydawnictw związkowych St. Orpiszewskiego; od no 644 w winiecie informacja o nakładzie poprzedniego numeru, od tego numeru do końca roku nakład wynosi od 44785 do 51700 egz.; w no 99 zawiadomiono, że na stanowisku współredaktora zatrudniono Stanisława Grzybowskiemu zamiast H. Setmajera; od no 144 w winiecie tyt. także w jęz. angielskim: Polish Daily Zgoda; w no 161 informacja o urlopie redaktora J. Przyprawy; w no 171 wspomniano o zarządcy filii Dziennika... w Pittsburghu Julianie Sobierajskim; w no 238 informacja o zarządcy filii w New Jersey Walerym N. D. Dłużniewskim.

W r. 1917 w no 1-19, 21 dzienny nakład od 42350 do 44940 egz.; od no 20 zamiast nakładu numeru z dnia poprzedniego zaczęto podawać uśredniony nakład z ostatnich miesięcy, w no 20, 22-89 nakł. 49014 egz., a w no 90-119 – 48040 egz.; od no 32 brak motta w winiecie; od no 120 brak informacji o nakładzie w winiecie; od no 226

motto: Wolna, zjednoczona i niepodległa Polska – oto hasło narodu!

W r. 1918 w jubileuszowym nr 12 (zob. Literatura poz. b) podano, że obecnie pismo ma 40 tys. abonentów; od no 15: 18 I tyt.: Dziennik Związkowy; w no 51 zawiadomiono, że redaktorem działu miejskiego został Franciszek Szczerbowski; od no 234 w stopce red. motta: Hasłem naszym wolna, zjednoczona i niepodległa Polska z dostępem do morza!; Tworzymy armię polską i składamy podatek narodowy na odbudowę ojczyzny!; w no 276 wspomniano o byłym redaktorze Dziennika... Zdzisławie Janie Rakowieckim.

W r. 1923 pismo połączyło się z Dziennikiem Narodowym.

Dziennik Narodowy R. 10: 1908 w nr 108: 6 V na s. 6 zawiadomił, że T. Siemiradzki ustąpił ze stanowiska redaktora naczelnego Dziennika..., żeby poświęcić się całkowicie pracy w tygodniku Zgoda.

W wychodzącym w Filadelfii piśmie Gwiazda R. 11: 1912/13 w nr 34: 27 III 1913 na s. 3 (zob. poz. 540) wspomniano, że redaktor Dziennika... Bronisław [Dominik] Kułakowski jest przewodniczącym Związku Polskiego w Socialist Party. Rolnik R. 22: 1913 nr 22: 30 V s. 6 (zob. poz. 766) poinformował o zawieszeniu B. Kułakowskiego przez Zarząd Centralny ZNP za „zanadto socjalistyczne artykuły”.

Dziennik Narodowy R. 17: 1915 w nr 181: 3 VIII na s. 2 poinformował o zakazie sprzedaży Dziennika... przez komendę II Korpusu Armijnego Cesarstwa Niemieckiego.

W Dzienniku Narodowym R. 18: 1916 w nr 117: 19 V na s. 3 i w nr 121: 24 V na s. 7 wspomniano o byłym redaktorze Dziennika Związkowego Z. J. Rakowieckim, którego zastąpił [Stanisław?] Litko.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1910 s. 158, 1911 s. 177, 1912 s. 171, 1913 s. 185, 1914 s. 189, 1915 s. 195, 1916 s. 195, 1917 s. 194, 1918 s. 203 (zob. poz. 2) podaje następujące nakłady: w r. 1910 – 14 tys. egz., w r. 1911 – 30 tys. egz., w r. 1912 – 27 tys. egz., w r. 1913 – 26600 egz., w r. 1914 – 20697 egz., w r. 1915 – 33884 egz., w r. 1916 – 50 tys. egz., w r. 1917 – 48737 egz. (wg szczegółowego oświadczenia wydawcy) i 49019 egz. (wg oświadczenia pocztowego) oraz w r. 1918 – ok. 43 tys. egz. (w dostępnych egzemplarzach druk częściowo nieczytelny).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1908-1918 znajdujących się w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (Archiwum Sokolstwa Polskiego w Ameryce BU 3844/1-4; 1908-1909) oraz w Bibl. Sejmowej w Warszawie (1914-1918).

Zob. także Zgoda. Nowy Jork-Milwaukee-Chicago 1881-do dziś poz. 854; Zgoda (Wydanie dla niewiast). Chicago 1900-1913 poz. 855.

Dodatki:

1. [Dodatek powieściowy]. Tygodnik. Chicago 1914-1918. Arkusze powieści w odcinkach dołączane do części numerów, na części arkuszy podano: Supplement to Polish Daily Zgoda.

2. Art Supplement. Dziennik Związkowy Zgoda. Chicago 29 Sept[ember] 1918 4° ss. nlb. 2.

Dodatek do no 227 dat. 27 IX. Zawiera plakat Josepha Penella pt.: That liberty shall not perish from the earth. Buy liberty bonds. Fourth liberty loan.

Literatura:

a. Rocznica „Dzien[nika] Związkowego”. *Dziennik Związkowy Zgoda* R. 2: 1909 nr 12 s. 1.

b. Orpiszewski Stanisław: Historia „Dziennika Związkowego”. *Dziennik Związkowy Zgoda* R. 11: 1918 nr 12: 15 I s. 4.

c. Kras Janina: W 75-Lecie „Dziennika Związkowego”. *Dziennik Związkowy* R. 76: 1983 nr 113 cz. 2 s. 4-8.

d. Migacz Paweł: Zarządcy Wydawnictw Związkowych. *Dziennik Związkowy* R. 76: 1983 nr 113 cz. 2 s. 1.

e. Waldo Artur L.: Pierwsze walne zwycięstwo „Dziennika”. Swem powstaniem pokonał najdłuższą opozycję w dziejach polskiej prasy. *Dziennik Związkowy* R. 76: 1983 nr 113 cz. 2 s. 1-3.

f. Szymański Józef: Formy aktywności Związku Narodowego Polskiego u progu niepodległości w świetle materiałów „Dziennika Związkowego”. W: Rola emigracji polskiej w odzyskaniu niepodległości 1918 roku. Red. naukowa Waldemar Gliński. Warszawa 2018 s. 327-340.

463. Dzień Świąty. Wychodzi raz na tydzień. Za redakcją odpowiedzialne Pol[skie] Lit[rackie] Tow[arzystwo] w Chicago. Chicago R. 1: 1883 – R. 30: 1912. [Druk. „Gazety Katolickiej”]. 4°.

Wychodzi od 4 I 1883 do końca 1912. Pismo religijno-literackie, związane z Gazetą Katolicką (tytuł pierwotny: Gazeta Polska Katolicka zob. poz. 503). W winiecie tytuł wpisany w przykazanie: Pamiętaj, abyś Dzień Świąty święcił! (od nr 8 „Pamiętaj abyś Dzień Świąty święcił” III P[rzykazanie] B[oże]) – przez to niektóre katalogi biblioteczne podają właśnie taki tytuł tego pisma, w adresie do korespondencji podano nazwisko: W[ładysław] Smulski, paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W r. 1883 w no 1 podano, że pierwsze cztery numery pisma zostaną rozesłane do wszystkich

abonentów *Gazety Katolickiej* „na próbę”; od no 2 motto: Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!, format 4°. Co najmniej od r. 1891 na okładce rocznika podtyt.: Pismo tygodniowe dla ludu katolickiego w Ameryce poświęcone nauce i rozrywce, drukiem i nakładem W. Smulskiego.

W r. 1894 od no 31 wyd. J[an] F[ranciszek] Smulski i Sp.; od tego roku na okładce rocznika podtyt.: Tygodnik ilustrowany dla ludu katolickiego w Ameryce poświęcony nauce i rozrywce, drukiem i nakładem *Gazety Katolickiej*. Co najmniej od r. 1898 na okładce rocznika: nakładem i drukiem *Gazety Katolickiej* (J. F. Smulski & Co.). Co najmniej od r. 1902 na okładce rocznika podtyt.: Pismo tygodniowe dla ludu katolickiego w Ameryce poświęcone nauce i rozrywce. W r. 1904 od no 17 wyd. W. Smulski, co najmniej od tego roku na okładce rocznika: nakładem i drukiem W. Smulski Publishing Co.

Co najmniej od r. 1908 od no 1 zamiast informacji o wydawcy adres do korespondencji: W. Smulski Publ. Co.

Kuryer Polski R. 7: 1894 nr 174: 24 VII s. 1 (zob. poz. 610) podaje, że wydawnictwo *Gazety Katolickiej* i *Dnia Świętego* przeszło na własność Spółki złożonej z J. F. Smulskiego, Leona Szopińskiego i L. Jakińskiego.

Gazeta Kaliska R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) twierdzi, że *Dzień Święty* ma 5 tys. abonentów.

Zestawienie pt.: *Czasopisma polskie wydawane w Ameryce* w r. 1903 s. 203 (zob. poz. 7) odnotowuje jako wydawcę *Dnia...*: J. F. Smulski i Sp., a jako redaktora – Szopińskiego.

Przegląd Polsko-Amerykański R. 2: 1912 z. 4 s. 368 (zob. poz. 739) podaje, że nowa spółka „The Polish American Publ. Co.” połączyła *Dzień Święty* z pismem *Tygodnik Powieściowo-Naukowy* (zob. poz. 823), które od r. 1913 zaczną wychodzić pod wspólnym tytułem: *Rodzina Polska* (zob. poz. 765).

Nagiel H.: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce...* s. 58-59 (zob. poz. 297) twierdzi, że wydawcą pisma ukazującego się od r. 1882 był Wł. Smulski, a redaktorem – L. Szopiński. Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 39 (zob. poz. 17) podaje podtyt.: *Tygodnik ilustrowany dla ludu katolickiego w Ameryce*, poświęcony nauce i rozrywce, nazwisko redaktora: Szopiński oraz informuje, że pismo było dodatkiem do *Gazety Katolickiej*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Kórnickiej PAN (1883 nr 2-3, 5-6, 8-12, 14-19, 21-26, 28-47; 1884 nr 2), Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1883 nr 34-35; 1888 nr 1-26, 28-52; 1897 nr 1-52; udostępnione też na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej), Bibl. Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej w Poznaniu (kompletne roczniki z l. 1894, 1901, 1908, 1911), Bibl. Narodowej w Warszawie (1885 nr 1-53, 1891 nr 1-53, mikrofilmy numerów z r. 1883 z Bibl. Kórnickiej PAN i numerów z r. 1897 z Bibl. Jagiellońskiej), Bibl. Polskiej w Paryżu (1883 nr 1-12, 14-19, 21-50), Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1896 nr 1-28, 30, 32-46, 48-53; 1900 nr 1-52) oraz Immigration History Research Center w Minneapolis (1884 nr 2-52; 1891 nr 1-53; 1892 nr 19, 33-34, 40-41, 52; 1893 nr 1-52; 1895 nr 1-52; 1898 nr 1-52; 1899 nr 1-52; 1902 nr 1-52; 1904 nr 1-52; 1909 nr 1-52; 1910 nr 1-52).

464. Dzwon. [Tygodnik]. Red. i wyd. Robert Dobrzelewski. Buffalo, N. Y. 1887, nr 1-12[?].

Wychodzi od 20 V prawdopodobnie do września. Ilustrowane pismo powieściowo-naukowe, nie odnalezione.

O wydaniu nr 1 poinformował m.in. Polak w Ameryce R. 1: 1887/88 nr 16: 24 V 1887 s. 2 (zob. poz. 707) oraz *Wiarus* R. 2: 1887 nr 22: 2 VI s. 4 (zob. poz. 835).

Wiarus R. 2: 1887 w nr 23: 9 VI s. 8 i w nr 28: 14 VII s. 5 wymieniał ilustracje i ryciny zamieszczone w nr 3: 3 VI i nr 7: 1 VII *Dzwonu*. *Zgoda* R. 6: 1887 nr 24: 15 VI s. 4 (zob. poz. 854) zamieszczyła krytyczne uwagi o nr 4 pisma.

Polak w Ameryce R. 1: 1887/88 nr 33: 22 VII 1887 s. 3 zawiadomił o wydaniu nr 9 zawierającego rycinę przedstawiającą poświęcenie dzwonów kościoła św. Wojciecha w East Buffalo. *Wiarus* R. 2: 1887 nr 34: 25 VIII s. 4 wspomniał o wyjściu nr 11: 13 VIII *Dzwonu*, w którym zamieszczono m.in. ilustrację przedstawiającą króla[!] Kazimierza Sprawiedliwego.

Polak w Ameryce R. 1: 1887/88 nr 49: 16 IX 1887 s. 4 podaje, że od kilku tygodni *Dzwon* nie wychodzi. W piśmie tym wspomniano także: „Mały «Dzwonek» przelany w wielki «Dzwon» powinienby był dłużej wytrzymać... tymczasem

i ten pękł” – co wskazuje, że Dzwon uznano za kontynuację Dzwonka (zob. poz. 467).

Wychodzący w Warszawie Przegląd Tygodniowy Życia Społecznego, Literatury i Sztuk Pięknych R. 23: 1888 nr 3: 15 I s. 45 (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 2130) informuje, że Dzwon był pierwszym pismem ilustrowanym w Ameryce, które zawierało ilustracje przedrukowane z warszawskiego Tygodnika Ilustrowanego (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 2465) i które upadło po ukazaniu się 12 numerów z powodu problemów finansowych.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 1 s. 354 (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 22) odnotowuje, że wydawcą pisma był ks. [Jan] Pitas, a zostało ono zawieszane we wrześniu po ukazaniu się 12 numerów „z powodu długów w ilości 3.000 dolarów”.

Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 100 (zob. poz. 317) twierdzi, że Dzwon założono w czerwcu 1887, wydawał je ks. Antoni Klawiter, a jego kontynuacją był Dzwonek. Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 43 (zob. poz. 26) podaje, że pismo było dwutygodnikiem wychodzącym w l. 1886-1887, które wydawał i redagował A. Klawiter.

465. Dzwon Najśladszego Serca Jezusa i Maryi. Pismo tygodniowe ilustrowane. Poświęcone: uwielbieniu Najśladszych Serc Jezusa i Maryi; wiadomościom ze świata katolickiego oraz pociesze duchownej, nauce i miłej rozrywce Polaków w Ameryce. Organ Polskiego Domu Przytułku dla Starców, Kalek i Sierot. Wyd. ks. Zdzisław Łuczycki. Manitowoc, Wis. 1891-1894[?]. [Druk. Pisma „Dzwon”]. 4°.

Wychodzi od 5 I 1891 prawdopodobnie do 20 V 1894. W l. 1892-1893 paginacja ciągła w obrębie rocznika. Nazwę drukarni podano z jej reklam zamieszczanych w numerach Dzwonu... Pismo jest kontynuacją tygodnika pt.: Wszystko Przez Serce Jezusa i Maryi (zob. poz. 850). W l. 1891-1893 na okładce rocznika wyd. ks. Z. Łuczycki.

W r. 1892 w no 28: 11 VII na s. 412, w no 31: 1 VIII na s. 460 i no 32: 8 VIII na s. 476 zawiadamiano, że od 1 VII zerwano współpracę z Janem Karchutem wydającym pismo Gość (zob. poz. 535), którego Z. Łuczycki oskarżył m.in.

o sympatyzowanie z anarchistami; w nr 41: 10 X na s. 619 poinformowano że od 13 X Dzwon... będzie wychodził na przemian z nowym pismem Gość (zob. poz. 533).

W r. 1893 w no 35 na s. 557 zawiadomiono o objęciu administracji wydawnictwa przez dr K[arola] Laskowskiego, na s. 558 reklama Druk. Pism „Dzwon” i „Gość”; na okładce rocznika pojawia się liczbowanie rocznika (R. 7) uwzględniające liczbowanie roczników pisma Wszystko przez Serce Jezusa i Maryi.

Praca 1893 nr 2: 12 I s. 2 (zob. poz. 724) i Dziennik Chicagowski R. 4: 1893 nr 12: 14 I s. 2 (zob. poz. 451) podały, że redaktorem Dzwonu... został A[dam J.] Surdel.

Numerów z r. 1894 nie odnaleziono.

Dziennik Chicagowski R. 5: 1894 nr 18: 22 I s. 2 oraz Nowe Życie R. 5: 1894 nr 4: 27 I s. 3 (zob. poz. 644) twierdzą, że wydawnictwo Gościa i Dzwonu przejął ks. M[arcin] Możejewski. Kuryer Polski R. 7: 1894 nr 36: 12 II s. 2 (zob. poz. 610) podaje, że M. Możejewski przekazał wydawnictwo pism Z. Łuczyckiemu.

Dziennik Chicagowski R. 5: 1894 nr 123: 28 V s. 1 zawiadomia o zamknięciu Druk. „Gościa” i „Dzwonu” z powodu braku funduszy i zaprzestaniu ukazywania się obydwu pism.

Katolik R. 9: 1894 nr 35: 30 VIII s. 5 (tytuł pierwotny: Wiarus poz. 835) informuje, że zarządcą pisma był Stefan Kamiński.

Kuryer Polski R. 8: 1895 w wydaniu noworocznym z 1 I s. 4 w kronice wydarzeń z r. 1894 odnotował, że Dzwon i Gość upadły 20 V 1894.

Katolik R. 9: 1894 nr 23: 7 VI s. 8 zamieścił następujące rozważania na temat przyczyn upadku pisma: „Słowo milwauckie [zob. Słowo poz. 773] chwali się, że to ono spowodowało upadek «Gościa» i «Dzwonu». Myśmy dotąd mniemali, że ks. Łuczyckiego zrujnował milwaucki Bank Mitchella [Mitchell Bank], który mu capnął 20 tysięcy dolarów – oraz ob[ywatel] Jan Karchut, który popsuł świetny dawniej biznes z portretami...”

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 63-64 (zob. poz. 274) podaje, że było to „pismo pobożne i ludowo-powieściowe”, które upadło po wyjeździe Z. Łuczyckiego do Europy.

Opis na podstawie autopsji numerów z l. 1891-1893 znajdujących się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie. Numery z r. 1893

udostępniono także na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

Zob. także Dzwon. Kalendarzyk kieszonkowy poz. 987.

466. Dzwon Niedzielny. Pismo ilustrowane dla uciechy i pożytku. [Tygodnik]. Red. Nikodem K. Złotnicki. Chicago, Ill. 1903-1908[?]. 2°.

Wychodzi z przerwami prawdopodobnie od listopada 1903 co najmniej do marca 1908. Pismo humorystyczne.

W Ameryce R. 16: 1903 nr 46: 14 XI s. 6 (zob. poz. 431) poinformowano, że w ostatnim numerze Reformy (zob. poz. 758) wydrukowano artykuł programowy, w którym podano, że od listopada tygodnik ten będzie wydawany jako humorystyczno-ilustrowane pismo Dzwon Niedzielny, natomiast w nr 52: 26 XII na s. 5 zamieszczono podtytuł Dzwonu... oraz wyjaśnienia Stanisława Osady, że pismo jest spadkobiercą Kuryerka Świątecznego (zob. Kuryer Świąteczny poz. 611) oraz Reformy, z czego po tym pierwszym odziedziczyło redaktora, a od drugiego przejęło lokal, drukarnię i czcionki. Dziennik Chicagoski R. 14: 1903 nr 284: 5 XII s. 4 (zob. poz. 451) podał, że niezależny bp [Antoni] Kozłowski wydaje Dzwon... do spółki z Korngoldem [Nikodemem K. Złotnickim]. Zestawienie pt.: Czasopisma polskie wydawane w Ameryce w r. 1903 s. 203 (zob. poz. 7) odnotowuje Dzwon... z wydawcą: Spółka wydawnicza i redaktorem: N. K. Złotnickim.

Wiarus R. 19: 1904 nr 29: 21 VII s. 4 (zob. poz. 835) zawiadomił o zawieszeniu wydawania pisma.

Ameryka-Echo R. 18: 1905 nr 39: 30 IX s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka) poinformowała, że wydawca Dzwonu... N. K. Złotnicki zorganizował spółkę z kapitałem 6 tys. dolarów w celu wznowienia tego pisma. Zgoda R. 24: 1905 nr 38: 21 IX (wyd. dla mężczyzn) s. 8 (zob. poz. 854) zawiadomiła, że pismo znacznie ponownie wychodzi od 1 X w nakładzie 10 tys. egz., a w nr 41: 12 X na s. 8 podała, że ukazało się ono w „przeszłym tygodniu”.

Ameryka-Echo R. 19: 1906 nr 2: 13 I s. 4 wymieniła Dzwon Niedzielny wśród pism czasowo zawieszonych z powodu strajku zecerów. Reklamy tego tygodnika zamieszczano też w Zgodzie R. 25: 1906 nr 1: 4 I – nr 9: 1 III (wyd. dla mężczyzn).

W Dzienniku Chicagoskim R. 19: 1908 nr 80: 3 IV s. 8 zamieszczono relację z procesu N. K. Złotnickiego, w której podano, że jest od redaktorem i właścicielem Dzwonu i na jego zamówienie drukowano to pismo w Druk. „Dziennika Ludowego”; wspomniano również, że Dangel wykupił udział w wydawnictwie Dzwonu. Dziennik Narodowy R. 10: 1908 nr 99: 25 IV s. 8 (zob. poz. 454) wspomniał, że na miejsce przerwane „przed kilkoma tygodniami” wydawnictwa Dzwonu ma powstać tygodnik humorystyczny Maczuga – prawdopodobnie zamiarów tych nie udało się zrealizować.

Informator, Kalendarzyk i Słowniczek na rok 1908 s. 136 (zob. poz. 988) zamieszcza adres pisma Dzwon z Chicago. Spis gazet polskich w Ameryce wydrukowany w Kalendarzu i Przewodniku Amerykańsko-Polskim na rok 1909 s. 221 (zob. poz. 11) odnotowuje pismo Dzwon Niedzielny. Chicago 1907-1908.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1905 s. 146 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo jako tygodnik humorystyczny wychodzący w soboty w Chicago od 1892 r. pod redakcją N. K. Złotnickiego w nakł. 4600 egz., w formacie 15 cali.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 81-82 (zob. poz. 274) podaje, że Dzwon... jest kontynuacją Kuryera Świątecznego, który wychodził w l. 1903-1905. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 116 (zob. poz. 17) rejestruje to pismo z latami wychodzenia 1892-1905 oraz odnotowuje, że jego egzemplarz przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 34 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo Dzwon Niedzielny wychodziło od 1892 do stycznia 1901 r., a następnie zmieniało tytuły kolejno na: Kurier Świąteczny[!], Nowy Dzwon, Cepy, Cepy i Nowy Świat.

Opis na podstawie wyżej wymienionych wzmianek w prasie. Niekompletny egzemplarz zachował się w postaci mikrofilmu w Harvard Library w Cambridge, Ma. (Vol. 13: 1904/05 no 2-24, 26-27, 41-52; Vol. 14: 1906 no 1-51; Vol. 15: 1907 no 1-47; Vol. 16: 1908 no 1-6).

Kontynuacją pisma jest Nowy Dzwon (zob. poz. 656).

Zob. także Cepy poz. 871.

467. Dzwonek. Wyd. ks. [Jan] Pitas, red. [Robert] Dobrzelewski. Buffalo, N. Y. 1887.

Wychodzi co najmniej od maja do czerwca 1887 r. Pismo nie odnalezione.

W korespondencji z Ameryki podpisanej Kapral [pseud. Edwarda Przewóskego] zamieszczonej w petersburskim tygodniku Kraj R. 6: 1887 nr 18: 13 V s. 8 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5041) wymieniono Dzwonek wśród pism polskich wydawanych w Stanach Zjednoczonych.

Lwowski dwutygodnik Ruch R. 1: 1887 z. 9: 1 V s. 291 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2228) odnotowuje ten tytuł wśród pism polskich w Ameryce o treści religijnej.

Wiarus R. 2: 1887 nr 22: 2 VI s. 4 (zob. poz. 835) wspomina, że Dzwonek zawiera artykuły autorstwa Józefa Zawiszy i że planowana jest zmiana charakteru pisma z powieściowego na polityczny (w tym samym numerze Wiarusa odnotowano wydanie pierwszego numeru Dzwonu, zob. poz. 464, co wskazuje, że Dzwon i Dzwonek ukazywały się wówczas niezależnie od siebie); natomiast w nr 24: 16 VI na s. 7 poinformowano, że ks. [Antoni] Klawiter skasował pismo z powodu trudności finansowych.

Polak w Ameryce R. 1: 1887/88 nr 27: 1 VII 1887 s. 2 (zob. poz. 707) zawiadamia o wstrzymaniu wydawnictwa Dzwonka, który zaczął się ukazywać „zaledwie przed paru miesiącami”, natomiast w nr 49: 16 IX 1887 na s. 4 podaje: „Mały «Dzwonek» przelany w wielki «Dzwon» powinienby był dłużej wytrzymać... tymczasem i ten pękł” – co sugeruje, że Dzwon został uznany za kontynuację Dzwonka.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 15 (zob. poz. 274) podaje, że wydawcą Dzwonka był ks. A. Klawiter, redaktorem R. Dobrzelewski, pismo wychodziło przez sześć miesięcy i miało charakter literacki. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 40 (zob. poz. 17) wspomina dodatkowo, że pismo było drukowane przez [Józefa] Zawiszę i Konstantego Pisulińskiego.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 1 s. 355 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) odnotowuje, że Dzwonek wychodził do połowy czerwca, redaktorami byli J. Zawisza i B.[!] Dobrzelewski, a nakładcą parafia św. Wojciecha. Estreicher K.:

Bibliografia... Wyd. 2. T. 5 s. 384 dodaje, że pismo wychodziło od początku 1887 r.

Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 43 (zob. poz. 26) twierdzi, że Dzwonek wychodził od czerwca do grudnia 1887 r.

Część opracowań i bibliografii, np. Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 100 (zob. poz. 317), łączy Dzwon i Dzwonek pisząc, że Dzwonek jest kontynuacją Dzwonu.

468. Echo. Pismo tygodniowe. Wyd. M[ichał] J[ózef] Sadowski. Buffalo, N. Y. R. 3: 1889/90 – R. 10: 1896/97, R. 10[!]: 1897/98 – R. 14: 1901/02, R. 15: 1902. [Druk. „Echa”]. 2°.

Wychodzi od marca 1889 prawdopodobnie do końca listopada 1902 r. Numerów 1-2 z r. 1889 nie odnalezione, opis główny na podstawie nr 3 dat. 22 III 1889 oznaczonego jako R. 3. Pismo kontynuuje liczbowanie roczników Głosu Wolnego wychodzącego w Buffalo w l. 1887-1889 (zob. poz. 522), którego drukarnię i wydawnictwo odkupił M. J. Sadowski. Roczniki obejmują okres od początku marca do końca lutego roku następnego.

W R. 4 co najmniej od nr 5: 3 IV 1890 red. Henryk Nagiel; w nr 15 na s. 4 poinformowano, że od 1 VI drukarnię Echa i Kukuryku (zob. poz. 584) prowadzi J[ózef] Kudlicki; od nr 20 właściciel M. J. Sadowski, red. i administrator H. Nagiel; co najmniej od nr 23 wyd. i red. M. J. Sadowski.

W R. 5 od no 1: 5 III 1891 w winiecie nazwa spółki: „Echo” Publishing Co., w numerze tym na s. 4 wspomniano, że pismo rozpoczyna trzeci rok swego istnienia; od no 2 wyd. J. Kudlicki, Wincenty Wagonis; od nr 52: 25 II 1892 właściciel i wydawca W. Wagonis, w numerze tym poinformowano, że J. Kudlicki, współwłaściciel pisma wystąpił ze spółki, a wyłącznym właścicielem Echa został W. Wagonis. W R. 6 od no 1: 3 III 1892 w winiecie zamiast nazwy spółki – publ. V[incent] Wagonis.

W R. 8 w no 14: 31 V 1894 zamieszczono artykuł pt.: Słowo do p. Nagla podpisany przez M. J. Sadowskiego, „ex-wydawcę” pisma, w którym podano: „Pan Nagiel pisze [w artykule pt.: Dziennikarstwo Polskie w Ameryce], że Nagłowi oddał S[adowski] redakcję «Echa», bo sam objął posadę rządową. To fałsz. Nagiel «Echo» zaczął redagować w końcu sierpnia, a Sadowski w kwietniu roku następnego otrzymał posadę rządową.”; od nr 39: 22 XI 1894 red. i wyd. M. J. Sadowski,

w winiecie: publ. M. J. Sadowski, w numerze tym zawiadomiono, że po czteroletniej przerwie tygodnik przechodzi na własność założyciela i pierwotnego właściciela, M. J. Sadowskiego.

W R. 9 od no 11: 9 V 1895 brak informacji o redaktorze, w numerze tym poinformowano, że „w zeszłym tygodniu” wydrukowano kilku nadzwyczajnych wydań Echa poświęconych parafii św. Wojciecha w Buffalo; w no 30: 19 IX 1895 na s. 2 powiadomiono, że M. J. Sadowski jako członek Rządu Centralnego Związku Narodowego Polskiego został zmuszony wyjechać do Chicago i w związku z tym tymczasowo redakcję Echa powierzył T[omaszowi] Łoborzewskiemu, a administrację J[anowi?] Adomajtisowi.

W R. 10[1] od no 31: 23 IX 1897 w winiecie i stopce red. „Echo” Publishing Co., w numerze tym M. J. Sadowski poinformował, że w związku z powołaniem go przez XII Sejm Z. N. P. w Filadelfii na kolejne 2 lata na stanowisko Sekretarza Generalnego, zmuszony jest sprzedać Echo W. Wagonisowi; co najmniej od nr 45: 30 XII 1897 w winiecie dodatkowa informacja o częstotliwości: Wychodzi co czwartek każdego tygodnia.

W R. 11 w nr 51: 16 II 1899 zawiadomiono, że nowym właścicielem i wydawcą Echa została Spółka Wydawnicza.

W R. 12 co najmniej od nr 2: 9 III 1899 informacja o częstotliwości w winiecie: Tygodnik polski. Wychodzi..., zarządca Leon T. Olszewski, w winiecie brak informacji o wydawcy; od nr 4: 23 III podano, że pismo jest organem następujących organizacji: Polskie Koło Spiewackie, Towarzystwo Patryotyczne Polek „Wanda”, Klub Polski; od nr 9: 27 IV wśród organizacji, których organem było Echo wymieniono dodatkowo: Pol[ska] Republikańska Liga; od nr 40: 30 XI Echo było również organem organizacji: Polska Gospoda Krawiecka.

W R. 13 wydano nr 1-194; od nr 7: 14 IV 1900 w winiecie określenia częstotliwości: The Daily/Codzienne, w stopce red. podtyt.: Dziennik polityczny, społeczny i literacki, poświęcony prawom Polonii w Ameryce. Wychodzi codziennie oprócz niedziel i świąt uroczystych, brak informacji o zarządcy, w numerze tym wspomniano o śmierci właściciela i redaktora M. J. Sadowskiego-Pankiewicza, brak listy organizacji, których organem jest Echo...; od nr 57 informacja o częstotliwości przeniesiona do ramek w winiecie; w nr 130

zamieszczono nekrolog współredaktora Echa, Lucjana Horbaczewskiego, który zaczął pracować w tym piśmie w momencie zmiany częstotliwości na dziennik; w nr 175 ozdobna szata graficzna z okazji zwycięstwa republikanów w wyborach; od nr 179: 15 XI częstotliwość: Wychodzi w czwartek każdego tygodnia, zarządca L. T. Olszewski, w numerze tym na s. 1 zamieszczono wyjaśnienia od wydawnictwa, że zmiana częstotliwości na tygodnik nastąpiła z powodów finansowych.

Ostatni odnaleziony numer nr 5: 4 IV 1901 z R. 14.

Pod koniec 1902 r. Echo połączyło się z tygodnikiem Ameryka (zob. poz. 431) i od 6 XII 1902 r. wychodziło pt.: Ameryka-Echo.

O wydaniu pierwszego, okazowego numeru Echa pod redakcją M[ichała] J[ózefa] Sadowskiego poinformował m.in. Wiarus R. 4: 1889 nr 11: 14 III s. 5 (zob. poz. 835) – wg informacji zamieszczonej w R. 5: 1890 nr 30: 24 VII na s. 4 prawdziwe nazwisko Sadowskiego brzmi Pankiewicz.

Ameryka T. 5: 1891 nr 10: 7 III s. 1 poinformowała, że redaktorem Echa został L[ucjan] Dewojno. O rezygnacji L. Dewojny z pełnionej funkcji zawiadomił Wiarus R. 7: 1892 nr 35: 1 IX s. 8.

Polak w Ameryce m.in. w R. 6: 1892/93 w nr 45: 6 IX 1892 na s. 3, w nr 50: 23 IX 1892 na s. 3 oraz w R. 8: 1894/95 w nr 23: 19 VI 1894 na s. 3 i w nr 52: 28 IX 1894 na s. 3 (zob. poz. 707) podkreślał, że Echo dofinansowywane jest przez partię republikańską.

Polonia w Ameryce R. 8: 1899 nr 12: 23 III s. 5 (zob. poz. 714) odnotowała: „krąży pogłoska, jakoby buffaloskie «Echo», było w posiadaniu ks. Wójcika”.

Ameryka w T. 14: 1900 nr 7: 17 II s. 4 zawiadomiła, że F[ranciszek] A. Olszanowski, „który od paru lat redagował «Echo» opuścił redakcję tego pisma. «Echo» ma podobno przejść w ręce OO. Franciszkanów”.

Ameryka T. 15: 1901 nr 21: 25 V s. 4 wspomniała o powstaniu spółki akcyjnej, która wykupiła Echo i zaproponowała stanowisko redaktora [Franciszкови Hieronimowi] Jabłońskiemu (z zastrzeżeniem, że nie ma potwierdzenia czy przyjmie on tę propozycję), w nr 23: 8 VI na s. 4 odnotowała, że redakcję Echa objął od 1 VI Józef Bernolak, a w nr 47: 23 XI na s. 4 podała, że redaktorem został T. Łoborzewski. Wielkopolanin R. 3: 1901 nr 40: 3 X s. 4 (zob. poz. 842) zacytował informację

z Echa z dnia 26 IX, że dotychczasowy redaktor i administrator Spółki Wydawniczej J. Bemolak nie pełni już wymienionych funkcji.

Wiarus. R. 17: 1902 nr 27: 3 VII zawiadomił, że T. Łobarzewski ustąpił z posady redaktora, a jego miejsce zajął Zajkowski. Straż R. 7: 1902 nr 30: 26 VII s. 2 (zob. poz. 785) podała, że „w tych dniach” kierownictwo Echa objął Jabłoński, a Ameryka T. 16: 1902 nr 30: 26 VII s. 4 wspominała, że był on redaktorem pisma, ale wyjechał „po natchnienie” do Milwaukee. Ponadto Ameryka T. 16: 1902 w nr 46: 15 XI na s. 4 poinformowała o prenumeracie pism: Ameryki i Echa z podaniem adresu i nazwiska wydawcy: A. A. Paryski, Toledo, Oh. oraz zarządcy: And[rzej] Kołodziej, „Echo” Publishing Co., Buffalo, N. Y. co wskazuje, że w tym czasie A. A. Paryski był już właścicielem Echa.

Gazeta Kaliska R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) odnotowała, że Echo miało 3 tys. abonentów.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1889 s. 343, 1890 s. 477, 1893/94 s. 509, 1895 s. 513, 1897 s. 536, 1898 s. 538, 1901 s. 563, 1902 s. 566, 1903 s. 573 (zob. poz. 2) odnotowuje pismo jako niezależne w l. 1889-1890, a od r. 1893 określa je jako republikańskie oraz podaje nakłady: w l. 1889-1890 i 1893-1895 – 3500 egz., w l. 1897-1898 – 3750 egz., w l. 1901-1903 – 3200 egz.

Prasa polska w Buffalo... s. 1 (zob. poz. 323) podaje, że Echo wychodziło do r. 1901, jego założycielem był J. M. Sadowski, później kupił je Wagonis, a następnie Albert Nowak, który stworzył Spółkę Akcyjną i wówczas redaktorem został J. Bemolak. W r. 1901[!], gdy pismo było dziennikiem, redagowali je L. Horbaczewski i L. Olszewski.

Wg: Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 40 (zob. poz. 17) pismo zostało założone przez M. J. Sadowskiego, wychodziło w l. 1887-1904, pierwotnie było dziennikiem, redaktorami byli H. Nagiel oraz L. Dewoyno. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 43-44 (zob. poz. 26) podaje lata wychodzenia 1889-1903 oraz twierdzi, że w 1900 r. przez 7 miesięcy pismo ukazywało się jako dziennik, a w 1903 roku połączyło się z Ameryką, funkcję redaktorów pełnili: w l. 1889-1890 M. J. Sadowski, w l. 1890-1892 L. Dewoyno, w l. 1892-1893 A. [A.] Paryski, w r. 1894 W. Wagonis, w r. 1896 T. Łobarzewski, w l. 1897-1898 M. J. Sadowski, w l. 1900-1901

L. Olszewski, w r. 1901 J. Bemolak, w l. 1902-1903 F. Jabłoński.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 12 (zob. poz. 274), a za nim inne bibliografie i opracowania, podaje, że Echo początkowo było dziennikiem i połączyło się z Ameryką w Toledo w r. 1904. Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 100 (zob. poz. 317) błędnie twierdzi, że Echo przestało wychodzić w 1901 r. po śmierci J. Sadowskiego.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (niekompletne roczniki z l. 1891-1901 udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu) oraz Bibl. Polskiej w Paryżu (niekompletne roczniki z l. 1889-1891, 1897-1901).

Zob. także Echo. Toledo 1903 poz. 470; Echo Polskie. Toledo 1912-1913 poz. 474.

Dodatki:

1. Supplement Echo. Buffalo 1891 2° podł. ss. nlb. 2. Dodatek do no 9: 30 IV.
2. Krótki opis stanu Wisconsin i gruntów Three Lakes Land and Lumber Company z Milwaukee, Wisconsin. Supplement to No. 19. Buffalo 1892 ss. nlb. 2. No 19 dat. 7 VII.
3. Światło. Chicago 1900. Gazetka dołączona do nr 3: 15 III, nie odnaleziona. Światło zob. poz. 803.
4. Supplement to Echo Nr... Buffalo 1899 ss. nlb. 2. Dodawany do większości numerów od nr 3 do nr 38 z 1899.
5. Supplement to „Echo”. [Buffalo 1901] 8° ss. nlb. 1. Ulotka reklamowa piwa Antoniego Schreibera dołączona do nr 4: 28 III.

469. *Echo. Nowy Jork po 1872?

Pismo nie odnalezione.

Odnotowuje je Estreicher K.: Bibliografia polska. [Wyd. 1]. Cz. 1: Stolecie XIX. [Lata 1800-1880]. T. 6 s. 135 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22), zaznaczając, że „wnet ustało”.

470. Echo. Wychodzi codziennie oprócz niedziel i świąt. Wyd. i red. Antoni Alfred Paryski. Toledo, Oh. 1903. [Druk. Ameryki].

Wychodzi od 1 X do 31 XII 1903. Pismo nie odnalezione, opis na podstawie zapowiedzi i reklam zamieszczanych w tygodniku Ameryka-Echo R. 16: 1903 począwszy od nr 25: 20 VI (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431).

Ameryka R. 16: 1903 w nr 51: 19 XII na s. 8 zawiadomiła, że Echo przestanie wychodzić z końcem roku z powodu braku odbiorców.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 40 (zob. poz. 17) mylnie podaje, że pismo wychodziło w l. 1903-1908.

Zob. również Echo. Buffalo 1889-1902 poz. 468; Echo Polskie. Toledo 1912-1913 poz. 474.

Literatura:

a. Humbug Paryskiego. *Kuryer Polski* R. 15: 1903 nr 301 s. 4.

Krytyczny komentarz do zapowiedzi zawieszenia Echa.

Odpowiedź na zarzuty Kuryera...: Prasa o silnych nerwach. *Ameryka* R. 17: 1904 nr 1 s. 7.

471. Echo Newyorskie. Tygodnik. Wyd. Stowarzyszenie Agentów Polskich, zarządca Józef Mierzyński. Nowy Jork 1909-1910.

Wychodzi od 11 XI 1909 prawdopodobnie do kwietnia 1910. Pismo nie odnalezione.

W Dzienniku Chicagoskim R. 20: 1909 w nr 269: 17 XI na s. 4 (zob. poz. 451) zawiadomiono o wydaniu nr 1 Echa... i podano za znajdującą się w nim zapowiedzią, że wydawcy pisma „nie stoją na gruncie żadnej partii politycznej lub społecznej”, we wzmiance tej zapis nazwiska zarządcy – Mieczysławski[!]; w nr 274: 23 XI na s. 4 wspomniano o nadesłanym przez zarządcę Echa... J. Mierzyńskiego proteście przeciwko oszczerstwom publikowanym przez Antoniego Alfreda Paryskiego na łamach Ameryki-Echa (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431); w R. 21: 1910 w nr 3: 5 I na s. 3 reklamowano książkę pt.: Przewodnik i doradca prawny, którą prenumeratorzy Echa Nowoyorskiego mogą kupić za połowę ceny.

Ameryka-Echo R. 22: 1909 w nr 51: 18 XII na s. 12 wydrukowała następujące oświadczenie: „Oświadczamy, że Wydawnictwo «Ameryki-Echa», ani A. A. Paryski nie ma żadnej łączności, ani żadnej umowy z «Echem New-Yorskim». «Echo New-Yorskie» jest wydawane przez członków «Stowarzyszenia Agentów Polskich», którzy dawniej byli agentami «Ameryki-Echa», ale obecnie nie są”.

O Echu... wydawanym przez Stowarzyszenie Agentów Polskich [w Ameryce] wspomniano także w reklamach tej organizacji w Gwieździe

Polarnej R. 2: 1910 nr 7: 18 II s. 14 i nr 17: 29 IV s. 12 (zob. poz. 543).

Literatura:

a. Nesterowicz Stefan: Wyjaśnienie sprawy J. Mierzyńskiego i innych agentów. *Ameryka-Echo* R. 23: 1910 nr 10 s. 15-16.

Artykuł objaśniający konflikt pomiędzy A. A. Paryskim a jego byłymi agentami w sposób przychylny dla tego pierwszego.

472. Echo Niedzielne. [Tygodnik]. Wyd. Filip M. Ksycki, red. [Wacław Stanisław?] Jesień. Chicago, Ill. 1914-1916. [2°].

Wychodzi prawdopodobnie od 17 V 1914 do marca 1916. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania pisma poinformował Dziennik Chicagoski R. 25: 1914 nr 115: 18 V s. 10 (zob. poz. 451), który wytknął, że Echo... mylnie określiło się jako: „the first and only Polish Sunday paper” oraz podało, że choć ma 10 tys. nakładu, to sprzedano zaledwie 1 tys. egz. W Wiarusie R. 29: 1914 nr 22: 28 V s. 5 (zob. poz. 835) odnotowano nazwiska wydawcy i redaktora.

W pacyfistycznej Odezwie do Narodów w Ameryce zamieszczonej m.in. w Dzienniku Chicagoskim R. 26: 1915 w nr 83-86, wśród dziennikarzy popierających tę inicjatywę wymieniono Filipa M. Ksyckiego, wydawcę Echa Niedzielnego; w nr 230: 1 X na s. 10 wspomniano, że na sejmie Związku Narodowego Polskiego w Schenectady pismo reprezentował Leon Nowak, a w nr 289: 10 XII na s. 10 podano, że L. Nowak był przedstawicielem Echa... na Raucie Prasy zorganizowanym 1 XII w Chicago na rzecz ofiar wojny w Polsce.

Dziennik Chicagoski R. 27: 1916 w nr 17: 21 I na s. 6 odnotował, że 28 II odbędzie się zebranie akcjonariuszy spółki wydawniczej Philip M. Ksycki Publishing Co., której dyrektorami są Andrzej J. Schutz, Antoni Górecki, Jan F. Singer, Józef Petlak, Jan B. Pallasch, Jan M. Nowicki, alderman Wincenty F. Zwiefka i Józef Berczyński, w celu: „rozwiązania korporacji i zniesienia «charteru» nadanego przez władze Stanu Illinois”; w nr 56: 8 III na s. 8 zawiadomił, że Echo... „przestało istnieć”, a wydającą je spółkę rozwiązano, tracąc ok. 10 tys. dolarów.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1915 s. 183, 1916 s. 183 (zob. poz. 2) rejestruje Echo... jako niezależny republikański tygodnik wychodzący w niedziele od r. 1914,

którego redaktorem był P. M. Ksycki, a wydawcą – Polish Echo Publishing Co.; pismo ukazywało się w formacie 21,5 cali, a jego nakład w r. 1916 wyniósł 12 tys. egz.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 92, 102 (zob. poz. 19), a za nią Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 45, 151 (zob. poz. 26) rejestrują to pismo podwójnie – pod tytułem w jęz. polskim: Echo Niedzielne. Chicago 1914-1916 i w jęz. angielskim: Sunday Polish Echo. Chicago 1914-1917. Bibliography of Foreign Language Newspapers... podaje dodatkowo, że Sunday Polish Echo wychodziło od 26 IV 1914.

473. Echo Polskie. [Tygodnik]. Wyd. [Albin M.] Szybczyński i Rajski. Milwaukee, Wis. 1896.

Wychodzi od stycznia co najmniej do października. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania pisma poinformował m.in. Polak w Ameryce R. 9: 1896 nr 233: 13 I s. 3 (zob. poz. 707) oraz Sztandar R. 3: 1896 nr 18 I s. 2 (zob. poz. 792).

Sztandar R. 3: 1896 nr 38: 1 X s. 3 odnotowuje tygodnik Echo Polskie wśród pism aktualnie wychodzących w Milwaukee.

474. Echo Polskie. Wychodzi codziennie. Wyd. i red. A[ntoni] A[lfred] Paryski. Toledo, Oh. 1912-1913. [Druk. Echa Polskiego]. [2°].

Wychodzi od 1 V 1912 do 28 X 1913. W winiecie informacja: Założone w New Yorku w 1864. Przeniesione do Buffalo 1884. Przeniesione do Toledo 1902, wychodzi jako dziennik od 1912, w stopce red. informacja o częstotliwości: Daily except Sundays.

W r. 1912 wydano no 1-209; od no 1 wychodziły dwa wydania każdego numeru – miejskie i prowincjonalne, w numerze tym zapowiedź od wydawcy, że pismo wychodzić będzie w nakł. 16 tys. egz.; od no 10 brak informacji o redaktorze; od no 11 wydania oznaczone literami T i M; od no 18T w stopce red. informacja o częstotliwości: Wychodzi codziennie oprócz niedziel i świąt uroczystych; od no 168 wychodzi tylko jedno wydanie dziennika, brak liter T i M oznaczających różne wydania.

W r. 1913 ukazały się no 1-254; no 103: 1 V wyszedł jako jubileuszowy, w numerze tym (zob.

Literatura) poinformowano, że pismo jest kontynuacją Echa z Buffalo zawieszono w r. 1902 (zob. poz. 468); od no 132 brak stopki red.; od no 249 w dziale pt.: New York manager S[tefan] Nesterowicz; w ostatnim no 254 na s. 3 informacja o strajku robotników w zakładach A. A. Paryskiego.

W Dzienniku dla Wszystkich R. 6: 1912 nr 158: 10 VI s. 4 (tytuł pierwotny: Polak Amerykański zob. poz. 706) zawiadomiono, że stanowisko redaktora naczelnego w Echu... ma objąć Tomasz Kozak.

Wydawane w Filadelfii pismo Gwiazda R. 12: 1913/14 w nr 18: 4 XII 1913 na s. 5 (zob. poz. 540) poinformowało o zakończeniu strajku w drukarni A. A. Paryskiego, w trakcie którego Echo... „przeostało istnieć”.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1913 s. 745, 1914 s. 761 (zob. poz. 2) odnotowuje to pismo jako niezależny dziennik o formacie 22 cali.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 45 (zob. poz. 26) mylnie twierdzi, że pismo wychodziło do 1914 r. Flisiński W. S.: Rocznica prasy polskiej w Ameryce... s. 148 (zob. poz. 362) błędnie podaje, że Echo... wydawano do 1915 r.

Opis na podstawie autopsji niemal kompletnego egzemplarza znajdującego się w postaci mikrofilmu w Elihu Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain.

Zob. także Ameryka poz. 431; Echo. Toledo 1903 poz. 470.

Dodatki:

1. Niedziela. Dodatek powieściowo-naukowy do „Echa Polskiego” i „Ameryki Echa”, 1912-1913 (tytuł pierwotny: Różga) zob. poz. 767.

Literatura:

a. [Nesterowicz Melania] Klos Jan [pseud.]: Pierwsza rocznica Echa polskiego. *Echo Polskie* 1913 nr 103: 1 V s. 1-2.

475. Echo St. Louiskie. [Tygodnik]. Wyd. A. Balcerzak i C. Janowski. St. Louis, Mo. 1899-1900.

Wychodzi od października 1899 co najmniej do kwietnia 1900. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Echa... poinformowała Zgoda R. 18: 1899 nr 41: 12 X s. 4 (zob. poz. 854), w której podano, że było to jedno z pism powstałych na miejsce Tygodnika Polskiego (zob. poz. 819).

Wiarus R. 15: 1900 nr 11: 15 III s. 4 (zob. poz. 835) skrytykował treść nr 10 pisma, w którym deklaruje się ono jako dbające o prawa robotników, ale nie zamieszcza artykułów na temat ich spraw, oraz zawiera liczne błędy. Na informacje z Echa... powołano się także w Ameryce T. 14: 1900 nr 17: 28 IV s. 4 (zob. poz. 431).

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 41 (zob. poz. 17) rejestruje podtyt.: Pismo tygodniowe dla polskiego ludu robotniczego w Ameryce oraz podaje, że egzemplarz pisma przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej. Echo... wymieniono także w Sprawozdaniu z Zarządu Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswyli R. 31: 1900 [druk.] 1901 s. 17 wśród darów otrzymanych od dr P. Jasińskiego z Shenandoah.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 29 (zob. poz. 278) rejestruje pismo pt.: Echo, wychodzące w St. Louis w r. 1897 – prawdopodobnie jest to błędnie odnotowane Echo St. Louiskie. Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 43, 45 (zob. poz. 26) rejestruje to pismo podwójnie – za St. Osadą jako Echo. St. Louis 1897 oraz jako tygodnik pt.: Echo St. Louiskie z l. 1899-1900.

476. Echo Tygodniowe. Założyciel i wyd. Władysław Ludwik Buszkiewicz. Grand Rapids, Mich. [R. 1]: 1904 – R. 29: 1932, 1933-1957[?]. 2°.

Prawdopodobnie kontynuacja Echa z Grand Rapids (zob. poz. 477). W ówczesnej prasie funkcjonuje w obiegu również inny tytuł: Echo.

Ameryka-Echo R. 18: 1905 nr 29: 22 VII s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zawiadomiła o śmierci założyciela i wydawcy Echa Wł. L. Buszkiewicza.

Dziennik Chicagoski R. 17: 1906 nr 216: 20 IX s. 6 (zob. poz. 451) zamieścił odpowiedź Ludwika Skorego, właściciela i redaktora Echa Tygodniowego, na zarzuty Kuryera z Grand Rapids (zob. poz. 613).

Naród Polski R. 11: 1907 nr 25: 19 VI s. 4 (zob. poz. 636) wspominał o wypadku wydawcy Echa w Grand Rapids, L. Skorego, natomiast w nr 30: 24 VII na s. 4 odnotował założenie nowej stacji pocztowej w biurze drukarni Echa Tygodniowego.

Pismo rejestruje też Spis gazet polskich w Ameryce zamieszczony w Kalendarzu i Przewodniku Amerykańsko-Polskim na rok 1909 s. 221, 1910

s. 218, 1911 s. 111, 1914 s. 139 (zob. poz. 11), który podaje, że wydawcą Echa jest ks. Sikora.

W Wiarusie R. 28: 1913 nr 26: 26 VI s. 6 (zob. poz. 835) wymieniono Echo z Grand Rapids wśród pism opowiadających się za Polską Radą Narodową.

Dziennik Związkowy Zgoda R. 9: 1916 nr 109: 9 V s. 2 (zob. poz. 462) podał, że L. Skory, redaktor Echa, wchodził w skład komitetu prasy koncertu na rzecz głodnych w Polsce organizowanego 14 V w Grand Rapids.

W jedynym odnalezionym no 18: 3 V z R. 15: 1918 tyt. i podtyt.: Echo Tygodniowe. Pismo ludowe. Wychodzi w każdy piątek, [wyd.] Echo Publishing Co., format 2°, w stopce red. tyt. również w jęz. angielskim: (Weekly Echo).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1906 s. 404, 1907 s. 409, 1908 s. 396, 1909 s. 395, 1910 s. 401, 1911 s. 420, 1912 s. 417, 1913 s. 421, 1914 s. 427, 1915 s. 432, 1916 s. 432, 1917 s. 429, 1918 s. 439 (zob. poz. 2) rejestruje Echo Tygodniowe jako tygodnik bezpartyjny wychodzący w piątki od r. 1904, wydawany i redagowany przez Louisa Skorego o formacie 19,5-22 cali.

Szymanski Edward: Polish Settlers in Grand Rapids, Michigan. *Polish American Studies* Vol. 21: 1964 No. 2 s. 98 podaje, że Echo zaczęło wychodzić 15 IX 1900, jego wydawcą był Walter Buszkiewicz, a redaktorem L. Skory. Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 44 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo wychodziło od 15 IX 1900 prawdopodobnie do 1957, w l. 1904-1926 miało tyt.: Echo Tygodniowe, jego redaktorem i wydawcą był W. L. Buszkiewicz w l. 1900-1908? i L. Skory w l. 1908-1921.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1918 nr 18) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

477. Echo z Grand Rapids. Pismo tygodniowe humorystyczne ilustrowane. [Wyd. i red. Władysław Ludwik Buszkiewicz]. Grand Rapids, Mich. [1897?]-1900[?].

Pismo nie odnalezione.

Ameryka T. 12: 1898 nr 3: 15 I s. 4 (zob. poz. 431) wspomniała o nr 1 z R. 2 Echa z Grand Rapids, które określiła jako „curiosum”.

W Kuryerze Polskim R. 13: 1900 nr 37: 13 II s. 2 (zob. poz. 610) odnotowano pojawienie się nr 7 z R. 3 Echa... określając je jako „pismo tygodniowe humorystyczne ilustrowane” i komentując: „Jest to, jak się zdaje «jednodniówka»”; w R. 15: 1902 nr 49: 27 II na s. 3 korespondent z Grand Rapids, Kazimierz S. Konczalski, zawiadomił o powrocie do miasta Wł. L. Buszkiewicza, „wydawcy i nożycowego redaktora nieżyjącego już «Echa grandrapidskiego»” i wspomniął o jego planach wznowienia pisma na czas nadchodzących wiosennych wyborów.

Kontynuacją pisma jest prawdopodobnie Echo Tygodniowe (zob. poz. 476).

Część opracowań i bibliografii opisuje Echo z Grand Rapids i Echo Tygodniowe jako jedno pismo pt.: Echo lub Echo Tygodniowe. Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. Wyd. 2. T. 6 s. 23 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) rejestruje tylko Echo Tygodniowe. Grand Rapids, Mich. 1898. Szymanski Edward: Polish Settlers in Grand Rapids, Michigan. *Polish American Studies* Vol. 21: 1964 No. 2 s. 98 podaje, że Echo zaczęło wychodzić 15 IX 1900. Informację tę powtarza Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 44 (zob. poz. 26), który dodatkowo twierdzi, że Walter L. Buszkiewicz był redaktorem i wydawcą tego pisma w l. 1900-1908?

478. Echo z Kazimierzowa. Miesięcznik parafialny. South Bend, Ind. R. 1: 1914 – R. 2: 1915[?]. Drukiem Gońca Polskiego.

Wychodzi prawdopodobnie od czerwca 1914 co najmniej do sierpnia 1915. No 1-4 z r. 1914 nie odnaleziono; opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 5: październik, co najmniej od tego numeru na okładce motto: „Bóg i Ojczyzna”. W r. 1915 ostatni odnaleziony no 8 dat. sierpień.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 42 (zob. poz. 17) podaje, że miesięcznik ten wychodził w l. 1914-1934. Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 45 (zob. poz. 26) odnotował Echo... jako pismo wciąż wydawane.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Calumet Regional Archives w Indianapolis (Frank Roman Papers, sub series Stanislaus Gruza, CSC, Box 4, file 28 – 1914 nr 5-7; 1915 nr 2-3, 5, 8).

479. Echo z Polski. Wychodzi trzy razy ny miesiąc 1o, 10o, 20o. New York [R. 1:] 1863/64 – R. 2: 1864/65. W Drukarni u [Joseph] Schrifgiesser & Picker. 4°.

Motta: Znac najprzod ojczyste sprawy. I jej kleski, i jej slawy; Wolność. Równość Niepodległość; Polonia. Lituania. Ruthenia.

Wychodzi od 10 VI 1863 do 22 IV 1865. Pismo założone w celu agitacji za powstaniem styczniowym. W adresie redakcji podano nazwisko sekretarza: R[omualda] J. Jaworowskiego.

W R. 1 wydano no 1-49; w no 5: 22 VII poinformowano o opóźnieniach wywołanych zamieszkami w mieście; od no 7: 8 VIII wychodzi w sobotę każdego tygodnia; od no 8 zmiana pisowni jednego z mott: Znaj naprzod ojczyste sprawy. I jej kleski, i jej slawy; od no 11 tylko jedno motto: Znaj naprzod ojczyste sprawy. I jej kleski, i jej slawy; od no 16 zmiana pisowni m. wyd. – Nowy York; od no 21 format 2°; od nr 29 format 4°; w no 11, 24-49 podwójne liczbowanie numerów – w obrębie rocznika i w obrębie kwartału.

W R. 2: 1864/65 ukazały się no 1-29; od no 18 tyt.: Echo Polskie; od no 23: 12 XI wychodzi nieregularnie; od no 24: 24 XII format 2°; w r. 1865 no 25 dat. 21 I, no 26 dat. 25 II, no 27 dat. 11 III, no 28 dat. 8 IV.

Przewodnik Bibliograficzny R. 9: 1886 nr 2 s. 36 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) wymienia Echo z Polski wśród pism zabronionych w Austrii.

Borejsza J. W.: Z dziejów polskiej prasy emigracyjnej... s. 65-69 (zob. poz. 54) informuje, że Echo... było organem Komitetu [Centralnego] Polskiego w Nowym Jorku, w jego redagowaniu brali udział R. J. Jaworowski i Henryk Kałussowski, a samo pismo składało się głównie z przedruków artykułów z pism krajowych.

Część opracowań, np. Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 8-9, 31-36 (zob. poz. 297) oraz Kruska W.: Historia polska w Ameryce T. 4 s. 97-102 (zob. poz. 274), twierdzi, że Echo... wychodziło od 1 VI 1863. W pracy Waldo A. L.: Sokolstwo przednia straż narodu. T. 1 s. 42 (zob. poz. 337) zamieszczono rysunek rekonstruujący wygląd winiety nr 1 z mylną datą 1 VI, do którego autor nie miał dostępu podczas prac nad książką – ilustracja ta została powielona

w kilku późniejszych opracowaniach jako winieta nr 1 pisma (zob. Literatura poz. b).

Fiebig J.: Sto lat prasy polonijnej... s. 10 (zob. poz. 350) oraz Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 33 (zob. poz. 25) podają inne rozwiązanie inicjału imienia redaktora – Roman J. Jaworowski. Ta ostatnia mylnie dodaje, że był to pseudonim Schriftgesiera.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie. Niekompletne egzemplarze zachowały się także w Bibl. Narodowej w Warszawie oraz w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie.

Dodatki:

1. Dodatek do No 12go „Echa z Polski”. New York 1864 4° ss. 4.

Kontynuuje treść i paginację no 12: 27 VIII.

Literatura:

a. [Deklaracja]. [Wyd.] Komisja Tymczasowa Spółki Polskiej w Ameryce. New York 20 stycznia 1865 8° ss. nlb. 1.

Zawiera prośbę o wsparcie finansowe poprzez zakup akcji na rzecz dalszego wydawania pisma oraz założenia drukarni polskiej. Deklaracja znajduje się w Bibl. Polskiej w Paryżu.

b. A centennial salute to Polonia's polish press. *American Polonia Reporter* Vol. 8: 1963 No. 2/3 s. 3, 7.

Zob. także: Echoes of the Polish American Press Centennial... *American Polonia Reporter* Vol. 8: 1963 No. 4 s. 10-11.

c. Różański Edward C.: „Echo z Polski”. Ciekawostki z pierwszego pisma w Stanach Zjednoczonych. *Ameryka-Echo* R. 100: 1963 nr 31 s. 6.

d. Waldo Artur L[eonard]: Trzy lata – trzy nagłówki. Z dziejów pierwszego czasopisma polskiego w U. S. *Ameryka-Echo* R. 100: 1963 nr 44 s. 6.

e. Kruszewska M.: Polacy w Ameryce (zob. poz. 415).

Na s. 301-304 rozdział 35 pt. „Echo z Polski” – pierwsze pismo Polaków w Ameryce.

f. Kiper Daniel: Od „Echa z Polski” do „Echa Polskiego” (1863-1865) – epizod z życia polskiej diaspory w Stanach Zjednoczonych. *Rocznik Historii Prasy Polskiej* T. 25: 2022 z. 2(66) s. 5-32.

480. Emigrant Polski. Tygodnik. Wyd. M. Twarowski. Brooklyn, N. Y. 1905, nr 1-6[?].

Wychodzi prawdopodobnie od marca do kwietnia. Pismo nie odnalezione.

Kuryer Polski R. 18: 1905 nr 57: 9 III s. 4 (zob. poz. 610) zawiadomił o wydaniu nr 1 Emigranta... i podkreślił, że ma on niewielki format.

Zgoda R. 24: 1905 nr 13: 30 III (wyd. dla mężczyzn) s. 4 (zob. poz. 854) podała: „Z treści artykułów widzimy, że jest to pismo ludowe, redagowane

zdolnie i sumiennie w duchu postępowo-narodowym, a więc najbardziej odpowiadające potrzebom moralnym i umysłowym naszego wychodźstwa” i wspomniała o artykule wstępnym z nr 7 pt.: Bałamuctwa, natomiast Dziennik Chicagoski R. 16: 1905 nr 89: 15 IV s. 1 (zob. poz. 451) i Ameryka-Echo R. 18: 1905 nr 16: 22 IV s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) poinformowały, że Emigrant... przestał wychodzić po wydaniu sześciu numerów z powodu braku abonentów.

Nałęcz Wł.: Życie Polaków... s. 18 (zob. poz. 308) podaje, że pierwszy numer Emigranta... wyszedł w styczniu 1905, a jego redaktorami byli Czesław Kozłowski i Kazimierz Obecny.

Pismo pt.: Emigrant z 1905 r. odnotowuje też Spis gazet polskich w Ameryce zamieszczony w Kalendarzu i Przewodniku Amerykańsko-Polskim na rok 1910 s. 218 (zob. poz. 11).

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 28 (zob. poz. 278), a za nim m.in. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 42 (zob. poz. 17) i Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 46 (zob. poz. 26) rejestrują tygodnik Emigrant. New York 1895 redagowany przez Czesława Kozłowskiego i Kazimierza Obecnego – w bibliografiach tych nie odnotowano pisma: Emigrant Polski. Brooklyn 1905.

481. Esperanto. Pismo tygodniowe ilustrowane: naukowe, społeczne, polityczne, informacyjne, beletrystyczne, humorystyczne. Gazeta Semajna Ilustrita: scienca, socia, polityka, informa, beletristika, humorista. [Wychodzi nieregularnie]. Wyd. i red. W[ładysław] M[aurycy] Tabeński. Chicago, Ill. R.(Jare) 1: 1913, no. 1-2[?]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 1 co najmniej do 19 VII. Nadtyt.: Przegląd Polsko-Esperancki. Pola-Esperanta Revuo. Pismo w jęz. esperanto i polskim. Numeru 1 nie odnaleziono – opis główny na podstawie no. 2: 19 VII.

Informacje, że Esperanto ukazują się od 1 VII zamieszczano w reklamie w Kurjerze Poznańskim R. 8: 1913 nr 167: 23 VII s. 4 (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 383), w której podano inny wariant tytułu: Przegląd Polsko-Esperancki. Pola-Esperanta Revuo. Czasopismo tygodniowe... oraz wspomniano, że do pisma dołączony jest jako dodatek podręcznik jęz. esperanto w 34 lekcjach.

No. 2 poświęcono rocznicy powstania styczniowego.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 46 (zob. poz. 26) błędnie podaje, że Esperanto było miesięcznikiem.

Opis na podstawie autopsji no 2 znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

482. Filaret. Wydawnictwo kwartalne Tow[arzystwa] Filaretów. Red. odp. ks. Władysław Lipski, wyd. Józef Habrowski, Czesław Sierakowski. Pittsburg, Pa. – Rochester, N. Y. R. 1: 1908 – R. 17: 1924, R. 18: 1927, R. 19: 1929 – R. 20: 1930, 1931-1935[?]. Druk. „Wielkopolanina”, Pittsburg. 8°.

Motto: „Razem młodzi przyjaciele”!

Wychodzi prawdopodobnie od marca 1908 do lutego 1924, następnie od stycznia 1927 co najmniej do czerwca 1935. Paginacja ciągła w obrębie rocznika. Pismo wydawane przez młodzież polską z katolickiego Kolegium Św. Ducha w Pittsburgu [The Pittsburgh Catholic College of the Holy Ghost], od 1911 Duquesne University of the Holy Ghost]. Opis główny na podstawie nr 2: czerwiec z r. 1908, w którym informacje o wydawcach i administratorze, Jakubie Tysarczyku, podano w zawiadomieniu pod winietą, m. wyd. Pittsburg, Pa.

Wzmianki o wydaniu nr 1 zamieszczono w milwauckim Kurjerze Ilustrowanym R. 1: 1907/08 nr 6: 1 IV 1908 s. 12 (zob. poz. 604) oraz Dzienniku Chicagoskim R. 19: 1908 nr 58: 9 III s. 4 (zob. poz. 451), w którym podano, że redaktorem pisma jest ks. M[ichał] Sonnenfeld [Sonnefeld].

W r. 1911 co najmniej od nr 4: październik wyd. Jakób Piórkowski, Druk. Towarzystwa Filaretów, w winiecie wymieniono dodatkowo: prezesa i kasjera Filaretów ks. Andrzeja Bejenkowskiego, administratora M[ieczysława W.] Drelaka i sekretarza Edwarda Góralskiego.

W r. 1912 co najmniej od nr 5 na okładce podtyt.: Wydawnictwo miesięczne Towarzystwa Filaretów. Na stronie drugiej okładki Przeglądu Polsko-Amerykańskiego R. 2: 1912 (zob. poz. 739) wśród pism nadesłanych do redakcji wymieniono: Filaret. Pismo miesięczne młodzieży, red. J. Habrowski. W Dzienniku Chicagoskim R. 22: 1912 nr 89: 13 IV s. 4 podano, że od no 4 z r. 1912 pismo zmieniło częstotliwość na miesięcznik.

W r. 1913 co najmniej od nr 9 zarząd wydawnictwa: moderator Ks. A[ndrzej B.] Bejenkowski, kapelan ks. M. Sonnefeld, red. M. W. Drelak, kasjer W. Ratajczyk, administrator W[incenty W.] Stancelewski; od nr 10 na okładce podtyt.: Pismo miesięczne Stowarzyszenia Filaretów w Ameryce.

W r. 1914 od nr 1 zarząd wydawnictwa: kapelan ks. M. Sonnefeld, red. W. W. Stancelewski, skarbnik Kazimierz Machnikowski, administrator Maryan Nadolny, numer ten wyszedł w żałobnej szacie graficznej z powodu śmierci A. B. Bejenkowskiego; co najmniej od nr 4 w zarządzie zamiast kapelana moderator ks. Jan Dekowski C. S. Sp. [Congregatio Sancti Spiritus]; co najmniej od nr 8 na okładce podtyt.: Miesięcznik Polskiej Młodzieży Studenckiej Stowarzyszenia Filaretów w Ameryce, brak informacji o drukarni.

W r. 1915 co najmniej od nr 9 red. E. Góralski, numer ten wydano jako: Numer Sejmowy z okazji sejmu Stowarzyszenia Filaretów w Pittsburgu; od nr 10/11 na okładce podtyt.: Miesięcznik grupy pierwszej Stowarzyszenia Filaretów w Ameryce, moderator ks. M. Sonnefeld C. S. Sp.; od nr 12 skarbnik Pelagia Karabas, administrator Szymon Zieliński.

Co najmniej od r. 1917 od nr 1 kapelan i red. ks. J. Dekowski C. S. Sp., administrator Henryk Lau; od nr 6 administrator Józef Kuczyński; nr 9 wyszedł jako Numer Sejmowy z okazji drugiego sejmu Filaretów w Pittsburgu.

W r. 1924 w nr 2 zawiadomiono o zawieszeniu pisma. W r. 1927 od nr 1 m. wyd. Rochester, N. Y.; od nr 3 tyt.: Filareta.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 32 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 44 (zob. poz. 17) podają, że pismo wychodziło od 1905 r. w New Castle, Pa., jego założycielem był M. Sonnenfeld[!], a redaktorem – St. J. Wysoczyński. Informacje te powtarza także Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 47 (zob. poz. 26), który dodatkowo wymienia wśród redaktorów ks. Wita Kolakowskiego, podaje lata wychodzenia 1905-1937? oraz błędnie twierdzi, że pismo zmieniło tytuł w r. 1929.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej w Poznaniu (1911 nr 4; 1919 nr 1-3/4, 10/12; 1920 nr 1), w Bibl. Narodowej w Warszawie (1920 nr 3, 11; 1921 nr 2, 5; 1922 nr 9; 1923 nr 1-12; 1927 nr 1, 3)

oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1908 nr 2; 1912 nr 5; 1913 nr 9-12, 1914 nr 1, 4, 8-9, 11; 1915 nr 9-12; 1917 nr 1/2, 5-6, 9-10/11, 1920 nr 1-12; 1921 nr 1, 5, 8, 11-12; 1922 nr 1, 3, 5, 7, 9-12; 1923 nr 1-12; 1924 nr 2; 1927 nr 1-4; 1929 nr 2; 1930 nr 3; 1934 nr 5-12; 1935 nr 1-6). Niekompletny egzemplarz zachował się również w University of Pennsylvania Penn Libraries (1913 nr 9; 1914 nr 4, 6-12; 1915 nr 9; 1916 nr 5, 7-10; 1917 nr 1/2-6, 8-9, 12; 1918 nr 2-8/9; 1919 nr 1, 7; 1920 nr 1).

Literatura:

a. S.: Filaret. Wydawnictwo kwartalne Tow. Filaretów w Pittsburgu, Pa. *Przegląd Polsko-Amerykański* R. 1: 1911 z. 4 s. 88-90.

Recenzja czterech pierwszych roczników pisma.

483. Filomat. Organ Stowarzyszenia Abiturjentów Kolegium Św. Stanisława Kostki. [Wychodzi nieregularnie]. Komitet red.: ks. Władysław Kwiatkowski, Szczepan Kolanowski, ks. Jan Sobieszczyk. Chicago, Ill. 1907, 1909-1910, nr 1-3[?].

Wychodzi z przerwami prawdopodobnie od kwietnia lub maja 1907 co najmniej do lutego 1910. Pisemko uczniowskie, nie odnalezione.

Informacje o wydaniu nr 1 wraz z jego szczegółowym omówieniem zamieścił Dziennik Chicagoski R. 18: 1907 nr 107: 6 V s. 4 (zob. poz. 451), który wspominał też, że Filomat będzie wychodził co najmniej 3 razy w roku, a jego celem jest: „pielęgnowanie języka ojczystego oraz utrzymanie i wzmacnianie między członkami Stowarzyszenia węzłów braterskiej miłości, zawartych na ławach szkolnych. Pismo nasze poświęcamy nauce i literaturze polskiej na ziemi amerykańskiej”. W Narodzie Polskim R. 11: 1907 nr 20: 15 V s. 4 (zob. poz. 636) podano inną nazwę organizacji wydającej pismo: Stowarzyszenie Alumnów Kolegium Św. Stanisława Kostki.

O ukazaniu się nr 2 po paroletniej przerwie zawiadomiono w Dzienniku Chicagoskim R. 20: 1909 nr 283: 4 XII s. 4, gdzie podano nazwę organizacji: Stowarzyszenie Alumnów..., skład komitetu red.: T[omasz Tadeusz] Łasecki, T[omasz S.] Blachowski, B. Matz i dr P. Wybraniec oraz spis treści numeru, w reklamie Filomata zamieszczonej m.in. w nr 242: 15 X 1909 na s. 5 Dziennika... zawiadamiano, że wychodzi on 3 razy w roku: w listopadzie, w lutym i w czerwcu.

W Dzienniku Chicagoskim R. 21: 1910 nr 53: 5 III s. 4 przedrukowano spis treści nr 3 Filomata za miesiąc luty; w nr 149: 28 VI na s. 8 zamieszczono relację ze zjazdu Stowarzyszenia Alumnów..., w której podano, że pismo jest kwartalnikiem, jego redaktorem naczelnym jest T. Łasecki, zarządcą finansów Blachowski, a w trakcie obrad zjazdu uchwalono, że w przyszłości w składzie komitetu wydawniczego będzie co najmniej jeden ksiądz.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 33 (zob. poz. 278) mylnie twierdzi, że Filomat był miesięcznikiem. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 44 (zob. poz. 17) również podaje, że pismo było miesięcznikiem i przypuszcza, że wychodziło do 1911 r.

484. Franklin County Progress, The. Tygodnik. Red. i wyd. [ks. Aleksander Szczepankiewicz] A[leksander] Sacconi [pseud.], Union, Mo. 1871[?]-1874[?]. [Druk. Polska]. [2°].

Pismo w jęz. angielskim, nie odnalezione.

W Orle Polskim R. 2: 1871 nr 24: 22 VI s. 1 (zob. poz. 691) zapowiedziano, że tygodnik The Franklin County Progress będzie wychodził od 30 VI, a część dochodów z jego przedpłaty przeznaczona będzie na utrzymanie Orła...

Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1872 s. 99, 1873 s. 128, 1874 s. 112-113 (zob. poz. 1) w r. 1872 odnotowuje Franklin Co[unty] Progress jako wychodzący we środy tygodnik wydawany i redagowany przez A. Sacconiego o formacie 32 cali i nakładzie ok. 400 egz., natomiast w l. 1873-1874 rejestruje tygodnik Clarion wychodzący od r. 1872, wydawany i redagowany przez Johna Barzyńskiego – prawdopodobnie Clarion był kontynuacją Franklin County Progress (w Orle Polskim R. 3: 1872 nr 12: 1 IV na s. 3 jego wydawcy poinformowali, że w celu zabezpieczenia „egzystencji” pism polskich założyli wraz z J[anem] Barzyńskim spółkę Polish and English Printing Co. w Union).

Florkowska-Frańcić Halina, Frańcić Mirosław: Amerykańscy korespondenci Józefa Ignacego Kraszewskiego. Portret zbiorowy Polonii. Część II. *Przegląd Polonijny* R. 12: 1986 z. 2 s. 19 podali, że Julian Horaim w korespondencji do J. I. Kraszewskiego pisał o pierwszym polskim anglojęzycznym piśmie Clarion wydawanym przez J. Barzyńskiego w r. 1874 w Union, Mo.

Wg: Kruszką W.: *Historia polska w Ameryce* T. 4 s. 111 (zob. poz. 274) J. Barzyński, redaktor i wydawca pisma *Pielgrzym* (zob. poz. 699), w liście do ks. Hieronima Kajsiwicza C. R. [Congregatio a Resurrectione Domini Nostri Jesu Christi] z dn. 10 VI 1872 r. informował, że „wydaje równocześnie angielską gazetę «Progress» dla tutejszego powiatu, organ urzędowy dla ogłoszeń tylko i robót sądowych podejmowany”, co może wskazywać, że J. Barzyński przejął pismo po A. Sacconim. Iwicki J.: *The First One Hundred Years* s. 199-200 (zob. poz. 354) również powołując się na list Barzyńskiego twierdzi, że *Progress* był pismem niezależnym od *Pielgrzyma*, ale przestał wychodzić po przenosinach tej gazety do Detroit.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 128 (zob. poz. 26) twierdzi, że J. Barzyński wydawał *Progress* w l. 1872-1874, przypuszczalnie jako dodatek do *Pielgrzyma*.

485. *Friendly Talks*. Dwutygodnik. Wyd. Kościele Stowarzyszenie Wstrzemięźliwości w Ameryce (W[oman's] C[hristian] T[emperance] U[nion]), S[ophie] F[arrington Naylor] Grubb. Lawrence, Kas. 1891[?].

Wychodzi prawdopodobnie od 15 XII. Pismo ukazywało się w kilku wersjach językowych, polskiego wydania nie odnaleziono.

O rozpoczęciu wydawnictwa w jęz. polskim zawiadomiła m.in. *Reforma* R. 1: 1891 nr 19: 5 XII s. 1 (zob. poz. 759), w której poinformowano, że pierwszy numer wyjdzie z datą 15 XII, został wydrukowany w Chicago i zawiera „upomnienia nawołujące ludzi do wstrzemięźliwości w trunkach i do głosowania za partją prohibicjonistów”. O ukazaniu się pisma wspomniał też *Kurjer Nowojorski i Brooklyński* R. 2: 1891 nr 17: 12 XII s. 3 (zob. poz. 593), który mylnie podał nazwisko wydawczyni: Gruble.

W kolekcji ulotek *Wisconsin Historical Society* (Library-Archives Division) w Madison zachował się No 31: 1 IV z Vol. 2 w jęz. niemieckim z angielską winietą i stopką red. pt.: *Friendly Talks*. Publ. Foreign Department of the W. C. T. U., Mrs S. F. Grubb. Lawrence, Kansas [B. r. wyd.]. 8°.

486. *Gazeta Baltimorska*. [Tygodnik]. Baltimore, Md. 1906-1907.

Wychodzi co najmniej od listopada 1906 do połowy stycznia 1907. Pismo nie odnaleziono.

W *Dzienniku Chicagoskim* R. 17: 1906 nr 257: 8 XI s. 6 (zob. poz. 451) zamieszczono Przedruk z *Gazety...* relacjonujący wizytę kardynała Jamesa Gibbonsa w parafii św. Stanisława Kostki w Baltimore.

Dziennik Chicagoski R. 18: 1907 nr 12: 15 I s. 6 poinformował, że wydawnictwo *Gazety...* przekształciło się w *Towarzystwo Akcyjne*, natomiast w nr 14: 17 I na s. 5 zawiadomił, że zaczęła ona wychodzić jako tygodnik „o skromnych rozmiarach” będący własnością *Towarzystwa Akcyjnego*. *Kurier Ilustrowany* R. 1: 1907/08 nr 1: 1 XI 1907 s. 13 (zob. poz. 604) podał, że Adam Gregorowicz był redaktorem pisma podczas jego trzymiesięcznego istnienia.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 44 (zob. poz. 17) podaje podtyt.: *Pismo tygodniowe dla ludu*, lata wychodzenia: 1906-1907 oraz odnotowuje, że egzemplarz pisma przechowywany był w *Bibl. Rapperswilskiej*.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 49 (zob. poz. 26) twierdzi, że *Gazeta...* wchłonęła *Nowiny Baltimorskie* (zob. poz. 646), a także podaje *Nowiny Baltimorskie* jako jej wydawcę.

W zbiorze pamiętników pt.: *Pamiętniki emigrantów*. Stany Zjednoczone. T. 1 Warszawa 1977 s. 391 we wspomnieniach organisty Józefa T. odnotowano, że wraz z dwoma zecerami niedawno upadłego *Dziennika Polskiego* z Baltimore (tytuł pierwotny: *Kurier Codzienny* zob. poz. 600) zaczął on wydawać pismo *Gazeta Baltimorska*, którego redaktorem był jego brat Antoni i które upadło z powodu braku poparcia ze strony czytelników.

487. *Gazeta Bostońska*. [Tygodnik]. Współwyd. i red. Kazimierz S. Konczalski, [wyd. Associated Polish Press of America]. Boston, Mass. 1907. [Druk. „Słowa Polskiego” w Chicago].

Wychodzi do maja 1907. Pismo nie odnaleziono.

W liście A. Piórkowskiego opublikowanym w *Narodzie Polskim* R. 11: 1907 nr 12: 20 III s. 5 (zob. poz. 636) podano, że *Gazetę...* wydaje tzw. „Zjednoczona prasa z Chicago”, a jako współwydawca i redaktor podpisuje ją Kazimierz S. Konczalski, natomiast w *Narodzie Polskim* nr 13: 27 III

na s. 4 pismo to zostało wymienione wśród tzw. „Szabasówek Rabinoffa”.

Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 23: 8 VI s. 1 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zawiadomiła, że na mocy kontraktu zawartego pomiędzy Antonim Alfredem Paryskim a Associated Polish Press of America pisma wydawane przez tą korporację, w tym Gazeta..., zostały połączone z Ameryką-Echo; od 1 VI abonenci Gazety... będą otrzymywać w zamian tygodnik Ameryka-Echo.

Zob. także Głos z St. Louis poz. 526; Goniec z Manistee poz. 531; Kuryer Buffalowski poz. 595; Kuryer Filadelfijski. Filadelfia 1907 poz. 603; Kuryer Nowojorski. Nowy Jork 1906-1907 poz. 606; Kuryer z Grand Rapids poz. 613; Nowiny Baltimore poz. 646; Nowiny z Reading poz. 654; Orędownik. Erie 1906 poz. 680; Orzeł Biały. Dunkirk 1906-1907 poz. 689; Przegląd Polski. Newark 1906-1907 poz. 738; Słowo Polskie. Chicago 1904-1907 poz. 774; Sztandar. Camden 1906-1907 poz. 791; Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 poz. 800.

488. Gazeta Bostońska. [Tygodnik]. [Red. ks. Aleksander Syski, wyd. spółka wydawnicza]. Boston, Mass. – Brooklyn, N. Y. 1910-1916[?].

Wychodzi od marca 1910.

O rozpoczęciu wydawania Gazety... poinformowano w Dzienniku Chicagosome R. 21: 1910 nr 53: 5 III s. 4 (zob. poz. 451), gdzie przytoczono fragment słowa wstępnego: „Powołana do życia przez spółkę wydawniczą ludzi dobrej woli z ks. [Piotrem] Redingem, proboszczem z Worcester, jako prezydentem spółki na czele, «Gazeta Bostońska» jest pismem zupełnie samoistnym, a równocześnie i dla każdego też przystępnym”, natomiast w nr 160: 12 VII na s. 2 w relacji z obchodu grunwaldzkiego w Chicopee, Mass. wspomniano o redaktorze Gazety... ks. Syskim.

Z r. 1911 odnaleziono no 12-14, 16; co najmniej od no 12: 24 III podtyt.: Jedyne czasopismo tygodniowe polskie w Bostonie, poświęcone sprawom ludu polskiego w Nowej Anglii, m. wyd. Boston, Mass., format 2°, oznaczenie rocznika: R. 2.

Dziennik Chicagowski R. 22: 1911 nr 262: 11 XI s. 8 zamieścił nekrolog P. Redinga, założyciela i głównego kierownika Gazety...

Dziennik dla Wszystkich R. 6: 1912 nr 207: 31 VII s. 2 (tytuł pierwotny: Polak Amerykański

zob. poz. 706) zamieścił odezwę pism obcojęzycznych do obywateli Stanów Zjednoczonych urodzonych za granicą wzywającą do popierania prezydenta Williama Howarda Tafta, pod którą podpisał się m.in. zarządca Gazety Bostońskiej J. Bilawski[!].

Dziennik Chicagowski R. 24: 1913 nr 111: 12 V s. 2 opisując strajk robotników polskich i greckich w Ipswich, Mass. wspomniał o interwencji redaktora Gazety..., ks. Rydza, u właściciela fabryki, natomiast w nr 236: 8 X s. 5 poinformował, że Iza Pobóg była reprezentantką Gazety... na XXXIII Sejmie Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Milwaukee, Wis. Wiarus R. 28: 1913 nr 48: 27 XI s. 5 (zob. poz. 835) wymienił Gazetę... wśród pism popierających Polską Radę Narodową.

W Wiarusie R. 29: 1914 nr 6: 5 II na s. 5 podano, że od nowego roku Gazeta... zmieniła tytuł na Gwiazda Wschodu. W Narodzie Polskim R. 18: 1914 nr 6: 11 II s. 3 (zob. poz. 636) wspomniano, że Z[ygmunt Józef] Stefanowicz zastąpił J[ózefa] Bielawskiego na stanowisku redaktora Gwiazdy... W wydawanym w Utica tygodniku Słowo Polskie R. 4: 1914 nr 22: 4 VI s. 4 (zob. poz. 775) poinformowano, że redaktor odpowiedzialny Gwiazdy... Stefanowicz uciekł z Bostonu z obawy przed procesem sądowym o oszczerstwo wytoczonym mu przez Witolda [S.] Ryłskiego, natomiast Czas R. 10: 1914 nr 25: 19 VI s. 1 (zob. poz. 446) zawiadomił, że Z. Stefanowicz został redaktorem Nowin Texaskich (zob. poz. 652), a stanowisko redaktora Gwiazdy... objął dotychczasowy współpracownik pisma [Aleksander M.] Jasiński.

Zgoda R. 34: 1915 nr 4: 28 I s. 6 (zob. poz. 854) odnotowała Gwiazdę Wschodu z Bostonu wśród pism nadesłanych bezpłatnie do biblioteki Związku Narodowego Polskiego. W Dzienniku Chicagosome R. 25: 1915 nr 96: 24 IV s. 9 wspomniano o A. Jasińskim, byłym redaktorze i zarządcy Gazety Bostońskiej i Gwiazdy Wschodu wychodzącej w Nowym Jorku, natomiast w Telegramie Codziennym R. 2: 1915 nr 126: 7 V s. 2 (zob. poz. 955) został on określony jako aktualny redaktor i wydawca Gwiazdy...

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1912 s. 380, 1913 s. 384, 1914 s. 389, 1915 s. 394, 1916 s. 626 (zob. poz. 2) rejestruje w l. 1912-1915 Gazetę Bostońską jako niezależny tygodnik wychodzący w Bostonie w piątki, od 1910 r. i wydawany przez Boston Gazette Co.,

którego nakład w l. 1914-1915 wynosił 8 tys. egz. oraz w r. 1916 Gwiazdę Wschodu jako tygodnik wydawany w Brooklynie w soboty od r. 1909, którego redaktorem i wydawcą był A. Dombowucij[?]. Nelson Chesman & Co. Newspaper Rate Book, 1915-1916 s. 117 (zob. poz. 6) podaje jako wydawcę Gazety Bostońskiej: Boston Gazette Co. i jej średni nakład w r. 1915: 10548 egz.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 36 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: Biblijografia czasopism polskich zagranicą... s. 44 (zob. poz. 17) mylnie twierdzą, że Gazetę... założono w r. 1913.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (fragmenty no 12-14, 16 z r. 1911) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

489. Gazeta Buffalaska. Tygodnik. Wyd. i red. F[ranciszek] A. Olszanowski. Buffalo, N. Y. 1900-1918[?].

Wychodzi z przerwami od połowy maja 1900. Opis główny na podstawie wzmianek w prasie z 1900 r., jedyny odnaleziony no 19: 25 IX z R. 13: 1912.

O rozpoczęciu wydawania pisma poinformowały m.in. Kurjer Polski R. 13: 1900 nr 119: 19 V s. 4 (zob. poz. 610), gdzie podano, że F. A. Olszanowski jest wydawcą pisma, oraz Wiarus R. 15: 1900 nr 21: 24 V s. 1 (zob. poz. 835), w którym odnotowano Olszanowskiego jako redaktora.

W Gazecie Kaliskiej R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 1294) wspomniano, że pismo miało 2100 abonentów.

Ameryka-Echo R. 18: 1905 nr 34: 26 VIII s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zawiadomiła, że podczas sejmiku Związku Narodowego Polskiego w Buffalo ma wychodzić specjalne, codzienne wydanie Gazety... pod redakcją N[ikodem] K. Zlotnickiego.

L. Włodek w opublikowanym w r. 1907 artykule pt.: Polacy w Ameryce Północnej... s. 177 (zob. poz. 306) podał, że Gazeta... „uchodzi, słusznie czy niesłusznie, za organ cenzora Zw. Nar. Pol., p. A[ntoniego] Schreibera”.

Dziennik Związkowy Zgoda R. 1: 1908 nr 114: 27 V s. 4 (zob. poz. 462) poinformował, że Gazeta... została wznowiona po kilkumiesięcznej

przerwie, a jej nowym redaktorem został W. Turchanowicz.

Ameryka-Echo R. 22: 1909 nr 46: 13 XI s. 1 zawiadomiła o rozpoczęciu programu wspierania lokalnych pism polskich przez jej wydawnictwo, a w informacji o prenumeracie wspomniano o możliwości zdobycia „kuponów premiowych” za prenumeratę m.in. Gazety Buffaloskiej, co może wskazywać, że była ona objęta wspomnianą współpracą.

W jedynym odnalezionym no 19: 25 IX z R. 13: 1912 częstotliwość: Wychodzi w środę każdego tygod[nia], publ. Winc[enty] Smolczyński, format 2°, w numerze tym na s. 4 reklama Druk. Gazety Buffaloskiej.

Wiarus R. 28: 1913 nr 26: 26 VI s. 5 i nr 48: 27 XI s. 5 (zob. poz. 835) zarejestrował Gazetę... wśród pism opowiadających się za Polską Radą Narodową.

W pacyfistycznej Odezwie do Narodów w Ameryce zamieszczonej m.in. w Dzienniku Chicagoskim R. 26: 1915 w nr 83-86 (zob. poz. 451) wśród dziennikarzy popierających tę inicjatywę wymieniono Josepha Smotczyńskiego[?], wydawcę Gazety Buffaloskiej.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1902 s. 566, 1903 s. 572, 1904 s. 565, 1905 s. 570, 1906 s. 575, 1907 s. 583, 1908 s. 570, 1909 s. 569, 1910 s. 577, 1911 s. 602, 1912 s. 602, 1913 s. 605, 1914 s. 617, 1915 s. 625, 1916 s. 627, 1917 s. 623, 1918 s. 636 (zob. poz. 2) rejestruje Gazetę... jako tygodnik wydawany od r. 1900 (w l. 1903-1909 o profilu demokratycznym, w l. 1910-1918 – republikańskim), wymienia następujących redaktorów i wydawców: w l. 1902-1909 red. i wyd. F. A. Olszanowski, w r. 1910 red. i wyd. W. Smolczyński, w l. 1911-1916 red. Joseph Smolczyński, wyd. W. Smolczyński, w l. 1917-1918 red. i wyd. Vincent W. Puchala oraz podaje następujące nakłady: w r. 1910 – 5 tys. egz., w r. 1911 – 8 tys. egz., w r. 1912 – 8100 egz., w l. 1913-1916 – 6 tys. egz. i w l. 1917-1918 – 11600 egz.

Mikołajczak S.: Z moich wspomnień drukarskich (zob. Literatura) podaje, że pracował w drukarni Gazety Buffaloskiej od 1903 r., formanem pisma był wówczas Karol Urban; pismo po złożeniu form odbijano na maszynach Buffalo Freie Presse, w 1906 r. drukowano 560 egz. tygodniowo, z czego ok. 350 wysyłano pocztą prenumeratom,

a pozostałe sprzedawano w biurze. Autor ten wyjaśnia też, że „po pewnym pikniku w parku Bal-rische Hans[?]” Fr. Olszanowski zmuszony był przekazać wydawanie *Gazety*... swojemu bratu Piotrowi Olszanowskiemu. P. Olszanowski przekazał prowadzenie pisma w ręce Józefa Mikołajczaka i Antoniego Lewandowskiego, a następnie po około pół roku sprzedał je W. Smolczyńskiemu.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications*... s. 49 (zob. poz. 26) twierdzi, że redaktorami *Gazety*... byli: w l. 1900-1908 F. A. Olszanowski, w l. 1908-1917 J. Smolczyński i w r. 1918 W. W. Puchala, wydawcami: w l. 1900-1917 W. Smolczyński, w r. 1918 W. W. Puchala, a kontynuacją pisma był *Oświatowiec* (zob. poz. 928).

Prasa polska w Buffalo... s. 1 (zob. poz. 323) błędnie twierdzi, że *Gazeta*... przestała wychodzić w r. 1908, kiedy Smolczyński wyprowadził się do Chicopee, Mass. Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą*... s. 44 (zob. poz. 17) mylnie podaje, że pismo wychodziło do r. 1911.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1912 no 19) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

Literatura:

a. Mikołajczak Stefan: *Z moich wspomnień drukarskich. Dziennik dla Wszystkich* R. 25: 1930 nr 272: 14 XI s. 36.

490. *Gazeta Chicagoska*. [Wychodzi nieregularnie]. Wyd. i właściciel G[rzegorz] A[ntoni] Klupp. Chicago, Ill. R. 1: 1884/85, no 1-38. [Druk. „*Gazety Chicagoskiej*”]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 24 IX 1884 do 1 IX 1885.

No 1 nie odnaleziono – opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 2 dat. 17 X 1884. W r. 1885 wydano no 7-38; od no 7: 27 I częstotliwość: wychodzi co tydzień we wtorek, red. Zbigniew [Edmund] Brodowski. Co najmniej od no 22 brak informacji o redaktorze. Co najmniej od no 34 red. M[ichał] J[ózef] Sadowski, w numerze tym żałobna szata graficzna z powodu śmierci wydawcy, G. A. Kluppa. Od no 35 w adresie do korespondencji podawano nazwisko: Mrs. E[wa] K[atarzyna] Klupp, w numerze tym na s. 1 poinformowano, że pismo będzie wychodzić nadal mimo śmierci wydawcy.

[Heilpern Leon] Leon [pseud.]: *Związek Narodowy. Obrazek historyczny. Wiarus* R. 4: 1889 nr 23: 6 VI s. 4 podaje, że choć redaktorami *Gazety*... byli oficjalnie najpierw Brodowski, a potem Sadowski, to jednak odpowiadali oni tylko za styl, ortografię i korektę artykułów, a o ich treści decydował G. A. Klupp.

Nagiel H.: *Dziennikarstwo Polskie w Ameryce*... s. 70-71 (zob. poz. 297) twierdzi, że pismo wychodziło od grudnia 1884 do końca 1885 i osiągnęło nakł. 8 tys. egz.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska*... s. 27 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą*... s. 45 (zob. poz. 17) błędnie informują, że pismo powstało w r. 1885. Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications*... s. 49 (zob. poz. 26) mylnie podaje inicjał imienia wydawcy – J. Klupp i jednego z redaktorów – M. L. Sadowski (Pankiewicz) oraz twierdzi, że pismo wychodziło od grudnia 1884 do sierpnia 1885.

K. Groniowski (zob. *Literatura*) podaje, że pismo wychodziło od 24 IX 1884, a M. J. Sadowski był redaktorem od maja 1885 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Kórnickiej PAN (no 2-20, 22-32, 34-38).

Literatura:

a. Groniowski Krzysztof: Grzegorz Antoni Klupp – wydawca „*Gazety Chicagoskiej*”. W: *Losy Polaków w XIX-XX w. Studia ofiarowane Profesorowi Stefanowi Kieniewiczowi w osiemdziesiątą rocznicę Jego urodzin*. Komitet red. Barbara Grochulska, Jerzy Skowronek. Warszawa 1987 s. 535-548.

491. *Gazeta Chicagoska*. Polski ilustrowany tygodnik dla rodzin polskich w Ameryce. Wychodzi w każdy czwartek. Wyd. i red. Fr[anciszek] P. Danisch (Danisz). Chicago, Ill. 1901, nr 1-2[?]. [Druk. *Gazety Chicagoskiej*]]. 2°

Wychodzi od 20 VI prawdopodobnie do początku sierpnia. Podtytuł zamieszczony w stopce red. Nr 1 wydano jako okazowy, na s. 1 opublikowano fotografie współpracowników pisma: ks. Wacława Kruszki, Juliusza Turczyńskiego, dr Fr[anciszka] E[ustachego] Fronczaka, dr Wł[adysława] A[ugusta] Kuflewskiego, Józefa Smolińskiego i dr Ig[na]cego A. Machnikowskiego.

Dziennik Chicagoski R. 12: 1901 nr 158: 8 VII s. 4 (zob. poz. 451) odnotował, że nr 2 *Gazety*... wyszedł z datą 4 VII.

W *Wiarusie R.* 16: 1901 nr 32: 8 VIII s. 1 (zob. poz. 835) podano: „*«Gazeta Chicagowska»* przestała wychodzić. Interes drukarski prowadzi wydawca, p. F. Danisch dalej”.

Wępieć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 49 (zob. poz. 26) błędnie twierdzi, że pismo wychodziło do r. 1902.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1901 nr 1) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

492. *Gazeta Chicagowska*. (*Dziennik Polski*).

Pismo tygodniowe, poświęcone sprawom politycznym, społecznym i rolniczym. Wychodzi w każdej środę. [Wyd.] *Gazeta Chicagowska Publ[ishing] Co.* Chicago, Ill. R. 1: 1896-[?]. [Druk. *Gazety Chicagowskiej*]. 2°.

Wychodzi od 10 VI prawdopodobnie do listopada 1896.

W R. 1 wydano co najmniej nr 1-21; nr 1 poprzedzony został nieliczbowanym numerem okazywym dat. 3 VI, w którym na s. 1 podano: „*«Gazeta Chicagowska»*, której pierwszy numer dzisiaj się okazuje, jest tygodnikowym numerem *«Dziennika Pol.»*. Stanowi jego część, a mimo to jest odrębną całością. Przeznaczona jest przeważnie dla farmerów, którzy także są klasą robotników”; w nr 1 w stopce red. na s. 2 podano podtytuł i podtytuł w jęz. angielskim: *Devoted to the Political and Social transactions of the Polish People* oraz wydawcę; w nr 21: 28 X na s. 1 poinformowano, że z powodu braku poparcia czytelników *Dziennik Polski* zawiesza wychodzenie i zastąpi go *Gazeta Chicagowska*.

Ameryka T. 10: 1896 nr 47: 21 XI s. 4 (zob. poz. 431) zamieściła informację o zawieszeniu pisma. *Dziennik Chicagoski R.* 8: 1897 nr 10: 13 I s. 4 (zob. poz. 451) odnotowuje, że Spółka *Gazety Chicagowskiej* obecnie jest własnością szejryfa z powodu „obłożenia aresztem”, a wierzyciele Spółki żądają ogłoszenia jej upadłości.

Wg: N. W. Ayer & Son's *American Newspaper Annual...* 1897 s. 136, 1898 s. 138 (zob. poz. 2) pismo ukazywało się w soboty oraz miało charakter republikański.

Willging E. P., Hatzfeld H.: *Nineteenth Century Polish Catholic Periodical Publications...* Vol. 12: 1955 No. 3/4 s. 96 (zob. poz. 21) twierdzą, że

pismo ukazywało się w l. 1896-1898, a redaktorem był Ignacy Machnikowski. Wępieć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 49 (zob. poz. 26) podaje, że funkcję redaktora w l. 1896-1897 pełnił I. Machnikowski, a w r. 1898 – Jan [Franciszek] Smulski.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1896 nr okazowy, nr 1-15, 17-19, 21).

Dziennik Polski. Chicago 1895-1896 zob. poz. 459.

493. *Gazeta Handlowa*. *Miesięcznik*. Wyd. F. Nalepiński & Co. Chicago, Ill. 1891-1892[?].

Wychodzi od końca grudnia 1891. Pismo nie odnaleziono.

O wydaniu nr 1 poinformował *Wiarus R.* 6: 1891 nr 53: 31 XII s. 5 (zob. poz. 835). Ogłoszenie zapowiadające ukazanie się *Gazety...* 15 XI i podpisane: *The Polish Novelty Co., Chicago, Ill., Fr. Nalepiński*, *Manażer* zostało zamieszczone w tygodniku *Zgoda R.* 10: 1891 po raz pierwszy w nr 44: 4 XI s. 2 (zob. poz. 854), a następnie powtarzano je do końca roku.

Większość bibliografii i opracowań, m.in. Nagiel H.: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce...* s. 123 (zob. poz. 297), *Osada St.: Prasa i publicystyka polska...* s. 27 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 45 (zob. poz. 17), podaje, że pismo wychodziło jedynie w r. 1892.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 93 (zob. poz. 19) mylnie twierdzi, że pismo było wychodzącym w l. 1890-1891 tygodnikiem redagowanym przez Stanisława Osadę.

494. *Gazeta Ludowa*. [Tygodnik]. [Red. i wyd. Dominik Tomasz Boczkowski]. Mahanoy City, Pa. 1894. [Druk. Saule].

Wychodzi od 15 III do grudnia; pismo nie odnaleziono, wydawane przez D. T. Boczkowskiego (*Domininkasa Tomasa Bačkauskasa*), założyciela i redaktora litewskiej gazety *Saule* [Słońce] ukazującej się w Mahanoy City w l. 1888-1959.

W kalendarium zamieszczonym w *Kuryerze Polskim R.* 8: 1895 w wydaniu noworocznym z dnia 1 I na s. 4 (zob. poz. 610) podano datę

dzienną powstania pisma. Polonia w Ameryce R. 3: 1894 nr 9: 15 III s. 4 (zob. poz. 714) zamieściła powiadomienie o rozpoczęciu wydawania Gazety Ludowej – pisemka polskiego „bardzo skromnych rozmiarów”. W tygodniku Sztandar R. 1: 1893/94 nr 28: 6 VII 1894 s. 3 (zob. poz. 792) odnotowano, że pismo od 27 VI zwiększyło format, a w nr 50: 28 XII s. 1 zawiadomiono, że przestało wychodzić. Polonia w Ameryce R. 3: 1894 nr 48: 13 XII s. 2 poinformowała, że zawieszenie pisma nastąpiło „z powodu ogromnego nawału robót drukarskich”. Patryota R. 5: 1894 nr 51: 24 XII s. 2 (zob. poz. 696) zawiadomił, że abonenci niewychodzącej już Gazety... będą zamiast niej otrzymywać Patryotę.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1895 s. 674 (zob. poz. 2) rejestruje Gazetę... jako niezależne pismo wydawane we środy, którego redaktorami i wydawcami byli D. T. Boczkowski[!] & Son [Pranas].

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 73 (zob. poz. 274) twierdzi, że redaktorem Gazety... był Litwin Bączkowski.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 50 (zob. poz. 26) błędnie podaje, że wydawcą pisma był P. T. Bozekowski, a redaktorem Bączkowski. Dodatkowo autor ten rejestruje lokalne pismo Gazeta Robotnicza. Mahanoy City 1894 – prawdopodobnie jest to błędnie odnotowana Gazeta Ludowa.

Literatura:

a. Gazeta Ludowa. *Sztandar* R. 1: 1894 nr 12 s. 1.

Recenzja nr 1-2.

495. Gazeta Ludowa. Wyd. W. Kendziorski. Nanticoke, Pa. 1896.

Wychodzi w grudniu. Pismo nie odnalezione.

Wzmiankę o pojawieniu się pisma zamieścił Sztandar R. 3: 1896 nr 47: 3 XII s. 4 (zob. poz. 792).

Wiarus R. 11: 1896 nr 50: 10 XII s. 4 (zob. poz. 835) podaje drugi inicjał imienia wydawcy – J. W. Kendziorski. Polonia w Ameryce R. 5: 1896 nr 48: 17 XII s. 1 (zob. poz. 714) informuje, że wydawcą Gazety... jest S. Kędziorski, a Ameryka T. 10: 1896 nr 51: 19 XII s. 4 (zob. poz. 431) – W. Kędziorski.

Straż R. 1: 1897 nr 27: 16 X s. 2 (zob. poz. 785) wspomniała, że W. Kędziorski wydał trzy numery Gazety...

Gazetę... odnotowuje też Spis gazet polskich w Ameryce zamieszczony w Kalendarzu i Przewodniku Amerykańsko-Polskim na rok 1910 s. 218 i na rok 1911 s. 111 (zob. poz. 11).

496. Gazeta Ludowa. [Tygodnik]. Red. i wyd. [Franciszek W.] Boczkowski. Mahanoy City, Pa. 1901-1904[?]. [Druk. Saule]. [2°].

Wychodzi co najmniej od początku listopada 1901; pismo nie odnalezione, wydawane przez F. W. Boczkowskiego (Pranas V. Bačkauskasa), syna Dominika Tomasza Boczkowskiego.

Nazwisko redaktora i wydawcy podano w Ameryce T. 15: 1901 nr 44: 2 XI s. 4 (zob. poz. 431), w której zamieszczono także krytyczne uwagi na temat Gazety...: „Licha polszczyzna, chwijny kierunek pisma i jednym słowem mizerna całość robi i wrażenie nie świetne”, natomiast w Kurjerze Polskim R. 14: 1901 nr 268: 13 XI s. 3 (zob. poz. 610) wspomniano, że pismo wychodzi „od pewnego czasu”.

Ameryka T. 16: 1902 nr 14: 5 IV s. 4 i nr 15: 12 IV s. 4 zamieściła ironiczne uwagi na temat artykułów wydrukowanych w Gazecie...

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1902 s. 741, 1903 s. 749, 1904 s. 747 (zob. poz. 2) rejestruje Gazetę... jako tygodnik wydawany od 1901 r. we środy o formacie 22 cali, reprezentujący w l. 1903-1904 partię republikańską i wychodzący w nakładzie 1500 egz., którego redaktorem i wydawcą był F. W. Boczkowski.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 46 (zob. poz. 17) podaje, że pismo wychodziło w l. 1901-1902, a jego egzemplarz znajdował się w Bibl. Rapperswilskiej.

Zob. także Gazeta Ludowa. Mahanoy City 1894 poz. 494.

497. Gazeta Ludowa. [Tygodnik]. [Wyd.] A. Lewandowski. Filadelfia, Pa. 1911-1922.

Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 23: 1912 nr 297: 17 XII s. 8 (zob. poz. 451) odnotował, że reprezentantem Gazety... na Zlocie Sokołów w Pittsburghu był A. Lewandowski.

Wolna Myśl R. 2: 1913 nr 10: czerwiec s. 197 (zob. poz. 844) wśród pism i książek nadesłanych

do redakcji wymieniła nr 16-20 Gazety Ludowej. Tygodnika wiadomościowego, naukowego i po- wieściowego.

W pacyfistycznej Odezwie do Narodów w Ameryce zamieszczonej m.in. w Dzienniku Chicagoskim R. 26: 1915 w nr 83-86, wśród dzien- nikarzy popierających tę inicjatywę wymieniono wydawców Gazety Ludowej – A. Lewandowski & Bro[ther].

Gwiazda R. 16: 1917/18 nr 7: 4 X 1917 s. 5 (zob. poz. 540) opublikowała sprawozdanie z balu Centralnego Filadelfijskiego Komitetu Niesienia Pomocy Ojczyźnie, w którym wśród darczyńców wymieniono braci Lewandowskich, wydawców Gazety Ludowej.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1917 s. 854, 1918 s. 870, 1919 s. 855, 1920 s. 855, 1921 s. 856, 1922 s. 875 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo jako niezależny ty- godnik (w l. 1917-1920) wychodzący w soboty od r. 1911, wydawany i redagowany przez A. Le- wandowski & Bro. w l. 1917-1919, o formacie 20 cali w l. 1917-1918.

Kontynuacją pisma była Gazeta Narodowa. Fi- ladelfia 1923-1928[?].

Wępieć J.: Polish American Serial Publica- tions... s. 114 (zob. poz. 26) odnotowuje Gazetę Ludową i Gazetę Narodową jako wcześniejsze tytuły Polish Gazette.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 34 (zob. poz. 278) mylnie podaje, że Gazeta... wy- chodziła od r. 1910, natomiast Zieliński St.: Bibljografja czasopism polskich zagranicą... s. 46 (zob. poz. 17) twierdzi, że pismo ukazywało się w l. 1901-1931, a jego egzemplarz przechowywa- ny był w Bibl. Rapperswilskiej.

498. Gazeta Narodowa. Wychodzi co czwar- tek każdego tygodnia. Wyd. J[ózef K.] Zawisza i J. Piotrowski. Detroit R. 1: 1884 – R. 2: 1885. [Druk. „Gazety Narodowej”]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 18 IX 1884 co najmniej do 9 VII 1885. Opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego no 7: 30 X z r. 1884, w numerze tym zamieszczono reklamę Druk. Ga- zety Narodowej.

W r. 1885 co najmniej od no 26: 9 VII wyd. J. Zawisza, w numerze tym wydawca poinformował, że od 7 VI do redakcji pisma wszedł Hieronim Derdowski.

Warszawski tygodnik Prawda R. 4: 1884 nr 45: 8 XI(27 X) s. 12 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bi- bliografii poz. 2057) wymienia Gazetę Narodową z Detroit wśród pism, które ostatnio zaczęły wy- chodzić w Stanach Zjednoczonych i pisze o nich, że „odznaczają się formatem... dywanów nad łóżko i językiem nadzwyczaj skażonym”.

Zgoda R. 4: 1885/86 nr 25: 26 VIII 1885 s. 3 (zob. poz. 854) informuje, że Gazeta... nie ukazuje się już „od kilku tygodni”, a przestała wychodzić z powodu braku funduszy.

Ameryka T. 12: 1898 nr 52: 24 XII s. 12 (zob. poz. 431) wspomniała, że Antoni Alfred Paryski pracował w Gazecie Narodowej początkowo jako zecer, a później jako redaktor.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper An- nual... 1885 s. 242 (zob. poz. 2) odnotowuje ten ty- godnik jako niezależne pismo o nakładzie 750 egz.

Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1885 s. 252 (zob. poz. 1) rejestruje Gazetę... z re- daktorem i wydawcą J. Piotrowskim.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 5-6 (zob. poz. 274) podaje, że Gazeta Narodowa zaczęła wychodzić we wrześniu 1884 tuż przed wyborami pod redakcją Zawiszy i wydawnic- twem I.[!] Piotrowskiego oraz błędnie twierdzi, że upadła w r. 1884. Zieliński St.: Bibljografja cza- sopism polskich zagranicą... s. 46 (zob. poz. 17) rów- nież mylnie odnotowuje, że pismo wychodziło do 1884 r. oraz informuje, że Gazeta... była pismem socjalistycznym.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 21 (zob. poz. 278) mylnie podaje, że pismo powstało w 1885 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Detroit Public Library (1884 no 7) oraz Bentley Historical Library w Ann Arbor (1885 nr 26).

499. Gazeta Nowoyorska. Organ polski w Ameryce. [Tygodnik]. Główny red. Julian Ho- rain, wyd. i właściciel dr medycyny W[incenty] Zołnowski. New York 1874, no 1-33[?]. [Druk. Polska]. 2°.

Wychodzi od 3 I prawdopodobnie do 18 VIII.

W no 1-18 informacja: Drukarnia i ekspedycya w domu No. 43 Chatham Street – pod tym ad- resem znajdowała się reklamowana w Gazecie... Druk. Polska. W no 1 wydawca poinformował, że

pismo będzie stawalo w obronie praw „ojczystych, mowy, religii i narodowości polskiej” i nie będzie organem „jakiejbydy klasy, partii lub sekty”. Od no 2 informacja o częstotliwości i podtyt.: Czasopismo polskie w Ameryce. (Wychodzi w każdą sobotę).

No 16 nie odnaleziono; w lwowskiej Gazecie Narodowej R. 13: 1874 nr 109: 13 V s. 3 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 877) przedrukowano pożegnanie J. Horaina z czytelnikami, jakie zamieszczono w no 16: 18 IV Gazety... – powodem odejścia z redakcji pisma było m.in. przemęczenie i zły stan zdrowia redaktora.

Co najmniej od no 17 brak informacji o głównym redaktorze. Od no 21 wyd. i właściciel dr med. W. Żołnowski. No 32 dat. 8 VIII. No 33 ukazał się z opóźnieniem z powodu „mającej nastąpić zmiany dotychczasowego wydawcy”; poinformowano również, że z powodu braku prenumeratorów „niektórzy współredaktorowie” bojąc się upadku pisma utworzyli Towarzystwo, które miałyby przejąć na siebie jego wydawnictwo oraz że następny sobotni numer nie ukaże się, ponieważ na niedzielę zaplanowano spotkanie tegoż Towarzystwa, które ma omówić szczegóły przejęcia pisma.

W Sprawozdaniu Wydziału Czytelni Akademickiej we Lwowie z czynności w roku 1875. Lwów 1875 s. 37 poinformowano, że Czytelnia... przestała otrzymywać Gazetę... z powodu zaprzestania jej wydawania.

Francić M.: „Gazeta Nowoyorska. Organ polski w Ameryce”... s. 6, 9 (zob. Literatura poz. a) podaje, że Gazeta... miała 308 prenumeratorów w Ameryce i 86 w Europie oraz że J. Horain w liście do P[iotra] A[leksandra] Wereszczyńskiego z dnia 3 IX 1874 pisał, że Gazeta... przestała wychodzić z powodu braku funduszy.

Wg: Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 46-47 (zob. poz. 17) pismo było organem Towarzystwa Zjednoczonych Polaków oraz kontynuacją Swobody (zob. poz. 790) – tę ostatnią informację odnotowują za nim inne opracowania i bibliografie.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. Wyd. 2. T. 3 s. 410 i T. 8 s. 200 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) mylnie rejestruje to pismo z latami wychodzenia: 1874-1878.

Makowski Stanisław: Maksymilian Hertel poeta nie znany. *Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza* T. 24: 1989 s. 79 twierdzi,

że Hertel od kwietnia do 15 VIII 1874 r. redagował w Nowym Jorku pismo pt.: *Gazeta Polska*. Natomiast Gerasik J.: *Pierwsze polonijne „wesole gazetki”*... s. 10, przypis 20 (zob. poz. 427) wspomina *Gazetę Polską* i pisze, że skoro „żadne źródło nie odnotowało jednak istnienia pisma nowojorskiego o tym tytule, więc chodzi zapewne o «Gazetę Nowoyorską», redagowaną początkowo przez Juliana Horaina”, który opuścił redakcję pisma w kwietniu 1874 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (no 1-12, 17-32), w Bibl. Kórnickiej PAN (no 2-12, 17-33) oraz w Bibl. Polskiej w Paryżu (no 1, 5, 15, 17-19, 21, 23-26, 28, 32).

Literatura:

a. Francić Mirosław: „Gazeta Nowoyorska. Organ polski w Ameryce” z roku 1874. *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej* R. 25: 1986 nr 4 s. 5-22.

b. Francić M.: Julian Horain i jego korespondencja ze Stanów Zjednoczonych z lat 1871-1880. *Przegląd Polonijny* R. 12: 1986 z. 4 s. 53-75.

500. *Gazeta Pittsburgska*. Wychodzi w każdą sobotę. Red. Z[ygmunt] Chrzanowski, wyd. *Gazeta Pittsburgska Publishing Co.* Pittsburg, Pa. 1893-1894, Vol. 10: 1895, 1896-1907[?]. [Druk. *Gazety Pittsburgskiej*]. [2°].

Wychodzi z przerwami co najmniej od listopada 1893 prawdopodobnie do 1907.

Numerów z lat 1893-1894, 1896-1907 nie odnaleziono. Opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego no. 8 dat. 9 III z R. 10: 1895, w numerze tym podano, że zarządcą druk. jest J[oseph J.] Gmys, a nakład wynosi 10 tys. egz.; od no. 9: 16 III współred. R[oman] S[tanisław] Abczyński; co najmniej od no. 11: 30 III sekretarz B. Janiszewski; co najmniej od no. 19: 25 V brak informacji o zarządcy druk. i sekretarzu; co najmniej od no. 36: 21 IX brak informacji o współredaktorze.

Ameryka T. 7: 1893 w nr 39: 30 IX na s. 8 (zob. poz. 431) zapowiedziała wydawanie *Gazety Pittsburgskiej* jako swojej pensylwańskiej edycji, która miała ukazywać się w każdą sobotę, jej zarządcą miał być Z. Chrzanowski, a liczba abonentów wynosić 5 tys.

Polonia w Ameryce R. 2: 1893 w nr 38: 5 X na s. 2 (zob. poz. 714) oraz *Dziennik Chicagoski* R. 4: 1893 w nr 231: 4 X na s. 2 (zob. poz. 451) za-

powiadają pojawienie się Gazety... jako „pisemka przedwyborczego”, które ma być drukowane w Toledo „u p. Paryskiego”. Przyjaciół Ludu R. 4: 1893 w nr 40: 18 XI na s. 4 (zob. poz. 751) cytuje komentarz Gazety... do mitingu przedwyborczego, który odbył się 4 XI.

W Ameryce T. 9: 1894/95 w nr 2: 5 I 1895 na s. 1 poinformowano, że Gazeta... została połączona z pismem Ameryka, będzie wychodzić pod tym tytułem i pozostaje własnością A. A. Paryskiego; w nr 4: 19 I na s. 1 zawiadomiono, że Z. Chrzanowski planuje wydawać nową Gazetę Pittsburgską, do czego nie ma prawa; w nr 8: 16 II na s. 8 zamieszczono wypowiedź W. Wenzlowskiego, że był on faktycznym wydawcą Gazety..., a przestała ona wychodzić z powodu zadłużenia.

Kuryer Polski R. 8: 1895 w nr 18: 22 I na s. 1 (zob. poz. 610) podał, że dotychczasowy redaktor Gazety... Z. Chrzanowski zaczął ją wydawać samodzielnie.

Nowe Życie R. 6: 1895 w nr 33: 17 VIII na s. 2 (zob. poz. 644) podaje, że Gazeta... została wystawiona na sprzedaż, a przyczyną jej upadku miały być koszty procesów sądowych. Jednakże Patryota R. 7: 1896 w nr 43: 6 XI na s. 2 (zob. poz. 696) cytuje artykuł z Gazety...

Telegraf R. 4: 1899 w nr 12: 21 III na s. 2 (zob. poz. 805) komentuje działalność Gazety..., a Wiarus R. 14: 1899 w nr 41: 12 X na s. 1 (zob. poz. 835) podaje, że redaktor i wydawca pisma Z. Chrzanowski zamierza wydawać od 1900 r. pismo dla dzieci.

Kuryer Polski R. 14: 1901 w nr 91: 17 IV na s. 2 zauważa, że Gazeta... zaczęła określać się jako „organ chrześcijańsko-ewangelistyczny”. Gazeta Kaliska R. 10: 1902 w nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) twierdzi, że Gazeta... ma 2700 abonentów.

Kuryer Polski R. 16: 1903 w nr 128: 30 V na s. 4 informuje o likwidacji „wychodzącej przez długie lata” Gazety..., „organu protestantów polskich”, z powodu bankructwa wydawcy Z. Chrzanowskiego. Wielkopolanin R. 5: 1903 w nr 50: 10 XII na s. 4 (zob. poz. 842) podaje, że Gazeta „redagowana dawniej przez Z. Chrzanowskiego, a w ostatnich czasach wcale się nie pokazująca, jak tylko przed wyborami”, 24 XI przeszła w ręce Jerzego Vandalina Mniszcha, który określa się jako „generalny zawiadowca i redaktor”, a pierwszy numer pod nową redakcją ukazał się 7 XII

1903 r. Dziennik Chicagoski R. 14: 1903 w nr 287: 10 XII s. 2 dodaje, że według deklaracji redaktora Gazeta... odtąd „stać będzie przy wierze «co Polskę zrobiła wielką», to jest przy wierze rzymsko katolickiej”. Z kolei Ameryka R. 17: 1904 w nr 2: 9 I na s. 6 twierdzi, że J. [V.] Mniszech oświadczył, że w Gazecie... nie będzie miejsca na dyskusje o sprawach religijnych.

Z artykułu w Narodzie Polskim R. 8: 1904 w nr 14: 6 IV na s. 4 (zob. poz. 636) wynika, że zarządcą Gazety... jest nadal J. [J.] Gmys. Ameryka-Echo R. 17: 1904 w nr 49: 3 XII na s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka) donosi, że Gazeta... znowu przestała wychodzić.

Dziennik Chicagoski R. 17: 1906 w nr 179: 6 VIII na s. 6 podaje, powołując się na artykuł w Kurjerze Ohioskim (zob. poz. 607), że Gazeta... została wznowiona i ukazał się jej numer 30 z rocznika 21, który autor uważa za zawyżony; w nr 227: 3 X na s. 6 informuje, że Gazeta... „jeszcze wegetuje”, a „wskrzesała [ją] po jednym z długich jej i peryodycznych letargów, – tutejsza klika republikańska”.

Wg: N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1895 s. 691, 1897 s. 718, 1898 s. 723, 1899 s. 730, 1900 s. 741, 1901 s. 752, 1902 s. 758, 1903 s. 767, 1904 s. 765, 1905 s. 770, 1907 s. 785, 1908 s. 784 (zob. poz. 2) Gazeta... została założona w 1893 r. jako tygodnik niezależny, red. i wyd. Z. Chrzanowski, format 14 cali; od 1897 r. format 22 cale; od 1898 r. wyd. Gazeta Pittsburgska Publishing Co.; w l. 1897-1899 miała nakład 7500 egz., w l. 1900-1901 – 3 tys. egz., w 1902-1904 – 3300 egz.; od 1901 r. podawana jest data założenia 1885 r.; od 1903 r. figuruje jako pismo republikańskie; w r. 1905 red. L. Maczynski, nakł. 3 tys. egz.; w 1906 r. nie odnotowano wydawania Gazety...; od 1907 brak informacji o redaktorze.

Wg: Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1894 s. 694, 1895 s. 799, 1897 s. 853, 1898 s. 862, 1900 s. 957, 1901 s. 1022, 1902 s. 861, 1903 s. 877, 1905 s. 943, 1906 s. 980, 1909 s. 1024 (zob. poz. 1) Gazeta... wychodziła w r. 1894 w nakładzie 10 tys. egz., w l. 1895-1896 – 7500 egz., w l. 1897-1904 – ponad 1 tys. egz. Chesman Nelson & Co.: Newspaper Rate Book, 1899 s. 146, 1901 s. 213 (zob. poz. 6) podaje, że nakład pisma wynosił w 1899 r. 10 tys. egz., a w 1901 – 5 tys. egz.

Nagiel H.: Dziennikarstwo Polskie w Ameryce... s. 111 (zob. poz. 297) informuje, że Gazeta... była specjalnym wydaniem Ameryki ukazującej się w Toledo pod redakcją A. Paryskiego, zawierającym rubryki z wiadomościami lokalnymi.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 2 s. 16 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) podaje, że Gazeta..., wydawana przez Parisota [pseud. A. A. Paryskiego] ukazywała się od 1894 r., a jej pierwotny tyt. brzmiał: Ameryka dla miasta Pitsburga.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 29 (zob. poz. 278) twierdzi, że Gazeta... ukazywała się w l. 1897-1903, z kolei Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 47 (zob. poz. 17) podaje daty jej wydawania 1894-1904 i określa ją jako „odbitkę”. Wg: Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 51 (zob. poz. 26) wychodziła w l. 1893-1903.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1895 no 8-9, 11-13, 19, 21-22, 36 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

501. Gazeta Polska. Tygodnik polityczny, społeczny i literacki. Wychodzi w każdą sobotę. [Wyd. Ludwik Niemojewski (Niemojowski) i Nikodem K. Złotnicki]. Nowy York 1892, nr 1-2. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 30 IV do 7 V. Nr 1 nie odnaleziono, opis główny na podstawie nr 2 oraz informacji o wydaniu nr 1 okazowego zamieszczonej w Ameryce w Toledo i Kurjerze Clevelandzkim T. 6: 1892 nr 36: 4 V s. 1 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431), gdzie podano, że wydawcami są Nemo [pseud. L. Niemojewskiego] i K. Złotnicki.

W Kurjerze Nowojorskim i Brooklyńskim R. 3: 1892 nr 20: 14 V s. 1 (zob. poz. 593) zawiadomiono, że nastąpiło połączenie obu wydawnictw, a właściciel i redaktor Gazety..., L. Niemojewski, dołączy do Kurjera... jako akcjonariusz i współredaktor.

Nowe Życie R. 3: 1892 nr 20: 14 V s. 6 (zob. poz. 644) poinformowało, że Gazeta... ma taki sam format, jak ono. W Reformie R. 1: 1891/92 nr 44:

28 V s. 2 (zob. poz. 759) podano, że Gazeta... przed połączeniem się z Kurjerem Nowojorskim i Brooklyńskim wychodziła przez dwa tygodnie.

Część bibliografii i opracowań, m.in. Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 26 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 48 (zob. poz. 17), błędnie łączą to piśmo z inną gazetą o tym samym tytule wychodzącą w Nowym Jorku w l. 1893-1896 (zob. poz. 502).

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (uszkodzony nr 2) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

502. Gazeta Polska. Tygodnik polityczny, społeczny i literacki. Organ urzędowy towarzystw cywilnych, wojskowych i kościelnych z New Yorku i okolicy. Official Paper of the Civil, Military and Religious Societies of New York and Vicinity. Zarządca Ed[ward] L[udwik] Kołakowski, red. A[dolf] Lewiński. New York R. 1: 1893 – [R. 4]: 1896[?]. [Druk. własna „Gazety Polskiej”]. 2°.

Wychodzi od 3 V 1893 prawdopodobnie do końca października 1895, wznowiona w styczniu 1896 co najmniej do listopada tego roku. W r. 1893 w nr 1 ozdobna szata graficzna (amarantowe i błękitne poprzeczne pasy mające oznaczać barwy polskie i wolności), w numerze tym na s. 1 poinformowano, że wydawnictwo pisma powierzono E. L. Kołakowskiemu i znajduje się ono pod kontrolą rady nadzorczej w składzie: T[ędor] Kornobis, St. Domalewski, M. Stefanowicz, A. A. Kwarciański, J. A. Nadolski, W. Zakrzewski; skład rady nadzorczej ulegał zmianom w kolejnych numerach i tak wchodził do niej ponadto: A[dam] Franciszek] Bautro, F. Bonkalski, L. Dackiewicz, J. Dworzecki, S. Głogoczewski, L. Kamiński, W. Kamiński, W. Kopacewicz, W. Kostecki, B. Kullenbron (Kallenbron), H. P. Lewandowski, J. Piekarski, J. Porray, Cz[ęslaw] Raganowicz, H. Rogowski, Karol Schultz, J. Śliwkowski, J. Zieliński; co najmniej od nr 10: 6 VI prezydentem rady nadzorczej był H. P. Lewandowski.

Polak w Ameryce R. 7: 1893/94 nr 30: 14 VII 1893 s. 1 (zob. poz. 707) twierdzi, że po ukazaniu się kilku numerów Gazety... E. L. Kołakowski „odsprzedał” wydawnictwo swojej żonie Zefirynie, a potem została zawiązana spółka mająca wydawać

pismo. W Dzienniku Chicagoskim R. 4: 1893 nr 239: 16 X s. 4 (zob. poz. 451) powiadomiono, że E. L. Kołakowski całkowicie ustąpił z redakcji Gazety Polskiej, a prezesem spółki wydawniczej został J. Bąkalski.

W r. 1894 co najmniej od nr 36 manager of print[ing] A. [F.] Bautro, prezydent rady nadzorczej T. Kornobis; w nr 38 na s. 1 zamieszczono oświadczenie partii republikańskiej oraz sylwetkę Leviego Parsonsa Mortona, kandydata tej partii na gubernatora stanu New York; od nr 49 red. St[anisław] Nawrocki, pod winiętą informacja, że pismo jest również organem urzędowym Oddziału Skarbu Narodowego.

W r. 1895 od nr 4 red. i wyd. A. F. Bautro, brak informacji o manager of printing, w numerze tym na s. 1 powiadomiono, że z powodu trudności wynikających z kierowania pismem przez wieloosobowy zarząd z dniem 25 I rozwiązano Towarzystwa powstałe w celu wydawania Gazety Polskiej, a jedynym właścicielem pisma jest odtąd A. F. Bautro; od nr 11: 19 III na ostatniej stronie informacja o zarządcy w Trenton: Fr. S. Rentz, manager Trenton; w ostatnim zachowanym nr 22: 11 VI odp. red. W[o]jciech] Szukiewicz, w numerze tym wiadomość o ustąpieniu A. F. Bautro ze stanowiska wydawcy i powierzeniu pisma spółce akcyjnej utworzonej przez „garstkę obywateli”.

W tygodniku Wędrowiec R. 1: 1895 nr 21: 22 VIII s. 1 (zob. poz. 831) podano, że Gazeta Polska czyli tzw. Kornobisówka, przeszła po raz trzeci na własność T. Kornobisa, a w nr 32: 7 XI s. 1, że przestała ona wychodzić. Reforma R. 2: 1895 nr 27: 6 VII s. 1 (zob. poz. 758) odnotowała: „W New Yorku ukazała się druga «Gazeta Polska», powołał ją do życia p. Lewiński robiąc «na złość» p. Kornobisowi i p. W. Szukiewiczowi”. Kuryer Polski R. 8: 1895 nr 228: 26 IX s. 2 (zob. poz. 610) zawiadomił: „P. Szukiewicz, «fachowy redaktor z Europy», sławiony i chwalony pół roku temu przez wszystkie gazety na wschodzie, ustąpił z redaktorstwa «Gazety Polskiej» w New Yorku, która pod jego redakcją znalazła się na pochyłej drodze do upadku”.

W Ameryce T. 10: 1896 nr 1: 4 I s. 4 (zob. poz. 431) poinformowano o zakończeniu sporu pomiędzy Kornobisem i Bautro o prawo własności do Gazety Polskiej i przyznaniu go przez sąd temu pierwszemu, a drugiemu pieniędzy tytułem odstępnego. W piśmie Zgoda R. 15: 1896 nr 1:

2 I s. 4 (zob. poz. 854) powiadomiono o wznowieniu Gazety Polskiej, której redaktorem był A. Lewiński, wydawcą T. Kornobis, a zarządcą E. L. Kołakowski. Polak w Ameryce R. 10: 1896 nr 82: 14 VII s. 1 (zob. poz. 707) podaje, że Kołakowski wystąpił ze spółki wydającej Gazetę... i wznowił Kurjer Nowojorski i Brooklyński (zob. poz. 593). W Kurjerze Polskim R. 9: 1896 nr 274: 17 XI s. 2 wspomniano, że wydawnictwo Gazety... przeszło z rąk T. Kornobisa na własność redaktora Lewińskiego, natomiast w nr 280: 24 XI na s. 2 informowano o protestach Kornobisa w związku z „bezprawnym zagrabieniem” drukarni przez Lewińskiego. W Polaku w Ameryce R. 10: 1896 nr 211: 12 XII s. 2 Lewiński określany jest już jako były redaktor.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1897 s. 566 (zob. poz. 2) odnotowuje, że Gazeta Polska wychodziła od 1892 r., jej wydawcą był T. Kornobis, a nakład wynosił 7500 egz.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 48 (zob. poz. 17) twierdzi, że założycielami pisma byli Ludwik Niemojewski i N[i]kodem] K. Złotnicki, a W. Szukiewicz był redaktorem w r. 1893, błędnie łącząc to pismo z inną gazetą o tym samym tytule wychodzącą w Nowym Jorku w r. 1892 (zob. poz. 501).

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. W. Stefanyka (1893 nr 1, 10-11, 13, 18, 20; 1894 nr 36, 38, 49; 1895 nr 1-4, 10-12, 21-22 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

Literatura:

a. Nowy tygodnik. *Kuryer Polski* R. 6: 1893 nr 110: 10 V s. 2.

503. *Gazeta Polska Katolicka*. Pismo tygodniowe wydawane przez Polskie Literackie Towarzystwo w Chicago, Ill. Red. Jan Barzyński. Detroit, Mich. – Chicago, Ill. 1874-1875, T. 5: 1875/76 – T. 15: 1885/86, T. 17[!]: 1886/87, 1888-1890, T. 21: 1891 – T. 25: 1895, T. 25[!]: 1896 – T. 29: 1900, 1901-1916[?]. [2°].

Wychodzi od 15 IX 1874 prawdopodobnie do 1916. Numerów z l. 1874-1875 nie odnaleziono, opis główny na podstawie no 50: 24 VIII 1876 z T. 5, w numerze tym m. wyd. Chicago, Ill., podtyt.

w stopce red. Liczbowanie tomów nawiązuje do tygodnika Pielgrzym (zob. poz. 699), którego Gazeta... była kontynuacją.

Co najmniej od T. 10: 1880/81 od numeru z 3 II 1881 (w zachowanym egzemplarzu brak fragmentu winiety) tyt.: Gazeta Katolicka, w winiecie napis: Czasopismo tygodniowe założone r. 1871. Poświęcone interesom polskim w Ameryce oraz motto: Adversae ecce crux domini fugite partes, brak informacji o redaktorze; w no 44 reklama Druk. „Gazety Katolickiej”.

W T. 13: 1883/84 co najmniej od no 20: 17 I 1884 brak informacji o wydawcy, w stopce red. nazwisko: W[ładysław] Smulski. Od 4 I 1883 zaczął wychodzić tygodnik religijno-literacki Dzień Święty (zob. poz. 463) stanowiący uzupełnienie Gazety...

Co najmniej od T. 14: 1884/85 od no 18: 1 I 1885 częstotliwość: Wychodzi co czwartek. Co najmniej od r. 1891 od no 46: 12 XI wyd. W. Smulski.

W r. 1894 w no 30: 26 VII na s. 1 zawiadomienie, że „z dniem dzisiejszym” redakcję pisma obejmuje Leon Szopiński. W r. 1895 od no 2: 10 I wyd. J[an] F[ranciszek] Smulski i Sp.

Od r. 1886 błędne liczbowanie roczników (R. 25 zamiast R. 26) kontynuowane w następnych latach. W r. 1897 co najmniej od no 3 w stopce red. podtyt.: Pismo dla ludu polskiego w Ameryce. Numerów z l. 1901-1916 nie odnaleziono.

W artykule opublikowanym w 1887 r. w tygodniku Zgoda (zob. Literatura poz. a) wyjaśniono, że na zjeździe założycielskim Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce, który odbył się w Detroit w 1873 r., uchwalono przeniesienie Pielgrzyma do Detroit i przemianowanie go na Gazetę Katolicką.

Ukazanie się w Detroit tygodnika Gazeta Polska Katolicka pod redakcją J. Barzyńskiego odnotował krakowski tygodnik Czas R. 27: 1874 nr 236: 16 X s. 3 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 629). Natomiast Chicago Daily Tribune Vol. 28: 1875 No. 237: 18 IV s. 16 podało, że The Polish Literary Society w Chicago zaczęło wydawać pismo Gazeta Polska Katolicka, którego redaktorem jest J. Barzyński, a zarządcą Peter Kiolbasa [Piotr Kiolbassa].

Kuryer Polski R. 7: 1894 nr 174: 24 VII s. 1 (zob. poz. 610) odnotował, że Gazeta... przeszła na własność spółki w składzie: J. F. Smulski, L. Szopiński, L. Jakiński. Katolik R. 9: 1894 nr 30:

26 VII s. 1 (tytuł pierwotny: Wiarus zob. poz. 835) podał, że zmiana właściciela miała charakter „pro forma” i wynikała z problemów finansowych Wł. Smulskiego, który nie był w stanie wypłacać pensji swoim pracownikom, zwłaszcza zarządcy L. Szopińskiemu i zecerowi L. Jakińskiemu.

Gazeta Kaliska R. 10: 1902 no 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podaje, że Gazeta... miała 3500 abonentów.

Wielkopolanin R. 6: 1904 nr 15: 14 IV s. 2 (zob. poz. 842) wśród dziennikarzy podpisanych pod deklaracją redaktorów pism polskich w Ameryce wymienił L. Szopińskiego jako redaktora i wydawcę Gazety...

W r. 1912 nastąpiło połączenie W. Dyniewicz Publishing Co. wydającej Gazetę Polską w Chicago (zob. poz. 504) oraz W. Smulski Publishing Co. wydającej Gazetę Katolicką we wspólne wydawnictwo Polish-American Publishing Co., o czym poinformował m.in. Naród Polski R. 16: 1912 nr 34: 21 VIII s. 4 (zob. poz. 636) i Echo Polskie 1912 nr 93(M): 16 VIII s. 2 (zob. poz. 474).

O Gazecie Katolickiej wydawanej przez Polish American Publishing Co. wspomina m.in. Dziennik Chicagoski R. 23: 1912 nr 297: 17 XII s. 8 i R. 24: 1913 nr 277: 25 XI s. 8 (zob. poz. 451).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1880 s. 172, 1881 s. 194, 1882 s. 196, 1883 s. 206, 1884 s. 215, 1885 s. 219, 1886 s. 227, 1888 s. 85, 1889 s. 89, 1890 s. 124, 1891 s. 118, 125, 1892 s. 127, 1893/94 s. 128, 1895 s. 131, 1896 s. 128, 1897 s. 136, 1898 s. 138, 1899 s. 139, 1900 s. 143, 1901 s. 145, 1902 s. 145, 1903 s. 148, 1904 s. 146, 1905 s. 147, 1906 s. 153, 1907 s. 155, 1908 s. 153, 1909 s. 155, 1910 s. 159, 1911 s. 178, 1912 s. 172, 1914 s. 180, 1915 s. 185, 1916 s. 185, 1917 s. 184 (zob. poz. 2) wymienia następujące nakłady: w r. 1880 – 3500 egz., w r. 1881 – 3360 egz., w l. 1882-1883 – 2360 egz., w l. 1884-1886 – 3 tys. egz., w l. 1888-1890 – 3500 egz., w r. 1891 – 7800 egz., w l. 1892-1894 – 6 tys. egz., w l. 1895-1908 – 5 tys. egz., w r. 1909 – 4 tys. egz., w r. 1910 – 3500 egz., w r. 1911 – 3 tys. egz., w r. 1912 – 2500 egz., w l. 1914-1915 – 8 tys. egz., w r. 1916 – 7900 egz., w r. 1917 – 9 tys. egz.

Nelson Chesman & Co. Newspaper Rate Book, 1901 s. 45, 1911-1912 s. 44, 1915-1916 s. 52 (zob. poz. 6) odnotowuje, że w l. 1901 i 1911/12 nakład pisma wynosił 5 tys. egz., natomiast w r. 1914 – 7900 egz.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 56-57 (zob. poz. 297), podaje, że pismo było kontynuacją Pielgrzyma i zaczęło wychodzić w Detroit od 15 IX 1874; od 1 I 1875 Gazeta... przeszła na własność Towarzystwa Polskiego Literackiego kierowanego przez ks. T[eo]dora] Gierka, a 15 IV tego roku przeniesiona została do Chicago; pierwszym redaktorem był J. Barzyński, który ustąpił z redakcji na początku 1880 r. (wówczas jedynym redaktorem został W. Smulski, który współpracował z Gazetą... od 1876 r.), zmiana tytułu na Gazeta Katolicka nastąpiło 20 V 1880 r., wydające pismo Towarzystwo... przestało istnieć w 1884 r. i od 3 I tego roku Gazeta... przeszła na wyłączną własność Wł. Smulskiego.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 39 (zob. poz. 278) opisując wychodzący od 1917 r. w Chicago tygodnik Nowy Świat (zob. poz. 916) podaje, że powstał on w miejsce Gazety Katolickiej i Gazety Polskiej. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 48 (zob. poz. 17) wśród redaktorów Gazety... wymienia Józefa Olbińskiego (wspomniany wyżej H. Nagiel określa go jako współpracownika), podaje lata wychodzenia 1874-1913 i twierdzi, że kontynuacją pisma był Nowy Świat. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 50 (zob. poz. 26) twierdzi, że J. F. Smulski & Co. było wydawcą od r. 1893.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Kórnickiej PAN (niekompletne roczniki z l. 1880-1883), w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (niekompletne roczniki z l. 1876, 1881-1900; l. 1881-1900 udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu), w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1876 nr 50, 1881 nr z 3 II) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

Literatura:

a. Polonus usque ad finem [pseud.]: Wyjaśnienie starego szeregowca. *Zgoda* R. 6: 1887 nr 35 s. 4.

Omnawia okoliczności powstania Gazety...

b. „Gazeta Katolicka” w obec Kongresu Katolickiego. *Wiara i Ojczyzna* R. 10: 1896 nr 32 s. 4.

Toż przedruk: *Polak w Ameryce* R. 10: 1896 nr 105 s. 3-4.

504. Gazeta Polska w Chicago. Pismo ludowe. Wychodzi co sobotę każdego tygodnia. Właściciel

i wyd. W[ładysław] Dyniewicz. Chicago R. 1: 1873/74 – R. 4: 1876/77, R. 5: 1877 – R.(Vol.) 45: 1917. [Druk. Gazety Polskiej w Chicago]. 2°.

Motto: Boże zbaw Polskę.

Wychodzi od 25 X 1873 prawdopodobnie do 20 I 1917.

W R. 2: 1874/75 co najmniej od no 11: 31 XII 1874 częstotliwość: wychodzi co czwartek. W R. 4: 1876/77 co najmniej od no 14: 18 I 1877 właściciel i red. odp. Wł. Dyniewicz; od no 38: 5 VII podtyt.: Pismo ludowe dla Polonii w Ameryce. W R. 5: 1877 wydano no 1: 18 X – no 11: 27 XII. Od R. 10: 1882 zwiększony format w obrębie 2°; co najmniej od no 3: 19 I w winiecie przy nazwisku Wł. Dyniewicza podano stanowisko: wydawca, a w jęz. angielskim: editor.

W R. 11: 1883 co najmniej od no 43: 25 X brak informacji o redaktorze. W R. 16: 1888 co najmniej od no 14: 5 IV brak informacji o wydawcy, w winiecie: Wszelkie listy, korespondencje i pieniądze winny być adresowane: Wł. Dyniewicz. W R. 24: 1896 od no 1 w winiecie brak nazwiska Wł. Dyniewicza i informacji o częstotliwości, w stopce red. wyd. Wł. Dyniewicz, w numerze tym poinformowano, że niniejszy numer wydrukowano w liczbie 15 tys. egz.

W R. 36: 1908 w no 32: 6 VIII nad winiętą podano: Numer pamiątkowy z okazji konsekracji pierwszego biskupa polskiego w Ameryce [Pawła P. Rhode]. W R. 37: 1909 co najmniej od no 51: 23 XII wyd. W. Dyniewicz Publishing Co. W R. 38: 1910 w no 19: 12 V nad winiętą podano: Numer washingtonski, numer ten poświęcono pomnikom Tadeusza Kościuszki i Kazimierza Pułaskiego w Waszyngtonie.

W R. 42: 1914 co najmniej od no 39: 24 IX wyd. Polish American Publishing Co. W R.(Vol.) 45: 1917 co najmniej od no 3: 20 I tyt.: Gazeta Polska Narodowa, oznaczenie rocznika również w jęz. angielskim, na egzemplarzu tego numeru przechowywanym w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago odręczna adnotacja, że jest to ostatni numer Gazety..., a potem na jej miejsce zaczął wychodzić Nowy Świat (zob. poz. 916).

W Gazecie Lwowskiej R. 77: 1887 nr 122: 31 V s. 9 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 863) zamieszczono wyrok Sądu Obwodowego w Stanisławowie zakazujący rozpowszechniania nr 14: 7 IV 1887 Gazety...

Wiarus R. 11: 1896 nr 19: 7 V s. 2 (zob. poz. 835) umieścił plotkę o samobójstwie Wiktora Karłowskiego, który został zwolniony z pracy po kilkunastu latach pełnienia funkcji redaktora *Gazety...* (informację o śmierci W. Karłowskiego sprostowano w nr 31: 30 VII na s. 1)

W r. 1912 nastąpiło połączenie wydawnictwa *Gazety Polskiej*, firmy W. Dyniewicz Publishing Co. oraz wydawnictwa *Gazety Katolickiej* (tytuł pierwotny: *Gazeta Polska Katolicka* zob. poz. 503), firmy W. Smulski Publishing Co. we wspólnie wydawnictwo Polish-American Publishing Co., o czym poinformował m.in. *Naród Polski* R. 16: 1912 nr 34: 21 VIII s. 4 (zob. poz. 636) i *Echo Polskie* 1912 nr 93(M): 16 VIII s. 2 (zob. poz. 474); *Echo...* zawiadomiło dodatkowo o zwolnieniu dotychczasowego redaktora Stanisława Osady.

Rowell G. P.: *American Newspaper Directory...* 1875 s. 39 (zob. poz. 1) odnotowuje przybliżony nakład, który wynosił 500 egz. *Gazeta Kaliska* R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 1294) poinformowała, że liczba abonentów *Gazety Polskiej* w Chicago wynosiła 13 tys.

N. W. Ayer & Son's *American Newspaper Annual...* 1880 s. 172, 1881 s. 194, 1882 s. 196, 1883 s. 206, 1884 s. 215, 1885 s. 219, 1886 s. 227, 1888 s. 85, 1889 s. 89, 1890 s. 124, 1894 s. 128, 1897 s. 136, 1898 s. 138, 1901 s. 145, 1902 s. 145, 1904 s. 146, 1905 s. 147, 1906 s. 153, 1907 s. 155, 1908 s. 153, 1909 s. 155, 1910 s. 159, 1911 s. 178, 1912 s. 172, 1913 s. 176, 1914 s. 180, 1915 s. 185, 1916 s. 185, 1917 s. 184 (zob. poz. 2) podaje następujące nakłady: w r. 1880 – 3678 egz.; w r. 1881 – 3800 egz.; w r. 1882 – 4750 egz.; w r. 1883 – 5600 egz.; w r. 1884 – 6800 egz.; w r. 1885 – 7200 egz.; w l. 1886, 1888-1889 – 8 tys. egz.; w r. 1890 – 8900 egz.; w l. 1894-1897 – 9 tys. egz.; w r. 1898 – 8500 egz.; w r. 1901 – 9500 egz.; w l. 1902-1908 – 9 tys. egz.; w r. 1909 – 7 tys. egz.; w r. 1910 – 6 tys. egz.; w l. 1911-1912 – 12 tys. egz.; 1913 – 18 tys. egz.; w r. 1914 – 18500 egz.; w r. 1915 – 18 tys. egz.; w r. 1916 – 22600 egz.; w r. 1917 – 22400 egz. W l. 1888-1889, 1890, 1894, 1897-1898, 1901-1902, 1904-1911 odnotowuje wydawcę Wł. Dyniewicz, a w l. 1912-1917 Wł. Dyniewicz Publishing Co.

Nelson Chesman & Co. *Newspaper Rate Book*, 1899 s. 31, 1901 s. 45-46, 1911-1912 s. 44, 1915-1916 s. 52 (zob. poz. 6) odnotowuje, że w r. 1899

nakład pisma wynosił 9500 egz., w r. 1901 – 9 tys. egz., w r. 1911 – 12 tys. egz., natomiast w r. 1914 – 22400 egz.

Nagiel H.: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce...* s. 53 (zob. poz. 297), a za nim inne bibliografie i opracowania, twierdzi, że nr 1 ukazał się 23 X 1873 a „pierwszym redaktorem «*Gazety Polskiej*» był przez rok p. Ignacy Wendziński [...] Potem prowadził ją przez pewien czas sam wydawca. Przez 5 miesięcy redagował pismo [...] Władysław Smulski [...]; potem znów sam p. Dyniewicz [...], później nareszcie syn p. Dyniewicza, Kazimierz. Od lat 8miu [od ok. 1886] redaktorem [...] jest Wiktor Karłowski”.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 51 (zob. poz. 26) podaje, że pismo ukazywało się do 1917 r., W. Karłowski redagował pismo do r. 1896, do r. 1912 pismo wydawał W. Dyniewicz, a w l. 1913-1917 *Polish American Publishing Co.*; w 1914 r. nastąpiła zmiana tytułu: *Gazeta Polska Narodowa*, a od 1917 r. kontynuacją *Gazety...* był *Nowy Świat*.

Wg: *Osada St.*: *Prasa i publicystyka polska...* s. 19-20 (zob. poz. 278) i *Kurdelska J.*: *Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych...* s. 432 (zob. poz. 24) *Gazeta Polska* w Chicago wychodziła do 1913 r., natomiast wg: *Tatarowicz K.*: *Katalog poloników periodycznych...* s. 37 (zob. poz. 25) i *Turowska-Bar I.*: *Polskie czasopisma o wsi...* s. 78 (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 362) – do 1912 r. *Osada St.* podaje również, że w r. 1913 wydawnictwo wykupił Smulski.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 47 (zob. poz. 17) odnotowuje to pismo dwukrotnie pt.: *Gazeta Polska. Pismo ludowe dla Polonji w Ameryce. Chicago 1873-1913*, wyd. Wł. Dyniewicz, a wśród redaktorów wymienia: J. Wendzińskiego, Wł. Dyniewicza, K. Dyniewicza, Wł. Smulskiego, W. Karłowskiego i Sygurta Wiśniowskiego, oraz pt.: *Gazeta Polska. New York 1894-1916*, wyd. W. Dyniewicz, od 1916 r. tyt.: *Nowy Świat*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (1873-1875, 1877-1878, 1880, 1882-1912) oraz egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Kórnickiej PAN (1875, 1881-1888), Archiwum Narodowym w Krakowie (1879) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1883, 1893, 1896, 1908-1910, 1914,

1917). Numery z l. 1889 i 1891 oraz kompletne roczniki z l. 1892-1912 znajdują się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibliotece Ukrainy im. Wasyla Stefanyka.

Dodatki:

1. Dodatek do No XXV Gaz. Pol. w Chicago. [Chicago] 1875 ss. nlb. 1.

No 25 dat.: 8 IV.

Zawiera korespondencje Gazety Polskiej w Chicago.

2. Tygodnik Powieściowo-Naukowy zob. poz. 823.

505. Gazeta Polska w Nebrasce. [Tygodnik]. Wyd. G. L. Barton, red. odp. J. K[azimierz] Litwicki. Loup City, Nebr. – Elba, Nebr. 1887-1890. [2°].

Wychodzi od sierpnia 1887 prawdopodobnie do początku marca 1890. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wychodzenia Gazety Polskiej w Nebrasce poinformował *Wiarus R.* 2: 1887 nr 32: 11 VIII s. 5 (zob. poz. 835), który podał też, że będzie ona przede wszystkim organem Polaków zamieszkałych w hrabstwach Sherman, Valley, Howard, Greeley i Custer [w nazwach hrabstw liczne błędy], a jej wydawcą, G. L. Barton, jest irlandzkim drukarzem. *Kurjer Polski w Paryżu R.* 7: 1887 nr 89: 1 IX s. 7 (tytuł pierwotny: *Kurjer Paryżki* zob. poz. 115) zawiadomił, że pismo popiera partię demokratyczną i przedrukował fragment odezwy G. L. Bartona z pierwszego numeru. *Wiarus R.* 2: 1887 nr 41: 13 X s. 3 zamieścił urywki z nr 7-9 *Gazety...* i podał, że jej wydawcą jest Irlandczyk M. H. Carleton, który stara się o urząd superintendenta z ramienia partii demokratycznej, natomiast w nr 51: 22 XII na s. 1 poinformował, że były redaktor pisma, Kazimierz Litwicki, przebywa obecnie w Chicago.

Wiarus R. 3: 1888 nr 35: 30 VIII s. 5 zawiadomił, że redaktorem *Gazety...* jest Franciszek Lubowiecki; w nr 38: 20 IX na s. 1 wspomniął, że Michał Chmielecki, były sekretarz i administrator pisma, opuścił Elbę; w nr 39: 27 IX na s. 3 wymienił akcjonariuszy: Leona Jezewskiego i Xawerego Piaseckiego oraz redaktora – Sznapsa; w nr 43: 25 X na s. 4 podał, że do niedawna redaktorem był Sznaps, a aktualnie tę funkcję pełni Fr. Ksawery Piasecki, natomiast w nr 45: 8 XI na s. 1 wyliczył, że dawniej redaktorami byli Kazimierz Lisicki i Franciszek Sznaps, a obecnie ks. Piasecki na łamach *Gazety...* stara się zdementować, jakoby zajmował to stanowisko.

W wierszowanej historii pisma z marca 1889 r. (zob. Literatura) wspomniano o zmianie miejsca wydania z Loup City na Elbę, a jako ostatniego redaktora wymieniono organistę [J. P.] Wrońskiego. *Wiarus R.* 4: 1889 nr 24: 13 VI s. 1, pisząc o numerze z 5 VI podał, że pismo wychodziło w miejscowości Elba, natomiast w nr 45: 7 XI na s. 1 wspomniął, że w numerze *Gazety...* z 30 X poparto kandydata partii republikańskiej.

O upadku pisma poinformowano w *Ameryce T.* 4: 1890 nr 10: 8 III s. 1 (zob. poz. 431).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1889, s. 307 (zob. poz. 2) podaje, że redaktorem i wydawcą pisma był Leon Jezewski i miało ono format 36 cali.

Nagiel H.: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce...* s. 84 (zob. poz. 297) twierdzi, że *Gazeta...* została założona we wrześniu lub październiku 1887 r. w Elba, była pismem lokalnym wydawanym przez spółkę akcyjną, prezentującym niski poziom pod względem redakcyjnym i językowym i dotrwała do końca 1889 lub początku 1890 r. Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 48 (zob. poz. 17) podaje, że wydawcą pisma był ks. dr Łuczynski[!]. Wępsięc J.: *Polish American Serial Publications...* s. 52 (zob. poz. 26), wymienia jako wydawców i redaktorów: ks. Zdzisława Łuczycykiego w l. 1887-1888, Leona Jazewskiego w r. 1889 i J. P. Wrońskiego w r. 1890.

Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia*. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 2 s. 16 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) odnotowuje, że pismo wydawano w Louis City[!], pierwszy numer wyszedł 3 VIII 1887, redaktorem do grudnia 1887 r. był I. K. Litwicki, a w 1888 r. „prezydentem gazety” został ks. Piasecki.

Literatura:

a. Majk i Jonek, wierszokleci z Chojnic: *Lament Gazety Polskiej w Nebrasce*. *Wiarus R.* 4: 1889 nr 11: 13 III s. 5.

506. *Gazeta Readingska*. [Tygodnik]. Wyd. T[eofil] Wąsowicz. Reading, Pa. [1909?] – 1982[?].

Numerów sprzed 1918 r. nie odnalezione.

Dziennik dla Wszystkich R. 6: 1912 nr 207: 31 VII s. 2 (tytuł pierwotny: *Polak Amerykański* zob. poz. 706) zamieścił odezwę pism obcojęzycznych do obywateli Stanów Zjednoczonych urodzonych za granicą wzywającą do popierania

prezydenta Williama Howarda Tafta, pod którą podpisał się m.in. wydawca Gazety Readingskiej T. Wąsowicz.

Wici R. 3: 1916 nr 4: 25 I s. 80 (zob. poz. 837) wymieniły Gazetę Readingską wśród pism popierających Komitet Obrony Narodowej.

W pierwszym odnalezionym no 7: 13 II z R.(Vol.) 23: 1931 tyt. i podtyt.: Gazeta Readingska. Tygodnik społeczno-naukowy. Wychodzi w każdy piątek, wyd. T[omasz] Adamski i Sp., format 2°, pod winietą informacja: Official Organ of the Polish Falcon Alliance of Berks County And Other Polish Societies.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1917 s. 865, 1918 s. 881 (zob. poz. 2) odnotowuje, że pismo było tygodnikiem wychodzącym w piątki od 1910 r., miało format 21 3/4 cala, a jego redaktorem i wydawcą był T. Wąsowicz.

Większość opracowań i bibliografii, np. Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 34 (zob. poz. 278) i Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 48 (zob. poz. 17) podaje, że Gazeta... wychodziła od r. 1909. Natomiast Zjednoczona Prasa Polska... s. 17 (zob. poz. 333) odnotowuje, że pismo zaczęło wychodzić w r. 1912 i było organem Towarzystwa Sokolic Polskich im. Marii Konopnickiej w Reading, Pa. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 52 (zob. poz. 26) mylnie podaje imię wydawcy – Tomasz Wąsowicz.

W internetowym katalogu Library of Congress odnotowano, że w zbiorach Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago zachowały się numery Gazety... z 1982 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1931 no 7, 12, 14-16, 19-21) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

507. Gazeta Robotnicza. Jedyne pismo polskie poświęcone sprawom robotniczym. Organ Związku Robotników Polskich w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki. Wychodzi w każdą sobotę. Red. Józef Rybakowski. Chicago, Ill. R. 1: 1894, nr 1-2[?]. Deutsch Amerikanische Typogr. Union Printer. 2°.

Wychodzi od 24 II prawdopodobnie do lipca. W winiecie także podtyt. w jęz. angielskim: The only Polish Paper interested in the welfare of the

Working People. Published by the Federation of the Polish Working People of United States of North America. Odnaleziono no 1: 24 II i no 2: 3 III; na s. 1 tych numerów informacja, że pierwsze trzy numery pisma rozesłane będą na okaz.

W tygodniku Sztandar R. 1: 1893/94 nr 9: 23 II 1894 s. 1 (zob. poz. 792) zamieszczono informację, że redakcja tego pisma nie ma nic wspólnego z Gazetą Robotniczą, a źródłem plotek na ten temat jest fakt, że wspomniana gazeta jest składana w drukarni „Sztandaru”, gdyż nie posiada własnej drukarni. W Wierze i Ojczyźnie R. 8: 1894 nr 12: 22 III s. 1 (zob. poz. 833) podano, że J. Rybakowski przestał być redaktorem Gazety... W Sztandarze R. 1: 1894 nr 21: 18 V na s. 4 poinformowano natomiast, że Gazeta Robotnicza wyszła „w zeszłą sobotę” [12 V] po jedynotygodniowej przerwie, a jako jej wydawca, zamiast Związku Robotników Polskich, jest podpisany Józef Zawisza, który prawdopodobnie jest też i jej redaktorem.

W baltimorskiej Polonii R. 4: 1894 nr 27: 5 VII s. 4 (zob. poz. 712) zawiadomiono: „«Gazeta Robotnicza» musiała upaść pod kierunkiem ateuszowskich redaktorów, z braku abonentów. Okazuje się, że Polacy w Chicago nie są jeszcze tak zepsuci moralnie, by popierać pismo które starało się wpoić w czytelników materializm najgorszej sorty”. O upadku pisma poinformowało także Słowo R. 2: 1894 nr 28: 14 VII s. 2 (zob. poz. 773).

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 2 s. 17 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) podaje, że Gazeta Robotnicza wychodziła od 1 I 1894 i była pismem anarchistycznym. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 49 (zob. poz. 17) twierdzi, że pismo było dwutygodnikiem, wychodziło od stycznia do maja, a jego redaktorami i wydawcami byli Rybakowski i Stan[isław] Bombiński. Kruszką W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 73 (zob. poz. 274) określa pismo jako „dziko-anarchistyczne” i podaje, że upadło w maju na skutek udziału redaktora w marszu tzw. Armii Coxeya na Waszyngton w ramach protestów przeciwko bezrobociu.

Myśliński J.: Polska prasa socjalistyczna... s. 260 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 616) błędnie odnotowuje nazwisko wydawcy: J. Rybkowski. Skrzypek J.: Czołpismnictwo polskie w Stanach Zjednoczonych... s. 141 (zob.

poz. 352) podaje, że St. Bombiński był pomocnikiem redaktora i wydawcy J. Rybakowskiego.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (nr 1-2 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

508. *Gazeta Tygodniowa*. Wyd. i red. Ignacy Kozłowski. Schenectady, N. Y. [Vol.] 1: 1908 – Vol.: 37: 1945.

Wychodzi prawdopodobnie od marca 1908 do 1945. Numerów z l. 1908-1921 nie odnaleziono – pierwszy zachowany no. 3: 20 I z R. (Vol.) 12: 1922, w numerze tym podtyt.: Pismo poświęcone sprawom ludu polskiego na wychodźstwie, wychodzi w każdy piątek, wyd. C. S. Ogonowski, format 2°, motto: „Aby naród z nas był dzielny”, w stopce red. podano, że pismo założono w r. 1908.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1911 s. 659, 1912 s. 660, 1913 s. 662, 1914 s. 677, 1915 s. 687, 1916 s. 689, 1917 s. 686, 1918 s. 702 (zob. poz. 2) rejestruje *Gazetę Tygodniową* jako pismo republikańskie wychodzące od 1908 r., którego redaktorem i wydawcą w l. 1911-1916 był I. Kozłowski, od 1917 C. S. Ogonowski, a nakład wynosił 2 tys. egz. w r. 1917 i 6 tys. egz. od r. 1918.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 52 (zob. poz. 26) podaje, że pismo wychodziło od marca 1908 do 1945, a jego redaktorami byli: w l. 1908-1916 – I. Kozłowski, a w l. 1917-1928 – S. Ogonowski.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1922 no 3) oraz wyżej wymienionych wzmianek w opracowaniach.

509. *Gazeta w Nanticoke*. Tygodnik. Wyd. spółka akcyjna Nanticoke Publishing Co., red. Tomasz Łoborzewski. Nanticoke, Pa. 1890-1892.

Wychodzi od września 1890 prawdopodobnie do końca czerwca 1892. Pismo nie odnaleziono.

W zapowiedzi zamieszczonej w *Wiarusie R.* 5: 1890 nr 31: 31 VII s. 5 (zob. poz. 835) poinformowano, że wydawcą *Gazety...* będzie amerykańska spółka akcyjna, której prezesem jest superintendent

miejscowych kopalń p. Morgan, i która będzie wydawać równoległe pismo w jęz. angielskim pt.: *Nanticoke News*.

Wiarus R. 5: 1890 nr 38: 18 IX s. 6 wspomina o wydaniu nr 1-2 pisma, których redaktorem jest T. Łoborzewski, zarządcą C. B. Steele, a które poświęcone są w większości tematyce górniczej; w nr 40: 2 X na s. 5 zawiadania o konflikcie pomiędzy akcjonariuszami polskimi (chcącymi, żeby *Gazeta...* zajmowała się głównie ich sprawami), a anglojęzycznymi (dążącymi do tego, żeby była wiernym tłumaczeniem *Nanticoke News*), który doprowadził do uniezależnienia się od siebie obu tytułów. *Ameryka T.* 4: 1890 nr 39: 27 IX s. 1 (zob. poz. 431) podaje, że od nr 3 wydawana w *Nanticoke Gazeta* zmieniła zasady z katolickich na niezależne.

Wiarus R. 6: 1891 nr 22: 29 V s. 5 podaje, że T. Łoborzewski wystąpił z redakcji *Gazety...*, a jego miejsce zajął Zygmunt Twarowski, który oskarżył swojego poprzednika o działanie na szkodę redakcji poprzez utrudnianie wymiany numerów z innymi pismami.

Nowe Życie R. 3: 1892 nr 3: 16 I s. 1 (zob. poz. 644) zawiadania, że Z. Twarowski od *Nowego Roku* stał się nie tylko redaktorem, ale i właścicielem *Gazety...* *Reforma R.* 1: 1891/92 nr 26: 30 I 1892 s. 2 (zob. poz. 759) informuje, że pismo zaczęło wychodzić w zmniejszonym o połowę formacie. *Wiarus R.* 7: 1892 nr 27: 7 VII s. 8 podaje, że przestało ono wychodzić.

Ameryka w Toledo i Kuryer Clevelandski (tytuł pierwotny: *Ameryka*) T. 6: 1892 nr 14: 17 II s. 4 twierdzi, że wydawca *Gazety...* zmuszał Polaków do jej kupowania pod groźbą utraty pracy w swoich kopalniach i zakładach.

Wg opublikowanej w 1892 r. Bibliografii emigracji polskiej w Ameryce... s. 66 (zob. poz. 5) wydawcami pisma byli ks. [Ignacy] Gramlewicz i superintendent kopalń Morgan, a redaktorem – Twardowski[!].

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1891 s. 631, 1892 s. 652 (zob. poz. 2) rejestruje ten tytuł jako niezależne pismo pt.: *Gazeta* oraz podaje, że w r. 1891 redaktorem był T. Łoborzewski, a wydawcą *Nanticoke Publishing Co.*, natomiast w r. 1892 obie te funkcje pełnił Z. Twarowski.

510. *Gazeta Wisconsiniska*. Wydawnictwo „*Kuryera Polskiego*” w Milwaukee. [Tygodnik].

Wyd. M[ichał] Kruszką. Milwaukee, Wis. R. 2: 1893 – R. 4: 1895, 1896-1911. Druk. „Kuryera Polskiego”. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od początku lipca 1893 do 1911. W części opracowań inny zapis tytułu – *Gazeta Wisconsinia*. Opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego nr 29: 20 VII z R. 2: 1893, w numerze tym w stopce red. na s. 2 podano: Pismo wychodzące co czwartek w drukarni „Kuryera Polskiego” w Milwaukee. Wydawane dla Polaków zamieszkałych w małych miasteczkach i na farmach. Liczbowanie numerów i rocznika nawiązuje do pism wydawanych przez M. Kruszkę w r. 1892 – Przeglądu Tygodniowego (zob. poz. 741) i Tygodnika Milwauckiego (zob. poz. 814). *Kuryer Polski* R. 6: 1893 nr 159: 7 VII s. 1 (zob. poz. 610) poinformował, że *Gazeta...* została założona dla mieszkańców małych miasteczek, w których nie ma listonosza, przez co prenumerowanie dziennika jest uciążliwe. O rozpoczęciu wydawania *Gazety...* poinformowały także m.in. *Przyjaciel Ludu* R. 4: 1893 nr 22: 15 VII s. 3 (zob. poz. 751) oraz *Dziennik Chicagoski* R. 4: 1893 nr 169: 22 VII s. 2 (zob. poz. 451).

W r. 1894 od nr 41 w stopce red.: Pismo wychodzące co piątek w drukarni „Kuryera Polskiego” w Milwaukee.

W liście od franciszkanina Franciszka Manela zamieszczonym w *Dzienniku Chicagoskim* R. 22: 1911 w nr 262: 11 XI na s. 7 krytykowano działalność agenta *Kuryera Polskiego*: „ów agent zaczął podstępnie zachwalać «*Kuryer Tygodniowy*» czyli «*Gazetę Wisconsinia*»: że jest dobrym pismem itd., gdy tymczasem «*Gazeta Wisconsinia*» niczem innym się nie różni od «*Kuryera Polskiego*» jak tylko tem, że «*Kuryer*» wychodzi co dzień, bluzgając kłamstwem i oszczerstwami, a «*Gazeta Wisconsinia*» oczernia i kłamie raz w tygodniu”.

Prawdopodobnie w r. 1911 *Gazeta Wisconsinia* połączyła się z innym pismem wydawanym przez M. Kruszkę, *Tygodniowym Kuryerem Polskim* (zob. poz. 825).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1893/94 s. 812, 1895 s. 822, 1896 s. 824, 1897 s. 854, 1898 s. 858, 1899 s. 869, 1900 s. 880, 1901 s. 895, 1902 s. 905, 1903 s. 915, 1904 s. 913, 1905 s. 922, 1906 s. 931, 1907 s. 942, 1908 s. 943, 1909 s. 948, 1910 s. 959, 1911 s. 1000 (zob. poz. 2) rejestruje *Gazetę...* jako tygodnik o formacie

22-24 cale wychodzący od 1892 r. w soboty (w r. 1896 w piątki, od 1897 r. w czwartki, w r. 1909 we wtorki i piątki), wydawany w l. 1893-1905 przez M. Kruszkę (określanego także jako redaktor do r. 1898), a w l. 1906-1911 przez *Kuryer Publishing Co.*; określa to pismo w l. 1893-1896 jako tygodniową edycję *Kuryera Polskiego* o profilu demokratycznym, a w l. 1897-1911 jako gazetę rolniczą i podaje następujące nakłady: 800 egz. w r. 1895, 1100 egz. w r. 1896, 1200 egz. w l. 1897-1905, 2579 egz. w l. 1906-1908, 5231 egz. w r. 1909, 5375 egz. w r. 1910 i 19 tys. egz. w r. 1911.

W *Gazecie Kaliskiej* R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 1294) podano, że pismo miało 3400 abonentów.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 49 (zob. poz. 1620) twierdzi, że pismo było tygodniową odbitką *Kuryera...*, wychodziło w l. 1893-1909, a jego egzemplarz zachował się w *Bibl. Rapperswilskiej*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w *Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka* (1893 nr 29-52; 1894 nr 1-33, 35-41; 1895 nr 42 – udostępnione też na stronie *Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu*).

511. *Głos Narodu*. Tygodnik. Wyd. Spółka Wydawnicza Polska. St. Louis, Mo. 1900-1901.

Wychodzi od lutego 1900 co najmniej do grudnia 1901 na przemian z *Przewodnikiem Polskim* (zob. poz. 746). Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania *Głosu...* poinformowano w *Ameryce* T. 14: 1900 nr 7: 17 II s. 4 (zob. poz. 431). W reklamie pisma zamieszczonej w *Dzienniku Chicagoskim* R. 11: 1900 nr 32: 7 II s. 4 (zob. poz. 451) podano polską i angielską nazwę spółki wydającej *Przewodnik...* i *Głos...* (*Polish Publ[ishing] Co.*) oraz poinformowano, że jedno z nich wychodzi we wtorki, a drugie w piątki.

Dziennik Chicagoski R. 12: 1901 nr 262: 9 XI s. 8 wspomina, że redaktorem pisma jest W. A. Godlewski. *Ameryka* T. 15: 1901 nr 49: 7 XII s. 10 donosi, że z dniem 20 XII W. A. Godlewski rezygnuje ze stanowiska redaktora *Głosu...* i *Przewodnika...*, natomiast w nr 51: 21 XII na s. 5 zawiadamia o objęciu funkcji redaktora obu gazet przez Franciszka [W.] Szerbowskiiego i zamieszcza

poślę do planach likwidacji tego pierwszego i zwiększenia objętości tego drugiego.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 51 (zob. poz. 17) podaje podtyt.: Pismo poświęcone Polonii w Ameryce, rok wychodzenia: 1900 oraz miejsce przechowywania: Bibl. Rapperswilska.

512. Głos Narodu. The Peoples Voice. Pismo poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych. Wychodzi w każdy czwartek. Wyd. Wiktor Wilusz. Jersey City, N. J. – Perth Amboy, N. J. – Jamesburg, N. J. [R. 1:] 1903 – R.(Vol.) 66: 1967, 1968-1978[?]. 2°.

Wychodzi od stycznia 1903 co najmniej do 1978. Numerów z l. 1903-1910 nie odnaleziono. Opis główny na podstawie no 23: 8 VI z R. 10: 1911, w numerze tym podtytuł podano w stopce red., przy nazwisku W. Wilusza odnotowano, że jest on także wydawcą Unii Polskiej (zob. poz. 828), m. wyd. Jersey City, N. J.

O rozpoczęciu wydawania pisma w Jersey City poinformowały m.in. Straż R. 8: 1903 nr 1: 3 I s. 1 (zob. poz. 785), gdzie podkreślono, że mottem Głosu jest „Bóg i Ojczyzna”, oraz Wiarus R. 18: 1903 nr 2: 8 I s. 1 (zob. poz. 835).

Dziennik Związkowy Zgoda R. 1: 1908 nr 201: 9 IX s. 8 (zob. poz. 462) wspominał o wydawcy Głosu... W. Wiluszu, a w nr 204: 12 IX na s. 8 poinformował że na VIII Sejmie Unii Polskiej w Ameryce wybrano to pismo na oficjalny organ tej organizacji.

Co najmniej od r. 1919 oznaczenie rocznika: R.(Vol.).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1904 s. 546, 1905 s. 549, 1906 s. 555, 1907 s. 562, 1908 s. 548, 1909 s. 547, 1910 s. 555, 1911 s. 578, 1912 s. 578, 1913 s. 582, 1914 s. 592, 1915 s. 600, 1916 s. 602, 1917 s. 599, 1918 s. 612 (zob. poz. 2) rejestruje Głos Narodu jako niezależne pismo wychodzące w czwartki od r. 1890[!], redagowane i wydawane przez W. Wilusza oraz podaje następujące nakłady: 10200 egz. w l. 1904-1908, 10 tys. egz. w r. 1909, 9 tys. egz. w r. 1910, 8 tys. egz. w r. 1911, 7500 egz. w l. 1912-1914, 15 tys. egz. w l. 1915-1918.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 54 (zob. poz. 26) twierdzi, że Głos... wychodził w l. 1902-1945 w Jersey City, a potem

przeniósł się do Perth Amboy. Wright William C., Stelhorn Paul A.: Directory of New Jersey Newspapers, 1765-1970. Trenton 1977 s. 98, 101, 198 podaje, że Głos Narodu przeniósł się z Jersey City do Perth Amboy prawdopodobnie w 1951 r., a potem do Jamesburga prawdopodobnie w 1965 r. Fliński W. S.: Rocznica prasy polskiej w Ameryce... s. 151 (zob. poz. 362) rejestruje Głos Narodu z m. wyd. Jamesburg i datą początkową 1902 r.

Zjednoczona Prasa Polska... s. 16 (zob. poz. 333) mylnie podaje, że Głos wychodził od r. 1901.

Katalog Immigration History Research Center Archives w Minneapolis rejestruje pismo Głos Narodu, którego najpóźniejszy zachowany rocznik pochodzi z 1978 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Wojewódzkiej Bibl. Publicznej w Kielcach (1911 no 23 – udostępniony też na stronie Świętokrzyskiej Bibl. Cyfrowej) i w Bibl. Narodowej w Warszawie (1911 no 33) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

513. Głos Polek. Pismo tygodniowe, poświęcone sprawom społecznym, narodowym i oświatowym kobiet polskich w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Wychodzi co czwartek. Red. Stefania Laudyn, published by W[ładysław] Smulski Publishing Co. Chicago, Ill. R. 1: 1910 – do dziś. 4°.

Motta: Wiara, Oświata, Miłość języka ojczystego, Zgoda, Wytrwałość.

Wychodzi od 3 XI 1910 do dziś. W stopce red. tyt. również w jęz. angielskim: Polish Women's Voice i inny podtyt.: Tygodnik społeczno-narodowy dla kobiet polskich w Ameryce. Tygodnik jest wznowieniem wychodzącego w l. 1902-1903 miesięcznika Głos Polek (zob. poz. 514).

W r. 1911 w no. 1 na s. 12 poinformowano o ustąpieniu Marii Iwanowskiej ze stanowiska redaktorki; od no. 7: 16 II podtyt.: Organ Związku Polek w Ameryce. Hasłem kobiety w Związku Polek – czyn; od no 8 w stopce red. podtyt.: Urzędowy organ Związku Polek w Am. Tygodnik...; no. 45: 9 XI ukazał się w zwiększonej objętości z okazji rocznicy istnienia pisma.

W r. 1912 w no. 33: 15 VIII na s. 8 podano: „Z powodu ustąpienia Redaktorki, wszelkie listy i korespondencje do «Głosu Polek» adresować należy na ręce Sekretarki Generalnej” [A. Emilii Napieralskiej]; w no. 34: 22 VIII na s. 4-5 w artykule

„W interesie prawdy (W sprawie Redaktorki «Głosu Polek»)»” odniesiono się do tekstu S. Laudyn-Chrzanowskiej zamieszczonego w Dzienniku Narodowym (zob. poz. 454), w którym była redaktorka poinformowała, że została siłą usunięta ze swojej funkcji – Głos Polek wyjaśnił, że S. Laudyn zrezygnowała ze stanowiska redaktorki, ponieważ nie zgadzała się z działaniami Związku i „prowadziła nieustannie agitację przeciw Związkowi, a tem samem osłabiała skuteczność prac naszych” oraz żądała, aby Związek podlegał redaktorce; w no. 39: 26 IX zawiadomiono, że od poniedziałku posadę redaktorki obejmie Marya Wild; od no. 42: 17 X red. Jadwiga Michalska.

W r. 1913 w no. 10: 6 III brak informacji o redaktorce, w numerze tym poinformowano, że w konstytucji Związku Polek zapisano w regulach dla redaktorki, że Głosu Polek nie wolno używać do osobistych polemik, do czego nie zastosowała się J. Michalska i napadła na S. Laudyn, za co została zwolniona, a na posadę redaktorki ogłoszono konkurs; od no. 11: 13 III red. Helena Setmajer; od no 16: 17 IV zamiast tytułu w jęz. angielskim informacja: Polish Women's Weekly w no. 33: 14 VIII pierwsza strona w żalobnej szacie graficznej z powodu śmierci Jadwigi Pawełkiewicz, wiceprezeski Związku Polek.

W r. 1914 od no. 42: 15 X red. S. Laudyn-Chrzanowska. W r. 1915 co najmniej od no. 2 do no 6 brak motta w winiecie; od no. 7: 18 II podtyt.: (Polish Women's Weekly). Tygodnik Społeczno-Narodowy dla kobiet polskich w Ameryce. Organ...; w no. 30: 29 VII żalobna szata graficzna z powodu katastrofy statku Estland na rzece Chicago, w której zginęło 5 członkiń Związku oraz kilkuset Polaków z innych organizacji; od no. 35: 2 IX podtyt.: Organ Związku Polek w Ameryce. (Polish Women's Voice). Tygodnik Społeczno-Narodowy dla kobiet polskich w Ameryce. Hasłem... W r. 1918 od no. 27: 4 VII published by Związek Polek w Ameryce. Polish Women's Alliance of America; no. 38: 19 IX wyszedł w zwiększonej objętości z okazji 20-lecia Związku Polek; co najmniej od no. 40: 3 X red. Zofia Jankiewicz.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 54 (zob. poz. 26) błędnie podaje, że tygodnik redagowany był przez H. Setmajer od 1 X 1912.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Library of Congress (1910-1922).

514. Głos Polek. Urzędowy Organ Związku Polek w Ameryce. [Miesięcznik]. Manager F[ran-ciszek] T. Wołowski, published by the „Women's Voice Pub[lishing] Co.”. Chicago, Ill. R. 1: 1902 – R. 2: 1903, no. 1-12[?].

Wychodzi od lipca 1902 co najmniej do czerwca 1903. W stopce red. na s. 5 tyt. i podtyt. w jęz. angielskim: (The Women's Voice). Official Organ of the Polish Ladies National All[iance] in the U[nited] S[tates] of N[orth] A[merica].

W r. 1902 wyszły no. 1-6; no. 5 i 6 ukazały się z opóźnieniem i w zmniejszonej objętości z powodu strajku zecerów; od no. 6 publ. Fr. T. Wołowski. W r. 1903 wydano co najmniej no. 7-12; w no. 12: czerwiec na s. 8 w artykule „Od wydawcy” poinformowano, że niniejszy numer jest ostatnim wydanym przez obecną administrację i redakcję ze względu na problemy finansowe oraz brak porozumienia w Związku... Ameryka R. 16: 1903 nr 34: 22 VIII s. 5 (zob. poz. 431) podaje, że ukazał się numer Głosu Polek pod nową redakcją L[eon]a] M. Nowaka.

W l. 1904-1910 Głos Polek ukazywał się jako dział w Dzienniku Narodowym (zob. poz. 454). Od 3 XI 1910 r. wznowiono wydawanie Głosu Polek jako niezależnego pisma (zob. poz. 513).

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 30 (zob. poz. 278) błędnie podaje, że Głos Polek został założony w 1900 r. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 54 (zob. poz. 26) twierdzi, że w l. 1902-1907 miesięcznik wychodził pod redakcją Franciszka T. Wesołowskiego[!], a w l. 1908-1910? – Marii Iwanowskiej.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Library of Congress (no. 1-12).

515. Głos Polski. Wychodzi raz w tydzień, to jest w środę. [Wychodzi nieregularnie]. Wyd. J[an] Wyruchowski, red. B. W. Nowicki. Philadelphia, Pa.-Camden, N. J. [R. 1: 1892/93] – R. 3: 1894/95[?]. [Druk. „Głosu Polskiego”]. 2°.

Wychodzi od 17 IX 1892 co najmniej do 30 VIII 1895. Numerów z r. 1892 nie odnaleziono. Opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego no 5: 13 XII 1893.

W R. 2: 1893/94 co najmniej od no 5: 13 XII 1893 m. wyd. Philadelphia.

Z R. 3: 1894/95 zachowały się nr 3, 17, 19-21; co najmniej od no 3: 3 XI 1894 red. Fr. Dangel-Langowski, m. wyd. Camden, N. J., filia w Filadelfii; co najmniej od nr 17: 10 VII 1895 brak informacji o redaktorze; od nr 19: 2 VIII tyt.: Hasło. Wychodzi jeden raz na tydzień w piątek, m. wyd. Philadelphia, Pa, w winiecie motto: Oświata i praca – Uszlachetnia i z bogaca, na s. 1 zawiadomienie o przyczynach zmiany tytułu, objęciu stanowiska redaktora odpowiedzialnego przez W. Romanowskiego oraz zmianie profilu pisma na popularnonaukowy; od nr 20: 16 VIII red. W. Romanowski, w numerze tym na s. 1 poinformowano, że nr 19 i 20 rozsyłano razem z powodu problemów z formalnościami pocztowymi przy zmianie tytułu; nr 21 dat. 30 VIII.

Nowe Życie R. 3: 1892 nr 37: 10 IX s. 2 (zob. poz. 644) poinformowało o rozpoczęciu wydawania Głosu... w Filadelfii i odnotowało, że jego wydawcą jest J. Wyruchowski, a redaktorem Z[dzisław] Łopatynier. Datę wydania pierwszego numeru podano w zapowiedzi zamieszczonej w Ameryce z Toledo i Kuryerze Clevelandzkim T. 6: 1892 nr 75: 17 IX s. 3 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431).

Wg Polaka w Ameryce R. 6: 1892/93 nr 65: 15 XI 1892 s. 1 (zob. poz. 707) Głos... został założony na skutek niepokojów w polskiej parafii św. Stanisława B[iskupa] i M[ęczennika] w Filadelfii po usunięciu z niej proboszcza ks. [Michała] Barańskiego przez grupę niezadowolonych, na czele której stali Łopatynier, [A.] Federowicz i Wyruchowski. W toledowskim tygodniku Kurjer R. 2: 1892 nr 48: 24 XI s. 2 (zob. poz. 589) poinformowano, że Z. Łopatynier zrezygnował ze stanowiska redaktora Głosu Polskiego.

W wydawanym w Baltimore tygodniku Polonia R. 3: 1893 nr 13: 30 III s. 8 (zob. poz. 712) wspomniano o wizycie w Nowym Jorku redaktora i administratora Głosu... W. Nowickiego, natomiast w nr 17: 27 IV na s. 4 poinformowano o wypadku zecera Fr. Szablewskiego. W Dzienniku Chicagoskim R. 4: 1893 nr 149: 28 VI s. 2 (zob. poz. 451) zawiadomiono, że Głos Polski przestał wychodzić, co może świadczyć o przerwie w ukazywaniu się pisma.

Patryota R. 4: 1893 nr 5: 29 XII s. 4 (zob. poz. 696) odnotował, że w ostatnim numerze Głosu redaktor Nowicki zawiadomił o rezygnacji ze swojego stanowiska, a jego następcą prawdopodobnie zostanie [Zygmunt] Twarowski.

W Dzienniku Chicagoskim R. 5: 1894 w nr 28: 2 II s. 1 poinformowano o objęciu redakcji Głosu Polskiego przez Z. Twarowskiego, a w nr 130: 6 VI s. 2 – o przeniesieniu pisma z Filadelfii do Camden. Patryota R. 5: 1894 w nr 17: 23 III na s. 4 wspomniał o redaktorach Głosu... – Gawrychowskim i Czarneckim. W tygodniku Słowo R. 2: 1894 nr 24: 16 VI s. 1 (zob. poz. 773) powiadomiono o przenosinach redakcji Głosu... do Camden i wycofaniu się z niej redaktora K. Z. Komorowskiego. W Kuryerze Polskim R. 7: 1894 nr 257: 29 X s. 1 (zob. poz. 610) podano, że redaktorem Głosu... został Dangel-Sawicki-Langowski, zwolennik tzw. „kościół niezależny”.

Ameryka T. 9: 1894/95 w nr 2: 5 I 1895 na s. 4 wspomniała o aresztowaniu wydawcy Głosu... J. Wyruchowskiego. Polak w Ameryce R. 8: 1894/95 nr 93: 19 II 1895 s. 2 podaje, że Głos... przestał się ukazywać, a Dziennik Chicagoski R. 6: 1895 nr 48: 27 II s. 4 zawiadomił, że Głos Wolny[!] Wyruchowskiego w Camden „zaczął znów wychodzić”, co może wskazywać na kolejną przerwę w ukazywaniu się pisma. Patryota R. 6: 1895 w nr 47: 6 XII na s. 2 poinformował o zawieszeniu Hasła.

W tygodniku Orzeł Polski R. 3: 1896 nr 34: 24 VII s. 1 (zob. poz. 688) zamieszczono odezwę byłego wydawcy Głosu Polskiego i Hasła J. Wyruchowskiego, który poinformował, że z powodu problemów finansowych drukarnia tych pism została wydzierzawiona Spółce Wydawniczej zarządzanej przez L. Rauchuta. Spółka ta zobowiązała się wysyłać wydawane przez siebie pismo Orzeł... tym spośród dawnych prenumeratorów Hasła, którzy zapłacili z góry za cały rok.

Nagiel H.: Dziennikarstwo Polskie w Ameryce... s. 122-123 (zob. poz. 297) podaje, że powodem założenia Głosu... był konflikt J. Wyruchowskiego z proboszczem jednej z polskich parafii w Filadelfii oraz podkreśla: „Gazeta zawsze była i jest do dziś organem beceremonialnej walki z religią i duchowieństwem”.

W pracy: Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 33 (zob. poz. 17) literówka w latach wychodzenia pisma – 1899-1894. Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 55 (zob. poz. 26) błędnie twierdzi, że wydawcą pisma był T[omasz] C. Skaryszewski. Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 27 (zob. poz. 278) mylnie podaje, że pismo upadło w r. 1892.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1893 no 5; 1894 nr 3; 1895 no 17, 19-21 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

516. Głos Polski. [Tygodnik]. Wyd. T[omasz] C. Skaryszewski, Grand Rapids, Mich. – Chicago, Ill. R. 1: 1899 – R. 2: 1900[?]. [Druk. „Głosu Polskiego”]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 22 III 1899 co najmniej do marca 1900, wznowione w Chicago w październiku 1900. No 1-14 z r. 1899 nie odnaleziono – opis główny na podstawie no 15: 7 VII.

W r. 1899 co najmniej od no 15 w stopce red. na s. 2 podano tyt. w jęz. angielskim – Polish Voice; ostatni odnaleziony no 18 dat. 28 VII.

O rozpoczęciu wydawania pisma poinformowały m.in.: Polonia w Ameryce R. 8: 1899 nr 14: 6 IV s. 5 (zob. poz. 714), która podała, że Głos... wydaje Polska Spółka Wydawnicza, jego redaktorem jest T. C. Skaryszewski i będzie on miał kierunek „kterykalny”, oraz Telegraf R. 4: 1899 nr 14: 5 IV s. 2 (zob. poz. 805), który podkreślił, że każdy z członków spółki ma prawo do zbierania prenumeraty i zajmowania się interesami wydawnictwa.

Kuryer Polski R. 13: 1900 nr 116: 16 V s. 2 (zob. poz. 610) zawiadomił, że Głos... nie wychodzi już od dwóch miesięcy, w nr 195: 17 VIII na s. 1 zamieścił oświadczenie T. C. Skaryszewskiego o planach wznowienia pisma od września w Chicago do spółki z Pelagią Czaplińską z domu Majewską, ale dopiero w nr 249: 19 X na s. 2 potwierdził, że zaczęło ono wychodzić „na nowo”. Ostrą krytykę wznowionego Głosu... zamieściło Echo R. 13: 1900 nr 161: 20 X s. 2 (zob. poz. 468), które podało: „musimy powiedzieć, że [Głos...] zrobił na nas wrażenie człowieka obsypanego trądem i wrzodami od stóp do głów, a do tego chromającego na nogi, ręce i oczy. I was[wam] tam w Chicago nie wstyd? Toż to monstrum, jakie dotychczas świat nie widział”, natomiast w nr 171: 2 XI na s. 2 zacytowano wydrukowaną w Głosie... odezwę do czytelników, która miała być dowodem na to, że jest on „dziwologiem dziennikarskim”.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 55 (zob. poz. 26) podaje, że pismo wychodziło od 22 III 1899 do czerwca 1900,

a T. C. Skaryszewski był jego wydawcą i redaktorem. Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 30 (zob. poz. 278) błędnie twierdzi, że Głos... powstał i upadł w r. 1899.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1899 no 15, 16, 18 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

517. Głos Polski. Dziennik. Red. Ignacy Przybyła, wyd. Marcin S. Cyborowski. Milwaukee, Wis. 1905-[?]. [Druk. Kuryera Polskiego]. [2°].

Wychodzi od 23 IX co najmniej do 18 XI 1905. Pismo demokratyczne, nie odnaleziono, będące kontynuacją Dziennika Milwauckiego (zob. poz. 453).

Kuryer Polski R. 18: 1905 nr 224: 23 IX s. 1 (zob. poz. 610) informując o ukazaniu się pierwszego numeru Głosu... podał, że wydająca to pismo Spółka Głosu Polskiego, której prezesem jest Jan Gawin, a sekretarzem i kasjerem Wojciech Czerwiński, „kupiła od sądowego zawiadowcy tytuł «Dziennika Milwauckiego» i «Tygodnika Milwauckiego», adresy abonentów tychże gazet i zaległe należności Spółki Dziennika”, natomiast w nr 272: 18 XI na s. 1 zawiadomił, że właściciele dziennika Głos... postanowili zawiesić to pismo z powodu trudności finansowych i zapowiedzieli w przyszłości wydawanie tygodnika.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1906 s. 931 (zob. poz. 2) oraz Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1906 s. 1154 (zob. poz. 1) rejestrują Głos... jako dziennik o formacie 24 cali wychodzący od 1902 r. i odnotowują adres: Office of Publication, 208 Montgomery Building. Ten ostatni podaje również, że redaktorem i wydawcą pisma był J. Gawin.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 52 (zob. poz. 17) twierdzi, że Głos... wydawano w l. 1899-1905, jego redaktorem była Spółka Wyd[awnicza] J. Gawin, A. H.[!] Czerwiński, a wydawcą – Cyborowski, oraz dodaje, że egzemplarz pisma przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 55 (zob. poz. 26) podaje lata wychodzenia: 1899-1907?, redaktora: J. Gawin,

wyd. Office of Publication, a następnie wydawców: J. Gawin oraz odnotowuje dodatkowo pismo: Głos Polski. Toledo 1902 zaznaczając, że prawdopodobnie jest to pomyłka Zielińskiego (który jednak nie wymienia takiego periodyku w swojej bibliografii).

Tygodnik Milwaucki. Milwaukee 1901-1905 zob. poz. 813.

518. Głos Polski. Jedyne w swoim rodzaju pismo polskie w Ameryce. Wydawany co miesiąc. [Wychodzi nieregularnie]. Zarządca F. R. Hejka. Chicago, Ill. [R. 1: 1913] – R. 3: 1915, nr 1-15[?]. Nakładem i drukiem Wydawnictwa Głosu Polskiego. 2°.

Opis główny na podstawie jedyne odnalezionego nr 15: maj 1915, w numerze tym na okładce dodatkowo podano informacje o drukarni i oznaczenie rocznika: R. 3.

W Dzienniku Chicagoskim R. 25: 1914 nr 260: 30 X s. 10 (zob. poz. 451) zawiadomiono o inkorporowaniu w Springfield nowej polskiej spółki drukarskiej Polish Voice Publishing Co. w składzie: ks. Franciszek [Józef] Mazur, adw[okat] Max[yilian] L. Kaczmarek i Tomasz Miczek, natomiast w nr 267: 7 XI na s. 3 w reklamie Głosu... podano, że „jest to pismo społeczno-polityczne, naukowe, powieściowe i humorystyczne. Treść ozdobiona ilustracjami. Redaktor: Dr N.[!] Kalinowski”. W Przeglądzie Kościelnym R. 1: 1914 z. 6 s. nlb. 373 (zob. poz. 735) zamieszczono spis treści Głosu... nr 13: grudzień i poinformowano, że pismo wychodzi „już drugi rok”, a jego redaktorem jest dr M[ikołaj] Kalinowski.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 55 (zob. poz. 26) odnotowuje Głos Polski. Chicago 1913-1915? pod redakcją F. R. Hejki oraz Głos Polski. Chicago 1905?-1915? (zob. Głos Polski. Chicago 1906 poz. 519), którego redaktorami byli Fr. Mazur i M. Kalinowski – prawdopodobnie część informacji podanych przy tym drugim piśmie dotyczy Głosu... z l. 1913-1915.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1915 nr 15) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

519. *Głos Polski. (The Voice of Poland). Chicago, Ill. [przed 23 IV 1906?].

Pismo nie odnalezione, nie wiadomo czy w ogóle się ukazywało.

Iwicki J.: The First One Hundred Years s. 211 (zob. poz. 354) przytacza fragment listu od ks. Francisca Gordona C. R. [Congregatio a Resurrectione Domini Nostri Jesu Christi] do ks. Johna Kasprzyckiego C. R. z 23 IV 1906 r., w którym wspomniano, że ks. Jan Piechowski C. R. planuje zacząć wydawać nowe pismo Biblioteka dla Młodzieży. (The Young People's Library) (zob. poz. 436), choć jeszcze nie uregulował w drukarni rachunku za Głos Polski. Iwicki przypuszcza także, że pismo wychodziło we wczesnych l. 1900. i podaje (bez wskazania źródeł), że był to ilustrowany miesięcznik redagowany przez ks. Franciszka [Józefa] Mazura i dr M[ikołaja] Kalinowskiego, którego głównym zarządcą był I. J. Wróblewski – prawdopodobnie są to mylnie podane informacje dotyczące Głosu Polskiego. Chicago 1913-1915 (zob. poz. 518).

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 55 (zob. poz. 26) powołując się na J. Iwickiego rejestruje Głos Polski. Chicago 1905?-1915?, a także odnotowuje Głos Polski. Chicago 1913-1915? w oparciu o zasoby Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

520. Głos Studenta. Miesięcznik. Red. Józef Lempka. Detroit, Mich. 1900, no 1-3. Rękopis powielany. 4°.

Wychodzi od kwietnia do czerwca. Pisemko studentów Seminarium św. Cyryla i Metodego w Detroit związane z Towarzystwem Literackim św. Kazimierza.

Nir R.: Stulecie Polskiego Seminarium... s. 167-171 (zob. poz. 392) twierdzi, że w zbiorach Archiwum Polonii w Orchard Lake zachowały się nr 2: maj i nr 3: czerwiec, których treść szczegółowo omawia; w nr 2 podtyt.: Miesięcznik „pro domo sua”, wychodzący w Seminarium św. Cyryla i Metodego w Detroit, Mich., komitet red.: red. nac. J. Lempka, Juliusz Chyliński, Jan Klein, Michał Kozłowski, Benno Mroziński, Franciszek Nowak, zarządca finansowy Józef Kulik.

Kotowski L. J.: A History of Polish Periodicals... s. 91-92 (zob. poz. 334) podaje, że pierwszy numer Głosu... zawierał charakterystykę postaci z Pana Tadeusza i Quo Vadis oraz artykuł poświęcony wojnie burskiej.

521. Głos Ubogich. Organ Tow[arzystwa] Dobroczynności św. Elżbiety, w par[afii] św. Kazimierza, w Chicago, Ill. Wychodzi co miesiąc. Wyd. ks. Fr[anciszek Józef] Mazur. Chicago, Ill. R. 1: 1913/14, nr 1-3/4. 8°.

Motto: Przez oświatę do oszczędności. Przez oszczędność do dobrobytu.

Wychodzi od listopada 1913 do lutego 1914. W no 1 w stopce red. podtyt.: Organ Towarzystwa Dobroczynności w parafii św. Kazimierza. W no 2 dodatkowy tyt. i podtyt. w jęz. angielskim: The Plea of the Poor. The Organ of the Polish Charitable Societies, ed. Francis J. Mazur. W no 3/4 brak tyt. w jęz. angielskim i podtyt., w numerze tym zapowiedziano, że kolejny numer ukaze się na początku marca – zapowiedź ta nie została zrealizowana.

W pamiętniku Mazur Fr. J.: Po drodze życia. Wyd. 3. Chicago 1930 s. 66-67 autor podaje, że proboszcz parafii św. Kazimierza, ks. Wojciech Furman, zabronił mu dalszego wydawania Głosu Ubogich.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 94 (zob. poz. 19) oraz Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 56 (zob. poz. 26) błędnie informują, że pismo było tygodnikiem.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

522. Głos Wolny. [Tygodnik]. Wyd. i red. Józef Zawisza. Buffalo, N. Y. 1887-1889.

Wychodzi co najmniej od listopada 1887 do końca lutego 1889. Pismo socjalistyczne, nie odnalezione.

Polak w Ameryce R. 1: 1887/88 nr 66: 15 XI 1887 s. 3 (zob. poz. 707) wspomina, że wydawca Głosu Wolnego, J. Zawisza, popiera partię demokratyczną. Lwowski dwutygodnik Ruch R. 2: 1888 z. 1: 1 I s. 30 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2228) poinformował, że w Buffalo „wychodzi od niedawna” nowe pismo pt.: Wolny Głos Polski, którego wydawcą, redaktorem, zecerem i ekspedytorem jest J. Zawisza.

Ameryka T. 4: 1890 nr 52: 27 XII s. 2 (zob. poz. 431) zamieściła wyjaśnienia Antoniego Alfreda Paryskiego z których wynika, że objął on stanowisko redaktora Głosu... w listopadzie 1887 r., pod jego redakcją pismo przekształciło się z „małego

tygodnika ogłoszeń na wielki tygodnik polityczny”, w ciągu dwóch miesięcy przybyło mu 500 nowych abonentów, a wkrótce po opuszczeniu przez niego redakcji Głos... upadł.

Wiarus R. 3: 1888 nr 11: 15 III s. 3 (zob. poz. 835) zawiadomił, że Głos Wolny podwyższył cenę prenumeraty do wysokości 1 dolara rocznie, a w nr 21: 24 V na s. 5 opisał konflikt pomiędzy wydawcą pisma, J. Zawiszą, a jego byłym już redaktorem, A. A. Paryskim, który wybuchł po rezygnacji Paryskiego ze stanowiska 17 V 1888 r. Ameryka w Toledo i Kurjer Clevelandski T. 6: 1892 nr 44: 1 VI s. 2 (tytuł pierwotny: Ameryka) opublikowała odpowiedź na zarzuty stawiane A. A. Paryskiemu przez J. Zawiszę, z której wynika, że od 17 IV do 17 V 1888 r. Paryski pracował w redakcji Głosu Wolnego jako redaktor, zecer oraz agent zbierający ogłoszenia i prenumeratę.

W korespondencji z Buffalo, N. Y. dat. 1 III 1889 zamieszczonej w toledoskim piśmie Gwiazda R. 2: 1889 nr 18: 2 III s. 1 (zob. poz. 541) podano: „Głos Wolny skonał na zawsze. Czcionki zabrali wierzyciele za długi, które wynoszą trzy razy więcej niż wartość drukarni. Pan [George] Bork, znany tu niemiec, handlarz gruntami miejskimi, chce te czcionki nabyć dla swego agenta pana [Michała Józefa] Sadowskiego, aby regularnie co tydzień ogłoszenia wydawać w polskim języku. Ogłoszenia te wychodzić będą p.t. Echo i oprócz anonsów zawierać będą niektóre wiadomości”. Z kolei Wiarus R. 4: 1889 nr 10: 7 III s. 1 poinformował, że M. J. Sadowski wykupił od Zawiszy Głos Wolny wraz z jego drukarnią, by wydawać w niej nowe pismo o profilu katolickim pt.: Echo (zob. poz. 468).

Gazeta Lwowska R. 79: 1889 nr 60: 14 III s. 8, nr 69: 24 III s. 10 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 863) opublikowała wyrok c. k. Sądu Krajowego dla Spraw Karnych we Lwowie zatwierdzający konfiskatę Głosu Wolnego nr 6: 9 II oraz c. k. Sądu Obwodowego w Tarnowie orzekający konfiskatę nr 7: 16 II.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1888 s. 332 (zob. poz. 2) rejestruje Głos Wolny jako tygodnik wychodzący od 1887 r. w soboty, którego redaktorem i wydawcą był J. Bawisza[!].

Nagiel H.: Dziennikarstwo Polskie w Ameryce... (zob. poz. 297) na s. 80 informuje, że Głos Wolny wychodził od początku 1887 r., natomiast na s. 108-109 podaje, że pismo ukazywało się od kwietnia 1889[1887?] do marca 1889. Kruzka

W.: *Historia polska w Ameryce T. 5 s. 15* (zob. poz. 274) twierdzi, że *Głos...* powstał i upadł w 1887 r.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 54-55 (zob. poz. 17) błędnie twierdzi, że w 1887 r. redaktorem był N. [Mieczysław] J. Szameit, jednym z wydawców był [M. J.] Sadowski, a pismo przekształciło się z socjalistycznego na organ *Zjednoczenia Pol[skie] Rzymsko-Katolickiego*.

Zob. także *Głos Wolny*. Chicago, Ill. 1889-1890 poz. 524; *Głos Wolny*. Buffalo N. Y. 1891-1892 poz. 523.

523. *Głos Wolny*. [Tygodnik]. Red. i wyd. Józef Zawisza. Buffalo, N. Y. 1891[?]-1892[?].

Wychodzi z przerwami co najmniej do grudnia 1892. Pismo socjalistyczne, nie odnalezione.

Wiarus R. 7: 1892 nr 4: 28 I s. 1 (zob. poz. 835) informując o zamiarze założenia przez J. Zawiszę nowego miesięcznika pt.: *Socjalista* (zob. poz. 777) wspomina o wydawanym już przez niego tygodniku *Głos*. *Telegraf R.* 1: 1892 nr 16: 18 VI s. 1 (zob. poz. 805) w doniesieniach z Buffalo podał: „Zaczął tu wychodzić – po raz 777-my!! – nowe niby pismo, p.t. «*Głos Wolny*». Jako wydawca podpisany jest Józef Zawisza, człowiek powiadający[!] wielki spryt... drukarski. Pierwszy numer już wyszedł i przedstawia się – well, jak poprzedni... «*Głos*» w polityce jest demokratycznym”. W grudniu 1892 r. kilka pism (m.in. *Kurier Polski R.* 5: 1892 nr 283: 1 XII s. 1 zob. poz. 610 oraz *Dziennik Chicagoski R.* 3: 1892 nr 284: 6 XII s. 2 zob. poz. 451) poinformowało o wznowieniu *Głosu...* po dłuższej przerwie.

Nagiel H.: *Dziennikarstwo Polskie w Ameryce...* s. 114 (zob. poz. 297), Kruska W.: *Historia polska w Ameryce T. 5 s. 15* (zob. poz. 274), Osada St.: *Prasa i publicystyka polska...* s. 26 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 55 (zob. poz. 17) podają, że *Głos Wolny* wychodził w r. 1891. Ten ostatni błędnie twierdzi, że kontynuacją *Głosu...* było *Echo* (zob. poz. 468).

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 56 (zob. poz. 26) podaje lata wychodzenia 1892-1893?, a Skrzypek J.: *Czasopiśmiennictwo polskie w Stanach Zjednoczonych...* s. 154 (zob. poz. 352) – 1891-1893? Estreicher K.: Biblio-

grafia polska XIX stulecia. Wyd. 2. T. 3 s. 415 i T. 8 s. 458 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) dodatkowo mylnie rejestruje tygodnik pt.: *Głos Wolny i Socjalista*. Buffalo 1891 łącząc *Głos...* z tygodnikiem *Socjalista*. Buffalo 1892.

Zob. także *Głos Wolny*. Buffalo 1887-1889 poz. 522; *Głos Wolny*. Chicago 1889-1890 poz. 524.

524. *Głos Wolny*. [Tygodnik]. Wyd. Józef Zawisza. Chicago, Ill. 1889-1890[?].

Wychodzi co najmniej od września 1889 prawdopodobnie do 1890. Pismo nie odnalezione.

Wiarus R. 4: 1889 nr 43: 24 X s. 4 (zob. poz. 835) podaje, że J. Zawisza odkupił od [Stanisława] Ślisza drukarnię zawieszoną na początku 1889 r. pisma *Czas* (zob. poz. 443) i pozostał mu jeszcze dłużny 150 dolarów. Brakującą kwotę zapłaciło *Zjednoczenie Katolickie w Chicago* [*Zjednoczenie Polskie Rzymsko-Katolickie pod opieką Matki Boskiej Częstochowskiej Królowej Korony Polskiej*], którego organem stał się *Głos Wolny*, a pismo zmieniło częstotliwość na dziennik. Natomiast w nr 45: 7 XI na s. 3 zamieszczono krytykę tekstu literackiego M. Sz...t [Mieczysława J. Szameita] zamieszczonego w nr 40 dziennika *Głos Wolny* – liczbowanie numerów może wskazywać, że pismo wychodziło co najmniej od września.

W *Wiarusie R.* 5: 1890 nr 7: 13 II s. 8 nazwano J. Zawiszę „zbankrutowanym wydawcą przekłętą pamięci *Głosu Wolnego*”.

Nagiel H.: *Dziennikarstwo Polskie w Ameryce...* s. 108-109, 112 (zob. poz. 297) podaje, że *Głos Wolny* wychodził od kwietnia 1889 do połowy 1890, z J. Zawiszą współpracowali redaktor M. J. Szameit i zecer T.[!] Szczerbowski oraz że próbowano przekształcić pismo w dziennik, ale w rzeczywistości wychodziło co 2-3 dni. Autor ten informuje też, że po upadku *Głosu...* jego drukarnię odkupiło *Nowe Życie* (zob. poz. 644).

Kruska W.: *Historia polska w Ameryce T. 5 s. 58* (zob. poz. 274) twierdzi, że z piśmiennym współpracowali M. I.[!] Szameit i F[ranciszek] Szczerbowski.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 55 (zob. poz. 17) twierdzi, że pismo przekształciło się z wydawnictwa socjalistycznego na organ *Zjednoczenia Pol. Rzymsko-Katolickiego*, jego wydawcą był A. S. Bielawski, a redaktorami

dr [Karol Henryk] Wachtel i A. T. Krzyżanowski. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 56 (zob. poz. 26) podaje, że w 1890 r. wydawcą pisma był M. Szameit.

Zob. także Głos Wolny. Buffalo 1887-1889 poz. 522; Głos Wolny. Buffalo 1891-1892 poz. 523.

525. Głos z Polskiego Kollegium Świętego Jana Kantego w Erie, Pa. [Wychodzi nieregularnie]. Erie, Pa. 1913-1915. Czcionkami „Przewodnika Katolickiego” w New Britain, Conn. 4°.

Wychodzi od lipca 1913 do stycznia 1915. Wszystkie numery nieliczbowane. Na okładce ilustracja autorstwa ks. St. Grabowskiego, C[on]gregatio] M[issionis].

W numerze z lipca 1913 w artykule od redakcji na s. 3-4 podano, że celem pisma jest: „zaznajomić P. T. szeroką Publiczność Polską w Stanach Zjednoczonych z naszym zakładem, jego celem i urządzeniem” oraz zapowiedziano, że kolejny numer ukaże się w październiku. Co najmniej od numeru z sierpnia 1914 r. format 8°.

Gicewicz Edward P.: Kanty 1909-1959. First Fifty Years of St. John Kanty College and Preparatory School at Erie, Pa. Erie, Pa. 1959 s. 102 podaje, że inicjatorami wydawania Głosu... byli ks. Marcel Slupinski [Marceli Słupiński] i Tyzynski i wyszły tylko dwa numery (w lipcu 1913 i w sierpniu 1914).

Wg: Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 56-57 (zob. poz. 26) kontynuacją Głosu... był Meteor. Erie 1926-1927.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 36 (zob. poz. 278) i Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 53, 64, 78 (zob. poz. 17) twierdzą, że kontynuacją Głosu... były kolejno: w r. 1914 Kantowianin, w l. 1915-1917 Meteor oraz od r. 1917 Skarb Rodziny (zob. poz. 949) – informacji o dwóch pierwszych tytułach przed r. 1918 nie odnaleziono, być może są to mylnie odnotowane: Meteor. Erie 1926-1927 oraz Kantianus. Erie 1928-1964.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1913 nr z lipca; 1914 nr z sierpnia; 1915 nr z stycznia).

526. Głos z St. Louis. Tygodnik. [Wyd. Associated Polish Press of America]. St. Louis,

Mo. 1907, nr 1-3/4[?]. [Druk. „Słowa Polskiego” w Chicago].

Wychodzi do maja 1907. Pismo nie odnalezione.

W tygodniku Naród Polski R. 11: 1907 nr 13: 27 III s. 4 (zob. poz. 636), w artykule ks. Juliana Moczydłowskiego pt.: „Szabasówki Rabinoffa” opartym o doniesienia z wychodzącego w St. Louis Przewodnika Polskiego (zob. poz. 746) wspomniano, że Głos... „jest niczem innym, jeno zdemaskowaniem «Słowem Polskiem», wydawanem przez Rabinoffską żydowsko-moskiewską spółkę z Chicago z dodaniem tytułu z błędem (ma być Głos ze St. Louis) na pierwszej stronie i kilku nowin na ostatniej stronie”. Na Przewodnik... powoływał się także krakowski dziennik Czas R. 60: 1907 nr 65: 19 III s. 2-3 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 629), który wymienił Głos z St. Louis jako przykład działalności „trustu przeciw dziennikom polskim” Rabinowa.

Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 23: 8 VI s. 1 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zawiadomiła, że na mocy kontraktu zawartego pomiędzy Antonim Alfredem Paryskim a Associated Polish Press of America pisma wydawane przez tą korporację, w tym Głos..., zostały połączone z Ameryką-Echo; od 1 VI abonenci Głosu... będą otrzymywać w zamian tygodnik Ameryka-Echo.

Głos z St. Louis z 1907 r. odnotowuje też Spis gazet polskich w Ameryce zamieszczony w Kalendarzu i Przewodniku Amerykańsko-Polskim na rok 1909 s. 222 (zob. poz. 11).

Zob. także Gazeta Bostońska poz. 487; Goniec z Manistee poz. 531; Kuryer Buffalowski poz. 595; Kuryer Filadelfijski. Filadelfia 1907 poz. 603; Kuryer Nowojorski. Nowy Jork 1906-1907 poz. 606; Kuryer z Grand Rapids poz. 613; Nowiny Baltimorskie poz. 646; Nowiny z Reading poz. 654; Orędownik. Erie 1906 poz. 680; Orzeł Polski. Dunkirk 1906-1907 poz. 689; Przegląd Polski. Newark 1906-1907 poz. 738; Słowo Polskie. Chicago 1904-1907 poz. 774; Sztandar. Camden 1906-1907 poz. 791; Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 poz. 800.

527. Głos z Ziemi Świętej. Miesięcznik. Red. i wyd. Karol W[ładysław] Strzelec. Detroit, Mich. 1900-1901, nr 1-2[?].

Wychodzi od grudnia 1900 co najmniej do stycznia 1901. Pismo nie odnalezione, wydawane przez polskich baptystów.

O ukazaniu się nr 1 informuje *Kuryer Polski* R. 13: 1900 nr 304: 27 XII s. 2 i w R. 14: 1901 nr 2: 3 I s. 2 (zob. poz. 610), a o nr 2 – *Wiarus* R. 16: 1901 nr 6: 7 II s. 1 (zob. poz. 835).

528. *Goniec*. Jersey City, N. J. 1898-1899.

Wychodzi od października 1898 do stycznia 1899. Pismo nie odnalezione.

Ameryka T. 12: 1898 nr 43: 22 X s. 4 (zob. poz. 431) wymienia *Gońca* wśród nowych pism polskich założonych na czas wyborów do senatu.

Kuryer Polski R. 12: 1899 nr 20: 24 I s. 1 (zob. poz. 610) podaje, że pismo przestało wychodzić z powodu pożaru swojej drukarni, mieszczącej się w Bayonne, N. J.

529. *Goniec Bostoński*. [Tygodnik]. Red. W[ładysław] Wusza, zarządca M. Powicki. Boston, Mass. 1913-1914.

Wychodzi prawdopodobnie od końca 1913 co najmniej do końca maja 1914. Pismo nie odnalezione.

Ukazywanie się pisma odnotował *Rolnik* R. 23: 1914 nr 3: 16 I s. 3 (zob. poz. 766), który zamieścił następującą informację: „Wychodzi tu od niedawna nowy polski tygodnik [...]. Prezesem spółki jest pan Jan Romaszkiwicz, redaktorem pan W. Wusza, a zarządcą pan M. Powicki”. *Hasło Polskie* R. 14: 1914 nr 23: 6 VI s. 1 (zob. poz. 551) podało, że wskutek „błędny” zarządu, *Goniec Bostoński* przestanie wychodzić.

530. *Goniec Polski*. Pismo ekonomiczno-społeczne, poświęcone interesom Polonii miejscowej i okolicznych osad farmerskich. Wychodzi co środę i sobotę. Red. i zarządca G[eorge] W. J. Kalczyński, wyd. *Goniec Polski Publishing Co.* South Bend, Ind. R. 1: 1896 – R. 69: 1964. 2°.

Wychodzi od 27 VI 1896 do 30 XII 1964. Podtyt. i częstotliwość podano w stopce red.

W R. 1: 1896 no. 1 wyszedł jako bezpłatny numer okazowy, z powodu jego znacznych uszkodzeń opis główny sporządzono na podstawie no. 2: I VII, w numerze tym w stopce red. tyt. i podtyt.

w jęz. angielskim: *The Polish Messenger*. Representative Polish newspaper of South Bend; w no. 12 reklama Druk. „*Gońca Polskiego*”; od no. 44: 9 XII w winiecie podtyt.: *Pismo dla ludu polskiego, brak stopki red.*, w numerze tym na s. 1 informacja, że *Goniec...* ukazuje się po dwutygodniowej przerwie, odtąd jedyną osobą kontrolującą wydawnictwo będzie wydawca i redaktor G. W. J. Kalczyński, a ponadto pismo posiada obecnie własną drukarnię; od no. 45 w stopce red. podtyt.: *Pismo ekonomiczno-społeczne...*, red. G. W. J. Kalczyński, informacja w jęz. polskim i angielskim: *Niezależne w polityce./ Independent in Politics*.

W R. 2: 1897 od no. 61 w stopce red. w jęz. polskim brak informacji o niezależności politycznej. W R. 3: 1898 od no. 31 brak stopki red. w jęz. angielskim. W R. 7: 1902 no. 89: 2 XI i no. 90: 3 XI wyszły dodatkowo z okazji wyborów. W R. 9: 1904 no. 36: 1 V i no. 37: 2 V wyszły jako *Wydanie Specjalne poświęcone wyborom*.

R. 10: 1905/06 obejmuje numery od stycznia 1905 do czerwca 1906, w roczniku tym ukazały się no. 1-73, 960-1040; od no. 960: 16 IX 1905 zmiana liczbowania numerów na ciągłe od początku wychodzenia pisma, w winiecie podtyt.: *Pismo ludowe oraz apele w jęz. angielskim o reklamowanie się w piśmie*, w stopce red. podtyt.: *Pismo ekonomiczno-społeczne...* Wychodzi w środę i sobotę każdego tygodnia.

Od R. 11 roczniki obejmują numery od czerwca do czerwca roku następnego.

W R. 11: 1906/07 w no. 1041 w artykule rocznicowym na s. 2 podano, że pierwotnie *Goniec...* był wydawany przez spółkę akcyjną, do której należeli H. E. Dunbar, Harry Elliot i G. W. J. Kalczyński, oraz drukowany w drukarni należącej do Dunbara i Elliota, po pięciu miesiącach spółka się rozwiązała i odtąd wyłącznym właścicielem jest G. W. J. Kalczyński, a pismo dysponuje własną drukarnią.

W R. 12: 1907/08 ukazały się no. 1146-1249. W R. 13: 1908/09 wydano no. 1250-1354; no. 1287 wyszedł jako *Nadzwyczajne wydanie poświęcone wyborom prezydenckim*. W R. 14: 1909/10 wyszły no. 1355-1459; dodatkowo ukazał się no. 1392: 1 XI 1909 poświęcony wyborom miejskim. W R. 15: 1910/11 wydano no. 1460-1560; od no. 1528 inny zapis nazwiska redaktora: Kalczyński.

W R. 16: 1911/13 wyszły no. 1561: 28 VI 1911 – no. 1769: 25 VI 1913; no. 1562 poświęcono IX [X] Walnemu Zlotowi Związku Sokołów Polskich w South Bend; w no. 1612 tyt. okładowy: *Goniec Polski* 1911. Wydanie Gwiazdkowe; w no. 1694 na s. 2 Statement of the Ownership, w którym stwierdzono, że G. W. J. Kalczyński jest redaktorem, managing editor, business manager, wydawcą i wyłącznym właścicielem *Gońca*...

W R. 18: 1913/14 ukazały się no. 1770-1873; w no. 1863 na s. 8 Statement of the Ownership, w którym stwierdzono, że G. W. J. Kalczyński jest redaktorem, managing editor, business manager i wydawcą pisma.

W R. 19: 1914/15 ukazały się no. 1874-1979; no. 191: 1 XI wyszedł jako Specjalne Wydanie Polityczne poświęcone wyborom.

W R. 20: 1915/16 wydano no. 1980-2083; w no. 2059 na s. 2 Statement of the Ownership, w którym stwierdzono, że G. W. J. Kalczyński jest redaktorem, managing editor, business manager, wydawcą i właścicielem pisma.

W R. 21: 1916/17 ukazały się no. 2084-2190; no. 2122: 5 XI wyszedł jako Specjalne polityczne wydanie nakładem powiatowego Centralnego Komitetu Demokratycznego [Democratic National Committee], poświęcone wyborom prezydenckim.

W R. 22: 1917/18 wydano no. 2191-2296; w no. 2221 na s. 2 Statement of the Ownership, w którym stwierdzono, że G. W. J. Kalczyński jest redaktorem, business manager, wydawcą i właścicielem pisma.

W R. 23: 1918/19 wyszły no. 2297-2399.

Wg *Gazety Kaliskiej* R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) *Goniec*... miał 3700 abonentów; określono go błędnie jako pismo tygodniowe.

W *Wiarusie* R. 28: 1913 w nr 26: 26 VI na s. 5 (zob. poz. 835) wymieniono *Gońca*... wśród pism opowiadających się za Polską Radą Narodową.

Nowojorskie pismo *Czas* R. 10: 1914 w nr 42: 16 X na s. 1 (zob. poz. 446) poinformowało, że zmarł Stanisław Lewiński, kilkuletni współredaktor *Gońca*...

W *Dzienniku Chicagoskim* R. 29: 1918 nr 203: 29 VIII s. 2 (zob. poz. 451) na liście delegatów na Sejm Wychodźstwa Polskiego w Detroit wymieniono Jerzego W. J. Kalczyńskiego reprezentującego *Gońca*...

Wg katalogu Ayer N. W. & Son's American Newspaper Annual... 1902 s. 226, 1903 s. 229, 1904 s. 226, 1905 s. 228, 1906 s. 232, 1907 s. 235, 1908 s. 232, 1909 s. 233, 1910 s. 237, 1911 s. 257, 1912 s. 252, 1913 s. 256, 1914 s. 260, 1915 s. 266, 1916 s. 264, 1917 s. 264, 1918 s. 272 (zob. poz. 2) *Goniec*... w l. 1902-1906 oraz w r. 1909 wychodził w nakładzie 1600 egz., w l. 1907-1908 – 1800 egz., w l. 1910-1911 – 2 tys. egz., w r. 1912 – 3300 egz., w r. 1913 – 3 tys. egz., w l. 1914-1916 – 3500 egz., a w l. 1917-1918 – 4600 egz.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska*... s. 29 (zob. poz. 278) twierdzi błędnie, że *Goniec*... ukazywał się od 1897 r. Skrzypek J.: *Czasopiśmiennictwo polskie w Stanach Zjednoczonych*... s. 168 (zob. poz. 352) błędnie datuje zakończenie wychodzenia pisma na 1941 r. i podaje zniekształcone nazwisko redaktora i wydawcy: W. J. Kulczyński.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications*... s. 57 (zob. poz. 26) podaje datę wydania ostatniego numeru pisma oraz błędnie odnotowuje imię redaktora: Grzegorz W. J. Kalczyński.

Opis na podstawie autopsji niemal kompletnego egzemplarza z l. 1896-1918 udostępnionego na stronach Center for Research Libraries w Chicago.

Dodatki:

1. *Goniec Polski*. Dodatek. [South Bend, Ind.] 1898. Dodatek do no. 33: 27 IV i no. 34: 30 IV; kontynuuje treść numeru, do którego został dodany.

2. Dodatek do *Gońca Polskiego* Nr 102. [South Bend, Ind.] 1898.

No. 102 dat. 24 XII.

Dodatek powieściowy, dokończenie powieści pt.: *Dwaj bracia*. Powieść przez L. H.

3. *Goniec Polski*. Wydanie gwiazdkowe. Gwiazdka 1910. [South Bend] 1910 ss. nłb. 2.

Motto: Chwała Bogu na wysokości, a na ziemi pokój ludzium dobrej woli.

Dodatek do no. 1507 dat. 21 XII.

Literatura:

a. *Goniec Polski* R. 50: 1946 nr 4888: 18 X ss. 50.

Numer specjalny poświęcony 50. rocznicy powstania pisma.

531. *Goniec z Manistee*. Tygodnik. Wyd. Associated Polish Press of America. Manistee, Mich. 1906-[?]. [Druk. „Słowa Polskiego” w Chicago]. [2°].

Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 17: 1906 nr 190: 20 VIII s. 4 (zob. poz. 451) skomentował infor-

mację z Telegrafu (zob. poz. 805), że spółka Associated Press of America, z „Żydem rosyjskim” [Maksem Rabinoffem] na czele, wydaje m.in. Gońca z Manistee, który składa się w większości z przedruków ze Słowa Polskiego (zob. poz. 774) i jest drukowany w Chicago.

N. W. Ayer & Son’s American Newspaper Annual... 1907 s. 415 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo jako tygodnik pt.: Gonic, wychodzący w soboty, założony w 1906 r., wydawany przez Associated Polish Press of America, Chicago, Ill., redagowany przez Waltera J. Nowaka, o formacie 22 cale.

Zob. także Gazeta Bostońska poz. 487; Głos z St. Louis poz. 526; Kuryer Buffalowski poz. 595; Kuryer Filadelfijski. Filadelfia 1907 poz. 603; Kuryer Nowojorski. Nowy Jork 1906-1907 poz. 606; Kuryer z Grand Rapids poz. 613; Nowiny Baltimorskie poz. 646; Orędownik. Erie 1906 poz. 680; Orzeł Polski. Dunkirk 1906-1907 poz. 689; Przegląd Polski. Newark 1906-1907 poz. 738; Sztandar. Camden 1906-1907 poz. 791; Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 poz. 800.

532. Gospodarz. Pismo poświęcone jedynie sprawom polskich farmerów w Ameryce. [Miesięcznik]. Wyd. i red. Stefan J[ózef] Napieralski. Chicago, Ill. R. 1: 1905 – R. 2: 1906[?]. 4°.

Motta: Ręce które pługiem kierują, karmią świat cały; Ognisko domowe jest najsiłniejszą twierdzą narodu; Szczęść Boże uczciwej pracy.

Wychodzi od lutego 1905 co najmniej do lutego 1906. Pismo z poradami dla rolników. Paginacja ciągła w obrębie obu roczników. W r. 1905 wydano nr 1-10; nr 1 ukazał się jako okazowy. Z r. 1906 odnaleziono no 1-2; w no 1 tyt.: Gospodarz Jakim być powinien czyli Wojciech Nowoczesny, Zaradny Polsko-Amerykański Farmer. Zebrał i napisał S. J. Napieralski, nakładem S. J. Napieralskiego, na okładce numeru tyt.: Gospodarz, podtyt. w jęz. angielskim i polskim: The Only Polish Magazine devoted to the interests of Agriculture in America. Pismo dla rodzin polskich poświęcone sprawom farmerów w Ameryce.

Ameryka-Echo R. 19: 1906 nr 8: 24 II s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) wspomniała, że S. Napieralski wniósł skargę przeciwko drukarzowi C. F. Pettkoskiemu [Kleofas Franciszek Pettkoske], który „nigdy na czas nie wydrukował numeru miesięcznika” Gospodarz.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 32 (zob. poz. 278) twierdzi, że pismo nie znalazło należytego poparcia i upadło po ukazaniu się kilkunastu numerów.

N. W. Ayer & Son’s American Newspaper Annual... 1906 s. 153; 1907 s. 155; 1908 s. 153 (zob. poz. 2) rejestruje Gospodarza jako pismo rolnicze wychodzące od r. 1905. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 59 (zob. poz. 26) podaje, że pismo wychodziło do lutego 1908 r. – informacji tej nie udało się potwierdzić.

Turowska-Bar I.: Polskie czasopisma o wsi i dla wsi... s. 87, 88 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 362) odnotowuje to pismo dwukrotnie, pt.: Gospodarz. Ilustrowane pismo rolnicze dla farmerów oraz Gospodarz Jakim Być Powinien, czyli Wojciech Nowoczesny, Zaradny Polsko-Amerykański Farmer.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie (1906 no 1) oraz w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1905 no 1, 3-10). Egzemplarz pisma zachował się także w National Agricultural Library w Beltsville (1905 no 1-10; 1906 no 1-2).

533. Gość. [Tygodnik]. [Wyd. i red. ks. Zdzisław Łuczycy]. Manitowoc, Wis. 1892-1894. Druk. „Gościa” i „Dzwonu”.

Wychodzi prawdopodobnie od 13 X 1892 do 20 V 1894 na przemian z Dzwonem Najśłodsze Serca Jezusa i Maryi (zob. poz. 465). Pismo nie odnaleziono.

O planach wydawania Gościa od października zawiadomiono w Dzwonie Najśłodsze Serca Jezusa i Maryi 1892 w nr 41: 10 X na s. 619, gdzie podkreślono, że nie będzie miał on nic wspólnego z pismem o tym samym tytule wydawanym w Milwaukee przez Jana Karchuta (zob. Gość poz. 535). W tygodniku Zgoda R. 11: 1892 nr 42: 19 X s. 8 (zob. poz. 854) wspomniano o wydaniu nr 1 Gościa, o którym pisano: „Z artykułu wstępnego widzimy, że pismo te wydawane będzie w duchu religijnym z zasadą «zgoda buduje a niezgoda rujnuje»”.

Praca 1893 nr 2: 12 I s. 2 (zob. poz. 724) i Dziennik Chicagoski R. 4: 1893 nr 12: 14 I s. 2 (zob. poz. 451) podają, że redaktorem Gościa został A[dam] Surdel. Dziennik Chicagoski R. 4:

1893 w nr 139: 16 VI na s. 2 informuje o objęciu stanowiska redaktora pisma przez Jana Kuka, a w nr 189: 16 VIII na s. 1 – że J. Kuk przenosi się do Milwaukee, gdzie obejmuje posadę nauczyciela w Szkole Wyższej św. Józefa. Kuryer Polski R. 6: 1893 nr 238: 7 X s. 2 (zob. poz. 610) donosi, że Gość wyszedł z okazji Dnia Polskiego w dwóch kolorach.

Kuryer Polski R. 7: 1894 nr 17: 20 I s. 4, Dziennik Chicagoski R. 5: 1894 nr 18: 22 I s. 2 oraz Nowe Życie R. 5: 1894 nr 4: 27 I s. 3 (zob. poz. 644) twierdzą, że wydawnictwo pisma przejął ks. M[arcin] Możejewski. Kuryer Polski R. 7: 1894 nr 36: 12 II s. 2 podaje, że M. Możejewski przekazał wydawnictwo Gościa i Dzwonu Z. Łuczyckiemu. Dziennik Chicagoski R. 5: 1894 nr 123: 28 V s. 1 zawiadamia o zamknięciu Druk. „Gościa” i „Dzwonu” z powodu braku funduszy i o likwidacji obu pism. Informację o zamknięciu wydawnictw ks. Łuczyckiego zamieszcza też Nowe Życie R. 5: 1894 nr 22: 2 VI s. 2.

Sztandar R. 1: 1894 nr 23: 1 VI s. 4 (zob. poz. 792) wspomina, że były redaktor Gościa z Manitowoc, Edw[ard] Pawłowski, planuje założyć księgarnię w Milwaukee. Katolik R. 9: 1894 nr 35: 30 VIII s. 5 (tytuł pierwotny: Wiarus zob. poz. 835) informuje, że zarządcą pisma był Stefan Kamiński.

Kuryer Polski R. 8: 1895 wydanie noworoczne z 1 I s. 4 w kronice wydarzeń z r. 1894 odnotował, że Dzwon i Gość upadły 20 V 1894. Katolik R. 9: 1894 nr 23: 7 VI s. 8 zamieścił następujące rozważania na temat przyczyn upadku pisma: „Słowo milwauckie chwali się, że to ono spowodowało upadek «Gościa» i «Dzwonu». – Myśmy dotąd mniemali, że ks. Łuczyckiego zrujnował milwaucki Bank Mitchella [Mitchell Bank], który mu capnął 20 tysięcy dolarów – oraz ob[ywate]l Jan Karchut, który popsuł świetny dawniej biznes z portretami...”.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 63-64 (zob. poz. 274) podaje, że było to „pismo pobożne i ludowo-powieściowe”, które upadło po wyjeździe Z. Łuczyckiego do Europy.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 58 (zob. poz. 26) twierdzi, że redaktorem Gościa był Z. Łuczycki, a wydawcą: w r. 1892 – Z. Łuczycki, w l. 1893-1894 – Dzwon and Gość Publications, a następnie w r. 1894 – H.[!] Możejewski.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 53 (zob. poz. 17) mylnie łączy ten

tygodnik z innym pismem o tym samym tytule wydawanym wcześniej w Manitowoc (Gość. Manitowoc-Milwaukee 1892) i informuje, że jego założycielem był [Jan] Karchut. Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 2 s. 62 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) błędnie twierdzi, że pismo wychodziło od r. 1890.

Słowo. Milwaukee 1893-1895 zob. poz. 773.

534. Gość. Miesięcznik. Wyd. i red. K[onstanty] J. Wolski. Holyoke, Mass. 1912.

Wychodzi od drugiej połowy maja. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wychodzenia pisma poinformowały: Naród Polski R. 16: 1912 nr 21: 29 V s. 4 (zob. poz. 636) oraz Zgoda R. 31: 1912 nr 21: 23 V (wyd. dla mężczyzn) s. 4 (zob. poz. 854), w której stwierdzono, że „staje ono odważnie w obronie Związku Narodowego Polskiego, poświęca swoje łamy prawemu sokolstwu, i stoi na straży naszych interesów ogólnych na wychodźstwie[!]” oraz zacytowano zamieszczoną w Gościu rubrykę pt. „Wiadomości Związkowe” dotyczącą ZNP.

535. Gość. Pismo poświęcone sprawom politycznym i społecznym oraz nauce, rozrywce i szerzeniu wiadomości pożytecznych. Wychodzi w każdy czwartek. Wydawnictwo i własność Księgarni Ludowej „Dzwon” Jan Karchut. Manitowoc, Wis. – Milwaukee, Wis. R. 1: 1892, no 1-17[?]. Druk. pisma ilustrowanego „Dzwon”. 2°.

Motta: Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus; Służmy poczeiwej sławie, a jako kto może, niech ku pożytkowi dobra wspólnego pomoże. [Jan Kochanowski: Pieśń XIX].

Wychodzi w Manitowoc prawdopodobnie od 15 IV co najmniej do 18 VIII. No 1-3 nie odnalezione, opis główny na podstawie pierwszego odnalezonego no 4: 5 V, w numerze tym w stopce red. właściciel i wyd. J. Karchut; co najmniej od no 15: 4 VIII m. wyd. Milwaukee, Wis., wydawnictwo i własność księgarni Jana Karchut, brak informacji o drukarni. Ostatni odnaleziony no 17 dat. 18 VIII.

W tygodniku Dzwon Najśrodszego Serca Jezusa i Maryi 1892 nr 15: 11 IV s. 203 (zob. poz. 465) poinformowano o rozpoczęciu wydawania Gościa i zachęcano do jego prenumeraty, natomiast

w nr 28: 11 VII s. 412, nr 31: 1 VIII s. 460 i nr 32: 8 VIII s. 476 zawiadamiano o zerwaniu współpracy z J. Karchutem od 1 VII z powodu konfliktu na tle światopoglądowym – Zdzisław Łuczycki, wydawca Dzwonu..., oskarżył J. Karchuta m.in. o sympatyzowanie z anarchistami. W konsekwencji tej decyzji Z. Łuczycki rozpoczął od 13 X wydawanie własnego tygodnika pt.: Gość (zob. poz. 533) – część opracowań i katalogów błędnie rejestruje oba pisma jako jeden tytuł.

W dzienniku Kuryer Polski R. 5: 1892 (zob. poz. 610) zamieszczono następujące informacje o Gościu: w nr 91: 16 IV na s. 2 podano, że nr 1 Gościa wyszedł 15 IV, a jego wydawcą jest ks. Z. Łuczycki; w nr 162: 11 VII na s. 4 zamieszczono wiadomość od J. Karchuta, w której oznajmia, że od 1 VII Gość nie ma nic wspólnego z pismem Dzwon (zob. wyżej Dzwon Najśladszego Serca Jezusa i Maryi), a z powodu konfliktu z właścicielem drukarni, ks. Łuczyckim, zmuszony jest wstrzymać wydawanie pisma na kilka tygodni; w nr 173: 23 VII s. 4 zawiadomiono, że nr 13 Gościa wydawanego wcześniej w Manitowoc wyszedł w Milwaukee, jego redaktorem i wydawcą jest J. Karchut, a pismo drukowane jest w Druk. „Kuryera Polskiego”; w nr 233: 1 X s. 4 poinformowano, że K[azimierz] Owocki odkupił od J. Karchuta księgarnię i wydawnictwo tygodnika Gość, natomiast w nr 240: 10 X na s. 1 wspomniano, że Owocki wystąpił z redakcji Kuryera Polskiego, aby się poświęcić całkowicie wydawnictwu własnego pisma Gość.

Polonia w Ameryce R. 1: 1892 nr 29: 4 VIII s. 1 (zob. poz. 714) podała: „Po dłuższej przerwie znów się ukazało piśmko «Gość» lecz tu razu[!] w Milwaukee [...], a nie w Manitowoc Wis. gdzie wskutek nieporozumienia się z tamtejszym Ks. Łuczyckim, pan Karchut przeniósł swą Księgarnię i redakcję do innego miasta”.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 121 (zob. poz. 297) twierdzi, że przyczyną przeniesienia wydawnictwa Gościa do Milwaukee i założenia konkurencyjnego pisma w Manitowoc przez ks. Łuczyckiego były „względy konkurencyjne”.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1892 no 4, 15, 17 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

536. Góral. Tygodnik. Red. ks. [Władysław] Lipski. Pittsburgh, Pa. 1906-1908.

Wychodzi od października 1906 do kwietnia 1908. Pismo parafialne, nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 17: 1906 nr 227: 3 X s. 6 (zob. poz. 451) poinformował, że w polskiej parafii „w 13tej wardzie, czyli na «Górach», gdzie proboszczem jest ksiądz [Józef] Szwarcock” w Pittsburghu zaczął wychodzić tygodnik pt.: Góral pod redakcją ks. Lipskiego, a jego zarządcą ma być organista Nowicki; w nr 237: 15 X na s. 6 wspomniał, że nowy tygodnik Góral z Pittsburgha drukuje fragmenty reguł parafialnych.

Orędownik Językowy R. 3: 1907 nr 2: luty s. 27 (zob. poz. 683) odnotował, że Góral wychodzi już drugi rok.

Wielkopolanin R. 9: 1907 nr 31: 1 VIII s. 4 (zob. poz. 842) przedrukował artykuł z Górala, w którym podano, że wraz z końcem lipca mija dziesięć miesięcy od jego założenia, natomiast w R. 10: 1908 nr 16: 16 IV na s. 4 zawiadomił, że pismo to przestało wychodzić „ostatniego tygodnia”.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 58 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 57 (zob. poz. 26) twierdzą, że tygodnik ten wychodził w l. 1908-1910, a jego redaktorem był Józef Szwarcock.

537. Górnik. Tygodnik. Wyd. [Teofil J.] Strużyński i Sieniewicz. Wilkes-Barre, Pa. 1893-1920, Vol. 29: 1921 – R. 53: 1946[?]. [2°].

Wychodzi od września 1893 co najmniej do 28 VIII 1946. Numerów z l. 1893-1920 nie odnaleziono.

O wydaniu nr 1 zawiadomiono m.in. w Dzienniku Chicagoskim R. 4: 1893 nr 222: 21 IX s. 4 (zob. poz. 451). Część pism, np. Polonia w Ameryce R. 2: 1893 nr 37: 28 IX s. 2 (zob. poz. 714) i Nowe Życie R. 4: 1893 nr 39: 30 IX s. 3 (zob. poz. 644) oraz opracowań, podaje inny zapis nazwiska jednego z wydawców – Strużewski.

Patryota R. 6: 1895 nr 4: 25 I s. 3 (zob. poz. 696) odnotował, że redaktorem Górnika został [Zdzisław] Łopatnyer, który w drukarni tego pisma planuje także wydawać inny tygodnik dla Wilkes-Barre. Polonia R. 5: 1895 nr 23: 6 VI s. 4

(zob. poz. 712) poinformowała, że *Górnik* został organem pensylwańskiej Kasy Pośmiertnej. Nowe Życie R. 6: 1895 nr 24: 15 VI s. 1 wspomniało, że redaktorem *Górnika* został [Zdzisław] Łopatynier alias Reszko. Dziennik Chicagoski R. 6: 1895 nr 156: 8 VII s. 2 odnotował, że reprezentantem *Górnika* na zjeździe dziennikarzy w Bufalo, N. Y. był jego współwydawca T. Strużyński, a w nr 252: 29 X na s. 4 zawiadomił, że pismo zaczęło wychodzić 2 x tygodniowo.

Echo R. 10: 1896 nr 26: 20 VIII s. 1 (zob. poz. 468) i Wiarus R. 11: 1896 nr 35: 27 VIII s. 2 (zob. poz. 835) zawiadomiły o samobójstwie Adama Starzyńskiego, byłego redaktora i współwłaściciela *Górnika*. Wydawany w Chicago tygodnik Sztandar R. 3: 1896 nr 45: 19 XI s. 2 (zob. poz. 792) wspomniał, że *Górnik* zaczął wychodzić na nowo w powiększonym formacie.

Dziennik Chicagoski R. 8: 1897 nr 258: 9 XI s. 1 poinformował o aresztowaniu wydawcy *Górnika*, T. J. Strużyńskiego i redaktora tego pisma – Zygmunta Twarowskiego.

Sztandar R. 6: 1898 w nr 4: 27 I na s. 2 wspomniał o byłym współpracowniku *Górnika*, Stanisławie Tyburskim. Wiarus R. 13: 1898 nr 18: 12 V s. 4 poinformował o aresztowaniu byłego redaktora pisma, Z. Łopatyniera.

Polonia w Ameryce R. 8: 1899 nr 12: 23 III s. 5 i Zgoda R. 18: 1899 nr 12: 23 III s. 4 (zob. poz. 854) zapowiedziały, że redaktorem *Górnika* „w przyszłym tygodniu” zostanie Lucjan Horbaczewski.

Straż R. 7: 1902 nr 32: 9 VIII s. 8 (zob. poz. 785) wspomniała, że *Górnik* jest organem Towarzystwa pod Wezwaniem Św. Krzyża w Plymouth. W Gazecie Kaliskiej R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podano, że *Górnik* miał 2100 abonentów.

Naród Polski R. 8: 1904 nr 11: 16 III s. 8 (zob. poz. 636) odnotował, że *Górnik* przeszedł na własność spółki „McCormick(?) i [K.] Kijański”, natomiast Ameryka-Echo R. 17: 1904 nr 12: 19 III s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) podała inny skład tej spółki: [P. J.] Schmid i Kijański.

Dziennik Chicagoski R. 16: 1905 nr 155: 5 VII s. 2 wymienił współwłaścicieli *Górnika* – P. J. Schmidta i K. Kijańskiego – wśród członków spółki, która założyła w Wilkes-Barre bank polsko-litewsko-słowacki.

Ameryka-Echo R. 20: 1907 w nr 17: 27 IV na s. 3 podała, że Paweł Szmit kupił wystawione na licytację zbankrutowane wydawnictwo *Górnika*.

Dziennik Narodowy R. 10: 1908 nr 215: 12 IX s. 5 (zob. poz. 454) wspomniał, że współredaktor *Górnika*, [L.] Chęciński, był gościem na nadzwyczajnym posiedzeniu Towarzystwa Lekarzy Polskich, a Dziennik Chicagoski R. 19: 1908 nr 258: 3 XI s. 4 wymienił *Górnika* wśród pism popierających partię republikańską.

Zgoda R. 29: 1910 nr 2: 13 I (wyd. dla mężczyzn) s. 3 wspomniała o redaktorze *Górnika* – [Janie] R. Porwicie.

Rolnik R. 20: 1911 nr 30: 28 VII s. 6 (zob. poz. 766) poinformował, że dotychczasowy redaktor *Górnika*, Tomasz Kozak, przeniósł się do wychodzącego w Detroit Dziennika Polskiego (zob. poz. 460). Dziennik Chicagoski R. 22: 1911 nr 248: 25 X s. 8 zawiadomił o śmierci wydawcy pisma, J. R. Porwita.

Wiarus R. 28: 1913 w nr 26: 26 VI na s. 5 wymienił *Górnika* wśród pism opowiadających się za Polską Radą Narodową.

W pacyfistycznej Odezwie do Narodów w Ameryce zamieszczonej m.in. w Dzienniku Chicagoskim R. 26: 1915 w nr 83-86 wśród dziennikarzy popierających tę inicjatywę wymieniono M. Porwita, wydawcę *Górnika*.

W pierwszym odnalezionym no 1: 17 XII z Vol. 29: 1921 tyt.: *Górnik* Codzienny. The Miner's Daily. Od r. 1922 tyt.: *Górnik*.

Ostatni odnaleziony nr 35: 28 VIII z R. 53: 1946.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1895 s. 703, 1896 s. 703, 1897 s. 731, 1898 s. 735, 1899 s. 742, 1900 s. 754, 1901 s. 764, 1902 s. 771, 1903 s. 780, 1904 s. 778, 1905 s. 783, 1906 s. 792, 1907 s. 798, 1908 s. 797, 1909 s. 798, 1910 s. 807, 1911 s. 840, 1912 s. 843, 1913 s. 846, 1914 s. 862, 1915 s. 871, 1916 s. 875, 1917 s. 874, 1918 s. 890 (zob. poz. 2) rejestruje *Górnika* jako niezależny tygodnik o formacie 19 3/4 – 26 cali, wychodzący od 1893 r. i podaje, że jego redaktorami byli: Strużyński i Sieniewicz w r. 1895, Z. Łopatynier w l. 1896-1899, T. J. Strużyński w l. 1900-1905, K. Kijański w l. 1906-1907, L. Chęcinski w l. 1908-1909, John R. Porwit w l. 1910-1913[!] i M. Kijański [od r. 1916 Kijański] w l. 1914-1918; wydawcami byli Strużyński i Sieniewicz w l. 1895-1899, T. J. Strużyński w l. 1900-1905,

Polish Publishing Co. w l. 1906-1907, A. Skuzinski w r. 1908, Paul J. Schmidt w l. 1909-1911, J. R. Porwit w l. 1912-1913[!], M. Porwit w l. 1914-1918 i wymienia następujące nakłady: w r. 1909 – 2900 egz., w l. 1910-1911 – 5800 egz., w r. 1912 – 5 tys. egz., w r. 1913 – 15[!] tys. egz., w l. 1914-1915 – 3500 egz. i w l. 1916-1918 – 5 tys. egz.

Barć Franciszek S.: Unja Polska w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki. W: Pamiętnik Sejmu Dwudziestego Pierwszego Unji Polskiej w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki w dniach od 16-go do 21-go września 1946 w Trenton, New Jersey. [Trenton 1946] s. 16 podaje, że na sejmach Unii Polskiej w Nanticoke, Pa. w 1916 r. oraz w St. Paul., Minn. w 1918 r. Górnik został wybrany na organ tej organizacji.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 57-58 (zob. poz. 26) dla okresu przed 1918 r. wymienia następujących redaktorów: A. Starzynski – krótko w r. 1893, Z. Łopatynier – l. 1893?-1899, T. J. Struzynski – l. 1900-1903, K. Kijanski – l. 1904-1907 i 1914-1919, L. Chęcinski – l. 1908-1909, Jan Porwit – l. 1910-1913 oraz wydawców: T. J. Struzynski – l. 1893-1905, Polish Publishing Co. – l. 1906-1907, K. Skorzewski – r. 1908, J. Porwit – l. 1910-1913, M. Porwit – l. 1914-1919.

Opis na podstawie wyżej wymienionych wzmianek w prasie oraz autopsji niekompletnego r. 1921 znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (nr 1, 5, 8-12).

538. Górnik Polski. Pismo tygodniowe poświęcone interesom Unii Górnicy. The Polish weekly devoted to the interests U[nited] M[iner] W[orkers] of A[merica]. Wychodzi każdy czwartek. Ed. R[oman] Mazurkiewicz, mgr [anager] K[arol] Folwarczny, publ. Polish Section Socialist Party of Western Pennsylvania. Pittsburgh, Pa. [R.(Vol.) 1]: 1912 – [R.(Vol.) 7]: 1918[?]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 1 IX 1912.

Numerów z r. 1912 nie odnaleziono – opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 34: 21 VIII z R.(Vol.) 2: 1913, w numerze tym nadtyt.: Organ unijny górników polskich należących do „U. M. W. of A.”, w stopce red. na s. 4 podano tyt. w jęz. angielskim: The Polish Miner oraz inny podtyt.: Pismo tygodniowe poświęcone

sprawom górnicy, metalowym, budowlanym, naukowym.

W zapowiedzi pisma zamieszczonej w Dzienniku Ludowym R. 6: 1912 nr 195: 19 VIII s. 4 (zob. poz. 452) podano, że pismo zacznie wychodzić 1 IX.

W R.(Vol.) 4: 1915 co najmniej od no 4: 23 I częstotliwość: wychodzi każdą sobotą, ed. W[incenty] Dmowski, publ. Polish Alliance Socialist Party of Pennsylvania, w stopce red. na s. 4 podano podtyt.: A weekly paper devoted to the economical and political interests of the Polish working class of America. Pismo tygodniowe poświęcone interesom ekonomiczno-politycznym polskiej klasy pracującej w Ameryce.

Telegram Codzienny R. 3: 1916 nr 219: 7 VIII s. 2 (zob. poz. 955) podaje: „Wychodzi na wychodźstwie szmatka tygodniowa p. t. «Górnik Polski», która jest «organem» «niepokalanych» socjalistów, odszczepieńców od Z[wiązku] P[olskiego] S[ocjalistycznej] P[artii] i wszelkiej innej kanalii międzynarodowej. Nie zajmujemy się nią nigdy, bo wstyd doprawdy zwracać uwagę na przepełnione jadem nienawiści partyjnej oszczerstwa, wymierzone w stronę zwolenników K.O.N. i Polski Walczącej”.

Solidarność R. 6: 1917 nr 2: 15 I s. 2 i nr 9: 1 V s. 2 (zob. poz. 782) zamieściła artykuły krytykujące redaktora Górnika... [W.] Dmowskiego. W Kurjerze Poznańskim R. 11: 1916 nr 10: 14 I s. 3 (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 383) powiadomiono, że generał II Korpusu Armijnego Cesarstwa Niemieckiego w Szczecinie ogłosił zakaz rozpowszechniania Górnika...

Na czwartej stronie okładki broszury pt.: Ucisk robotnika i jakie jest z niego wyjście? Chicago 1917 zamieszczono reklamę pisma, w której podano tyt. i podtyt.: Górnik Polski. Pismo tygodniowe poświęcone interesom górników.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1915 s. 857, 1916 s. 862, 1917 s. 861, 1918 s. 877, 1919 s. 862 (zob. poz. 2) rejestruje Górnika... jako tygodnik socjalistyczny wychodzący od 1912 r., wydawany w l. 1915-1916 przez Polish Alliance Socialist Party of Pa., a w l. 1917-1919 – Polish Branches Socialist Party, redagowany w l. 1918-1919 przez W. Dmowskiego oraz podaje, że w l. 1917-1919 nakład wynosił 14 tys. egz.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich... s. 59 (zob. poz. 17) odnotowuje lata wychodzenia

1912-1918 i redaktorów: W. Dmowskiego i Adama Olszewskiego. W Słowniku działaczy polskiego ruchu robotniczego T. 1. Warszawa 1978 s. 449 w biografii W. Dmowskiego odnotowano, że został on redaktorem *Górnika*... na początku lipca 1914 r., natomiast w T. 2 z 1987 na s. 35 podano, że współorganizatorem i redaktorem *Górnika*... był Daniel Elbaum.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 38 (zob. poz. 278) błędnie podaje, że *Górnika* założono w r. 1915. Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 23 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) rejestruje dwa pisma pt.: *Górnik* wychodzące w Pittsburghu o kierunku ideowym PPS-Lewicy. Pierwsze z nich to *Górnik* redagowany przez A. Olszewskiego, założony za zgodą Związku Socjalistów Polskich, ale potem opanywany przez opozycję, a drugi to *Górnik* z l. 1914-1915 redagowany przez W. Dmowskiego. Gebert B.: Polska prasa robotnicza... 1960 nr 6 s. 17-18 (zob. poz. 338) twierdzi, że pismo zaczęło wychodzić w r. 1914, a od r. 1916 wydawało mutację pt.: *Głos Robotniczy* (zob. poz. 887). Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 35, 58 (zob. poz. 26) w opisie *Górnika*... informuje, że pismo to było tygodniową edycją *Codziennego Głosu Robotniczego* (tytuł pierwotny: *Głos Robotniczy*), natomiast w opisie *Codziennego Głosu*... podaje, że *Górnik*... był dodatkiem.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Muzeum Narodowego w Krakowie (R. 4: 1915 nr 4) oraz w International Institute of Social History w Amsterdamie (R. 2: 1913 nr 34).

539. Gwiazda. Wyd. Fr[anciszek] E[ustachy] Fronczak. Buffalo, N. Y. 1887, nr 1-3.

Pismo nie odnalezione.

Severance F. H.: Publications of the Buffalo Historical Society... s. 232 (zob. poz. 12) podaje, że było to niewielkie, 8-stronicowe pismo założone przez F. E. Fronczaka ok. 1887 r., kiedy ten miał 15 lat [Fronczak urodził się w r. 1874], wydawano je w biurze Polaka w Ameryce i ukazały się tylko trzy numery.

Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 101 (zob. poz. 317) odnotowuje rok wydania 1887 i informuje, że pismo było drukowane w Druk. „Polaka w Ameryce”.

Wg artykułu *Prasa polska w Buffalo*... s. 1 (zob. poz. 323) *Gwiazda* wychodziła w 1887 r., redagował ją dr Fronczak i upadła po wydaniu trzech numerów.

Drzewieniecki W. M.: *Polonica Buffalonensis* s. 140 (zob. poz. 31) twierdzi, że pismo miało tytuł *Gwiazdka*, było tygodnikiem, a Francis E. Fronczak był jego redaktorem.

Polak w Ameryce zob. poz. 707.

540. Gwiazda. Pismo dla ludu polskiego w Ameryce. Wychodzi co czwartek. Wyd. Stephen [M.] Nowaczyk. Philadelphia, Pa. R. 1: 1902/[03] – R. 83: 1984/85. [Druk. „Gwiazdy”]. 2°.

Wychodzi od 14 VIII 1902 prawdopodobnie do 11 IV 1985. Podtyt. podano w stopce red. Rocznik obejmował numery od sierpnia danego roku do końca lipca roku następnego.

Numerów z l. 1903-1911 nie odnaleziono.

W R. 10: 1911/12 co najmniej od nr 52: 25 VII 1912 w winiecie podtyt.: Organ urzędowy Stow[arzyszenia] Kasy Pośmiertnej pod Opieką św. Jana Kantego w Phila[delphii], Pa., w stopce red. podtyt.: Pismo dla ludu polskiego i informację: Organ urzędowy Stow. Kasy Pośmiertnej..., Organ Lig[i] Polsko-Amerykańskich Obywateli w Stanie Pensylwanii, Organ tow[arzystwa] benefitowego w razie choroby „Bratnia Pomoc”.

W R. 11: 1912/13 z datą 5 IX oprócz zwykłego numeru wyszedł Special educational and progress number; w nr 49 i 50 na s. 8 Statement of the Ownership stwierdzający, że S. M. Nowaczyk jest redaktorem, wydawcą i właścicielem *Gwiazdy*. Informacja ta powtórzona jest w niektórych numerach w następnych rocznikach.

W R. 13: 1914/15 nr 12 wyszedł jako Specjalny numer sejmowy wydany z okazji Sejmu IX-go Stowarzyszenia Kasy Pośmiertnej... obradującego 19, 20 i 21 Października 1914 r. w Bridesburgu; w nr 17: 26 XI poinformowano, że „z numerem dzisiejszym *Gwiazda* przestaje być organem tegoż Stowarzyszenia”; co najmniej od nr 19 w winiecie brak podtyt., w stopce red. informacja: Organ urzędowy Ligi Polsko-Amerykańskich Obywateli w Stanie Pensylwanii, Tow. „Bratnia Pomoc” i innych organizacji.

W R. 14: 1915/16 jako nr 18 ukazały się dwa numery: zwykły dat. 23 XII i świąteczny dat. 30 XII; ponadto 30 XII wyszedł zwykły nr 19.

W R. 15: 1916/17 od nr 10 w niektórych numerach pojawia się Statement of the Ownership stwierdzający, że S. M. Nowaczyk jest wydawcą, redaktorem, managing editor, business manager i właścicielem Gwiazdy; od no. 42 oznaczenie rocznika oraz daty w języku polskim i angielskim.

W R.(Vol.) 16: 1917/18 we wrześniu z datą wyłączenie miesięczną wyszedł Special Progress, Educational, Labor Number, Part One/Część Pierwsza; no. 5: 20 IX wydano z adnotacją Part Two/Część Druga; w no. 34: 11 IV 1918 poinformowano, że „z numerem dzisiejszym «Gwiazda» staje się urzędowym Organem Towarzystwa «Dzieci Korony Polskiej»”.

W R.(Vol.) 17: 1918/19 we wrześniu z datą wyłączenie miesięczną wyszedł Progress, Educational, Labor Number; od no. 16: 5 XII 1918 w stopce red. informacja: Organ urzędowy Ligi... „Gwiazda” urzędowy organ Stow. Kasy Pośmiertnej pod opieką św. Jana Kantego w Philadelphii, Pa.; od no. 18: 19 XII 1918 w winiecie podtyt.: Official Organ – Dzieci Korony Polskiej „Children of Polish Crown” oraz informacja: Official Organ Polish Alliance of John Kanty Penn’a New Jersey Delaware, Official Organ Polish-American Citizen’s League of Pennsylvania.

Dziennik Chicagoski R. 17: 1906 w nr 231: 8 X na s. 5 (zob. poz. 451) w relacji z V Sejmu Stowarzyszenia Kasy Pośmiertnej pod opieką św. Jana Kantego w Filadelfii poinformował, że Gwiazda... przestaje być urzędowym organem tej organizacji.

Dziennik Związkowy Zgoda R. 1: 1908 w nr 240: 24 X na s. 5 (zob. poz. 462) podał, że na VI Sejmie Stowarzyszenia Kasy Pośmiertnej w Filadelfii Gwiazda została wybrana na organ tej organizacji.

Wg katalogu N. W. Ayer & Son’s American Newspaper Annual... 1903 s. 761, 1904 s. 759, 1905 s. 764, 1906 s. 772, 1907 s. 779, 1908 s. 778, 1909 s. 779, 1910 s. 788, 1911 s. 821, 1912 s. 824, 1913 s. 827, 1914 s. 842, 1915 s. 851, 1916 s. 855, 1917 s. 854, 1918 s. 870 (zob. poz. 2) redaktorem i wydawcą Gwiazdy był S. [M.] Nowaczyk; od 1906 r. była pismem republikańskim.

Nelson Chesman & Co. Newspaper Rate Book, 1911-1912 s. 225, 1915-1916 s. 298 (zob. poz. 6) podaje, że Gwiazda wychodziła od 1901 r. i że w l. 1911-1912 miała nakład 9 tys. egz., a w r. 1914 – 5 tys. egz.

Katalog Library of Congress podaje 11 IV 1985 jako datę ostatniego znanego numeru Gwiazdy.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Elihu Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain (1902, 1912-1919).

541. Gwiazda. Pismo tygodniowe poświęcone sprawom ludu polskiego w Stanach Zjednoczonych. Wychodzi w każdą sobotę w Toledo. Wyd. C[harles] Czarniecki. Toledo, Oh. R. 1: 1888 – R. 2: 1889. Druk. Gwiazdy. [2°].

Motto: Naprzód z wolą ludu.

Wychodzi od 30 VI 1888 do 13 VII 1889. Motto, podtyt. i częstotliwość podano w stopce red.

W R. 1: 1888 w no. 1 podano nakład pisma 5500 egz.; od no. 4 w stopce red. informacja, że pieniądze należy przysyłać do K. Czarnieckiego; od no. 6: 1 VIII brak podtytułu, ukazuje się 2 x tygodniowo, właściciel K. Czarniecki, w numerze tym na s. 2 informacja, że wydawca jest również redaktorem; od no. 7 w stopce red. w jęz. angielskim propr[ietor] Charles Czarniecki, w jęz. polskim: K. Czarniecki; od no. 37: 17 XI właściciel Antoni A[lfred] Paryski, na s. 2 zawiadomiono, że Gwiazda ma 6 tys. czytelników; od no. 44 brak motta; od no. 45 publ. A. A. Paryski, w winiecie po bokach tytułu: The Toledo Gwiazda i Gwiazda Toledoska.

W R. 2: 1889 od no. 1 w stopce red.: właściciel i wyd. A. Paryski, red. F[erdynand] Topolski, business manager A. Riffle; od no. 3 brak informacji o właścicielu, wyd., red., business manager; w no. 3 w artykule tyt.: Przestroga zamieszczono historię F. Topolskiego, byłego redaktora, który uciekł z Toledo po uprzednim naciągnięciu wydawcy Gwiazdy na pieniądze i defraudacji środków zebranych od prenumeratorów; od no. 11 w stopce red. motto: Naprzód z wolą ludu; w no. 30 na s. 4 w nekrologu Maryi Czarnieckiej napisano, że jednym z jej synów jest Kazimierz Czarniecki, „który był początkowym wydawcą Gwiazdy”; w no. 38 i 42 w stopce red. tyt.: The Polish Gwiazda (Star); od no. 47 w stopce red. tyt.: Gwiazda Toledoska. „Każdemu śmiało patrzy w oczy.”, wyd. i red. A. A. Paryski; w no. 56: 13 VII publ. i właściciel Kazimierz Czarniecki.

Wg artykułu pt. Nasza przeszłość (zob. Literatura) Gwiazda upadła z powodu problemów finansowych, a jej kontynuacją było pismo Ameryka

(zob. poz. 431), którego pierwszy numer ukazał się 21 IX 1889.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1889 s. 426 (zob. poz. 2) odnotowuje Gwiazdę jako pismo niezależne, w formacie 22 cali, którego redaktorem i wydawcą jest A. A. Paryski.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 3. s. 413 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) zamieszcza błędną informację o wychodzeniu od r. 1888 w Toledo pisma Polonia – prawdopodobnie chodzi o Gwiazdę.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 22 (zob. poz. 278) podaje błędnie lata wydawania Gwiazdy: 1886-1888.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 59 (zob. poz. 17) rejestruje pismo Gwiazda. Toledo-Detroit 1888-1891 łącząc pod tym tytułem dwa pisma w jedno – jednakże Gwiazda Detroitska (zob. poz. 542) była pismem odrębnym, choć jej pierwszy numer redagował A. A. Paryski.

Skrzypek J.: Czasopiśmiennictwo polskie w Stanach Zjednoczonych... s. 158 (zob. poz. 352) błędnie datuje założenie pisma na połowę 1887 r.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Elihu Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain (1888 no. 1-48, 1889 no. 1-56).

Literatura:

a. Nasza Przeszłość. *Ameryka w Toledo i Kuryer Clevelandski* T. 6: 1892 nr 38: 11 V s. 2.

542. Gwiazda Detroitska. [Tygodnik]. [Red. Antoni Alfred Paryski], wyd. [J.] Joseph Skupinski. Detroit, Mich. – Grand Rapids, Mich. R. 1: 1889 – R. 8: 1896, 1897-1904[?]. [Druk. Gwiazdy Detroitskiej]. 2°.

Wychodzi od 7 VIII 1889 prawdopodobnie do 1904.

W R. 1: 1889 od no. 1 m. wyd. Detroit, w numerze tym na s. 2 w artykule wstępnym podpisanym przez wydawcę J. Skupinskiego i redaktora A. Paruskiego [A. A. Paryskiego], zapowiedziano, że Gwiazda... będzie wychodzić w każdą środę i sobotę; od no 2: 14 VIII wychodzi 2 x tygodniowo, wyd. Józef Skupiński, red. A. A. Paryski, zmiana oznaczenia rocznika: T. 3, być może

jako nawiązanie do liczbowania roczników pisma Gwiazda wydawanego w Toledo (zob. poz. 541), w stopce red. tytuł tylko w jęz. angielskim: The Detroit Star (Polish Semi-weekly); w no. 4: 21 VIII na s. 1 zamieszczono oświadczenie A. A. Paryskiego o rezygnacji z funkcji redaktora Gwiazdy...

Co najmniej od r. 1892 zmiana oznaczenia rocznika: R. 4, format 2°, co najmniej od no. 3 tyt. Gwiazda Polska, w stopce red. tytuł tylko w jęz. angielskim: Polish Star. Polish Weekly, zmiana częstotliwości na tygodnik, właściciel i wyd. J. J. Skupiński, brak informacji o redaktorze, motto: Póki my z Bogiem i Bóg z nami!; co najmniej od no. 7 Druk. Gwiazdy Polskiej; od no. 8 podtyt. Tygodnik dla ludu polsko-katolickiego; w no. 48 w artykule na s. 2 J. Skupiński nazywany jest „wydawcą i redaktorem Gwiazdy”; od no. 51 w stopce red. w adresie działu reklamowego nazwisko A. J. Pyszora.

W R. 5: 1893 w no. 40 wspomniany jest „dawniejszy redaktor Gwiazdy” Edward L[udwik] Kołakowski, co najmniej od no. 40 brak informacji o osobie odpowiedzialnej za reklamy. W R. 6: 1894 od no 2 odpowiedzialny za reklamę A. J. Pyszora; od no. 12: 24 III m. wyd. Detroit – Grand Rapids, manager Jan Blaszk, Grand Rapids; co najmniej od no. 48 brak informacji o osobie odpowiedzialnej za reklamy.

W R. 7: 1895 co najmniej od no. 9: 2 III w stopce red. określenie: Organ urzędowy Zjednoczenia Polskich Robotników w Stanie Michigan, w no. 9 odpowiedzialny za reklamy A. J. Pyszora; co najmniej od no. 25 informacja o oddziale do spraw reklam w Chicago, w no. 25 odpowiedzialni za reklamy A. J. Pyszora & Co.; od no. 26: 29 VI brak informacji o oddziale w Chicago; w no. 36: 7 IX zamieszczono nekrolog J. J. Skupińskiego, redaktora i wydawcy Gwiazdy..., od tego numeru właściciel i wyd. Jan (John) Skupiński [brat Józefa], na s. 2 informacja, że „tymczasowo kilku przyjaciół św. p. Józefa poprowadzi redakcję wspólnie”, pomimo śmierci Józefa Skupińskiego, aż do ostatniego odnalezionego numeru w winiecie w adresie do korespondencji podawano nazwisko J. J. Skupiński.

W R. 8: 1896 co najmniej od no. 4: 25 I brak informacji o zarządcy; ostatni odnaleziony no. 11 dat. 14 III.

Wiarus R. 4: 1889 w nr 36: 5 IX s. 1 (zob. poz. 835) informuje, że po dwóch tygodniach

ukazywania się Gwiazdy... Paryski został „wypędzony” z redakcji, jako redaktor podpisuje się Ferdynand Linde, a wydawcami są Józef Skupiński i Gebhards, właściciel hurtowni papieru; w nr 37: 12 IX na s. 4 wyjaśniono, że wydawcą Gwiazdy... jest spółka Skupińskiego i braci Gebhards, przy czym to Skupiński założył drukarnię Gwiazdy... Ameryka T. 3: 1889 w nr 12: 7 XII s. 2 (zob. poz. 431) donosi, że Gwiazda... jest na skraju upadku z powodu defraudacji pieniędzy abonentów przez Lindego alias Topolskiego, który uciekł do Kanady; dodaje, że Gwiazda... miała już pięciu redaktorów, a obecnym jest [Michał] Rzeszotarski, były zecer z Wiarusa; z kolei w T. 4: 1890 w no. 10: 8 III na s. 1 twierdzi, że Gwiazdę... „zadusiła influenza”. W Ameryce w Toledo i Kurjerze Cleveandzkim T. 6: 1892 w nr 31: 16 IV na s. 1 (tytuł pierwotny: Ameryka) opisano szerzej historię oszustw Ferdynanda Lindego vel Topolskiego vel Sobolewskiego vel Jacoby’ego.

Kurjer Nowojorski i Brooklyński R. 1: 1890/91 w nr 19: 27 XII 1890 na s. 2 (zob. poz. 593) zamieścił informację, że redakcję Gwiazdy Detroickiej objął dr [Szymon] Lubowiecki, natomiast Echo R. 5: 1891 w nr 5: 2 IV na s. 2 (zob. poz. 468) podaje, że Lubowiecki zrezygnował z funkcji redaktora.

W piśmie Ameryka w Toledo i Kurjerze Cleveandzki w T. 6: 1892 w nr 38: 11 V s. 2 poinformowano, że 3 V 1892 r. A. A. Paryski wykupił drukarnię Gwiazdy Detroickiej[!].

Wiarus R. 11: 1896 w nr 41: 8 X na s. 2 donosi, że obecnym redaktorem Gwiazdy Detroickiej[!] jest [Leonard] F. Olszewski; w R. 12: 1897 w nr 29: 22 VII na s. 4 podaje, że Gwiazda Polska stała się oficjalnym organem Stowarzyszenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego pod opieką Świętej Trójcy w Detroit. W wykazie organizacji polskich w Ameryce zamieszczonym w piśmie Zgoda R. 19: 1900 w nr 1: 4 I na s. 8 (zob. poz. 854) Gwiazda... nadal figuruje jako organ tego stowarzyszenia.

Wg: Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1891 s. 350; 1893 s. 366; 1894 s. 346; 1895 s. 393; 1897 s. 423; 1898 s. 433; 1900 s. 479, 481; 1901 s. 512; 1902 s. 433; 1903 s. 451; 1905 s. 460 (zob. poz. 1) pismo to wychodziło w Detroit, zostało założone w 1889 r.; w 1891 r. ukazywało się pod tytułem Gwiazda Detroicka, w 1893 i później – Gwiazda Polska; w 1891 r. redaktorem był S. Lubowiecki, wydawcą – Joseph Skupinski, w l. 1893-1895 redaktorem i wydawcą był Joseph

Skupinski, w l. 1897-1898 – John Skupinski, w l. 1900-1905 – L. F. Olszewski; nakłady wynosiły: w 1893 r. – 4 tys. egz., w 1894 – 2250 egz., w l. 1895-1905 – 1 tys. egz.

W katalogu N. W. Ayer & Son’s American Newspaper Annual... 1893/4 s. 356, 1895 s. 359, 1897 s. 372, 1898 s. 374, 1899 s. 376, 1901 s. 392, 1902 s. 393, 1903 s. 397, 1904 s. 392 (zob. poz. 2) podano, że w l. 1893-1897 redaktorem i wydawcą Gwiazdy Polskiej był J. J. Skupinski, a od 1898 L. F. Olszewski; w l. 1893-1897 pismo miało charakter demokratyczny, a od 1898 – niezależny; w 1898 r. nakład wynosił 3500 egz., w l. 1899 i 1901 – 4500, w l. 1902-1904 – 3500.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 2 s. 93 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) podaje, że Gwiazda Detroicka wychodziła w l. 1889-1900, redaktorami byli: Linde, Topolnicki, Lubowiecki i E. L. Kołakowski, a wydawcami J. Skupiński i A. Paryski. Wg: Krótka Historia Rozwoju Gazet Polskich w Detroit. W: Przewodnik adresowy firm polskich w Detroit... s. 64 (zob. poz. 305) Gwiazdę... odkupił od redakcji L. Olszewski i wydawał ją do 1897 r., po czym gazeta upadła. Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 24 (zob. poz. 278) twierdzi, że pismo Gwiazda ukazywało się w Detroit w l. 1889-1891. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 59 (zob. poz. 17) łączy dwa pisma pt. Gwiazda wychodzące w Toledo i Detroit w jedno i datuje jego wydawanie na l. 1888-1891.

Bolek F.: Who’s who in Polish America... s. 64 (zob. poz. 327) podaje, że E. L. Kołakowski był redaktorem Gwiazdy wydawanej w Detroit w r. 1889.

Wg: Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 60 (zob. poz. 26) Gwiazda Polska wychodziła w Detroit w l. 1889-1909?, w l. 1891?-1895 nosiła tytuł Gwiazda, redaktorami byli: A. A. Paryski (w r. 1889), S. Lubowiecki (w r. 1890), J. H. Skupinski (w l. 1891-1898), L. F. Olszewski (w l. 1898?-1909), wydawcami: J. H. Skupinski (w l. 1889-1896), L. F. Olszewski (1896-1909).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Elihu Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain (1889 nr 1-4) oraz w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla

Stefanyka (1892 nr 3, 5-8, 10-13, 40, 47-48, 50-52; 1893 nr 1-5, 9-10, 19, 21-22, 25, 27, 29, 31, 35, 40, 45-48, 50; 1894 nr 1-5, 8-9, 11-13, 20, 22, 24, 26-31, 36-41, 44-45, 48-51; 1895 nr 2, 9-10, 25-26, 36-37, 49; 1896 nr 4, 7, 11 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

543. Gwiazda Polarna. Specjalne wydanie „Rolnika” dla Polaków w Duluth i Superior. [Tygodnik]. Wyd. Bracia Worzałłowie. Stevens Point, Wis. R. 1: 1908/09, R. 2: 1910 – do dziś. [Druk. „Rolnika”]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 23 X 1908 jako dodatek do Rolnika (zob. poz. 766).

Opis główny sporządzono na podstawie pierwszego odnalezionego no. 2 dat. 30 X 1908, w numerze tym na s. 1 informacja, że pismo wychodzi w każdy piątek, w stopce red. wyd. J. Worzalla's Sons [synowie Jana Worzałły]; co najmniej od no. 55: 5 XI brak podtyt. oraz podział numeru na dwie części z osobnymi, identycznymi winietami.

W R. 2: 1910 od no. 15 brak podziału na dwie części; od no. 38: 1 X w winiecie motto: „Przez Oświatę do Dobrobytu!”, częstotliwość: wychodzi co sobotę oraz informacja: Bracia Worzałłowie, wydawcy Gwiazdy Polamej, są zarazem wydawcami gazety tygodniowej „Rolnik” wychodzącej stale od lat dziewiętnastu i będącej pismem najbardziej rozpowszechnionym wśród Polaków w stanach północno-zachodnich; w no. 46 na s. 12-13 opublikowano artykuł pt. „Gwiazda Polarna”, jej drukarnia, redakcja i wydawcy. Słowno o nas samych do naszych czytelników, w którym podano, że Szczepan H. Worzałła jest głównym współwłaścicielem i zarządcą Gwiazdy..., Józef A. Worzałła jej współwłaścicielem, a Paweł Klimowicz głównym redaktorem.

W R. 3: 1911 no. 39 wyszedł jako Edycja specjalna na St. Paul i Minneapolis, Minn.

W R. 6: 1914 w no. 32 zawiadomienie o rozpoczęciu w dniu 10 VIII wydawania dziennika pt. Codzienna Gwiazda Polarna (zob. poz. 872) z wiadomościami wojennymi.

W R. 8: 1916 od no. 17 w stopce red. wyd. Worzalla Publishing Co.

W R. 9: 1917 od no. 39 w winiecie informacja: Bracia Worzałłowie, wydawcy Gwiazdy Polamej,

są zarazem wydawcami gazety tygodniowej „Rolnik” wychodzącej stale od roku 1892-go.

Wg katalogu Ayer N. W. & Son's American Newspaper Annual... 1917 s. 1056, 1918 s. 1074 (zob. poz. 2) w l. 1917-1918 Gwiazda... wychodziła w nakładzie 49671 egz.

Nelson Chesman & Co. Newspaper Rate Book, 1911-1912 s. 268, 1915-1916 s. 359 (zob. poz. 6) odnotowuje, że w 1912 r. deklarowany nakład Gwiazdy... wynosił 15 tys. egz., a w 1914 – 32 tys.

Flisiński W. S.: Rocznica prasy polonijnej... s. 150 (zob. poz. 362) podaje nakład Gwiazdy... w l. 1912-1917 – 49817 egz.

Hering Alfons: Dzieje „Gwiazdy Polamej”. W: Gwiazda Polarna. 75 lat w służbie... s. 12, 16, 17 (zob. Literatura poz. a.) podaje, że Gwiazda... była dodatkiem do Rolnika przez 50 pierwszych numerów, mając taki sam nakład 6 tys. egz.; jako samodzielne pismo wychodziła od 1 X 1909 r.; jej redaktorem przez pierwsze 44 lata istnienia był P. Klimowicz.

Wępsięc J.: Polish American Serial Publications... s. 59 (zob. poz. 26) twierdzi błędnie, że Gwiazda... wychodziła od 31 XII 1908.

Opis na podstawie autopsji niemal kompletnego egzemplarza z l. 1908-1918 znajdującego się w postaci mikrofilmu w Wisconsin Historical Society (Library-Archives Division) w Madison.

Dodatki:

1. Wisconsin Law Supplement. Containing the copy laws passed during session of 1913. Stevens Point 1913 ss. 40.

Dodatek do no. 34: 23 VIII w jęz. angielskim.

Literatura:

a. Gwiazda Polarna. 75 lat w służbie Polski i Polonii (1908-1983). New York 1983 A. Poray Book ss. 429, nlb. 2.

Rec.: Kantor Ryszard, *Przegląd Polonijny* R. 13: 1987 z. 4 s. 122-123.

b. Kantor R.: O niektórych współczesnych problemach prasy polonijnej w USA. Przypadek „Gwiazdy Polamej”. *Przegląd Polonijny* R. 14: 1988 z. 3 s. 25-42.

c. Kruszewska Mirosława: Polacy w Ameryce (zob. poz. 415).

Na s. 312-334 rozdział 37 pt. „Gwiazda Polarna” – najstarsze pismo niepodległościowe polskiej emigracji w Ameryce (1908).

544. Gwiazda Polska. Chicago, Ill. 1901.

Pismo nie odnalezione, o rozpoczęciu jego wydawania poinformowała Ameryka T. 15: 1901 nr 44: 2 XI s. 4 (zob. poz. 431), która podała, że jest ono głównie poświęcone sprawom parafii św. Józefata położonej w północnej części Chicago.

545. Gwiazda Zachodu. (The Western Star). Polskie pismo tygodniowe poświęcone sprawom Polaków na obczyźnie, a szczególnie w Nebrasce. Owner, ed. Thomas Koziol. South Omaha, Nebr. [Vol. 1]: 1905 – Vol.(R.) 40: 1945. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 12 VIII 1905 do 29 VI 1945. Numerów z l. 1905-1914 nie odnaleziono. Opis główny na podstawie stopki red. uszkodzonego (brak s. 1-4) nr z 12 II 1915, w numerze tym poinformowano, że pismo jest oficjalnym organem: Tow[arzystwa] Synów Polski, Grupa 117 Unii Polskiej w So[uth] Omaha, Tow. Św. Józefa, Grupa 223 Unii Polskiej w So. Omaha, Tow. Św. Kazimierza Grupa 1315 Z[wiązk]u N[arodowego] P[olskiego] w So. Omaha, Tow. Kazimierza Pułaskiego, Grupa 639, Z. N. P. w So. Omaha. Numerów z r. 1916 nie odnaleziono.

W Vol. 11: 1917 co najmniej od nr 50: 14 XII podtyt.: Jedyne polskie pismo tygodniowe, poświęcone interesom Polonii w Nebrasce i Stanach Zachodnich, w winiecie tyt. również w jęz. angielskim: (Western Star) oraz informacja: Jedyne polskie pismo wydawane na zachód od rzeki Mississipp[!]. Pismo czytane przez wszystkich rolników i mieszkańców miast Nebraski i Stanów Zachodnich, w stopce red. na s. 4 inna wersja podtyt.: Polskie pismo tygodniowe, poświęcone sprawom Polaków na obczyźnie a szczególnie w Nebrasce oraz informacja, że pismo jest organem: Towarzystwa Synów Polski, Grupa 117 Unii Polskiej w Omaha, Neb. oraz Towarzystwa św. Józefa, Grupa 223 Unii Polskiej w Omaha, Neb.

W r. 1918 nr 1-30 oznaczono jako Vol. 11, nr 31-32 – jako Vol. 13, a nr 33-51 – jako Vol. 14; w nr 42 na s. 4 zamieszczono oświadczenie o własności pisma zgodnie z którym T. Koziół był redaktorem, wydawcą i zarządcą Gwiazdy...

W ostatnim nr 27: 29 VI z Vol.(R.) 40: 1945 poinformowano o zamknięciu wydawnictwa z powodu trudności spowodowanych wojną oraz braku poparcia ze strony czytelników.

O wychodzeniu w South Omaha „Gwiazdy z Zachodu” wydawanej przez [W. J.] Borucha wspomniano w Kuryerze Polskim R. 18: 1905 nr 250: 24 X s. 3 (zob. poz. 610). W l. 1905-1914 w ówczesnej prasie pismo było również odnotowywane pt.: Gwiazda z Zachodu.

Dziennik Chicagoski R. 17: 1906 nr 60: 16 III s. 2 (zob. poz. 451) podaje, że 12 VIII 1905 r.

ukazała się Gwiazda z Zachodu, której założycielem i redaktorem (do grudnia 1905 r.) był J[an] M. Urbański, obecnie jej redaktorem jest Fr. Madura, wydawcą – W. J. Boruch i jest to piśmko: „o zasadach katolickich, a w polityce krajowej, skłania się więcej ku partii republikańskiej”; z kolei w nr 77: 5 IV na s. 8 wspomina, że Fr. Madura ustąpił ze stanowiska, a jego miejsce zajął Jan Kowalski.

W Dzienniku Chicagoskim R. 18: 1907 nr 206: 3 IX s. 4 zamieszczono oświadczenie P. Feldheina, prezesa wydawnictwa Gwiazdy z Zachodu, o przystąpieniu do Związku Dziennikarzy [Polskich] Katolickich, w którym wspomniano, że pismo istnieje już dwa lata i ma 4 tys. płatnych prenumeratorów.

W reklamach zamieszczanych w Dzienniku Chicagoskim R. 20: 1909 w nr 14-29 odnotowano nazwę wydawnictwa: Gwiazda Zachodu Publishing Co., natomiast w nr 85: 10 IV na s. 7 wydrukowano ogłoszenie o poszukiwaniu zecera do objęcia zarządu drukarni Gwiazdy z Zachodu Pub[lishing] Co.

Wydawane w Chicago Ogniwo R. 2: 1910 nr 17: wrzesień s. 130 (zob. poz. 672) poinformowało o ukazaniu się „jubileuszowego wydania” Gwiazdy z Zachodu, której redaktorem jest Modliński.

W korespondencji nadesłanej do Dziennika Chicagoskiego R. 23: 1912 nr 39: 15 II s. 5 wspomniano, że redaktorem Gwiazdy z Zachodu został ks. M. G. Grupa, natomiast w nr 250: 22 X na s. 2 podano, że wydawcą Gwiazdy Zachodu jest [Tomasz] Koziół.

W Wiarusie R. 28: 1913 nr 26: 26 VI s. 5 (zob. poz. 835) wymieniono Gwiazdę Zachodu wśród pism opowiadających się za Polską Radą Narodową, z kolei w R. 29: 1914 w nr 18: 19 II na s. 5 odnotowano, że pismo to popiera Komisję Tymczasową [Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych].

Wielkopolanin R. 17: 1915 nr 37: 16 IX s. 5 (zob. poz. 842) wspominał o wydaniu jubileuszowego numeru Gwiazdy Zachodu napisanego „hotentocką polszczyzną” i przedrukował odpowiedź udzieloną Dziennikowi Związkowemu Zgoda (zob. poz. 462), którą napisał redaktor Gwiazdy... T. Koziół w jeszcze gorszym stylu. W życiorysie Walerego Papary zamieszczonym w Dzienniku Chicagoskim R. 26: 1915 nr 293: 15 XII s. 7 podano, że po przybyciu do Ameryki

w r. 1911 redagował on Gwiazdę Zachodu „przez czas niejaki”.

The Omaha Daily Bee Vol. 46: 1916 nr 15: 5 VII s. 5 poinformowało, że w Gwieździe Zachodu, której redaktorem jest T. Kozal[!], zatrudniono J. Kondratowicza.

Biuletyn R. 1: 1918 nr 29: 20 VII s. 5 (tytuł pierwotny: Buletyn. Nowy Jork 1918-1919 zob. poz. 870) odnotował, że wydawca Gwiazdy Zachodu Tad.[!] Kozioł będzie wysyłał polskim żołnierzom we Francji 25 egz. swojej gazety.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1917 s. 572, 1918 s. 583 (zob. poz. 2) rejestruje Gwiazdę Zachodu (Western Star) jako wydawany przez Gwiazda Zachodu Publishing Co. niezależny tygodnik wychodzący od 1904 r. oraz podaje nakład: 12350 egz.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1915-1918 znajdujących się w Bibl. Muzeum Narodowego w Krakowie (nr z 12 II 1915) i w postaci mikrofilmu w Center for Research Libraries w Chicago (mikrofilm 1917 nr 50-52; 1918 nr 1-51) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie. Niekompletny egzemplarz udostępniono też na stronie Library of Congress (1918 nr 7-8, 12, 17, 37-50).

546. Harmonia. Milwaukee, Wis. 1905-1910[?].

Pismo muzyczne, nie odnalezione. Być może była to kontynuacja Harmonii. Chicago-Buffalo-Bay City 1898-1905 (zob. poz. 549).

Reklamę Harmonii zamieścił Kurjer Polski R. 18: 1905 nr 48: 27 II s. 4 (zob. poz. 610).

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 84 (zob. poz. 274) rejestruje Harmonię z Milwaukee jako gazetę wciąż wychodzącą [w 1905 r.] i podaje, że było to pismo Związku Śpiewaków Polskich.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 31 (zob. poz. 278) i Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 92 (zob. poz. 17) odnotowują, że pismo było organem Związku Śpiewaków Polskich w Milwaukee. Zieliński St. podaje ponadto lata wychodzenia: 1905-1910.

Przywecka-Samecka M.: Rozwój czasopiśmiennictwa muzycznego... s. 166 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 572) twierdzi, że pismo wychodziło w r. 1904 lub w l. 1905-1910,

a jego redaktorem był Antoni Małek. W biogramie Antoniego Małka zamieszczonym w PSB T. 19 z. 3(82) s. 451 podano, że był on redaktorem Harmonii, która wychodziła w l. 1904-1910.

547. Harmonia. [Miesięcznik]. Red. Leon Olszewski. Chicago, Ill. 1912, nr 1-2[?]. [Druk. Zgody].

Wychodzi od 4 X co najmniej do listopada 1912. Pismo Związku Śpiewaków Polskich, nie odnalezione.

Zgoda R. 31: 1912 nr 41: 10 X (wyd. dla mężczyzn) s. 4 (zob. poz. 854) przedrukowała w Dziale Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce protokoły z posiedzenia zarządu Związku Śpiewaków Polskich z 31 VIII 1912 r. w Nowym Jorku, na którym ustalono rozpoczęcie wydawania pisma oraz wyznaczono jego redaktora i drukarnię; w nr 48: 28 XI na s. 4 wspomniano o ukazaniu się nr 2 Harmonii.

Trzeźniński Józef: Historia Związku Śpiewaków w Ameryce 1889-1934. Wydana z okazji 24-go Zjazdu w New Yorku 26 maja 1934 r. New York 1934 s. 9 podaje, że nr 1 Harmonii z 1912 r. wyszedł 4 X.

Zob. także Harmonia. Chicago-Buffalo-Bay City 1898-1905 poz. 549.

548. Harmonia. Organ Związku Śpiewaków Polskich. [Dwutygodnik]. Red. Kazimierz Wali-górski, administrator Józef M. Rutkowski. Cleveland, Oh. 1913-1915.

Wychodzi prawdopodobnie od listopada 1913 do 20 VI 1915. Pismo nie odnalezione.

Omówienie nr 1 Harmonii zamieszczono w Zgodzie R. 32: 1913 nr 48: 27 XI (wyd. dla mężczyzn) s. 2 (zob. poz. 854), natomiast w zapowiedzi opublikowanej w nr 44: 30 X w Dziale Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce na s. 6 wspomniano, że pismo będzie dwutygodnikiem.

Straż R. 19: 1915 nr 28: 15 VII s. 4 (zob. poz. 785) zawiadomiła, że ostatni numer Harmonii wyszedł 20 VI i zacytowała zamieszczone w nim oświadczenie Związku Śpiewaków Polskich: „Na posiedzeniu Zarządu, odbytem dn. 16 b. m. uchwalono na żądanie większości chórów (przez powszechne głosowanie) zaniechać dalsze wydawanie swego urzędowego pisma i postarać się

w tygodniku «Zgoda» o miejsce dla «Działu Śpiewaczego»». Zgoda R. 34: 1915 nr 33: 19 VIII s. 5 w Dziale Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce podała, że wydawnictwo Harmonii przynosiło deficyt, w związku z czym zarząd Związku... podjął decyzję o zamknięciu pisma.

Trzeciński Józef: Historia Związku Śpiewaków w Ameryce 1889-1934. Wydana z okazji 24-go Zjazdu w New Yorku 26 maja 1934 r. New York 1934 s. 10, 12 podaje, że w r. 1913 doszło do rozłam w Związku Śpiewaków Polskich, a zarząd nowego odłamu tej organizacji w Cleveland zaczął wydawać własne pismo, ostro krytykujące stary zarząd w Nowym Jorku i jego zwolenników, zwłaszcza tych działających w Chicago.

549. Harmonia. Organ Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce. Wychodzi przy końcu każdego miesiąca. Chicago, Ill. – Buffalo, N. Y. – Bay City, Mich. R. 1: 1898 – R. 3: 1900, R. 3: 1901/02 – R. 4: 1902/03[?], 1903-1905[?]. 4°.

Wychodzi od kwietnia 1898 prawdopodobnie do 1905. Organ chicagowskiego odłamu Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce. W adresie redakcji podano nazwisko: A[[bin]] Rosiński, w stopce red. informacja: Wydawnictwo poświęcone miłośnikom śpiewu narodowego i w ogóle muzyce oraz życiu społeczno-towarzyskiemu Polaków w Ameryce.

W r. 1898 no 1-3 rozesłano jako okazowe; od no 1 m. wyd. Chicago, Ill.; no 5 poświęcono mającemu się wkrótce odbyć IX Zjazdowi Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce w Chicago; od no 7 w adresie do korespondencji nazwisko: W[[a-claw] Perłowski. W r. 1899 ukazały się no 1-9; no 9 dat. wrzesień.

Z r. 1900 odnaleziono jedynie no 1: marzec oznaczony jako R. 3, w numerze tym zawiadomiono o wznowieniu pisma po kilkumiesięcznej przerwie. Kuryer Polski R. 13: 1900 nr 140: 13 VI s. 4 (zob. poz. 610) zawiadomił, że na skutek uchwały sejm Związku Narodowego Polskiego Harmonia połączyła się z miesięcznikiem Sokół (zob. poz. 778), a jako redaktor podpisuje je [Stefan] Barszczewski. Co najmniej od stycznia 1901 r. w Sokole znajdował się dział pt.: Harmonia. Dział śpiewacki.

W Dzienniku Chicagoskim R. 12: 1901 nr 196: 22 VIII s. 1 (zob. poz. 451) wspomniano, że na zjeździe śpiewaków w Buffalo uchwalono wyda-

wanie organu Związku Śpiewaków Polskich pt.: Harmonia.

W R. 3: 1901/02 od no 1: październik 1901 podtyt.: Organ urzędowy Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce. Wychodzi każdego 15. w miesiącu, red. i administrator Leon Olszewski, m. wyd. Buffalo, N. Y., motto: Górą Pieśń! to hasło nasze, w winiecie informacja: Wydawnictwo poświęcone miłośnikom śpiewu narodowego, muzyce i życiu społeczno-towarzyskiemu Polaków w Ameryce; ostatni odnaleziony no 12 dat. 23 VIII 1902, numer ten poświęcono XIII-temu Zjazdowi Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce w Chicago, Ill., a na s. 3 zamieszczono pożegnanie L. Olszewskiego z czytelnikami.

W Gazecie Kaliskiej R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podano, że Harmonia ma 1 tys. abonentów. Wychodzący w Paryżu Goniec Polski R. 3: 1902 nr 21/22: 20 XII s. 117 (zob. poz. 111) poinformował, że Harmonia ma zostać przeniesiona z Buffalo do Bay City, gdzie przeprowadza się także jej wydawca – L. Olszewski.

Dziennik Chicagoski R. 14: 1903 nr 211: 10 IX s. 4 oraz Kuryer Polski R. 16: 1903 nr 213: 9 IX s. 1 zawiadomiły, że na wspólnym zjeździe dwóch odłamów Związku Śpiewaków Polskich w Milwaukee doszło do połączenia obu skłóconych frakcji i w związku z tym postanowiono, że Harmonia będzie organem Związku..., a w jej winiecie pod tytułem dodawana będzie nazwa „Ziarno”, na pamiątkę miesięcznika, z którym ją połączono (zob. poz. 856).

Zestawienie pt.: Czasopisma polskie wydawane w Ameryce w r. 1903 s. 203 (zob. poz. 7) rejestruje to pismo z podtyt.: Miesięcznik poświęcony muzyce, red. Olszewskim i m. wyd. Bay City.

Blejwas Stanislaus A.: The Polish Singers Alliance of America, 1888-1998. Choral Patriotism. Rochester 2005 s. 39 podaje, że po VIII Zjeździe Związku Śpiewaków Polskich w Grand Rapids we wrześniu 1897 r. doszło do rozpadu tej organizacji na frakcje w Chicago i Milwaukee; ta pierwsza ogłosiła, że Ziarno przestało być oficjalnym organem Związku i założyła własny organ pt. Harmonia.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 61 (zob. poz. 17) odnotowuje Harmonię z Bay City wychodzącą w l. 1903-1905.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (R. 1: 1898 nr 1-9; R. 2: 1899 nr 1-9; R. 3: 1900 nr 1; R. 3: 1901/02 nr 1-12) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie. Numery z R. 3: 1901/02 nr 1-12 udostępniono też na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej.

Zob. także Harmonia. Milwaukee 1905-1910 poz. 546.

Dodatki:

1. [Nuty na fortepian. Chicago 1898?].

Dodatek jednorazowy dla rocznych prenumeratorów pisma, nie odnaleziony – informację o nim podaje Wiarus R. 14: 1899 nr 4: 26 I s. 1 (zob. poz. 835).

2. [Dodatek muzyczny]. Buffalo 1903.

Dodatek nie odnaleziony, o jego dołączeniu do pisma informuje Głos Rzeszowski R. 7: 1903 dodatek do nr 12: 29 III s. 2 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 980).

Literatura:

a. Harmonia. *Dziennik Miłwaucki* R. 4: 1902 nr 244 s. 2. Recenzja nr 1 z R. 4.

550. Hasło. Organ Konfederacji Młodzieży Polskiej w Stanach Zjednoczonych. Miesięcznik. Chicago, Ill. 1911, nr 1-[?].

Pismo nie odnalezione.

O ukazaniu się nr 1 Hasła poinformowała Gwiazda Polarna R. 3: 1911 nr 14: 8 IV s. 6 (zob. poz. 543), która podała, że jest on poświęcony głównie sprawom wojskowym.

W zapowiedzi zamieszczonej w Dzienniku Chicagoskim R. 22: 1911 nr 6: 9 I s. 8 (zob. poz. 451) wspomniano, że redaktorem pisma ma być M. M. Komorowski.

551. Hasło Polskie. The Weekly Polish Slogan. Tygodnik polski. Pismo ludowe, poświęcone sprawom Narodu Polskiego na wychodźstwie[!]. Dobra gazeta dla dobrych ludzi. Wychodzi w soboty. Zarządca Wiktor Alski. Pittsburgh, Pa. [Vol.] 1: 1911 – Vol. 11: 1921. [Druk „Hasła Polskiego”]. 2°.

Motto: Polska to jest wielka rzecz!

Numerów z l. 1911-1913 nie odnaleziono – opis główny na podstawie pierwszego zachowanego nr 23: 6 VI z Vol. 4: 1914; w stopce red. na s. 4 podano podtytuł i inną wersję tyt. w jęz. angielskim: The Slogan.

W Vol. 8: 1918 co najmniej od nr 48: 29 XI wyd. S[tanisław] A. Dangel, częstotliwość: wychodzi w piątki.

Wydawany w Toledo dziennik Echo Polskie 1912 nr 57(T): 5 VII s. 2 (zob. poz. 474) wspomniał, że Hasło jest wydawaną dla Pittsburgha mutacją pisma Narodowiec (zob. poz. 635). Wg sprawozdania zamieszczonego w Ateneum Kapłańskim R. 4: 1912 z. 3 s. 260 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1033) na wiecu kapłanów polskich w Detroit pismo zostało zaliczone do tzw. żółtej prasy, czyli pism o charakterze antykatolickim. W Telegramie Codziennym R. 4: 1917 nr 179: 2 VII s. 1 (zob. poz. 955) odnotowano, że Adam Olszewski reprezentował Hasło... na zorganizowanym przez Komitet Obrony Narodowej zjeździe dziennikarzy polskich pism niepodległościowych w Chicago.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1912 s. 830, 1913 s. 834, 1914 s. 849, 1915 s. 857, 1916 s. 862, 1917 s. 861, 1918 s. 877 (zob. poz. 2) odnotowuje Hasło Polskie jako pismo niezależne wydawane przez S. L. Danglera od 1911 r., redagowane przez V. L. Alskiego od 1913 r. i podaje następujące nakłady: w r. 1913 – 7450 egz., w r. 1914 – 7900 egz., w r. 1915 – 7600 egz., w r. 1916 – 7800 egz., w r. 1917 – 8 tys. egz. i w r. 1918 – 8800 egz.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (1914 nr 23; 1918 nr 48-51; 1919 nr 2-51; 1920 nr 1-3, 5-6) oraz w Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (1917 nr 38, 45; 1918 nr 21).

552. Herald. Miesięcznik. Red. i wyd. T[eoofil] W.] Kościółek. Buffalo, N. Y. 1894-1895.

Wychodzi od listopada 1894 do listopada 1895. Pismo nie odnalezione. Zainteresowania redaktora oraz brak polemik w innych pismach z tego okresu mogą świadczyć, że było ono poświęcone tematyce sportowej.

O rozpoczęciu wydawania pisma poinformowały m.in. Dziennik Chicagoski R. 5: 1894 nr 268: 19 XI s. 2 (zob. poz. 451) i Kuryer Polski R. 7: 1894 nr 277: 21 XI s. 1 (zob. poz. 610) podkreślając, że jego redaktor zasłynął jako bicyklista.

Reforma R. 2: 1895 nr 3: 19 I s. 4 (zob. poz. 758) wspomniała o ukazaniu się nr 3 pisma, natomiast Sztandar R. 2: 1895 nr 47: 22 XI s. 2 (zob. poz. 792) zawiadomił, że Herald wydawany nakładem p. Kościółka[!] zakończył swoje istnienie.

Prasa polska w Buffalo... s. 1 (zob. poz. 323) podaje, że Herald był drukowany „na małej drukarni C. Dorta przy Filmore i Lovejoy” i mylnie podejrzewa, że wychodził ok. 1890 r. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 61 (zob. poz. 26) również podaje rok wydania 1890 oraz przypuszcza, że pismo było tygodnikiem.

553. Humor i Satyra. Pismo postępowe ilustrowane humorystyczno-satyryczne. Wychodzi w każdą sobotę. Wyd. Ed[ward] L[udwik] Kołakowski. Chicago, Ill. R. 1: 1900 – [R. 3: 1902?]. 4°.

Wychodzi od 16 VI 1900. W r. 1900 nr 1 rozestano jako okazowy „w kilku tysiącach egzemplarzy”, w numerze tym na s. 4 poinformowano, że pismo znacznie stale wychodzić od lipca, gdyż wtedy będzie gotowa jego własna drukarnia, w stopce red. tyt. i podtyt. w jęz. angielskim: Humor and Satire. The Humorous Polish Weekly.

W Kurjerze Polskim R. 13: 1900 nr 145: 19 VI s. 5 (zob. poz. 610) zamieszczono oświadczenie E. L. Kołakowskiego, w którym zawiadomiono, że „Żyd, Nuchim Kof[r]ngold-Złotnicki nie ma nic wspólnego z redakcją jego pisma”, natomiast Wiarus R. 15: 1900 nr 26: 28 VI s. 1 (zob. poz. 835) podał, że drukarnia i redakcja Humoru i Satyry mieszczą się pod tym samym adresem.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 95 (zob. poz. 19), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 61-62 (zob. poz. 26) podaje, że pismo wychodziło do r. 1902, a E. L. Kołakowski był jego wydawcą i redaktorem.

Opis na podstawie autopsji nr 1 z r. 1900 udostępnionego na stronie Harvard Library.

554. Idea. Miesięcznik. Wyd. i red. Franciszek P. Danisch. Chicago, Ill. 1898.

Wychodzi od czerwca prawdopodobnie do grudnia. Pismo literacko-artystyczne, nie odnalezione.

O wydaniu nr 1 poinformował m.in.: Naród Polski R. 2: 1898 nr 23: 8 VI s. 4 (zob. poz. 636) oraz Kurjer Polski R. 11: 1898 nr 141: 10 VI, s. 2 (zob. poz. 610), który dodatkowo wspominał, że numer ten zawiera portrety Heleny Modrzejewskiej i Jana Szczepanika, przedruk pierwszej strony Merkuryusza Polskiego z 1661 r. oraz że pismo

jest: „małego formatu, o czterech stronicach, drukowane na dobrym papierze, ale dość lichy”.

Sztandar R. 6: 1898 nr 29: 21 VII s. 2 (zob. poz. 792) poinformował, że nr 2 Idei ukaże się w następnym tygodniu i oceniał, że pismo „nie doznało dotychczas należytego poparcia”; w nr 51: 22 XII na s. 2 zawiadomił o zawieszeniu tego miesięcznika.

555. *Ilustrowany Kurjer Codzienny. South Bend 1905-1934.

Pismo nie odnalezione.

Odnotowuje je Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 73 (zob. poz. 17).

556. *Ilustrowany Tygodnik. Wyd. i red. Chester Dziadulewicz. Chicago, Ill. 1910-1911.

Pismo nie odnalezione, rejestruje je Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 95 (zob. poz. 19), a za nią Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 62-63 (zob. poz. 26).

557. Interes. Tygodnik. Jersey City, N. J. 1913.

Wychodzi do końca kwietnia 1913. Pismo nie odnalezione.

Wydawany w Toledo dziennik Echo Polskie 1913 nr 101: 29 IV s. 2 (zob. poz. 474) oraz ukazujący się w Stevens Point tygodnik Rolnik R. 22: 1913 nr 18: 2 V s. 4 (zob. poz. 766) poinformowały o połączeniu się dwóch tygodników z Jersey City – Interesu i Prawdy (zob. poz. 728), które zaczęły wychodzić pod wspólnym tytułem: Prawda-Interes.

558. Iskra. Red. i wyd. Z[dzisław] Łopatynier. Nanticoke, Pa. – Shamokin, Pa. 1896-1897.

Wychodzi od 16 VII 1896 do maja 1897. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Iskry w Nanticoke poinformował Sztandar R. 3: 1896 nr 29: 25 VII s. 2 (zob. poz. 792), który wymienił nazwisko redaktora i wydawcy oraz, powołując się na informacje zamieszczone we „wstępnym słowie”, podał, że pismo będzie miało „kierunek patriotyczny”, będzie opowiadać się po stronie kościoła katolickiego oraz szczególnie dbać o sprawę

młodzieży. Zgoda R. 15: 1896 nr 31: 30 VII s. 4 (zob. poz. 854) zawiadomiła, że pismo „jawnie stoi po stronie Związku N[arodowego] P[olskiego]”. W krytycznej recenzji opublikowanej w Wierze i Ojczyźnie R. 10: 1896 nr 32: 6 VIII s. 3 (zob. poz. 833) podano datę nr 1 oraz zacytowano fragmenty artykułów z nr 1-2.

Ameryka T. 10: 1896 nr 47: 21 XI s. 4 (zob. poz. 431) zawiadomiła o upadku pisma i ucieczce wydawcy przed długami.

Iskrę wznowiono w Shamokin co najmniej od stycznia 1897 r., o czym świadczą komentarze i polemiki zamieszczane w innych pismach – np. w Dzienniku Chicagoskim R. 8: 1897 nr 10: 13 I s. 2 (zob. poz. 451) komentowano korespondencje redakcji mające rzekomo świadczyć o tym, że jej autorzy nie są katolikami, natomiast w nr 41: 18 II na s. 2 wspomniano, że Łopatynier przestał być redaktorem pisma. Wydawany w Shenandoah angielski dziennik Evening Herald Vol. 12: 1897 nr 36: 3 II s. 1 poinformował, że wysłano list gończy za pracującym do niedawna w Iskrze polskim drukarzem Johnem Sumdoraitsem, który bezprawnie ścigał w Mt. Carmel długi należne redakcji.

Sztandar R. 4: 1897 nr 21: 27 V s. 2 podaje, że tygodnik Iskra przeszedł na własność Górnika wychodzącego w Wilkes-Barre (zob. poz. 537), w związku z czym jego prenumeratorzy będą odciążeni otrzymaniem to drugie pismo. Dodano tam także komentarz: „Zaznaczyć musimy, iż «Iskra» była wcale niezłą gazetą w początkach swego istnienia, później jednak zesłała «na dziady» i oprócz powtarzania artykułów z innych gazet [...] nic w sobie nie zawierała”.

Koliński A.: Rozwój kolonii polskiej w Shamokin... nr 41 s. 6 (zob. poz. 304) twierdzi, że pierwszym redaktorem i wydawcą Iskry był prawdopodobnie Stanisław [J.] Tyburski, a po nim kolejno Łopatynier, [Edward Ludwik] Kołakowski, Lewicki i „wielu innych”.

559. Jedność. Wychodzi co piątek. Manager L. R. S. Etter, red. J. W. Czarniecki, [wyd.] Spółka Wydawnictwa Pol[skiego] w Philadelphii, Pa. Philadelphia, Pa. R. 1: 1895 – [R. 4: 1898]. [Druk. „Jedności”]. 2°.

Wychodzi od 1 III 1895 co najmniej do marca 1898. W stopce red. na s. 2 tyt. także w jęz. angielskim – Unity.

W r. 1895 nr 1 wydano jako okazowy; od nr 3 wyd. L. R. S. Etter, w numerze tym na s. 1 poinformowano o rozwiązaniu Spółki Wydawnictwa Polskiego i przejściu pisma na własność L. R. S. Etter; co najmniej od nr 14 podtyt.: Pismo tygodniowe poświęcone interesom polskim w Ameryce; co najmniej od nr 19 brak informacji o redaktorze; od nr 27 brak informacji o wydawcy, nakł. 35 tys. egz., z czego w Philadelphii 10 tys. egz.; od nr 31 motto: Gdzie Jedności jest potrzeba./ Brak tam Boga, brak i chleba; od nr 32 w stopce red. na s. 2 informacja: wychodzi każdego piątku, brak tyt. w jęz. angielskim; w nr 33 portrety kandydatów partii republikańskiej i zachęta do głosowania na nich; ostatni zachowany nr 39 dat. 29 XI.

Z r. 1896 odnaleziono nr 2: 31 I, nr 6: 28 II i nr 8: 13 III; nr 8 wyszedł w zmniejszonej objętości z powodu „napływu robót drukarskich”.

Numerów z l. 1897-1898 nie odnaleziono.

Katolik R. 10: 1895 nr 11: 14 III s. 4 (tytuł pierwotny: Wiarus zob. poz. 835) informując o wydaniu pierwszego numeru Jedności określił ją jako „pismo republikańskie”.

Sztandar R. 5: 1897 nr 9: 4 II s. 2 (zob. poz. 792) poinformował, że Jedność została wystawiona na sprzedaż z powodu planowanego wyjazdu jej wydawcy, L. Etter, z Ameryki. Patryota R. 8: 1897 nr 41: 16 X s. 1 (zob. poz. 696) odnotował, że tygodnik Jedność został organem Ligi Polsko-Narodowej na sejmie tej organizacji w Jersey City.

Polonia w Ameryce R. 7: 1898 nr 9: 4 III na s. 1 (zob. poz. 714) zawiadomiła, że Jedność przestała być organem Ligi na Wschodzie, przeszła na własność spółki, a jej „zawiadowcą” jest Jan Olcht, były agent pisma. Kuryer Nowojorski R. 9: 1898 nr 11: 12 III s. 3 (tytuł pierwotny: Kurjer Nowojorski i Brooklyński zob. poz. 593) podał, że redaktorem Jedności jest ks. [Antoni] Klawiter, a administratorem J. Olcht. Kuryer Polski R. 11: 1898 nr 80: 5 IV s. 2 (zob. poz. 610) odnotował: „«Niezależny» ks. [Józef] Bohdan, napędzony przez ks. [Dominika] Kolasińskiego w Detroit, udał się do Filadelfii i objął redakcją[!] «Jedności»”.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1896 s. 685, 1897 s. 712, 1898 s. 717 (zob. poz. 2) podaje, że L. R. S. Etter był redaktorem i wydawcą Jedności.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej

Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1895 nr 1-4, 9-11, 14, 19-21, 26-28, 30-33, 36-39; 1896 nr 2, 6, 8; udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

560. Jedność. [Tygodnik]. Baltimore, Md. [1908-1917], R. 11(27): 1918 – R. 31(47): 1938, 1939-1946[?].

Wychodzi od 26 XI 1908 prawdopodobnie do 1946. Numerów z l. 1908-1917 nie odnaleziono.

O rozpoczęciu wydawania Jedności poinformowano w Dzienniku Narodowym R. 10: 1908 nr 274: 5 XII s. 6 (zob. poz. 454). Dziennik Chicagowski R. 19: 1908 nr 293: 16 XII s. 5 (zob. poz. 451) oraz Wiarus R. 23: 1908 nr 51: 17 XII s. 1 (zob. poz. 835) wydrukowały nekrolog Piotra Toczковского wspominając, że był on założycielem Jedności, jednak zmarł przed ukazaniem się numeru pierwszego tego pisma. Zgoda R. 28: 1909 nr 48: 2 XII (wyd. dla mężczyzn) s. 5 (zob. poz. 854) wspomniała, że redakcję „Działu Sokolego” w Jedności objął Klemens [J.] Siwiński i pod jego redakcją ukazały się już dwa numery.

W korespondencji z Baltimore nadesłanej do pisma Straż R. 15: 1910 nr 15: 15 IV s. 11 (zob. poz. 785) określono Jedność jako organ i własność franciszkanów.

Dziennik Chicagowski R. 22: 1911 nr 232: 6 X s. 4 podał, że na zjeździe literatów i dziennikarzy polskich w Syracuse, N. Y. Jedność była reprezentowana przez W[itolda] S. Ryłskiego. Głos Polek R. 2: 1911 nr 43: 26 X s. 8 (zob. poz. 513) przedstawił Ryłskiego jako redaktora pisma, który „wykazywał całą groźbę zażydzenia kolonji polskich w Ameryce”.

The Washington Herald 1912 nr 2156: 31 VIII s. 1 i Evening Star. Washington 1912 nr 18966: 31 VIII s. 12 wspomniały, że hrabina Helena D’Odrovonz pozwała o oszczerstwo Polish Publishing Co. i Francisca Purznaya, wydawców i właścicieli Jedności.

Co najmniej od r. 1916 pismo wychodzi pt.: Jedność-Polonia. W relacji z obchodów tygodnia polskiego w Baltimore zamieszczonej w Telegramie Codziennym R. 3: 1916 nr 46: 15 II s. 4 (zob. poz. 955) wspomniano o nowym wydawcy tygodnika Jedność-Polonia Urbańskim i redaktorze tego pisma – Potockim.

Pierwszy odnaleziony no 3 dat. 19 I 1918, w numerze tym tyt.: Jedność-Polonia. Unity-Polonia, wyd. Władysław Urbański, red. Edmund S. Urbański, podwójne liczbowanie roczników: R. 11/27 (kontynuujące liczbowanie roczników Jedności i Polonii. Baltimore-Nowy Jork 1891-1905), w stopce red. podtyt.: Pismo poświęcone interesom ludu polskiego w Stanach Zjednoczonych. Wychodzi w sobotę każdego tygodnia, w winięcie podano lata założenia Jedności (1907) i Polonii (1891) oraz informacje: The only Polish Newspaper in the South, representing the interest of 40,000 Poles in Baltimore. An Advertising medium; Jedynie pismo polskie tygodniowe na miasto Baltimore i stan Maryland.

N. W. Ayer & Son’s American Newspaper Annual... 1910 s. 353, 1911 s. 373, 1912 s. 370, 1913 s. 373, 1914 s. 378, 1915 s. 383, 1916 s. 382, 1917 s. 380, 1918 s. 389 (zob. poz. 2) odnotowuje to pismo jako bezpartyjny tygodnik wychodzący w czwartki, założony w 1907 r., który w l. 1910-1916 wydawany był pt.: Jedność przez Polish Publishing Co., a od r. 1917 pt.: Jedność-Polonia, w r. 1917 wyd. i red. W. Urbanski, w r. 1918 red. J. Lewandowski, wyd. W. Urbanski, w l. 1910-1918 w formacie 19¼-22 cale i nakładach: w l. 1913-1917 – 10 tys. egz. oraz w r. 1918 – 3500 egz.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 32 (zob. poz. 278) podaje, że Jedność-Polonia powstała w 1917 r. z połączenia „dawnej Polonji” i Jedności (autor ten wymienia dwie daty założenia Jedności – 1905 i 1907). Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 62-63 (zob. poz. 17) błędnie twierdzi, że Jedność powstała w r. 1902, a jako Jedność-Polonia wychodziła od r. 1905. Wepsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 65 (zob. poz. 26) błędnie odnotowuje lata wychodzenia 1902-1951 i podaje, że w l. 1904-1907 redaktorem pisma był Adam F. Bauto.

Haupt K.: Nieznany list Adama Bauto... s. 112 (zob. poz. 381) powołując się na list A. Bauto do J. W. Fostera dat. 12 IX 1935 r. podaje, że założycielami pisma byli Wł. Urbański, P. Toczkowski i Jan Augustyniak, wydawcą Karol Mieczkowski, a potem (przez trzy lata) W. Ryłski i Jan Jasiński. Następnie pismo odkupił proboszcz parafii św. Stanisława, franciszkanin ks. Franciszek Pynnar i wydawał je do r. 1914. Po wyjeździe ks. Pynnara z Baltimore pismo zostało zawieszona na

dwa miesiące, a następnie przejęte przez A. F. Bautro, który sprzedał je potem Wł. Urbańskiemu z powodu trudności finansowych. Hollowak T. L.: *Baltimore's Polish language newspapers...* s. VI (zob. poz. 399) opierając się na tym samym liście (choć podaje jego datę 12 XI 1935) informuje, że w 1911 r. ks. Pyznar wykupił wydawnictwo Polonii i przemianował je na *Jedność*. Wydawanie pisma miało na celu zwalczanie wpływów polskokatolików oraz informowanie o sprawach parafialnych. *Jedność* była redagowana kolejno przez K. Mieczkowskiego, W. Rylskiego i J. Jasińskiego, a Wł. Urbański po odkupieniu pisma w r. 1917 przemianował je na *Jedność-Polonię*.

Opis na podstawie wyżej wymienionych wzmianek w prasie oraz autopsji niekompletnego egzemplarza z r. 1918 udostępnionego na stronie Library of Congress (1918 nr 3-8, 10-11, 13-22, 24-51).

Polonia. Baltimore-Nowy Jork 1891-1905 zob. poz. 712.

561. *Jutrzenka*. The Morning Star. Tygodnik społeczny, literacki i polityczny. Wychodzi w każdą sobotę. Własność i wydawnictwo Polskiej Sp. Wydawniczej, g[łówny] zarządca B. Wiśniewski, red. odp. M[ieczysław] A[lfon] Chrostowski. Pittsburgh, Pa. – Cleveland, O. – New York, N. Y. – Brooklyn, N. Y. R. 1: 1893 – R. 29[!]: 1920, 1921-1923. 2°.

Wychodzi od marca 1893 prawdopodobnie do 28 VI 1923. Podtytuł, informację o częstotliwości oraz nakładzie (10 tys. egz.) zamieszczono w stopce red. Numerów 1-5 z r. 1893 nie odnaleziono, opis główny na podstawie no 6: 22 IV, w numerze tym m. wyd. Pittsburgh, Pa. W l. 1893-1896 w ówczesnej prasie wielokrotnie pojawiały się informacje o zaprzestaniu wydawania i wznowianiu *Jutrzenki*, które mogą świadczyć o częstych problemach z wydawaniem pisma.

W r. 1893 co najmniej od no 25: 22 XI wychodzi w każdą środę, wyd. M. A. Chrostowski i J. Conrad, red. odp. M. A. Chrostowski, zarządca J[ózef] Konrad, m. wyd. Pittsburg, Pa. – Cleveland, O., w numerze tym poinformowano, że w celu zapewnienia stabilności finansowej pismu od tego numeru do wydawnictwa dołączył J. Conrad.

W r. 1894 co najmniej od no 5: 31 I wyd. M. A. Chrostowski, Józef Pawłowski (Joseph Pawłowski), zarządca J. Pawłowski; od no 9:

28 II wyd. i red. M. A. Chrostowski, brak informacji o zarządcy; co najmniej od no 12 wyd. M. A. Chrostowski, J. Pawłowski, red. odp. M. A. Chrostowski, zarządca J. Pawłowski; co najmniej od no 15: 11 IV wyd. M. A. Chrostowski, J. Pawłowski i S-ka, zarządca A. Skarupski, podano także zarząd spółki: prezydent A. Westfal, wiceprezydent L. Falariski, kasjer A. Skarupski i sekretarz J. Pawłowski; co najmniej od no 22 brak informacji o zarządcy i składzie spółki; od no 24 wyd. J. Pawłowski, w numerze tym M. A. Chrostowski poinformował o odstąpieniu swojej części wydawnictwa państwu Pawłowskiemu; co najmniej od no 36: 5 IX w winiecie podtyt.: *Organ urzędowy Niezależnego Polskiego Kościoła w Ameryce. Official paper of the Polish Independent Church of America, w stopce red. podtyt. bez zmian, własność Spółki Wydawniczej („Jutrzenka” Publ[ishing] Co.), zarządca W. Dzikowski, kolektor generalny J. Skarupski, w numerze tym na s. 1 wiadomość, że pismo zostało własnością Zjednoczenia Polsko-Katolickiego Serca Marji Panny; co najmniej od no 40 brak informacji o generalnym kolektorze, w numerze tym podano, że upłynęło 13 miesięcy od przeniesienia pisma z Pittsburgha do Cleveland; co najmniej od no 43 podtyt.: *Organ urzędowy Unji Serca Marji i Niezależnego Kościoła Polskiego w Ameryce. Official paper of the Union of the Heart of Mary & the Polish Independent Church of America, własność Unji Polskiej Serca Marji; co najmniej od nr 49: 19 XII red. odp. V. Demary, m. wyd. Cleveland, O.; od nr 50 podtyt.: *Organ urzędowy Niezależnego Kościoła Polskiego w Ameryce. Official paper of the Polish Independ[ent] Church of America, brak informacji o zarządcy.***

W r. 1895 co najmniej od nr 15: 10 IV wyd. J. Pawłowski, red. V. Demary; co najmniej od nr 44: 30 X brak podtyt. w winiecie i informacji o wydawcy, własność Towarzystwa „The Jutrzenka Publishing Co.”.

W r. 1896 ostatni odnaleziony nr 11 dat. 11 III.

Co najmniej od R. 21: 1912 od nr 13: 28 III podtyt.: *Organ urzędowy Zjednoczenia Polsko Rzymsko Katolickiego Niepokalanego Serca Najśw[iętszej] Mar[yi] Pan[ny]*. Wychodzi w każdy czwartek, m. wyd. Cleveland, O. – New York, N. Y. – Brooklyn, N. Y., oznaczenie rocznika: XXI, w adresie do korespondencji nazwisko: A[ntoni] Wielowiejski, Cleveland.

Kuryer Polski R. 6: 1893 nr 62: 15 III s. 2 (zob. poz. 610) zawiadamia o ukazaniu się pierwszego numeru Jutrzenki w Pittsburghu pod red. Chrostowskiego. Wychodzące w Buffalo pismo Echo R. 7: 1893 nr 8: 20 IV s. 1 (zob. poz. 468) odnotowuje, że po dłuższej przerwie do jego redakcji nadesłano nr 4: 29 III i nr 5: 15 IV „pittsburgskiej Jutrzenki”, natomiast w nr 11: 11 V na s. 1 informuje, że Brzozowski odkupił wydawnictwo od Wiśniewskiego i jest to czwarta zmiana wydawcy w ciągu dwóch pierwszych miesięcy istnienia pisma. Wychodząca w Baltimore Polonia R. 3: 1893 nr 27: 6 VII s. 4 (zob. poz. 712) zamieściła list dr Zygmunta Gruenberga, który podkreśla, że nie ma nic wspólnego z redakcją i administracją Jutrzenki, a funkcję zastępcy Chrostowskiego pełni [Józef] Janusz. Wydawana w Nowym Jorku Gazeta Polska R. 1: 1893 nr 20: 14 IX na s. 2 (zob. poz. 502) informuje o wznowieniu Jutrzenki w Cleveland, O., której redaktorem i wydawcą jest Chrostowski. Kuryer Polski R. 6: 1893 w nr 263: 6 XI s. 6 zamieszcza komentarz na temat zmiany profilu politycznego Jutrzenki z demokratycznego na republikański. Dziennik Chicagoski R. 4: 1893 nr 264: 15 XI s. 2 (zob. poz. 451) podaje, że redaktorem pisma został Fr. Turajski.

Katalog Cleveland Public Library rejestruje no 17: 6 IX z R. 1: 1893 Jutrzenki podając wydawców: F. Dobrowolski, M. A. Chrostowski.

Patryota R. 5: 1894 nr 16: 16 III s. 2 (zob. poz. 696) zawiadomił o rzuceniu klątwy na pismo przez bp. Ignatiusa Fredericka Horstmanną.

Dziennik Chicagoski R. 6: 1895 nr 57: 9 III s. 2 zawiadamia o ustąpieniu Demary'ego ze stanowiska redaktora Jutrzenki i zastąpieniu go przez niezależnego ks. Strzelka (lub Stroelke).

W czasopiśmie Polak w Ameryce R. 10: 1896 w nr 46: 1 VI s. 1 (zob. poz. 707) wspomniano, że: „Anarchistyczna «Jutrzenka» w Cleveland już od paru tygodni spoczywa w grobie zapomnienia”, natomiast w nr 76: 7 VII s. 2 pisano o aresztowaniu V. Demarego, byłego redaktora Jutrzenki. Kuryer Polski R. 9: 1896 nr 238: 6 X s. 2 informuje o aresztowaniu redaktora pisma – A. Wielowiejskiego alias Pynarzewskiego.

Przewodnik Bibliograficzny 1903 nr 12 s. 282 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) rejestruje to czasopismo podając podtyt.: Organ urzędowy Zjednoczenia Polsko-Katolickiego Niepokal[anego] Serca Maryi Panny, red. A. Wielowiejski.

W pacyfistycznej Odezwie do Narodów w Ameryce zamieszczonej m.in. w Dzienniku Chicagoskim R. 26: 1915 w nr 83-86 wśród dziennikarzy popierających tę inicjatywę wymieniono A. Wielowiejskiego, wydawcę i redaktora Jutrzenki.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1893/94 s. 683, 1895 s. 604, 1896 s. 604, 1897 s. 629, 1898 s. 633, 1899 s. 639, 1900 s. 650, 1901, s. 660, 1902 s. 665, 1903, s. 671, 1904 s. 666, 1905 s. 671, 1906 s. 677, 1907 s. 686, 1908 s. 674, 1909 s. 675, 1910 s. 684, 1911 s. 713, 1912 s. 713, 1913 s. 716, 1914 s. 733, 1915 s. 742, 1916 s. 745, 1917 s. 744, 1918 s. 762 (zob. poz. 2) odnotowuje Jutrzenkę jako pismo niezależne, którego redaktorem i wydawcą od 1899 r. był A. Wielowiejski, a nakłady wynosiły: w r. 1895 – 10 tys. egz., w l. 1907-1908 – 5450 egz., w r. 1909 – 5 tys. egz., w r. 1910 – 4500 egz., w r. 1911 – 4 tys. egz., w r. 1912 – 3750 egz.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 2 s. 204 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) wymienia A. Chrostowskiego jako wydawcę. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 64 (zob. poz. 17) twierdzi, że założycielem pisma był A. Chrostowski oraz błędnie podaje, że pismo wychodziło w l. 1892-1927.

The Encyclopedia of Cleveland History. Compiled and ed. by David D[irck] Van Tassel and John J. Grabowski. Bloomington-Indianapolis 1987 s. 687 w haśle Monitor Clevelandski mylnie podaje, że w 1918 r. Jutrzenka połączyła się z Polonią w Ameryce (zob. poz. 714).

Kontynuacją pisma był Kuryer (potem Kuryer Zjednoczenia) wydawany od r. 1923.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1893 nr 25, 27, 29; 1894 nr 1, 5-6, 8-9, 11-12, 15, 22, 24-25, 36, 40-41, 43, 45, 49-50; 1895 nr 8, 15, 23-25, 31, 44, 46-47; 1896 nr 11 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu), w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1920 nr 34), w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1893 nr 6; 1894 nr 44) oraz w Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (1912 nr 13). Niekompletny egzemplarz z l. 1893-1894 zachował się także w Western Reserve Historical Society w Cleveland.

562. Kantowiak. Organ parafii św. Jana Kante-ga w Chicago. Miesięcznik. Wyd. i red. ks. [Karol] Faliński. Chicago, Ill. 1912-[?], 1918-1921.

Wychodzi od marca co najmniej do paździer-nika 1912, prawdopodobnie wznowione co naj-mniej od września 1918 do 30 I 1921. Pismo nie odnaleziono.

Dziennik Chicagoski R. 23: 1912 (zob. poz. 451) zamieścił następujące informacje o Kan-towiaku: w nr 63: 14 III s. 4 opisano zawartość nr 1 i podano, że wydaje je ks. Faliński za aprobatą pro-boszcza ks. Jana Kosińskiego; w nr 83: 6 IV s. 15 w zapowiedzi wydania nr 2 wspomniano, że ks. K. Faliński jest redaktorem pisma; w nr 89: 13 IV s. 4; nr 101: 27 IV s. 6; nr 134: 6 VI s. 4; nr 159: 6 VII s. 5; nr 190: 12 VIII s. 4; nr 212: 7 IX s. 6; nr 239: 9 X s. 5 wydrukowano opisy zawartości nr 2: kwiecień – nr 8: październik.

Informacji o piśmie z l. 1913-1917 nie odna-leziono – nie wiadomo czy wtedy wychodziło. W Dzienniku Chicagoskim R. 29: 1918 nr 274: 21 XI s. 2 poinformowano, że pisemko dwutygo-dniowe Kantowiak rozdawano w „ubiegły ponie-działek” [19 XI] ochotnikom Armii Polskiej.

Zieliński St.: Biblijografja czasopism polskich zagranicą... s. 64 (zob. poz. 17) podaje, że pismo wydawano do ok. 1916 r. Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 95 (zob. poz. 19) od-notowuje, że Kantowiak ukazywał się do r. 1914.

Iwicki J.: The First One Hundred Years... s. 216 (zob. poz. 354) twierdzi, że w marcu 1912 r. wy-szedł tylko jeden numer Kantowiaka, który miał być miesięcznikiem parafialnym założonym przez ks. J. Kosińskiego, następnie ks. Stanisław Siatka wznowił pismo jako dwutygodnik w r. 1919, nu-mery z r. 1920 były oznaczone jako R. 2, a ostatni numer wyszedł 30 I 1921 r.

563. Katolik. Czasopismo poświęcone intere-som Polaków katolików w Ameryce. Wychodzi wieczorem w poniedziałki, środy i piątki. Red. dr A[leksander] Jawornicki. Wyd. The Polish Pub[lishing] Co. of Milwaukee (Polska Spółka Wy-dawnicza w Milwaukee). Milwaukee, Wis. R. 1: 1897, R. 2: 1897/98 – R. 5: 1900/01, [R. 6: 1901?]. [Druk. Akcydensowa Katolika]. 2°.

Wychodzi od 15 I 1897 prawdopodobnie do grudnia 1901.

W R. 1: 1897 w nr 1 w stopce red. podano skład Polskiej Spółki Wydawniczej w Milwaukee: prezes Fr[anciszek] Nieżorawski, vice-prezes M[ichał] Huntowski, sekretarz Jan Kuk, kasjer Jan Szramka, red. A. Jawornicki; pod artykułem wstępnym pod-pisali się: ks. Jacek Gulski, ks. Klemens Rogoziński, ks. Wincenty Lewandowski, ks. Wilhelm Grutza, ks. Idzi Tarasiewicz, ks. J[an] F. Szukalski, ks. An-toni Prądziński [Prądzyński], ks. Paweł Szularecki, ks. Bernard [Maria Franciszek] Skulik, ks. Mie-czysław Mścisz; ostatni odnaleziony nr 41: 19 IV.

Od R. 2: 1897/98 tygodnik, rocznik obejmuje numery od połowy maja do połowy maja następ-ne-go roku; co najmniej od nr 16: 2 IX 1897 w skład Polskiej Spółki... wchodzi: prezes M. Huntowski, sekretarz J. Kuk, red. ks. dr B. M. Skulik; co naj-mniej od nr 29: 2 XII 1897 manager John Kuk, wyd. ks. W. Grutza, brak informacji o redaktorze; w nr 34 i 35 w winiecie omyłkowo podany rok 1897.

W R. 3: 1898/99 co najmniej od nr 46: 30 III 1899 brak informacji o managerze, ale nazwisko Kuk podawane w adresie do korespondencji. W R. 4: 1899/1900 w nr 2: 25 V 1899 na s. 4 informacja o możliwości wspólnej prenumeraty z tygodnikiem Źródło (zob. poz. 863). Ostatni od-naleziony nr 33: 27 XII z R. 5: 1900.

W piśmie Źródło R. 3: 1901 nr 52: 26 XII s. 1 poinformowano o przejściu Źródła i Kato-lika na własność Jana [Franciszka] Smulskiego i Sp. w Chicago.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper An-nual... 1899 s. 870, 1900 s. 880, 1901 s. 896, 1902 s. 905 (zob. poz. 2) podaje, że nakład pisma wy-nośli 1800 egz., a W. Grutza był jego redaktorem i wydawcą.

Willging E. P., Hatzfeld H.: Nineteenth Century Polish Catholic Periodical Publications... Vol. 13: 1956 No. 1/2 s. 19-20 (zob. poz. 21) twierdzą, że w R. 2 nr 1 ukazał się 15 V 1897 i odtąd pismo wychodziło co tydzień, a redaktorem został ks. B. M. Skulik; od listopada 1897 wydawcą był ks. William Grutza, a managerem i redaktorem John (Jan) Kuk. Po śmierci Grutzy w 1901 r. Katolik i Źródło zostały sprzedane Władysławowi Smul-skiemu w Chicago, ale nie kontynuowano ich wy-dawania. Kruszk W.: Historia polska w Ame-ryce T. 8 s. 14 (zob. poz. 274) informuje, że ks. W. Grutza zmarł 20 VIII 1901.

Wg: Wępsięć J.: Polish American Serial Pu-blications... s. 70 (zob. poz. 26) redaktorami byli

kolejno: A. Jawornicki (styczeń-maj 1897), ks. B. M. Skulik (1897), J. Kuk (1897), ks. William Grutza (1898-1901), a wydawcami ks. B. M. Skulik (1897), ks. William Grutza (1897-1898), The Polish Publishing Co. (1899-1901).

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (R. 1: 1897 nr 1-6, 36-41; R. 2: 1897/98 nr 16, 29-42; R. 3: 1898/99 nr 46-52; R. 4: 1899/1900 nr 1-21, 23-28, 31-36, 38, 47-52; R. 5: 1900/01 nr 1-33).

Dodatki:

1. Supplement[!] to Katolik No. 37. Protokół urzędowy ze Sejmiku III. Stow[arzyszenia] Polaków w Am[eryce]. [Milwaukee 1897] 2° ss. nlb. 1.

Dodatek do no. 37: 9 IV 1897.

564. Kazalnica Ludowa. Wychodzi co kwartał. Red. i wyd. R[ev.] H[ipolit] Oleszyński. Chicago, Ill. [R. 1]: 1909 – R. 3: 1911[?]. 2°.

Polska wersja pisma Peoples Pulpit wydawanego w jęz. angielskim przez Badaczy Pisma Świętego. Numerów z r. 1909 nie odnaleziono – informację o Peoples Pulpit w jęz. polskim i węgierskim zamieszczono w piśmie Watch Tower Vol. 30: 1909 no 21: 1 XI s. 322. Opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 2: 1 X z R. 2: 1910, numer ten zawiera tłumaczenie tekstu Charlesa Taze'a Russella pt.: Gdzie są umarli?

Łączne roczne nakłady druków w jęz. polskim wydawanych przez Badaczy Pisma Świętego, w tym Kazalnicy..., zamieszczano w Watch Tower Vol. 31: 1910 no 24: 15 XII s. 388, Vol. 32: 1911 no 24: 15 XII s. 453.

W warszawskim Słowie R. 30: 1911 nr 281: 30 IX s. 2 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2314) poinformowano o wizycie w Warszawie Oleszyńskiego, który wydaje w Chicago pismo Kazalnica Ludowa.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1910, nr 2).

Literatura:

a. Kazalnica Ludowa. *Mysł Niepodległa* 1910 nr 149 s. 1430-1431.

Recenzja nr 1 z r. 1910.

565. Kiker. Tygodnik. Wyd. Franciszek Dangel-Langowski. Toledo, Oh. 1895, nr 1-3.

Wychodzi prawdopodobnie w październiku. Pismo humorystyczne, ilustrowane, nie odnalezione.

W Ameryce T. 9: 1895 nr 41: 5 X s. 5 (zob. poz. 431) poinformowano, że Fr. Dangel-Langowski odszedł z jej redakcji w celu rozpoczęcia wydawania tygodnika Kiker, a w nr 45: 2 XI s. 5 wspomniano o kłopotach finansowych wydawnictwa. Ponadto w nr 43-44 i 46 Ameryki zamieszczano przedruki karykatur i dowcipów z Kikera.

Jutrzenka R. 3: 1895 nr 46: 13 XI s. 1 (zob. poz. 561) podaje, że Kikier[!] upadł po ukazaniu się nr 3.

566. Kłosy. Miesięcznik. Autor i wyd. W. B. Kowal. Buffalo, N. Y. R. 1: 1914, no 1-3[?]. Maszynopis powielany. 4°.

Wychodzi prawdopodobnie od stycznia co najmniej do marca. Pismo literackie. Odnaleziono no 2: luty i no 3: marzec. Okładka to rękopis powielany.

Prasa polska w Buffalo... s. 1 (zob. poz. 323) podaje, że Kłosy były drukowane na miniografie, a ich wydawca, aptekarz W. B. Kowal, „później przeniósł się do Lackawanna i kiedy ukończył «Walkę Bogów» – zwinął wydawnictwo”.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (R. 1: 1914 nr 2-3).

567. Kłosy. Miesięcznik. Chicago, Ill. 1909, nr 1-2[?].

Wychodzi prawdopodobnie od kwietnia. Pismo nie odnalezione.

O wydaniu nr 1 poinformowała Zgoda (Wydanie dla niewiast) R. 28: 1909 nr 15: 15 IV s. 2 (zob. poz. 855), w której podano podtyt.: Miesięcznik ilustrowany poświęcony sprawom narodowo społecznym. Bicz Boży R. 1: 1909 w nr 9: 25 IV na s. 6 (zob. poz. 437) zamieścił reklamę: Kłosy. Miesięcznik ilustrowany, popularno-naukowy, społeczny i literacki. Wychodzi pierwszego każdego miesiąca w Chicago i zawiera 16 stron druku; w nr 16: 13 VI na s. 2 wspomniął o wydaniu nr 2 Kłosów oraz podał nazwę wydawnictwa: „Kłosy” Publishing Co.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 85 (zob. poz. 17) podaje, że pismo

wychodziło w jęz. polskim i angielskim, a jego egzemplarz znajdował się w Bibl. Rapperswilskiej.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 95 (zob. poz. 19) oraz Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 71 (zob. poz. 26) twierdzą, że redaktorem i wydawcą Kłósów był Nikodem K. Złotnicki.

568. Kolec Głogu. Chicago 1891. Rękopis.

Pismo nie odnalezione.

Wspomniano o nim w Reformie R. 1: 1891/1892 w nr 20: 12 XII na s. 4. (zob. poz. 759). Była to rękopiśmienna gazetka reklamowa rozpowszechniana przez pana S., agenta wódek i win w Chicago.

569. Komar. Pismo ilustrowane humorystyczno-satyryczne. Wychodzi 1-go i 15-go każdego miesiąca. [Red.] S[zczęsny] Zahajkiewicz. Chicago R. 1: 1900 – R. 3: 1902[?]. 4°.

Wychodzi od 15 V 1900 co najmniej do stycznia 1902.

Odnaleziono jedynie nr 1 dat. 15 V z r. 1900, w numerze tym w adresie redakcji podano nazwisko S. Zahajkiewicza. W Kuryerze Polskim R. 13: 1900 nr 145: 19 VI s. 4 (zob. poz. 610) podano, że pismo jest tygodnikiem. O wydaniu nr 3 z ozdobnym nagłówkiem autorstwa Tadeusza Żukotyńskiego wspomniano w Narodzie Polskim R. 4: 1900 nr 25: 20 VI s. 8 (zob. poz. 636).

Wiarus R. 16: 1901 nr 32: 8 VIII s. 1 (zob. poz. 835) zawiadomił, że Komar zmienił tytuł na Pszczółka i będzie wychodził tylko dwa razy na miesiąc. W Dzienniku Chicagoskim R. 12: 1901 nr 79: 3 IV s. 2 (zob. poz. 451) wspomniano o dołączeniu na okaz jednego numeru Komara, natomiast w reklamie zamieszczonej od nr 181: 3 VIII do nr 267: 15 XI podano: Pszczółka. Pismo ilustrowane humorystyczne i naukowe. Wychodzi 1-go i 15-go każdego miesiąca, [wyd.] The Bee Publishing Co. Ameryka T. 15: 1901 nr 51: 21 XII s. 5 (zob. poz. 431) poinformowała, że Pszczółka drukowana jest w Dzienniku Chicagoskim nakładem Stanisława Sz wajkarta i [Juliana] Szczepańskiego oraz że pismo ma 250 prenumeratorów, składa się z samych przedruków i jest „obliczone wyłącznie na ogłoszenia”.

Dziennik Chicagoski R. 13: 1902 nr 15: 18 I s. 4 odnotował ukazanie się nr 2 z R. 3 Pszczółki i prze-

drukował zamieszczony w nim wiersz autorstwa ks. Wacława Kruszki. Gazeta Kaliska R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) zarejestrowała Pszczółkę wśród pism tygodniowych „istniejących obecnie” z 1900 abonentami.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1904 s. 151 (zob. poz. 2) rejestruje tygodnik humorystyczny Pszczółka wydawany we środy w Chicago przez Bee Publishing Co. Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1903 s. 173, 1905 s. 167 (zob. poz. 1) odnotowuje Pszczółkę jako tygodnik wychodzący w poniedziałki.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 30 (zob. poz. 278) twierdzi, że S. Zahajkiewicz był redaktorem i wydawcą Komara, który został założony i upadł w r. 1900. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 66 (zob. poz. 17) podaje, że Komar wychodził w l. 1900-1901. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 71, 134 (zob. poz. 26) odnotowuje Komara z l. 1900-1901? i Pszczółkę z l. 1904-1905.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (R. 1: 1900 nr 1) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

570. *Kometa. Cleveland, Oh. 1913-1914.

Pismo nie odnalezione. Najprawdopodobniej jest to mylnie odnotowany tygodnik Kometa. Cleveland-Toledo 1917-1920 (zob. poz. 896).

Pismo humorystyczne Kometa z l. 1913-1914 odnotowują Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 36 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 66 (zob. poz. 17) – autorzy ci nie rejestrują Komety z l. 1917-1920. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 72 (zob. poz. 26) rejestruje zarówno tygodnik Kometa z l. 1913-1914 (na podstawie St. Osady), jak i tygodnik Kometa z l. 1917-1920, przy którym podaje, że był kontynuacją tego pierwszego tytułu.

571. Kościół Reformacyjny. (Polish Reform Church). Miesięcznik. Red. i wyd. ks. Edw[ard] Krynicki. Chicago, Ill. 1910-1911?

Pismo nie odnalezione, odnotowuje je jedynie Bibliography of Foreign Language Newspapers...

s. 95 (zob. poz. 19), a za nią Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 73 (zob. poz. 26). Być może była to próba wznowienia pisma Kościół Reformacyjny w Ameryce (zob. poz. 572).

572. Kościół Reformacyjny w Ameryce. Czasopismo dla polskich ewangelików w Ameryce. Wychodzi co 3 tygodnie. [Wychodzi nieregularnie]. Wyd. ks. F[ranciszek] Sattelmeir, red. ks. S[tanisław] Młotkowski. Chicago, Ill. – Scranton, Pa. R. 1: 1906/07, R. 2: 1908 – R.(Vol.) 3: 1909. 4°.

Wychodzi od 23 XII 1906 do grudnia 1909. Podtyt. zamieszczony w stopce red.

W R. 1: 1906/07 w no 1 m. wyd. Chicago, Ill., błędnie napisano nazwisko redaktora: Młotowski; od no 2: 15 I m. wyd. Scranton, Pa.; od no 3: 5 II motta: „Chrześcianina serce na różach chodzi. Jak Bóg je przez krzyż i ucisk wodzi.”; „Bądź czujny, a utwierdź innych, którzy umrzeć mają” Objaw[ienie] Św. Jana 3,2, tyt. także w jęz. angielskim: The Church of the Reformation; w no 5: 22 III m. wyd. Chicago, Ill., obok miejsca wydania w wnieście: Scranton Edition, od tego numeru brak informacji o wydawcy i redaktorze w jęz. polskim, w jęz. angielskim: Manager: F. Sattelmeir, Editor: Rev. S. Młotkowski; od no 6: 12 IV m. wyd. Scranton, Pa., brak informacji o wydawcy i redaktorze w jęz. polskim i angielskim; w no 7: 12 VI red. Rev. C. Mikulski; od no 8: 28 VI miesięcznik, na s. 7 poinformowano, że redakcję objął ks. K[azimierz] Mikulski; od no 10: 3 IX m. wyd. Scranton, Pa. & Chicago, Ill., red. ks. S. Młotkowski, w numerze tym zamieszczono informację, że czasopismo „przechodzi na własność polskiego Ministerium Synodu Misuryjskiego, to znaczy, że odtąd wydawnictwo znajdować się będzie nie w rękę jednego [ks. F. Sattelmeyra], a raczej w rękę wszystkich w naszej gazecie wymienionych Księżzy Pastorów, należących do Misuryjskiego Synodu”; no 12 dat. styczni[!] 1907.

W R.(Vol.) 2: 1908 w no 1 powiadomiono, że druk pisma objęła „znana drukarnia w Chicago”; w no 5 podano, że z powodu choroby redaktor wyjeżdża do Minnesoty, ale czasopismo nadal będzie wychodzić dzięki pomocy J. Wieczorkiewicza; no 7/8 ukazał się jako numer podwójny.

W R.(Vol.) 3: 1909 no 6/7 ukazał się jako numer podwójny; w no 11 poinformowano, że numer

grudniowy będzie ostatnim z powodu kłopotów finansowych.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1906 no 1; 1907 no 2-12; 1908 no 1-10, 12; 1909 no 1, 3-7, 11, 12).

Literatura:

a. Nowe pismo ewangelicko-polskie w Ameryce Północnej. *Zwiastun Ewangeliczny* R. 10: 1907 nr 4 s. 112-113.
Przedruk: *Przyjaciel Ludu* R. 23: 1907 nr 9 s. 69-70.

573. Kościuszeko. Gazetka dla sierot polskich w Ameryce. Wychodzi co poniedziałek. Red. Hieronim Derdowski. Winona, Minn. [R. 1:] 1889 – [R. 4:] 1892.

Wychodzi od 7 I 1889 co najmniej do października 1892, początkowo jako dodatek do Wiarusa (zob. poz. 835), a od nr 6 z 1889 jako pismo samodzielne. Opis główny wg reklamy zamieszczonej w Wiarusie R. 4: 1889 nr 3: 17 I s. 8.

W r. 1891 co najmniej od nr 14: 5 IV tyt.: Katolik. Gazetka... wychodzi co niedziela, motto: Módl się i pracuj, wyd. i red. H. Derdowski, liczbowanie rocznika: R. 3; co najmniej od nr 20: 26 IV nadtyt.: Supplement to „Wiarus” Nr..., w numerze tym brak stopki red.

Z r. 1892 odnaleziono dwa nieliczbowane numery Katolika dodane do nr 25: 23 VI i nr 41: 13 X Wiarusa; w numerze dodanym do nr 25 w stopce red. inny podtytuł: Nadzwyczajny bezpłatny dodatek do Wiarusa dla abonentów opłacających tę gazetę naprzód.

Wiarus R. 3: 1888 nr 52: 27 XII s. 4 zapowiedział, że Kościuszeko będzie „małą gazetką patriotyczną, w formacie pism ludowych europejskich”, a w nr 6: 7 II s. 1 zawiadomił o „odłączeniu” się Kościuszki od Wiarusa. Ostatnia odnaleziona wzmianka o tym tygodniku pochodzi z Wiarusa R. 8: 1893 nr 2: 12 I s. 1.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 2 s. 323 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) odnotowuje to pismo z podtyt.: Czasopismo dla młodzieży oraz z latami wychodzenia: 1889-1890. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 73 (zob. poz. 26) podaje, że pismo wychodziło od 20 I 1889 do 1891 r. i było literackim magazynem katolickim dla młodzieży. Kruszkowa W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 55 (zob. poz. 274), a za

nim inne bibliografie i opracowania, twierdzi, że Kościuszko upadł w 1891 r. oraz był poświęcony beletryście i głównie przeznaczony dla młodzieży. Wg: Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 67 (zob. poz. 17) egzemplarz pisma znajdował się w Bibl. Rapperswilskiej.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Library of Congress (1891 nr 14-15, 20; 1892 dwa nieliczbowane numery).

574. Kraj. Tygodnik Ilustrowany. The Polish Weekly Illustrated Magazine. Wychodzi w każdą sobotę. Red. i wyd. J[ózef] S[zlenker] Drzewiecki. New York 1912, nr 1-8. 4°.

Wychodzi od 6 VII do 31 VIII.

Dziennik dla Wszystkich R. 6: 1912 nr 170: 22 VI s. 4 (tytuł pierwotny: Polak Amerykański zob. poz. 706) poinformował, że wydanie Kraju poprzedził prospekt, w którym zapowiadano, że pismo zacznie wychodzić od czerwca pod hasłem „Bóg i Ojczyzna” oraz deklarowano, że wydawcy „stać będą wiernie przy zasadach Kościoła Katolickiego. Wiarę naszą uważać za skarb najdroższy, którego bronić będą według sił i możliwości. Polakami są i będą, Polska to ich Matka, Świętość, Duma. Ziemia Ojczyzna zroszona krwią i potem setek pokoleń, to ich ziemia obiecana, – to Pani ich myśli i serc”.

Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 67 (zob. poz. 17) twierdzi, że Kraj wychodził ok. r. 1908, jego wydawcą był Józef Szlenker Drzewiecki, a redaktorem – I. Morawski. Wępień J.: *Polish American Serial Publications...* s. 74 (zob. poz. 26) przypuszcza, że pismo wychodziło do r. 1913.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

Literatura:

a. S.: Kraj. Tygodnik Ilustrowany. *Przegląd Polsko-Amerykański* R. 2: 1912 z. 2 s. 184-185.

575. Kronika. Newark, N. J. [R. 1: 1908] – R. 40: 1948.

Wychodzi prawdopodobnie od 1908 do 31 XII 1948. Numerów z l. 1908-1918 nie odnaleziono.

The Sun. New York Vol. 76: 1909 nr 193: 12 III s. 12 oraz Perth Amboy Evening News 1909

nr z 12 III s. 1 podały, że w związku z morderstwem ks. Erasmusa Ansiona aresztowano managera Kroniki z Newark, Thaddeusa B. Leszczyńskiego. *Dziennik Chicagoski* R. 20: 1909 nr 201: 27 VIII s. 5 (zob. poz. 451) poinformował o ustąpieniu ze stanowiska redaktora Kroniki, Wojciecha S. Tarki. Wydawany w Nowym Jorku tygodnik *Czas* R. 5: 1909 nr 47: 19 XI s. 2 (zob. poz. 446) podaje za *Dziennikiem Związkowym Zgoda* (zob. poz. 462), że pierwszym redaktorem Kroniki był W. Tarka, następnie Pochocki, a po nim stanowisko objął Władysław [J.] Koniuszewski.

Głos Polek R. 2: 1911 nr 16: 20 IV s. 8 (zob. poz. 513) zawiadomił, że pismo tygodniowe *Kronika* redagowane przez Wł. Koniuszewskiego „upadło podcięte niedoborem finansowym, spowodowanym brakiem poparcia u 20 tysięcy Polaków w Newark, którzy jednego pisma dla siebie utrzymać nie chcieli”.

Czas R. 9: 1913 w nr 37: 12 IX na s. 5 podał, że *Kronika* została organem Związku Wojsk Polskich [w Północnej Ameryce]. Z kolei w *Straży* R. 19: 1915 nr 38: 23 IX s. 10 (zob. poz. 785) wspomniano, że pismo przestało być oficjalnym organem tej organizacji.

Wiadomości Codzienne R. 3: 1918 nr 22: 30 I s. 1 (zob. poz. 964) wspomniały o procesie redaktora *Kroniki*, [Aleksandra J.] Piekutowskiego, z ks. Knapkiem.

W pierwszym odnalezionym no 43: 28 V z R. 14: 1921 w stopce red. podtyt.: *Niezależne pismo, częstotliwość: Wychodzi w każdą środę i sobotę*, wyd. *Kronika Publishing Co.*, format 2°, w winiecie podano, że pismo założono w r. 1907. W r. 1930 w no 51: 19 XII w winiecie informacja, że *Kronika* powstała w r. 1908.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1910 s. 557, 1911 s. 580, 1912 s. 580, 1913 s. 584, 1914 s. 594, 1915 s. 602, 1916 s. 605, 1917 s. 601, 1918 s. 614 (zob. poz. 2) odnotowuje *Kronikę* jako apolityczny tygodnik wychodzący od 1908 r. (w l. 1910-1915 w czwartki, a w l. 1916-1918 w piątki), o formacie 19,5-22 cale, wydawany w l. 1910-1912 przez *Polish Publishing Co.*, w l. 1913-1914 przez *Charlesa J. Praiznera*, a w l. 1915-1918 przez *Kronika Publishing Co.*, redagowany w r. 1918 przez *A. J. Piekutowskiego*, oraz podaje następujące informacje o nakładzie: w r. 1911 – 2350 egz., w l. 1912-1914 – 2300 egz., w r. 1915 – 6500 egz.,

w l. 1916-1917 – 13250 egz., w r. 1918 – 14750 egz.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 33 (zob. poz. 278) błędnie twierdzi, że pismo wychodziło od r. 1907. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 74 (zob. poz. 26) podaje, że wydawcami pisma byli: w l. 1908-1912 i 1914-1916 Polish Publishing Co., w r. 1913 Karol J. Prazizner, a w l. 1917-1948 Kronika Publishing Co.

Opis na podstawie wyżej wymienionych wzmianek oraz autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (niekompletne roczniki z l. 1921, 1930-1931).

576. Kronika. Miesięcznik poświęcony sprawom polsko-katol[ickiego] ludu w Północnej Ameryce. Wyd. parafia św. Władysława, red. Zegota Ostoja, sekretarz Romuald Ostaszewski, zarządca Wal[demar] Rusiewicz. Natrona, Pa. 1910-1911[?].

Wychodzi od lutego 1910 co najmniej do grudnia 1911. Opis główny na podstawie jedyne odnalezionego nieliczbowanego numeru z grudnia 1911 r., w numerze tym w adresie do korespondencji podano nazwisko ks. Ign[acego] Ostaszewskiego, a pod winiętą angielską nazwę wydawnictwa: Chronicle Publishing Co. Natrona, Pa.

Informację o wydaniu przez ks. I. Ostaszewskiego nr 1 Kroniki wraz z omówieniem jej zawartości podał *Naród Polski* R. 14: 1910 nr 9: 2 III s. 2 (zob. poz. 636), w którym podkreślono: „Z słowa wstępnego dowiadujemy się, że «Kronika» ma być podwaliną pod przyszły «Dziennik Polski» dla Polaków w okolicach Pittsburga, a celem jej jest omawianie spraw parafialnych i budzenie ducha narodowego pośród Polonii natronskiej i podnoszenia polskiego handlu i przemysłu”.

W *Dzienniku Chicagskim* R. 22: 1911 nr 40: 17 II s. 4 (zob. poz. 451) oraz w *Narodzie Polskim* R. 15: 1911 nr 8: 22 II s. 5 zamieszczono polemiki z artykułem I. Ostaszewskiego wydrukowanym w nr 13 Kroniki dotyczącym rzekomych defraudacji w Zjednoczeniu Polskim Rzymsko-Katolickim.

Naród Polski R. 15: 1911 nr 12: 22 III s. 4 zawiadomił, że I. Ostaszewski jest prezesem niedawno utworzonej Polskiej Spółki Wydawniczej i Drukarskiej w Pittsburgu, która od 5 IV zacznie wydawać dziennik pt.: *Kurier Pittsburski* – być może była to próba realizacji zapowiedzi z nr 1

Kroniki, ale planów tych najprawdopodobniej nie zrealizowano.

Większość bibliografii, np. Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 68 (zob. poz. 17) twierdzi, że *Kronika* wychodziła w l. 1898-1902.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego (nieliczbowany numer z grudnia 1911) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

577. Kronika. Rocznik poświęcony sprawom polsko-katolickiego ludu w Północnej Ameryce. The „Almanac” Publishing Co. Publishers of the Polish Calendar „Kronika”, wyd. parafia św. Józefa, red. Zegota Ostoja, zarządca Jan (John) Wolak. Everson, Pa. 1912, z. 1. Drukiem *Dziennika Chicagskiego*, Chicago, Ill. 8°.

Tyt. okładowy: *Kronika Parafii Św. Józefa* w Everson, Pa./ „Almanac”. The Calendar of St. Joseph R[oman] C[atholic] Congregation Everson, Pa.

W wiececie informacja, że korespondencje należy kierować do ks. Ignacego Ostaszewskiego, proboszcza parafii.

Opis na podstawie autopsji jedyne odnalezionego z. 1 dat. grudeń 1912 znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (w katalogu odnotowany jako kalendarz). W egzemplarzu tym współoprawiono również (nie wiadomo kiedy to nastąpiło) wydany w Techny, Ill. Kalendarz Św. Michała na rok Pański 1913 (zob. poz. 1016) – przez to Chojnacki Wł., Chojnacki W.: *Bibliografia kalendarzy polonijnych...* s. 194 (zob. poz. 38) rejestrują ten egzemplarz jako kalendarz pt.: „Almanac”. The Calendar of St. Joseph R. C. Congregation (1913). *Kronika Parafii Św. Józefa* w Everson, Pa.

578. *Kronika Niedzielną*. Tygodnik. Wyd. Józef [K.] Zawisza, J. Rybski. Chicago, Ill. 1902-1904.

Wychodzi od marca 1902 do maja 1904. Pismo nie odnaleziono.

O rozpoczęciu wydawania pisma poinformowała *Ameryka* T. 16: 1902 nr 11: 15 III s. 5 (zob. poz. 431). W *Dzienniku Chicagskim* R. 13: 1902

nr 60: 12 III s. 4 (zob. poz. 451) wspomniano, że do redakcji nadesłano nr 2 Kroniki... i odnotowano inną wersję nazwiska jednego z wydawców – J. Rybacki, z kolei w nr 171: 23 VII na s. 8 podkreślono, że jest to pismo oddane „„duszą i ciałem» biskopiej[!] «niezależności»”.

Kuryer Polski R. 15: 1902 nr 43: 21 II s. 1 (zob. poz. 610) podał, że będący w druku numer Kroniki... składa się z „matryc” Dziennika Narodowego (zob. poz. 454), a adres redakcji jest taki sam jak Reformy (zob. poz. 758), natomiast w nr 247: 18 X na s. 7 zawiadomił, że ukazał się nr 33 Kroniki..., a jej wydawcą i redaktorem jest Zawisza, który z uwagi na to, że jego pismo nie uzyskało debitu pocztowego, musi je też osobiście roznieść czytelnikom.

O upadku Kroniki..., prawdopodobnie z braku prenumeratorów, zawiadomiła Ameryka-Echo R. 17: 1904 nr 20: 14 V s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka).

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 95 (zob. poz. 19), Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 49 (zob. poz. 17) oraz Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 74 (zob. poz. 26) twierdzą, że Kronika... wychodziła jedynie w r. 1903. Dodatkowo Bibliography of Foreign Language Newspapers... i J. Wępsięć informują, że pismo było organem Kościoła Reformowanego oraz błędnie podają inicjał imienia redaktora – B. Zawisza.

579. Kronika Parafii Św. Stanisława, B[iskupa] M[ęczennika]. [Rocznik?]. Red. odp. ks. K[azimierz] Smogór. Steubenville, Oh. 1905-1928, Z. 26: 1929 – Z. 37: 1940[?]. Drukiem Pittsburghczanina, Pittsburgh, Pa. 8°.

Zeszytów z l. 1905-1918 nie odnaleziono, opis główny na podstawie Z. 26: 1929; zawiera także sprawozdanie parafii za rok poprzedni. Na okładce tyt.: Kronika Parafii Św. Stanisława, B. M. w Steubenville, Ohio za rok Pański... [w wykropkowanym miejscu podano rok, za który jest sprawozdanie].

Na liście składek na Polską Radę Narodową ogłoszonej w Dzienniku Chicagoskim R. 28: 1917 nr 68: 21 III s. 2 (zob. poz. 451) odnotowano 20 dolarów ze sprzedaży pisma parafialnego Kronika nadesłane przez ks. K. Smogóra.

Kronikę... jako pismo założone w r. 1905 przez ks. K. Smogóra (proboszcza parafii od 1 VII 1905)

rejestruje Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 32 (zob. poz. 278), a za nim m.in. Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 69 (zob. poz. 17) i Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 143-144 (zob. poz. 26). Dodatkowo Osada podkreślił, że pismo to wychodziło co miesiąc i nie było rozsyłane przez pocztę.

W artykule A. Paczkowskiego: Prasa polska na obczyźnie... W: Prasa polska w latach 1864-1918 s. 241 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 584) odnotowano, że był to pierwszy polski miesięcznik parafialny w Stanach Zjednoczonych.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1929-1930, 1937, 1939-1940).

580. *Kronika Parafii Św. Wojciecha. Miesięcznik. Philadelphia, Pa. 1908.

Buletyn parafialny.

Kronikę... rejestruje Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 140 (zob. poz. 26), który podaje, że numer za lipiec zachował się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago (informacji tej nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzonych w tamtejszym archiwum kwerend).

581. *Kronika Tygodniowa Parafii Św. Stanisława B[iskupa] i M[ęczennika]. Miesięcznik. Cleveland, Oh. 1908-1916?

Pismo nie odnaleziono, rejestruje je jedynie Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 142 (zob. poz. 26), który podaje, że jego kontynuacją jest Miesięcznik Parafii Św. Stanisława (zob. poz. 906).

582. Kropidło. Tygodnik. Red. Stanisław Ślisz, wyd. Spółka Wydawnictwa Polskiego. Chicago, Ill. R. 1: 1887/88, [R. 2]: 1888[?]. [Druk. Kropidła. 2°].

Wychodzi od czerwca 1887 prawdopodobnie do końca października 1888. Pismo nie odnaleziono, organ ks. zmartwychwstańców związany ze Zjednoczeniem Polskim Rzymsko-Katolickim.

O rozpoczęciu wydawania pisma poinformował m.in. Polak w Ameryce R. 1: 1887/88 nr 27: 1 VII 1887 s. 2 (zob. poz. 707).

Lwowski dwutygodnik Bonus Pastor R. 9: 1887 nr 14: 26 VII s. 123 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 579) podaje, że Kropidło zaczęło wychodzić równoległe do Wiary i Ojczyzny (zob. poz. 833), ponieważ to drugie nie było pismem przeznaczonym do prowadzenia sporów z innymi gazetami. Gazeta Narodowa R. 26: 1887 nr 204: 7 IX s. 3 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 877) twierdzi, że Kropidło miało podtyt.: Pismo poświęcone obronie spraw katolickich-polskich, a szczególnie obronie i interesom towarzystw katolicko-polskich oraz było przeznaczone do polemik z innymi gazetami wychodzącymi w Ameryce, takimi jak Krytyka (zob. poz. 583), Zgoda (zob. poz. 854) czy Wiarus (zob. poz. 835). Warszawskie pismo Przegląd Tygodniowy Życia Społecznego, Literatury i Sztuk Pięknych R. 23: 1888 nr 3: 15 I s. 45 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2130) zawiadamia, że Wiara i Ojczyzna była dodawana do Kropidła wydawanego w Chicago kosztem księży [Wincentego Michała i Józefa] Barzyńskich.

O obłożeniu przez cenzora Związku Narodowego Polskiego aresztem drukami Kropidła i Wiary i Ojczyzny oraz o mającym się odbyć procesie sądowym przeciwko spółce akcyjnej Kropidła informowano w Wiarusie R. 3: 1888 nr 14: 5 IV s. 4, nr 16: 19 IV s. 7 oraz Zgodzie R. 7: 1888 nr 15: 11 IV s. 4; w tych pismach wymieniono także 27 akcjonariuszy tej spółki – największymi akcjonariuszami byli ks. W. Barzyński i ks. Jan Radziejewski, a jej dyrektorami: ks. Klemens Rogoziński i ks. Walenty Czyżewski.

W felietonie Konstantego Domagalskiego (pseud. Cyrulik) pt.: Bakcyle na „Wiązanie” zamieszczonym w Zgodzie R. 7: 1888 nr 26: 27 VI s. 4 omówiono R. 1 Kropidła liczący 52 numery; w nr 42: 17 X na s. 1 poinformowano o nr 16 Kropidła, w którym zapowiadało ono „swoją solenną pogrzeb” na 1 XI; natomiast w nr 43: 24 X na s. 1 wspomniano jeszcze o nr 17 Kropidła z r. 1888, w którym „srodze się gniewa” ono na Zgodę, „że szaleje z radości nad zgonem «uczonogo i katolickiego» organu”. Wiarus R. 3: 1888 nr 43: 25 X s. 4 podaje, że współpracownikiem Kropidła był Tomasz Łobarzewski.

W korespondencji od Edwarda Przewóskego (pseud. Kapral) zamieszczonej w petersburskim Kraju R. 7: 1888 nr 45: 16 XI s. 10 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5041) powia-

domiono o postanowieniu sejmu Zjednoczenia... w Detroit, na mocy którego od 1 XI Kropidło przestanie wychodzić jako samodzielne tygodniowe pismo i zostanie przekształcone w nieperiodyczny dodatek do Wiary i Ojczyzny.

Zgoda R. 8: 1889 nr 13: 27 III na s. 1 wspomina, że pismo wychodziło 15 miesięcy i skończyło z 5 tys. dolarów deficytu.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1888 s. 86 (zob. poz. 2) podaje, że Kropidło wychodziło w piątki, zarządcą pisma był K[siądz] W. Barzyński i miało ono format 34 cale.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 2 s. 369 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) rejestruje podtyt.: Pismo poświęcone obronie spraw katolickich-polskich, a szczególnie obronie i interesom towarzystw katolicko-polskich oraz informuje, że pismo zaczęło wychodzić 24 VI 1887, w r. 1889 ukazał się R. 3, którego wydawcą był J. Radziejewski, a współpracownikiem T. Łobarzewski.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 18 (zob. poz. 274) błędnie twierdzi, że pismo zamknięto 22 VI 1888. Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 95 (zob. poz. 19) mylnie podaje, że Kropidło wychodziło od 24 I 1887 do 22 VI 1888. Wepsień J.: Polish American Serial Publications... s. 75 (zob. poz. 26) błędnie informuje, że pismo wychodziło od 20 VI 1887 do 22 VI 1888.

583. Krytyka. Wychodzi co sobotę. Wyd. M[ichał] Kruszką. Milwaukee, Wis. R. 1: 1885/86, 1887-1888. Druk. „Krytyki”. [4°].

Wychodzi od 7 XI 1885 prawdopodobnie do maja 1888. Kontynuacja Tygodnika Anonsowego (zob. poz. 808). W stopce red. informacja: Pismo polityczne naukowe i ekonomiczne, poświęcone interesom polskim w Ameryce.

W r. 1885 wydano nr 1-9; w nr 1 poinformowano, że numer ten został rozesłany jako okazowy. W r. 1886 wyszły co najmniej nr 10-52; od nr 10 w stopce red. informacja: Pismo postępowe, polityczne, naukowe i ekonomiczne, format 2°; od nr 20 właściciele Kruszką & [B. W.] Nowicki, red. i wyd. M. Kruszką; nr 22 wyszedł w dwóch wydaniach; od nr 28 informacja w winiecie: Pismo postępowe, poświęcone interesom polskim, szczególnie interesom robotników polskich w Ameryce,

brak informacji o wydawcy; od nr 31 brak informacji o właścicielach; w nr 34 na s. 2 poinformowano, że 4 VI spółka Kruszką & Nowicki została rozwiązana i M. Kruszką jest wyłącznym właścicielem pisma i drukarni; od nr 35 właściciel M. Kruszką; co najmniej od nr 52: 30 X właściciel i wyd. M. Kruszką, red. [Antoni Alfred Paryski] A. Parysso [pseud.], informacja w stopce red.: *Gazeta tygodniowa, poświęcona sprawom robotników polskich w Ameryce, nauce, przemysłowi i wiadomościom politycznym.*

Polak w Ameryce R. 1: 1887/88 nr 42: 23 VIII 1887 s. 2 (zob. poz. 707) poinformował, że *Krytyka* ma zmniejszyć format, ale zwiększyć częstotliwość („wychodzić będzie parę razy na tydzień”) i ma przejść na własność akcjonariuszy.

W korespondencji nadesłanej do wychodzącej w Toledo *Gwiazdy* R. 2: 1889 nr 30: 13 IV s. 1 (zob. poz. 541) podano, że do upadku *Krytyki* doprowadziły „knowania pana Andrzeja Boncla i jego szajki pijackiej”, przez które A. Paryski wystąpił z redakcji, a M. Kruszką sprzedał gazetę spółce akcyjnej, która doprowadziła ją do ruiny oraz podkreślono: „Że *Krytyka* miała poparcie od ogółu, to dowodzi najlepiej to, że sześć razy była powiększana, a w niespełna dwóch latach swego istnienia liczyła już kilka tysięcy czytelników”.

W *Kuryerze Polskim* R. 12: 1899 nr 260: 2 XI s. 6 (zob. poz. 610) wspomniano, że po trzech miesiącach istnienia *Krytyka* miała 400 abonentów, a po roku – 1500 abonentów; w R. 13: 1900 w nr 149: 23 VI cz. 2 s. 4 wydrukowano wspomnienia M. Kruszką, który twierdził, że będąc wydawcą *Krytyki* rozpoczął wydawanie gazety codziennej w Milwaukee pt.: *Dziennik Polski* (zob. poz. 456) – związane z tym problemy finansowe i personalne doprowadziły oba pisma do upadku.

Nagiel H.: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce...* s. 76 (zob. poz. 297) podaje, że *Krytyka* w r. 1886 trzykrotnie zwiększała format, pierwszym zatrudnionym przez Kruszką redaktorem był zecer Nowicki, który współpracował przy piśmie przez dwa miesiące, następnie przez pięć miesięcy redaktorem był A. Parysso, a w r. 1887 funkcję tę pełnili kolejno S[tanisław] Ślisz i Fr[anciszek] H[ieronim] Jabłoński; *Krytyka* upadła w maju 1888 r. z powodu problemów finansowych.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska w Ameryce...* s. 21 (zob. poz. 278) mylnie twierdzi, że *Krytyka* upadła w r. 1886. Zieliński St.: *Biblijo-*

grafia czasopism polskich zagranicą... s. 72 (zob. poz. 17) rejestruje dodatkowo pismo *Kurjer Polski*. Milwaukee 1885-1886 – najprawdopodobniej jest to błędnie odnotowana *Krytyka*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Milwaukee Public Library (R. 1: 1885/86 nr 1-49, 52).

Dodatki:

1. [Dodatek powieściowy]. [Milwaukee, Wis. 1885-1886]. Dodatek nie odnaleziony, informację o nim zamieszczono w nr 14: 6 II, w którym podano, że zawiera wydaną w od-cinkach powieść pt.: *Bratobójca*.

2. *Krytyka*. Dodatek. Supplement. Milwaukee, Wis. 1886 ss. nlb. 2.

Dodatek do nr 49: 9 X, którego treść kontynuuje.

584. *Kukuryku*. Tygodnik. Red. Henryk Nagiel i dr Julian Czupka, wyd. Michał Józef Sadowski. Buffalo, N. Y. 1889-1891[?]. [2°].

Wychodzi od 2 XII 1889 do końca 1890, być może wznowione w 1891. Pismo humorystyczne, nie odnalezione.

Ameryka T. 4: 1890 nr 11: 15 III s. 1 (zob. poz. 431) wydrukowała sprostowanie podpisane: H. Nagiel, redaktor *Echa* i *Kukuryku*. Przegląd Literacki. Dodatek do *Kraju* nr 37: 14(26) X 1890 s. 15 (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 5308) określił *Kukuryku* jako pismo „satyryczno-humorystyczne”, którego redaktorem był H. Nagiel.

Dziennik Chicagoski R. 5: 1894 nr 119: 23 V s. 4 (zob. poz. 451) poinformował, że w l. 1889-1890 „nowojorskim” współpracownikiem pisma był Julian Czupka, a w dodatku do nr 122: 26 V 1894 na s. 1 podał: „W końcu roku 1889, gdy «Bocian» [Zygmunta] Słupskiego zmarł na anemię, Sadowski postanowił wydać nowe, trzecie z kolei w Ameryce piśmko humorystyczne p.t. «*Kukuryku*». Nagiel, jakkolwiek nie podpisany, redagował to piśmko przy pomocy dra Czupki. Pierwszy numer gazetki wyszedł d. 2 grudnia 1889. [...] wychodziło regularnie do chwili, dopóki H. N. był redaktorem «*Echa*». Potem ukazywało się jeszcze od czasu do czasu, aż z końcem roku 1890 ustało zupełnie”;

W *Wiarusie* R. 6: 1891 nr 7: 12 II s. 5 (zob. poz. 835) wspomniano o wznowieniu *Kukuryku* przez Pankiewiczza-Sadowskiego. Gerasik J.: *Pierwsze polonijne „wesołe gazetki”...* s. 24, przypis 109 (zob. poz. 427) uznaje tę wzmiankę z *Wiarusa* za odosobnioną i przez to mało wiarygodną.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1890 s. 478 (zob. poz. 2) podaje, że pismo było niezależne, ukazywało się w poniedziałki, a jego redaktorem i wydawcą był M. J. Sadowski.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900 T. 2 s. 391 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) odnotowuje Kukuryku jako pismo humorystyczne z ilustracjami, wymienia daty numerów: nr 7: 16 I 1890 i nr 21: 21 IV 1890 oraz informuje, że wychodziło wraz z czasopismem Echo. Wg: Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 69 (zob. poz. 17) redakcją pisma zajmował się także [Nikodem K.] Złotnicki.

Echo. Buffalo 1889-1902 zob. poz. 468, Bo-cian. Buffalo 1889 zob. poz. 438.

585. Kumoszka. Tygodnik. Wyd. i red. [Kazimierz] Motykowski. Chicago, Ill. 1906-1919[?].

Wychodzi prawdopodobnie od maja 1906 do 1919. Pismo nie odnalezione.

O wydaniu Kumoszki poinformował m.in. Naród Polski R. 10: 1906 nr 20: 16 V s. 4 (zob. poz. 636), który podał również, że jest to pismo „humorystyczno-inseratowe” stawiające sobie za cel popieranie handlu polskiego, natomiast w nr 45: 7 XI wspomniał, że pismo to było rozdawane przed kościołami, a z jego treści wynika, że „wydała ten nakład partya republikańska”. Wielkopolanin R. 8: 1906 nr 22: 31 V s. 4 (zob. poz. 842) wspomniał, że do jego redakcji nadesłano nr 4 pisma. W reklamie zamieszczonej w Zgodzie R. 25: 1906 nr 47: 22 XI (wyd. dla mężczyzn) s. 22 (zob. poz. 854) podano, że Kumoszka ma 10 tys. czytelników, jest organem polskich przemysłowców w Chicago, wydają ją i redagują związkowcy, a w jej adresie do korespondencji wymieniono spółkę: Kumoszka Publishing Co.

W Narodzie Polskim R. 11: 1907 nr 44: 30 X s. 8 (zob. poz. 636) wspomniano, że wydawcy pisma Motykowskiemu został wytoczony proces przez chicagowskich Żydów. W Dzienniku Narodowym R. 10: 1908 nr 123: 23 V s. 8 (zob. poz. 454) zawiadomiono, że Kumoszka nie wyjdzie z powodu choroby jej wydawcy Motykowskiego. W Dzienniku Związkowym Zgoda R. 1: 1908 nr 218: 29 IX s. 4 (zob. poz. 462) poinformowano o wznowieniu wydawania Kumoszki po kilkutygodniowej przerwie.

W Dzienniku Chicagoskim R. 20: 1909 nr 62: 15 III s. 8 (zob. poz. 451) odnotowano, że Kumoszka drukowana jest, obok dwóch innych tygodników humorystycznych: Pereł Humoru (zob. Perły Humoru Polskiego poz. 698) oraz Kumotra (zob. poz. 587), przez Franciszka E. Glinieckiego. Ponadto w R. 22: 1911 tego dziennika w nr 56: 8 III na s. 8 wspomniano o K. Motykowskim jako redaktorze i wydawcy Kumoszki, w nr 232: 6 X na s. 8 pisano o jej „prezecie” [Józefie] Jarzembowskim, natomiast w R. 23: 1912 nr 72: 25 III na s. 8 poinformowano, że J. Jarzembowski jest właścicielem, a K. Motykowski redaktorem pisma.

Dziennik Narodowy R. 17: 1915 nr 277: 27 XI s. 9 zamieścił ogłoszenie o mającym się odbyć 29 XI posiedzeniu Spółki Wydawniczej „Kumoszki”, na którym dyskutowana będzie m.in. kwestia czy wciąż w piśmie drukowane być mają jedynie ogłoszenia polskich kupców i odnotował, że Ed[ward] L[udwik] Kołakowski „od przeszło dwóch lat” jest redaktorem, zarządcą i głównym akcjonariuszem tej spółki.

E. L. Kołakowskiego jako wydawcę i redaktora pisma wymienił Dziennik Związkowy Zgoda R. 9: 1916 nr 169: 20 VII s. 8, a Dziennik Chicagoski R. 28: 1917 nr 208: 5 IX s. 5 podał, że E. L. Kołakowski reprezentował Kumoszkę na zjeździe dziennikarzy polskich w Chicago.

W nekrologu K. Motykowskiego zamieszczonym w Dzienniku Chicagoskim R. 30: 1919 nr 105: 5 V s. 2 wspomniano, że wydawał on Kumoszkę pod hasłem: Swój do swego.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1914 s. 182; 1915 s. 187; 1916 s. 187; 1917 s. 186; 1918 s. 196; 1919 s. 197 (zob. poz. 2) rejestruje Kumoszkę jako tygodnik wydawany w soboty od 1905 r. przez Kumoszka Publishing Co. pod redakcją K. Motykowskiego i w formie 14 cali.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 33 (zob. poz. 278) twierdzi, że Kumoszka zaczęła wychodzić w r. 1907 i przetrwała 3 lata. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 69 (zob. poz. 17) rejestruje lata wychodzenia 1907-1911, a Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 76 (zob. poz. 26) – 1905-1919 i wymienia wśród redaktorów Fr. [E.] Glinieckiego. Natomiast Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 95 (zob. poz. 19) mylnie przypuszcza, że pismo wychodziło w l. 1905-1909, a jego kontynuacją był Kumoter.

586. Kumoszka Milwaucka. Organ urzędowy Towarzystwa Polskich Kupców i Przemysłowców w Milwaukee. Czasopismo tygodniowe, poświęcone sprawom przemysłu polskiego i handlu w Wis. Wychodzi co sobotę. Red. i wyd. Telesfor Chelchowski. Milwaukee, Wis. [R. 1]: 1907 – R. 2: 1908.

Opis główny na podstawie jedyne odnalezionego nr 26: 27 VI z R. 2: 1908 znajdującego się w prywatnych zbiorach Daniela Kipera. W stopce red. na s. 4 inna wersja tyt. i podtyt.: „Kumoszka”. Urzędowy organ Towarzystwa Polskich Kupców i Przemysłowców w Milwaukee, Wis. Pismo humorystyczno-satyryczne, poświęcone rozwojowi polskiego przemysłu i handlu w Wisconsinie.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 70 (zob. poz. 17), a za nim Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 75 (zob. poz. 26) odnotowują to pismo pt.: Kumoszka i mylnie twierdzą, że wychodziło jedynie w 1907 r., a jego redaktorem był F. Chelchowski[!].

587. Kumotr. Tygodnik. Wyd. Franciszek E. Gliniecki. Chicago, Ill. 1909-[?]. Druk. Fr. E. Gliniecki.

Wychodzi prawdopodobnie od drugiej połowy marca co najmniej do grudnia 1909. Pismo humorystyczne, nie odnalezione.

W Dzienniku Chicagoskim R. 20: 1909 w nr 62: 15 III na s. 8 (zob. poz. 451) podano nazwisko wydawcy i drukarza Kumotra, zapowiedziano, że pismo zacznie wychodzić w „przyszły czwartek” [18 III], zamieszczane w nim będą „ogłoszenia tylko polskie i treść cała będzie czysto-polska”, przez najbliższe dwa tygodnie będzie ono rozdawane za darmo pod kościołem św. Jana Kantego, oraz wspomniano, że oprócz tego u Fr. E. Glinieckiego drukowane są humorystyczne tygodniki Kumoszka (zob. poz. 585) i Perły Humoru (zob. Perły Humoru Polskiego poz. 698); w nr 291: 15 XII na s. 8 poinformowano o objęciu stanowiska redaktora przez S[zcześnie] Zahajkiewicza; dodatkowo w R. 21: 1910 nr 187: 12 VIII na s. 8 wspomniano: „P. Franciszek E. Gliniecki, były wydawca humorystycznego piśmka tygodniowego «Kum» jest obecnie agentem wódek i likierów”.

Reklamy Kumotra zamieszczano także w Wiarusie R. 24: 1909 w nr 26: 1 VII – nr 52: 30 XII (zob. poz. 835).

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 70 (zob. poz. 17) przypuszcza, że pismo wychodziło w r. 1908. Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 95 (zob. poz. 19) podaje, że pismo wychodziło w l. 1909-1911?, a jego redaktorem i wydawcą był K[azimierz] Motykowski.

588. Kurier Nowojorski[!]. Czasopismo polskie w Ameryce. Wychodzi w każdy wtorek. Wyd. Alaxaner[!] Zadębowski. New York 1875-1878[?]. Druk. Polska. 2°.

Odnaleziono jedynie no. 1 tego pisma dat.: 9 XII 1875.

Przyjaciel Ludu R. 1: 1876 w z. 3 na s. 112 (zob. poz. 752) zamieścił reklamę Kuriera... z informacją, że wychodzi w każdy czwartek; w z. 6 na s. 230 podał, że Kurier..., który wychodził wcześniej w Brooklynie, w 1876 r. został zamknięty na parę tygodni, a następnie zaczął się ukazywać pod redakcją E[dwarda] Kulikowskiego.

W r. 1877 wychodzenie pisma potwierdza reklama zamieszczona w Kalendarzu Polskim Katolickim Przyjaciela Ludu dla Ludu Polskiego w Ameryce na rok 1877 s. 2 (zob. poz. 1009), w której podano podtyt.: Gazeta tygodniowa, polityczna, m. wyd. Brooklyn N. Y. oraz częstotliwość: wychodzi w każdy poniedziałek.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 4 s. 122 (zob. poz. 274) odnotowuje tytuł pisma w wersji: Kuryer Nowojorski, błędnie podaje rok powstania pisma – 1876, informuje także, że początkowo pismo ukazywało się w Nowym Jorku, a redaktorem i wydawcą był A. Zadębowski, następnie Kurier... został przeniesiony do Brooklynu, gdzie upadł. W celu odnowienia pisma utworzyła się spółka, w której skład wchodził Janicki, Zieliński i Odasz, pierwszy numer ukazał się 1 XII 1876 r. pod redakcją E. Kulikowskiego. 3 III 1878 r. E. Kulikowski popełnił samobójstwo „z biedy i zniechęcenia”. Następcą został Zbigniew [Edmund] Brodowski, który „chciał «Kuryera» podnieść, [...] ale usiłowania te niewiele odniosły skutku. Brodowski wyjechał do San Francisco”, a redagowaniem pisma zajął się hr. [Jan] Ledóchowski, który „wkrótce znika z areny dziennikarstwa”.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 71 (zob. poz. 17), Osada St.:

Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 20 (zob. poz. 278), Kurdelska J.: Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych... s. 429 (zob. poz. 24) podają, że Kurier Nowojorski upadł w 1878 r., a jego wydawcami i redaktorami poza A. Zadębowskim byli T[eodor D.] Janicki, Zieliński, Odasz, E. Kulikowski, Z. Brodowski i hr. Ledochowski.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 78 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo wychodziło do końca 1878 lub początku 1879 r., redaktorami byli: w r. 1876 A. Zadębowski, w l. 1877-78 E. Kulikowski, w r. 1878 Z. Brodowski, w r. 1879 hr. Ledóchowski, podaje również, że w miejsce Kuriera Nowojorskiego założono Ogniwo (zob. poz. 671).

Opis na podstawie niekompletnego egzemplarza zachowanego w Bibl. Kórnickiej PAN (1875 no. 1).

589. Kurjer. Organ Polonii w Toledo. Polish organ of Toledo. Wychodzi co sobotę. Red. Bolesław [J.] Dalkowski, zarządcy Michał Brzeczka i Jan Kina. Toledo, Oh. [R. 1: 1891] – R. 2: 1892, R. 3: 1892/93, R. 4: 1894 – [R. 5: 1895]. [Druk Kurjera]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od grudnia 1891 do października 1895.

Numerów z r. 1891 nie odnaleziono. Opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 32: 6 VIII z R. 2: 1892, co najmniej od tego numeru w winiecie informacja: Kurjer jest niezależny od żadnej partii politycznej, w stopce red. i w żywej paginie tyt. Kurjer Toledoski; co najmniej od no 37 brak informacji w winiecie o braku przynależności partyjnej; no 45 ukazał się jako wydanie nadzwyczajne i był poświęcony krytyce partii republikańskiej i jej kandydata Jamesa Mitchella Ashley'a.

W R. 3: 1892/93 co najmniej od no 48 podtyt.: Representative Polish newspaper of Toledo. Jedyna czysto-polsko-katolicka gazeta w Toledo, brak informacji o redaktorze i zarządcach; w no 53: 28 XII na s. 1 podano, że minęły dwa lata od ukazania się pierwszego numeru Kurjera – na tej podstawie ustalono przybliżoną datę rozpoczęcia wydawania pisma.

W R. 4: 1894 od no 2: 11 I wychodzi co czwartek, red. B. Dalkowski; co najmniej od no 9 tyt. także w jęz. angielskim: The Courier; co najmniej

od no 23: 7 VI wyd. i red. B. J. Dalkowski, Fr[anciszek] W. Szczerbowski; co najmniej od no 29 brak informacji o redaktorach i wydawcach; od no 30: 26 VII red. B. J. Dalkowski; w no 33: 16 VIII na s. 1 poinformowano, że drukarnia i redakcja pisma przeszły na własność George'a [W.] J. Kalczyńskiego oraz że pismo popiera robotników i jest „nieprzyjacielem kapitalistów”; od no 34: 23 VIII podtyt.: Gazeta wydawana dla ludu polskiego w Toledo i okolicy. Representative Polish newspaper of Toledo, wyd. G. J. Kalczynski, brak informacji o redaktorze; co najmniej od no 48: 29 XI wyd. i właściciel G. J. Kalczynski; ostatni zachowany no 52 dat. 27 XII.

W R. 5: 1895 od no 2 podtyt.: Official Polish paper of Toledo and vicinity. Gazeta dla Polaków w Toledo i okolicy, ozdobna winieta; ostatni zachowany no 30 dat. 30 VIII.

Ameryka w Toledo i Kuryer Clevelandski T. 6: 1892 nr 46: 8 VI na s. 3 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) wymieniają M. Brzeczkę i J. Kinę jako wydawców, a B. Dalkowskiego jako redaktora.

Ameryka T. 9: 1895 nr 29: 13 VII s. 5 podaje, że kwity Kurjera zaczęto podpisywać nazwiskami: Kalczyński & Jetka, natomiast Wędrowiec R. 1: 1895 nr 22: 29 VIII s. 1 (zob. poz. 831) odnotowuje, że redaktorem pisma jest Adam [J.] Surdel.

Dziennik Chicagoski R. 6: 1895 nr 235 9 X s. 1 (zob. poz. 451) informuje, że od 5 X tygodnik Kurjer został zastąpiony przez dziennik Czas (zob. poz. 442).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1893/4 s. 623; 1895 s. 631; 1896 s. 631 (zob. poz. 2) podaje, że Kurjer wydawano od r. 1890, w rocznikach z l. 1893-1895 jako wydawcę rejestruje Kurjer Publishing and Printing Co., a w r. 1896 wymienia wydawcę G. J. Kalczyńskiego i nakład 2600 egz.

Slisz St.: Krótki rzut oka na polsko-amerykańską prasę... nr 156 s. 1 (zob. poz. 299) odnotowuje inną wersję tytułu – Kuryer Toledowski.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 76 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo wychodziło od 1890 r., a jego wydawcą w l. 1890-1893 był M. Brzeczka, w r. 1894 – Kuryer Publishing Co., a w r. 1895 – Grzegorz J. Kalczyński.

Część bibliografii i opracowań, np. Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 26 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 44 (zob. poz. 17), rejestruje wydawane

w Toledo w r. 1891 pismo pt.: *Gazeta. Wępieć J.: Polish American Serial Publications...* s. 49 twierdzi, że wychodziło ono prawdopodobnie do 1896 r., jego redaktorem był B. Dalkowski, a wydawcami – Brzeczka, Dalkowski i Szczerbowski. Skrzypek J.: *Czasopiśmiennictwo polskie w Stanach Zjednoczonych...* s. 159-160 (zob. poz. 352), a za nim Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia*. Wyd. 2. T. 8 s. 120 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22), podaje, że po kilku latach Dalkowski ze Szczerbowskiem wykupili *Gazetę* na własność, a pismo prawdopodobnie zawieszono w l. 1896-1897. *Gazeta* jest najprawdopodobniej mylnie odnotowanym *Kurjerem*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (R. 2: 1892 nr 32-35, 37-39, 44-45, 47-48; R. 3: 1892/93 nr 1-2, 5-6, 11-13, 21-22, 48-53; R. 4: 1894 nr 1-4, 7, 9-10, 23, 25, 29-30, 33-34, 37-39, 41-43, 48-49, 52; 1895 nr 1-2, 4, 9-12, 14-15, 18-19, 28-30; udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

590. **Kurjer Chicagoski*. Chicago, Ill. 1901-1902.

Pismo nie odnalezione.

Odnotowują je: Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 70 (zob. poz. 17) i *Bibliography of Foreign Language Newspapers...* s. 96 (zob. poz. 19) oraz – powołując się na nie – Wępieć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 77 (zob. poz. 26).

591. *Kurjer Clevelandski*. Wychodzi w każdy czwartek. Red. Ant[oni] A[lfred] Paryski. Cleveland, Oh. T. 1: 1891 – [T. 2]: 1892. 2°.

Wychodzi od 2 VII 1891 prawdopodobnie do początku stycznia 1892.

W r. 1891 co najmniej od no 4 wyd. i red. A. A. Paryski; od no 5 brak informacji o redaktorze; no 6 dat. 6 VIII; w ostatnim odnalezionym no 6[7]: 13 VIII brak informacji o wydawcy. Numerów z r. 1892 nie odnaleziono.

W Ameryce T. 5: 1891 nr 26: 27 VI s. 1 (zob. poz. 431) zapowiadając ukazanie się *Kurjera*... poinformowano, że: „tygodnik nasz, tak jak «Ame-

ryka», będzie się odznaczać zupełną niezawisłością i swobodą. Nie będzie on należał do żadnych partij ni partyjek [...], ale będzie gazetą głównie wiadomościową, podającą wiadomości z całego świata, a głównie z Ameryki i starego kraju, broniącą w ogóle interesów polskich w Ameryce, a szczególnie Polaków zamieszkałych w Cleveland [...]». Bronić on będzie, tak jak jego starsza siostra «Ameryka», wszystkiego, co jest prawdą [...]»; w nr 37: 12 IX na s. 1 zawiadomiono o decyzji Rady Miejskiej, która upoważniła *Kurjer*... do ogłaszania jej postanowień i wszelkich spraw miejskich; w Ameryce w Toledo T. 6: 1892 no 3: 9 I s. 2 (tytuł pierwotny: *Ameryka*) podano, że *Kurjer*... przestał wychodzić oraz, że „pan Julian Kempniński nabył «*Kuryer*» od p. Paryskiego na tych warunkach, że przez rok będzie mu spłacać tygodniowymi ratami za druk gazety. W ubiegłym tygodniu Kempniński posłał «check» p. Paryskiemu, ale okazało się, że ten czeck[!] nie był nic wart”, a sam Kempniński zniknął i jest poszukiwany.

Od 23 I 1892 r. *Ameryka* w Toledo zmieniła tytuł na: *Ameryka w Toledo i Kuryer Clevelandski*; tego dnia ukazał się nr 7 tego pisma, w którym na s. 4 wydawca, A. A. Paryski, zawiadomił, że „z powodu upadku «*Kuryera*» rozsyłamy do Clevelandu kilka tysięcy egzemplarzy «*Ameryki*». Poczynawszy od dziś regularnie będziemy podawać wiadomości z Clevelandu, tak samo jak były drukowane w «*Kuryerze*»”.

Większość bibliografii i opracowań rejestruje to pismo pt. *Kuryer Clevelandski*.

Nagiel H.: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce...* s. 118 (zob. poz. 297) podaje, że A. A. Paryski prowadził *Kuryera Clevelandskiego* „przy udziale” Kempnińskiego. Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia*. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 2 s. 397 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) twierdzi, że wydawcą był Paryski, a redaktorem Kempniński, natomiast Wępieć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 77 (zob. poz. 26) podaje, że Paryski był redaktorem wspólnie z Kempnińskim; Estreicher dodatkowo mylnie odnotowuje, że *Kuryer*... to zmieniony tytuł *Ameryki*. Skrzypek J.: *Czasopiśmiennictwo polskie w Stanach Zjednoczonych...* s. 160 (zob. poz. 352) twierdzi, że Kempniński współpracował z Paryskim redagując dział wiadomości lokalnych.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Polskiej

w Paryżu (1891 nr 1, 4-6, 6[7]) i wyżej wspomnianych wzmianek prasowych.

592. *Kurjer Ilustrowany. Tygodnik. Red. Władysław Wusza. Nowy Jork 1906-1916.

Pismo nie odnalezione.

Odnotowują je: Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 33 (zob. poz. 278), a za nim Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 71 (zob. poz. 17) oraz Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 77 (zob. poz. 26), który dodaje, że po W. Wuszy redaktorem pisma został Stanisław Osada.

W Dzienniku Chicagoskim R. 27: 1916 w nr 94: 21 IV na s. 7 (zob. poz. 451) znajduje się artykuł ks. J[ózefa] Chodkiewicza, w którym opisuje on nowojorskie pismo Tygodnik Polski (zob. poz. 821), przy którym wychodzą Wiadomości Ilustrowane. W biogramie Leona F. Wazetera zamieszczonym w Albumie Jubileuszowym [...] Księdza Jana H. Strzeleckiego [...]. Nowy Jork 1916 na s. 593 pojawia się informacja, że jest on wydawcą pisma Nowości Ilustrowane. Być może Kurjer Ilustrowany to błędnie odnotowane jedno z wyżej wymienionych pism.

593. Kurjer Nowojorski i Brooklyński. [Tygodnik]. Wyd. i red. H[enryk] Nagiel. New York, N. Y. R. 1: 1890/91, R. 2: 1891 – [R. 4: 1893], R. 7: 1896 – R. 10: 1899, 1900-1903[?]. 2°.

Wychodzi od sierpnia 1890 do 20 I 1893, wznowione od lipca 1896 prawdopodobnie do 1903. No 1-7 nie odnalezione, opis główny na podstawie no 8: 9 X 1890.

W R. 2: 1891 co najmniej od nr 9: 17 X w stopce red. podtyt.: Tygodnik społeczny, literacki i polityczny, wyd. Ed[ward] L[udwik] Kołakowski, w numerze tym wydrukowano deklarację, że Kurjer... jest pismem bezpartyjnym; w nr 12 na s. 2 reklama Druk. „Kurjera”.

W r. 1892 co najmniej od nr 20: 14 V w winiecie podtyt.: Organ urzędowy Towarzystw Polskich z New Yorku, Brooklyna, Jersey City i okolicy, red. Józef Rybakowski i Witold Ziemiński, zarządca J. Rybakowski, w numerze tym poinformowano, że na czele Spółki Wydawniczej „Kurjera” stoją: F. H. Topór, W. Ziemiński i J. Rybakowski oraz zawiadomiono o połączeniu z Gazetą Polską (zob.

poz. 501), której dawny właściciel i redaktor, Ludwik Niemojowski, dołączył do Kurjera... jako akcjonariusz i współredaktor; co najmniej od no 23: 11 VI podtyt.: Organ Urzędowy Towarzystw Polskich. Official Paper of the Polish Associations, nadtyt.: Gazeta Polska, red. odp. J. Rybakowski, współred. L. Niemojowski oraz informacja w winiecie: Zjednoczone. Consolidated; co najmniej od no 28 brak nadtyt. i słowa „zjednoczone” w winiecie, red. Jan Józef Chrzanowski, w adresie: Kuryer Publishing Co., w numerze tym wspomniano o konflikcie J. Rybakowskiego z resztą redakcji; co najmniej od nr 33 w winiecie tyt.: Kurjer, w żywej paginie wciąż tyt.: Kurjer Nowojorski i Brooklyński; ostatni odnaleziony no 47 dat. 19 XI.

Numerów z r. 1893 nie odnalezione. W l. 1894-1895 pismo nie wychodziło.

W r. 1896 co najmniej od numeru oznaczonego jako tydz[ień] 28: 11 VII wychodzi pt.: Kurjer Nowojorski i Brooklyński, brak podtyt. w winiecie, w stopce red. podtyt.: Tygodnik społeczny, polityczny i literacki, zarządca E. L. Kołakowski, w adresie: The New York Courier Pub. Co., w numerze tym nadtyt.: Established 1890 – Reorganized 1896, w Słowie wstępnym zawiadomiono o wznowieniu wydawnictwa, które niegdyś upadło na skutek „różnych intryg, których pamięci odświeżyć nie chcemy”; w nr 29 wspomniano, że reprezentantem pisma na Galicję jest Zygmunt Hałaciński we Lwowie.

W r. 1897 co najmniej od nr 11 red. i wyd. E. L. Kołakowski; w nr 16: 24 IV na s. 2 wspomniano: „Rok już dobiega, jak «Kurjer» regularnie wychodzi”; co najmniej od nr 21 tyt.: Kuryer Nowojorski. (Greater New York Courier). Tygodnik polityczny, społeczny i literacki, w stopce red. brak podtyt. oraz nazwy wydawnictwa, informacja: circulation 12000, na s. 1 wyjaśniono, że zmiana nazwy nastąpiła na skutek włączenia Brooklynu, Long Island i innych mniejszych miejscowości w granice Nowego Jorku; w nr 39 wspomniano, że współredaktor Kuryera... J[ózef] Janusz organizuje ekspedycję do kopalń złota na Alasce.

W r. 1898 nr 1 wyszedł jako Mickiewiczowski; co najmniej od nr 18: 30 IV red. i wyd. J. Janusz.

W r. 1899 ostatni odnaleziony nr 2 dat. 14 I.

Wiarus R. 6: 1891 nr 42: 16 X s. 1 (zob. poz. 835) poinformował o bankructwie H. Nagła, wydawcy Kurjera... i przejęciu za długi czcionek zbankrutowanego pisma przez zecera L. Kołakowskiego.

Nowe Życie R. 3: 1892 nr 11: 12 III s. 3 (zob. poz. 644) zawiadomiło, że Kurjer... przeszedł na własność Spółki Wydawniczej, a jego redaktorem został W. Ziemiński. Reforma R. 1: 1891/92 nr 39: 23 IV 1892 s. 2 (zob. poz. 759) odnotowała, że na skutek kolejnej zmiany właściciela Kurjer... przeszedł na własność „nowej kompanji”, której przedstawicielem jest J. Rybakowski, a E. L. Kołakowski i W. Ziemiński wycofali się z interesu. Polonia R. 2: 1892 nr 26: 30 VI s. 8 (zob. poz. 712) poinformowała, że Kurjer... przeszedł na własność ks. [Franciszka] Fremla i dr Rajnera, jego tymczasowym redaktorem został J. [J.] Chrzanowski, a pismo zaczęło sprzyjać partii republikańskiej. Opublikowana w 1892 r. Bibliografia emigracji polskiej w Ameryce... s. 67 (zob. poz. 5) podała, że wydawcą Kurjera Nowojorskiego i Brooklyńskiego jest Reiner, a redaktorem [J. J.] Chrzanowski, który zastąpił na tym stanowisku [J.] Rybakowskiego. W Wiarusie R. 7: 1892 nr 30: 28 VII s. 8 odnotowano, że zmiana tytułu na Kurjer nastąpiła w nr 30: 23 VII Kurjera Nowojorskiego, a w nr 50: 15 XII na s. 4 podano, że Kurjer zmienił częstotliwość na dziennik, jego redaktorem jest J. J. Chrzanowski, a administratorem – Alexander Męczarski.

Kuryer Polski R. 6: 1893 nr 1: 2 I s. 1 (zob. poz. 610) wspomniał, że już od tygodnia nie otrzymuje z Nowego Jorku numerów dziennika Kurjer. Polonia R. 3: 1893 w nr 4: 26 I na s. 8 poinformowała, że w „zeszłym tygodniu” ukazały się zaledwie dwa numery dziennika Kurjer, natomiast w nr 5: 2 II na s. 8 podała, że pismo nie wychodzi od 20 I.

Polonia w Ameryce R. 7: 1898 nr 15: 15 IV s. 1 (zob. poz. 714) poinformowała, że Kuryer... przeszedł na własność J. Janusza, a jego były wydawca, E. L. Kołakowski, wyjechał do Europy.

W nekrologu Lucjana Horbaczewskiego zamieszczonym w dzienniku Echo R. 13: 1900 nr 130: 14 IX s. 1 (zob. poz. 468) podano, że redagował na Kuryer... przez „dłuższy czas”. Zgoda R. 19: 1900 nr 33: 20 IX (wyd. dla mężczyzn) s. 2 (zob. poz. 854) odnotowała założenie konkurencyjnego dla Kuryera... Tygodnika Nowojorskiego (zob. poz. 815).

Wiarus R. 16: 1901 nr 1: 3 I s. 4 twierdził, że Kuryer... wydawany przez [J.] Janusza „przeszedł na stronę niezależnego bp. [Antoniego] Kozłowskiego”, a niedługo później Kuryer Polski R. 14: 1901 nr 70: 23 III s. 4 wspomniał: „W Nowym

Yorku, nie wiadomo już po raz który, upadł tamtejszy tygodnik polski, noszący nazwę «Kuryera Nowojorskiego»”.

Straż R. 7: 1902 nr 26: 28 VI s. 5 (zob. poz. 785) zawiadomiła o zaprzestaniu wychodzenia Kuryera... wydawanego przez Janusza i dodała, że w miejsce tego pisma ma się ukazać nowy tygodnik pt.: Kurjer Brooklyński, natomiast w R. 8: 1903 nr 32: 8 VIII na s. 4 poinformowała, że Kuryer Nowojorski drukowany jest w drukarni Straży.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1899 s. 579, 1900 s. 589, 1901 s. 598, 1902 s. 601, 1903 s. 607 (zob. poz. 2) odnotowuje Kuryer Nowojorski jako pismo demokratyczne (w r. 1903 niezależne) i podaje następujące nakłady: w r. 1899 – 10 tys. egz., w r. 1900 – 11549 egz., w l. 1901-1903 – 10200 egz. Nelson Chesman & Co. Newspaper Rate Book, 1901, s. 155 (zob. poz. 6) twierdzi, że w 1901 r. nakład pisma wynosił 7500 tys. egz.

Nagiel H.: Dziennikarstwo Polskie w Ameryce... s. 113-114 (zob. poz. 297), a za nim późniejsze bibliografie i opracowania, podaje, że Kurjer... został założony w sierpniu 1890 przez spółkę H. Nagla i Nikodema K. Złotnickiego (który wystąpił ze spółki po ukazaniu się nr 3), we wrześniu 1891 pismo odkupiła spółka złożona z E. L. Kołakowskiego i N. K. Złotnickiego (redaktor do marca 1892, po nim W. Zimiński i J. Rybakowski), w kwietniu 1892 r. pismo przejęła nowa spółka, która kupiła też drukarnię, w czerwcu tego roku pismo przejęli ks. Fremmel i Reiner, a redaktorem został J. J. Chrzanowski, od 11 XII 1892 pismo zmieniło częstotliwość na dziennik, a w lutym 1893 zostało zawieszona.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 59-60, 78 (zob. poz. 274) odnotowuje Kurjer Nowojorski i Brooklyński z l. 1890-1893, który po upadku w r. 1893 po kilku miesiącach „znowu odżył” i „wychodzi dotychczas” oraz Kuryer Nowojorski wychodzący od r. 1899 redagowany przez Momidłowskiego, w którego opisie wspomina też o Tygodniku Nowojorskim, organie Zjednoczenia Polsko-Narodowego w Brooklynie, inkorporowanym 14 I 1905 (zależność między tymi dwoma tytułami nie jest jasna) oraz o spółce, której dyrektorami są [eon] Korybski, pełniący też funkcję redaktora J[an] L. Struś i A. Gronicki.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 71 (zob. poz. 17) rejestruje to pismo

podwójnie – jako Kurjer Nowojorski i Brooklyński z l. 1890-1893 oraz jako Kurjer Nowojorski z l. 1893-1904 redagowany przez L. Kułakowskiego[!], Momidłowskiego i L. Strusia, który w r. 1901 zmienił tytuł na Tygodnik Nowojorski.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 78 (zob. poz. 26) podaje, że kontynuacja Kuryera Nowoyorskiego ukazującego się w l. 1890-1894 był Tygodnik Nowojorski oraz zaznacza, że na podstawie dostępnych źródeł nie da się ustalić, czy pismo o tym samym tytule wydawane w Passaic pod redakcją J. Janusza było kontynuacją czy też nową publikacją, autor ten błędnie odnotowuje, że w l. 1894-1896 wydawcą pisma był [Teodor] Kornobis.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (R. 1: 1890/91 nr 8-21, 27; R. 2: 1891 nr 9-13, 16-19; R. 3: 1892 nr 2-3, 6-7, 20; R. 7: 1896 nr 28-37, 39-41, 45-46; R. 8: 1897 nr 11, 13, 15-17, 21-30, 32-33, 36-50; R. 9: 1898 nr 1-9, 11-13, 18; udostępnił też na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej) i w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1891 nr 39; 1892 nr 23, 25, 28, 33, 35-37, 42, 46, 47; 1898 nr 7; 1899 nr 1-2) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

Zob. także Kurjer Nowojorski. Passaic 1903-1905 poz. 605.

594. Kuryer. Tygodnik. Red. Joseph J. Wintner [Wintur], wyd. T[eoofil] Wąsowicz. Wilmington, Del. 1908[?]-1920. [2°].

Pismo nie odnalezione.

Dziennik dla Wszystkich R. 6: 1912 w nr 207: 31 VII na s. 2 (tytuł pierwotny: Polak Amerykański zob. poz. 706) zamieścił odezwe pism obcojęzycznych popierającą prezydenta Williama Howarda Tafta, pod którą podpisał się T. Wąsowicz, wydawca Kuryera Wlamingtońskiego[!].

Katalog N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1916 s. 128, 1917 s. 126, 1918 s. 133, 1919 s. 139, 1920 s. 137 (zob. poz. 2) podaje format 21 ¾ cala, datę założenia 1908 r. (od 1917 r. – 1910 r.) oraz że red. i wyd. był T. Wasowicz; od r. 1921 pismo nie pojawia się w tym katalogu.

Wg: Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 76 (zob. poz. 26) pismo wychodziło

w l. 1910-1921, red. i wyd. w l. 1910-1916 był Józef J. Wintur, a w l. 1917-1921 T. Wasowicz.

595. Kuryer Buffalowski. Tygodnik. Wyd. Associated Polish Press of America. Buffalo, N.Y. 1906-1907. [Druk. „Słowa Polskiego” w Chicago]. [2°].

Wychodzi do maja 1907. Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 17: 1906 nr 244: 23 X s. 3 (zob. poz. 451) przedrukował informację z Polaka w Ameryce (zob. poz. 707), że spółka Associated Press of America, kierowana przez [Maksa] Rabinowa [Rabinoffa] wydaje m.in. tygodnik Kuryer Buffalowski, który składa się w większości z przedruków ze Słowa Polskiego (zob. poz. 774) i jest drukowany w Chicago, natomiast w R. 18: 1907 nr 17: 21 I na s. 6 przytoczono inną anegdotę z Polaka w Ameryce, wg której M. Rabinoff i Edward [Ludwik] Kołakowski zachwalając swoją działalność wydawniczą twierdzili, że Kuryer... ma 13900 prenumeratorów, choć – zdaniem autora artykułu – nie ma on nawet 100 „płatnych” prenumeratorów.

W Narodzie Polskim R. 10: 1906 nr 40: 3 X s. 5 (zob. poz. 636) oskarżano: „dał się jeden z głupich Polaków Fr. Krzemiński wzięść na «rubel» i został żydowskim agentem żydowskiego «Kuryera Buffalowskiego»”.

Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 23: 8 VI s. 1 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zawiadomiła, że na mocy kontraktu zawartego pomiędzy Antonim Alfredem Paryskim a Associated Polish Press of America pisma wydawane przez tę korporację, w tym Kuryer..., zostały połączone z Ameryką-Echo; od 1 VI abonenci Kuryera... będą otrzymywać w zamian tygodnik Ameryka-Echo.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1907 s. 583 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo jako tygodnik pt.: Kuryer o formacie 22 cali, wychodzący w Buffalo w soboty, założony w r. 1903, wydawany przez Associated Polish Press of America, Chicago, Ill. i redagowany przez W. J. Smulskiego.

Severance F. H.: Publications of the Buffalo Historical Society... s. 239-240 (zob. poz. 12) oraz Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 101 (zob. poz. 317) podają, że Kuryer... został założony w 1907 r. przez kompanię Żydów w Chicago, jego wydawcą był M. Rabi-

now [Rabinoff], a redaktorem – S. C. Frank. Prasa polska w Buffalo... s. 1 (zob. poz. 323) powtarza powyższe informacje dodając, że redaktorem naczelnym był Wojciech Morawski z Nowego Jorku.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 76 (zob. poz. 26) rejestruje to pismo podwójnie – jako Kurjer wydawany przez Associated Polish Press of America w l. 1903-1907 oraz jako Kurjer Buffalowski wydawany przez Maksa Rabinofa w r. 1907.

Zob. także Gazeta Bostońska poz. 487; Głos z St. Louis poz. 526; Goniec z Manistee poz. 531; Kurjer Filadelfijski. Filadelfia 1907 poz. 603; Kurjer Nowojorski. Nowy Jork 1906-1907 poz. 606; Kurjer z Grand Rapids poz. 613; Nowiny Baltimore poz. 646; Nowiny z Reading poz. 654; Orędownik. Erie 1906 poz. 680; Orzeł Polski. Dunkirk 1906-1907 poz. 689; Przegląd Polski. Newark 1906-1907 poz. 738; Sztandar. Camden 1906-1907 poz. 791; Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 poz. 800.

596. Kurjer Chicagoski. Dziennik. Właściciel i wyd. W[ładysław] Smulski, red. M[ichał] J[ózef] Sadowski. Chicago, Ill. 1887.

Wychodzi od 1 I prawdopodobnie do marca. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wychodzenia Kurjera... poinformowały m.in.: krakowski Czas R. 40: 1887 nr 20: 26 I s. 4 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 629) oraz paryski Tygodnik 1887 nr 54: 12 II s. 3 (zob. poz. 135).

W nekrologu M. J. Sadowskiego zamieszczonym w Kurjerze Polskim R. 13: 1900 nr 84: 9 IV s. 1 (zob. poz. 610) podano, że Kurjer... upadł po trzymiesięcznym wychodzeniu.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 91 (zob. poz. 297), a za nim część bibliografii i opracowań podaje, że przy redagowaniu Kurjera... M. J. Sadowskiemu pomagał Fr[anciszek] H[ieronim] Jabłoński. Autor ten opisuje to pismo następująco: „Układ «Kurjera» zbliżał się do układu pism amerykańskich więcej, niż układ jakiegokolwiek pisma poprzednio tu wychodzącego. Barwa była umiarkowanie postępową, mniej nawet postępową, niż konserwatywna”.

597. *Kurjer Chicagoski. Chicago 1906, nr 1.

Pismo nie odnalezione.

O jego powstaniu wspomina Ameryka-Echo R. 19: 1906 w nr 3: 20 I na s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) podając, że Kurjer... założyła grupa strajkujących zecerów, a po wydaniu jednego numeru pismo upadło.

598. Kurjer Chicagoski. Tygodnik. Chicago 1906-1907.

Pismo nie odnalezione.

O jego powstaniu poinformowała Ameryka-Echo R. 19: 1906 w nr 52: 29 XII na s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) podając, że tygodnik ten założył na Wojciechowice pan [Franciszek Norton] Nartonowicz.

Wielkopolanin R. 9: 1907 w nr 13: 28 III na s. 4 (zob. poz. 842) przedrukował zapowiedź, że Kurjer... od 29 III 1907 r. będzie się ukazywać co piątek pt.: Kropidło i będzie miał charakter humorystyczny, a w nr 18: 2 V na s. 4 wspomniał, że wyszły już dwa numery.

599. Kurjer Clevelandzki. Tygodnik. Wyd. i red. ks. K[onstanty] Łaziński. Cleveland, Oh. 1901-1902. [Druk. Kurjera Clevelandzkiego].

Wychodzi od 26 IX 1901 do początku kwietnia 1902. Pismo nie odnalezione.

O wydaniu i treści nr 1 poinformowano w Dzienniku Chicagoskim R. 12: 1901 nr 228: 30 IX s. 2 (zob. poz. 451), w którym wspomniano, że wydawcą i redaktorem jest ks. K. Łaziński, proboszcz parafii św. Kazimierza w Cleveland, pismo ma charakter religijno-patriotyczny, a pod jego tytułem podano: „Pismo aprobowane i polecone przez Najprzew[ielebniejszego] ks. Biskupa [Ignatiusa Fredericka] Horstmann'a w Cleveland, O.”

Kurjer Polski R. 14: 1901 nr 233: 3 X s. 7 (zob. poz. 610) powiadomił, że redaktorem pisma jest [Edward] B[olesław] Śmiałek, a w R. 15: 1902 nr 56: 7 III s. 2 poinformował o przenosinach drukarni Kurjera... do większego budynku.

Ameryka T. 16: 1902 nr 16: 19 IV s. 4 (zob. poz. 431) oraz Wiarus R. 17: 1902 nr 17: 24 IV s. 1 (zob. poz. 835) zawiadomiły, że 10 IV pismo przechodzi na „własność spółki” i przekształciło się w Kurjer Ohioski (zob. poz. 607).

Sprawozdanie z Zarządu Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswyłu R. 33: 1902 na s. 26

wymienia nr 3, 6 i 10 Kuryera... w wykazie darów przekazanych przez Osowskiego z Ameryki.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 70 (zob. poz. 17) błędnie podaje, że redaktorem Kuryera... był Kempiański, założycielem – A[ntoni Alfred] Paryski, a pismo było „odbitką” z wydawanej w Toledo Ameryki. Autor ten informuje także, że egzemplarz pisma znajdował się w Bibl. Rapperswilskiej. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 77 (zob. poz. 26) mylnie przypuszcza, że Kuryer... upadł w 1901 r.

600. Kuryer Codzienny. Dziennik. Baltimore, Md. 1906, nr 1-[?].

Wychodzi od 13 I prawdopodobnie do kwietnia. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu ukazywania się Kuryera... poinformował m.in. Wielkopolanin R. 8: 1906 nr 3: 18 I s. 4 (zob. poz. 842) oraz Dziennik Chicagoski R. 17: 1906 nr 12: 19 I s. 1 (zob. poz. 451), w których podano, że nakładcą pisma jest spółka założona przez [Adama Franciszka] Bautro, która dawniej wydawała tygodniki Polonia (zob. poz. 712), Wschód (zob. poz. 849) i Przyjacieli Domu (zob. poz. 747).

Straż R. 11: 1906 nr 8: 23 II s. 1 (zob. poz. 785) odnotowała, że A. Bautro został zastąpiony na stanowisku wydawcy przez Spółkę Wydawniczą, a w nr 9: 3 III na s. 1 podała, że redaktorem po Bautro „przez dni kilka” był Różycki; w nr 12: 24 III na s. 2 wspomniała, że A. Bautro, dawny właściciel Dziennika Polskiego z Baltimore, procesuje się z obecnymi wydawcami tego pisma; w nr 14/15: 14 IV na s. 6 poinformowała o upadku Dziennika... i wyjaśniła, że pismo to zostało założone w celu obrony „zszarganej reputacji” ks. [Tomasza] Morysa. Ameryka-Echo R. 19: 1906 nr 16: 21 IV s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) podała, że Kuryer Codzienny przestał wychodzić, a jego majątek wystawiono na sprzedaż na pokrycie długów.

W zbiorze pamiętników pt.: Pamiętniki emigrantów. Stany Zjednoczone. T. 1 Warszawa 1977 s. 391 we wspomnieniach organisty Józefa T. opisano, że wraz z dwoma zecerami niedawno upadłego w Baltimore Dziennika Polskiego zaczął on wydawać pismo Gazeta Baltimorska (zob. poz. 486).

Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1906 s. 424 (zob. poz. 1) odnotowuje to pismo jako założony w styczniu 1906 r. dziennik pt.: Polish

Daily Courier, który był wydawany przez Daily Courier Publishing Co., w formacie 22 cali.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 70 (zob. poz. 17) podaje lata wychodzenia 1901-1906 oraz twierdzi, że egzemplarz Kuryera... przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 77, 114 (zob. poz. 26) rejestruje to pismo podwójnie – jako Kuryer Codzienny wydawany w l. 1901-1906 przez Józefa [K.] Zawiszę oraz jako Polish Daily Courier z 1906 r.

601. Kuryer Codzienny. [Tygodnik?]. [Wyd.] Józef [K.] Zawisza. Buffalo, N. Y. 1892.

Pismo nie odnalezione. Rejestrują je Severance F. H.: Publications of the Buffalo Historical Society... s. 240 (zob. poz. 12), Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 101 (zob. poz. 317) oraz Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 77 (zob. poz. 26), którzy podają, że założycielem Kuryera... był J. Zawisza, pismo wychodziło przez trzy miesiące i miało kierunek radykalny (wg Haimana).

W Ameryce w Toledo i Kuryerze Clevelandskim T. 6: 1892 nr 44: 1 VI s. 2 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zamieszczono odpowiedź Antoniego Alfreda Paryskiego na zarzuty o oszustwo finansowe stawiane mu przez J. Zawiszę w artykule pt.: Coś Ciekawego – Strzeżcie się oszusta opublikowanym w Kuryerze... z dnia 28 V oraz jego wcześniejszych, ponawianych co tydzień ataków – być może oznacza to, że Kuryer... wychodził tygodniowo co najmniej do 28 V.

602. Kuryer Filadelfijski. Tygodnik. Red. i wyd. Andrzej Koliński. Filadelfia 1905.

Wychodzi prawdopodobnie od 9 IX do początku grudnia. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Kuryera... poinformowały m.in. Ameryka-Echo R. 18: 1905 nr 36: 9 IX s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) oraz Naród Polski R. 9: 1905 nr 42: 18 X s. 4 (zob. poz. 636). Ameryka-Echo R. 18: 1905 w nr 39: 30 IX na s. 5 wyjaśniła, że dotychczas wydany numer był okazowy, a pismo regularnie zacznie wychodzić od 1 X.

W pismach Dziennik Chicagoski R. 16: 1905 nr 281: 4 XII s. 2 (zob. poz. 451) oraz Ameryka-

-Echo R. 18: 1905 nr 49: 9 XII s. 5 zawiadomiono, że A. Koliński przestał wydawać Kuryer... z powodu choroby.

W nekrologu A. Kolińskiego zamieszczonym w Ameryce-Echo R. 19: 1906 nr 2: 13 I s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka) w następujący sposób scharakteryzowano Kuryer...: „był to najlepszy tygodnik polski, jaki wogóle w Ameryce tak szczupłymi środkami wydawać można. Ale praca wydawcy i redaktora małego tygodnika jest niewdzięczna. Zanim ludzie nauczyli się przezwyciężać wstręt do bezpartyjnego a dobrego pisma, zanim lista prenumeratorów zwiększyła się na tyle, że pismo zamiast straty zaczęło przynosić dochód – redaktorowi-wydawcy zdrowie do reszty przestało dopisywać, musiał więc zawiesić wydawnictwo i położyć się do łóżka”.

603. Kuryer Filadelfijski. Tygodnik. Wyd. Associated Polish Press of America. Filadelfia 1907. [Druk „Słowa Polskiego” w Chicago].

Wychodzi do maja 1907. Pismo nie odnalezione.

Diennik Chicagoski R. 18: 1907 nr 18: 22 I s. 6 (zob. poz. 451) przedrukował informację z Patryoty (zob. poz. 696), że „żydowsko-moskiewska” spółka Associated Press of America ma wkrótce zacząć wydawać tygodnik Kuryer..., który będzie drukowany w Chicago i którego agentem na Filadelfię będzie p. Aleksander, były współpracownik tygodnika Gwiazda (zob. poz. 540).

Naród Polski R. 11: 1907 nr 5: 30 I s. 2 (zob. poz. 636) podał, że na czele spółki wydającej Kuryer... stoi [Max] Rabinoff, a w nr 13: 27 III na s. 4 pismo to zostało wymienione wśród tzw. „Szabasówek Rabinoffa”.

Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 23: 8 VI s. 1 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zawiadomiła, że na mocy kontraktu zawartego pomiędzy Antonim Alfredem Paryskim a Associated Polish Press of America pisma wydawane przez tą korporację, w tym Kuryer..., zostały połączone z Ameryką-Echo; od 1 VI abonenci Kurjera... będą otrzymywać w zamian tygodnik Ameryka-Echo.

Zob. także Gazeta Bostońska poz. 487; Głos z St. Louis poz. 526; Goniec z Manistee poz. 531; Kuryer Buffalowski poz. 595; Kuryer Nowojorski. Nowy Jork 1906-1907 poz. 606; Kuryer z Grand Rapids poz. 613; Nowiny Baltimorskie poz. 646;

Nowiny z Reading poz. 654; Orędownik. Erie 1906 poz. 680; Orzeł Polski. Dunkirk 1906-1907 poz. 689; Przegląd Polski. Newark 1906-1907 poz. 738; Słowo Polskie. Chicago 1904-1907 poz. 774; Sztandar. Camden 1906-1907 poz. 791; Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 poz. 800.

604. Kuryer Ilustrowany. Wychodzi raz na miesiąc. [Wyd. i red. Michał Kruszką]. Milwaukee, Wis. R. 1: 1907/08, R. 2: 1909. 4°.

Wychodzi od 1 XI 1907 co najmniej do 14 XI 1909.

R. 1 obejmuje no 1: 1 XI 1907 – no 12: 1 X 1908 i no 1: 1 XI 1908 – no 9: 27 XII 1908; w r. 1907 w no 1 na okładce podano: Jedyne pismo polskie ilustrowane w Ameryce, w numerze tym artykuł wstępny podpisał „w imieniu Wydawnictwa i Redakcji Michał Kruszką”; od no 2: 1 XII 1907 wyd. Kuryer Publishing Co.; w r. 1908 od no 1 zmiana częstotliwości: wychodzi co niedzielę. W R. 2: 1909 w ostatnim odnalezionym no 46: 14 XI zawiadomiono o zmianie papieru na tańszy i zwiększeniu formatu.

W żartobliwym wierszyku zamieszczonym w tygodniku Bicz Boży R. 1: 1909 nr 41: 5 XII s. 1 (zob. poz. 437) zasugerowano, że pismo upadło z powodu braku zainteresowania czytelników.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1910 s. 960 (zob. poz. 2) podaje, że Kuryer... miał nakład 10181 egz.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (R. 1: 1907/08 nr 1-12, 1, 3-9; R. 2: 1909 nr 1-16, 18-34, 37, 39) oraz udostępnionych w formie mikrofilmu w New York Public Library (R. 2: 1909 nr 1-46).

Literatura:

a. [Z dniem 1. listopada r. b. zaczął wychodzić w Milwaukee, Wis. „Kurjer Ilustrowany”...]. *Orędownik Językowy* R. 3: 1907 nr 10 s. 153-159.

Recenzja zamieszczona w dziale Notatki bibliograficzne omawiająca głównie błędy językowe w nr 1.

605. Kuryer Nowojorski. Tygodnik. Red. i wyd. J[ózef] Janusz. Passaic, N. J. 1903-1905[?].

Pismo nie odnalezione.

Zostało odnotowane w: *Czasopisma polskie wydawane w Ameryce* w r. 1903 s. 203 (zob. poz. 7).

Zgoda R. 23: 1904 nr 18: 5 V (wyd. dla mężczyzn) s. 4 (zob. poz. 854) podała, że Kurjer Nowojorski krytykował Wydział Oświaty Związku Narodowego Polskiego za sprowadzanie książek rzekomo jedynie o treści religijnej.

W Dzienniku Chicagoskim R. 17: 1906 nr 209: 12 IX s. 8 (zob. poz. 451) wspominając o niewychodzącym już Kuryerze... napisano: „Oto z chwilą gdy upadł «Kuryer» ów Janusz porozumiał się z [Antonim Alfredem] Paryskim wydawcą «Ameryki» i rozsyłał po Nowym Yorku «Amerykę-Echo» z nagłówkiem «Kuryer», oraz paru specjalnymi nowojorskimi wiadomościami. Gdy ta spekulacja się nie powiodła, więc rozpoczął ją przy pomocy [Stanisława A.] Dangła, wydawcy «Straży». Rozsyłać «Straż» po Nowym Yorku pod tytułem «Kuryer» – ale i ten gaceziarski szwindel nie dopisał”.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 88 (zob. poz. 26) podaje lata wychodzenia 1903-1905 oraz twierdzi, że nie da się ustalić czy Kurjer Nowojorski był kontynuacją Kurjera Nowojorskiego i Brooklyńskiego (zob. poz. 593).

Ameryka zob. poz. 431; Straż zob. poz. 785.

606. Kurjer Nowojorski. Tygodnik. Red. K. J. Jazwinski, wyd. Associated Polish Press of America. Nowy Jork 1906-1907. [Druk. „Słowa Polskiego” w Chicago]. [2°].

Wychodzi do maja 1907. Pismo nie odnalezione.

W tygodniku Naród Polski R. 11: 1907 nr 13: 27 III s. 4 (zob. poz. 636), w artykule ks. Juliana Moczydłowskiego pt.: „Szabasówki Rabinoffa” wymieniono Kuryer... wśród gazet wydawanych przez spółkę [Maksa] Rabinoffa.

Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 23: 8 VI s. 1 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zawiadomiła, że na mocy kontraktu zawartego pomiędzy Antonim Alfredem Paryskim a Associated Polish Press of America pisma wydawane przez tą korporację, w tym Kuryer..., zostały połączone z Ameryką-Echo; od 1 VI abonenci Kurjera... będą otrzymywać w zamian tygodnik Ameryka-Echo.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1907 s. 618 (zob. poz. 2) rejestruje Kuryer... jako tygodnik o formacie 22 cali, wychodzący w soboty, założony w 1906 r., wydawany przez Associated Polish Press of America, Chicago, Ill. i redagowany przez K. J. Jazwinskigo.

Zob. także Gazeta Bostońska poz. 487; Głos z St. Louis poz. 526; Goniec z Manistee poz. 531; Kurjer Buffalowski poz. 595; Kurjer Filadelfijski. Filadelfia 1907 poz. 603; Kuryer z Grand Rapids poz. 613; Nowiny Baltimorskie poz. 646; Nowiny z Reading poz. 654; Orędownik. Erie 1906 poz. 680; Orzeł Polski. Dunkirk 1906-1907 poz. 689; Przegląd Polski. Newark 1906-1907 poz. 738; Słowo Polskie. Chicago 1904-1907 poz. 774; Sztandar. Camden 1906-1907 poz. 791; Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 poz. 800.

607. Kurjer Ohioski. Tygodnik. Red. Ludwik Haduch, wyd. spółka wydawnicza. Cleveland, Oh. – Toledo, Oh. 1902-1917, R.(Vol.) 18: 1918 – R. (Vol.) 26: 1926[?]. [2°].

Motto: Bracia Rodacy!

Wychodzi od 10 IV 1902 co najmniej do 14 I 1926. Kontynuacja pisma Kurjer Clevelandzki (zob. poz. 599). Numerów z l. 1902-1917 nie odnaleziono, opis główny na podstawie wzmianek w prasie z 1902 r.

O rozpoczęciu wydawania Kurjera... w Cleveland zawiadomili m.in. Ameryka T. 16: 1902 nr 16: 19 IV s. 4 (zob. poz. 431) oraz Wiarus R. 17: 1902 nr 17: 24 IV s. 1 (zob. poz. 835), które podały, że zmiana nazwy nastąpiła z powodu przejścia pisma na własność spółki związanej przez duchowieństwo diecezji clevelandzkiej, w skład której weszli: prezes ks. A[ndrzej J.] Suplicki, wiceprezes ks. dr P[aweł] Cwiakała, zarządca ks. [Konstanty] Łaziński, sekretarz i kasjer K. J. Bendkoski (w późniejszych gazetach inny zapis nazwiska sekretarza – Bentkowski, Benkoski, Benkowski).

Zestawienie Czasopisma polskie wydawane w Ameryce w r. 1903 s. 203 (zob. poz. 7) podaje jako wydawcę pisma ks. Suplickiego, redaktora B[olesława J.] Dalkowskiego, zarządcę – F[ranciszka] A. Dalkowskiego i m. wyd. Toledo, Oh.

Naród Polski R. 11: 1907 nr 4: 23 I s. 2 (zob. poz. 636) zawiadomił, że Kurjer Ohioski z Toledo, Oh. zmienił tytuł na Kurjer Katolicki z uwagi na to, że „nazwa pierwsza miała zbyt lokalne brzmienie, nazwa druga zaś jest więcej zbiorowa i odpowiada więcej kierunkowi pisma”.

W Dzienniku Narodowym R. 10: 1908 nr 133: 5 VI s. 3 (zob. poz. 454) zamieszczono relację z sejmku Zjednoczenia [Polskiego Rzymsko-Katolickiego pod opieką] Matki Boskiej Często-

chowskiej w Cleveland, Oh., na którym m.in. postanowiono, że organem tej instytucji nadal będzie Kurier Katolicki. W Dzienniku Związkowym Zgoda R. 1: 1908 nr 267: 25 XI s. 2 (zob. poz. 462), powołując się na głównego zarządcę Kurjera Toledowskiego[!] Westfälla poinformowano, że [Adam J.] Surdel został zmuszony do opuszczenia redakcji tego pisma.

W wydawanym w Toledo dzienniku Echo Polskie 1912 nr 71(T): 22 VII s. 4 (zob. poz. 474) podano, że redaktorem Kurjera... został Franciszek Szczerbowski.

Wiarus R. 28: 1913 w nr 26: 26 VI s. 5 wymienił Kuryer... wśród pism popierających Polską Radę Narodową.

Dziennik Chicagoski R. 27: 1916 nr 160: 11 VII s. 4 (zob. poz. 451) odnotował, że pismo przestało być organem Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego na stan Ohio.

W pierwszym odnalezionym no 10: 7 III z R.(Vol.) 18: 1918 tyt.: Kurier Katolicki. Pismo tygodniowe poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, wychodzi w każdy czwartek, red. i wyd. L. V. Szyperki, m. wyd. Toledo, Oh., w stopce red. inny wariant podtytuł: Pismo tygodniowe poświęcone sprawom Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej; w uszkodzonym no 2 dat. 10 I brak pierwszych stron, w zachowanej stopce red. informacje takie same, jak w no 10.

Od r. 1925 wychodzi pt.: Kurier Toledoski.

Sprawozdanie z Zarządu Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswyłu R. 33: 1902 na s. 26 wymienia nr 1-5 i 9 Kurjera Ohioskiego w wykazie darów przekazanych przez Osowskiego z Ameryki.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1903 s. 699, 1904 s. 694, 1905 s. 699, 1906 s. 704, 1907 s. 713, 1908 s. 702, 1909 s. 703, 1910 s. 712, 1911 s. 742, 1912 s. 742, 1913 s. 745, 1914 s. 761, 1915 s. 770, 1916 s. 773, 1917 s. 771, 1918 s. 789 (zob. poz. 2) odnotowuje pismo z m. wyd. Toledo oraz podaje, że jego format wynosił 19 $\frac{3}{4}$ – 22 cale, wydawcą w l. 1903-1916 było Kuryer Ohioski Publishing Co., a w l. 1917-1918 L. V. Szyperki, redaktorem w l. 1906-1917 był A. J. Surdel, a w r. 1918 – L. V. Szyperki, podaje tytuł Kurier Katolicki od 1910 r. i wymienia następujące nakłady: 5 tys. egz. w l. 1906-1908, 4500 egz. w r. 1909, 4 tys. egz. w r. 1910, 3750 egz. w r. 1911, 3500 egz. w r. 1912 i 10 tys. egz. w r. 1918.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 72 (zob. poz. 17) przypuszcza, że pismo wychodziło do 1927 r.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 31-32 (zob. poz. 278) mylnie podaje, że Kurier Ohioński założono w r. 1901, a zmiana tytułu na Kurier Katolicki nastąpiła w r. 1905. Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 79 (zob. poz. 26) rejestruje to pismo pt.: Kurier Toledoski wychodzący od r. 1900 oraz podaje inne wersje jego tytułów: Kurier Ohioski w l. 1900-1908 i Kurier Katolicki od r. 1909 do 25 XII 1924.

Opis na podstawie wyżej wymienionych wzmianek w prasie oraz autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Polskiej w Paryżu (1918 uszkodzony no 2, no 10).

608. Kurier Pennsylvanski. Tygodnik. Shamokin, Pa. 1900.

Wychodzi od sierpnia co najmniej do listopada 1900. Pismo nie odnalezione.

Wiarus R. 15: 1900 nr 31: 2 VIII s. 4 (zob. poz. 835) twierdzi, że inicjatorem powstania pisma był ks. [Tomasz] Misicki, który jednak „w interes nie włożył ani centa”. O wydaniu nr 1 poinformowano również w Dzienniku Chicagoskim R. 11: 1900 nr 189: 13 VIII s. 2 (zob. poz. 451), gdzie określono Kuryer... jako pismo katolickie i zamieszczono polemikę z zawartym w nim artykule pt.: Biskup polski w Stanach Zjednoczonych.

Na informacje z wciąż wychodzącego Kurjera... powołuje się Naród Polski R. 4: 1900 nr 46: 14 XI s. 3 (zob. poz. 636).

Sprawozdanie z Zarządu Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswyłu R. 31: 1900 na s. 17 wymienia pismo w wykazie darów przekazanych przez dr P. Jasińskiego z Shenandoah. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 72 (zob. poz. 17) podaje jako miejsce przechowywania Bibl. Rapperswilską. Ten ostatni, a za nim m.in. Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 79 (zob. poz. 26), błędnie twierdzi, że pismo wychodziło w Shenandoah, Pa.

609. *Kurier Pittsburski. Pittsburgh, Pa. 1909.

Pismo nie odnalezione, prawdopodobnie nie ukazało się.

Naród Polski R. 13: 1909 nr 33: 18 VIII s. 4 (zob. poz. 636) oraz Kurjer Ilustrowany R. 2: 1909 nr 34: 22 VIII s. 2 (zob. poz. 604) zawiadomiły o zebraniu akcjonariuszy planowanego dziennika Kurjer Pittsburski, którego nr 1 ma wyjść ok. 1 IX. Dziennik Chicagoski R. 20: 1909 nr 211: 9 IX s. 5 (zob. poz. 451) poinformował, że Kurjer... wciąż się nie ukazał, wydanie nr 1 przewidziane jest na 15 IX, a jego redaktorem ma zostać [Henryk] Łokański. Informacji potwierdzających wydanie nr 1 nie odnaleziono.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 72 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 79 (zob. poz. 26) rejestrują tygodnik Kurjer Pittsburski, przy czym Zieliński podaje inną pisownię tytułu: Kurjer...

610. Kurjer Polski. Jedyna codzienna gazeta polska w Ameryce, poświęcona interesom polskim w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Meksyku, Centralnej i Południowej Ameryce. Red. M[ichał] Kruszką. Milwaukee, Wis. R. 1: 1888 – R. 74/75: 1962. Druk. „Kuryera Polskiego”. 2°.

Wychodzi od 23 VI 1888 do 23 IX 1962.

W R. 1: 1888 w nr 1 poinformowano, że pismo będzie rozsyłane do dawnych abonentów Dziennika Polskiego (zob. poz. 456) i Krytyki (zob. poz. 583); od nr 6: 29 VI właściciel W[alenty] Maychrzycki; od nr 11 brak informacji o właścicielu i redaktorze; od nr 39: 8 VIII red. M. Kruszką, w winiecie informacja o założeniu pisma w 1885 r. nawiązująca do roku rozpoczęcia wydawania Krytyki; od nr 43 w części numerów brak informacji o redaktorze; od nr 142: 10 XII M. Kruszką określanymi jako wydawca.

W R. 5: 1892 co najmniej od nr 62: 14 III podtyt.: The only Polish daily in Wisconsin. Jedyny dziennik polski w stanie Wisconsin. Dziennik urzędowy miasta Milwaukee. Official paper of Milwaukee. Wychodzi codziennie wieczorem oprócz uroczystych świąt i niedziel, wyd. i właściciel M. Kruszką; w nr 119: 19 V zawiadomiono, że Kazimierz Neumann, który przez ostatnie dwa lata redagował Kurjer... wyjechał objąć redakcję Reformy (zob. poz. 759); w nr 132: 4 VI poinformowano o zatrudnieniu nowych współpracowników – A. W. Łuczyńskiego i W[itolda] Ziemińskiego; od nr 155 część podtytułu przeniesiona do ramek

w winiecie; od nr 162: 10 X podtyt.: Dziennik polityczny, ekonomiczny i społeczny; w nr 173 wspomniano o wyjeździe do Europy współredaktora W. Ziemińskiego; od nr 240 red. K. Neuman, w numerze tym poinformowano, że K[azimierz] Owocki wystąpił z redakcji Kuryera..., żeby zająć się wydawaniem Gościa (zob. poz. 535); nr 249 poświęcony 400-letniej rocznicy odkrycia Ameryki przez Kolumba; od nr 285 w stopce red. wymieniano następujących pracowników: K. Neuman wszelkie sprawy redakcyjne, J[an] Kuk ogłoszenia urzędowe, Ed[ward] Pawłowski ekspedycja gazet do abonentów miejscowych i zamiejscowych, kontrolowanie roznosicieli, kolekty etc., K. Owocki spisywanie i Fr. Danielski kolektowanie za anonsy i roboty drukarskie.

W R. 6: 1893 od nr 6 w stopce red. brak nazwiska K. Owockiego; od nr 96 brak informacji o właścicielu; od nr 99 w stopce red. brak nazwiska Ed. Pawłowskiego; od nr 126 red. odp. K. Neuman, brak szczegółowego składu redakcji w stopce red.; w nr 130 wiadomość o opuszczeniu redakcji przez tłumacza ogłoszeń urzędowych J. Kuka i zatrudnieniu na jego miejsce T[adeusza M.] Wilda z Chicago; co najmniej od nr 205 właściciel i red. M. Kruszką.

W R. 7: 1894 część numerów oznaczona jako wydanie wieczorne. W R. 8: 1895 od nr 120 brak podtytułu; no 165: 13 VII wyszedł jako specjalne wydanie z okazji złotego jubileuszu kapłaństwa kardynała Mieczysława Ledóchowskiego; nr 245: 16 X poświęcono złotemu jubileuszowi miasta Milwaukee; od nr 308 częstotliwość: Wychodzi codziennie z wyjątkiem niedziel, M. Kruszką określanymi jako wydawca.

W R. 9: 1896 w nr 232 wspomniano o współredaktorze T. Wildzie. W R. 11: 1898 w nr 100: 28 IV poinformowano, że od 1 V z powodu wybuchu wojny amerykańsko-hispańskiej dla abonentów Milwaukee zacznie wychodzić niedzielne wydanie pisma pt.: Kurjer Niedzielny; w nr 206: 15 VIII poinformowano o zaprzestaniu wydawania Kuryera Niedzielnego z powodu zakończenia wojny.

W R. 12: 1899 w nr 40 poinformowano o „przejęciu abonentów” Swobody (zob. poz. 789), której redaktor i wydawca Józef Howiecki zdecydował się zakończyć działalność z powodu problemów finansowych; od nr 60 w winiecie informacja o założeniu pisma w 1888 r.; od nr 126: 27 V właściciel

M. Kruszką, red. Józef S. Kruszką, T. Wild, S[tanislaw] Osada, zarząd biznesowy L[eon] Drwęski, w numerze tym zawiadomiono, że z powodu choroby M. Kruszką przez pewien czas nie będzie pełnił swoich funkcji w redakcji; od nr 200: 24 VIII brak T. Wilda w składzie redakcji; od nr 215: 11 IX brak St. Osady w składzie redakcji; w nr 235: 4 X na s. 2 zawiadomiono o powstaniu Spółki Wydawniczej Kuryera (Kuryer Publishing Co.); od nr 236 wyd. Spółka Wydawnicza Kuryera. Inkorporatorzy: M. Kruszką, L. Drwęski, J. S. Kruszką, M[arcin] S. Cyborowski, brak informacji o redaktorze.

W R. 13: 1900 nr 149: 23 VI wyszedł jako Wydanie rocznicowe; w nr 223 wspomniano o współredaktorze St. Osadzie. W R. 14: 1901 w nr 83: 8 IV poinformowano, że obok St. Osady i J. [S.] Kruszką redagować Kuryer... będzie Franciszek Hieronim Jabłoński; od nr 208: 2 IX w winiecie dodatkowo tytuł w jęz. angielskim: The Polish Daily Courier. W R. 16: 1903 od nr 79 powiększony format w obrębie 2°; nr 152: 27 VI wyszedł jako wydanie jubileuszowe z okazji 15. rocznicy założenia pisma; w nr 243-309 błąd w liczbowaniu rocznika (R. 15 zamiast R. 16).

W r. 1904 liczne zmiany w oznaczeniu rocznika: nr 1-6 wyszedł jako R. 15, nr 7-149 i 265-286 – jako R. 16, nr 150-264, 287-308 – R. 17; w nr 168: 19 VII w nekrologu Leona Mariana Wilda podano, że był on jednym z założycieli pisma i członkiem wydającej go spółki; w nr 252 wspomniano o redaktorze J. S. Kruszką.

W r. 1905 nr 1-109 wyszły jako R. 18, nr 110-307 jako R. 17; od nr 42: 20 II w składzie spółki wydawniczej brak L. Drwęskiego, w numerze tym poinformowano o jego rezygnacji ze stanowiska i przeprowadzce do Green Bay; nr 142: 17 VI wyszedł jako Numer kościuszkowski; od nr 237 brak informacji o składzie spółki wydawniczej.

W r. 1908 nr 1-152 wyszły jako R. 20, nr 153-311 jako R. 21; nr 157: 27 VI ukazał się jako 20-rocznicowe wydanie z kolorową okładką i w zwiększonej objętości. W R. 22: 1909 od nr 266 w winiecie oznaczenia różnych wydań przeznaczonych dla odbiorców w Milwaukee oraz mieszkających na dalszych terenach. W R. 23: 1910 w nr 111: 11 V pod winiętą podano: Kościuszką – Wydanie pommikowe – Pułaski; od nr 141 motto: Swój do Swego!; od nr 143 dodatkowe motto: Prawda o wszystkich i o wszystkim. Sprawiedliwość dla każdego. Oświata i uświadomienie ludu

polskiego; od nr 156 brak motto: Swój do Swego! W R. 25: 1912 w nr 40 zamieszczono zestawienie wskazujące, że mimo bojkotu Kuryera... zarządzanego przez pięciu biskupów, pismu przybyło 618 prenumeratorów.

W R. 26: 1913 nr 148 wyszedł jako 25. rocznicowe wydanie, w numerze tym na s. 5 podano aktualny skład redakcji, w tym redaktorów Jana J[akuba] Kowalczyka, A[dolfa] Lewińskiego, S[tanislaw] K.] Łempickiego i Jana A. Weddę, a na s. 6 (zob. Literatura poz. i) wymieniono, że obok M. Kruszką Kuryer... redagowali: K. Owocki w l. 1888-1892, K. Neuman w l. 1890-1893, J. Kuk w r. 1891, W. Ziemiński i A. Łuczyński w r. 1892, J. Kruszką od 1893, T. Wild w l. 1893-1899, St. Osada 1899-1901, Fr. H. Jabłoński 1901-1908, Stefan Rachocki od r. 1904, Stanisław Litko od 1905 r., J. A. Wedda od 1905 r., a J[an] J[ózef] Chrzanowski był redaktorem naczelnym do maja 1912 r.

W R. 30: 1917 co najmniej od września wychodzi dodatkowe wydanie niedzielne w jęz. polskim pt.: Niedzielnny Kuryer Polski/ The Sunday Polish Courier oraz w jęz. angielskim pt.: Poland's Cause and Poland's Sons in America (od 17 XI zamiast niedzielnego wydania w jęz. angielskim wychodzi pismo The Weekly American Courier poz. 962), brak motto: Prawda o wszystkich i o wszystkim; od nr 254 w stopce red. podano skład dyrekcji wykonawczej Spółki Wydawniczej Kuryera: prezes M. Kruszką, wiceprezes S[tanislaw] J. Zwierzchowski, sekretarz T. M. Wild, skarbnik C[zesław] Dziadulewicz, „trustys” Fr[anciszek] Górski oraz skład zarządu Kuryera...: wyd. M. Kruszką, red. zarządzający M[ieczysław] S[tanislaw] Dunin, menadżer biznesowy C. Dziadulewicz.

W R. 31: 1918 od nr 21 w stopce red. dodatkowo wymieniona sekretarka finansowa Hel[ena] Faltyńska; od nr 88 brak motto w winiecie; nr 173: 23 VI wyszedł jako wydanie rocznicowe; od nr 208 w stopce red. brak informacji o T. M. Wildzie i C. Dziadulewicz; w nr 215 poinformowano, że wydanie wieczorne przeznaczone jest dla miasta Milwaukee i okolicy, a wydanie poranne dla dalszych terenów; od nr 230 brak informacji o sekretarce; nr 333: 2 XII wyszedł w żałobnej szacie graficznej z powodu śmierci M. Kruszką; od nr 347 w stopce red. w składzie dyrekcji prezes prof. S. J. Zwierzchowski, a w zarządzie Kuryera... S. J. Zwierzchowski jest na stanowisku generalnego zarządcy.

Wolne Polskie Słowo R. 5: 1891 nr 90: 1 VI s. 6 (zob. poz. 139) odnotowało, że 21 IV na posiedzeniu Rady miasta Milwaukee Kurjer... został uznany za gazetę urzędową, na łamach której publikowane będą protokoły posiedzeń Rady miejskiej, rozporządzenia i ogłoszenia rządowe w tłumaczeniu na jęz. polski. Echo R. 7: 1893 nr 25: 17 VIII s. 1 (zob. poz. 468) poinformowało, że K. Neumann „przed kilku dniami” przestał być redaktorem Kurjera...

Straż R. 7: 1902 nr 30: 26 VII s. 2 (zob. poz. 785) podała, że kierownictwo wydawanego w Buffalo Echa objął Jabłoński, który do niedawna był redaktorem Kurjera... Warszawski dziennik Gazeta Polska 1902 nr 304: 8 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1321) podał, że Kurjer... ma 7100 prenumeratorów, a Gazeta Kaliska R. 1902 nr 316: 23 XI s. 302 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) – 1100 abonentów.

Stefan Barszczewski w korespondencji dla Kurjera Warszawskiego R. 91: 1911 nr 6: 6 I s. 4 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1645) odnotował, że władze niemieckie odebrały Kurjerowi... debit w Niemczech uznając go za pismo „podburzające i szerzące agitację polityczną przeciwko bezpieczeństwu cesarstwa niemieckiego”. Wiarus R. 26: 1911 w nr 32: 10 VIII na s. 4 (zob. poz. 835) przytoczył list otwarty bp. E[ugene’a] A[ugustine’a] Garveya do duchowieństwa diecezji Altoona zakazujący czytania pism antykatolickich, w tym Kurjera Polskiego.

N. W. Ayer & Son’s American Newspaper Annual... 1889 s. 540, 1890 s. 755, 1891 s. 765, 1892 s. 790, 1893/94 s. 812, 1895 s. 822, 1896 s. 824, 1897 s. 854, 1898 s. 859, 1899 s. 870, 1900 s. 880, 1901 s. 896, 1902 s. 905, 1903 s. 915, 1904 s. 913, 1905 s. 922, 1906 s. 931, 1907 s. 942, 1908 s. 944, 1909 s. 949, 1910 s. 960, 1911 s. 1000, 1912 s. 1008, 1913 s. 1011, 1914 s. 1032, 1915 s. 1042, 1916 s. 1045, 1917 s. 1046, 1918 s. 1065 (zob. poz. 2) podaje następujące nakłady: w r. 1889 – 1100 egz., w l. 1890-1892 – 2600 egz., w l. 1893-1894 – 3 tys. egz., w r. 1895 – 3200 egz., w l. 1896-1898 – 4200 egz., w l. 1899-1905 – 4600 egz., w l. 1906-1908 – 7764 egz., w r. 1909 – 15103 egz., w r. 1910 – 16842 egz., w l. 1911-1916 – 23400 egz., w r. 1917 – 23247 egz. i w r. 1918 – 33 tys. egz.

Nelson Chesman & Co. Newspaper Rate Book, 1915-1916 s. 356 (zob. poz. 6) odnotowuje, że w 1915 r. dzienny nakład wynosił 25142 egz.

W zapisie jednej z audycji radiowych prof. Szymona St. Deptuły pt.: Z historii prasy polskiej w Milwaukee s. 13 (zob. poz. 355) podano, że we wrześniu 1962 r. Kurjer Polski został sprzedany na licytacji z powodu zaległości podatkowych wynoszących 9 tys. dolarów, a w 1966 r. próbę wznowienia pisma podjął niejaki Żarski. We wrześniu 2020 r. powstał portal internetowy uznający się za kontynuację Kurjera...

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1888-1918 znajdujących się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (skany numerów z l. 1892-1905 udostępnione na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu), w Center for Research Libraries w Chicago (1917-1918), w Bibl. Narodowej w Warszawie (r. 1914), w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (r. 1917) oraz udostępnionych w postaci mikrofilmu w Wisconsin Historical Society (Library-Archives Division) w Madison (l. 1906-1908) i w Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (l. 1888, 1909-1913).

Dodatki:

1. Niedziela, 1889-1892 zob. poz. 639.
2. Kurjer Polski. Dodatek. [Milwaukee 1892, 1895-1896] ss. 2.
Kontynuuje treść numeru; dodatek do sobotnich numerów pisma.
3. Przegląd Tygodniowy, 1892 zob. poz. 741.
4. Tygodnik Milwaucki, 1892 zob. poz. 814.
5. Gazeta Wisconsinka, 1893-1911 zob. poz. 510.
6. Tygodniowy Kurjer Polski, 1896-1914 zob. poz. 825.
7. Bocian. Chicago 1895 zob. poz. 439.
Od stycznia do kwietnia dołączany do sobotnich numerów Kurjera Polskiego.
8. To the Hon. WME Anderson, City Clerk and Superintendent of Census. [Milwaukee 1895] 4° ss. nlb. 1.
Wzór oświadczenia do spisu ludności dołączony do nr 190: 12 VIII.
9. [Ścienny kalendarz Kurjera Polskiego]. Milwaukee 1902. Dodatek do nr 309: 31 XII.

Literatura:

- a. Czternaście lat pracy dziennikarskiej. *Kurjer Polski* R. 12: 1899 nr 260 s. 6.
- b. Kryształowy jubileusz Kurjera Polskiego. *Kurjer Polski* R. 16: 1903 nr 152 cz. 2 s. 1-2.
- c. Kruszk Michał: Wspomnienia. *Kurjer Polski* R. 13: 1900 nr 149 cz. 2 s. 4.
- d. Chrzanowski J[an] J[ózef]: Historia Kurjera Polskiego. *Kurjer Polski* R. 21: 1908 nr 157 s. 5.
- e. Kruszk M.: W dwudziestą rocznicę. *Kurjer Polski* R. 21: 1908 nr 157 s. 3-5.
- f. Chrzanowski J. J.: Dwadzieścia pięć lat pracy Kurjera Polskiego. *Kurjer Polski* R. 26: 1913 nr 148 s. 4.
- g. Kowalczyk Jan J[akub]: Ataki przeciwników na byt Kurjera Polskiego. *Kurjer Polski* R. 26: 1913 nr 148 cz. 2 s. 2.

h. Kowalczyk J. J.: Walka Kuryera o Prawa Ludu. *Kuryer Polski* R. 26: 1913 nr 148 cz. 2 s. 1.

i. Kruszka M.: W dwudziestą-piątą rocznicę. *Kuryer Polski* R. 26: 1913 nr 148 s. 4.

Toż w wersji angielskiej.

j. Pracownicy Kuryera Polskiego. *Kuryer Polski* R. 26: 1913 nr 148 s. 6.

k. A Newspaper anniversary. *The Weekly American Courier* Vol. 1: 1918 no 31 s. 3-5.

l. Lempicki S[tanisław]: Historia i działalność Kuryera Polskiego dla Wychodźstwa[!]. *Kuryer Polski* R. 31: 1918 nr 173 Sekcja Druga s. 7.

l. Historia i działalność „Kuryera Polskiego”. *Kuryer Polski* R. 41: 1928 nr 175 s. 8-12.

m. Nir Roman: „Kuryer Polski” 1888-1928. *Dziennik Polski* R. 82: 1985 nr 37 s. 11.

n. Nir R.: Szkice z dziejów Polonii... zob. poz. 397.

Na s. 60-64 rozdział pt. „Kuryer Polski” 1888-1928.

ń. Przaszłowicz Dorota: World War I in the Milwaukee Ethnic Press: Germania Herold and Kuryer Polski. W: *Ethnicity, Culture, City. Polish-Americans in the USA. Cultural Aspects of Urban Life, 1870-1950 in Comparative Perspective*. Ed. by Thomas Gładzky, Adam Walaszek, Małgorzata M. Wawrykiewicz. Warszawa 1998 s. 287-302.

o. Przaszłowicz D.: Stosunki polsko-niemieckie na obczyźnie. Polscy i niemieccy imigranci w Milwaukee 1860-1920. Kraków 1999 Universitas 8° ss. 304.

611. *Kuryer Świąteczny*. Red. N[ikodem] K. Złotnicki, wyd. Kuryer Publishing Co. Chicago, Ill. 1895, 1897-1898, 1900[?], 1901-1903. Nakł. N. K. Złotnicki.

Wychodzi z przerwami prawdopodobnie od 15 XI 1895 do października 1903. Pismo humorystyczne, odnaleziono jedynie no 43: 25 I 1903.

Sztandar R. 2: 1895 nr 46: 15 XI s. 1 (zob. poz. 792) podaje, że pismo „dzisiaj wyszło z druku”, a w nr 47: 22 XI na s. 3 w odpowiedzi na list czytelnika wyjaśnia, że redaktorem i nakładcą Kuryera... jest N. K. Złotnicki. Reklamę Kuryerka Świątecznego zamieścił *Dziennik Polski* R. 1: 1895 nr 89: 22 XI s. 4 (zob. poz. 459), w której podał nazwę jego wydawnictwa oraz określił go jako „humorystyczne pismo ilustrowane”. W *Dzienniku Chicagoskim* R. 6: 1895 nr 275: 26 XI s. 4 (zob. poz. 451) wspomniano, że: „...ze «Świątecznego Kuryerka» p. Złotnickiego zrobiła się jednodniówka” co może wskazywać, że ukazał się tylko jeden numer.

Wiarus R. 12: 1897 nr 15: 15 IV s. 1 (zob. poz. 835) zawiadomił o ukazaniu się Kuryera Świątecznego pod redakcją [Tomasza] Skaryszewskiego i dodał, że pismo jest kontynuacją Kropiłka (tytuł pierwotny: Djabeł zob. poz. 448). Polak w *Ameryce* R. 11: 1897/98 nr 17: 26 IV 1897 s. 1

(zob. poz. 707) poinformował, że T. Skaryszewski został umieszczony w szpitalu z powodu „pomieszania zmysłów”. *Straż* R. 1: 1897 nr 7: 29 V s. 2 (zob. poz. 785) odnotowała ukazanie się nr 4 Kuryera... i podała, że pismo „idzie śladem” Kropiłka. W *Dzienniku Chicagoskim* R. 8: 1897 nr 95: 24 VI s. 5 wspomniano o nadesłaniu numeru „Kuryerka” przez Złotnickiego do redakcji *Dziennika*... z prośbą o krytyczną recenzję.

Telegraf R. 3: 1898 nr 1: 5 I s. 1 (zob. poz. 805) odnotował, że Kuryer Świąteczny wznowiono 1 I, jest on wydawany przez spółkę Kuryer Pub[li-shing] Co. i będzie wychodził co tydzień. *Sztandar* R. 6: 1898 nr 2: 13 I s. 1 wspomniał o wydaniu nr 2 Kuryera..., którego redaktorem i wydawcą jest N. K. Złotnicki. *Ameryka* T. 12: 1898 nr 3: 15 I s. 4 (zob. poz. 431) odnotowała, że pismo wyszło „po blisko rocznej przerwie”. *Kuryer Polski* R. 11: 1898 nr 69: 23 III s. 2 (zob. poz. 610) poinformował, że redaktor Kuryera... „Nathan Korngold alias N. L.[!] Złotnicki alias Karol Polina” oraz wydawca tego pisma, Karol Machek, zostali aresztowani z powodu zamieszczenia w numerze z 13 III paszkwilu wymierzonego przeciwko Stanisławowi Szwałkartowi, redaktorowi *Dziennika Chicagoskiego*. Wychodzący w *Scranton Przegląd* R. 1: 1898 nr 51: 6 IV s. 1 (zob. poz. 734) oraz *Polonia w Ameryce* R. 7: 1898 nr 18: 6 V s. 1 (zob. poz. 714) podały, że z powodu aresztowania redaktora pismo upadło.

O ponownym wznowieniu pisma poinformował m.in. *Wiarus* R. 13: 1898 nr 40: 13 X s. 4 pisząc: „Oślawiony «Kuryer Świąteczny» na nowo ukazał się w Chicago – drukowany czcionkami zbankrutowanego Ludu [zob. poz. 618]. W artykule «Od Wydawnictwa» wydawcy «Kuryera» zapewniają, iż pismo to nie ma nic wspólnego z tygodnikiem humorystycznym tegoż nazwiska, wydawanym poprzednio. Jest to zuchwałe kłamstwo, bo wszystkie szczyry w dzielnicach polskich w Chicago piszcza, że głównymmacherem od nowego «Kuryera Świątecznego», jest ten sam przebiegły żydek Złotnicki, który wydawał i redagował starego «Kuryera»”. *Telegraf* R. 3: 1898 nr 40: 5 X s. 2 podał, że w artykule *Od Wydawnictwa* zamieszczonym w *Kuryerze*... zapewniano, że taki tytuł „przyjęto z powodu stawiania trudności przez pocztę tutejszą przy wysyłce każdej powstającej nowej gazety”. *Sztandar* R. 6: 1898 nr 51: 22 XII s. 2 twierdził, że pismo wznowiono tylko na czas wyborów i obecnie znowu się nie ukazuje.

Wiarus R. 15: 1900 nr 19: 10 V s. 1 zawiadomił, że Ed[ward] L[udwik] Kołakowski planuje od 1 VII wydawać pismo humorystyczne Kurjer Świąteczny, którego numer okazowy ukaze się w drugiej połowie czerwca, a redaktorem będzie Konstanty Krumlowski – nie wiadomo czy zamiar ten zrealizowano.

W Wiarusie R. 16: 1901 nr 8: 21 II s. 4 wspomniano o pojawieniu się nowego pisma humorystycznego w Chicago pt.: Kurjer Świąteczny wydawanego przez Courier Publishing Co., natomiast w Kuryerze Polskim R. 14: 1901 nr 48: 26 II s. 1 zawiadomiono o ukazaniu się nr 2 dat. 24 II. Wiarus R. 16: 1901 w nr 29: 18 VII na s. 4 poinformował, że wydawca Kuryera Świątecznego, N. K. Złotnicki, został kolektorem Dziennika Narodowego (zob. poz. 454).

O kolejnym wznowieniu Kuryera... w r. 1902 pisały m. in. Kurjer Polski R. 15: 1902 nr 9: 11 I s. 1 oraz Zgoda R. 21: 1902 nr 3: 16 I (wyd. dla mężczyzn) s. 4 (zob. poz. 854). Kurjer Polski R. 15: 1902 w nr 136: 9 VI na s. 1 wspomnił o dwutygodniowej przerwie w wydawaniu pisma spowodowanej pogonią wydawcy „za natchnieniem pieniężnym”, natomiast w nr 307: 29 XII na s. 1 pisał o spółce założonej przez N. K. Złotnickiego i dr [T.] Love-Szydłowskiego, naczelnego redaktora Dziennika Narodowego, w celu dalszego wydawania Kuryera Świątecznego. W Zgodzie R. 21: 1902 nr 52: 25 XII (wyd. dla mężczyzn) s. 2 zamieszczono reklamę z informacją, że po przerwie spowodowanej „przeszkodami pocztowymi” pismo będzie od Nowego Roku wydawane regularnie w soboty wraz z dodatkiem powieściowym. Gazeta Kaliska R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podaje, że Kurjer... ma 8000 prenumeratorów.

O wznowieniu pisma po kilkumiesięcznej przerwie wspomniano w Wiarusie R. 18: 1903 nr 3: 15 I s. 4.

Z r. 1903 zachował się nr 43: 25 I pt.: Kurjer Świąteczny. Pismo humorystyczne ilustrowane. Published every Sunday, wyd. Anglo-Polish Publishing Co., manager N. K. Złotnicki, format 4°, w numerze tym na s. 3 poinformowano, że pierwszy tegoroczny numer został całkowicie wyczerpany pomimo potrójnego nakładu.

Dziennik Chicagoski R. 14: 1903 nr 284: 5 XII s. 4 zawiadomił, że Kurjer Świąteczny połączył się z Reformą (zob. poz. 758) i oba pisma będą

wychodziły pt.: Dzwon Niedzielny (zob. poz. 466). Ameryka-Echo R. 16: 1903 nr 52: 26 XII s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka) zamieściła wyjaśnienia Stanisława Osady, zgodnie z którymi wychodzące od kilku tygodni pismo Dzwon Niedzielny jest spadkobiercą Kuryerka Świątecznego oraz Reformy, z czego po tym pierwszym odziedzyczyło redaktora, a od drugiego przejęło lokal, drukarnię i czcionki.

W Sprawozdaniu z Zarządu Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswyłu R. 33: 1902 [druk.] 1903 s. 26 wśród czasopism ze Stanów Zjednoczonych Ameryki otrzymanych przez bibliotekę muzealną w r. 1902 wymieniono nr 19, 21 i 22 Kuryera Świątecznego.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1898 s. 140 (zob. poz. 2) odnotowuje Kuryer Świąteczny wychodzący od 1893 r. w formacie 13 cali, w nakładzie 2500 egz.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 2 s. 399 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) rejestruje tygodnik Kurjer Świąteczny. Pismo humorystyczne ilustrowane. Chicago R. 1: 1894, R. 5: 1898.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 73 (zob. poz. 17) twierdzi, że Kuryer... wychodził w l. 1900-1902, miał charakter postępowo-demokratyczny i antyklerykalny, został założony przez N. K. Złotnickiego, redagowali go Cz[esław] Dziadulewicz, R. Małach i J. Karaś, a jego kontynuacjami były kolejno pisma: Dzwon Niedzielny, Kropidło i Cepy (zob. poz. 871). Kruska W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 81-82 (zob. poz. 274) podaje, że Kurjer Świąteczny został założony w r. 1900, a w r. 1903 przekształcono go w Dzwon Niedzielny.

Opis na podstawie wyżej wymienionych wzmianek w prasie oraz niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (1903 nr 43).

Dodatki:

1. [Dodatek powieściowy]. Chicago 1902-1903[?] ss. 8.

Dodatek nie odnaleziony; zawierał odcinki powieści pt.: Car Aleksander II. Opis wg wzmianek zamieszczonych w pismach: Kurjer Polski R. 15: 1902 nr 9: 11 I s. 1 i Zgoda R. 21: 1902 nr 52: 25 XII (wyd. dla mężczyzn) s. 2.

612. Kurjer Winoński. Tygodnik. Wyd. Kurszewski (Kursevski). Winona, Min. 1885, nr 1. Druk. Kuryera Winońskiego.

Wyszedł tylko nr 1 dat. prawdopodobnie 28 XII. Pismo nie odnalezione. O wydaniu nr 1 poinformował St. Paul Daily Globe Vol. 7: 1885 nr 362: 28 XII s. 5, opisując go jako pojedynczą kartkę zawierającą pięć kolumn tekstu.

Wiarus R. 1: 1886 nr 1: 11 II s. 1 (zob. poz. 835) w artykule wstępnym wspominał, że pod koniec 1885 r. w Winonie wyszedł jeden „połowiczny numer” Kuryera..., ale potem wydawnictwo to upadło, ponieważ nakładca pisma krawiec Kurszewski rozpoczął to przedsięwzięcie bez dostatecznych środków finansowych i nie znalazł poparcia u miejscowych czytelników, więc musiał sprzedać czcionki angielskiej drukarni. O krawcu, który założył drukarnię w Winonie i „zabrał” robotników z drukarni Przyjaciela Ludu (zob. poz. 752), wspomniano też w Pielgrzymie Polskim R. 1: 1885 nr 8: 5 XII s. 4 (zob. poz. 700).

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 80 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo wychodziło w r. 1886, a jego egzemplarz zachował się w Minnesota Historical Society w St. Paul (tej ostatniej informacji nie udało się potwierdzić).

613. Kuryer z Grand Rapids. (The Grand Rapids Courier). Pismo tygodniowe dla ludu. Red. Kazimierz S. Konczalski, publ. by The Associated Polish Press of America. Grand Rapids, Mich. R. 1: 1906 – R.(Vol.) 2: 1907. [Druk. „Słowa Polskiego” w Chicago]. [2°].

Wychodzi od 27 VII 1906 do 1 VI 1907.

W R. 1: 1906 w nr 23 podano, że wyszedł on w nakładzie 1500 egz. W R.(Vol.) 2: 1907 od nr 9 ed. H. B. Wittkowski.

Dziennik Chicagoski R. 17: 1906 nr 190: 20 VIII s. 4 (zob. poz. 451) skomentował informację z Telegrafu (zob. poz. 805) o tym, że spółka Associated Press of America, z „Żydem rosyjskim” [Maksem Rabinoffem] na czele, wydaje m.in. Kuryer..., który składa się w większości z przedruków ze Słowa Polskiego (zob. poz. 774) i jest drukowany w Chicago.

Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 23: 8 VI s. 1 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zawiadomiła, że na mocy kontraktu zawartego pomiędzy Antonim Alfredem Paryskim a Associated Polish Press of America pisma wydawane przez tą korporację, w tym Kuryer..., zostały połączone z Ameryką-Echo i że od 1 VI abonenci Kuryera... będą

otrzymywać w zamian tygodnik Ameryka-Echo.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1907 s. 409 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo pt.: Kuryer, ed. C[asimir] S. Konczalski, publ. Associated Polish Press of America i podaje, że wychodziło we czwartki w formacie 22 cale.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 76, 80 (zob. poz. 26), odnotowuje to pismo dwukrotnie – jako Kuryer. Grand Rapids 1906?-1908 oraz jako Kuryer z Grand Rapids. Grand Rapids 1906-1907.

Opis na podstawie autopsji skanów winiet i stopek redakcyjnych przesłanych przez Library of Michigan (katalog internetowy podaje zasób: R. 1: 1906 nr 1: 27 VII – R. 2: 1907 nr 22: 1 VI). Egzemplarz pisma zachował się też w formie mikrofilmu w Grand Rapids Public Library.

Zob. także Gazeta Bostońska poz. 487; Głos z St. Louis poz. 526; Goniec z Manistee poz. 531; Kuryer Buffalowski poz. 595; Kuryer Filadelfijski. Filadelfia 1907 poz. 603; Kuryer Nowojorski. Nowy Jork 1906-1907 poz. 606; Nowiny Baltimore poz. 646; Nowiny z Reading poz. 654; Orędownik. Erie 1906 poz. 680; Orzeł Polski. Dunkirk 1906-1907 poz. 689; Przegląd Polski. Newark 1906-1907 poz. 738; Sztandar. Camden 1906-1907 poz. 791; Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 poz. 800.

Literatura:

a. Kiper Daniel: „Kurier z Grand Rapids” w latach 1906-1907. *Studia Polonijne* T. 43: 2022 s. 405-426.

614. Lampa. Miesięcznik. Red. i wyd. Mykolas Ksaveras Mockus (Mockevičius). Detroit, Mich. 1897, nr 1-[?].

Wychodzi od marca 1897 w jęz. polskim i litewskim. Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 8: 1897 w nr 85: 12 IV na s. 2 (zob. poz. 451) przedrukował artykuł ze Sztandaru (zob. poz. 792), w którym poinformowano o ukazaniu się pierwszego numeru Lampy... i omówiono jego artykuł wstępny. Deklarowanym celem wydawania pisma miało być szerzenie oświaty; Sztandar prostował, że chodzi o ogłaszanie książek i sztuk kuglarskich.

Pismo zostało odnotowane w Biržiška Vaclavas: Lithuanian Publications in the United States 1874-1910. A Bibliography. Edited by Sasė Vaškėlis. Chicago 1994 s. 219.

615. Latarnia. Wychodzi w każdą sobotę. Red. i wyd. Antoni A[lfred] Paryski. Toledo, Oh. T. 1: 1902, no 1-20. 4°.

Wychodzi od 4 I do 17 V. Pismo humorystyczne, dodatek do Ameryki (zob. poz. 431).

Od no 6 zmiana oznaczenia rocznika z T. na R. W no 10 podtyt.: Tygodnik Powieściowo-Naukowy i Humorystyczny. Od no 11 podtyt.: Tygodnik Satyryczno-Humorystyczny i Powieściowy.

W Ameryce T. 16: 1902 nr 21: 24 V s. 1, nr 23: 7 VI s. 4 i nr 25: 21 VI s. 7 poinformowano o zawieszeniu Latarni oraz zamieszczono korespondencję z naczelnikiem poczty w Toledo, Williamem H. Tuckerem, w sprawie opłat pocztowych za dodatek do pisma, których nieuiszczanie doprowadziło do zamknięcia wydawnictwa.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (nr 1-16, 18-20).

Dodatki:

1. [Dodatek powieściowy]. Toledo, Oh. 1902.

Dodatek nie odnaleziony; w no 18: 3 V na s. 1 poinformowano, że na przemian dołączane są fragmenty powieści: Krzyżacy Henryka Sienkiewicza i Don Kichot Miguela de Cervantesa.

616. Lekarz Domowy. [Tygodnik]. Red. dr [Mateusz Pankracy] Kossakowski. Chicago, Ill. 1886-1887.

Wychodzi z przerwami od 30 IX 1886 prawdopodobnie do końca lipca 1887.

O rozpoczęciu wychodzenia Lekarza... pod redakcją dr Kossakowskiego wspomniiał Kurjer Polski w Paryżu R. 6: 1886 nr 72: 15 XII s. 7 (tytuł pierwotny: Kurjer Paryzki zob. poz. 115).

Wiarus R. 2: 1887 nr 31: 4 VIII s. 8 (zob. poz. 835) odnotował, że pismo zostało wznowione „w ubiegłym tygodniu” po kilkumiesięcznej przerwie, a jego wydawcą jest dr M. Kossakowski; ponadto zamieścił protest Jana A. Zaborowskiego, który mylnie został uwzględniony na liście abonentów zalegających z prenumeratą.

Index-catalogue of the Library of the Surgeon-General's Office United States Army. Authors and Subjects. Series 2 Vol. 9 Washington 1904 s. 399 podaje podtyt.: Pismo poświęcone dla użytku domowego, wyd. M. P. Kossakowski, częstotliwość: półmiesięcznik, okres wychodzenia: vol. 1, no 1: 30 IX 1886 – no 11: lipiec 1887, format: 8°.

Nagiel H.: Dziennikarstwo Polskie w Ameryce... s. 74 (zob. poz. 297), a za nim większość bibliografii i opracowań, podaje, że Lekarz... był tygodnikiem poświęconym higienie, wychodził od października 1886 „staraniem i nakładem” dr M. P. Kossakowskiego przez „parę miesięcy regularnie, później od czasu do czasu”.

Egzemplarz Lekarza Domowego z Chicago rejestruje internetowy katalog National Library of Medicine w Bethesda, Md., ale obecnie biblioteka nie posiada żadnego egzemplarza tej gazety (zarówno oryginału, jak i mikrofilmu).

617. Lekarz Domowy. (Home Doctor). Miesięcznik. North Detroit, Mich. R. 1: 1912/13, R. 2: 1913, 1914-1918[?]. 2°.

Wychodzi od 20 I 1912 prawdopodobnie do 1918.

R. 1 obejmuje nr 1-11, w stopce red. podtyt.: Jedyne w Ameryce polski miesięcznik poświęcony sprawom higieny i samo-lecznictwa domowego. Wychodzi 25-go każdego miesiąca; od nr 3 red. i wyd. J[ulius] Carmen; nr 6 ukazał się z opóźnieniem z przyczyn „niezależnych od wydawnictwa”; od nr 9 wyd. J. Carmen; w nr 10 i 11 brak daty miesięcznej; nr 11 dat. 1913.

Z R. 2 odnaleziono nr 1-4; nr 1 niedatowany; od nr 2: marzec brak tytułu w jęz. angielskim na okładce numeru; od nr 3: kwiecień w winiecie podtyt.: Jedyne w Ameryce polski miesięcznik...; w niedatowanym nr 4 wyd. J. Carmen, współred. z Wiednia J. W. Curtis i Edgar Bartch.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1914 s. 423, 1915 s. 428, 1916 s. 427, 1917 s. 424, 1918 s. 434 (zob. poz. 2) odnotowuje, że pismo wychodziło w nakł. 3 tys. egz., a jego redaktorem i wydawcą w l. 1914-1916 był J. Carmen.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (R. 1: 1912/13 nr 1-3, 5-11; R. 2: 1913 nr 1-4).

618. Lud. Wyd. ks. [Antoni] Pluciński. Chicago, Ill. [1896] – 1898[?], Vol. 1: 1904, Vol. 8: 1904 – Vol. 9: 1905[?]. [Druk. Nowego Życia]. [2°].

Wychodzi z przerwami prawdopodobnie od 1896 co najmniej do 18 VIII 1905. Początkowych roczników nie odnaleziono, opis główny na

podstawie wzmianek w prasie z 1897 r. Pierwszy odnaleziony nr 34 dat. 9 IX 1904.

Kuryer Polski R. 10: 1897 nr 43: 20 II s. 2 (zob. poz. 610) skrytykował zmiany w swojej korespondencji przedrukowanej w piśmie Lud wydawanym w Chicago przez „niezależnego” ks. Plucińskiego. Wiarus R. 12: 1897 nr 33: 26 VIII s. 4 (zob. poz. 835) zawiadomił, że wydawcą Ludu był Pluciński, pismo drukowane w oficynie Nowego Życia (zob. poz. 644), ale przestało wychodzić z powodu braku abonentów.

Dziennik Chicagoski R. 9: 1898 nr 2: 4 I s. 2 (zob. poz. 451) podał, że wydawcą Ludu jest [Antoni] Kozłowski, a w nr 19: 24 I na s. 4 poinformował o wydaniu kolejnego numeru pisma pomimo rezygnacji ze stanowiska jego dawnego redaktora – ks. Plucińskiego. Wiarus R. 13: 1898 nr 6: 10 II s. 4 zamieścił informację, że L. Groszkiewicz został głównym zarządcą Ludu, „organu Kozła von Ziegenbock” [A. Kozłowskiego], a w nr 32: 18 VIII na s. 8, że wydawcą Ludu jest L. Groszkiewicz, który jest także właścicielem drukarni, natomiast właściciel pisma [Kozłowski] usunął z niego „niezależnego” kleryka Szczerbowskię. Kuryer Polski R. 11: 1898 nr 213: 23 VIII s. 2 wspomniał o rywalizacji pomiędzy Ludem a Reformą (zob. poz. 758) o miano urzędowego organu Kościoła Polskokatolickiego w Ameryce.

Straż R. 9: 1904 nr 7: 13 II s. 1 (zob. poz. 785) poinformowała, że „na gruzach” Reformy założono pismo Lud, którego celem będzie wspieranie działalności ks. Kozłowskiego. Ameryka-Echo R. 17: 1904 nr 7: 13 II s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) pisząc o rozpoczęciu wydawania Ludu podała, że jego redaktorem jest H. Antonowicz, a w nr 25: 18 VI na s. 5 wspomniała o rezygnacji Antonowicza z tego stanowiska.

W r. 1904 co najmniej od no 34: 9 IX podtyt.: Pismo postępowe poświęcone interesom Ludu Polskiego w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki, wychodzi w każdy piątek, wyd. G. F. Biba, liczbowanie rocznika: Vol. 1, format 2°, w stopce red. na s. 4 informacja: Założone w 1904 oraz inny podtyt.: Pismo postępowe wydawane dla obrony Ludu Polskiego w Ameryce, na s. 7 reklama Druk. Ludu; od no 35 liczbowanie rocznika: Vol. 8; w no 40 i no 42 na s. 5 prezentacja republikańskich kandydatów na różne stanowiska, co wskazuje na preferencje polityczne redakcji.

W r. 1905 wydano co najmniej no. 1-32; co najmniej od no 16 red. dr Szymon Lubowiecki, brak informacji o wydawcy, w stopce red. na s. 4 informacja: Założone w 1896; w no 32 brak informacji o redaktorze.

Straż R. 11: 1906 nr 6: 10 II s. 1 podała, że wydawnictwo Ludu zostało zawieszono „na jakiś czas”.

N. W. Ayer & Son’s American Newspaper Annual... 1899 s. 141, 1900 s. 145, 1901 s. 147, 1902 s. 147 (zob. poz. 2) rejestruje Lud jako pismo niezależno-demokratyczne, wychodzące w soboty, założone w 1897 r., o formacie 22 cale, którego redaktorem i wydawcą był L. Groszkiewicz.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 76 (zob. poz. 17) twierdzi, że Lud wychodził od ok. 1896 do 1904. Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 82 (zob. poz. 26) podaje miejsce wydania: Buffalo, N. Y. – Chicago, Ill. oraz lata wychodzenia: 1897 – październik 1898.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Muzeum Hutnictwa w Chorzowie (Oddział Historii Miasta i Regionu; 1904 nr 34-35, 39-40, 42, 49; 1905 nr 7, 16, 32) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

619. Lutnia. Organ Stowarzyszenia Polskich i Litewskich Organistów w Ameryce pod Opieką św. Cecylii. Red. A[ntoni] Małłek. Chicago, Ill. 1908, nr 1.

Wyszedł tylko nr 1. Pismo muzyczne, nie odnaleziono.

O wydaniu nr 1 Lutni poinformowały m.in. Dziennik Chicagoski R. 19: 1908 nr 128: 1 VI s. 8 (zob. poz. 451) oraz Dziennik Narodowy R. 10: 1908 nr 129: 1 VI s. 6 (zob. poz. 454), które podały, że był on rozdawany podczas koncertu zorganizowanego przez Stowarzyszenie... 31 V w celu zebrania funduszy na wydawanie własnego organu oraz że zawiera on m.in. kompozycję Eugeniusza Walkiewicza pt.: „Veni Creator Spiritus” i utwór Stanisława Szajkarta pt.: „Fortepian na Helikonie”. Ponadto w Dzienniku Narodowym podano, że Lutnia wyszła w „ubiegły piątek” [29 V].

Zob. także Lutnia. Chicago 1913-1921 poz. 620.

620. Lutnia. Organ Stowarzyszenia Polskich Organistów w Ameryce pod opieką Świętej Cecylii. Wychodzi co 15-go każdego miesiąca.

[Red. Aleksander Karczyński]. Chicago, Ill. R. 1: 1913 – R. 9: 1921. 4°.

Wychodzi prawdopodobnie od 15 I 1913 do grudnia 1921. Nr 1-4 z r. 1913 nie odnaleziono – opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego nr 5 dat. 15 V.

W r. 1913 co najmniej od nr 5 w adresie redakcji podano nazwisko: Aleksander Karczyński; co najmniej od nr 9 red. A. Karczyński, zarządca A. J. Kwasigroch.

W r. 1914 co najmniej od nr 4 częstotliwość: wychodzi każdego miesiąca. W r. 1917 co najmniej od nr 1 red. i zarządca A. Karczyński.

W l. 1913-1918 w numerach wymieniano członków zarządu Stowarzyszenia..., w którego skład w różnych latach wchodził: bp. Paweł P. Rhode, Antoni Małek, Teodor Zamiara, St. Bystrzyński, Andrzej J. Kwasigroch, A. Karczyński, K. Kowalski, Leon Cieszykowski, K. Borowiński, ks. K[azimierz Stanisław] Sztuczko, W. Daukszo, E. Osowski, Fr. Pawłowski, R. Smykowski, ks. S. Cholewiński, T. J. Sobolewski, S. Bolewski, Emil Wiedeman, Józef Golubski.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 36 (zob. poz. 278) błędnie podaje, że pismo upadło w r. 1916. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 76 (zob. poz. 17) mylnie twierdzi, że Lutnia wychodziła w l. 1911-1916.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1913 nr 5, 9; 1914 nr 4, 9; 1915 nr 3-8, 10-12; 1916 nr 1-2, 4-6; 1917 nr 1, 4; 1918 nr 5, 11; 1919 nr 1-6, 12; 1921 nr 9/12).

Dodatki:

1. Limnik Polski. Dodatek do miesięcznika Stowarzyszenia Polskich Organizacji w Ameryce „Lutnia”. Chicago, Ill. [1913-1921]. 16°.

Dodatek zawiera nuty i teksty utworów muzycznych, dodawany był do większości numerów Lutni; z. 1: chór męski z r. 1916 oraz niedatowane z. 3: chór mieszany i z. 5: chór mieszany zachowały się w Bibl. Narodowej w Warszawie (z. 1 i 3 udostępniono też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

621. Macierz Polska. Miesięcznik powieściowo-naukowy. Wychodzi w każdy pierwszy dzień miesiąca. [Red. ks. Franciszek Gordon, wyd. Polish Publishing Co.]. Chicago [R. 1: 1899/1900] – R. 5: 1903/04, R. 6: 1905 – R. 10: 1909[?], 1917[?]-1930[?], R. 38: 1936. 4°.

Wychodzi z przerwami od września 1899 co najmniej do października 1936.

Numerów z R. 1 nie odnaleziono – opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego nr 1: wrzesień z R. 2: 1900/01.

W R. 2: 1900/02 ukazały się nr 1-12. R. 3 i 4 nie odnaleziono.

W R. 5: 1903/04 wydano nr 1: 1 IX 1903 – nr 16: 1 XII 1904; od nr 1 w adresie do korespondencji podano nazwisko sekretarza: V[incent] J. Józwiakowski; w nr 14 w sprawozdaniu skarbnika na s. 4 wymieniono „opłatę za druki” dla Dziennika Chicagowskiego, co może wskazywać, że pismo drukowano w Druk. Dziennika Chicagowskiego. W R. 6: 1905 od nr 3 w stopce red. podtyt.: Miesięcznik powieściowo-naukowy. Organ „Macierzy Polskiej” w Stanach Zjed[noczonych] P[ółnocnej] Ameryki.

W R. 8: 1907 od no 1 podtyt.: Tygodnik powieściowo-illustrowany dla dzieci i młodzieży, na czwartej stronie okładki podano, że redaktorem pisma jest ks. Feliks Ładoń oraz poinformowano, że „Macierz Polska od tej pory zastąpi dawniejszy nasz miesięczny organ i dotychczasowy tygodnik «Sierotę»”, w stopce red. podtyt. w jęz. angielskim: An illustrated weekly; od no 2 w stopce red. podtyt. w jęz. angielskim: An illustrated weekly for children and young people; od no 8 podtyt.: Tygodnik illustrowany dla dzieci i młodzieży; na okładce rocznika red. F. Ładoń, Druk. Spółki Nakładowej Wydawnictwa Polskiego, Chicago, Ill., błędnie oznaczony rocznik: R. 7.

Numerów z l. 1908-1909 nie odnaleziono. W Dzienniku Chicagoskim R. 20: 1909 nr 9: 12 I s. 4 przedrukowano zawiadomienie Zarządu Głównego Macierzy Polskiej z ostatniego numeru Macierzy..., w którym informowano, że tygodnik ten zostaje zawieszony, a raporty tej organizacji będą odtąd drukowane w Dzienniku Chicagoskim, natomiast w nr 37: 13 II na s. 4 wspomniano, że F. Ładoń zaczął wydawać w miejsce Macierzy... pismo Przyjaciół Młodzieży (zob. poz. 753). Nie wiadomo, kiedy Macierz... została wznowiona.

W Dzienniku Chicagoskim R. 28: 1917 nr 147: 23 VI s. 3 zawiadomiono o ukazaniu się pierwszego numeru Okólnika Miesięcznego Macierzy Polskiej.

W ostatnim odnalezionym no 2: październik z R. 38: 1936 na s. 1 podano: „Niniejsze pismo,

urzędowy organ Macierzy Polskiej w Ameryce, jest wyrazem uchwały Sejmu XX-go, jaki się odbył w Detroit, Michigan, w dniach 22, 23 i 24-go czerwca 1936 r.” – informacja ta może wskazywać, że pismo ponownie wznowiono w drugiej połowie 1936 r.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 30 (zob. poz. 278) rejestruje pismo jako wciąż wychodzące [w 1930 r.]. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 82 (zob. poz. 26) podaje, że pierwszym redaktorem pisma był F. Gordon, wydawcą – Polish Publishing Co., w l. 1907-1908 i 1914-1916 pismo było tygodnikiem, w l. 1925-1930 – kwartalnikiem.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (kompletne roczniki: R. 2: 1900/01, R. 5: 1903/04, R. 6: 1905 – R. 8: 1907) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (R. 38: 1936 nr 2). R. 8: 1907 udostępniono też na stronie Radomskiej Bibl. Cyfrowej.

Dziennik Chicagoski zob. poz. 451, Sierota zob. poz. 768.

622. Maczuga. Tygodnik. Red. A[ndrzej] Kołodziej. Wilkes-Barre, Pa. 1899-1900[?], nr 1-7[?].

Wychodzi od grudnia 1899. Pismo humorystyczne, nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Maczugi poinformowały m.in. *Telegraf* R. 4: 1899 nr 51: 20 XII s. 2 (zob. poz. 805) oraz *Wiarus* R. 14: 1899 nr 51: 21 XII s. 1 (zob. poz. 835); w tym drugim podano, że Maczuga drukowana jest w Scranton oraz że jest pismem humorystyczno-satyrycznym z ilustracjami, które ma: „kierunek treści ten sam co w *Straży*”. W *Zgodzie* R. 19: 1900 nr 1: 4 I s. 1, 9 (zob. poz. 854) odnotowano, że pismo jest tygodnikiem, a w Ameryce T. 14: 1900 nr 1: 6 I s. 4 (zob. poz. 431) wspomniano, że pierwszy numer liczył cztery strony i został wydrukowany na bładoróżowym papierze.

W *Kuryerze Polskim* R. 13: 1900 nr 7: 9 I s. 2 (zob. poz. 610) podano, że wydawca Maczugi wstrzymał jej wydawanie „ponieważ obecnie zajęty jest gromadzeniem materiałów na powiększenie takowej”. W *Dzienniku Chicagoskim* R. 11: 1900 nr 10: 12 I s. 2 (zob. poz. 451) zamieszczono żartobliwą uwagę: „Najnowsze przysłowie polsko-

-amerykańskie brzmi: «Porwał się jak Kołodziej z Maczugą na słońce»”.

W nekrologu A. Kolińskiego (pierwotne nazwisko: Kołodziej) zamieszczonym w *Ameryce-Echo* R. 19: 1906 nr 2: 13 I s. 4 (tytuł pierwotny: *Ameryka*) podano, że wydawany przez niego w Wilkes-Barre tygodnik humorystyczny upadł po ukazaniu się siedmiu numerów z powodu problemów finansowych.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 76 (zob. poz. 17) błędnie twierdzi, że pismo wychodziło w r. 1896. Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 29 (zob. poz. 278), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 82 (zob. poz. 26), mylnie podają, że Maczuga ukazywała się w r. 1898.

Straż zob. poz. 785.

623. *Miecz Polski*. Tygodnik. Red. Jan C. Roth, [wyd.] J. C. Roth i Paweł Zanowicz. Camden, N. J. 1909.

Wychodzi do listopada 1909. Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 20: 1909 nr 273: 22 XI s. 5 (zob. poz. 451) podał za nr 38: 19 XI filadelfijskiej gazety *Przyjaciół Ludu* (zob. poz. 750) następującą informację: „Jak przewidzieć było łątwo, tygodnik, który od pewnego czasu ukazał[!] się w Camden, N. J. pod tytułem «*Miecz Polski*», upadł z chwilą, kiedy redaktor i współnik tego inte[re]su p. Jan C. Roth, opuścił niesumiennego współnika Pawła Zanowicza”.

Tygodnik *Miecz Polski* rejestruje m.in. także [Czarnowski St. J. N.]: *Wykaz prasy polskiej*. Berlin [1911] s. 88 (zob. T. 3 wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 340).

624. *Miesięcznik Franciszkański*. Wydawany przez OO. Franciszkanów w Pulaski, Wis. [Red. Franciszek Manel]. Pulaski, Wis. R. 1: 1907/08 – R. 87: 1992/93. [Druk. *Miesięcznika Franciszkańskiego*]. 8°.

Wychodzi od października 1907 do września 1993. Paginacja ciągła w obrębie rocznika. Założycielem i wieloletnim redaktorem pisma był o. Fr. Manel.

W R. 4: 1910/11 w nr 1 informacja na drugiej stronie okładki: *Dochód z wydawnictwa*

przeznaczony na kształcenie studentów przygotowujących się do stanu kapłańskiego w kolegium św. Bonawentury w Pulaski, Wis.

W R. 6: 1912/13 od nr 1 motto: Deus Meus et Omnia. Dominus det tibi Pacem., w numerze tym informacja: ed. i publ. Franciscan Fathers, managing ed., business manager i general manager rev. Francis Manel. W R. 7: 1913/14 w nr 12 powiadomiono, że z powodu przenosin drukarni w inne miejsce numer ukazał się w zmniejszonej objętości. W R. 8: 1914/15 w no 3 i no 9 powtórzona informacja o redaktorze, wydawcy i zarządcy.

W R. 87: 1992/93 w nr 12 powiadomiono o zakończeniu wydawania Miesięcznika... z powodu braku czytelników.

W Jubileuszowym Kalendarzu Franciszkańskim... (zob. Literatura) podano, że przy redakcji pisma pomagali „współpracownicy redakcji, Ojcowie Komisarjatu”: o. Celestyn Wiśniowski, o. Roman Kania, o. Arkadiusz Krzywonos, o. Ferdynand Pawłowski, o. Kazimierz Stec, o. Grzegorz Rokosz i o. Antoni Leśniak; w r. 1912 Miesięcznik... wyszedł w nakładzie 7 tys. egz.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1907-1918 znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1913), Bibl. Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej w Poznaniu (1914), Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1910-1913, 1915), Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (1915, 1916) oraz udostępnionego na stronach HathiTrust Digital Library (1912-1915, 1917, 1918).

Zob. także Kalendarz Franciszkański poz. 994.

Dodatki:

1. The Cross of St. Antony. [Pulaski, Wis.] 16° ss. nlb. 4.

Dodatek do nr 1: październik 1911; ulotka w jęz. angielskim i niemieckim.

2. Die omnium fidelium defunctorum. [Pulaski, Wis. 1915] ss. nlb. 2.

Dodatek do no. 1: październik 1915.

3. Do Szanownych Prenumeratorów i Prenumeratorek Miesięcznika Franciszkańskiego i Posłańca Świętego Franciszka. Pulaski, Wis. 1915 ss. nlb. 1.

Dodatek do no. 2: listopad 1915, zachęcający do prenumerowania pisma.

Posłaniec Sw. Franciszka zob. poz. 937.

4. Modlitwa o pokój. Ułożona przez papieża Benedykta XV. Odbitka z „Miesięcznika Franciszkańskiego”. Pulaski, Wis. 1915 16° ss. nlb. 2.

Dodatek do no. 2: listopad 1915.

Literatura:

a. Jubileuszowy Kalendarz Franciszkański na rok 1933 wydany z okazji dwudziestopięcioletnia istnienia Miesięcznika

Franciszkańskiego 1907-1932. Pulaski, Wis. Nakładem i drukiem Wydawnictwa OO. Franciszkanów ss. 95.

Zawiera m.in. artykuły: Powstanie i Rozwój Miesięcznika Franciszkańskiego; Kilka cyfr jubileuszowych Miesięcznika Franciszkańskiego; Nieco o uznaniu dla Miesięcznika Franciszkańskiego.

b. 60-lecie Miesięcznika Franciszkańskiego, Pulaski, Wis. *Dziennik Związkowy Zgoda* R. 59: 1967 no 159 s. 6.

625. Miesięcznik Polski. Wyd. A[dam] S. Gregorius [Gregorowicz]. Baltimore, Md. 1913-1914[?].

Wychodzi prawdopodobnie od listopada 1913. Pismo literackie, nie odnalezione.

Krytyczne uwagi na temat okazowego nr 1 i nr 2 zamieszczono w Dzienniku Chicagoskim R. 24: 1913 nr 291: 12 XII s. 6 (zob. poz. 451). Pismo reklamowano także w *Zgodzie* (wydanie dla mężczyzn) R. 32: 1913 w nr 47: 20 XI, nr 50: 11 XII – nr 52: 25 XII (zob. poz. 854) jako „jedynę pismo polskie literackie wzorowane na miesięcznikach amerykańskich”.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 36 (zob. poz. 278), a za nim większość późniejszych bibliografii, podaje, że Miesięcznik... został założony przez mecenasa A. Gregorowicza, wychodził w l. 1913-1914 i wydano tylko kilka numerów.

626. *Milwaucki Dziennik Ludowy. Red. A[n-drzej] F[ranciszek] Kowalski. Milwaukee, Wis. 1907-1910.

Pismo nie odnalezione. Organ Związku Socjalistów Polskich w Ameryce.

Odnotowują je: Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 39 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 85 (zob. poz. 26).

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 35 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) twierdzi, że pismo było organem lokalnym odpowiadającym ideologicznie i organizacyjnie Dziennikowi Ludowemu wychodzącemu w Chicago (zob. poz. 452).

627. Młodzież Polska. Tygodnik. Red. i wyd. Tomasz Skaryszewski. Chicago 1897, nr 1-2[?].

Wychodzi od 19 VI prawdopodobnie do początku lipca. Pismo dla młodzieży, nie odnalezione. Wydanie pisma poprzedził rozesłany tydzień wcześniej numer okazowy.

Wiarus R. 12: 1897 w nr 25: 24 VI na s. 1 (zob. poz. 835) zamieścił spis treści nr 1 oraz informacje o numerze okazowym, natomiast w nr 26: 1 VII na s. 4 poinformował, że po ukazaniu się dwóch numerów pismo „jakoś się nie pokazuje dalej”, a Nikodem K. Złotnicki zaprzeczył, jakoby miał zostać współpracownikiem tego tygodnika.

Kuryer Polski R. 10: 1897 nr 149: 24 VI s. 2 (zob. poz. 610) krytykował, że choć pismo przeznaczone jest dla młodzieży, to napisane jest bardzo złą polszczyzną, na jego łamach sporo miejsca poświęcono mało interesującej dla tej grupy odbiorców krytyce Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego oraz zamieszczono „idiotycznie napisaną” nowelkę pt.: Słowik-Kochanek.

Dziennik Chicagowski R. 8: 1897 nr 151: 3 VII s. 4 (zob. poz. 451) podaje, że lokal zajmowany przez T. Skaryszewskiego, wydawcę i redaktora trzech numerów Młodzieży, jest obecnie opuszczony i przeznaczony do wynajęcia. Sztandar R. 5: 1897 nr 28: 15 VII s. 1 (zob. poz. 792) zawiadomił, że Młodzież Polska przestała wychodzić.

Zob. także Młodzież Polska. Chicago 1903 poz. 628.

628. Młodzież Polska. Organ polsko-katolickiej młodzieży w St[anach] Zjedn[oczonych] P[ółnocnej] A[meryki]. Tygodnik. Red. [Tomasz C.] Skaryszewski. Chicago, Ill. 1903, nr 1-[?].

Wychodzi od marca. Pismo dla młodzieży, nie odnalezione.

O ukazaniu się nr 1 Młodzieży... poinformowały m.in. Kuryer Polski R. 16: 1903 w nr 58: 10 III s. 1 i w nr 62: 14 III s. 4 (zob. poz. 610), gdzie podano, że wydawcami pisma są zecerzy, a redaktorem Skaryszewski, oraz Dziennik Chicagowski R. 14: 1903 nr 58: 10 III s. 8 (zob. poz. 451), w którym wymieniono podtytuł, opisano zawartość okazowego numeru pierwszego i wspomniano, że wydawcą pisma jest spółka Młodzież Polska. Ameryka-Echo R. 16: 1903 nr 12: 21 III s. 7 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) odnotowała, że wydawcami Młodzieży... są zmartwychwstańcy oraz skomentowała: „Z całego pisma najlepiej się przedstawia (jak niektórzy utrzymują)

artykułik, popierający kandydaturę ob. [Wincen-tego J.] Józwiakowskiego na aldermana. Reszta nic nie warta”.

W Dzienniku Chicagoskim R. 14: 1903 nr 70: 24 III s. 4 zamieszczono zawiadomienie podpisane przez F[ranciszka E.] Glinieckiego i S. Wróblewskiego, że Skaryszewski nie jest już redaktorem Młodzieży... i nie ma prawa zbierać pieniędzy za prenumeratę tego pisma.

Zob. także Młodzież Polska. Chicago 1897 poz. 627.

629. Młotek Duchowny. (The Spiritual Hammer). Pismo tygodniowe, poświęcone sprawom polskim politycznym, parafialnym, socjalno-społecznym, ekonomicznym, handlowym i t. p. Wychodzi co czwartek każdego tygodnia. [Wyd.] The Polish Printing & Publishing Co. Utica, N. Y. – Cleveland, Oh. R.(Vol.) 1: 1910 – R.(Vol.) 3: 1912, 1913[?]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od połowy listopada 1910 z przerwami co najmniej do 1913.

Opis główny na podstawie pierwszego odnalezonego no. 6 z 20 XII 1910, w numerze tym m. wyd. Utica, N. Y., w winiecie informacja: „Pismo nasze Ilustrowane[!] zawiera w każdym Nr. wiele ciekawych rycin i obrazków do rozrywki i nauki. Staramy się podawać zawsze ciekawe i pouczające artykuły i wiadomości ze świata i z ojczystego[!] kraju. Naturalnie, jako pismo postępowe traktuje wszystko krytycznie nieraz może i za jaskrawo, a to dla tego, aby zło naprawić!!!”, a w adresie do korespondencji podana nazwa wydawcy.

Numerów z l. 1911 i 1913 nie odnalezione. W R. 3: 1912 w no. 58: 5 I podtyt.: Pismo tygodniowe poświęcone sprawom narodowym, politycznym, parafialnym, socjalno-społecznym i innym, na s. 2 informacja, że jednym z wydawców Młotka... jest ks. [Anzelm] Młynarczyk, na s. 5 reklama Druk. Młotka Duchownego, a na s. 8 informacja o współredaktorze Młotka... [Ludwiku] Leśnickim.

Wiarus R. 26: 1911 w nr 32: 10 VIII na s. 4 (zob. poz. 835) przytacza list otwarty bp. E[ugene’a] A[ugustine’a] Garveya do duchowieństwa diecezji Altoona zakazujący czytania pism antykatolickich, w tym Młotka... Naród Polski R. 16: 1912 w nr 14: 3 IV na s. 4 (zob. poz. 636) informuje o podobnym zakazie wydanym przez biskupa Grand Rapids, Henry’ego Josepha Richtera.

W Narodzie Polskim R. 15: 1911 w nr 43: 25 X na s. 2 zamieszczono relację z sesji 32. Sejmu Zjednoczenia Polsko-Rzymsko-Katolickiego w Syracuse, N.Y., w której informowano o usunięciu z sali L. Leśnickiego jako „reprezentanta osławionego pornograficznego «Młotka Duchownego»”.

Dziennik Chicagoski R. 23: 1912 w nr 135: 7 VI na s. 8 (zob. poz. 451) publikuje relację z procesu o oszczerstwo wytoczonego Młotkowi..., w której wśród jego współwłaścicieli wymienia R[udolfa] Ząbka, W. Cepiela lub Czepiela, A. Młynarczyka, przy czym Ząbek i Czepiel zaprzeczali jakoby odgrywali taką rolę w piśmie; w nr 187: 8 VIII na s. 6 zawiadania o skazaniu na rok więzienia „za przesyłanie pocztą druków niemoralnych” wydawcy Młotka... ks. A. Młynarczyka oraz przekazuje pogłoskę, że „podobno redakcję «Młotka» obejmie, przybyły niedawno do Ameryki pan Stefan Hoffman i nada pismu ton bardziej przyzwoity”. Narod Polski R. 16: 1912 w nr 49: 4 XII na s. 4 potwierdza, że Młotek... zaczął się ukazywać w Cleveland pod zmienionym tytułem Postępowiec i „pod egidą Dąglowego «Narodowca»” (zob. poz. 635).

Wiarus R. 28: 1913 w nr 18: 1 V na s. 5 podaje, że Młotek... ukazał się w Cleveland, Oh. jako piąty polski tygodnik.

Dziennik Narodowy R. 18: 1916 w nr 72: 25 III na s. 7 (zob. poz. 454) zamieszcza wzmiankę o aresztowaniu R. Ząbka, byłego redaktora i współwydawcy Młotka... „za przekroczenie prawa pocztowego t.j. za pisanie brudnych i niemoralnych artykułów w wychodzącym przed paroma laty w Utica «Młotku Duchownym» [...] i wysyłanie «Młotka» przez pocztę.”

Wg: Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 35 (zob. poz. 278) Młotek... wychodził w Chicago od r. 1911 przez kilka lat. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 80 (zob. poz. 17) powtarza tę informację i twierdzi, że ukazywał się do ok. 1915 r.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 85 (zob. poz. 26) podaje, że Młotek... wychodził w Utica od 1910 do 7 VI 1912 r. pod redakcją L. Leśnickiego. Pula James S., Dziedzic Eugene E.: United We Stand. The Role of Polish Workers in the New York Mills Textile Strikes, 1912 and 1916. New York 1990 s. 53 twierdzą, że L. Leśnicki zaczął wydawać Młotek... na początku 1912 r., a pismo to szczególnie mocno krytykowało New York Mills Corporation.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1910 nr 6) i Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1912 nr 58) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

630. „Motyl”. The Butterfly. A periodical published for the advancement and amusement of the Polish People in the U. S. Pismo wydawane dla nauki i rozrywki Polaków w Ameryce. [Miesięcznik]. Publ. Br[onisław] Zelski. New York [Vol.(R.) 1]: 1912 – [Vol.(R.) 11: 1921?]. Druk. „Motyla”. 4°.

Numerów z r. 1912 nie odnaleziono – opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego no 9: 15 IX z Vol.(R.) 2: 1913.

W r. 1913 w no 10 zapowiedziano, że od nowego roku pismo zacznie wychodzić 1-go i 15-go każdego miesiąca.

Z Vol.(R.) 3: 1914 odnaleziono no 3: 1 IV, w numerze tym tyt.: Motyl. (The Butterfly), częstotliwość: Issued every 1 and 15 of the month, brak informacji o drukarni.

Co najmniej od Vol.(R.) 8: 1919 od no 21: 24 V brak tytułu w jęz. angielskim; ostatni zachowany no 24: 14 VI.

W reklamie Motyla zamieszczonej w Dzienniku Związkowym Zgoda R. 11: 1918 nr 20: 24 I s. 2 (zob. poz. 462) podano wydawnictwo: Motyl Publishing Co.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1918 s. 680, 1919 s. 670, 1920 s. 675, 1921 s. 678 (zob. poz. 2) rejestruje tygodnik humorystyczny Motyl wydawany od r. 1913 w soboty przez Motyl Publishing Co.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 35 (zob. poz. 278) twierdzi, że założony w r. 1912 Motyl „utrzymał się przez lat 10”. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 80 (zob. poz. 17) podaje, że tygodnik Motyl wychodził w l. 1912-1919, a Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 86-87 (zob. poz. 26) – w l. 1912-1921.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1913 nr 9-10, 1914 nr 7) oraz w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1919 nr 21-24).

Zob. także Czarodziej. Kieszonkowy kalendarzyk poz. 1039; Kalendarz Humorystyczny „Motyl” poz. 995.

631. *Mucha. Baltimore, Md. 1905.

Pismo nie odnaleziono.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 32 (zob. poz. 278), a za nim Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 81 (zob. poz. 17) oraz Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 87 (zob. poz. 26) podają, że było to pismo humorystyczne, które upadło po wydaniu kilkunastu numerów.

632. Myśl. (The Thought). Jedyne czasopismo popularno naukowe w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. [Miesięcznik]. New York, N. Y. – Brooklyn, N. Y. Vol. 1: 1910, nr 1-10[?]. 8°.

Motta: Do książki: – Idź, świec i grzej. Daj co można, Zgiń w pożytku. Do czytelnika: Myśl i czuj, chciej i czyn.

Wychodzi od lutego co najmniej do grudnia. Ilustracja na okładce autorstwa W[ładysława] T[eodora] Bendy. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W r. 1910 od no 1 m. wyd. New York, N. Y., w numerze tym podano, że pismo udało się wydać dzięki [Władysławowi] Fiszlerowi: „Gdyby nie dobra wola p. Fiszlera, nie moglibyśmy wydać tego numeru przed 15-tym, ponieważ drukarnia polska, która podjęła się pracy, robiła jeden zawód po drugim. P. Fiszlerowi za jego pracę i wspaniałe wykończenie serdecznie dziękujemy. Następny numer będzie całkowicie wykończony przez p. Fiszlera”; od no 2 brak motta, w numerze tym poinformowano: „Obecny numer został całkowicie wykończony przez p. Fiszlera”; od no 3 brak podtytułu, ed. by Aleksander Gwiazdowski, pod tytułem informacja o częstotliwości: (Monthly); w no 4 m. wyd. Brooklyn, N. Y.; od no 5 m. wyd. New York, N. Y., published by A. Gwiazdowski; no 6 wyszedł jako Pamiatka Grunwaldzka w nakł. 10 tys. egz.; no 7 dat. sierpień/wrzesień; w no 10: grudzień zapowiedziano, że kolejny numer rozpocznie drugi rok istnienia miesięcznika – numerów z r. 1911 nie odnaleziono.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 81 (zob. poz. 17) określa ten miesięcznik jako „ilustrowane pismo techniczno-naukowe” oraz błędnie twierdzi, że ukazywał się on

w l. 1911-1919. Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 87 (zob. poz. 26) odnotowuje lata wychodzenia pisma: 1910-1911.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza z r. 1910 udostępnionego na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Łódzkiego.

633. Nadzieja. Dwutygodnik dla młodzieży. Wychodzi 1go i 15go każdego miesiąca. Red. Szczęsny Zahajkiewicz. Chicago-Milwaukee [R. 1]: 1894 – R. 2: 1895. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 30 VI 1894 do czerwca 1895. Czasopismo katolickie dla młodzieży, które zanim się usamodzieliło było działem tygodnika Wiara i Ojczyzna (zob. poz. 833) pt.: Przyjaciel Młodzieży. Numerów z r. 1894 nie odnaleziono; opis główny na podstawie jedynej odnalezionego nr 1: 1 I z R. 2: 1895, w numerze tym m. wyd. Chicago, w ramce z boku winiety drobniejszym drukiem podano dodatkowy podtyt.: Pismo ilustrowane dla młodzieży.

W r. 1894 wydano co najmniej nr 1-12; o ukazaniu się nr 1 poinformowano w Sztandarze R. 1: 1893/94 nr 28: 6 VII 1894 s. 1 (zob. poz. 792), gdzie podano informację o redaktorze Sz. Zahajkiewicz, zarządcy ks. E[ugeniuszu] Sedlaczku i kasjerze Ign[acym] Kowalskim oraz o wydawcach: „Wydawcami «Nadziei» jest grono osób dobrej woli, którzy obowiązali się pewne kwoty pieniędzy składać każdego miesiąca”; spis treści nr 6 zamieszczono w Zgodzie R. 13: 1894 nr 40: 3 X s. 6 (zob. poz. 854), podtyt.: Pismo ilustrowane dla starszej młodzieży i spis treści nr 7 – w Sztandarze R. 1: 1894 nr 42: 12 X s. 3, a spis treści nr 12 – w Kuryerze Polskim R. 7: 1894 nr 298: 17 XII s. 1 (zob. poz. 610).

W Słowie R. 3: 1895 nr 11: 16 III s. 1 (zob. poz. 773) poinformowano o przejęciu wydawnictwa Nadziei przez Kazimierza Neumana i zapowiedziano ukazanie się nr 7 z r. 1895 w Milwaukee jako tygodnik; w nr 12: 23 III s. 2 zamieszczono reklamę nr 7, w której podano podtyt.: Tygodnik dla młodzieży, wyd. i red. K. Neuman; w nr 14: 6 IV s. 1 zawiadomiono, że nr 7 Nadziei wyszedł 4 IV nakładem Druk. „Słowa” i podano jego spis treści. Dodatkowo w Słowie nr 13: 30 III na s. 1 K. Neuman odpierał zarzut o bezprawne przejęcie Nadziei pisząc, że spośród 37 osób, które zobowiązały się finansować pismo w czerwcu 1894 r., w styczniu

1895 r. wpłat dokonało zaledwie trzy, co nie wystarczało na pokrycie kosztów wydawnictwa.

Gazeta Pittsburgska T. 10: 1895 nr 11: 30 III s. 1 (zob. poz. 500) podała, że przyczyną rezygnacji ks. E. Sedlaczka z wydawania *Nadziei* było objęcie przez niego parafii św. Jadwigi w Chicago, a pierwszy numer pisma pod kierownictwem K. Neumana wyjdzie z datą 1 IV. W tygodniku *Polonia* w Ameryce R. 4: 1895 nr 21: 6 VI s. 1 (zob. poz. 714) zawiadomiono o upadku *Nadziei*. K. Neuman w liście do Polonii w Ameryce (zob. Literatura poz. c) skarżył się, że brak obiecanego poparcia ze strony milwauckich księży doprowadził do upadku obu redagowanych przez niego pism: *Nadziei* i *Słowa*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1895 nr 1) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

Literatura:

- a. „*Nadzieja*”. *Wiara i Ojczyzna* R. 8: 1894 nr 27: 5 VII s. 1. Omówienie nr 1.
- b. „*Nadzieja*”. *Kurier Polski*. Milwaukee R. 8: 1895 nr 70 s. 2.
- c. [Neuman Kazimierz] Janusz [pseud.]: *Nieprzyjaciele i „przyjaciele”*. „*Słowo*” i „*Nadzieja*”. Przyczynek do historii dziennikarstwa polsko-amerykańskiego. *Polonia w Ameryce* R. 4: 1895 nr 22 s. 1.

634. *Naprzód!* Pismo poświęcone sprawom ludu pracującego. Tygodnik. Red. A[ndrzej] F[ran-ciszek] Kowalski, business manager H. W. Bistorius, wyd. Milwaukee Social-Democratic Publishing Co. Milwaukee, Wis. 1912[?] – 1915. 2°.

Motta: Robotnicy Wszystkich Krajów Łączcie się!; Z Żywymi Trzeba Naprzód Iść!

Wychodzi prawdopodobnie od 1912 do maja 1915. Odnaleziono jedynie no 43: 23 VIII z R. 4: 1913, na podstawie którego sporządzony został opis główny. W winiecie podtytuł i wydawcę odnotowano również w jęz. angielskim. Zanim *Naprzód!* zaczął wychodzić jako samodzielne pismo drukowany był, prawdopodobnie od r. 1909, jako jednonumeryowy dział w angielskim tygodniku *Voice of the People*. W John F. Kennedy Institut für Nordamericastudien w Berlinie zachował się numer z 8 X 1910 r.

Dziennik Chicagoski R. 24: 1913 nr 55: 7 III s. 5 (zob. poz. 451) wymienia A. Fr. Kowalskiego jako reprezentanta pisma *Naprzód* na posiedzeniu Komitetu Obrony Narodowej w Milwaukee.

W *Wiarusie* R. 30: 1915 nr 19: 13 V s. 3 (zob. poz. 835) zawiadomiono, że *Naprzód* przestał wychodzić.

Pelling Henry: *The Rise and Decline of Socialism in Milwaukee*. *Bulletin of the International Institute of Social History* Vol. 10: 1955 No. 2 s. 95 podaje, że *Naprzód* był wydawany w Milwaukee od 1909 r. przez grupę socjalistów pod przewodnictwem Victora Bergera. Pienkos Donald: *Politics, Religion, and Change in Polish Milwaukee, 1900-1930*. *The Wisconsin Magazine of History* Vol. 61: 1978 No. 3 s. 190 twierdzi, że w powstanie pisma zaangażowany był pracownik browaru Martin Gorecki.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 148 (zob. poz. 17) oraz Kormanowa Z.: *Materiały do bibliografii...* s. 91 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podają, że pismo było polskim organem Socjal-Demokratycznej Partii Stanu Wisconsin i wychodziło w l. 1912-1915.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w International Institute of Social History w Amsterdamie (1913 nr 43).

635. *Narodowiec*. Pismo ludowe poświęcone sprawom Narodu Polskiego w Stanach Zjednoczonych]. Wychodzi w czwartki. Publ. i ed. S[tanisław] A. Dangel. Cleveland, Oh. – Detroit, Mich. [Vol. 1:] 1910 – R. 10: 1919, 1920-1924[?]. [Druk. Narodowca]. 2°.

Motto: Winniśmy służbę ojczyźnie, pełnijmy ją!

Wychodzi od 1 X 1910 prawdopodobnie do 1924. Numerów z l. 1910-1911 nie odnaleziono, opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego nr 17: 24 IV z Vol. 3: 1912.

W Vol. 3: 1912 co najmniej od no 17 w winiecie informacja w jęz. polskim: „*Narodowiec*”. Dobra gazeta dla dobrych ludzi! Poświęcona sprawom ludu polskiego na wychodźstwie[!] i obronie jego społecznych i narodowych interesów, z hasłem *Przez lud – dla ludu!* i w jęz. angielskim: *The Nationalist „Narodowiec”* (Nonpartisan and Independent). A weekly Polish Paper, devoted to the interest of 100.000 of Polish People, w stopce red. na s. 4 podtytuł w jęz. polskim i angielskim oraz informacja o częstotliwości.

W Vol. 8: 1917 w no 9 m. wyd. Detroit, Mich, na s. 1 w artykule pt.: *Do Czytelników i Przyjaciół*

Narodowca poinformowano, że pismo: „rozszerza swe pole działalności i biuro redakcyjne, jak i administracyjne przenosi z Cleveland do Detroit” oraz będzie popierać Komitet Obrony Narodowej; w no 10 w winiecie informacja: Detroitkie wydanie; w no 23 m. wyd. Detroit, Mich.; od no 24 m. wyd. Cleveland, a w winiecie informacja: Detroitkie wydanie; od no 30 m. wyd. Cleveland, Oh. – Detroit, Mich.

W r. 1918 co najmniej od no 29 oznaczenie rocznika: R. 9.

Ostatni odnaleziony no 18: 8 V z R. 10: 1919.

Dziennik Chicagoski R. 21: 1910 nr 229: 3 X s. 4 (zob. poz. 451) poinformował o ukazaniu się w Cleveland numeru okazowego Narodowca dat. 1 X 1910 i dodał, że jego wydawcą jest St. Dangel, a pismo zdaje się popierać Związek Narodowy Polski.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1912 s. 714, 1913 s. 717, 1914 s. 733, 1915 s. 743, 1916 s. 746, 1917 s. 744, 1918 s. 762 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo jako niezależne oraz podaje nakłady: w l. 1913-1914 – 7280 egz., w r. 1915 – 7490 egz., w r. 1916 – 7500 egz., w r. 1917 – 6500 egz., w r. 1918 – 6200 egz.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 82 (zob. poz. 17) rejestruje to pismo z podtyt.: Pismo poświęcone sprawom ludu polskiego na wychodźstwie, z l. wychodzenia 1910-1924 oraz podaje, że redaktorem był W[iktor] Alski.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 34 (zob. poz. 278) błędnie twierdzi, że założony w 1910 r. Narodowiec został „zamieniony później” na Wiadomości Codzienne, natomiast Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 88 i 162 (zob. poz. 26) mylnie odnotowuje go jako wariant tytułu Wiadomości Codziennych w l. 1910-1921.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1914-1918), w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1917) oraz w Immigration History Research Center w Minneapolis (1912-1914, 1916-1919).

Wiadomości Codzienne. Cleveland 1916-1966 zob. poz. 964.

Dodatki:

1. Dodatkowy arkusz do Nr 51 dnia 17go grudnia. Supplement to Nr 51 December 17th. [Cleveland 1914] ss. nlb. 4.

Kontynuuje treść numeru, do którego został dodany.

2. Dodatek świąteczny do Nr ... „Narodowiec”. Holiday Supplement to Nr ... „Nationalist”. [Cleveland 1915] ss. nlb. 4.

Dodatek do no 50: 16 XII i no 51: 23 XII, dodatek do no 50 zawiera opowiadania i reklamy, natomiast dodatek do no 51 kontynuuje treść numeru.

3. Dodatek polityczny do Nr 44 „Narodowca”. Supplement to Narodowiec nr 44. [Cleveland 1916] ss. nlb. 4.

Dotyczy wyborów prezydenckich w Stanach Zjednoczonych; nr 44 dat. 2 XI.

636. Naród Polski. Pismo tygodniowe dla Polaków w Ameryce. Wydawnictwo i własność Zjednoczenia Polskiego Rz[ymsko] Katolickiego, pod opieką B[oskiego] S[erca] J[ezusa] w Stan[ach] Zjednoczonych Ameryki Północnej. Wychodzi w każdy piątek. Red. Tomasz [C.] Skaryszewski. Chicago, Ill. – Detroit, Mich. R. 1: 1897 – do dziś. [Druk. Narodu Polskiego], zarządca drukarni T. Skaryszewski. 2°.

Wychodzi od 1 I 1897. W R. 1: 1897 no 1 wyszedł pt.: Naród, od tego numeru m. wyd. Chicago, Ill., w winiecie informacja: „Cyrkulacja przewyższa 10 000 egz. tygodniowo”, w słowie wstępnym od redaktora podano, że pismo jest kontynuacją Wiary i Ojczyzny (zob. poz. 833), w stopce red. na s. 2 zamieszczono inny podtyt.: Urzędowy organ Zjednoczenia Polskiego Rz. Katolickiego, pod opieką Boskiego Serca Jezusa w Stanach Zjed. Północ. Ameryki, duchowy doradca red. ks. Fr[anciszek] Lange, doradca gospodarczy Albert Jendrzejek; w no 2: 8 I wyjaśniono, że zmiana tytułu na Naród Polski nastąpiła w celu uniknięcia pomyłek z codzienną gazetą czeską wydawaną przez benedyktynów; od no 15: 9 IV brak informacji o redaktorze i jego doradcach duchowym i gospodarczym, w numerze tym na s. 1 zawiadomienie o ustąpieniu T. Skaryszewskiego ze stanowiska redaktora; od no 19: 7 V duchowy doradca organu ks. Fr. Lange; od no 20: 14 V red. Władysław J. Zembaczyński; od no 32: 6 VIII brak informacji o redaktorze i doradcy duchowym, korespondencja dotycząca opłat: John Manna, przelewy bankowe: A. Jendrzejek; co najmniej od no 35: 25 VIII red. Lucjan Horbaczewski, duchowy doradca organu ks. Fr. Lange.

W R. 2: 1898 co najmniej od no 18 brak podtyt. oraz informacji o nakładzie, po bokach winiety informacje: The Official Organ of the Polish Roman Catholic Union of North America. Organ Zjednoczenia Polskiego Rz. Katolickiego pod opieką B. S. J. w Stan. Zjedn. Północnej Ameryki;

od no 27: 6 VII brak informacji o redaktorze, w numerze tym na s. 4 zawiadomiono o wyjeździe L. Horbaczewskiego do Europy i przekazaniu przez niego swoich obowiązków zastępcy S[zczeńemu] Zahajkiewiczowi; od no 41 brak informacji o duchowym doradcy organu.

W R. 3: 1899 no 19: 10 V wyszedł w żalobnej szacie graficznej z powodu śmierci ks. Wincentego [Michała] Barzyńskiego, prowincjała OO. Zmartwychwstańców; od no 45: 8 XI red. i administrator Ignacy Kowalski; od no 51: 20 XII podtyt.: Organ Zjednoczenia Pol. Rzym. Kat. p. o. B.S.J. w Ameryce, wychodzi w każdą środę, motto: Boże zbaw Polskę!

W R. 7: 1903 w no 16 I. Kowalski zawiadomił, że od 1 V przenosi się na stanowisko redaktora Dziennika Milwauckiego (zob. poz. 453); od no 21: 27 V brak informacji o redaktorze; co najmniej od no 43: 28 X red. Karol Henryk Wachtel, w numerze tym w protokole XXVIII Sejmu Zjednoczenia... w Detroit na s. 5 odnotowano, że po ustąpieniu ze stanowiska I. Kowalskiego od 25 IV obowiązki administratora i redaktora Narodu... pełnił Leon Szopiński.

W R. 8: 1904 w no 40: 5 X wspomniano, że z powodu wyjazdu redaktora na kongres do Pittsburgha tymczasowo zastępował go S[zczezan L.] Kolanowski. W R. 9: 1905 od no 40: 4 X podtyt.: Czasopismo tygodniowe społeczno-literackie. Organ Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce, numer ten ukazał się jako: Numer sejmowy, na s. 1 wspomniano, że nową winietę zaprojektował Kazimierz Chodźziński.

W R. 10: 1906 od no 6 podtyt.: Pismo tygodniowe dla Polaków w Ameryce. Organ Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego p. o. B. S. J. w Ameryce; od no 41: 10 X red. I. Kowalski. W R. 14: 1910 w no 24 zawiadomiono, że Naród... od 1 V drukuje się w Druk. Dziennika Chicagoskiego. W R. 15: 1911 w no 38: 20 IX poinformowano, że do czasu wyznaczenia nowego redaktora przez sejm Zjednoczenia... tymczasowo stanowisko to objął ponownie K. H. Wachtel, brak informacji o redaktorze w stopce red.; od no 43: 25 X red. K. H. Wachtel.

W R. 16: 1912 w no 16: 17 IV zawiadomiono, że K. H. Wachtel zrezygnował ze stanowiska redaktora z powodu nadmiaru innych obowiązków; co najmniej od no 21: 29 V red. Franciszek St. Barć. W R. 18: 1914 w no 7 zapowiedziano, że

od maja pismo zacznie być wydawane we własnej drukarni.

W R. 19: 1915 od no 21 w piśmie Dział religijny pod red. ks. Jana Taranowicza; od no 22 [wyd.] Naród Polski Publishing Co.; no 31 wydano w żalobnej szacie graficznej z powodu katastrofy statku Estland.

W R. 20: 1916 brak Działu religijnego; od no 36: 6 IX nadtyt.: Pismo dla ludu polskiego i katolickiego na wychodźstwie[!], podtyt.: Urzędowy organ Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce. Official Organ of the Polish Roman Catholic Union, motto: Z Bogiem. Dla ojczyzny, w winiecie podano nakł. 66 tys. egz.; od no 48 w stopce red. nakł. 67 tys. egz.

W R. 21: 1917 w no 18: 2 V nadtyt.: 100 321 [liczba członków Zjednoczenia...], numer ten poświęcono historii Zjednoczenia...; od no 23 w winiecie nakł. 70 tys. egz.; od no 51 nadtytuł został podany jako podtytuł, a dotychczasowe podtytuły umieszczone w ramach w winiecie.

W R. 22: 1918 w no 5 poinformowano o zażegnaniu sporu w Zjednoczeniu... i wyborze nowego zarządu, w skład którego wszedł m.in. redaktor Zygmunt [Józef] Stefanowicz; od no 7: 13 II red. i zarządca Z. Stefanowicz; od no 41 w winiecie nakł. 74 tys.

W l. 1971-1989 m. wyd. Detroit, Mich.

W Gazecie Kaliskiej R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podano, że Naród... miał 13 tys. abonentów.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1912, s. 176, 1913 s. 179, 1914 s. 184, 1915 s. 189, 1916 s. 189, 1917 s. 188, 1918 s. 197 (zob. poz. 2) podaje następujące nakłady: w l. 1912-1913 – 30 tys. egz., w r. 1914 – 35 tys. egz., w r. 1915 – 48284 egz., w r. 1916 – 55537 egz., w l. 1917-1918 – 78 tys. egz.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 32-33 (zob. poz. 278) mylnie podaje, że Naród... założono w r. 1906.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza z l. 1897-1918 znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (l. 1897-1914 udostępnionego też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu) oraz w formie mikrofilmu w Elihu Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain (l. 1914-1918).

Literatura:

a. *Naród Polski i jego Drukarnia. Organ Zjednoczenia. Narod Polski* R. 21: 1917 nr 18 s. 7.

637. *Nasz Kraj. Tygodnik. Red. i wyd. Piotr Bialecki. Chicago, Ill. 1909-1912.

Pismo nie odnalezione, rejestruje je *Bibliography of Foreign Language Newspapers...* s. 97 (zob. poz. 19), a za nią Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 88 (zob. poz. 26) – bibliografie te podają, że było to pismo literackie.

638. *Nasze Życie. „Our Life”*. A Polish Christian Paper. Published monthly by The American Baptist Publication Society, Philadelphia, Pa. Red. K[arol] W[ładysław] Strzelec. Pound, Wis. – Wauwatos, Wis. – Toledo, Oh. – Chicago, Ill. – Jersey City, N. J. [R.(Vol.) 1]: 1910 – R.(Vol.) 27: 1936, Vol. 28/9: 1937, Vol. 29: 1938/39. 4°.

Wychodzi z przerwami prawdopodobnie od stycznia 1910 co najmniej do maja 1939. Numerów z r. 1910 nie odnaleziono, opis główny na podstawie no 10/11: listopad z R.(Vol.) 2: 1911.

O rozpoczęciu wychodzenia pisma w Pound poinformowały m.in. wydawany w Cieszynie tygodnik *Posel Ewangelicki* R. 1: 1910 nr 2: 8 I s. 4 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 3918) oraz *Kuryer Polski* R. 23: 1910 nr 51: 2 III s. 2 (zob. poz. 610).

W r. 1911 co najmniej od nr 10/11 na okładce podtyt.: *Czasopismo chrześcijańskie* oraz informacja: „*Nasze Życie*”, miesięcznik, pismo oryginalne, postępowe, chrześcijańskie, stawia za zadanie odzwierciedlać bezstronnie myśl wolną i życie religijno-społeczne w Ameryce. Wychodzi około pierwszego dnia każdego miesiąca, m. wyd. Wauwatos, Wis., w adresie redakcji podano nazwisko: K. W. Strzelec, Pound, Wis., w adresie administracji: Pound, Wis.

W R.(Vol.) 3: 1912 paginacja ciągła w obrębie rocznika; nr 1-2 błędnie oznaczone jako R.(Vol.) 4; od nr 1 red. rev. D. W. Hulbert, rev. K. W. Strzelec; od nr 3 w winiecie brak podtytułu w jęz. angielskim; od nr 10 w adresie do korespondencji: Milwaukee, Wis.

W R.(Vol.) 4: 1913 wprowadzono liczbowanie numerów od początku ukazywania się pisma, w roczniku tym wyszły co najmniej nr 37-45; od nr 37: luty na okładce podtyt.: *Miesięcznik ludowy*

postępowo-chrześcijański, odzwierciedla bezstronnie myśl wolną i życie religijno-społeczne, w numerze tym kontynuowano paginację z R.(Vol.) 3: 1912; od nr 38: marzec redaktorką działu pt.: *Świat Chrześcijańskich Kobiet* była Helena Staś, w numerze tym paginacja ciągła w obrębie numeru; od nr 39 paginacja ciągła w obrębie rocznika (z uwzględnieniem nr 37-38); ostatni zachowany nr 45 dat. październik.

Reklamę miesięcznika *Nasze Życie* z Wauwatos, Wis. opublikowano w *Nowym Świecie* R. 1: 1915 nr 2: 15 VI s. 11 (zob. poz. 915). *Straż* R. 21: 1917 nr 18: 3 V s. 1 (zob. poz. 785) zamieściła polemikę z tekstem opublikowanym w nr 4 *Naszego Życia*: „miesięcznika wydawanego w Toledo, Ohio, za baptyckie pieniądze, a rozrzuconego darmo po polskich osadach”.

Litko S[tanisław]: *Historia biblioteki i czytelnicy Związku Narodowego Polskiego*. Chicago 1918 s. 32 wymienił *Nasze Życie* wydawane w Toledo wśród pism przekazywanych do tej biblioteki bezpłatnie.

W r. 1919 od nr 7: sierpień wychodzi pt.: *Źródło Prawdy*, m. wyd. Chicago, Ill., w informacji od redakcji na s. 3 wyjaśniono, że oprócz nowego tytułu nastąpiła też zmiana zarządu pisma, a jego wydawnictwo przeniesiono z Toledo do Chicago. W r. 1920 od nr 10 m. wyd. Jersey City, N. J. W r. 1922 od nr 5/10 m. wyd. Toledo, Oh.

W r. 1930 od nr 10 tyt.: *Zwiastun Prawdy*. W r. 1938 od nr 1: marzec tyt.: *Do Życia. To Life*.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska...* s. 34 (zob. poz. 278) rejestruje *Źródło Prawdy* z Jersey City wydawane od 1909 r. Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 155 (zob. poz. 17) odnotowuje miesięcznik społeczno-religijny *Zwiastun Prawdy*, Toledo 1909-1931 oraz organ polskich baptystów *Źródło Prawdy*, Jersey City-Toledo 1911-1925. Wg: Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 172 (zob. poz. 26) prawdopodobnie od czerwca (nr 6?) 1910 do lipca 1919 pismo wychodziło pt.: *Nowe Życie* – informację tę powtarza wiele opracowań i katalogów.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Narodowej (1938 nr 1-5, 7-8; 1939 nr 1-5) i Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (prawie kompletne roczniki z l. 1919-1937) oraz w Wisconsin Historical Society (Library-Archives Division) w Madison (1911 nr 10/11-12; 1912 nr 1-12; 1913 nr 37-45).

639. Niedziela. Tygodnik. Milwaukee, Wis. 1889-1892.

Dodatek do Kurjera Polskiego (zob. poz. 431). Pismo nie odnalezione.

Kruszka W.: *Historia polska w Ameryce* T. 5 s. 56 (zob. poz. 274) podaje, że był to „tygodnik poświęcony beletryście” i „stanowił niejako uzupełnienie codziennego «Kurjera Polskiego»”.

Część bibliografii i opracowań, np. Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia*. Wyd. 2. T. 3 s. 437 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22), mylnie przypuszcza, że pismo wychodziło co najmniej do 1900 r.

640. Niedziela. Tygodnik ilustrowany dla ludu polskiego w Ameryce. Red. ks. dr Mieczysław Barabasz. Detroit, Mich. R. 1: 1891/92, T. 2: 1892, R. 3: 1893 – R. 12: 1902, 1903-1908. Druk. przy Seminarium Polskiem. 2°.

Wychodzi od 6 IX 1891 do 13 X 1904, wznowiona od marca 1905 prawdopodobnie do końca stycznia 1908.

W l. 1891-1892 liczbowanie numerów i paginacja ciągłe.

W R. 1: 1891/92 ukazały się nr 1-36; nr 1 wydano jako okazowy; od nr 2 red. ks. dr M. Barabasz, administrator ks. Witold Buhaczkowski; od nr 3 w winiecie brak informacji o administratorze; na okładce rocznika informacja o drukarni.

W T. 2: 1892 wydano nr 37-69; od nr 53: 4 IX red. ks. Paweł Cwiakała. Od R. 3: 1893 paginacja ciągła w obrębie rocznika. W R. 4: 1894 od nr 34 podtyt.: *Tygodnik dla ludu polskiego w Ameryce*; od nr 39: 30 IX red. ks. Jan Mueller.

Ostatni odnaleziony nr 52: 25 XII z R. 12: 1902.

Wydawany w Baltimore tygodnik *Polonia* R. 4: 1894 nr 33: 16 VIII s. 4 (zob. poz. 712) poinformował, że 7 VIII wrócił z pielgrzymki do Ziemi Świętej Bazyli Lemke, były administrator *Niedzieli*.

Dziennik Chicagowski R. 8: 1897 nr 162: 17 VII s. 1 (zob. poz. 451) odnotował, że *Niedziela* przestała być organem Stowarzyszenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego.

Przegląd Wszechpolski R. 3: 1897 nr 6: 20 III s. 139 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2038) podał, że *Niedziela* rozchodzi się w nakładzie 3 tys. egz., zaś *Gazeta Kaliska* R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej

bibliografii poz. 1294) odnotowała, że pismo ma 4800 abonentów.

Zestawienie pt.: *Czasopisma polskie wydawane w Ameryce* w r. 1903 s. 203 (zob. poz. 7) podaje jako redaktora Romualda Piątkowskiego. *Wielkopolanin* R. 6: 1904 nr 15: 14 IV s. 2 (zob. poz. 842) wśród dziennikarzy podpisanych pod deklaracją redaktorów pism polskich w Ameryce wymienił jako redaktora *Niedzieli* R. Piątkowskiego. *Kuryer Polski* R. 17: 1904 nr 247: 20 X s. 2 (zob. poz. 610) zawiadomił, że z dniem 13 X *Niedziela*, pismo założone przez ks. Józefa Dąbrowskiego, przestała wychodzić.

O wznowieniu *Niedzieli* zawiadomiły m.in.: *Wiarus* R. 20: 1905 nr 11: 16 III s. 4 (zob. poz. 835) oraz *Wielkopolanin* R. 7: 1905 nr 11: 16 III s. 4.

Wielkopolanin R. 10: 1908 nr 5: 30 I s. 4 oraz *Dziennik Chicagowski* R. 19: 1908 nr 28: 3 II s. 6 poinformowały o zaprzestaniu wydawania pisma.

N. W. Ayer & Son's *American Newspaper Annual...* 1896 s. 357, 1897 s. 373, 1898 s. 374, 1899 s. 377, 1900 s. 387, 1901 s. 393, 1902 s. 394, 1903 s. 398, 1904 s. 393, 1905 s. 396, 1907 s. 405, 1908 s. 392 (zob. poz. 2) rejestruje *Niedzielę* jako katolicki tygodnik redagowany przez ks. J. Muellera w l. 1896-1905 i ks. Witolda Buhaczkowskiego w l. 1907-1908, wydawany przez J. Muellera w l. 1896-1897, *Niedziela Publishing Co.* w l. 1898-1905 i *Polish Seminary* w l. 1907-1908 oraz podaje następujące nakłady: 3200 egz. w l. 1897-1898, 3500 egz. w r. 1899 i 3 tys. egz. w l. 1900-1905. W r. 1906 N. W. Ayer nie rejestruje *Niedzieli*.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska...* s. 25 (zob. poz. 278) twierdzi, że pismo wychodziło tylko do 1904 r. Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 83 (zob. poz. 17) odnotowuje to pismo dwukrotnie – jako *Niedziela*. Detroit 1891-1894 pod redakcją ks. Barabasza i ks. P. Cwiakały oraz jako *Niedziela*. Detroit 1903-1904 pod redakcją R. Piątkowskiego.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 91 (zob. poz. 26) wymienia następujących redaktorów: M. Barabasz w l. 1891-1892, P. Cwiakała w l. 1892-1895, J. Mueller w l. 1896-1902, B. Lemke w r. 1903, S. Rzeszotarski w r. 1904, W. Buhaczkowski w r. 1905 i 1907 i R. Piątkowski w r. 1906.

Kotowski L. J.: *A History of Polish Periodicals...* s. 90-91 (zob. poz. 334) twierdzi, że R. Piątkowski

był redaktorem Niedzieli dwukrotnie – w l. 1894-1898 i w l. 1905-1907. Nir R.: Niedziela... s. 111 (zob. Literatura) wymienia następujących redaktorów: M. Barabasz od 6 IX 1891 do 28 VIII 1892, P. Cwiąkała od 4 IX 1892 do 1894 r., R. Piątkowski do 1898 r., ks. Mueller do 1903 r., B. Lemke w 1903 r., S. Rzeszotarski w 1904 r., R. Piątkowski do 1907 r. i podaje, że fundatorem Niedzieli był J. Dąbrowski.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (niekompletne l. 1891/92, 1892-1893 – udostępnione też na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej), w Bibl. Kórnickiej PAN (niekompletne l. 1893-1896), w Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (kompletne l. 1891-1894, 1898-1902) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (niekompletny r. 1893, kompletne l. 1894-1898, 1900).

Dodatki:

1. Zaproszenie do przedplaty. Supplement to „Niedziela” no 68. [Detroit 1892] ss. nlb. 1.

Prospekt na r. 1893.

Literatura:

a. Nir R.: Stulecie Polskiego Seminarium w Orchard Lake w Stanach Zjednoczonych 1885-1985 (zob. poz. 392).

Zawiera m.in. rozdziały: Niedziela – Tygodnikiem Seminarium Polskiego s. 109-115; Tygodnik Niedziela w służbie Polski s. 117-123.

641. Niepodległość. Miesięcznik ludowy poświęcony sprawom społeczno-politycznym./ Independence. Polish monthly. Wyd. Władysław] A. Mazur, red. M. Młynarski. New York, N.Y. 1914, nr 1-4. [Druk. Artystyczna W. A. Mazura]. 4°.

Wychodzi od 21 III do czerwca. W stopce red. na s. 8 inny podtyt. w jęz. angielskim: Polish monthly. Devoted to National and political affairs among the Polish People of the United States and Canada, paginacja ciągła w obrębie rocznika. W no 1 na s. 1 podano: „Za najpierwszy obowiązek swój będziemy uważali popieranie usilne wszelkich prac Komisji Tymczasowej [Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych] w kraju, Komitetu Obrony Nar[odowej] tutaj w Ameryce”. W no 3: maj na s. 45 reklama Druk. Artystycznej W. A. Mazura. W no 4 druk: Artystyczna Druk. Polska W. A. Mazura, brak informacji o redaktorze, na s. 62 powiadomiono, że pismo nie jest już redagowane przez M. Młynarskiego.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie.

642. Nowa Latarnia. Tygodnik. Wyd. A. Ruciński. Filadelfia, Pa. 1912, nr 1-[?].

Wychodzi od 23 III. Pismo humorystyczne, nie odnalezione.

O wydaniu nr 1 Nowej Latarni poinformowały pisma Dziennik Chicagoski R. 23: 1912 nr 74: 27 III s. 4 (zob. poz. 451) oraz Rolnik R. 21: 1912 nr 14: 5 IV s. 5 (zob. poz. 766), które podkreśliły, że większość numeru zajmuje powieść o śląskim rozbójniku, a wszystkie żarty i humoreski były już wcześniej drukowane w innych pismach.

643. Nowe Życie. Tygodnik. [Wyd. Polish Publishing Co.], Adams, Mass. 1906. [2°].

Wychodzi od września co najmniej do października. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Nowego Życia poinformowała Ameryka-Echo R. 19: 1906 nr 39: 29 IX s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431). Wiarus R. 21: 1906 nr 41: 11 X s. 4 (zob. poz. 835) zamieścił krytyczną ocenę nr 3 tego pisma: „Okazuje się, że to jakiś świstek socjalistyczny i niezależny, a w dodatku tak mizernie pisany, iż wielkie jest podobieństwo, że redaktorem jest zbankrutowany szewc lub krawiec”.

N. W. Ayer & Son’s American Newspaper Annual... 1907 s. 367 (zob. poz. 2) odnotowuje to pismo jako tygodnik wychodzący w piątki, założony w 1906 r., wydawany przez Polish Publishing Co. w formacie 16 cali.

644. Nowe Życie. Pismo tygodniowe. Wychodzi co sobota. Wyd. J. R. Niemczewski, red. Fr[anciszek W.] Szczerbowski. Chicago, Ill. R. 1: 1890/91, [R. 2]: 1891 – R. 9: 1898. [Druk. „Nowego Życia”]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od kwietnia 1890 co najmniej do października 1898. Numerów z r. 1890 nie odnaleziono – opis główny na podstawie pierwszego zachowanego nr 46: 14 II z R. 1: 1891. W wianie tyt. również w jęz. angielskim – New Life.

W r. 1892 co najmniej od nr 1: 2 I red. Leon M[arian] Wild; w nr 41: 8 X poinformowano, że

numer ten jest rozsyłany także byłym chicagowskim prenumeratorem Reformy (zob. poz. 759).

W r. 1893 od nr 1 zwiększenie formatu w obrębie 2°; od nr 45: 11 XI red. J[ózef K.] Zawisza. W r. 1894 od nr 4 brak informacji o redaktorze; od nr 13: 31 III red. L. M. Wild; w nr 46: 24 XI powiadomiono o rezygnacji L. M. Wilda ze stanowiska redaktora.

W r. 1895 co najmniej od nr 3: 19 I red. Fr. Szczerbowski; co najmniej od nr 45: 9 XI red. L[eon] M. Nowak, w numerze tym na s. 4 informacja o nieregulowanych długach wobec wydawnictwa przez byłego redaktora. W r. 1896 od nr 5 brak informacji o redaktorze.

W r. 1897 co najmniej od nr 5: 30 I red. S[tanisław] A. Osada. W r. 1898 ostatni odnaleziony nr 39 dat. 24 IX.

O rozpoczęciu wychodzenia Nowego Życia poinformowano w Przeglądzie Literackim. Dodatku do Kraju R. 9: 1890 nr 37: 14 IX s. 15 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5308). W tygodniku Ameryka T. 5: 1891 nr 19: 9 V s. 2 (zob. poz. 431) wspomniano o rezygnacji Fr. Szczerbowskiego ze stanowiska redaktora i zastąpieniu go przez L. M. Wilda.

Patryota R. 4: 1893 nr 50: 3 XI s. 2 (zob. poz. 696) poinformował, że Nowe Życie kupił hr. H[enryk] Łubieński. W tygodniku Katolik R. 9: 1894 nr 50: 13 XII s. 4 (tytuł pierwotny: Wiarus zob. poz. 835) zawiadomiono, że redaktorem Nowego Życia został ponownie Fr. Szczerbowski. Kurjer Nowojorski i Brooklyński R. 7: 1896 nr 31: 1 VIII s. 4 (zob. poz. 593) podaje, że redakcję pisma objął Nikodem [K.] Złotnicki.

W Patryocie R. 9: 1898 nr 26: 9 VII s. 1 zawiadomiono, że właścicielka Nowego Życia, [Rozalia] Niemczewska, oraz redaktor tego pisma, S. A. Osada, zostali oskarżeni przez Józefa Chmielińskiego o oszczerstwo. W piśmie Naród Polski R. 2: 1898 nr 43: 26 X s. 2 (zob. poz. 636) wspomniano o pochwałach dla artykułów ze Zgody (zob. poz. 854) zamieszczonych w Nowym Życiu, co oznacza, że pismo wydawano jeszcze w październiku. Kuryer Polski R. 11: 1898 nr 294: 26 XI s. 3 (zob. poz. 610) informuje, że Nowe Życie przestało wychodzić, a jego drukarnię przejęło wydawnictwo Reformy (zob. poz. 758). W tygodniku Polonia w Ameryce R. 7: 1898 nr 49: 8 XII s. 5 (zob. poz. 714) podano, że: „Stanisław Osada, redaktor nieistniejącego już dzisiaj «Nowego

Życia», został uznany winnym przez «Jury» sądu Związkowego, drukarnia [drukowania] w piśmie przez się redagowanym niemoralnej powieści p.t. «Barbara Ubryk»”.

W dzienniku Gazeta Lwowska R. 81: 1891 nr 172: 31 VII s. 8 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 863) poinformowano o zakazie rozpowszechniania nr 6: 9 V z 1891 Nowego Życia za artykuł pt.: Polskie społeczeństwo.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Manual... 1894 s. 132, 1895 s. 135, 1896 s. 131, 1897 s. 139, 1898 s. 141, 1899 s. 143, 1900 s. 146 (zob. poz. 2) rejestruje Nowe Życie jako pismo o orientacji republikańskiej, podaje, że redaktorem pisma w l. 1894-1895 był L. M. Wild, w r. 1896 – Frank L. Szczerbowski, a w l. 1897-1900 – Victor Viarłowski, oraz odnotowuje następujące nakłady: w l. 1894-1895 – 7 tys. egz., w r. 1896 – 7800 egz., w l. 1897-1900 – 2500 egz.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 156 (zob. poz. 17) podaje, że pismo wychodziło do r. 1896, jego pierwszymi redaktorami byli J. Zawisza i Henryk Nagiel i pierwotnie miało ono charakter „radykałno-socjalistyczny”. Kruszką W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 60 (zob. poz. 274) twierdzi, że pismo można uważać za spadkobiercę Głosu Wolnego z Chicago (zob. poz. 524), którego drukarnię odkupił J. R. Niemczewski, pierwszymi redaktorami byli J. Zawisza i H. Nagiel, a jego kierunek był „ateistyczno-socjalistyczny”. Estreicher K. Bibliografia polska XIX stulecia. Wyd. 2. T. 3 s. 494 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) podaje lata wychodzenia: 1890-1900(?).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (l. 1892-1898 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1891 nr 46, 1892 nr 5, 1893 nr 12).

645. Nowiny. Tygodnik. Wyd. i red. Bolesław E. Góral, zarządca Albin M. Szybczyński. Milwaukee, Wis. 1907-[?]. [Druk. A. M. Szybczyńskiego]. 2°.

Wychodzi od 2 I co najmniej do września. Wydanie pisma poprzedził nr 1 okazowy dat. 19 XII 1906. Pismo nie odnalezione.

O wydaniu nr 1 okazowego poinformowano m.in. w Dzienniku Chicagoskim R. 17: 1906 nr 293: 22 XII s. 4 (zob. poz. 451), gdzie przedrukowano także Słowo Wstępne zawierające program pisma oraz w Narodzie Polskim R. 11: 1907 nr 1: 2 I s. 2, 4 (zob. poz. 636).

W reklamie zamieszczonej w Orędowniku Językowym R. 3: 1907 nr 2: luty na s. III okładki (zob. poz. 683) podano, że Nowiny zaczęły wychodzić z początkiem r. 1907 i były bezpartyjnym, narodowo-katolickim tygodnikiem wydawanym co srode przez spółkę Nowiny Publishing Co. O ukazywaniu się pisma pod redakcją B. E. Górala wspomniano również w Zgodzie (wydanie dla niewiast) R. 26: 1907 nr 39: 26 IX s. 4 (zob. poz. 855).

W numerze jubileuszowym Nowin Polskich z 30 III 1918 r. (zob. Literatura) podano, że 30 I 1907 r. ks. B. E. Góral, A. M. Szybczyński i ks. Józef Knitter założyli spółkę Nowiny Publishing Co.; poinformowano też, że 19 VI 1907 r. w odpowiedzi na zarzuty Kurjera Polskiego (zob. poz. 610) polscy księża z Milwaukee popierający pismo wydali oświadczenie, że abp Sebastian Gebhard Messmer nie ma z wydawnictwem Nowin nic wspólnego.

Okołowicz J.: Prasa polska w Ameryce, nr 4 s. 10 (zob. poz. 275) twierdzi, że choć początkowo Nowiny miały mieć charakter katolicko-polski i nie poruszać tematyki politycznej, to potem: „niemieccy biskupi prowincji wiskonsińskiej zawładnęli piśmkiem tem i przekabacili je na pismo polityczne, na organ swój niemiecki, którego zadaniem ma być zwalczanie objawów patryotyzmu polskiego. Obecnie opiekunami i wydawcami «Nowin» są: arcybiskup Messmer z Milwaukee, biskup [Joseph John] Fox z Green Bay, biskup [James] Schwebach z La Crosse, biskup [Frederick] Eis z Marquette, biskup [Augustine Francis] Schinner z Superior – wszyscy zagorzali Niemcy”.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 85 (zob. poz. 17) podaje rok wychodzenia: 1907 oraz miejsce przechowywania: Bibl. Rapperswilską.

Kontynuacją pisma są Nowiny Polskie zob. poz. 651.

Literatura:

a. Historia Nowin Polskich. *Nowiny Polskie* R. 11: 1918 nr 76 [cz. 2] s. 1-3.

Zawiera także historię tygodnika Nowiny.

646. Nowiny Baltimorskie. Tygodnik. Red. Tralka, wyd. Associated Polish Press of America. Baltimore, Md. 1906-1907. Druk. „Słowa Polskiego” w Chicago.

Wychodzi do maja 1907. Pismo nie odnalezione.

Wielkopolanin R. 8: 1906 nr 37: 13 IX s. 4 (zob. poz. 842) odnotował, że w Baltimore zostało założone przez Kulakowskiego [Edwarda Ludwika Kołakowskiego], „głównego pomocnika i podporęczydła [Maxa] Rabinoffa”, pismo pt.: Nowiny, których redaktorem jest organista „od sekty niezależnych” Tralka. Dziennik Chicagoski R. 17: 1906 nr 250: 30 X s. 3 (zob. poz. 451) zawiadomił, że spółka Associated Press of America z Żydem Rabinoffem na czele wydaje pismo Nowiny Baltimorskie, które jest drukowane w drukarni Słowa Polskiego w Chicago, a jego treść stanowią głównie przedruki ze Słowa Polskiego (zob. poz. 774); ponadto poinformował, że w opozycji wobec Nowin... założono tygodnik Ojczyzna (zob. poz. 674).

Nowiny... zostały także wymienione wśród „szabasówek Rabinoffa” przez Naród Polski R. 11: 1907 nr 13: 27 III s. 4 (zob. poz. 636).

Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 23: 8 VI s. 1 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zawiadomiła, że na mocy kontraktu zawartego pomiędzy Antonim Alfredem Paryskim a Associated Polish Press of America pisma wydawane przez tę korporację, w tym Nowiny..., zostały połączone z Ameryką-Echo; od 1 VI abonenci Nowin... będą otrzymywać w zamian tygodnik Ameryka-Echo.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 85 (zob. poz. 17) podaje, że pismo miało podtytuł: Pismo tygodniowe dla ludu, wychodziło w r. 1907, jego redaktorem był Władysław Welzant, połączyło się z Gazetą Baltimorską (zob. poz. 486), a jego egzemplarz przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej.

Zob. także Gazeta Bostońska poz. 487; Głos z St. Louis poz. 526; Goniec z Manistee poz. 531; Kurjer Buffalowski poz. 595; Kurjer Filadelfijski. Filadelfia 1907 poz. 603; Kurjer Nowojorski. Nowy Jork 1906-1907 poz. 606; Kurjer z Grand Rapids poz. 613; Nowiny z Reading poz. 654; Orędownik. Erie 1906 poz. 680; Orzeł Polski. Dunkirk 1906-1907 poz. 689; Przegląd Polski. Newark 1906-1907 poz. 738; Sztandar. Camden

1906-1907 poz. 791; Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 poz. 800.

647. Nowiny Duluckie. Tygodnik. Właściciel, wyd. i red. [Józef] Amborski. Duluth, Minn. 1907-1908[?].

Wychodzi prawdopodobnie od końca 1907 do lutego 1908. Pismo nie odnalezione.

O Nowinach... pisał ks. Stanisław A. Iciek w korespondencji zamieszczonej w Wiarusie R. 23: 1908 nr 3: 16 I s. 4-5 (zob. poz. 835), w której ostrzegał, że w piśmie tym zamieszczane są reklamy fałszywych lekarstw Amborskiego oraz pełno w nim błędów ortograficznych i stylistycznych.

Wielkopolanin R. 10: 1908 nr 8: 20 II s. 4 (zob. poz. 842) zawiadomił, że pismo przestało wychodzić „z powodu jakichś prześladowań, na które skarżył się wydawca w ostatnim numerze tego owego tygodnika”.

Nowiny... rejestruje też Informator, Kalendarzyk i Słowniczek na rok 1908 s. 137 (zob. poz. 988).

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 86 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 94 (zob. poz. 26) twierdzą, że pismo wychodziło w r. 1909.

648. Nowiny Farmerskie. Red. [Ignacy G.] Idziorek, wyd. [Engelbrecht Hagbart?] Hobe. St. Paul, Minn. 1896.

Wychodzi od września. Pismo nie odnalezione, reklamujące sprzedaż farm w nowej polskiej osadzie Kopernik w stanie Wisconsin.

Informację o rozpoczęciu wydawania pisma zamieszczono w tygodniku Wiarus R. 11: 1896 w nr 37: 10 IX na s. 1 (zob. poz. 835), gdzie podano, że ma ono charakter rolniczy, a ilustrowany numer okazowy rozsyłany jest bezpłatnie; na s. 3 zamieszczono przedruki artykułów z Nowin...

Nowiny Farmerskie jako nowe „pisemko kolonizacyjne” odnotowały m.in. także Zgoda R. 15: 1896 nr 38: 17 IX s. 4 (zob. poz. 854) oraz Sztandar R. 3: 1896 nr 37: 19 IX s. 4 (zob. poz. 792).

649. Nowiny Nowojorskie. Tygodnik. Red. Stanisław Nawrocki, wyd. Ignacy Grabski (Gralski), Maksymilian Kurlandzki (Kurlandski), Jan Klonowicz (Klonowski). Nowy Jork 1893.

Wychodzi od sierpnia do października. Pismo nie odnalezione. W ówczesnej prasie występuje także inny wariant pisowni tytułu: Nowiny Nowoyorskie.

Katolik R. 8: 1893 nr 33: 17 VIII s. 1 (tytuł pierwotny: Wiarus zob. poz. 835) informuje o wydaniu numeru okazowego pisma redagowanego przez St. Nawrockiego i drukowanego w Scranton, Pa. czcionkami Śmiechu (zob. poz. 795), który wówczas wychodził jako dodatek do Nowin...

Dziennik Chicagoski R. 4: 1893 nr 192: 19 VIII s. 2 (zob. poz. 451) wspomina, że Nowiny Nowojorskie są wydawane z taką samą zawartością, ale pod zmienionym tytułem jako Nowiny Philadelphijskie (zob. poz. 650) i Nowiny z Wilkesbarre (zob. poz. 655). Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 126-127 (zob. poz. 297), a za nim większość bibliografii i opracowań, również podaje tę informację; autor ten dodaje też, że pisma te wydawali najprawdopodobniej byli wydawcy Śmiechu z Trenton.

Kuryer Polski R. 6: 1893 nr 220: 16 IX s. 4 (zob. poz. 610) wspomina, że Nowiny... były tygodnikiem i wymienia przykładowe błędy i usterki popełnione przez redakcję.

Katolik R. 9: 1894 nr 37: 13 IX s. 6 podaje, że egzemplarz pisma był wystawiany w pawilonie piśmiennictwa na Powszechnej Wystawie Krajowej we Lwowie w 1894 r.

Dziennik Chicagoski R. 4: 1893 nr 238: 14 X s. 1 wspomina, że podobno Nowiny... przestały istnieć.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 94 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo wychodziło w Trenton, N. J.

650. Nowiny Philadelphijskie. Tygodnik. Wyd. Ignacy Grabski (Gralski), Maksymilian Kurlandzki (Kurlandski), Jan Klonowicz (Klonowski). Filadelfia, Pa. 1893.

Wychodzi od lipca do października. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Nowin... informują: Dziennik Chicagoski R. 4: 1893 nr 166: 19 VII s. 2 (zob. poz. 451) i Ameryka T. 7: 1893 nr 29: 22 VII s. 4 (zob. poz. 431); Nowe Życie R. 4: 1893 nr 29: 22 VII s. 3 (zob. poz. 644) podaje również, że pismo jest wydawane przez byłych wydawców trentońskiego Śmiechu (zob. poz. 795).

Kuryer Polski R. 6: 1893 nr 176: 27 VII s. 2 (zob. poz. 610) powiadomił, że drugi numer Nowin Philadelphijskich jest jednocześnie pierwszym numerem Gazety z Nanticoke, której wydawcą i redaktorem, Jan Sliwiński, zawarł umowę ze spółką wydającą Nowiny... Wspomina także, że to ostatnie pismo ma profil republikański, a Gazeta... – demokratyczny.

Przyjaciel Ludu R. 4: 1893 nr 36: 21 X s. 2 (zob. poz. 751) informuje o zaprzestaniu wydawania pisma, które przekształcone zostało w angielskie pismo humorystyczno-reklamowe pt.: General Advertiser.

Kurjer Nowojorski i Brooklyński R. 7: 1896 nr 29: 18 VII s. 4 (zob. poz. 593) podaje: „Były wydawca «Śmiechu» i «Nowin Nowojorskich i Philadelphijskich», p. Grabski razem z zięciem swoim p. Budzikiem przybyli z Philadelphii do New Yorku, gdzie się stale osiedlić zamierzają”.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 126-127 (zob. poz. 297), a za nim większość bibliografii i opracowań, twierdzi, że Nowiny Filadelfijskie, obok Nowin Nowojorskich i Nowin z Wilkes Barre, były nieudaną próbą wydawania trzech edycji jednej gazety dla trzech miast.

Zob. także Nowiny Nowojorskie poz. 649; Nowiny z Wilkesbarre poz. 655.

651. Nowiny Polskie. Jedyne katolicki dziennik polski w stanie Wisconsin. Zarządca i naczelny red. M[aksymilian] S. Paruch, wyd. Spółka Wydawnicza Nowin. Milwaukee, Wis. [R.(Vol.) 1]: 1908 – R.(Vol.) 13: 1920, R. 15: 1921 – R. 41: 1949[?]. [Druk. Nowin Polskich]. 2°.

Motto: Citizens by birth or choice, of a common country, that country has a right to concentrate your affections. George Washington from his Farewell Address.

Wychodzi od 31 III 1908 co najmniej do 14 II 1949. Pismo jest kontynuacją tygodnika Nowiny (zob. poz. 645). Opis główny na podstawie nr 218: 14 IX z R.(Vol.) 10: 1917, w numerze tym w stopce red. tyt. również w jęz. angielskim: The Polish News.

W r. 1918 od nr 21 zarządca A. J. Łukaszewski; nr 76: 30 III wydano jako pięcioczęściowy numer jubileuszowy zawierający m.in. artykuł o historii pisma (zob. Literatura), w którym podano, że dziennik Nowiny... wychodził od 31 III

1908, jego spółką wydawniczą kierowali początkowo ks. B[olesław] E. Góral, ks. J[ózef] Knitter i A[bin] M. Szybczyński, a w kolejnych latach dołączyli do nich: ks. Br[onisław] Celichowski, ks. M[ichał] Domachowski, ks. R. Kiełpiński, Bronisław Czerwiński, Stanisław E. Czerwiński, Franciszek J. Grutza, dr Józef Miętus, dr K. Wagner, ks. W. Krakowski, ks. Fr. Ostrowski, ks. J[an] Guzdek, ks. M[ichał] Went, ks. Kl[emens] Zych, R. B. Mirr, M. Paruch, ks. Fr. Landowski, Jan C. Landowski, Antoni Andrzejewski i ks. L. Jurasiński, zarządcami spółki byli A. M. Szybczyński, Szczepan A. Kolanowski (20 IV 1908-30 XII 1909), M. S. Paruch (2 I 1910-6 IX 1912; 1913-1917), R. B. Mirr (7 IX 1912-15 IX 1913) i A. A. [!] Łukaszewski, redaktorami – B. E. Góral, Jan Rapala, M[ieczysław Stanisław] Dunin, S. [A.] Kolanowski, J[erzy Borun] Kosmowski, M. S. Paruch, M. Zieliński, W. Czapski, Z[ygmunt Józef] Stefanowicz, J[ózef Watra-]Przewłocki i W[ładysław] Poblocki, a pismo drukowane było w Druk. A. M. Szybczyńskiego, którą wykupiono w listopadzie 1910 r.; w nr 245: 11 X i nr 246: 12 X informacja w winiecie: Wisconsin Polish Labor Loyalty Number, numer ten jest poświęcony Lojalnym Robotnikom Polskim w Wisconsinie.

O rozpoczęciu wychodzenia Nowin... od 31 III poinformował Dziennik Chicagoski R. 19: 1908 nr 83: 7 IV s. 4 (zob. poz. 451). Naród Polski R. 12: 1908 nr 15: 8 IV s. 2 (zob. poz. 636) wspominał, że redaktorem Nowin... jest ks. Góral, a w nr 17: 22 IV na s. 8 podał, że redaktorem naczelnym został Kolanowski.

Dziennik Związkowy Zgoda R. 2: 1909 nr 82: 7 IV s. 5 (zob. poz. 462) wytknął, że wbrew zapowiedziom o wydaniu jubileuszowego numeru Nowin w nakładzie 13 tys. egz., wyszedł on tylko w 1200 egz.

Dziennik Chicagoski R. 21: 1910 nr 3: 5 I s. 8 zawiadomił, że dyrekcja Spółki Wydawniczej Nowin zatrudniła jako zarządcę M. Parucha i zatwierdziła rezygnację ze stanowiska redaktora S. Kolanowskiego. Naród Polski R. 14: 1910 nr 39: 28 IX s. 8 odnotował, że redaktorem naczelnym pisma został Zieliński.

Rolnik R. 20: 1911 nr 3: 20 I s. 6 (zob. poz. 766) poinformował, że Nowiny... nadal będą organem Stowarzyszenia Polaków w Ameryce, ponadto w nr 4: 27 I na s. 6 podał jako zarządcę pisma ks. B. Górala, a w nr 8: 24 II na s. 6 – M. Parucha.

Wiarus R. 28: 1913 nr 26: 26 VI s. 5 wymienił Nowiny... wśród pism popierających Polską Radę Narodową.

Rolnik R. 25: 1916 nr 10: 3 III s. 6 wspomniał o ks. B. Góralu jako o kierowniku pisma; w R. 27: 1918 w nr 15: 12 IV na s. 4 poinformował, że w skład redakcji Nowin... wchodzi: M. Paruch, Władysław Pobłocki i Jan Rapala, a z okazji dziesięcioletniej rocznicy założenia pisma wydano liczący 50 stron numer jubileuszowy.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1914 s. 1032, 1915 s. 1042, 1916 s. 1046, 1917 s. 1047, 1918 s. 1066 (zob. poz. 2) podaje następujące nakłady: w l. 1914-1916 – 10 tys. egz., a w l. 1917-1918 – 6580 egz.

Część bibliografii i opracowań, np. Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 33 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 86 (zob. poz. 17) łączy w jedno pismo tygodnik Nowiny i dziennik Nowiny Polskie podając, że ten drugi wychodził od r. 1906.

Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 94-95 (zob. poz. 26) informuje, że Nowiny... wychodziły od 2 I 1907 do 1950 r., do 30 III 1908 pismo było tygodnikiem, później dziennikiem, jego założycielem był ks. B. E. Goral, redaktorami w początkowym okresie: Mieczysław Dunin, Sz. Kolanowski, B. Zieliński, Watra Przełwoci, M. Paruch, J. Repala[!], a w l. 1917-1919 M. Paruch.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1918 nr 184), Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1917 nr 218), Center for Research Libraries w Chicago (1917 nr 289-309; 1918 nr 1-142, 144-313) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

Zob. także Tygodnik Polski. Milwaukee 1910-1917 poz. 820.

Literatura:

a. Historia Nowin Polskich. *Nowiny Polskie* R. 11: 1918 nr 76 [cz. 2] s. 1-3.

652. Nowiny Texaskie. Katolickie pismo tygodniowe poświęcone interesom Polonii w Texas i Stanach Południowych. Wychodzi w każdy piątek. Red. i zarządca Z[ygmunt Józef] Stefanowicz, wyd. Texas Polish News Publ[ishing] Co. San Antonio, Texas R. 1: 1913/14, R. 2: 1915, 1916-1918[?]. [Druk. „Nowin Texaskich”]. 2°.

Wychodzi od 26 XI 1913 prawdopodobnie do 1918. Numerów z r. 1913 nie odnaleziono, opis główny na podstawie pierwszego zachowanego nr 32: 26 VI z R. 1: 1914.

W r. 1914 co najmniej od nr 32: 26 VI w stopce red. informacja: „Pismo katolickie, aprobowane przez Najprzewiel[ebniejszego] ks. Biskupa J[ohna] W[illiam]a Shaw, poświęcone sprawom ludu polskiego w Texas i Stanach Południowych – wydawane przez polską spółkę wydawniczą: Texas Polish News Publ. Co., prezes N. Joseph”; co najmniej od nr 50: 25 IX podtyt.: Pismo poświęcone ludowi polskiemu ku cnocie, nauce i zbogaceniu. Wychodzi w piątki, brak informacji o prezisie spółki wydawniczej; w nr 51: 2 X na s. 2 reklama Druk. „Nowin Texaskich”; nr 52 dat. 16 X.

Z r. 1915 odnaleziono nr 30: 25 VI oznaczony jako R. 2, co najmniej od tego numeru podtyt.: Pismo poświęcone ludowi polskiemu ku religii, cnocie, nauce i wzbogaceniu się, w numerze tym w stopce redakcyjnej wymieniono: Theo[dore] Magott and all the other Directors Business Managers, na s. 4 zawiadomiono, że w miejsce ustępującego ze stanowiska redaktora Z. Stefanowicza zostanie powołany jeden z dyrektorów i założycieli spółki.

O wydaniu nr 1 wspomniano w Dzienniku Chicagoskim R. 24: 1913 nr 291: 12 XII s. 6 (zob. poz. 451), gdzie podano, że redaktorem jest Walery Papara oraz wspomniano, że pismo ma charakter religijno-narodowy i kieruje nim dyrekcja na czele z T. Magottem. Rolnik R. 22: 1913 nr 50: 12 XII s. 6 (zob. poz. 766) podaje, że „do spółki wydawniczej należą księża: Tomasz Moczybamba [Moczygamba] i Jan Kromolicki oraz panowie: Teodor Magott, N. Joseph, Aleksander Notzon, Adolf Sobieski i Jan Danysz”.

Dziennik Chicagoski R. 25: 1914 nr 137: 13 VI s. 6 zamieścił sprostowanie Z. Stefanowicza odnośnie do okoliczności podjęcia przez niego pracy w redakcji Nowin... The Catholic Bulletin Vol. 4: 1914 nr 51: 19 XII s. 1 zawiadomił, że z okazji pierwszej rocznicy istnienia Nowin... przypadającej na dzień 26 XI wydano specjalny numer pisma liczący 12 stron.

W nekrologu Leona Machnikowskiego opublikowanym w Dzienniku Chicagoskim R. 33: 1922 nr 60: 13 III s. 4 podano, że został on redaktorem Nowin... w r. 1915, a po dwóch latach pracy na tym stanowisku wstąpił do wojska.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1915 s. 961, 1916 s. 963, 1917 s. 963, 1918 s. 981, 1919 s. 961 (zob. poz. 2) rejestruje Nowiny... jako pismo wydawane od 1913 r. przez Texas Polish News Publishing Co., podaje też, że w l. 1917-1919 ich redaktorem był L. Machnikowski, miały one profil demokratyczny i wychodziły w nakładzie 2800 egz.

W artykule Polacy w Teksasie. *Wychodźca* R. 1: 1922 nr 14: 6 VIII s. 3 wspomniano, że Nowiny... powstały w czasie I wojny światowej, ale upadły z powodu nieumiejętnej administracji i braku odpowiedniego redaktora, a ich drukarnia została zlikwidowana w r. 1920.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 36 (zob. poz. 278) twierdzi, że pismo przestało wychodzić w r. 1918.

Przygoda Jacek: New Light on the Poles in Texas. *Polish American Studies* Vol. 27: 1970 No. 1/2 s. 86, pisząc o The Texas Polish News Publishing Co. podaje, że jej prezydentem był T. Magott, wiceprezydentem P. Dudek, redaktorem J. Glamstress, a zarządcą Z. Stefanowicz, Nowiny powstały w 1914 r. i zarządzali nimi L. Machnikowski w 1917 r. i J. W. Cieszynski w 1918 r., a ostatnia wzmianka o piśmie pochodzi z 1920 r.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 95 (zob. poz. 26) rejestruje dwa pisma pt.: Nowiny Teksaskie – tygodnik z San Antonio z l. 1913-1919? oraz lokalną gazetę z Hallettsville z l. 1906-1910. Autor ten w opisie drugiego z wymienionych periodyków nie podał źródeł, z których korzystał, nie odnaleziono także dodatkowych informacji o tym tytule w trakcie prac nad bibliografią, jednakże Willging E. P., Hatzfeld H.: Nineteenth Century Polish Catholic Periodical Publications... Vol. 13: 1956 No. 3/4 s. 101 (zob. poz. 21) pisząc o poszukiwaniach i weryfikacji materiałów do swojego artykułu odnotowali list od ks. Edwarda J. Dworaczyka, proboszcza najstarszej polskiej parafii w Stanach Zjednoczonych w Panna Maria w stanie Teksas. Autor listu w odpowiedzi na pytanie o najstarsze polskie pisma w Teksasie wspomniał o Nowinach... wydawanych prawdopodobnie ok. 1906-1910 – być może na tej podstawie J. Wępsięć odnotował czasopismo z Hallettsville.

Opis na podstawie wyżej wymienionych wzmianek w prasie oraz autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Publicznej m. st. Warszawy (1914 nr 50-53) i w Archiwum

Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1914 nr 32; 1915 nr 30).

653. *Nowiny Tygodniowe. Red. F. Korbut, wyd. „Ognisko Domowe”. Detroit, Mich. 1913-1927.

Pismo nie odnalezione.

Odnotowuje je Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 95 (zob. poz. 26), powołując się na N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1927 (zob. poz. 2).

654. Nowiny z Reading. Tygodnik. Wyd. Associated Polish Press of America. Reading, Pa. 1906-1907. [Druk. „Słowa Polskiego” w Chicago].

Wychodzi do maja 1907. Pismo nie odnalezione.

Straż R. 11: 1906 w nr 16: 21 IV na s. 4 (zob. poz. 785) zamieszcza zapowiedź, że w Reading ma powstać nowa polska gazetka pod redakcją [Józefa Odrowąża] Pieniążka, aptekarza z Nowego Jorku.

Ameryka-Echo R. 20: 1907 w nr 23: 8 VI na s. 7 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zawiadomiła o umowie zawartej pomiędzy Associated Polish Press reprezentowaną przez M[aksa] Rabinoffa, a A[ntonim] A[lfredem] Paryskim z Toledo, na mocy której wydawane przez tę spółkę pisma zostały połączone z tygodnikiem Ameryka-Echo, a ich prenumeratory będą od 1 VI otrzymywać ten tygodnik.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 32 (zob. poz. 278), a za nim Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 86 (zob. poz. 17) odnotowują pismo pt.: Nowiny Readingskie, które ukazywało się w l. 1906-1908.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 95 (zob. poz. 26) podaje zmieniony tyt.: Nowiny Readingskie.

Zob. także Gazeta Bostońska poz. 487; Głos z St. Louis poz. 526; Gонец z Manistee poz. 531; Kuryer Buffalowski poz. 595; Kuryer Filadelfijski. Filadelfia 1907 poz. 603; Kuryer Nowojorski. Nowy Jork 1906-1907 poz. 606; Kuryer z Grand Rapids poz. 613; Nowiny Baltimorskie poz. 646; Orędownik. Erie 1906 poz. 680; Orzeł Polski. Dunkirk 1906-1907 poz. 689; Przegląd Polski. Newark 1906-1907 poz. 738; Słowo Polskie. Chicago 1904-1907 poz. 774; Sztandar. Camden

1906-1907 poz. 791; Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 poz. 800.

655. *Nowiny z Wilkesbarre. Tygodnik. Wyd. Ignacy Grabski (Gralski), Maksymilian Kurlandzki (Kurlandzki), Jan Klonowicz (Klonowski). Wilkes-Barre, Pa. 1893.

Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 4: 1893 nr 192: 19 VIII s. 2 (zob. poz. 451) poinformował o gazecie wychodzącej jednocześnie w trzech miastach: „Są to «Nowiny Nowoyorskie», zwane w Philadelphii «Filadelfijskimi», które pono jednocześnie mają w Wilkesbarre, Pa. odgrywać rolę «Nowin z Wilkesbarre». Tekst ten sam; zmieniają się tylko tytuły”.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 126-127 (zob. poz. 297), a za nim większość bibliografii i opracowań, twierdzi, że pismo pt.: Nowiny z Wilkes Barre, obok Nowin Nowojorskich i Nowin Filadelfijskich, było nieudaną próbą publikacji trzech edycji jednej gazety dla trzech miast wydawaną prawdopodobnie przez wydawców trentonńskiego Śmiechu (zob. poz. 795).

Zob. także Nowiny Nowojorskie poz. 649; Nowiny Philadelphijskie poz. 650.

656. Nowy Dzwon. Tygodnik. [Red. Nikodem K. Złotnicki], wyd. Nowy Dzwon Publishing Co. Chicago, Ill. 1908-1914. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od lipca 1908 do początku 1914. Kontynuacja pisma Dzwon Niedzielny (zob. poz. 466).

Dziennik Związkowy Zgoda R. 1: 1908 nr 196: 2 IX s. 4 (zob. poz. 462) poinformował o wznowieniu tygodnika Dzwon po „długiej przerwie”, a w nr 212: 22 IX na s. 2 odnotował, że wyszły już dwa numery tego pisma.

Zgoda R. 28: 1909 nr 42: 21 X (wyd. dla mężczyzn) s. 2 (zob. poz. 854) wymieniła K. N. Złotnickiego jako reprezentanta Dzwonu na Sejmie XVIII Związku Narodowego Polskiego w Milwaukee.

Humorystyczny tygodnik Różga R. 1: 1910 nr 12: 19 III s. 5 (zob. poz. 767) zamieścił karykaturę podpisaną: „Redaktor Nowego Dzwonu zastanawia się głęboko nad tem, co ma odpisać prenumeratorem, którym przestał wysyłać swoje pismo”.

Rolnik R. 20: 1911 nr 30: 28 VII s. 4 (zob. poz. 766) zamieścił pogłoskę, jakoby Dzwon przestał wychodzić. Dziennik Chicagoski R. 22: 1911 nr 235: 10 X s. 5 (zob. poz. 451) wymienił N. K. Złotnickiego jako przedstawiciela Nowego Dzwonu na XIX Sejmie ZNP w St. Louis. Wiarus R. 26: 1911 w nr 32: 10 VIII na s. 4 (zob. poz. 835) przytoczył list otwarty bp. E[ugene'a] A[ugustine'a] Garveya do duchowieństwa diecezji Altoona zakazujący czytania pism antykatolickich, w tym Nowego Dzwonu, a Dziennik Chicagoski R. 23: 1912 nr 85: 9 IV s. 4 przedrukował list ks. Jakóba V. Lewisa, w którym wymieniono Nowy Dzwon wśród pism, które nie są odpowiednie dla ludu katolickiego i powinny być potępione.

W Zgodzie R. 32: 1913 nr 17: 24 IV (wyd. dla mężczyzn) s. 2 zawiadomiono o wznowieniu tygodnika po kilkutygodniowej przerwie i podano, że jego administrację obejmą Stanisław Mermel, Adam J. Paluszek i Tomasz Rzeszutek, a redaktorem i kierownikiem technicznym składu będzie w dalszym ciągu N. K. Złotnicki, „który to pismo prowadzi od lat kilkunastu”.

Zgoda R. 33: 1914 nr 9: 26 II s. 8 zamieściła Nowy Dzwon wśród pism, które biblioteka Związku Narodowego Polskiego otrzymuje bezpłatnie.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 97 (zob. poz. 19) odnotowuje lata wychodzenia pisma na 1908-1916 oraz podaje, że N. K. Złotnicki był nie tylko jego redaktorem, ale i wydawcą. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 40 (zob. poz. 17) mylnie twierdzi, że tygodnik Nowy Dzwon ukazywał się w r. 1904, a jego kontynuacją było Kropidło. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 34 (zob. poz. 26) błędnie podaje, że Nowy Dzwon wychodził od r. 1903.

Kontynuacją pisma są Cepy zob. poz. 871.

Opis na podstawie wyżej wymienionych wzmianek w prasie. Niekompletny egzemplarz z l. 1908-1909 zachował się w formie mikrofilmu w Harvard Library w Cambridge, Ma. (Vol. 16: 1908/09 no 7-10, 12-14, 16-22, 24-33, 35-38) – katalog internetowy tej biblioteki podaje wydawcę, format i lata wychodzenia: 1909-1914.

657. Nowy Kraj. Tygodnik. Wyd. i red. L[udwik] J. Mirosławski. Chicago, Ill. 1898-1901[?]. [2°].

Wychodzi od 1 VIII 1898. Pismo nie odnaleziono; organ Towarzystwa Wzajemnej Pomocy Naukowej.

O rozpoczęciu wydawania Nowego Kraju poinformowały m.in. Sztandar R. 6: 1898 nr 32: 11 VIII s. 1 (zob. poz. 791), Wiarus R. 13: 1898 nr 33: 25 VIII s. 5 (zob. poz. 835), w którym podano, że tygodnik ten wychodzi w każdy piątek, ma mały format i jest „przybocznym organem chicagoskiego towarzystwa wzajemnej pomocy naukowej” oraz Zgoda R. 17: 1898 nr 33: 18 VIII s. 6 (zob. poz. 139), gdzie odnotowano, że pismo ukazuje się od 1 VIII.

Ameryka-Echo R. 17: 1904 nr 37: 10 IX s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zawiadomiła, że L. Mierosławski[!], który w 1901 r. przeniósł się do Nowego Yorku, popełnił samobójstwo, do którego doprowadził m.in. upadek założonego i prowadzonego przez niego pisma Nowy Kraj.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1899 s. 143, 1900, s. 146, 1901 s. 149, 1902 s. 149 (zob. poz. 2) odnotowuje Nowy Kraj jako redagowany i wydawany przez L. J. Mirosławskiego tygodnik o formacie 20 cali, wychodzący w piątki i założony w 1898 r.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 68 (zob. poz. 17) mylnie twierdzi, że pismo wychodziło od 1899 r., podaje nazwisko redaktora i wydawcy: Mierosławski oraz miejsce przechowywania: Bibl. Rapperswilska.

658. Nowy Świat. Miesięcznik. Wyd. [i red.] ks. Franciszek Hodur. Scranton, Pa. 1903-1904[?].

Wychodzi prawdopodobnie od 15 I 1903 co najmniej do lipca 1904. Pismo polskokatolickie, paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W zapowiedziach zamieszczonych w piśmie Straż R. 8: 1903 nr 1: 3 I s. 1 i nr 2: 10 I s. 4 (zob. poz. 785) podano, że pierwszy numer Nowego Świata ukaże się 15 I. O założeniu przez Fr. Hodurę Nowego Świata poinformował Wielkopolanin R. 5: 1903 nr 9: 26 II s. 4 (zob. poz. 842), który skrytykował m.in. kartę tytułową pisma, na której namalowany był orzeł trzymający w szponach krzyż.

Warszawski tygodnik Niwa Polska R. 31: 1903 nr 41: 10 X s. 645, nr 42: 17 X s. 660 (tytuł pierwotny: Niwa zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1846) wspomniał, że organem Fr. Hodura

jest „«Nowy Świat», miesięcznik o rozmiarach tygodnika i formacie książkowym” oraz powoływał się na informacje z nr 6 z r. 1903 tego czasopisma.

W Przewodniku Bibliograficznym R. 27: 1904 nr 10 s. 202 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) podziękowano ks. A[ntoniemu] Plucińskiemu ze Scranton za nadesłanie do redakcji Przewodnika... egzemplarza Nowego Świata, a w nr 12 na s. 257 w spisie czasopism polskich wydawanych w Ameryce w r. 1903 odnotowano: Nowy Świat. Miesięcznik. Nakł. i red. Fr. Hodur. Scranton, Pa. R. 2.

W artykule Wiczerzak J. W.: Recent acquisitions... s. 51-52, 54-55 (zob. poz. 387) opisano okoliczności odnalezienia egzemplarza pisma w zbiorach kościoła polskokatolickiego oraz przedrukowano okładki nr 2: luty i nr 3: marzec z r. 1903.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 128 (zob. poz. 17) podaje lata wychodzenia pisma na 1903-1920 oraz twierdzi, że jego egzemplarz przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej.

Literatura:

a. Grotnik Kazimierz J[ózef]: An index to „Nowy Świat” (New World) 1903-1904. *PNCC Studies* Vol. 5: 1984 s. 57-68.

659. Nowy Świat. (The New World). Tygodnik. South Bend, Ind. [R. 1]: 1908 – R. 2: 1909. 4°.

Motto: My nowe życie tworzymy sami i nowy wprowadzamy ład. [Bolesław Czerwieński: Czerwony sztandar].

Wychodzi od sierpnia 1908 co najmniej do 19 III 1909. Numerów z r. 1908 nie odnaleziono – opis główny na podstawie pierwszego zachowanego nr 3: 5 III z R. 2: 1909.

W r. 1909 w nr 3 na s. 1 podano: „Z niniejszym numerem gazetka ta zmieniła właścicieli, [...] zamiast raz na miesiąc, jak dotąd ją wydawano, będzie wychodził co tydzień...”; od nr 4: 12 III w stopce red. podtyt w jęz. polskim i angielskim: Tygodnik postępowy. Wychodzi w każdy piątek./ The New World. A weekly publication, appears every Friday, wyd. Polish Publication Co., w adresie redakcji nazwisko: rev. T. Drobny, oznaczenie rocznika i numeru także w jęz. angielskim, format 2°.

O rozpoczęciu wychodzenia miesięcznika Nowy Świat poinformował Dziennik Związkowy

Zgoda R. 1: 1908 nr 181: 15 VIII s. 5 (zob. poz. 462). Dziennik Chicagoski R. 19: 1908 nr 191: 14 VIII s. 8 (zob. poz. 451) wspomniał: „Onegdaj odwiedził administrację naszą p. Lucyan Buczkowski ze So. Bend, Ind., zarządca[!] niedawno powstałego pisemka tygodniowego «Nowy Świat»”.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 135 (zob. poz. 17) odnotowuje podtyt.: Pismo miesięczne dla użytku ludu pol[skiego] w Stanach Zjednoc[onych], częstotliwość: miesięcznik, a następnie tygodnik, ponadto twierdzi, że egzemplarz pisma znajdował się w Bibl. Rapperswilskiej.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza zachowanego w Bibl. Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (1909 nr 3-5) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

660. Nowy Wiek. Tygodnik. Wyd. Józef Ślisz. Buffalo, N. Y. 1906-1907.

Wychodzi prawdopodobnie od października 1906 do marca 1907. Pismo nie odnalezione.

L. Włodek w opublikowanym w r. 1907 artykule pt.: Polacy w Ameryce Północnej s. 177 (zob. poz. 306) podał, że Nowy Wiek wychodzi w Buffalo od kilku miesięcy, jest tygodnikiem „bez określonej barwy” i ma kilka tysięcy prenumeratorów.

Dziennik Chicagoski R. 18: 1907 nr 64: 16 III s. 3 (zob. poz. 451) zawiadomił, że wydawany przez J. Ślisza tygodnik Nowy Wiek przekształcił się w dziennik pt.: Polak Amerykański (zob. poz. 706).

W nekrologu Józefa Bernolaka zamieszczonym w tygodniku Jedność-Polonia R. 16/32: 1923 nr 17: 28 IV s. 1 (tytuł pierwotny: Jedność zob. poz. 560) wspomniano, że był on redaktorem Nowego Wieku.

Prasa polska w Buffalo... s. 1 (zob. poz. 323) podaje, że Nowy Wiek wychodził od października 1906 do marca 1907, jego założycielem był księgarz J. Ślisz, a drukarnia pisma została wykupiona przez spółkę, która zaczęła następnie wydawać Polaka Amerykańskiego. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 148 (zob. poz. 17) rejestruje podtyt.: Tygodnik poświęcony sprawom ludu polskiego oraz podaje, że egzemplarz pisma przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej.

661. Obrona. [Tygodnik]. Scranton, Pa. 1912-[?].

Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Obrony poinformował Naród Polski R. 16: 1912 nr 47: 20 XI s. 4 (zob. poz. 636), który podkreślił, że pismo to „ma być poświęcone sprawom politycznym i starać się ma o ożywienie polskiego przemysłu”.

Smull's Legislative Hand Book... 1913 s. 942 (zob. poz. 4) rejestruje Obronę jako tygodnik wychodzący w piątki.

662. Obronca Polski. Tygodnik[?]. Wyd. P. B. Urbanowicz. Chicago, Ill. 1902, nr 1-[?]. [2?].

Wychodzi od początku listopada. Pismo nie odnalezione.

W Kurjerze Polskim R. 15: 1902 nr 262: 5 XI s. 2 (zob. poz. 610) poinformowano o rozpoczęciu wydawania pisma „kwartalnego”, które określono jako „organ ks. Antoniego Kozłowskiego, biskupa starokatolickiego czy też niezależnych w Chicago”. Goniec Polski R. 7: 1902 nr 92: 8 XI s. 2 (zob. poz. 530) poinformował, że wydawcą tygodnika Obronca... jest P. B. Urbanowicz. Dziennik Chicagoski R. 13: 1902 nr 262: 8 XI s. 4 (zob. poz. 451) podał, że jako redaktor podpisuje pismo „jakiś ...icz”. Straż R. 7: 1902 nr 45: 8 XI s. 4 (zob. poz. 785) odnotowała inny wariant tytułu: Obrona Polski i twierdzi, że była ona organem Jakimowicza, sekretarza A. Kozłowskiego. Warszawski tygodnik Niwa Polska R. 31: 1903 nr 41: 10 X s. 645 (tytuł pierwotny: Niwa zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1846) wspomniał o nr 1 dat. listopad 1902 r. Obroncy..., który jest „kwartalnikiem o rozmiarach i kształtach dziennika”.

Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 97 (zob. poz. 26) rejestruje tygodnik pt.: Obronca Niezależnych wychodzący w Chicago od listopada 1902 r., którego redaktorem i wydawcą był P. B. Urbanowicz – najprawdopodobniej jest to błędnie odnotowany Obronca...

663. Obronca Polski. Miesięcznik. Wyd. rev. [Paweł B.] Urban. Canonsburg, Pa. 1908-1910[?].

Wychodzi od września 1908. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Obroncy... poinformowały m.in. Dziennik Związkowy Zgoda R. 1:

1908 nr 199: 2 IX s. 5 (zob. poz. 462) i Dziennik Chicagoski R. 19: 1908 nr 216: 15 IX s. 5 (zob. poz. 451), które określiły go jako pismo o „skandalicznej treści”.

[Czarnowski St. J. N.]: Wykaz prasy polskiej. Berlin [1911] s. 89 (zob. T. 3 wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 340) oraz Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 88 (zob. poz. 17) twierdzą, że pismo było tygodnikiem redagowanym przez księdza P. B. Urbana. Zieliński dodatkowo podaje, że Obrońca... wychodził do 1910 r., natomiast Wępień J.: Polish American Serial Publications... s. 97 (zob. poz. 26) – że tylko w 1910 r.

664. Obywatel. Tygodnik. Red. Edward L[u-dwik] Kołakowski. Chicago 1908. Druk. Władysław Smulski Publishing Co.

Wychodzi co najmniej od września co najmniej do grudnia. Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 19: 1908 w nr 226: 26 IX na s. 8 (zob. poz. 451) poinformował o ukazaniu się pierwszego numeru Obywatela, tygodnika wydawanego przez Ligę Polsko Republikańską, i omówił jego treść. W Dzienniku Związkowym Zgoda R. 1: 1908 nr 216: 26 IX na s. 8 (zob. poz. 462) podano, że Obywatel jest drukowany „w drukarni firmy [Władysława] Smulskiego i [Lena?] Szopińskiego, a jako zarządca podpisuje się Leon M. Nowak”. Dziennik Narodowy R. 10: 1908 w nr 281: 14 XII na s. 6 (zob. poz. 454) w informacji o E. L. Kołakowskim podaje, że jest on redaktorem Obywatela...

665. Obywatel. The Citizen. Wychodzi w każdą sobotę. Publ. Louis Niemo (Ludwik Niemojowski). New York R. 1: 1895 – R. 2: 1896, nr 1-17[?]. [Druk. „Obywatela”]. 8°.

Wychodzi od 28 XII 1895 prawdopodobnie do maja 1896. Pismo literackie.

W r. 1895 ukazał się nr 1, w numerze tym w artykule pt.: „Od Wydawcy” poinformowano o objętości i charakterze pisma: „co do rozmiarów, to nie obiecujemy więcej niż szesnaście stron powieści i dwie strony kroniki, chociaż od czasu do czasu mamy zamiar drukować dodatkowo krótkie powiastki lub też artykuły o kwestjach żywej nasze społeczeństwo obchodzących. O ile szczerze szpalty

«Obywatela» pozwolą będziemy propagować ruch narodowy we wszystkich jego odcieniach”.

Z r. 1896 odnaleziono nr 2-6, 8-17; w nr 3: 11 I podano, że tygodnik został uznany organem urzędowym 3-go Oddziału Sokołów Polskich w Nowym Jorku; w nr 9 poinformowano, że Towarzystwo „Zjednoczenie” uznało pismo za swój organ; nr 17 dat. 18 IV.

W Dzienniku Polskim R. 2: 1896 nr 124: 26 V s. 2 (zob. poz. 459) zamieszczono cytat z nieodnalezionego numeru pisma, w którym ogłoszono: „Dla wielu powodów, zawieszamy na kilka tygodni wydawnictwo Obywatela. Obywatel bynajmniej nie upadł – głównym powodem zawieszenia są trudności napotkane przy tłumaczeniu powieści, która po «Tadeuszu» będzie drukowaną. Powieść to jest dość długa i nadzwyczaj interesująca, lecz nauczeni doświadczeniem, nie zaczniemy drukować, dopóki całe dzieło nie będzie przetłumaczone”.

Niektóre pisma z tego okresu (np. Ameryka zob. poz. 431) oraz część bibliografii i opracowań podaje inną formę nazwiska wydawcy: Niemojewski.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 29 (zob. poz. 278) błędnie odnotowuje rok założenia pisma – 1896.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (1895 nr 1; 1896 nr 2-6, 8-17).

Dodatki:

1. Porter Jane: Thaddeus of Warsaw. Tadeusz Sobieski. Wolny przekład z angielskiego przez ** New York, N. Y. 1895-1896 Nakładem i drukiem Ludwika Niemojowskiego.

Powieść w odcinkach dodawana do nr 1-11, 13-14, 16-17.

2. Czarny diament. The Black Diamond. Zdarzenie prawdziwe. New York 1895-1896. Nakładem i drukiem Ludwika Niemojowskiego.

Powieść w odcinkach dodawana do nr 1 oraz 3.

3. [Dodatek literacki]. [Nowy Jork 1896]. [Nakł. i druk Ludwik Niemojowski].

Krótkie utwory w odcinkach dodawane do każdego numeru od nr 6.

666. Odgłos z Trójcowa. [Miesięcznik]. Chicago, Ill. [R. 1: 1909] – R. 38: 1946, 1947-1986[?]. Polish American Pub[lishing] Co. 8°.

Motta: Jeden za wszystkich, a wszyscy za Jednego [Aleksander Dumas: Trzej Muszkieterowie]; „W łączności Siła”, na okładce: „W łączności siła”.

Wychodzi prawdopodobnie od wiosny 1909 co najmniej do 16 XI 1986. Organ parafii św. Trójcy

w Chicago. Numerów z l. 1909-1911 nie odnaleziono, opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 1: styczeń z R. 4: 1912.

W r. 1913 w no 3 na s. 38 poinformowano, że pismo drukowane jest w zakładach Polish American Pub. Co.; w no 9 na s. 19 reklama: „Odgłos z Trójcowa. Czasopismo miesięczne, poświęcone sprawom parafii św. Trójcy, w Chicago, Ill., wychodzi w każdą 1-szą niedzielę miesiąca w 4,000 egzemplarzy broszurowanych. [...] Agentem ogłoszeń jest [...] Jan Polcyn...”

Od r. 1919 co najmniej do r. 1945 tyt.: *Odgłos Trójcowa*.

Pamiętka złotego jubileuszu kapłaństwa wielebnego ks. Kazimierza S. Sztuczki, C.S.C. proboszcza Parafii Świętej Trójcy w Chicago, Illinois. Chicago [1941] s. 52 informuje, że *Odgłos...* początkowo wychodził pt.: *Kalendarzyk z Trójcowa*, a jego redaktorem był ks. Kazimierz Stanisław Sztuczko. Książka jubileuszowa parafii św. Trójcy 1893-1943. Chicago 1943 s. 38 podaje, że miesięcznik zaczął wychodzić w *Wielki Post* 1909 r.

Część katalogów bibliotecznych podaje jako redaktora Józefa Berendta (w *Odgłosie...* jest on odnotowany jako agent ogłoszeniowy w okresie międzywojennym).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1912-1918 znajdujących się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1912 nr 1, 7; 1913 nr 1-12, 1915 nr 1-12, 1917 nr 1-12) oraz w Bibl. Narodowej w Warszawie (1917 nr 1-12; 1918 nr 1-12).

667. Ognisko. Tygodnik. Wyd. i red. [Andrzej Franciszek Kowalski] St[anisław] T[adeusz] Sierakowski [pseud.]. Shamokin, Pa. 1900, nr 1-[?]. Druk. „Siły i Postępu”.

Wychodzi od września. Pismo ilustrowane, nie odnalezione.

O wydaniu nr 1 poinformowano m.in. w *Dzienniku Chicagoskim* R. 11: 1900 nr 211: 8 IX s. 4 (zob. poz. 451), w którym wspomniano również, że *Ognisko* przedrukowało kilka ilustracji politycznych z *Dziennika...* bez podania źródła.

Kuryer Polski R. 14: 1901 nr 45: 22 II s. 2 (zob. poz. 610) oraz *Ameryka* T. 15: 1901 nr 8: 23 II s. 4 (zob. poz. 610) podały za pismem *Robotnik* (zob. poz. 761), że *Ognisko* wydawane było przez A. F. Kowalskiego pod pseudonimem

St. T. Sierakowski oraz że wyszło „parę” numerów, które wydrukowano w Druk. „Siły i Postępu” bez zgody właścicieli tego pisma, za co A. F. Kowalski został usunięty ze Związku Socjalistów Polskich; w Ameryce podkreślono także, że *Ognisko* nie miało nic wspólnego z interesami ZSP i było „przeciwnie jego tendencjom”. A. F. Kowalski zamieścił sprostowanie w *Ameryce* T. 15: 1901 nr 10: 9 III s. 4 oraz *Zgodzie* R. 20: 1901 nr 10: 7 III s. 4 (zob. poz. 854), gdzie tłumaczył, że zapłacił właścicielom *Siły i Postępu* 20 dolarów za druk nr 1 *Ogniska*. W odpowiedzi ZSP opublikowało komentarz w *Robotniku* R. 5: 1901 nr 11: 15 III s. 9, w którym podkreślono, że Kowalski wydawał swoje pismo potajemnie, pod pseudonimem i rozsyłał je do abonentów *Siły i Postępu* bez zgody Związku...

Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 89 (zob. poz. 17) rejestruje podtyt.: *Tygodnik ilustrowany dla ludu polskiego w Stanach Zjednoczonych* oraz podaje, że egzemplarz pisma przechowywany był w Bibl. *Rapperswilskiej*.

Siła i Postęp zob. poz. 770.

668. *Ognisko*. Tygodnik. Wyd. i red. dr. [T.] Love-Szydłowski. Chicago, Ill. 1903, nr 1-[?].

Wyszedł prawdopodobnie tylko nr 1 w drugiej połowie czerwca. Pismo nie odnalezione.

Kuryer Polski R. 16: 1903 nr 149: 24 VI s. 2 i nr 150: 25 VI s. 1 (zob. poz. 610) oraz *Ameryka* R. 16: 1903 nr 27: 4 VII s. 6 (zob. poz. 431) podkreśliły, że *Ognisko* nie ma określonego programu, zawiera rażące błędy „pisarskie i drukarskie” i obliczone jest na ogłoszenia „humbugierskie”, a także nie ma „pewnych podstaw finansowych”.

669. *Ognisko*. Tygodnik społeczny i literacki. Własność Towarzystwa Akcyjnego. Wychodzi co czwartek w New Yorku. Red. Antoni Lewandowski. New York R. 1: 1887 – R. 3: 1889. [2°].

Wychodzi od 7 VII 1887 do lipca 1889. W odnalezionym nr 1 z r. 1887 brak początkowych stron – opis główny na podstawie nr 2: 14 VII.

W r. 1887 w nr 1-8 ciągła paginacja stron; od nr 4 podtyt.: *Tygodnik społeczny, literacki i polityczny*, na s. 31 reklama Druk. „*Ognisko*”; od nr 10 częstotliwość: Wychodzi co wtorek w New-Yorku, administrator Leon M[arian] Wild, brak

informacji o redaktorze. Numerów z r. 1888 nie odnaleziono.

W r. 1889 wydano co najmniej nr 1-23; od nr 1: 4 I częstotliwość: Wychodzi co czwartek w New York'u, red. dr [Zygmunt] Gruenberg; od nr 14 częstotliwość: Wychodzi co sobota w Nowym Yorku; ostatni odnaleziony nr 23 dat. 22 VI.

Wiarus R. 2: 1889 nr 31: 4 VIII s. 8 (zob. poz. 835) odnotował, że Ognisko drukowano „w drukarni niebardzo Polakom życzliwego Szlupasa”.

Polak w Ameryce R. 1: 1887/88 nr 104: 27 III 1888 s. 3 (zob. poz. 707) poinformował, że Ognisko nie ukazało się w zeszłym tygodniu z powodu tego, że „formy przygotowane do prasy, rozsypały się”; w R. 2: 1888 w nr 14: 15 V na s. 2 wspominał, że Ognisko wznowiono po krótkiej przerwie.

Gwiazda R. 2: 1889 nr 41: 22 V s. 2 (zob. poz. 541) podała: „Ognisko wystawione jest na sprzedaż. Praktyka dra Gruenberga coraz bardziej się rozszerza, więc chce on poświęcić się wyłącznie zawodowi lekarskiemu. Wydawnictwo Ogniska nie może się opłacać, bo Nowojorczanie są zανάdo «mądrymi», aby za gazety płacili...”. Wiarus R. 4: 1889 nr 33: 15 VIII s. 5 zawiadomił, że Ognisko nie wychodzi już od trzech tygodni.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1888 s. 356 (zob. poz. 2) podaje, że L. M. Wild był redaktorem i wydawcą Ogniska, a pismo miało format 40 cali.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 86-90 (zob. poz. 297) twierdzi, że Ognisko „było zawsze ultraradykalne, o tendencjach ateistycznych i socjalistycznych”, wszystkie numery w r. 1887 ukazały się na czerwonym papierze, a do spółki wydającej pismo pierwotnie należeli m.in.: A. Lewandowski, L. M. Wild, J[an] J[ózef] Chrzanowski (brał także udział w pracach redakcyjnych), Jan Żychliński i K. Sieciński; pismo drukowano najpierw we własnej drukarni, a potem w drukarni Schroedera; L. M. Wild ustąpił ze stanowiska administratora pod koniec maja 1888 r. i zastąpił go Alfons Chrostowski, następnie we wrześniu 1888 r. kierownikiem został Gruenberg, a do współpracowników należeli: A. Chrostowski, J. J. Chrzanowski, dr [Julian] Czupka, [Józef] Bemolak, Suskind, J. Goldschmidt [Jakub Goldszmit?], W[ładysław] Fischler, A[dam] Moren i Stan[isław] Nawrocki.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 22 (zob. poz. 278) i Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 89 (zob. poz. 17) wymieniają dodatkowo wśród współpracowników N[ikodema] K. Złotnickiego.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w postaci mikrofilmu w Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (1887 nr [1]-6, 8-24; 1889 nr 1-23).

Dodatki:

1. Upplement[!] to „Ognisko”. Dodatek do Nr. 10 „Ogniska”. Z Sejmu. New York 1889 ss. nlb. 1.

Nr 10 dat. 19 IX; zawiera fragment sprawozdania z Sejmu VII Związku Narodowego Polskiego w Buffalo dotyczący Ogniska.

670. Ognisko Domowe. Tygodnik ekonomiczno-społeczny poświęcony potrzebom Polonii miejscowej i okolicznych osad farmerskich. Wychodzi w każdy wtorek. Wyd. i właściciel K[arol] Sawicki. South Bend, Ind. R. 1: 1894, no. 1-15. 2°.

Wychodzi od 18 IX do 25 XII.

Katolik R. 9: 1894 nr 50: 13 XII s. 4 (tytuł pierwotny: Wiarus zob. poz. 835) podaje, że pismo powielił treść tygodnika Sztandar (zob. poz. 792) i jest odbijane w jego drukarni.

W liście otwartym dat. 7 I 1895 r. (zob. Literatura) K. Sawicki wyjaśnia, że „zaniechał” wydawnictwa Ogniska Domowego od 1 I 1895 z powodu konfliktu z lokalnym proboszczem, ks. W[alentym] Czyżewskim, a osoby, które opłaciły prenumeratę z góry, będą w zamian otrzymywać tygodnik Ameryka (zob. poz. 431).

W biografii Antoniego Alfreda Paryskiego w PSB T. 25 z. 2(105) s. 236 błędnie podano, że Ognisko Domowe wychodziło w r. 1895 i było mutacją Ameryki.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (nr 1-3, 5-6, 12, 15; udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

Literatura:

a. Sawicki K.: Z South Bend. *Ameryka* T. 9: 1895 nr 3: 12 I s. 4.

671. Ogniw. Wychodzi w każdą środę. Wyd. T[ęodor] D. Janicki, red. St[anisław] Artwiński.

Brooklyn, N.Y. – New York [R. 1:] 1879/80 – R. 2: 1880/81. Druk. „Ogniwa”, Brooklyn. 4°.

Wychodzi od 18 VI 1879 do 30 III 1881.

W R. 1: 1879/80 od no 1 m. wyd. Brooklyn, N. Y.; w no 7: 30 VII 1879 na s. 1 w odezwie do prenumeratorów wspomniano: „Rozsyłamy 2000 egzemplarzy, po największej części tym Szanownym Rodakom, którzy ustnie lub listownie nadesłania «Ogniwa» zażądali”; od no 16: 1 X 1879 format 2°; od no 35: 11 II 1880 brak informacji o redaktorze, w numerze tym na s. 1 wiadomość od St. Artwińskiego o rezygnacji ze stanowiska z powodu problemów zdrowotnych; od no 40: 17 III m. wyd. New York, w numerze tym powiadomiono o przeniesieniu drukarni pod nowy adres.

Kruszka W.: *Historia polska w Ameryce* T. 4 s. 123 (zob. poz. 274) podaje, że *Ogniwo* było kontynuacją *Kuryera Nowojorskiego* (zob. *Kurier Nowojorski* poz. 588). Wępięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 99 (zob. poz. 26) błędnie twierdzi, że pismo wychodziło do 20 III 1881, a jego kontynuacją była *Zgoda* (zob. poz. 854).

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 88 (zob. poz. 17) oraz Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia*. Wyd. 2. T. 3 s. 440 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) rejestrują oprócz *Ogniwa* także *Ognisko*. New York 1879-1881 – prawdopodobnie jest to błędnie odnotowany tytuł opisywanego periodyku.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1879/80 nr 1-52, R. 2: 1880/81 nr 1-2, 5-8, 27-41 – udostępnione też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

Dodatki:

1. Dodatek do *Ogniwa* nr... [Brooklyn, N. Y. 1879]. 4°.

Dodatek do nr 1, 3, 10, 11, 14; kontynuuje treść numeru.

Literatura:

a. Kiper Daniel: *New York Ogniwu in the Years 1879-1881*. *Studia Polonijne* T. 42: 2021 s. 325-340.

b. Gerasik Janusz: Tygodnik „Ogniwo” w łańcuchu prasy polonijnej w Nowym Jorku. *Rocznik Historii Prasy Polskiej* T. 25: 2022 z. 2(66) s. 33-56.

672. *Ogniwo*. Wychodzi w Chicago w początku każdego miesiąca. Wyd. i red. Helena Stas [Staś]. Chicago, Ill. [R.(Vol.) 1: 1909]–R.(Vol.) 3: 1911. 4°.

Wychodzi prawdopodobnie od kwietnia 1909 do lipca 1911. Numerów z r. 1909 nie odnaleziono

– opis główny na podstawie no 17: wrzesień z R.(Vol.) 2: 1910. Paginacja ciągła w obrębie rocznika, liczbowanie numerów ciągłe w l. 1909-1910.

W R.(Vol.) 2: 1910 co najmniej od no 17 na okładce numeru podtyt.: (Czasopismo kobiece); ostatni odnaleziony no 19 dat. listopad.

Dziennik Chicagoski R. 20: 1909 nr 78: 2 IV s. 5 (zob. poz. 451) zawiadomił o wydaniu nr 1 *Ogniwa* i podał jego spis treści; w nr 185: 9 VIII na s. 4 zamieścił spis zawartości numeru sierpniowego.

W artykule o powieści polsko-amerykańskiej zamieszczonym w *Kurjerze Warszawskim* R. 91: 1911 nr 317: 16 XI s. 2 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1645) wspomniano o H. Staś jako o wydawczyni i redaktorze miesięcznika *Ogniwo* wychodzącego w Chicago.

W miesięczniku *Abstynent* R. 1: 1911 nr 5: sierpień s. 1 (zob. poz. 430) poinformowano, że pismo to połączyło się z *Ogniwem* wydawanym przez H. Staś, dzięki czemu liczba jego abonentów przekroczyła tysiąc.

N. W. Ayer & Son's *American Newspaper Annual...* 1910 s. 163, 1911 s. 182 (zob. poz. 2) odnotowuje to pismo jako miesięcznik literacko-rodzinny wychodzący od 1909 r. i podaje nakład w r. 1911 – 8666 egz.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1910 nr 17, 19).

Literatura:

a. Pytlak Danuta: *The Link: Polish Positivist Influences in the Immigrant USA (on the Basis of Chicago's Monthly „Ogniwo”)*. *Anglica* [Vol.] 13: 2003, s. 99-107.

673. *Ojczyzna*. [Tygodnik]. Red. Stanisław Ślisz, wyd. spółka akcyjna. Buffalo, N. Y. 1885-1887. [2°].

Wychodzi od 22 VII 1885 do 11 III 1887. Pismo nie odnaleziono. Opis główny wg: Nagiel H.: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce...* s. 78-79 (zob. poz. 297), który poinformował, że St. Ślisz był redaktorem do lutego 1887 r., a potem na krótko zastąpił go [Robert] Dobrzelewski, oraz że w marcu *Ojczyzna* przestała wychodzić, a w jej miejsce powstał *Polak* w Ameryce (zob. poz. 707).

Wydanie numerów 3 i 4 odnotowała *Zgoda* R. 4: 1885/86 nr 24: 19 VIII 1885 s. 1 (zob. poz. 854). *Wiarus* R. 2: 1887 nr 11: 17 III s. 8 (zob. poz. 835) podał, że ostatni numer *Ojczyzny*

wyszedł 11 III i nie podano już w nim nazwiska redaktora oraz prezydenta spółki akcyjnej Ojczyzny, Niemca [George'a] Borka; w nr 12: 24 III na s. 8 wspomniał o byłym redaktorze Ojczyzny, R. Dobrzelewskim.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1886 s. 52 (zob. poz. 2) odnotowuje Ojczyznę jako tygodnik wychodzący w czwartki, o formacie 44 cali. Adolfa Reiffa Kalendarzyk Polski w Paryżu na rok 1887 s. 136 (zob. poz. 159) podaje, że Ojczyzna wychodziła we wtorki i piątki w nakładzie 5 tys. egz.

Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 95 (zob. poz. 317) twierdzi, że po trzech miesiącach pismo zaczęło ukazywać się dwa razy w tygodniu. Prasa polska w Buffalo... s. 1 (zob. poz. 323) podaje, że spółkę akcyjną wydającą Ojczyznę założył St. Ślisz, „głową wydawnictwa” był Józef Bork, funduszków dostarczyli obcokrajowcy, a spółka wydawnicza narzucała redaktorom poparcie dla partii demokratycznej; Ślisz kierował redakcją przez półtora roku, a po nim przez dwa miesiące R. Dobrzelewski; po ustąpieniu z funkcji redaktora Dobrzelewskiego J[an] Pitass założył nową spółkę, odkupił pismo od Borka i zmienił tytuł wydawnictwa na: Polak w Ameryce.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 89-90 (zob. poz. 17) twierdzi, że wydawcami i redaktorami pisma od 1886 r. byli [Józef K.] Zawisza i [Konstanty] Pisuliński oraz błędnie odnotowuje daty wydawania pisma: 1885-1889. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 99 (zob. poz. 26) wymienia nazwę spółki: Polish Publishing Association, później: Ojczyzna Publishing Co. Natomiast Willging E. P., Hatzfeld H.: Nineteenth Century Polish Catholic Periodical Publications... cz. 2 Vol. 13: 1956 No. 1/2 s. 24 (zob. poz. 21) informują, że Zawisza i Pisuliński zajmowali się drukowaniem Ojczyzny.

674. Ojczyzna. [Tygodnik]. Red. i zarządca Klemens J. Siwiński, wyd. Józef Smoliński. Baltimore, Md. 1906-1907[?].

Wychodzi od 27 X prawdopodobnie do grudnia 1907. Pismo nie odnalezione.

Informację o wydaniu nr 1 zamieszczono w Dzienniku Chicagoskim R. 17: 1906 nr 250: 30 X s. 3 (zob. poz. 451), w którym podano, że pismo założono po upadku ukazującego się w Bal-

timore tygodnika Polonia (zob. poz. 712), w opozycji do wydawanego przez Maxa Rabinoffa pisma Nowiny Baltimorskie (zob. poz. 646). Ameryka-Echo R. 19: 1906 nr 44: 3 XI s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) poinformowała o redaktorze i wydawcy nowopowstałego pisma, a w nr 48: 1 XII na s. 5 wspomniała o jego zamknięciu „po kilkudziesięciu ukazaniu się”.

Hollowak T. L.: Baltimore's Polish Language Newspapers... s. V (zob. poz. 399) powołując się na list Adama Bautro do J. W. Fostera dat. 12 XI 1935 r. podaje, że po upadku Nowin Baltimorskich [w maju 1907 r.] K. J. Siwiński przekazał redakcję Ojczyzny Józefowi Bemolakowi, a pismo prawdopodobnie przestało wychodzić w grudniu 1907.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 32 (zob. poz. 278), a za nim Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 89 (zob. poz. 17) oraz Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 100 (zob. poz. 26) mylnie twierdzą, że pismo wychodziło w l. 1905-1906. Haupt K.: Nieznany list Adama Bautro... s. 111 (zob. poz. 381) powołując się na ten sam list co Hollowak (choć datuje go na 12 IX 1935 r.) podaje lata wychodzenia 1905-1907 i pisze, że przez ten czas wydawcą był J. Bemolak.

675. Ojczyzna. Tygodnik. Wyd. Józef M. Smoleński. Filadelfia, Pa. 1906-1907[?].

Wychodzi od 15 IV 1906, wznowione od 12 I prawdopodobnie do października 1907. Pismo nie odnalezione.

Według zapowiedzi zamieszczonych w pismach: Ameryka-Echo R. 18: 1905 nr 22: 3 VI s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) i Naród Polski R. 9: 1905 nr 24: 14 VI s. 2 (zob. poz. 636) J. Smoleński chciał zacząć wydawać Ojczyznę już w r. 1905.

Wiarus R. 21: 1906 nr 18: 3 V s. 1 (zob. poz. 835) podaje, że nr 1 ukazał się 15 IV i „po wypoczęciu podobno ma spróbować znowu szczęścia” od lipca.

O ponownym rozpoczęciu wydawania Ojczyzny poinformowały m.in.: Dziennik Chicagoski R. 18: 1907 nr 12: 15 I s. 6 (zob. poz. 451) i Naród Polski R. 11: 1907 nr 5: 30 I s. 2. Straż R. 12: 1907 nr 43: 26 X s. 6 (zob. poz. 785) przedrukowała pogłoskę, że Ojczyzna przestała wychodzić, a jej redaktor Smoliński[!] opuścił Filadelfię.

Smull's Legislative Hand Book... 1908 s. 789 (zob. poz. 4) rejestruje Ojczyznę jako tygodnik wychodzący w soboty.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 90 (zob. poz. 17), a za nim Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 100 (zob. poz. 26) twierdzą, że tygodnik ten wychodził w l. 1907-1911. Zieliński podaje też, że egzemplarz pisma przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej.

676. Ojczyzna. Tygodnik poświęcony polskim interesom w Ameryce. Wychodzi w każdy czwartek. [Wyd. J. Jakusz von Gostomski]. Cleveland, Oh. R. 1: 1892 – R. 2: 1893. Druk. Ojczyzny. 2°.

Wychodzi od 30 VI 1892 co najmniej do 21 VII 1893. No 1-7 z r. 1892 nie odnaleziono, opis główny na podstawie no. 8: 25 VIII. Pismo popierające partię demokratyczną.

W r. 1892 wydano no. 1-26; co najmniej od no. 8 w adresie do korespondencji nazwisko: J. J. v[on] Gostomski, podtyt. podano w stopce red.

W r. 1893 ukazały się co najmniej no. 1-29; od no. 7 w winiecie podtyt.: Tygodnik; co najmniej od no. 19 wyd. J. Gostomski; co najmniej od no. 23 wyd. J. J. Gostomski i Ska; co najmniej od no. 28 wyd. J. J. Gostomski. W połowie sierpnia 1893 r. spaliła się drukarnia Ojczyzny (o podpale nie został oskarżony J. J. Gostomski), co najprawdopodobniej przyczyniło się do zamknięcia pisma.

Ameryka w Toledo i Kurjer Clevelandski T. 6: 1892 nr 54: 6 VII s. 1 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) podaje, że pierwszy numer Ojczyzny wyszedł 30 VI pod redakcją Łabędzkiego z Nowego Jorku. W piśmie Polonia w Ameryce R. 1: 1892 nr 24: 30 VI s. 4 (zob. poz. 714) poinformowano: „Odebraliśmy pierwszy numer gazety polskiej pod nazwą «Ojczyzna», wydanej w nowej osadzie «Poznań» w Cleveland O. przez p.p. J. J. v. Gostomskiego, Z. Jakubowskiego i F. C. Koczyńskiego. Redaktorem tej gazety jest pan J. Łabędzki [Józef Łabędzki] z New Yorku podróżujący agent «Polonii» baltimorskiej”.

Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 99 (zob. poz. 26) podaje, że redaktorami pisma byli kolejno Łabędzki, Alfons Chrostowski i I.[.] J. Gostomski.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla

Stefanyka (1892 nr 8, 11-24, 26; 1893 nr 1-2, 4-7, 9-12, 19, 23, 28-29 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu). Nr 11 z r. 1893 zachował się także w Bibl. Polskiej w Paryżu.

Polonia. Baltimore 1891-1905 zob. poz. 712.

Dodatki:

1. Supplement of the Ojczyzna... Cleveland 1893 2° ss. nlb. 2.

Dołączany do no. 7-10, kontynuuje treść numeru; dodatki do no. 7-9 nie zachowały się – opis na podstawie dodatku do no. 10: 9 III.

677. Opiekun. Tygodnik. [Red. Franciszek Hieronim Jabłoński]. Milwaukee, Wis. [R. 1]: 1888 – R. 3: 1890. [2°].

Wychodzi od 22 IX 1888 prawdopodobnie do kwietnia 1890 na przemian z Orłem Białym (zob. poz. 686). Pismo nie odnalezione.

O wydaniu nr 1 poinformowano w Wiarusie R. 3: 1888 w nr 39: 27 IX na s. 8 (zob. poz. 835), a w nr 43: 25 X na s. 4 podano, że od 20 X redaktorem Opiekuna i Orła... został Tomasz Łoborzewski.

Wiarus R. 5: 1890 nr 10: 6 III s. 5 wspomina, że T. Łoborzewski zrezygnował ze stanowiska redaktora Opiekuna z uwagi na to, że wydająca pismo spółka akcyjna nie mogła mu wypłacić pensji. Ameryka T. 4: 1890 nr 9: 1 III s. 1 (zob. poz. 431) zawiadamia o objęciu redakcji Orła... i Opiekuna przez Kazimierza Neumanna, natomiast w nr 12: 22 III na s. 1 podaje, że ustąpił on z tej funkcji z powodu „nierzetelności właściciela gazet Orła i Opiekuna”, p. [Teodora] Rudzińskiego.

Łuczycki Z.: Album opisowo-obrazowy... s. 20, 38 (zob. poz. 296) twierdzi, że pismo miało charakter republikański, a jego pierwszym redaktorem był F. [H.] Jabłoński. Zamieszcza też odbitkę pierwszej strony Opiekuna nr 9: 1 III z r. 1890, na której widoczne są: motto: Boże zbaw Polskę, podtyt.: Tygodnik poświęcony interesom polskim w Ameryce. Wychodzi co sobotą, red. i zarządca K. Neuman, własność spółki wydawniczej, liczbowanie rocznika (R. 3). Na opublikowanej w tym wydawnictwie odbitce pierwszej strony Orła Białego nr 9: 26 II z r. 1890 znajduje się informacja o objęciu przez K. Neumana stanowiska redaktora Orła... i Opiekuna.

Kurjer Polski R. 12: 1899 nr 260: 2 XI s. 6 (zob. poz. 610) podaje, że w skład spółki wydającej

Orla... i Opiekuna wchodzili S[tanisław] Haniżewski, A[ndrzej] Boncel i F[ranciszek] S. Grams.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1889 s. 541, 1890 s. 756 (zob. poz. 2) podaje, że pismo wychodziło w soboty, miało format 30 cali, jego redaktorem i zarządcą był T. Łobarzewski, a wydawcą – White Eagle Printing and Publishing Co.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 96-97, 99 (zob. poz. 297), a za nim większość bibliografii i opracowań, odnotowuje, że Opiekun wychodził do kwietnia 1890 r., jego wydawcą była spółka akcyjna, której głównymi reprezentantami byli A. Boncel i S. Hanyżewski, wydawcą przez krótki czas Rudziński, a redaktorami kolejno: F. H. Jabłoński, T. Łobarzewski i K. Neuman. Autor ten twierdzi także, że pismo wychodziło od końca czerwca 1888 r. Tę ostatnią informację powtarza też Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 100 (zob. poz. 26), który mylnie notuje nazwiska niektórych wydawców – S. Hanyżewski i Grudziński.

678. Opinia. Miesięcznik. Red. i wyd. Mieczysław J. Szameit. Chicago, Ill. 1899, nr 1.

Wyszedł jedynie nr 1 dat. maj. Pismo nie odnaleziono.

O ukazaniu się pierwszego numeru Opinii poinformowały m.in. Kuryer Polski R. 12: 1899 nr 126: 27 V s. 2 (zob. poz. 610), gdzie zwrócono uwagę, że mimo miesięcznej częstotliwości redakcja zapowiedziała druk powieści w odcinkach oraz Wiarus R. 14: 1899 nr 22: 1 VI s. 4 (zob. poz. 835), w którym podano, że pismo ma mały format i liczy 14 stron.

Kuryer Polski R. 12: 1899 nr 150: 23 VI s. 1 zawiadomił o upadku Opinii komentując, że: „...skończyła swój żywot po wyjściu jednego numeru. Aptekarz, który ją wydawał uznał, że ogłaszanie w ten sposób swoich pigulek za wiele by go kosztowało” – co może wskazywać, że pismo miało charakter reklamowy.

679. Orędownik. Tygodnik. Wyd. Fr. S. Rentz. Trenton, N. J. 1895.

Wychodzi od początku stycznia do marca, pismo nie odnaleziono.

O rozpoczęciu wydawania pisma poinformowano m.in. w baltimorskiej Polonii R. 5: 1895 nr 1:

3 I s. 4 (zob. poz. 712) oraz w Dzienniku Chicagskim R. 6: 1895 nr 4: 5 I s. 4 (zob. poz. 451), gdzie określono go jako „nowy maleńki tygodnik polski”.

W Kuryerze Polskim R. 8: 1895 nr 72: 26 III s. 1 (zob. poz. 610) i w Sztandarze R. 2: 1895 nr 13: 29 III s. 3 (zob. poz. 792) zawiadomiono, że Orędownik przestał wychodzić.

Wiarus R. 10: 1895 nr 37: 19 IX s. 1 (zob. poz. 835) wspominał o planach wznowienia Orędownika – zamiarów tych najprawdopodobniej nie udało się zrealizować.

680. Orędownik. Tygodnik. Wyd. Associated Polish Press of America. Erie, Pa. 1906, nr 1-6. [Druk. „Słowa Polskiego” w Chicago].

Wychodzi prawdopodobnie od końca lipca. Pismo nie odnaleziono.

Dziennik Chicagowski R. 17: 1906 w nr 185: 13 VIII s. 6 (zob. poz. 451) przedrukował list nadesłany z Erie, Pa. (dat. 5 VIII), w którym informowano, że mieszkającym w tym mieście Polakom rozesłano po raz drugi rzekomo wychodzącego w Erie Orędownika, jednak w tej miejscowości nie ma żadnej polskiej drukarni, a pismo to jest w rzeczywistości przedrukiem Słowa Polskiego z Chicago (zob. poz. 774); w nr 190: 20 VIII na s. 4 skomentowano doniesienia pisma Telegraf (zob. poz. 805) na temat założonej przez rosyjskiego Żyda spółki Associated Polish Press of America wydającej m.in. pismo Orendownik[!]; w nr 237: 15 X s. 6 zamieszczono list ks. [Andrzeja] Ignasiaka wyjaśniający okoliczności powstania i upadku pisma: „...na końcu lipca zjawił się tu p. Schwartz (piszący się Szwarce), agent owej spółki wtenczas nieznaney jeszcze, dając mi takie warunki, że się na nie pozwoliłem złapać – nie domyślając się, że to geszeft żydowski. «Orędownika» wyszło 6 numerów, tymczasem powstał wielki rejwach po gazetach, który mię bardzo interesował, skoro się wyświetliło, że to żydowski geszeft, zaraz «Orędownikowi» łeb skręciłem”; w nr 244: 23 X s. 3 Dziennik Chicagowski przedrukował wyjaśnienia z Polaka w Ameryce (zob. poz. 707), zgodnie z którymi wszystkie tygodniki wydawane przez Rabinowa [Maksa Rabinoffa] są drukowane w Chicago i zawierają w większości przedruki ze Słowa Polskiego jedynie „z uwzględnieniem kilku wiadomości miejscowych”, a ks. Ignasiak

z Erie oświadczył, że nie ma z Orędownikiem nic wspólnego.

Zob. także Gazeta Bostońska poz. 487; Głos z St. Louis poz. 526; Goniec z Manistee poz. 531; Nowiny Baltimorskie poz. 646; Kuryer Buffalowski poz. 595; Kuryer Filadelfijski. Filadelfia 1907 poz. 603; Kuryer Nowojorski. Nowy Jork 1906-1907 poz. 606; Kuryer z Grand Rapids poz. 613; Orzeł Polski. Dunkirk 1906-1907 poz. 689; Przegład Polski. Newark 1906-1907 poz. 738; Sztandar. Camden 1906-1907 poz. 791; Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 poz. 800.

681. Orędownik. Czasopismo poświęcone rozrywce, nauce i zabawie. [Miesięcznik]. Red. i wyd. Fr[anciszek] J. Kuliberda. Trenton, N. J. R. 1: 1901, R. 1/2: 1902, R. 3: 1903. [Druk Orędownika]. 4°.

Motto: Za wiarę i ojczyznę, to nasze hasło.

Wychodzi od lipca 1901 co najmniej do 21 V 1903. Paginacja ciągła w obrębie rocznika. W winiecie informacja: „Orędownik”. Poświęcony sprawom Polonii zamieszkałej w Stanach Zjednoczonych a szczególnie zamieszkałej w Stanie New Jersey i mieście Trenton N. J. Jedyne czasopismo polskie w stanie New Jersey.

W r. 1901 wydano no 1-6; no 3 poświęcono wystawie wszech-amerykańskiej w Buffalo; w no 6 ozdobna okładka, brak motta.

W r. 1902 ukazały się co najmniej no 3-48; no 3-22 oznaczono jako R. 1; co najmniej od no 3: 13 II podtyt.: Pismo ludowe dla Polonii w Ameryce. Tygodnik polityczny i społeczny, w numerze tym na s. 4 podano: „Na wyraźne żądanie urzędu pocztowego jesteśmy zmuszeni rozpocząć tygodniowe wydawnictwo numerowaniem od początku, zatem numer obecny jest No. 3”, paginacja ciągła w obrębie numeru; od no 23 rocznik oznaczono jako R. 2; od no 26 podtyt.: Tygodnik polityczny i społeczny, w winiecie i stopce red. tytuł również w jęz. angielskim: Intercessor; w no 29 na s. 2 zamieszczono oświadczenie, że Konstanty [J.] Wolski nie ma i nie miał nigdy nic wspólnego z wydawnictwem Orędownika.

W R. 3: 1903 wyszły co najmniej no 1-20; w no 4: 22 I zawiadomiono, że z powodu choroby wydawcy i nawału pracy w zeszłym tygodniu Orędownik nie wyszedł. Ostatni odnaleziony nr 20: 21 V.

W Gazecie Kaliskiej R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podano, że pismo miało 1100 abonentów.

W Dzienniku Chicagoskim R. 14: 1903 nr 164: 15 VII s. 2 (zob. poz. 451) poinformowano: „Pisemko polskie «Orędownik» przestało tu wychodzić z przyczyny choroby p. Franciszka Kuliberdy, który leży w szpitalu ciężko chory. Redaktor zaś tego pisemka p. Franciszek Drzewiecki, socjalista, zawrócił sobie głowę mrzonkami socjalistycznymi i zdaje się, że mu się w głowie pomieszało”. Ameryka R. 16: 1903 nr 34: 22 VIII s. 5 (zob. poz. 431) odnotowała pogłoskę, że przedsiębiorca pogrzebowy Strzelecki, który jest w posiadaniu drukarni przejętej po zmarłym Kuliberdzie, planuje dalej wydawać Orędownika.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 91 (zob. poz. 17) oraz Wępsięc J.: Polish American Serial Publications... s. 101 (zob. poz. 26) błędnie odnotowują nazwisko redaktora – S. Kulibera oraz twierdzą, że pismo wychodziło tylko w r. 1903.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1901 nr 1-6; 1902 nr 3-11, 13-48; 1903 nr 1-2, 4-11, 13-14, 17-20).

682. *Orędownik. Tygodnik poświęcony sprawom ludu pracującego w Ameryce Północnej. Chicago, Ill. 1903.

Pismo nie odnalezione.

Rejestrują je: Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 91 (zob. poz. 17), który podaje lata wychodzenia: ...1903... oraz Wępsięc J.: Polish American Serial Publications... s. 100 (zob. poz. 26).

683. Orędownik Językowy dla Wychodźstwa[!] Polskiego w Ameryce. Wychodzi 15. każdego miesiąca z wyjątkiem miesięcy wakacyjnych lipca i sierpnia. [Red. i wyd. Bolesław E. Góral]. St. Francis, Wis. – Milwaukee, Wis. R. 1: 1905 – R. 3: 1907, R. 4: 1909. 4°.

Wychodzi od stycznia 1905 do lutego 1909 z przerwą w 1908. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W r. 1905 co najmniej od no 5 na okładce m. wyd. St. Francis, Wis. oraz informacja: [Franciszek] Raniszewski i [Albin M.] Szybczyński drukarze, Milwaukee, podwójne oznaczenie rocznika w jęz. polskim i angielskim, współpracownicy: dr Roman Zawiliński, Romuald Piątkowski, ks. Władysław Zapała, Karol H[enryk] Wachtel, Stanisław Osada, Karol Barski; no 6 poświęcono Mikołajowi Rejowi z okazji 400-letniej rocznicy jego urodzin; od no 7 wśród współpracowników dr Michał Janik zamiast K. Barskiego; od no 9 wśród współpracowników dr K. E. Grabowski; od no 10 na okładce: Albin M. Szybczyński, drukarz; na okładce rocznika podtyt.: Miesięcznik poświęcony poprawności i czystości języka oraz literaturze polskiej, wyd. pod red. ks. Bolesława E. Górala w St. Francis, Wis., w Stanach Zjed[noczonych] Ameryki Północnej, Druk. Raniszewskiego i Szybczyńskiego.

W r. 1906 od no 8 wśród współpracowników dr H[enryk] Ułaszyn z Lipska; od tego roku na okładce rocznika Druk. A. Szybczyńskiego. W r. 1907 od no 1 na okładce wymienieni współpracownicy: dr M. Janik, dr H. Ułaszyn, R. Zawiliński; od no 7 do współpracowników dołączył prof. dr Jan Baudouin de Courtenay, w nr 2-9 informacje o opóźnieniach wydawania pisma; nr 10: grudzień wydrukowano w r. 1908, po czym nastąpiła kilkumiesięczna przerwa w wydawaniu pisma.

W r. 1909 wyszły no 1-2; od no 1: styczeń m. wyd. Milwaukee, Wis., do grona współpracowników dołączył ks. prof. D[ominik] Szopiński, w numerze tym w artykule od wydawcy poinformowano, że przerwa w ukazywaniu się pisma nastąpiła z powodu nadmiaru innych obowiązków.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 31 (zob. poz. 278) podaje, że pismo przestało wychodzić z powodu braku poparcia.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1905 nr 1-10 – brak okładek numerów; 1909 nr 2) oraz w Bibl. Narodowej w Warszawie (1905 nr 1, 5-10; 1906 no 1-10; 1907 nr 1-10; 1909 nr 1-2).

Literatura:

a. Uwagi. *Dziennik Chicagoski* R. 17: 1906 nr 52: 7 III s. 4. Polemika redakcji *Dziennika Chicagowskiego* odnośnie recenzji Historii Związku Narodowego Polskiego napisanej przez Stanisława Osadę.

b. Ułaszyn Henryk: Orędownik Językowy dla Wychodźstwa Polskiego w Ameryce. *Przegląd Polski* R. 41: 1907 t. 163 z. 488 s. 335-343.

Recenzja pierwszego rocznika Orędownika.

684. Organista. Miesięcznik. Red. L[eon] Olzowski. Buffalo, N. Y. 1908-1909[?].

Wychodzi od 25 X 1908 co najmniej do lipca 1909. Pismo nie odnalezione, organ Związku Organistów Polskich w Ameryce.

O wydaniu nr 1 wspomniała Zgoda R. 27: 1908 nr 45: 5 XI s. 3 (zob. poz. 854), a o ukazaniu się numerów 1-2 z r. 1908 i nr 7 z r. 1909 poinformował *Dziennik Chicagoski* R. 19: 1908 nr 290: 12 XII s. 4 i R. 20: 1909 nr 174: 27 VIII s. 4 (zob. poz. 451). *Wiarus* R. 24: 1909 nr 7: 18 II s. 4 (zob. poz. 835) odnotował: „W Buffalo, N. Y., od kilku miesięcy wychodzi «Organista»”.

[Czarnowski St. J. N.]: Wykaz prasy polskiej. Berlin [1911] s. 89 (zob. T. 3 wol. I niniejszej bibliografii poz. 340) oraz Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 91 (zob. poz. 17) twierdzą, że pismo było tygodnikiem.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 34 (zob. poz. 278) podaje, że *Organista* zaczął wychodzić w 1909 r., a upadł po 3 latach. St. Zieliński rejestruje to pismo z latami wychodzenia 1909-1911, natomiast Wępsiejć J.: *Polish American Serial Publications*... s. 101 (zob. poz. 26) – z l. 1909-1912[?].

685. Orzeł - Przewodnik Polski. Tygodnik. Wyd. Syracuse Polish Publishing Co. Syracuse, N. Y. 1912-1915[?]. [2°].

Pismo nie odnalezione, powstałe po połączeniu tygodników *Orzeł Polski* (zob. poz. 690) i *Przewodnik Polski* (zob. poz. 745).

O ukazywaniu się tygodnika *Orzeł - Przewodnik Polski* poinformowano w *Narodzie Polskim* R. 16: 1912 nr 22: 5 VI s. 4 (zob. poz. 636) i *Dzienniku Chicagoskim* R. 23: 1912 nr 271: 15 XI s. 8 (zob. poz. 451).

W wychodzącym w Filadelfii piśmie *Gwiazda* R. 11: 1912/13 w nr 34: 27 III 1913 na s. 7 (zob. poz. 540) wspomniano o spaleniu się drukarni *Orla - Przewodnika* z Syracuse, natomiast w *Wiarusie* R. 29: 1914 nr 22: 28 V s. 5 (zob. poz. 835) poinformowano o wznowieniu wydawania *Orla*... zawieszono „na czas niejaki po pożarze drukarni”.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1913 s. 665, 1914 s. 680, 1915 s. 690 (zob. poz. 2) odnotowuje, że pismo było niezależnym tygodnikiem wydawanym w piątce przez Syracuse

Polish Publishing Co., założonym w 1908 r., o formacie 19½ – 22 cale.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 92 (zob. poz. 17) rejestruje pismo *Orzeł Polski*. Syracuse 1910-1930(1934?) – prawdopodobnie jest to mylnie odnotowany *Orzeł - Przewodnik Polski*.

686. *Orzeł Biały*. Wychodzi 2 x tygodniowo. Red. Franciszek H[ieronim] Jabłoński. Milwaukee, Wis. R. 1: 1888 – R. 3: 1890. [2°].

Wychodzi od 30 VI 1888 prawdopodobnie do kwietnia 1890. Od września 1888 wydawany jako tygodnik na przemian z *Opiekunem* (zob. poz. 677). Pismo nie odnalezione.

O wydaniu nr 1, wraz z odnotowaniem jego częstotliwości i nazwiska redaktora, powiadomiono w *Wiarusie* R. 3: 1888 nr 27: 5 VII s. 1 (zob. poz. 835), gdzie podano również, że pismo wydawane jest przez dawnych akcjonariuszy *Dziennika Polskiego* (zob. poz. 456) jako konkurencja dla *Kuryera Polskiego* (zob. poz. 610).

Wiarus R. 3: 1888 nr 39: 27 IX s. 8 informuje, że zamiast sobotniego wydania *Orła...* zaczęło wychodzić pismo pt.: *Opiekun*, czego powodem były trudności prawne z rozsyłaniem numerów tej samej gazety częściej niż raz w tygodniu; w nr 43: 25 X na s. 4 podano, że od 20 X redaktorem *Opiekuna* i *Orła...* został Tomasz Łoborzewski.

Wiarus R. 4: 1889 nr 36: 5 IX s. 1 zawiadamia, że [Stanisław] Hanyżewski sprzedał swoje akcje *Orła...* T[eodorowi] Rudzińskiemu; w R. 5: 1890 nr 10: 6 III s. 5 wspomina, że Tomasz Łoborzewski zrezygnował ze stanowiska redaktora *Orła...* i *Opiekuna* z uwagi na fakt, że wydająca pisma spółka akcyjna nie mogła mu wypłacić pensji. *Ameryka* T. 4: 1890 nr 12: 22 III s. 1 (zob. poz. 431) podaje, że K[azimierz] Neuman ustąpił z funkcji redaktora z powodu „nierzetelności właściciela gazet *Orła* i *Opiekuna*”, p. Rudzińskiego.

Łuczycy Z.: Album opisowo-obrazowy... s. 20, 42 (zob. poz. 296) twierdzi, że *Orzeł...* miał charakter republikański. Zamieszcza też odbitkę pierwszej strony nr 9: 26 II z r. 1890, na której widoczne są: motto: Boże zbaw Polskę, podtyt.: Tygodnik poświęcony interesom polskim w Ameryce. Wychodzi co środę, red. i zarządca K. Neuman, wyd. White Eagle Printing & Publishing Co., liczbowanie rocznika (R. 3) oraz informacja od

K. Neumana o objęciu przez niego stanowiska redaktora obu pism.

Kuryer Polski R. 10: 1897 nr 132: 4 VI s. 2 twierdzi, że K. Neuman był ostatnim redaktorem *Orła...*, pełnił tę funkcję przez dwa tygodnie, pismo to miało dwa razy większy format niż *Kuryer...* i upadło w marcu 1890; w R. 12: 1899 nr 260: 2 XI na s. 6 podano, że w skład spółki wydającej *Orła...* i *Opiekuna* wchodził S. Hanyżewski, A[ndrzej] Boncel i F[anciszek] S. Grams.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1889 s. 541, 1890 s. 756 (zob. poz. 2) podaje, że pismo wychodziło we środy, miało format 30 cali, jego redaktorem i zarządcą był T. Łoborzewski, a wydawcą – White Eagle Printing and Publishing Co.

Nagiel H.: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce...* s. 96-97, 99 (zob. poz. 297), a za nim większość bibliografii i opracowań, podaje, że na początku wydawcą *Orła...* była spółka akcyjna, której głównymi reprezentantami byli A. Boncel i S. Hanyżewski, a pismo wychodziło od 30 VI 1888 do kwietnia 1890 r.

Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia*. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 3 s. 309 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) błędnie podaje nazwisko jednego z wydawców – A. Bomel.

687. *Orzeł Biały*. Dwutygodnik. Wyd. S[tanisław] J. Segers. Nowy Jork 1892, nr 1-2[?]. Druk. S. J. Segers.

Wychodzi prawdopodobnie od końca czerwca do połowy lipca. Pismo literackie, ilustrowane, nie odnalezione.

W *Polonii* R. 2: 1892 nr 24: 16 VI s. 8 (zob. poz. 712) zapowiedziano, że *Orzeł...* wydawany będzie przez S. J. Segersa, właściciela jedynej polskiej drukarni w Nowym Jorku, i wspomniano, że w piśmie drukowana będzie m.in. powieść autorstwa dr [Jakuba] Goldszmita. *Telegraf* R. 1: 1892 nr 26: 30 VI s. 1 (zob. poz. 805) podał, że pismo „jest widocznie redagowane przez siły zbiorowe” i zamieszcza powieść Maurycego Jokaja pt.: *Co może kobieta?*; *Nowe Życie* R. 3: 1892 nr 29: 16 VII s. 2 (zob. poz. 644) podkreśliło, że *Orzeł...* jest jedynym polsko-amerykańskim piśmie prowadzącym dział dla dzieci.

Kuryer Polski R. 5: 1892 nr 182: 2 VIII s. 2 (zob. poz. 610) poinformował, że *Orzeł...* upadł

po ukazaniu się dwóch numerów z powodu braku zainteresowania czytelników. Odezwe St. J. Segersa tłumaczącą przyczyny zaprzestania wydawania pisma przedrukowały m.in.: Wiarus R. 7: 1892 nr 31: 4 VIII s. 4 (zob. poz. 835) oraz Nowe Życie R. 3: 1892 nr 32: 6 VIII s. 6.

Nagiel H.: Dziennikarstwo Polskie w Ameryce... s. 120 (zob. poz. 297) twierdzi, że pierwszy numer Orła... ukazał się 2 VII, jego redaktorem był J. Goldschmidt [Goldszmit], a wydawcą Segers[!].

Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 29, 101-102 (zob. poz. 26) oprócz tygodnika Biały Orzeł. New York 1892 rejestruje także pismo literackie Biały Husarz. New York 1892 redagowane przez J. Goldschmidta i wydawane przez St. Segersa. Autor ten podaje, że egzemplarz Białego Husarza zachował się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago, ale podczas kwerendy w tamtejszym archiwum odnaleziono jedynie pismo o tym tytule nr 11 z r. 1935 – prawdopodobnie wskazuje to, że w opisie Białego Husarza błędnie zamieszczono część informacji dotyczących Orła...

688. Orzeł Polski. [Tygodnik]. Wyd. L. Raucht & Co. Philadelphia, Pa. ? – R. 3: 1896[?]. [Druk. Orła Polskiego]. 2°.

Wychodzi co najmniej do grudnia 1896. Opis główny na podstawie pierwszego zachowanego nr 32: 9 VII z R. 3: 1896. Numerów z l. 1894-1895 nie odnaleziono – nie wiadomo czy i pod jakim tytułem pismo się wówczas ukazywało.

W r. 1896 co najmniej od nr 32 w winiecie informowano, że pismo wychodzi w każdą środę, a w stopce red., że w każdy piątek; od nr 39 zarówno w winiecie, jak i w stopce red. informacja o ukazywaniu się pisma w piątek; w nr 34: 24 VII na s. 1 zamieszczono odezwe byłego wydawcy Hasła (tytuł pierwotny: Głos Polski zob. poz. 515) Jana Wyruchowskiego, który poinformował, że z powodu problemów finansowych drukarnia tego pisma została wydzierzawiona Spółce Wydawniczej zarządzanej przez L. Rauchtę, która zobowiązała się wysyłać wydawane przez siebie pismo Orzeł... tym spośród dawnych prenumeratorów Hasła, którzy zapłacili z góry za cały rok; ostatni odnaleziony nr 41 dat. 25 IX.

W Kurierze Polskim R. 9: 1896 nr 167: 15 VII s. 2 (zob. poz. 610) poinformowano, że [Jan]

Wyruchowski i Piasecki będą wydawcami mającego powstać nowego tygodnika pt.: Orzeł Polski. Sztandar R. 3: 1896 nr 29: 25 VII s. 4 (zob. poz. 792) wspominał o rozpoczęciu wydawania pisma w Filadelfii, natomiast w nr 47: 3 XII na s. 4 zawiadomił, że Orzeł Polski przez jakiś czas nie wychodził regularnie z powodu zmiany adresu. Echo R. 10: 1896 nr 23: 30 VII s. 2 (zob. poz. 468) odnotowało, że „nowopowstały” Orzeł Biały[!] popiera partię demokratyczną.

Slisz St.: Krótki rzut oka... nr 156 s. 1 (zob. poz. 299) w artykule z 1896 r. odnotował, że Orzeł..., który wyszedł „przed kilku tygodniami”, jest piśmie założonym na czas kampanii wyborczej.

Kurdelska J.: Katalog emigracyjnych wydawnictw periodycznych... s. 435 (zob. poz. 24) podaje, że pismo było organem urzędowym I Kompanii Wolnych Polskich Strzelców Kazimierza Pułaskiego oraz że wychodziło w l. 1893-1897. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 92 (zob. poz. 17), a za nim Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 102 (zob. poz. 26) błędnie twierdzą, że pismo wychodziło tylko w r. 1897.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Kórnickiej PAN (R. 3: 1896, nr 32-36, 38-41).

689. Orzeł Polski. Tygodnik. Wyd. Associated Polish Press of America. Dunkirk, N. Y. 1906-1907. [Druk. „Słowa Polskiego” w Chicago]. [2°].

Wychodzi do maja 1907. Pismo nie odnaleziono.

Dziennik Chicagoski R. 17: 1906 nr 244: 23 X s. 3 (zob. poz. 451) przedrukował informację z Polaka w Ameryce (zob. poz. 707), że [Maks] Rabinow stojący na czele Associated Press of America wydaje m.in. tygodnik Orzeł Biały[!] w Dunkirk, który składa się w większości z przedruków ze Słowa Polskiego (zob. poz. 774) z uwzględnieniem „jedynie kilku wiadomości miejscowych” i jest drukowany w Chicago, natomiast w R. 18: 1907 nr 43: 20 II na s. 4 podano, że pismo to podpisuje [Marcin A.] Marmurowicz.

Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 23: 8 VI s. 1 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zawiadomiła, że na mocy kontraktu zawartego pomiędzy Antonim Alfredem Paryskim a Associated Polish Press of America pisma wydawane przez

tę korporację, w tym Orzeł..., zostały połączone z Ameryką-Echo; od 1 VI abonenci Orła... będą otrzymywać w zamian tygodnik Ameryka-Echo.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1907 s. 590 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo jako tygodnik pt.: Orzeł Polski o formacie 22 cali wychodzący w soboty, założony w 1906 r., wydawany przez Associated Polish Press of America i redagowany przez N.[!] A. Marmurowicza.

Zob. także Gazeta Bostońska poz. 487; Głos z St. Louis poz. 526; Goniec z Manistee poz. 531; Kuryer Buffalowski poz. 595; Kuryer Filadelfijski. Filadelfia 1907 poz. 603; Kuryer Nowojorski. Nowy Jork 1906-1907 poz. 606; Kurier z Grand Rapids poz. 613; Nowiny Baltimorskie poz. 646; Nowiny z Reading poz. 654; Orędownik. Erie 1906 poz. 680; Przegląd Polski. Newark 1906-1907 poz. 738; Sztandar. Camden 1906-1907 poz. 791; Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 poz. 800.

690. Orzeł Polski. Tygodnik. Wyd. Polish Publishing Co. Syracuse, N. Y. – Utica, N. Y. 1908-1912.

Wychodzi od września 1908 prawdopodobnie do maja 1912. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania w Syracuse pisma Orzeł Polski poinformował Naród Polski R. 12: 1908 nr 39: 23 IX s. 2 (zob. poz. 636), który podkreślił, że pismo napisane jest bardzo kiepską polszczyzną. Dziennik Związkowy Zgoda R. 1: 1908 nr 213: 23 IX s. 2 (zob. poz. 462) wytknął błędy w drugim numerze tego tygodnika.

Zgoda R. 28: 1909 nr 47: 25 XI (wyd. dla mężczyzn) s. 8 (zob. poz. 854) przedrukowała artykuł pt.: „Kobieta a kultura ciała” z Orła Polskiego z Syracuse.

W Narodzie Polskim R. 14: 1910 nr 8: 23 II s. 2 podano, że ukazujący się w Syracuse Orzeł... nie ma redaktora „we właściwym tego słowa znaczeniu”.

W Dzienniku Chicagoskim R. 22: 1911 nr 232: 6 X s. 4 (zob. poz. 451) podano, że na pierwszym Zjeździe Towarzystwa Literatów i Dziennikarzy Polskich w Ameryce w Syracuse Orła... reprezentował Wł[adysław] Kozłowski.

W r. 1912 Orzeł... połączył się z wychodzącym w Syracuse pismem Przewodnik Polski (zob. poz. 745) tworząc nowe pismo pt.: Orzeł – Przewodnik Polski (zob. poz. 685).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1910 s. 638, 1911 s. 662, 1912 s. 663 (zob. poz. 2) odnotowuje, że pismo było tygodnikiem o formacie 24 cale, wydawanym od 1908 r., w 1910 r. wychodziło w soboty w Utica, a jego redaktorem i wydawcą był Wł. Kozłowski, natomiast w l. 1911-1912 ukazywało się w czwartki w Syracuse, jego redaktorem był W. S. Tarczyński, a wydawcą Wł. Kozłowski.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 36 (zob. poz. 278) mylnie odnotowuje, że Orzeł... zaczął wychodzić w Syracuse w r. 1913. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 92 (zob. poz. 17) rejestruje to pismo dwukrotnie: jako Orzeł Polski. Utica 1910 oraz jako Orzeł Polski. Syracuse 1910-1930(1934?).

691. Orzeł Polski. [Dwutygodnik]. Washington, Mo. – Kraków, Mo. – Union, Mo. R. 1: 1870 – R. 3: 1872. [Druk Polska, Washington, Mo.]. 2°.

Wychodzi od 22 II 1870 do kwietnia 1872.

W r. 1870 wydano no 1-36; od no 1 m. wyd. Washington, Franklin County, Mo.; w no 3 reklama Druk. Polskiej w Washington, Mo.; od no 6: 3 V motto: „Pamiętaj droga Polsko! że jedności/ Ci trzeba; – przez nią osiągniesz nadzieję./ Będiesz posiadała cnotę miłości./ Tem, nowe w narodzie utworzysz dzieje”; „Bronić zawsze prawdę./ Potępić zdrożności/ Żadną taić wadę./ Te to Orła dążności”; w no 8: 31 V zamieszczono odezwę podpisaną: dr. med[ycyny] A[leksander] Sacconi właściciel i wydawca; w no 11: 7 VII podtyt.: Katolicko-polityczne pismo, zmiana częstotliwości na tygodnik; od no 12: 14 VII brak podtyt., informacja o częstotliwości: Wychodzi co czwartek w wieczór; w no 17: 18 VIII zawiadomiono, że pismo wyszło w zmniejszonej objętości z powodu święta Matki Boskiej i pikniku na dochód parafii św. Gertrudy; od no 19: 1 IX m. wyd. Kraków, Mo., w adresie do nadsyłania prenumeraty podano nazwisko: Ignacy] Wendzinski; w no 20: 8 IX zawiadomiono o przeniesieniu drukarni do Kraków, Mo.; od no 26: 20 X w adresie do korespondencji jako redaktor I. Wendzinski; w no 28-33 poinformowano, że pismo posiada zaledwie 297 abonentów; od no 35: 22 XII w adresie do korespondencji brak redaktora.

W r. 1871 ukazały się no 1-53; w no 10-11 zamieszczono odezwę podpisaną: A. Przybylski,

właściciel drukarni; od no 13: 30 III mniejszy format w obrębie 2°, w numerze tym poinformowano, że I. Wendziński już nie pracuje w drukarni Orła...; od no 24: 22 VI m. wyd. Union, Mo., w numerze tym na s. 1 zawiadomiono, że od 1 VII zacznie wychodzić pismo w jęz. angielskim pt.: The Franklin County Progress (zob. poz. 484), a dochód z niego przeznaczony będzie na utrzymanie Orła...; w no 25: 7 VII wspomniano, że Orzeł... dopiero od no 3 miał 54 czytelników; od no 47: 4 XII częstotliwość: Wychodzi dwa razy na tydzień co poniedziałek i czwartek rano, w numerze tym poinformowano, że pismo ma 373 abonentów.

W r. 1872 wyszły co najmniej no 1-12; nr 7 dat. 25 I; co najmniej od no 9: 4 III częstotliwość: Wychodzi raz na tydzień co poniedziałek rano, motta: O biedna kraino – gdyby ci rodacy/ Co za Ciebie giną, – wzięli się do pracy/ I po garstce ziemi z łona twego brali/ Jużby drugą taką Polskę usypali [Wincenty Pol: Śpiew z mogiły]; Ojczyzno moja! jakżeś ty przepadła/ Zamożna niegdyś i w sławę i w siłę,/ Ty coś od morza, do morza władala/ Kawalka ziemi nie masz na mogiłę, w numerze tym poinformowano o wznowieniu pisma po pożarze drukarni, w ostatnim odnalezionym no 12: 1 IV zawiadomiono o założeniu spółki z Janem Barzyńskim, wydawcą pisma Pielgrzym (zob. poz. 699), o nazwie Polish and English Printing Co.

Wg: Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 38-44 (zob. poz. 297) Orła... założył i początkowo redagował były ksiądz Szczepankiewicz, który w Ameryce posługiwał się nazwiskami: dr Sacconi i prawdopodobnie A. Przybylski, a w r. 1872 po ukazaniu się nr 8: 29 I pismo nie wychodziło przez cały luty; w piśmie Pielgrzym 1872 w nr 8: 17 V zamieszczono oświadczenie J. Barzyńskiego potępiające działalność A. Sacconiego, który 6 V nie wydał nowego numeru Orła... i był winny wielu nadużyć, natomiast w nr 10 poinformowano o bankructwie Sacconiego, sprzedaży jego części drukarni i rozwiązaniu spółki. H. Nagiel kilkakrotnie (s. 9, 38) podaje błędny tytuł pisma: Orzeł Biały.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 4 s. 103-105 (zob. poz. 274) twierdzi, że pomysłodawcą Orła... był polski jezuita Aleksander Matouszek (Mathouszek). Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 92 (zob. poz. 17) podaje inny zapis nazwiska inicjatora pisma – A. Matuszek. Waldo Artur L[eonard]: Zarys hi-

storii literatury polskiej w Ameryce. Chicago 1938 s. 12 informuje, że Orzeł... wychodził w nakładzie ok. 500 egz. tygodniowo.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w postaci mikrofilmu w Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (1870 nr 1-36; 1871 nr 1-3, 7, 10-11, 13, 19-35, 37-39, 41-42, 44, 46-48, 51-53; 1872 nr 1, 3-4, 6-7, 9-10, 12). Niekompletny egzemplarz udostępniono także na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (1870 nr 8, 20, 22).

Dodatki:

1. Dodatek do No 6go. Washington, Mo. 3go maja 1870 2° ss. nlb. 2.

Zawiera doniesienia z Europy.

692. Orzeł Polski. Tygodnik. Red. A. S. Buszkiewicz. Joliet, Ill. 1914, nr 1-[?].

Wychodzi prawdopodobnie od lutego. Pismo nie odnaleziono.

O rozpoczęciu wydawania Orła Polskiego poinformował m.in. Naród Polski R. 18: 1914 nr 8: 25 II s. 7 (zob. poz. 636). Rolnik R. 23: 1914 nr 9: 27 II s. 6 (zob. poz. 766) odnotował to pismo jako tygodnik pt.: Orzeł Biały i opisał jego zawartość: „W pierwszym numerze znajdują się artykuły pana [Stanisława] Osady, kilka ogłoszeń i jedna wiadomość miejska. Pismo to ma dwóch redaktorów i dwóch reporterów”.

Zob. także Orzeł Polski. Chicago 1915-1917 poz. 923.

693. Osa. Red. i wyd. St[anisław] Koziełło Poklewski [pseud.]. Buffalo, N. Y. 1902-1903[?].

Wychodzi od 12 X co najmniej do początku stycznia 1903. Pismo satyryczno-humorystyczne ilustrowane, nie odnaleziono.

W zapowiedziach zamieszczonych w Ameryce T. 16: 1902 nr 36: 6 IX s. 4 (zob. poz. 431) oraz Dzienniku Chicagoskim R. 13: 1902 nr 239: 11 X s. 7 (zob. poz. 451) podano, że redaktorem i wydawcą pisma będzie St. Koziełło Paklewski. W Ameryce T. 16: 1902 nr 42: 18 X s. 4 pisano o wydaniu nr 1, w którym nie podano stałej ceny ani częstotliwości pisma, oraz sprostowano, że nazwisko wydawcy brzmi: Poklewski. W Dzienniku Milwauckim R. 4: 1902 nr 244: 15 X s. 2 (zob. poz. 453) zawiadomiono o wydaniu nr 1 Osy,

natomiast w nr 264: 7 XI na s. 2 poinformowano, że ukazał się nr 2 pisma, które od tej pory będzie wychodzić co tydzień.

Tygodnik Katolicki R. 2: 1903 nr 3: 15 I s. 4 (zob. poz. 812) przedrukował wierszyk zamieszczony w numerze noworocznym tygodnika satyryczno-humorystycznego, ilustrowanego Osa.

Severance F. H.: Publications of the Buffalo Historical Society... s. 252 (zob. poz. 12), a za nim Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 101 (zob. poz. 317) oraz Wepsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 102 (zob. poz. 26) błędnie twierdzą, że Osa wychodziła w r. 1904. Ponadto pierwszy z wymienionych autorów podaje, że nazwisko redaktora było pseudonimem przyjętym z uwagi na to, że był on uchodźcą politycznym poszukiwanym w Rosji – w prasie emigracyjnej można jednak napotkać doniesienia sugerujące, że zarzuty jakie się pojawiały odnośnie Kozieliły miały kryminalny charakter, zob. np. Ameryka T. 16: 1902 nr 11: 15 III s. 5; Ameryka-Echo T. 18: 1904 nr 5: 30 I s. 8 [tytuł pierwotny: Ameryka]; Wiarus R. 24: 1909 nr 4: 28 I s. 1 (zob. poz. 835).

694. Osa. Tygodnik. Właściciele i red. Julian Czupka, Ludwik Maliszewski. Nowy Jork 1886-1887, nr 1-6.

Wychodzi prawdopodobnie od 9 XII 1886 do początku 1887. Pismo humorystyczne, nie odnalezione.

O ukazywaniu się pisma poinformował m.in. Wiarus R. 1: 1886 nr 45: 16 XII s. 4 (zob. poz. 835).

Kraj R. 6: 1887 nr 18: 13 V s. 8 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5041) podał, że redagowana przez dr Czupkę Osa upadła po ukazaniu się 6 numerów.

Wg: Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 85 (zob. poz. 297) Osa była pierwszym polskim pismem humorystycznym w Ameryce, które ukazywało się przez około 3 miesiące, a jej redaktorem i wydawcą był J. Czupka.

Gerasik J.: Pierwsze polonijne „wesole gazetki”... s. 11, 17, 25 (zob. poz. 427) przypuszcza, że współtwórcą pisma był Józef Bernolak, L. Maliszewski opuścił redakcję po wydaniu pierwszego numeru, a pismo upadło wiosną 1887 r. Autor ten twierdzi również, że Osa przekształciła się w kącik humorystyczny kolejno w pismach Ognisko (zob.

poz. 669), Kukuryku (zob. poz. 584) i Polonia (zob. poz. 712).

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 10-11 (zob. poz. 274), Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 21 (zob. poz. 278) i Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 92 (zob. poz. 17) rejestrują to pismo jako wychodzące w 1886 r., natomiast opublikowana w 1892 r. Bibliografia emigracji polskiej w Ameryce... s. 66 (zob. poz. 5) podaje rok 1887 i błędnie zapisuje nazwisko redaktora: Czapka.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 1 s. 283, T. 3 s. 313 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) odnotowuje to pismo dwukrotnie z różnymi latami wychodzenia: 1886-1887 oraz tylko 1887.

695. Oświata. Tygodnik. Elizabeth, N. J. 1913, 1916-1921[?].

Pismo lokalne, nie odnalezione.

Echo Polskie 1913 nr 143: 18 VI s. 2 (zob. poz. 474) zawiadomiło, że tygodnik Oświata przestał wychodzić, a jego wydawca W. E. Madejewski wyjechał do innego miasta pozostawiając po sobie 1500 dolarów długu. Zgoda R. 32: 1913 nr 47: 20 XI (wyd. dla mężczyzn) s. 1 (zob. poz. 854) wymieniła Oświatę wśród gazet popierających Komisję Tymczasową Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych.

Dziennik Chicagowski R. 27: 1916 nr 54: 6 III s. 4 (zob. poz. 451) powiadomił o rozpoczęciu wydawania pisma i podał, że jego wydawcą jest miejscowe Towarzystwo Oświata, a redaktorem – M. Kowalski.

W dzienniku Telegram Codzienny R. 4: 1917 nr 80: 22 III s. 3 (zob. poz. 955) podkreślano, że redaktor pisma Twardowski zamieszcza głównie artykuły ukradzione z innych pism lub „babskie plotki”, w nr 150: 2 VI na s. 3 zawiadomiono, że redaktor Oświaty „poszedł w duraki”, a w nr 169: 22 VI na s. 3 podano, że redaktor Oświaty Rogoziński po trzech tygodniach pełnienia funkcji wyjechał do Detroit, a stanowisko to ponownie objął Twardowski.

Dziennik Chicagowski R. 32: 1921 nr 99: 28 IV s. 10 (zob. poz. 451) zawiadomił o ucieczce z Elisabeth, N. J. Adama Stepana, wydawcy tygodnika Oświata-Zorza, której powodem jest „podobno przewidziane przez niego bankructwo towarzystwa

akcyjnego spółki wydawnictwa «Oświata Publishing Co. Inc.», które to towarzystwo p. Stepan założył, zorganizował, zajął się sprzedażą udziałów i za pieniądze zebrane zadatkował maszyny drukarskie, które obecnie są w drukarni tygodnika «Oświata-Zorza».

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1919 s. 599, 1920 s. 603, 1921 s. 605, 1922 s. 620 (zob. poz. 2) rejestruje Oświatę jako tygodnik o formacie 26 cali wychodzący w piątki, założony w 1915 r., którego redaktorem był Al[eksander] J. Piekutowski, a wydawcą Oświata Publishing Co.

696. Patryota. Wychodzi w piątki 50 razy w roku. Red. i wyd. Z[ygmun]t Słupski. Philadelphia R. 1: 1890 – [R. 65: 1955]. [Druk. „Patryoty”]. 2°.

Wychodzi od 18 VII 1890 do 4 III 1955.

W r. 1890 wyszły no 1-22 jako R. 1, w no 1 informacja o tygodniowym opóźnieniu w wydaniu numeru w stosunku do daty w winiecie; w no. 15 powiadomienie o kolejnym opóźnieniu z powodu przeprowadzki drukarni i choroby zecera.

Z r. 1891 odnaleziono numery: od no 23: 2 I do no 28: 6 II, od no 30: 20 II do no 36: 3 IV i no 38: 14 V, oznaczone jako R. 2, w których kontynuowano liczbowanie z roku poprzedniego; no 38 poświęcono 100. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja, w numerze tym na s. 2 poinformowano, że „rok Patryoty kończy się dopiero z wyjściem 50 numerów”, a numery ukazują się z opóźnieniem z powodu braku zecerów.

Z r. 1892 odnaleziono numery: od no 13: 12 II do no 15: 26 II, no 21: 8 IV, no 39: 12 VIII, no 45: 3 IX i no 50: 4 XI oznaczone jako R. 2 oraz no 1: 11 XI, no 2: 18 XI, no 7: 23 XII i no 8: 30 XII oznaczone jako R. 3; co najmniej od no 13: 12 II wyd. T[eo]fil Wąsowicz, w winiecie portrety Tadeusza Kościuszki i Kazimierza Pułaskiego, królów Bolesława Wielkiego [Chrobrego], Kazimierza Wielkiego i Stefana Batorego, postaci rycerza i kosyniera, herb Orła, Pogoni i Archaniola Michała; co najmniej od no 39: 12 VIII motto: Z krwi i kości naszych powstanie mściciel narodu; Pamiętaj, że Ojczyzna nasza to relikwia święta; co najmniej od no 2: 18 XI red. odp. J. Tyczeński; co najmniej od no 7: 23 XII brak informacji o redaktorze.

W R. 4: 1893 ukazały się numery od no 9: 6 I co najmniej do no 50: 3 XI i co najmniej od

nr 2: 7 XII do nr 5: 29 XII; od no 15: 24 II red. W. Romanowski; od no 16 dodatkowe motto: „Bóg i Ojczyzna”, w winiecie informacja: Rękopismow[!] nie zwracamy. Artykułów mających na celu prywatę nie drukujemy. Na osobiste ataki nie odpowiadamy. „Patryota” służy Ojczyźnie, a nie osobistościom. Nie pozwalamy w domach naszych mówić – jak tylko po polsku; w no 33: 30 VI list pożegnalny red. W. Romanowskiego; co najmniej od no 41: 25 VIII red. T. Wąsowicz; co najmniej od nr 2: 7 XII podtyt.: Tygodnik polityczny, naukowy i społeczny. Wychodzi co piątek, brak informacji o redaktorze, w winiecie informacja: Rękopismow[!] nie zwracamy. Artykułów mających na celu prywatę nie drukujemy. Na osobiste ataki nie odpowiadamy.

W R. 5: 1894 ukazały się numery od nr 6: 5 I do nr 51: 24 XII; w nr 39: 7 IX na s. 1 informacja o objęciu redakcji pisma przez Józefa Łabędzkiego; w nr 42 na s. 4 powiadomiono o jego odejściu ze stanowiska.

W R. 6: 1895 co najmniej od no 43: 8 XI podtyt. Organ urzędowy I-go Korpusu Wojsk Polskich w Jersey City, N. J. i okolicy, Tygodnik polityczny..., na s. 2 informacja, że organizacja ta uznała Patryotę za swój organ na „ostatnim swym posiedzeniu”.

W R. 7: 1896 co najmniej od no 6: 14 II podtyt.: Organ urzędowy I-go Korpusu Wojsk Polskich i klubu niez[ależnego] Jana III-go Sobieskiego w Jersey City, i okolicy, Tygodnik polityczny...; co najmniej od no 19 pod winiętą informacja, że Patryota jest organem urzędowym I-go Korpusu Wojsk Polskich w Jersey City i Okolicy oraz Klubu Niezależnego Polskiego Bratniej Pomocy im. Jana Sobieskiego w Jersey City; co najmniej od no 26 informacja, że ponadto jest organem VIII Oddziału W[olnych] P[olskich] Krakusów w Perth Amboy, T[owarzystwa] B[ratniej] P[omocy] I-go Batalionu Wolnych Polskich Strzelców w P[ółnocnej] A[meryce] oraz I-go Korpusu Wojsk Polskich w Stanie Pensylwanii, imienia Jenerała Puławskiego[!]; co najmniej od no 31 w winiecie informacja w jęz. angielskim o Patryocie jako organie ww. organizacji; co najmniej od no 40 dodatkowa informacja, że Patryota jest również organem III-go Oddziału Czerwonych Ułanów w Bloomfield, N.J.

W R. 8: 1897 w no 2 ósme roczne sprawozdanie Towarzystwa Budowniczego Jana Sobieskiego za 1896 r.; od no 7 na s. 1 dodatkowa informacja,

że Patryota jest również organem IX. Oddziału Wol[nych] Polskich Krakusów; od no 10 brak informacji o Patryocie jako organie T. B. P. I-go Batalionu Wolnych Polskich Strzelców; od no 12 brak teŝże wiadomości w winiecie; od no 14 podaje się listę biur zamiejscowych Patryoty: w Jersey City, na State[n] Island w Nowym Jorku, w Passaic, N.J., Reading, Pa. i Porto Alegre w Brazylii; od no 17 w tekście brak informacji o Patryocie jako organie urzędowym różnych organizacji; w no 37: 18 IX na s. 1 podano, że Patryota wydał trzy numery specjalne pt. Dziennik Sejmowy poświęcone obradom Sejmu Związku Narodowego Polskiego w Filadelfii; co najmniej od no 41 pod winiętą informacje o Patryocie jako organie: I-go Korpusu Wojsk Polskich w St[anach] Zj[ednoczonych] P[ółnocnej] A[meryki], Klubu Polsko-Amerykańskiego im. Jana III Sobieskiego w Jersey City N.J., VIII-go Oddziału W. P. Krakusów w Perth-Amboy oraz I-go Korpusu Wojsk Polskich w Pensylwanii, Philadelphia.

W R. 9: 1898 od no 1 na s. 1 informacja, że Patryota jest ponadto organem Towarzystwa Rzemieślników Polskich w Philadelphii; od no 16: 23 IV podtyt.: Tygodnik polityczny...; co najmniej od no 25: 25 VI podtyt.: Organ urzędowy I-go Korpusu Wojsk Polskich i Ligi Polsko Narodowej na Wschodzie Am[eryki], Tygodnik polityczny..., pod winiętą dodatkowa informacja, że Patryota jest organem IX-go Oddziału Wolnych Polskich Krakusów w Passaic, N.J., brak informacji, że jest organem VIII-go Oddziału W. P. Krakusów.

W R. 10: 1899 co najmniej od nr 9: 3 III podtyt.: Tygodnik polityczny..., w winiecie brak rysunków, brak informacji o Patryocie jako organie organizacji; co najmniej od nr 19 także pod winiętą brak informacji o Patryocie jako organie I-go Korpusu Wojsk Polskich w Pensylwanii; co najmniej od nr 41 brak informacji o Patryocie jako organie Klubu Polsko-Amerykańskiego im. Jana III Sobieskiego.

W R. 11: 1900 co najmniej od nr 9 brak informacji o Patryocie jako organie różnych organizacji; ostatni odnaleziony nr 9 dat. 22 III.

Ameryka T. 5: 1891 w nr 31: 1 VIII na s. 1 (zob. poz. 431) podała, że „Patryota» ma być wskrzeszany pod redakcją p. Łobarzewskiego».

Polonia R. 2: 1892 nr 34: 25 VIII s. 4 i nr 48: 1 XII s. 4 (zob. poz. 712) twierdzi, że redaktorem Patryoty był wcześniej Z[dziszlaw] Łopatynier.

W Przeglądzie Emigracyjnym R. 1: 1892 nr 7: 1 X s. 66 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1985) pojawia się informacja, że T. Wąsowicz przejął dykcję Patryoty w końcu 1891 r., po wyjeździe Stanisława[!] Słupskiego do Detroit.

W piśmie Katolik R. 10: 1895 nr 28: 11 VII na s. 4 (tytuł pierwotny: Wiarus zob. poz. 835) podano, że W. Romanowski przestał redagować Patryotę.

Wg Gazety Kaliskiej R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) Patryota miał 2500 abonentów.

Ameryka-Echo R. 19: 1906 w nr 39: 29 IX na s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka) poinformowała, że Patryota został wybrany organem Kasy Pośmiertnej No. 1 w Filadelfii.

Dziennik Chicagoski R. 19: 1908 w nr 28: 3 II na s. 6 (zob. poz. 451) zamieścił informację, że redaktor Patryoty Karol Miller popełnił samobójstwo; w R. 21: 1910 w nr 255: 3 XI na s. 4 poinformował, że T. Wąsowicz wydaje w Filadelfii osobne wydanie swej gazety dla Polaków w Trenton p.t. Gazeta Trentońska.

Wychodząca w Filadelfii Gwiazda R. 13: 1914/15 nr 6: 10 IX 1914 na s. 1 (zob. poz. 540) podała, że redaktorem Patryoty jest Grzegorz Kociel.

Wg: Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1891 s. 642, 1893 s. 685, 1894 s. 685, 1895 s. 789, 1897 s. 843, 1898 s. 851, 1900 s. 945, 1901 s. 1009, 1902 s. 852, 1903 s. 868, 1905 s. 931, 1906 s. 967, 1909 s. 1010 (zob. poz. 1) pismo wychodziło od 1890 r., w l. 1891-1895 redaktorem i wydawcą był Sigma Słupski (pojawia się teŝ błędny zapis: Słupeski), od 1897 – Teofil Wasowicz; od 1893 r. miało nakład ok. 1 tys. egz.

Katalog N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1893/1894 s. 679, 1895 s. 687, 1896 s. 687, 1897 s. 714, 1898 s. 719, 1899 s. 726, 1900 s. 737, 1901 s. 748, 1902 s. 754, 1903 s. 763, 1904 s. 761, 1905 s. 766, 1906 s. 774, 1907 s. 781, 1908 s. 780, 1909 s. 781, 1910 s. 791, 1911 s. 823, 1912 s. 826, 1913 s. 830, 1914 s. 845, 1915 s. 853, 1916 s. 858, 1917 s. 857, 1918 s. 873 (zob. poz. 2) podaje, że Patryota wychodził od 1889 r., w l. 1893-1898 redaktorem był W. Romanowski, a wydawcą T. Wasowicz, od 1899 r. – redaktorem i wydawcą T. Wasowicz; od 1896 r. figuruje jako pismo republikańskie.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 115 (zob. poz. 297) twierdzi, że T. Wąso-

wicz wykupił *Patryotę* 21 VIII 1891, a obecnym [w 1894 r.] redaktorem jest W. Romanowski.

Chesman Nelson & Co. Newspaper Rate Book, 1911-1912 s. 228 (zob. poz. 6) podaje, że *Patryota* jest pismem niezależnym i ukazuje się w nakładzie 10800 egz.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska...* s. 25 (zob. poz. 278) odnotowuje, że pismo zostało założone przez T. Wąsowicza w 1890 r. i było redagowane w duchu Komitetu Obrony Narodowej.

A Checklist of Pennsylvania Newspapers... s. 176 (zob. poz. 20) podaje następujących redaktorów i wydawców: S. Stupski[!] (1890-1891), T. Wasowicz (1891-1892), Sigma Slupski (1892-1895).

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 105 (zob. poz. 26) twierdzi, że ukazało się 65 roczników *Patryoty*, ostatni numer – 4 III 1955; wymienia następujących redaktorów pisma: Z. Slupski (1890), W. Romanowski (1891-1898), T. Wasowicz (1899-1926) oraz wydawców: Z. Slupski (1890), T. Wasowicz (1891-1926); do 1936 r. było to pismo republikańskie.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (niekompletne l. 1890-1896, 1898-1899 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu) oraz w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (niekompletne l. 1891-1897, dostępne w Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej). R. 1 no 1 znajduje się również w Bibl. Polskiej w Paryżu.

Dodatki:

1. Kalendarz Polski „*Patryoty*” na rok Kościuszkowski 1894 zob. poz. 1011.

697. Pensylwański *Górnika*. A Weekly Journal Devoted to the Interests of the Polish Population of the United States. Published every Tuesday by the Polyglot Publishing Co., business manager Nestor Yurkiewich. Scranton, Pa. 1912-1920[?]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od października 1912 do 1920. Opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego no 45: 4 XI z R. 2: 1913, w numerze tym w stopce red. na s. 4 podano inny zapis tyt. i podtyt.: *Pennsylvania Gornik*. (The Miner). A Polish Weekly Newspaper Devoted to the Interests of the Polish People, w winiecie informacja: Last week's circulation 26664.

O planach rozpoczęcia wydawania *Górnika* Pensylwańskiego poinformował *Dziennik Chicagoski* R. 23: 1912 nr 231: 30 IX s. 8 (zob. poz. 451), który podkreślił, że *Polyglot Publishing Co.* jest przedsięwzięciem żydowskim pod zarządem Nat[hana] H. Straussa, spółka ta wydaje w Scranton także pismo w jęz. włoskim pt.: *Il Minatore* i planuje założenie kolejnego tygodnika dla Rusinów; ponadto *Górnika*... miał być „rozrzucony” w 10 tys. egz. i zapowiedziano, że będzie „raczej cyrkularzem ogłoszeniowym, aniżeli gazetą we właściwym tego słowa znaczeniu”. *Rolnik* R. 21: 1912 nr 40: 4 X s. 6 (zob. poz. 766) pisząc o *Polyglot Publishing Co.* skomentował: „Podobno głównym celem tej spółki jest popieranie banku jakiegoś *Blau*’a i wypieranie prasy obcojęzycznej, by się łatwiej dostać do duszy cudzoziemców, a potem do ich kieszeni”.

Straż R. 19: 1915 nr 24: 17 VI s. 12, nr 25: 24 VI s. 12 i nr 33: 19 VIII s. 12 (zob. poz. 785) twierdzi, że *Adolf Blau*, którego prywatny bank w Scranton (*Blau Bank House*) niedawno zbankrutował, wydaje trzy tygodniki: *Górnika* Pensylwański, *Hirnik* i *Il Minatore*, które w celu ochrony przed bankrutem zostały zakupione przez nową spółkę w składzie: *Strauss*, *Weinberg* i „kilku polityków”.

Wiarusie R. 31: 1916 nr 7: 17 II s. 5 (zob. poz. 835) zawiadomiono, że *A. Blau*, który był założycielem *Górnika*..., został skazany na 6 lat więzienia za malwersacje finansowe.

Kuryer Polski R. 31: 1918 nr 210: 31 VII s. 2 (zob. poz. 610) wspominał o aresztowaniu redaktora i zarządcy pisma *T. Wittego*.

Prawdopodobnie w r. 1920 po połączeniu *Górnika*... z tygodnikiem *Republika* z *Wilkes-Barre* (zob. poz. 948) zaczęło wychodzić w Scranton pismo *Republika - Górnika* Pensylwański, przemianowane w r. 1948 na *Polish American Journal*.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1913 s. 839, 1914 s. 855, 1915 s. 863, 1916 s. 868, 1917 s. 867, 1918 s. 883, 1919 s. 868, 1920 s. 868 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo pt.: *Pensylwański Górnika*, niezależny tygodnik wychodzący od 1912 r., wydawany przez *Polyglot Publishing Co.* (od r. 1917 pod nazwą *Polyglot Press Association Inc.*), o formacie 28 cali, redagowany w l. 1918-1919 przez *William Thadeusa Wittle* i podaje następujące nakłady: w r. 1914 – 19450 egz., w l. 1915-1916 – 26737 egz., w r. 1917

– 26 tys. egz., w r. 1918 – 21 tys. egz. Od r. 1920 rocznik ten odnotowuje pismo pt.: *Republika - Górnik Pensylwański*, red. i wyd. John Dende.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska...* s. 35 (zob. poz. 278), a za nim Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich...* s. 59 (zob. poz. 17) błędnie twierdzą, że założycielem Górnika... był późniejszy wydawca Republiki - Górnika Pensylwańskiego, Jan Dende. Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 112 (zob. poz. 26) błędnie podaje nazwisko jednego z redaktorów – William T. Witke.

Wg: *Polish American Journal Began as Polish-Language Paper. Polish American Journal* Vol. 100: 2011 No 10 s. 1 Górnik Pensylwański został założony w r. 1916 przez Myrona Gunstera, a w r. 1920 wykupiony przez J. Dendego, który połączył go z Republiką i zaczął wydawać pismo pt.: *Republika - Górnik Pensylwański*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Wojewódzkiej Bibl. Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie (1913 nr 45) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

698. *Perły Humoru Polskiego*. Chicago 1905-1909[?].

Wychodzi co najmniej od sierpnia 1905 prawdopodobnie do 1909 r. Pismo humorystyczne, nie odnalezione.

O rozpoczęciu wychodzenia pisma poinformował *Dziennik Chicagoski* R. 16: 1905 nr 183: 7 VIII s. 8 (zob. poz. 451), dodając, że wydaje je Drukarnia na Kantowie. W R. 17: 1906 nr 83: 12 IV s. 8 zapowiedział, że wielkanocny numer *Perł...* ukaże się w ozdobnej okładce; w nr 93: 25 IV na s. 4 odnotował to pismo z tyt.: *Perły Humoru* oraz podał, że jest ono „rozdawane za darmo do użytku domowego” i zamieścił opis konkursu ogłoszonego w nr 12 dat. 12 IV; w R. 20: 1909 nr 62: 15 III s. 8 wspomniał, że *Perły Humoru* to tygodnik drukowany przez Franciszka E. Glińskiego.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 94 (zob. poz. 17) rejestruje pismo pt.: *Perły Humoru* ukazujące się w l. 1906-1907. Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 105 (zob. poz. 26) podaje, że pismo było miesięcznikiem, a redaktorem i wydawcą był [Kazimierz] Motykowski.

699. *Pielgrzym*. Pismo katolickie, poświęcone ludowi katolickiemu w Ameryce. Tygodnik. Red. i wyd. Jan Barzyński. Union, Mo. 1872-1874[?]. [2].

Wychodzi od 29 III 1872. Pismo nie odnalezione.

Opis główny na podstawie Nagiel H.: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce...* s. 10, 44-48 (zob. poz. 297).

W *Orle Polskim* R. 3: 1872 nr 12: 1 IV s. 1 (zob. poz. 691) poinformowano, że wydawcy tego pisma założyli wraz z J. Barzyńskim spółkę o nazwie: *Polish and English Printing Co.*, która będzie drukowała *Orla...* i *Pielgrzyma*.

Ukazywanie się *Pielgrzyma* potwierdza Kurjer Warszawski R. 54: 1874 nr 65: 24 III s. 1 (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 1645) wymieniając go wśród pism polskich wychodzących w marcu 1874 r. w Ameryce.

W Jana Barzyńskiego *Kalendarzu Polskim Pielgrzyma* na rok zwyczajny 1873 (zob. poz. 989) zamieszczono informację od wydawcy J. Barzyńskiego dat. 1 IV 1873, w której tłumaczy się on z dwutygodniowej przerwy w wydawaniu *Pielgrzyma...*, oraz reklamę pisma, w której podano, że ma ono 1 tys. abonentów.

W artykule opublikowanym w 1887 r. w tygodniku *Zgoda* (zob. *Literatura*) podano, że na zjeździe założycielskim Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce w Detroit w 1873 r. zwołanym przez proboszcza parafii św. Wojciecha w Detroit ks. Teodora Gieryka (Goricka) uchwalono przeniesienie *Pielgrzyma* do Detroit i przemianowanie go na *Gazetę Katolicką* (tytuł pierwotny: *Gazeta Polska Katolicka* zob. poz. 503) oraz wypłacenie J. Barzyńskiemu 500 dolarów rekompensaty z tego tytułu.

Rowell G. P.: *American Newspaper Directory...* 1873 s. 128, 1874 s. 113 (zob. poz. 1) odnotowuje *Pielgrzyma* jako wychodzący w poniedziałki tygodnik wydawany i redagowany przez Johna Barzyńskiego od 1872 r. w formacie 22 cali oraz podaje nakłady: 1 tys. egz. w r. 1873 i 600 egz. w r. 1874.

Nagiel H.: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce...* s. 10, 44-48 twierdzi, że J. Barzyński założył pismo „przy pomocy” ks. [Aleksandra] Matuszka, później w nr 8 *Pielgrzyma* dat. 17 V 1872 poinformował, że nie bierze odpowiedzialności za postępowanie wydawcy *Orla Polskiego* dr [Aleksandra]

Sacconiego, a w nr 10 powiadomił o jego bankructwie i rozwiązaniu spółki, którą z nim wcześniej zawiązał. Następnie po paromiesięcznym zawieszeniu pisma J. Barzyński w r. 1874 przeniósł się do Detroit, a później do Chicago, gdzie 15 IX zaczął wydawać *Gazetę Polską Katolicką*.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 95 (zob. poz. 17) twierdzi, że wydawcą pisma był także Matuszek, a redaktorem Ignacy Wendziński.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 106 (zob. poz. 26) odnotowuje daty wychodzenia pisma: 21 III 1872 – 15 IX 1874, podaje, że pismo było organem Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego oraz przypuszcza, że miało dodatek pt.: *Progress* (zob. *Franklin County Progress* poz. 484). Wg: Kruska W.: *Historia polska w Ameryce* T. 4 s. 111 (zob. poz. 274) J. Barzyński równocześnie wydawał dwa pisma: *Pielgrzym* oraz *Progress*.

Literatura:

a. *Polonus usque ad finem* [pseud.]: Wyjaśnienie starego szeregowca. *Zgoda* R. 6: 1887 nr 35 s. 4.

Omawia okoliczności przekształcenia *Pielgrzyma* w *Gazetę Polską Katolicką*.

700. *Pielgrzym Polski*. [Tygodnik]. Red. H[ieronim] Derdowski. Detroit R. 1: 1885 – R. 2: 1886[?]. [Druk. „*Pielgrzym Polski*”]. 2°.

Motta: W tym znaku zwyciężysz [obok ilustracji krzyża w winiecie]; Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!; „Patrz tedy, żeby światło, które w tobie jest, ciemnością nie było.” (Łuk[asz] XI. 35).

Wychodzi od 27 X 1885 co najmniej do 27 IV 1886.

W r. 1885 w no 1 pod winietą informacja: „*Pielgrzym Polski*, wydawnictwo i własność polskich akcyonaryuszów, wychodzi co wtorek [...]”, w stopce red. na s. 1 podano skład zarządu akcyonaryuszów: prezydent ks. Paweł Gutowski, sekretarz Aleksander Kofakowski i kasjer Konstanty Nowakowski, w numerze tym w artykule *Od wydawców* (na s. 3) zawiadomiono, że tygodnik „nie jest i być nie chce dalszym ciągiem” wychodzącej wcześniej *Gazety Narodowej* (zob. poz. 498) oraz że „artykuły i korespondencje treści religijnej będzie przeglądał ks. Gutowski, [...] który pozostanie bezpośrednim opiekunem naszego organu”, w artykule *Od Redakcyi* (na s. 4)

poinformowano, że nr 1 jest numerem okazowym, który został rozesłany w nakładzie 10 tys. egz. po całych Stanach Zjednoczonych i polskich parafiach w Kanadzie; w no 4 poinformowano, że na czas wyjazdu ks. Gutowskiego na misje (na 3 dni) do Chicago, zastępować go będzie ks. [Józef] Dąbrowski.

W r. 1886 co najmniej od no 3 red. L[eonard F.] Olszewski; od no 6 prezydentem zarządu akcyonaryusza został Felix A. Lemkie, a od nr 9 podawano dodatkowo wiceprezydenta Jana Szczukowskiego.

W liście z 17 I 1886 r. zamieszczonym w tygodniku *Zgoda* (zob. *Literatura*), H. Derdowski pisze, że przyczyną jego odejścia z redakcji *Pielgrzyma...* była groźba procesu jaki miał wytoczyć gazecie baron Roze, pozywając ją na 10 tys. dolarów – na posiedzeniu komitetu akcyonaryusza Derdowski całą winę za umieszczenie artykułu atakującego barona Roze wziął na siebie i ustąpił ze stanowiska.

Krytyka R. 1: 1885/86 nr 31: 5 VI 1886 s. 2 (zob. poz. 583) informuje, że *Pielgrzym* Polskiego kupił dotychczasowy jego redaktor pan Olszewski i przeniósł go do Bay City, natomiast w nr 46: 18 IX 1886 na s. 1 w wiadomościach z Detroit wspomina o Olszewskim jako o tym, który „redagował zapomnianej pamięci «*Pielgrzym* Polskiego»”.

N. W. Ayer & Son's *American Newspaper Annual...* 1886, s. 251, 613 (zob. poz. 2) podaje nakł. 1500 tys. egz.

Rowell G. P.: *American Newspaper Directory...* 1886 s. 282 (zob. poz. 1) informuje, że *Pielgrzym...* był pismem niezależnym, redagowanym i wydawanym przez Bergin & Dalecki.

Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia*. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 3 s. 373 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) odnotowuje, że pismo wychodziło do 1887 r., a właścicielem był ks. P. Gutowski. Autor ten błędnie twierdzi, że redaktorem po L. Olszewskim (redaktor w r. 1886) został Zawisza Piotrowski – prawdopodobnie chodzi o Józefa K. Zawiszę i J. Piotrowskiego, redaktorów *Gazety Narodowej*.

Rok 1887 jako końcowy rok wychodzenia pisma podaje również Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 106 (zob. poz. 26). Autor ten twierdzi, że wydawcami byli P. Gutowski, a później Bergin i Dalecki, natomiast funkcję redaktora pełnili H. Derdowski (w l. 1885-1886) i L. Olszewski (w l. 1886-1887).

Wg: Kruszką W.: *Historia polska w Ameryce* T. 5 s. 6 (zob. poz. 274), *Osada St.: Prasa i publicystyka polska...* s. 21 (zob. poz. 278), *Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 95 (zob. poz. 17) oraz *Turowska-Bar I.: Polskie czasopisma o wsi...* s. 123 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 362) *Pielgrzym...* wychodził do r. 1888. *Nagiel H.: Dziennikarstwo Polskie w Ameryce...* s. 78 (zob. poz. 297) oraz *W. Kruszką* podają, że w roku 1888 po pewnych nieporozumieniach *H. Derdowski* odszedł z redakcji i wyjechał z Detroit do Winony, a redaktorem został *Kaz. Olszewski*. W swojej bibliografii *St. Zieliński* jako redaktorów wymienia kolejno: *H. Derdowskiego*, *Kaz[imierz] Olszewskiego* i *Aleks. Kołakowskiego*, a *I. Turowska-Bar* odnotowuje: wyd. i red. ks. *Paweł Gustowski* [!], red. *H. Derdowski*, w 1888 red. *K. Olszewski*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1885 nr 1-4, 7-9; 1886 nr 3, 5-17).

Literatura:

a. *Derdowski Hieronim: Szanowny Redaktorze! Zgoda* R. 4: 1885/86 nr 46 s. 2.

701. *Placz. Tygodnik.* Wyd. J[an] Kersztan. Filadelfia 1893.

Wychodzi od 24 VI prawdopodobnie do grudnia. Pismo nie odnaleziono.

O rozpoczęciu wydawania *Placzu* powiadomiła *Polonia R. 3: 1893 nr 27: 6 VII s. 2* (zob. poz. 712), która podkreśliła, że będzie on wychodził bezpłatnie. *Patryota R. 4: 1893 nr 33: 30 VI s. 2* (zob. poz. 696) opisał powody rozpoczęcia ukazywania się pisma: „Wywołany on został zdaje się, ostatnim numerem «Głosu Polskiego» który dotąd bezkarnie napadał i szarpał naszych kapłanów; znanych, zasłużonych, białowłosych patryotów i ludzi najczystsze go charakteru”. *Dziennik Chicagoski R. 4: 1893 nr 174: 28 VII s. 2* (zob. poz. 451) odnotowuje to pismo wśród polskich gazet wydawanych w Filadelfii.

Głos Polski R. 2: 1893 nr 5: 13 XII s. 2 (zob. poz. 515) podaje, że jednym z wydawców pisma był *J. Kersztan*, który został aresztowany za podsywanie się pod lekarza.

702. *Pobudka.* Urzędowy organ Związku Młodzieży Polskiej w Ameryce. Wychodzi w każdy

czwartek. *Boston, Mass. R.(Vol.) 1: 1910 – R.(Vol.) 9: 1918, 1919-1921[?]*. [Druk. Związek Młodzieży Polskiej]. 2°.

Wychodzi od 31 III 1910 prawdopodobnie do 1921.

W r. 1910 od no 1 w stopce red. podano tyt. i podtyt. również w jęz. angielskim: (The Impulse). Official Organ of the Polish Young Men's Alliance of America oraz inny podtyt.: *Czasopismo poświęcone zagadnieniom życia narodowego wogóle i sprawom wychodźstwa* [!] polskiego; od no 2 red. *W[o]jciech S.] Tarka*, motto: *Młodości podaj mi Skrzydła* [Adam Mickiewicz: *Oda do młodości*]; od no 11 w stopce red. podtyt.: *Czasopismo poświęcone zagadnieniom życia narodowego i sprawom wychodźstwa polskiego*; od no 32 red. *Jan Śliski*.

Numerów z r. 1911 nie odnaleziono. W r. 1912 co najmniej od no 38 red. *W. Tarka*. Numerów z r. 1914 nie odnaleziono.

W r. 1915 co najmniej od no 14 podtyt.: *Organ urzędowy Związku Młodzieży Polskiej w Ameryce.* Official Organ of The Polish Young Men's Alliance of America. Wychodzi w każdą sobotę, red. i zarządca *J. Śliski*, brak motta, zwiększony format w obrębie 2°, w stopce red. podtyt.: *Tygodnik wydawany przez Związek Młodzieży Polskiej w Ameryce*.

Co najmniej od r. 1918 od no 1: 15 I w winiecie dodatkowo tyt. w jęz. angielskim, częstotliwość: *Dwutygodnik. Semi-monthly*, red. odp. *R[udolf] Ząbek*, stały współpracownik *T[omasz] Siemiradzki*, zarządca *L. Lysik*, oznaczenie rocznika: *Vol.*, w stopce red. na s. 2 podtyt.: *Dwutygodnik wydawany przez Związek Młodz. Pol. w Amer.* Wychodzi 1-go i 15-go; od no 4/5 brak informacji o redaktorze i stałym współpracowniku; od no 11 w winiecie brak podtytułu w jęz. polskim, oznaczenie rocznika *R.(Vol.)*.

W Głosie Polek R. 3: 1912 nr 36: 5 IX s. 12 (zob. poz. 514) zamieszczono komentarz podpisany: *Jan Śliski*, redaktor *Pobudki*, organu *Zw. Młodz. Pol. Nowojorski tygodnik Czas R. 10: 1914 nr 1: 2 I s. 1* (zob. poz. 446) odnotował: „*Bostońska «Pobudka»* otrzymała nowego redaktora. Usunięto p. *Śliskiego*, osobnika znanego z prawdziwie «młodzieńczej energii», a oddano «*Pobudkę*» w ręce p. *Ząbka*, który jednym pociągnięciem pióra chce zmienić Konstytucję tej organizacji,

której celem dotąd była praca dla Ojczyzny. P. Ząbek wywiesił sztandar walki z religią”.

W Zgodzie R. 34: 1915 nr 8: 25 II s. 4 (zob. poz. 854) wymieniono Pobudkę redagowaną przez R. Ząbka jako jedno z pism sprzyjających N.K.N., natomiast w Telegramie Codziennym R. 4: 1917 nr 179: 2 VII s. 1 (zob. poz. 955) odnotowano, że R. Ząbek reprezentował Pobudkę na zorganizowanym przez Komitet Obrony Narodowej zjeździe dziennikarzy polskich pism niepodległościowych w Chicago.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1915 s. 396; 1916 s. 395; 1917 s. 394; 1918 s. 404; 1919 s. 400; 1920 s. 402 (zob. poz. 2) rejestruje Pobudkę jako pismo bezpartyjne wydawane od 1903 r., którego redaktorem i wydawcą w l. 1915-1916 był R. Ząbek, natomiast w l. 1917-1920 redaktorem był J. Sliski, a wydawcą – Polish Young Men's Alliance of America.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 34 (zob. poz. 278) błędnie podaje, że Pobudkę założono w r. 1909. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 97 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 107 (zob. poz. 26) rejestrują to pismo podwójnie – jako Pobudka. Boston 1910-1928 pod red. J. Sliskiego, K.[!] Ząbka i T[omasza] Siemiradzkiego oraz pod tym samym tytułem jako pismo wychodzące w Indian Orchard w l. 1910-1921.

W biogramie Tomasza Siemiradzkiego zamieszczonym w PSB T. 37 z. 1(152) s. 56 podano, że był on redaktorem Pobudki od 1910 r., a pismo to wychodziło do r. 1928.

Kontynuacją pisma był Wolny Przegląd Tygodniowy wydawany od r. 1921 w Indian Orchard, Mass.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Publicznej m. st. Warszawy (1912 nr 38; 1915 nr 14-16, 22-24, 26, 28, 31-32, 35-36, 38-43), Bibl. Sejmowej w Warszawie (1913 nr 39; 1915 nr 16-18, 20, 23-28, 30-51; 1916 nr 5-34, 36-39, 41, 43-53; 1918 nr 11-12), w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1910 nr 1-40) oraz w Center for Research Libraries w Chicago (1918 nr 1-13, 15-16, 18-23).

Zob. także Kalendarz Roku Wojny 1916 poz. 1053.

703. Pochodnia. Miesięcznik poświęcony artykułom popularno-naukowym różnej treści obchodzącej każdego człowieka. Wychodzi w połowie każdego miesiąca. Chicago R. 1: 1908/09 – R. 2: 1909/10, R. 3: 1910, no 1-33. Nakładem „Dziennika Ludowego”, [Druk. Ludowa]. 8°.

Wychodzi od marca 1908 prawdopodobnie do listopada 1910. Paginacja ciągła w obrębie numerów 1-11, 12-22 i 23-29.

W r. 1908 wyszły no 1-10, w r. 1909 ukazały się no 11-22, a w r. 1910 no 23-33; od no 30: sierpień podtyt.: Miesięcznik popularno-naukowy zawierający artykuły społeczno-polityczne, historyczne, przyrodnicze itp., paginacja ciągła w obrębie numerów; od no 31 brak datowania numerów.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 97 (zob. poz. 17) i Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 107 (zob. poz. 26) błędnie podają, że pismo było tygodnikiem i najpierw wychodziło w Chicago, a następnie w Milwaukee. Ponadto St. Zieliński błędnie odnotowuje lata wychodzenia pisma – 1909-1910.

Opis na podstawie niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (R. 1: 1908/09 no 1-4, 6-11; R. 2: 1909/10 no 13-24; R. 3: 1910 no 25-33) i udostępnionych na stronach Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (1908 no 5-8, 10; 1909 no 12, 18-19) oraz Mazowieckiej Bibl. Cyfrowej (1910 no 23).

704. Polacy w Chicago. Tygodnik. Chicago 1890. Nakł. Spółki Wydawnictwa Polskiego. [2°].

Wychodzi prawdopodobnie od stycznia do połowy grudnia. Pismo nie odnalezione.

Ukazanie się pisma odnotował Wiarus R. 5: 1890 nr 3: 16 I s. 1 (zob. poz. 835) i Kraj R. 9: 1890 nr 20: 30 V s. 9 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5041).

Wg: N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1890 s. 128 (zob. poz. 2) tygodnik wychodził w formacie 22 cali oraz miał charakter katolicki.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 112 (zob. poz. 297) podaje, że tygodnik Polacy w Chicago był poświęcony interesom polskim w Chicago, a „niejako dalszym ciągiem tego pisemka” był Dziennik Chicagoski (zob. poz. 451).

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 25 (zob. poz. 278) twierdzi, że ukazało się kilkanaście numerów pisma.

705. Polak Amerykan. The Only Polish Leader of the South West. Jedyny i prawdziwy przewodnik polski na Południowym Zachodzie. Wychodzi co piątek. Wyd. A[ntoni] A. Pardo. St. Louis, Mo. 1908[?]-1919[?]. [Druk. „Polaka Amerykana”]. 2°.

Wychodzi co najmniej od czerwca 1908. Opis główny na podstawie jedynego odnalezionego no 27: 9 VII z R. 3: 1909, w numerze tym w reklamie na s. 4 podano: „Polak Amerykan jest pismem Narodowo-Demokratycznym, dążącym do oświaty ludu, do rozwoju ducha narodowego i do szerzenia równości i niezależności obywatelskiej”.

W Dzienniku Narodowym R. 10: 1908 nr 157: 3 VII s. 8 (zob. poz. 454) wspomniano, że w każdym numerze Polaka... są cztery strony w jęz. polskim i cztery w jęz. angielskim; wcześniej w tym piśmie, w nr 131: 3 VI na s. 2 przedrukowano krytyczne uwagi z Nowin Minnesockich (zob. poz. 912) na temat nowego tygodnika z St. Louis, w którym: „Cała druga, trzecia, szósta i siódma stronica – to własność jakiegoś angielskiego dziennika albo agencji prasowej”.

Dziennik Chicagoski R. 20: 1909 nr 126: 31 V s. 4 (zob. poz. 451) poinformował, że A. A. Pardo, wydawca i redaktor Polaka Amerykanina[!] pozwał wydawców Przewodnika Polskiego (zob. poz. 746) za „rzekomą kryminalną obelgę”, natomiast Tomasz [Tadeusz] Łasecki, korespondent Dziennika... w St. Louis, w R. 22: 1911 w nr 242: 18 X na s. 4 pisał, że Polak... jest uważany za „organ niezależnych”.

Zgoda R. 32: 1913 nr 47: 20 XI (wyd. dla mężczyzn) s. 1 (zob. poz. 854) podała Polaka... w spisie gazet popierających Komisję Tymczasową Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych.

Naród Polski R. 19: 1915 nr 21: 26 V s. 8 (zob. poz. 636) wspomniał, że „skołataną i podziurawioną nawę niezależnego” Polaka-Amerykanina objął J. Czupryna.

Sprawozdanie Centralnego Komitetu i Komisji Poufnej z działalności całorocznej w 1916-ym roku na Walny Zjazd w New Yorku w dniach 20-go, 21-go i 22-go stycznia, 1917 r. Chicago [1917] s. 29 wymieniło Polaka Amerykanina z St. Louis

wśród prasy niepodległościowej popierającej Komitet Obrony Narodowej.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1912 s. 518, 1913 s. 521, 1914 s. 529, 1915 s. 535, 1916 s. 536, 1917 s. 531, 1918 s. 542, 1919 s. 535 (zob. poz. 2) twierdzi, że pismo wychodziło od 1906 r., a A. A. Pardo był jego wydawcą i redaktorem.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 98 (zob. poz. 17) podaje podtyt.: Pismo poświęcone sprawom ogólnopolskim Polonji St. Louiskiej, okolicznej i Stanu Missouri, lata wychodzenia: 1907-1919, redaktora: J[an] S. Pardo oraz miejsce przechowywania egzemplarza tego pisma: Bibl. Rapperswilka.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 39 (zob. poz. 278) błędnie rejestruje, że pismo wychodziło w l. 1916-1919.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1909 nr 27) oraz wyżej wspomnianych wzmianek w prasie.

706. Polak Amerykański (American Pole). [Dziennik. Red. Stanisław Ślisz, wyd. Polish-American Publishing Co. in Buffalo, Józef Ślisz]. Buffalo, N.Y. R. 1: 1907 – R. 14: 1920, R. 15/16: 1921, R. 17: 1922 – R. 32: 1937, R. 30: 1937/38, R. 31: 1938 – R. 50: 1957. [Druk. „Polaka Amerykańskiego”]. [2°].

Wychodzi od 11 III 1907 do 12 VIII 1957.

Numerów z l. 1907-1910 nie odnaleziono. Opis główny sporządzono na podstawie przedruku strony tyt. nr 1 z R. 1: 1907 w numerze jubileuszowym Dziennika dla Wszystkich R. 11: 1917 no. 68: 11 III s. 1.

Dziennik Chicagoski R. 18: 1907 w nr 64: 16 III na s. 3 (zob. poz. 451) poinformował o ukazaniu się Polaka Amerykańskiego, który powstał z przekształcenia tygodnika Nowy Wiek (zob. poz. 660) w dziennik. W Narodzie Polskim R. 11: 1907 w nr 13: 27 III na s. 4 (zob. poz. 636) podano, że w redakcji Polaka... pracuje także [Adam F.] Bloch; w R. 14: 1910: 18 V na s. 2 zawiadomiono, że na zebraniu akcjonariuszy spółki wydawniczej wybrano nowy zarząd w składzie: Antoni Skarzyński (prezes, zarządca spółki), Jan [Jakub] Kowalczyk (sekretarz, red.), Maria Skarzyńska (skarbnik).

Od 3 V 1910 pismo ukazywało się pt.: Dziennik dla Wszystkich, który kontynuował liczbowanie roczników Polaka...

W R. 5: 1911 co najmniej od no. 15: 17 I w winiecie tyt. również w jęz. angielskim: Everybody's Daily, w stopce red. podtyt.: Pismo polityczne, poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjedn. Wychodzi codziennie i w niedzielę, wyd. The Buffalo Polish Publishing Co. (Inc.): prezes A. Skarzyński, skarbnik M[aria] Skarzyński, sekretarz J. [J.] Kowalczyk; w no. 21 reklama Druk. Dziennika dla Wszystkich; w no. 275: 3 XI na s. 1 oświadczenie J. J. Kowalczyka, że odkupił pismo od M. Skarzyńskiej i jest obecnie jedynym kierownikiem, wydawcą i naczelnym redaktorem Dziennika..., w stopce red. brak informacji o członkach spółki; co najmniej od no. 277 właściciel J. J. Kowalczyk; w no. 294: 22 XI w stopce red. brak informacji o właścicielu, na s. 1 oświadczenie J. J. Kowalczyka, że zerwał umowę kupna i usunął się z zarządzania pismem, to samo zrobili Emil P. Banasik i Jan Przyprawa, w numerze tym artykuły dotyczące aresztowania A. Skarzyńskiego, którego rozpoznano jako Konstantego Tomaszewskiego i zarzucono mu przestępstwa popełnione pod zaborem rosyjskim oraz ubieganie się o obywatelstwo USA pod fałszywym nazwiskiem; w no. 296 administrator Karol J. Urban; w no. 297: 25 XI brak informacji o administratorze, na s. 1 oświadczenie Franciszka Ruszkiewicza o zakupieniu przez niego Buffalo Polish Publishing Co. i przejęciu pisma na wyłączną własność; od no. 298 właściciel Frank Ruszkiewicz, na s. 1 jego fotografia podpisana: właściciel i wydawca Dziennika dla Wszystkich; od no. 300 w stopce red. prezes spółki F. Ruszkiewicz; od no. 307: 6 XII wyd. Everybody's Daily Publishing Co., prezes F. Ruszkiewicz.

W R. 6: 1912 co najmniej od nr 264 w winiecie brak tyt. w jęz. angielskim. W R. 7: 1913 od 19 V błędne liczbowanie numerów: zamiast nr 131 podano nr 231; po ukazaniu się nr 274: 3 VII wydano nr 178: 5 VII powracając do prawidłowego liczbowania numerów.

W R. 8: 1914 w no. 84: 28 III na s. 4 Statement of the Ownership, Management, Circulation, etc., w którym podano następujące funkcje w redakcji Dziennika...: red. i managing ed. – Bronisław S. Kamiński, business manager – Charles [J.] Urban, właściciel – F. Ruszkiewicz, oraz przeciętny nakład dzienny w ostatnim półroczu: 10470

egz.; w no. 234: 16 IX w Statement of the Ownership... podano nakład 11356 egz.; od no. 315: 6 XII w winiecie tyt. również w jęz. angielskim: Everybody's Daily.

W R. 9: 1915 no. 97: 9 IV w Statement of the Ownership... podano nakład 14795 egz.

W R. 10: 1916 od nr 61: 4 III podtyt. w jęz. angielskim: Polish Everybody's Daily; w no. 106: 18 IV w Statement of the Ownership... nakład 13781 egz.; w no. 270: 7 X – 11899 egz.

W R. 11: 1917 no. 68: 11 III wyszedł jako specjalny numer rocznicowy w 10-lecie ukazania się pierwszego numeru Polaka Amerykańskiego, w numerze tym zamieszczono obecny skład redakcji: wyd. F. Ruszkiewicz, zarządca K. Urban, red. naczelny B. S. Kamiński, członkowie redakcji: Ignacy [M.] Morawski, Franciszek [A.] Olszanowski, Józef Kaszubowski, Wiktor Wylegała, zarządczyni Helena Adamczyk; w no. 92: 5 IV w Statement of the Ownership... nakład 11497 egz.; od no. 296 tyt. w jęz. angielskim: The Everybody's Daily; od no. 317: 23 XI w stopce red. podtyt.: Pismo ludowe, poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych.

W R. 12: 1918 w no. 270: 3 X w Statement of the Ownership... red. i managing ed.: I. M. Morawski, nakład 12626 egz.

Wg artykułu Prasa polska w Buffalo... z 1927 r. (zob. Literatura poz. b) w skład pierwotnej spółki wydawniczej Polaka Amerykańskiego wchodził: redaktor St. Ślisz, sekretarz Józef Ślisz, kasjer Edmund Hodkiewicz i agent Józef Mielewczyk, a pismo drukowano na maszynach przeniesionych z drukarni Nowego Wieku; poza St. Śliszem redaktorami byli: A. Bloch i Józef Smółczyński, a w późniejszym czasie ks. Rodzaj i Fran[ciszek] Barć; po śmierci St. Ślisza w październiku 1908 r. spółka przyjęła nazwę Buffalo Polish Publishing Co., tworzyli ją J. Ślisz, Stanisława Ślisz (wdowa) i E. Hodkiewicz; udziały Ślisz i Hodkiewicza wkrótce wykupił A. Skarzyński; od 3 V 1910 pismo wychodziło pt.: Dziennik dla Wszystkich; po kilku tygodniach ze spółki wycofał się J. Ślisz. W artykule M. Nesterowicz: Dwadzieścia lat temu... (zob. Literatura poz. c) podano informację, że ścisłym współpracownikiem Fr. Ruszkiewicza był jego brat Józef.

Rolnik R. 20: 1911 w nr 49: 8 XII na s. 6 (zob. poz. 766) powiadomił, że Dziennik... jest redagowany przez K. [J.] Urbana, Franciszka Olszanowskiego

i J. Przyprawę, a czwarty współpracownik ma dołączyć niebawem; w nr 50: 15 XII na s. 6 podał, że redakcję pisma objął Józef Bernolak.

Pismo nowojorskie Czas R. 9: 1913 w nr 36: 5 IX na s. 1 (zob. poz. 446) poinformowało, że Dziennik... stracił jednocześnie dwóch redaktorów: [J.] Przyprawę i [Tomasza] Kozaka.

Gwiazda Polarna R. 5: 1913 w nr 36: 6 IX na s. 6 (zob. poz. 543) podała, że posadę redaktora naczelnego Dziennika... przyjął B. S. Kamiński.

Wychodząca w Warszawie Gazeta Polska R. 8: 1936 w nr 355: 21 XII na s. 4 zamieściła nekrolog T. Kozaka, który był m.in. naczelnym redaktorem Dziennika dla Wszystkich.

Wg katalogu Ayer N. W. & Son's American Newspaper Annual... 1909 s. 570, 1910 s. 578, 1911 s. 602, 1912 s. 602, 1913 s. 605, 1914 s. 617, 1915 s. 625, 1916 s. 627, 1917 s. 623, 1918 s. 636 (zob. poz. 2) w l. 1909-1911 pismo ukazywało się codziennie oprócz niedziel, a od r. 1912 codziennie; w r. 1912 redaktorem był J. J. Kowalczyk, a w l. 1917-1918 B. S. Kamiński; w l. 1909-1912 wydawcą była Buffalo Polish Publishing Co., a w następnych latach Everybody's Daily Publishing Co.; od 1913 r. było to pismo republikańskie; w r. 1912 nakład wynosił 12 tys. egz. dla wydania codziennego i 13 tys. dla wydania niedzielnego, w l. 1913-1915 odpowiednio 12500 i 15 tys., w r. 1916 ogólny nakład wynosił 11 tys. egz., w 1917 – 11899 egz., w 1918 – 11800 egz.

Chesman Nelson & Co. Newspaper Rate Book, 1911-1912 s. 143 (zob. poz. 6) odnotowuje nakład pisma 15 tys. egz.

Severance F. H.: Publications of the Buffalo Historical Society... s. 220, 256 (zob. poz. 12) oraz Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo... s. 100-101 (zob. poz. 317) twierdzą błędnie, że Polak... wychodził od 1908 r.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 40 (zob. poz. 26) podaje datę ostatniego numeru Dziennika..., nazwiska redaktorów: w l. 1907-1909 St. Ślisz, 1912-1916 J. J. Kowalczyk, 1917-1920 B. S. Kamiński oraz informację, że w czasie I wojny światowej pismo wspierało J[ózef] Piłsudskiego; twierdzi błędnie, że pismo założył Fr. Ruzskiewicz.

Wg: The Polish American Encyclopedia... (zob. poz. 411) Dziennik... został zamknięty z powodu bankructwa.

Opis na podstawie autopsji niemal kompletnego egzemplarza z l. 1911-1918 znajdującego się online na stronach New York State Historic Newspapers oraz wycinków prasowych i literatury.

Literatura:

a. Album pamiątkowe[!] i przewodnik handlowy osady polskiej w mieście Buffalo z dołączeniem okolicznych miejscowości ze stanu New York. Wydane staraniem i nakładem Polskiej Spółki Wydawniczej w Buffalo, N.Y. Buffalo 1906 ss. 686.

Na s. 423-425 rozdział o Polaku Amerykańskim.

b. Prasa polska w Buffalo i początki „Dziennika”... zob. poz. 323.

c. Nesterowicz M[elania] (Kłos Jan): Dwadzieścia lat temu, a dzisiaj. *Dziennik dla Wszystkich* R. 22: 1927 nr 179: 2 VII cz. 4 s. 7.

d. Numery rocznicowe: *Dziennik dla Wszystkich* R. 22: 1927 nr 179: 2 VII; R. 25: 1930 nr 272: 14 XI; R. 30: 1938 nr 330; R. 40: 1947 nr 209: 6 IX.

e. Nir R.: Szkice z dziejów Polonii... zob. poz. 397.

Na s. 44-48 rozdział pt. Buffalo's „Dziennik dla Wszystkich” w służbie Polonii 1907-1957.

707. Polak w Ameryce. Wychodzi we wtorki i piątki każdego tygodnia. Red. M[ichał] J[ózef] Sadowski, [wyd. Jan Pitass]. Buffalo, N.Y. R. 1: 1887/88 – R. 35: 1920. Druk. „Polaka w Ameryce”. 2°.

Wychodzi od 1 IV 1887 do 2 X 1920.

Opis główny sporządzono na podstawie pierwszego odnalezionego nr 2 dat. 5 IV 1887, w numerze tym w stopce red. informacja, że Polak... jest własnością akcjonariuszy, wśród których prezydentem jest ks. J. Pitas, sekretarzem A. F. Górski, a kasjerem J. Johnson; w nr 52 na s. 1 wezwanie do uregulowania rachunków z właścicielami Polaka... za prenumeratę pisma Ojczyzna (zob. poz. 673); nr 80 wyszedł jako numer jubileuszowy poświęcony 50. rocznicy przyjęcia święceń przez papieża Leona XIII; od nr 89: 3 II 1888 w stopce red. brak informacji o akcjonariuszach i polecenie kierowania przesyłek pieniężnych do Johna Pitassa; w nr 97 na s. 1 zapowiedź powiększenia formatu pisma od następnego numeru.

Numerów z R. 3: 1889/90 i R. 4: 1890/91 nie odnaleziono.

W R. 5: 1891/92 co najmniej od nr 99: 15 III 1892 red. odp. St[anisław] Ślisz [Ślisz]. W R. 6: 1892/93 w nr 33 na s. 3 informacja, że Polak... popiera partię demokratyczną. W R. 7: 1893/94 w nr 52: 29 IX 1893 w sprawozdaniu z Sejmu Unii Polskiej w Ameryce, odbytego w St. Paul, Minn. we wrześniu 1893 r., informacja, że Polak...

został organem tej organizacji. W R. 8: 1894/95 od nr 38: 10 VIII 1894 naczelny red. St. Ślisz. W R. 9: 1895/96 od nr 1: 6 IV 1895 częstotliwość: wychodzi codziennie oprócz świąt i niedziel, właściciel J. Pitass.

W R. 10: 1896/97 nr 6 i 7 w żałobnej szacie graficznej z powodu śmierci bp. Szczepana Wincentego Ryana; od nr 24: 4 V 1896 naczelny red., wyd. i właściciel St. Ślisz; co najmniej od nr 35: 18 V naczelny red. St. Ślisz, właściciel J. Pitass; w dniach 23-25 IX wyszły po dwa wydania dziennie: przedpołudniowe i popołudniowe, liczbowane jako nr 141-146. W R. 11: 1897/98 co najmniej od nr 84: 16 VII 1897 naczelny red., wyd. i właściciel St. Ślisz.

W R. 12: 1898/99 w nr 8: 15 IV na s. 4 zamieszczono pożegnanie P[awła] S. Kołuckiego, który pracował na stanowisku sekretarza i współredaktora Polaka... od ponad 6 lat i zapowiedź, że funkcję sekretarza przekazano T. Kosakiewiczowi; co najmniej od nr 115: 23 VIII w winiecie informacja: first edition; w nr 116 na s. 4 notatka o uznaniu, z jakim spotkała się decyzja redakcji Polaka... o wydawaniu pisma dwa razy dziennie; co najmniej od nr 120 w odnalezionych numerach pisma w winiecie informacja: first edition wydanie pierwsze lub last edition wydanie ostatnie, przy czym ich daty się nie powtarzają; w nr 137 w artykule na s. 1 informacja o popieraniu przez Polaka... partii republikańskiej. W R. 13: 1899/1900 co najmniej od nr 222: 29 XII 1899 w winiecie brak informacji o wydaniu pierwszym lub ostatnim.

Numerów z l. 1904 i 1906-1916 nie odnaleziono.

W R. 32: 1917 co najmniej od no. 215: 24 VIII podtyt.: Najstarsze pismo polskie na Wschodzie, poświęcone sprawom ludu polsko-katolickiego, brak informacji o red. i właścicielu, motto: Mężowie Stanu wszędzie zgadzają się w tem, iż musi powstać Zjednoczona, Niepodległa i Samorządna Polska. – [Thomas] Woodrow Wilson, w stopce red. wyd. Polish Daily News Co. Inc. oraz informacja: The oldest and most influential Polish Daily in Buffalo and Eastern States. [...] Najstarsze pismo polskie w Stanach Zjednoczonych, wydawane w duchu szczerze katolickim i narodowym; od 27 VIII błędne liczbowanie numerów: zamiast no. 217 podano no. 117; ostatni odnaleziony no. 146 dat. 1 X.

Wiarus R. 3: 1888 w nr 41: 11 X na s. 5 (zob. poz. 835) podał, że M. J. Sadowski ustąpił z redak-

cji Polaka... i został zastąpiony przez Z[ygmunta] Ślupskiego.

W wydawanym w Toledo piśmie Gwiazda R. 2: 1889 w nr 21: 13 III na s. 1 (zob. poz. 541) zamieszczono wiadomość o podróży redaktora Polaka... [Z.] Ślupskiego i zastępowaniu go przez Szenichrowicza.

Wiarus R. 5: 1890 w nr 2: 9 I na s. 1 zawiadomił o objęciu redakcji Polaka... przez St. Ślisza po ustąpieniu Z. Ślupskiego.

Adolfa Reiffa Ilustrowany Kalendarzyk Polski w Paryżu na rok 1891 na s. 118 (zob. poz. 159) podaje, że wydawcą Polaka... był ks. Pitass.

Wychodzący w Meridien Wędrowiec R. 1: 1895 w nr 11: 13 VI na s. 4 (zob. poz. 831) poinformował, że Polak... przestał być organem Unii Polskiej [w Ameryce].

Zgoda R. 15: 1896 w nr 20: 14 V na s. 4 (zob. poz. 854) podała, że wydawcą Polaka... w miejsce ks. J. Pitassa został formalnie St. Ślisz, ponieważ nowa administracja diecezji w Buffalo „nie zezwala na to, aby wydawcą dziennika, który znany jest z tego, że zgorzenie szerzy i z zasady z prawdą się mija – był kapłan katolicki”. Natomiast Patryota R. 7: 1896 w nr 19: 15 V na s. 1 (zob. poz. 696) przytacza pogłoskę, że J. Pitass przestał być wydawcą Polaka..., ponieważ administrator diecezji zamierza powołać go na biskupa i z tego powodu zabronił mu pracy w gazecie. Wydawany w Chicago Dziennik Polski R. 2: 1896 w nr 240: 13 X na s. 1 (zob. poz. 459) zamieścił informację, że współredaktorem Polaka... zostanie Henryk Nagel [Nagiel].

Kuryer Polski R. 13: 1900 w nr 221: 17 IX na s. 1 (zob. poz. 610) we wspomnieniu o Lucyanie Horbaczewskim podał informację, że w 1900 r. był on krótko współredaktorem Polaka...; w R. 14: 1901 w nr 24: 29 I na s. 2 zamieścił pogłoskę, że redakcję pisma objął [Józef] Bernolak, podczas gdy wydawcą pozostał nadal St. Ślisz.

Gazeta Kaliska R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podała, że Polak... ma 2800 prenumeratorów.

W Deklaracji i rezolucji redaktorów pism polskich w Ameryce zamieszczonej w Wielkopolaninie R. 6: 1904 w nr 15: 14 IV na s. 2 (zob. poz. 842) St. Ślisz figuruje jako redaktor Polaka...

Dziennik Chicagoski R. 19: 1908 w nr 238: 10 X na s. 4 (zob. poz. 451) w nekrologu St. Ślisza poinformował, że redagował on Polaka... od r. 1888,

a ustąpił ze stanowiska w lutym 1907 r. z powodu konfliktu z wydawcą pisma.

Gwiazda Polarna R. 5: 1913 w nr 36: 6 IX na s. 6 (zob. poz. 543) wspominała, że obecnym redaktorem Polaka... jest Bronisław S. Kamiński.

Dziennik Narodowy R. 17: 1915 w nr 181: 3 VIII na s. 2 (zob. poz. 454) wymienił Polaka... wśród pism polskoamerykańskich zakazanych przez komendę generalną II Korpusu Armijnego Cesarstwa Niemieckiego „ponieważ przynoszą one artykuły kłamliwe i w wysokim stopniu nieprzyjazne Niemcom?"; w nr 228: 28 IX na s. 1 w sprawozdaniu Sejmu Związku Narodowego Polskiego wymienił Penchowski jako redaktora Polaka...

Naród Polski R. 22: 1918 w nr 13: 27 III na s. 4 (zob. poz. 636) podał, że redaktorem Polaka... został Franciszek [X.] Medwecki.

Wg katalogu Ayer N. W. & Son's American Newspaper Annual... 1888 s. 332, 1889 s. 344, 1890 s. 478, 1893/94 s. 510, 1896 s. 514, 1897 s. 536, 1898 s. 539, 1899 s. 545, 1900 s. 554, 1901 s. 564, 1902 s. 566, 1903 s. 572, 1904 s. 565, 1905 s. 570, 1906 s. 575, 1907 s. 583, 1908 s. 570, 1909 s. 570, 1910 s. 578, 1911 s. 603, 1912 s. 603, 1913 s. 605, 1914 s. 617, 1915 s. 626, 1916 s. 628, 1917 s. 624, 1918 s. 637 (zob. poz. 2) redaktorami Polaka... byli: w r. 1888 M. J. Sadowski, w l. 1889-1896 Sig[ma] Słupski, w l. 1897-1907 St. Słisz, w l. 1908-1909 J. Bernolak, w l. 1910-1913 Francis S. Barc [Franciszek S. Barć], w r. 1914 – B. S. Kamiński, w l. 1915-1916 H. Klimek, w l. 1917-1918 Z[ygmunt Józef] Stefanowicz; wydawcą w l. 1888-1896 był Polak w Ameryce Publishing Co., w l. 1897-1901 i 1908-1916[!] John Pitass, w l. 1902-1907 St. Słisz, w l. 1917-1918 Polish Daily News Co.; w l. 1888-1890, 1905, 1912-1918 pismo określało się jako niezależne, w l. 1893-1902 jako demokratyczne, w l. 1903-1904 i 1906-1911 jako republikańskie; w l. 1897-1901 jego nakład wynosił 4 tys. egz., w l. 1902-1903 – 3500 egz., w r. 1904 – 7 tys. egz., w r. 1905 – 9 tys. egz., w l. 1906-1907 – 11 tys. egz., w l. 1908-1909 – 12 tys. egz., w l. 1910-1911 – 10500 egz., w r. 1912 – 12500 egz., w l. 1913-1914 – 12 tys. egz., w r. 1915 (wg oświadczenia poczty) – 9748 egz., a w l. 1916-1918 – 9800 egz.

Nelson Chesman & Co. Newspaper Rate Book 1901, s. 143, 1911-1912 s. 144, 1915-1916 s. 191-192 (zob. poz. 6) odnotowuje, że Polak... już w 1901 r. był pismem republikańskim; nakład

w r. 1901 r. wynosił ok. 5 tys. egz., w 1912 – 10500 egz., w 1915 – 7039 egz.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 91, 101-102 (zob. poz. 297) wspomina, że Polak... powstał z przekształcenia pisma Ojczyzna; M. J. Sadowski był jego redaktorem do września 1888 r. i z powodu konfliktu z wydawcą J. Pitassem został zastąpiony przez Z. Słupskiego.

Album pamiątkowe... s. 417-419 (zob. Literatura poz. a) podaje, że po J. M. Sadowskim redaktorem został Józef[!] Słupski, następnie St. Słisz, który sprawował tę funkcję od 29 XII 1889 do 9 III 1907, a bezpośrednio po nim J. Bernolak; w tym czasie współredaktorami pisma byli: Tomasz Łobazewski [Łobarzewski], P. S. Kałucki [Kołucki], L. Horbaczewski, Józef Kosakiewicz, J. Bernolak, Andrzej Kołodziej, Wrzesiński, Adam [J.] Surdel, Tadeusz Korczak, Chrzanowski, Henryk Lokański, Józef Smolczyński, Adam [F.] Bloch; administrację gazety prowadzi od wielu lat Stefan Bartoszewicz.

Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo... s. 97-99 (zob. Literatura poz. b) twierdzi, że po odejściu Z. Słupskiego redaktorem Polaka... był krótko Jakób Rożan; St. Słisz został usunięty ze stanowiska redaktora 7 III 1907 z powodów zdrowotnych: był niewidomy i częściowo sparaliżowany; przez prawie rok w czasie wojny hiszpańsko-amerykańskiej Polak... wychodził dwa razy dziennie; 8 IV 1911 r. wydano numer jubileuszowy; do stycznia 1909 r. redaktorem był J. Bernolak, następnie do maja 1912 r. Fr. Barć, potem do sierpnia 1913 r. B. S. Kamiński, przez kolejne dwa lata H. Klimek, a po nim do końca 1917 r. Z. Stefanowicz; od grudnia 1915 r. właścicielem pisma była spółka akcyjna z Aleksandrem Pitassem jako prezesem; w r. 1916 r. wydawano bogato ilustrowane numery niedzielne; w ostatnich latach redaktorami Polaka... byli: Fr. X. Medwecki, Władysław Wusza, Waclaw [Stanisław] Jesień, Emil [P.] Banasik; ostatni numer Polaka... wyszedł 2 X 1920 r. – nowi właściciele zmienili tytuł na Telegram.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 22 (zob. poz. 278) twierdzi, że Polak... „w polityce amerykańskiej służył obozowi demokratycznemu, a w polskiej trzymał z Wydziałem Narodowym.”

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 137 (zob. poz. 17) rejestruje pismo Telegram wychodzące w l. 1886-1927, dawniej jako Polak w Ameryce.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 154 (zob. poz. 26) podaje, że redaktorami Polaka... byli: od kwietnia 1887 do października 1888 r. M. J. Sadowski, w l. 1888-1889 Z. Slupski, w r. 1889 [w tekście błędnie 1899] przez kilka miesięcy J. Rozan, w l. 1890-1894 ponownie Z. Slupski, w l. 1894-1895 – P. Kalucki, w l. 1898-1907 St. Slisz, od 1907 do stycznia 1909 r. J. Bernolak, w l. 1909-1911 – F. Barc, w l. 1912-1913 B. S. Kamiński, w l. 1913-1915 H. Klimek, w l. 1917-1919 Z. Stefanowicz.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (l. 1887-1889, 1892, 1896), Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (l. 1891-1901 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu), Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1905 nr 98) i Elihu Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain (1917). Ponadto numery z lat 1901-1903 znajdują się w Lockwood Memorial Library w University of Buffalo.

Dodatki:

1. Supplement to the „Polak w Ameryce”. [Buffalo 1898] ss. nlb. 2.

Dodatek do nr 217: 24 XII 1898. Zawiera m.in. artykuł pt. „Willk socyaldemokracki”.

Literatura:

a. Album pamiątkowe[!] i przewodnik handlowy osady polskiej w mieście Buffalo z dołączeniem okolicznych miejscowości ze stanu New York. Wydane staraniem i nakładem Polskiej Spółki Wydawniczej w Buffalo, N.Y. Buffalo 1906 ss. 686.

Na s. 417-419 rozdział o Polaku w Ameryce.

b. Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo... (zob. poz. 317).

708. Polanin. Pismo poświęcone polityce oraz interesom, nauce i rozrywce naszych rodaków. Pismo tygodniowe. Własność Edw[ard] I. Słupecki. Milwaukee, Wis. R. 1: 1892.

Wychodzi od października prawdopodobnie do końca grudnia. Pismo nie odnalezione. Opis główny na podstawie informacji i odbitki pierwszej strony nr 6 Polanina z 12 XI 1892 zamieszczonych w: Łuczycki Z.: Album opisowo-obrazowy... s. 20, 46 (zob. poz. 296).

Nowe Życie R. 3: 1892 nr 43: 22 X s. 2 (zob. poz. 644) poinformowało o rozpoczęciu wydawania Polanina, który miał wychodzić 2 x tygodniowo. Dziennik Chicagoski R. 3: 1892 nr 247: 20 X

s. 2 (zob. poz. 451) w korespondencji z Milwaukee podawał, że pismo wspiera jedno z polskich stronnictw w obrębie partii demokratycznej, natomiast w dzienniku Telegraf R. 1: 1892 nr 123: 27 X s. 2 (zob. poz. 805) wydrukowano krytyczną wypowiedź na temat artykułu pt.: „Głupota czy bezczelność” umieszczonego w nr 3: 22 X Polanina.

Dziennik Chicagoski R. 3: 1892 nr 284: 6 XII s. 2 wspomina, że redaktorem i wydawcą pisma został [Jan] Karchut.

Wiarius R. 7: 1892 nr 50: 15 XII s. 4 (zob. poz. 835) informuje, że wychodzący od dziewięciu tygodni Polanin, wydawany przez republikańską spółkę wydawniczą Słupecki & Co., po jej bankructwie został przejęty przez J. Karchuta, który podpisał jako wydawca najnowszy numer z datą 3 XII; dotychczasowy redaktor pisma [Adam J.] Surdel „pozostaje dotąd na bruku”.

Dzwon Najśłodszego Serca Jezusa i Maryi 1893 nr 1: 2 I s. 13-14 (zob. poz. 465) podał, że J. Karchut planuje od r. 1893 zmienić tytuł Polanina na Praca (zob. poz. 724). Informację o zaprzestaniu wydawania Polanina podały m.in.: Kuryer Polski R. 6: 1893 nr 2: 3 I s. 2 oraz Dziennik Chicagoski R. 4: 1893 nr 4: 5 I s. 4.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 3 s. 408 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) błędnie podaje nazwisko redaktora – A. Sindel.

Literatura:

a. Surdel Adam: Korespondencya. Milwaukee, dnia 27 Grudnia 1892. *Dzwon Najśłodszego Serca Jezusa i Maryi* 1893 nr 2: 9 I s. 29-30.

List z przeprosinami za wypowiedzi o ks. Zdzisławie Łuczyckim zamieszczane na łamach Polanina przez A. Surdeła, byłego redaktora tego pisma.

709. Polonia. Tygodnik. Wyd. Alfons Małowiejski. Manitowoc, Wis. 1895.

Wychodzi od 16 II do 30 V. Pismo nie odnalezione.

W Kuryerze Polskim R. 8: 1895 nr 42: 19 II s. 2 (zob. poz. 610) zamieszczono recenzję nr 1, w której zwrócono uwagę na liczne błędy oraz fakt, że w Stanach Zjednoczonych Ameryki wychodzą jeszcze dwa inne pisma o tym tytule; w nr 128: 30 V na s. 1 poinformowano, że A. Małowiejski 21 V zbiegł z Manitowoc z powodu długów i wydawana przez niego „Polonia Wisconsinńska”

upadła – może to wskazywać, że pismo zmieniło tytuł albo użyto obiegowego tytułu pisma.

Wychodzące w Baltimore pismo *Polonia* R. 5: 1895 nr 23: 6 VI s. 5 (zob. poz. 712) poinformowało, że A. Małowiejski był wcześniej jego agentem, ale ukradł pieniądze z prenumerat i listę adresów, po czym założył własną gazetę pod tym samym tytułem, którą jednak zawiesił i zbiegł z obawy przed dawnymi pracodawcami. W *Katoliku* R. 10: 1895 nr 25: 20 VI s. 5 (tytuł pierwotny: *Wiarus* zob. poz. 835) podano, że A. Małowiejski zbankrutował po wydaniu kilkunastu numerów *Polonii* Wiconsinńskiej.

W kalendarium wydarzeń z r. 1895 wydrukowanym w *Kuryerze Polskim* R. 9: 1896 w dodatku noworocznym dat. 1 I odnotowano daty rozpoczęcia i zakończenia wydawania pisma.

710. *Polonia*. Tygodnik. Wyd. S. Gaffke i [Stanisław L.] Kapcia. Detroit, Mich. 1899[?]-1921[?].

Wychodzi prawdopodobnie od 1 VII 1899. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania *Polonii* poinformowały m.in. *Kuryer Polski* R. 12: 1899 nr 159: 6 VII s. 4 (zob. poz. 610) oraz *Dziennik Chicagoski* R. 10: 1899 nr 161: 11 VII s. 2 (zob. poz. 451), w którym podano, że nr 1 wyszedł „w zeszłą sobotę”. W *Kuryerze Polskim* R. 12: 1899 nr 245: 16 X s. 2 wspomniano o zwiększeniu formatu *Polonii*.

W sprawozdaniu z VI. Sejmku Polskiego Rzymsko Katolickiego Stowarzyszenia w Detroit, Mich. zamieszczonym w *Kuryerze Polskim* R. 13: 1900 w nr 166: 14 VII na s. 3 zawiadomiono, że *Polonia* wydawana przez St. Kapcię została wybrana na organ tej organizacji. W *Wiarusie* R. 15: 1900 nr 29: 19 VII s. 4 (zob. poz. 835) poinformowano, że od 1 VIII *Polonia* zacznie wychodzić w powiększonym formacie jako organ Stowarzyszenia Polaków w Detroit, a jej redaktorem i wydawcą jest St. L. Kapcia.

Gazeta Kaliska R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podała, że *Polonia* ma 1500 prenumeratorów.

O tym, że *Polonia* jest wciąż organem Stowarzyszenia [Polskiego Rzymsko-Katolickiego] pod opieką św. Trójcy poinformował *Kuryer Polski* R. 16: 1904 nr 136: 9 VI s. 6, a *Ameryka-Echo* R. 18: 1905 nr 29: 22 VII s. 4-5 (tytuł pierwotny: *Ameryka* zob. poz. 431) wspomniała, że Stowa-

rzyszenie Polaków w stanie Michigan ponownie wybrało tygodnik *Polonia* St. Kapci na swój organ.

Straż R. 11: 1906 nr 14/15: 14 IV s. 6 (zob. poz. 785) podała, że [Edward] Leszczyński i [Edmund] Wolczyński odkupili od Kapcia wydawnictwo *Polonii*. *Ameryka-Echo* R. 19: 1906 nr 35: 1 IX s. 4 wspomniała o rezygnacji H. Antonowicza ze stanowiska redaktora pisma.

Dziennik Chicagoski R. 18: 1907 nr 174: 25 VII s. 2 poinformował, że *Polonia* przestała być organem Polsko-Katolickiego Związku w Ameryce, a w R. 19: 1908 nr 28: 3 II na s. 6 zawiadomił, że wydawana przez Wolczyńskiego *Polonia* po raz kolejny została organem Stowarzyszenia Polsko-Rzymsko-Katolickiego pod opieką św. Trójcy.

W *Dzienniku Chicagoskim* R. 23: 1912 nr 54: 4 III s. 5 w artykule pt.: *Instytucje polskie w Detroit, Mich.* podano, że *Polonię* założono w r. 1898 jako organ Stowarzyszenia Polsko-Rzymsko-Katolickiego pod op. św. Trójcy, natomiast w nr 67: 19 III na s. 5 wspomniano, że Drukarnia „*Polonii*” ma objąć dział techniczny planowanego tygodnika *Spółem* (pismo o tym tytule ostatecznie się nie ukazało).

Zgoda R. 32: 1913 nr 39: 25 IX (wyd. dla mężczyzn) s. 1 (zob. poz. 854) zawiadomiła, że reprezentantem *Polonii* na sejmie Związku Narodowego Polskiego w Detroit był J. Morawski. W krakowskim dzienniku *Nowa Reforma* R. 32: 1913 nr 578: 16 XII s. 1-2 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1660) zamieszczono streszczenie artykułu o historii Polaków w Detroit wydrukowanego w numerze okazowym *Rekordu Codziennego* (zob. poz. 760), w którym podano, że w r. 1913 *Rekord...* połączył się z *Polonią* założoną w r. 1898.

Co najmniej od r. 1916 pismo wychodzi pt.: *Polonia-Rekord*. W *Dzienniku Chicagoskim* R. 28: 1917 nr 207: 4 IX na s. 3 odnotowano, że przedstawicielem *Polonii-Rekordu* na Zjeździe Dziennikarzy Polskich w Chicago był jej redaktor i wydawca, [E.] Wolczyński.

N. W. Ayer & Son's *American Newspaper Annual...* 1908 s. 392, 1909 s. 391, 1910 s. 397, 1911 s. 416, 1912, s. 414, 1913 s. 418, 1914 s. 424, 1915 s. 428, 1916 s. 428, 1917 s. 425, 1918 s. 435, 1919 s. 431, 1920 s. 433, 1921 s. 437, 1922 s. 448 (zob. poz. 2) rejestruje *Polonię* jako tygodnik o formacie 21 cali, założony w 1898 r., wydawany w soboty przez *Polonia Publishing Co.*, którego redaktorem

w l. 1908-1912 był Ed. Leszczyński[!] i który od r. 1911 określane był jako pismo niezależne. Katalog ten w l. 1916-1921 odnotowuje pismo pt.: Polonia-Rekord, wychodzące w l. 1917-1918 w nakładzie 10 tys. egz.; od 1920 r. była to tygodniowa edycja Rekordu Codziennego, a od 1922 r. pismo wychodziło pt. Rekord Niedzielnny.

Wg: Krótka Historia Rozwoju Gazet Polskich w Detroit. W: Przewodnik adresowy firm polskich w Detroit... s. 64 (zob. poz. 305) I IV 1906 tygodnik Polonia przeszedł na własność E. Wolczyńskiego i E. Leszczyńskiego.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 102, 103, 120 (zob. poz. 17) odnotowuje następujące tytuły: Polonia. Detroit 1899-1911, Polonia-Rekord. Detroit 1915-1922 oraz Rekord Niedzielnny. Detroit 1920-1932. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 120 (zob. poz. 26) rejestruje tytuły: Polonia. Detroit 1898-1911 i Rekord Niedzielnny. Detroit 1912?-1934 (w l. 1912-1921 pt.: Polonia Rekord); podaje również, że w l. 1898-1901 redaktorem Polonii był St. Kappia.

Kontynuacją pisma był Rekord Niedzielnny, niedzielne wydanie dziennika Rekord Codzienny.

711. Polonia. Tygodnik. Red. K[arol Henryk] Wachtel, własność spółki akcyjnej. Chicago, Ill. 1906-1948[?].

Wychodzi od 1 II 1906 prawdopodobnie do 1948.

Numerów z lat 1906-1917 nie odnaleziono. Opis główny sporządzono na podstawie omówienia nr 1 tygodnika Polonia w Dzienniku Chicagowskim R. 17: 1906 nr 29: 8 II s. 4 (zob. poz. 451), w którym poinformowano, że pismo jest własnością spółki akcyjnej w składzie: prezes Jul[ian] F. Śmietanka, sekretarz L. F. Paczyński, zarządca ks. F[ranciszek] M. Wojtalewicz.

Dziennik Chicagowski R. 20: 1909 w nr 119: 22 V na s. 5 podał, że z okazji poświęcenia kościoła św. Michała Archaniola w South Chicago numer Polonii wyszedł w odświeżonej szacie graficznej, z ilustracjami i artykułami okolicznościowymi.

Wiarus R. 28: 1913 w nr 26: 26 VI na s. 5 (zob. poz. 835) odnotował Polonię wśród pism opowiadających się za Polską Radą Narodową.

Naród Polski R. 29: 1915 w nr 44: 3 XI na s. 8 (zob. poz. 636) poinformował, że ze stanowiska

redaktora Polonii... ustąpił A[dam] F. Bloch, a jego miejsce zajął Fr[anciszek X] Medwecki, który już wcześniej pełnił tę funkcję.

Rolnik R. 25: 1916 w nr 25: 16 VI na s. 6 (zob. poz. 766) twierdził, że wydawana przez księdza Wojtalewicza Polonia przestała wychodzić. Informację tę potwierdziło brooklyńskie pismo Czas R. 12: 1916 w nr 31: 4 VIII na s. 4 (zob. poz. 446), podając orientację prorosyjską jako powód upadku Polonii. Natomiast Naród Polski R. 20: 1916 w nr 33: 16 VIII na s. 4 informował o wznowieniu Polonii „pod nowym nagłówkiem, nowymi czcionkami [...] angażując na redaktora starego grzesznika [...]”.

Pierwszy odnaleziony no. 1: 3 I z R. 13: 1918, co najmniej od tego numeru podtyt.: Jedyny polski tygodnik w okręgu Calumet. Pismo niezależne, poświęcone sprawom społeczeństwa polskiego. Wychodzi w każdy czwartek, red. A. F. Bloch, zarządca A. B. Urbanek, wyd. Bracia Urbanek, motto: Wiara i Ojczyzna, podtyt. w jęz. angielskim: The only Polish Weekly [in] the Calumet District, w stopce red. zalecenie, by korespondencję kierować do The Polonia Publishing Co. Bracia Urbanek Sukcesorzy; w no. 27 na s. 2 reklama Drukarni Polonii; w no. 34 na s. 2 w notatkach redakcyjnych podano, że Fr. Medwecki był wcześniej redaktorem Polonii.

Wg katalogu Ayer N. W. & Son's American Newspaper Annual... 1908 s. 158, 1909 s. 160, 1910 s. 164, 1911 s. 183, 1912 s. 177, 1913 s. 181, 1914 s. 185, 1915 s. 191, 1916 s. 191, 1917 s. 190, 1918 s. 199 (zob. poz. 2) Polonia ukazywała się od 1906 r. jako pismo bezpartyjne, była wydawana przez Polonia Publishing Co., w 1917 r. redaktorem był Roy O. Randall, a od 1918 – A. F. Bloch; miała format 21 $\frac{3}{4}$ – 24 cale; nakład w l. 1909-1910 wynosił 1200 egz., w l. 1911-1915 – 1 tys., od 1916 – 10 tys.

Wachtel K.: Polonja w Ameryce... s. 144 (zob. poz. 329) twierdzi, że był pierwszym redaktorem chicagowskiej Polonii, a założył ją ks. Fr. Wojtalewicz.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 120 (zob. poz. 26) twierdzi, że Polonia przestała wychodzić w r. 1948.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 99 (zob. poz. 19) podaje błędnie, że Polonia ukazywała się od kwietnia 1906 r. Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 31 (zob. poz. 278) twierdzi błędnie, że Polonia wychodziła od 1904 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Center for Research Libraries w Chicago (1918 nr 1-52) oraz wyżej wspomnianych wzmianek prasowych.

712. Polonia. Tygodnik polityczny, naukowy i społeczny w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki. Wychodzi w czwartek każdego tygodnia. [Red.] dr Julian Czupka, [wyd.] G. W[ładysław] Welzant. Baltimore, Md. – New York, N. Y. R. 1: 1891 – R. 6: 1896[?], 1902, R. 10[!]; 1903 – R. 12: 1905. [Druk. Gazety Tygodniowej Polskiej „Polonia”]. 2°.

Motta: Za naszą i waszą wolność; Regina Poloniae ora pro nobis; Jesus Maria; Boże zbaw Polskę; Wolność, równość, niepodległość; Polacy nawygnaniu! Takie było przeznaczenie losu.

Wychodzi od 31 XII 1891 do maja 1896 i od 24 XII 1902 do końca 1905.

Opis główny sporządzono na podstawie przedruku nr 1 z R. 1: 1891 w piśmie Jedność-Polonia R. 19/35: 1926 no. 52 cz. 2 (tytuł pierwotny: Jedność zob. poz. 560), w numerze tym m. wyd. Baltimore, Md., w adresie redakcji nazwisko dr Julian Czupka, a w adresie do korespondencji – G. W. Welzant, rubryka humorystyczna pt. Kącik ś.p. „Osy” nawiązujący do pisma Osa (zob. poz. 694).

W R. 2: 1892 co najmniej od nr 24: 16 VI nad tytułem adres biura w Nowym Jorku, w stopce red. na s. 4 podtyt.: Tygodnik polityczny, społeczny i naukowy z działem humorystycznym, na s. 8 obszerny dział nowojorski i informacja: manager biura w Nowym Jorku Stanisław Myśliwiec; co najmniej od nr 30 manager w Nowym Jorku Tadeusz Knapczyński, w numerze tym na s. 5 pojawia się wzmianka, że zarządcą Polonii jest K[azimierz] Lisiecki; w nr 39 na s. 5 podano, że zarządcą drukarni Polonii jest Edward L[udwik] Kołakowski; od nr 51 manager w Nowym Jorku Adam [Franciszek] Bautro.

W R. 3: 1893 w nr 4 na s. 8 zamieszczono informację, że Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Nowym Jorku wybrało Polonię na swój organ urzędowy; co najmniej od nr 11 manager w Nowym Jorku E. L. Kołakowski; od nr 14 manager biura Polonii w Filadelfii – Zdzisław Łopatynier, a s. 2 każdego numeru poświęcono sprawom Filadelfii; co najmniej od nr 20 manager biura w Filadelfii Piotr Lech, manager w Nowym Jorku

T. Knapczyński; od nr 27 dział poświęcony Buffalo, jego manager A[polinary] Karwowski; od nr 29 manager w Nowym Jorku Ludwik Niemojewski; w nr 37 na s. 7 zamieszczono notatkę, że Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w New Jersey wybrało Polonię na swój organ urzędowy; w nr 45 poinformowano, że były zarządcą Polonii K. Lisiecki jest chory; w nr 48 na s. 8 ogłoszono, że Polonia będzie organem urzędowym towarzystwa Kawalerja Kościuszki w Jersey City.

W R. 4: 1894 co najmniej od nr 3: 18 I brak mott, podtyt.: Tygodnik polityczny, naukowy i społeczny, zarządcą J[ózef] Bernolak, manager w Nowym Jorku Władysław Dackiewicz; od nr 14: 5 IV red. dr J. Czupka i J. Bernolak; od nr 27 manager w Nowym Jorku Sergiusz Borowski; w nr 31: 2 VIII na s. 4 informacja, że 22 VII Polonia została urzędowym organem Zjednoczenia Polsko Rzymsko Katolickiego w Bay City, Mich.; od nr 34 manager w Nowym Jorku Wł. Dackiewicz; od nr 40: 4 X red. J. Bernolak; od nr 50 manager w Nowym Jorku A. Menczarski.

W R. 5: 1895 w nr 1 na s. 1 informacja, że J. Czupka był redaktorem do 1 I 1894 r.; co najmniej od nr 11: 14 III w stopce red. tyt.: „Polonia” i „Gazeta Pensylwańska”. Tygodnik polityczny i społeczny, poświęcony interesom Polaków we wschodnich stanach Unii, zarządcą Gazety Pensylwańskiej – S[tanisław] Tyburski; w nr 27 poinformowano, że na czas nieobecności J. Bernolaka zastąpi go August [Vitelius] Zieliński; co najmniej od nr 48: 2 XII tyt.: „Polonia”. Tygodnik polityczny i społeczny, red. naczelny J. Bernolak, brak działu nowojorskiego, brak informacji o biurze w Filadelfii oraz o Polonii jako organie Zjednoczenia... w Bay City.

W R. 6: 1896 co najmniej od nr 5: 6 II wyd. F. Mładejowski [Mładejowski] i Z[ygmunt] Piasecki.

Numerów z r. 1902 nie odnaleziono.

W R. 10: 1903 co najmniej od nr 29: 16 VII brak podtyt., w winiecie informacja o założeniu gazety w 1890 r., a w stopce red. – w 1891 r., wyd. Spółka Wydawnicza „Polonii” (The Polonia Publishing Co.), red. A. F. Bautro.

W R. 11: 1904 co najmniej od nr 8: 25 II podtyt.: Pismo poświęcone sprawom polskiego ludu w Ameryce, motto: Boże zbaw Polskę.

W R. 12: 1905 co najmniej od nr 7: 16 II podtyt.: Pismo poświęcone... The Largest Polish

Weekly in Eastern States, m. wyd. Baltimore, Md. i New York, N.Y., w stopce red. na s. 4 tyt.: The Polish Weekly Polonia. Official Paper of Church Societies. Established 1890. Incorpor[ated] 1903, wyd. The Polish Newspaper Union, brak informacji o redaktorze; od nr 11: 16 III manager A. F. Bautro; od no. 12 w winiecie zapis numeru w jęz. angielskim (no.), a rocznika, daty, dnia tygodnia w jęz. polskim i angielskim; co najmniej od no. 25: 24 VI red. i wyd. A. F. Bautro, w numerze tym poinformowano, że A. F. Bautro jest jedynym właścicielem wydawnictwa „Polonii”; ostatni odnaleziony no. 27 dat. 8 VII.

Ameryka T. 6: 1892 w nr 4: 13 I na s. 1 (zob. poz. 431) zawiadomiła o ukazaniu się nr 1 Polonii 31 XII 1891 r. i oznaczeniu go jako R. 1, a nr 2 z 6 I 1892 jako R. 2 oraz podała, że wydawcą był Welzant, a redaktorem – Czupka. W Nowym Życiu R. 3: 1892 w nr 18: 30 IV na s. 5 (zob. poz. 644) poinformowano, że 1 V ukaże się dla Nowego Jorku specjalne wydanie Polonii, liczące 5 tys. egz. nakładu.

W reklamie Polonii zamieszczonej w Dzienniku Chicagoskim R. 5: 1894 w nr 296: 24 XII na s. 5 (zob. poz. 451) podano nakład pisma 7620 egz.

Filadelfijskie pismo Jedność R. 1: 1895 w nr 11: 10 V na s. 2 (zob. poz. 559) poinformowało o przybyciu A. Zielińskiego do Baltimore i podjęciu przez niego współpracy przy Gazecie Pensylwańskiej. W Gazecie Pittsburgskiej R. 10: 1895 w nr 19: 25 V na s. 4 (zob. poz. 500) wspomniano o artykule J. Bernolaka w ostatnim numerze Gazety Pensylwańskiej. Stanisław Ślisz we wspomnieniach zamieszczonych w Polaku w Ameryce R. 10: 1896/97 w nr 157: 8 X 1896 (zob. poz. 299) twierdził, że Gazeta Pensylwańska wychodziła w Scranton i została później przekształcona w Tygodnik Pensylwański (zob. poz. 817). Prawdopodobnie było to lokalne wydanie Polonii, które krótko ukazywało się pod własnym tytułem.

Wg Dziennika Chicagoskiego R. 6: 1895 nr 232: 5 X s. 2 Polonia zmieniła częstotliwość na dziennik; informację tę potwierdza Niedziela R. 5: 1895 w nr 42: 17 X s. 670 (zob. poz. 640). Wiarus R. 10: 1895 w nr 48: 5 XII na s. 4 (zob. poz. 835) zawiadamiał, że Polonia ponownie jest tygodnikiem.

Ameryka T. 10: 1896 w nr 1: 4 I na s. 4 podała, że Polonia „wychodzi nadal jako własność pp. Barnolaka[!] i Piaseckiego”; w nr 4: 25 I

poinformowała o licytacji majątku wydawcy Polonii Wł. Welzanta i zakupieniu drukarni Polonii przez [J.] Bernolaka i [Z.] Piaseckiego. Z kolei Wiarus R. 6: 1896 w nr 4: 23 I na s. 5 twierdził, że drukarnię pozostawiono pod tymczasową opieką [F.] Mładejewskego[!] i bezpośrednim zarządem J. Bernolaka. Dziennik Polski R. 2: 1896 w nr 135: 9 VI na s. 2 (zob. poz. 459) powiadomił o upadku Polonii. Wg Dziennika Chicagoskiego R. 8: 1897 nr 2: 4 I s. 2 Polonia przestała się ukazywać w maju 1896 r.

Wiarus R. 12 1897 nr 33: 26 VIII s. 4 zawiadomił, że „na gruzach Polonii” powstała gazeta Przyjaciół Domu (zob. poz. 747).

Kuryer Polski R. 15: 1902 w nr 306: 27 XII na s. 4 (zob. poz. 610) zawiadomił o otrzymaniu pierwszego numeru ukazującej się na nowo Polonii, wydawanej przez braci Welzantów.

W Deklaracji i rezolucji redaktorów pism polskim w Ameryce zamieszczonej w Wielkopolskim R. 6: 1904 w nr 15: 14 IV na s. 2 (zob. poz. 842) A. F. Bautro figuruje jako redaktor Polonii.

Ameryka-Echo R. 18: 1905 w nr 24: 17 VI s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka) zawiadomiła, że A. F. Bautro zerwał spółkę z ks. [Tomaszem] Morysem i jest obecnie jedynym właścicielem Polonii; w nr 32: 12 VIII na s. 5 podała, że Bautro redaguje jednocześnie trzy pisma: Polonię, Przyjaciół Domu i Wschód (zob. poz. 849), w których zamieszcza wiele przedruków i które mają różne profile polityczne; w nr 35: 2 IX na s. 5 poinformowała, że „tygodniówka” Polonia przeniosła się wraz z ks. Morysem z Baltimore do Nowego Jorku.

Dziennik Chicagoski R. 16: 1905 w nr 213: 13 IX na s. 8 podał, że wydawnictwo Polonii kilka miesięcy temu zaczęło wychodzić pod wspólną redakcją ze Wschodem, a obecnie połączyło się z nimi także wydawnictwo Tygodnika Nowojorskiego (zob. poz. 815) i Przyjaciół Domu.

Ameryka-Echo R. 18: 1905 w nr 52: 30 XII na s. 4 zawiadomiła, że od Nowego Roku 1906 Polonia znacznie wychodzi jako dziennik pt.: Kuryer Codzienny (zob. poz. 600).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1893/94 s. 312, 1895 s. 315, 1904 s. 348, 1905 s. 351, 1906 s. 357, 1907 s. 361 (zob. poz. 2) podaje, że Polonia ukazywała się w formie 22-24 cale, w l. 1904-1905 była pismem demokratycznym, w l. 1906-1907 – niezależnym, w l. 1904-1907 podaje datę jej założenia 1890 r.

Rowell G. P.: *American Newspaper Directory...* 1893 s. 323; 1894 s. 303; 1895 s. 343, 345; 1905 s. 408; 1906 s. 425 (zob. poz. 1) podaje format 22-24 cale; w r. 1894 nakład wynosił 7620 egz., w 1895 – ponad 4 tys., w 1902 – poniżej 1 tys., w 1903 – średnio 4166 egz., w l. 1904-1905 – ponad 2250 egz.; w l. 1905-1906 błędnie zapisuje nazwisko red. – A. F. Bantro.

Bautro A. F.: *Wspomnienia z lat 1891-1926...* s. 4 (zob. poz. 320) opisuje, że inicjatorem powstania *Polonii*... był Wł. Welzant, który specjalnie ściągnął J. Czupkę z Nowego Jorku, by ten objął funkcję redaktora. Wydawanie pisma zostało zawieszono z powodu wyjazdu Wł. Welzanta do Afryki i wznowione po jego powrocie do Baltimore; pierwszy numer po przerwie ukazał się 24 XII 1902 r. pod redakcją A. F. Bautro. Po kilku miesiącach Welzant sprzedął pismo ks. Morysowi; po wyjeździe Morysa z Baltimore jedynym właścicielem został Bautro. W 1905 r. Bautro został usunięty z zarządu pisma i z wydawnictwa, a trzy miesiące po jego odejściu *Polonia*... przestała wychodzić.

Wg: *Osada St.: Prasa i publicystyka polska...* s. 26 (zob. poz. 278) tygodnik *Polonia* wychodził w l. 1891-1898. Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 37, 102 (zob. poz. 17) odnotowuje dwa pisma *Polonia* w Baltimore: dziennik (pt.: *Dziennik „Polonia”*) ukazujący się w l. 1891-1898, którego egzemplarz znajduje się w Bibl. Rapperswilskiej, oraz tygodnik z l. 1903-1905. Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 120 (zob. poz. 26) twierdzi, że w l. 1891-1894 *Polonia* była tygodnikiem, a w l. 1895-1898 – dziennikiem. Flisiński W. S.: *Rocznica prasy polskiej w Ameryce...* s. 148 (zob. poz. 362) rejestruje pismo pt. *Dziennik Polonii*, wychodzące w Baltimore w r. 1895.

Hollowak T. L.: *Baltimore's Polish Language Newspapers...* s. IV-V (zob. poz. 399) podaje, że w 1902 r. *Polonię* wznowili bracia Władysław i Karol Welzantowie, natomiast już 29 V 1903 r. sprzedali ją ks. T. Morysowi, z kolei Morys został zmuszony do opuszczenia archidiecezji 13 X 1904 r. z powodu konfliktu z miejscowym arcybiskupem; twierdzi również, że w grudniu 1908 r. *Polonia* została ponownie wznowiona przez trzech przedsiębiorców: Jana Augustyniaka, Piotra Toczковского i Władysława Urbańskiego, ukazał się jednak tylko jeden numer – prawdopodobnie chodzi o pierwszy numer *Jedności*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (niekompletne l. 1892-1895; 1896 nr 5, 8; 1903 nr 29-31, 35-38, 41, 44; 1904 nr 8; 1905 nr 7-15, 21, 25-27 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu) oraz przedruku w numerze jubileuszowym *Jedność-Polonia R. 19/35: 1926 no. 52 cz. 2* udostępnionym na mikrofilmie na stronie Robert L. Bogomolny Library (Special Collection) University of Baltimore (1891 nr 1).

Dodatki:

1. Supplement to „Polonia” N. ... [Baltimore] 1892-1893.

Zawiera m.in. Dzieje Polski treściwie opowiedziane przez Maryana z nad Dniepru [pseudonim Emilii Cyfrowicz], Katalog książek i nut księgarń Władysława Welzanta. Odnaleziono dodatek dołączony w r. 1892 do nr 26-28, 30, 31, 34, 36-37, 39, 49-51, w r. 1893 do nr 1, 3, 5. W nr 50 z 1892 r. na s. 1 informacja, że dodatek ten dołączano regularnie od połowy 1892 r.

2. *Zywoť Tadeusza Kościuszki*. [Baltimore 1893].

Dodatek nie odnaleziony. Informację o jego publikacji zamieściło pismo *Nowe Życie R. 4: 1893 w nr 7: 18 II s. 2*.

3. [Dodatek powieściowy. Baltimore] 1893-1894.

Zawierał powieści drukowane w odcinkach: [Beecher-Stowe Harriet:] *Chata wuja Tomasza*, Grajnrnt Józef: *Jaśko Cholewa*, Sienkiewicz Henryk: *Potop*.

713. *Polonia* Brooklyńska. Brooklyn, N. Y. 1902, nr 1-[*].

Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania *Polonii*... poinformowały m.in. *Ameryka T. 16: 1902 nr 44: 1 XI s. 4* (zob. poz. 431), która podała, że jest to gazeta humorystyczna, oraz wychodzący w Paryżu *Goniec Polski R. 3: 1902 nr 19/20: 20 XI s. 106* (zob. poz. 111), który określił ją jako pismo „o kierunku narodowym i katolickim”.

714. *Polonia* w Ameryce. Wychodzi w każdy czwartek. Red. J[an] Malkowski, zarządca M[ichał] P. Kniola, wyd. Polska Spółka Wydawnicza. Cleveland, Oh. R. 1: 1892/93 – R. 6: 1897/98, R. 7: 1898 – [R. 32]: 1923. [Druk. „Polonii w Ameryce”]. 2°.

Motto: Wolność. Równość. Niepodległość.

Wychodzi prawdopodobnie od końca stycznia 1892 do 29 VI 1923. Opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego no 22: 16 VI 1892, w winiecie podano informacje w jęz. polskim: *Tygodnik narodowo-polit[yczny]* i w jęz. angielskim:

Is the only Polish Political Paper in Cleveland, Oh., w stopce red. na s. 2 podtyt.: Jedyny polski tygodnik wydawany w mieście Cleveland, Ohio przez Polską Spółkę Wydaw., na s. 4 reklama drukarni.

W R. 1: 1892/93 w no 33 poinformowano o rezygnacji J. Małkowskiego ze stanowiska redaktora; od no 34: 8 IX 1892 red. L[ucjan] S. Dewoyno. W R. 3: 1894/95 od no 3: 1 II zarządca J. Szczygłowski; co najmniej od no 19: 24 V zarządca T. Rutkowski. W R. 4: 1895/96 co najmniej od no 3: 31 I brak informacji o zarządcy. Numerów z R. 6: 1897/98 nie odnaleziono.

W R. 7: 1898 co najmniej od no 2: 14 I podtyt.: Urzędowy organ Związku Polaków w Stanie Ohio. Wychodzi w każdy piątek, wyd. Theo[dore] Dłużynski, brak informacji o redaktorze, w stopce red. na s. 2 podtyt.: Pismo poświęcone szczególnie sprawom polskim, a w ogólności politycznym, społecznym i literackim; od no 10 podtyt. także w jęz. angielskim: Official Organ of the Polish Alliance of Ohio; od no 32 informacja w winiecie: Pismo tygodniowe. Wychodzi w każdy czwartek; od no 40 brak motta, zmiana winiety i zwiększenie objętości pisma, mniejszy format w obrębie 2°; no 51 poświęcono Adamowi Mickiewiczowi.

Co najmniej od R. 14: 1905 od no 1: 5 I brak podtytułów w stopce red.

Ameryka w Toledo i Kurjer Clevelandski T. 6: 1892 nr 9: 30 I s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) podaje, że pierwszy numer Polonii... wyszedł w poniedziałek, choć pismo stale będzie się ukazywać we czwartki, artykuł wstępny podpisany przez redaktora J. Małkowskiego w rzeczywistości został napisany przez dr [Juliana] Czupkę, a pismo miało być organem ks. [Antoniego Franciszka] Kołaczewskiego.

Ameryka T. 11: 1897 nr 22: 29 V s. 4 i Kurjer Nowojorski R. 8: 1897 nr 21: 5 VI s. 3 (tytuł pierwotny: Kurjer Nowojorski i Brooklyński zob. poz. 593) podają, że pismo przeszło na własność Teodora Dłużynskiego, pan Dewoyno ustąpił z redakcji, a stanowisko redaktora objął W[ładysław] Kozłowski z Warszawy.

Telegraf R. 4: 1899 nr 45: 8 XI s. 1 (zob. poz. 805) podaje, że [Edward] B[olesław] Śmiałek zastąpił [Edmunda] Wolczyńskiego na stanowisku redaktora Polonii..., natomiast Wiarus R. 16: 1901 nr 37: 12 IX s. 1 (zob. poz. 835) zawiadomił, że E. B. Śmiałek przestał pracować dla wydawnictwa tego pisma.

W Gazecie Kaliskiej R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podano, że Polonia... miała 2500 prenumeratorów.

Dziennik Związkowy Zgoda R. 1: 1908 nr 222: 3 X s. 3 (zob. poz. 462) wspomniął o wydaniu jubileuszowego numeru Polonii... z okazji 25-lecia założenia Towarzystwa Rycerzy Św. Kazimierza w Cleveland.

Wiarus R. 29: 1914 nr 53: 31 XII s. 5 wspomniął, że redaktorem Polonii... jest W. Hupke. Dziennik Chicagoski R. 28: 1917 nr 207: 4 IX s. 3 (zob. poz. 451) odnotował, że na Zjeździe Polskich Dziennikarzy w Chicago pismo Polonia... reprezentował redaktor [Bolesław Marian] Zieliński.

Kontynuacją pisma był wychodzący od 30 VI 1923 Monitor Clevelandzki. Co najmniej od r. 1930 pismo to ukazywało się pt.: Monitor.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1896 s. 604, 1897 s. 629, 1898 s. 634, 1899 s. 640, 1900 s. 650, 1901 s. 661, 1902 s. 665, 1903 s. 671, 1904 s. 666, 1905 s. 671, 1906 s. 678, 1907 s. 687, 1908 s. 675, 1909 s. 676, 1910 s. 684, 1911 s. 714, 1912 s. 714, 1913 s. 717, 1914 s. 734, 1915 s. 743, 1916 s. 746, 1917 s. 744, 1918 s. 763 (zob. poz. 2) rejestruje Polonię w Ameryce jako pismo republikańskie wychodzące od 1891 r. i podaje, że jego redaktorem w l. 1896-1899 był L. S. Dewoyno, wydawcą od 1900 r. – Theo. Dłużynski, a nakład pisma wynosił w r. 1897 – 4950 egz., w r. 1898 – 3 tys. egz., w l. 1899-1902 – 2800 egz., w l. 1903-1908 – 4350 egz., w r. 1909 – 3500 egz., w r. 1910 – 3250 egz., w r. 1911 – 4500 egz., w l. 1912-1913 – 4 tys. egz., w l. 1914-1915 – 7 tys. egz.

The Encyclopedia of Cleveland History. Compiled and ed. by David D[irck] Van Tassel and John J. Grabowski. Bloomington-Indianapolis 1987 s. 687 w haśle Monitor Clevelandski wymienia wśród założycieli spółki wydającej Polonię... Stanley'a Lewandowskiego, M. Kniotę i Matta Dłużynskiego, podaje, że T. Dłużynski wykupił wydawnictwo w r. 1897 i powołał na stanowisko redaktora L. S. Devoyne oraz twierdzi, że w r. 1918 po połączeniu z Jutrzenką (zob. poz. 561) pismo zmieniło częstotliwość na dziennik.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 80, 103 (zob. poz. 17) rejestruje pisma: Polonia w Ameryce. Cleveland 1892-1925, którego wydawcami byli T. Dłużynski

i A. Wielowieyski, oraz Monitor. Cleveland 1892-1934 będący kontynuacją Polonii...

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (l. 1898-1899), w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (niekompletne l. 1892-1900) oraz w Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (r. 1905).

Literatura:

a. „Polonia w Ameryce” dawniej a dziś. *Polonia w Ameryce* R. 7: 1898 nr 31 s. 4.

715. Polska Gazeta. Tygodnik. Wyd. A. W. Arsinio, red. B. Magiera. Michigan City, Ind. 1906, nr 1-2[?].

Wychodzi prawdopodobnie od kwietnia. Pismo nie odnalezione. Wydanie Polskiej Gazety poprzedziło rozesłanie przez wydawcę w marcu odezwy, o której pisano w korespondencji nadesłanej do Kuryera Polskiego R. 18: 1906 nr 70: 23 III s. 2 i nr 79: 3 IV s. 4 (zob. poz. 610); w nr 79 wymieniono także nazwisko przyszłego redaktora.

Kurier Polski R. 18: 1906 w nr 86: 11 IV na s. 4 zamieścił korespondencję z Michigan City krytykującą nr 2 pisma. O tygodniku Gazeta Polska, który niedawno zaczął wychodzić w tym mieście, wspominał także *Naród Polski* R. 10: 1906 nr 17: 25 IV s. 4 (zob. poz. 636).

716. Polska i Litwa. Tygodnik polityczny i literacki, organ oficjalny Towarzystwa Najświętszej Maryi Panny Stołicy Mądrości Sapientiae Siedes Sapientiae. Red. i wyd. C. Komorowski. Shamokin – Mt. Carmel R. 1: 1894 – [R. 3]: 1896[?]. Druk. „Polski i Litwy”.

Motto: Maria S. S. Regina Nostra ora pro nobis; Pro fide et patria; Dla wiary i ojczyzny.

Wychodzi od 15 IX 1894 co najmniej do października 1896 jako kontynuacja pisma Przyjaciela Ludu (zob. poz. 749).

W r. 1894 wydano co najmniej nr 1-13; od nr 1 m. wyd. Shamokin, podtyt. w stopce red. na s. 2; od nr 3 w podtyt. brak informacji, że pismo jest organem Towarzystwa N. M. P. Stołicy Mądrości S. S. S.; nr 12: 29 XI ukazał się w ozdobnej szacie graficznej z okazji obchodów rocznicy powstania listopadowego; nr 13 dat. 6 XII.

Z r. 1895 odnaleziono nr 27: 18 VII; co najmniej od tego numeru red. [Edward] L[udwik] Kołakowski, m. wyd. Shamokin – Mt. Carmel.

W Ognisku Domowym R. 1: 1894 nr 2: 25 IX s. 2 (zob. poz. 670) poinformowano, że Z[achary] Komorowski zaczął wydawać Polskę i Litwę po wykupieniu drukarni Przyjaciela Ludu, a pismo jest organem Societas Sedes Sapientiae, które założył Bernard Maria Franciszek Skolik [Skulik], proboszcz [słowackiej] parafii w Shamokin. Natomiast Leon Machnikowski (zob. Literatura) twierdzi, że początkowo nominalnym właścicielem Polski i Litwy był ks. Skulik, który kupił drukarnię Przyjaciela... od [Władysława F.] Drobińskiego za poręczeniem Jana Klafety i Bindera oraz zatrudnił jako redaktora hr. Komorowskiego.

Dziennik Chicagowski R. 6: 1895 nr 17: 21 I s. 4 (zob. poz. 451) poinformował o wznowieniu Polski i Litwy pod redakcją R. Lewińskiego. *Patryota* R. 6: 1895 nr 4: 25 I s. 3 (zob. poz. 696) uzupełnił, że pismo zostało wznowione po wyjściu z więzienia Komorowskiego, a zakupił je zecer Lewiński, który będzie pełnił funkcję jego redaktora. Z kolei *Dziennik Chicagowski* R. 6: 1895 w nr 30: 5 II s. 2 wspominał o objęciu stanowiska redaktora Polski... przez L. Machnikowskiego.

Wędrowiec R. 1: 1895 nr 5: 2 V s. 1 (zob. poz. 831) poinformował, że Edward L. Kołakowski przeniósł się do Shamokin, żeby objąć zarząd drukarni Polski i Litwy. *Dziennik Chicagowski* R. 6: 1895 nr 136: 13 VI s. 1 zawiadomił, że pismo przeszło na własność Thomasa i E. L. Kołakowskiego, a ze stanowiska redaktora tego pisma ustąpił L. Machnikowski.

Wiarus R. 10: 1895 nr 49: 12 XII s. 4 (zob. poz. 835) podał: „Wydawnictwo wcale się nie opłaca. Pan Kołakowski opuścił «Polskę i Litwę» aby nie umrzeć z głodu...”. *Kurier Polski* R. 8: 1895 nr 295: 14 XII s. 2 (zob. poz. 610) wspominał, że redakcję Polski... po Kołakowskim objął W. J. Ziółkowski.

W Sztandarze R. 3: 1896 nr 26: 4 VII na s. 2 (zob. poz. 792) podano, że wydawcą i redaktorem Polski i Litwy był Stanisław Tyburski, natomiast w nr 38: 1 X s. 3 została ona wymieniona wśród pism polskich aktualnie wychodzących w Ameryce.

Wg: N. W. Ayer & Son's Newspaper Annual... 1897 s. 724, 1898 s. 729 (zob. poz. 2) redaktorami i wydawcami Polski... byli Thomas & Kołakowski, a nakład wynosił 1500 egz.

Koliński A.: Rozwój kolonii polskiej w Shomokin... no 41 s. 6 (zob. poz. 304) twierdzi, że pismo zaczęła wydawać spółka w składzie: „dr Marya ks. Skulik, hrabia Komorowski i szlachcic de Machnikowski”, większość treści stanowiły ataki na „miejscowego proboszcza ruskiego ks. [Jana C.] Konstankiewicza”, a po upadku wydawnictwa wykupił je „ojciec [Jan] Klafeta”.

Wg: Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 122 (zob. poz. 26) pismo wychodziło do r. 1897, a jego redaktorami byli kolejno: ks. B. M. Skulik, C. Komorowski, W. J. Ziółkowski oraz Thomas i Skulik.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1894 nr 1-4, 6-8, 12-13; 1895 nr 27 – udostępnił też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

Literatura:

a. [List Leona Machnikowskiego do redakcji Katolika. Shomokin, Pa. 1 lipca 1895]. *Katolik* R. 10: 1895 nr 27 s. 4.

List wyjaśniający powiązania L. Machnikowskiego i jego brata, ks. Jana Machnikowskiego, z wydawnictwem pisma Polska i Litwa.

717. Poradnik Zdrowia. Miesięcznik. Red. J. L. Smith. Chicago 1904-1905[?].

Pismo nie odnalezione.

Zgoda R. 23: 1904 w nr 11: 17 III – nr 22: 2 VI (wyd. dla mężczyzn) (zob. poz. 854) zamieszczała ogłoszenia J. L. Smitha z Chicago, który oferował, że wyśle za darmo nr 2 Poradnika Zdrowia każdemu, kto prześle mu 2-centowy znaczek.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 105 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 124 (zob. poz. 26) twierdzą, że pismo było miesięcznikiem wychodzącym w l. 1904-1905 pod redakcją J. L. Smitha.

718. Posel Holyocki. Miesięcznik. [Red. Franciszek Adamski]. Holyoke, Mass. 1908-1909[?].

Pismo nie odnalezione.

W Dzienniku Związkowym Zgoda R. 1: 1908 nr 119: 3 VI s. 8 (zob. poz. 462) zamieszczono korespondencję z Holyoke, w której omówiono m.in. kwietniowy numer miesięcznika Posel Holyocki.

[Czarnowski St. J. N.]: Wykaz prasy polskiej. Berlin [1911] s. 90 (zob. T. 3 wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 340) podaje, że Posel... był tygodnikiem, a jego redaktorem – Fr. Adamski.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 105 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 124 (zob. poz. 26) twierdzą, że pismo wychodziło w r. 1909; ten drugi dodatkowo odnotowuje, że Fr. Adamski był również wydawcą.

719. Posiew. [Tygodnik]. Red. Stanisław Nawrocki, wyd. [Teodor] Kornobis i [Apolinary] Karwowski. Nowy Jork 1892, nr 1-4[?].

Wychodzi od początku września prawdopodobnie do początku listopada. Pismo nie odnalezione, założone na czas wyborów w celu popierania partii republikańskiej.

O powstaniu Posiewu poinformowały m.in. baltimorska Polonia R. 2: 1892 nr 36: 8 IX s. 8 (zob. poz. 712) oraz Kurjer Nowojorski i Brooklyński R. 3: 1892 nr 37: 10 IX s. 8 (zob. poz. 593), który dodatkowo zawiadomił, że pierwszy numer tego tygodnika wyszedł w poprzednim tygodniu, jego redaktorem jest St. Nawrocki i będzie on wychodzić „pod firmą Kornobisa i Karwowskiego”.

Wg opublikowanej w 1892 r. Bibliografii emigracji polskiej w Ameryce... s. 69 (zob. poz. 5) pismo redagowane było w duchu republikańskim, a jego właścicielem i wydawcą był Kornobis[!] i Sp.

Kuryer Polski R. 5: 1892 nr 227: 24 IX s. 2 (zob. poz. 610) odnotował, że wyszły trzy numery Posiewu w miejsce innego nowojorskiego pisma, Postępu (zob. poz. 720). Pogłoska o zastąpieniu Postępu przez Posiew została sprostowana w późniejszych doniesieniach prasowych, np. w Nowym Życiu R. 3: 1892 nr 41: 8 X s. 2 (zob. poz. 644).

Telegraf R. 1: 1892 nr 102: 30 IX s. 1 (zob. poz. 805) zamieścił wzmiankę o wydaniu nr 4. W Polonii R. 2: 1892 nr 45: 10 XI s. 4 poinformowano o próbie założenia towarzystwa akcyjnego, które przejęłoby dalsze wydawanie Posiewu.

O upadku Posiewu zawiadomiły m.in. Kurjer Nowojorski i Brooklyński R. 3: 1892 nr 46: 11 XI s. 8 i Polonia w Ameryce R. 1: 1892 nr 45: 17 XI s. 2 (zob. poz. 714).

720. Postęp. Wychodzi w każdą sobotę. Wyd. i red. M[ieczysław] A[lfons] Chrostowski. Nowy Jork 1892-[-?].

Wychodzi od 11 VI co najmniej do grudnia. Pismo nie odnalezione, założone na czas wyborów prezydenckich.

O wydaniu pierwszego numeru informowały: Nowe Życie R. 3: 1892 nr 23; 4 VI s. 2 i nr 25: 18 VI s. 3 (zob. poz. 644) oraz Wiarus R. 7: 1892 nr 24: 16 VI s. 4 (zob. poz. 835).

Polonia w Ameryce R. 1: 1892 nr 32: 25 VIII s. 1 (zob. poz. 714) podała, że wydawcą mającego obecnie problemy Postępu jest Chrostowski, a w nr 34: 8 IX s. 2 zawiadomiła, że będące dotychczas własnością Chrostowskiego pismo przeszło w inne ręce i drukuje się czcionkami [Stanisława J.] Segersa. Kuryer Polski R. 5: 1892 nr 228: 26 IX s. 1 (zob. poz. 610) zawiadomił, że po 3-4 tygodniowej przerwie wyszedł nr 14 Postępu, który zmienił orientację polityczną z republikańskiej na demokratyczną – przerwa w wychodzeniu pisma prawdopodobnie sprawiła, że część ówczesnych gazet, np. Nowe Życie R. 3: 1892 nr 37: 10 IX s. 2 i Kuryer Polski R. 5: 1892 nr 215: 10 IX s. 2, nr 227: 24 IX s. 2 pisało, że Postęp przestał się ukazywać, a w jego miejsce zaczął wychodzić Posiew (zob. poz. 719).

Wydawany w Baltimore tygodnik Polonia R. 2: 1892 nr 48: 1 XII s. 8 (zob. poz. 712) wspomniął, że w następnym numerze Postępu zostanie rozstrzygnięty konkurs na „najpopularniejszego Polaka” organizowany przez redakcję tego pisma, natomiast w R. 3: 1893 w nr 1: 5 I na s. 5 informował o odwiedzinach w Baltimore A. Chrostowskiego, wydawcy i redaktora Postępu.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 120 (zob. poz. 297) podaje, że Postęp był „warcholsko-politycznym pisemkiem A. Chrostowskiego i dra Lewandowskiego”. Zieliński St.: Biblijografja czasopism polskich zagranicą... s. 107 (zob. poz. 17) określa Chrostowskiego i Lewandowskiego jako redaktorów i błędnie twierdzi, że wyszły tylko trzy numery pisma.

721. Postęp. [Tygodnik]. Red. A[ndrzej] F[ran-ciszek] Kowalski. Shamokin, Pa. 1897-1898.

Wychodzi od końca grudnia 1897. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Postępu poinformowała m.in. Ameryka T. 12: 1898 nr 1: 1 I s. 4 (zob. poz. 431) gdzie podano, że redakcja pisma zadeklarowała, że jest niezależna od partii politycznych i nie planuje głosić idei socjalistycznych ani walczyć z księżmi.

Wychodzące w Scranton pismo Przegląd R. 1: 1897/98 nr 47: 23 II 1898 s. 7 (zob. poz. 734) wspomina o „napaści” ze strony Postępu. Polak w Ameryce R. 12: 1898/99 nr 87: 20 VII 1898 s. 1 (zob. poz. 707) poinformował, że Kowalski zrezygnował ze stanowiska redaktora Postępu, a obecnie czasowym kierownikiem pisma jest dr [F.] Mikołajczyk.

W lutym 1899 r. Postęp został połączony z wydawaną dotąd w Buffalo Siłą (zob. poz. 769) i oba pisma zaczęły wychodzić pt.: Siła i Postęp, o czym poinformowano m.in. w Kuryerze Polskim R. 12: 1899 nr 42: 18 II s. 1 (zob. poz. 610) oraz Polonii w Ameryce R. 8: 1899 nr 8: 23 II s. 5 (zob. poz. 714).

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 50 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) oraz Zieliński St.: Biblijografja czasopism polskich zagranicą... s. 107 (zob. poz. 17) twierdzą błędnie, że pismo było organem Związku Socjalistów Polskich, oraz podają, że jego wydawcą był dr F. Mikołajczyk; ten ostatni twierdzi również, że egzemplarz pisma znajdował się w Bibl. Rapperswilskiej. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 126 (zob. poz. 26) informuje, że w r. 1897 wydawcą był F. Mikołajczyk, a w r. 1898 – Postęp Publishing Co. Zob. Siła i Postęp poz. 770.

722. Potęga Robotnika. Red. i zarządca St. Białawski. Detroit, Mich. 1913.

Wychodzi prawdopodobnie od czerwca co najmniej do listopada. Pismo nie odnalezione.

Wydawane w Toledo Echo Polskie w r. 1913 nr 144: 19 VI na s. 2 (zob. poz. 474) podało nazwisko redaktora i zarządcy wraz z informacją, że Potęga... jest miesięcznikiem, a pierwszy numer zawiera dużo artykułów naukowych.

O rozpoczęciu wychodzenia pisma jako tygodnika zawiadomiły m.in.: Naród Polski R. 17: 1913 nr 48: 26 XI s. 8 (zob. poz. 636) oraz Wiarus R. 28: 1913 nr 48: 27 XI s. 5 (zob. poz. 835), odnotowując, że jest to „organ unii robotników przemysłowych świata”.

Nowa Reforma R. 32: 1913 w nr 578: 16 XII na s. 2 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1660) poinformowała, że w Detroit „utrzymał się” miesięcznik Potęga Robotnika.

723. Praca. [Tygodnik]. Wyd. i red. Stanisław J. Tyburski. Wilkes-Barre 1905-1934[?]. [2°].

Opis główny na podstawie wzmianek w prasie z r. 1908.

Dziennik Chicagoski R. 19: 1908 nr 211: 9 IX s. 8 (zob. poz. 451) wspomniał, że wydawca Pracy St. Tyburski przemawiał na VIII Sejmie Unii Polskiej w Ameryce w Chicago, natomiast Dziennik Narodowy R. 10: 1908 nr 212: 9 IX s. 3 (zob. poz. 454) wymienił Pracę wśród pism starających się o zostanie organem rządowym Unii...

Dziennik Chicagoski R. 22: 1911 nr 235: 10 X s. 5 odnotował, że reprezentantem Pracy na XIX Sejmie Związku Narodowego Polskiego w St. Louis, Mo. był Adolf Rakoczy.

Wiarus R. 28: 1913 w nr 26: 26 VI na s. 5 (zob. poz. 835) wymienił Pracę wśród pism opowiadających się za Polską Radą Narodową.

Dziennik Chicagoski R. 25: 1914 w nr 209: 1 IX na s. 6 zamieścił protokół z odbytego w Trenton, N. J. XI Sejmu Unii Polskiej w Ameryce, w którym wspomniano o Tyburskim, wydawcy organu rządowego Unii... pt.: Praca.

Zgoda R. 34: 1915 nr 23: 10 VI s. 8 (zob. poz. 854) wspomniała o mowie redaktora Pracy, St[anisława] Popiela, na obchodzie rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 maja w Plymouth, Pa.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1908 s. 797, 1909 s. 798, 1910 s. 807, 1911 s. 840, 1912 s. 843, 1913 s. 846, 1914 s. 862, 1915 s. 871, 1916 s. 875, 1917 s. 875, 1918 s. 890 (zob. poz. 2) rejestruje Pracę jako niezależny tygodnik wydawany i redagowany przez S. J. Tyburskiego, założony w 1905 r., wychodzący w czwartki, o formacie 19½ – 20¼ cała oraz podaje następujące nakłady: w l. 1909-1910 – 2300 egz., w r. 1911 – 2 tys. egz., w r. 1912 – 1500 egz., w r. 1913 – 1600 egz., w l. 1914-1916 – 8500 egz., w r. 1917 – 8 tys. egz., w r. 1918 – 8500 egz.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 108 (zob. poz. 17) podaje, że Praca wychodziła w l. 1905-1934, a jej redaktorami byli St. Popiel i St. Tyburski.

Internetowy katalog Worldcat podaje, że egzemplarze pisma zachowały się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago, ale informacji tej nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzonych tam kwerend.

724. Praca. Pismo dla klasy pracującej. Wychodzi co czwartek. Milwaukee, Wis. 1893, nr 1-5[?]. 2°.

Motta: Czyń każdy w swym kółku, co każe duch Boży, a całość sama się złoży. [Kazimierz Brodziński: Porządek]; Módl się i pracuj.

Wychodzi od 5 I co najmniej do 2 II jako kontynuacja pisma Polanin (zob. poz. 708). W nr 1 pod winiętą informacja: Pieniądze na prenumeratę należy przysyłać na adres: Jan Karchut.

W Dzienniku Chicagowskim R. 4: 1893 nr 5 na s. 2 (zob. poz. 451) poinformowano, że właścicielem Pracy jest J. Karchut, a w nr 48: 25 II na s. 2 – że jest on jej wydawcą i prawdopodobnie redaktorem.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 121 (zob. poz. 297), a za nim Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 108 (zob. poz. 17) i Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 126 (zob. poz. 26) podają, że Praca wychodziła do kwietnia 1893 r. oraz – prawdopodobnie łącząc opis tego pisma z informacjami o Polaninie – że redaktorem był A[dam J.] Surdel, a wydawcą E[dward] J. Słupecki.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (nr 1-5; udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

725. Praca Polska. Tygodnik. Red. R[yszard] Hapke, wyd. spółka. Schenectady, N. Y. 1906-1912[?]. [2°].

Wychodzi od 25 V 1906. Pismo nie odnalezione.

O wydaniu nr 1 Pracy... zawiadomiły m.in. Straż R. 11: 1906 nr 22: 2 VI s. 1 (zob. poz. 785), która podała, że redaktorem pisma jest R. Hapke, a wydawcą spółka kooperatywna, oraz Naród Polski R. 10: 1906 nr 25: 20 VI s. 4, 5 (zob. poz. 636), który podkreślił, że: „Celem czasopisma jest bronić interesów Polaków w Schenectady i okolicy

i między innymi narodowościami i w polityce amerykańskiej”.

Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 6: 9 II s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) podała, że [Modest] Maryański kupił tygodnik Praca... Wielkopoleń R. 9: 1907 nr 15: 11 IV s. 4 (zob. poz. 842) poinformował: „Znakomicie przedstawia się tygodnik «Praca Polska» od czasu, gdy go redaguje pan M. Maryański, znany literat”. Dziennik Poznański R. 49: 1907 nr 96: 26 IV s. 4 (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 232) odnotował składkę nadesłaną przez redakcję Pracy... na fundusz dla uczniów wydalonych z gimnazjum z powodu strajku młodszego rodzeństwa.

Dziennik Narodowy R. 10: 1908 nr 137: 10 VI s. 2 (zob. poz. 454) zawiadomił, że z dniem 1 VI redaktorem Pracy... został Kazimierz Obecny, a Dziennik Poznański R. 50: 1908 nr 268: 21 XI s. 6 wymienił Pracę... wśród pism emigracyjnych w Stanach Zjednoczonych popierających partię demokratyczną. Dziennik Związkowy Zgoda R. 1: 1908 nr 287: 19 XII s. 3 (zob. poz. 462) podał, że w wydawnictwie pisma wybuchł strajk z powodu niepłacenia należności przez właściciela, który jest „amerykańskim adwokatem”.

Warszawski dziennik Dzień 1909 nr 21: 21 I s. 1 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1202) poinformował za Dziennikiem Związkowym Zgoda, że tygodnik Praca... został przejęty przez Irlandczyka. Ameryka-Echo R. 22: 1909 nr 46: 13 XI s. 1 zawiadomiła o rozpoczęciu programu wspierania lokalnych pism polskich przez jej wydawnictwo, a w informacji o prenumeracie wspomniano o możliwości zdobycia „kuponów premiiowych” za prenumeratę m.in. Pracy Polskiej, co może wskazywać, że była ona objęta wspomnianą współpracą.

Wydawane w Utica pismo Słowo Polskie R. 1: 1911 nr 8: 16 XI s. 1 (zob. poz. 775) wspomniało, że wydawca Pracy... S[tanisław] Domaradzki odsiadaje w więzieniu wyrok za nadużycia pocztowe.

W Dzienniku Chicagoskim R. 23: 1912 nr 135: 7 VI s. 8 (zob. poz. 451) wspomniano o procesie o oszczerstwo wytoczonym przez żonę wydawcy Pracy... Helenę Domaradzką pismu Młotek Duchowny (zob. poz. 629); w nr 136: 8 VI na s. 9 zamieszczono ogłoszenia, że redakcja Pracy... poszukuje zecera i korespondenta „z językiem polskim”.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1907 s. 639, 1908 s. 626, 1909 s. 624, 1910

s. 633, 1911 s. 659, 1912 s. 660, 1913 s. 663 (zob. poz. 2) rejestruje Pracę... jako tygodnik wychodzący w piątki, założony w 1906 r., wydawany przez Polish Toiler Publishing Co., o formacie 22 cale.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 108 (zob. poz. 17) mylnie twierdzi, że Praca... wychodziła w l. 1909-1910.

726. Prasa Polska. Tygodnik. Wyd. spółka. Filadelfia 1913-1914.

Wychodzi od stycznia 1913. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Prasy... poinformował nowojorski tygodnik Czas R. 9: 1913 nr 1: 3 I s. 8 (zob. poz. 446). W filadelfijskiej Gwieździe R. 11: 1912/13 nr 38: 24 IV 1913 s. 8 (zob. poz. 540) wspomniano o zawartości nr 31 Prasy... oraz zamieszczono oświadczenie Franciszka C. Sienkiewicza o ustąpieniu ze stanowiska redaktora tego pisma; ponadto w R. 12: 1913/14 nr 7: 18 IX 1913 na s. 8 skrytykowano za niepoprawną polszczyznę artykuł Johna E. Walsh, kandydata do sądu municypalnego, zamieszczony w nr 65: 13 IX tygodnika Prasa...

Zgoda R. 32: 1913 nr 47: 20 XI (wyd. dla mężczyzn) s. 1 (zob. poz. 854) wymieniła Prasę... wśród gazet popierających Komisję Tymczasową Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych.

Rolnik R. 23: 1914 nr 9: 27 II s. 6 (zob. poz. 766) poinformował o upadku tygodnika Prasa Polska z Filadelfii.

727. Prasa Polska. The Polish Press. Organ Stowarzyszenia Gazet Polskich w Ameryce. Miesięcznik. Wyd. Spółka Wydawnicza Kuryera. Milwaukee, Wis. 1907-1911.

Wychodzi od marca 1907. Pismo w jęz. polskim i angielskim, nie odnalezione.

O ukazaniu się nr 1 Prasy... nakładem Michała Kruszki poinformowała m.in. Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 11: 16 III s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431). Wielkopoleń R. 9: 1907 nr 15: 11 IV s. 4 (zob. poz. 842) zawiadomił o wydaniu nr 2 Prasy..., w którym zamieszczono m.in. krytykę pism wydawanych przez Associated Polish Press of America [Maxa] Rabinoffa. W Kuryerze Ilustrowanym R. 1: 1907/08 nr 1: 1 XI 1907

s. 13 (zob. poz. 604) wymieniono to pismo wśród gazet wydawanych przez Spółkę Wydawniczą Kuryera, a Wiarus R. 22: 1907 nr 48: 28 XI s. 4 (zob. poz. 835) wspomniał, że redaktorem Polish Press jest M. Kruszką.

Dziennik Chicagoski R. 19: 1908 nr 249: 23 X s. 5 (zob. poz. 451) poinformował, że Jan A. Wedda, redaktor Kuryera Polskiego (zob. poz. 610) i Polish Press miał przemawiać na przedwyborczym spotkaniu republikańskim 17 X, ale został zaatakowany przez polską publiczność.

W artykule pt.: Ludność polska w Stanach Zjednoczonych. *Ziemia Lubelska* R. 4: 1909 nr 6: 6 I s. 1 podano, że redaktorem Prasy... jest M. Kruszką.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 108-109 (zob. poz. 17) wymienia wydawców i redaktorów: M. Kruszkę i J[ana] J[ózefa] Chrzanowskiego, lata wychodzenia: 1907-1911 oraz twierdzi, że egzemplarz pisma przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 127 (zob. poz. 26) błędnie podaje, że Prasa... zaczęła wychodzić w r. 1908.

728. Prawda. Tygodnik. Red. J[an] Śliski, wyd. spółka. Jersey City, N. J. 1912-1914.

Wychodzi prawdopodobnie od 23 VII 1912 do końca lipca 1914. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Prawdy poinformowała m.in. *Czas* R. 8: 1912 nr 30: 26 VII s. 5 (zob. poz. 446), w którym podano, że pierwszy numer wyszedł w „ubiegły wtorek”, oraz *Słowo Polskie* R. 2: 1912 nr 36: 5 IX s. 8 (zob. poz. 775).

Rolnik R. 22: 1913 nr 18: 2 V s. 4 (zob. poz. 766) odnotował połączenie się dwóch tygodników z Jersey City – Prawdy i Interesu (zob. poz. 557), które zaczęły wychodzić pod wspólnym tytułem: *Prawda-Interes*. *Czas* R. 9: 1913 w nr 33: 15 VIII na s. 4 poinformował o tym, że nowy redaktor Prawdy-Interesu Czesław Kozłowski oczemnił w artykule wstępnym zarządzając *Czasu* Wincentego G. Nowaka.

Zgoda R. 32: 1913 nr 47: 20 XI (wyd. dla mężczyzn) s. 1 (zob. poz. 854) wymieniła Prawdę z Jersey City wśród gazet popierających Komisję Tymczasową Skonfederowanych Stronictw Niepodległościowych, a w R. 33: 1914 nr 12: 19 III na s. 5 i nr 17: 23 IV na s. 5 wspomniała o konflikcie redaktora Prawdy C. Kozłowskiego ze Związkiem

Narodowym Polskim. W korespondencji z Jersey City zamieszczonej w *Czasie* R. 10: 1914 w nr 19: 8 V na s. 7 wspomniano, że redaktor Prawdy C. Kozłowski przemawiał na balu w Domu Polskim 20 IV.

Naród Polski R. 18: 1914 nr 36: 9 IX s. 3 (zob. poz. 636) zamieścił korespondencję z Jersey City, w której podano, że Prawda była organem urzędowym organizacji Synów Polski, ale mimo to „skonała w ostatnich dniach lipca” z powodu nieuczciwości dyrektorów spółki, wydawców i redaktora (który przy tym był pochodzenia niemieckiego) oraz krytyki wobec „dobrze myślących katolików”.

729. Prawda. Tygodnik. Wyd. Antoni Zwoliński. Cleveland, Oh. 1912, nr 1-[?].

Wychodzi od końca grudnia 1912. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Prawdy poinformowało *Echo Polskie* 1912 nr 206: 27 XII s. 2 (zob. poz. 474). *Zgoda* R. 32: 1913 nr 1: 2 I (wyd. dla mężczyzn) s. 2 (zob. poz. 854) przedrukowała fragmenty słowa wstępnego od wydawcy z nr 1 Prawdy zawierające m.in. deklarację: „Wiedząc, że Związek Narodowy Polski jest organizacją, która musi odegrać ważną rolę w życiu całego Narodu Polskiego, wiernie stać będzie «Prawda» przy sztandarze związkowym i interesów Z. N. P. będzie bronić, a z jego celami i zasadami starać się będzie jak najszerzy ogół zaznajamiać”. O ukazaniu się Prawdy wspomniał także wydawany w Utica tygodnik *Słowo Polskie* R. 3: 1913 nr 2: 9 I s. 4 (zob. poz. 775).

730. *Prawda. Baltimore, Md. 1907-1909.

Pismo nie odnalezione.

Rejestruje je *Osada* St.: Prasa i publicystyka polska... s. 34 (zob. poz. 278), a za nim Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 109 (zob. poz. 17) oraz Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 127 (zob. poz. 26).

Haupt K.: Nieznany list Adama Bautro... s. 111 (zob. poz. 381) oraz Hollowak T. L.: *Baltimore's Polish Language Newspapers...* s. V (zob. poz. 399) powołując się na list Adama Franciszka Bautro do J. W. Fostera dat. 12 IX 1935 r. (wg Hollowaka 12 XI) podają, że Prawda wychodziła od stycznia do lipca 1907 r.

731. *Prawda. South Bend, Ind. 1908.

Pismo nie odnalezione, rejestruje je Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 109 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 127 (zob. poz. 26).

732. Prawda. Pismo tygodniowe dla ludu polskiego w Ameryce. Wychodzi w każdą sobotę. Wyd., red. i właściciel dr K[arol] Laskowski. Detroit, Mich. – Bay City, Mich. 1886-1913. [Druk Prawdy].

Wychodzi prawdopodobnie od września 1886 prawdopodobnie do połowy 1913. Opis główny na podstawie pierwszego odnalezonego no. 7: 17 II z R. 7: 1894, w numerze tym w winiecie m. wyd. Detroit, Mich., tyt. również w jęz. angielskim: (The Truth); w nr 33: 18 VIII reklama Druk. Prawdy.

W R. 8: 1895 co najmniej od nr 17: 27 IV zarządca A. J. Pyszora, brak informacji o wydawcy i właścicielu; co najmniej od nr 42: 19 X m. wyd. Detroit i Bay City, Mich.

W R. 27: 1912 co najmniej od no. 27: 3 VII podtyt.: Tygodnik poświęcony sprawom Kościoła, narodowości polskiej, polityce i rozrywce, wyd. Casimir Marcinkiewicz, m. wyd. Bay City, Mich., format 2°, w stopce red. inny podtyt.: Tygodnik polityczny, społeczny, ekonomiczny i literacki.

Krytyka R. 1: 1885/86 nr 52: 30 X 1886 s. 2 (zob. poz. 583) podaje, że L[eonard F.] Olszewski wydaje w Detroit od „niejakiegoś” czasu tygodnik pt. Prawda.

W toledowskiej Gwieździe R. 2: 1889 nr 4: 12 I s. 1 (zob. poz. 541) podano, że Prawda popiera partię republikańską, a w nr 15: 20 II na s. 1 wspomniano o jej redaktorze i wydawcy Jakubowskim.

Echo R. 6: 1892/93 nr 27: 1 IX 1892 s. 2 (zob. poz. 468) informuje, że z okazji rozpoczęcia 7-ego roku swego istnienia 11 IX Prawda organizuje bal.

M.in. Kuryer Polski R. 6: 1893 nr 70: 24 III s. 1 (zob. poz. 610) podaje, że Olszewski sprzedał Prawdę prof. Laskowskiemu, a w nr 73: 28 III na s. 1 pisze, że w pierwszym numerze pod nowym wydawnictwem „nowy wydawca i redaktor zaprasza «do pomocy radą i czynem, wszystkich, których ręce czyste, serca szlachetne, a głowy nieprzewrotne»”. W Niedzieli R. 3: 1893 nr 28: 9 VII

s. 447-448 (zob. poz. 640) ks. Paweł Cwiąkała opisuje dlaczego na łamach Prawdy, której właścicielem jest Laskowski, a „głównym kierownikiem i całą podporą” dr [Józef] Iłowiecki, pojawiają się negatywne wypowiedzi o Polskim Seminarium Duchownym i jego rektorze ks. Józefie Dąbrowskim – J. Dąbrowski zwolnił Laskowskiego ze stanowiska profesora filozofii w Seminarium „bo redagowanie pisma odbywałoby się kosztem obowiązków profesorskich”.

Polak w Ameryce R. 7: 1893/94 nr 91: 13 II 1894 s. 1 (zob. poz. 707) nazywa detroicki tygodnik „pół urzędowym” organem Związku Narodowego Polskiego. Katolik R. 9: 1894 nr 23: 7 VI s. 8 (tytuł pierwotny: Wiarus zob. poz. 835) wspomina, że wychodząca w Bay City Prawda, organ tamtejszego Związku Robotników Polskich, ma tylko 4 abonentów.

W wychodzącej w Baltimore Polonii R. 5: 1895 nr 7: 14 II s. 4 (zob. poz. 712) wspomniano, że Prawda przeszła na własność spółki akcyjnej, która „znacznie zwiększy gazetę”. W ukazującym się w Milwaukee Słowie R. 3: 1895 nr 10: 9 III s. 1 (zob. poz. 773) powiadomiono, że Laskowski został właścicielem powiększonej Prawdy, a w Ameryce T. 9: 1895 nr 40: 28 IX s. 4 (zob. poz. 431) podano, że Prawda przeszła na własność dr. Laskowskiego i [Wincentego] Przybyszewskiego z Bay City. W Dzienniku Polskim 1895 nr 56: 15 X s. 2 (zob. poz. 459) poinformowano, że detroicka Prawda została organem Zjednoczenia Polsko Rzymsko Katolickiego w Bay City, a w Kurjerze Polskim R. 8: 1895 nr 291: 10 XII s. 2, że zmieniła miejsce wychodzenia: z Detroit na Bay City.

Dziennik Polski R. 2: 1896 nr 124: 26 V s. 2 podaje, że S[tanisław] Nawrocki został współpracownikiem Prawdy, natomiast Wiara i Ojczyzna R. 10: 1896 nr 23: 4 VI s. 3 (zob. poz. 833), że współredaktorem.

Polonia w Ameryce R. 5: 1896 nr 50: 31 XII s. 1 (zob. poz. 714) wspomina o wydawcy Prawdy W. V. Przybyszewskim, a Polak w Ameryce R. 10: 1896/97 nr 262: 12 II 1897 s. 1 o wydawcy W. Przybyszewskim i redaktorze K. Laskowskim. Natomiast Zgoda R. 17: 1898 nr 8: 24 II s. 4 (zob. poz. 854) pisze, że Prawdy od dwóch tygodni nie podpisuje już jej założyciel i redaktor dr Laskowski, a jedynie wydawca W. Przybyszewski.

Patryota R. 10: 1899 nr 9: 3 III s. 1 (zob. poz. 696) podaje, że St. Nawrocki znów ma objąć

stanowisko redaktora Prawdy – był nim przed dwoma laty przez „jakiś czas”, natomiast Kurjer Polski R. 12: 1899 nr 238: 7 X s. 2 pisze o jego ponownym ustąpieniu z tej funkcji. Ukazujący się w Winonie Wiarus R. 14: 1899 nr 41: 12 X s. 1 informuje, że wydawca Prawdy Wincenty Przybyszewski z powodu problemów finansowych zamierza zmniejszyć format tego tygodnika.

Gazeta Kaliska R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podaje, że Prawda ma 2100 abonentów.

Wielkopolanin R. 10: 1908 nr 5: 30 I s. 4 (zob. poz. 842) zamieszcza informację, że „podobno” Prawda przestała się ukazywać, a Dziennik Związkowy Zgoda R. 1: 1908 nr 23: 10 II s. 2 (zob. poz. 462) pisze, że nie wychodzi ona już od trzech miesięcy.

Wiarus R. 28: 1913 nr 26: 26 VI s. 5 wymienia Prawdę wychodzącą w Bay City wśród pism popierających Polską Radę Narodową, jednocześnie Echo Polskie 1913 nr 143: 18 VI s. 2 (zob. poz. 474) informuje, że przestała ona ukazywać się, a drukarnię po niej wykupiła grupa polskich biznesmenów, która zamierza wydawać nową gazetę pt.: Sztandar Polski (zob. poz. 794).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1890 s. 335, 1891 s. 332, 1892 s. 347, 1893/94 s. 357, 1895 s. 360, 1896 s. 357, 1897 s. 373, 1898 s. 368, 1899 s. 370, 1900 s. 380, 1901 s. 386, 1902 s. 387, 1904 s. 385, 1905 s. 388, 1906 s. 393, 1907 s. 398, 1908 s. 385, 1909 s. 384, 1910 s. 390, 1911 s. 409, 1912 s. 406, 1913 s. 410 (zob. poz. 2) podaje, że Prawda (od r. 1910 tyt.: Nowa Prawda) wychodzi w soboty (od r. 1906 w czwartki) od 1887 r. jako niezależne pismo o formacie 22-30 cali; początkowo ukazywała się w Detroit, a od 1898 r. w Bay City; redaktorem w l. 1890-1892 był L. Olszewski, co najmniej od r. 1894 – dr Charles Laskowski, od 1906 – W. V. Prybeski [Przybyszewski], od 1909 – Sigmund Janczura; wydawcą w l. 1890-1892 był L. Olszewski, co najmniej od 1894 – dr Charles Laskowski, od 1896 – Polish American Publishing Co., od 1906 – W. V. Prybeski, od 1909 – George Washington, od 1912 – Casimer Marcinkirwicz[!]; nakład w r. 1895 wynosił 3680 egz., w l. 1896-1908 – 3528 egz., w r. 1909 – 2750 egz., a w r. 1910 – 2500 egz.

Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1891 s. 350, 1893 s. 366, 1894 s. 347, 1905 s. 453, 1906 s. 473, 1909 s. 485 (zob. poz. 1) odnotowuje

Prawdę jako tygodnik ukazujący się w soboty od 1887 r. (co najmniej od 1905 r. jako początkowy rok ukazywania się podaje 1885 r.); w r. 1905, 1906 i 1909 wydawcą i redaktorem była Polish American Publishing Co.; w r. 1891 nakład wynosił ponad 750 egz., a co najmniej od r. 1893 nie przekraczał 1 tys. egz.; ponadto autor ten w r. 1891 błędnie zapisuje nazwiska redaktora i wydawcy: L. Olszewski.

Nagiel H.: Dziennikarstwo Polskie w Ameryce... s. 100 (zob. poz. 297) informuje, że Prawda wychodzi od 1888 r. – rok ten podaje większość opracowań i bibliografii, np. Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 24 (zob. poz. 278) i Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 109 (zob. poz. 17) – jej redaktorem i wydawcą był Kaz. Olszewski, któremu przy redagowaniu pomagał zecer Jakubowski; prawdopodobnie w drugiej połowie 1898 r. pismo przeszło na własność dr Laskowskiego; ponadto H. Nagiel wspomina, że w piśmie swoje utwory drukował dr [J.] Howiecki.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 3 s. 434-435 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) rejestruje Prawdę wychodzącą od 15 IX 1888 r. w Detroit z podtyt.: Pismo poświęcone interesom narodu polskiego, której wydawcami byli L. Olszewski i Jakubowski; od połowy września 1893 r. właścicielem był dr Laskowski; autor ten wymienia również jako współredaktora dr Dowieckiego [Howieckiego?], nie podając w jakim czasie pełnił tę funkcję.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... (zob. wyżej) podaje, że wydawcami pisma kolejno byli: Kaz. Olszewski, dr Laskowski, Przybyszewski, a redaktorami: Jakubowski, Olszewski i dr J. Howiecki.

Willging E. P., Hatzfeld H.: Nineteenth Century Polish Catholic Periodical Publications... Vol. 13: 1956 No. 1/2 s. 31 (zob. poz. 21) twierdzą, że pismo było kontynuacją Pielgrzyma Polskiego (zob. poz. 700) i wychodziło od 1887 r.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 92 (zob. poz. 26) rejestruje to pismo pt.: Nowa Prawda jako organ Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce i odnotowuje, że ukazywało się od 1887 r.; w l. 1887-1904 tyt.: Prawda; od r. 1893 m. wyd. Bay City; jej redaktorami byli: Kazimierz Olszewski (1894-?), W. V. Prybeski (1906-1909), George Washington

(1910-1911?), Kazimierz Marcinkiewicz (1911-1913), a wydawcami: L. F. Olszewski (1893-?), K. Laskowski (1893-?), Polish American Publishing Co. (1896), St. Nawrocki (1899), Przybyzowski (1906-1913).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1894 nr 7, 8, 10, 33; 1895 nr 17, 18, 24, 26, 42 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu) i w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1912 nr 27) oraz wyżej wspomnianych wzmianek prasowych.

733. *Prawda. (Truth). Miesięcznik. Wyd. i red. E. A. Adams. Chicago, Ill. 1887-1892.

Pismo nie odnalezione – jego istnienia nie udało się udokumentować na podstawie wzmianek w ówczesnej prasie i starszych polskich bibliografi i opracowań.

Prawdę rejestruje Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 99 (zob. poz. 19), a za nią Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 127 (zob. poz. 26), który podaje, że egzemplarz pisma przechowywany był w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago (informacji tej nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzanych w tamtejszym archiwum kwerend).

734. Przegląd. Pismo poświęcone sprawom polsko-katolickiego ludu w Ameryce. Wychodzi w każdą środę. Red. A[dam] J. Surdel, [wyd.] Polska Spółka Wydawnicza. Shamokin, Pa. – Scranton, Pa. – Pittsburg, Pa. – Mt. Carmel, Pa. – Nanticoke, Pa. R. 1: 1897/98 – R. 2: 1898/99, 1900-1901[?]. [Polska Druk. „Przeglądu”]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od kwietnia 1897 do 1901. Numerów z r. 1897 nie odnaleziono, opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 42: 19 I 1898.

W R. 1: 1897/98 co najmniej od no 42 m. wyd. Shamokin, Pa. – Scranton, Pa. – Pittsburg, Pa., w stopce red. na s. 2 podano inny wariant podtyt.: Tygodnik poświęcony sprawom polsko-katolickiego ludu, skład Polskiej Spółki Wydawniczej: ks. B[onawentura] Gramlewicz, ks. T. Klonowski, ks. B[olesław] Dembiński, Fr. J. Dickert,

A. J. Surdel, tyt. w jęz. angielskim: Review oraz tygodniowy nakład: 5 tys. egz., w numerze tym na s. 3 reklama drukarni; po wydaniu no 44: 2 II nastąpiła przerwa w wydawaniu pisma z powodu przenosin drukarni; no 45 dat. 23 II; w no 47 i 49 drugi podtyt.: Official organ of the Polish Catholic Societies of Shamokin, Pa.; no 52 dat. 13 IV 1898.

W R. 2: 1898/99 od no 1: 20 IV 1898 w składzie Polskiej Spółki Wydawniczej brak B. Dembińskiego; co najmniej od no 13 drugi podtyt.: Official Organ of the Polish Roman Catholic Beneficial Association, w składzie Polskiej Spółki Wydawniczej Fr. J. Dickert i A. J. Surdel; co najmniej od no 18 brak wiadomości o redaktorze A. J. Surdelu, w składzie Polskiej Spółki Wydawniczej jedynie Fr. J. Dickert; ostatni odnaleziony no 33: 11 I 1899, co najmniej od tego numeru m. wyd. Mt. Carmel, Pa. – Nanticoke, Pa. – Shamokin, Pa., wychodzi w każdy czwartek, brak informacji o składzie Polskiej Spółki Wydawniczej.

Omówienie nr 1 Przeglądu z 1897 r., nowopowstałego tygodnika w Scranton, zamieszczono w Katoliku R. 1: 1897 nr 38: 12 IV s. 2 (zob. poz. 563), natomiast w tygodniku Naród Polski R. 1: 1897 nr 17: 23 IV s. 3 (zob. poz. 636) przedrukowano sprostowanie od Adama Surdela, redaktora Przeglądu, który podkreślał, że nie ma nic wspólnego z tygodnikiem Straż (zob. poz. 785).

W Polonii w Ameryce R. 7: 1898 nr 34: 25 VIII s. 1 (zob. poz. 714) zawiadomiono, że redaktorem Przeglądu został [Karol] Laskowski, w nr 36: 8 IX na s. 1 wspomniano, że przeprowadzka redakcji ze Scranton do Nanticoke planowana jest w połowie września tego roku, a w R. 8: 1899 nr 34: 24 VIII s. 4 informowano o ustąpieniu K. Laskowskiego ze stanowiska. Kuryer Polski R. 12: 1899 nr 238: 7 X s. 2 (zob. poz. 610) zawiadomił, że Przegląd przestał być organem [Stowarzyszenia] Kasy Pośmiertnej [pod Opieką św. Stanisława Kostki] w Nanticoke.

W tygodniku Naród Polski R. 4: 1900 nr 25: 20 VI s. 5 podano, że redaktorem Przeglądu z Nanticoke został A. Surdel w miejsce S. Korczaka, natomiast w Wiarusie R. 15: 1900 nr 33: 16 VIII s. 5 (zob. poz. 835) zawiadomiono, że A. Surdel oraz wszyscy zecerzy zrezygnowali ze współpracy z tym pismem „tak iż organ ks. Bonawentury Gramlewicza pozostał na lodzie i prawdopodobnie nie będzie czasowo wychodził”. O zawieszeniu Przeglądu z powodu trudności finansowych po-

informowano w Dzienniku Chicagoskim R. 11: 1900 nr 202: 29 VIII s. 2 (zob. poz. 451), ale od października do grudnia polskie pisma zamieszczały informacje i przedruki z Przeglądu (np. Wiarus R. 15: 1900 nr 40: 4 X s. 1; Dziennik Chicagoski R. 11: 1900 nr 301: 26 XII s. 2), co świadczy o wznowieniu pisma.

Echo R. 13: 1901 nr 188: 17 I s. 1 (zob. poz. 468) zawiadomiło o ustąpieniu ze stanowiska redaktora Przeglądu hr. Platęra, podkreślono, że nie ogłoszono nazwiska jego następcy oraz poinformowano, że w miejsce ks. Dembińskiego menagerem został Koźlakiewicz, natomiast w nr 189: 24 I na s. 1 wspomniano o pełniącym niegdyś funkcję redaktora pisma panu L. Marasee [B. L. Marasee?]. Kuryer Polski R. 14: 1901 nr 249: 22 X s. 2 oraz Ameryka T. 15: 1901 nr 44: 2 XI s. 4 (zob. poz. 431) podały, że dr Łaskowski[!] razem z ks. Gramlewiczem planują wznowić pismo.

Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1897 s. 858, 1898 s. 867, 1900 s. 934, 1901 s. 996 (zob. poz. 1) rejestruje Przegląd jako pismo, którego jednorazowy nakład nie przekraczał 1 tys. egz.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1898 s. 728, 1899 s. 735, 1900 s. 746, 1901 s. 738, 1902 s. 745 (zob. poz. 2) odnotowuje, że Przegląd wychodził od r. 1897, jego redaktorem był A. J. Surdel, wydawcą Polish Publishing Co., do r. 1900 siedzibą redakcji było Scranton, a od 1901 – Nanticoke.

Wg: Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 29 (zob. poz. 278) pismo upadło w r. 1901. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 112 (zob. poz. 17), a za nim Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 129 (zob. poz. 26) błędnie twierdzą, że Przegląd zaczął wychodzić w r. 1896. Ten ostatni podaje również, że redaktorem pisma w l. 1898-1901 był K. Laskowski.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Bibli. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (R. 1: 1897/98 nr 42-45, 47-49, 51-52; R. 2: 1898/99 nr 1, 5-8, 10, 13-14, 16-18, 21, 33 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

735. Przegląd Kościelny. (The Polish Ecclesiastical Review). Organ Zjednoczenia Kapłanów Polskich w Am[eryce] Północnej]. [Dwumiesięcznik]. Red. i wyd. ks. D[ominik] Szopiński.

[Chicago, Ill.] – Milwaukee, Wis. R.(Vol.) 1: 1914 – R.(Vol.) 12: 1925. Drukiem Polish American Publ[ishing] Co., Chicago, Ill. 8°.

Wychodzi od stycznia 1914 do grudnia 1925. Informacja o drukarni na okładce zeszytu. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

Pismo jest kontynuacją Przeglądu Polsko-Amerykańskiego (zob. poz. 739).

W r. 1914 od z.(no.) 3: maj/czerwiec podano adres redakcji w Chicago; w z.(no.) 6 ks. D. Szopiński poinformował o rezygnacji z funkcji redaktora. W r. 1915 od z.(no.) 1 red. i wyd. Zjednoczenie Kapłanów Polskich w Ameryce/ The Polish Clergy Association of America, drukiem „Narodu Polskiego”, Chicago, Ill., na okładce inne oznaczenie rocznika: T. 2, w zeszycie tym poinformowano, że Zarząd Zjednoczenia... uchwalił połączenie stanowisk sekretarza generalnego tej organizacji i redaktora pisma – funkcję tę pełnił w tym czasie ks. Władysław Zapała. Od r. 1916 miesięcznik, inna wersja nazwy wydawcy w jęz. angielskim: The Association of the Polish Clergy of America, brak informacji o drukarni.

W r. 1922 co najmniej od numeru z kwietnia tyt. w jęz. angielskim: (The Polish Ecclesiastical Monthly), m. wyd. Milwaukee, Wis.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 112 (zob. poz. 17), Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 100 (zob. poz. 19) oraz Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 130 (zob. poz. 26) mylnie twierdzą, że Przegląd... od początku ukazywania się był miesięcznikiem; dodatkowo Bibliography of... podaje błędne lata wychodzenia pisma: 1915-1927?

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej w Poznaniu (1914-1925, w zeszycach brak okładek), Bibl. Uniwersyteckiej KUL w Lublinie (1914-1925) i Bibl. Narodowej w Warszawie (1919-1923) oraz egzemplarza udostępnionego na stronach Hathi-Trust Digital Library (1915-1916, 1919-1922).

Kontynuacją pisma jest Przegląd Katolicki. Milwaukee-Washington 1926-1936.

736. *Przegląd Międzynarodowy. Miesięcznik. Red. C. Jacob Goldszmit [Jakub Goldszmit], wyd. International Revue (Polish) Publishing Co. Nowy Jork 1894-1905.

Pismo nie odnalezione, rejestruje je jedynie Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 130 (zob. poz. 26), który powołuje się na katalog prasy N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... (zob. poz. 2) z r. 1906 – w roczniku tym informacji o Przeglądzie... nie odnaleziono.

737. Przegląd Polski. [Tygodnik]. Wyd. F[ranciszek] Norton Nartonowicz i John J. Harrington. Chicopee, Mass. 1898.

Wychodzi od 1 X do grudnia. Pismo nie odnaleziono, wydawane na czas wyborów.

O rozpoczęciu wychodzenia Przeglądu poinformowały m.in. Sztandar R. 6: 1898 nr 40: 6 X s. 2 (zob. poz. 792) oraz Ameryka T. 12: 1898 nr 42: 15 X s. 4 (zob. poz. 431); w tym pierwszym podano, że format Przeglądu... „jest mały”, a w drugim, że redakcja będzie się trzymać „programu ściśle religijno-narodowego”.

Telegraf R. 3: 1898 nr 40: 5 X s. 2 (zob. poz. 805) wspomina, że Przegląd... był ozdobiony rysunkiem ks. Chałupki. W Sztandarze R. 6: 1898 nr 51: 22 XII s. 2 powiadomiono o upadku pisma.

738. Przegląd Polski. Tygodnik. Red. Jos[eph] Janusz, wyd. Associated Polish Press of America. Newark, N. J. 1906-1907. [Druk. „Słowa Polskiego” w Chicago]. [2°].

Wychodzi do maja 1907. Pismo nie odnaleziono.

W tygodniku Naród Polski R. 11: 1907 nr 13: 27 III s. 4 (zob. poz. 636), w artykule ks. Juliana Moczydłowskiego pt.: „Szabasówki Rabinoffa” wymieniono Przegląd Polski wśród gazet wydawanych przez [Maksa] Rabinoffa.

Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 20: 18 V s. 6 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) wspomniała o Przeglądzie Polskim wydawanym w Newark pod redakcją Janusza, który określiła jako odbitkę Słowa Polskiego (zob. poz. 774), natomiast w nr 23: 8 VI na s. 1 zawiadomiła, że na mocy kontraktu zawartego pomiędzy Antonim Alfredem Paryskim a Associated Polish Press of America pisma wydawane przez tę korporację, w tym Przegląd..., zostały połączone z Ameryką-Echo; od 1 VI abonenci Przeglądu... będą otrzymywać w zamian tygodnik Ameryka-Echo.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1907 s. 565 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo jako tygodnik wychodzący w soboty w Newark, założony w 1906 r., wydawany przez Associated Polish Press of America, Chicago, Ill., redagowany przez Jos. Janusza, o formacie 22 cali.

Zob. także Gazeta Bostońska poz. 487; Głos z St. Louis poz. 526; Gonicz z Manistee poz. 531; Kuryer Buffalowski poz. 595; Kuryer Filadelfijski. Filadelfia 1907 poz. 603; Kuryer Nowojorski. Nowy Jork 1906-1907 poz. 606; Kuryer z Grand Rapids poz. 613; Nowiny Baltimorskie poz. 646; Nowiny z Reading poz. 654; Orędownik. Erie 1906 poz. 680; Orzeł Polski. Dunkirk 1906-1907 poz. 689; Sztandar. Camden 1906-1907 poz. 791; Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 poz. 800.

739. Przegląd Polsko-Amerykański. (The Polish-American Literary Review). Czasopismo kwartalne naukowo-literackie. Wydawane przez Tow[arzystwo] Naukowe w Ameryce im. Królowej Jadwigi. Red. i zawiadowca Aleksander Karczyński. Chicago R. 1: 1911 – R. 3: 1913. Nakładem Tow. Nauk. w Ameryce im. Królowej Jadwigi, Druk. W[ładysław] Smulski Publishing Co. 8°.

Wychodzi od stycznia 1911 do grudnia 1913. Od r. 1912 paginacja ciągła w obrębie rocznika. W r. 1913 w z. 4 na s. 283-285 poinformowano, że pismo zostanie przekształcone w dwumiesięcznik pt.: Przegląd Kościelny (zob. poz. 735).

Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 130-131 (zob. poz. 26) błędnie podaje, że pismo wychodziło najpierw w Milwaukee.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Naukowej Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki. Kompletny egzemplarz zachował się także w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

740. Przegląd Tygodniowy. [Tygodnik]. Wyd. i red. J[ózef] K. Zawisza i Sp. Cleveland, Oh. 1893.

Wychodzi prawdopodobnie od drugiej połowy września do końca października. Pismo socjalistyczne, nie odnaleziono.

O rozpoczęciu wydawania pisma poinformował m.in. Kuryer Polski R. 6: 1893 nr 225: 22 IX s. 2

(zob. poz. 610) oraz Ameryka T. 7: 1893 nr 38: 23 IX s. 4 (zob. poz. 431).

Polonia w Ameryce R. 2: 1893 nr 42: 2 XI s. 4 (zob. poz. 714) zawiadomiła, że Przegląd Tygodniowy „zmarł na suchoty”, a jego wydawca i redaktor wyjechał do Chicago.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 3 s. 454 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) błędnie podaje, że pismo wychodziło w r. 1883.

741. Przegląd Tygodniowy. Wychodzi co środę. Wyd. [Michał] Kruszką. Milwaukee, Wis. 1892-[?].

Pismo nie odnalezione, wydawane jako uzupełnienie dziennika Kuryer Polski (zob. poz. 610). O wydawaniu Przeglądu... informowały m.in. Telegraf R. 1: 1892 nr 35: 12 VII s. 2 (zob. poz. 805) oraz Nowe Życie R. 3: 1892 nr 29: 16 VII s. 2 (zob. poz. 644), w których określono go jako tygodnik przeznaczony głównie dla czytelników spoza Milwaukee.

Ameryka w Toledo i Kuryer Clevelandski T. 6: 1892 nr 95: 26 XI s. 2 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) odnotowała Przegląd... wśród pism, które pojawiły się i upadły w r. 1892.

Kruszką W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 70-71 (zob. poz. 274) odnotowuje to pismo pt.: Przegląd oraz podaje, że zawierało streszczenia zawartości Kuryera Polskiego i wychodziło do r. 1893, kiedy to Przegląd wraz z Tygodnikiem Milwauckim (zob. poz. 814) zostały przekształcone w Gazetę Wisconsinską (zob. poz. 510) i Kuryer Tygodniowy (tytuł pierwotny: Tygodniowy Kuryer Polski zob. poz. 825). Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 27 (zob. poz. 278) twierdzi, że Przegląd... powstał i upadł w r. 1892.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 111 (zob. poz. 17) błędnie podaje, że Przegląd wychodził w Chicago, Ill. w r. 1892. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 80, 129 (zob. poz. 26) odnotowuje zarówno Przegląd. Milwaukee 1892 jako osobną pozycję, jak i Przegląd Tygodniowy jako wariant tytułu Kuryera Tygodniowego i Gazety Wisconsinskiej w l. 1892-1893.

742. Przegląd Tygodniowy. Pismo poświęcone sprawom ludu polskiego. Wychodzi w każdą sobotę.

Właściciel i wyd. [Jan] N. Wrzesiński. Buffalo, N. Y. R. 1: 1895/96, nr 1-14[?]. [Druk. „Przeglądu Tygodniowego”]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 26 X 1895 do marca 1896. Nr 1-2 nie odnaleziono, opis główny na podstawie pierwszego zachowanego nr 3: 9 XI, w numerze tym w stopce red. podano tyt. w jęz. angielskim: The Weekly Review oraz podtyt.: Czasopismo dla ludu. Co najmniej od nr 6 tyt. również w jęz. angielskim: (Polish Weekly Review), brak podtytułu. Ostatni zachowany nr 14 dat. 25 I 1896.

W tygodniku Sztandar R. 3: 1896 nr 12: 21 III s. 2 (zob. poz. 792) poinformowano o zaprzestaniu wydawania Przeglądu Tygodniowego. Prawdopodobnie do zamknięcia wydawnictwa przyczynił się pożar jego drukarni 12 III 1896 r., o którym wspomniano w tygodniku Jedność R. 2: 1896 nr 8: 13 III s. 2 (zob. poz. 559).

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 131 (zob. poz. 26) podaje błędny inicjał imienia wydawcy – Jan M. Wrzesiński.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (nr 3, 6, 13-14; udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

743. Przewodnik Gimnastyczny Sokół. Wychodzi pierwszego każdego miesiąca. Red. Stanisław Osada. Chicago R. 1: 1908 – R.(Vol.) 5: 1912. Nakładem Związku Narodowego Polskiego dla gniazd Związku Sokołów Polskich w Stanach Zjedn[oczonych] Am[eryki] Półn[ocnej], [Druk. Zgody]. 4°.

Wychodzi od stycznia 1908 do 15 XII 1912. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W R. 1-3 na okładce rocznika podtyt.: Wydawany nakładem Związku Narodowego Polskiego dla gniazd Związku Sokołów Polskich w Stanach Zjedn. Półn. Am., drukiem Zgody, organu Związku Nar. Polskiego.

W R. 3: 1910 od nr 3/4 red. Henryk Lokański; nr 9/11 dat. wrzesień-listopad; na okładce rocznika informacja: drukiem „Dziennika Związkowego”.

Numerów z r. 1911 nie odnaleziono. Co najmniej od R.(Vol.) 5: 1912 od no 1 tyt.: Sokół Polski w Ameryce, w stopce red. podtyt.: Urzędowy

organ Związku Sokółów Polskich w Ameryce. Wychodzi 15-go każdego miesiąca, red. Henryk K. Setmajer, podtyt., częstotliwość i oznaczenie rocznika również w jęz. angielskim.

W Narodzie Polskim R. 14: 1910 nr 16: 20 IV s. 8 (zob. poz. 636) podano: „Pan Stan. Osada zrezygnował ze stanowiska redaktora «Sokoła», podając za powód niezdolność stosunki, wynikłe z rozłamem tego «zakonu narodowego», powstałego na zlocie w Cleveland, Ohio”.

W styczniu 1913 Sokół Polski w Ameryce połączył się z wydawanym w Nowym Jorku Sokółem Polskim (zob. poz. 780) tworząc nowe pismo wydawane w Pittsburghu pt.: Sokół Polski (zob. poz. 779).

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w New York Public Library (1908 nr 1-11/12; 1909 nr 1/2-12; 1910 nr 1/2-9/11; 1912 nr 1, 3-12). Niekompletne egzemplarze zachowały się także w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1908 nr 1-11/12; 1909 nr 1/2; 1910 nr 1/2-6, 8-12) oraz w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1912 nr 12).

744. Przewodnik Katolicki. Czasopismo tygodniowe religijno-społeczne. Wychodzi co piątek. Wyd. i red. ks. L[ucjan] Bójnowski. New Britain, Conn. R.(Vol.) 1: 1907/08, R. (Vol.) 2: 1909 – R.(Vol.) 59: 1966. [Druk. „Przewodnika Katolickiego”]. 4°.

Motto: Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!

Wychodzi od 21 XII 1907 do 24 VI 1966. Opis główny na podstawie nr 26: 30 VI z R.(Vol.) 4: 1911, w numerze tym na okładce informacja: Czysty dochód z wydawnictwa i ogłoszeń przeznaczony na Ochronkę Polską, w New Britain, Conn. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W r. 1966 w nr 25 zawiadomiono o zakończeniu wydawania pisma.

W Narodzie Polskim R. 12: 1908 nr 3: 15 I s. 5 (zob. poz. 636) podano, że redaktorem Przewodnika... jest Stefan Kapalski. W Dzienniku Chicagosome R. 20: 1909 nr 218: 17 IX s. 5 (zob. poz. 451) wspomniano o byłym redaktorze Przewodnika... ks. Młynarczyku, a w R. 23: 1912 nr 64: 15 III na s. 5 zawiadomiono, że nowym redaktorem pisma został Z[ygmunt Józef] Stefanowicz.

W Wiarusie R. 28: 1913 nr 26: 26 VI s. 6 (zob. poz. 835) wymieniono Przewodnik... wśród pism opowiadających się za Polską Radą Narodową.

Wg: N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1909 s. 100, 1910 s. 103, 1911 s. 119, 1912 s. 113, 1913 s. 115, 1914 s. 117, 1915 s. 120, 1916 s. 121, 1917 s. 119, 1918 s. 126 (zob. poz. 2) w l. 1909-1912 i 1914-1918 redaktorem i wydawcą był L. Bojnowski, w r. 1913 redaktorem – G[ymunt] Stefanowicz, wydawcą – L. Bojnowski, a nakład wynosił: w l. 1913-1915 – 5 tys. egz., w l. 1916-1917 – 6046 egz., w r. 1918 – 6 tys. egz.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 132 (zob. poz. 26) podaje, że pismo wychodziło od 21 XII 1907 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1911 nr 26).

Literatura:

a. Blejwas Stanislaus A.: Jews in the Mental World of Polish Immigrants: Przewodnik Katolicki of New Britain, Connecticut, 1907-1920. W: Ethnicity, Culture, City. Polish Americans in the USA. Cultural Aspects of Urban Life 1870-1950 in Comparative Perspective. Ed. by Thomas Gladsky, Adam Walaszek, Małgorzata M. Wawrykiewicz. Warszawa 1998 s. 162-193.

745. Przewodnik Polski. Tygodnik. Wyd. J. Barć. Syracuse, N. Y. 1910-1912. [2°].

Wychodzi prawdopodobnie od początku marca 1910. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Przewodnika... zawiadomiono w Dzienniku Chicagosome R. 21: 1910 nr 54: 5 III s. 4 (zob. poz. 451), gdzie podano, że jest on „wydawany przez grono obywateli pod dyrekcją pp. Gdali, Szwanki, [Walentego] Gimińskiego, Stąski [Jana Stąski] i [Pawła] Rody”.

Naród Polski R. 15: 1911 nr 1: 4 I s. 4 (zob. poz. 636) zawiadomił, że wydawcy Przewodnika... kupili maszyny drukarskie i budują własny dom, w którym mieścić się będzie drukarnia i biura redakcji.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1911 s. 662, 1912 s. 663 (zob. poz. 2) odnotowuje, że pismo było tygodnikiem wychodzącym w piątki, zostało założone w 1910 r., jego wydawcą było Syracuse Polish Publishing Co. i miało format 22 cale.

W r. 1912 Przewodnik... połączył się z ukazującym się w tym samym mieście pismem Orzeł

Polski (zob. poz. 690) i zaczął wychodzić pt.: Orzeł - Przewodnik Polski (zob. poz. 685).

746. Przewodnik Polski. Tygodnik. Red. W. A. Godlewski, wyd. Spółka Wydawnicza Polska. St. Louis, Mo. 1899-1969. [2°].

Wychodzi prawdopodobnie od października 1899 do 9 XI 1969. Numerów z l. 1899-1902 nie odnaleziono, opis główny na podstawie wzmianek w prasie z r. 1899.

O rozpoczęciu wydawania Przewodnika... poinformowały m.in. Zgoda R. 18: 1899 nr 41: 12 X s. 4 (zob. poz. 854) oraz Ameryka T. 13: 1899 nr 41: 14 X s. 4 (zob. poz. 431), w której zacytowano fragment słowa wstępnego tłumaczący, że celem pisma jest, żeby Polacy st. louisicy „mieli miejscową gazetę, nie spaczoną kołowacizną lub poglądami antyrealnymi(!), niezaczepiającą spokojnie pracujących ludzi”, oraz informujący, że pismo będzie tygodnikiem w dużym formacie.

W r. 1900 od lutego wychodzi na przemian z tygodnikiem Głos Narodu (zob. poz. 511). W reklamie pisma zamieszczonej w Dzienniku Chicagoskim R. 11: 1900 nr 32: 7 II s. 4 (zob. poz. 451) oprócz nazwy spółki wydającej Przewodnik... i Głos... w jęz. polskim (Spółka Wydawnicza Polska w St. Louis) podano także jej nazwę w jęz. angielskim (Polish Publishing Co.) oraz poinformowano, że jedno z wymienionych pism wychodzi we wtorki, a drugie w piątki.

Wiarus R. 17: 1902 w nr 1: 2 I na s. 1 (zob. poz. 835) zawiadomił, że redaktorem Przewodnika... i Głosu... został Franciszek Szczerbowski, a w nr 2: 9 I na s. 4 poinformował, że Głos... został połączony z Przewodnikiem..., który będzie odtąd wychodził w zwiększonej objętości. Straż R. 7: 1902 nr 48: 29 XI s. 2 (zob. poz. 785) wspomniała, że redakcja Przewodnika... rozesłała za Fr. Szczerbowskim listy gończe z powodu jego oszustw finansowych. Gazeta Kaliska R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podała, że pismo ma 3 tys. abonentów.

Dziennik Chicagoski R. 15: 1904 nr 65: 17 III s. 2 wśród podpisów pod stanowiskiem Polaków w sprawie wojny japońsko-rosyjskiej wymienił redaktora Przewodnika... dr Godlewskiego. Straż R. 9: 1904 w nr 30: 23 VII na s. 1 twierdzi, że pismo przeszło na własność ks. S. J. Moczydłowskiego.

Wiarus R. 21: 1906 w nr 45: 8 XI na s. 1 zawiadomił o śmiertelnym postrzeleniu redaktora Przewodnika... Ludwika Kozłowskiego.

Naród Polski R. 14: 1910 nr 5: 2 II s. 5 (zob. poz. 636) wspomniął o zakończeniu procesu wydawcy Przewodnika... B[olesława] Moczydłowskiego z A[ntonim A.] Pardo. W Dzienniku Chicagoskim R. 22: 1911 nr 242: 18 X na s. 4 Tomasz [Tadeusz] Łasecki, podróżujący korespondent tego pisma, odnotował, że właścicielem i wydawcą Przewodnika... jest B. Moczydłowski, a jego redaktorem Jerzy [Borun] Kosmowski.

Dziennik Chicagoski R. 25: 1914 nr 226: 21 IX na s. 4 zawiadomił, że Przewodnik... został urzędowym organem Federacji Polsko-Rzymsko-Katolickiej.

W R. 19: 1917 co najmniej od nr 51: 20 XII podtyt.: Pismo poświęcone sprawom ludu polskiego, format 2°, w winiecie tyt. również w jęz. angielskim (Polish Guide) oraz reklamy: The only Polish Weekly West of Mississippi[!] River. The best advertising medium. Established 1899. Incorporated 1902. Czasopismo poświęcone interesom Polaków w Ameryce. Założone w r. 1899. Inkorporowane w 1902. Podaje najnowsze wiadomości z całego świata, w stopce red. inny wariant podtyt.: Pismo poświęcone interesom Polaków w Ameryce, częstotliwość: Wychodzi co środę, na s. 7 reklama Druk. Przewodnika Polskiego.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1907 s. 506, 1908 s. 493, 1909 s. 492, 1910 s. 498, 1911 s. 518, 1912 s. 517, 1913 s. 521, 1914 s. 529, 1915 s. 536, 1916 s. 536, 1917 s. 532, 1918 s. 542 (zob. poz. 2) rejestruje Przewodnik... jako niezależny tygodnik wychodzący w czwartki, założony w r. 1897[!], o formacie 24 cale oraz podaje następujące nakłady: w l. 1907-1908 – 2 tys. egz., w r. 1909 – 1501 egz., w r. 1910 – 1500 egz., w r. 1911 – 2 tys. egz., w l. 1912-1918 – 1800 egz.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 33 (zob. poz. 278) mylnie twierdzi, że pismo wychodziło od r. 1906.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Center for Research Libraries w Chicago (1917 nr 51-52; 1918 nr 1-15, 25, 27-31, 34-52) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie. Numery z l. 1903-1918 zachowały się także w postaci mikrofilmu w Missouri Historical Society (Library & Research Center) w St. Louis.

747. Przyjaciel Domu. Pismo ludowe dla Polaków w Ameryce. [Tygodnik]. Red. Jordan Kowzan, wyd. Polish Publishing Co. Baltimore, Md. 1897-1907[?]. [2°].

Motto: Kochaj Boga, kochaj Polskę i Amerykański kraj kochaj.

Wychodzi od połowy sierpnia 1897 prawdopodobnie do 1907. Pismo nie odnalezione. Opis główny na podstawie wzmianek w prasie z 1897 r.

Kuryer Polski R. 10: 1897 nr 195: 18 VIII s. 2 (zob. poz. 610) informuje o ukazaniu się Przyjaciela... i wymienia nazwisko redaktora oraz prezydenta spółki wydającej pismo – Z[ygmunt] Stefanowicz. Sztandar R. 5: 1897 nr 32: 19 VIII s. 2 (zob. poz. 792) podaje motto i częstotliwość wychodzenia pisma oraz twierdzi, że było wydawane przez spółkę polską. Wiarus R. 12 1897 nr 33 26 VIII s. 4 (zob. poz. 835) wspomina, że pismo „wyszło na gruzach” Polonii (zob. poz. 712), jego redaktorem jest Jan[!] Kowzan, a współpracownikiem – ks. [Mieczysław] Barabasz. W reklamie zamieszczonej w Dzienniku Chicagoskim R. 8: 1897 nr 297: 28 XII s. 3 (zob. poz. 451) podano podtytuł, wydawcę oraz informację, że pismo: „Redagowane jest w duchu czysto katolickim i zawiera: artykuły religijne, moralne i historyczne; także wiadomości miejscowe, zagraniczne, z ojczyzny i dzieła powieściowy”.

Ameryka T. 12: 1898 nr 49: 3 XII s. 4 (zob. poz. 431) poinformowała, że Julian[!] Kowzan zrezygnował ze stanowiska redaktora Przyjaciela...

Kuryer Polski R. 13: 1900 nr 132: 4 VI s. 2 donosi, że Stowarzyszenie Kasy Pośmiertnej na Bridgesburgu [Bridesburgu, dzielnicy Filadelfii] w dniu 28 V wybrało pismo na swój organ. Wiarus R. 15: 1900 nr 43: 25 X s. 1 wspomina, że w składzie delegacji Polaków witających w Baltimore pułkownika Zygmunta Miłkowskiego znajdował się August Vitelius Zieliński, redaktor Przyjaciela Domu.

W nekrologu A. V. Zielińskiego wydrukowanym w Wiarusie R. 1904 nr 2: 14 I s. 1 zamieszczono informację, że był on redaktorem i wydawcą Przyjaciela... niemal do swojej śmierci w grudniu 1903 r. Dziennik Chicagoski R. 15: 1904 nr 65: 17 III s. 2 wśród podpisów pod stanowiskiem Polaków popierającym wojnę japońsko-rosyjską wymienia redaktora Przyjaciela... K[lemensa J.] Siwińskiego i jego wydawcę – W[ładysława] Si-

wińskiego, a w nr 71: 24 III na s. 2 – redaktora W. Gliwińskiego. Zestawienie pt.: Czasopisma polskie wydawane w Ameryce w r. 1903 s. 257 (zob. poz. 7) podaje, że redaktorem pisma był K. J. Siwiński.

W Ameryce-Echo R. 18: 1905 nr 32: 12 VIII s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka) opublikowano oświadczenie Towarzystwa Polskiego im. Ludwika Mierosławskiego, w którym wspomniano, że redaktorem Przyjaciela... jest [Adam F.] Bautro. W Dzienniku Chicagoskim R. 16: 1905 nr 197: 24 VIII s. 4 poinformowano, że baltimorskie pismo Przyjaciela... jest tygodnikiem literacko-naukowym, który „obrał sobie zadanie ogłaszania drukami «najnowszych utworów literatury polskiej»”, a w nr 213: 13 IX na s. 8 zawiadomiono, że Przyjaciela... wraz z Tygodnikiem Nowojorskim (zob. poz. 815) zaczął wychodzić pod wspólną redakcją ze Wschodem (zob. poz. 849) i Polonią.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1899 s. 333, 1900 s. 342, 1901 s. 347, 1902 s. 348, 1903 s. 352, 1904 s. 348, 1905 s. 351, 1906 s. 357, 1907 s. 361 (zob. poz. 2) rejestruje Przyjaciela... jako niezależne pismo ukazujące się od r. 1897, które do r. 1905 wydawało Baltimore Publishing Co., a w l. 1906-1907 redaktorem i wydawcą był Adam F. Bautro. W katalogu tym w l. 1899-1905 podano format 22 cali, a w l. 1906-1907 – 11 cali.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 28-30 (zob. poz. 278) rejestruje to pismo trzykrotnie, jako założone kolejno w r. 1895, 1898 i 1899. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 116 (zob. poz. 17), a za nim Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. Wyd. 2. T. 3 s. 359 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) podają, że pismo wychodziło w l. 1895-1904, ponadto ten pierwszy wymienia jako wydawcę ks. dr Barabasz, a jako redaktora – J. Sliwińskiego[!]. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 133 (zob. poz. 26) podaje lata wychodzenia: 1897-1905, wydawców: ks. M. Barabasz, Baltimore Publishing Co. w l. 1900-1904 i A. F. Bautro w r. 1905, redaktorów: K. J. Sliwińskiego[!] i Jerzego W. Siwińskiego w r. 1904 oraz A. F. Bautro w r. 1905.

748. Przyjaciel Górnika. Tygodnik. Wyd. i red. Frank S. Witt. Shamokin, Pa. 1901-1915[?]. [2°].

Wychodzi od końca lutego 1901 co najmniej do 1915. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania *Przyjaciela...* poinformowano m.in. w *Kuryerze Polskim* R. 14: 1901 nr 50: 28 II s. 4 (zob. poz. 610), gdzie podano: „Jest to malutki czteroszpaltowy świstek, na dwu kartkach, odznaczający się tem, że jego redaktor podpisuje się imieniem angielskiem «Frank» S. Witt... Jest to pierwszy polski redaktor w Ameryce, który odważył się postąpić w ten sposób”. *Dziennik Chicagoski* R. 12: 1901 nr 60: 12 III s. 2 (zob. poz. 451) wytknął, że pismo charakteryzuje się niepoprawną polszczyzną, a w R. 19: 1908 nr 258: 3 XI na s. 4 wymienił *Przyjaciela...* wśród pism popierających partię demokratyczną.

Ameryka-Echo R. 22: 1909 nr 46: 13 XI s. 1 (tytuł pierwotny: *Ameryka* zob. poz. 431) poinformowała o rozpoczęciu programu wspierania lokalnych pism polskich przez jej wydawnictwo, a w informacji o prenumeracie wspomniała o możliwości zdobycia „kuponów premiovych” za prenumeratę m.in. *Przyjaciela Górnika*, co może wskazywać, że był on objęty wspomnianą współpracą.

Wg: N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1906 s. 785, 1907 s. 791, 1908 s. 790, 1909 s. 791, 1910 s. 800, 1911 s. 833, 1912 s. 836, 1913 s. 840, 1914 s. 856, 1915 s. 864, 1916 s. 869 (zob. poz. 2) wydawcą i redaktorem *Przyjaciela...* był F. S. Witt, w l. 1906-1912 była to gazeta bezpartyjna, a w l. 1913-1916 o profilu demokratycznym, jej format wynosił od 19,5 do 22 cali, ukazywała się w nakładzie: w l. 1907-1908 – 3100 egz., w r. 1909 – 2750 egz., w l. 1910-1911 – 2500 egz.; w r. 1912 – 2250 egz.; w r. 1913 – 3500 egz.; w l. 1914-1916 – 3 tys. egz.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 117 (zob. poz. 17) oraz *Wępieć J.: Polish American Serial Publications...* s. 133 (zob. poz. 26) twierdzą, że *Przyjaciela...* wychodził do r. 1910. Zieliński St. podaje również, że egzemplarz pisma znajdował się w *Bibl. Rapperswilskiej*.

749. *Przyjaciela Ludu*. [Tygodnik]. Red. i wyd. Władysław F. Drobiński. Shamokin, Pa. 1893-1894. [Druk. „*Przyjaciela Ludu*”]. [2°].

Wychodzi prawdopodobnie od 4 V 1893 do połowy września 1894. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania w Shamokin polskiego pismka, którego redaktorem i wydawcą

jest W. F. Drobiński, zawiadomił m.in. *Wiarus* R. 8: 1893 nr 19: 11 V s. 1 (zob. poz. 835), komentując złośliwie: „Ma to pewnie być *Intelligenz Blatt* dla Shamokinu, bo oprócz miejscowych ogłoszeń, nędznych wierszyków i przedruków, nie zawiera nic ważniejszego”.

Dziennik Chicagoski R. 5: 1894 nr 211: 12 IX s. 2 (zob. poz. 451) oraz *Katolik* R. 9: 1894 nr 37: 13 IX s. 5 (tytuł pierwotny: *Wiarus*) informują, że C. Komorowski nabył wydawnictwo i drukarnię wychodzącego „od niedawna” *Przyjaciela Ludu* od pana Drobińskiego.

Katolik R. 9: 1894 nr 38: 20 IX s. 1 podaje tytuł: *Przyjaciela* i wspomina, że pismo zmieniło tytuł na *Polska i Litwa* (zob. poz. 716) – większość bibliografii i opracowań rejestruje to pismo pt.: *Przyjaciela* – może to wskazywać, że pismo zmieniło tytuł pod koniec swojego istnienia lub było bardziej znane pod obiegowym, skróconym tytułem.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1895 s. 697 (zob. poz. 2) rejestruje *Przyjaciela Ludu* jako pismo niezależne, wydawane od r. 1894, którego redaktorem i wydawcą był W. F. Drobiński, o formacie 22 cale.

Heming Harry Hooper: *The Catholic Church in Wisconsin. A History of the Catholic Church in Wisconsin from the Earliest Time to the Present Day*. Milwaukee 1898 s. 290 informuje, że pismo zostało założone przez ks. Bernarda Marię Skulika w Mount Carmel.

Koliński A.: *Rozwój kolonii polskiej w Shamokin...* nr 41 s. 6 (zob. poz. 304) podaje, że w momencie, kiedy wydawnictwo *Przyjaciela Ludu* było na granicy bankructwa, zostało przejęte przez firmę zarządzaną przez ks. [Bernarda] Marię [Franciszka] Skulika, hr. Komorowskiego i szlachcica [Leona?] Machnikowskiego, którzy zaczęli na jego miejsce wydawać pismo *Polska i Litwa*.

Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 132-133 (zob. poz. 26) podaje lata wychodzenia 1894-1895 oraz jako redaktorów i wydawców W. F. Drobińskiego i B. M. Skulika.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 48 (zob. poz. 17), a za nim Skrzypek J.: *Czasopiśmiennictwo polskie w Stanach Zjednoczonych...* s. 167 (zob. poz. 352), błędnie twierdzi, że pismo wychodziło w r. 1895. Ponadto Skrzypek J. mylnie podaje, że *Przyjaciela* zmienił tytuł na *Polska i Litwa* w r. 1896.

750. Przyjaciel Ludu. [Tygodnik]. Wyd. Went [Wendt]. Philadelphia, Pa. – Camden, N. J. 1898-1934[?]. [2°].

Wychodzi od marca 1898 prawdopodobnie do października 1934. Numerów z l. 1898-1925 nie odnaleziono, opis główny na podstawie wzmianek w prasie z r. 1898. Pierwszy odnaleziony no 34: 22 VIII 1926.

O rozpoczęciu wychodzenia pisma w Filadelfii zawiadomiły m.in.: Polonia w Ameryce R. 7: 1898 nr 11: 18 III s. 1 (zob. poz. 714) oraz Wiarus R. 13: 1898 nr 12: 24 III s. 1 (zob. poz. 835).

W spisie organizacji polskich w Ameryce zamieszczonym w Zgodzie R. 19: 1900 nr 1: 4 I s. 8 (zob. poz. 854) odnotowano, że Przyjaciel Ludu jest organem Polsko-Narodowej Ligi na Wschodzie z Jersey City. W Kuryerze Polskim R. 13: 1900 nr 132: 4 VI s. 2 (zob. poz. 610) wydawca Przyjaciela... Wm. [William] Wendt i syn zawiadomili, że przestał on być organem Stowarzyszenia Kasy Pośmiertnej na Bridgesburgu [Bridesburgu, dzielnicy Filadelfii].

Zestawienie pt.: Czasopisma polskie wydawane w Ameryce w r. 1903 s. 257 (zob. poz. 7) podaje, że redaktorem i wydawcą pisma był Wm. Wendt. W Dzienniku Chicagoskim R. 15: 1904 nr 278: 28 XI s. 2 (zob. poz. 451) przedrukowano oświadczenie wydawnictwa Przyjaciela..., w którym podano, że wydawcą i redaktorem tego pisma, Ignacy T. Wendt, nie uciekł od żony z Heleną Chrzanowską, ale był nieobecny z powodu choroby.

Dziennik Chicagoski R. 17: 1906 w nr 231: 8 X na s. 5 w relacji z V Sejmu Stowarzyszenia Kasy Pośmiertnej pod Opieką Św. Jana Kantego w Filadelfii poinformował, że Przyjaciel... został wybrany urzędowym organem tej organizacji.

Wiarus R. 28: 1913 w nr 26: 26 VI na s. 5 odnotował Przyjaciela... wśród pism opowiadających się za Polską Radą Narodową.

Wydawane w Filadelfii pismo Gwiazda R. 13: 1914/15 w nr 8: 24 IX 1914 na s. 1 (zob. poz. 540) podało informację o śmierci córki redaktora tego pisma Franciszka J. Wenda, w nr 14: 5 XI 1914 na s. 1 wspomniała, że Przyjaciel... jest organem urzędowym Stowarzyszenia Kasy Pośmiertnej pod Opieką Św. Jana Kantego, a w R. 15: 1916/17 w nr 8: 12 X 1916 na s. 1 (zob. poz. 540) odnotowała, że wydawnictwo Przyjaciela... przeszło na własność ks. Jana Godrycza, proboszcza parafii św. Stanisława w Filadelfii.

Dziennik Chicagoski R. 29: 1918 nr 203: 29 VIII s. 2 podaje, że delegatem Przyjaciela... na Sejm Wychodźstwa Polskiego w Detroit był Franciszek Medwicki [Medwecki]. Gwiazda R. 17: 1918/19 w nr 17: 12 XII 1918 na s. 1 i w nr 19: 26 XII 1918 na s. 6 odnotowała, że Przyjaciel... przestał być organem Stowarzyszenia Kasy Pośmiertnej...

Co najmniej od r. 1926 od no 34: 22 VIII pismo wychodzi pt.: Gazeta Niedzielną. Przyjaciel Ludu. Sunday Gazette - People's Friend, m. wyd. Camden, N. J. – Philadelphia, Pa., w numerze tym podano liczbowanie rocznika: R.(Vol.) 32 oraz rok założenia: 1893.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1899 s. 727, 1900 s. 738, 1901 s. 748, 1902 s. 755, 1903 s. 764, 1904 s. 762, 1905 s. 767, 1906 s. 775, 1907 s. 782, 1908 s. 781, 1909 s. 782, 1910 s. 791, 1911 s. 824, 1912 s. 827, 1913 s. 830, 1914 s. 846, 1915 s. 854, 1916 s. 858, 1917 s. 857 (zob. poz. 2) rejestruje Przyjaciela Ludu jako tygodnik wychodzący w piątki, założony w r. 1898, którego redaktorami byli: w l. 1899-1902 Wm. Wendt & Son, w r. 1903 – Edward T. Wendt, w l. 1913-1917 – F. J. Wendt, a wydawcami: w l. 1899-1902 Wm. Wendt & Son, w l. 1904-1905 – Ignatius T. Wendt, w l. 1906-1912 – William Wendt & Son, w l. 1913-1917 – W. Wendt; w r. 1899 format wynosił 14 cali, w l. 1900-1913 – 26 cali, a w l. 1914-1917 – 24 cale; w l. 1913-1917 nakład liczył 1200 egz.; od r. 1907 pismo określano jako republikańskie.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 76 (zob. poz. 274) podaje, że pismo było organem Kasy Pośmiertnej i towarzystw w Filadelfii i wychodziło od 1897 r. Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 29 (zob. poz. 278) w wydanym w 1930 r. opracowaniu twierdzi, że pismo założono w r. 1897, w r. 1918 zostało przejęte przez ks. dr [J.] Gordycza [Godrycza], a upadło „kilka lat temu”.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 117 (zob. poz. 17) podaje, że Przyjaciel... wychodził do 1926 r., jego założycielem był W. Wende (od r. 1918 Wende i synowie), a wydawcą – ks. [J.] Godrycz, pismo było organem Kasy Pośmiertnej i towarzystw, a jego egzemplarz przechowywano w Bibl. Rapperswilskiej.

Willging E. P., Hatzfeld H.: Nineteenth Century Polish Catholic Periodical Publications... Vol. 13:

1956 No. 1/2 s. 34 (zob. poz. 21) podają lata wychodzenia 1895-1934 i przypuszczają, że Gazeta Niedzielnia-Przyjaciela Ludu mogła być kontynuacją pisma Nowiny z l. 1880 lub 1885-1895 – wychodzących w tych latach Nowin nie odnaleziono.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 50, 93 (zob. poz. 26) odnotowuje, że redaktorami pisma byli: w l. 1895-1913 William Wendt, w l. 1914-1918 F. J. Wendt, wydawcami: W. Wendt w l. 1895-1917 i ks. Godrycz w l. 1918-1923, a jego kontynuacją były Nowiny. Camden 1932-1948, które przejęły liczbowanie roczników Gazety Niedzielniej - Przyjaciela Ludu. Oprócz tego autor ten rejestruje Nowiny wydawane w Camden od 1908 r. – najprawdopodobniej są to błędnie odnotowane Nowiny będące kontynuacją Przyjaciela Ludu.

Opis na podstawie wyżej wymienionych wzmianek w prasie oraz autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1926 nr 34, 37).

751. Przyjaciela Ludu. Jedyne czasopismo polskie bez błagi w Stanach Zjednoczonych. Wychodzi w każdą sobotę. Wyd. J[ózef] Rosiński. Pittsburgh, Pa. R. 1: 1890/91 – R. 5: 1894/95, R. 6: 1895, 1896-1897[?]. [Druk. „Przyjaciela Ludu”]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 21 II 1890 co najmniej do 1897. Numerów z r. 1890 nie odnaleziono – opis główny na podstawie pierwszego zachowanego nr 12: 9 V 1891 z R. 2: 1891/92. Podtytuł podano w stopce red. na s. 2.

W R. 3: 1892/93 co najmniej od nr 29: 3 IX 1892 w winiecie pod grafiką podpis: Myśl przewodnia Ligi [Narodowej] Polskiej 1848 roku, podtyt.: Pismo poświęcone dla ludu polskiego w Ameryce, w numerze tym zamieszczono reklamę Druk. „Przyjaciela Ludu”.

W R. 4: 1893/94 co najmniej od nr 3: 3 III 1893 podtyt.: Pismo dla ludu polskiego w Ameryce, w winiecie brak informacji o wydawcy, a także grafiki i podpisu pod nią; co najmniej od nr 19: 24 VI właściciel, wyd. i red. J. Rosiński; od nr 50 m. wyd. Pittsburg.

W R. 5: 1894/95 co najmniej od nr 2: 24 II 1894 motto: „Bóg i Ojczyzna”, brak podtytułu, w winiecie informacja: Pismo dla ludu polskiego, poświęcone interesom Polaków w Ameryce,

niezależne od żadnego stronnictwa, równo szanujące wszystkie polskie uczciwe organizacje.

W R. 6: 1895 od nr 1 zamiast informacji o właścicielu, wyd. i red. podano: zarządca J. Rosiński; ostatni odnaleziony nr 23 dat. 27 VII.

W korespondencji nadesłanej do tygodnika Ameryka dat. 1 V 1890 (zob. Literatura poz. a) jako redaktora pisma wymieniono Antoniego Zawiszę. Patryota R. 1: 1890 nr 5: 22 VIII s. 5 (zob. poz. 696) informuje, że dotychczasowy redaktor i zecer Przyjaciela... A. Zawisza wyjechał z kraju „w celu dokończenia przerwanej nauki w gimnazjum tamowskim”. Kurjer Nowojorski i Brooklynński R. 1: 1890/91 nr 8: 9 X 1890 s. 7 (zob. poz. 593) podaje, że redaktorem tego pisma został prof. J[ózef] Kuk z Galicji.

Ameryka T. 5: 1891 nr 19: 9 V s. 2 (zob. poz. 431) poinformowała o rezygnacji J. Kuka ze stanowiska, natomiast w nr 51: 21 XI na s. 3 wspomniała o napaści na redaktora Przyjaciela... o nazwisku Zacharewicz.

Ameryka w Toledo i Kuryer Clevelandski T. 6: 1892 nr 99: 10 XII s. 1 (tytuł pierwotny: Ameryka) podaje: „A. Zacharewicz, dawniejszy redaktor «Przyjaciela Ludu», po ukończeniu terminu w «barber-shopie», powrócił na dawny stołek redaktorski”.

Dziennik Polski R. 1: 1895 nr 23: 6 IX s. 2 (zob. poz. 459) w korespondencji z Pittsburga odnotowuje pojawienie się Dziennika Pittsburgskiego (zob. poz. 455) wydawanego przez dotychczasowego właściciela Przyjaciela... J. Rosińskiego, oraz podaje, że Przyjaciela... będzie wychodził nadal jako pismo tygodniowe niedzielne, natomiast Ameryka T. 9: 1895 nr 38: 14 IX s. 5 twierdzi, że „Przyjaciela Ludu zmienił się w Dziennik Pittsburgski”, co może wskazywać, że początkowo planowano wydawać jednocześnie obie gazety, ale zamiar ten się nie powiódł.

Sztandar R. 3: 1896 nr 13: 28 III s. 4 (zob. poz. 792) podaje, że po upadku Dziennika Pittsburgskiego „odrodził się dawny «Przyjaciela Ludu» powołany do życia przez energicznego p. R[oman]a S[tan]isława] Abczyńskiego i młodego p. [Jana] Rosińskiego. Redakcję objął p. R. S. Abczyński”. Wiarus R. 11: 1896 nr 14: 2 IV s. 1 (zob. poz. 835) podaje, że Józef Rosiński sprzedał drukarnię S. Abczyńskiemu i Janowi Rosińskiemu, którzy zawiesili wydawanie Gazety Pittsburgskiej [Dziennika Pittsburgskiego?] i wznowili Przyjaciela Ludu.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1890 s. 639, 1893/94 s. 683, 1895 s. 692, 1896 s. 692, 1897 s. 719, 1898 s. 724 (zob. poz. 2) podaje, że redaktorem i wydawcą Przyjaciela był J. Rosinski, w l. 1893/94 rejestruje to pismo jako demokratyczne, a w późniejszych latach – niezależne.

Nagiel H.: Dziennikarstwo Polskie w Ameryce... s. 114 (zob. poz. 297) podaje, że pismo wychodziło od 21 II 1890 r., a jego redaktorami byli kolejno A. Zawisza, prof. Kuk, Zacharewicz, Abczyński i Rosiński.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 117 (zob. poz. 1620) twierdzi, że pismo wychodziło do r. 1894. Wępięć J.: Polish American Serial Publications... s. 133 (zob. poz. 26) przypuszcza, że pismo wychodziło do r. 1906, a wśród redaktorów i wydawców wymienia m.in. W. Wendta i I[gnacego] T. Wendta, którzy byli w redakcji Przyjaciela Ludu wychodzącego w Filadelfii od r. 1898 (zob. poz. 750). Turowska-Bar I.: Polskie czasopisma o wsi... s. 142 (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 362) błędnie podaje imię wydawcy – Zenon Rosiński, nazwisko jednego z redaktorów – Antoni Zawira oraz twierdzi, że pismo wychodziło do r. 1894.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1891/92 nr 12; 1892/93 nr 29-31, 33-34, 38-41, 45-47, 50, 52; 1893/94 nr 3, 14-15, 19, 22-23, 35-36, 40, 43-46, 49; 1894/95 nr 2, 21, 23, 25, 34, 43-44, 46; 1895 nr 1, 5, 7-9, 12, 21-23; udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1894 nr 5).

Dodatki:

1. Dodatek do nr 5-go Przyjaciela Ludu. Pittsburg, Pa. 1894 4° ss. nlb. 2.

Kontynuuje treść nr 5: 17 III.

Literatura:

a. Szameit M[ieczysław J.]: Zdolności p. A. Zawiszy. *Ameryka* T. 4: 1890 nr 18: 3 V s. 1.

Korespondencja zawierająca krytyczne omówienie nr 9 Przyjaciela Ludu z r. 1890.

752. Przyjaciel Ludu. Pismo peryodyczne czyli czasowe dla narodu polskiego w Ameryce. Wychodzi w zeszytach trzyarkuszowych od 3 do 4 tygodni. Red. I[gnacy] Weñdziński. Chicago, Ill.

– Milwaukee, Wis. – Winona, Min. R. 1: 1876/77 – R. 6: 1881/82, 1883-1885[?]. Nakładem i czczeniem I. Weñdzińskiego i J. Rudnickiego. 2°.

Wychodzi od maja 1876 prawdopodobnie do końca 1885.

Z R. 1 odnaleziono z. 1-10, we wszystkich zeszytach brak daty dziennej i miesięcznej, paginacja ciągła w obrębie rocznika. Numerów z R. 2-3 nie odnaleziono. Prawdopodobnie od R. 1 co najmniej do R. 5 rocznik obejmował okres od maja danego roku do maja roku następnego.

Z R. 4 odnaleziono jedynie nr 22 dat. 22 X 1879, co najmniej od tego numeru podtyt.: Pismo dla narodu polskiego w Ameryce. Wychodzi 1 raz w tydzień, t. j. w środę, motto: Boże zbaw Polskę!

Co najmniej od R. 5: 1880/81 od nr 1 paginacja stron ciągła w obrębie numeru, podtyt.: Tygodnik Polski. Pismo dla narodu polskiego w Ameryce, m. wyd. Milwaukee, Wis.; w nr 44: 30 III 1881 poinformowano, że administratorem Przyjaciela Ludu jest Francis J. Borchardt; co najmniej od nr 52 w winiecie: Wychodzi co środę każdego tygodnia jako pismo polityczne, z urywkami historycznymi, literackimi, z nauki, z sztuk pięknych i rzeczy społecznych, brak informacji o redaktorze, na s. 1 wiadomość od J. Rudnickiego, że F. J. Borchardt został „prawnie zniesiony” jako administrator pisma oraz że I. Weñdziński nie ma żadnych praw do załatwiania interesów Drukarni Narodowej.

Z R. 6: 1881/[82?] zachowały się nr 1-5; nr 5 dat. 29 VI 1881. Numerów z l. 1883-1885 nie odnaleziono.

Zgoda R. 3: 1884 nr 1: 12 III s. 2 (zob. poz. 854) wspomniała o nr 10, a w nr 5: 9 IV na s. 2 poinformowała o ukazaniu się nr 12 z R. 7 Przyjaciela...

Pielgrzym Polski R. 1: 1885 nr 3: 10 XI s. 4 (zob. poz. 700) podał, że [J.] Rudnicki przeniósł pismo z Chicago do Winony, Min. i będzie je teraz wydawał w spółę z panem Kamrowskim; w nr 8: 5 XII na s. 4 doniósł, że „panu Rudnickiemu podobnie licho idzie w Winonie z «Przyjacielem Ludu», gdyż jakiś krawiec założył tam drukarnię i zabrał mu robotników”.

Wiarus R. 1: 1886 nr 1: 11 II s. 1 (zob. poz. 835) wspomniał, że pod koniec 1885 r. w Winonie wyszły „dwa półnumera” Przyjaciela Ludu, a drukarnia tego pisma będąca własnością Rudnickiego wciąż funkcjonuje.

Łuczycycki Z.: Album opisowo-obrazowy... s. 20 (zob. poz. 296) twierdzi, że pismo miało tendencję „narodową niezawisłą” i upadło w r. 1881.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 10, 59-65 (zob. poz. 297) podaje, że pierwszy numer *Przyjaciela*... ukazał się w maju 1876 r., przez pierwsze 10 miesięcy był on miesięcznikiem popularno-literackim, a potem przekształcił się w tygodnik informacyjny, 1 VI 1881 rozpoczęto R. 6 pisma, ale „po 5ciu czy 7miu numerach wydawnictwo VIgo roku upada”; w 1882 r. Rudnicki wznowił pismo w Chicago, wydając ponownie numery jako R. 6, w tym nr 2 dat. 2 X; pismo wychodziło nieregularnie do początku 1884 r.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 20 (zob. poz. 278) twierdzi, że pismo miało charakter liberalny. Bukowski A.: Działalność literacka i społeczna Hieronima Derdowskiego w Ameryce... s. 102 (zob. poz. 348) podaje, że w drugiej połowie 1885 r. J. Rudnicki przeniósł *Przyjaciela Ludu* wraz z drukarnią z Chicago do Winony.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1876/1877 z. 1-10), Bibl. Kómiczej PAN (1880/81 nr 52, 1881 nr 1-5), Archiwum Narodowym w Krakowie (Zbiór dokumentów wyjętych z galek zabytków krakowskich i pozakrakowskich. Dokumenty z galki Sukiennic; R. 4: 1879 nr 22) oraz na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (1880/81 nr 1-15, 17, 19, 21, 24-25, 28, 30-32, 34-41, 44-47, 49-52; 1881 nr 1-2). Z. 1-10 z R. 1: 1876/77 zachowały się także w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

Literatura:

a. Kiper Daniel: „Przyjaciel Ludu” wobec prób zjednoczenia Polonii amerykańskiej w latach 1880-1881. *Studia Polonijne* T. 33: 2012 s. 79-90.

753. *Przyjaciel Młodzieży*. Dwutygodnik. Red. ks. Feliks Ładoń. Chicago, Ill. R. 1: 1909 – R. 10: 1918[?]. Nakładem OO. Zmartwychwstańców.

Wychodzi prawdopodobnie od lutego 1909 co najmniej do 20 VI 1918. Numerów z r. 1909 nie odnaleziono – opis główny na podstawie wzmianek prasowych z r. 1909.

Informację o wydaniu no 1 wraz z opisem jego zawartości i cytatami ze słowa wstępnego zamieszczono w *Dzienniku Chicagoskim* R. 20:

1909 nr 37: 13 II s. 4 (zob. poz. 451), gdzie podano również, że pismo zostało założone w miejsce zawieszanej *Macierzy Polskiej* (zob. poz. 621), natomiast w nr 43: 20 II na s. 4 przy opisie zawartości no 2 wspomniano, że pismo jest dwutygodnikiem ilustrowanym dla dzieci i młodzieży.

W r. 1910 co najmniej od no 3: 20 I tyt.: *Przyjaciel Dzieci i Młodzieży*. (A Youths Friend). Tygodnik ilustrowany dla dzieci i młodzieży. (An illustrated weekly for children and youth). Wydawany przez XX. Zmartwychwstańców co czwartek od 2-go czwartku września do 3-go czwartku czerwca, ed. rev. F. Ładoń, format 4°, paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W r. 1913 co najmniej od no 30 wychodził pt.: *Przyjaciel Dzieci*. Tygodnik ilustrowany dla młodego wieku. Wychodzi co czwartek od 2-go czwartku września do 3-go czwartku czerwca, publ. i ed. ks. F. Ładoń, w winiecie brak tyt. i podtyt. w jęz. angielskim, na okładce numeru i w stopce red. tyt. wciąż: *Przyjaciel Dzieci i Młodzieży*. (A Youths Friend).

W r. 1914 od no 24/25 tyt. w winiecie również w jęz. angielskim: (The Youth's Friend); w no 24/25-29 dział pt.: *Przyjaciel Skautów*. Dział poświęcony organizacji Skauta Polskiego pod opieką Polskiej Rady Narodowej w Ameryce, red. S[tanisław] Osada; od no 27 w stopce red. tyt. jak w winiecie; w no 32 na s. 392 poinformowano o likwidacji działu dla skautów z powodu małego zainteresowania czytelników; na okładce rocznika tyt.: *Przyjaciel Dzieci i Młodzieży*.

W r. 1915 od no 1 w winiecie na stronie tyt. brak tyt. w jęz. angielskim, co najmniej od tego numeru na okładce numeru tyt. zarówno w jęz. polskim, jak i angielskim: *Przyjaciel Dzieci*. The Youth's Friend. W r. 1916 od nr 1 w winiecie dodano tyt. w jęz. angielskim: The Youth's Friend, brak podtytułu.

W r. 1917 w nr 1-2 błędne oznaczenie rocznika – R. 10 zamiast R. 9; od nr 1: 10 I częstotliwość: A semi monthly, issued every 1-st and 3rd Thursday, from 3rd Thursday in September to 3rd Thursday in June; nr 2 dat. 24 I; co najmniej od nr 5: 15 XI paginacja ciągła w obrębie numeru. W r. 1918 co najmniej od nr 3 paginacja ciągła w obrębie rocznika; ostatni odnaleziony nr 12 dat. 20 VI.

Świątkowski Ł. w artykule z 1917 r. (zob. Literatura) wspomina, że *Przyjaciel Dzieci* został zawieszony na skutek problemów finansowych, ale

pod wpływem nacisków „ze wszech stron” pismo wznowiono i ukazały się jeszcze dwa numery.

W nekrologu F. Ładonia zamieszczonym w Dzienniku Chicagoskim R. 31: 1920 nr 280: 27 XI s. 4 podano: „Z przyczyn nie od siebie zawisłych, a po części – wskutek trudnych stosunków finansowych – wojną światową wytworzonych – X. Ładoń musiał przed paru laty zawiesić wydawnictwo tego swojego pisemka, myślał zapewne powrócić doń kiedyś w przyszłości, gdy się czasy poprawią...”

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 36 (zob. poz. 278), Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 116 (zob. poz. 17) i Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 133 (zob. poz. 26) rejestrują to pismo pt.: Przyjaciel Dzieci i Młodzieży. Ponadto St. Osada i St. Zieliński podają lata wychodzenia: 1913-1920, a ten pierwszy twierdzi dodatkowo, że „pomimo umiejętnej redakcji” pismo upadło w r. 1920 z powodu braku zainteresowania czytelników. J. Wępsięć odnotowuje datę wydania pierwszego numeru: 4 II 1909 i twierdzi, że w l. 1909-1915 Przyjaciel... był tygodnikiem, a w l. 1917-1920 – dwutygodnikiem. Wachtl K.: Polonia w Ameryce s. 210 (zob. poz. 329) twierdzi, że ks. F. Ładoń zlikwidował pismo w r. 1920 z powodu „trudności natury finansowej”.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1910 nr 3, 5-10, 14-38; 1913 nr 30, 33; 1914 nr 1/2-38; 1915 nr 1-16, 18-35; 1916 nr 1-3, 5-22; 1917 nr 1-2, 5, 7; 1918 nr 3-12).

Literatura:

a. Świątkowski Ł[ukasz]: „Przyjaciel Dzieci”. Redaktor i wydawca: Ks. Feliks Ładoń. *Przegląd Kościelny* R. 4: 1917 z. 10 s. 711-713.

754. Przyjaciel Młodzieży. Tygodnik polski ilustrowany. Wychodzi co niedzielę. Wyd. ks. Jan Piechowski. Chicago R. 1: 1895 – [R. 3]: 1897. 2°.

Wychodzi od 22 IX 1895. Podtyt. zamieszczony w stopce red.

Ostatni odnaleziony no 26 dat. 28 VI z R. 2: 1896. Numerów z r. 1897 nie odnaleziono.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 74 (zob. poz. 274), Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 117 (zob.

poz. 17) oraz Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 134 (zob. poz. 26) podają, że pismo wychodziło do r. 1897, a jego redaktorem był Kazimierz Neuman.

Informator pt.: Hoffman’s Catholic Directory, Almanac and Clergy List Vol. 12: 1897 s. 509, Vol. 13: 1898 s. 533, Vol. 14: 1899 s. 550, Vol. 15: 1900 s. 568 odnotowuje pismo pt.: Przyjaciel Dzieci. Na tej podstawie Willging E., Hatzfeld H.: Nineteenth Century Polish Catholic Periodical Publications... Vol. 13: 1956 No. 1/2 s. 34 (zob. poz. 21), a za nimi Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 133 rejestrują Przyjaciela Dzieci wychodzącego w l. 1896-1900 – istnienia tego pisma nie udało się potwierdzić z innych źródeł, prawdopodobnie jest to błędnie odnotowany Przyjaciel Młodzieży.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1895 no 1-2, 6, 9, 12-13; 1896 no 7, 9-13, 16-18, 26; udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

755. *Przyjaciel Narodu. Tygodnik. Filadelfia. 1910.

Pismo nie odnalezione, rejestruje je Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 118 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 134 (zob. poz. 26).

756. Przyjaciel Żołnierza. Organ Związku Wojsk Polskich w Północnej Ameryce. Wychodzi w każdy czwartek. Published by Polish Military Alliance of America. Chicago, Ill. R. (Vol.) 1: 1913 – [R. (Vol.) 2: 1914], R. (Vol.) 1: 1915 – R. (Vol.) 3: 1917[?]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 13 XI 1913 do połowy 1914, wznowione od 25 I 1915 co najmniej do 25 XII 1917.

W r. 1913 no 1-2 nie odnaleziono – opis główny na podstawie no 3: 27 XI, co najmniej od tego numeru tyt. i podtyt. również w jęz. angielskim: The Soldier’s Friend. Official organ of the Polish Military Alliance of America, motto: Bądź gotów.

Numerów z r. 1914 nie odnaleziono. W Dziale Związku Wojsk Polskich w Ameryce w piśmie Zgoda R. 33: 1914 nr 30: 23 VII s. 7 (zob.

poz. 854) podano, że Przyjacieli... został zawieszony po „blisko 8 miesiącach wychodzenia” do czasu uregulowania zaległych rachunków.

W r. 1915 od no 1 podtyt.: Organ Związku Wojsk Polskich w A[meryce]. Wychodzi w każdy miesiąc, motto: Za Nasze Krzywdy. W r. 1917 w no 4 na s. 12 Statement of the Ownership, w którym podano: ed., managing ed., business manager W. J. Andrzejewski.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 100 (zob. poz. 19) mylnie podaje lata wychodzenia: 1914-1915?

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1913 nr 3; 1915 nr 1-7, 9; 1916 nr 2-7; 1917 nr 1-2, 4-8, 10-12).

757. Pszczółka. Dwutygodnik. Wyd. Capik. Perth Amboy 1914.

Pismo nie odnalezione.

O piśmie wspomina Sokół Polski R. 18: 1914 w nr 26: 25 VI na s. 5 (zob. poz. 779) chwalać zamieszczony w nim artykuł A. F. Mikołajczyka o historii i przyszłości Sokolstwa.

758. Reforma. Organ Ligi Polsko-Republikańskiej w Buffalo, N. Y. The Leading Paper of the Polish-Republican League in Buffalo, N. Y. Wychodzi w każdy czwartek. Wyd. A[polinarny] Karwowski, red. S[tanisław] A. Osada. Buffalo, N. Y. – Chicago, Ill. R. 1: 1894 – R. 2: 1895, R. 3: 1895/96, [R. 4: 1897] – R. 5: 1898, R. 6/7: 1899, R. 8: 1900 – [R. 11: 1903]. [Druk „Reformy”]. 2°.

Wychodzi od 6 IX 1894 prawdopodobnie do końca października 1903.

W R. 1: 1894 w no 1 podano, że do 1 XI pismo będzie rozsyłane bezpłatnie; od no 4 częstotliwość: Wychodzi każdej soboty, większy format w obrębie 2°, w winiecie informacja: Pismo poświęcone sprawom społecznym, politycznym i literackim, w numerze tym na s. 2 zaznaczono, że Reformę założono nie tylko na czas wyborów; od no 6: 13 X w stopce red. w jęz. angielskim wyd. E[lżbieta] Karwowski; od no 11 podtyt.: Pismo poświęcone sprawom społecznym, politycznym i literackim; od no 15: 15 XII wyd. A. Karwowski.

W R. 2: 1895 od no 6: 9 II wyd. E. Karwowski; od no 21: 25 V administratorzy: S. A. Osada,

K. Politowicz; ostatni odnaleziony z tego roku no 39 dat. 28 IX. Pod koniec 1895 r. nastąpiła zmiana tyt. na Głos Ludu.

Z R. 3: 1896 odnaleziono no 61-62 Głosu Ludu; co najmniej od no 61: 7 III podtyt.: Tygodnik poświęcony sprawom ludu polskiego i organ Polskiego Rzymsko-Katolickiego Kościoła, wyd. Stowarzyszenie Narodowe Polskie „Polish Publishing National Co.”, motto: Vox populi vox Dei, brak informacji o redaktorze i drukarni; no 62 dat. 14 III.

Numerów z r. 1897 nie odnaleziono, w drugiej połowie tego roku nastąpiła zmiana tyt. na Reforma.

Co najmniej od R. 5: 1898 od no 1: 5 I podtyt.: Organ Polsko-Katolickiego Kościoła w Ameryce, wyd. A. Karwowski, m. wyd. Chicago, Ill.

W r. 1899 numery co najmniej od no 9: 2 III co najmniej do no 17: 27 IV ukazały się jako R. 6; no 52: 28 XII wyszedł jako R. 7, co najmniej od tego numeru podtyt.: Pismo postępowe wydawane dla obrony ludu polskiego w Ameryce, brak informacji o redaktorze i wydawcy, większy format w obrębie 2°.

W R. 8: 1900 co najmniej od nr 5: 3 II podtyt.: Pismo tygodniowe postępowe wydawane dla obrony ludu polskiego w Ameryce, w stopce red. na s. 2 informacja: Założona w 1892 r. – rok ten nawiązuje do Reformy wydawanej w Chicago w l. 1891-1892 (zob. poz. 759); co najmniej od nr 13: 31 III podtyt.: Official Paper of the Polish Catholic Church in the U. S. of America. Organ urzędowy Kościoła Polsko-Katolickiego w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki, w stopce red. informacja: Pismo postępowe, wydawane dla obrony ludu polskiego w Ameryce; co najmniej od nr 15 częstotliwość: Wychodzi w każdy piątek.

Z R. 9: 1901 odnaleziono nr 12 dat. 22 III.

W tygodniku Wiara i Ojczyzna R. 8: 1894 nr 37: 13 IX s. 4 (zob. poz. 833) wspomniano, że nr 1 Reformy z Buffalo wydano jako okazowy oraz podkreślono, że na jego pierwszej stronie zamieszczono portret oraz spis dokonań A. Karwowskiego.

Dziennik Polski R. 1: 1895 nr 103: 10 XII s. 2 (zob. poz. 459) podał, że redaktorem Głosu... ma być „człowiek znany pod fałszywym nazwiskiem Jerzy Mirski”.

Wiara i Ojczyzna R. 10: 1896 nr 1: 2 I s. 3 podała, że Reforma w r. 1895 od nr 51 zmieniła

tytuł na Głos Ludu i liczbowanie rocznika na R. 3, a J. Mirski jako redaktor Reformy posługiwał się pseudonimem Argus. Polak w Ameryce R. 10: 1896 nr 12: 20 IV s. 4 (zob. poz. 707) zawiadomił o usunięciu J. Mirskiego ze stanowiska redaktora przez wydawczynię pisma – Elżbietę [Karwowski].

Polak w Ameryce R. 10: 1896/97 nr 257: 6 II 1897 s. 1 podał, że Głos... ma 253 prenumeratorów, z których część otrzymuje pismo bezpłatnie, a w nr 258: 8 II 1897 na s. 1 zawiadomił, że wydawca Głosu... A. Karwowski przestał popierać partię republikańską i przeszedł na stronę demokratów. Sztandar R. 5: 1897 nr 27: 8 VII s. 2 (zob. poz. 792) poinformował, że Głos Ludu przestał wychodzić, a na jego miejsce wznowiono Reformę.

Ameryka T. 12: 1898 nr 30: 23 VII s. 5 (zob. poz. 431) wspomniała, że A. Karwowski jest redaktorem i wydawcą Reformy, a w nr 51: 17 XII na s. 4 wymieniła jako redaktora pisma St. A. Osadę. Sztandar R. 6: 1898 nr 31: 4 VIII s. 1 przytoczył pogłoskę, że Reforma ma zostać połączona z Ludem (zob. poz. 618).

Kuryer Polski R. 12: 1899 w nr 42: 18 II na s. 1 (zob. poz. 610) wspomniał, że pół roku wcześniej Reforma połączyła się z Nowym Życiem (zob. poz. 644); w nr 171: 21 VII na s. 1 podał, że wydawca, A. Karwowski, ciężko choruje, a redaktorem od paru tygodni jest N[ikodem] K. Złotnicki; w nr 207: 1 IX na s. 1 zawiadomiono, że współpracownikiem Reformy został [Stefan] Barszczewski, a N. K. Złotnicki już nie pracuje w jej redakcji; w nr 261: 3 XI na s. 1 napisano o sprzedaniu pisma przez A. Karwowskiego organizacji polsko-katolickiego kościoła i wspomniano, że jego redaktorem zostanie ks. Błażowski; w nr 267: 10 XI na s. 2 poinformowano o otrzymaniu nr 1 Reformy, która zaczęła wychodzić jako organ „jedynego w Ameryce Polsko-Katolickiego Kościoła” i w związku z tym rozpoczęto od nowa liczbowanie numerów; w nr 275: 20 XI na s. 1 podano, że po zredagowaniu dwóch numerów ks. Błażowski został usunięty ze stanowiska redaktora, a na jego miejsce mianowano J[ózefa K.] Zawiszę.

W Kuryerze Polskim R. 13: 1900 nr 31: 6 II s. 1 odnotowano, że Edw[ard Ludwik] Kołakowski został redaktorem Reformy w miejsce [J. K.] Zawiszę.

Gazeta Kaliska R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podała, że Reforma ma 1100 prenumeratorów.

Ameryka-Echo R. 16: 1903 nr 46: 14 XI s. 6 (tytuł pierwotny: Ameryka) zawiadomiła, że w ostatnim numerze Reformy zapowiedziano, że od listopada tygodnik ten będzie wydawany jako humorystyczno-ilustrowane pismo Dzwon Niedzielny (zob. poz. 466), natomiast w nr 52: 26 XII na s. 5 zamieściła wyjaśnienia St. Osady, że wychodzące od kilku tygodni pismo Dzwon... jest spadkobiercą Kuryerka Świątecznego (tytuł pierwotny: Kurjer Świąteczny zob. poz. 611) oraz Reformy, z czego po tym pierwszym odziedziczyło redaktora, a od drugiego przejęło lokal, drukarnię i czcionki.

Przewodnik Bibliograficzny R. 26: 1903 nr 12 s. 286 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) odnotowuje to pismo z podtyt.: Organ urzędowy kościoła polsko-katolickiego w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1896 s. 514; 1897 s. 536; 1898 s. 538; 1899 s. 544, 545; 1900 s. 148, 554; 1901 s. 148, 564; 1901 s. 150; 1902 s. 150; 1903 s. 153; 1904 s. 151 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo pod następującymi tytułami: w r. 1896 jako Reformę wychodzącą w Buffalo od 1893 r. pod redakcją St. Osady i wydawaną przez E. Karwowski, w l. 1897-1901 jako Głos Ludu wychodzący w Buffalo od 1893 r. pod redakcją St. Osady i wydawany przez E. Karwowski, w r. 1899 jako Reformę z Buffalo z redaktorem i wydawcą E. Karwowski oraz w l. 1900-1904 jako Reformę, pismo katolickie ukazujące się w Chicago od r. 1892.

Część bibliografii i opracowań, np. Kruszką W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 65-66 (zob. poz. 274) oraz Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 136 (zob. poz. 26), łączy to pismo z Reformą wydawaną w Chicago w l. 1891-1892. Ponadto W. Kruszką twierdzi, że Lud był kontynuacją Reformy, a J. Wępsięć przypuszcza, że Reforma wychodziła do 1904 r. Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 49 (zob. poz. 17) s. 119 rejestruje pisma: Reforma. Chicago 1891-1892, Reforma. Buffalo 1894-1895 oraz Reforma. Chicago ...1903.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1894 nr 2, 4, 8, 14; 1895 nr 11-18, 21, 23, 26, 29-30, 35; 1896 nr 61-62; 1898 nr 1, 49-50; 1899 nr 9-10, 17, 52; 1900 nr 2, 5, 13, 15-16; 1901 nr 12

– udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu), w Bibl. Polskiej w Paryżu (1894 nr 1-17, 1895 nr 1-39) oraz wyżej wymienionych wzmianek z prasy.

759. *Reforma*. Tygodnik literacki i społeczny. Wychodzi w każdą sobotę. Zarządca St[anisław J.] Rokosz. Chicago, Ill. R. 1: 1891/92 – R. 2: 1892. [Druk. Polska. Własność Sp-ki Wydawnictwa „Reformy”]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 3 VI 1891 do 8 X 1892. Nr 1-10 z r. 1891 nie odnaleziono – opis główny na podstawie pierwszego zachowanego nr 11: 10 X, w numerze tym na s. 3 podano informację, że *Reforma* jest pismem literackim poświęconym interesom robotnika polskiego w Ameryce, podtytuł w stopce red. na s. 2.

W R. 1: 1891/92 od nr 12: 17 X red. H[enryk] Nagiel, [wyd.] Spółka Wydawnicza Reformy St. Rokosz, S. F. A[dalia] Satalecki, A. Stefanowicz; w nr 16 na s. 1 poinformowano, że nr 16-18 zostaną za darmo rozesłane na okaz mieszkańcom Chicago; w nr 24 na s. 1 powiadomiono o planach wydawania równoległe do Reformy dziennika pt.: *Kurjer Codzienny* – planów tych nie udało się zrealizować; od nr 28: 13 II 1892 podtyt.: Organ urzędowy Zjednoczenia Pol[skiego] Rzym[sko] Kat[olickiego] w Ameryce pod opieką Matki Boskiej Częstochowskiej Królowej Korony Polskiej; w nr 29 powiadomiono o wystąpieniu ze spółki S. F. A. Sataleckiego, który odsprzedał swoje udziały K[arolowi] Sawickiemu; od nr 35: 2 IV w stopce red. na s. 2 podtyt.: Tygodnik literacko społeczny, [wyd.] Spółka Wydawnicza Reformy, St. Rokosz, A. Stefanowicz, w numerze tym na s. 1 informacja od wydawnictwa, że z dnia 29 III pismo przeszło na wyłączną własność St. Rokosza i Ant. Stefanowicza; od nr 44: 28 V red. Kazimierz Neuman; od nr 47: 18 VI brak informacji o redaktorze; od nr 52: 23 VII red. J[ózef] Rybakowski, właściciel S. Rokosz, w stopce red. na s. 2 podtyt.: Tygodnik literacki, polityczny i społeczny, w numerze tym na s. 1 informacja, że A. Stefanowicz z dniem 17 VII ustąpił ze spółki i pismo przeszło na własność St. Rokosza.

Z R. 1892 odnaleziono nr 1-9; nr 1 dat. 30 VII; w nr 9: 24 IX brak podtyt., na s. 1 wiadomość, że pismo przestało być organem urzędowym Zjednoczenia...

Ameryka T. 5: 1891 nr 24: 13 VI s. 3 (zob. poz. 431) podała datę wydania nr 1 oraz poinformowała, że redaktorem Reformy jest [Alfons Mieczysław] Chrostowski, wydawcą – Fr[anciszek W.] Szczerbowski, a pismo ma być „organem robotników polskich w Chicago”; w nr 37: 12 IX s. 2 zawiadomiono, że *Reforma* przeszła na własność spółki w skład której wchodzi: Ant. Staniewicz, St. Rokosz i M. Adamowicz; w nr 41[42!]: 17 X na s. 4 poinformowano, że pismo stało się własnością spółki wydawniczej składającej się z: [Edwarda Ludwika?] Kołakowskiego, Saksa, [Nikodema K.] Złotnickiego i [Teodora] Kornobisa.

Polonia w Ameryce R. 1: 1892 nr 25: 7 VII s. 1 (zob. poz. 714) powiadomiła, że H. Nagiel zrezygnował ze stanowiska redaktora Reformy z powodu nieporozumienia z wydawcami, a na tym stanowisku zastąpił go Sawicki, natomiast baltimorski tygodnik *Polonia* R. 2: 1892 nr 30: 28 VII s. 4 i nr 34: 25 VIII s. 4 (zob. poz. 712) wspomniał, że redaktorem Reformy został Rybakowski.

W dzienniku *Kuryer Polski* R. 5: 1892 nr 233: 1 X s. 1 (zob. poz. 610) zamieszczono informację o zakończeniu wydawania pisma z powodu problemów finansowych. *Polonia* R. 2: 1892 nr 41: 13 X s. 4 zawiadomiła, że ostatni numer Reformy wyszedł „w ubiegłą sobotę” [8 X], St. Rokosz sprzedaje drukarnię, a „cyrkulację i ogłoszenia” pisma przejmie prawdopodobnie *Nowe Życie* (zob. poz. 644).

Nagiel H.: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce...* s. 118-120 (zob. poz. 297) podaje, że *Reforma* została założona w lipcu lub sierpniu 1891 r. w dzielnicy Wojciechowo przez Alfonsa Chrostowskiego i miała początkowo radykalno-anarchistyczny charakter, który odstraszał czytelników. Po przejściu pisma przez spółkę A. F. Sataleckiego, S. Rokosza i A. Stefanowicza oraz powołaniu na redaktora H. Nagla pismo nabrało bardziej umiarkowanego charakteru i zdobyło kilka tysięcy płatnych prenumeratorów. Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 119 (zob. poz. 17) twierdzi, że po H. Naglu redakcję objął Osada.

Część bibliografii i opracowań, np. Kruska W.: *Historia polska w Ameryce* T. 5 s. 65-66 (zob. poz. 274) oraz Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 136 (zob. poz. 26), łączy to pismo z Reformą. *Buffalo-Chicago 1894-1903* (zob. poz. 758).

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (R. 1: 1891/92 nr 11-21, 24-35, 37-52; R. 2: 1892 nr 1-9; udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

Dodatki:

1. Dodatek do nru 34 „Reformy”. Supplement to „Reforma” no. 34. [Chicago 1892] 2° ss. 2.

Zawiera: felietonik, ilustracje, opowiadania, ogłoszenia; nr 34 dat. 26 III.

2. Dodatek do nru 43 „Reformy”. Supplement to „Reforma” no. 43. [Chicago 1892] 2° ss. 2.

Kontynuuje treść nr 43: 21 V.

760. Rekord Codzienny. The Polish Daily Record. Postępowe pismo codzienne, poświęcone sprawom narodowym i społecznym. Red. W[iktor] A. Łukwiński, wyd. Polonia Publishing Co., Inc., zarządca Jan J. Barć. Detroit, Mich. [R.(Vol.) 1]: 1913 – R.(Vol.) 33: 1935[?]. 2°.

Wychodzi od końca listopada 1913 co najmniej do 16 IV 1935. Numerów z l. 1913-1914 nie odnaleziono, opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 245: 8 XI z R.(Vol.) 3: 1915, w numerze tym podtyt. podano w stopce red. na s. 4.

W R.(Vol.) 4: 1917 co najmniej od no 338: 8 XII brak informacji o zarządcy i redaktorze, w winiecie informacje: Najpopularniejsze pismo dla ludu polskiego w Stanach Środkowych. The Best Foreign Language Advertising Medium in State of Michigan; w no 351 ozdobna szata graficzna, na s. 4 wspomniano o pracownikach Drukarni Rekordu...

W R.(Vol.) 5: 1918 w no 18: 22 I wspomniano o redaktorze Rekordu... T[omaszu A.] Jasiorkowskim; po no 49 ukazał się no 40 – błąd w liczbowaniu kontynuowano w dalszych numerach.

Zgoda R. 32: 1913 nr 39: 25 IX (wyd. dla mężczyzn) s. 1 (zob. poz. 854) wymieniła wśród reprezentantów prasy na sejmie Związku Narodowego Polskiego w Detroit Kaz[imierza] Głuchowskiego z „mającego wychodzić wkrótce” Rekordu Codziennego, zaś w nr 48: 27 XI (wyd. dla mężczyzn) na s. 2 zamieściła recenzję pierwszego, okazowego numeru pisma, w której podała, że wyszedł on w objętości 28 stron, obiecuje „popierać wszystkie narodowe i postępowe polskie organizacje”, a jako jego redaktor naczelny figuruje K. Głuchowski.

W krakowskim dzienniku Nowa Reforma R. 32: 1913 nr 578: 16 XII s. 1-2 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1660) wydrukowano streszczenie artykułu o historii Polaków w Detroit z numeru okazowego Rekordu..., w którym podano, że w r. 1913 dziennik ten połączył się z tygodnikiem Polonia (zob. poz. 710).

Gwiazda Polarna R. 6: 1914 nr 9: 28 II s. 6 (zob. poz. 543) poinformowała, że K. Głuchowski ustąpił ze stanowiska redaktora pisma. Wiarus R. 29: 1914 nr 53: 31 XII s. 5 (zob. poz. 835) wspomniał o byłym redaktorze Rekordu... „Inio” [Ignacym M.] Morawskim.

W pacyfistycznej Odezwie do Narodów w Ameryce zamieszczonej m.in. w Dzienniku Chicagoskim R. 26: 1915 w nr 83-86 (zob. poz. 451) wśród dziennikarzy popierających tę inicjatywę wymieniono J. J. Barcia, zarządcę Rekordu..., w nr 238: 11 X na s. 5 wspomniano, że na sejmie Zjednoczenia Polskiego Rzymsko Katolickiego w Pittsburghu pismo reprezentował J. A. Kronk, natomiast w relacji z tego samego zjazdu w Dzienniku Narodowym R. 17: 1915 nr 236: 7 X s. 5 (zob. poz. 454) występuje inna pisownia nazwiska – J. Kruk.

W Dzienniku Polskim R. 13: 1916 nr 50: 28 II s. 6 (zob. poz. 460) zawiadomiono, że 27 II zmarł W. Łukwiński, redaktor naczelny Rekordu, który objął to stanowisko jesienią 1914 r. Dziennik Związkowy Zgoda R. 9: 1916 nr 67: 18 III s. 4 (zob. poz. 462) powiadomił, że redaktorem Rekordu... został J[erzy] B[orun] Kosmowski.

Dziennik Chicagoski R. 29: 1918 nr 41: 18 II s. 1 poinformował, że na Zjeździe Polaków w Cleveland Rekord... reprezentował T. Jasiorkowski, natomiast w nr 202: 28 VIII na s. 6 jako przedstawiciela pisma na Sejmie Polskim w Detroit wymieniono Emila P. Banasika.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1915 s. 429, 1916 s. 428, 1917 s. 425, 1918 s. 435 (zob. poz. 2) rejestruje Rekord... jako niezależny dziennik wydawany przez Polonia Publishing Co., założony w 1913 r., którego nakład w r. 1916 wynosił 9650 egz., w r. 1917 – 13650 egz., a w r. 1918 – 13600 egz.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 37 (zob. poz. 278) podaje, że Rekord... miał kierunek postępowo-narodowy i w trakcie I wojny światowej popierał Wydział Narodowy. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 119-

120 (zob. poz. 17) odnotowuje, że redaktorem i wydawcą pisma był J[an A.] Wedda, a samymi redaktorami – W. Soyda, E. Liljen, A[dam] Olaszewski, Aleks[ander] Gayek, Ostrowski, J. Chojnacki, Wacław Dybowski, Stan[isław] Kopka, Klara Świeczkowska, Morawski.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1915 nr 245-246 i numery z l. 30. XX w.), w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1918 nr 204-206) i w Center for Research Libraries w Chicago (1917 nr 338-356, 1918 nr 1-88) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

761. Robotnik. Pismo poświęcone sprawom polskiego ludu pracującego w Ameryce Północnej]. Organ Związku Socjalistów Polskich w St[anach] Zjednoczonych] P[ółnocnej] A[meryki]. Wychodzi w każdy czwartek. Chicago, Ill. – Brooklyn, N. Y. – New York, N. Y. – Detroit, Mich. [R. 1]: 1900, R. 5: 1901 – R. 11: 1907, R. 12/13: 1908 – R. 71: 1967. [Druk. Własna Robotnika]. [2°].

Motta: Robotnicy wszystkich krajów, łącznie się!; Siła robotnika leży w łączności i postępie!

Wychodzi od 1 VI 1900 prawdopodobnie do końca 1967. Wydanie pisma poprzedził numer okazowy z 1 V 1900.

Numerów z r. 1900 nie odnaleziono. Opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego nr 11: 15 III z R. 5: 1901. Od r. 1901 liczbowanie roczników kontynuowane za pismami Siła (zob. poz. 769) oraz Siła i Postęp (zob. poz. 770), które połączyły się z Robotnikiem.

W R. 5: 1901 w nr 11 m. wyd. Chicago, po bokach winiety dodatkowy podtyt.: Pismo tygodniowe poświęcone sprawom robotników polskich, tyt. w jęz. angielskim: Laborer oraz informacje, by korespondencję dotyczącą redakcji przesyłać do J[ózefa] A. Borkowskiego, a w sprawach administracyjnych i finansowych – do kasjera M. Góreckiego [Marcina Góreckiego], na s. 14 reklama Druk. Własnej Robotnika.

Co najmniej od R. 6: 1902 od nr 1: 2 I podtyt.: Pismo poświęcone sprawom polskiego ludu pracującego w Półn. Ameryce. Organ..., w winięcie brak nazwiska kasjera; w nr 15 zapowiedź bogato ilustrowanego numeru majowego, który miał wyjść w 10 tys. egz.; nr 17 i 18: 1 V wyszedł jako numer

pierwszomajowy, w ozdobnej szacie graficznej; w nr 35: 28 VIII na s. 9 informacja, że J. A. Borkowski jest redaktorem pisma.

W R. 7: 1903 w nr 11: 12 III na s. 1 informacja, że na zjeździe Związku Socjalistów Polskich w Pittsburghu redaktorem wybrano ponownie J. A. Borkowskiego, a zarządcą S[tanisława] Sołkowskiego, po rezygnacji F[eliksa] Cienciary; co najmniej od nr 18: 1 V po bokach winiety podtyt.: Pismo tygodniowe, brak informacji o redaktorze, numer wydrukowany na różowym papierze z okazji święta 1 Maja.

W R. 8: 1904 w nr 11: 10 III informacja o porażce w drukarni Robotnika, w wyniku której nastąpiła parotygodniowa przerwa w wychodzeniu pisma, a redakcja przeniosła się na stałe do innego lokalu.

W R. 10: 1906 w nr 11 na s. 1 zapowiedź, że numer pierwszomajowy wyjdzie w nakładzie co najmniej 50 tys. egz.; w nr 52 informacja, że od nowego roku pismo będzie wydawane w Brooklynie.

W R. 11: 1907 od nr 1: 3 I m. wyd. Brooklyn, brak mott; od nr 2: 10 I wyd. P[olish] S[ocialist] A[lly] of U[nited] S[tates], red. John Kozakiewicz (od nr 3 zapis: Jan Kozakiewicz); od nr 3 motta: Robotnicy wszystkich krajów, łącznie się!; Siła robotnika leży w łączności i postępie!, na s. 1 informacja, że numery Robotnika opóźniają się z powodu trudności z uruchomieniem nowej drukarni, na s. 2 reklama Druk. Robotnika; od nr 5 oznaczenie rocznika także w jęz. angielskim: Vol.; od nr 30: 8 VIII brak informacji o redaktorze, od nr 31 zarządcą J. Miklewicz.

W R.(Vol.) 12: 1908 ukazały się nr 1: 3 I – nr 27: 10 VII; od nr 18: 8 V tyt.: Robotnik Polski. Organ..., m. wyd. New York, N. Y., brak mott, z boku winiety tyt. w jęz. angielskim: Polish Laborer; od nr 19 motto: Proletariusze wszystkich krajów łącznie się!, na s. 1 w artykule Od Administracji wyjaśnienie, że redakcja i drukarnia Robotnika przeniosła się do Nowego Jorku z powodu wygaśnięcia umowy na poprzedni lokal, a tytuł został zmieniony, ponieważ prawo nie zezwala na ukazywanie się dwóch pism pod tym samym tytułem w jednym mieście – w Nowym Jorku wychodziło już bułgarskie pismo pt. Rabotnik; w nr 21 reklama Druk. Robotnika Polskiego.

W R.(Vol.) 13: 1908 ukazały się nr 29: 8 VIII – 48: 31 XII; w nr 33: 5 IX na s. 1 Zawiadomienie, w którym poinformowano, że nr 28 Robotnika...

został zatrzymany przez władze pocztowe i to samo grozi nr 32; w nr 38 informacja o tygodniowym opóźnieniu wydania numeru z powodu awarii maszyny drukarskiej i pięciodniowego zatrzymania numeru przez pocztę; od nr 48: 31 XII red. Z. Banka (Bańka), zarządca W. Starowicz.

W R.(Vol.) 14: 1909 od [nr] 17: 29 IV brak informacji o zarządcy; w nr 18 informacja o zmianie lokalu drukarni i związanych z tym opóźnieniach w wydawaniu numerów; od no. 49: 9 XII tyt. również w jęz. angielskim: The Polish Worker, brak podtytułu, w winiętę wpisana nazwa Związku Socjalistów Polskich w Północnej Ameryce, po bokach winiety podtyt.: Pismo tygodniowe poświęcone interesom pracującego ludu, The Polish Weekly devoted to the Working Class interests, w stopce red. podtyt.: Organ Związku Socjalistów Pol[skich] w Ameryce, wyd. Robotnik Polski Publishing Ass[ociatio]n, Inc.; od no. 50 w stopce red. informacja: Własność i organ Związku Socjalistów Polskich w Ameryce.

W R.(Vol.) 15: 1910 od no. 3 w stopce red. informacja: Własność i organ Związku Socjalistów Polskich; od no. 8: 24 II wyd. Polish Socialist Alliance (Inc.); od no. 52: 29 XII red. Józef Sawicki.

W R.(Vol.) 17: 1912 w no. 40: 3 X na s. 4 Statement of the Ownership, Management, Circulation, etc. of Robotnik Polski, w którym podano, że funkcję business manager pisma pełni John Radomski.

W R.(Vol.) 18: 1913 od no. 14 zarządca J. Radomski, w stopce red. informacja: Własność Związku Socjalistów Polskich i nazwiska dyrektorów: Aleksander Hipolit Dębski, Witold Samotej, Antoni Żukowski, Bruno Schmidt, B. Żochowski, H. Ziffer, S. Oszast; od no. 45: 6 XI zarządca B. Żochowski.

W l. 1913-1917 do dyrekcji pisma wchodziło ponadto w różnym składzie: S. Burnejko, A. Celmer, A. Czerniejewski, Dąbkowski, M. Dec, J. Dymecki, Karol Folwarczny, F. Giersz, F. W. Grzymiski, B. Horko, J. Karwacki, J. Kuć, J. Lachner, R. Leszczyński, J. Maruszewski, H. Matys, K. Matys, M. Mazurek, F. Mucha, W. Mucha, W. Ostaszewski, K. Rybiński, I. Sobolewski, Henry K. Szczutowski, S. Szychulski, John Wdowiak, P. Wiśniewski, K. Wolanski, P. Wójcicki, I. Zięcik, R. Żółtowski.

W R.(Vol.) 19: 1914 w no. 16: 16 IV brak informacji o redaktorze, zarządcy i właścicielu pisma; od no. 17 red. J. Sawicki, zarządca B. Żochowski;

od no. 22: 28 V zarządca A. Zembrzusi; w no. 35 zamieszczono pożegnanie red. J. Sawickiego; od no. 36: 3 IX red. H. K. Szczutowski; w no. 40 na s. 1 artykuł pt.: Do wszystkich czytelników... podpisany: Wydawnictwo „Robotnik Polski”, na s. 4 Statement of the Ownership, w którym podano, że właścicielem pisma jest Polish Socialist Alliance Fraternal Membership Corporation; po no. 52: 24 XII ukazał się no. 52a dat. 31 XII.

W R.(Vol.) 20: 1915 od no. 7: 18 II zarządca J. Wdowiak; od no. 14: 8 IV red. Mikołaj Gmernicki; od no. 28: 15 VII red. Ignacy Osostowicz; od no. 48: 2 XII zarządca S. Kosiba.

W R.(Vol.) 21: 1916 od no. 27: 6 VII zarządca A. Graban; od no. 28: 13 VII brak informacji o redaktorze; od no. 34: 24 VIII red. Jan Kozakiewicz; od no. 45: 9 XI brak informacji o redaktorze.

W R.(Vol.) 22: 1917 od no. 3: 18 I red. J. Kozakiewicz; od no. 27: 5 VII zarządca K. Folwarczny; w no. 29: 19 VII brak informacji o redaktorze; od no. 30: 26 VII red. Roman Mazurkiewicz; no. 49 i 50 poświęcone jubileuszowi Polskiej Partii Socjalistycznej; w no. 51 informacja, że poprzedni numer został wstrzymany przez władze pocztowe.

W R.(Vol.) 23: 1918 w no. 14: 11 IV na s. 4 w Statement of the Ownership podano, że redaktorem pisma jest Zygmunt Piotrowski, a funkcję managing ed. pełni R. Mazurkiewicz; no. 17 wyszedł jako Numer Marksowski, poświęcony Karolowi Marksowi w stulecie urodzin; od no. 24: 20 VI mniejszy format, w numerze tym po bokach winiety brak podtytułów, a w stopce red. podtytuł tylko w jęz. polskim; od no. 29 większy format; od no. 39: 3 X red. J. Kozakiewicz.

Wg katalogu New York Public Library w l. 1919-1926 m. wyd. Chicago, 1926-1934 – Detroit, od 1934 – Nowy Jork.

Kuryer Polski R. 13: 1900 w nr 105: 3 V na s. 2 (zob. poz. 610) poinformował o ukazaniu się w Chicago pierwszego numeru Robotnika, organu polskich socjalistów, a Wiarus R. 15: 1900 w nr 19: 10 V na s. 1 (zob. poz. 835) podał, że numer ten wyszedł 1 maja. Kuryer Polski R. 13: 1900 w nr 197: 20 VIII na s. 1 odnotował opóźnienie w wydaniu nowego numeru Robotnika z powodu porządkowania nowej drukarni oraz poinformował, że numer ten ukazał się w powiększonej formie. Wiarus R. 15: 1900 w nr 34: 23 VIII na s. 4 podał, że Robotnik jest drukowany czcionkami przejętymi po piśmie Czas wychodzącym

w Minneapolis (zob. poz. 445), które odkupił od American Type factory obecny współwłaściciel Robotnika Edward [Ludwik] Kołakowski.

Ameryka T. 14: 1900 w nr 44: 3 XI na s. 4 (zob. poz. 431) w relacji dotyczącej uniezależnienia się Związku Socjalistów Polskich od amerykańskiej partii socjalistycznej, podała, że wybrano Robotnika na jego organ.

Wg Gazety Kaliskiej R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) Robotnik miał 2300 abonentów.

Wiarius R. 26: 1911 w nr 32: 10 VIII na s. 4 przytoczył list otwarty bp. E[ugene'a] A[ugustine'a] Garveya do duchowieństwa diecezji Altoona zakazujący czytania pism antykatolickich, w tym Robotnika.

W Dzienniku Ludowym R. 6: 1912 w nr 65: 16 III na s. 4 (zob. poz. 452) zamieszczono artykuł wspomnieniowy Wiktora Bojki pt. Krótka historia „Dziennika Ludowego”, w którym podano, że w 1906 r. redakcja Robotnika została przeniesiona do Nowego Jorku na mocy decyzji Związku Socjalistów Polskich, którego Komitet Wykonawczy znajdował się w tym mieście; wcześniejszym zarządcą Robotnika był St. Sokołowski, a później – Z[ygmunt J.] Odalski.

Dziennik Narodowy R. 17: 1915 w nr 181: 3 VIII na s. 2 (zob. poz. 454) wymienił Robotnika Polskiego wśród pism polskoamerykańskich zakazanych przez komendę generalną II Korpusu Armijnego Cesarstwa Niemieckiego, „ponieważ przynoszą one artykuły kłamliwe i w wysokim stopniu nieprzyjazne Niemcom”.

Dziennik Ludowy R. 11: 1917 w nr 64: 17 III na s. 8 opublikował artykuł J. [A.] Borkowskiego pt.: Skromne początki, w którym podano, że „w r. 1899 czterestu towarzyszy, członków polskiego oddziału socjalistycznego w Chicago, postanowiło wydawać pismo tygodniowe «Robotnik»”; pismo było drukowane przez kilka miesięcy w obcych drukarniach; autor określił Robotnika „ojcem Dziennika Ludowego”.

Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1902 s. 156, 1903 s. 173, 1905 s. 167, 1906 s. 177 (zob. poz. 1) informuje, że w l. 1902-1906 Robotnik ukazywał się w Chicago, redaktorem był J. A. Borkowski, wydawcą w r. 1902 – M. Gorecki, w r. 1903 – J. A. Borkowski, co najmniej od 1905 – Polish Socialist Alliance; w l. 1902-1903 podaje datę powstania pisma – r. 1900, w l. 1905-

1906 – r. 1895; w l. 1902-1903 nakład wynosił poniżej 1 tys. egz.; w tomie z r. 1905 pojawiają się różne szacunki nakładu: 6555 dla r. 1903 i ponad 4 tys. dla r. 1904, 1 tys. dla r. 1905, a w tomie z 1906 r. dodatkowo dla 1905 r. – ponad 2250 egz.

Katalog Ayer N. W. & Son's American Newspaper Annual... 1904 s. 152, 1905 s. 153, 1906 s. 159, 1907 s. 161, 1908 s. 569, 1909 s. 568, 1910 s. 576, 1912 s. 645, 1913 s. 647, 1914 s. 661, 1915 s. 671, 1916 s. 674, 1917 s. 670, 1918 s. 687 (zob. poz. 2) podaje w l. 1908-1910 rok założenia pisma 1897, a w l. 1912-1918 – 1895; w l. 1908-1910 redaktorem był Jan Kozakiewicz, w l. 1912-1916 – Josef Sawicki, w r. 1917 – I. Osostowicz, w r. 1918 – R. Mazurkiewicz; format pisma wahał się między 20 ¼ a 24 cale; w 1906 r. nakład wynosił 3231 egz., w 1907 – 4200 egz.

W artykule pt.: Dlaczego założono pismo „Robotnik” w Chicago (zob. Literatura poz. a) stwierdzono, że powstanie Robotnika było związane z przybyciem do USA wysłannika Polskiej Partii Socjalistycznej J. [A.] Borkowskiego, który zaszczerpił wśród polsko-amerykańskich socjalistów ideę niepodległości Polski; ponieważ redaktorka socjalistycznej Siły dr [Anna] Reinsteinowa była wrogo nastawiona do PPS, zwolennicy tej opcji założyli w Chicago Robotnika; później Siła została połączona z pismem Postęp (zob. poz. 721) tworząc pismo Siła i Postęp, które ostatecznie zjednoczyło się z Robotnikiem; współpracownikami Robotnika byli: Juljusz Liss, A. H. Dębski, dr A. Zajączkowski, W[ładysław] Fiszler, dr Anna Wyczółkowska, F[eliks] Cienciara, F. Kunicki, Z. J. Odalski, A. Żmudowicz, S. Sokołowski; numer okazowy Robotnika wyszedł 1 V 1900 r.; zaczął wychodzić regularnie co tydzień od 1 VI 1900 w Chicago, New Yorku i Detroit; w l. 1900-1903 redaktorami byli J. [A.] Borkowski i W. Fiszler, w 1904 r. – Bronisław Sławiński, w 1905-1906 – Jan Kozakiewicz.

Cienciara Feliks w swoim artykule wspomnieniowym (zob. Literatura poz. b) podaje, że pracował w Robotniku od połączenia go z Siłą i Postępem jako zecer, administrator i współredaktor; w 1904 r. redaktorem był Bronisław Sławiński; przez pewien czas zarządcą pisma był Z. J. Odalski.

Piotrowski Z.: Polski ruch socjalistyczny w Ameryce... s. 256-263 (zob. poz. 318) stwierdza, że Robotnik powstał jako organ Związku Socjalistów Polskich; w 1913 r. był krótko organem

Związku Polskiego Socialist Party of America, organizacji łączącej różne ugrupowania polskich socjalistów.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 29 (zob. poz. 278) odnotowuje pismo tylko pt.: Robotnik Polski, podaje rok założenia 1896 i błędną informację o Nowym Jorku jako pierwotnym miejscu wydania.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 121-122 (zob. poz. 17) odnotowuje pismo trzykrotnie: jako Robotnika wydawanego w Chicago i Filadelfii od 1900 r., redagowanego przez Tomasz Kozaka; jako socjalistyczny tygodnik Robotnik ukazujący się w l. 1910-1911 w Brooklinie; i jako tygodnik Robotnik Polski, organ Związku Socjalistów Polskich – ekspozytury Związku Zagranicznego Socjalistów Polskich, wychodzący od 1897 r. Twierdzi błędnie, że Robotnik Polski w l. 1897-1900 ukazywał się w Nowym Jorku pod red. J. [A.] Borkowskiego; następnie podaje, że w l. 1900-1907 wychodził w Chicago po połączeniu z pismami Siła i Postęp, pod redakcją J. [A.] Borkowskiego, W. Fiszlera, B. Sławińskiego, J. Kozakiewicza i S. Kamińskiego. W l. 1907-1917 był wydawany w Nowym Jorku pod redakcją A. H. Dębskiego oraz J. Sawickiego; w tym okresie zmienił tytuł z Robotnik Polski; dla tego okresu Zieliński błędnie zapisuje podtytuły: Tygodnik poświęcony wyłącznie sprawom partii robotniczej oraz Organ Związku Socjalistów Pol[skich] na Wschodzie. Także błędnie twierdzi, że Robotnik Polski od r. 1917 był ponownie wydawany w Chicago; jako redaktorów wymienia Z. K. Piotrowskiego, A[dama] Olszewskiego, Al[eksandra] Gayka. Podaje, że później pismo zostało przeniesione do Detroit, a od r. 1934 ukazywało się ponownie w Nowym Jorku.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 70-71 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) twierdzi błędnie, że Robotnik został założony w 1894 r. w Nowym Jorku, był redagowany i składany przez J. Borkowskiego; 1 V 1900 ukazał się numer okazowy, pierwszy po połączeniu Robotnika z pismem Siła i Postęp; w l. 1900-1902 redaktorem był W. Fiszler, w r. 1903 – J. [A.] Borkowski; w 1903 r. pismo zostało przeniesione do Chicago; w 1904 r. redaktorem był B. Sławiński, w l. 1905-1906 – J. Kozakiewicz; powtarza błędne ustalenia St. Zielińskiego dotyczące pisma w l. 1907-1918; twierdzi ponadto, że Robotnik

Polski hołdował programowi PPS-Frakcji Rewolucyjnej.

Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 137-138 (zob. poz. 26) rejestruje pismo pt. Robotnik Polski, informując że w l. 1896-1917? ukazywał się jako Robotnik. Podaje błędnie, że zostało założone w 1896 r. w Nowym Jorku, następnie w l. 1900-1907 wychodziło w Chicago, w l. 1908-1910 w Brooklinie, w l. 1911-1921 w Nowym Jorku, w l. 1921-1926 w Chicago, w l. 1927-1937 w Detroit, od 1938 – w Nowym Jorku; redaktorami byli: w l. 1896-1903 J. A. Borkowski, w r. 1904 – B. Sławiński, w l. 1905-1906 i 1909-1910? J. Kozakiewicz, w r. 1917 – I. Osostowicz, w l. 1918-1919 – R. Mazurkiewicz; w styczniu 1968 r. pismo zostało zawieszono.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1901-1918 znajdujących się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. W. Stefanyka (niekompletne l. 1901, 1903-1905 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu), Bibl. Narodowej w Warszawie (kompletne r. 1902), Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (niemal kompletne l. 1903-1906), New York Public Library (niemal kompletne l. 1907-1918). Pojedyncze numery znajdują się również w Bibl. Uniwersytetu Łódzkiego, w Bibl. Sejmowej w Warszawie i Bibl. Muzeum Narodowego w Krakowie.

Dodatki:

1. Szymański Adam: Srul z Lubartowa. Powiastka. Chicago 1903 Nakładem „Robotnika” ss. 8.
Dodatek dołączony do nr 3-5.
2. Szymański A., Mazur Maciej: Powiastka. Chicago 1903 Nakładem „Robotnika” ss. 8.
Dodatek dołączony do nr 6, 7, 10, 18.

Literatura:

- a. Dlaczego założono pismo „Robotnik” w Chicago. *Robotnik Polski* R. 35: 1931 nr 18 s. 3.
- b. Cienciara Felix: Wspomnienia z przed 35 laty. *Robotnik Polski* R. 35: 1931 nr 18 s. 24.

762. *Robotnik Pensylwański. Tygodnik. (Shamokin?), Pa. 1896.

Pismo nie odnalezione, wychodzi w jęz. polskim i litewskim.

Opis wg: Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 122 (zob. poz. 17), za nim pismo rejestrują m.in. Kormanowa Ż.: Materiały

do bibliografii... s. 72 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) oraz Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 137 (zob. poz. 26). Ten ostatni podaje, że Robotnik... był organem Litewskiej Socjalnej Demokracji i wychodził w jęz. polskim i litewskim.

Prawdopodobnie jest to błędnie odnotowany litewski tygodnik Pennsylvanijos Darbininkas. Shamokin, Pa. – Shenandoah, Pa. 1896-1898.

763. Robotnik Polski. Wyd. J. Thieien, red. R. L. Wojciechowski. Minneapolis, Minn. 1893.

Wychodzi prawdopodobnie od stycznia do czerwca. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Robotnika Polskiego poinformowano w Nowym Życiu R. 4: 1893 nr 4: 28 I s. 4 (zob. poz. 644), a także w wychodzącym w Toledo Kurjerze R. 3: 1892/93 nr 5: 26 I 1893 s. 1 (zob. poz. 589), w którym wymieniono też nazwiska redaktora i wydawcy oraz tytuł: Polski Robotnik.

W Dzienniku Chicagoskim R. 4: 1893 nr 138: 15 VI s. 2 (zob. poz. 451) zawiadomiono, że pismo zakończyło „swoją paromiesięczny żywot”. O zawieszeniu Robotnika... poinformował również Kurjer Polski R. 6: 1893 nr 143: 17 VI s. 4 (zob. poz. 610).

Przegląd Emigracyjny R. 2: 1893 nr 4: 15 II s. 43 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1985) odnotowuje, że Robotnik Polski wychodzi od 28 XII 1892, z kolei Ameryka T. 7: 1893 nr 4: 28 I s. 4 (zob. poz. 431) twierdzi, że Robotnik... upadł po dwóch tygodniach istnienia.

764. Rodzina. „The Family”. Polish illustrated monthly magazine. Poświęcone wszystkim rodzinom polskim w Ameryce. Wychodzi regularnie 15go każdego miesiąca. Publ. rev. dr Bernard M[aria Franciszek] Skulik. La Salle, Ill. – Chicago, Ill. [R.(Vol.) 1]: 1907 – R.(Vol.) 3: 1909. 8°.

Wychodzi prawdopodobnie od stycznia 1907 co najmniej do 15 VIII 1909. Numerów z r. 1907 nie odnalezione – opis główny na podstawie nr 4: 15 IV z R.(Vol.) 2.

W r. 1908 co najmniej od nr 4 na okładce tytuł, podtytuł i informacja o częstotliwości w jęz. polskim i angielskim oraz adres wydawcy: Rev. Dr. B. M. Skulik, Chicago, Ill., natomiast w adresie do nadsyłania prenumeraty podano: Rodzina Publishing Co., Chicago, Ill.

W r. 1909 paginacja ciągła w obrębie rocznika, co najmniej od nr 4 w winiecie podtyt.: Czasopismo ilustrowane dla ludu polskiego, wyd. i red. ks. B. M. Skulik, pod winiętą informacja: Wydanie jubileuszowe z okazji otwarcia i poświęcenia nowej plebanii, 10-letniej rocznicy rządów w parafii Przew[ielebnego] ks. Dra B. M. Skulika i 35-letniej rocznicy założenia parafii św. Jacka w La Salle, Ill.; w ostatnim odnalezionym nr 8 zamieszczono reklamę Rodziny, w której podano, że pismo wychodzi od 1 I 1907, a wydawcą jest Rodzina Publishing Co., La Salle, Ill.

Recenzję nr 1 z 1907 r. wydanego w La Salle zamieszczono w Dzienniku Chicagoskim R. 18: 1907 nr 40: 16 II s. 6 (zob. poz. 451), gdzie wytknięto, że na karcie tytułowej podano mylną informację: „pierwsze jedyne pismo polskie miesięczne ilustrowane”. We wzmiance o nr 3 zamieszczonej w Narodzie Polskim R. 11: 1907 nr 13: 27 III s. 4 (zob. poz. 636) poinformowano, że B. M. Skulik jest redaktorem pisma. W reklamie Rodziny zamieszczonej w Dzienniku Chicagoskim w R. 18: 1907 od nr 246: 19 X do nr 254: 29 X wymieniono nazwę wydawcy: Rodzina Publishing Co., La Salle, Ill.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1908 s. 176, 1909 s. 161, 1910 s. 165 (zob. poz. 2) rejestruje pismo w r. 1908 jako katolicki miesięcznik wychodzący w La Salle od 1907 r. i wydawany przez Rodzina Publishing Co., a w l. 1909-1910 jako literacki miesięcznik wydawany i redagowany przez ks. dr B. M. Skulika w Chicago w nakładzie 12396 egz.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 124 (zob. poz. 17) twierdzi, że pismo wychodziło w La Salle w r. 1910, Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 138 (zob. poz. 26) – że wychodziło w La Salle w l. 1907-1911?, a Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 101 (zob. poz. 19) – w Chicago w l. 1908-1911?

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1908 nr 4; 1909 nr 4-5, 8).

765. Rodzina Polska. Dawniej Pamiętaj abyś Dzień Święty Świącił. III. P[rzykazanie] B[oże]. Ilustrowany tygodnik powieściowo-naukowy z działem muzycznym i teatralnym. Wyd. The Polish

American Publishing Co. Chicago, Ill. R. 31: 1913 – R. 35: 1917. 4°.

Wychodzi od 2 I 1913 do 4 I 1917. Pismo literackie, powstałe po połączeniu tygodników Dzień Święty (zob. poz. 463) oraz Tygodnik Powieściowo-Naukowy (zob. poz. 823) – nawiązuje do nich liczbowaniem rocznika. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W r. 1913 w no 1 poinformowano, że Rodzinę Polską będzie wydawać Polish American Publishing Co. powstała po połączeniu firm wydawniczych W. Smulski Publ[ishing] Co. i W. Dyniewicz Publ[ishing] Co.

Numerów z l. 1914-1915 nie odnaleziono, reklamy pisma wraz z informacją o jego zawartości zamieszczano m.in. w Głosie Polek R. 5: 1914 nr 9: 26 II na s. 15 oraz w R. 6: 1915 nr 5: 4 II na s. 9 (zob. poz. 513).

W r. 1916 od no 1 podtyt.: Ilustrowany tygodnik naukowo-powieściowy dla ludu polskiego w Ameryce, w numerze tym reklama Polskiej Druk. Polish American Pub. Co. W r. 1917 wydano jedynie no 1, w którym zawiadomiono, że zamiast Rodziny... zacznie wychodzić pismo Nowy Świat (zob. poz. 916).

Kurjer Poznański R. 11: 1916 nr 10: 14 I s. 3 (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 383) podał, że komenderujący generał II Korpusu Armijnego Cesarstwa Niemieckiego zakazał rozpowszechniania m.in. chicagowskiego tygodnika Rodzina Polska.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1914 s. 187, 1915, s. 192, 1916, s. 192, 1917 s. 191 (zob. poz. 2) odnotowuje następujące nakłady Rodziny Polskiej: w l. 1914-1915 – 16500 egz., w r. 1916 – 22 tys. egz., w r. 1917 – 23200 egz. Ponadto twierdzi, że pismo wychodziło od r. 1882.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 124 (zob. poz. 17) rejestruje podtyt.: Tygodnik powieściowo-naukowy z działem muzycznym i teatralnym oraz twierdzi, że pismo wychodziło tylko w 1913 r., a jego egzemplarz przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 138 (zob. poz. 26) podaje lata wychodzenia 1882-1916 łącząc Rodzinę... z Dniem Świętym oraz informuje, że w r. 1913 redaktorem był Władysław Smulski, a wydawcą John F. Smulski, natomiast w l. 1914-1916 redaktorem był Leon Szopiński.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1913 nr 1-51, 1916 nr 1-52, 1917 nr 1).

766. Rolnik. Tygodnik polski. Wychodzi w każdy piątek. Red. i wyd. Zygmunt Hütter. Stevens Point, Wis. [R. 1]: 1892 – R. 69: 1960. [Druk. Rolnika], 2°.

Wychodzi od 26 II 1892 do 5 III 1960. Numerów z l. 1892-1893 nie odnaleziono. Opis główny na podstawie no 1: 5 I z R. 3: 1894.

W R. 7: 1898 co najmniej od no 10: 11 III inny zapis nazwiska redaktora i wydawcy – Z. Hutter. W R. 13: 1904 w no 1 podano, że dotychczasowy redaktor i wydawca rezygnuje ze stanowiska, a jego miejsce zajmują pracujący w Druk. Rolnika Szczepan [H.] i Józef [A.] Worzałły; od no 2 wyd. Bracia Worzałły (w późniejszych rocznikach inna odmiana nazwiska: Bracia Worzałła, Bracia Worzałłowie), S. H. & J. A. Worzalla Publishers; od no 45 w winiecie dodatkowo podano J. Worzalla's Sons Publishers [synowie Jana Worzałły].

W R. 21: 1912 w no 28 na s. 5 nekrolog Antoniny Klimowicz, żony redaktora Rolnika Pawła Klimowicza. W r. 1916 od no 44 Worzalla Publishing Co.

W R. 26: 1917 nr 9 wyszedł jako jubileuszowy, w numerze tym (zob. Literatura) wymieniono pracowników pisma: generalnego zarządcę S. H. Worzałłę, asystenta zarządcy Jakóba Wojaka, zarządcę drukarni Władysława Jaworskiego, nac. red. P. Klimowicza (od r. 1908), red. wiadomości wojennych Jana Szaroletę, red. działu spraw przemysłowych i handlowych Wacława T. Soydę, red. spraw miejskich i rolniczych Józefa Watrę-Przewłockiego i Tomasz Giełkowskiego.

W zapowiedzi podanej przez Reformę R. 1: 1891/92 nr 28: 13 II 1892 s. 2 (zob. poz. 759) wspomniano, że wydawcami Rolnika będą Naliborski i [Teofil] Krutza, a redaktorem – Huetter. W reklamie Rolnika zamieszczonej w Wiarusie R. 7: 1892 nr 29: 21 VII s. 6 (zob. poz. 835) podano, że tygodnik ten wychodzi od 26 II oraz wymieniono nazwiska: Krutza & Huetter.

Ameryka T. 15: 1901 nr 32: 10 VIII s. 8 (zob. poz. 431) wspomniała, że Wiktor Karłowski

pracujący od „zeszłej jesieni” w redakcji Rolnika zrezygnował z tego stanowiska.

Kuryer Polski R. 15: 1902 nr 187: 8 VIII s. 1 (zob. poz. 610) odnotował, że [T. Love-] Szydłowski przyjął posadę redaktora Rolnika. Gazeta Kaliska R. 10: 1902 w nr 316: 23 XI na s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) twierdzi, że Rolnik ma 2 tys. abonentów.

Dziennik Chicagoski R. 19: 1908 nr 62: 13 III s. 4 (zob. poz. 451) wspominał o redaktorze Rolnika Józefie Modlińskim, natomiast w nr 172: 23 VII na s. 4 określił go już jako byłego redaktora. To samo pismo w R. 29: 1918 nr 202: 28 VIII na s. 4 wymieniło jako redaktora Rolnika J. Watrę-Przewłockiego.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1895 s. 830, 1896 s. 832, 1897 s. 863, 1898 s. 867, 1899 s. 878, 1900 s. 889, 1901 s. 904, 1902 s. 914, 1903 s. 924, 1904 s. 922, 1905 s. 931, 1906 s. 940, 1907 s. 951, 1908 s. 952, 1909 s. 958, 1910 s. 968, 1911 s. 1009, 1912 s. 1017, 1913 s. 1021, 1914 s. 1041, 1915 s. 1051, 1916 s. 1054, 1917 s. 1056, 1918 s. 1074 (zob. poz. 2) podaje następujące nakłady: w r. 1895 – 1200 egz., w r. 1896 – 1700 egz., w r. 1897 – 1750 egz., w l. 1898-1899 – 1900 egz., w l. 1900-1901 – 1760 egz., w r. 1902 – 3 tys. egz., w l. 1903-1905 – 2500 egz., w l. 1906-1907 – 4 tys. egz., w l. 1908-1909 – 4900 egz., w l. 1910-1911 – 6027 egz., w l. 1912-1913 – 8 tys. egz., w l. 1914-1916 – 6 tys. egz., w l. 1917-1918 – 12250 egz.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 118 (zob. poz. 297), a za nim późniejsze bibliografie i opracowania, podaje, że Rolnik zaczął wychodzić w r. 1891. Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 132-133 (zob. poz. 26) wymienia lata wychodzenia: 30 XII 1891 – 5 III 1960, redaktorów: Z. Hutter (1892-1900), Wiktor Karłowicz[!] (1900-1903), S. i J. H. Worzalla (1903-1924) i wydawców: Bracia Worzallowie (1891-1907), Worzalla Publishing Co. (1908-1960).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1894-1918 znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (niekompletne roczniki z l. 1899, 1901, 1904-1907, 1910-1916, 1918), w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (niekompletne roczniki z l. 1894-1896, 1898; udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu) oraz w postaci mikrofilmu w Immi-

gration History Research Center Archives (1899, 1901, 1904-1918).

Dodatki:

1. Supplement to Rolnik no 15. Stevens Point, Wis. 1894 4° ss. nlb. 1.

Kontynuuje treść no 15: 13 IV.

2. Supplement to Rolnik. Stevens Point, Wis. 1899, 1901, 1904, 1907, 1910-1911 2°.

Kontynuuje treść numeru, do którego został dodany.

3. Wisconsin Law Supplement. Containing the copy laws passed during session of... Supplement to the Rolnik. Stevens Point, Wis. 1905-1913 2°.

Odnaleziono dodatki za r. 1905 ss. 28, za r. 1907 ss. 36, za r. 1909 ss. 28, za r. 1911 ss. 40 i za r. 1913 ss. 40.

4. Gwiazda Polarna. Specjalne wydanie „Rolnika” dla Polaków w Duluth i Superior, 1908-1909 zob. poz. 543.

Literatura:

a. Z grona naszego personelu. *Rolnik* R. 26: 1917 nr 9: 2 III s. 3.

767. Różga. Tygodnik humorystyczno-satyryczny z licznymi karykaturami. [Wyd i red. Antoni Alfred Paryski]. Toledo, Oh. R. 1: 1910 – R. 2: 1911, 1912-1913, T. 3: 1913 – T. 4: 1914, nr 1-249. 4°.

Wychodzi od 1 I 1910 do 3 X 1914. Samoistny dodatek do Ameryki-Echa (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431). Wydanie pisma poprzedził numer okazowy dat. grudzień 1909 (zob. Literatura).

W R. 1: 1910 wydano nr 1-53; w nr 1 brak informacji o wydawcy i redaktorze; od nr 2 tyt. również w jęz. angielskim: The Switch, publ. and ed. A. A. Paryski; w nr 20 nad tyt.: Numer kometowy, numer ten informował o rozpoczęciu sezonu baseballowego.

Z R. 2: 1911 ukazały się co najmniej nr 1, 2(55)-22(75); od nr 2 podwójne liczbowanie numerów – w obrębie roku oraz od początku ukazywania się pisma; nr 22 dat. 3 VI.

W r. 1912 co najmniej od 17 XI tyt.: Niedziela. Reklamę i spis treści nr 52 Niedzieli zamieściło pismo Echo Polskie 1912 w nr 203: 23 XII na s. 4 (zob. poz. 474), z określeniem: Dodatek powieściowo-naukowy do „Ameryki-Echa” i „Echa Polskiego”.

W r. 1913 wydano co najmniej nr [1(158)]-48(205), 1(206)-4(209); co najmniej od nr 27(184): 6 VII podtyt.: Dodatek powieściowo-naukowy do „Echa Polskiego” i „Ameryki Echa”. Wychodzi na każdą niedzielę, format 2°, paginacja ciągła w obrębie rocznika, brak oznaczenia rocznika; do nr 28 (185) informacja w winiecie: Pismo wychodziło

dawniej pod tytułem „Różga”. Obecnie zostało powiększone, dział powieściowy rozszerzony i tytuł zmieniony na „Niedziela”; od nr 29(186) podtyt.: Pismo powieściowo-naukowe; co najmniej od nr 2(207): 14 XII podtyt.: Tygodnik powieściowo-naukowy, format 4°, oznaczenie rocznika – T. 3.

W T. 4: 1914 wydano no 1(210)-21(229), 22(231!)-40(249); w no 11(220) w reklamie zamieszczonej na odwrocie okładki numeru podano, że Niedziela jest „niejako dopełnieniem” pisma Ameryka-Echo (tytuł pierwotny: Ameryka); w no 22(231[!]): 31 V błąd w liczbowaniu numerów kontynuowany do końca tomu; no 40(249) dat. październik wyszedł pt.: Wielka Księga Ilustrowana o Genowefie Księżniczce, Hrabinie Pustelnicy. Jej życie i cierpienia obszernie opowiedziane przez Józefa Chociszewskiego, tyt. okładowy: Niedziela. Tygodnik Powieściowo-Naukowy do Ameryki-Echa. Wielka Księga... Supplement to Ameryka-Echo, numer ten dołączono do no. 4-40-6: 3 X 1914 Ameryki-Echa, od tego numeru Niedziela przekształca się w niesamoistny dodatek powieściowy do Ameryki-Echa.

W sprawozdaniu zamieszczonym w Ateneum Kapłańskim R. 4: 1912 z. 3 s. 259 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1033) poinformowano, że na wiecu kapłanów polskich w Detroit Różgę zaliczono do tzw. żółtej prasy czyli pism o charakterze antykatolickim.

Kalendarz i Przewodnik Amerykańsko-Polski na rok 1913 s. nlb. 173 (tytuł pierwotny: Kalendarz Amerykańsko-Polski Ilustrowany zob. poz. 990) wśród wydawnictw A. Paryskiego wymienia Amerykę-Różgę jako pismo naukowo-powieściowe wychodzące w każdą niedzielę.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1913 s. 745; 1914 s. 761, 1915 s. 770 (zob. poz. 2) podaje, że nakład Różgi w l. 1913-1914 wynosił 12 tys. egz., natomiast w r. 1915 rejestruje pismo literackie Niedziela.

Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 91, 139 (zob. poz. 26) odnotowuje Niedzielę wydawaną w Toledo bez podania lat wychodzenia oraz Różgę. Toledo 1910-1914.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy udostępnionych na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona (1910 nr 1-53; 1911 nr 1, 2(55)-22(75), oryginał w Bibl. Narodowej w Warszawie) oraz znajdujących się w Bibl. Na-

rodowej w Warszawie (1913 nr 2(207)-4(209), 1914 nr 1(210)-39(248), dodatek), w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1913 nr nr 27(184)-48(205), dodatek) oraz Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (1914 no 40(249) współoprawny z Ameryką). Niekompletne egzemplarze zachowały się również w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1911 nr 1-22), w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1911 nr 1-22) oraz w Jerome Library, Bowling Green State University (nr z okresu 17 XI 1912 – 29 VI 1913).

Dodatki:

1. Gorzycki Kazimierz: Zarys Historii państwa polskiego. [Toledo 1913] 2° ss. 64.

Dodatek oprawiony po nr 48 w egzemplarzu znajdującym się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

2. Wydziedziczona, czyli losy pewnej hrabianki. Powieść z życia rzeczywistego. [Toledo 1913-1914].

Dodatek powieściowy dołączany co najmniej od nr 2(207), wg: Anna Gemra: Zapomniane bestsellery: powieści zeszytowe Guido von Felsa z Glatz (Kłodzko). W: Śląskie pogranicza kultury. T. 3. Wrocław 2014 s. 141-142 autorem powieści był G. von Fels. Końcowe składki powieści „Wydziedziczona” oprawiono na końcu T. 4: 1914 egzemplarza pisma znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

Literatura:

a. Różga. Dodatek do No. 50 Ameryki-Echa. Toledo, Oh. 1909, nr okazowy ss. 8.

No. 50 Ameryki dat. 11 XII. W numerze okazowym brak daty dziennej, podano tylko miesiąc: grudzień. Egzemplarz tego numeru współoprawny z pismem Ameryka znajduje się w postaci mikrofilmu w Immigration History Research Center Archives w Minneapolis.

768. Sierota. Pismo miesięczne religijno-naukowe. Wychodzi w Chicago 15. każdego miesiąca. Wyd. i red. ks. Stanisław Siatka C. R. [Congregatio a Resurrectione Domini Nostri Jesu Christi]. Chicago, Ill. R. 1: 1900 – R. 7: 1906. 4°.

Motta: „Coście uczynili jednemu z tych małych uczyńcie mi”. Mat[eusz] XXV. 40; „Błogosławieni miłośnikami albowiem oni miłosierdzia dostąpią”. Mat. V. 7.

Wychodzi od 15 III 1900 do 21 XII 1906. Pismo parafii św. Stanisława Kostki w Chicago, z którego dochód przeznaczono na potrzeby Polskiego Domu Sierot w Avondale. Paginacja ciągła w obrębie rocznika. Okładka autorstwa Tadeusza Żukotyńskiego.

W R. 1: 1900 od nr 2 brak informacji o wydawcy. W R. 2: 1902 w nr 9 na s. 283 redakcja powiadomiła: „Dotąd pismo «Sierota», przerna-

czonem było głównie dla osób starszych, teraz zaś, począwszy od niniejszego numeru, stale już będziemy umieszczali w Sierocie osobny dział dla dzieci pt. «Przyjaciel dzieci». W l. 1902-1903 na okładce rocznika: Druk. Dziennika Chicagoskiego.

W R. 4: 1903 od nr 1 podtyt.: Dwutygodnik religijno-społeczny. Wychodzi w Chicago dwa razy na miesiąc.

W R. 6: 1905 od nr 7 podtyt.: Tygodnik religijno-społeczny. Wychodzi w każdy piątek, ed. by „Sierota Publishing Co.”; od nr 22 brak informacji o redaktorze.

W R. 7: 1906 w nr 1: 19 I na s. 1 administracja pisma podała, że wyszło ono z opóźnieniem z powodu strajku robotników drukarskich; w nr 49 na s. 769 zawiadomiono o połączeniu Sieroty z piśmie Macierz Polska (zob. poz. 621).

Wępsięc J.: Polish American Serial Publications... s. 144 (zob. poz. 26) podaje, że oprócz St. Siatki redaktorem pisma przez krótki czas był ks. Feliks Ładoń.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. Wyd. 2. T. 3 s. 471 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) mylnie rejestruje to pismo jako: Sierotka. Chicago 1899-1911.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

Literatura:

a. Walaszek Adam: Dzieci imigrantów, sierocińce i koncepcja kontroli społecznej w Stanach Zjednoczonych ery progresywnej. *Przegląd Polonijny* R. 23: 1997 z. 2 s. 5-33.

O piśmie na s. 20-21.

769. Siła. Pismo poświęcone sprawom pracującego ludu polskiego w Stanach Zjednoczonych. [Tygodnik]. Buffalo, N. Y. – Nowy Jork, N. Y. [R. 1:] 1896 – [R. 4: 1899]. Nakładem Związku Oddziałów Polskich S[ocjalistycznej] P[artii] R[obotniczej] w Stanach Zjednoczonych, [Druk. „Siły”].

Motto: Robotnicy wszystkich Krajów łącznie się!; Bo w Łączności i Oświacie leży nasza Siła!

Wychodzi od 5 IX 1896 prawdopodobnie do lutego 1899. Numerów z l. 1896-1897 nie odnaleziono, opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 73(4): 22 I z R. 3: 1898, w numerze tym m. wyd. Buffalo, N. Y., sekretarz Komitetu Wykonawczego A. Zmudowicz [Zmudowicz].

W r. 1898 co najmniej od no 73(4) podwójne liczbowanie numerów (od początku istnienia pisma oraz od początku roku), w stopce red. na s. 2 informacja: Official organ of the Socialist Labor Party of the U. S. National Secretary: Henry Kuhn, podtyt.: Tygodnik społeczno-polityczny; od no 91(22) sekretarz Komitetu Wykonawczego A. Orryll; co najmniej od nr 35 podtyt.: Pismo poświęcone sprawom pracującego ludu polskiego. Organ Związku Oddziałów Polskich Socjalistycznej Partii Robotniczej w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, brak motta i podwójnego liczbowania numerów; ostatni zachowany nr 39 dat. 24 IX.

O rozpoczęciu wydawania Siły w Buffalo poinformował m.in. Kurjer Nowojorski i Brooklyński R. 7: 1896 nr 37: 12 IX s. 4 (zob. poz. 593), w którym podano datę wydania nr 1, redaktora A[ndrzej] F[ranciszka] Kowalskiego i stwierdzono: „wykonanie zecerskie haniebne!”

Ameryka T. 13: 1899 nr 6: 11 II s. 4 (zob. poz. 431) poinformowała, że Siła, która przed „kilkoma miesiącami” przeniosła się z Buffalo do Nowego Jorku, przestała wychodzić z powodu braku poparcia ze strony czytelników. Kurjer Polski R. 12: 1899 nr 42: 18 II s. 1 (zob. poz. 610) oraz Polonia w Ameryce R. 8: 1899 nr 8: 23 II s. 5 (zob. poz. 714) zawiadomiły, że Siła połączyła się z pismem Postęp (zob. poz. 721) i odtąd w Shamokin będzie wychodzić pismo pt.: Siła i Postęp (zob. poz. 770).

Robotnik Polski R. 35: 1931 nr 18: 3 V s. 3 (tytuł pierwotny: Robotnik zob. poz. 761) podał, że „Siła” w Buffalo była pod kierownictwem Dr. Reinsteinowej [Anny Reinstein], która była wrogo usposobiona do P.P.S.” W numerze tym na s. 24 zamieszczono wspomnienia Feliksa Cien-ciary, który poinformował w nich, że pierwszy numer Siły wyszedł w październiku[!] 1896 r., pismo było wydawane przez Komitet Prasowy w Buffalo, składano je we własnej drukarni, ale z powodu braku własnych maszyn drukarskich drukowano w obcej. Autor ten dodaje, że po wyjeździe [A. F.] Kowalskiego do Shamokin jesienią 1897 r. redaktorką została [Helena] Sawicka (Piotrowska). Siła przestała wychodzić w Buffalo na jesieni 1898 r. z powodu problemów finansowych, później próbowano ją wznović w Nowym Jorku, ale przetrwała tam zaledwie kilka tygodni, po czym w 1899 r. została połączona z Postępem z Shamokin.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 126 (zob. poz. 17) odnotowuje, że pismo wychodziło w Nowym Jorku od listopada 1898 r., wśród redaktorów wymienia A. F. Kowalskiego i H. Sawicką oraz podaje, że jego egzemplarz przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej.

Piątkowska-Kozłik Danuta: Związek Socjalistów Polskich w Ameryce (1900-1914). Opolo 1992 s. 30 informuje, że Siła miała 1978 abonentów.

Prasa polska w Buffalo... s. 1 (zob. poz. 323), Severance F. H.: Publications of the Buffalo Historical Society... s. 265 (zob. poz. 12) oraz Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 101 (zob. poz. 317) mylnie twierdzą, że pismo wychodziło jedynie w l. 1896-1897.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1898 nr 73(4)-77(8), 80(11)-84(15), 90(21)- 92(23), 94(25)-95(26), 97(28), 101(32)-102(33), 35-39) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

770. Siła i Postęp. Pismo poświęcone sprawom polskiego ludu pracującego w St[anach] Zjedn[oczonych] P[ółnocnej] Am[eryki]. Tygodnik. Shamokin, Pa. 1899-1900[?]. Druk. Siły i Postępu.

Wychodzi od lutego 1899 co najmniej do końca 1900. Pismo socjalistyczne, nie odnalezione. Część gazet odnotowuje ten tygodnik pt.: Postęp i Siła.

Siła i Postęp powstała po połączeniu Siły z Buffalo (zob. poz. 769) oraz Postępu z Shamokin (zob. poz. 721), o czym poinformowano m.in. w Kurjerze Polskim R. 12: 1899 nr 42: 18 II s. 1 (zob. poz. 610) oraz Polonii w Ameryce R. 8: 1899 nr 8: 23 II s. 5 (zob. poz. 714). Tygodnik ten wymieniono wśród pism nadesłanych do redakcji londyńskiego kwartalnika Światło R. 2: 1899 nr 5 s. 49 (zob. poz. 250), gdzie podano jego adres redakcji oraz podtytuł.

Ameryka T. 15: 1901 nr 8: 23 II s. 4 (zob. poz. 431) wspomina, że Siła i Postęp była organem Związku Socjalistów Polskich, a jej zarządcą był A[ndrzej] F[ranciszek] Kowalski; w nr 10: 9 III na s. 4 podano również, że po założeniu Robotnika w Chicago (zob. poz. 761) oba pisma połączono.

Feliks Cienciara we wspomnieniach zamieszczonych w Robotniku Polskim R. 36: 1931 nr 18:

3 V s. 24 (tytuł pierwotny: Robotnik) informuje, że redaktorem i zecerem pisma był towarzysz [A. F.] Kowalski, a na zjeździe Związku Socjalistów Polskich w Buffalo w 1900 r. zdecydowano o połączeniu Siły i Postępu z Robotnikiem z powodu złej sytuacji finansowej obu gazet.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1901 s. 757 (zob. poz. 2) podaje, że Siła i Postęp była socjalistycznym tygodnikiem wychodzącym w piątki, którego redaktorem i wydawcą był Fr. Marczyński [Marczyński].

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 126 (zob. poz. 17), a za nim inne bibliografie i opracowania, odnotowuje podtytuł: Tygodnik poświęcony sprawom ludu pracującego, lata wychodzenia: 1899-1900 oraz przypuszcza, że Siła i Postęp była kontynuacją Robotnika Pensylwańskiego (zob. poz. 762). Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 144 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo ukazywało się do r. 1901, w r. 1900 Siła i Postęp wychodziła w Chicago, redaktorami pisma w l. 1900-1901 byli kolejno A. F. Kowalski i Fr. Marczyński, a wydawcami – A. F. Kowalski i Polish Socialist Labor Party.

771. Słońce. The Sun. Organ urzędowy Unii Polskiej w Ameryce. [Tygodnik]. Publ. and chief ed. Jerzy (George) Mirski. Buffalo, N. Y. – St. Paul, Minn. – Milwaukee, Wis. [R. 1]: 1896 – R. 7: 1902, 1903-1904[?]. [Druk. „Słońca”]. 2°.

Motta: Prawda, Wiara i Ojczyzna; Boże zbaw Polskę.

Wychodzi od września 1896 prawdopodobnie do 1904.

Numerów z l. 1896-1897, 1903-1904 nie odnaleziono. Opis główny sporządzono na podstawie pierwszego odnalezionego no. 10: 10 III z R. 3: 1898, co najmniej od tego numeru m. wyd. St. Paul, Minn. W R. 3: 1899 od no. 43: 4 XI m. wyd. Milwaukee, Wis. W R. 6: 1901 co najmniej od no. 24: 27 VI m. wyd. Buffalo, N. Y. W R. 7: 1902 od no. 19: 8 V publ. L. Mirski, manager & chief ed. (zarządcą) J. (G.) Mirski; ostatni odnaleziony no. 4 dat. 4 XII, co najmniej od tego numeru brak informacji o wydawcy.

Wiarus R. 11: 1896 w nr 39: 24 IX na s. 2 (zob. poz. 835) poinformował, że współwydawca nowo powstałego Słońca z Buffalo Stanisław [J.]

Segers zastrzelił się w drukarni tej gazety. Ameryka T. 10: 1896 w nr 39: 26 IX na s. 4 (zob. poz. 431), podając informację o tym wydarzeniu, wspomina o ks. [Antonim] Klawitrze jako współpracowniku Mirskiego i Segersa przy wydawaniu nowej gazety. Wg Dziennika Chicagoskiego R. 8: 1897 nr 3: 5 I s. 2 (zob. poz. 451) Słońce zaczęło się ukazywać we wrześniu 1896 r.

Kuryer Nowojorski R. 8: 1897 w nr 47: 4 XII na s. 3 (tytuł pierwotny: Kurjer Nowojorski i Brooklyński zob. poz. 593) podaje, że gazeta przeniosła się z Buffalo do St. Paul. Wiarus R. 14: 1899 w nr 44: 2 XI na s. 1 zamieszcza informację, że Słońce przeprowadziło się z St. Paul do Milwaukee i jest drukowane w Druk. Dziennika Milwaukeego (zob. poz. 453). Kuryer Polski R. 14: 1901 w nr 109: 8 V na s. 2 (zob. poz. 610) cytuje artykuł z Polaka w Ameryce (zob. poz. 707), w którym zawiadamiano, że po trzytygodniowej przerwie ukazuje się nowy numer Słońca, którego redakcja znajduje się ponownie w Buffalo.

Gazeta Kaliska R. 10: 1902 w nr 316: 23 XI na s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) twierdzi, że Słońce ma 3200 abonentów.

Wg: N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1899 s. 423, 1901 s. 896, 1902 s. 566, 1903 s. 572, 1904 s. 565, 1905 s. 570 (zob. poz. 2) Słońce ukazywało się od 1896 r., w r. 1899 było wydawane w St. Paul, Minn., w 1901 – w Milwaukee, Wis., a od 1902 – w Buffalo, N. Y.; od 1902 r. miało charakter republikański.

Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1897 s. 619, 1898 s. 624, 1900 s. 536, 1905 s. 666 (zob. poz. 1) podaje w l. 1897-1898 m. wyd. Buffalo, N. Y. i wydawcę: Polish Sun Publishing Co.; w r. 1900 m. wyd. St. Paul, Minn., nakład poniżej 1 tys. egz.; w l. 1903-1904 nakład ponad 2250 egz.; w r. 1905 m. wyd. Buffalo, N. Y.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 76 (zob. poz. 274) informuje, że Słońce przestało się ukazywać w r. 1904. Wg: Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 145 (zob. poz. 26) pismo wychodziło w l. 1895-1905, na początku w Nowym Jorku?, w l. 1896-1898 w Buffalo, w 1899-1900 w St. Paul, a w 1901-1902? w Milwaukee.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1898 nr 10-34, 36-42, 44-46, 48-52; 1899 nr 1-40, 42-44, 47-49; 1900 nr 2-8, 10-13,

15, 17-24, 33-36, 39, 41-42, 44-46) i Bibl. Polskiej w Paryżu (1901 nr 24, 47-48, 50; 1902 nr 1, 4, 6-13, 15, 18-19, 21-24, 27-28, 30-31, 39-41, 47, 49).

772. Słowo. Tygodnik. Wyd. M. Makowski. Buffalo, N. Y. [1890]-1892.

Wychodzi z przerwami prawdopodobnie od połowy 1890 do 1892. Pismo nie odnalezione.

Wychodząca w Chicago Reforma R. 1: 1891 nr 16: 14 X s. 2 (zob. poz. 759) informuje, że: „Buffaloskie «Słowo» znów zaczęło wychodzić. Jako wydawca, jest podpisany p. M. Makowski”.

O ponownym rozpoczęciu ukazywania się pisma w 1892 r. pod redakcją [Józefa K.] Zawiszy wspomina Nowe Życie w R. 3: 1892 nr 28: 9 VII na s. 6 (zob. poz. 644).

Estreicher Stanisław: Rozwój organizacji socjalistycznej w krajach polskich. *Przegląd Polski*. Kraków R. 30: 1896 z. 8: luty s. 304 podaje, że Słowo było socjalistycznym tygodnikiem wychodzącym w r. 1892. Prasa polska w Buffalo... s. 1 (zob. poz. 323) twierdzi, że wydawcą Słowa M. Makowski „naciągawszy łatwowiernych na grubsze sumy uciekł z Buffalo”.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 4 s. 183 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) odnotowuje to pismo z latami wychodzenia: 1890-1891 oraz twierdzi, że jego właścicielem był M. Makowski. Kruska W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 58 (zob. poz. 274) uznaje M. Makowskiego za nakładcę Słowa. Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo... s. 101 (zob. poz. 317) podaje, że pismo upadło w 1891 r. Wg: Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 25 (zob. poz. 278) Słowo wychodziło od 1890 r. przez trzy lata. Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 145 (zob. poz. 26) twierdzi, że był to tygodnik socjalistyczny wychodzący w l. 1890-1891 i wydawany przez M. Makowskiego, a redaktorami byli J. Zawisza (1890) i M. Makowski (1891).

773. Słowo. Pismo dla wszystkich. Tygodnik wychodzący co sobotę. Wyd. i red. K[azimierz] Neuman. Milwaukee, Wis. R. 1: 1893 – R. 3: 1895. [Druk. „Słowa”]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 9 IX 1893 co najmniej do 27 IV 1895. Pismo katolickie,

popierające partię republikańską. Nr 1-5 z r. 1893 nie odnaleziono, opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego no 6: 14 X, według którego obliczono datę rozpoczęcia wychodzenia pisma.

W r. 1895 w no 11: 16 III poinformowano o przejęciu wydawnictwa pisma młodzieżowego *Nadzieja* (zob. poz. 633); ostatni odnaleziony nr 17 dat. 27 IV.

Polak w Ameryce R. 8: 1894/95 nr 59: 23 X 1894 s. 1 (zob. poz. 707) poinformował, że *Słowo* przestało popierać partię republikańską i przeszło do obozu demokratów.

W tygodniku *Polonia* w Ameryce R. 4: 1895 nr 21: 6 VI s. 1 (zob. poz. 714) zawiadomiono o upadku *Słowa*. K. Neuman w liście do Polonii... (zob. Literatura poz. a) skarżył się, że przyczyną zawieszenia pisma było nadmierne obciążenie finansowe związane z wydawaniem *Nadziei*, która nie doczekała się spodziewanego poparcia od milwaukich księży oraz nieuczciwa konkurencja ze strony Michała Kruszki.

Nagiel H.: *Dziennikarstwo Polskie w Ameryce...* s. 126 (zob. poz. 297), a za nim Wępieć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 145 (zob. poz. 26) i Skrzypek J.: *Czasopiśmiennictwo polskie w Stanach Zjednoczonych...* s. 151 (zob. poz. 352) twierdzą, że pismo wychodziło od sierpnia r. 1893, jednak wychodzące w tym czasie pisma amerykańskie, np. *Dziennik Chicagoski* R. 4: 1893 nr 211: 12 IX s. 2 (zob. poz. 451) i *Nowe Życie* R. 4: 1893 nr 37: 16 IX s. 4 (zob. poz. 644) rejestrują pojawienie się pierwszego numeru *Słowa* pod redakcją K. Neumana dopiero w wrześniu.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyła Stefanyka (1893 nr 6-7, 9, 16; 1894 nr 1-10, 13-14, 17, 24-25, 28-29, 31-32, 34, 36, 38, 51; 1895 nr 8-17; udośćpnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

Dodatki:

1. Supplement to *Słowo* No. 13. Milwaukee 1894² ss. nlb. 2. Kontynuuje treść no 13: 31 III.

Literatura:

a. [Neuman Kazimierz] Janusz [pseud.]: *Nieprzyjaciele i „przyjaciele”*. „*Słowo*” i „*Nadzieja*”. Przyczynek do historii dziennikarstwa polsko-amerykańskiego. *Polonia w Ameryce* R. 4: 1895 nr 22 s. 1.

Toż. *Patryota* R. 6: 1895 nr 23 s. 4.

774. *Słowo Polskie*. [Tygodnik]. Red. [Konstanty J.] Wiechecki, wyd. Maks Rabinoff (Rabinow). Chicago, Ill. 1904-1907. [Druk. Dziennika Chicagoskiego].

Wychodzi prawdopodobnie od kwietnia 1904 do końca maja 1907. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wychodzenia pisma poinformowały m.in. *Straż* R. 9: 1904 nr 16: 16 IV s. 1 (zob. poz. 785), gdzie podano, że powstało ono z powodu nadchodzących wyborów prezydenckich, oraz *Kuryer Polski* R. 16: 1904 nr 106: 5 V s. 1 (zob. poz. 610), w którym wymieniono nazwiska redaktora i wydawcy oraz miejsce druku. *Ameryka-Echo* R. 17: 1904 nr 26: 25 VI s. 6 (tytuł pierwotny: *Ameryka* zob. poz. 431) zamieściła list delegatki na sejm Związku Polek w Chicago ostrzegający przed *Słowem Polskim* wydawanym przez Edwarda [Ludwika] Kołakowskiego za pieniądze Moskala pana Rabinoffa, natomiast w nr 37: 10 IX na s. 5 wymieniła *Słowo...* wśród pism, które nie uznano za odpowiednie, żeby je zamurować w zagłębieniu pod pomnikiem Tadeusza Kościuszki w Park Humboldt w Chicago. Zestawienie pt.: *Czasopisma polskie wydawane w Ameryce* w r. 1903 s. 250 (zob. poz. 7) podaje podtyt.: *Pismo tygodniowe dla ludu*, R. 2, nakł.: Spółka wydawnicza, kierownik: K. J. Wiechecki.

Dziennik Chicagoski R. 16: 1905 nr 35: 11 II s. 2 (zob. poz. 451) zawiadomił o odkupieniu drukarni i wydawnictwa *Promienia* z La Salle (tytuł pierwotny: *Tygodnik Katolicki* zob. poz. 812) przez Spółkę Wydawniczą „*Słowo Polskie*” w Chicago. *Naród Polski* R. 9: 1905 nr 25: 21 VI s. 4 (zob. poz. 636) wspomniał, że Ignacy Kowalski w „ubiegłym tygodniu” objął redakcję *Słowa...* kierowanego przez E. Kołakowskiego, natomiast w nr 27: 5 VII na s. 4 wydrukowano sprostowanie, że Kołakowski już nie jest zarządcą tego pisma. *Ameryka-Echo* R. 18: 1905 nr 34: 26 VIII s. 4 poinformowała że Michał Kruszka oskarżył o oszczerstwo wydawcę *Słowa...*, Maksa Rabinowa i jego redaktora, I. Kowalskiego.

W *Dzienniku Chicagoskim* R. 17: 1906 nr 190: 20 VIII s. 4 skomentowano ostrzeżenia dziennika *Telegraf* (zob. poz. 805) o powstaniu nowej spółki *Associated Polish Press of America*, która od 11 VIII przejęła wydawanie *Słowa...* i oprócz tego drukuje w Chicago liczne inne lokalne tygodniki, w nr 193: 23 VIII na s. 4 zamieszczono list od

B[ernarda] M[arii Franciszka] Skulika potwierdzający, że jest on dyrektorem Associated Polish Press i „należał do dyrekcji poprzedniego «Słowa Polskiego»”, w nr 197: 28 VIII na s. 8 wyjaśniono, że wcześniej traktowano Słowo... jako cyrkularz producenta fortepianów W. W. Kimball Co., bo jego pierwszy redaktor [E. L. Kołakowski] był agentem tej firmy i zarządzał jej filią w polskiej dzielnicy, natomiast w nr 199: 30 VIII na s. 8 wspomniano, że spółka Associated Polish Press of America wcześniej nosiła nazwę Słowo Polskie Publishing Co., a redaktorem Słowa... jest Wojciech Morawski.

Dziennik Chicagowski R. 18: 1907 nr 98: 25 IV s. 8 wspomniał o ustąpieniu W. Morawskiego ze stanowiska redaktora tygodnika Słowo Polskie i zastąpieniu go przez Nuchyma Korngolda [Nikodema K. Żłotnickiego], natomiast w nr 132: 5 VI na s. 4 zawiadomił o umowie zawartej pomiędzy Associated Polish Press reprezentowaną przez M. Rabinoffa, a Antonim Alfredem Paryskim z Toledo, na mocy której wydawane przez tę spółkę pisma zostały połączone z Ameryką-Echem, a ich prenumeratorzy będą od 1 VI otrzymywać ten tygodnik. Zawiadomienie to zostało wydrukowane w Ameryce-Echu R. 20: 1907 nr 23: 8 VI s. 1.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1906 s. 160, 1907 s. 162 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo republikański tygodnik o formacie 22 cali wychodzący w soboty (w r. 1906 podaje, że od r. 1903, a w r. 1907 – od r. 1902), wydawany w r. 1906 przez Słowo Polskie Publishing Co., a w r. 1907 redagowany przez A. Morowskiego i K. J. Wiecheckiego i wydawany przez Associated Polish Press of America.

Zieliński St.: Biblijografia czasopism polskich zagranicą... s. 128 (zob. poz. 17) rejestruje tygodnik Słowo Polskie wychodzący w Chicago w r. 1904 pod redakcją K. Wiechowskiego[!]. Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 101 (zob. poz. 19) podaje lata wychodzenia 1902-1907? i redaktorów A. Mrozowskiego i I. Wiechowskiego. Wępień J.: Polish American Serial Publications... s. 146 (zob. poz. 26) wymienia jako redaktorów K. Wiechowskiego, A. Morzewskiego i K. [J.] Wiecheckiego, a jako wydawców Słowo Polskie Publishing Co. oraz America Inc.

Zob. także Gazeta Bostońska poz. 487; Głos z St. Louis poz. 526; Goniec z Manistee poz. 531; Kuryer Bufalowski poz. 595; Kuryer Filadelfijski.

Filadelfia 1907 poz. 603; Kuryer Nowojorski. Nowy Jork 1906-1907 poz. 606; Kuryer z Grand Rapids poz. 613; Nowiny Baltimorskie poz. 646; Nowiny z Reading poz. 654; Orędownik. Erie 1906 poz. 680; Orzeł Polski poz. 689; Przegląd Polski. Newark 1906-1907 poz. 738; Sztandar. Camden 1906-1907 poz. 791; Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 poz. 800.

775. Słowo Polskie. (The Polish Word). Pismo poświęcone interesom ludu polskiego. [Tygodnik]. Wyd. Jan Gomólski. Utica, N. Y. R.(Vol.) 1: 1911 – R.(Vol.) 3: 1913, R.(Vol.) 4/5: 1914, R. 6: 1915 – R. 22: 1931, 1932-1966. [Druk. „Słowa Polskiego”].

Hasła: Przez Oświatę do Wolności!; Praca Ludzi Wzbogaca!

Wychodzi od 25 IX 1911 co najmniej do 19 VIII 1966. W stopce red. inna wersja podtyt.: Pismo tygodniowe dla ludu.

W R.(Vol.) 1: 1911 wydano nr 1-14; od no 2 informacja o częstotliwości: Wychodzi w każdy czwartek, w stopce red. drugi podtyt.: Organ Gminy Polskiej w Utica, N. Y.; od no 8: 16 XI manager K. S. Synakowski; od nr 12: 14 XII red. E. Bobrowski.

W R.(Vol.) 2: 1912 od no 4: 25 I brak informacji o managerze; od no 12: 21 III brak informacji o redaktorze; w no 42 na s. 8 zamieszczono ogłoszenie Jana P. Kowalskiego, zarządcy ogłoszeń Słowa...; od no 43 brak hasel, advertising manager J. P. Kowalski.

W r. 1913 od no 7 brak informacji o zarządcy ogłoszeń. W r. 1914 od no 44 zmiana liczbowania rocznika z R.(Vol.) 4 na R. 5; od no 49 wyd. Spółka Wydawnicza „Słowa Polskiego”.

Ostatni odnaleziony nieliczbowany numer dat. 19 VIII z R. 52: 1966 – po R. 22: 1931 nastąpiła zmiana liczbowania rocznika, której daty nie udało się ustalić.

Wiarus R. 29: 1914 nr 44: 29 X s. 6 (zob. poz. 835) wspomniał o redaktorze Słowa... B[olesławie] J. Strzeleckim, natomiast Dziennik Chicagowski R. 26: 1915 nr 155: 3 VII s. 6 (zob. poz. 451) poinformował, że redaktor B. J. Strzelecki zbiegł z Utica po dokonaniu licznych defraudacji.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1915 s. 692, 1916 s. 695, 1917 s. 691, 1918 s. 708, 1919 s. 698 (zob. poz. 2) rejestruje

to pismo jako tygodnik wychodzący od r. 1910 oraz podaje następujących redaktorów: E. Bobrowski w l. 1913-1914, B. J. Stuchecki[!] w l. 1915-1916, John Gomolski w l. 1917-1919, wydawcę: J. Gomolski w l. 1913-1919 i nakłady: 6 tys. egz. w l. 1915-1916 i 5 tys. egz. w l. 1917-1918.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 34 (zob. poz. 278) podaje, że Słowo... założono w r. 1908 – informacja o rozpoczęciu wydawania Słowa... w r. 1908 zaczęła być podawana w stopce red. tego pisma co najmniej od r. 1923.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 128 (zob. poz. 17) twierdzi, że pismo wychodziło od r. 1910. Wępięć J.: Polish American Serial Publications... s. 146 (zob. poz. 26) wymienia następujących redaktorów: E. Bobrowskiego w l. 1910[!]-1914, B. J. Sluheckiego w l. 1915-1917 i Johna Gomolskiego w l. 1917-1921 oraz wydawcę – J. Gomolskiego w l. 1913-1921.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w postaci mikrofilmu w Immigration History Research Center w Minneapolis (kompletne roczniki z l. 1911-1914) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

776. Słowo Żywota. Wyd. rev. [J.] Miller. Pittsburgh, Pa. 1903-1938?

Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wychodzenia Słowa... poinformowała Straż R. 8: 1903 nr 8: 21 II s. 1 (zob. poz. 785), w której podano, że ma być ono „specjalnie poświęcone sprawom kościoła metodystycznego”.

W sprawozdaniach Wydziału Biblioteki Związku Narodowego Polskiego zamieszczonych w Zgodzie R. 33: 1914 nr 9: 26 II s. 8 i R. 34: 1915 nr 4: 28 I s. 6 (zob. poz. 854) oraz w książce Litko S[tanisław]: Historia biblioteki i czytelnicy Związku Narodowego Polskiego. Chicago 1918 s. 32 wymieniono Słowo Żywota wydawane w Pittsburghu wśród pism przekazywanych do tej biblioteki bezpłatnie.

W sprawozdaniu Polskiego Centralnego Komitetu Ratunkowego przedrukowanym w Dzienniku Chicagoskim R. 26: 1915 nr 118: 20 V s. 3 (zob. poz. 451) odnotowano kwotę 200 franków nadesłaną przez rev. J. Millera, wydawcę Słowa Żywota.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 31 (zob. poz. 278) podaje, że Słowo... założono w r. 1902 i było ono organem polskich baptystów.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 128 (zob. poz. 17) rejestrując to pismo wymienia częstotliwość: miesięcznik, lata wychodzenia: 1902-1930(1934?) i podaje nazwisko: ks. J. Muller. Wępięć J.: Polish American Serial Publications... s. 146 (zob. poz. 26) odnotowuje lata wychodzenia: 1902-1938?, redaktorów: rev. J. Muller, Waclav Losa, wydawcę: American Tract Society i twierdzi, że numery z l. 1936-1937 zachowały się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago, ale informacji tej nie udało się potwierdzić.

777. Socjalista. [Miesięcznik]. Red. Józef K. Zawisza. Buffalo 1892, nr 1-[?].

Wychodzi od stycznia. Pismo nie odnalezione.

Informację o wydaniu nr 1: styczeń zamieszczono m.in. w Reformie R. 1: 1891/92 nr 28: 13 II 1892 s. 1 (zob. poz. 759) oraz Nowym Życiu R. 3: 1892 nr 7: 13 II s. 2 (zob. poz. 644). Część ówczesnych wydawnictw odnotowuje inną pisownię tytułu – Socyalista.

W dzienniku Gazeta Lwowska R. 82: 1892 nr 53: 6 III s. 9 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 863) poinformowano o zakazie rozpowszechniania nr 1 miesięcznika Socjalista za artykuły pt.: Kto jest robotnikiem a kto nim nie jest?, Co my chcemy, Filistyni.

Buffalo City Directory for the Year 1893 s. 107 odnotowuje, że pismo wychodziło 2 x miesięcznie, a jego wydawcą był Joseph Zawisza.

Ślisz St.: Krótki rzut oka na polsko-amerykańską prasę... nr 155 s. 1 (zob. poz. 299) podaje, że wydawcą Socjalisty był [M.] Makowski.

Nagiel H.: Dziennikarstwo Polskie w Ameryce... s. 114 (zob. poz. 297) oraz Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 66 (zob. poz. 274), a za nimi część późniejszych opracowań i bibliografii, błędnie twierdzą, że pismo było tygodnikiem i powstało i upadło w r. 1891. Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. Wyd. 2. T. 3 s. 473 i T. 8 s. 458 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) rejestruje to pismo podwójnie – jako tygodnik pt.: Socjalista. Buffalo 1892 oraz jako tygodnik pt.: Głos Wolny i Socjalista. Buffalo 1891.

Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 101 (zob. poz. 317) twierdzi, że pismo wychodziło do 1894 r., a jego wydawcą był Makowski. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 128 (zob. poz. 17) oraz

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 76 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podają m. wyd. Buffalo-New York; Kormanowa odnotowuje również format 8°. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 146 (zob. poz. 26) mylnie podaje, że pismo było tygodnikiem i wychodziło do r. 1893 lub 1894.

Zob. także Głos Wolny. Buffalo 1891-1892 poz. 523.

778. Sokół. Organ Związku Polskich Towarzystw Sokolich w Stan[ach] Zj[ednoczonych] P[ółnocnej] Am[eryki]. Wychodzi pierwszego każdego miesiąca. Red. S[tefan] Barszczewski. Chicago, Ill. R. 1: 1896/97 – R. 3: 1898/99, R. 4: 1900 – [R. 9]: 1905. Druk. „Zgody”.

Wychodzi od 1 IX 1896 do listopada 1905. Paginacja ciągła w obrębie rocznika. R. 1-2 obejmują okres od września do sierpnia roku następnego. R. 3: 1898/99 obejmuje okres od września 1898 do grudnia 1899. Na okładce R. 1-3 podtyt.: Miesięcznik poświęcony sprawom sokolim. Organ Związku Towarzystw Sokolich w St. Zj. Am. Półn., Druk. „Zgody”, organu Związku Narodowego Polskiego.

W r. 1896 w no 1 w adresie redakcji nazwisko S. Barszczewski, a słowo wstępne podpisano: S. B.

W r. 1900 od no 4 podtyt.: Organ Związku Polskich Towarzystw Sokolich i Śpiewackich w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki, w numerze tym poinformowano o połączeniu Sokoła z pismem Harmonia (zob. poz. 549); od no 5 w piśmie dział pt.: Harmonia. Dział śpiewacki; na okładce rocznika podtyt.: Miesięcznik poświęcony sprawom sokolim i śpiewackim. Organ Związków Towarzystw Sokolich i Śpiewackich w Stanach Zjedn. Półn. Ameryki.

W r. 1901 od no 7 w adresie redakcji: E[dward] W. Reichel; od no 8 podtyt.: Organ Związku Sokół Polskich w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki, w numerze tym poinformowano, że na zjeździe w Buffalo Związek Śpiewaków uchwalił, że Harmonia będzie wydawana jako osobne pismo; na okładce rocznika podtyt.: Miesięcznik poświęcony sprawom sokolim. Organ Związku Polskich Towarzystw Sokolich w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki.

W r. 1904 od no 1: 15 I częstotliwość: Wychodzi dwa razy w miesiącu, format 2°, paginacja ciągła w obrębie numeru, w stopce red. tyt.

i podtyt. dodatkowo w jęz. angielskim: The Falcon. Official organ of The Alliance of Polish Turners of the United States of North America; od no 2: luty częstotliwość: Wychodzi pierwszego każdego miesiąca.

W r. 1905 ukazały się no 1-11; w no 7 brak nazwiska w adresie redakcji; od no 8 red. Stanisław Osada.

Od stycznia 1906 pismo przekształcono w dział tygodnika Zgoda – jego no 1 ukazał się w Zgodzie R. 25: 1906 nr 1: 4 I (wyd. dla mężczyzn) s. 5 (zob. poz. 854) pt.: Sokół. Dział Wydziału Związku Sokółów Polskich, red. Stanisław Osada, oznaczenie rocznika – R. 10.

Gazeta Kaliska R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podała, że pismo tygodniowe Sokół ma 900 abonentów.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 78 (zob. poz. 274), Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 28 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 45 (zob. poz. 17) błędnie podają, że Sokół wychodził od 1898 r. Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 101 (zob. poz. 19) mylnie twierdzi, że pismo wydawano w l. 1897-1907. Ponadto część bibliografii łączy Sokoła z l. 1896-1905 z wydawanym w Pittsburghu od 1913 r. Sokołem Polskim (zob. poz. 779).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (1896-1899, 1901) oraz w New York Public Library (1896-1905).

779. Sokół Polski. Urzędowy Organ Związku Sokółów Polskich w Ameryce. Wychodzi co czwartek. Red. Stanisław Jan Zaleski, publ. Polish Falcon's Alliance of America. Pittsburgh, Pa. R. 17: 1913 – R. 84: 1980, 1981-2017. [Druk. „Sokoła Polskiego”]. 2°.

Wychodzi od 13 II 1913 co najmniej do lutego 2017. Tygodnik powstał z połączenia pism Sokół Polski w Ameryce z Chicago (tytuł pierwotny: Przewodnik Gimnastyczny Sokół zob. poz. 743) z wydawanym w Nowym Jorku Sokołem Polskim (zob. poz. 780). W stopce red. podtyt. w jęz. polskim i angielskim: Official Organ of the Polish Falcon's Alliance of America. Organ urzędowy i własność Związku Sokółów Polskich w Ameryce.

Tygodnik poświęcony sprawom społecznym i narodowo oświatowym – w szczególności interesom polskiego Sokolstwa.

W r. 1913 w no 12, 16-19 przedruki tekstów z Jednodniówki ku uczczeniu pięćdziesiątej rocznicy powstania styczniowego (zob. poz. 973); od no 35 nowa, ozdobna winieta, motto: Czuwaj!; Czołem Ojczyźnie – szponem wrogowi!

W r. 1914 w no 51 na s. 4 pożegnanie redaktora St. J. Zaleskiego z czytelnikami. W r. 1915 od no 1 red. T[omasz A.] Jasiorkowski; od no 15 podtyt. w winiecie także w jęz. angielskim: The Official Organ of Polish Falcon Alliance of America.

W r. 1917 co najmniej od no 27: 5 VII zarządca T[adeusz] Samulski; od no 43: 25 X brak informacji o redaktorze. W r. 1918 co najmniej od no 7/8: 21 II zarządca K. J. Machnikowski; w no 25: 20 VI zawiadomienie o objęciu stanowiska redaktora przez Ludwika B. Haducha, brak tej informacji w stopce red.; od no 26 oznaczenie rocznika R.(Vol.); od no 27: 4 VII red. L. B. Haduch; od no 43 brak informacji o zarządcy.

Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 148 (zob. poz. 26) podaje, że w r. 1918 redaktorem był Bronisław S. Kamiński.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1913-1918 znajdujących się w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (Archiwum Sokolstwa Polskiego w Ameryce BU 3960/9-12, 14; 1913 nr 1-45; 1914 nr 1-34, 36-52; 1915 nr 1-52; 1916 nr 1-52; 1918 nr 1-51), Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1915 nr 2; 1917 nr 15, 27, 29, 30, 34, 36-37, 40-43, 47-48; 1918 nr 1, 36) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1913 nr 2-11, 13-17, 19, 21-22, 24, 26-42, 44-45; 1914 nr 1-9, 11-52; 1915 nr 1-13).

Dodatki:

1. Przewodnik Techniczny, 1916-1930[?] zob. poz. 946.

780. Sokół Polski. Urzędowy Organ Związku Sok[ółów] Pol[skich] w Ameryce Pół[nocnej]. Wychodzi 1. i 15. każdego miesiąca. Red. Wład[ysław] Koniuszewski. New York, N. Y. R.(Vol.) 1: 1909/10 – R.(Vol.) 3: 1911/12, R. 4: 1912[?]. [Druk. „Kronika”, Newark]. 2°.

Motto: Ramię krzep ojczyźnie służ.

Wychodzi od 1 VIII 1909 prawdopodobnie do końca 1912. W stopce red. na s. 4 informacja: Or-

gan urzędowy i własność Związku Sokółów Polskich w Am. Północnej. Dwutygodnik poświęcony sprawom społecznym i narodowo-[o]światowym, zwłaszcza interesom polskiego Sokolstwa. R. 1-3 obejmują okres od sierpnia do lipca roku następnego.

R.(Vol.) 1: 1909/10 obejmuje no 1-31; od no 4 wyd. Alliance of the Polish Falcons (Turner's) of U[nited] S[tates] of N[orth] America; co najmniej od no 5 Wł. Koniuszewski wymieniany także jako manager; w no 14 na s. 1 zawiadomiono, że powstała Druk. Sokola (w późniejszych numerach reklamy Druk. „Sokoła Polskiego”); od no 19: 5 V częstotliwość: Wychodzi co czwartek, brak informacji o managerze.

W R.(Vol.) 2: 1910/11 w no 5 na s. 5 informacja, że no 1-18 z R. 1 drukowano w Druk. „Kroniki” w Newark; od no 7 brak informacji o redaktorze; od no 19: 8 XII red. St[anisław] J[an] Zaleski.

W R.(Vol.) 3: 1911/12 od no 1 zmiana nazwy wydawcy: Alliance of the Polish Sokol (Falcons) of U. S. of N. America. W R. 4: 1912 ostatni odnaleziony no 8 dat. 19 IX.

W styczniu 1913 r. Sokół Polski połączył się z wydawanym w Chicago Sokołem Polskim w Ameryce (tytuł pierwotny: Przewodnik Gimnastyczny Sokół zob. poz. 743) tworząc nowe pismo wydawane w Pittsburghu pt.: Sokół Polski (zob. poz. 779).

Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 147 (zob. poz. 26) wymienia redaktorów: Ignacy Morawski, Wł. Nałęcz Koniuszewski, St. J. Zaleski (1910-1911[!]), Emil Elektorowicz (krótko w 1910 r.), podaje, że Sokół... wychodził do stycznia 1913 r. oraz mylnie twierdzi, że w r. 1912 pismo wychodziło pt.: Sokół Polski w Ameryce.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (Archiwum Sokolstwa Polskiego w Ameryce BU 3960/6-8; R. 1: 1909/10 – R. 3: 1911/12) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (R. 1: 1909/10 nr 1-31, R. 4: 1912 nr 8).

Dodatki:

1. Supplement to (Dodatek do) Sokół Polski. [Nowy Jork 1909] ss. nlb. 3.

Dodatek do no 10: 15 XII 1909 wydany z okazji świąt Bożego Narodzenia. Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie.

2. Dodatek do „Sokoła Polskiego” z okazji XII. Zlotu Okręgu I. Wschodniego w Bayonne, N. J. [Nowy Jork 1913] ss. nlb. 4.
Dodatek do no 47: 20 VI 1912.

781. Sokół Polski w Ameryce. Wyd. i red. Leon M. Nowak. Chicago 1894, nr 1-[?].

Motto: Czolem Ojczyźnie – szponem wrogowi!

Pismo poświęcone interesom towarzystw sokolich, nie odnalezione. Informację o jego ukazaniu się zamieszczono m.in. w *Kuryerze Polskim* R. 7: 1894 nr 237: 5 X s. 1 (zob. poz. 610).

W *Ognisku Domowym* R. 1: 1894 nr 6: 23 X s. 1, 3 (zob. poz. 670) zamieszczono recenzję nr 1 oraz przedruk zamieszczonej w nim korespondencji Leokadyi M. opisującej ćwiczenia Sokolów z dnia 2 września 1894 r.

782. Solidarność. Tygodnik poświęcony sprawom robotniczym, naukowym i społeczno-ekonomicznym. Red. B. Schragger, zarządca W. A. Zielinski, wyd. Press Committee of Polish Locals, [Industrial] W[orkers of the] W[orld]. Buffalo-Chicago, Ill. 1910-1911, R.(Vol.) 1: 1913 – R.(Vol.) 6: 1917[?]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 1 V do 1 XII 1910, następnie od 15 III do 15 X 1911 i od 25 IX 1913 co najmniej do 15 IX 1917 z przerwą od 1 V do 18 XII 1915. W 1913 r. wznowienie pisma poprzedziło wydanie numeru okazowego (zob. Literatura poz. a).

Numerów z l. 1910 i 1911 nie odnalezione. Opis główny sporządzono na podstawie pierwszego odnalezonego nr 1: 25 IX z R.(Vol.) 1: 1913; co najmniej od tego numeru podtyt. również w jęz. angielskim, m. wyd. Chicago, Ill., w winiecie motto: Robotnicy wszystkich krajów łączcie się!; Krzywdą jednego jest krzywdą wszystkich; Robotnikowi należy się cały produkt jego pracy, w grafikę wpisano motto: Oświata, Światła, Wolności, Chleba; Wolność; Organizacja na zasadach przemysłów oraz znak: Industrial Workers of the World I.W.W., w stopce red. podtyt.: Official Polish Organ of the I.W.W.

W R.(Vol.) 2: 1914 od nr 1(13) zmiana częstotliwości na dwutygodnik, podwójne liczbowanie numerów – w obrębie roku i od początku wychodzenia pisma od r. 1913; od nr 2(14) podtyt.: Pismo poświęcone sprawom robotniczym, naukowym i społeczno-ekonomicznym; od nr 13(25): 15 VII zarządca T. Mahnik; od nr 17(29): 15 IX brak informacji o zarządcy; od nr 19(31): 15 X w stopce red. brak informacji o redaktorze, na s. 4

Statement of the Ownership, w którym podano, że redaktorem jest B. Schragger, zarządcą F. Markiewicz, właścicielami: Polish Branch of Local 85 I.W.W. (sekretarz T. Mahnik) i Polish Branch of Local 500 I.W.W. (sekretarz B. Grochowski).

W r. 1915 ukazały się nr 1(36) – 8(43) jako R.(Vol.) 3 oraz nr 44(25) – 45(26) jako R.(Vol.) 4; w nr 6(41): 1 IV na s. 4 Statement of the Ownership, w którym podano, że redaktorem jest W. A. Zieliński, a sekretarzami oddziałów I.W.W. 85 i 500 – odpowiednio J. Janicki i B. Grochowski; od nr 7(42) w stopce red. informacja o wychodzeniu pisma każdego 1. i 15. dnia miesiąca; w nr 8(43) opublikowano artykuł W. A. Zielińskiego pt. Piąta rocznica „Solidarności” (zob. Literatura poz. b), w którym wspomina o początkach wydawania pisma w Buffalo w 1910 r. i przeniesieniu redakcji do Chicago w 1911 r.; po tym numerze nastąpiła przerwa w wychodzeniu pisma; wznowiono je 18 XII jako R.(Vol.) 4: 1915 nr 44(25), w numerze tym w stopce red. managing ed. B. Schragger oraz informacja, że *Solidarność* ukazuje się co tydzień.

W R.(Vol.) 5: 1916 od nr 46(1) w stopce red. informacja o wychodzeniu pisma każdego 1. i 15. dnia miesiąca; nr 2(47) dat. 31 V; w lipcu i sierpniu pismo ukazywało się raz w miesiącu; w nr 17(62): 15 X na s. 2 Statement of the Ownership, w którym podano, że funkcję ed. i managing ed. pełni B. Schragger, a wydawcą i właścicielem jest The Industrial Workers of the World.

W R.(Vol.) 6: 1917 w ostatnim odnalezionym nr 15(80): 15 IX na s. 1 zamieszczono informację o bojkocie pisma w polskich drukarniach, co uniemożliwiło wydrukowanie numeru 15 VIII.

Rolnik R. 20: 1911 w nr 12: 24 III na s. 6 (zob. poz. 766) powiadomił o ukazaniu się nowej gazety socjalistycznej *Solidarność*, będącej organem Unii Przemysłowych Robotników Świata i drukowanej w Druk. Dziennika Ludowego w Chicago. *Bicz Boży* R. 3: 1911 w nr 17: 23 IV na s. 8 (zob. poz. 437) zamieścił reklamę tygodnika *Solidarność*, organu Unii... poświęconego sprawom robotniczym, naukowym i społeczno-ekonomicznym, wychodzącego w czwartki każdego tygodnia w Chicago; w reklamie tej znalazła się grafika identyczna jak w winiecie numerów w l. 1913-1917.

A. Walaszek (zob. Literatura poz. c) podaje, że *Solidarność* zamknięto z powodu represji, którym

władze amerykańskie poddawały członków Industrial Workers of the World w 1917 r.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 148 (zob. poz. 26) odnotowuje wyłącznie wychodzenie Solidarności w 1911 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Wisconsin Historical Society (Library-Archives Division) w Madison (1913-1917). Niekompletny egzemplarz zachował się także w U.S. Department of Labor Wirtz Labor Library w Waszyngtonie.

Literatura:

a. Solidarność. Tygodnik poświęcony sprawom robotniczym, naukowym i społeczno-ekonomicznym. Chicago, Ill. 1913 nr okazowy: 21 VIII ss. 4.

b. Zieliński W. A.: Piąta rocznica „Solidarności”. *Solidarność* R.(Vol.) 3: 1915 nr 8 s. 4.

c. Walaszek Adam: Emigranci polscy wśród Robotników Przemysłowych Świata, 1905-1917. *Przegląd Polonijny* R. 14: 1988 z. 2 s. 41-55.

d. Walaszek A.: Polish Emigrants Among the Industrial Workers of the World, 1905-1917. W: In the European Grain. American Studies from Central and Eastern Europe. Ed. Orm Oveland. Amsterdam 1990 VU University Press s. 116-131.

e. Walaszek A.: Polish Wobblies and Their Press, 1905-1917. *Znanstvena Revija. Humanities* Vol. 3: 1991 no 2 s. 465-473.

783. Stary Figlarz. Tygodnik. Filadelfia, Pa. 1910.

Pismo humorystyczne, nie odnalezione.

W 1911 r. zostało odnotowane w: [Czarnowski St. J. N.]: Wykaz prasy polskiej... s. 90 (zob. T. 3 wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 340).

Rejestrują je również: Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 44 (zob. poz. 17) i Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 150 (zob. poz. 26).

784. Stowarzyszeniec. [Tygodnik]. Detroit, Mich. – Milwaukee, Wis. 1907-1934[?].

Wychodzi prawdopodobnie od września 1907 z licznymi, trudnymi do dokładnego określenia przerwami. Numerów z l. 1907-1930 nie odnaleziono, opis główny na podstawie wzmianek w prasie z 1907 r.

O rozpoczęciu wydawania w Detroit tygodnika Stowarzyszeniec zawiadomiła Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 37: 14 IX s. 6 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431), która podała, że jest to „organ polskiej Rzymsko-Katolickiej Unii”.

W Dzienniku Związkowym Zgoda R. 1: 1908 nr 14: 30 I s. 3 (zob. poz. 462) poinformowano o zmianie organu prasowego Stowarzyszenia P[olsko] R[zymsko] K[atolickiego] p[od] o[pieką] św. Trójcy w Detroit: „Na ostatnim sejmie [8 VII 1907] tego Stowarzyszenia Franciszek Głowczewski ofiarował się podjąć wydawanie gazety «Stowarzyszeniec» za niższą cenę, niż Stowarzyszenie przedtem płaciło za organ. Otrzymał też kontrakt. Nie wytrzymał zbyt długo, bo po paru miesiącach zrzekł się dalszego wydawania «Stowarzyszenia»...”. Informator, Kalendarzyk i Słowniczek na rok 1908 s. 138 (zob. poz. 988) rejestruje pismo pt.: Stowarzyszenie wychodzące w Detroit.

Wychodzący w Warszawie Kalendarz Informacyjno-Encyklopedyczny... R. 10: 1910 s. 205, R. 11: 1911 s. 202 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 4061) odnotował tygodnik z Detroit pt.: Stowarzyszeniec. O piśmie z Detroit pt.: Stowarzyszenie wspomniano także jako „wychodzącym przez krótki czas tygodniku” w artykule pt.: Z za Oceanu zamieszczonym w krakowskiej Nowej Reformie R. 32: 1913 nr 578: 16 XII s. 2 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1660).

Dziennik Chicagoski R. 19: 1918 nr 28: 3 II s. 6 (zob. poz. 451) poinformował o „zwinieniu” Stowarzyszenia, pisma wydawanego przez Fr. Głowczewskiego i będącego od kilku miesięcy organem Stowarzyszenia Polsko Rzymsko Katolickiego pod op. św. Trójcy w Detroit.

W pierwszym odnalezionym nr 3: 18 III 1931 oznaczonym jako R.(Vol.) 18 podtyt.: Urzędowy Organ Stowarzyszenia Polaków w Ameryce pod opieką Sw. Trójcy, częstotliwość: miesięcznik, m. wyd. Milwaukee, Wis., format 2°, w stopce red. informacja: Wychodzi raz na miesiąc jako gazeta drugiej klasy przyjęta 9 kwietnia 1915 na pocztę w Milwaukee, Wis.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 38 (zob. poz. 278) rejestruje Stowarzyszeniec jako wciąż wychodzący miesięcznik wydawany od r. 1915 w Milwaukee. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 131 (zob. poz. 17) podaje m. wyd.: Milwaukee-Detroit i lata wychodzenia: 1911-1934. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 150 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo wychodziło w l. 1915-1934?

Opis na podstawie wyżej wymienionych wzmianek w prasie oraz autopsji niekompletnego

egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1931 nr 3-5).

785. Straż. Wychodzi co sobotę. Red. i wyd. ks. Fr[anciszek] Hodur. Scranton, Pa. R. 1/4: 1897, 1898, R. 5: 1899 – do dziś. [Druk. Straży]. 2°.

Wychodzi od 17 IV 1897.

W r. 1897 od no 30 zmiana liczbowania rocznika z R. 1 na R. 4; od no 35 brak liczbowania rocznika. W r. 1899 co najmniej od no 3 wprowadzono liczbowanie rocznika: R. 5; co najmniej od no 9 nazwisko Fr. Hodura wymienione w stopce red. bez podania funkcji.

W r. 1900 od no 1: 5 I podtyt.: Pismo poświęcone sprawom ludu polskiego w Ameryce, w numerze tym liczbowanie rocznika: R. 7; od no 2 liczbowanie rocznika: R. 6; od no 25 liczbowanie rocznika: R. 5; od no 27 podtyt.: Pismo poświęcone sprawom ludu polskiego w Ameryce z kierunkiem wybitnie religijno-narodowym. Wychodzi co soboty pod kontrolą ks. Fr. Hodura, w numerze tym brak liczbowania rocznika; w no 28 liczbowanie rocznika: R. 7; od no 29 liczbowanie rocznika: R. 6; w no 39: 15 IX zawiadomiono, że Fr. Hodur przestaje być właścicielem pisma, które przeszło na własność Stanisława [A.] Dangla, brak nazwiska Fr. Hodura w stopce red.; od no 49 liczbowanie rocznika: R. 5.

W R. 6: 1901 od no 13 podtyt.: Tygodnik polski z kierunkiem wybitnie religijno-narodowym; no 36 wydano w żałobnej szacie graficznej z powodu śmierci Alfonsa Anatola Dangla, brata redaktora i wydawcy pisma St. Dangla; w no 41 zawiadomienie, że St. Koziełło Paklewski został usunięty z redakcji Straży; od no 52 podtyt.: Tygodnik polski. Dobra gazeta dla dobrych ludzi.

W r. 1902 w no 1 liczbowanie rocznika: R. 5; od no 2 liczbowanie rocznika: R. 7.

W R. 9: 1904 od no 11 w stopce redakcyjnej tyt. także w jęz. angielskim: The Guard oraz informacja: Założona w roku 1894. W R. 10: 1905 w no 23 podano, że Straż ma 600 prenumeratorów.

W R. 11: 1906 w no 24 zapowiedź, że St. Dangla na stanowisku redaktora zastąpi Jan Śliwiński; w no 26 zawiadomiono, że od przyszłego numeru redakcję pisma obejmą J. Śliwiński i S. Hachuła; w no 27: 7 VII wyd. J. Śliwiński; od no 28 właściciel i wyd. J. Śliwiński.

Co najmniej od R. 15: 1910 od no 1 podtyt.: Organ Polsko-Narodowego Katolickiego Kościoła,

oraz urzędowy organ Polsko-Narodowej Spójni w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki, w stopce red. podtyt.: Tygodnik Polski. Założony w roku 1897, wychodzi w każdy piątek, wyd. i właściciele: Polsko-Narodowa Spółka Wydawnicza w Scranton, Pa., przewodniczący Spółki: ks. Fr[anciszek] Bończak.

Co najmniej od R. 18: 1913 od no 1 brak informacji o przewodniczącym spółki; od no 7: 14 II red. ks. A[dam] Jaśkiewicz; od no 18: 2 V brak informacji o redaktorze; co najmniej od no 45: 7 XI red. ks. Fr. Bończak. W R. 19: 1914 co najmniej od no 31: 31 VII brak informacji o redaktorze; od no 36 wychodzi w każdy czwartek; no 48: 26 XI wydano jako numer synodalny.

W r. 1915 rocznik mylnie oznaczony jako R. 19; w no 39 zawiadomiono, że z posady współredaktora pisma zrezygnował S. Z. Stachowicz; od no 46 podawano skład zarządu Polsko-Narodowej Spółki; od no 51 motto: Przez oświatę do dobrobytu!

W l. 1915-1918 do zarządu Polsko-Narodowej Spółki wchodził w różnym składzie: J. Andrzejewski, Feliks Cwinar, ks. J. Grittenas, ks. L[eon] Grochowski, Bol[esław] Hołochwast, ks. bp Fr. Hodur, St[efan] Kamiński, St. Kornetka, St. Kuźmiński, E[dward] Paszkowski, A. Przedzinkowski, M. Ptaszyński, A. Skonieczka, F. Stankowski, Jan Szlagowski, ks. S. M. Zawadzki, T. F. Zenker.

W R. 20: 1916 w no 49 wspomniano, że Jerzy Mirski jest zarządcą wydawnictwa Straży. W R. 22: 1918 co najmniej od no 16 motto: Wolność Prasy, Zgromadzeń i Wolność Sumienia – to trzy dźwignie demokracji.

Wiara i Ojczyzna R. 11: 1897 no 15: 10 IV s. 13 (zob. poz. 833) podała, że Straż zaczęła wychodzić w miejsce Tygodnika Pensylwańskiego (zob. poz. 817). Wydawany w Chicago tygodnik Sztandar R. 5: 1897 nr 31: 5 VIII s. 1 (zob. poz. 792) odnotował, że Zdzisław Łopatnyer „wystąpił z personelu współpracowników tego pisma”.

Wiarus R. 26: 1911 w nr 32: 10 VIII na s. 4 (zob. poz. 835) przytacza list otwarty bp. E[ugene] A[ugustine] Garveya do duchowieństwa diecezji Altoona zakazujący czytania pism antykatolickich, w tym Straży.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1897-1918 znajdujących się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (1914 no 31-36,

38, 40, 42, 46-48, 50-51; 1915 no 1-15, 17-52; 1916 no 1-52; 1917 no 1-52; 1918 no 1-14, 16-52), Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1911 no 48), Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1899 no 3, 5, 9-13, 13[!]) oraz w postaci mikrofilmu w Elihu Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain i w Center for Research Libraries w Chicago (1897 no 1-37; 1898 no 5-49; 1900 no 1-35, 37-52; 1901 no 1-48, 52; 1902 no 1-50/51; 1903 no 1-50/52; 1904 no 1-50; 1905 no 1-52; 1906 no 1-52; 1907 no 4-52; 1910 no 1-52; 1913 no 1, 3, 5-7, 9-35, 37-43, 45-50, 52; 1917 no 1-53).

Dodatki:

1. Straż Extra! Polityczne wydanie No 45. Scranton 25 X 1900 ss. 4.

No 45 dat. 27 X. Dodatek zachęcający do głosowania na Williama McKinleya i partię republikańską.

Toż do no 47 dat. 10 XI [dodatek dat. 31 X].

2. Dodatek świąteczny. No 14ty. Scranton 1901 ss. 8.

Toż do no 52: 21 XII pt.: Dodatek Świąteczny.

3. Dodatek Wielkanocny. Scranton kwiecień 1903 ss. nlb. 16.

Dodatek do no 14/15: 4/11 IV.

4. Art Supplement. Scranton 1918 4° ss. nlb. 2.

Dodatek do no 40: 4 X. Zawiera plakat Josepha Pennella pt.: That liberty shall not perish from the earth. Buy liberty bonds. Fourth liberty loan.

Literatura:

a. Grotnik Casimir J[oseph]: An index to Straż – The Guard. Vol. 1: 1897-1915. Scranton 1994 8° ss. 670. Centennial 1897-1997.

Toż. Vol. 2 Part I-II: 1916-1925. Scranton 1997 ss. 1017.

b. Obidinski Eugene: Straż and the Polish National Catholic Church as a source of Polonian ethnic expression. *PNCC Studies* Vol. 16: 1995 s. 47-58.

786. Strażnica. Red. Józef Bernolak, wyd. F. Mładejowski [Mładejowski]. Baltimore, Md. 1896.

Wychodzi od września co najmniej do listopada. Pismo nie odnaleziono.

O rozpoczęciu wydawania Strażnicy poinformowały m.in.: Sztandar R. 3: 1896 nr 36: 12 IX s. 2 (zob. poz. 792) oraz Wiarus R. 11: 1896 nr 38: 17 IX s. 1 (zob. poz. 835); Sztandar podaje dodatkowo, że pismo zaczęło się ukazywać w miejsce Polonii (zob. poz. 712). *Gazeta Katolicka* T. 25: 1896 nr 38: 17 IX s. 1 (tytuł pierwotny: *Gazeta Polska Katolicka* zob. poz. 503) podkreślała, że nowe pismo „trzymać się chce wiernie zasad katolickich”.

Kuryer Polski R. 9: 1896 nr 263: 4 XI s. 2 (zob. poz. 610) twierdzi, że J. Bernolak zrezygnował ze

stanowiska redaktora i zamierza otworzyć „salun” w Filadelfii. Informację o otwarciu saloonu przez byłego redaktora Strażnicy zdementował *Patryota* R. 7: 1896 nr 45: 20 XI s. 2, 4 (zob. poz. 696).

Kruszka W.: *Historia polska w Ameryce* T. 5 s. 64 (zob. poz. 274) wspomina, że Strażnica wychodziła przez 6 miesięcy. Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 131 (zob. poz. 17) przypuszcza, że pismo wychodziło ok. 1898 r., a J. Bernolak był zarówno redaktorem, jak i wydawcą.

787. Strumień. Ilustrowane pismo miesięczne. Pismo powieściowo-naukowe i informacyjne poświęcone potrzebom ludu polskiego na wychodźstwie[!]. Publ. J[an] F. Samborski. Westfield, Mass. Vol. 1: 1909, 1910-1916[?]. 4°.

Wychodzi od stycznia 1909 prawdopodobnie do 1916. Wydanie pisma poprzedził nieliczbowany numer okazowy rozesłany w grudniu 1908 (zob. *Literatura*).

W r. 1909 podtyt. okładkowy: Ilustrowane pismo miesięczne poświęcone literaturze oraz pożytecznym i praktycznym wiadomościom dla użytku i oświaty polskiego ludu na wychodźstwie, paginacja ciągła w obrębie rocznika; od no 1 w stopce red. tyt. również w jęz. angielskim: (The Stream). The only Polish Illustrated Family Monthly in America oraz inna wersja podtyt.: *Miesięcznik ilustrowany, powieściowo-naukowy i informacyjny, poświęcony potrzebom ludu polskiego na wychodźstwie; od no 3 zmiana pisowni podtyt.: Ilustrowane pismo miesięczne. Pismo powieściowo-naukowe i informacyjne poświęcone potrzebom ludu polskiego na wychodźstwie; od no 6 w stopce red. podtyt.: Ilustrowane pismo miesięczne poświęcone potrzebom ludu polskiego na wychodźstwie; w no 11 zapowiedź przekształcenia pisma w tygodnik.*

Numerów z l. 1910-1916 nie odnaleziono.

Zgoda R. 33: 1914 nr 17: 23 IV s. 4 (zob. poz. 854) wspomniała o tygodniku Strumień jako o piśmie życzliwym wobec Związku Narodowego Polskiego. *Straż* R. 19: 1914 nr 38: 17 IX s. 9 (zob. poz. 785) zamieściła oświadczenie przedstawicieli prasy obecnych na Zlocie Sokołów w Buffalo, pod którym jako reprezentant Strumienia podpisał się T[omasz A.] Jasiorkowski.

W pacyfistycznej Odezwie do Narodów w Ameryce zamieszczonej m.in. w *Dzienniku Chi-*

cagoskim R. 26: 1915 w nr 83-86 (zob. poz. 451) wśród dziennikarzy popierających tę inicjatywę wymieniono Jana F. Samborskiego, wydawcę *Strumienia*.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska...* s. 37 (zob. poz. 278) twierdzi, że pismo wychodziło w l. 1914-1916. Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 132 (zob. poz. 17) rejestruje *Strumień* z latami wychodzenia 1908-1916. Wępsień J.: *Polish American Serial Publications...* s. 151 (zob. poz. 26) podaje, że pismo ukazywało się w l. 1909-1916, a jego redaktorem był Franciszek Fraczek.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1909 nr 1-12).

Literatura:

a. *Strumień*. Miesięcznik ilustrowany, powieściowo-naukowy i informacyjny. Westfield, Mass. grudzień 1908.

Numer okazowy, nie odnaleziony, jego recenzję zamieszczono w *Dzienniku Chicagoskim* R. 19: 1908 nr 298: 22 XII s. 5, a reklamę w *Zgodzie* R. 27: 1908 nr 51: 17 XII (wyd. dla mężczyzn) s. 4.

788. *Student Journal*, The. Ed. Joseph May. Orchard Lake, Mich. Vol. 1: 1912, no 1-[?]. Rękopis.

Wychodzi od 8 V 1912. Pisemko alumnów Seminarium św. Cyryla i Metodego w Orchard Lake w jęz. angielskim.

Zajac Jerzy: *Czasopiśmiennictwo alumnów polskich seminariów duchownych do 1918 r.* (według stanu badań na koniec 2015 roku). *Seminaire* T. 37: 2016 nr 3 s. 186 rejestruje to pisemko pod polskim tyt.: *Studencki Dziennik*.

Opis wg: Kotowski L. J.: *A History of Polish Periodicals...* s. 23 (zob. poz. 334), który podaje, że pierwszy numer *The Student Journal* zachowany w zbiorach Bibl. Seminarium św. Cyryla i Metodego w Orchard Lake, składał się z pięciu części: literackiej, wydarzeń bieżących, sportowej, edytorskiej i humorystycznej.

789. *Swoboda*. Wychodzi raz na tydzień w piętek. Red. dr J[ózef] Iłowiecki. Detroit, Mich. 1896-1899. [Druk. „Swobody”]. [2°].

Wychodzi od 4 IX 1896 do połowy lutego 1899. Opis główny na podstawie jedyne odnalezionego no 44: 29 X z R. 2: 1897.

Kuryer Polski R. 9: 1896 nr 219: 14 IX s. 2 (zob. poz. 610) zawiadomił o wyjściu nr 2: 11 IX *Swobody* i podał, że jej wydawcą jest „spółka akcyjna”, do której należy ok. 30 Polaków z Detroit. Kierownictwo spółki wymieniono m.in. w zapowiedzi zamieszczonej w *Zgodzie* R. 15: 1896 nr 32: 6 VIII s. 8 (zob. poz. 854): prezydent ald[er]man] Antoni M. Conus, wice-prezydent Józef Nowakowski, sekretarz Piotr J. Leszczyński, dyrektorowie: Stefan Skrzycki, Fr. B. Melin, W. Chyliński, Józef Prusiński; tamże poinformowano również, że reporterem będzie p. Madaj.

W *Kuryerze Nowojorskim* R. 8: 1897 nr 30: 7 VIII s. 3 (tytuł pierwotny: *Kurjer Nowojorski i Brooklyński* zob. poz. 593) wspomniano, że dr Iłowiecki redaktor i wydawca *Swobody* zamierza wrócić do Europy i w związku z tym chciałby komuś odstąpić swoje pismo.

O przekształceniu *Swobody* wydawanej przez dr Iłowieckiego w pismo codzienne zawiadomiły m.in. *Kuryer Polski* R. 11: 1898 nr 291: 22 XI s. 2 oraz *Zgoda* R. 17: 1898 nr 49: 8 XII s. 4; w tej ostatniej podkreślono również, że nowy dziennik wychodzi w małym formacie.

W *Kuryerze Polskim* R. 12: 1899 nr 40: 16 II na s. 1 poinformowano o „przejęciu abonentów” *Swobody*, której redaktor i wydawca zdecydował się zakończyć działalność z powodu problemów finansowych; w numerze tym zamieszczono również list pożegnalny dr Iłowieckiego dat. 14 II. *Wiarus* R. 14: 1899 nr 8: 23 II s. 4 (zob. poz. 835) następująco tłumaczy upadek *Swobody*: „W chwili upadku liczyła ona sporo abonentów zamiejscowych, lecz w samym Detroit ledwie 200, i z powodu tego kupcy detroickcy mało patronizowali ją ogłoszeniami”.

N. W. Ayer & Son's *American Newspaper Annual...* 1897 s. 373, 1898 s. 375, 1899 s. 377 (zob. poz. 2) rejestruje *Swobodę* jako pismo republikańskie o formacie 24 cale.

Kruszka W.: *Historia polska w Ameryce* T. 5 s. 75 (zob. poz. 274) błędnie podaje, że *Swoboda* przestała wychodzić w r. 1898.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w *Detroit Public Library* oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

Literatura:

a. Hahn Wiktor: Józef Iłowiecki. Zapomniany poeta wielkopolski. *Kronika Miasta Poznania* R. 21: 1948 nr 2 s. 85-102.

Rekonstruując działalność literacką J. Iłowieckiego autor korzystał z nr 16-26 z 1898 r. *dziennika Swoboda*, które udośćpniła mu żona tego redaktora Helena Iłowiecka.

790. Swoboda. Czasopismo Polaków Zjednoczonych w Ameryce. [Tygodnik]. Red. Julian Drozdowski, wyd. Franciszek Tomiński. Nowy York R. 1: 1872 – R. 2: 1873. [Druk „Swobody”]. 4°.

Wychodzi od 15 III 1872 do 1873. Organ Zjednoczenia Polaków w Ameryce. Wydanie pisma poprzedził prospekt (zob. Literatura).

W nekrologu Piotra Wodzickiego zamieszczonym w piśmie *Ameryka* T. 10: 1896 nr 1: 4 I s. 4 (zob. poz. 431) wspomniano, że był on założycielem *Swobody*.

Ślisz St.: Krótki rzut oka na polsko-amerykańską prasę... nr 154 s. 1 (zob. poz. 299) odnotowuje, że *Swoboda* upadła po ukazaniu się 40 numerów. Kruszka W.: *Historia polska w Ameryce* T. 4 s. 112 (zob. poz. 274) podaje, że pismo upadło w 1873 r. po ukazaniu się 30 lub 40 numerów, od nr 3 jego redaktorem był Piotr hr. Wodzicki, a od nr 22 ponownie J. Drozdowski. Wg: Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 132 (zob. poz. 17) współpracownikami pisma byli P. Wodzicki i Julian Horain. Fiebig J.: *Sto lat prasy polonijnej...* s. 10 (zob. poz. 350) twierdzi, że pismo upadło na skutek problemów z drukarnią.

Estreicher K.: *Bibliografia polska XIX stulecia*. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 4. s. 329 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) informuje, że wyszło 36 numerów, a pismo miało pierwotnie 200 prenumeratorów. Florkowska-Frančić Halina, Frančić Mirosław: *Amerykańscy korespondenci Józefa Ignacego Kraszewskiego*. Portret zbiorowy Polonii. Część II. *Przegląd Polonijny* R. 12: 1986 z. 2 s. 17 podali, że Henryk Kałusowski w liście do J. I. Kraszewskiego z dnia 27 VII 1872 skarżył się, że redakcji pisma *Swoboda* udało się zebrać zaledwie 400 prenumeratorów.

Nagiel H.: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce...* s. 50 (zob. poz. 297) podaje: „niektóre wskazówki zdają się mówić, iż «Gazeta Nowojorska» stanowiła niejako dalszy ciąg «Swobody», odrodzona z jej popiołów” – sugestię tę powtarza część późniejszych bibliografii i opracowań.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (1872 nr 1; oryginał w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie) oraz wyżej wymienionej literatury.

Gazeta Nowojorska zob. poz. 499.

Literatura:

a. [Swoboda. Prospekt]. New York 3 II 1872 Czcionkami F. Tomickiego [Tomińskiego].

Prospekt nie odnaleziony, wg W. Kruszki zawierał m.in. deklaracje współpracy ze strony najwybitniejszych przedstawicieli nowojorskiej Polonii, w tym J. Horaina, dr. Zółtowskiego [Wincentego Żołnowskiego] i dr. Mieczysława Maćkiewicza.

791. Sztandar. Tygodnik. Red. Br[onisław] Cinkowski, wyd. Associated Polish Press of America. Camden, N. J. 1906-1907. [Druk „Słowa Polskiego” w Chicago]. [2°].

Wychodzi do maja 1907. Pismo nie odnalezione.

W tygodniku *Naród Polski* R. 11: 1907 nr 13: 27 III s. 4 (zob. poz. 636), w artykule ks. Juliana Moczydłowskiego pt.: „Szabasówki Rabinoffa” wymieniono *Sztandar* wśród gazet wydawanych przez spółkę [Maksa] Rabinoffa.

Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 23: 8 VI s. 1 (tytuł pierwotny: *Ameryka* zob. poz. 431) zawiadomiła, że na mocy kontraktu zawartego pomiędzy Antonim Alfredem Paryskim a Associated Polish Press of America pisma wydawane przez tą korporację, w tym *Sztandar*, zostały połączone z *Ameryką-Echo*; od 1 VI abonenci *Sztandaru* będą otrzymywać w zamian ten tygodnik.

N. W. Ayer & Son's *American Newspaper Annual...* 1907 s. 558 (zob. poz. 2) rejestruje *Sztandar* jako tygodnik wychodzący w soboty, założony w 1906 r., wydawany przez Associated Polish Press of America, Chicago, Ill. i redagowany przez Br. Cinkowskiego, o formacie 22 cale.

Zob. także *Gazeta Bostońska* poz. 487; *Głos z St. Louis* poz. 526; *Goniec z Manistee* poz. 531; *Kuryer Buffalowski* poz. 595; *Kuryer Filadelfijski*. Filadelfia 1907 poz. 603; *Kuryer Nowojorski*. Nowy Jork 1906-1907 poz. 606; *Kuryer z Grand Rapids* poz. 613; *Nowiny Baltimore* poz. 646; *Nowiny z Reading* poz. 654; *Orędownik*. Erie 1906 poz. 680; *Orzeł Polski*. Dunkirk 1906-1907 poz. 689; *Przegląd Polski*. Newark 1906-1907 poz. 738; *Słowo Polskie*. Chicago 1904-1907 poz. 774; *Świat Polski*. Pittsburgh 1906-1907 poz. 800.

792. Sztandar. Urzędowy organ Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego pod opieką Matki Boskiej Częstochowskiej Królowej Korony Polskiej. Wychodzi w każdy piątek.

Wyd. J[an] I. Migdalski. Chicago R. 1: 1893/94, R. 2: 1895 – R. 3: 1896, R. 4/5: 1897, R. 6: 1898 – R. 9: 1901. [Druk „Sztandaru”]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 29 XII 1893 co najmniej do marca 1901. No 1 nie odnaleziono, opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 2: 5 I 1894. O wydaniu okazowego nr 1 Sztandaru poinformowano w Dzienniku Chicagoskim R. 4: 1893 nr 300: 30 XII s. 2 (zob. poz. 451).

W R. 1: 1894 co najmniej od no 2 w stopce red. na s. 2 tyt. i podtyt. również w jęz. angielskim: Standard. Official Organ of the Polish Rom[an] Cat[holic] Union of America under the Patronage of the Mother of God of Cestohova Queen of Poland; w no 47: 16 XI wiadomość od redaktora i wydawcy J. I. Migdalskiego o tymczasowym przekazaniu redakcji i drukarni w inne ręce z powodu problemów zdrowotnych; w no 52 informacja o wygaśnięciu umowy ze Zjednoczeniem Polskim Rzymsko-Katolickim... podpisana przez wydawcę i redaktora J. I. Migdalskiego.

W R. 2: 1895 od no 1 podtyt.: Pismo tygodniowe, poświęcone sprawom politycznym i społecznym, ze szczególnem uwzględnieniem interesów polskich, w stopce red. na s. 2 podtyt. w jęz. angielskim: Devoted to the Political and Social transactions of the Polish People with the particular consideration of their interests; w no 13 poinformowano o rozesłaniu na okaz kilkuset egzemplarzy tego numeru; od no 19: 9 V wyd. i red. J. I. Migdalski; w no 36 zawiadomiono, że kolejny numer wyjdzie pod redakcją St[efana] Barszczewskiego, który będzie zastępował wyjeżdżającego na sejm do Cleveland J. I. Migdalskiego.

W R. 3: 1896 od no 1 podtyt.: Organ Związku Młodzieży Polskiej na Amerykę. Official Organ of the Polish Young Men's Alliance, red. Stan[isław] A. Osada, wyd. „Sztandar” Publishing Co., w numerze tym powtórzono informację z no 52 z 1895 r. (numer ten nie zachował się) o przejęciu pisma na własność przez Związek Młodzieży Polskiej... podpisaną przez St[efana] Józefa Napieralskiego – prezesa Związku... i administratora „Sztandaru” oraz wydrukowano nekrolog zmarłego 1 I 1896 r. J. I. Migdalskiego; od no 2 wychodzi w każdą sobotę; od no 4 w stopce red. na s. 2 inna wersja podtyt.: Official Organ of the Polish Young Men's Alliance of America. Devoted to the Polit-

ical and Social transactions of the Polish People, a particular consideration given to the Polish youth interests. Organ Związku Młodzieży Polskiej na Amerykę. Pismo tygodniowe, poświęcone sprawom politycznym i społecznym, ze szczególnem uwzględnieniem interesów młodzieży; od no 10 podtyt. w jęz. angielskim: Official Organ of the Polish Young Men's Alliance of America; od no 16 podtyt. w jęz. polskim: Organ Związku Młodzieży Polskiej w Ameryce. Pismo...; od no 17: 25 IV brak informacji o redaktorze, w numerze tym poinformowano o rezygnacji St. A. Osady ze stanowiska; od no 26 podtyt. w jęz. polskim: Organ Związku Młodzieży Polskiej w Ameryce; od no 38 wychodzi w każdy czwartek.

W r. 1897 w no 1 rocznik oznaczono jako R. 4; co najmniej od no 7 rocznik oznaczano jako R. 5; co najmniej od no 18 na s. 3 dział pt.: Sprawy Zjednoczenia [Polskiego Rzymsko-Katolickiego...]; po no 31: 5 VIII nastąpiła dwutygodniowa przerwa w wychodzeniu pisma z powodu przenosin drukarni; no 32 dat. 19 VIII; w no 33-49 informacja: Organ II-go Korpusu Wojsk Polskich w Ameryce; od no 35 podtyt. w jęz. polskim: Urzędowy organ Związku Młodzieży Polskiej w Ameryce, w stopce red. na s. 2 podtyt.: Urzędowy organ i własność Związku Młodzieży Polskiej w Ameryce. Official Organ of the Polish Young Men's Alliance of America.

W R. 7: 1899 co najmniej od no 3 wychodzi w każdą sobotę; od no 9 w stopce red. brak informacji o wydawcy; w no 39 poinformowano, że od następnego numeru pismo przestaje być organem Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego...

W R. 8: 1900 od nr 1 miesięcznik, brak podtyt. na stronie tyt., podtyt. okładowy: Miesięcznik polityczno-narodowy i literacki ilustrowany wydawany przez Związek Młodzieży Polskiej w Ameryce, w stopce red. na s. 10 inna wersja podtyt. w jęz. polskim oraz podtyt. w jęz. angielskim: Czasopismo miesięczne ilustrowane, poświęcone sprawom polityczno-narodowym polskim i literaturze, wydawane przez Związek Młodzieży Polskiej w Ameryce. The first Polish illustrated monthly magazine in America, published by the Polish Young Men's Alliance of America, paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W R. 9: 1901 wydano nr 1-3; w nr 1 na s. 15 informacja, że na zarządcę Sztandaru wybrano Józefa Cichowicza; w nr 3 na s. 48 zawiadomiono,

że zarządcą drukarni zamiast J. Cichowicza został Stefan K. Sass, a redaktorem – Stanisław Dowiałt.

W spisie organizacji polskich w Stanach Zjednoczonych zamieszczonym w Zgodzie R. 19: 1900 nr 1: 4 I s. 8 (zob. poz. 854) odnotowano, że Sztandar jest organem II Korpusu Wojsk Polskich.

Dziennik Chicagoski R. 12: 1901 nr 40: 16 II s. 8 podaje, że ze stanowiska redaktora Sztandaru usunięty został B. L. Marasse, który pełnił tę funkcję po odejściu F[ranciszka] P. Danischa w styczniu b. r.

W r. 1906 wznowiono Sztandar jako dział w Zgodzie pt.: Sztandar. Dział Związku Młodzieży Polskiej w Ameryce. Red. S[tanisław] Lempicki; nr 1 i 2 działu oznaczone jako R. 10 (kontynuacja liczbowania roczników Sztandaru) z nagłówkiem nawiązującym do winyety Sztandaru wydrukowano w Zgodzie nr 7: 15 II (wyd. dla mężczyzn) na s. 5 i w nr 8: 22 II na s. 8; w nr 1 działu poinformowano (zob. Literatura poz. b), że pismo przeszło na własność Związku Młodzieży Polskiej w ostatnich dniach grudnia 1895 r., a wychodzić jako samodzielne czasopismo przestało w połowie r. 1901. W kolejnych numerach Zgody w dziale tym nie podawano już informacji o redaktorze, rocznikach i numerach.

Lempicki St. (zob. Literatura poz. a, s. 84-85) podaje, że z powodu problemów finansowych 4 IV 1901 r. Związek Młodzieży Polskiej... odsprzedał wydawnictwo Sztandaru F. P. Danischowi, który zmienił tytuł pisma na: Gazeta Chicagoska (zob. poz. 491).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1897 s. 142, 1898 s. 144, 1899 s. 145, 1900 s. 149, 1901, s. 152, 1902 s. 152 (zob. poz. 2) rejestruje Sztandar jako niezależny tygodnik wychodzący od 1894 r. w nakł. 3 tys. egz., który w r. 1902 przekształcił się w kwartalnik literacki wydawany przez Franka P. Danischa w nakł. 3 tys. egz.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 27 (zob. poz. 278) błędnie podaje, że pismo wychodziło do 1902 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1900 nr 1-12, 1901 nr 1-3), w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1894 nr 2-6, 8-25, 27-52; 1895 nr 1-51; 1896 nr 1-23, 25-51; 1897 nr 1, 7-9, 18-23, 26-35; 1898 nr 2-6, 10-17, 28-29, 31-34, 36-47, 49-52; 1899

nr 3-52; udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich) oraz w Bibl. Polskiej w Paryżu (1896 nr 5-23, 28-50; 1897 1-4, 7-9, 11-13, 18-23, 26-33, 35-36, 38-39, 44-49; 1899 nr 29, 31, 35).

Dodatki:

1. „Sztandar”. Dodatek do Numeru 12go tygodnika „Sztandar”. Chicago 1894 4° ss. nlb. 2.

Kontynuuje treść no 12: 16 III.

Literatura:

a. Lempicki Stanisław: *Historia Związku Młodzieży Polskiej w Ameryce*. Obejmująca jedenastoletni okres działalności organizacji, zaopatrzona odbitkami niektórych ważniejszych dokumentów. Wydanie popularne dla młodzieży. Chicago 1905 Nakładem Wydziału Oświaty Z. M. P. 8° ss. 150.

Omawia m.in. historię Sztandaru jako organu Związku...

b. [Lempicki St.]: „Sztandar”. *Zgoda* R. 25: 1906 nr 7: 15 II (wyd. dla mężczyzn) s. 5.

793. Sztandar Chrześcijański. Tygodnik. Red. Ludwik R. Patmont. Milwaukee, Wis. 1913[?]-1914[?].

Pismo nie odnalezione, o charakterze religijnym, wydawane przez polskich baptystów.

Dziennik Chicagoski R. 24: 1913 w nr 253: 28 X na s. 7 (zob. poz. 451) zamieścił ogłoszenie L. [R.] Patmonta poszukującego zecera do prowadzenia całej drukarni.

Rolnik R. 23: 1914 w nr 17: 24 IV na s. 6 (zob. poz. 766) oraz Dziennik dla Wszystkich R. 8: 1914 w nr 101: 15 IV na s. 3, nr 117: 1 V na s. 1, nr 160: 16 VI na s. 1 (tytuł pierwotny: Polak Amerykański zob. poz. 706) poinformowały o zaginięciu L. R. Patmonta, pastora kościoła baptystów i redaktora Sztandaru..., który przybył do Danville, Ill. w celu wspierania prohibicjonistów.

794. Sztandar Polski. The Polish Weekly Standard. Organ rządowy Zjednoczenia Polsko-Rzymsko Katolickiego w Bay City, Michigan. Wychodzi co czwartek. Wyd. The Standard Publishing Co. Publishers. Bay City, Mich. [1913-1916], R.(Vol.) 5: 1917 – R.(Vol.) 13: 1925, 1926-1929, R. 19: 1930/31, 1932-1943[?]. [2°].

Wychodzi prawdopodobnie od końca lipca 1913. Numerów z l. 1913-1916 nie odnaleziono, opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego nr 17: 26 IV z R.(Vol.) 5: 1917, co najmniej od tego numeru w stopce red. na s. 2 podtyt.

Pismo tygodniowe, poświęcone prawom narodowym i społecznym.

Ostatni odnaleziony nr 42: 26 III 1931 z R. (Vol.) 19: 1930/31.

Nowojorski tygodnik Czas R. 9: 1913 nr 27: 4 VII s. 1 (zob. poz. 446) zawiadomił, że w Bay City w mieście pisma Prawda (zob. poz. 732) ma powstać Sztandar Polski, którego redaktorem będzie W. Czapski. Ukazanie się tygodnika Sztandar... będącego organem Zjednoczenia Polsko Rzymsko Katolickiego odnotowały m.in. Echo Polskie 1913 nr 177: 29 VII s. 2 (zob. poz. 474) oraz Straż R. 18: 1913 nr 40: 3 X s. 12 (zob. poz. 785), która podała, że jego redaktorem jest „Walter” Czapski. Zgoda R. 32: 1913 nr 47: 20 XI (wyd. dla mężczyzn) s. 1 (zob. poz. 854) wymieniła Sztandar... wśród gazet popierających Komisję Tymczasową Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych.

Dziennik Narodowy R. 17: 1915 nr 178: 30 VII s. 2 (zob. poz. 454) wspomniął o zarządcy drukarni Sztandaru Polskiego – J. Kowalskim, natomiast w R. 18: 1916 nr 121: 24 V na s. 7 poinformował, o objęciu stanowiska redaktora Sztandaru... przez Zdzisława J[ana] Rakowieckiego.

Dziennik Chicagowski R. 29: 1918 nr 203: 29 VIII s. 2 (zob. poz. 451) podaje, że delegatem Sztandaru... na Sejm Wychodźstwa Polskiego w Detroit był L. F. Cerański.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1914 s. 416, 1915 s. 421, 1916 s. 421, 1917 s. 418, 1918 s. 428 (zob. poz. 2) odnotowuje Sztandar Polski jako tygodnik ukazujący się w czwartki, założony w 1910 r., od 1915 r. wydawany przez Standard Publishing Co., o formacie 21 $\frac{3}{4}$ cala.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 133 (zob. poz. 17) podaje, że pismo wychodziło od r. 1912. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 153 (zob. poz. 26) twierdzi, że Sztandar był kontynuacją pisma Nowa Prawda (tytuł pierwotny: Prawda) i wychodził w l. 1910-1943.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza z l. 1917-1918 znajdującego się w postaci mikrofilmu w Immigration History Research Center w Minneapolis (1917 nr 17, 20, 22, 25; 1918 nr 11, 15, 21-25) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

795. Śmiech. Dwutygodnik. Wyd. i red. Ignacy Grabski (Gralski), Maksymilian Kurlandzki

(Kurlandzki), Jan Klonowicz (Klonowski). Trenton, N. J. – Filadelfia, Pa. 1893.

Wychodzi od 25 III prawdopodobnie do listopada. Pismo humorystyczne, nie odnalezione, jego wydanie poprzedził prospekt (zob. Literatura).

Opis główny na podstawie zapowiedzi zamieszczonych w pismach Dziennik Chicagowski R. 4: 1893 nr 55: 6 III s. 2 (zob. poz. 451), Zgoda R. 12: 1893 nr 10: 8 III s. 5 (zob. poz. 854) oraz Ameryka T. 7: 1893 nr 11: 18 III s. 4 (zob. poz. 431) – w zapowiedziach tych pojawiają się różne wersje pisowni nazwisk.

Patryota R. 4: 1893 nr 32: 23 VI s. 2 (zob. poz. 696) poinformował o przeniesieniu Śmiechu do Filadelfii. W Nowym Życiu R. 4: 1893 nr 26: 1 VII s. 2 (zob. poz. 644) zawiadomiono o objęciu stanowiska redaktora przez Nikodema K. Złotnickiego, a w nr 29: 22 VII podano, że byli wydawcy trentońskiego Śmiechu założyli w Filadelfii gazetę pt.: Nowiny (zob. Nowiny Philadelphijskie poz. 650). Katolik R. 8: 1893 nr 33: 17 VIII s. 1 (tytuł pierwotny: Wiarus zob. poz. 835) twierdzi, że pismo było drukowane w Scranton, Pa. i stało się dodatkiem do Nowin Nowojorskich (zob. poz. 649).

O upadku pisma poinformowano w Dzienniku Chicagowskim R. 4: 1893 nr 257: 7 XI s. 2.

Katolik R. 9: 1894 nr 37: 13 IX s. 6 podaje, że egzemplarz pisma był wystawiany w pawilonie piśmiennictwa na Powszechnej Wystawie Krajowej we Lwowie w 1894 r.

Część bibliografii i opracowań, m.in. Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 27 (zob. poz. 278), Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 134 (zob. poz. 17) i Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 146 (zob. poz. 26), błędnie podaje, że Śmiech wychodził w r. 1892.

Literatura:

a. [Śmiech. Dwutygodnik humorystyczny. Prospekt]. Trenton, N. J. 1893.

Prospekt nie odnaleziony, o jego rozesłaniu poinformowano w dzienniku Kuryer Polski R. 6: 1893 nr 56: 8 III s. 2 (zob. poz. 610), gdzie zacytowano cel pisma: „Zadaniem jego będzie bawić lud polski dowcipem zdrowym i szczerem, zachęcać do zamilowania mowy ojczystej i dostarczać miłą a pożyteczną rozrywkę po pracy”. W zapowiedzi tej podano inną wersję nazwiska jednego z wydawców – I. Grabski.

796. Śpiewak. Tygodnik. Red. i wyd. Józef Szwarce. Cleveland, Oh. 1911.

Wychodzi od 11 III, pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania *Śpiewaka* zawiadomiły pisma: *Rolnik R.* 20: 1911 nr 11: 18 III s. 6 (zob. poz. 766), w którym wspomniano, że pismo jest poświęcone „krzewieniu zamięłowania do pieśni polskiej na obczyźnie”, a jego redaktorem jest J. Szwarcze, oraz *Zgoda R.* 30: 1911 nr 3: 20 III (wyd. dla mężczyzn) s. 33 (zob. poz. 854), gdzie wymieniono J. Szwarcze jako wydawcę oraz podano datę rozpoczęcia ukazywania się tego tygodnika.

797. *Świat. Tygodnik.* Wyd. Cz[ęstaw] Raganowicz. Nowy Jork, N. Y. 1897-1898[?].

Wychodzi od 2 X do listopada 1897, wznowione od początku października 1898. Pismo nie odnalezione, założone na czas wyborów w celu popierania partii republikańskiej.

O wydaniu nr 1 *Świata* powiadomiono m.in. w *Ameryce T.* 11: 1897 nr 41: 9 X s. 4 (zob. poz. 431) i w *Narodzie Polskim R.* 1: 1897 nr 41: 6 X s. 4 (zob. poz. 636), w tym drugim wspomniano także, że pismo w przedmowie zapowiada „pracę w duchu ściśle katolicko-narodowym”. *Kuryer Nowojorski R.* 8: 1897 nr 44: 13 XI s. 2, 4 (tytuł pierwotny: *Kurjer Nowojorski i Brooklyński* zob. poz. 593) wytyka, że pismo przedrukowuje całe ustępy z *Kuryera...* oraz donosi o jego upadku z powodu „rozgorzyczenia wydawcy na partyę republikańską”.

Telegraf R. 3: 1898 nr 40: 5 X s. 2 (zob. poz. 805) oraz *Polonia w Ameryce R.* 7: 1898 nr 40: 6 X s. 5 (zob. poz. 714) informują o wznowieniu pisma pod redakcją Alfonsa Chrostowskiego.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 151-152 (zob. poz. 26) podaje lata wychodzenia: 1891-1899?, wydawcę: *Świat Publishing Co.* i redaktora: A. Chrostowskiego.

798. *Świat i Człowiek. Organ Związku Pomocy P[olskiej] P[artii] S[ocjalistycznej].* Wychodzi w połowie każdego miesiąca. [Red. A. Chyliński], [wyd.] Związek Pomocy P.P.S. [Newark, N. J.] – New York, N. Y. R. 1: 1908 – R. 2: 1909[?]. 4°.

Wychodzi prawdopodobnie od maja 1908 co najmniej do czerwca 1909. Paginacja ciągła w obrębie rocznika. Z r. 1908 odnaleziono nr 3-5 – opis

główny na podstawie no 3: lipiec, w numerze tym w stopce red. inny wariant podtyt. w jęz. polskim: *Miesięcznik poświęcony sprawom społeczno-przyrodniczym*, tyt. i podtyt. w jęz. angielskim: *The World and The Man. Polish monthly magazine*, manager A. Chyliński, m. wyd. New York, na s. 36 zawiadomienie od Towarzystwa Przyjaciół Nauki, że pismo przeszło na własność Związku Pomocy PPS, którego jest oficjalnym organem; od no 4: sierpień podtyt.: *Organ Związków Pomocy P.P.S. w St[anach] Zjedn[oczonych] Półn[ocnej] Ameryki*, Druk. Polska M. Michelsona; w no 5: wrzesień brak informacji o drukarni, ale w piśmie umieszczona jest jej reklama.

Z r. 1909 odnaleziono no 10: czerwiec; w numerze tym manager K. Drozdowski, brak informacji o drukarni, zwiększenie formatu w obrębie 4°.

Ameryka-Echo R. 21: 1908 nr 18: 2 V s. 6 (tytuł pierwotny: *Ameryka* zob. poz. 431) podaje, że Towarzystwo Przyjaciół Nauki w Newarku postanowiło wydawać naukowy miesięcznik pt. *Świat i Człowiek. Nałęcz Wł.: Życie Polaków...* s. 18 (zob. poz. 308) opisuje miesięcznik naukowo-popularny o tym tytule założony przez J[ózefa] Mierzyńskiego w 1908 r. w Newark, który został oddany Związkowi Pomocy P.P.S., przez co stał się organem socjalistów z frakcji umiarkowanej.

[Czarnowski St. J. N.]: *Wykaz prasy polskiej.* Berlin [1911] s. 89 (zob. T. 3 wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 340) odnotowuje dwa pisma pt.: *Świat i Człowiek* – jedno z Newark, a drugie z Nowego Jorku. *Osada St.: Prasa i publicystyka polska...* s. 34-35 (zob. poz. 278) zamieszcza opisy dwóch pism pod tym tytułem: założonego przez J. Mierzyńskiego w Newark popularnonaukowego miesięcznika wydawanego w l. 1908-1910, który potem stał się organem umiarkowanej frakcji socjalistów, oraz społecznego tygodnika założonego w Nowym Jorku przez J. Mierzyńskiego w 1911 r., który został przejęty w 1912 r. przez Adama Orłowskiego i następnie zamknięty po kilku miesiącach.

Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 135 (zob. poz. 17) odnotowuje miesięcznik popularnonaukowy *Świat i Człowiek* wydawany w Newark i w Nowym Jorku w l. 1908-1911. Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 152 (zob. poz. 26) na podstawie prac Zielińskiego i Osady podaje, że pismo wychodziło w Newark i w Nowym Jorku w l. 1908-1912

jako organ umiarkowanej frakcji PPS, a jego wydawcami i redaktorami byli J. Mierzyński i A. Orłowski (w 1912 r.).

Wg katalogu: Dębicka D., Dolindowska K.: *Prasa socjalistyczna w Polsce...* s. 103 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 378) wydawcą pisma był A. Chyliński, redaktorem: K. Drozdowski, a jego miejscem wydania: New York-Chicago.

Piątkowska-Kozłik Danuta: *Związek Socjalistów Polskich w Ameryce (1900-1914)*. Opole 1992 s. 76-77 informuje, że pismo było organem Związku Pomocy PPS-Lewicy.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (1908 nr 3-5, w tym nr 3 i 5 w formie odbitek; 1909 nr 10).

799. Świat Polski. Tygodnik. Wyd. Zygmunt Masłowski i Waldemar Kołłątaj. Holyoke, Mass. 1901, nr 1-[-?].

Wychodzi od 1 VIII prawdopodobnie do października. Pismo nie odnalezione.

O wydaniu nr 1 poinformowano w pismach *Ameryka T.* 15: 1901 nr 32: 10 VIII s. 5 (zob. poz. 431) oraz w *Dzienniku Chicagskim R.* 12: 1901 nr 183: 6 VIII s. 2 (zob. poz. 451), w których podkreślono, że w tygodniku *Świat...* jest pełno błędów ortograficznych.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 152 (zob. poz. 26) przypuszcza, że pismo wychodziło do października.

800. Świat Polski. Tygodnik. Red. Edward L[udwik] Kołakowski, wyd. Zjednoczona Prasa Polska w Ameryce [Associated Polish Press of America]. Pittsburgh, Pa. 1906-1907. [Druk. „Słowa Polskiego” w Chicago]. [2°].

Wychodzi do maja 1907. Pismo nie odnalezione.

Przed tygodnikiem *Świat...* ostrzegali *Wielkopolanin R.* 9: 1907 nr 13: 28 III s. 4, nr 15: 11 IV s. 8 i nr 16: 18 IV s. 4 (zob. poz. 842), który podał, że pismo jest faktycznie drukowane w Chicago, jego wydawcą jest Zjednoczona Prasa Polska w Ameryce [Maxa] Rabinoffa, redaktorem – E. L. Kołakowski, a artykuły są w całości przedrukowane z *chicagowskiego Słowa Polskiego* (zob. poz. 774). *Świat...* został także wymieniony wśród „szabasów

wek Rabinoffa” przez *Naród Polski R.* 11: 1907 nr 13: 27 III s. 4 (zob. poz. 636).

Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 23: 8 VI s. 1 (tytuł pierwotny: *Ameryka* zob. poz. 431) zawiadomiła, że na mocy kontraktu zawartego pomiędzy Antonim Alfredem Paryskim a Associated Polish Press of America pisma wydawane przez tę korporację, w tym *Świat...*, zostały połączone z *Ameryką-Echo*; od 1 VI abonenci *Świata...* będą otrzymywać w zamian tygodnik *Ameryka-Echo*.

N. W. Ayer & Son's *American Newspaper Annual...* 1907 s. 787 (zob. poz. 2) rejestruje *Świat Polski* jako tygodnik wychodzący w soboty, założony w 1906 r., wydawany przez Associated Polish Press of America, Chicago, Ill., redagowany przez E. L. Kołakowskiego, o formacie 22 cale.

Zob. także *Gazeta Bostońska* poz. 487; *Głos z St. Louis* poz. 526; *Goniec z Manistee* poz. 531; *Kuryer Buffalowski* poz. 595; *Kuryer Filadelfijski*. Filadelfia 1907 poz. 603; *Kuryer Nowojorski*. Nowy Jork 1906-1907 poz. 606; *Kuryer z Grand Rapids* poz. 613; *Nowiny Baltimorskie* poz. 646; *Nowiny z Reading* poz. 654; *Orędownik*. Erie 1906 poz. 680; *Orzeł Polski*. Dunkirk 1906-1907 poz. 689; *Przegląd Polski*. Newark 1906-1907 poz. 738; *Sztandar*. Camden 1906-1907 poz. 791.

801. Świat Polski. Tygodnik. Wyd. i red. Franciszek C. Sienkiewicz. Nanticoke, Pa. 1913.

Wychodzi prawdopodobnie od sierpnia 1913. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania *Świata...* zawiadomili m.in. *Naród Polski R.* 17: 1913 nr 33: 13 VIII s. 2 (zob. poz. 636), w którym także wspomniano, że za wpłatę 6 dolarów wydawnictwo pisma daje tytuł własności do jednej „loty” budowlanej. *Dziennik Chicagowski R.* 24: 1913 nr 243: 16 X s. 6 (zob. poz. 451) poinformował, że jest to: „pismo rozmiarów niewielkich narazie, ale formy zewnętrznej poprawnej, czystej i sympatycznej; dążeniem jego ma być – dziennik w powiecie tamtejszym Luzerne”.

802. Świat Polsko-Amerykański. Wyd. spółka wydawnicza, red. Tomasz Łobarzewski. Albany, N. Y. 1894, nr 1.

Wyszedł jedynie nr 1 prawdopodobnie w kwietniu, pismo nie odnalezione.

W Dzienniku Chicagoskim R. 4: 1893 nr 279: 4 XII s. 2 (zob. poz. 451) podano, że Świat... za pomocą kieszko zredagowanych ogłoszeń reklamuje się jako pismo mające przedstawiać „obraz życia i pracy Wiel[ebnych] księży w Ameryce”; w R. 5: 1894 nr 3: 4 I s. 2 zawiadomiono, że w celu wydawania pisma założono w Albany spółkę akcyjną, której dyrektorami są mieszkający w tym mieście Walenty Polinowski, Leon Władysław Pocięchowski i Stanisław K. Kowalski oraz że prawdopodobnie będzie to wydawnictwo ilustrowane. W zapowiedzi zamieszczonej w Słowie R. 1: 1893 nr 16: 23 XII s. 2 (zob. poz. 773) odnotowano, że głównym akcjonariuszem pisma jest Walenty Golimowski, „dobry Polak, wiarus i katolik”.

Dziennik Chicagoski R. 5: 1894 nr 27: 1 II s. 2 informuje, że redaktorem Świata... miał być Zdzisław Łopatynier, który jednak zrezygnował z powodu opóźnienia wydawnictwa i powrócił do Baltimore. Kurjer Polski R. 7: 1894 nr 72: 26 III s. 2 (zob. poz. 610) odnotowuje, że redaktorem pisma, które ma się ukazać jeszcze przed I IV, będzie Tomasz Łobarzewski.

O zakończeniu wydawania pisma poinformowało pod koniec kwietnia kilka większych gazet polsko-amerykańskich, m.in. Dziennik Chicagoski R. 5: 1894 nr 93: 21 VI s. 2, gdzie wyjaśniono: „Nowo powstała w Albany, N. Y. gazeta «Świat polsko-amerykański» już... przestała wychodzić. Po pierwszym numerze spalił się jej nakład i po części drukarnia. To tak zniechęciło wydawców, iż rzecz całą porzucili...”.

803. Światło. [Rocznik?]. Właściciel] Dr Peter Fahrney. Chicago, Ill. [1883?]-1941. 2°.

Polskie wydanie pisemka reklamowego firmy Dr. Peter Fahrney & Sons Co., przeznaczone głównie do promowania lekarstwa o nazwie: Dr Piotr Gomozo. Numerów z l. 1883-1892 nie odnaleziono, opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 1 z R. 11: 1893 – być może r. 1883, podawany przez część bibliografii jako rok założenia pisma, obliczono na podstawie liczbowania rocznika w tym numerze. We wszystkich odnalezionych numerach brak daty dziennej i miesięcznej, prawdopodobnie pismo było rocznikiem ukazującym się około marca.

Z r. 1895 odnaleziono no 1 z R. 3: 1895. Z r. 1896 zachował się no 1 oznaczony jako R. 4.

Z r. 1897 odnaleziono no 1 z R. 5: 1897, od tego numeru właściciel i wyd. dr P. Fahrney, w numerze tym na s. 4 objaśniono cel wydawania pisma: „«Światło» wydawane jest, aby zapoznać szerszy ogół polskiej publiczności z zaletami Dra Piotra Gomozo, starym wypróbowanym środkiem. Nie ma w niem anegdotek ni dowcipów. Wydawca jest otwartym i nie żartuje. Chorym żarty też nie w głowie. Myślą oni o czym innym. Ich głowa zajęta jest tem w jakiby sposób znaleźć lekarstwo któreby ich cierpieniom ulżyło i jeżeli ta gazeta tych właśnie skłoni do spróbowania Dra Piotra Gomozo, misya «Świata» będzie uzupełniona”.

W r. 1902 wyszedł no 1 oznaczony jako R. 9. Ostatni odnaleziony nr 1 z R. 51: 1941.

Reklamę Świata z r. 1894 opublikowała m.in. Wiara i Ojczyzna R. 8: 1894 nr 10: 8 III s. 5 (zob. poz. 833).

W l. 1899-1918 reklamy Świata lub informacje o dołączeniu tego pisemka jako dodatku zamieściły m.in. gazety: Polonia w Ameryce R. 8: 1899 nr 11: 16 III s. 8 (zob. poz. 714), Echo R. 13: 1900 nr 3: 15 III s. 4 (zob. poz. 468), Tygodnik Katolicki R. 2: 1903 nr 11: 12 III s. 8 (zob. poz. 812), Naród Polski R. 13: 1909 nr 19: 12 V s. 4 (zob. poz. 636), Rolnik R. 21: 1912 nr 11: 15 III s. 4 i R. 22: 1913 nr 12: 21 III s. 8 (zob. poz. 766) oraz Jedność-Polonia R. 11(27): 1918 nr 17: 28 IV s. 8 (tytuł pierwotny: Jedność, zob. poz. 560).

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 136 (zob. poz. 17), a za nim część bibliografii i opracowań, podaje lata wychodzenia 1883-1921. Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 152 (zob. poz. 26), odnotowuje to pismo dwukrotnie – jako Światło. Chicago 1883-1921 (za bibliografią Zielińskiego) oraz jako Światło. Chicago 1932?-1941? (w oparciu o zasób Muzeum Polskiego w Ameryce).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Kórnickiej PAN (1893), w Bibl. Narodowej w Warszawie (1897, 1902), w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1893, 1895, 1896) i w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1932, 1936, 1938, 1941) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

804. Światło. Czasopismo społeczno-polityczne. Organ urzędowy Socjalistycznej Partii Robotniczej. Wychodzi co 1. i 15-go każdego

miesiąca. Red. odp. J. Bobrski. New York R. 1: 1893, nr 1-17. Nakładem Spółki Wydawniczej „Światła”, [Druk. „Światła”]. 2°.

Wychodzi z przerwami od 1 I prawdopodobnie do listopada. Podtytuły podano w stopce red.

Opis główny na podstawie jedyne odnalezionego nr 16: 1 IX, w numerze tym w stopce red. zarządcy: J. Bombarski i W[ładysław] Fiszler, na s. 2 podano, że numer wyszedł z dwutygodniowym opóźnieniem z przyczyn niezależnych od redakcji.

W zapowiedzi zamieszczonej w Kurjerze Nowojorskim i Brooklyńskim R. 3: 1892 nr 47: 19 XI s. 8 (zob. poz. 593) podano, że zecerem Światła ma zostać [Kazimierz] Neuman, „znany «mordownik» pism polsko-amerykańskich”.

O rozpoczęciu wydawania Światła zawiadomiła Zgoda R. 12: 1893 nr 1: 4 I s. 5 (zob. poz. 854). W tygodniku Nowe Życie R. 4: 1893 nr 1: 7 I s. 3 (zob. poz. 644) poinformowano o rozpoczęciu wychodzenia Światła, którego wydawcą jest spółka w składzie: K. Brodzicki, J. Bogusławski, W. Fiszler i J. Bombarski. Baltimorski tygodnik Polonia R. 3: 1893 nr 11: 16 III s. 8 (zob. poz. 712) podał, że pismo wyszło w zmniejszonym formacie, w nr 13: 30 III na s. 8 wspomniał o strajku zecera Neumana, w nr 36: 7 IX na s. 8 odnotował, że Spółka wydawnicza „Światła” uchwaliła wydawać to pismo w powiększonym formacie jako miesięcznik, a w nr 46: 16 XI na s. 8 zawiadomił o wznowieniu tego miesięcznika po „kilkutydniowym letargu”. W Dzienniku Chicagoskim R. 4: 1893 nr 267: 18 XI s. 2 (zob. poz. 451) powiadomiono: „Socjalistyczne «Światło» przestało wychodzić w New Yorku. Obecnie ma być wydawane, jako miesięcznik”.

Polonia R. 4: 1894 nr 8: 22 II s. 5 poinformowała o zaplanowanym na 21 IV 1894 r. koncercie i balu w Liberty Hall zorganizowanym „na korzyść «Światła», które zaprzestało wychodzić na pewien czas”. W drukowanej w Londynie w 1895 r. jednodniówce Robotnik s. 57 (zob. poz. 262) wspomniano, że Światło upadło po ukazaniu się 17 numerów.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 68 (zob. poz. 274) twierdzi, że Światło wydawano w l. 1892-1893, a jako redaktorów wymienia Fischlera, Jentysa i [Stanisława?] Bombińskiego. Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 136 (zob. poz. 17) podaje, że pismo

wychodziło w l. 1889-1893, a jego redaktorami byli: Fischler, Jentys, B. Laps, Moren, Zieliński, Bombiński. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 46 (zob. poz. 26) wymienia tych samych redaktorów i informuje, że pismo wychodziło od końca r. 1892 do początku r. 1893. Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 79 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) błędnie podaje rok wychodzenia – 1903 oraz nazwisko redaktora – J. Borkowski.

Piotrowski Z.: Polski Ruch Socjalistyczny w Ameryce... s. 256 (zob. poz. 318) nie podaje informacji o Świetle z Nowego Jorku, ale wspomina o piśmie pod tym samym tytułem wydawanym przy współpracy Feliksa Cienciary w Buffalo; za nim pismo Światło z Buffalo (bez wskazania roku wydania) rejestrują niektóre bibliografie, np. Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 136 i Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 79 – prawdopodobnie jest to błędnie odnotowane Światło z Nowego Jorku lub Siła z Buffalo (zob. poz. 769).

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1893 nr 16; udostępniony także na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich) i wyżej wspomnianych wzmianek w prasie.

805. Telegraf. Wychodzi codziennie. Red. nacz. H[enryk] Nagiel, wyd. Spółka Wydawnicza Telegrafu. Chicago, Ill. R. 1: 1892, [R. 1: 1896] – R. 22: 1917, 1918-1937[?]. [Druk. Telegraf]. [2°].

Wychodzi od 1 VI co najmniej do 7 XI 1892, następnie od października 1896 co najmniej do 1937. Wydanie pisma poprzedził numer okazyjny z dnia 31 V 1892 (zob. Literatura), w którym deklarowano: „w sferze polityki amerykańskiej, zgodnie z naszymi przekonaniem i potrzebami polskiego ludu w Ameryce, stać będziemy przy partii demokratycznej”.

W R. 1: 1892 od no. 1 w stopce red. podtyt.: Pismo polityczne, społeczne i literackie, poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, podtyt. w jęz. angielskim: The Polish Political Daily, devoted to the interest of the Polish people in United States of America, nazwa spółki wydawniczej w jęz. angielskim: The Polish Daily „Telegraf” Publishing Co. oraz jej

skład: prezes i zarządca M[arcin] S. Cyborowski, wiceprezes A. J. Schultz, kasjer J[an] Tarkowski, sekretarz L. Groszkiewicz; od no. 92: 19 IX brak informacji o redaktorze; od no. 100: 28 IX red. nac. J[ózef] Rybakowski, w numerze tym na s. 1 deklaracja nowego redaktora o poparciu dla Związku Narodowego Polskiego; od no. 106: 5 X brak informacji o redaktorze; od no. 108 red. nac. J. Rybakowski; w no. 110-111 brak nazwisk członków spółki wydawniczej; od no. 116: 17 X brak informacji o redaktorze; od no. 123: 27 X red. główny M[ieczysław] J. Szameit; w no. 132: 7 XI zapowiedź kilkudniowej przerwy w wydawaniu Telegrafu w związku z przeprowadzką wydawnictwa i drukarni.

Numerów z 1896 r. nie odnaleziono.

Co najmniej od R. 2: 1897 od nr 1: 6 I wychodzi w każdą środę, w stopce red. podtyt.: Pismo poświęcone szczególnie sprawom polskim a w ogólności politycznym, społecznym i literackim, generalny zarządca C. [Kleofas] F[ranciszek] Pettkoske, sekretarz L. Groszkiewicz, brak informacji o spółce wydawniczej i jej członkach; od nr 8: 24 I wyd. C. F. Pettkoske, brak informacji o zarządcy i sekretarzu; w dniu 10 XI ukazały się dwa numery o tej samej treści: nr 44 i 45.

W R. 3: 1898 w nr 4 informacja o przeprowadce drukarni i związanych z tym opóźnieniach w wydawaniu numerów; od nr 36: 7 IX brak informacji o redaktorze, na s. 2 poinformowano o rezygnacji M. J. Szameita z funkcji redaktora.

W R. 4: 1899 od nr 40: 4 X w winiecie podtyt.: Organ Zjednoczenia P[olskiego] R[zymsko] K[atolickiego] pod opieką M[atki] B[oskiej] Częstochowskiej Królowej Korony Polskiej, w Stanach Zjedn[oczonych] Pól[nocnej] Ameryki, podtyt. w stopce red. bez zmian.

W R. 17: 1912 w jedynym odnalezionym nr 26: 28 VI w winiecie brak podtytułu, w stopce red. podtyt.: Organ Polskiej Demokracji w Powiecie Cook, Chicago, Ill. Pismo poświęcone szczególnie..., wychodzi w każdy piątek, numer wyszedł jako: Numer pamiątkowy wydany z okazji poświęcenia kamienia węgielnego pod nowy kościół w parafii świętego Wojciecha.

Numerów z l. 1913-1914 nie odnaleziono.

W R. 20: 1915 w jedynym odnalezionym nr 47: 19 XI w stopce red. podtyt.: Pismo poświęcone szczególnie...

Numerów z r. 1918 nie odnaleziono.

Kuryer Polski R. 5: 1892 w nr 280: 28 XI na s. 1 (zob. poz. 610) poinformował o upadku Telegrafu, ponieważ „wydawcy tego pisma nie mieli o stronie biznesowej wydawnictwa najmniejszego pojęcia”.

Kuryer Polski R. 9: 1896 w nr 241: 9 X na s. 1 odnotował pojawienie się nowej polskiej gazety codziennej Telegraf, której pierwszy numer wyszedł „w tych dniach”, jej redaktorem jest M. J. Szameit, zarządcą C. F. Pettkoske, sekretarzem L. Groszkiewicz; w nr 277: 20 XI na s. 2 podaje za Dziennikiem Chicaguskim (zob. poz. 451), że miesiąc wcześniej Telegraf zaczął znowu wychodzić jako dziennik, ale w nr 26 oznajmiono, że zmienia częstotliwość na tygodnik. Sztandar R. 3: 1896 w nr 45: 19 XI na s. 1 (zob. poz. 792) podał, że Telegraf ma wychodzić jako tygodnik, a redakcję ma objąć Kozłowski z Warszawy.

Kuryer Polski R. 12: 1899 w nr 251: 23 X na s. 1 poinformował, że M. J. Szameit ponownie został redaktorem Telegrafu.

Wg Gazety Kaliskiej R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) Telegraf miał 2 tys. abonentów.

Gospodarz R. 1: 1905 w nr 1: luty na s. 4 (zob. poz. 532) zamieścił reklamę Telegrafu z podtyt.: Organ Zjednoczenia Polsko Rzymsko Katolickiego Matki Boskiej Częstochowskiej K[rólowej] K[orony] P[olskiej] i informacją o właścicielach, którymi są C. F. Pettkoske, M. L. Pettkoske.

Ameryka-Echo R. 19: 1906 w nr 16: 21 IV na s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) zamieściła ogłoszenie zarządu Zjednoczenia Matki Boskiej Częstochowskiej, że Telegraf przestał być jego organem; w nr 47: 24 XI na s. 5 podała, że wskutek nieporozumień między zarządem Zjednoczenia a wydawcą Telegrafu, pismo „usuwa się od wszelkich stosunków ze Zjednoczeniem”.

Chicagowskie pismo Polonia R. 13: 1918 w nr 50: 12 XII na s. 2 (zob. poz. 711) przedrukowało oświadczenie C. F. Pettkoskego, że Telegraf przeszedł na własność Ed[warda] L[udwika] Kołakowskiego, który odtąd jest jego redaktorem i wydawcą.

Katalog Ayer N. W. & Son's American Newspaper Annual... 1899 s. 145, 1901 s. 152, 1902 s. 152, 1903 s. 154, 1904 s. 153, 1905 s. 155, 1906 s. 161, 1907 s. 163, 1908 s. 160, 1909 s. 162, 1910 s. 167, 1911 s. 186, 1912 s. 180, 1913 s. 184, 1914 s. 188, 1915 s. 194, 1916 s. 193, 1917 s. 193, 1918 s. 202

(zob. poz. 2) podaje, że pismo zostało założone w 1896 r.; w r. 1899 redaktorem był M. J. Szameit, a wydawcą C. F. Pettkoske, od r. 1900 obie funkcje pełnił C. F. Pettkoske; było pismem demokratycznym, format wahał się między 19 ½ a 24 cale, nakład wynosił w r. 1901 3900 egz., w r. 1902 – 2900 egz., w r. 1903 – 3 tys. egz., w l. 1904-1905 – 3100 egz., w r. 1906 – 3450 egz., w r. 1907 – 3950 egz., w l. 1908-1909 – 2950 egz., w r. 1910 – 2500 egz., w r. 1911 – 2900 egz., w l. 1912-1913 – 2700 egz., w r. 1914 – 2750 egz., w l. 1915-1917 – 2450 egz., w r. 1918 – 2400 egz.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 27 (zob. poz. 278), a za nim niektóre bibliografie, podaje błędnie nazwisko wydawcy Telegrafu: Petkowski.

Katalog prasowy PARA R. 11: 1938/39 na s. 145 rejestruje tygodnik Telegraf wśród pism ukazujących się w Chicago.

Wydana w 1942 r. Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 102 (zob. poz. 19) wymienia Telegraf z datą początkową 1896- jako wciąż wychodzące pismo.

Willging E. P., Hatzfeld H.: Nineteenth Century Polish Catholic Periodical Publications... Vol. 13: 1956 No. 3/4 s. 94 (zob. poz. 21) podają informację, że Telegraf pojawia się po raz ostatni w katalogu Ayer N. W. & Son's American Newspaper Annual... w 1937 r.

Wępsieć J.: Polish American Serial Publications... s. 154 (zob. poz. 26) twierdzi, że Telegraf ukazywał się do 1939 r., ponadto podaje częściowo błędnie daty sprawowania funkcji przez redaktorów: w 1892 r. H. Nagiel, w l. 1892-1894[!] J. Rybakowski, w l. 1896-1900[!] – M. J. Szameit, w l. 1900-1920 – C. F. Pettkoske, który ponadto w l. 1892-1920 miał być wydawcą.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 137 (zob. poz. 17) oraz Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. Wyd. 2. T. 3 s. 478 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) oprócz Telegrafu odnotowują także pismo Telegram wychodzące w l. 1896-1934, które prawdopodobnie jest tożsame z Telegrafem.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy udostępnionych na stronie internetowej Illinois Digital Newspaper Collections (niemal kompletne l. 1892, 1897-1901) oraz znajdujących się w Archiwum Akt Nowych w Warszawie (Komitet Narodowy Polski w Paryżu, sygn. 1796: 1912 nr 26; 1915 nr 47; 1916 nr 8, 13) i w Bibl.

Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1917 no. 37). Numery z l. 1902-1911 znajdują się w University of Illinois at Urbana-Champaign Library.

Dodatki:

1. Telegraf. Pismo polityczne, społeczne i literackie, poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Dodatek do „Telegrafu” Nr. 86 [Chicago 1892] ss. nlb. 2.

Nr 86 dat. 10 IX.

2. Numer drugoroczny. Supplement do Telegrafu. 6 Października 1897. [Chicago 1897] ss. nlb. 2.

Dodatek do nr 40 z R. 2: 1897.

3. Supplement – Dodatek. Z dziejów parafii św. Wojciecha [Chicago 1912] ss. nlb. 8.

Dodatek do nr 26: 28 VI z R. 17: 1912.

Literatura:

a. Telegraf. Red. nac. H[enryk] Nagiel, wyd. Spółka Wydawnicza Telegrafu. Chicago, Ill. 31 maja 1892.

Numer okazowy.

806. Trybuna. [Tygodnik]. [Red. ks. Franciszek Hodur]. Scranton, Pa. 1906-1907. Druk. Straży. 8°.

Wychodzi od sierpnia 1906 co najmniej do marca 1907. Opis główny na podstawie wzmianek w prasie z 1906 r. Jedyny odnaleziony numer jubileuszowy z marca 1907 r.

W zapowiedzi zamieszczonej w Straży R. 11: 1906 nr 30: 28 VII s. 8 (zob. poz. 785) podano, że Trybuna ukaże się w „przyszłym tygodniu”, jej wydawcą i redaktorem zostanie ks. Hodur i będzie to ukazujące się w każdą środę pismo poświęcone wyłącznie sprawom religijno-społecznym; w nr 32: 11 VIII na s. 8 zawiadomiono o wydaniu drugiego numeru Straży [8 VIII], której wydawcami jest „grono narodowych księży”, a redaktorem Hodur; w nr 34: 25 VIII na s. 1 w relacji z synodu Polsko Narodowego Kościoła w Ameryce wspomniano o wyborze komisji mającej zorganizować spółkę wydawniczą Trybuny, która stanie się organem tego kościoła.

W jedynym odnalezionym nieliczbowanym numerze dat. marzec 1907, na okładce informacja: Wydanie jubileuszowe. W dziesiątą rocznicę powstania Polsko-Narodowego Kościoła w Ameryce. Straż R. 12: 1907 nr 13: 30 III s. 1 podała, że numer ten ukazał się 27 III.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 138 (zob. poz. 17), a za nim Wępsieć J.: Polish American Serial Publications... s. 155-156 (zob. poz. 26) podają, że Trybuna była

dwutygodnikiem, wychodziła w l. 1906-1907 jako organ Polskiego Kościoła Narodowego, jej wydawcą (wg Wępsięcia – redaktorem) był Fr. Hodur, a egzemplarz tego pisma zachował się w Bibl. Rapperswilskiej.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

807. Trybuna. Red. Rosiński. Homestead, Pa. 1899, nr 1.

Pismo nie odnalezione.

Kurjer Nowojorski R. 10: 1899 nr 1: 7 I s. 3 (tytuł pierwotny: Kurjer Nowojorski i Brooklyński zob. poz. 593), Polonia w Ameryce R. 8: 1899 nr 2: 12 I s. 5 (zob. poz. 714) oraz Wiarus R. 14: 1899 nr 2: 12 I s. 1 (zob. poz. 835) podały identyczną informację: „W Homestead, Pa., wyszedł pierwszy numer gazety polskiej w formacie małym, pod tytułem «Trybuna». Nowa gazetka wydawana jest prawdopodobnie przez towarzystwo akcyjne, bo wydawcy, ani redaktora nie można w tem piśmie odszukać. Z innej strony donoszą, że «Trybunę» redaguje p. Rosiński”.

808. Tygodnik Anonsowy. Wychodzi co sobota. Wyd. Michał Kruska. Milwaukee, Wis. 1885.

Wychodzi od 15 VIII prawdopodobnie do końca października. Pismo nie odnalezione.

Informację o rozpoczęciu wydawania pisma zamieszczono w Zgodzie R. 4: 1885/86 nr 24: 19 VIII 1885 s. 3 (zob. poz. 854), gdzie podano, że oprócz płatnych ogłoszeń pismo zamieszcza także drobne wiadomości w jęz. polskim i angielskim. Lwowski dwutygodnik Strażnica Polska R. 1: 1885 nr 1: 1 X s. 12 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2369) informuje, że Tygodnik... „wychodzi co sobota w 3ch tysiącach egzemplarzy i rozdawany bywa bezpłatnie”.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 156 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo wychodziło od czerwca 1885.

Kontynuacją pisma jest Krytyka (zob. poz. 583).

809. Tygodnik Górnicy. Wyd. spółka wydawnicza. Shenandoah, Pa. [R. 1]: 1909 – R. 23: 1931, 1932-1952[?]. [Druk. Tygodnika Górnicego]. [2°].

Wychodzi od drugiej połowy lipca 1909 prawdopodobnie do 1952. Numerów z l. 1909-1918 nie odnaleziono – opis główny na podstawie wzmianek w prasie z 1909 r.

Dziennik Chicagoski R. 20: 1909 nr 173: 26 VII s. 6 (zob. poz. 451) poinformował, że spółka wydawnicza podpisana przez braci Pietkiewiczów i J[ana] C. Roth'a jako zarządcą, rozpoczęła wydawanie Tygodnika Górnicego.

Wiarus R. 28: 1913 nr 26: 26 VI s. 5 i nr 48: 27 XI s. 5 (zob. poz. 835) wymienia Tygodnik... wśród pism popierających Polską Radę Narodową.

Dziennik Chicagoski R. 26: 1915 nr 83: 9 IV s. 7 odnotowuje wydawcę Tygodnika Górnicego, W[incentego] Pietkiewicza, wśród przedstawicieli prasy podpisanych pod apelem antywojennym.

W pierwszym odnalezionym no 25: 23 VI z R. 20: 1928 podtyt.: Pismo tygodniowe, poświęcone sprawom górników. The only Polish Newspaper in Schuylkill, Northumberland and Berks Counties, częstotliwość: Wychodzi w każdą sobotę, wyd. The Polish Publishing Co., format 2°, w numerze tym w stopce red. tyt. również w jęz. angielskim: The Miners Weekly.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1912 s. 837, 1913 s. 840, 1914 s. 836, 1915 s. 865, 1916 s. 869, 1917 s. 868, 1918 s. 885 (zob. poz. 2) rejestruje Tygodnik... jako tygodnik wydawany w soboty przez Polish Publishing Co., założony w 1909 r., o formacie 21-22 cale, od r. 1914 określany jako niezależny.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 140 (zob. poz. 17) podaje podtyt.: Pismo tygodniowe poświęcone sprawom górników, wyd. i red. S. i W. Pietkiewicz oraz miejsce przechowywania – Bibl. Rapperswilska. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 157 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo wychodziło w l. 1911-1952, jego wydawcą w l. 1911-1934 było The Polish Publishing Co., a redaktorem w l. 1914-1934 – Vincent Pietkiewicz.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1931 nr 4-7, 10-11, 13-16, 18-19) i w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1928 nr 25) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

810. Tygodnik Handlowo-Przemysłowy. (Weekly Business Guide). Chicago, Ill. 1910-1911.

Wychodzi prawdopodobnie od końca 1910 do marca 1911. Pismo nie odnalezione, przeznaczone dla kupców polskich.

O rozpoczęciu wydawania Tygodnika... zawiadomił Stefan Barszczewski w korespondencji dla Kurjera Warszawskiego R. 91: 1911 nr 6: 6 I s. 4 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1645). Adres redakcji pisma odnotowano w uzupełnieniach do spisu gazet zamieszczonego w książce: Gustowski Artur: Towaroznawstwo branży kolonialnej i spożywczej. Poznań 1910 s. 330.

O upadku pisma „z powodu braku poparcia” poinformował Rolnik R. 20: 1911 nr 11: 18 III s. 6 (zob. poz. 766).

811. Tygodnik Ilustrowany. Wyd. i red. Wł[adysław] Prószyński (Pruszyński). Syracuse, N. Y. 1913[?]-1916[?].

Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagowski R. 24: 1913 nr 236: 8 X s. 5 (zob. poz. 451) podaje, że Wł. Prószyński reprezentował pismo Tygodnik wydawane w Syracuse na XXXIII Sejmie Zjednoczenia Polskiego Rzeczyśko-Katolickiego w Milwaukee, Wis.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1916 s. 693 (zob. poz. 2) odnotowuje Tygodnik Ilustrowany wydawany od 1915 r. w Syracuse o formacie 19 ³/₄ cala, którego redaktorem i wydawcą był W. Pruszyński.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 38 (zob. poz. 278) twierdzi, że Tygodnik Ilustrowany został założony w r. 1914 i upadł po wydaniu kilkunastu numerów.

812. Tygodnik Katolicki. Czasopismo poświęcone interesom Polaków-katolików w Ameryce. Wychodzi co czwartek. Wyd. i red. ks. dr. B[ernard] M[aria] Skulik. La Salle, Ill. – Peru, Ill. – Spring Valley, Ill. R. 1: 1902 – R. 2: 1903, 1904-1907[?]. [Druk. „Tygodnika Katolickiego”]. 2°.

Wychodzi od 2 I 1902 z przerwami prawdopodobnie do połowy 1907.

W r. 1902 od no 1 m. wyd. La Salle, Ill, w stopce red. podano tyt. w jęz. angielskim: (The Catholic Weekly) oraz podtyt.

W r. 1903 od no 4 business manager Jos[eph?] A. Wedda; od no 7: 12 II m. wyd. La Salle, Peru i Spring Valley; w no 19: 7 V na s. 4 Karol H[enryk]

Wachtel zawiadomił, że rozpoczyna współpracę z redakcją Tygodnika...; od no 23: 4 VI literary ed. K. H. Wachtel; ostatni odnaleziony no 42 dat. 15 X, co najmniej od tego numeru brak informacji o redaktorze i wydawcy, w adresie do korespondencji podano: Central Publishing Co. Tygodnik Katolicki.

Gazeta Kaliska R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podała, że Tygodnik Katolicki ma 2800 abonentów.

Kuryer Polski R. 16: 1903 nr 264: 7 XI s. 4 (zob. poz. 610) zawiadomił, że Tygodnik... przechodzi na własność spółki wydawniczej i zmieni tytuł na Promień. O ukazaniu się pisma pod nowym tytułem informowały m.in. Wiarus R. 18: 1903 nr 47: 19 XI s. 4 (zob. poz. 835) oraz Wielkopolanin R. 5: 1903 nr 48: 26 XI s. 4 (zob. poz. 842).

Ameryka-Echo R. 17: 1904 nr 21: 21 V s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) oraz Straż R. 9: 1904: nr 22: 28 V s. 1 (zob. poz. 785) zawiadomiły, że Promień przestał wychodzić z powodu braku prenumeratorów. Dziennik Chicagowski R. 15: 1904 nr 141: 15 VI s. 4 (zob. poz. 451) poinformował, że zawieszenie wychodzenia pisma nastąpiło z powodu braku redaktora i administratora oraz dodał, że obecnie Promień został wznowiony, w nr 225: 24 IX na s. 8 zamieszczono ostrzeżenie, że H. Antonowicz nie pracuje już jako kolektor tego tygodnika, a w nr 301: 27 XII na s. 4 wspomniano o pożarze drukarni. Gonicz Polski R. 9: 1904 nr 51: 18 VI s. 2 (zob. poz. 530) informując o wznowieniu Promienia podał, że jego wydawcą jest ks. B. M. Skulik, redaktorem – H. Antonowicz, a „jako przyczynę parę tygodniowego zawieszenia wydawnictwa, podaje redakcja zmianę personelu[!] tak redakcyjnego, jak i administracyjnego”.

Dziennik Chicagowski R. 16: 1905 nr 35: 11 II s. 3 oraz Ameryka-Echo R. 18: 1905 nr 7: 18 II s. 4 zawiadomiły, że wydawnictwo i drukarnię Promienia wykupiła spółka wydawnicza Słowa Polskiego z Chicago (zob. poz. 774).

Ameryka-Echo R. 19: 1906 w nr 9: 3 III na s. 5 wspomniano o byłym redaktorze Promienia, Antonowiczu.

W tygodniku Naród Polski R. 11: 1907 nr 13: 27 III s. 4 (zob. poz. 636), w artykule ks. Juliana Moczydłowskiego pt.: „Szabasówki Rabinoffa”, wymieniono Promień wśród gazet wydawanych przez [Maksa] Rabinoffa.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1903 s. 171, 1904 s. 170, 1905 s. 172, 1907

s. 179 (zob. poz. 2) w l. 1903-1904 rejestruje wychodzący od r. 1901 Tygodnik Katolicki redagowany i wydawany przez B. M. Skulika, a w r. 1905 i 1907 Promień ukazujący się od r. 1901 wydawany w r. 1905 przez Ray Publishing Co., a w r. 1907 przez Associated Polish Press of America (Inc.).

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 31 (zob. poz. 278) rejestruje Tygodnik Katolicki. La Salle 1902-1905 oraz Promień z La Salle założony w r. 1901, który „upadł po kilku latach”.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1903 nr 1-25, 42 – udostępnione też na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej) oraz w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyła Stefanyka (1902 nr 1, 3-4).

813. Tygodnik Milwaucki. [Red. Stanisław Osada, wyd. Spółka Wydawnictwa Polskiego]. Milwaukee, Wis. 1901-1905.

Wychodzi prawdopodobnie od sierpnia 1901 do lipca 1905. Tygodniowe wydanie Dziennika Milwauckiego (zob. poz. 453). Pismo nie odnalezione.

Zapowiedź wydania pierwszego numeru Tygodnika... w dniu 1 VIII 1901 zamieścił Wiarus R. 16: 1901 nr 31: 1 VIII s. 4 (zob. poz. 835). W jubileuszowym numerze Dziennika Milwauckiego R. 4: 1902 nr 57: 8 III cz. 2 s. 1 podano, że Spółka Wydawnicza Dziennika Milwauckiego wydaje Tygodnik... już od siedmiu miesięcy.

Zestawienie pt.: Czasopisma polskie wydawane w Ameryce w r. 1903 s. 258 (zob. poz. 7) podaje jako redaktora pisma Ignacego Kowalskiego.

Kuryer Polski R. 18: 1905 nr 174: 26 VII s. 1 (zob. poz. 610) zawiadomił o bankructwie Spółki Wydawniczej Polskiej wydającej Dziennik Milwaucki i Tygodnik Milwaucki, natomiast w nr 224: 23 IX na s. 1 poinformowano o ukazaniu się Głosu Polskiego (zob. poz. 517) wydawanego przez spółkę, która: „kupiła od sądowego zawiadowcy tytuł «Dziennika Milwauckiego» i «Tygodnika Milwauckiego», adresy abonentów tychże gazet i zaległe należności Spółki Dziennika; to znaczy, że tak abonenci jak i biznesiści, którzy pozostali coś winni Spółce Dziennika, muszą dług ten zapłacić Spółce Głosu, a w razie odmowy Spółka Głosu może ich do tego sądownie zmusić”.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1905 s. 923 (zob. poz. 2) rejestruje Ty-

godnik... jako wydawaną w czwartki tygodniową edycję Dziennika Milwauckiego o formacie 24 cale, której redaktorem był I. Kowalski, a wydawcą Polish Publishing Co.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 30 (zob. poz. 278), a za nim część bibliografii i opracowań, mylnie podaje, że Tygodnik... wychodził od r. 1900. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 140 (zob. poz. 17) wymienia jako redaktorów St. Osadę i J. [!] Kowalskiego, a jako miejsce przechowywania Bibl. Rapperswilską.

814. Tygodnik Milwaucki. Wychodzi co sobotę. Wyd. [Michał] Kruszką. Milwaukee, Wis. 1892-[?].

Pismo nie odnalezione, wydawane jako uzupełnienie dziennika Kuryer Polski (zob. poz. 610).

O rozpoczęciu wydawania Tygodnika... poinformowały m.in. Telegraf R. 1: 1892 nr 35: 12 VII s. 2 (zob. poz. 805) oraz Nowe Życie R. 3: 1892 nr 29: 16 VII s. 2 (zob. poz. 644), które określiły go jako pismo przeznaczone głównie dla czytelników spoza Milwaukee.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 70-71 (zob. poz. 274) odnotowuje to pismo pt.: Tygodnik oraz podaje, że zawierał on streszczenia zawartości Kuryera Polskiego i wychodził do r. 1893, kiedy to wraz z Przeglądem Tygodniowym (zob. poz. 741) został przekształcony w Gazetę Wisconsiną (zob. poz. 510) i Kuryer Tygodniowy (tytuł pierwotny: Tygodniowy Kuryer Polski zob. poz. 825). Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 27 (zob. poz. 278) twierdzi, że Tygodnik powstał i upadł w r. 1892.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 139 (zob. poz. 17) błędnie podaje, że Tygodnik wychodził w Chicago, Ill.

815. Tygodnik Nowojorski. Wyd. Leon F. Wazeter. Nowy Jork, N. Y. 1900-1905.

Wychodzi od 30 VIII 1900 do końca 1905. Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 11: 1900 nr 206: 3 IX s. 2 (zob. poz. 451) odnotował, że w nr 1 Tygodnika... z dnia 30 VIII w artykule „Od Wydawcy” wspomniano, że nie będzie on „ani organem ani narzędziem żadnej partii ani żadnej koteryi, tylko służyć zamierza wszystkim rodakom, pouczać ich,

podawać wiadomości, i zabawiac”, a „na pierwszym miejscu mieć będziemy poszanowanie dla religii, uznając ją za konieczną podstawę moralności prawdziwej”. Wiarus R. 15: 1900 nr 37: 13 IX s. 4 (zob. poz. 835) poinformował, że wydawcą pisma jest L. F. Wazeter, a właścicielem – ks. J[an Henryk] Strzelecki. Zgoda R. 19: 1900 nr 38: 20 IX (wyd. dla mężczyzn) s. 2 (zob. poz. 854) podała, że nowozałożony Tygodnik... jest „organem parafialnym” ks. Strzeleckiego konkurencyjnym dla Kuryera Nowojorskiego (tytuł pierwotny: Kurjer Nowojorski i Brooklyński zob. poz. 593).

Gazeta Kaliska R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 1294) podała, że Tygodnik... ma 1800 abonentów.

Wydawane w Baltimore pismo Polonia R. 10: 1903 nr 38: 17 IX s. 4 (zob. poz. 712) odnotowało, że z końcem sierpnia J[ózef] Sawicki zastąpił [Henryka] Lokańskiego na stanowisku redaktora Tygodnika...

Zgoda R. 23: 1904 nr 1: 7 I (wyd. dla mężczyzn) s. 2 wspomniała, że redaktor Tygodnika..., I.[.] Sawicki, wygłosił mowę na obchodach rocznicy powstania listopadowego w Brooklynie. Ameryka-Echo R. 17: 1904 nr 33: 13 VIII s. 5 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431) poinformowała, że ks. Strzelecki podporządkowując się zarządzeniom biskupa odsprzedał Tygodnik... Leonowi Korybskiemu, który objął kierownictwo pisma z dniem 1 VIII i zapowiedział, że będzie ono miało od tej pory charakter bezstronny.

Naród Polski R. 9: 1905 nr 5: 1 II s. 2 (zob. poz. 636) zawiadomił, że Tygodnik... został uznany za organ półurzędowy Okręgu Wschodniego Stowarzyszenia [Związku?] Sokołów Polskich, w nr 24: 14 VI na s. 4 wspomniał, że redaktorem pisma jest J[an L.] Struś, a w nr 35: 30 VIII na s. 3 podał, że L. Korybski odstąpił swoją część własności Tygodnika... Amerykance M[ari] I[ves] Todd, a oprócz tego właścicielami pisma są [A.] Granich i L. J. Struś. Ameryka-Echo R. 18: 1905 nr 36: 9 IX na s. 4 odnotowała, że Tygodnik... przestał być organem Zjednoczenia Polsko-Narodowego z Brooklynu, natomiast w nr 45: 11 XI na s. 5 wspomniała, że pismo drukowane jest w Baltimore, Md. Dziennik Chicagoski R. 16: 1905 nr 213: 13 IX s. 8 poinformował, że wydawnictwo Tygodnika... zaczęło wychodzić pod wspólną redakcją z Przyjacielem Domu (zob. poz. 747), Wschodem (zob. poz. 849) i Polonią (zob. poz. 712).

Ameryka-Echo R. 19: 1906 nr 4: 27 I na s. 4. zawiadomiła o zaprzestaniu wydawania Tygodnika..., w nr 6: 10 II na s. 4 ostrzegła, że choć Tygodnik... przestał wychodzić „od Nowego Roku”, to jego były redaktor, A[dolf] Lewiński, próbował naciągać mieszkających w Nowym Jorku Polaków rozprowadzając cyrkularze głoszące, jakoby redakcja pisma zbierała składki na pomoc żywnościową dla Królestwa Polskiego; w nr 9: 3 III na s. 6 poinformowała o sprawie sądowej wytoczonej przez p. Todd, obecną właścicielkę akcji upadłego Tygodnika..., Korybskiemu i Strusiowi-Struszkiewiczowi.

W Ameryce-Echu w artykule z 1909 r. pt.: Pisma polskie w New Yorku s. 18 (zob. poz. 308) podano, że Tygodnik... był kontynuacją Kuryera Nowojorskiego (tytuł pierwotny: Kurjer Nowojorski i Brooklyński), nominalnym wydawcą był L. Wazeter, pismo było organem Towarzystwa Rzemieślników, Towarzystwa św. Józefa, I Korpusu Wojsk Polskich oraz przez rok Zjednoczenia Polsko-Narodowego w Brooklynie, po ucieczce „bankiera” Korybskiego pismo przeszło w ręce Zjednoczonej prasy [Associated Polish Press of America], którą z kolei przejął na własność Antoni Alfred Paryski z Toledo.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1903 s. 616, 1904 s. 609, 1905 s. 613, 1906 s. 619 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo jako republikański i katolicki tygodnik o formacie 22-23 cale ukazujący się od r. 1900, którego w l. 1903-1904 redaktorami i wydawcami byli L. F. Wazeter i F. Kucharski, w r. 1905 redaktorem był Joseph Sawicki, a wydawcą – Polish American Publishing Co., w r. 1906 redaktorem był A[dam] F[ranciszek] Bautro, a wydawcą – N. Y. Polish Weekly (Inc.); katalog ten podaje następujące nakłady: w r. 1905 – 6800 egz., w r. 1906 – 8,5 tys. egz.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 78 (zob. poz. 274) odnotowuje wychodzący od r. 1899 Kurjer Nowojorski (tytuł pierwotny: Kurjer Nowojorski i Brooklyński) redagowany przez Momidłowskiego i w jego opisie wspomina też o Tygodniku Nowojorskim, organie Zjednoczenia Polsko-Narodowego w Brooklynie, inkorporowanym 14 I 1905 (zależność między tymi dwoma tytułami nie jest jasna) oraz wspomina o spółce, której dyrektorami są L. Korybski, J. L. Struś (pełniący też funkcję redaktora) i A. Gronicki.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 157 (zob. poz. 26) odnotowuje lata

wychodzenia: 1900-1906, redaktorów: L. Wazetera i F. Kucharskiego (1901-1903), Henryka Lokańskiego (1903?), Johna L. Strusia (1904), Józefa Sawickiego (1904-1905) i Franciszka A. Bautro (1906), wydawców: L. F. Wazetera (1903), Polish American Publishing Co. (1904), L. A. Korybskiego (1905) i N. Y. Polish Weekly Publishers (1906). Autor ten twierdzi również, że numery z l. 1900-1901 zachowały się w nowojorskiej bibliotece, jednak odnotowanego w opisie symbolu nie uwzględniono w wykazie skrótów.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 28 (zob. poz. 278) mylnie odnotowuje, że L. Wazeter odkupił *Kuryer Nowojorski* w 1901 r. i przemianował go na *Tygodnik Nowojorski*. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 140 (zob. poz. 17) błędnie twierdzi, że *Tygodnik...* był kontynuacją *Kuryera Nowojorskiego*, wychodził w l. 1901-1905 i jego redaktorem był Stanisław Nawrocki. Autor ten odnotowuje też, że egzemplarz pisma znajdował się w Bibl. Rapperswilskiej.

Zob. także *Tygodnik Polski*. Nowy Jork 1909-1917 poz. 821; *Wolna Polska*. Nowy Jork – Wilkes-Barre 1917-1919 poz. 965.

816. *Tygodnik Passaic*. Passaic, N. J. 1913-1914.

Wychodzi prawdopodobnie od listopada 1913 do lipca 1914. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania *Tygodnika...* poinformował m.in. *Czas. R.* 9: 1913 nr 45: 7 XI s. 1 (zob. poz. 446), który opisał go następująco: „jedno z najmłodszych naszych pism tygodniowych, dostąpił tego zaszczytu, że żydzi tamtejsi w miejscowych dziennikach rzucili się nań z całą zajadłością, za krytykę ich postępowania”.

Rolnik R. 23: 1914 nr 29: 17 VII s. 6 (zob. poz. 766) powołując się na *Głos Narodu* (zob. poz. 512) zawiadomił, że *Tygodnik...* przestał wychodzić z powodu bankructwa.

817. *Tygodnik Pensylwański*. Wyd. J[ózef] A. Lipiński. Scranton, Pa. 1896-1897. [2°].

Wychodzi co najmniej od końca kwietnia 1896 do końca marca 1897. Pismo nie odnalezione.

W *Ameryce T.* 10: 1896 nr 18: 2 V s. 4 (zob. poz. 431) zamieszczono polemikę z *Tygodnikiem...*, w której Lipiński określony był jako wy-

dawca. *Wiarus R.* 11: 1896 nr 34: 22 VIII s. 2 (zob. poz. 835) podaje: „Warszawski łobuz Stanisław Sawicki alias Dangel, alias Langowski i t. d. w krótkim czasie tak zaszargał *Tygodnik Pensylwański*, do której to gazety przyjęto go jako zecera a zarazem paszkwilowego poetę, że gazeta ta dostała 12 procesów naraz. Główny macher od *Tygodnika Pensylwańskiego*, ob[ywatel] J. A. Lipiński, siedzi w kozie, a pacholki bez niego rady sobie dać nie mogą”.

Kuryer Polski R. 9: 1896 nr 195: 17 VIII s. 2 (zob. poz. 610) wspomina o procesie o zniesławienie wytoczonym przez proboszcza parafii polskiej [parafii św. Wojciecha] w Priceburgu wydawcom *Tygodnika...* Lipińskiemu i Langowskiemu, a w nr 285: 1 XII na s. 2 informuje, że pismo przeszło na własność dotychczasowego redaktora Langowskiego oraz jego teścia Wincentego Krygiera z Priceburg, Pa. *Ameryka T.* 10: 1896 nr 34: 22 VIII s. 4 pisząc o Lipińskim i Langowskim określa ich jako redaktorów i wydawców.

Patryota R. 8: 1897 nr 13: 2 IV s. 2 (zob. poz. 696) zawiadomił, że *Tygodnik...* przestał wychodzić, natomiast *Ameryka T.* 11: 1897 nr 15: 10 IV s. 8 poinformowała, że Dangel-Langowski sprzedał pismo i przeniósł się na farmy, a zamiast *Tygodnika...* zacznie wychodzić pismo *Stróż* [!] (zob. *Straż* poz. 785). W *Narodzie Polskim R.* 1: 1897 nr 17: 23 IV s. 3 (zob. poz. 636) zamieszczono sprostowanie przesłane przez Adama [J.] Surdela, redaktora pisma *Przegląd w Scranton* (zob. poz. 734), który tłumaczył, że nie ma nic wspólnego z nieistniejącym już *Tygodnikiem Pensylwańskim* i z działalnością Langowskiego oraz z nowo powstałą *Strażą*.

Wiarus R. 15: 1900 nr 6: 8 II s. 4 twierdzi, że prawdziwym nazwiskiem J. Lipińskiego było J. Głowacki.

Ślisz St.: Krótki rzut oka... nr 157 s. 1 (zob. poz. 299) określa *Tygodnik...* jako pismo socjalistyczne.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1897 s. 723 (zob. poz. 2) rejestruje *Tygodnik Pensylwański* jako wychodzące w soboty pismo robotnicze, wydawane i redagowane przez J. V. Lipińskiego, o formacie 22 cale.

Literatura:

a. Iwanowski B.: Lekarstwo na oszczerców. *Dziennik Chicagoski R.* 8: 1897 nr 45: 24 II s. 4.

818. Tygodnik Perth-Amboyski. Red. J[ózef] E[ligiusz] Modliński, wyd. [Paweł] Zanowicz. Perth Amboy, N. J. 1907, nr 1-[-?].

Wychodzi prawdopodobnie od maja. Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 18: 1907 nr 122: 24 V s. 4 (zob. poz. 451) zawiadomił, że do jego redakcji nadesłano pierwszy numer Tygodnika..., który co prawda składa się w dużym stopniu z przedruków, ale w słowie wstępnym obiecano: „Stać będziemy twardo na stanowisku katolickim i narodowym z uwzględnieniem każdego zdrowego postępu, połączonego cenną nicią tradycy z naszą chlubną przeszłością, o której nam tu, w obcym kraju, bezwarunkowo zapominąć nie wolno. – Bóg i Ojczyzna będzie naszym hasłem”; w nr 137: 11 VI na s. 6 wymieniono redaktora pisma, J. Modlińskiego, wśród uczestników pochodu towarzyszy polskich po ulicach Perth Amboy.

Nowojorski tygodnik Czas R. 3: 1907 nr 21: 24 V s. 8 (zob. poz. 446) poinformował o ukazaniu się pisma Tygodnik Perthamboyski, a następnie w nr 28: 13 VII na s. 3 wspominał, że to wychodzące od 8 tygodni pismo zmieniło redaktora, co wpłynęło niekorzystnie na zamieszczane w nim teksty.

819. Tygodnik Polski. Wyd. A[ntoni] A. Pardo. St. Louis, Mo. 1898-1899, R. 1: 1900.

Wychodzi od połowy października 1898 do końca września 1899, wznowione 26 IV 1900. Pismo nie odnalezione.

O ukazaniu się nr 1 Tygodnika... poinformowały Sztandar R. 6: 1898 nr 42: 20 X s. 2 (zob. poz. 792) oraz Polonia w Ameryce R. 7: 1898 nr 43: 27 X s. 5 (zob. poz. 714), w której podano, że ma on mały format. Ameryka T. 12: 1898 nr 43: 22 X s. 4 (zob. poz. 431) wymienia to pismo wśród gazet założonych na czas wyborów.

O upadku Tygodnika... poinformował Kuryer Polski R. 12: 1899 nr 228: 26 IX s. 2 (zob. poz. 610). Wiarus R. 14: 1899 nr 40: 5 X s. 1 (zob. poz. 835) odnotował, że wydawca i redaktor pisma, A. A. Pardo, sprzedał je wraz z drukarnią polskiej spółce akcyjnej w St. Louis, która będzie kontynuowała jego wydawanie pod zmienionym tytułem. Ameryka T. 13: 1899 nr 40: 7 X s. 4 twierdzi, że sprzedaż wydawnictwa nastąpiła na

skutek zbyt silnej konkurencji Tygodniowego Kuryera Polskiego (zob. poz. 825). Zgoda R. 18: 1899 nr 41: 12 X s. 4 (zob. poz. 854) podaje, że na miejsce Tygodnika... zaczęły wychodzić Echo St. Louiskie (zob. poz. 475) oraz Przewodnik Polski (zob. poz. 746).

Dziennik Chicagoski R. 11: 1900 nr 100: 28 IV s. 4 (zob. poz. 451) zawiadomił o wznowieniu pisma z nowym liczbowaniem rocznika i numerów z uwagi na zmianę właściciela. Ameryka T. 14: 1900 nr 18: 5 V s. 4 podała, że pierwszy numer Tygodnika... wyszedł 26 IV.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 141 (zob. poz. 17) podaje, że Tygodnik... wychodził w 1900 r., miał podtyt.: Pismo dla ludu polskiego, a jego egzemplarz znajdował się w Bibl. Rapperswilskiej.

820. Tygodnik Polski. Wyd. Nowiny Publishing Co. Milwaukee, Wis. 1910[-?]-1917[-?]. [2°].

Pismo nie odnalezione.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1910 s. 961, 1911 s. 1001, 1912 s. 1008, 1913 s. 1012, 1914 s. 1033, 1915 s. 1043, 1916 s. 1046, 1917 s. 1047 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo jako tygodnik wychodzący w czwartki, założony w 1906 r., o formacie 20-20 ¼ cala, którego wydawcą w l. 1910-1915 była Nowiny Publishing Co., a w l. 1916-1917 – Tygodnik Publishing Co.; w l. 1910-1913 było to pismo bezpartyjne, w l. 1914-1915 – rolnicze, a w l. 1916-1917 – poświęcone niepodległości Polski; nakład wynosił w l. 1914-1916 – 7 tys. egz., w r. 1917 – 6500 egz.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 158 (zob. poz. 26) odnotowuje lata wychodzenia: 1910-1917, wydawcę: Nowiny Polskie Publishing Co. oraz twierdzi, że było to pismo przeznaczone dla czytelników ze wsi.

Zob. także Nowiny Polskie. Milwaukee 1908-1949 poz. 651.

821. Tygodnik Polski. Wyd. Leon F. Wazeter. Nowy Jork 1909[-?]-1917. 2°.

Wychodzi co najmniej od grudnia 1909 do 1917. Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 20: 1909 w nr 300: 27 XII na s. 3 (zob. poz. 451) zamieścił reklamę Tygodnika Polskiego wydawanego w Nowym

Jorku, którego właścicielem był L. F. Wazeter, określającą go jako: „Jedynę Popularne i Bezpartyjne Pismo Polskie Wydawane Na Wschodzie”; w R. 21: 1910 w nr 197: 25 VIII na s. 5 informuje, przytaczając artykuł wstępny z ostatniego numeru Tygodnika..., że pismo stało się organem Domu Emigracyjnego pod wezwaniem św. Józefa, współwydawcą został zarządca Domu... ks. Stanisław Cynalewski, a w niedalekiej przyszłości planowana jest zmiana tytułu oraz częstotliwości wydawania na dziennik.

Naród Polski R. 14: 1910 w nr 42: 19 X na s. 5 (zob. poz. 636), powołując się na Polaka w Ameryce (zob. poz. 707), podaje, że Tygodnik Polski wydawany w Nowym Jorku został urzędowym organem oddziału Unii Polskiej w Wilkes-Barre.

Dziennik Chicagowski R. 22: 1911 w nr 19: 24 I na s. 4 cytując Tygodnik... potwierdza, że wydawcą wciąż jest L. Wazeter.

Zgoda R. 32: 1913 w nr 14: 3 IV na s. 6 (zob. poz. 854) zamieściła relację z obchodów rocznicy powstania styczniowego, w trakcie których przemawiał redaktor Tygodnika... Edward Pauli. W wychodzącym w Filadelfii piśmie Gwiazda R. 12: 1913/14 w nr 50: 16 VII 1914 na s. 7 (zob. poz. 540) ukazała się reklama papierosów, które polecał E. Pauli, obecny redaktor Tygodnika...

Wiarus R. 28: 1913 w nr 26: 26 VI na s. 5 (zob. poz. 835) donosi, że Tygodnik... opowiedział się za Polską Radą Narodową; w R. 29: 1914 w nr 35: 27 VIII na s. 5 informuje, że Tygodnik Nowojorski[!] zamieniono już na dziennik (zob. Dziennik Nowojorski poz. 876).

Dziennik Chicagowski R. 26: 1915 nr 306: 31 XII na s. 12 cytuje list L. Sawickiego z Nowego Jorku, gdzie wymienia Tygodnik Polski jako pismo wydawane od 16 lat, którego właścicielem jest L. Wazeter; w R. 27: 1916 w nr 94: 21 IV na s. 7 znajduje się artykuł ks. J[ózefa] Chodkiewicza, w którym zawiadamia on, że Tygodnik... jest organem „Unii” św. Józefa, istnieje „od lat z górą 17stu”, a przy nim wychodzą Wiadomości Ilustrowane (nie odnaleziony dodatek).

W biogramie L. F. Wazetera zamieszczonym w Albumie Jubileuszowym [...] Księdza Jana H. Strzeleckiego [...]. Nowy York 1916 na s. 593 pojawiają się informacje, że Wazeter od 17 lat wydaje Tygodnik Polski, którego poprzedni tytuł brzmiał: Tygodnik Nowojorski (zob. poz. 815), a obecnie jest również wydawcą Nowości Illu-

strowanych (prawdopodobnie tożsame z wyżej wymienionym dodatkiem Wiadomości Ilustrowane) i prezesem spółki wydawniczej Polish Printing House Inc.

Wg Wychodźcy R. 7: 1928 nr 8: 19 II s. 10 jesienią 1914 r. „objął kierownictwo” Tygodnika... Józef Gładysz, który sprawował tę funkcję przez kilka miesięcy.

Wg katalogu N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1913 s. 651, 1914 s. 665, 1915 s. 675, 1916 s. 677, 1917 s. 674, 1918 s. 691 (zob. poz. 2) Tygodnik Polski ukazywał się od 1900 r., w l. 1913-1918 był tygodnikiem, w l. 1913-1915 wydawcą była Wazeter Corporation, a w l. 1916-1918 Polish Printing House, format w r. 1913 wynosił 22 cale, w l. 1914-1918 – 19 ¾ cala, od 1916 r. był notowany jako pismo niezależne.

Baré Franciszek S.: Unja Polska w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki. W: Pamiętnik Sejmu Dwudziestego Pierwszego Unji Polskiej w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki w dniach od 16-go do 21-go września 1946 w Trenton, New Jersey. [Trenton 1946] s. 16 podaje, że na sejmie Unii Polskiej w Trenton, N. J. w 1914 r. Tygodnik... został wybrany na organ tej organizacji.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 141 (zob. poz. 17) podaje błędnie, że Tygodnik Polski ukazywał się jedynie w 1910 r. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 167 (zob. poz. 26) twierdzi mylnie, że tytuł Tygodnik Polski nosiło w l. 1899-1917 pismo Wolna Polska wychodzące w l. 1899-1918 w Nowym Jorku.

Kontynuacją pisma był dziennik Wolna Polska (zob. poz. 965).

822. Tygodnik Polski. Wyd. dr J[ózef] Po-rembski i J. Lesz. Youngstown, Oh. 1914.

Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Tygodnika... poinformowały Wiarus R. 29: 1914 nr 15: 9 IV s. 5 (zob. poz. 835) oraz Naród Polski R. 18: 1914 nr 15: 15 IV s. 3 (zob. poz. 636).

823. Tygodnik Powieściowo-Naukowy. Wychodzi co czwartek każdego tygodnia. Wyd. i właściciel W[ładysław] Dyniewicz. Chicago, Ill. R. 1:

1884/85 – R. 4: 1887/88, R. 5: 1891 – R. 15: 1901, R. 16: 1910 – R. 18: 1912. [Druk. Gazety Polskiej]. 4°.

Wychodzi od 3 VII 1884 z przerwami do grudnia 1912. Paginacja ciągła w obrębie rocznika. Wydawnictwo pomyślane jako uzupełnienie Gazety Polskiej w Chicago (zob. poz. 504), czasem określane w literaturze jako jej dodatek.

W R. 1: 1884/85 no 1 niedatowany; no 2 dat. 10 VII; w r. 1885 w no 35, 41-46 oraz na okładce rocznika podtyt.: Pierwsze ilustrowane pismo polskie wychodzące w Ameryce.

W R. 4: 1887/88 wyszły no 1-26 – w zachowanym egzemplarzu brak okładek numerów, na których podawano datę dzienną i miesięczną, jedynie na okładce rocznika podano datę roczną: 1888.

W l. 1889-1890 pismo nie wychodziło. W R. 5: 1891 no 1 dat. 1 I. W R. 14: 1900 w no 49-52 w informacji o prenumeracie zapowiedź zmiany formatu na „książkowy”.

Numerów z l. 1901-1910 nie odnaleziono.

Co najmniej od R. 17: 1911 od no 1: 5 I tyt.: Ilustrowany Tygodnik Powieściowo-Naukowy z Działem Muzycznym, wyd. W. Dyniewicz Publishing Co.

Wł. Dyniewicz w odezwie o planach rozpoczęcia wydawania Tygodnika... zamieszczonej w Gazecie Polskiej w Chicago R. 12: 1884 nr 2: 10 I s. 2 zadeklarował: „Aby mieć pewność stałego wydawania «Tygodnika Powieści» muszę mieć koniecznie zabezpieczoną liczbę abonentów na to pismo naprzód płatnych a najmniej ich być musi 3,000 a na czwarty tysiąc mogę rezykować”.

Wiarus R. 2: 1887 no 42: 20 X s. 1 (zob. poz. 835) poinformował: „Pan Dyniewicz z końcem trzeciego rocznika Tygodnika Naukowo Powieściowego ogłosił, że czwarty rocznik musi być z góry zapłacony, aby wiedział ilu będzie prenumeratorów; drugie ogłoszenie, że zacznie dopiero wychodzić, jak się zbierze 1000 prenumeratorów. A zatem wszyscy, którzy zapłacili z góry, stracili trzy miesiące [...] aż wreszcie w końcu września, Tygodnik łaskawie zobaczyć raczył światło dzienne”.

Przegląd Polsko-Amerykański R. 2: 1912 z. 4 s. 368 (zob. poz. 739) informuje, że nowa spółka „The Polish American Publ[ishing] Co.” połączyła Tygodnik... z pismem Dzień Święty (zob. poz. 463), które zaczną od r. 1913 wychodzić pod wspólnym tytułem Rodzina Polska (zob. poz. 765).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1891 s. 124, 1892 s. 134, 1893/94 s. 135, 1895 s. 138, 1896 s. 134, 1897 s. 142, 1898 s. 145, 1899 s. 146, 1900 s. 150, 1901 s. 152, 1902 s. 152, 1903 s. 155, 1904 s. 153 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo pt.: Tygodnik, red. i wyd. W. Dyniewicz oraz podaje w l. 1902-1904 nakład 2500 egz.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 73-74 (zob. poz. 297) podaje, że od lipca 1887 do stycznia 1888 r. Tygodnik... nie wychodził. Albin J. i Marciniak I. (zob. Literatura) twierdzą, że Tygodnik... nie ukazywał się w l. 1902-1909, a w r. 1910 został wznowiony pt.: Ilustrowany Tygodnik Powieściowo-Naukowy.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1885-1887, 1898; udostępnione też na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej), Bibl. Narodowej w Warszawie (1884/85, 1888), Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1891-1900) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1888, 1911).

Literatura:

a. Albin Janusz, Marciniak Iwona: Chicagoski „Tygodnik Powieściowo-Naukowy” na tle działalności księgarskiej i wydawniczej Władysława Dyniewicza. *Ze Skarbcza Kultury* 1986 z. 42 s. 93-163.

Na s. 153-163 bibliografia zawartości Tygodnika Powieściowo-Naukowego z l. 1884-1887, 1891-1900.

824. Tygodnik Scrantoński. Red. ks. R[yszard] Aust i ks. Franciszek Hodur. Scranton, Pa. 1894-1896.

Wychodzi prawdopodobnie od 20 VI do grudnia 1894, wznowiony od sierpnia 1895 co najmniej do stycznia 1896. Pismo nie odnaleziono.

Informację o rozpoczęciu wydawania pisma zamieściły m.in. Sztandar R. 1: 1893/94 nr 27: 29 VI 1894 s. 4 (zob. poz. 792) oraz Kurjer Polski R. 7: 1894 nr 154: 29 VI s. 2 (zob. poz. 610); w tym drugim krytykowano umieszczoną w angielskim nagłówku informację: The only Polish political and social paper in the state. Datę dzienną pierwszego numeru odnotowano w kalendarium r. 1894 wydrukowanym w Kuryerze Polskim R. 8: 1895 w wydaniu noworocznym dat. 1 I s. 4, a redaktorów pisma rejestruje Katolik R. 9: 1894 nr 38: 20 IX s. 1 (tytuł pierwotny: Wiarus zob. poz. 835).

Wydawany w Baltimore tygodnik Polonia R. 4: 1894 nr 27: 5 VII s. 4 (zob. poz. 712) odnotowuje to pismo pt.: Gazeta Scrantońska.

Kuryer Polski R. 7: 1894 nr 266: 8 XI s. 1 podaje, że Tygodnik... przeszedł na własność Fr. Hodura. Katolik R. 9: 1894 nr 50: 13 XII s. 4 informuje, że pismo upadło z powodów finansowych.

Diennik Chicagoski R. 6: 1895 nr 177: 1 VIII z. 4 (zob. poz. 451) zawiadomił o rozesłaniu cyrkularza zapowiadającego wznowienie Tygodnika..., którego wydawcą będzie J[ózef] A. Lipiński. O ponownym rozpoczęciu wychodzenia pisma informuje także Ameryka T. 9: 1895 nr 33: 10 VIII s. 4 (zob. poz. 431).

Polak w Ameryce R. 9: 1896 nr 250: 1 II s. 2 (zob. poz. 707) opisał konflikt wydawcy Tygodnika... ks. R. Austa z jego redaktorem J. A. Lipińskim, wskutek którego pismo czasowo zawieszono, a Lipiński został usunięty z redakcji. Polonia R. 6: 1896 nr 5: 6 II s. 1 sugeruje, że spór pomiędzy Lipińskim a ks. Austem miał charakter polityczny, gdyż ten pierwszy zaczął zamieszczać w piśmie treści republikańskie, a ten drugi był z przekonania demokratą.

Wzmianka o Tygodniku Scrantońskim pojawia się jeszcze w Polaku w Ameryce R. 10: 1896 nr 53: 9 VI s. 2 – być może jest to mylnie odnotowany tytuł Tygodnika Pennsylvanckiego (zob. poz. 817), pisma, które J. A. Lipiński zaczął wydawać w Scranton w kwietniu 1896 r.

Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 158 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo wychodziło w l. 1894-1897? i mylnie podaje nazwisko jednego z wydawców – R. Aost.

825. Tygodniowy Kuryer Polski. Wychodzi co piątek. Milwaukee, Wis. 1896[?]-1914[?]. [2°].

Tygodniowe wydanie dziennika Kuryer Polski (zob. poz. 610). Pismo nie odnalezione.

W dzienniku Kuryer Polski R. 9: 1896 w nr 212: 5 IX w dodatku na s. 2 opublikowano reklamę wychodzącego co piątek Tygodniowego Kuryera Polskiego drukowanego przez wydawnictwo Kuryera Polskiego i zamieszczającego przedruki z tegoż dziennika; w R. 10: 1897 od nr 135: 8 VI w stopce red. wspomniano dodatkowo o Tygodniowym Kuryerze Polskim; w R. 16: 1903 w nr 152: 27 VI cz. 2 w artykule rocznicowym na s. 1 poinformowano, że pismo jest tygodnikiem

wiadomościowym i politycznym, który zaczął wychodzić w r. 1896.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1897 s. 854, 1898 s. 859, 1899 s. 870, 1900 s. 881, 1901 s. 896, 1902 s. 870, 1903 s. 915, 1904 s. 913, 1905 s. 922, 1906 s. 931, 1907 s. 942, 1908 s. 944, 1909 s. 949, 1910 s. 960, 1912 s. 1008, 1913 s. 1011, 1914 s. 1032 (zob. poz. 2) rejestruje następujące tytuły:

– w l. 1897-1904 wychodzące od 1892 r. w piątki tygodniowe wydanie Kuryera Polskiego w formacie 24 cali redagowane przez M. Kruszkę, w l. 1899-1903 wydawane przez M. Kruszkę, a w r. 1904 przez Kuryer Publishing Co., w l. 1897-1898 mające profil demokratyczny, w l. 1899-1902 niezależno-demokratyczny i w l. 1903-1904 republikański; publikowane w nakładzie: w r. 1897 – 2 tys. egz., w r. 1898 – 2300 egz., w l. 1899-1904 – 3500 egz.;

– w l. 1904-1910 wydawany w czwartki (w l. 1909-1910 w czwartki i piątki) przez Kuryer Publishing Co. Kuryer Tygodniowy w formacie 22-24 cali, o profilu niezależnym; publikowany w nakładzie: w l. 1906-1908 – 4588 egz., w r. 1909 – 7142 egz., w r. 1910 – 7998 egz.;

– w l. 1912-1914 wychodzący w czwartki Kuryer Tygodniowy i Gazetę Wisconsiną w formacie 21 $\frac{3}{4}$ – 24 cale, o profilu rolniczym, wydawany w czwartki przez Kuryer Publishing Co. w nakładzie: w r. 1912 – 19 tys. egz., w r. 1913 – 19160 egz., w r. 1914 – 19200 egz.

Nelson Chesman & Co. Newspaper Rate Book, 1915-1916 s. 356 (zob. poz. 6) odnotowuje, że w 1915 r. dzienny nakład wynosił 28170 egz.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 22, 71 (zob. poz. 274) podaje, że Kuryer Tygodniowy założono w 1893 r., a w biogramie Józefa S. Kruszki dodatkowo wspomina, że od dwunastu lat jest on redaktorem Kuryera Tygodniowego.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 27 (zob. poz. 278) twierdzi, że pismo skasowano po śmierci wydawcy (M. Kruszka zmarł w 1918 r., a J. S. Kruszka w r. 1914).

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 73 (zob. poz. 17) odnotowuje lata wychodzenia: 1899-1934, wydawcę: M. Kruszka, częstotliwość: wychodzi 2 razy na tydzień oraz miejsce przechowywania: Bibl. Rapperswilka.

Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 80 (zob. poz. 26) podaje, że pismo pt.: Kuryer Tygodniowy wychodziło w l. 1892-1914?,

z czego w l. 1903-1904 pt.: Tygodniowy Kuryer Polski, a w r. 1911 Gazeta Wisconsinka (zob. poz. 510) wchłonęła Kuryer Tygodniowy i oba pisma zmieniły tytuł na Kuryer Tygodniowy i Gazeta Wisconsinka; pismo było tygodnikiem z wyjątkiem r. 1910, kiedy wychodziło 2 x tygodniowo.

826. Unia Polska. Tygodnik. Red. Józef Bernolak, wyd. ks. Jan Pitass. Buffalo, N. Y. 1906-1909[?]. [2°].

Organ Unii Polskiej w Ameryce. Pismo nie odnalezione.

Wiarus R. 21: 1906 nr 39: 27 IX s. 4 (zob. poz. 835) podał: „Sejm Unii Polskiej w Buffalo zakończono w sobotę o 4tej rano. Zarząd administracyjny poszedł do Pensylwanii, organem jest tygodniówka: «Unia Polska w Ameryce», którą wydawać będzie wydawnictwo «Polaka w Ameryce»” (zob. poz. 707).

Włodek L. w artykule z 1907 r. pt.: Polacy w Ameryce Północnej... s. 177 (zob. poz. 306) odnotował tygodnik Unia Polska będący organem Unii i posiadający tylu prenumeratorów, ilu jest członków tej organizacji.

Dziennik Związkowy Zgoda R. 1: 1908 nr 246: 31 X s. 4 (zob. poz. 462) zawiadomił, że poczta nie przyjęła do rozesłania nakładu Unii... wydawanej „w Buffalo przez «Polaka w Ameryce» jako organu frakcyi z Wilkes Barre[!]” i w związku z tym został on zniszczony.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1908 s. 571, 1909 s. 570 (zob. poz. 2) rejestruje Unię... jako niezależny tygodnik wychodzący w środy, założony w 1906 r., o nakładzie 11 tys. egz. i formacie 22 cale, którego redaktorem był J. Bernolak, a wydawcą J. Pitass.

Severance F. H.: Publications of the Buffalo Historical Society... s. 274 (zob. poz. 12) rejestruje miesięcznik Unia Polska wychodzący w l. 1896-1908 pod redakcją Stanisława Ślisza. Prasa polska w Buffalo... s. 1 (zob. poz. 323) podaje, że pismo było tygodnikiem wychodzącym w l. 1906-1908, a jego redaktorem był Józef Smolczyński. Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 101 (zob. poz. 317) podaje, że pismo przestało wychodzić w r. 1909.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich... s. 142 (zob. poz. 17) odnotowuje dwutygodnik Unia Polska wychodzący w l. 1910-1934, które-

go redaktorem i wydawcą był St. Sielski – część informacji z tego opisu dotyczy Unii Polskiej wychodzącej w Buffalo od r. 1931.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 70 (zob. poz. 26) rejestruje ten tytuł dwukrotnie: jako miesięcznik Unia Polska. Buffalo 1896-1908 redagowany przez J. Bernolaka i wydawany przez J. Pitassa oraz jako tygodnik Unia Polska wychodzący w Buffalo od 1909 r., gdzie w opisie jako redaktora wymienia m.in. zmarłego w r. 1908 Stanisława Ślisza oraz nazwiska redaktorów Unii Polskiej wychodzącej od 1931 r.

827. Unia Polska. Wilkes-Barre, Pa. 1909-1910[?].

Wychodzi co najmniej od października 1909 do kwietnia 1910. Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 20: 1909 nr 252: 27 X s. 4 (zob. poz. 451) cytował fragmenty z pisma Unia Polska organu pensylwańskiej (konserwatywnej) frakcji Unii Polskiej, który powstał po rozłamie, do którego doszło na sejmie tej organizacji w Chicago w 1908 r.

O wydaniu nr 2 i 3 Unii... wspomniała Straż R. 15: 1910 nr 5: 4 II s. 10 (zob. poz. 785), a o nr 7 – Wiarus R. 25: 1910 nr 16: 21 IV s. 4 (zob. poz. 835).

Barć Franciszek S.: Unja Polska w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki. W: Pamiętnik Sejmu Dwudziestego Pierwszego Unji Polskiej w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki w dniach od 16-go do 21-go września 1946 w Trenton, New Jersey. [Trenton 1946] s. 14 podaje, że w czasie, kiedy pracował w Polaku w Ameryce (zob. poz. 707) przez dwa lata był redaktorem tygodnika Unia Polska – z uwagi na niejasny zapis uwaga ta może dotyczyć także Unii Polskiej. Buffalo 1906-1909 (zob. poz. 826).

Miesięcznik Unia Polska wydawany w Wilkes-Barre rejestrują, bez wskazania lat wychodzenia, Zjednoczona Prasa Polska... s. 17 (zob. poz. 333), a za nią Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 159 (zob. poz. 26).

828. Unia Polska. The Polish Union. Wychodzi w każdą środę. Wyd. Wiktor (Victor) Wilusz. Jersey City, N. J. [R. 1: 1908/09?] – R. 3: 1910/11[?]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od listopada 1908 co najmniej do 7 VI 1911.

Opis główny na podstawie jedyne go odnalezionego no 35: 7 VI z R. 3: 1911, w numerze tym pod winietą podano: Official Weekly of The Polish Union of America. Organ urzędowy Unii Polskiej w Ameryce, w stopce red. wspomniano, że W. Wilusz jest wydawcą zarówno Unii..., jak i Głosu Narodu (zob. poz. 512).

W Narodzie Polskim R. 13: 1909 nr 26: 30 VI s. 2 (zob. poz. 636) poinformowano, że wydawcą Unii Polskiej, tygodniowego organu Unii Polskiej w Ameryce z zarządem w Buffalo, jest [W.] Wilusz.

W stopce red. pisma Głos Narodu R. 10: 1911 nr 23: 8 VI s. 4 i nr 33: 17 VIII s. 4 W. Wilusz podpisywał się wciąż jako wydawca Głosu Narodu i Unii Polskiej. Dziennik Chicagoski R. 26: 1915 nr 20: 25 I s. 2 (zob. poz. 451) wymieniając Wilusza w składzie delegacji polskiej do Waszyngtonu, również określa go jako wydawcę obu tych gazet.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich... s. 142 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 160 (zob. poz. 26) odnotowują pismo pt.: Unista. Jersey City, N. Y. 1910 – prawdopodobnie jest to błędnie odnotowana Unia Polska.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Wojewódzkiej Bibl. Publicznej w Kielcach (1911 nr 35).

829. Warta. Tygodnik. Red. P. Smakowski, wyd. ks. Stefan Kamiński. Buffalo, N. Y. 1897-1911[?]. [Druk. Warty]. 2°.

Wychodzi od połowy października 1897 co najmniej do 24 XII 1911. Numerów z l. 1897-1899 nie odnaleziono. Opis główny na podstawie wzmianek w prasie z r. 1897.

Ameryka T. 11: 1897 nr 42: 16 X s. 1 (zob. poz. 431) podała nazwiska redaktora i wydawcy „nowopowstałej” Warty oraz dodała, że przyjęła ona motto: Czuwajcie i módlcie się, bo nieprzyjaciel krąży około was, niby lew ryczący, żeby was pożreć [1 List św. Piotra 5,8]. O rozpoczęciu wydawania pisma poinformowały też Wiarus R. 12: 1897 nr 41: 21 X s. 4 (zob. poz. 835) oraz Kurjer Nowojorski R. 8: 1897 nr 41: 23 X s. 3 (tytuł pierwotny: Kurjer Nowojorski i Brooklyński zob. poz. 593).

Przewodnik Bibliograficzny R. 26: 1903 nr 112 s. 287 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) wymienia to pismo w spisie czasopism polskich wydawanych w Ameryce w r. 1903 pt.: Warta. Organ kościoła polsko-katolickiego w Ameryce. Tygodnik. (Red. niewymieniony). Buffalo, natomiast w R. 27: 1904 w nr 12 na s. 258 rejestruje je jako: Warta. Tygodnik. Wyd. biskup niezależny S. Kamiński. Buffalo.

Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 4: 25 I s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka) zawiadomiła o zakończeniu wydawania Warty, co wskazuje na przerwę w ukazywaniu się pisma.

W r. 1911 w nr 1: 24 XII oznaczonym jako R. 11 podtyt.: Organ Kościoła Polsko-Katolickiego w Ameryce, brak informacji o redaktorze i częstotliwości, w winiecie podano adres redakcji i drukarni (bez podania jej nazwy).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1902 s. 567, 1903 s. 573, 1904 s. 565, 1905 s. 570, 1906 s. 576, 1907 s. 584, 1908 s. 571 (zob. poz. 2) odnotowuje Wartę jako tygodnik o formacie 24 cali wychodzący w piątki (w 1908 r. w soboty) od 1897 r., określa ją jako pismo katolickie (w l. 1905-1907 katolicko-demokratyczne, a w r. 1908 katolicko-niezależne), w l. 1902-1904 zamiast wydawcy podaje adres „Office of publication”, a w l. 1905-1908 wydawcę Polish Publishing Co.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 76 (zob. poz. 274) twierdzi, że Warta ukazywała się od r. 1896, a Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 29 (zob. poz. 278) – od 1895 r. Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 101 (zob. poz. 317) podaje lata wychodzenia 1898-1911. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 144 (zob. poz. 17) rejestruje Wartę jako tygodnik wydawany w l. 1895-1910. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 161 (zob. poz. 26) odnotowuje lata wychodzenia 1896-1911.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1911 nr 1) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie. Niekompletny egzemplarz zachował się także w postaci mikrofilmu w The Buffalo History Museum (numery z okresu: 5 I 1900 – 29 XII 1905).

830. Wędrowiec. Miesięcznik. Właściciel i wyd. W[ładysław] K. Missal. Buffalo, N. Y. 1907-1911[?]. [4°].

Wychodzi prawdopodobnie od lutego 1907. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Wędrowca poinformowała m.in. Ameryka-Echo R. 20: 1907 nr 9: 2 III s. 4 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431).

Dziennik Chicagoski R. 19: 1908 nr 279: 28 XI s. 4 (zob. poz. 451) oraz Wiarus R. 24: 1909 nr 37: 16 IX s. 4 (zob. poz. 835) odnotowują wychodzący w Buffalo tygodnik Wędrowiec, któremu wytykają ataki na księży.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1909 s. 570, 1910 s. 578, 1911 s. 603 (zob. poz. 2) rejestruje Wędrowca jako rodzinny miesięcznik o formacie 11 cali wychodzący w Buffalo od 1908 r., wydawany i redagowany przez W. K. Missalla.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 144 (zob. poz. 17) podaje lata wychodzenia: 1907-1909, wydawcę: Wł. K. Missalla oraz twierdzi, że egzemplarz pisma przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 34 (zob. poz. 278), a za nim Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 144 i Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 161 (zob. poz. 26) odnotowują pismo Wędrowiec. Baltimore 1909-1912 (Wępsięć podaje lata wychodzenia: 1908-1912?, choć powołuje się na wyżej wymienione bibliografie) – prawdopodobnie jest to mylnie odnotowany Wędrowiec z Buffalo.

831. Wędrowiec. Tygodnik dla wszystkich. Wychodzi co czwartek. Red. Edward L[udwik] Kołakowski, wyd. A[ntoni] Korpanty i J[an] Bober. Meriden, Conn. – New York, N. Y. – New Britain, Conn. R. 1: 1895 – [R. 3: 1897]. [Druk. „Wędrowca”]. 2°.

Wychodzi od 4 IV 1895 prawdopodobnie do marca 1897.

Nr 1 z R. 1 nie odnaleziono, o jego wydaniu poinformowano w tygodniku Słowo R. 3: 1895 nr 15: 13 IV, s. 1 (zob. poz. 773), opis główny na podstawie nr 2: 11 IV, m. wyd. Meriden, od tego numeru w stopce red. tyt. w jęz. angielskim: Traveler oraz nakład – 5 tys. egz.; w nr 5 poinformowano, że E. L. Kołakowski występuje z redakcji, żeby objąć lepiej płatny zarząd drukarni przy piśmie Polska i Litwa (zob. poz. 716); co najmniej od nr 7: 16 V brak informacji o redaktorze; co najmniej od

nr 9: 30 V red. Józef Kudlicki; w nr 23-30 nadtyt.: New York. Brooklyn, od nr 23 nakł. 7 tys. egz.; od nr 31: 31 X w stopce red. informacja o filii pisma w Nowym Jorku, w numerze tym m. wyd. New York, N. Y., Meriden, Conn.; od nr 32: 7 XI m. wyd. New York, N. Y., Brooklyn N. Y. (w adresie redakcji wciąż Meriden, Conn.), kierownik filii C[zesław] Raganowicz, na s. 1 poinformowano o opóźnieniu wydania numeru z powodu choroby redaktora; od nr 33 brak informacji o redaktorze; od nr 34: 21 XI m. wyd. New Britain, Meriden; od nr 35: 28 XI red. A. Korpanty; ostatni zachowany nr 36 dat. 5 XII.

Numerów z l. 1896-1897 nie odnaleziono. W tygodniku Gazeta Katolicka T. 26: 1897 nr 10: 11 III s. 8 (tytuł pierwotny: Gazeta Polska Katolicka zob. poz. 503) poinformowano o zaprzestaniu wydawania Wędrowca, z kolei w nr 33: 19 VIII na s. 8 wspomniano o byłym redaktorze pisma Lucjanie Horbaczewskim. Pismo rejestruje także Adolfa Reiffa Kalendarzyk Polski w Paryżu na rok 1897 (zob. poz. 159) podając, że jego redaktorem jest J. Kudlicki, a wydawcą J. Bober.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 144 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 161 (zob. poz. 26) twierdzą, że pismo wychodziło jedynie w r. 1897.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1895 nr 2-5, 7, 9, 11-14, 16-17, 20-23, 30-36; udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

832. Wiara i Ojczyzna. Miesięcznik. Red. S[częsny] Zahajkiewicz, wyd. ks. Jan Piechowski. Chicago, Ill. 1907. [4°].

Wychodzi od stycznia prawdopodobnie do września. Pismo nie odnaleziono.

Dziennik Chicagoski R. 18: 1907 nr 40: 16 II s. 6 (zob. poz. 451) zamieścił spis treści nr 1 Wiary... oraz podał za słowem wstępnym od wydawnictwa, że pismo przeznaczone jest głównie dla członków parafii św. Jadwigi i „ma być uzupełnieniem ambony i szkoły”. Wielkopolanin R. 9: 1907 nr 15: 11 IV s. 4 (zob. poz. 842) poinformował, że do jego redakcji nadesłano trzy numery Wiary... za styczeń, luty i marzec, które miały format

12 cali. *Naród Polski* R. 11: 1907 nr 18: 1 V s. 5 (zob. poz. 636) przedrukował spis treści nr 4 pisma i podał nazwę wydawnictwa: *Wiara i Ojczyzna Publishing Co.* *Dziennik Chicagoski* R. 18: 1907 nr 253: 28 X na s. 6 w doniesieniach z Jadwigowa wspomniał o czasowym zawieszeniu miesięcznika *Wiara i Ojczyzna* i planach wydania powiększonego numeru na Gwiazdkę.

Iwicki J.: *The First One Hundred Years...* s. 212 (zob. poz. 354) podaje, że pismo wychodziło do kwietnia i drukował je [Max] Rabinoff.

833. *Wiara i Ojczyzna*. Pismo ludowe. Wychodzi w każdy wtorek. Odp. red. ks. Jan Radziejewski. *Chicago, Ill.* R. 1: 1887/88, R. 2: 1888, R. 1/3: [1888?]/89, R. 4: 1890 – R. 11: 1897. [Druk. „*Wiary i Ojczyzny*”]. 2°.

Wychodzi od 3 V 1887 do 25 XII 1897. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

R. 1: 1887/88 obejmował okres od maja 1887 r. do kwietnia roku następnego; w nr 1 poinformowano, że pierwsze trzy numery będą rozesłane jako okazowe; co najmniej od nr 16 w adresie redakcji wymieniano także pismo *Kropidło* (zob. poz. 582); od nr 37 podtyt.: *Pismo ludowe*. Wychodzące tygodniowo w Chicago w Ameryce, numer ten wyszedł w ozdobnej szacie graficznej z okazji 50-letniej rocznicy kapłaństwa papieża Leona XIII.

W R. 2 ukazały się co najmniej nr 1: 1 V – nr 20: 11 IX 1888.

W r. 1889 co najmniej od no. 12: 16 I podtyt. okładkowy: *Pismo ludowe*. Wychodzące tygodniowo w Chicago w Ameryce. Organ Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce, wychodzi co środę, odp. red. ks. W[iktor] Zaleski, liczbowanie rocznika: R. 1; co najmniej od no. 57: 27 XI wyd. Spółka Wydawnictwa Polskiego, brak informacji o redaktorze, oznaczenie rocznika: R. 3, w numerze tym zamieszczono reklamę Druk. Spółki Wydawnictwa Polskiego Wiary i Ojczyzny.

W R. 4: 1890 od no. 18 w adresie do korespondencji nazwisko: ks. Fr[anciszek] Gordon; no. 44 wydano w odświętnej szacie graficznej z okazji 25. letniego jubileuszu abp. Patryka Augustyni'a Feehana.

W R. 5: 1891 wydano no. 1-59; od no. 13 w stopce red. informacja: Wychodzi w każdą środę nakładem Spółki Nakładowej Wyd. Polskiego; od no. 40: 9 X podtyt.: Urzędowy organ Zjednoczenia

Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce pod opieką B[oskiego] S[erca] J[ezusa], wychodzi we wtorki i piątki każdego tygodnia, wyd. Spółka Wydaw. Pol. w Chicago, red. Ignacy [A.] Machnikowski, większy format w obrębie 2°, w adresie redakcji podano dodatkowo nazwiska: Fr. Gordon i J[ohn] Manna, paginacja ciągła w obrębie numeru; od no. 55: 2 XII wychodzi w każdą środę.

W R. 6: 1892 co najmniej od no. 4: 27 I brak informacji o redaktorze; co najmniej od no. 25: 22 VI w adresie do korespondencji w sprawach pisma nazwisko: ks. K[onstanty] Domagalski; od no. 38: 21 IX brak nazwisk K. Domagalskiego i J. Manny w stopce red., w adresie do korespondencji w sprawach Zjednoczenia podano nazwisko: B. Straszyński, w numerze tym na s. 3 zawiadomiono, że był redaktor *Wiary...*, ks. K. Domagalski, objął parafię [św. Stanisława Kostki] w Winonie, Minn.

W R. 7: 1893 paginacja ciągła w obrębie no. 1-3; od no. 4 komitet czuwający nad organem z ramienia Zjed. Pol. Rz. Kat.: ks. Eugeniusz Siedlaczek [Sedlaczek], Bol[esław] Klarkowski, W[alenty] Zwierzynski, red. Stan[isław] Szwajkart, paginacja ciągła w obrębie numeru; od no. 7: 15 II brak informacji w stopce red. o redaktorze i komitecie, w adresach do korespondencji: ks. Fr. Gordon – administracja, wydawnictwo, drukarnia, B. Straszyński – sprawy Zjednoczenia; od no. 36: 6 IX komitet czuwający nad organem z ramienia Zjed. Pol. Rz. Kat.: ks. E. Siedlaczek, Bol. Klarkowski, W. Zwierzynski, red. St. Szwajkart.

W R. 8: 1894 od no. 10: 8 III dział pt.: *Przyjaciel Młodzieży*; w no. 26: 28 VI na s. 6 zapowiedziano przekształcenie działu w osobny dwutygodnik *Nadzieja* (zob. poz. 633); od no. 36 w składzie komitetu... E. Siedlaczek, S[zczyński] Zahajkiewicz, J. Manna.

W R. 9: 1895 co najmniej od no. 11 motta: *Miłość Jedność; In God we Trust*, modyfikacja częstotliwości: Wychodzi w każdy czwartek; no. 29 poświęcono kardynałowi Mieczysławowi Ledóchowskiemu; od no. 39 brak informacji o komitecie..., redaktor bez zmian.

W R. 10: 1896 od no. 10 wyd. Spółka Nakł[adowa] Wydawnictwa Pol. w Chicago, brak informacji o redaktorze; od no. 13: 26 III wyd. Spółka Wydaw. Pol. w Chicago, red. St. Szwajkart; od no. 20. wyd. Spółka Nakł. Wydawnictwa Pol. w Chicago; od no. 41: 8 X brak informacji o redaktorze; w no. 51 poinformowano, że organem

Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego od nowego roku będzie pismo *Naród* (zob. *Naród Polski* poz. 636).

W R. 11: 1897 od no. 1 brak podtytułu i hasła, brak informacji o wydawcy, format 4°; od no. 2 wyd. The Polish Publishing Co.; w no. 52 zawiadomiono o zawieszeniu pisma w związku z tym, że wydająca je spółka postanowiła przeznaczyć wszystkie posiadane środki na rozwój *Dziennika Chicagoskiego* (zob. poz. 451).

Kuryer Nowojorski R. 9: 1898 nr 4: 22 I s. 3 (tytuł pierwotny: *Kurjer Nowojorski i Brooklyński* zob. poz. 593) pisząc o zaprzestaniu wydawania *Wiary...* wspomina, że pierwszym redaktorem tego pisma był Stan[isław] Sliż.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1889 s. 95, 1890 s. 131, 1891 s. 117, 125, 1892 s. 135, 1893/94 s. 136, 1895 s. 139, 1896 s. 135, 1897 s. 143, 1898 s. 145 (zob. poz. 2) podaje, że w r. 1889 redaktorem i wydawcą *Wiary...* był ks. W. Zaleski, od 1890 r. pismo wydawało Polish Publishing Co., w 1891 r. było ono tygodniową edycją pisma *Dziennik [Dziennik Chicagoski?]* oraz wymienia następujące nakłady: w r. 1890 – 3500 egz., w r. 1891 – 2300 egz., w l. 1892-1896 – 8 tys. egz., w l. 1897-1898 – 10 tys. egz.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 4 s. 494 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) wymienia wśród redaktorów *Wiary...* dodatkowo W[incentego Michała] Barzyńskiego, a jako współpracownika Fel[iks]a Kaczorowskiego. W biogramie Piotra Kielbassy (Kiofbassy) zamieszczonym w PSB T. 12 z. 3(54) s. 409 podano, że był on redaktorem *Wiary...* „przez pewien okres” między 1887 a 1897 r.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 19 (zob. poz. 274) mylnie twierdzi, że *Wiara i Ojczyzna* została przekształcona w *Naród Polski* w r. 1899. Wępięć J.: Polish American Serial Publications... s. 164 (zob. poz. 26) błędnie informuje, że pismo wychodziło do 11 I 1891[!], a W. Zaleski był redaktorem w l. 1892-1898[!].

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (R. 1: 1887/88 nr 1, 11, 16-44, 47-52; R. 2: 1888 nr 1-4, 7, 9-10, 12-13, 15-20; R. 4: 1890 nr 17-26, 29-30, 32-39, 41-49; R. 5: 1891 nr 2-15, 17-26, 29, 31-36, 38-44, 46-57, 59; R. 6: 1892 nr 1-2, 4-6, 8-10, 13-16, 18-19, 23, 25-27, 30, 32,

34-39, 41-46, 48-52), w Bibl. Polskiej w Paryżu (1889 nr 12-25, 27-37; 1890 nr 41-46, 48-49; 1891 nr 3-13, 15-19, 21-29, 31-39) oraz w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1887 nr 3-4; 1889 nr 57; 1891 nr 14, 16, 18-24, 33, 40-42; 1892 nr 26-27, 30-31, 33-34, 37-38, 41, 45-47, 49-52; 1893 nr 1-52; 1894 nr 7-8, 10-12, 14, 22-31, 33-34, 36-43, 47, 49-52; 1895 nr 11-15, 18, 20, 22-23, 27, 29-31, 33-34, 36-39, 43, 45-52; 1896 nr 1-52; 1897 nr 1-52; udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

Dodatki:

1. Supplement to „*Wiara i Ojczyzna*” No. 25. Chicago 1889 2° ss. nlb. 2.

Ulotka reklamowa firmy B. F. Clettenberg & Co.; no. 25 dat. 17 IV.

2. Dodatek nadzwyczajny do Nru 45 „*Wiary i Ojczyzny*” z dnia 5-go listopada 1890. 25-letni jubileusz biskupstwa najpr[zewielebniejszego] ks. P. A. Feehan, z archidiecezji chicagoskiej. Chicago 1890 2° ss. nlb. 2.

3. Supplement *Wiara i Ojczyzna*. Chicago 1891 2° ss. 2.

Dodatek do no 17: 29 IV, kontynuuje treść numeru.

834. *Wiara i Wiedza*. Miesięcznik poświęcony spawom religijnym, naukowym, narodowym i społecznym. Wydawnictwo Księży Narodowych. Komitet red.: ks. Franciszek Hodur, ks. Franciszek Bończak, ks. Adam Jaśkiewicz, zarządca ks. Bronisław Krupiński. Scranton, Pa. R. 1: 1913, nr 1-3/4[?].

Wychodzi od kwietnia co najmniej do lipca. Od nr 2: maj w komitecie red. brak ks. A. Jaśkiewicza. Nr 3/4 dat. czerwiec/lipiec.

W tygodniku *Straż* R. 18: 1913 nr 45: 7 XI s. 1 (zob. poz. 785) zapowiedziano wydanie kolejnego numeru tego miesięcznika – zamiaru tego najprawdopodobniej nie udało się zrealizować.

Opis na podstawie artykułu T. L. Zawistowskiego (zob. *Literatura*), który podaje, że egzemplarz pisma zachował się w Immigration History Research Center Archives (Zawistowski Collection) – podczas przeprowadzanej w IHRC kwerendy nie udało się odnaleźć tego egzemplarza.

Literatura:

a. Zawistowski Theodore L[ebiedzik]: An Index to *Wiara i Wiedza* 1913. *PNCC Studies* Vol. 9: 1988 s. 105-112.

835. *Wiarus*. Pismo dla narodu polskiego w Ameryce. Wychodzi raz na tydzień t.j. w czwartek.

Pod odpowiedzialnością Franciszka Drażkowskiego. Winona, Minn. R. 1: 1886 – R. 34: 1919. [Druk. „Wiarusa”]. 2°.

Motto: Boże zbaw Polskę!

Wychodzi od 11 II 1886 do 16 XII 1919.

W R. 1: 1886 od nr 1 w winiecie informacja: wychodzi co czwartek każdego tygodnia jako pismo polityczne, z urywkami historycznymi, literackimi, z nauki, z sztuk pięknych i rzeczy społecznych, na s. 2 wymieniono członków Zarządu Spółki „Wiarus”: ks. Romuald Jan Byzewski prezydent, Jan B. Bambenek wiceprezydent, Fr. Drażkowski kasjer, Wincenty Lorbiecki sekretarz; od nr 3 podtyt.: Czasopismo tygodniowe poświęcone nauce, przemysłowi, zabawie i wiadomościom politycznym, w numerze tym redakcja pisma poinformowała, że Hieronim Derdowski zaproponował swoje usługi „przy rozpoczęciu wydawnictwa «Wiarusa»”, jednak obecnie „z pewnych przyczyn pożegnał nas nie pozostawiając po sobie nic, coby go mogło nadal wiązać z nami. Oświadczamy, że z p. Derdowskim nie mamy nic do czynienia”; w nr 5 na s. 1 notatka od redakcji, w której Antoni A. Parysso [Paryski] poinformował, że objął stanowisko redaktora; od nr 6 informacja w winiecie: Wydawnictwo i własność Akcyonaryuszów; w nr 8 na s. 1 w artykule od redakcji podano, że obecnie Wiarus nie ma redaktora oraz że drugi redaktor [A. A. Paryski], który sam ogłosił się redaktorem, został zwolniony, ponieważ „nie był synem naszej Polski (Rosyaninem) i pozwalał sobie za wiele, wyciągając artykuły i wiadomości z gazet rosyjsko-socjalistycznych, sprzeciwiające się naszym zasadom”, od tego numeru brak nazwisk członków Zarządu...; od nr 9 brak nazwiska Fr. Drażkowskiego; od nr 12: 29 IV red. H. Derdowski; od nr 17 podtyt.: Pismo tygodniowe dla ludu.

W R. 2: 1887 w nr 22 poinformowano, że redakcja ma zamiar regularnie drukować Wiarusa w nakładzie 4 tys. egz. W R. 3: 1888 od nr 35 red. i wyd. H. Derdowski, w numerze tym zawiadomiono, że od 23 VIII pismo jest własnością H. Derdowskiego; w nr 42 na s. 1 podano, że numer ten został rozesłany w kilku tysiącach egz. na okaz.

W R. 7: 1892 w nr 28 na s. 1 zamieszczono notkę: „Polecamy pismo nasze szczególnie członkom Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego. Wiarus jest teraz życzliwym opiekunem i obrońcą

tego Zjednoczenia... Dzisiaj właściwie Wiarus jest organem Zjednoczenia a nie Wiara i Ojczyzna. Ta jest tylko narzędziem znanej chicagoskiej klikki”.

W R. 8: 1893 od nr 22: 1 VI tyt.: Katolik. Pismo tygodniowe dla ludu, na s. 1 wyjaśniono, że „nowy tytuł trochę milej brzmić będzie w uchu polskiem, aniżeli stary, zapowiadając wiare, prawdę i pokój”. W R. 10 1895 od nr 32: 15 VIII tyt.: Wiarus, na s. 1 zawiadomiono, że poprzedni tytuł przywrócono na żądanie większości prenumeratorów.

W R. 17: 1902 w nr 34: 21 VIII żałobna szata graficzna z powodu śmierci redaktora H. Derdowskiego; od nr 36 brak informacji o redaktorze i wydawcy; w nr 38: 18 IX w stopce red. podano: wszelkie listy oraz przesyłki pieniężne do Wiarusa adresować: Mrs J[oanna] Derdowska. W R. 26: 1911 w nr 6 odświętna szata graficzna z okazji 25-lecia Wiarusa.

W R. 30: 1915 w nr 30: 29 VII poinformowano: „Z obecnym wydaniem Wiarus przechodzi pod nowy zarząd utworzony pod nazwą Polish Printing & Publishing Co.”, brak nazwiska J. Derdowskiej w adresie. W R. 31: 1916 nr 41: 12 X s. 2 urzędowy Statement of the Ownership, w którym wymieniono jako wydawcę Polish Printing & Publishing Co., redaktorkę – J. Derdowską, business manager – J. F. Guzinskiego. W R. 32: 1917 w nr 42: 18 X na s. 2 w Statement of the Ownership business manager – J. B. Bambenek; od nr 48 podtyt.: Pismo ludowe. Wychodzi w każdy wtorek i piątek. W R. 33: 1918 w nr 83: 15 X na s. 2 w Statement of the Ownership business manager – R. J. Hamerski.

W r. 1919 w nr 100: 16 XII poinformowano czytelników o zakończeniu wydawania pisma z powodów finansowych i zapowiedziano, że w jego miejsce abonenci dostawać będą Nowiny Minnesockie (zob. poz. 912).

Przewodnik Bibliograficzny R. 10: 1887 nr 7 s. 141 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) rejestruje Wiarusa jako pismo zabronione w Austrii.

Polak w Ameryce R. 6: 1892/93 w nr 44: 2 IX 1892 na s. 1 (zob. poz. 707) wspomina, że współpracownikiem Wiarusa został ks. [Konstanty] Domagalski; w R. 9: 1895/96 w nr 60: 17 VI 1895 na s. 1 i w nr 68: 26 VI 1895 na s. 1 podaje, że współpracownikiem pisma był Leon Halpern[!], a po zmianie tytułu na Katolik został także jego redaktorem; w R. 10: 1896/97 w nr 254: 3 II 1897

na s. 1 informuje, że pismo zostało organem Unii Polskiej w Ameryce.

Gazeta Kaliska R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. I niniejszej bibliografii poz. 1294) podaje, że Wiarus ma 3200 abonentów.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1886 s. 310, 1888 s. 263, 1889 s. 754, 1890 s. 375, 1891 s. 372, 1892 s. 390, 1893/94 s. 401, 1895 s. 403, 1896 s. 402, 1897 s. 420, 1898 s. 423, 1899 s. 427, 1901 s. 446, 1902 s. 448, 1903 s. 453, 1904 s. 447, 1905 s. 450, 1906 s. 455, 1907 s. 462, 1908 s. 448, 1909 s. 446, 1910, s. 453, 1911 s. 472, 1912 s. 471, 1913 s. 474, 1914 s. 482, 1915 s. 487, 1916 s. 488, 1917 s. 485, 1918 s. 496 (zob. poz. 2) odnotowuje Wiarusa w l. 1889-1893 jako pismo niezależne, a od r. 1894 jako demokratyczne, oraz podaje, że w l. 1888-1889 jego nakład wynosił 2850 egz., w r. 1890 – 2650 egz., w r. 1891 – 2300 egz., w l. 1892-1895, 1897-1899, 1901-1904 i 1909-1910 – 2500 egz., w r. 1896 i 1911 – 2 tys. egz., w l. 1905-1908 – 3 tys. egz., w r. 1912 – 1750 egz.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 80 (zob. poz. 297) odnotowuje, że założycielem pisma był ks. Byzewski.

Bukowski A.: Działalność literacka i społeczna Hieronima Derdowskiego w Ameryce (1885-1902) s. 108-141 (zob. poz. 348) podaje, że współpracownikami pisma byli Tomasz Łobarzewski, Leon Heilpern, Domagalski i Franciszek Kroll oraz błędnie twierdzi, że ukazywało się ono do 1921 r.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 70 (zob. poz. 26) oprócz Wiarusa z Winony rejestruje także pismo *Katolik*. Chicago 1894 – prawdopodobnie jest to mylnie odnotowany Wiarus z Winony, który w l. 1893-1895 wychodził pt. *Katolik*.

Opis na podstawie autopsji niemal kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Library of Congress.

Dodatki:

1. Dodatek do „Wiarusa” (Supplement to „Wiarus”). [Winona] 1886 ss. nlb. 2.

Dodatek do nr 38. Zawiera artykuł pt.: Na reprezentanta w kongresie pierwszy dystrykt Thomas Wilson z Winony.

2. Kościuszko, 1889-1893 zob. poz. 573.

3. Supplement. Winona 1890 ss. nlb. 2.

Dodatek do nr 50. Zawiera m. in. artykuł w jęz. angielskim pt.: The Message. President [Benjamin] Harrison Launches Something Like Twelve Thousand Words Upon Congress. In His Opinion the New Tariff Law Is Precisely What the Country Needs.

4. Supplement to „Wiarus”. [Winona] 1896 ss. nlb. 2.

Dodatki do no 15: 9 IV i 16: 16 IV. Zawierają artykuły pt.: Historia amerykańska oraz Kto gnębi i rozbija naród polsko-amerykański, a w no 16 dodatkowo artykuł pt.: Sprawozdanie Kasyera powiatowego.

5. Art Supplement. Winona 1918 ss. nlb. 1

Dodatek do no 79: 1 X. Zawiera plakat Josepha Pennella pt.: That liberty shall not perish from the earth. Buy liberty bonds. Fourth liberty loan.

Literatura:

a. Moskal Karolina: Działalność dziennikarska Hieronima Derdowskiego w Stanach Zjednoczonych na podstawie „Katolika” i „Wiarusa” z lat 1893–1902. *Rocznik Gdański* T. 66: 2006 s. 63-84.

b. Gzella Grażyna: Informacja o prasie polskiej w „Wiarusie” Hieronima Derdowskiego (Winona 1886-1893). *Rocznik Historii Prasy Polskiej* T. 24: 2021 z. 1(61) s. 59-69.

c. Kierłańczyk Karolina: The American Polonia through the Eyes of Hieronim Derdowski: A Study Based on the Wiarus Weekly Magazine, 1886-1902. *The Polish Review* Vol. 66: 2021 No. 3 s. 82-109.

836. Wici. Wyd. Związek Młodzieży Polskiej w Ameryce. Chicago, Ill. 1904, nr 1.

Pismo nie odnalezione.

O wydaniu nr 1 zawiadomiono w *Narodzie Polskim* R. 8: 1904 nr 31: 3 VIII s. 4 (zob. poz. 636), w którym skrytykowano m.in. artykuł pt.: Początki literatury polskiej, który „musiał pisać ktoś, kto jeszcze się początków literatury widocznie nie uczył...”. *Zgoda* R. 23: 1904 nr 33: 18 VIII (wyd. dla mężczyzn) s. 4 (zob. poz. 854) poinformowała, że Wici były miesięcznikiem, a z publikujących w pierwszym numerze autorów na uwagę zasługują: S[tanisław] Łempicki, A[dam S.] Gregorowicz, J. Hertmanowicz i J[an] M[ieczysław] Sienkiewicz.

W zapowiedzi zamieszczonej w *Dzienniku Chicagoskim* R. 15: 1904 nr 144: 18 VI s. 8 (zob. poz. 451) podano: „Będzie to próbne wydanie, którego ma się ukazać kilka numerów, a w razie należytego poparcia w odpowiednich kołach, zostanie ustalone. Redakcję obejmie komisja specjalna z członków Związku w liczbie trzech”.

Łempicki Stanisław: *Historia Związku Młodzieży Polskiej w Ameryce*. Chicago 1905 s. 112, 114 poinformował, że z powodu trudności finansowych Wici wydano tylko jako „jednodniówkę” w lipcu 1904 r., a w skład komitetu red. wchodził: S[tanisław] Litko, St. Łempicki i F[ranciszek T.] Wołowski.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą*... s. 148 (zob. poz. 17) twierdzi, że Wici były tygodnikiem, miały podtyt.: Pismo poświęcone

sprawom młodzieży polskiej w Ameryce. Urzędowy organ Zw. Młodz. Pol. w Ameryce, a ich egzemplarz znajdował się w Bibl. Rapperswilskiej.

837. Wici. Organ K[omitetu] O[brony] N[arodowej]. Red. Bronisław D[ominik] Kułakowski. Chicago, Ill. R. 1: 1913, R. 2: 1914/15, R. 3: 1916 – R. 6: 1919[?]. Druk. Dziennika Związkowego-Zgody. 8°.

Motto: Wolność! Równość! Niepodległość.

Wychodzi od czerwca 1913 prawdopodobnie do maja 1919.

W r. 1913 wydano jedynie nr 1, podtyt. okładkowy: Organ Komitetu Obrony Narodowej w Ameryce.

W r. 1914/15 wydano nr 1: kwiecień 1914 – no 67: 28 XII 1915; od nr 1 miesięcznik, red. Al[eksander Hipolit] Dębski, na s. 1 wiadomość o rozpoczęciu regularnego wydawania pisma; od nr 4 w winiecie podano również tyt. i podtyt. w jęz. angielskim: The Polish Monthly „The Message”. Organ of the Central Committee for National Defense, managing ed. A. H. Dębski, podwójne oznaczenie rocznika w jęz. polskim i angielskim – R.(Vol.); w nr 5 Druk. Ludowa; od nr 6: wrzesień podtyt.: Organ K. O. N. Biuletyn tygodniowy, brak informacji o drukarni, brak motta, format 2°, od tego numeru pismo wychodzi nieregularnie, na s. 2 Statement of the Ownership, w którym podano: ed. A. Dębski, managing ed. St[anisław] Rayzacher, publ. and owner Polish National Defense Committee; od nr 7 tyt. w jęz. angielskim, brak podtyt. w jęz. angielskim; od nr 11: 3 XII wychodzi w każdy czwartek; w nr 26 na s. 1 poinformowano o zwiększeniu objętości pisma do ośmiu stron z powodu znacznego zwiększenia liczby prenumeratorów; w dodatku do nr 39 podano, że pismo wychodzi w nakł. 2 tys. egz.; od no 59 oznaczenie numeru w jęz. angielskim.

W R.(Vol.) 3: 1916 od no 1 podtyt. Organ K.O.N., podtyt. okładkowy: Organ K. O. N. Biuletyn tygodniowy, managing ed. B. Kułakowski, wychodzi w każdy wtorek, format 4°, paginacja ciągła w obrębie rocznika. W R.(Vol.) 4: 1917 no 30/31 wyszedł jako podwójny z powodu otrzymania dużej ilości doniesień z kraju; w no 41 na drugiej stronie okładki w Statement of the Ownership: ed. i managing ed. B. Kułakowski, business manager Joseph Borkowski.

W l. 1918-1919 liczbowanie numerów ciągłe, ukazały się no 1-30, 30[!], 31-33, 33[!], oznaczenie rocznika i datacja w jęz. angielskim. W Vol. 5: 1918 wyszły no 1-30 oraz no 30[!] dat. December 1918 and January 1919; od no 1 podtyt.: Urzędowy organ K. O. N., format 2°, paginacja ciągła w obrębie numeru, w numerze tym na s. 1 podano: „Wobec wysokiej bardzo ceny papieru i znacznie podniesionych kosztów drukarskich Komitet Centralny O. N. uchwalił zmienić format dotychczasowy Wici na zwykły format gazety o czterech stronicach, względnie o sześciu lub ośmiu gdyby się okazała potrzeba”; w no 26: 23 VII na s. 1 zapowiedziano zmianę częstotliwości pisma na miesięcznik z powodu drożyzny papieru i nowych przepisów, które podniosły koszt wysyłki i utrudniły zdobywanie ogłoszeń; od no 27: August podtyt.: Monthly magazine, podtyt. okładkowy: Organ K. O. N., format 4°, oznaczenie rocznika tylko w jęz. angielskim; w no 29 na s. 23 Statement of the Ownership, w którym podano: managing ed. J. A. Gintowt, business manager J. Borkowski. W r. 1919 wydano co najmniej no 31: February, no 32: March, no 33: April i no 33[!]: May.

W lwowskim piśmie Niepodległość R. 1: 1912/13 nr 3: kwiecień 1913 s. 86 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1632) poinformowano, że nr 1 Wici ma wyjść w nakładzie 100 tys. egz.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1917 s. 194, 1918 s. 203, 1919 s. 205, 1920 s. 207, 1921 s. 219 (zob. poz. 2) odnotowuje Wici jako tygodnik wychodzący we wtorki pod redakcją Br. Kułakowskiego.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 148 (zob. poz. 17), a za nim Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 91 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) podają, że redaktorami Wici byli kolejno: dr Władysław [J.] Koniuszewski, B. Kułakowski, T[omasz] Siemiradzki. Kormanowa podkreśla również, że współpracownikami, redaktorami i kolporterami pisma w czasie wojny byli głównie socjaliści. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 164-165 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo wychodziło prawdopodobnie do maja 1921 r.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 36 (zob. poz. 278) błędnie podaje, że pismo wychodziło w l. 1912-1918.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Archiwum Narodowym w Krakowie (Naczelny Komitet Narodowy. Ameryka. Materiały prasowe – druki; 1914 nr 5; 1915 nr 40-41, 43, 46, 46[!], 49, 59; 1916 nr 1-3, 5-6, 8, 10-12, 14-15, 17-21, 25-26, 37-40, 42-45; 1917 nr 10, 28, 41, 44, 49-50; 1918 nr 1) oraz w Bibl. Narodowej (1913 nr 1; 1914/15 nr 1-67; 1916 nr 1-52; 1917 nr 1-53; 1918 nr 27-30, 30[!]), Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza (1916 nr 1-52; 1917 nr 1-46, 48-52; 1918 nr 2-5, 7-12, 14-26, 28, 30, 30[!]; 1919 nr 33, 33[!]) i Bibl. Sejmowej w Warszawie (1915 nr 38-40; 1916 nr 1-52; 1917 nr 1-46, 48-52; 1918 nr 27-30, 30[!]; 1919 nr 31, 32, 33[!]).

Dodatki:

1. Dodatek do No 39 „Wici”. Protokół II Rorocznego[!] Zjazdu K. O. N. w Cleveland, Ohio, w dniu 17go stycznia 1915 r. odbytego. [Chicago] 1915 2° ss. 4.

838. Wiedza. Miesięcznik. Wyd. i red. A[dam] Olszewski. Nowy Jork, N. Y. 1910.

Pismo nie odnalezione, związane z Polską Partią Socjalistyczną-Lewicą.

Rejestruje je Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 148 (zob. poz. 17), a za nim późniejsze opracowania i bibliografie. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 165 (zob. poz. 26) twierdzi, że egzemplarz pisma zachował się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago, ale informacji tej nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzanych tam kwerend.

839. Wiek. Tygodnik. Red. T[omasz] Łoborzewski. Buffalo, N. Y. 1892-1893[?].

Wychodzi od połowy maja 1892 prawdopodobnie do początku 1893. Pismo nie odnalezione.

W Kuryerze Polskim R. 5: 1892 w nr 116: 16 V s. 1 i nr 120: 20 V s. 1 (zob. poz. 610) poinformowano, że Wiek jest wydawany nakładem stronnictwa republikańskiego, jest powiązany z działalnością M. Makowskiego i będzie wychodził tylko do wyborów; dodano, że jedna strona pisma jest drukowana w jęz. angielskim. Reforma R. 1: 1891/92 nr 43: 21 V 1892 s. 1 (zob. poz. 759) podała, że pismo jest tygodnikiem.

Kuryer Polski R. 5: 1892 nr 217: 13 IX s. 1 zawiadomił, że kiedy redakcja Wiekowi chciała wydru-

kować kolejny numer w różowej obwódcie z okazji przejścia części demokratów z dziewiątego okręgu do stronnictwa republikańskiego, to Drukarnia „Sunday Truth” wstrzymała jego druk z powodu zaległych długów.

O zakończeniu wydawania pisma poinformowały m.in. Polonia w Ameryce R. 1: 1892/93 nr 52: 12 I 1893 (zob. poz. 714) i Kuryer Polski R. 6: 1896 nr 13: 16 I s. 2.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 148 (zob. poz. 17) podaje, że M. Makowski był nakładcą Wiekowi, natomiast Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 165 (zob. poz. 26) określa go jako wydawcę i twierdzi, że pismo było dwutygodnikiem.

840. *Wiek. Seattle, Wash. 1910.

Pismo nie odnalezione.

Rejestrują je Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 148 (zob. poz. 17) oraz Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 166 (zob. poz. 26), który podaje lata wychodzenia 1908?-1910? oraz twierdzi, że pismo znajduje się w zbiorach Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago, czego nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzanych tam kwerend.

841. Wiek Nowy. Miesięcznik. Wyd. New Century Publishing Co. Filadelfia, Pa. 1914, nr 1.

Pismo nie odnalezione.

O wydaniu nr 1 Wiekowi... przez spółkę New Century Publishing Co. z Nowego Jorku zawiadomiły Dziennik dla Wszystkich R. 8: 1914 nr 107: 21 IV s. 4 (tytuł pierwotny: Polak Amerykański zob. poz. 706) oraz Rolnik R. 23: 1914 nr 18: 1 V s. 6 (zob. poz. 766), które oceniły, że pismo jest nastawione na zyski z ogłoszeń.

842. Wielkopolanin. Organ urzędowy Unii Świętego Józefa w Pittsburgu, Pa. Wychodzi w każdy czwartek. Red. Leon Machnikowski, [wyd. Polish Printing & Publishing Co.]. Pittsburg, Pa. [R. 1]: 1899 – R. 37: 1935[?]. 2°.

Motto: Deus et Patria! Bóg i Ojczyzna!

Wychodzi prawdopodobnie od 30 III 1899 do 1935.

Numerów z l. 1899-1900 nie odnaleziono, opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego no 4: 24 I z R. 3: 1901.

W r. 1901 co najmniej od no 4 w winiecie dodatkowo inna wersja podtyt.: Organ urzędowy Polskiej R[zymsko] Katolickiej Unii św. Józefa, w stopce red. na s. 4.: Organ urzędowy Unii Świętego Józefa w Pittsburgu, i zachodniej Pensylwanii[!] oraz Towarzystwa Stan[isława] Moniuszki w Trenton, N. J. Tygodnik poświęcony sprawom polsko-katolickiego ludu w Ameryce; no 12 wyszedł w dwóch częściach; od no 29: 18 VII manager F[ranciszek] J. Kwiatkowski; w no 38 żałobna szata graficzna z powodu śmierci prezydenta Williama McKinley'a.

W R. 4: 1902 co najmniej od no 45 w stopce red. tylko jeden podtyt.: Tygodnik...; no 51 wyszedł w dwóch częściach. W R. 5: 1903 w no 30 żałobna szata graficzna z powodu śmierci papieża Leona XIII; od no 50: 10 XII w stopce red. na s. 4 podano: published by Polish Printing & Publishing Co.: president and treasurer C[ezary] Tomaszewski, managing ed. L. Machnikowski, manager and secretary F. J. Kwiatkowski.

W R. 8: 1906 od no 21: 24 V manager and secretary A[dam] F[ranciszek] Bautro, podtyt. w stopce red.: Tygodnik poświęcony sprawom polsko-katolickiego ludu w Północnej Ameryce; w no 45 poinformowano, że A. Bautro opuszcza stanowisko zarządcy pisma; od no 46: 15 XI managing ed. A[dolf] Lewiński, brak zarządcy pisma.

W R. 9: 1907 od no 10: 7 III managing ed. L. Machnikowski, w numerze tym na s. 1 podano, że L. Machnikowski, który ustąpił na kilka miesięcy ze stanowiska redaktora, „aby sobie odpocząć, wrócił znowu jako redaktor naszej gazety”. W R. 10: 1908 w no 42 artykuł pożegnalny autorstwa L. Machnikowskiego, w którym powiadomił, że z powodu swojego wieku ustępuje ze stanowiska; od no 43: 22 X ed. St[anisław] Paszliński.

W R. 11: 1909 w no 1 i 2 brak stopki red.; co najmniej od no 3: 31 I ed. L[udwik B.] Haduch; no 13 wyszedł w dwóch osmiostronowych częściach z okazji jubileuszu ukazywania się pisma; w drugiej części w artykule pt.: Krótka Historia „Wielkopolanina” (zob. Literatura) podano, że w lutym 1899 r. redakcję objął L. Machnikowski, a kierownictwo finansowe powierzono Franciszkowi Grabowskiemu, do 1901 r. pismo drukowano w drukarni News and Printing Union

Co., następnie druk przeniesiono do drukarni gazety The Pittsburg Observer, w 1902 r. założono własną drukarnię, w tym samym roku zmieniono zarząd i na miejsce Fr. Grabowskiego powołano Fr. J. Kwiatkowskiego, od stycznia 1909 r. zarząd pisma objął A. Kaźmierski.

W R. 17: 1915 co najmniej od no 6 w winiecie informacja: Circulation 50,000; w no 26: 1 VII zamieszczono informację od L. B. Haducha o rezygnacji ze stanowiska redaktora po sześciu latach pełnienia tej funkcji; od no 27 manager A. Kaźmierski, brak informacji o redaktorze; od no 30: 29 VII ed. Stefan Hoffman.

W R. 20: 1918 co najmniej od no 9: 28 II ed. B. Mruczek.

O rozpoczęciu ukazywania się Wielkopolanina poinformowały Kurjer Polski R. 12: 1899 no 79: 3 IV s. 2 (zob. poz. 610), który podał, że pismo pojawiło się „w tych dniach”, Telegraf R. 4: 1899 no 14: 5 IV s. 2 (zob. poz. 805) oraz Polonia w Ameryce R. 8: 1899 no 14: 6 IV s. 5 (zob. poz. 714).

Gazeta Kaliska R. 10: 1902 no 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podaje, że nakład Wielkopolanina wynosił 3800 egz.

Przewodnik Bibliograficzny R. 26: 1903 no 12 s. 287 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) odnotowuje to pismo z podtyt.: Katolickie pismo tygodniowe, polityczne-społeczne, poświęcone sprawom polskiego ludu w Ameryce.

Dziennik Narodowy R. 17: 1915 nr 181: 3 VIII s. 2 (zob. poz. 454) wymienił Wielkopolanina z Pittsburgha wśród pism polskoamerykańskich zakazanych przez komendę generalną II Korpusu Armijnego Cesarstwa Niemieckiego „ponieważ przynoszą one artykuły kłamliwe i w wysokim stopniu nieprzyjazne Niemcom”.

Nelson Chesman & Co. Newspaper Rate Book, 1901, s. 214, 1911-1912 s. 235 (zob. poz. 6) odnotowuje, że w 1901 r. nakład Wielkopolanina wynosił 12 tys. egz., natomiast w 1911 – 15 tys. egz., a wydawcą pisma był C. Tomazoska[!].

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 148 (zob. poz. 17) wśród redaktorów pisma wymienia L. Machnikowskiego, F. R. Sikorskiego, T.[!] Tomaszewskiego i L. Haducha oraz twierdzi, że pismo ukazywało się w l. 1899-1933. Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 166 (zob. poz. 26) podaje, że Wielkopolanin

zaczął wychodzić 30 III 1899, a upadł w 1935 r. oraz wymienia wydawców: w l. 1898-1900 Polish Printing and Publishing Co., w l. 1900-1909 Office of Publications, w l. 1910-1935 Polish Printing and Publishing Co.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy udostępnionych na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (1901 nr 4, 11-12, 29-32, 34-49; 1903 nr 2, 4, 6, 8, 13, 22, 24, 26-36, 39-42, 45, 48, 50-51; 1904 nr 1, 5-9, 11, 13-18, 21-23, 26, 29-52; 1905 nr 1-22, 24-35, 37-52; 1906 nr 1-10, 12-16, 18-27, 30-31, 33, 35-37, 43, 45-51; 1907 nr 1-2, 4-10, 13-23, 25, 27-31, 33-39, 41-42, 44-45, 47-52; 1908 nr 1-35, 37-47, 49-53; 1909 nr 1-5, 8-15, 17, 19-22, 26-40, 43-46, 49, 52; 1910 nr 1-5, 8-9, 15-16, 19-24, 26-32, 34-44, 46-48, 50-52) oraz znajdujących się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie (1902 nr 45-47, 50-52; 1904 nr 52; 1905 nr 1-3), w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1918 nr 31; 1922 nr 1-6, 8-10, 12-19, 21-33, 35-52) i w postaci mikrofilmu w Center for Research Libraries w Chicago (1918 nr 9, 12, 14-48, 50-52) oraz w New York Public Library (1915 nr 6-52).

Zob. także Pamiątka Srebrnego Jubileuszu, Paryfi św. Stanisława Kostki w Pittsburgu, Pa. Kalendarz na rok Pański... poz. 1026.

Dodatki:

1. Supplement. Wielkopolanin 1901, 1910 ss. nlb. 2

Dodatek do no 30 i 31 z 1901 r. oraz do no 1 z 1910. Kontynuuje treść i paginację numeru.

Literatura:

a. Krótka Historia „Wielkopolanina”. *Wielkopolanin* R. 11: 1909 nr 13: 1 IV Cz. 2 s. 1.

843. Wodospad Niagary. Tygodnik. Niagara Falls, N. Y. 1910-1911[?].

Wychodzi od 1 X 1910. Pismo nie odnalezione.

Informację o rozpoczęciu wychodzenia pisma zamieszczono w Dzienniku Chicagoskim R. 21: 1910 nr 229: 3 X s. 4 (zob. poz. 451), w którym zaznaczono, że do redakcji nie dotarł jeszcze numer okazowy tego pisma.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 149 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięc J.: Polish American Serial Publications... s. 166 (zob. poz. 26) twierdzą, że pismo wychodziło w r. 1911.

844. Wolna Myśl. Organ Stow[arzyszenia] Wolnomyślicieli w St[anach] Zjedn[oczonych] Pół[nocnej] Ameryki. Wychodzi co miesiąc. Red. [Edward] R. Mazurkiewicz, wyd. Polish Freethought Society. Chicago, Ill. R.(Vol.) 1: 1912 – R.(Vol.) 3: 1914, no 1-17[?]. Druk. Ludowa. 4°.

Wychodzi od września 1912 co najmniej do kwietnia 1914. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W r. 1912 wydano no 1-4; od no 1 w stopce red. tyt. także w jęz. angielskim: Free Thought, manager W. Fordoński; od no 2 red. M[ichał] Dziedzic, brak informacji o managerze, oznaczenie rocznika i data także w jęz. angielskim.

W r. 1913 ukazały się no 5-13; od no 7 brak informacji o drukarni, format 8°, w numerze tym paginacja ciągła w obrębie numeru; w no 10 poinformowano, że kolejny numer wyjdzie we wrześniu; od no 11: październik red. Bronisław D[ominik] Kułakowski, Druk. Ludowa, format 4°, w numerze tym brak oznaczenia rocznika w jęz. angielskim.

Z r. 1914 odnaleziono no 14/15-17; w no 14/15: styczeń-luty zawiadomiono, że numer za styczeń nie wyszedł z powodu zgubienia przez pocztę rękopisów wysłanych przez B. D. Kołakowskiego; ostatni odnaleziony no 17 dat. kwiecień.

Bicz Boży R. 8: 1916 nr 13: 26 III s. 14 (zob. poz. 437) zamieścił następującą reklamę: „Zażądaj okazowy numer Wolnej Myśli 1450 N. Fairfield Ave. Chicago, Illinois” – być może była to próba wznowienia pisma.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 103 (zob. poz. 19) rejestruje Wolną Myśl jako miesięcznik wychodzący w l. 1914-1915? pod redakcją K[azimierza] Motykowskiego.

Wg katalogu: Dębicka D., Dolindowska K.: Prasa socjalistyczna w Polsce... s. 166 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 378) wydawcą pisma był W. Fordoński.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (nr 1-17). Niekompletne egzemplarze zachowały się także w Bibl. Narodowej (nr 3, 7, 10) i Bibl. Sejmowej w Warszawie (nr 1, 13).

Literatura:

a. Wolna Myśl. [Prospekt]. Chicago [1912] Druk. Ludowa 4° ss. nlb. 4.

845. Wolne Chwile. Wychodzi 15. każdego miesiąca. Wyd. Józef F. Janeki. Milwaukee, Wis. 1898-1899, nr 1-4[?].

Wychodzi od 15 X 1898 co najmniej do 15 I 1899. Pismo literackie, nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania pisma poinformował Telegraf R. 3: 1898 nr 43: 26 X s. 1 (zob. poz. 805), który określił je jako liczącą 16 stron „broszurkę” i zamieścił spis treści nr 1.

Dziennik Chicagoski R. 9: 1898 nr 265: 14 XI s. 2 (zob. poz. 451) podał, że Wolne Chwile to miesięcznik „w formacie książkowym” poświęcony beletrystyce i zamieścił spis treści nr 2. Reklamę zawierającą m.in. zawartość nr 4 opublikowały Zgoda R. 18: 1899 nr 2: 12 I s. 5 (zob. poz. 854) i Sztandar R. 7: 1899 nr 3: 21 I s. 4 (zob. poz. 792).

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 32 (zob. poz. 17) rejestruje podtyt.: Czasopismo poświęcone rozrywce, nauce i zabawie oraz twierdzi, że egzemplarz pisma przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej.

846. Wolne Polskie Słowo. [Tygodnik]. Red. Józef Miłkowski, wyd. J. Miłkowski i Sp. Detroit, Mich. 1902.

Wychodzi od początku stycznia co najmniej do marca. Pismo nie odnalezione.

Informację o rozpoczęciu wydawania Wolnego Polskiego Słowa zamieszczono w Zgodzie R. 21: 1902 nr 3: 16 I (wyd. dla mężczyzn) s. 4 (zob. poz. 854), gdzie podano, że jest w nim drukowana powieść autorstwa Zygmunta Miłkowskiego [pseud. Teodor Tomasz Jeż] pt.: W obronie gniazda, oceniono, że „kierunek W. P. Słowa jest wybitnie patriotyczny z odcieniem pokrewnym organom Związku Narodowego [Polskiego] w Ameryce i Ligi Narodowej Polskiej w Europie”, i dodano, że w przyszłości planowane jest przekształcenie pisma w dziennik.

Wiarus R. 17: 1902 nr 10: 6 III s. 4 (zob. poz. 835) poinformował, że pismo zmieniło wydawcę i przeszło na własność drukarza M. J. Burzyńskiego, ale J. Miłkowski pozostał na stanowisku redaktora.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 128 (zob. poz. 17) podaje inną wersję nazwiska jednego z wydawców – M. J. Ba-

rzyński oraz twierdzi, że egzemplarz pisma przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej.

Wg: Krótka Historia Rozwoju Gazet Polskich w Detroit. W: Przewodnik adresowy firm polskich w Detroit... s. 64 (zob. poz. 305) Wolne Polskie Słowo upadło po 10 tygodniach wychodzenia.

847. Wolność. Tygodnik. Nowy Jork 1910.

Wychodzi do lipca. Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 21: 1910 nr 131: 7 VI s. 6 (zob. poz. 451) podał, że pismo jest organem Stowarzyszenia Polskich Agentów w Ameryce oraz przedrukował zamieszczony w nim artykuł dr Bolesława Łapowskiego dotyczący rezolucji uchwalonej na Kongresie Narodowym Polskim w Waszyngtonie.

Nowojorskie pismo Czas R. 6: 1910 nr 29: 22 VII s. 4 (zob. poz. 446) poinformowało o zamknięciu wychodzącego od kilku miesięcy tygodnika Wolność, co skomentowało: „Garstka osób w Nowym Yorku, zaliczając się do arystokracji domaga się ciągle pisma, redagowanego przez człowieka z wykształceniem akademickim. Kiedy takie pismo powstanie, to nie umieją go utrzymać”.

848. Wrzos. Miesięcznik studentów Seminarium Polskiego. Wychodzi 15-go każdego miesiąca z wyjątkiem wakacyj. Orchard Lake, Mich. R. 1: 1913 – R. 3: 1915, R. 4: 1915/16, R. 5: 1917. Druk. Polonia Publishing Co., Detroit, Mich. 8°.

Wychodzi od 15 XII 1913 do lutego 1917. Paginacja ciągła w obrębie R. 1 i 2. Podtyt. okładkowy: Miesięcznik naukowo-literacki wydawany przez studentów Seminarium Polskiego. W r. 1913 w no 1 na s. 1 poinformowano, że pismo jest organem Towarzystwa Literackiego św. Kazimierza.

W r. 1914 od no 4 częstotliwość: Wychodzi co miesiąc z wyjątkiem wakacyj, w numerze tym brak informacji o drukarni; od no 5 Druk. Kuryer Katolicki, Toledo, Oh.; od no 9 drukiem „Ogniska Domowego”, Detroit, Mich.

W r. 1915 co najmniej od no 3 podtyt.: Miesięcznik młodzieży Seminarium Polskiego, podtyt. okładkowy: Miesięcznik studentów Seminarium Polskiego wydawany przez Tow. Literackie pod wezw[aniem] św. Kazimierza, [Druk.] Kuryer Katolicki, Toledo, Oh., paginacja ciągła w obrębie numeru, w numerze tym zawiadomiono o usunięciu

ze stanowiska redaktora pisma St. Węglarza, który zamieszczał artykuły bez konsultacji z moderatorem, ks. dr [S.] Bortnowskim, i wykluczał pozostałych członków komitetu red.; od no 6 podtyt.: Miesięcznik studentów Seminarjum Polskiego, drukiem „Ogniska Domowego”, podtyt. okładkowy: Miesięcznik wydawany przez studentów Seminarjum Polskiego; co najmniej od no 7 zmiana pisowni podtyt. okładkowego: Miesięcznik wydawany przez studentów Seminarium Polskiego, zmiana liczbowania rocznika z R. 3 na R. 4; od no 8: październik podtyt.: Miesięcznik studentów Seminarium Polskiego, w numerze tym zawiadomiono, że red. nac. Wrzosa jest M[ichał] C. Gadacz, a T[eador] Hucal zaprzestał pracować w redakcji z powodu braku czasu; co najmniej od no 10 podtyt. okładkowy: Miesięcznik studentów Seminarium Polskiego.

W r. 1916 w no 7: czerwiec w artykule pt.: Seminarium Polskie jego powstanie i rozwój na s. 6-8 podano skład aktualnego komitetu red.: cenzor i korektor ks. prof. M. T. Szalewski, red. nac. M. C. Gadacz, Antoni Gonet, Czesław Jakóbski, Teodor Kokociński, Józef Pol, Antoni Urban i T. Hucal, administracja miesięcznika Stanisław Grzankowski i Wincenty Dudek; od no 8/9: październik błąd w podtyt.: Miesięcznik studentów Seminarium[!] Polskiego, kontynuowany w późniejszych numerach.

Kotowski L. J.: *A History of Polish Periodicals...* s. 94 (zob. poz. 334) podaje, że moderatorami pisma byli ks.: P. Szalewski i S. Bortnowski. Autor ten wspomina także, że w nr 1/2 z r. 1915 redaktorem Wrzosa ogłosił się S. Węglarz, który nie miał na to pozwolenia ani moderatora pisma, ani Towarzystwa Literackiego św. Kazimierza, więc musiał ustąpić ze stanowiska, a we czerwcu 1916 r. na redaktora wybrano M. Gadacza.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska...* s. 38 (zob. poz. 278) błędnie podaje, że Wrzosa założył w r. 1914. Zając Jerzy: *Czasopiśmiennictwo alumnów polskich seminariów duchownych do 1918 r.* (według stanu badań na koniec 2015 roku) *Seminaire* T. 37: 2016 nr 3 s. 186 błędnie twierdzi, że pismo wychodziło od 5 IX 1913 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej w Poznaniu (1914 nr 9; 1915 nr 5-6, 10; 1916 nr 5-6, 10; 1917 nr 1/2), w Bibl. Narodowej w Warszawie

(1913 nr 1, 1914 nr 5) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1914 nr 1-4, 8-10; 1915 nr 3, 5-6, 7-8, 10; 1916 nr 2-3, 6-8/9, 11).

Literatura:

a. Nir Roman: „Wrzos” miesięcznik studentów Seminarium Polskiego. *Dziennik Polski* R. 82: 1985 nr 23 s. 11.

849. *Wschód*. [Tygodnik]. Wyd. The Wschód Publ[ishing] Co. Providence, R. I. – Baltimore, Md. 1904-1905[?]. [2°].

Wychodzi od 1 VI 1904 co najmniej do sierpnia 1905. Pismo nie odnalezione.

O wydaniu w Providence nr 1 *Wschodu* poinformowano w *Dzienniku Chicagoskim* R. 15: 1904 nr 141: 15 VI s. 4 (zob. poz. 451), gdzie podkreślono, że będzie to pismo polskie i katolickie. *Kuryer Polski* R. 16: 1904 nr 143: 17 VI s. 3 (zob. poz. 610) odnotował nazwę spółki wydającej ten tygodnik oraz podkreślił: „O ile widać z pierwszych dwóch numerów, pismo to poświęcone będzie głównie sprawom kościoła rzymsko-katolickiego i parafii polsko-amerykańskich. Tygodnik jest drukowany na czterech stronicach małego formatu”.

Ameryka-Echo R. 18: 1905 nr 32: 12 VIII s. 5 (tytuł pierwotny: *Ameryka* zob. poz. 431) podała, że redaktorem *Wschodu* był [Adam Franciszek] Bauto, a pismo zamieszczało same przedruki. *Dziennik Chicagowski* R. 16: 1905 nr 213: 13 IX s. 8 poinformował, że *Wschód* już od kilku miesięcy wychodzi pod wspólną redakcją z pismem *Polonia* (zob. poz. 712), a od niedawna także z *Przyjacielem Domu* (zob. poz. 747) i *Tygodnikiem Nowojorskim* (zob. poz. 815).

N. W. Ayer & Son's *American Newspaper Annual...* 1906 s. 357, 1907 s. 361 (zob. poz. 2) odnotowuje ukazujący się w Baltimore niezależny, katolicki tygodnik *Wschód* wydawany w soboty w formacie 22 cale, założony w 1904 r., którego redaktorem i wydawcą był A. F. Bauto – może to wskazywać, że po połączeniu z *Polonią*, *Przyjacielem Domu* i *Tygodnikiem Nowojorskim* redakcja pisma przeniosła się do Baltimore.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska...* s. 31 (zob. poz. 278) twierdzi, że *Wschód* upadł „po paru latach”. Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 150 (zob. poz. 17) przypuszcza, że pismo ukazywało się do r. 1934, natomiast Wępiec J.: *Polish American Serial*

Publications... s. 168 (zob. poz. 26), że przestało wychodzić w r. 1930.

850. Wszystko przez Serce Jezusa i Maryi. Pisemko tygodniowe, poświęcone uwielbieniu Najśladszego Serca Jezusa i Maryi, oraz pociesze duchownej Polaków w Ameryce przez ks. Zdzisława Łuczyckiego. Manitowoc, Wis. – Chicago, Ill. – Detroit, Mich. R. 1: 1886/87, R. 2: 1888 – R. 4: 1890. [Druk. „Wszystko Przez Serce Jezusa i Maryi”]. 8°.

Wychodzi od 27 XII 1886 do 29 XII 1890. Podtyt. podano na okładce, w adresie do nadsyłania przedpłaty nazwisko: W. Tamowski. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W R. 1: 1886/87 w no 1-2 m. wyd. Manitowoc, Wis.; od no 3: 8 I 1887 m. wyd. Chicago, Ill., w adresie do nadsyłania przedpłaty nazwisko: Konstanty Putrament, w adresie wydawcy – Z. Łuczycki; w no 15-17 zawiadamiano o przeniesieniu redakcji z powrotem do Manitowoc, Wis., ale na okładkach numerów wciąż m. wyd. Chicago; od no 17: 21 IV w adresie redakcji nazwisko: W. Tamowski; od no 32: 10 VIII m. wyd. Manitowoc, w numerze tym zawiadomiono, że od 1 VII pismo stało się własnością Domu Przytułku Serca Jezusa i Maryi dla Starców i Kalek. Od R. 2: 1888 na okładce rocznika motto: Grzesznicy znajdują w mem Sercu niewyczerpane źródło miłosierdzia.

W R. 3: 1889 od nr 1 w adresie redakcji: Polish Asylum. Manitowoc, format 4°; w no 10 zamieszczono reklamę drukarni; w no 35 podano, że pismo nie wychodziło przez kilka tygodni z powodu przenosin redakcji z Manitowoc do Detroit; w no 38 zawiadomiono o powrocie redakcji do Manitowoc.

W R. 4: 1890 od no 1 w winiecie podtyt.: Pisemko tygodniowe. Organ Polskiego Domu Przytułku dla Starców, Kalek i Sierot (na okładce rocznika podtyt. bez zmian); od no 4 paginacja ciągła w obrębie numeru; w no 47 zawiadomiono, że od przyszłego roku pismo będzie wychodzić pt.: Dzwon (Dzwon Najśladszego Serca Jezusa i Maryi zob. poz. 465).

Część bibliografii i opracowań, m. in.: Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 84 (zob. poz. 297), Kruska W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 6 (zob. poz. 274), Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 22 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich

zagranicą... s. 126 (zob. poz. 17) podaje, że Wszystko Przez Serce... wychodziło od r. 1887. Wępięć J.: Polish American Serial Publications... s. 168 (zob. poz. 26) mylnie twierdzi, że pismo wydawano od 17 XII 1886.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (l. 1886-1890 – w większości numerów brak okładek).

Dodatki:

1. Tryumf Ewangelii. [Miesięcznik]. Manitowoc, Wis. 1888-1890.

Dodatek nie odnaleziony, w l. 1888-1889 drukowano w nim pracę: Świętobliwa Anna Katarzyna Emmerich i jej rozmyślenia, a w l. 1889-1890 – Chrystus Pan mówiący do serca młodzieńca.

2. Wezwanie do Bohaterskiej miłości ku duszom w czyscu[!] czyli Cel i Ustawy Generalnego Towarzystwa miłosierdzia nad duszami w Czyscu[!] cierpiąciami. Dodatek do pisemka: „Wszystko przez Serce Jezusa i Maryi”. [Manitowoc] 1888 8° ss. VII.

3. [Dzwon Najśladszego Serca Jezusa i Maryi. Prospekt. Manitowoc, Wis. 1890].

Nieodnaleziony dodatek do no 47.

851. Wygnaniec. Pismo miesięczne poświęcone sprawom ludu polskiego na wychodźstwie. Wyd. Drukarnia „Orla Białego”, zarządca Józef Gładysz, red. Mikołaj Gmernicki, zarz[ądca] og[oszeń] J. Stankowski. Wilkes Barre, Pa. R. 1: 1914 – 1916[?]. Odbito w Druk. „Orla Białego”. 4°.

Motto: Idzie jako prosty żołnierz/ W szarym płaszczu. Idzie w dal/ Niewstrzymany... bo iść musi./ Choć ma jęk za przednią straż,/ A za sobą melancholię/ I tęsknicę, cień i żal. J[an] Kasprowicz.

Odnaleziono jedynie nr 1 dat. maj 1914. Na odwrocie okładki tyt. i podtyt. także w jęz. angielskim: Exile. Monthly magazine. Published for the benefit of the Polish People in this country.

Wępięć J.: Polish American Serial Publications... s. 168 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo było dwutygodnikiem i wychodziło od 15 VI 1914 prawdopodobnie do 1916.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1914 nr 1).

852. Wyzwolenie. Tygodnik ludowy. Pismo poświęcone sprawom narodu polskiego. The Polish Weekly „Emancipation”. Chicago, Ill. R. (Vol.) 1: 1914, nr [1]-3. 2°.

Motto: Wszystko przez lud dla ludu [lekko zmieniony cytat z Manifestu Towarzystwa Demokratycznego Polskiego].

Wychodzi od kwietnia do lipca. Numer pierwszy wydano jako nieliczbowany i niedatowany numer okazowy, w numerze tym w stopce red. na s. 8 inny podtyt.: Pismo popularne, poświęcone sprawom narodu polskiego, w odezwie zamieszczonej na s. 8 wyjaśniono, że w celu wydawania Wyzwolenia założono Towarzystwo „Raclawice”, którego prezesem jest Wojciech Zieliński, sekretarzem – Jan Rupiński, a kasjerem – Marian Figler. Od no 2: czerwiec podtyt.: Miesięcznik ludowy... The Polish Monthly „Emancipation”, published by Wyzwolenie Publishing Co., ed. Stanislaus Rayzacher, w numerze tym zapowiedziano, że pismo będzie wychodziło jako miesięcznik do 1 X, a potem zmieni częstotliwość na tygodnik. No 3 dat. lipiec.

W recenzji nr okazowego i nr 2 „majowego” zamieszczonej w lwowskim miesięczniku Sprawa Polska R. 1: 1914 nr 3: czerwiec s. 199 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2346) wspomniano, że redaktorem Wyzwolenia jest prof. Tomasz Siemiradzki, a „pismo stoi na gruncie K[omisji] S[konfederowanych] S[tronnictw] N[iepodległościowych]”.

W piśmie Wici R. 2: 1914 od nr 1: kwiecień do nr 5: sierpień (zob. poz. 837) na odwrocie okładki zamieszczano reklamę Wyzwolenia, w której pismo to miało podtyt.: Tygodnik ludowy, polityczno-społeczny poświęcony sprawom narodu polskiego, a ponadto informowano, że wyszły już dwa numery: numer pierwszy za kwiecień ukazał się w 120. rocznicę Bitwy pod Raclawicami, a nr 2 za maj był poświęcony Konstytucji 3 maja i „tygodniowi Święta Niepodległości”.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (nr 3) i w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (nr okazowy, nr 2) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

853. Zabawny Kuryerek. Wyd. i red. F. Topola. Chicago, Ill. 1895, nr 1-3[?]. [Druk. Sztandaru].

Wychodzi od drugiej połowy kwietnia prawdopodobnie do czerwca. Pismo humorystyczne i ogłoszeniowe, nie odnalezione. Przedruki dwóch utworów z nr 1 pisma opublikowano w Dzienniku

Chicagoskim R. 6: 1895 nr 97: 26 IV s. 2 (zob. poz. 451).

W tygodniku Sztandar R. 2: 1895 w nr 18: 3 V na s. 1 (zob. poz. 792) zawiadomiono o ukazaniu się nr 2 Zabawnego Kuryerka, podano nazwisko jego redaktora i wydawcy oraz informację, że redakcja Sztandaru przyjmuje ogłoszenia do tego pisma; w nr 19: 9 V na s. 1 wspomniano o wydaniu nr 3; w nr 20: 17 V na s. 4 w odpowiedzi na listy od czytelników wyjaśniono, że w Chicago Kuryerek rozdawany jest bezpłatnie, a na prowincji trzeba opłacić prenumeratę przeznaczoną tylko na koszty wysyłki i podkreślono, że Sztandar jedynie drukuje to pismo i utrzymuje jego agencję; w nr 24: 14 VI na s. 1 zapowiedziano, że pismo będzie się ukazywać nadal, ale przestanie być rozdawane za darmo.

Gazeta Pittsburgska T. 10: 1895 nr 19: 25 V s. 2 (zob. poz. 500) podała: „Gazetka ta pono jest dziesiątym z rządu pisemkiem, wydawanem za pieniądze OO. Zmartwychwstańców”. Katolik R. 10: 1895 nr 26: 27 VI s. 1 (tytuł pierwotny: Wiarus zob. poz. 835) zamieścił złośliwe uwagi na temat nr 1-2 Zabawnego Kuryerka, twierdząc, że były one wydrukowane na żółtej i czerwonej bibule i są „plagiatem, przeróbką czyich tam wierszy i dowcipów na własne kopyto”.

854. Zgoda. Organ Związku Nar[odowego] Pol[skiego] w Stanach Zj[ednoczonych] Półn[ocnej] Am[eryki]. Wychodzi w każdy wtorek. Wydawnictwo Związku Nar. Pol. w St. Zj., red. E[dward] Odrowąż. Nowy York – Milwaukee, Wis. – Chicago, Ill. R. 1: 1881/83, R. 2: 1883/84 – R. 4: 1885/86, R. 5: 1886 – R. 28: 1909, R. (Vol.) 29: 1910 – do dziś. [Druk. „Zgody”]. 2°.

Wychodzi od 23 XI 1881.

R. 1 obejmuje okres od 23 XI 1881 do 7 III 1883, w r. 1881 ukazały się no. 1-6, w r. 1882 no. 7-44, a w r. 1883 no. 45-52; od no. 1 m. wyd. Nowy York; od no. 2 wychodzi w każdą środę; od no. 5 wydawnictwo i własność Związku Nar. Pol. w St. Zj.; po ukazaniu się no. 44: 20 IX nastąpiła przerwa w wydawaniu pisma; od no. 45: 17 I wydawnictwo i własność Tow[arzystwa] Akcyjnego Związku Nar. Pol. w St. Zj. Pół. Ameryki, red. I[gnacy] Wendzinski, m. wyd. Milwaukee.

W R. 2: 1883/84 od nr 21 w winiecie podawano skład zarządu wydawnictwa (od nr 35 zarządu

akcjonariuszy) mieszczonego się w Chicago: prezydent G[rzegorz] A[ntoni] Klupp, wiceprezydent Każ. [Kazimierz] Dorszyński, sekretarz Józef Kwaśniewski, wicesekretarz Każ. [Kazimierz] Bączkowski, kasjer [W.] J. Lewandowski oraz w Milwaukee kasjer Wal[enty] Piotrowski; nr 27 poświęcony 200. rocznicy odsieczy wiedeńskiej, od tego numeru inny zapis nazwiska redaktora: Weñdziński; od nr 39 w winiecie w składzie zarządu akcjonariuszy: prezydent Max. Kucera, sekretarz Fr. Sowadzki, kasjer W. J. Lewandowski oraz zarządu Drukarni: kasjer W. Piotrowski, sekretarz K. Małek, red. I. Weñdziński.

W R. 3: 1884/85 od nr 20 w zarządzie akcjonariuszy sekretarz K. Brukwicki.

W R. 4: 1885/86 od nr 5 w zarządzie akcjonariuszy na stanowisku sekretarza J.[Ignacy] N. Morgenstem, a kasjera W. Wlekiński; od nr 11: 20 V 1885 red. Zbigniew [Edmund] Brodowski; od nr 20 w zarządzie Drukarni: kasjer Karol Szaryński, red. i sekretarz Z. Brodowski; od nr 32: 21 X 1885 red. dr Paweł Gawrzyjelski, w zarządzie Drukarni funkcję sekretarza objął J. Rajski; od nr 39 w zarządzie Drukarni brak kasjera; w nr 46 Gawrzyjelski poinformował, że zrezygnował ze stanowiska redaktora z powodu „braku czasu”; od nr 47 brak składu zarządu akcjonariuszy; od nr 48: 10 II 1886 red. Z. Brodowski, w zarządzie Drukarni funkcję kasjera objął Max. Kucera.

Co najmniej od R. 6: 1887 od no. 1 Wydawnictwo i własność Związku Nar. Pol. w St. Zj. Pół. Ameryki, w winiecie podawano skład zarządu „Zgody”: red. Z. Brodowski, sekretarz J[ózef] Olbiński (Olbinski).

W R. 7: 1888 od no. 16 w winiecie oprócz składu zarządu Zgody podawano: red. nac. Z. Brodowski; no. 46 dat. 14 XI; no. 47/48: 28 XI m. wyd. Chicago, Ill., brak informacji o składzie zarządu „Zgody”, w adresie administracji nazwisko: I. N. Morgenstem.

W R. 8: 1889 od no. 4: 23 I red. Z. Brodowski; w no. 37 i 38 brak informacji o redaktorze; od no. 39: 25 IX red. Stanisław Nicki, w adresie administracji: A[ntoni] Małek.

W R. 12: 1893 w no. 32-34 informacja, że Zgoda w czasie trwania X Sejmu ZNP będzie wychodziła codziennie – nie wiadomo, czy ten zamiar zrealizowano; od no. 38: 20 IX red. Franciszek Hieronim Jabłoński (w wersji w jęz. angielskim: Francis H. Jablonski), sekretarz Jan J[ózef] Chrza-

nowski; w no. 50 na s. 2 w protokole z Sejmu X ZNP w Chicago wspomniano, że Zgoda jest drukowana w nakładzie ok. 6 tys. egz.

W R. 13: 1894 no. 12 wydano jako Numer Kościuszkowski na pamiątkę setnej rocznicy złożenia przez Kościuskę przysięgi na rynku krakowskim.

W R. 14: 1895 co najmniej od no. 2 do no. 17 numery ukazały się w żałobnej szacie graficznej; w no 2 informacja: „Żałoba narodowa od dnia 1go Stycznia do dnia 26go Kwietnia 1895 roku w stuletnią rocznicę trzeciego i ostatniego rozbioru ukochanej Ojczyzny naszej Polski. Nie umarła Ona – ale śpi tylko”; co najmniej od no. 39: 25 IX zamiast sekretarza podawano manager/administrator Zgody: M[ichał] J[ózef] Sadowski; w no. 45 na s. 5 w protokole z Sejmu XI ZNP w Cleveland wspomniano, że Zgoda drukowana jest w nakładzie 8300 egz.; od no. 46 wychodzi w każdy czwartek.

W R. 16: 1897 od nr 1 w winiecie brak informacji o właścicielu i wydawnictwie; od nr 37: 16 IX red. S[tefan] Barszczewski; w nr 45 na s. 1 poinformowano, że Zgoda wychodzi w nakładzie 15 tys. egz. tygodniowo.

W R. 17: 1898 w nr 49 na s. 1 w artykule Dwie Sprawy odnotowano, że Zgoda ma „pewnie nie mniej jak 20,000” czytelników.

W R. 18: 1899 w nr 1 nekrolog I. Weñdzińskiego; od nr 45 brak administratora; od no. 49: 7 XII sekretarz J. Olbiński.

W R. 19: 1900 paginacja ciągła w obrębie no. 1-30, na stronie tytułowej pierwszego półroczca: nakładem Związku Narodowego Polskiego, drukiem „Zgody”; w no. 15 nekrolog M. J. Sadowskiego-Pankiewicza; w no. 36 na s. 2 w artykule pt.: Sprawy Związkowe, poinformowano o decyzji Związku ukazywania się dwóch wydań Zgody: „a mianowicie wydawać co tydzień zamiast jednego numeru o ośmiu stronach, rozsyłanego w 28,000 egzemplarzy – dwa numery o czterech stronach każdy, z których jeden poświęcony byłby sprawom politycznym i ogólnym jak dotychczas, drugi zaś przeznaczony byłby głównie dla spraw niewieścich, zawierałby więc wiadomości dotyczące się niewiast, o ruchu towarzystw niewieścich, o działalności niewiast na różnych polach pracy społecznej, poradnik gospodarski i. t. p. Ma się rozumieć, że w każdym z tych numerów umieszczone musiałyby być także wszelkie zawiadomienia urzędowe Zarządu Centralnego i cyrkularze

jednocześnie”; od no. 37: 13 IX Zgoda wychodzi w dwóch wydaniach (zob. Zgoda. Wydanie dla niewiast. Chicago 1900-1913 poz. 855).

W R. 20: 1901 w no. 28: 11 VII poinformowano o ustąpieniu ze stanowiska redaktora S. Barszczewskiego; od no. 29: 18 VII red. T[omasz] Siemiradzki.

W R. 21: 1902 od no. 1 w winiecie informacja: (Wydanie dla mężczyzn)/(Men's Edition).

W R. 23: 1904 w no. 4 w protokole z Sejmu XV ZNP odbytego w Wilkes-Barre, Pa. odnotowano, że wydanie męskie Zgody obecnie drukowane jest w nakładzie 22650 egz.

W R. 25: 1906 od no. 1: 4 I drukowano dział pod red. Stanisława Osady pt.: Sokół. Dział Wydziału Związku Sokołów Polskich, dział ten miał oddzielne liczbowanie roczników (R. 10), kontynuujące liczbowanie roczników pisma: Sokół. Chicago 1896-1905 (zob. poz. 778), w no. 3-8 Zgody ukazały się no. 2-7 działu (w późniejszych numerach Zgody brak osobnego liczbowania rocznika i numerów działu); od no. 7: 15 II dział pod red. S[tanisława] Lempickiego (Łempickiego) pt.: Sztandar. Dział Związku Młodzieży Polskiej w Ameryce, dział ten miał oddzielne liczbowanie rocznika (R. 10), kontynuujące liczbowanie roczników pisma: Sztandar. Chicago 1893-1901 (zob. poz. 792), w no. 7 i 8 Zgody ukazał się no. 1 i 2 działu (w późniejszych numerach Zgody brak osobnego liczbowania rocznika i numerów działu); no. 8 ukazał się w powiększonej objętości (w dwóch łącznie paginowanych częściach) i zawierał: Protokół Sejmu XVI-go Związku Narodowego Polskiego, odbytego od dnia 23 do 28 Października 1905 w Buffalo, N. Y., w protokole tym sekretarz Zgody podał, że wydanie dla mężczyzn wychodzi w nakładzie 28400 egz.; od no. 9 drukowano dział pt.: Dział Wydziału Związku Sokołów Polskich w Ameryce (od no. 10 pt.: Dział Związku Sokołów Polskich w Ameryce) i Dział Związku Młodzieży Polskiej w Ameryce, działu nie miały liczbowania roczników i numerów; od no. 17: 26 IV brak Działu Związku Młodzieży Polskiej...; od no. 40: 4 X dział pt.: Dział II Korpusu Wojsk Polskich w Ameryce; no. 47 wydany w powiększonej objętości z okazji 25-lecia ukazywania się pisma (zob. Literatura poz. c.).

Co najmniej od R. 27: 1908 poszczególne działu nie ukazywały się w każdym numerze; co najmniej od no. 1: 2 I red. Fr. H. Jabłoński, dział

pod red. Leona Olszewskiego z Buffalo, N. Y. pt.: Dział Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce, w numerze tym dział pt.: Dział Wojsk Polskich w Ameryce; w no. 2 poinformowano, że dnia 15 I ukaże się pierwszy numer „codziennej «Zgody»” pt. Dziennik Związkowy „Zgoda” (zob. poz. 462); no. 9: 27 II w żałobnej szacie graficznej z powodu śmierci redaktora naczelnego Fr. H. Jabłońskiego; od no. 11: 12 III red. T. Siemiradzki; od no. 17 dział pt.: Wydział Wojskowy II-go Korpusu Wojsk Polskich w Ameryce; od no. 27 w winiecie podtyt.: Organ Związku Nar. Pol. w Stanach Zjednoczonych. Official Organ of the Polish National Alliance of the U[nited] S[tates] of N[orth] A[merica] oraz informacja, że Zgoda ma: „Trzy wydania: Codzienne wydanie, Tygodniowe dla mężczyzn, Tygodniowe dla kobiet” i wychodzą one w nakł. 95 tys. egz.

W R. 28: 1909 od no. 17 brak działu pt.: Wydział Wojskowy...; od no. 31 dział pt.: Dział Związku Wojsk Polskich w Ameryce; od no. 45 w adresie do redakcji Działu Związku Śpiewaków... nazwisko: Ryszard Hapke, Cleveland, Oh.

W R. 29: 1910 wydano no. 1-30, 1-5; od no. 8 w winiecie podtyt.: Organ... Wydanie dla mężczyzn. Official Organ... Men's Edition, brak informacji o nakładzie; od no. 11 wychodzi co tydzień; od no. 13: 31 III red. Działu Związku Sokołów... Henryk Lokański, w numerze tym częstotliwość: wychodzi w każdy czwartek; od no. 21: 26 V red. Działu Związku Śpiewaków... Józef Szwarce, Cleveland, Oh.; w no. 30: 28 VII poinformowano, że zgodnie z uchwałą XVIII Sejmu ZNP odbytego w Milwaukee Zgoda zostanie zamieniona na pismo miesięczne; od no. 1: 15 VIII podtyt.: Organ Związku Narodowego Polskiego w Stanach Zjedn. Półn. Ameryki, wychodzi co miesiąc, mniejszy format w obrębie 2°, w stopce red. także podtyt. w jęz. angielskim, a w adresie do redakcji T. Siemiradzki określony jako naczelny red.; od no. 2: 20 IX oznaczenie rocznika także w jęz. angielskim: R.(Vol.).

W R.(Vol.) 30: 1911 od no. 4: 27 IV podtyt.: Organ Związku Narodowego Polskiego w St. Zjedn. Wydanie tygodniowe. Official Organ of the Polish National Alliance of the U. S. of N. A. Weekly Edition, częstotliwość: wychodzi w każdy czwartek, większy format w obrębie 2°, brak drugiego osobnego wydania dla kobiet (w zamian w numerze drukowano Dział dla kobiet), w numerze tym

w artykule pt. „Zgoda tygodniowa”, poinformowano, że gdy pismo ukazywało się co miesiąc, drukowano je w nakładzie 80 tys. egz.; od no. 32: 9 XI pismo znowu zaczęło ukazywać się w dwóch wydaniach: (Wydanie dla mężczyzn)/(Men's Edition) i (Wydanie dla kobiet)/(Women's Edition).

Od R.(Vol.) 31: 1912 brak Działu Związku Sokołów..., a pozostałe działy drukowane są nieregularnie; w no. 41 w Dziale Związku Śpiewaków... poinformowano, że jego redaktorem został Leon Olszewski (J. Szwarcze nadal widnieje jako redaktor działu); no. 43: 25 X ukazał się jako jedno wydanie: (Wydanie dla mężczyzn i kobiet)/(Men's and Women's Edition), w numerze tym wydrukowano Dział dla kobiet, który „zastępuje w obecnym wydaniu «Zgodę» żeńską na bieżący tydzień”; od no. 49 brak Działu Związku Śpiewaków...

W R.(Vol.) 32: 1913 w no. 29: 17 VII nekrolog St. Nickiego; od no 41: 9 X red. Stanisław [A.] Dangel, który w adresie do redakcji jest określony też jako redaktor naczelny; w no. 41 i 44 Dział Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce, który jest redagowany przez Kazimierza Waligórskiego z Cleveland, Oh.; w no. 42 poinformowano że „na prośbę wybranego przez Sejm XX [w Detroit] redaktora Zgody, ob[ywatela] Stanisława Danglera z Cleveland, O., Zarząd Centralny polecił byłemu redaktorowi Zgody ob. T. Siemiradzkiemu redagować nadal Zgodę tygodniową, wydanie dla mężczyzn, do czasu aż Rada Nadzorcza i Zarząd Centralny wydadzą swoją opinię względem projektu opracowanego przez ob. Danglera dotyczącego wszystkich pism przez Związek wydawanych.” – w stopce red. St. Dangel nadal widnieje jako redaktor.

Od R.(Vol.) 33: 1914 brak dwóch osobnych wydań (zamiast drugiego wydania w numerach drukowano Dział dla kobiet); od no 2 brak informacji o redaktorze i redaktorze naczelnym; od no 17: 23 IV red. nac. S[tanisław] Orpiszewski; w no. 28 na s. 1 wspomniano, że Zgoda wychodzi w nakładzie 110 tys. egz.; od no. 48: 26 XI red. Działu dla kobiet: Janina Duninowa.

W R.(Vol.) 34: 1915 Dział Związku Wojsk Polskich w Ameryce drukowany jest bardzo rzadko; od no. 31: 5 VIII Dział Zw. Śpiewaków Polskich w Ameryce.

Od r. 1947 pismo głównie w jęz. angielskim.

W Gazecie Lwowskiej R. 85: 1895 nr 43: 22 II s. 9 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 863) zamieszczono wyrok c. k. Sądu Krajo-

wego dla Spraw Karnych we Lwowie zabraniający rozpowszechniania nr 3 Zgody z dnia 16 I 1895.

Ameryka T. 5: 1891 nr 40: 3 X s. 7 (zob. poz. 431) podaje, że Zgoda ukazuje się w nakładzie 5300 egz., Gazeta Polska w Chicago w artykule Wł. Dyniewicza (zob. Literatura poz. a) wspomina o obecnym nakładzie 10 tys. egz., warszawska Gazeta Polska 1902 nr 304: 8 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1321) pisze o 33400 prenumeratach, a Gazeta Kaliska R. 1902 nr 316: 23 XI s. 302 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) o 39 tys. abonentach.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1883 s. 241, 1884 s. 251, 1885 s. 258, 1886 s. 267, 1888 s. 505, 1889 s. 95, 1890 s. 131, 1891 s. 126, 1892 s. 136, 1893/94 s. 136, 1895 s. 139, 1896 s. 135, 1897 s. 143, 1898 s. 146, 1899 s. 147, 1900 s. 151, 1901 s. 153, 1902 s. 153, 1903 s. 156, 1904 s. 154, 1905 s. 156, 1906 s. 162, 1907 s. 164, 1908 s. 162, 1909 s. 164, 1910 s. 168, 1912 s. 181, 1913 s. 185, 1914 s. 189, 1915 s. 195, 1916 s. 195, 1917 s. 194, 1918 s. 203 (zob. poz. 2) podaje następujące nakłady: w 1885 – 1600 egz., w 1886 – 2508 egz., w 1888 – 2 tys. egz., w 1889 – 3700 egz., w 1890 – 4800 egz., w 1891 – 5300 egz., w l. 1892-1895 – 5500 egz., w 1896 – 8 tys. egz., w l. 1897-1900 – 12 tys. egz., w l. 1901-1902 – 1900[!] egz., w 1903 – 35 tys. egz., w 1904 – 37 tys. egz., w 1905 – 39250 egz., w 1906 – 44500 egz., w 1907 – 50194 egz., w 1908 – 53500 egz., w l. 1909-1910 – 56 tys. egz. (razem z Dziennikiem Związkowym Zgoda), w 1912 – 80 tys. egz., w 1913 – 83500 egz., w 1914 – 90 tys. egz., w l. 1915-1916 – 109045 egz., w 1917 – 116473 egz. (wg oświadczenia poczty 111 tys.), w 1918 124 tys. egz.; katalog ten błędnie odnotowuje rok początkowy ukazywania się Zgody: w l. 1883-1903 – rok 1882, w l. 1904-1910 – rok 1880, a co najmniej od 1912 – rok 1878.

Rowell G. P.: American Newspaper Directory... 1884 s. 492, 1885 s. 552, 1886 s. 601, 1887 s. 662, 1891 s. 152, 1893 s. 152, 1894 s. 131, 1895 s. 151, 1897 s. 156, 1898 s. 160, 1899 s. 173, 1900 s. 184-185, 1901 s. 199, 1902 s. 158, 1903 s. 175, 1905 s. 168, 1906 s. 178, 1909 s. 171 (zob. poz. 1) podaje nakłady: w r. 1885 – ponad 1000, w l. 1886-1887 – ponad 1500, w r. 1891 – ponad 2 tys., w r. 1893 – nie przekracza 1000, w r. 1894 minimum 8 tys. (w późniejszych latach ta liczba

figuruje przy r. 1893), w l. 1895-1903 – ponad 7500 (w r. 1895 przy nakładzie dodano oznaczenie sugerujące, że faktyczny nakład był niższy), w r. 1904 – ponad 20 tys. (nakład tygodniowy: 38380), w 1905 – nakład tygodniowy: 46971, w r. 1906 – nakład tygodniowy: 51906, a w r. 1907 – nakład tygodniowy: 56317; autor ten podaje błędny początkowy rok ukazania się pisma: 1882 (w l. 1883-1887), 1888 (w l. 1891-1892) lub 1880 (od r. 1893).

Nelson Chesman & Co. Newspaper Rate Book, 1901 s. 50, 1911-1912 s. 55, 1915-1916 s. 68 (zob. poz. 6) odnotowuje, że nakład w r. 1901 wynosił 12 tys. egz., w l. 1911-1912 – 77 tys., w l. 1915-1916 – 109 tys. egz.; katalog ten błędnie podaje, że pismo zaczęło wychodzić w 1880 r.

Nagiel H.: Dziennikarstwo polskie w Ameryce... s. 68 (zob. poz. 297) twierdzi, że pomocnikiem redaktora Zgody E. Odrowąża „przez czas krótki” był S[tanisław] Artwiński, a jego współpracownikiem Stanisław Sz wajkart.

Przewodnik Bibliograficzny 1903 nr 12 s. 204 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) odnotowuje M. Majewskiego jako redaktora, a Heck K. J.: Spis periodycznych pism polskich wydawanych w r. 1903... s. 18 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 338) jako wydawcę Zgody – w rzeczywistości był on wymieniony w winiecie pisma jako osoba, do której należy adresować przekazy bankowe, pocztowe i pieniądze, natomiast w stopce red. wymieniono skład Zarządu Z. N. P, gdzie M. Majewski występuje jako kasjer.

Estreicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 4. s. 613 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) twierdzi błędnie, że J.[!] W endziński był redaktorem Zgody od 1882 r., a Z. Brodowski wydawcą i redaktorem od 1883 do 1888.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 152 (zob. poz. 17) mylnie odnotowuje, że Zgoda przeniosła się z Milwaukee do Chicago w r. 1884, inicjał imienia W endzińskiego – Fr., a także błędnie wśród redaktorów wymienia S. Artwińskiego, St. Sz wajkarta i J. Olbińskiego.

Kiper D.: „Zgoda” i spór... s. 77-80 (zob. Literatura poz. f) podaje, że do r. 1897 pismo było często drukowane w obcych drukarniach.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1881-1917 znajdujących się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy

im. Wasyla Stefanyka (l. 1881/83-1885/86, 1887-1896, 1899-1904, 1906, 1908, 1910-1914; udostępnione także na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu), w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1917 nr 38, 39, 41) oraz udostępnionych na stronie Library of Congress (1893-1894, 1896-1906, 1909-1915).

Dodatki:

1. Konstytucja czyli Ustawy Zasadnicze Związku Narodowego Polskiego w Stanach Zjed[oczonych] Północnej Ameryki. [Chicago, Ill.] 1910 16° ss. 15.

Dodatek do no. 11: 17 III.

2. Sprawozdanie Rady Szkolnej Z. N. P. [Chicago, Ill.] 1914 16° ss. 27, nlb. 5.

Dodatek dołączany w częściach do no. 44: 29 X i no. 45: 5 XI; podwójna paginacja stron: własna dodatku i kontynuująca liczbowanie stron numeru, do którego został dodany.

Sprawozdanie podpisał: Walery Fronczak, student kol. Z. N. P.; oprócz sprawozdania dodatek zawiera (na nieliczbowanych stronach): Czujwara Bol. Z.: Ruszaj Niemcze precz!; W imię Ojczyzny do czynu; Wydział Niepodległościowy Z. N. P. Lista No. 20.

3. W sprawie reformy asekuracyjnej w Związku Narodowym Polskim. Dziesięć odczytów. Oprac. Dr J. J. Jankowski. Chicago, Ill. 1914 Nakładem Zarządu Centralnego Z. N. P., Druk. Dziennika Związkowego 16°.

Dodatek dołączany w częściach do no. 48: 26 XI – no. 52: 24 XII z 1914 r. oraz do no. 1: 7 I 1915; podwójna paginacja stron: własna dodatku i kontynuująca liczbowanie stron numeru do którego dodatek został dodany, na ostatnich stronach stronach: Spieszmy na Ratunek Ojczyźnie!; W imię Ojczyzny do czynu! Wydział Niepodległościowy Z. N. P. Lista Nr. 29.

Literatura:

a. Dyniewicz Władysław: Wielka Drukarnia Związku Narodowego Polskiego w Ameryce. *Gazeta Polska w Chicago* R. 24: 1896 nr 4 s. 1.

b. Dwudziestolecie „Zgody”. *Zgoda* R. 20: 1901 no. 47 s. 1.

c. Srebrny Jubileusz Zgody. *Zgoda* R. 25: 1906 no. 47 (wydanie dla mężczyzn), Part I-III ss. 24.

d. Kiper Daniel: Polsko-amerykańska „Zgoda” wobec postaw ugodowych w drugiej połowie XIX wieku. W: W kręgu badań nad Polską i duszpasterstwem polonijnym. Istota i metodologia. Red. ks. Sławomir Zych, Bartosz Walicki. Lublin-Sokołów Małopolski 2015 s. 271-290.

e. Kiper D.: Oblicze ideowe „Zgody” w latach 1914-1918. W: Rola emigracji polskiej w odzyskaniu niepodległości 1918 roku. Red. naukowa ks. prof. UKSW dr hab. Waldemar Głiński. Warszawa 2018 s. 341-354.

f. Kiper D.: „Zgoda” i spór. Z dziejów polskiego pisma w Ameryce (1881-1907). Lublin 2019 Wydawn. KUL ss. 462.

Artykuł rec.: Chwastyk-Kowalczyk Jolanta: Aktywność wydawnicza Polonii amerykańskiej na przełomie XIX i XX wieku. *Rocznik Historii Prasy Polskiej* T. 23: 2020 z. 4(60) s. 173-176.

855. Zgoda. Organ Związku Narodowego Polskiego w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki. [Wydanie dla niewiast]. Wychodzi w każdy czwartek. Ed. S[tefan] Barszczewski, sekretarz

J[ózef] Olbiński. Chicago, Ill. R. 19: 1900 – R. 28: 1909, R.(Vol.) 29: 1910 – R.(Vol.) 32: 1913. [Druk. Zgody]. 2°.

Wychodzi od 13 IX 1900 do 25 XII 1913. Przez cały okres wychodzenia w winiecie przy numerze podawano informację, że jest to wydanie dla niewiast (od r. 1904 wydanie dla kobiet), od r. 1902 także w jęz. angielskim: Women's Edition. Liczbowanie roczników za Zgodą (zob. poz. 854).

W R. 19: 1900 podwójne liczbowanie numerów uwzględniające liczbowanie poprzednich numerów Zgody; w no 37(1) na s. 1 poinformowano: „z niniejszym numerem rozpoczynamy w «Zgodzie» dział specjalny, przeznaczony dla niewiast, należących do Związku Narodowego Polskiego”. W R. 20: 1901 od no 6 brak podwójnego liczbowania numerów; od no 29: 18 VII red. T[omasz] Siemiradzki, w numerze tym w stopce red. jako redaktor wymieniany ciągle S. Barszczewski. W R. 23: 1904 od no 15 informacja przy numerze: (Wydanie dla kobiet).

W R. 25: 1906 w no 20 wspomniano, że tygodniowo rozsyłane jest ok. 18 tys. egz. wydania dla kobiet Zgody. W R. 26: 1907 w no 22: 30 V artykuł, w którym Stanisław Orpiszewski informuje, że został redaktorem kobiecego wydania Zgody, ale w stopce red. wciąż red. T. Siemiradzki; od no 41: 10 X brak informacji o redaktorze i sekretarzu; od no 44: 31 X w adresie redakcji nazwisko: F[ran-ciszek] H[ieronim] Jabłoński, a w adresie administracji – J. Olbiński.

W R. 27: 1908 od no 7: 13 II red. Kazimiera Wałukiewicz (w adresie redakcji wciąż F. H. Jabłoński); od no 12: 19 III w adresie redakcji nazwisko: T. Siemiradzki; w no 27 motto: Kobieta jest i być winna wychowawczynią przyszłych pokoleń!; Strażnicą uczuć narodowych – jest rodzina, matka, żona i siostra Polka!...; od no 28 w winiecie podtyt.: Organ Związku Nar. Pol. w Stanach Zjednoczonych. Official Organ of the Polish National Alliance of the U[nited] S[tates] of N[orth] A[merica] oraz informacja o nakładzie pism związkowych: 95 tys.; od no 45 inny zapis nazwiska redaktorki: Każ. Wałukiewiczówna.

W R. 28: 1909 od no 45: 11 XI brak informacji o redaktorze; w no 47 na s. 1 poinformowano, że 15 X K. Wałukiewicz ustąpiła z funkcji redaktorki. W wydaniu dla mężczyzn Zgody w no 49: 9 XII 1909 na s. 6 podano, że po porozumieniu

z naczelnym redaktorem Zgody, zarządcą i Wydziałem Kobiet na stanowisko redaktorki polecana jest Maria Iwanowska.

W R. 29: 1910 ukazały się no 1-30, 1-5; od no 9 w winiecie brak informacji o nakładzie pism związkowych; w no 17: 28 IV na s. 4 wspomniano o redaktorze Zgody – Iwanowskiej; w no 30: 28 VII poinformowano, że redaktorka pisma wyjechała na urlop do Europy i w tym czasie ma ją zastępować L[udwik] Krauze; od no 1: 15 VIII miesięcznik, wraz ze zmianą częstotliwości rozpoczęto nowe liczbowanie numerów, w stopce red. w adresie redakcji T. Siemiradzki określane jako redaktor naczelny, w numerze tym w artykule na s. 8 wspomniano, że redaktorka Zgody Iwanowska wygłosiła mowę na wieczorze ku czci Elizy Orzeszkowej; od no 2: 20 IX oznaczenie rocznika również w jęz. angielskim – R.(Vol.).

W R.(Vol.) 30: 1911 od no 4: 27 IV tygodnik, na s. 1 w artykule pt.: „Zgoda tygodniowa” napisano, że wydawanie Zgody miesięcznej jest niemożliwe ze względu na warunki finansowe i zniesiono osobne wydanie dla kobiet, więc „aż do sejmu wszyscy związkowcy będą otrzymywać tygodniówkę o jednostajnej treści”, w której drukowany będzie Dział dla kobiet; co najmniej od no 33: 16 XI wznowiono wydanie dla kobiet, red. T. Siemiradzki; od no 35: 30 XI red. Jadwiga Michalska (w adresie redakcji w stopce red. T. Siemiradzki wciąż określane jako redaktor naczelny Zgody męskiej i żeńskiej).

W R.(Vol.) 31: 1912 od no 10: 7 III w stopce red. brak informacji o redaktorze naczelnym i sekretarzu; od no 29: 18 VII red. Władysława Tylkowska; no 43: 25 X ukazał się jako wspólne wydanie dla kobiet i mężczyzn, numer ten poświęcony jest otwarciu w dniu 26 X Kolegium Związku Narodowego Polskiego.

W R.(Vol.) 32: 1913 w no 21 na s. 4 Wł. Tylkowska poinformowała, że przestała pełnić funkcję redaktorki Zgody; od no 22 brak informacji o redaktorze; w no 31 na s. 4 podano, że od następnego numeru redaktorką zostanie Anna Wyczółkowska (w dalszych numerach brak informacji o redaktorze w stopce red.); w no 52: 25 XII red. Stanisława H. Kobylańska, na s. 4 powiadomiono, że od 1 I 1914 Zgoda będzie wychodzić w jednym wydaniu z uwzględnieniem Działu dla kobiet i niniejszy numer Zgody „żeńskej” jest ostatnim.

W wydaniu dla mężczyzn *Zgody* R. 23: 1904 w nr 4: 28 I na s. 7 zamieszczono protokół XV Sejmiku ZNP w Wilkes-Barre w którym podano, że wydanie żeńskie *Zgody* jest drukowane w nakładzie 15635 egz., natomiast w R. 25: 1906 w nr 8: 22 II na s. 6 w protokole z XVI Sejmiku ZNP w Buffalo odnotowano nakład wydania dla kobiet 18480 egz.

Gwiżdza Polarna R. 5: 1913 nr 36: 6 IX s. 4 (zob. poz. 543) opisała okoliczności rezygnacji A. Wyczółkowskiej ze stanowiska redaktorki: „Redakcję «Zgody» żeńskiej niezbyt dawno objęła uczona sufrażystka dr Anna Wyczółkowska, lecz już ustąpiła z posady. Główny redaktor obu «Zgód» pan Siemiradzki był na tyle bezwstydny, że nie chciał zamieszczać jej artykułów bez uprzedniego czytania ich w rękopisie”.

Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 137 (zob. poz. 25) błędnie odnotowuje numer, od którego wychodziło wydanie dla kobiet od jako nr 38 *Zgody* z r. 1900. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 152 (zob. poz. 17) błędnie podaje nazwisko redaktorki – Iwanowski. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 170 (zob. poz. 26) błędnie twierdzi, że w r. 1908 redaktorem był F. H. Jabłoński, a W. Tylkowska pełniła funkcję redaktorki jedynie w r. 1913.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (l. 1900-1904, 1908-1913; udostępnione także na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu) oraz udostępnionych na stronie Library of Congress (l. 1900-1913).

856. *Ziamo*. Wydawnictwo poświęcone miłośnikom muzyki i śpiewu narodowego, oraz życiu społeczno-towarzyskiemu Polaków w Ameryce. Wychodzi miesięcznie. Wyd. i właściciel Antoni Małek. Chicago R. 1: 1886/87 – R. 18: 1903[?]. [Druk. i Skład Nut „Ziamo”]. 8°.

Wychodzi z przerwami prawdopodobnie od maja 1886 co najmniej do sierpnia 1903.

Numerów z l. 1886-1893 nie odnaleziono – opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego nr 4: kwiecień z R. 9: 1894.

W R. 12: 1897 co najmniej od nr 7: 20 VII podtyt.: Organ Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce. Wydawnictwo poświęcone miłośnikom

muzyki..., w winiecie informacja w jęz. angielskim: Musical monthly magazine. Devoted to propagate the Polish and American National Songs and Music, w numerze tym na s. 8 wzmianka o drukarni.

W R. 14: 1899 co najmniej od nr 6 podtyt.: Organ Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce. Pismo muzyczne, w stopce red. na s. 5 drugi podtyt.: Wydawnictwo poświęcone miłośnikom muzyki..., format 4°, brak informacji o wydawcy i właścicielu w winiecie, ale A. Małek wciąż wymieniany w adresie redakcji w jęz. polskim, a w stopce red. w jęz. angielskim widnieje jako publisher.

O wydaniu nr 1 *Ziarna* poinformowano w *Krytyce* R. 1: 1885/86 nr 30: 29 V 1886 s. 3 (zob. poz. 583), a w nr 43: 28 VIII 1886 na s. 2 wspomniano o wyjściu z druku nr 4.

Przewodnik Bibliograficzny 1887 nr 6 s. 121 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) podaje, że R. 1 *Ziarna* obejmował z. 1: maj 1886 – z. 12: kwiecień 1887. Wzmiankę o z. 6 pisma z 1888 r. zamieszczono w *Polaku* w Ameryce R. 2: 1888 nr 20: 5 VI s. 2 (zob. poz. 707).

Zgoda R. 13: 1894 nr 4: 24 I s. 4 (zob. poz. 854) poinformowała o wydaniu nr 1 *Ziarna* wznowionego po trzyletniej przerwie, natomiast w nr 43: 24 X na s. 8 zamieszczała wzmiankę o zawartości nr 10.

W *Gazecie Kaliskiej* R. 10: 1902 nr 316: 23 XI s. 3 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 1294) podano, że pismo miało 1300 abonentów.

Kuryer Polski R. 16: 1903 nr 97: 24 IV s. 2 (zob. poz. 610) poinformował, że nr 4 *Ziarna* z 1903 r. wyszedł jako pamiątkowy z okazji 70. rocznicy urodzin honorowego członka Związku Śpiewaków Polskich, Bolesława Dembińskiego z Poznania. *Dziennik Chicagoski* R. 14: 1903 nr 211: 10 IX s. 4 (zob. poz. 451) oraz *Kuryer Polski* R. 16: 1903 nr 213: 9 IX s. 1 zawiadomiły, że na wspólnym zjeździe dwóch odłamów Związku Śpiewaków Polskich w Milwaukee doszło do połączenia skłóconych frakcji [z Chicago i Milwaukee] i w związku z tym postanowiono, że organem Związku... będzie wydawana w Bay City przez L[ona] Olszewskiego *Harmonia* (zob. poz. 549), w winiecie której dodawany będzie tytuł „Ziamo”.

W *Kuryerze Ilustrowanym* R. 1: 1907/8 nr 4: 22 XI s. 8 (zob. poz. 604) zamieszczono reprodukcję s. 1 i 5 z *Ziarna* R. 14: 1899 nr 1: 20 I.

Kruszka W.: *Historia polska w Ameryce* T. 5 s. 10 (zob. poz. 274) podaje, że pismo założono

w lipcu 1886 r., a upadło w r. 1903. Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 152 (zob. poz. 17) obok A. Małka[!] wymienia jako redaktora i wydawcę Józefa Olbińskiego. Michałowski Kornel: *Bibliografia polskiego piśmiennictwa muzycznego*. Kraków 1955 s. 44 podaje, że od r. 1890 pismo miało podtyt.: *Organ Związku Śpiewaków Polskich w Ameryce*.

Blejwas Stanislaus A.: *The Polish Singers Alliance of America, 1888-1998. Choral Patriotism*. Rochester 2005 s. 39 podaje, że po VIII Zjeździe Związku Śpiewaków Polskich w Grand Rapids we wrześniu 1897 r. doszło do rozpadu tej organizacji na frakcje w Chicago i Milwaukee; ta pierwsza ogłosiła, że Ziarno przestało być oficjalnym organem Związku i założyła własny organ pt. *Harmonia*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1898 nr 11-12, 1899 nr 6), w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1894 nr 4, 1897 nr 7) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

857. *Ziemiańin*. Red. Władysław Smulski. Chicago 1874. Druk. *Gazety Polskiej* w Chicago.

Pismo nie odnalezione.

Nagiel H.: *Dziennikarstwo Polskie w Ameryce...* s. 65-66 (zob. poz. 297), a za nim większość bibliografii i opracowań, podaje, że Wł. Smulski założył *Ziemiańina* w czasie, kiedy pracował jako redaktor *Gazety Polskiej* w Chicago (zob. poz. 504), pismo było poświęcone gospodarstwu i sprawom wiejskim i upadło po 2-3 miesiącach istnienia z powodu braku poparcia.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 103 (zob. poz. 19) odnotowuje *Ziemiańina* jako tygodnik, którego redaktorem był John Lukwiński, a wydawcą – *Polonia Publishing Co.* Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 85 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo wychodziło 2 x miesięcznie.

858. *Zorza*. Tygodnik. Red. J.[Ignacy?] Haduch, wyd. [Stanisław J.] Tyburski. Pittston, Pa. 1914-[?].

Wychodzi prawdopodobnie od kwietnia 1914. Pismo nie odnalezione.

Sokół Polski R. 18: 1914 nr 17: 23 IV s. 5 (zob. poz. 779) poinformował, że do jego redakcji nadesłano pierwszy numer *Zorzy*, „półoficjalnego” organu Okręgu VII [Związku Sokolów Polskich w Ameryce], redagowanego przez druha J. Haducha. *Rolnik* R. 23: 1914 nr 19: 8 V s. 6 (zob. poz. 766) zawiadomił, że w Pittston zaczęła wychodzić *Zorza* wydawana przez Tyburskiego.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 137 (zob. poz. 26) odnotowuje, że pismo ukazywało się w l. 1914-1915.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska...* s. 35 (zob. poz. 278) mylnie twierdzi, że założona przez St. Tyburskiego *Zorza* zmieniła tytuł na *Republika* (zob. poz. 948), pismo założone w Scranton przez L.[!] Haducha, które w r. 1912[!] po połączeniu z *Górnikiem Pensylwańskim* (zob. *Pensylwański Górnik* poz. 697) przekształciło się w *Republikę-Górnika [Pensylwańskiego]*. Informacje te powtarza Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 154 (zob. poz. 17), który podaje, że *Zorza* wychodziła w l. 1903-1912.

859. *Zwiastun*. Tygodnik. Red. i wyd. Adam J. Surdel. Toledo, Oh. 1908, nr 1-[?].

Wychodzi od 1 XI. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania *Zwiastuna* poinformował *Dziennik Związkowy* *Zgoda* R. 1: 1908 nr 252: 7 XI s. 4 (zob. poz. 462), który podał, że celem pisma jest obrona „hasel narodowo-kościelnych”, oraz *Naród Polski* R. 12: 1908 nr 47: 18 XI s. 2 (zob. poz. 636), który ocenił, że „pisemko to nie posiada najmniejszych warunków utrzymania się przy życiu”.

Zwiastuna rejestruje także [Czarnowski St. J. N.]: *Wykaz prasy polskiej*. Berlin [1911] s. 91 (zob. T. 3 wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 340).

860. *Związek*. Tygodnik. Wyd. Polska Spółka Wydawnicza Tygodnika *Związek*, prezydent i red. nacz. ks. Wiktor Paukszto pseud. ks. Iskierka, red. zarządzający J. Czupryna. Alleghany, Pa. – Pittsburgh, Pa. 1910-1911.

Wychodzi prawdopodobnie od połowy czerwca 1910 do marca 1911. Pismo nie odnalezione. Artykuły i słowo wstępne z nr 1 skomentowano w *Narodzie Polskim* R. 14: 1910 nr 26: 29 VI s. 4

(zob. poz. 636), gdzie wspomniano też o pseudonimie ks. Paukszty.

W Dzienniku Chicagosome R. 21: 1910 nr 149: 28 VI s. 4 (zob. poz. 451) zamieszczono recenzję nr 2 Związku, podano jego wydawcę i redaktorów oraz wysunięto przypuszczenie, że „tygodnik ten ma zamiar tworzyć nową propagandę dla Związku Narodowego Polskiego” (choć jednocześnie wytknięto, że błędnie odnotowuje nazwę tej organizacji), natomiast w nr 151: 30 VI na s. 4 wspomniano, że pismo jest wydawane w Pittsburghu.

O zaprzestaniu wydawania Związku zawiadomiono w Rolniku R. 20: 1911 nr 13: 31 III s. 6 (zob. poz. 779), gdzie podkreślono, że pismo było drukowane u Antoniego Alfreda Paryskiego w Toledo i odznaczało się „gorącymi i bardzo jadowitymi napaściami na polsko-amerykańskie duchowieństwo”.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 154 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 172 (zob. poz. 26) twierdzą, że pismo wychodziło w 1911 r. w Pittsburghu.

861. Źródło. Miesięcznik. Red. T[adeusz] Jakimowicz, wyd. J[ózef] Antoszewski. Buffalo, N. Y. 1897.

Wychodzi z przerwami od lutego co najmniej do połowy grudnia. Pismo nie odnalezione, wydawane przez polskich baptystów. O rozpoczęciu wydawania Źródła poinformował Polak w Ameryce R. 10: 1896/97 nr 263: 13 II 1897 s. 1 (zob. poz. 707), który krytycznie omówił zawartość pierwszego numeru.

Ameryka T. 11: 1897 nr 16: 17 IV s. 4 (zob. poz. 431) wspomina o ukazaniu się nr 4 pisma. Wiarus R. 12: 1897 nr 33: 26 VIII s. 4 (zob. poz. 835) podaje, że redaktorem Źródła jest Jakimowicz, natomiast Dziennik Chicagosome R. 8: 1897 nr 235: 12 X s. 2 (zob. poz. 451) wymienia Jakimowicza jako wydawcę Źródła, które zostało wznowione po upadku.

Dziennik Chicagosome R. 8: 1897 nr 291: 20 XII s. 2 oraz Wiarus R. 12: 1897 nr 51: 30 XII s. 1 odnotowują Źródło jako pismo wciąż wychodzące.

862. *Źródło. Nowy Jork 1881.

Pismo nie odnalezione.

Odnotowuje je Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 171 (zob. poz. 26).

863. Źródło. Tygodnik katolicki ilustrowany dla wszystkich stanów ku nauce, rozrywce i zabawie. Wyd. ks. W[ilhelm] Grutza. Milwaukee, Wis. R. 1: 1898/99, R. 2: 1900 – R. 3: 1901. 4°.

Wychodzi od 29 XII 1898 do 26 XII 1901. Paoginacja ciągła w obrębie rocznika.

W R. 1: 1898/99 nr 2 dat. 12 I 1899. W R. 3: 1901 od nr 40: 3 X w adresie redakcji nazwisko: rev. A[ntoni] Prądzyński; w nr 52 poinformowano, że Źródło i Katolik (zob. poz. 563) przechodzą na własność Jana [Franciszka] Smulskiego.

Katolik R. 3: 1898/99 od nr 46: 30 III 1899 na s. 3 podawał, że Źródło jest pismem literacko-powieściowym mającym pomóc w stworzeniu domowej biblioteki ludziom, których nie stać na kupowanie zwykłych książek, oraz informował: „Dotąd jest «Źródło» w rękach 12,000 rodzin polskich”.

Kruszka W.: Historia polska w Ameryce T. 5 s. 78 (zob. poz. 274) oraz Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 155 (zob. poz. 17) podają, że pismo składało się z samych przedruków, a jego redaktorem był Jan Kuk.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 29 (zob. poz. 278) mylnie twierdzi, że Źródło wychodziło od r. 1897.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1898/99 nr 1-15, 17-19, 21-41, 44-52; 1900 nr 1-52, 1901 nr 1-52; udostępnione też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

864. Źycie. Polski tygodnik ilustrowany pod redakcją W[acława] S[tanisława] Jesienia. Chicago, Ill. 1913.

Pismo nie odnalezione.

Reklamy Źycia zamieściły m.in. pisma Bicz Boży R. 5: 1913 nr 38: 21 IX s. 3 (zob. poz. 437) oraz Zgoda R. 32: 1913 nr 49: 4 XII (wyd. dla mężczyzn) s. 8 (zob. poz. 854).

W Dzienniku Chicagosome R. 24: 1913 nr 306: 3 XII s. 5 (zob. poz. 451) zawiadomiono, że Związek Samopomocy Polaków w Stanach Zjednoczonych uznał tygodnik Źycie wydawany przez Jesienia za swój organ.

Czasopisma 1914-1918

865. Biuletyn Handlowy. Issued every 1st. and 3rd. Sunday. [Wyd. E. J. Makowski]. Joliet, Ill. 1915. 4°.

Motto: Swój do swego.

Wychodzi od 11 IV co najmniej do 1 V. Pismo zachęcało do głosowania na przedstawicieli partii republikańskiej w wyborach do rady miejskiej w dniu 20 IV, zwłaszcza na Williama C. Barbera kandydata na majora miasta.

Odnaleziono jedynie trzy nieliczbowane numery. Dwa pierwsze numery wyszły z datą: 11 IV, w nakł. po 1 tys. egz. i były rozdawane bezpłatnie; w pierwszym numerze w „Słowie przedwstępnym”, które podpisał E. J. Makowski, „polski krawiec i wydawca”, poinformowano, że Biuletyn... „będzie miał za zadanie popieranie przemysłu polskiego w Joliet”; w drugim numerze tyt. również w jęz. angielskim: Merchants Bulletin, od tego numeru w stopce red.: ed. E. J. Makowski, częstotliwość: Published every 1st. and 3rd. Saturday of each month. W numerze trzecim dat. 1 V podtyt.: Published in the Interest of Merchants of America, w winiecie częstotliwość: Issued every 1st. and 3rd. Saturday, w numerze tym zawiadomiono, że kolejny wyjdzie w powiększonej objętości i będzie w nim rozpoczęty druk powieści Henryka Sienkiewicza pt.: Krzyżacy.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

866. Biuletyn Komitetu Obywatelskiego na Centrum Rekrutacyjne Numer 5 Polskiej Armii we Francji. [Tygodnik]. Buffalo R. 1: 1917/18, nr 1-12. 4°.

Wychodzi od 9 XII 1917 do 24 II 1918.

Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 100 (zob. poz. 317) podaje, że pismo było drukowane w „Polaku” (zob. Polak w Ameryce poz. 707), a jego redaktorem był najpierw Leon Olszewski, a potem E[mil] P. Banasik.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu – na egzemplarzu tym odręczna adnotacja dat. 28 V 1936 informująca, że kontynuacją pisma jest Biuletyn Wydawany przez

Biuro Prasowe Komisji Wojskowej Armii Polskiej we Francji (zob. Buletyn. Nowy Jork 1918-1919 poz. 870).

867. Biuletyn Towarzystwa Lekarzy Polskich w Chicago, Illinois. [Wychodzi nieregularnie]. Chicago, Ill. R. 1: 1915 – R. 3: 1917, no 1-23. 8°.

Wychodzi od lutego 1915 do czerwca 1917.

W R. 1: 1915 wydano no 1-6; no 2 dat. kwiecień; od no 3: maj podawano skład Komitetu prasy: dr A[ntoni] Balcerzak, dr [J.] M. Kostrzewski, dr A[leksander] Pietrzykowski; no 4 dat. czerwiec; od no 5: listopad miesięcznik.

W R. 2: 1916 wyszły no 1-6, 13[!]-18; od no 1 zmiana składu Komitetu prasy: dr A. Balcerzak, dr S[tefan R.] Pietrowicz, dr M[ikołaj] Kalinowski, dr F[ranciszek] Lenart, dr A[dam] Szwajkart, dr J. M. Kostrzewski; od no 6 podtyt.: Urzędowy organ Stow[arzyszenia] Lekarzy Polskich w Am[eryce]; od no 13: lipiec red. M. Kalinowski, zmiana liczbowania numerów – liczbowanie od początku wychodzenia pisma, przy nazwiskach w Komitecie prasy podano funkcje: dr A. Szwajkart red. nacz., dr M. Kalinowski red., dr J. M. Kostrzewski współred., dr F. Lenart administrator, dr A. Balcerzak, dr S. Pietrowicz.

W R. 3: 1917 ukazały się no 19-23; od no 19 tyt.: Przegląd Lekarski, brak podtytułu i informacji o Komitecie prasy, paginacja ciągła w obrębie rocznika; ostatni no 23: maj i czerwiec.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

868. Bludgeon. (Pałka). Wychodzi 2 x miesięcznie. Red. S. Działkowski. Orchard Lake, Mich. 1915-1916. Rękopis powielany.

Wychodzi od 1 XII 1915 co najmniej do 15 IV 1916. Pisemko alumnów Seminarium św. Cyryla i Metodego w Orchard Lake w jęz. angielskim.

Nir R.: Stulecie Polskiego Seminarium... s. 235 (zob. po. 392) twierdzi, że pismo było dwumiesięcznikiem, a S. Działkowski pełnił funkcję wydawcy. Wepsień J.: Polish American Serial Publications... s. 32 (zob. poz. 26) błędnie podaje częstotliwość – 2 x w roku, oraz nazwisko redaktora – Działkowski.

Opis wg: Kotowski L. J.: *A History of Polish Periodicals...* s. 23 (zob. poz. 334), który podaje, że Bludgeon zachował się w zbiorach biblioteki Seminarium św. Cyryla i Metodego w Orchard Lake.

869. Brzask Tysiąclecia i Zwiastun Obecności Chrystusa. [Miesięcznik]. Wyd. Stowarzyszenie Badaczy Pisma Świętego. Detroit, Mich. Vol. 1: 1918 R[oku] S[tworzenia] 6046, no. 1-5. 4°.

Wychodzi od sierpnia do grudnia. Pismo wydawane zamiast Strażnicy (zob. poz. 951) zawieszonoj po aresztowaniu Josepha Franklina Rutheforda wraz z grupą zwolenników; zawiera przedruki z angielskiego pisma *The Watch Tower*.

Na okładce motto: Stróżu, co się stało w nocy?! Przychodzi poranek a także i noc! Izajasz 21:11; Opoka wieków. Gruntu innego nikt nie może założyć. Okup za wszystkich; Na ziemi uciśnienie narodów z rozpaczą, gdy zaszumi morze i wały (niespokojne, niezadowolone masy); tak, iż ludzie drętwieć będą przed strachem i oczekiwaniem tych rzeczy, które przyjdą na wszystkich świat; albowiem mocy niebieskie (władze duchowe) poruszają się. A gdy ujrzycie iż to dzieje, wiedźcie, że blisko jest Królestwo Boże. Spoglądajcie a podnoście głowy wasze, radując się, albowiem przybliży się odkupienie wasze. Łukasz 21:25-28-31. Dodatkowo pod spisem treści w każdym numerze zamieszcza-no inny cytat z Biblii.

Na odwrocie okładki podano tyt. w jęz. angielskim: *Millenial Dawn* oraz informację: „Pismo to wychodzi pod nadzorem Komitetu Wykonawczego Stowarzyszenia Badaczy Pisma Świętego, z którego przynajmniej trzech ma przejrzeć artykuły podawane do «Brzasku Tysiąclecia», by się upewnić, że są one zgodne z Prawdą. W skład Komitetu Wykonawczego wchodzi 4-ch braci: A. A. Backiel, W. Hołowacki, C[zesław] Kasprzykowski i W. S. Kołomyjski”.

Wępieć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 55 (zob. poz. 26) odnotowuje jedynie wychodzący w l. 1918-1950 *Brzask Nowej Ery* i *Zwiastun Obecności Chrystusa* (w l. 1918-1931 tyt.: *Brzask*) – prawdopodobnie autor ten błędnie łączy wychodzący od r. 1932 *Brzask Nowej Ery...* z *Brzaskiem Tysiąclecia*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1918, no. 1, 2 i 5).

870. Buletyn. Wydawany przez Biuro Prasowe Komisji Wojskowej Armii Polskiej we Francji. [Tygodnik]. New York R.(Vol.) 1: 1918 – R.(Vol.) 2: 1919. 4°.

Wychodzi od 12 I 1918 do 8 II 1919.

W R.(Vol.) 1: 1918 od no 16: 25 IV tyt.: *Biuletyn*. Wydawany przez Biuro Prasowe...; od 27 VII błędne liczbowanie numerów: zamiast nr 30 podano nr 29.

W R.(Vol.) 2: 1919 w no 6: 8 II na s. 2 poinformowano o zamknięciu Biura Komisji Wojskowej w Nowym Jorku, a na s. 3 o dalszych losach pisma, które miało być wydawane przez Wydział Narodowy w Chicago, w numerze tym podano również, że dotychczasowy redaktor Alfred Krzyżanowski wyjeżdża jako ochotnik do Francji.

Naród Polski R. 22: 1918 nr 18: 1 V s. 4 (zob. poz. 636) poinformował, że redakcję *Biuletynu* objął W[acław Stanisław] Jesień.

W *Okólniku Wydziału Narodowego Polskiego* R. 2: 1919 nr 8: 22 II na s. 48 (zob. poz. 921) powiadomiono, że *Biuletyn* został przekształcony w jeden z jego działów i ukazywał się do nr 13: 29 III *Okólnika...*

Zieliński St.: *Biblijografia czasopism polskich zagranicą...* s. 26 (zob. poz. 17) podaje, że redaktorem pisma był W. Jesień.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Wojskowej Bibl. Cyfrowej – *Zbrojowni* (1918 no 1-10, 12-25/26, 28-51; 1919 no 1-6).

871. Cepy. Tygodnik. [Red. Nikodem K. Złotnicki, wyd. Cepy Publishing Co.]. Chicago, Ill. – New York, N. Y. 1914-1916, Vol. 19: 1917 – Vol. 23: 1921, 1922-1928[?].

Wychodzi prawdopodobnie od listopada 1914. Pismo humorystyczne, kontynuacja tygodnika *Nowy Dzwon* (zob. poz. 656). O rozpoczęciu wychodzenia *Cepów* w Chicago poinformowało m.in. wydawane w Utica pismo *Słowo Polskie* R. 4: 1914 nr 47: 19 XI s. 4 (zob. poz. 775).

Zgoda R. 34: 1915 nr 4: 28 I s. 6 (zob. poz. 854) odnotowała *Cepy* wśród pism, które biblioteka Związku Narodowego Polskiego otrzymuje bezpłatnie. *Dziennik Narodowy* R. 17: 1915 nr 223: 22 IX s. 5 i nr 269: 15 XI s. 5 (zob. poz. 454) wspomniał o ukazaniu się nr 44 i nr 51

Cepów, a w nr 287: 9 XII na s. 5 odnotował, że N. K. Złotnicki był reprezentantem tego pisma na Raucie Prasy zorganizowanym 1 XII 1915 r. w Chicago.

Dziennik Narodowy R. 18: 1916 w nr 132: 6 VI na s. 4 i w nr 134: 8 VI na s. 4 przedrukował karykatury z Cepów przedstawiające działaczy K.O.N.

W pierwszym odnalezionym no 37: 16 IX z Vol. 19: 1917 tyt.: Echo Niedzielne i Cepy. Issued every Sunday, published by Cepy Publishing Co., publ. i mng [managing] ed. N. K. Złotnicki, m. wyd. Chicago, format 2°.

Co najmniej od Vol. 20: 1918 od no 1 tyt.: Cepy, w stopce red. na s. 6 tyt.: Echo Niedzielne. Cepy (The Flails); w no 25 powiadomiono, że numer ten wydano w zmniejszonej objętości z powodu problemów z dostawą papieru; no 36 wyszedł w skróconej formie z powodu wyjazdu N. K. Złotnickiego na sejm Związku Narodowego Polskiego w Detroit; od no 48 brak informacji o wydawcy.

W r. 1919 od no 27 tyt.: Cepy. (The Flails). W r. 1920 od no 1 tyt.: Cepy, m. wyd. Chicago, Ill. – New York, N. Y.

W dniu 7 VIII 1921 r. Cepy połączyły się z piśmie Nowy Świat (zob. poz. 916) i zmieniły tytuł na: Cepy i Nowy Świat.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1916 s. 182, 1917 s. 180, 1918 s. 189, 1919 s. 191, 1920 s. 193, 1921 s. 203, 1922 s. 206, 1923 s. 219, 1925 s. 231 (zob. poz. 2) odnotowuje Cepy jako tygodnik humorystyczny wychodzący w soboty, założony w 1897 r., wydawany przez Cepy Publishing Co. i mający w l. 1917-1918 nakład 23500 egz., od 1922 r. ukazujący się pt.: Cepy i Nowy Świat.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 37 (zob. poz. 278) twierdzi, że Cepy założono w r. 1914, ale upadły po trzech latach. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 31 (zob. poz. 17) podaje lata wychodzenia 1914-1928 i odnotowuje, że poprzednio Cepy wychodziły pt.: Dzwon Niedzielny, a ich kontynuacją było Kropidło. Wg: Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 34 (zob. poz. 26) Cepy wychodziły od 22 XI 1914 do 1 IV 1923, a zmiana tytułu na Cepy i Nowy Świat nastąpiła po 31 VII 1921.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1917

no 37, 43; 1920 no 30), w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1918 no 1-52; 1919 no 30) i w postaci mikrofilmu w Center for Research Libraries w Chicago (1917 no 44-45; 1918 no 1-10, 12-37, 39-52, niekompletne roczniki z l. 1919-1923) i New York Public Library (1920 no 40, 42-49, 51-52; 1921 no 1-14, 16-21, 24-25, 27-33, 35-51) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

Zob. także: Kurjer Świąteczny poz. 611; Dzwon Niedzielny poz. 466; Echo Niedzielne poz. 472; Kropidło (tytuł pierwotny: Djabeł) poz. 448.

872. Codzienna Gwiazda Polarna. Dziennik. Red. Paweł Klimowicz, wyd. Bracia [Szczepan H. i Józef A.] Worzałowie. Stevens Point, Wis. 1914-1915[?].

Wychodzi od 10 VIII 1914 co najmniej do lutego 1915. Pismo nie odnalezione.

Tygodnik Gwiazda Polarna R. 6: 1914 w no. 32: 8 VIII na s. 1 (zob. poz. 543) zapowiedział wydawanie dziennika Codzienna Gwiazda... od 10 VIII, motywując to koniecznością częstego informowania czytelników o wydarzeniach na frontach wojny światowej; dziennik miał czerpać wiadomości z agencji Associated Press.

W Rolniku R. 23: 1914 w nr 47: 20 XI na s. 1 (zob. poz. 766) zamieszczono reklamę Codziennej Gwiazdy..., w której informowano, że wychodzi ona od trzech miesięcy i cieszy się dużą popularnością; w nagłówku miała znajdować się fraza, że gazeta podaje „wiadomości wojenne i inne redagowane sumiennie i umiejętnie”.

Gwiazda Polarna R. 7: 1915 w no. 5: 30 I na s. 9 zamieściła nazwiska agentów Codziennej Gwiazdy... w Pensylwanii oraz przedstawiła ofertę dodatków dla czytelników tygodniowej i codziennej Gwiazdy Polarnej.

Zgoda T. 34: 1915 w nr 8: 25 II na s. 4 (zob. poz. 854) podała, że redaktorem Codziennej Gwiazdy... jest [P.] Klimowicz.

873. Cymbał. Tygodnik ilustrowany, kłnięty humorem i satyrą. Wychodzi każdego czwartku. Milwaukee, Wis. R. 1: 1914/15, no 1-40[?]. 4°.

Wychodzi od 17 XII 1914 co najmniej do 25 IX 1915. W no 1 zawiadomiono, że został on rozesłany jako okazowy.

Co najmniej od no 3: 7 I 1915 drugi podtyt. w jęz. angielskim: Humor and satire in English and Polish. Od no 8 brak podtyt. w jęz. angielskim. Od no 9 modyfikacja częstotliwości: wychodzi każdej soboty. W no 18: 24 IV na s. 8 Statement of the Ownership, w którym wymieniono: ed. Roman Tylko, managing ed. R. Tylko, business manager Martin Gorecki [Marcin Górecki], publ. by Symbol[!] Printing Co., owners and stockholders: Symbol Printing Co. Inc. – M. Gorecki, John Kozak, R. Tylko, Joseph W. Krysiak, J. Krzyżanowska.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1916 s. 1045 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo jako tygodnik humorystyczny wydawany w soboty w Milwaukee przez Cymbal Printing Co., założony w 1914 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (R. 1: 1914/15 no 1, 3-18, 20-22, 24-26, 28-30, 32, 34-36, 38, 40 – udostępnione też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

874. *Demokracja Społeczna. Organ Związku Zawodowego Robotników Krawieckich. Dwutygodnik. Red. Stanisława Kucharska. Chicago-Nowy Jork 1914-1918.

Pismo socjalistyczne, nie odnalezione. Jako pierwszy rejestruje je Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich... s. 34 (zob. poz. 17), a za nim późniejsze bibliografie i opracowania, m.in. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 148 (zob. poz. 26), który podaje tytuł: Społeczna Demokracja, oraz PSB T. 16 z. 1(68) s. 43 w biogramie St. Kucharskiej, w którym zamieszczono angielską nazwę związku wydającego pismo – Amalgamated Clothing Workers of America.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 8 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) odnotowuje, że pismo wychodziło w r. 1914 i po jakimś czasie zmieniło częstotliwość z dwutygodnika na tygodnik.

Zob. również Przemysłowa Demokracja poz. 945.

875. Dziennik Filadelfijski. Wyd. Polish Publishing Co. Filadelfia, Pa. 1916-1921[?]. [2°].

Pismo nie odnalezione.

Wydawane w Nowym Jorku pismo The American Leader Vol. 11: 1917 no 10: 24 V s. 585 wśród sygnatariuszy deklaracji lojalności wobec prezydenta Woodrowa Wilsona wymieniło Polish Publishing Co., wydawcę Dziennika...

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1917 s. 853, 1918 s. 871, 1919 s. 856, 1920 s. 856, 1921 s. 858 (zob. poz. 2) podaje tytuł: w r. 1917 Dziennik Filadelfijski, a w l. 1918-1921 – Kuryer Filadelfijski, częstotliwość: w r. 1917 – codziennie z wyjątkiem niedziel, a w l. 1918-1921 – we wtorki, czwartki i soboty, wydawcę: Polish Publishing Co., redaktora: Juliana Lewandowskiego (w l. 1919-1921), rok założenia: 1916, format: 19 3/4-20 cali (w l. 1917-1918) i określa to pismo jako niezależne.

A Checklist of Pennsylvania Newspapers Vol. 1 s. 112 (zob. poz. 20) podaje tytuł: Dziennick[!] Filadelfijski w r. 1916, a Kuryer Filadelfijski w l. 1917-1920.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 35 (zob. poz. 278) podaje, że Kurjer Filadelfijski założono w r. 1912, ale upadł po paru latach. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 70 (zob. poz. 17) odnotowuje lata wychodzenia Kurjera... 1912 – ok. 1914. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 77 (zob. poz. 26) rejestruje Kuryer... z latami wychodzenia 1916-1921?.

876. Dziennik Nowojorski. Red. Edward Pauli, wyd. Leon F. Wazeter. Nowy Jork 1914.

Wychodzi prawdopodobnie od sierpnia do października 1914. Pismo nie odnalezione.

W protokole z odbywającego się w Trenton, N. J. XI Sejmu Unii Polskiej w Ameryce zamieszczonym w Dzienniku Chicagoskim R. 25: 1914 nr 209: 1 IX s. 6 (zob. poz. 451) odnotowano telegramy z życzeniami nadesłane m.in. przez redaktora i wydawcę Dziennika New Yorkskiego. Słowo Polskie R. 4: 1914 nr 47: 19 XI s. 4 (zob. poz. 775) podało, że prawdopodobnie przestał się ukazywać Dziennik Polski, który przez „kilka tygodni” wychodził w Nowym Jorku.

Zgoda R. 34: 1915 nr 8: 25 II s. 4 (zob. poz. 854) przedrukowała instrukcję Kazimierza Głuchowskiego dla Artura Walentego Hausnera i Feliksa Młynarskiego (określanych jako emisariusze socjalistyczni, w innych pismach jako agenci

austriacy) na temat prasy polskiej w Ameryce, w której odnotowano „moskalofilski Dziennik Nowojorski” wydawany przez L. F. Wazetera i redagowany przez E. Pauliego.

W Sokole Polskim R. 20: 1916 nr 40: 5 X s. 5 (zob. poz. 779) przedrukowano opis przyczyn upadku Dziennika Nowoyorskiego zamieszczony w wydawanych przez L. Wazetera Nowinach Codziennych (zob. poz. 911): „P[an] Wazeter, Dziennik Nowoyorski wydawał własnymi siłami, ale że opowiedział się przeciw machiawelskim zamiarom Prus i Austrii, przeto rzucili się na niego zwolennicy tych państw i wspomagani przez konsulaty tych państw, celu dopięli”.

Zob. również Tygodnik Polski. Nowy Jork 1909-1917 poz. 821.

877. *Ekonomia*. Urzędowy organ Stowarzyszenia Polskich Kupców i Przemysłowców w Chicago, Ill. Miesięcznik. Red. Stanisław Jakiel. Chicago-Warszawa 1917[?]-1919, R.(Vol.) 5: 1920 – R.(Vol.) 7: 1922[?].

Wychodzi prawdopodobnie od stycznia 1917 co najmniej do listopada 1922. Numerów ukazujących się w Chicago w l. 1917-1919 nie odnaleziono – opis główny na podstawie wzmianek w prasie z r. 1917.

Naród Polski R. 21: 1917 nr 13: 28 III s. 2 (zob. poz. 636) wspominał o pojawieniu się nowego miesięcznika pt.: *Ekonomia*. Urzędowy organ Stowarzyszenia Polskich Kupców i Przemysłowców w Chicago, Ill. Red. St. Jakiel. W miesięczniku Postęp R. 2: 1917 nr 9 s. 280 (zob. poz. 938) podano, że *Ekonomia* wychodzi w Chicago już drugi rok, jest organem Stowarzyszenia Polskich Kupców i Przemysłowców, jej wydawcą i redaktorem jest St. Jakiel i jest ona wzorowana na miesięczniku kupieckim w jęz. angielskim pt.: *System*.

Dziennik Chicagoski R. 29: 1918 nr 169: 20 VII s. 7 (zob. poz. 451) poinformował, że Stowarzyszenie Techników będzie redagować dział *Ekonomii* pt.: *Przegląd Techniczny*, który potem przekształcił się w samodzielne pismo (zob. poz. 943), natomiast w nr 245: 18 X na s. 4 skrytykował artykuł o Sejmie Wychodźstwa Polskiego w Detroit zamieszczony w jej wrześniowym numerze.

W pierwszym odnalezionym z. 3: listopad z R. 5: 1920 podtyt.: *Amerykańsko-polski miesięcznik handlowo-przemysłowy*. Wychodzi 1-szego

każdego miesiąca, red. i wyd. St. Jakiel, manager K. Damsz, m. wyd. Warszawa, Druk Wacława Maślankiewicza, format 4°, w numerze tym na s. 1 podano: „Organizujemy kapitał i siły zawodowe! Pod tem hasłem wydawany miesięcznik «*Ekonomia*» w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, w mieście Chicago, rozwijał się pomyślnie od stycznia r. 1917”, na s. 11 poinformowano, że pismo wznowiono w Warszawie po kilkumiesięcznej przerwie, natomiast na s. 23 w reklamie „*The Alliance Press*”, właściciele Wąsowicz i Grabowski z Chicago wspomniano, że było ono wcześniej drukowane „na prasie” *Alliance*...

Ostatni odnaleziony nieliczbowany numer z R. 7: 1922 dat. listopad.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska...* s. 38 (zob. poz. 278), a za nim większość opracowań i bibliografii, twierdzi, że *Ekonomię* założono w r. 1915 jako organ Stowarzyszenia Polskich Kupców, a pod redakcją St. Jakla przekształciła się ona w organ korporacji „*Ekonomia*”.

W biogramie St. Jakla zamieszczonym w PSB T. 10 s. 329 podano, że *Ekonomia* wychodziła w Chicago w l. 1915-1918, w r. 1919 została zawieszona jako deficytowa, a pismo ponownie zaczęło wychodzić w Warszawie w l. 1920-1923.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (1920 z. 3; 1921 z. 1, 3/5-12; 1922 z. 1-6, listopad) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

878. *Federat*. Tygodnik. Wyd. Polish Federation of America. Milwaukee, Wis. 1914-1916[?]. 4°.

Pismo nie odnalezione.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1915 s. 1042, 1916 s. 1045 (zob. poz. 2) odnotowuje *Federata* jako tygodnik o formacie 12 cali wydawany przez Polish Federation of America od 1914 r.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 43 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 46 (zob. poz. 26) rejestrują pismo *Federat* wychodzące w Milwaukee w r. 1924.

879. *Figlarz Ilustrowany*. Pismo poświęcone dla polskich rodzin i młodzieży w Ameryce dla rozrywki i zabawy w wolnych chwilach.

[Miesięcznik]. Managing ed. Stanisław Węgrzyn, published by The Illustrated Frolic Publishing Co. Chicago R. 1: 1918 – R. 7: 1924[?], no 1-67/69[?]. 4°.

Motto: Szczęściem gospodarza/ Mieć w domu Figlarza./ Humor i figlarstwo/ Jest dobre lekarstwo./ Figlarz ma te skutki./ że wypęda smutki.

Wychodzi od lutego 1918 co najmniej do lutego 1924. Liczbowanie numerów ciągłe w obrębie wszystkich lat wychodzenia.

W r. 1918 w no 1 pomyłka w dacie numeru, zamiast luty podano styczeń; od no 4: maj brak motta i podtytułu; od no 5 published by The Figlarz (The Frolic) Publishing Co. Not. Inc., manager Stanislaus Węgrzyn, ed. Joseph Bielawski; w no 11 wydrukowano oświadczenie J. Bielawskiego: „Niniejszym oświadczam, że udział swój w wydawnictwie «Figlarza Ilustrowanego» sprzedałem p. Stanisławowi Węgrzynowi, który mię należycie zaspokoił i uważam być winien za wyłącznego właściciela onegoż”, oraz podziękowania dla niego od wydawcy St. Węgrzyna za pracę redakcyjną.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 44 (zob. poz. 17) twierdzi, że pismo wychodziło w l. 1918-1928, z kolei Wępsięc J.: Polish American Serial Publications... s. 46 (zob. poz. 26) podaje lata wychodzenia 1918-1922 oraz nazwiska redaktorów: w l. 1918-1919 S. Węgrzyn, a w l. 1920-1921 L. Jaworski.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy udostępnionych na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona (1918 no 1-9, 11; oryginał w Bibl. Narodowej w Warszawie) oraz zachowanych w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1923 no 64/66; 1924 no 67/69).

880. Free Age. Wolny Wiek. Educational monthly. Miesięczne pismo naukowe. Wyd. Kosmos Publishing Co. Saint Louis, Mo. Vol. 1: 1918 – Vol. 6[!]: 1922. 4°.

Wychodzi od maja 1918 co najmniej do sierpnia 1922. Tekst równoległe w jęz. polskim i angielskim. Na okładce podtyt.: An educational monthly. Naukowe pismo miesięczne.

W r. 1918 w pierwszym numerze brak liczbowania numeru i rocznika. W r. 1922 numery oznaczone jako Vol. 6.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1918 nr [1], 5-8; 1922 nr 4, 8).

881. Free Poland. The Truth About Poland and Her People. A semi-monthly. Ed. by the Editorial Committee: F. J. [Franciszek X.] Medwecki, chairman, Charles Wachtel, Thomas T[haddeus] Lasecki, Frank S. Barc, John Skibinski, rev. Felix Ładon, St[anisław] Osada, published by the Polish National Council of America. Chicago, Ill. – Washington, D. C. Vol. 1: 1914/15 – Vol 5: 1918/19, Vol. 6: 1919. 4°.

Wychodzi od 1 IX 1914 do 16 XI 1919. Pismo w jęz. angielskim.

W Vol. 1: 1914/15 od no 2: 1 X wymieniony w składzie komitetu red. Ch. Wachtel zajmował stanowisko sekretarza, a T. T. Lasecki redaktora; od no 3: 17 X J. [S.] Skibinski oznaczony w komitecie red. jako redaktor, druk: „Naród Polski” Publishing Co. Printers; od no 10: 1 II 1915 St. Osada pełnił funkcję business managera, do komitetu red. dołączył Max Drzymała; od no 13: 16 III do komitetu red. dołączył Casimir Gonski; od no 17 brak informacji o drukarni; od no 19 w składzie komitetu red. Ch. Wachtel i St. Osada bez podania stanowiska.

W Vol. 2: 1915/16 od no 1: 16 IX komitet red.: F. J. Medwecki (przewodniczący), J. Skibinski (redaktor), F. S. Barc, Ch. Wachtel, C. Gonski, St. Osada, na s. 8 poinformowano, że obecny nakład pisma wynosi 10 tys. egz.; od no 5: 16 XI w składzie komitetu brak F. J. Medweckiego; od no 6: 1 XII komitet red.: red. J. S. Skibinski, przewodniczący K[arol Henryk] Wachtel, sekretarz Iza Pobog, W[alery] Papara, F. X. Medwecki; od no 11: 16 II 1916 z komitetu wystąpił F. X. Medwecki; od no 13: 16 III przewodniczący komitetu red. N[ikodem] L. Piotrowski.

W Vol. 3: 1916/17 od no 7: 16 XII 1916 nie podawano składu komitetu, red. J. S. Skibiński; no 23/24 dat. 15 VIII/1 IX 1917.

W Vol. 4: 1917/18 od no 1: 5 X podtyt. na okładce: Devoted to the Presentation of the Cause of a United and Independent Poland to the American People, red. James C. White, J. S. Skibinski, ed. by the Press Committee of Polish National Council and National Department of Polish Central Relief Committee, m. wyd. Washington, D. C.;

co najmniej od no 3: 1 XI ed. by the Press Committee of Polish National Council and National Department; od no 4 podtyt. także na stronie tyt.; od no 15: 1 V 1918 red. J. C. White.

W Vol. 5: 1918/19 wydano no 1-25; od no 13: 1 IV red. Arthur E. J. Reilly, m. wyd. Chicago, Ill.; od no 24: 16 IX red. Thaddeus M. Wilde. W Vol. 6: 1919 wyszły no 1-3; w no 3 poinformowano o zaprzestaniu wydawania pisma z uwagi na zakończenie wojny i odzyskanie przez Polskę niepodległości.

W Okólniku Wydziału Narodowego Polskiego R. 3: 1920 nr 2: 15 I s. 3-4 (zob. poz. 921) powiadomiono, że na posiedzeniu Rady Zarządzającej Wydziału Narodowego Polskiego 6 I 1920 r. zdecydowano o zaniechaniu dalszego wydawania pisma Free Poland z uwagi na brak środków na rozpowszechnianie go w odpowiednio wysokim nakładzie i o pozostawieniu propagowania sprawy polskiej w prasie anglo-amerykańskiej w rękach Poselstwa Polskiego w Waszyngtonie.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1916 s. 185, 1917 s. 183, 1918 s. 193, 1919 s. 194, 1920 s. 196, 1921 s. 207 (zob. poz. 2) podaje, że Free Poland wychodziło w nakł. 10 tys. egz.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Poznaniu, w Bibl. Narodowej w Warszawie oraz roczników udostępnionych na stronie HathiTrust Digital Library (1914/15 no 1-24; 1917/18 no 1, 3-4, 7, 15, 17, 20; 1918/19 no 1-25; 1919 no 1-3; oryginał znajduje się w University of Illinois at Urbana-Champaign). No 5-7 z r. 1915 udostępniono także na stronie Mazowieckiej Bibl. Cyfrowej.

Literatura:

a. „Free Poland”. *Dziennik Związkowy Zgoda* R. 7: 1914 nr 208 s. 4.

Recenzja nr 1.

b. „Free Poland.” Doniosłość i konieczność tego wydawnictwa. *Przegląd Kościelny* R. 3: 1916 z. 1 s. 57-59.

c. Topoliński W[o]jciech]: Free Poland – Sierota. *Nowiny Polskie*. Milwaukee R. 11: 1918 nr 271 s. 2.

882. Freedom. Devoted to the cause of justice for Poland. A semi-monthly. Wyd. Freedom Publishing Co., manager Casimir S. Konczalski. San Francisco, Cal. Vol. 1: 1914 – Vol. 2: 1915. 4°.

Wychodzi od 1 XII 1914 co najmniej do marca 1915. Pismo w jęz. angielskim.

Z r. 1914 odnaleziono no. 2: 16 XII, a z r. 1915 – no. 4: 16 II. O rozpoczęciu wydawania Freedom zawiadomiła Straż R. 19: 1914 w nr 50: 10 XII na s. 12 (zob. poz. 785).

Dziennik Chicagowski R. 26: 1915 nr 59: 12 III s. 4 (zob. poz. 451) podaje, że Freedom jest ilustrowanym pismem „poświęconym sprawie polskiej” wydawanym przez K. Konczalskiego, a redagowanym przez K. Szymańskiego.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 37 (zob. poz. 278) twierdzi, że wyszło kilkanaście numerów pisma.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 44 (zob. poz. 17) podaje błędny inicjał imienia redaktora – J. Konczalski. Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 48, 167 (zob. poz. 26) rejestruje to pismo podwójnie – pod angielskim tytułem: Freedom. San Francisco 1914-1915? i polskim tytułem: Wolność. San Francisco 1914 oraz mylnie podaje imię i nazwisko redaktora – J. Koczalski.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1914 no 2, 1915 no 4) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

Dodatki:

1. Odezwa! [San Francisco 1915] 8° ss. nlb. 1.

Apel w jęz. polskim z prośbą o wsparcie finansowe dla redakcji dołączony do no. 4.

883. Gazeta Handlowa. Miesięcznik. [Wyd.] Home Publishing Co. „Gazeta Handlowa”. Detroit, Mich. 1914-1920[?]. [4°].

Wychodzi prawdopodobnie od sierpnia 1914. Pismo nie odnalezione.

Reklamy Gazety... zamieszczono m.in. w Straży R. 19: 1914 nr 33: 13 VIII s. 12, R. 19: 1915 nr 9: 4 III s. 2 (zob. poz. 785) oraz w Dzienniku Chicagoskim R. 26: 1915 nr 110: 11 V s. 3 (zob. poz. 451). W zapowiedzi wydrukowanej w tygodniku Rolnik R. 23: 1914 nr 6: 6 II s. 6 (zob. poz. 766) podano, że redaktorem pisma ma być B[olesław] M[arian] Zieliński.

W sprawozdaniu Wydziału Biblioteki Związku Narodowego Polskiego opublikowanym w Zgodzie R. 34: 1915 nr 4: 28 I s. 6 (zob. poz. 854) wymieniono Gazetę Handlową z Detroit wśród pism nadesłanych do biblioteki bezpłatnie.

W pacyfistycznej Odezwie do Narodów w Ameryce, zamieszczonej m.in. w Dzienniku Chicagoskim R. 26: 1915 w nr 83-86, wśród dziennikarzy popierających tę inicjatywę wymieniono B. Downorowicza, wydawcę i redaktora Gazety Handlowej.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1916 s. 427, 1917 s. 424, 1918 s. 434, 1919 s. 430, 1920 s. 431 (zob. poz. 2) podaje, że Gazeta... była miesięcznikiem wydawanym od 1914 r. przez Home Publishing Co., o profilu handlowym w l. 1916-1918 i reklamowym w l. 1919-1920 oraz podaje format – 12 ¾ cala.

884. *Gazeta Handlowa. Miesięcznik. Red. W. Openchowski, wyd. Polish Business Men's Association. Chicago, Ill. 1918.

Pismo nie odnalezione, nie udało się potwierdzić jego istnienia w źródłach z epoki.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 93 (zob. poz. 19) podaje, że Gazeta... była reklamowym miesięcznikiem redagowanym przez W. Openchowskiego i wydawanym przez Polish Business Men's Association, natomiast Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 39 (zob. poz. 278) twierdzi, że było to ilustrowane pismo fachowe dla kupców, które przestało wychodzić po wydaniu kilku numerów z powodu braku poparcia.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 46 (zob. poz. 26) rejestruje Gazetę Handlową z r. 1918 powołując się na oba powyższe źródła oraz bibliografię: Zieliński St.: Biblijografja czasopism polskich zagranicą... (zob. poz. 17), który odnotowuje Gazetę Handlową z l. 1919-1927.

885. Głos. Tygodnik. Toledo, Oh. 1914-[?], 1916.

Pismo nie odnalezione.

Straż R. 19: 1914 nr 50: 10 XII s. 12 (zob. poz. 785) poinformowała, że wychodzący od czterech miesięcy Głos podaje „w sposób bezstronny sprawy polskiego wychodźstwa[!], a przede wszystkim stosunek narodu do obcych biskupów”; w R. 20: 1916 w nr 27: 6 VII na s. 1 wspomniała o wznowieniu tego pisma i zacytowała jego krytyczne uwagi na swój temat.

886. Głos Ludu. Tygodnik. Red. i wyd. Antoni Boerg. Gary, Ind. 1916-1934[?].

Pismo lokalne, nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 29: 1918 nr 257: 1 XI s. 4 (zob. poz. 451) przedrukował artykuł z Głosu... z dnia 27 X na temat pisma Free Poland (zob. poz. 881).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1922 s. 273 (zob. poz. 2) rejestruje Głos Ludu jako pismo niezależne wydawane w piątek, założone w 1916 r., którego redaktorem i wydawcą był A. Boerg.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 38 (zob. poz. 278) twierdzi, że Głos... upadł w r. 1920. Zieliński St.: Biblijografja czasopism polskich zagranicą... s. 51 (zob. poz. 17) podaje lata wychodzenia 1916-1934, natomiast Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 53 (zob. poz. 26) – 1916-1931.

887. Głos Robotniczy. Oficjalny organ P[olskiej] S[ekcji] S[ocjalistycznej] P[artii]. Pismo tygodniowe poświęcone interesom polskiej klasy robotniczej. Detroit, Mich. [R. 1: 1917] – R. 8: 1924[?].

Wychodzi co najmniej do 3 X 1924. Pismo komunistyczne. Numerów z l. 1917-1918 nie odnalezione, opis główny na podstawie reklamy zamieszczonej na czwartej stronie okładki broszury pt.: Ucisk robotnika i jakie jest z niego wyjście? Chicago 1917. Pierwszy odnaleziony nr 179 dat. 15 XII 1919.

W Straży R. 21: 1917 nr 18: 3 V s. 6 (zob. poz. 785) wspomniano, że na wiecu w Detroit przemawiał Grześkiewicz, jeden z założycieli tygodnika Głos Robotniczy.

W r. 1919 w nr 179: 15 XII tyt.: Codzienny Głos Robotniczy. (The Voice of the Workers – Polish Daily), red. W[incenty] Dmowski, m. wyd. Detroit, Mich., format 2°, motto: Proletariusze wszystkich krajów łączcie się!

Ostatni odnaleziony nr 144 z R. 8: 1924 dat. 3 X.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1920 s. 432 (zob. poz. 2) rejestruje Głos... jako dziennik socjalistyczny wychodzący od 1917 r., którego redaktorem był W. Dmowski, a wydawcą – Executive Committee, Polish Section, Socialist Party.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 94 (zob. poz. 19) odnotowuje Głos... jako komunistyczny tygodnik wydawany i redagowany w l. 1917-1918? przez Petera Mikliewicza, który początkowo ukazywał się w Chicago, a potem przeniósł się kolejno do Pittsburgha i Detroit.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 38 (zob. poz. 278) twierdzi, że pismo ukazywało się od r. 1916. Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 54 (zob. poz. 17) informuje, że Głos Robotniczy. Jedyne pismo polskie w Ameryce, broniące interesów klasy robotniczej wychodził w l. 1917-1929 w Pittsburghu, Detroit i Chicago, najpierw był dziennikiem, potem tygodnikiem, a jego wydawcami byli W. Dmowski i Jan Pleź.

Kormanowa Ż.: Materiały do bibliografii... s. 5 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 109) odnotowuje to pismo dwukrotnie – jako Codzienny Głos Robotniczy, pismo PPS wychodzące w Stanach Zjednoczonych od r. 1916 oraz jako Codzienny Głos Robotniczy wydawany przez W. Dmowskiego i Jana Pleź w Pittsburghu i Detroit, który początkowo był „organem elementów esdeckich [Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy]”, a od jesieni 1918 r. popierał komunistów.

Gebert B.: Polska prasa robotnicza... 1960 nr 6 s. 18 (zob. poz. 338) twierdzi, że Głos... był wydawaną od r. 1916 mutacją pisma Górnik Polski (zob. poz. 538), która od r. 1918 wychodziła w Detroit jako dziennik pt.: Codzienny Głos Robotniczy, a jej redaktorami do r. 1920 byli Daniel Elbaum i W. Dmowski.

Wg: Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 35 (zob. poz. 26) pismo wychodziło w l. 1916-1917 jako tygodnik pt.: Głos Robotniczy, a następnie do 1929 jako dziennik pt.: Codzienny Głos Robotniczy, w l. 1916-1918 ukazywało się w Pittsburghu, a potem w Detroit, jego redaktorem w l. 1916-1918 był Miklikiewicz, a w l. 1918-1919 W. Dmowski i D. Elbaum. Autor ten twierdzi również, że Górnik Polski w l. 1916-1917? był tygodniowym dodatkiem Głosu...

Słownik działaczy polskiego ruchu robotniczego. T. 1 Warszawa 1978 s. 449 podaje, że W. Dmowski wchodził w skład redakcji Głosu... od kwietnia 1917 r. W biogramie D. Elbauma w Słowniku działaczy polskiego ruchu robotni-

czego. T. 2 Warszawa 1987 s. 35 odnotowano, że został on redaktorem Codziennego Głosu... od połowy r. 1918.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Sejmowej (1922 nr 10, 57, 59-60, 102, 236; 1924 nr 91-93, 96, 144) i Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1919 nr 179).

888. *Głos Żołnierza. Red. i wyd. Centrum Rekrutacyjne. Nowy Jork 1918.

Pismo nie odnalezione.

Odnotowuje je Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 55 (zob. poz. 17) powołując się na egzemplarz przechowywany w Polskim Archiwum Wojskowym przy Centralnej Bibliotece Wojskowej. Informacje te powtarza za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 57 (zob. poz. 26).

889. Goniec Hudsonski. (Hudson Herald). Tygodnik. Red. i wyd. R. W. D. Dłużniewski. Jersey City, N. J. 1917-1919[?]. [2?].

Pismo nie odnalezione.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1918 s. 612, 1919 s. 602 (zob. poz. 2) odnotowuje, że Goniec... był niezależnym tygodnikiem wychodzącym w soboty, założonym w 1917 r., o formacie 21 cali.

890. Gość Niedzielny. Sunday Guest. A catholic Weekly. Tygodnik poświęcony sprawom religijnym i obyczajowym. Published by the St. Hedwig's Printery, Niles, Ill., red. Gr[upa] 1 Z[jednoczenia] K[apłanów] P[olskich w Ameryce Północnej]. Chicago, Ill. R. 1: 1917 – R. 37: 1953, Vol. 38: 1954 – Vol. 52: 1968. St. Hedwig's Printery, Niles, Ill. 4°.

Motto: Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!

Wychodzi prawdopodobnie od 7 IV 1917 do 21 VII 1968. Paginacja ciągła w obrębie rocznika. Dochód ze sprzedaży pisma przeznaczony na potrzeby Sierocińca Św. Jadwigi w Niles, Ill. Opis główny na podstawie nr 2: 17 IV 1917. O wydaniu nr 1 „w przededniu wspaniałego święta Zmartwychwstania Pańskiego” poinformowano

w Dzienniku Chicagoskim R. 28: 1917 nr 83: 7 IV s. 6 (zob. poz. 451).

Dziennik Chicagoski R. 33: 1922 nr 35: 11 II s. 16 podaje, że założycielem Gościa... był ks. Tomasz Bona.

W r. 1969 w ostatnim nr 14 na s. 209 powiadomiono, że pismo przestaje wychodzić z powodu braku czytelników oraz wysokich kosztów wydawnictwa i druku.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 40 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 58 (zob. poz. 17) podają, że T. Bona był redaktorem pisma oraz błędnie twierdzą, że wychodziło ono od r. 1918.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1917 nr 2-39) oraz w Bibl. Narodowej w Warszawie (roczniki z l. 1926-1968).

891. Gwiazda Zjednoczenia. Tygodnik. Wyd. A[ntoni] Wielowiejski. Cleveland, Oh. 1916-1923[?]. [2°].

Wychodzi od 6 VII 1916. Pismo nie odnalezione, organ Zjednoczenia [Polskiego Rzymsko-Katolickiego pod opieką Matki Boskiej Częstochowskiej] w Cleveland, Oh.

O wydaniu nr 1 poinformował Dziennik Chicagoski R. 27: 1916 nr 160: 11 VII s. 4 (zob. poz. 451), w którym wyjaśniono, że decyzję o wydawaniu Gwiazdy... podjęto uchwałą XIV Sejmu Zjednoczenia... w Cleveland, zastąpiła ona jako organ tej organizacji Kuryer Katolicki (tytuł pierwotny: Kuryer Ohioski zob. poz. 607) i oceniono, że „całość tego pierwszego numeru przedstawia się pod względem treści słabo”.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1918 s. 761, 1919 s. 749, 1920 s. 753, 1921 s. 755, 1922 s. 771, 1923 s. 794 (zob. poz. 2) rejestruje Gwiazdę... jako katolicki tygodnik wychodzący w czwartki, założony w r. 1915, którego wydawcą był A. Wiel[ow]iejski, o formacie 19,5 cala.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 35 (zob. poz. 278) podaje, że pismo założono w r. 1912. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 60 (zob. poz. 17) rejestruje lata wychodzenia: 1912-1934 i redaktora: A. Wielowiejskiego. Wępsięć J.: Polish American

Serial Publications... s. 60 (zob. poz. 26) odnotowuje, że A. Wielowiejski był zarówno redaktorem, jak i wydawcą Gwiazdy..., a pismo wychodziło w l. 1912-1922.

Gwiazda... została także opisana na podstawie nr 15: 12 IV z Vol. 11: 1923 w ramach Ohio Newspaper Project zorganizowanego przez Ohio Historical Society (obecnie Ohio History Connection), ale aktualne miejsce przechowywania tego egzemplarza nie jest znane.

892. Helenowianin. Miesięcznik. Chicago, Ill. 1918-1934[?].

Wychodzi prawdopodobnie od 23 IV 1918. Bezpłatne pismo dla członków parafii św. Heleny w Chicago, nie odnalezione.

O wydaniu nr 1 pisma poinformował Dziennik Chicagoski R. 29: 1918 nr 97: 25 IV s. 5 (zob. poz. 451), gdzie podano, że ukazał się on „onegdaj”, czyli prawdopodobnie 23 IV, a w skład komitetu zarządzającego pismem wchodził M. J. Bercezkowski, Szymon Wróblewski i Adam Hibner; ponadto przedrukowano „Słowo wstępne” z nr 1 Helenowianina, w którym zapowiedziano, że będzie on wychodzić w drugą niedzielę każdego miesiąca.

W Dzienniku Chicagoskim R. 30: 1919 w nr 34: 10 II na s. 4 wspomniano, że Helenowianin jest dwutygodnikiem.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 94 (zob. poz. 19) odnotowuje, że redaktorem pisma był [ks. Piotr H.] Pyterek.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 60 (zob. poz. 17) twierdzi, że miesięcznik Helenowianin wychodził do r. 1934. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 61 (zob. poz. 26) przypuszcza, że pismo wydawano do r. 1933, a jego kontynuacją był biuletyn parafialny Kometa ukazujący się w Chicago od r. 1934.

893. Interes. Tygodnik. Red. Feliks J. Lewandowski, wyd. Polish Publishing Co. Filadelfia, Pa. – Nowy Jork, N. Y. 1916-1926.

Pismo nie odnalezione.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1922 s. 876 (zob. poz. 2) rejestruje Interes jako reklamowy tygodnik wydawany w Filadelfii od 1916 r. przez Polish Publishing Co. i redagowany

przez F. J. Lewandowskiego. *A Checklist of Pennsylvania Newspapers* Vol. 1 s. 104 (zob. poz. 20) odnotowuje *Interes* z latami wychodzenia 1916-1923.

Szawleski M.: *Wychodźstwo polskie...* s. 157 (zob. poz. 319) przedrukował spis czasopism polskich zamieszczony w wydaniu jubileuszowym *Kuryera Polskiego* z czerwca 1923 r. (zob. poz. 610), w którym wymieniono m.in. tygodnik handlowy *Interes* z Nowego Jorku.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska w Ameryce...* s. 38 (zob. poz. 278) podaje, że *Interes* był tygodnikiem przemysłowo-handlowym założonym w 1916 r. w Nowym Jorku, który upadł po kilku latach. Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 61 (zob. poz. 17) wymienia wydawcę: F. Lewandowskiego, miejsce wydania: New York i lata wychodzenia: 1916-1926.

894. *Jedność*. Tygodnik. Wyd. i red. F[ranciszek] J. Wendt. Philadelphia, Pa. [R. 1: 1917] – R. 45: 1963. [2°].

Wychodzi prawdopodobnie od 1917 do 30 V 1963. Numerów z l. 1917-1918 nie odnaleziono.

N. W. Ayer & Son's *American Newspaper Annual...* 1918 s. 870 (zob. poz. 2) rejestruje *Jedność* jako republikański tygodnik wydawany w piątki od 1898 r. (data początkowa najprawdopodobniej nawiązuje do pisma *Przyjaciel Ludu* zob. poz. 750) w formacie 18 cali, którego wydawcą i redaktorem był F. J. Wendt, a jego nakład wynosił 2200 egz.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 62 (zob. poz. 17) oraz Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 65 (zob. poz. 26) podają, że *Jedność* wychodziła od 1917 r.

Pierwszy *Polski Spis Gazet i Czasopism Rzeczypospolitej Polskiej z Dodatkiem Prasy Polskiej Zagranicą* R. 2: 1922/23 s. 53 odnotowuje niezależny tygodnik postępowo-narodowy *Jedność* wydawany przez Wilhelma Wendta od 1915 r. Osada St.: *Prasa i publicystyka polska w Ameryce...* s. 38 (zob. poz. 278) mylnie twierdzi, że pismo ukazywało się w l. 1915-1921. Fiebig Jan: *Prasa polonijna w Stanach Zjednoczonych AP. (Bibliografia z okresu powojennego). Zeszyty Prasoznawcze* R. 2: 1961 nr 3 s. 69 podaje, że *Jedność* wychodziła od r. 1916.

Niekompletne egzemplarze pisma zachowały się m.in. w Elihu Burritt Library w Central

Connecticut State University w New Britain (l. 1929-1963), Center for Jewish History w Nowym Jorku (1925 nr 43) oraz w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1930 nr 51-52, 1931 nr 5, 12, 14-15, 17-18, 20).

895. *Kalendarz Krzyżowca*. Wydawany kwartalnie na korzyść Ziemi Świętej przez Commissariat of the Holy Land Mount St. Sepulchre, Washington, D. C. Washington, D. C. T./Vol. 24: 1915/16 – T./Vol. 26: 1917/18, Vol. 27: 1918/1919 – Vol. 74: 1965/66. The Frank Meany Co., Printers, Inc., New York. 8°.

Wychodzi od 1 X 1915 do 1 VII 1966. Wydawnictwo to ukazywało się w jęz. angielskim od r. 1893 najpierw raz w roku jako kalendarz pt.: *Crusader's Almanac*, a następnie 4 x rocznie po połączeniu z kwartalnikiem pt.: *The Pilgrim of Palestine*. Od r. 1898 ukazywała się raz w roku wersja w jęz. polskim pt.: *Kalendarz Krzyżowca...* (zob. poz. 1000), która początkowo zawierała tylko kalendarz na następny rok. Od października 1915 r. w jęz. polskim wydawano już wszystkie numery kwartalnika, każdy rocznik obejmował nr 1: 1 X (w którym drukowano kalendarz na następny rok z oddzielną stroną tyt., zob. opis kalendarza), nr 2: 1 I, nr 3: 1 IV i nr 4: 1 VII (w T./Vol. 24-27 nr 2 to Numer Bożego Narodzenia, nr 3 – numer wielkanocny, a nr 4 – Numer św. Antoniego).

W T./Vol. 24: 1915/16 w no. 1 oznaczenie rocznika: T.; od no. 2 podtyt.: *Published quarterly for the Benefit of the Holy Land by the Commissariat of the Holy Land Mount St. Sepulchre, Washington, D. C.*, oznaczenie rocznika: Vol.

W T./Vol. 25: 1916/17 w no. 1 podtyt. w jęz. polskim, oznaczenie rocznika: T.

W T./Vol. 26: 1917/18 w no. 1 i no. 2 oznaczenie rocznika: T.; od no. 1 podtyt. w jęz. polskim; od no. 3 podtyt.: *Wydawany... przez Commissariat of the Holy Land Mount Saint Sepulchre, Washington, D. C.*, w numerze tym brak informacji o drukarni; od no. 4 druk: *National Capital Press, Inc., Washington, D. C.*

W Vol. 27: 1918/19 od no. 1 podtyt.: *Wydawany... przez Commissariat of the Holy Land Mount St. Sepulchre, Washington, D. C.*, brak informacji o drukarni, w numerze tym na okładce informacja: Numer „Jeruzalem Wyzwolona”.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 220 (zob. poz. 38) twierdzą, że no 1 z 1918 r. (i dalej) drukowano w National Capital Press, Inc., Washington, D. C.

Opis na podstawie autopsji kompletnych egzemplarzy z l. 1915-1919 znajdujących się w Bibl. Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej w Poznaniu (1916/17 no. 1-4; 1917/18 no. 1-4; 1918/19 no. 1-4) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1915/16 no. 1-4; 1916/17 no. 1-4; 1917/18 no. 1-2,4; 1918/19 no. 1,4).

896. Kometa. Tygodnik humorystyczno-senzacyjny[!]. Romanse, humoreski i nowele. Pismo poświęcone dla rozrywki rodzin polskich. Wychodzi w każdą sobotę. Published by „Kometa” Publishing Co., manager J. M. Holeski. Cleveland, Oh. – Toledo, Oh. [Vol. 1]: 1917 – Vol. 4: 1920. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od maja 1917 co najmniej do 31 I 1920. Numerów z r. 1917 nie odnaleziono – opis główny na podstawie no 10: 9 III z Vol. 2: 1918, w stopce red. tyt. również w jęz. angielskim: (The Comet), m. wyd. Cleveland, Oh. – Toledo, Oh.

W r. 1919 co najmniej od no 47 m. wyd. Cleveland, Oh.

Informację o rozpoczęciu wydawania Komety zamieszczono w Wiadomościach Codziennych R. 2: 1917 nr 111: 12 V s. 4 (zob. poz. 964).

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 72 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo było kontynuacją Komety wychodzącej w Cleveland w l. 1913-1914 (zob. poz. 570).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1918 no 10, 1919 no 47, 1920 no 1-5) oraz w Immigration History Research Center w Minneapolis (1918 no 20).

897. Kronika Parafii Matki Boskiej Pocieszenia w Mt. Carmel, Pa. [Rocznik]. [Mount Carmel] 1915-1917[?]. Drukiem Wielkopolanina, Pittsburgh, Pa. 8°.

Zawiera także roczne sprawozdanie parafii.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibliotece Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1915). Kronika... z r. 1917 zachowała się również w Elihu

Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain.

898. Kronika Polska. Tygodnik. Wyd. Wł[ady-sław] Kozłowski. Utica, N. Y. 1917-1918.

Wychodzi co najmniej od marca 1917 co najmniej do maja 1918. Pismo nie odnaleziono.

Wspomina o nim Telegram Codzienny R. 4: 1917 w nr 65: 7 III na s. 4 (zob. poz. 955), relacjonując wiec w Uticy, na którym cenzor Związku Narodowego Polskiego Rakoczy zaatakował redakcję pisma.

Wiadomości Codzienne Vol. 3: 1918 w nr 112: 20 V na s. 2 (zob. poz. 964) opisały konflikt między wydawcą Kroniki... a wydawcą Słowa Polskiego (zob. poz. 775), zakończony aresztowaniem Wł. Kozłowskiego za oszczerstwo po zadencjonowaniu wydawcy Słowa... jako Niemca i pronie-mieckiego agitatora.

899. Kumoszka. Tygodnik. Red. Bracia Krzyżanowscy. Detroit, Mich. 1917.

Pismo humorystyczne, nie odnaleziono.

O rozpoczęciu jego wydawania poinformował Dziennik dla Wszystkich R. 11: 1917 w nr 14: 15 I na s. 4 (tytuł pierwotny: Polak Amerykański zob. poz. 706).

Wiarus R. 32: 1917 w nr 23: 7 VI na s. 1 (zob. poz. 835) zamieścił wzmiankę o aresztowanym Franciszku Sikorskim, który od stycznia pracował w redakcji Kumoszki, wyłudżając jednocześnie pieniądze od fabrykantów i właścicieli składów.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 37 (zob. poz. 278) podaje, że pismo upadło w 1917 r.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 69 (zob. poz. 17) twierdzi błędnie, że Kumoszka ukazywała się w l. 1914-1917, co powtarza za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 75-76 (zob. poz. 26).

900. Kuryer Bostoński. [Dziennik]. Wyd. Mail and Courier Publishing Co., zarządca A. S. Kotarski i red. nac. S[tefan] S. Lewental. Salem, Mass. – Boston, Mass. R. 1: 1915 – R. 50: 1963. [2°].

Wychodzi prawdopodobnie od września 1915 do 27 XII 1963. Numerów z l. 1915-1917 nie odnaleziono. Opis główny na podstawie informacji

o rozpoczęciu wydawania pisma zamieszczonych w Dzienniku Chicagoskim R. 26: 1915 nr 250: 25 X s. 4 (zob. poz. 451) oraz Dzienniku Narodowym R. 17: 1915 nr 228: 28 IX s. 2 (zob. poz. 454), gdzie poinformowano, że Polacy wymienieni jako redaktor i zarządca są tylko „figurantami”, oraz w nr 234: 5 X na s. 2, gdzie podano inną nazwę wydawcy: Salem Evening Mail and Kurjer Publishing Co.

S. S. Lewental w liście do siostry, Zofii Hoesickowej z Lewentalów, dat. 17 X 191[5] Salem, Mass. pisał, że jest redaktorem naczelnym Kurjera... od „przeszło miesiąca” (list ten znajduje się w Bibl. Naukowej PAU i PAN w Krakowie, sygn. 3956, t. 2).

Bicz Boży R. 8: 1916 nr 12: 19 III s. 16 (zob. poz. 437) nazwał pismo „moskalofilską szmatką” za krytykę Komitetu Obrony Narodowej, natomiast Dziennik Chicagoski R. 27: 1916 nr 287: 8 XII s. 4 wymienia Kurjer... wśród pism sprzyjających Polskiej Radzie Narodowej. Telegram Codzienny R. 3: 1916 nr 226: 14 VIII s. 2 (zob. poz. 955) podaje, że Kurjer... zmienił częstotliwość na tygodnik. Naród Polski R. 20: 1916 nr 37: 13 IX s. 4 (zob. poz. 636) wspominał, że Kurjer... po przeniesieniu z Salem do Bostonu został wznowiony jako tygodnik, a w nr 50: 13 XII na s. 4 podał, że Lewenthal stracił stanowisko w redakcji tego pisma.

W krytycznej ocenie działalności Kurjera... autorstwa Jana Michalskiego, zamieszczonej w Telegramie Codziennym R. 4: 1917 nr 87: 30 III s. 3, zasugerowano, że jest to pismo „sławne ze swoich wędrówek i orientacji”, zostało ono niedawno wznowione, a na skutek walk z innymi pismami wydawanymi w Bostonie pobity został jego „forman” Motyl i zarządca – W. L. Brzozowski. Dziennik Chicagoski R. 28: 1917 nr 285: 5 XII s. 6 wspomina, że właścicielem dziennika jest H[ilary] H[enry] Chmieliński.

W r. 1918 co najmniej od nr 129: 4 VI w winiecie dodatkowo tyt. w jęz. angielskim: Polish Daily News, wyd. Spka[Spółka] Wydawnicza Kurjera Bostońskiego, prezes H. H. Chmieliński, w stopce red. informacja: Pismo codzienne poświęcone sprawom narodowym i społecznym wychodzi w polskiemu w Ameryce.

Wiadomości Codzienne R. 3: 1918 nr 38: 20 II s. 2 (zob. poz. 964) oraz Dziennik Chicagoski R. 29: 1918 nr 40: 16 II s. 4 poinformowały, że redaktorem Kurjera... został [Jerzy Borun] Kosmowski

z Detroit, a że współpracy z pismem zrezygnował ks. A[leksander] Syski. Na liście wydawnictw polskich zamieszczonej w Dzienniku Chicagoskim R. 29: 1918 nr 203: 29 VIII s. 2 przy Kurjerze Bostońskim podano nazwisko J. M. Morawski.

W r. 1919 zmiana tytułu na Kurjer Codzienny. N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1916 s. 411, 1917 s. 392, 1918 s. 402 (zob. poz. 2) podaje, że Kurjer... był niezależnym pismem o formacie 20-20 ¼ cala wydawanym przez Mail & Courier Publishing Co., założonym w 1915 r. w Salem, Mass., a od 1917 r. ukazującym się w Bostonie, w r. 1917 wychodzącym w nakładzie 8820 egz., a w 1918 r. – 20 tys. egz.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 37 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 70 (zob. poz. 17) podają, że Kurjer... zaczął wychodzić w r. 1914. Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 113-114 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo wychodziło w Bostonie od 1915 r. i w czasie I wojny światowej popierało stronnictwo Józefa Piłsudskiego.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1915-1918 znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1918 nr 129-130) i wyżej wymienionych informacji prasowych.

901. Kurjer Codzienny. The Polish Daily Courier. Jedyne polski unijny dziennik w stanie Ohio. Red. R[yszard] Hapke, wyd. Polish Daily Courier Publishing Co., pres[idet] M[jichał] P. Kniola, gen[eral] manager A. Lukwiński [Wiktor A. Łukwiński?]. Cleveland, Oh. R. 1: 1914 – [R. 2]: 1915. [Druk. Kurjera Codziennego]. [2°].

Wychodzi od końca lipca 1914. Opis główny na podstawie jedyne odnalezionej no 124: 16 XII 1914, w numerze tym w stopce red. na s. 2 inny podtyt.: Pismo narodowe, postępowe, poświęcone interesom Polonji w Cleveland i całego wychodźstwa[!] w Stan[ach] Zjedn[oczonych] wydawane przez Spółkę Wydawniczą: Polish Daily Courier Publishing Co.

O wydaniu nr 1 Kurjera... zawiadomiły m.in. pisma Dziennik Chicagoski R. 25: 1914 nr 175: 29 VII s. 4 (zob. poz. 451) oraz Wiarus R. 29: 1914 nr 33: 13 VIII s. 5 (zob. poz. 835), które podały, że prezesem spółki wydającej pismo jest dr K[amil] Bogacki, jej wiceprezesem – adwokat

H[enryk] Niedźwiedzki, a redaktorem naczelnym – K[azimierz] Głuchowski.

Dziennik Chicagoski R. 25: 1914 nr 212: 4 IX s. 4 zawiadomił, że K. Bogacki i K. Głuchowski zrezygnowali ze swoich stanowisk z powodu wyjazdu do Europy „aby wziąć czynny udział w walce o niepodległość Ojczyzny”, a redaktorem Kurjera... został G. Romer, natomiast Wiarus R. 29: 1914 nr 53: 31 XII s. 5 wspomniął, że kierownikiem Kurjera... został W. Hupke[!].

W sprawozdaniu Wydziału Biblioteki Związku Narodowego Polskiego zamieszczonym w *Zgodzie* R. 34: 1915 nr 4: 28 I s. 6 (zob. poz. 854) wymieniono *Kuryer Codzienny* z Cleveland wśród pism nadesłanych do biblioteki bezpłatnie.

Dziennik Chicagoski R. 26: 1915 nr 216: 15 IX s. 1 oraz *Zgoda* R. 34: 1915 nr 38: 23 IX s. 1 wymieniły *Kuryer Codzienny*, redagowany przez K. Głuchowskiego i popierany przez dr Bogackiego i austriackiego konsula w Cleveland dr Ernesta Ludwiga, wśród pism subwencjonowanych przez austriackich agentów lub będących ich „powolnemi narzędziami” w agitowaniu przeciwko fabrykom produkującym broń i amunicję dla wojsk Ententy.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1915 s. 743 (zob. poz. 2) rejestruje *Kuryer*... jako niezależny dziennik o formacie 21,5 cala wydawany od 1914 r. przez Polish Daily Courier Publishing Co.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w postaci mikrofilmu w Immigration History Research Center w Minneapolis (1914 no 124) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

902. *Kuryer Nowojorski*. Dziennik. Red. Czesław Łukaszewicz, wyd. W. Malek. Nowy Jork 1915.

Pismo nie odnalezione.

Dziennik dla Wszystkich R. 9: 1915 w nr 6: 7 I na s. 4 (tytuł pierwotny: Polak Amerykański zob. poz. 706) poinformował o rozpoczęciu wydawania *Kurjera*... pod redakcją C. Łukaszewicza.

Pismo z latami wychodzenia 1914-1915 odnotowuje Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą*... s. 71 (zob. poz. 17) powołując się na egzemplarz przechowywany w Polskim Archiwum Wojennym przy Centralnej Bibliotece

Wojskowej. Informacje te powtarza za nim Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications*... s. 57 (zob. poz. 26).

903. *Lud Polski*. Issued Every Thursday. Red. E. J. Makowski. Joliet, Ill. Vol. 1: 1915, no. 1-10[?]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od 29 IV co najmniej do 1 VII. No 1-3 nie odnaleziono – opis główny i obliczenie daty no 1 na podstawie pierwszego odnalezionego no 4: 20 V, co najmniej od tego numeru w winiecie podano informację w jęz. polskim i angielskim: *Gazeta Tygodniowa poświęcona sprawom przemysłu i handlu*.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications*... s. 82 (zob. poz. 26) błędnie podaje, że *Lud*... był miesięcznikiem.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (no 4-5, 7-10).

904. **Ludowiec*. Detroit, Mich. 1918-1920.

Pismo nie odnalezione. Organ ludowców z odłamu „Piasta”.

Odnotowują je: *Osada St.: Prasa i publicystyka polska*... s. 40 (zob. poz. 278), *Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą*... s. 76 (zob. poz. 17), który twierdzi, że pismo przestało się ukazywać w 1924 r., *Turowska-Bar I.: Polskie czasopisma o wsi*... s. 101 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 362), która przesuwając datę zamknięcia pisma na 1925 r., *Wępsięć J.: Polish American Serial Publications*... s. 77 (zob. poz. 26) oraz *Taras Piotr: Problem kulturowej tożsamości i etnicznego getta. Studia Polonijne* T. 4: 1981 s. 144.

905. *Mechanik*. Toledo, Oh. 1918-1919, R. 2: 1920, z. 1-7[?]. 8°.

W r. 1918 wyszedł z. 1 bez daty dziennej i miesięcznej, w numerze tym na odwrocie okładki podano skład zarządu Stowarzyszenia Mechaników Polskich w Ameryce: przewodniczący i zarządca inż. A[leksander] Gwiazdowski, wiceprzewodniczący J. Szlichciński, sekretarz E. Wójcik, skarbnik J. Mas.

Z r. 1919 odnaleziono z. 2 bez daty dziennej i miesięcznej. Z r. 1920 odnaleziono z. 4: luty i z. 7: maj oznaczone jako R. 2; co najmniej od z. 4 miesięcznik; w z. 7 na s. 168 zapowiedziano, że kolejne numery wyjdą w Polsce.

Piłatowicz Józef: Inżynier Aleksander Gwiazdowski (1883-1956) – twórca stowarzyszenia Mechaników Polskich w Ameryce. *Przegląd Polonijny* R. 13: 1987 z. 4 s. 57 podaje, że wyszło osiem numerów *Mechanika*, a jego wydawcą był A. Gwiazdowski.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 83 (zob. poz. 26) błędnie twierdzi, że pismo wychodziło od 1919 r.

Kontynuacją pisma jest *Mechanik* wydawany w Warszawie od lipca 1920 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Publicznej m. st. Warszawy (1918 z. 1), Elihu Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain (1919 z. 2) oraz w Bibl. Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie (1920 z. 4, 7).

Literatura:

a. Latoszek Waldemar: Odnalezione zeszyty *Mechanika*. *Mechanik*. Warszawa R. 57: 1984 dod. jubileuszowy do nr 3 s. 9, dodatek jubileuszowy do nr 6 s. 26.

Dotyczy zeszytów *Mechanika* zachowanych w Bibl. Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica; na ich podstawie autor mylnie oblicza, że z. 1 wyszedł w listopadzie 1919 r.

906. *Miesięcznik Parafii Św. Stanisława B[iskupa i] M[ęczennika]*. Cleveland, Oh. 1917-1922[?].

Wychodzi od stycznia 1917 prawdopodobnie do grudnia 1922. Wydanie pisma poprzedził numer okazowy dat. 1916.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 142 (zob. poz. 26) podaje, że pismo jest kontynuacją *Kroniki Tygodniowej Parafii Św. Stanisława B. M.* (zob. poz. 581), a jego egzemplarz znajduje się w Assumption Monastery Libraries w Pulaski.

Egzemplarz pisma zachował się w Western Reserve Historical Society w Cleveland (St. Stanislaus Church Records).

907. *Miesięcznik Parafjalny*. Wydawany przez O.O. Franciszkanów. Pulaski, Wis. [R. 1]: 1917 – R. 9: 1925. 8°.

Wychodzi do grudnia 1925. Opis główny na podstawie nr 1: styczeń z R. 2: 1918. Informacja o wydawcy na okładce rocznika. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

Co najmniej od r. 1923 tyt.: *Miesięcznik Parafjalny* oraz *Organ Różańcowy*. W r. 1925 w no 12 zawiadomiono o zaprzestaniu wydawania pisma, które niepotrzebnie konkurowało z innymi tytułami wydawanymi przez franciszkanów – *Miesięcznikiem Franciszkańskim* (zob. poz. 624) i *Posłańcem św. Franciszka* (zob. poz. 937).

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (niekompletne roczniki z l. 1918, 1920, 1922-1925).

908. *Młotek Duchowny*. Wyd. Peter Józef Kenska [pseud. J. Kontzki]. St. Louis, Mo. 1916, nr 1-[?]. Druk. w Milwaukee.

Wyszedł prawdopodobnie tylko jeden numer w lipcu. Pismo nie odnaleziono.

O ukazaniu się pisma zawiadomiono w *Dzienniku Związkowym Zgoda* R. 9: 1916 nr 177: 29 VII s. 3 (zob. poz. 462).

Telegram *Codzienny* R. 3: 1916 nr 220: 8 VIII s. 2 (zob. poz. 955) poinformował, że pismo podobno przestało wychodzić po ukazaniu się nr 1, ponieważ zostało tak negatywnie przyjęte przez prasę polsko-amerykańską, że „go się nawet... drukarnia milwaucka wyparła”, natomiast w nr 272: 29 IX na s. 2 podał, że pismo przestało istnieć po dwóch tygodniach, a wydawał je Peter J. Kenska do spółki „ze znanym szpiclem rosyjskim Wasilewskim i popem prawosławnym Zakrewskim”. *Dziennik Chicagoski* R. 27: 1916 nr 244: 18 X s. 3 (zob. poz. 451) wspomniał, że wydawcą *Młotka...* był znany z działalności przestępczej Peter Józef Kenska, który używał czasem nazwiska Kontzki.

909. *Mucha*. Bezpartyjny tygodnik humorystyczny. Wychodzi w każdą sobotę. Wyd. i red. W. Łukasik. Detroit, Mich. [R.(Vol.) 1]: 1916 – R.(Vol.) 2: 1917. 2°.

Odnaleziono jedynie no 18: 15 V z R.(Vol.) 2: 1917. W numerze tym w stopce red. tytuł również w jęz. angielskim: (*The Fly*) i inna wersja podtytułu: *Bezpartyjne pismo humorystyczne*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1917 no 18).

910. Nowiny. Tygodnik. Bayonne, N. J. 1918[?]-1928[?].

Pismo nie odnalezione, nie wiadomo czy zaczęło wychodzić przed r. 1919.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1922 s. 617, 1923, s. 635 (zob. poz. 2) odnotowuje Nowiny jako bezpartyjny tygodnik wydawany w soboty przez Nowiny Publishing Co. (Inc.); katalog ten w r. 1922 podaje jako rok rozpoczęcia wychodzenia pisma r. 1919, a od 1923 – 1916.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 40 (zob. poz. 278) rejestruje Nowiny jako aktualnie nie ukazujące się pismo lokalne wydawane od r. 1918. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 85 (zob. poz. 17) w opisie Nowin podaje lata wychodzenia 1918-1928 i nazwisko Pagurek. Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 93 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo wychodziło w l. 1916-1927.

911. Nowiny Codzienne. Jedyne prawdziwe polskie pismo codzienne na wschodzie. Wyd. Polish Daily News Co. Nowy Jork 1916-1917.

Wychodzi od pierwszej połowy września 1916 do połowy 1917. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Nowin... poinformowały m.in.: Telegram Codzienny R. 3: 1916 nr 255: 12 IX s. 2 (zob. poz. 955), Sokół Polski R. 20: 1916 nr 37: 14 IX s. 5 (zob. poz. 779) oraz Dziennik dla Wszystkich R. 10: 1916 nr 259: 26 IX s. 2 (tytuł pierwotny: Polak Amerykański zob. poz. 706). Telegram Codzienny dodatkowo wspomina, że w piśmie nigdzie nie wymieniono nazwiska redaktora lub wydawcy oraz przytacza fragment słowa wstępnego z nr 1, gdzie wydawnictwo zapowiada, „że orientacji nie będziemy mieli żadnej”.

Dziennik dla Wszystkich R. 10: 1916 w nr 246: 13 IX na s. 4 wspominał, że na sejmie Unii Polskiej w Nanticoke Nowiny... reprezentowali L[eon F.] Wazeter, F[ranciszek] Wazeter oraz [Władysław] Wusza, natomiast Telegram Codzienny R. 3: 1916 w nr 289: 20 X na s. 2 poinformował, że wydawcą

pisma, które złośliwie nazywa Gadziną Codzienną, jest L. [F.] Wazeter.

Dziennik dla Wszystkich R. 11: 1917 w nr 173: 28 VI na s. 4 odnotował, że Nowiny... „niedawno skończyły swój żywot”, a Wolna Polska R. 19: 1917 nr 56: 7 XI s. 2 (zob. poz. 965) zawiadomiła, że będzie wysyłała swoje numery dawnym prenumeratom Nowin...

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 39 (zob. poz. 278), a za nim inne opracowania i bibliografie, podaje, że założycielem Nowin... był [L. F.] Wazeter, a redaktorem – W. Wusza.

912. Nowiny Minnesockie. [Tygodnik]. Wyd. Polska Spółka Wydawnicza [Minnesota Polish Publishing Co.]. St. Paul, Minn. – Minneapolis, Minn. 1916-1978. [2°].

Wychodzi prawdopodobnie od początku marca 1916 do 10 II 1978. Numerów z r. 1916 nie odnaleziono, opis główny na podstawie wzmianek w prasie z tego roku.

O rozpoczęciu wydawania Nowin... w St. Paul, Minn. poinformował m.in. Dziennik Chicagoski R. 27: 1916 nr 54: 6 III s. 4 (zob. poz. 451).

Wiarus R. 34: 1919 nr 100: 16 XII s. 4 (zob. poz. 835) zawiadomił swoich czytelników, że przestanie się ukazywać z powodu kłopotów finansowych, a w jego miejsce abonenci dostawać będą Nowiny Minnesockie.

Wg katalogu Minnesota Historical Society w pierwszym zachowanym no 19: 21 VI z R. 2: 1917 m. wyd. Minneapolis, Minn. – St. Paul, Minn., wyd. Minnesota Polish Publishing Co.

Ostatni odnaleziony no 17: 24 VI z R. 61: 1977. Część katalogów bibliotecznych podaje, że pismo prawdopodobnie przestało wychodzić 10 II 1978.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1917 s. 479, 1918 s. 490 (zob. poz. 2) rejestruje Nowiny... jako tygodnik o formacie 19 3/4 cala ukazujący się w St. Paul od r. 1916 w czwartki, którego wydawcą było Minnesota Polish Publishing Co.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 86 (zob. poz. 17) rejestruje to pismo z m. wyd. St. Paul, podaje nazwisko redaktora i wydawcy: Koleski oraz błędnie odnotowuje, że pismo wychodziło od r. 1915.

Niekompletne egzemplarze zachowały się w postaci mikrofilmu w Minnesota Historical

Society (Gale Family Library) w St. Paul (numery z l. 1917-1976) oraz w Center for Research Libraries w Chicago (numery z l. 1917-1926).

913. Nowiny Niedzielne. Tygodnik. Wyd. Polish American Publishing Co. Chicago 1915.

Pismo nie odnalezione, poświęcone sprawom Kantowa i drugiej polskiej parafii w Chicago.

O ukazaniu się pierwszego numeru Nowin... poinformował Dziennik Narodowy R. 17: 1915 w nr 274: 20 XI na s. 10 (zob. poz. 454), pozytywnie oceniając stronę techniczną pisma.

914. Nowości Ilustrowane (Illustrated Weekly). Tygodnik. Red. A. Ganczarski. Cleveland 1915.

Pismo nie odnalezione.

O ukazaniu się pierwszego numeru poinformował Dziennik Chicagoski R. 26: 1915 w nr 84: 10 IV na s. 1 (zob. poz. 451), zamieszczając jednocześnie ocenę jego treści: „za wiele balastu stronniczo-polemicznego, niepotrzebnie zjadliwego”.

915. Nowy Świat. (The New World). [Miesięcznik]. Wyd. New World Publishing Co. Chicago, Ill. R. 1: 1915 nr 1-3.

Wychodzi od 15 V do 15 VII. Od nr 2 wprowadzono liczbowanie roczników – R. 1.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1915 nr 1-3).

916. Nowy Świat. (The New World). Ilustrowane pismo tygodniowe. Wychodzi w każdą sobotę. Wyd. Polish American Publishing Co. Chicago, Ill. R.(Vol.) 45: 1917 – R.(Vol.) 49: 1921. 8°.

Wychodzi prawdopodobnie od 27 I 1917 co najmniej do lipca 1921. Kontynuacja Gazety Polskiej Narodowej (tytuł pierwotny: Gazeta Polska w Chicago zob. poz. 504), po której przejmuje liczbowanie roczników oraz Rodziny Polskiej (zob. poz. 765). Numerów 1-15 nie odnaleziono, opis główny na podstawie nr 16: 12 V znajdującego się w prywatnych zbiorach prof. Adama Walaszka, w numerze tym na okładce podano: Literatura,

Sztuka, Historia, Przyroda, Nowości, Gospodarstwo, Romanse, Humor.

Wydanie nr 1 „w przyszłą sobotę” zapowiedziano w Dzienniku Chicagoskim R. 28: 1917 nr 19: 23 I s. 8 (zob. poz. 451), w którym podano, że będzie to ilustrowany tygodnik w formie „magazine”; w nr 21: 25 I na s. 5 poinformowano, że reprezentujący Nowy Świat John F. Smulski był jednym z wydawców gazet obcojęzycznych, którzy podpisali się pod rezolucją w sprawie ulepszenia komunikacji miejskiej w Chicago; w nr 179: 1 VIII na s. 5 wspomniano o J[anie A.] Weddzie będącym redaktorem tego tygodnika i „prywatnym sekretarzem” Jana F[ranciszka] Smulskiego. Głos Polek R. 8: 1917 nr 23: 7 VI s. 3-4 (zob. poz. 513) zawiadomił, że Towarzystwo „Świt Wolności” grupa 234 Związku Polek w Ameryce zajmowało się sprzedażą specjalnego numeru Nowego Świata poświęconego Tadeuszowi Kościuszce, z której dochód przeznaczono na fundusz głodnych – na ten cel wydawnictwo Polish American Publishing Co. przekazało 1500 egz. po okazyjnej cenie.

W dniu 7 VIII 1921 r. Nowy Świat połączył się z pismem Cepy (zob. poz. 871).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1917 Mid-Year Supplement s. 14, 1918 s. 198, 1919 s. 199, 1920 s. 202, 1921 s. 219 (zob. poz. 2) rejestruje Nowy Świat jako tygodnik o formacie 12 ¾ cala wydawany w soboty od r. 1862[!] przez Polish American Publishing Co.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 98 (zob. poz. 19) odnotowuje Nowy Świat jako niezależne pismo wychodzące 2 x tygodniowo od stycznia 1917 do 23 VII 1921, redagowane przez N[ikodema] K. Złotnickiego i wydawane przez Polish American Publishing Co.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 33 (zob. poz. 278), a za nim Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 135 (zob. poz. 17) mylnie twierdzą, że Nowy Świat założono w r. 1916 oraz podają, że pismo zamieszczało przedruki z Dziennika Narodowego (zob. poz. 454), wraz z którym upadło w r. 1922.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w prywatnych zbiorach prof. Adama Walaszka (1917 nr 16, 42) i Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1920 nr 31) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

917. Nowy Wiek. (New Century). Tygodnik. Red. i wyd. Józef Wasilewski. Youngstown, Oh. 1915-1919[?]. [2°].

Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 27: 1916 nr 247: 21 X s. 4 (zob. poz. 451) przedrukował korespondencję z Perth Amboy, N. J. zamieszczoną w tygodniku Nowy Wiek, natomiast w R. 29: 1918 w nr 199: 24 VIII na s. 10 i w nr 203: 29 VIII na s. 2 odnotował J. Wasilewskiego jako reprezentanta tego pisma na Sejmie Wychodźstwa Polskiego w Detroit.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1918 s. 794, 1919 s. 781 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo jako niezależny tygodnik o formacie 21-24 cale, wychodzący w piątki w Youngstown, założony w 1915 r., którego wydawcą i redaktorem był Joseph Wasilewski, a nakład w r. 1919 wynosił 5379 egz.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 148 (zob. poz. 17) twierdzi, że pismo wychodziło w r. 1916, podaje podtyt.: Pismo poświęcone dla spraw narodu polskiego oraz miejsce przechowywania: Bibl. Rapperswilska.

918. Obywatel Polski. Tygodnik. Red. J[an] Yaxa (Jaxa), wyd. Spółka Polska. McKeesport, Pa. 1915.

Wychodzi prawdopodobnie od września. Pismo nie odnalezione, bezpartyjne.

O rozpoczęciu wydawania Obywatela... poinformowały m.in. Straż R. 19: 1915 nr 38: 23 IX s. 10 (zob. poz. 785), w której podano nazwisko redaktora: Jaxa i Dziennik Chicagoski R. 26: 1915 nr 250: 25 X s. 4 (zob. poz. 451), gdzie odnotowano, że redaktorem jest J. Yaxa.

Sokół Polski R. 19: 1915 nr 38: 23 IX s. 4 (zob. poz. 779) podał, że do jego redakcji nadesłano nr 1-2 Obywatela..., redaktorem tego pisma jest druh J. Yaxa, a wydawcami „znani i cenieni w całej okolicy druhowie Sokoli”. Straż R. 19: 1915 nr 41: 14 X s. 4 wspomniała o piśmie z McKeesport pt.: Obywatel jako o wciąż istniejącym, natomiast w nr 45: 11 XI na s. 4 określiła je jako „świętej pamięci”.

919. Odrodzenie. Pisemko poświęcone sprawom Armii Polskiej przy Komitecie Obywatelskim. Erie, Pa. R. 1: 1918, nr 1-[?]. 4°.

Motta: Polska dziś powstaje. Polacy, do czynu! Odnaleziono jedynie nr 1 dat. 3 IV.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

920. Ognisko Domowe. Jedyne katolickie pismo polskie w stanie Michigan. Wychodzi w każdy piątek. Wyd. Ognisko Domowe Publishing & Printing Co. Detroit, Mich. [R. 1:] 1914 – [R. 21:] 1934. [2°].

Wychodzi prawdopodobnie od listopada 1914 do 1934.

Numerów z lat 1914-1917 nie odnalezione. Opis główny sporządzono na podstawie pierwszego odnalezonego no. 16: 19 IV z R. 5: 1918; co najmniej od tego numeru w stopce red. podtyt.: Pismo tygodniowe, poświęcone sprawom polsko-katolickiego ludu w Północnej Am[eryce]. Organ urzędowy Stowarzyszenia Polsko-Rzymsko Katolickiego, tyt. i podtyt. w jęz. angielskim: Ognisko Domowe (The Home Fireside) Official Organ of the Polish Roman Catholic Union in the U. S. of A., motta: „Bóg i Ojczyzna”; „Oświata ludu dokona cudu”; no. 50: 13 XII wyszedł w dwóch częściach.

Ukazujące się w Utica pismo Słowo Polskie R. 4: 1914 w nr 47: 19 XI na s. 4 (zob. poz. 775) zawiadomiło o rozpoczęciu wydawania tygodnika Ognisko... Naród Polski R. 18: 1914 w nr 51: 23 XII na s. 4 (zob. poz. 636) podaje, że Ognisko... jest organem lokalnego stowarzyszenia, jego zarządcą jest ks. [Roman] Klafkowski [Klaffkowski], a redaktorem T. Zieliński.

W pacyfistycznej Odezwie do Narodów w Ameryce zamieszczonej m.in. w Dzienniku Chicagoskim R. 26: 1915 w nr 83 na s. 7 (zob. poz. 451) wśród dziennikarzy popierających tę inicjatywę wymieniono ks. R. Klafkowskiego, redaktora Ogniska...

Wiadomości Codzienne R. 3: 1918 w nr 38: 20 II na s. 2 (zob. poz. 964) poinformowały, że kierownictwo Ogniska... objął [Jan J.] Barć. Naród Polski R. 22: 1918 w nr 13: 27 III na s. 4 podał, że dotychczasowy redaktor Ogniska... Franciszek [X.] Medwecki kieruje obecnie Polakiem w Ameryce (zob. poz. 707).

Wg katalogu Ayer N. W. & Son's American Newspaper Annual... 1916 s. 428, 1917 s. 425, 1918 s. 435 (zob. poz. 2) Ognisko... ukazywało

się od 1914 r., redaktorem był T. Zielinski, miało format 20 cali; w l. 1917-1918 jego nakład wynosił 7500 egz.

Wachtl K. H.: *Polonja w Ameryce...* s. 229 (zob. poz. 329) informuje, że Ognisko... założył, wydał i redagował Franciszek Barć wraz z bratem.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 99 (zob. poz. 26) podaje, że w l. 1914-1917 Ognisko... wydawała Trybuna Codzienna Publishing Co., a ostatni odnaleziony numer pochodzi z 1934 r.

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska...* s. 36 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 89 (zob. poz. 17) twierdzą błędnie, że Ognisko... wychodziło od 1913 r.

Opis na podstawie autopsji numerów z r. 1918 znajdujących się w Center for Research Libraries w Chicago (1918 nr 16-30, 40-52).

921. Okólnik Wydziału Narodowego Polskiego. Wydawany każdej soboty przez Urząd Prasowo-Informacyjny Wydziału Nar. Pol. w celu informowania Ogółu i kwitowania ofiar i składek na cele narodowe. Chicago, Ill. [R. 1]: 1918 – R. 4: 1921. 4°.

Wychodzi od 14 IX 1918 do 15 II 1921. W r. 1918 wydano no 1-16; od no 6 tyt. także w jęz. angielskim: National Polish Department Circular.

W R. 2: 1919 od no 8 pismo połączyło się z Biuletynem (tytuł pierwotny: Buletyn zob. poz. 870), który został przekształcony w dział Okólnika... W r. 1920 w no 1 tyt. także w jęz. angielskim Circular of National Polish Committee of America „For Relief in Poland”; od no 2 tyt. także w jęz. angielskim Bulletin Circular of National Polish Committee of America „For Relief in Poland”.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 168 (zob. poz. 26) twierdzi błędnie, że pismo wychodziło od 15 II 1918 do 1922 r., a jego redaktorem był H[enryk K.] Setmajer.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

922. Orędownik. Tygodnik. Wydawnictwo Braci Rajchel. Trenton, N. J. 1916-1917[?].

Wychodzi od stycznia 1916 co najmniej do marca 1917. Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Orędownika poinformowano w Dzienniku Chicagoskim R. 27: 1916 nr 24: 31 I s. 4 (zob. poz. 451), w którym podano, że nad tytułem pisma umieszczono zdanie: Prawda i zgoda – to motto, a niepodległość Polski to cel, oraz wspomniano, że jest ono niejako „ulepszonym stosownie do postępu czasu” wznowieniem Orędownika wydawanego w Trenton przez Fr[anciszka J.] Kuliberdę (zob. poz. 681).

Krytyczne uwagi na temat Orędownika wydanego w Trenton przez pana Raichel zamieszczono w Telegramie Codziennym R. 4: 1917 nr 85: 27 III s. 2 (zob. poz. 955).

923. Orzeł Polski. Polish Eagle. Miesięcznik. Red. A. S. Bushkevitz (Buszkiewicz), wyd. Polish Eagle. Chicago 1915-1917. [16°].

Pismo nie odnalezione.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1917 s. 189 (zob. poz. 2) podaje, że Orzeł... był republikańskim miesięcznikiem wydawanym w jęz. polskim i angielskim od 1915 r. w formacie 7 cali i redagowanym przez A. S. Bushkevitz.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 98 (zob. poz. 19) oraz Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 102 (zob. poz. 26) podają inny zapis nazwiska redaktora – A. S. Buszkiewicz.

Zob. także Orzeł Polski. Joliet 1914 poz. 692.

924. Osa. Pismo satyryczno-humorystyczne. Wychodzi w każdą sobotę. Wyd. South Side Printing Co. Cleveland, Oh. R.(Vol.) 1: 1915, no 1-25. [Druk. „Osy”]. 4°.

Wychodzi od 10 VII do 25 XII. W stopce red. inny podtyt.: Tygodnik humorystyczny.

Od no 2 informacja o częstotliwości: Wychodzi w każdą sobotę; oznaczenie rocznika również w jęz. angielskim R.(Vol.), w stopce red. tytuł i podtytuł także w jęz. angielskim: Wasp. Humorous weekly. Od no 10 wyd. Osa Print[ing] & Publ[ishing] Co. W no 13 zamieszczono Statement of the Ownership, w którym wymieniono: red. i red. odp. A. Solarczyk, wyd. Osa Ptg. & Publ. Co., właściciele: A. Stepan, Z. Wilusz, A. Solarczyk.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w New York Public Library. No 7 zachował się także w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

925. *Osa. Chicago, Ill. 1918-1920.

Pismo nie odnalezione.

Rejestruje je Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 92 (zob. poz. 17), a za nim Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 103 (zob. poz. 26). Zieliński St. podaje, że egzemplarz pisma znajdował się w Polskim Archiwum Wojennym w Centralnej Bibl. Wojskowej – prawdopodobnie jest to mylnie odnotowane pismo w jęz. ukraińskim pt.: Osa (Oca). Chicago 1918-1923?

926. Oświata i Praca. Pismo tygodniowe. Wychodzi w każdy czwartek. Red. Roman Hanasz. Chicago, Ill. R.(Vol.) 1: 1918, no 1-2[?]. Nakł. Polskiego Towarzystwa Oświatowego w Ameryce, Drukiem Prasy Związkowej (Alliance Press), B. J. Wąsowicz, czł[onek] Koła I-go. 4°.

Wychodzi od 28 VIII. Podtyt. okładowy: Pismo tygodniowe dla ludu polskiego w Ameryce. W no 1 w winiecie tyt. i podtyt. także w jęz. angielskim: Education & Work. Polish Educational Weekly, w artykule od redakcji (podpisanym przez redaktora R. Hanasza) na s. 1 podano, że pismo jest organem Polskiego Towarzystwa Oświatowego w Ameryce.

W Dzienniku Chicagoskim R. 29: 1918 nr 242: 15 X s. 4 (zob. poz. 451) zamieszczono krótkie omówienie no 1-2 Oświaty i Pracy.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1918 no 1).

927. Oświata i Szkoła. Organ Polskiego Towarzystwa Oświatowego w Ameryce. Chicago, Ill. 1916. Nakładem Polskiego Tow. Oświatowego w Ameryce. 4°.

Odnaleziono jedynie numer z grudnia oznaczony na stronie tytułowej jako: no XI-V, a na okładce jako: no II-V. Na okładce informacja: Wydanie rocznicowe 14go Grudnia 1916.

W pamiętniku Mazur Fr[anciszek] J.: Po drodze życia. Wyd. 3. Chicago 1930 s. 92 autor podaje, że wraz z Romanem Hanaszem wydawał dwutygodniowe pismo Oświata i Szkoła „tak długo, póki zasoby nasze pozwalały”.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (numer z grudnia 1916).

928. Oświatowiec. Wychodzi w każdy miesiąc. Published by the Educator Publishing Co. Managing ed. W[incenty] Puchała. Chicago, Ill. 1917-1918[?].

Wychodzi od listopada 1917. Pismo Polskiego Towarzystwa Szkoły Ludowej w Chicago. Na okładce tyt.: Oświatowiec (The Educator). A Monthly magazine of the Polish Educational Ass'n.

Na liście wydawnictw polskich zamieszczonej w Dzienniku Chicagoskim R. 29: 1918 nr 203: 29 VIII s. 2 (zob. poz. 451) przy Oświatowcu podano nazwisko: Ludwik Leśnicki.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1919 s. 627 (zob. poz. 2) rejestruje Oświatowca jako republikański miesięcznik wychodzący od r. 1900[!], redagowany i wydawany przez Vincenta W. Puchała.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 103 (zob. poz. 26) mylnie twierdzi, że pismo wychodziło w l. 1918-1919 i było kontynuacją Gazety Buffaloskiej (zob. poz. 489).

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza zachowanego w postaci mikrofilmu w New York Public Library (1917 nr 1).

929. Piast. Pismo ludowe, poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych. Wychodzi w każdą sobotę. Wyd. Piast Publishing Co., prezes Dr. K[arol] Smółczyński, red. W[incenty] Smółczyński. Chicopee, Mass. [R. 1: 1915] – R. 29: 1944, 1945-1946. 2°.

Motta: Piast zbudował Piast odrodzi; Daj! – Daj! Dla powstającej z ruin Ojczyzny na Skarb Narodowy Daj! – Daj! – Daj!

Wychodzi prawdopodobnie od 1915 do 1946. Numerów z l. 1915-1918 nie odnaleziono – opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego

no 45: 8 XI z R. 4: 1919. Podtyt. podano w stopce red. na s. 4.

W Pamiętce Sierpniowej. 1914-1917. [Nowy Jork 1917] s. 16 (zob. poz. 986) podano, że Piast jest organem Niepodległościowego Związku Sokołów Polskich w Filadelfii. W Telegramie Codziennym R. 4: 1917 nr 179: 2 VII s. 1 (zob. poz. 955) odnotowano, że S. Promis reprezentował Piasta na zorganizowanym przez Komitet Obrony Narodowej zjeździe dziennikarzy polskich pism niepodległościowych w Chicago.

Dziennik Chicagoski R. 29: 1918 nr 203: 29 VIII s. 2 (zob. poz. 451) wspominał, że na Sejmie Wychodźstwa Polskiego w Detroit Piasta reprezentował F. Rutka.

Co najmniej od r. 1925 wychodzi pt.: Nowa Anglia – nowy tytuł rejestruje m.in. N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1925 s. 458 (zob. poz. 2).

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 92 (zob. poz. 26) podaje, że pismo wychodziło w l. 1915-1946, z czego w l. 1915-1923 pt.: Piast.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 38-39 (zob. poz. 278) mylnie odnotowuje, że Piasta założono w r. 1916, a Nową Anglię w r. 1915. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 24, 95 (zob. poz. 17) twierdzi, że Piast zaczął wychodzić w r. 1916, jego redaktorem był W. Smólczyński, a zmiana tytułu na Nowa Anglia nastąpiła w r. 1920. Turowska-Bar I.: Polskie czasopisma o wsi i dla wsi... s. 122 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 362) odnotowuje to pismo dwukrotnie jako miesięcznik Piast. Chicago 1910-1925 oraz jako Piast. Chicopee 1916-1920.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1919 no 45, 48, 50, 52; 1920 no 4-6).

930. Polish Cause, The. Official bulletin published semimonthly by the Polish Central Committee for National Defense. Ed. dr K[azimierz] A. Żurawski. Chicago, Ill. Vol. 1: 1915/16, no 1-6/7. 4°.

Wychodzi od 20 VIII 1915 do 21 I 1916. W winiecie no 1 symbole Komitetu Obrony Narodowej i Naczelnego Komitetu Narodowego. No 2/3 dat. 1 XI, a no 4/5 dat. 3 XII 1915.

W sprawozdaniu Komisji Poufnej K.O.N. na zjazd roczny w dniach 30-31 I 1916 r. w Detroit zamieszczonym w broszurze: Siemiradzki Tomasz: „Bierz i czytaj”. Dla uświadomienia ludu polskiego na wychodźstwie w St[anach] Zj[ednoczonych]... Cleveland 1916 s. 8 podano: „W celu lepszego informowania opinii publicznej amerykańskiej K. P. na polecenie delegatów N. K. N. omówiła i zorganizowała wydawanie pisma w języku angielskim: The Polish Cause. [...] Pismo to już zwróciło na siebie uwagę wybitnych Amerykanów i przy dalszem poparciu ze strony Zjazdu może oddać poważne usługi. N. K. N. zatwierdził to wydawnictwo i przeznaczył na kosztą druku sto dolarów miesięcznie z funduszu bojowego”.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago. No 2/3 udostępniono także w Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

931. Polonia. Najstarszy polski tygodnik w Syracuse, N. Y. Wychodzi w każdy czwartek. Wyd. Polonia Publishing Co., Inc. Syracuse, N. Y. [R.(Vol.) 1: 1918] – R.(Vol.) 13: 1931[?]. 2°.

Numerów z r. 1918 nie odnaleziono. Opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego no 52: 25 XII z R.(Vol.) 12: 1930, w numerze tym nadtyt.: The Polish newspaper of Syracuse, N. Y., w winiecie informacie: An American newspaper for Polish people. Member of Syracuse Chamber of Commerce oraz datę otrzymania debitu pocztowego: 26 XI 1918 r., w stopce red. na s. 4 inny podtyt.: An American weekly newspaper, published in the Polish language for Americans of Polish descent. Pismo tygodniowe, poświęcone krzewieniu zdrowych zasad obywatelskich.

Ostatni odnaleziony no 14: 2 IV z R.(Vol.) 13: 1931.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1921 s. 703 (zob. poz. 2) odnotowuje, że Polonia była niezależnym tygodnikiem wychodzącym w piątki od r. 1918, a jej redaktorem i wydawcą był Leon H. Sobotka.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 102 (zob. poz. 17) twierdzi, że pismo wychodziło do 1934 r. i podaje inny zapis nazwiska redaktora i wydawcy: L. H. Sobota.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1930 no 52; 1931 no 11, 14).

932. *Polski Farmer*. Chicago R. 1: 1915, no 1-2[?].

Pismo reklamowe, nie odnalezione.

Katalog przybytków Library of Congress pt.: *Catalogue Copyright Entries*. Washington 1915 Part 1: Books, Group 2 s. 734 odnotował no 2 dat. 23 VI.

Polskiego Farmera reklamowały *Dziennik Chicagoski* R. 26: 1915 nr 120: 22 V – nr 232: 4 X (zob. poz. 451) oraz *Naród Polski* R. 19: 1915 nr 24: 16 VI – nr 47: 24 XI s. 5 (zob. poz. 636).

933. *Posłaniec Księdza Bosko*. Miesięcznik wychowawczo-religijny, wydawany przez X. X. Salezjanów w Zakładzie naukowym dla młodzieży polskiej w Ramsey, N. J. Ramsey, N. J. R. 1: 1917 – R. 7: 1923, 1924-1934[?]. 4°.

Wychodzi od marca 1917 prawdopodobnie do 1934. Na okładce numeru podtyt.: *Miesięcznik wydawany przez X. X. Salezjanów w Zakładzie naukowym dla młodzieży polskiej w Ramsey, N. J., motta: Niech Bóg błogosławi i wynagradza wszystkich naszych Pomocników. X. Jan Bosko; Da mihi animas caetera tolle* oraz informacja: *Office: Don Bosco Polish Institute*.

W r. 1917 w no 1 na s. 3 poinformowano, że zaczęto wydawać *Posłańca...* z powodu zawieszenia na czas wojny *Wiadomości Salezyjańskich* (zob. poz. 268); od no 3 publ. rev. Robert Wiczorek. W r. 1918 od no 6 ed. i business manager ks. R. M. Wiczorek, własność XX. Salezjanów. Ostatni odnaleziony no 3: maj/czerwiec z R. 7: 1923.

W *Dzienniku Chicagoskim* R. 29: 1918 nr 203: 29 VIII s. 2 (zob. poz. 451) na liście delegatów na Sejm Wychodźstwa Polskiego w Detroit wymieniono ks. [Stanisława] Pływaczyka reprezentującego *Posłańca Księdza Bosko*.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 39 (zob. poz. 278), a za nim Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 106 (zob. poz. 17) i Wępięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 124 (zob. poz. 26) rejestrują to pismo

pt.: *Posłaniec Ks. Bosco*. Ponadto St. *Osada* odnotowuje to pismo jako wciąż wychodzące w r. 1930 i podaje, że jego redaktorem jest St. Pływaczyk, St. Zieliński twierdzi, że *Posłaniec...* wydawany był w l. 1916-1934, a J. Wępięć błędnie rejestruje nazwisko redaktora – ks. Pływaczyk.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1917 no 1-9; 1918 no 1-3, 5-6; 1919 no 2-5, 7; 1920 no 1-2; 1921 no 1-5; 1923 no 3).

934. *Posłaniec Serca Jezusa czyli Intencya miesięczna Apostolstwa Modlitwy*. Published Monthly by the Jesuits Fathers. Ed. rev. Aloysius Warol, S. J., associate ed. rev. Victor Bielecki, S. J., contributing ed. rev. Francis Mollo, S. J. New York, N. Y. – Chicago, Ill. R. 1: 1917 – R. 90: 2006. [Druk.] Liseicki. 8°.

Wychodzi od marca 1917 do sierpnia 2006. W odezwie zapowiadającej ukazanie się pisma (zob. Literatura poz. a) poinformowano, że powodem jego założenia są trudności z wysyłaniem gazet z Krakowa do Ameryki podczas wojny.

W r. 1917 w nr 1 w artykule wstępnym wspomniano o powiązaniach ze „starszym bratem” z Krakowa – *Posłańcem Serca Jezusowego* (tytuł pierwotny: *Apostolstwo Serca Jezusowego czyli Związek Katolicki dla Triumfu Kościoła i Dusz Zbawienia* zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 522); od nr 2 [Druk.] Liseicki Press; od nr 4 brak informacji o redaktorach, ale nazwisko A. Warola wciąż podane w adresie redakcji, paginacja ciągła w obrębie rocznika.

Od r. 1934 m. wyd. Chicago.

Kontynuacją pisma jest *Posłaniec* wychodzący od września 2006 r. powstały po połączeniu *Posłańca Serca Jezusa* z Chicago z *Posłańcem Serca Jezusowego* z Krakowa.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 39 (zob. poz. 278) podaje, że *Posłańca...* redagował A. Warol, współredaktorem był ks. Ernest Magel, a pismo sprzedawano w „kruchtach kościelnych” i rozchodziło się w kilkudziesięciu tysiącach egzemplarzy.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza z l. 1917-1918 znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1917 nr 1-10, 1918 nr 1-12).

Literatura:

a. Warol Alojzy: Nowe wydawnictwo. *Dziennik Chicagoski* R. 27: 1916 nr 301 s. 2.

Toż pt.: *Posłaniec Serca Jezusowego. Przegląd Kościelny* R. 3: 1916 z. 12 s. 849-850.

b. Warol A.: Jak powstał amerykański *Posłaniec*? (Przygody pierwszego jego redaktora na lądzie i morzu). *Posłaniec Serca Jezusa* R. 11: 1927 nr 1 s. 9-17, nr 2 s. 32-35.

Przedruk: *Posłaniec Serca Jezusa* R. 50: 1967 nr 1 s. 21-22, nr 2 s. 44-45, nr 3 s. 74-76, nr 4 s. 109-111, nr 5 s. 140-142; R. 90: 2006 nr 1 s. 1-4.

c. Domański Franciszek: Złoty jubileusz Posłańca Serca Jezusa w Ameryce Północnej 1917-1967. *Posłaniec Serca Jezusa* R. 50: 1967 nr 1 s. 4-7.

Przedruk: *Posłaniec Serca Jezusa* R. 90: 2006 nr 1 s. 4-6.

d. *Posłaniec Serca Jezusa*. Jubileusz 75 lecia. Red. Stefan Filipowicz. Chicago 1992 8° ss. 68.

e. Górecki Zbigniew: „Śliczna historia...” *Posłaniec Serca Jezusa* R. 90: 2006 nr 6 s. 5-6.

935. *Posłaniec Serca Jezusowego*. (Messenger of the Sacred Heart). Wyd. ks. Paweł Tudyka, C. R. [Congregatio a Resurrectione Domini Nostri Jesu Christi]. Chicago, Ill. 1915-1916, nr 1-2.

Wyszły jedynie nr 1: grudzień 1915 (druk w listopadzie) oraz nr 2: styczeń 1916. Pismo nie odnalezione, związane z Apostolstwem Serca Jezusowego prowadzonym w Chicago przez zakon zmartwychwstańców.

Opis główny na podstawie Iwicki J.: *The First One Hundred Years...* s. 215 (zob. poz. 354), który podaje, że nr 1 wyszedł w nakł. 8 tys. egz., a po ukazaniu się nr 2 pismo zawieszono, co było konsekwencją wycofania zgody generała zakonu jezuitów ks. Josepha Calota S. J. na publikowanie *Posłańca...* przez zmartwychwstańców i podjęcia tego wydawnictwa przez jezuitów (zob. *Posłaniec Serca Jezusa* czyli *Intencja miesięczna Apostolstwa Modlitwy* poz. 934).

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 125 (zob. poz. 26) błędnie podaje, że *Posłaniec* wychodził od stycznia 1915 r.

936. *Posłaniec Szkolny*. *School Messenger*. [Tygodnik]. Publ. Polish Daily News Co. Inc. Buffalo, N. Y. [R. 1: 1915/16] – R. 5: 1919/20. 4°.

Wychodzi prawdopodobnie od września 1915 do 16 VI 1920. Numerów z R. 1-2 nie odnalezione – opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 21: 27 II 1918 oznaczonego jako R. 3. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W R. 3 co najmniej od no 21 w stopce red. informacja w jęz. polskim i angielskim: Ilustrowany tygodnik dla dziatwy szkolnej, wychodzi w każdą środę, w miesiącach od września do lipca. W R. 4 od no 22 w stopce red. dodano polską nazwę wydawcy: Spółka Wydawnicza „Polaka w Ameryce”, Buffalo, N. Y.

Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 99 (zob. poz. 317) podaje, że pismo wychodziło od 1916 r., a jego redaktorami byli kolejno: Leon Olszewski, Franciszek Openchowski i Mieczysław Haiman. Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 106 (zob. poz. 17) wymienia lata wychodzenia: 1916-1919?, wydawcę: Spółka Polska w Ameryce i redaktorów: F. Openchowski, M. Haiman. Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 125 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo było dodatkiem do *Polaka w Ameryce*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (R. 3: 1917/18 no 21-34; R. 4: 1918/19 no 1-32; R. 5: 1919/20 no 1-38).

Polak w Ameryce zob. poz. 707.

937. *Posłaniec Św. Franciszka*. Wydawany przez O.O. Franciszkanów w Pulaski, Wis. [Miesięcznik]. [Red. ks. Franciszek Manel]. Pulaski, Wis. R. 1: 1915 – R. 15: 1929. 8°.

Wychodzi od stycznia 1915 do grudnia 1929 na przemian z *Miesięcznikiem Franciszkańskim* (zob. poz. 624). Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W r. 1915 w no 8 na s. 256 zamieszczono Statement of the Ownership, w którym podano: ed. i publ. rev. Franciscan Fathers, Pulaski, Wis., managing ed. i business manager rev. Francis Manel, O.F.M. – oświadczenie to podano również w r. 1916 w no 2, 7 i 12.

W r. 1918 od no 1 motto: Mihi enim vivere Christus est, et mori lucrum [List św. Pawła do Filipian].

W r. 1929 w no 12 zawiadomiono, że od stycznia 1930 r. pismo zostanie połączone z *Miesięcznikiem Franciszkańskim*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1915-1918 znajdujących się w Bibl. Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii

Zagranicznej w Poznaniu (l. 1916-1918) oraz w Bibl. Narodowej w Warszawie (l. 1915-1916).
Zob. także Miesięcznik Parafjalny poz. 907.

938. Postęp. Miesięcznik polski. Polish monthly. Ed. Czesław Łukaszkiewicz. Baltimore, Md. R. 1: 1916 – R. 5: 1920. Druk. Stanisława J. Łysakowskiego. 4°.

Wychodzi od lipca 1916 do grudnia 1920. Paginacja ciągła w obrębie rocznika. Podtyt. okładkowy: Miesięcznik polski na Stany Zjednoczone.

W r. 1916 od no 1 w stopce red. na odwrocie okładki tyt. w jęz. angielskim: Advance, i skład redakcji: financial manager Joel B. Hayden, business manager and treasurer Paul Fox, ed. Cz. Łukaszkiewicz; co najmniej od no 4 publ. by The Advance Publishing Co., president J. B. Hayden, secretary treasurer P. Fox.

W r. 1917 od no 6/7 secretary-treasurer i managing ed. rev. P. Fox, consulting and contributing ed. Cz. Łukaszkiewicz.

W r. 1918 od no 1 ed. and secretary treasurer P. Fox, associate ed. dr Adam Jaskiewicz; od no 5 brak w składzie redakcji Cz. Łukaszkiewicza; od no 6 associate ed. John J. Potocki; w no 10 w Statement of the Ownership na s. 288 podano następujące nazwiska: P. Fox – ed. i business manager; J. B. Hayden i P. Fox – owners; w no 11 wspomniano: „Hiszpańska influenza nie oszczędziła i naszej redakcji, co właśnie stało się przyczyną takiego opóźnienia niniejszego numeru”.

Straż R. 20: 1916 nr 30: 27 VII s. 4 (zob. poz. 785) informuje, że miesięcznik Postęp jest wydawany dla Polaków za „amerykańsko-protestanckie pieniądze”, „będzie urabiał polskie dusze w służbę dla K.O.N.”, a jego zarządcą jest Paweł Fuks „w Ameryce nazywający się Fox”.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 37 (zob. poz. 278) podaje, że Postęp był „poważnym miesięcznikiem naukowo-literackim” i błędnie twierdzi, że pismo założono w r. 1914. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 33 (zob. poz. 17) wymienia jako wydawców ks. Pawła Focha i Jana Potockiego oraz błędnie twierdzi, że pismo wychodziło do r. 1931.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Narodowej (1916-1920, brak okładek numerów) oraz Bibl. Sejmowej w Warszawie (1916-1919).

939. Powstaniec. Czasopismo niepodległościowe, poświęcone sprawom wojny, armii, odrodzenia i odbudowy Polski. Wychodzi co tydzień, nakładem „Ligi Polskich Patryotów” w New Yorku, N. Y. Wyd. „Liga Polskich Patryotów”, odp. red. i współwyd. prof. J. L. Woycik. New York 1917, no 1-2[?]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od lipca. Opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego no 2: 14 VII. W stopce red. na s. 4 podano również tyt. w jęz. angielskim: Insurgent.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 107 (zob. poz. 17) podaje, że założycielem pisma był prof. J. Krakowski. Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 39 (zob. poz. 278) twierdzi, że pismo upadło po pięciu miesiącach wychodzenia, a jego redaktorem był późniejszy redaktor Kurjera Polskiego, prof. L. Krakowski.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Narodowym w Krakowie (Naczelny Komitet Narodowy. Ameryka. Materiały prasowe – druki, 1917 no 2). Numer ten zachował się także w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

940. *Praca. Miesięcznik. Detroit, Mich. 1915-1918.

Pismo nie odnalezione. Najprawdopodobniej jest to mylnie odnotowany miesięcznik Praca. Detroit 1919-1921.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 38 (zob. poz. 278), na którego powołuje się większość późniejszych bibliografii, podaje, że pismo założono w r. 1915, ale upadło po kilku latach (autor ten nie rejestruje Pracy z l. 1919-1921). Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 108 (zob. poz. 17) twierdzi, że pismo wychodziło w l. 1915 – ok. 1918.

941. Prawda. The Truth. The only Polish-American monthly magazine. Jedyny polsko-amerykański miesięcznik. Wyd. i red. ks. dr B[ernard Maria] F[ranciszek] Skulik. Newark, N. J. – Harrison, N. J. – Elizabeth, N. J. [?] – Vol. 14: 1919 – [Vol. 18]: 1923[?]. 4°.

Pismo w jęz. polskim i angielskim, paginacja części w jęz. polskim ciągła w obrębie rocznika.

Numerów oraz wzmianek o piśmie przed r. 1919 nie odnaleziono, nie wiadomo czy i pod jakim tytułem się wtedy ukazywało; opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego nr 8: sierpień 1919, w numerze tym m. wyd. Newark, N. J., na okładce rocznika podano podtyt. w jęz. angielskim i oznaczenie rocznika: Vol. 14. Prawdopodobnie liczbowanie rocznika nawiązuje do wydawanego przez B. M. Fr. Skulika miesięcznika Rodzina. La Salle-Chicago 1907-1909 (zob. poz. 764).

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1920 s. 605, 1921 s. 607, 1922 s. 621, 1923 s. 638 (zob. poz. 2) rejestruje Prawdę jako katolicki miesięcznik wydawany od 1906 r. (w l. 1920-1922 w Harrison, w r. 1923 w Elizabeth).

Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 40, 64 (zob. poz. 278) podaje, że ks. M. B. Skulik założył Prawdę w r. 1919 w Harrison, N. J., a pismo to upadło „po dwóch latach istnienia” (s. 40) lub w r. 1923 (s. 64). Pierwszy Polski Spis Gazet i Czasopism Rzeczypospolitej Polskiej z Dodatkiem Prasy Polskiej Zagranicą R. 2: 1922/23 s. 73 rejestruje miesięcznik religijny Prawda założony w 1919 r. przez ks. dr B. Skulika.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 109 (zob. poz. 17) określa to pismo jako: Pierwszy i jedyny miesięcznik (potem tygodnik) polsko-angielski w Ameryce, poświęcony wszystkim rodzinom polskim, a mianowicie młodzieży polsko-amerykańskiej. Monthly magazyn dev[oted] to the Catholic Homes in America, podaje lata wychodzenia: 1905-1927, m. wyd.: 1905-1919 Newark, od 1919 – Harrison i wymienia jako miejsce przechowywania Bibl. Rapperswilską.

Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 127 (zob. poz. 26) twierdzi, że Prawda wychodziła w l. 1905-1923, z czego w l. 1905-1918 w Newark, w l. 1919-1922 w Harrison i w r. 1923 w Elizabeth.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1919 nr 8, 10).

942. Przegląd Codzienny. Dziennik. Wyd. Władysław A. Mazur. Nowy Jork 1918, nr 1-[?].

Wychodzi od końca stycznia 1918, pismo nie odnaleziono.

O wydaniu nr 1 poinformowano w Wiadomościach Codziennych R. 3: 1918 nr 22: 30 I s. 1 (zob. poz. 964). W Dzienniku Poznańskim R. 60: 1918 nr 162: 18 VII s. 3 (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 232) podano, że Przegląd... został założony przez Wł. [A.] Mazura zmuszonego wcześniej do ustąpienia z wydawnictwa Telegramu Codziennego (zob. poz. 955) po ujawnieniu, że „brał pieniądze niepolskie i nieamerykańskie” i dodano, że pismo to agituje na rzecz „Polskiego stronnictwa ludowego i gospodarczo-przemysłowego na Wschodnie Stany Ameryki”.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1919 s. 676 (zob. poz. 2) odnotowuje to pismo jako dziennik redagowany i wydawany przez W. A. Mazura, wychodzący każdego dnia z wyjątkiem poniedziałków, założony w 1918 r.

Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 129 (zob. poz. 26) twierdzi, że Przegląd... wychodził w l. 1918-1929.

943. Przegląd Techniczny. (Technical Review). A Monthly published by the Polish Technical Association of America. Editorial Committee: K. Szymański, M. E., managing editor, J. B. Wasilewski, M. E. and T. Krakowiak, Ch. E. associate editors. Chicago, Ill. [Vol. 1]: 1918 – Vol. 4: 1921[?].

Wychodzi prawdopodobnie od lipca 1918 co najmniej do czerwca 1921. Opis główny na podstawie pierwszego odnalezionego no 6/1: grudzień-styczeń z Vol. 2: 1919, w numerze tym na okładce podtyt.: Organ Stowarzyszenia Techników Polskich w Ameryce. A Monthly published for the professions[!], trades and industries by the Polish Technical Association of America.

W Vol. 3: 1920 co najmniej od no 6: czerwiec wychodzi pt.: Technika Popularna. Technical Review. (Przegląd Techniczny).

W Dzienniku Chicagoskim R. 29: 1918 w nr 169: 20 VII na s. 7 (zob. poz. 451) zamieszczono uwagi inż. K. Szymańskiego na temat Stowarzyszenia Techników Polskich w Ameryce, w których podano, że Przegląd Techniczny stanowić będzie początkowo dział w miesięczniku Ekonomia (zob. poz. 877).

Reklamę Techniki Popularnej zamieszczono już w Dzienniku Chicagoskim R. 30: 1919 w nr 295: 17 XII na s. 6.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 40 (zob. poz. 278) odnotowuje *Technikę Popularną* wydawaną w Chicago przez Polskie Towarzystwo Techniczne od 1918 r. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 136 (zob. poz. 17) podaje, że *Technika Popularna* wychodziła w l. 1918-1926. Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 100 (zob. poz. 19) rejestruje *Przegląd Techniczny*. (Technical Review). Red. W. Dziadulewicz, wyd. Architectural Society. Chicago 1920-1926. Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 131, 154 (zob. poz. 26) wymienia ten miesięcznik dwukrotnie – jako *Przegląd Techniczny*. Red. W. Dziadulewicz, wyd. Architectural Society. Chicago 1918-1919? (w oparciu o zasób New York Public Library) oraz jako *Technika Popularna*. Chicago 1918-1922 (za bibliografiami Osady, Zielińskiego i Bibliography of Foreign Language Newspapers...).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w New York Public Library (1919 no 6/1-2/3) oraz w Bibl. Narodowej w Warszawie (1920 no 6-7; 1921 no 2-4/5).

944. Przemysł i Handel. Miesięcznik. [Wychodzi nieregularnie]. Wyd. Polska Biblioteka Handlowa Józefa Mierzyńskiego. Chicago, Ill. 1916-1921[?].

Wychodzi od stycznia 1916. Pismo reklamowe, numerów z l. 1916-1918 nie odnaleziono – opis główny na podstawie wzmianek w prasie z r. 1916. W *Dzienniku Chicagoskim* R. 27: 1916 nr 24: 31 I s. 4 (zob. poz. 451) poinformowano o wydaniu z. 1, a w nr 106: 6 V na s. 6 – o zeszytacie drugim.

Co najmniej od r. 1918 wychodzi pt.: *Nowiny Handlowe*. W *Dzienniku Chicagoskim* R. 29: 1918 w nr 27: 1 II na s. 3 zamieszczono reklamę Polskiej Korporacji Palatine, w której wspomniano o możliwości otrzymania okazowych numerów *Nowin...*; w nr 36: 12 II na s. 5 podano, że *Nowiny...* wychodzą co dwa tygodnie, natomiast w R. 30: 1919 w nr 178: 29 VII na s. 3 podkreślono, że *Nowiny...* „rok temu wychodziły zaledwie w trzech tysiącach, a dziś drukujemy je w 35,000 do 50,000 egzemplarzy”. Możliwość otrzymywania *Nowin...* ogłaszano także w *Jedności-Polonii* R. 13(29): 1919 nr 52: 27 XII s. 5 (tytuł pierwotny: *Jedność* zob. poz. 560).

Co najmniej od r. 1921 wychodzi pt.: *Palatyniec*. W pierwszym odnalezionym nr 3: marzec z r. 1921 tyt.: *Palatyniec*. Oficjalny organ Związku Palatine. Miesięcznik poświęcony sprawom polskiego handlu i przemysłu, oraz szerzeniu oświaty wśród ludu polskiego. Wychodzi każdego miesiąca jako oficjalny organ Związku Palatyn, format 4°.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 97 (zob. poz. 19) odnotowuje *Nowiny Handlowe* wychodzące w l. 1916-1919 i podaje, że ich redaktorem był J[ózef] Mierzyński, wydawcą – Commercial Palatine Corp[oration], a kontynuacją pisma był *Palatyniec* wydawany w l. 1919-1922.

Walaszek Adam: *Reemigracja ze Stanów Zjednoczonych do Polski po I wojnie światowej (1919–1924)*. Warszawa-Kraków 1983 s. 158-159 podaje, że wydająca pismo Palatine Commercial Corporation istniała już w l. 1916-1917.

Wępiec J.: Polish American Serial Publications... s. 104 (zob. poz. 26) mylnie twierdzi, że pismo wychodziło w l. 1916-1927, z czego w l. 1916-1917 pt.: *Przegląd Handlowy*, w r. 1918 pt.: *Nowiny Handlowe*, w pozostałych latach pt.: *Palatyniec* oraz błędnie podaje imię Mierzyńskiego – Jan.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Łódzkiego (1921 nr 3-5) oraz wyżej wymienionych wzmianek w prasie.

945. Przemysłowa Demokracja. Tygodnik. Wyd. Amalgamated Clothing Workers of America. Nowy Jork, N. Y. 1917-1932[?].

Pismo socjalistyczne, organ związku zawodowego krawców. Numerów z l. 1917-1922 nie odnaleziono.

Wg: Walaszek A.: *Polscy robotnicy...* s. 176 (zob. poz. 2157) *Przemysłowa Demokracja* wychodziła od 1 X 1917 r.

W zyciorysie Stanisławy Kucharskiej zamieszczonym w książce: *Kucharska St.: ... my ziemię popchnijmy do słońca!* Zbiór poezji proletariackiej. New York 1936 s. 200 podano, że została ona powołana na stanowisko redaktorki *Przemysłowej Demokracji* w czerwcu 1920 r.

Gebert B.: *Polska prasa robotnicza...* 1960 nr 6 s. 18 (zob. poz. 338) twierdzi, że *Przemysłowa Demokracja* wydawano w l. 1918-1932.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich... s. 34 (zob. poz. 17) błędnie podaje lata wychodzenia: 1918-1925.

Opis wg wyżej wymienionych opracowań. Niekompletne egzemplarze zachowały się w The Center for Migration Studies, Nowy Jork (mikrofilm numerów z okresu: 3 I 1923 – 21 XII 1924) oraz w Elihu Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain (mikrofilm numerów z okresu: 4 I 1925 – 19 XII 1926).

946. Przewodnik Techniczny. (Dodatek do tygodnika „Sokół Polski”, urzędowego organu Z[wiązku] S[okołów] P[olskich] w Ameryce). Wychodzi co tydzień dla użytku Sokołów, Sokolic i Skautów. Pod red. Komisji Technicznej Z. S. P. w Ameryce. Pittsburg, Pa. 1916-1930[?]. 4°.

Motta: Ramię krzep! Ojczyźnie służ!

Wychodzi od 19 X 1916 co najmniej do 1930.

W r. 1916 wydano nr 1-11 oznaczone jako R. 1; w nr 1 artykuł od redakcji podpisał F[ran-ciszek] Dziób. W r. 1917 ukazały się co najmniej no 12: 4 I – nr 23: 22 III oznaczone jako R. 2 oraz no 1: 27 IX – no 12: 13 XII oznaczone jako R. 1. W r. 1918 wyszły co najmniej no 1-14 oznaczone jako R. 2, w tym no 5/6, no 7/8, i no 10/11 jako podwójne; no 14 dat. 4 IV.

Z r. 1922 odnaleziono no 3: 30 III z R. 5, co najmniej od tego numeru częstotliwość: miesięcznik. W warszawskim piśmie Przegląd Sokoli R. 3: 1923 no 10 s. 11 zamieszczono opis nr 9: wrzesień miesięcznika Przewodnik Techniczny z R. 6.

Ostatni odnaleziony niedatowany no 4 z R. 10.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 116 (zob. poz. 17) podaje, że pismo wychodziło w l. ok. 1920-1930, natomiast Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 55 (zob. poz. 26) odnotowuje lata wychodzenia 1916-1932, 1950-?

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (Archiwum Sokolstwa Polskiego w Ameryce BU 3960/12, 14; 1916 nr 1-11; 1917 nr 12; 1918 no 3-4, 7/8-14 współprawne z Sokółem Polskim), Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (1922 no 3), Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1916 nr 1-11, 1917 nr 12-23, no 2-5, 9-10, 12) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce

w Chicago (1916 nr 1; 1917 nr 12; 1918 no 4-5/6, 9-10/11; niedatowany no 4 z R. 10).

Sokół Polski. Pittsburg 1913-2017 zob. poz. 779.

947. Przyjaciel Narodu. (Nation's Friend). Tygodnik. Red. i wyd. S. W. Radziwiński. Passaic, N. J. – Nowy Jork, N. Y. 1918-1922.

Pismo nie odnalezione.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1919 s. 606, 1920 s. 610, 1921 s. 612, 1922 s. 699 (zob. poz. 2) rejestruje Przyjaciela... jako niezależny tygodnik wydawany w soboty, założony w 1918 r.; w l. 1919-1921 podaje m. wyd. Passaic, w r. 1922 – Nowy Jork, a w l. 1919-1920 redaktora i wydawcę – S. W. Radziwińskiego.

Jedność-Polonia R. 29/13: 1920 nr 7: 14 II s. 1 (tytuł pierwotny: Jedność zob. poz. 560) w zawiadomieniu o ślubie S. W. Radziwińskiego z Heleną Szymańską wspomniała, że był on wydawcą Przyjaciela Narodu w Passaic.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 118 (zob. poz. 17) rejestruje tygodnik Przyjaciel Narodu. Bayonne-Passaic 1922-1928 oraz gazetę Przyjaciel Narodu. Nowy Jork 1922.

948. Republika. Tygodnik. Wilkes-Barre, Pa. 1916-1920? [2°].

Wychodzi od stycznia 1916. Pismo nie odnalezione.

Naród Polski R. 20: 1916 nr 11: 15 III s. 4 (zob. poz. 636) odnotował, że Republika wychodzi od Nowego Roku. W relacji z drugiego rocznego zjazdu Polskiego Centralnego Komitetu Ratunkowego w Chicago zamieszczonej w Dzienniku Chicagoskim R. 27: 1916 nr 214: 13 IX s. 6 (zob. poz. [[[7626]])] wspomniano o Ign[acym] Haderze[!], zarządcy pisma Republika, natomiast w R. 29: 1918 nr 10: 12 I s. 4 i nr 28: 2 II s. 5 pisano o Ignacym Haduchu jako o wydawcy tego tygodnika.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1917 s. 875, 1918 s. 891, 1919 s. 874, 1920 s. 868 (zob. poz. 2) rejestruje to pismo jako tygodnik o formacie 19 ¾ cala, wychodzący od 1910 r. w piątki, wydawany przez Republika Polish Publishing Co. redagowany przez I. Haducha oraz podaje nakład w l. 1918-1919 – 11 tys. egz.;

od r. 1920 rocznik ten odnotowuje pismo pt.: Republika - Górnik Pensylwański, red. i wyd. John Dende.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 35 (zob. poz. 278) oraz Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich... s. 120, 154 (zob. poz. 17) twierdzą, że Republika była kontynuacją Zorzy wydawanej w Pittston (zob. poz. 858) oraz błędnie podają inicjał imienia wydawcy – L. Haduch. Zieliński St. podaje również podtyt.: Pismo poświęcone sprawom narodowym, społecznym i politycznym ludu polskiego na wychodźstwie, lata wychodzenia: 1914-1925 oraz informację, że egzemplarz pisma przechowywany był w Bibl. Rapperswilskiej.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 137 (zob. poz. 26) twierdzi, że Republika wychodziła w Wilkes-Barre w l. 1915-1920, a jej wydawcą był S[tanislaw J.] Tyburski.

Ponadto Zieliński St., a za nim Wępsięć J., rejestrują oprócz Republiki wydawanej w Wilkes-Barre drugie pismo o tym tytule ukazujące się w Scranton w l. 1911-1912 – prawdopodobnie jest to błędnie odnotowana Republika z Wilkes-Barre.

Wg: Polish American Journal Began as Polish-Language Paper. *Polish American Journal* Vol. 100: 2011 No 10 s. 1 I. Haduch przeniósł wydawnictwo Zorzy z Pittston do Wilkes-Barre w r. 1913, a następnie do Scranton, gdzie w r. 1920 zostało ono wykupione przez J. Dendego, który połączył je z Górnikiem Pensylwańskim (zob. Pensylwański Górnik poz. 697) i zaczął wydawać pismo pt.: Republika – Górnik Pensylwański, przemianowane w r. 1948 na Polish American Journal.

949. Skarb Rodziny. Ilustrowany miesięcznik religijno-społeczny dla ludu, wydawany przez księżę Misyonarzy. [Red. nac. rev. Augustine Binna]. Erie, Pa. R. 1: 1917/18, R. 2: 1918 – R. 26: 1942, R. 26[!]: 1943 – R. 39: 1956, Vol. 40: 1957 – Vol. 43: 1960, T. 44: 1961 – T. 47: 1964. 4°.

Wychodzi od maja 1917 do listopada 1964. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W R. 1 co najmniej od nr 10 tyt. i podtyt. również w jęz. angielskim: The Family Treasure. An illustrated, religious and Social Monthly for the people, edited by the Missionary Fathers of St. Vincent de Paul; w nr 12: kwiecień na s. 647

poinformowano, że ciągu roku pismo zyskało 10 tys. czytelników.

W R. 40: 1957 w artykule pt.: Forty years of Skarb Rodziny – 1917-1957 (zob. Literatura poz. a) odnotowano: „Właścicielem pisma miał być St. John Kanty College Association, Vincentian Fathers mieli być wydawcami i redaktorami. Redaktorem naczelnym miał być rev. Augustine Binna, a jego asystentem prof. Eugene Bobrowski. [...] Rev. A. Binna uważany jest za pierwszego redaktora Skarbu Rodziny, był nim od maja 1917 do grudnia 1923.”

W T. 47: 1964 w nr 6 poinformowano, że Skarb Rodziny przestaje wychodzić.

Dziennik Chicagoski R. 29: 1918 nr 203: 29 VIII na s. 2 (zob. poz. 451) wśród wydawnictw polskich ukazujących się w tym czasie wymienia Skarb Rodziny, a przy nim nazwisko: Fr[anciszek] F. Nagórski.

Wg: Osada St.: Prasa i publicystyka polska w Ameryce... s. 39 (zob. poz. 278) miesięcznik wydawany był przez Kolegium św. Jana Kantego, a jego redaktorem był prof. E[ugeniusz] Bobrowski. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 53, 64, 78, 126-127 (zob. poz. 17) podaje, że w l. 1913-1914 pismo wychodziło pt.: Głos Polskiego Kolegium (zob. Głos z Polskiego Kolegium Świętego Jana Kantego w Erie, Pa. poz. 525), w r. 1914 pt.: Kantowianin, a w l. 1915-1917 jako Meteor. Informacji o dwóch ostatnich tytułach przed r. 1918 nie odnaleziono, być może są to mylnie odnotowane: Meteor. Erie 1926-1927 oraz Kantianus. Erie 1928-1964.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

Literatura:

a. Gicewicz Edward P.: Forty years of Skarb Rodziny – 1917-1957. *Skarb Rodziny* R. 40: 1957 nr 1 s. 27-28.

b. Gicewicz E. P.: Kanty 1909-1959. First Fifty Years of St. John Kanty College and Preparatory School at Erie, Pa. Erie, Pa. 1959. St. John Kanty Press ss. 355.

950. *Skarbiec. Green Bay, Wis. 1918-1930.

Pismo nie odnalezione

Rejestruje je jedynie Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 145 (zob. poz. 26), który podaje, że było to pismo poświęcone edukacji młodzieży w zakładach prowadzonych przez franciszkanów, wychodziło od maja 1918 do maja

1930, a jego egzemplarz znajduje się w Assumption Monastery Libraries w Pulaski.

951. Strażnica. Wydaje Stowarzyszenie Badaczy Pisma Św. Miesięcznik. Red. C[harles] T[aze] Russell, wyd. R[ev.] H[ipolit] Oleszyński. Chicago, Ill. – Brooklyn, N. Y. – Detroit, Mich. R. 1: [1915] – Vol. 4: 1918, Vol. 40: 1919 – Vol. 57: 1936, 1937-do dziś. 2°.

Wychodzi od września 1915. Polskie tłumaczenie pisma Watch Tower.

WR. 1: 1915 w nr 1 m. wyd. Chicago, w stopce red. na s. 2 informacja: Pismo religijne poświęcone dla dobra ludu Bożego i dla chwały Bożej; w nr 2 w winiecie m. wyd. Brooklyn, N. Y., w stopce red. wciąż Chicago; od nr 3 podtyt.: Towarzystwo Strażnicy, Biblii i Wypustek, w stopce red. m. wyd. Brooklyn, N. Y., wyd. Watch Tower Bible and Tract Society.

W r. 1916 co najmniej od nr 3 większy format w obrębie 2°; od no. 11 nazwa numeru (No.) i rocznika (Vol.) w jęz. angielskim, komitet red.: W[illiam] E[dwin] Van Amburgh, H[enry] C[lay] Rockwell, J[oseph] F[ranklin] Rutheford, R[obert] H. Hirsh, F. H. Robison, w numerze tym na s. 1 nekrolog redaktora Ch. T. Russela.

W Vol. 3: 1917 co najmniej od no. 2 format 4°; od no. 3 komitet red.: J. F. Rutheford, W. E. Van Amburgh, M. Sturgeon, R. H. Hirsh, F. H. Robison; od no. 6 tyt.: Strażnica i Zwiastun Obecności Chrystusa, na okładce tyt.: Strażnica, oznaczenie rocznika: R. P. 1917 – R. S. 6045, motta: Opoka wieków. Gruntu innego nikt nie może założyć. Okup za wszystkich; „Strózu, co się stało w nocy?” „Przychodzi poranek, a także i noc!” Izajasz 21:11,12; „Na straży swej stać będę i stanę na baszcie wyglądając, abym zobaczył, co będzie Bóg mówił, co bym miał odpowiedzieć tym, którzy mnie przeczą.” Abakuk 2:1; „Na ziemi uciśnienie narodów z rozpaczą, gdy zaszumi morze i wały (nie spokojne, nie zadowolone masy); tak, iż ludzie drętwieć będą przed strachem i oczekiwaniem tych rzeczy, które przyjdą na wszystkich świat: albowiem mocy niebieskie (władze duchowne) poruszą się. A gdy ujrzycie, iż się to dzieje, wiedźcie, że blisko jest Królestwo Boże. Spoglądajcie, a podnoście głowy wasze, radując się, albowiem przybliży się odkupienie wasze.” Łukasz 21:25-28-31; od no. 11 oznaczenie rocznika R. S. 6046.

W Vol. 4: 1918 od no. 1 komitet red.: J. F. Rutheford, W. E. Van Amburgh, G. H. Fisher, F. H. Robison, W. E. Page; od czerwca do końca roku Strażnica nie ukazywała się z powodu aresztowań działaczy towarzystwa Watch Tower przez władze amerykańskie; zamiast niej od sierpnia do grudnia 1918 r. w Detroit wychodziło pismo Brzask Tysiąclecia i Zwiastun Obecności Chrystusa (zob. poz. 869).

Od r. 1919 liczbowanie roczników zgodnie z angielską wersją Watch Tower (Vol. 40), m. wyd. Detroit, tyt. na okładce: Strażnica i Zwiastun Obecności Chrystusa. Wg Rocznika Świadców Jehowy 1994 s. 179 od maja 1922 m. wyd. pisma był Brooklyn, N. Y.

Zieliński St.: Biblijografia czasopism polskich zagranicą... s. 131 (zob. poz. 17) odnotowuje pismo Strażnica, wydawane w Chicago pod redakcją H. Oleszyńskiego, którego numer ukazał się 2 lipca prawdopodobnie w 1907 r. i znajdował się w Bibl. Rapperswilskiej – jest jednak możliwe, że chodzi o prospekt Strażnicy z 1915 r.

Bibliography of Foreign Language Newspapers... s. 102 (zob. poz. 19) zamieszcza błędne informacje, że Strażnica (tyt. w jęz. angielskim: The Beacon) była kwartalnikiem, wychodziła w l. 1889-1907, red. i wyd. był H. Oleszyński.

Wg: Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 150-151 (zob. poz. 26) Strażnica wychodziła od r. 1916 jako dwutygodnik; odnotowuje on również drugie pismo pod podobnym tytułem: Straż i Zwiastun Obecności Chrystusa, miesięcznik wydawany w Chicago od r. 1915 – w tym drugim wypadku prawdopodobnie chodzi o pismo Strażnica Syońska. Zwiastun..., które ukazywało się z przerwami w l. 1919-1925 pod redakcją R. H. Oleszyńskiego (numery z l. 1920 i 1925 są dostępne w Bibl. Narodowej w Warszawie).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Naukowej Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki (1915 nr 1-4, 1916 nr 3, 5, 8-12), Bibl. Narodowej w Warszawie (1917 nr 2-12, 1918 nr 4), Bibl. Kórnickiej PAN (1918 nr 1-5).

952. Sierzmierz. Wyd. S[tanisław] Iwanicki. Meriden, Conn. 1914, nr 1-[?].

Pismo nie odnalezione.

Nr 1 pisma oraz jego wydawcę skrytykowano w *Zgodzie* R. 33: 1914 nr 36: 3 IX s. 4 (zob. poz. 854).

953. *Sztandar*. Tygodnik. Red. i wyd. Leonard Bochiński. Wilmington, Del. 1915-1927[?]. [2°].

Wychodzi od 1915 co najmniej do 1927. Numerów z l. 1915-1922 nie odnaleziono, opis główny wg: N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1917 s. 126, 1918 s. 133, 1919 s. 137, 1920 s. 137, 1921 s. 139, 1922 s. 141, 1923 s. 149 (zob. poz. 2), który rejestruje to pismo jako niezależny tygodnik założony w r. 1915, w l. 1917-1919 podaje tyt.: *Sztandar*, w l. 1920-1923 – *Polonia*, w l. 1917-1918 – format 18-20 cali, w l. 1918-1919 – nakł. 2143 egz.

W r. 1923 co najmniej od nr 50: 4 XII tyt.: *Tygodnik Polonia*, wyd. *Polonia Publishing Co.*, prezes i zarządca Jan Sobczyk, sekretarz i skarbnik R. S. Strzelecki, rocznik pisma oznaczono jako R. 10, numer ten poświęcono wizycie generała Józefa Hallera.

Wępsień J.: *Polish American Serial Publications...* s. 120 (zob. poz. 26) twierdzi, że pismo wychodziło do r. 1927.

Niektóre bibliografie rejestrują zmiany tytułu jako oddzielne pisma. *Osada St.: Prasa i publicystyka polska...* s. 40 (zob. poz. 278) odnotowuje: pismo lokalne *Sztandar* założone w r. 1918, które upadło po roku istnienia, oraz powstała w r. 1915, ale nie wychodząca już w 1930 r. lokalną gazetę *Polonia*. Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 102, 133 (zob. poz. 17) rejestruje tygodnik *Polonia* wydawany przez J. Sobczyka pod redakcją R. S. Strzeleckiego ukazujący się w od r. 1915 do r. 1931 lub 1934 oraz tygodniowe pismo lokalne *Sztandar* wychodzące w l. 1918-1932.

Opis na podstawie N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... oraz autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (R. 10: 1923 nr 50). Numery z R. 13: 1925 zachowały się także w formie mikrofilmu w University of Delaware Morris Library.

954. *Tatler*, The. Ed. F. Jablonski, E. Dziatkiewicz, E. Bidus. Orchard Lake, Mich. 1916, no 1. Rękopis powielany.

Wyszedł jedynie no 1 dat. 23 III 1916. Humorystyczne piśmko alumnów Seminarium św. Cyryla i Metodego w Orchard Lake w jęz. angielskim.

Opis wg: Kotowski L. J.: *A History of Polish Periodicals...* s. 23-24 (zob. poz. 334), który podaje, że z uwagi na zamieszczoną w piśmie ostrą krytykę warunków panujących w seminarium, zakazano jego wydawania po ukazaniu się pierwszego numeru.

955. *Telegram Codzienny*. Pismo niepodległościowe poświęcone sprawom społeczno-politycznym. Wychodzi każdego dnia w roku. Red. W[acław] Bojan[-Błażewicz], wyd. W[ładysław] A. Mazur. New York [R. 1]: 1914 – R. 7: 1920, 1921-1925. [Druk. Telegramu Codziennego]. 2°.

Motto: A przyszłość nasza w zbrojnej dłoni leży!

Wychodzi od połowy sierpnia 1914 do 1 X 1925. Numerów z r. 1914 nie odnaleziono – opis główny na podstawie no 118: 29 IV z R. 2: 1915.

W r. 1915 co najmniej od no 118 w winiecie informacja w jęz. angielskim i polskim: *The only Polish Daily in the Eastern States. Best medium for advertising.* Jedynе codzienne pismo niepodległościowe na wschodzie poświęcone sprawom społeczno-politycznym, podtyt. w stopce red.; w no 121 reklama Druk. Telegramu Codziennego.

W l. 1916-1918 liczne błędy w liczbowaniu numerów. W r. 1917 od no 202 w winiecie zmiana informacji w jęz. angielskim: *The only Polish daily and Sunday in the eastern states. Best...*; od no 281: 12 X wyd. A[leksander] H[ipolit] Dębski, brak informacji o redaktorze; w no 282 zamieszczono oświadczenie A. H. Dębskiego, że *Telegram...* przeszedł na jego wyłączną własność; od no 299 zmiana informacji w winiecie w jęz. angielskim: *The Leading Polish Daily and Sunday in the Eastern States.*

W r. 1918 w no 205 na s. 4 wspomniano, że na zjazd K.O.N. w Filadelfii pojedzie z Nowego Jorku M[ikołaj] Gmernicki, redaktor Telegramu Codziennego.

O rozpoczęciu wydawania Telegramu... poinformował m.in. *Czas* R. 10: 1914 nr 33: 14 VIII s. 5 (zob. poz. 446), który podkreślił, że dziennik ten jest drukowany w Druk. Czasu.

W r. 1915 część prasy polskiej w Stanach Zjednoczonych, np. *Wiarus* R. 30: 1915 nr 23: 10 VI s. 5 (zob. poz. 835), *Dziennik Chicagoski* R. 26:

1915 nr 216: 15 IX s. 1 (zob. poz. 451) oraz Zgoda R. 34: 1915 nr 38: 23 IX s. 1 (zob. poz. 854) informowała o przyjmowaniu subwencji od oficjalnych przedstawicieli lub agentów austriackich przez niektóre pisma słowiańskie, w tym Telegram Codzienny.

Echo Warszawskie R. 2: 1925 nr 309: 13 XI s. 2 zawiadomiło, że Telegram... przestał wychodzić z dniem 1 X 1925 r. Od października 1925 r. w wiciu wydawanego od 1919 r. w Nowym Jorku dziennika Nowy Świat zamieszczano dodatkowy tyt.: Telegram Codzienny oraz informację: „Nowy Świat” – skonsolidowany dnia 4-go października 1925 z „Telegramem Codziennym”.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 137 (zob. poz. 17) twierdzi, że od 7 IX do 27 X 1914 r. pismo wychodziło pt.: Telegram Codzienny Niepodległość, jego redaktorami byli: A. Liszewski, Stan[isław] Markiewicz, Stan. Gąsiorowski, Józef Matyka, [Bronisław Dominik] Kułakowski, Morawski i W. Bojan, zaś wydawcą w 1916 r. został A. Dębski.

Barlicki Norbert: Aleksander Dębski. Życie i działalność 1857-1935. Warszawa 1937 s. 159-161 podał, że w 1917 r. dwóch redaktorów Telegramu... Błażewicz i Gmernicki, zwróciło się z prośbą do A. Dębskiego o przejęcie wydawnictwa pisma, któremu w innym wypadku groziło zamknięcie z powodu podejrzenia o pobieranie subsydiów od konsula austriackiego przez pierwszego wydawcę, W. A. Mazura. Dębski wraz z żoną Rozalią prowadził pismo do 1922 r., kiedy to odstąpił je Mazurowi.

Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 37 (zob. poz. 278) mylnie podaje, że pismo upadło w r. 1922. Wępięć J.: Polish American Serial Publications... s. 155 (zob. poz. 26) twierdzi, że od września 1912 do sierpnia 1914 r. Telegram... wychodził pt.: Postęp (innych informacji o tym tytule nie udało się ustalić).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1915 no 126, 136, 139, 295, 297, 299), w Bibl. Sejmowej w Warszawie (niekompletne l. 1916-1920), w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1915 no 118-119, 121-125, 133, 135, 137, 141, 292-293, 301) oraz w postaci mikrofilmu w New York Public Library (niekompletne l. 1915-1923).

Zob. także Przegląd Codzienny poz. 942.

Literatura:

a. Kossakowski Ludwik Stanisław K.: Jak przehandlowano „Telegram Codzienny”. *Rekord Codzienny* R. 5: 1918 nr 40: 1 III s. 3.

Opis rzekomych nieprawidłowości podczas sprzedaży pisma A. Dębskiemu.

956. Trybuna Polska. Tygodnik. Red. A. Wójcicki, wyd. polska spółka wydawnicza. Nowy Jork, N. Y. 1918.

Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania Trybuny... poinformowały Wiadomości Codzienne R. 3: 1918 nr 7: 9 I s. 2 (zob. poz. 964) oraz Dziennik dla Wszystkich R. 12: 1918 nr 10: 11 I s. 2 (tytuł pierwotny: Polak Amerykański zob. poz. 706), które podały, że celem pisma „ma być pogodzenie i zjednoczenie wszystkich polskich obozów w Ameryce”.

Cytaty z artykułów wydrukowanych w Trybunie... i uwagi do nich zamieszczał m.in. Dziennik dla Wszystkich R. 12: 1918 w nr 97: 9 IV na s. 4 i w nr 127: 9 V na s. 4.

957. Trzeci Maj. Wydawany co sobotę przez Wydział Narodowy P[olskiego] C[entralnego] K[omitetu] R[atunkowego]. Dla celów agitacyjnych. New York, N. Y. R.(Vol.) 1: 1918, no 1-6[?]. 4°.

Wychodzi prawdopodobnie od końca marca co najmniej do 26 V. Nadtyt.: Wychodźstwo – Ojczyźnie 1918. Podtyt. w jęz. polskim i angielskim podano w stopce red. Pisemko wydawane z okazji zbiórki Wychodźstwo – Ojczyźnie w dniu 3 V 1918 r.

Opis główny na podstawie no 2: 6 IV, w numerze tym w stopce red. wymieniono Johna F. Smulskiego jako prezydenta Wydziału Narodowego P.C.K.R. No 3 dat. 20 IV. No 4 dat. 27 IV. W no 5: 18 V zawiadomiono, że zbiórkę przedłużono na czerwiec, co może wskazywać, że wyszło więcej niż sześć numerów.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (no 2-6).

958. Tygodnik Unijny. Organ Unii Polskiej w Ameryce. Wyd. Spółka Wydawnicza „Polaka w Ameryce”. Buffalo, N. Y. 1916-1918.

Wychodzi od października 1916 do września 1918. Pismo nie odnalezione.

W Dzienniku dla Wszystkich R. 12: 1918 nr 217: 10 VIII s. 1 (tytuł pierwotny: Polak Amerykański zob. poz. 706) opisano procesy wytoczone przeciwko Polish Daily News Co., Inc. wydawcy i właścicielowi Tygodnika Unijnego i Polaka w Ameryce (zob. poz. 707).

Tygodnik... rejestrują m.in. Haiman M.: „Polak w Ameryce” i prasa polska w Buffalo s. 101 (zob. poz. 317) oraz Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 158 (zob. poz. 26).

959. Unista. Tygodnik polski. The Polish weekly unionist. Wyd. Karol J. Urban. Buffalo, N. Y. R. 1: 1914 – R. 2: 1915, 1916-1933[?]. [2°].

Wychodzi od 23 VIII 1914 prawdopodobnie do stycznia 1933.

Ostatni znany no 52: 30 XII z R. 2: 1915.

Dziennik dla Wszystkich R. 8: 1914 nr 217: 28 VIII s. 7 (tytuł pierwotny: Polak Amerykański zob. poz. 706) poinformował, że Unista został organem Unii Polskiej w Buffalo, a w nr 338: 31 XII na s. 5 odnotował, że jego nakład wynosi ok. 10 tys. egz.

Co najmniej od września 1928 pismo wychodzi pt.: Rekord-Unista (wzmiankę o piśmie pod takim tytułem odnotowuje Dziennik dla Wszystkich R. 23: 1928 w nr 266: 29 IX na s. 9).

Pisma Sherbrooke Daily Record z 31 I 1933 r. na s. 4 oraz Tonawanda Evening News z 2 II 1933 na s. 4 informują o upadku Rekordu-Unisty.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1916 s. 628. 1917 s. 624, 1918 s. 637 (zob. poz. 2) odnotowuje, że Unista był niezależnym tygodnikiem o formacie 20 ½ cala wychodzącym od 1914 r., którego wydawcą w r. 1916 była Unionist Publishing Co., a redaktorem – Charles J. Urban, natomiast w l. 1917-1918 redaktorem i wydawcą był Ch. J. Urban.

Prasa polska w Buffalo... s. 1 (zob. poz. 323) podaje, że założony w 1914 r. Unista był przez 10 lat (z jedną przerwą) organem Unii Polskiej. Osada St.: Prasa i publicystyka polska... s. 37 (zob. poz. 278) rejestruje Unistę pt.: Rekord-Unista jako pismo wciąż wydawane i mylnie podaje, że wychodziło ono od r. 1913. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 142 (zob. poz. 17) odnotowuje pisma: Unista. Buffalo 1914-1929 oraz Rekord-Unista. Buffalo 1884-1934. Wępsięć J.: Polish American Serial Publications...

s. 137 (zob. poz. 26) podaje, że pismo wychodziło w l. 1914-1931, z czego w l. 1914-1928 pt.: Unista.

Niekompletny egzemplarz z l. 1914-1915 zachował się w Lockwood Memorial Library, University of Buffalo (Polish Collection).

960. Waclawowo. Wydanie Komitetu Lokalnego No. 73 P[olskiej] R[ady] N[arodowej]. [Wychodzi nieregularnie]. Chicago, Ill. R. 1: 1916 – R. 2: 1917, R. 3: 1919. Druk. „Narodu Polskiego”. 8°.

Wychodzi od 10 IX 1916 prawdopodobnie do 28 IX 1919.

W r. 1916 wydano no 1-2; od no 2: 10 XII pod red. redaktora Narodu Polskiego [Franciszka S. Barcia], na okładce podano nazwiska: proboszcza parafii św. Wacława w Chicago ks. Ferdynanda Scieszki, wikariusza ks. Jakóba Szprengi, prezesa Komitetu Lokalnego P. R. N. W[o]jciecha J.] Danischa, w adresie do nadsyłania ogłoszeń wymieniono nazwisko: Feliks Pawłowski, w numerze tym wspomniano, że pismo ma się ukazywać co kwartał.

Z r. 1917 odnaleziono jedynie no 1: 11 III. Z r. 1919 odnaleziono no 1-2; od no 1: 22 VI brak informacji o redaktorze, brak nazwisk księży z parafii św. Wacława na okładce.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1916 no 1-2; 1917 nr 1; 1919 no 1-2).

Naród Polski zob. poz. 636.

961. Wanda. Tygodnik. Los Angeles, Cal. 1916-1917.

Wychodzi od 1 VIII 1916 prawdopodobnie do 15 I 1917. Pismo nie odnaleziono.

W Dzienniku Związkowym Zgoda R. 9: 1916 nr 192: 16 VIII s. 4 (zob. poz. 462) zawiadomiono o ukazaniu się nr 1 i zacytowano artykuł wstępny od redakcji, w którym podano, że pismo będzie wydawane w jęz. angielskim i polskim „aby łączyć wszystkich Polaków, przedstawiać sprawy polskie mówiącej po angielsku publiczności”.

Wiarus R. 32: 1917 nr 19: 10 V s. 8 (zob. poz. 835) zamieścił list od korespondenta, Tomasa Nalewai, w którym napisał on, że ostatni numer Wandy wyszedł 15 I, zarządcą pisma był

Pawłowski, agentem Kwapiszewski, a założycielem ksiądz Jakimowicz, który potem został usunięty ze spółki przez Pawłowskiego i Kwapiszewskiego. Ten ostatni w rozmowie z autorem listu wyjaśnił przyczyny upadku pisma: „ten co im drukował sprzedał drukarnię innemu, tak iż nie miał kto drukować im dalej gazety”.

962. *Weekly American Courier, The. Published in the interest of America, Poland and the Allies. Appears every Saturday. Published by the Kuryer Publishing Co., ed. [Michał] Kruska and Thaddeus M. Wilde. Milwaukee, Wis. Vol. 1: 1917/18, no 1-36. 4°.*

Wychodzi od 17 XI 1917 co najmniej do 25 VII 1918. Pismo w jęz. angielskim. Część katalogów bibliotecznych rejestruje je pt.: *American Courier*. Od no 2: 24 XI brak informacji o redaktorach. Od no 22: 18 IV częstotliwość: *Appears every Thursday*.

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 161 (zob. poz. 26) mylnie podaje tytuł: *The Weekly*.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w postaci mikrofilmu w New York Public Library (no 1-24, 26-27, 29-34, 36). Niekompletne egzemplarze zachowały się też w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (no 2-36), w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (no 5) oraz są udostępnione na stronie HathiTrust Digital Library (no 2-3; oryginał znajduje się w University of Illinois at Urbana-Champaign).

Zob. także *Kuryer Polski. Milwaukee 1888-1962* poz. 610.

963. *Wędrowiec. Miesięcznik. Red. Stanisław A. Wegnerowicz. Baltimore, Md. 1917[?]-1919.*

Pismo nie odnalezione.

*Jedność-Polonia R. 12/28: 1919 w nr 32: 9 VIII na s. 1 (tytuł pierwotny: *Jedność* zob. poz. 560) podaje, że *Wędrowiec* był reprezentowany na Sejmie Filaretów w Baltimore; w R. 16/32: 1923 w nr 30: 28 VII na s. 4 wspomina, że w kwietniowym numerze *Wędrowca* w 1919 r. ukazał się wiersz ks. S. Wegnerowicza.*

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska...* s. 39 (zob. poz. 278), podaje rok założenia pisma 1917 oraz błędnie nazwisko redaktora: Wenerowicz.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą...* s. 144 (zob. poz. 17) oraz Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 161 (zob. poz. 26) powtarzają za nim te informacje i twierdzą, że redaktor *Wędrowca* był także jego założycielem, a pismo upadło w 1918 r.

Hollowak T. L.: *Baltimore's Polish Language Newspapers...* s. VI (zob. poz. 399) podaje, że S. Wegnerowicz wydawał miesięcznik *Wędrowiec*, błędnie datując jego wychodzenie na l. 1909-1911.

964. *Wiadomości Codzienne. Polish Daily News. The only Polish daily paper in Ohio. Jedyny w Cleveland dziennik polski, poświęcony sprawom narodowym, społecznym i politycznym. Wychodzi codzień[!] wyjąwszy niedziel i świąt uroczystych. General manager S[tanisław] A. Dangel. Cleveland, Oh. Vol. 1: 1916 – Vol. 47: 1966. [Druk. „Wiadomości Codzienne”]. 2°.*

Wychodzi prawdopodobnie od 16 X 1916 do 15 X 1966. Pismo popierające Komitet Obrony Narodowej. No 1-7 z r. 1916 nie odnaleziono, opis główny na podstawie pierwszego zachowanego no 8: 24 X. W numerze tym w stopce red. na s. 2 inny podtyt.: *Pismo polityczne poświęcone interesom Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej*.

W r. 1918 w no 23 na s. 4 podano, że pismo drukowane jest w nakładzie ok. 7 tys. egz.; w no 52-99, 227-299 w winiecie brak tyt. w jęz. angielskim i podtyt. – zamiast nich hasła patriotyczne i zachęty do kupowania obligacji wojennych; od no 100 brak informacji o zarządcy – w niektórych dalszych numerach pisząc o St. A. Dangule określano go jako redaktora i wydawcę pisma.

Krakowski dziennik *Czas R.* 71: 1918 nr 221: 16 V s. 2 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 629) informuje, że był to dziennik narodowy, „radykalny w tonie”, wydawany przez St. Dąglę w nakł. 10 tys. egz. *Dziennik Poznański R.* 60: 1918 nr 162: 18 VII s. 3 (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 232) wymienia pismo wśród organów zwolenników państw centralnych, a jako wydawców podaje St. Dąglę i T[omasza] Siemiradzkiego.

N. W. Ayer & Son's *American Newspaper Annual...* 1917 s. 745, 1918 s. 763 (zob. poz. 2) rejestruje *Wiadomości...* jako niezależny dziennik ukazujący się od r. 1916, którego redaktorem i wy-

dawcą był St. A. Dangel i które w 1918 r. miało nakład 6500 egz.

Pietras T., Adamitis J.: *The Polish Dailies* s. 143 (zob. poz. 343) wśród założycieli *Wiadomości*... wymieniają obok St. Dangiela[1] także Pawła Kurdziela; w biogramie P. Kurdziela zamieszczonym w PSB T. 16 z. 2(69) s. 238 podano, że kupił on wydawnictwo i drukarnię *Wiadomości*... w r. 1920. Wg biogramu T. Siemiradzkiego w PSB T. 37 z. 1(152) s. 57 przeniósł się on do Cleveland w r. 1918 i został współredaktorem *Wiadomości*...

Osada St.: *Prasa i publicystyka polska*... s. 36 (zob. poz. 278) błędnie podaje, że pismo wychodziło od r. 1912. Wępieć J.: *Polish American Serial Publications*... s. 162 (zob. poz. 26) błędnie informuje, że pismo ukazywało się od r. 1910, przy czym do r. 1921 pt.: *Narodowiec* – w rzeczywistości *Narodowiec* był tygodnikiem wydawanym od 1910 r. przez St. A. Dangla (zob. poz. 635). *The Encyclopedia of Cleveland History*. Compiled and ed. by David D. Van Tassel and John J. Grabowski. Bloomington-Indianapolis 1987 s. 1048 mylnie twierdzi, że *Wiadomości* wychodziły od 1914 r.

Opis na podstawie niekompletnego egzemplarza z l. 1916-1918 udostępnionego na stronie Google News oraz znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1918 no 147-299) i Bibl. Polskiej w Paryżu (1917 no 214). Niekompletne egzemplarze w postaci mikrofilmów zachowały się także w Western Reserve Historical Society w Cleveland oraz w Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (l. 1916, 1918-1919, 1921-1923, 1924-1926).

Dodatki:

1. Dodatek Świąteczny. *Complement to Wiadomości* Codzienne Nr. 292 December 20-th 1918. [Cleveland] 1918 2° ss. nlb. 8.

Literatura:

a. *Annals of Cleveland Newspaper Series*. Cleveland Foreign Languages Newspaper Digest 1937. Vol. 10: Hungarian, Polish. Cleveland, Oh. 1940 Work Projects Administration, District Four, Cleveland 4° ss. VIII, 975.

Na s. 317-911 część polska zawierająca zbiór abstraktów z *Wiadomości* Codziennych.

965. *Wolna Polska*. Jedyne sprawie narodowej poświęcone codzienne pismo polskie, wychodzące w New Yorku. [Dziennik]. Red. Władysław Wusza, wyd. Leon [F.] Wazeter. New York, N. Y. – Wilkes Barre, Pa. R.(Vol.) 19: 1917 – [R.(Vol.) 21: 1919]. 2°.

Motto: Polish Daily, Loyal to American Traditions.

Wychodzi od 1917 do początku 1919. Liczbowanie roczników kontynuowane za Tygodnikiem Nowojorskim (zob. poz. 815) i Tygodnikiem Polskim (zob. poz. 821) – pismami wydawanymi przez L. F. Wazetera.

Opis główny sporządzono na podstawie pierwszego odnalezionego no. 56: 7 XI z R. 19: 1917, w numerze tym w winiecie m. wyd. New York, N. Y. – Wilkes Barre, Pa., informacja: Formely „Tygodnik Polski”, Now Daily, na s. 2 zawiadomienie, że *Wolna Polska* jest wysyłana dawnym prenumeratom *Nowin Codziennych* (zob. poz. 911), których prenumerata jeszcze się nie zakończyła.

W R. 20: 1918 co najmniej od no. 55: 5 III red. nacz. dr Woyciech Morawski-Nałęcz (w stopce red. w jęz. angielskim Albert Morawski-Nawench), wyd. Spółka Wydawnicza „*Wolna Polska*”, której prezesem i skarbnikiem był Antoni A[?] Knaap, m. wyd. New York, N. Y., w winiecie po bokach motto: *Dziennik Polski dla Dobrych Polaków*; *Polish Daily, Loyal...*; co najmniej od no. 74: 27 III brak informacji o redaktorze; ostatni odnaleziony no. 75 dat. 28 III.

Dziennik Związkowy Zgoda R. 11: 1918 w nr 2: 3 I na s. 2 (zob. poz. 462) zamieścił informację, że *Wolna Polska* przeszła na własność towarzystwa akcyjnego, którego prezesem i skarbnikiem jest A. Knaap, wiceprezesem Zygmunt Mańkowski, sekretarzem L. Wazeter, dyrektorami ks. Gerwazy Kubec i Franciszek Wazeter, a redaktorem pisma pozostaje nadal W. Wusza.

W wykazie wydawnictw polskich zamieszczonym w *Dzienniku Chicagoskim* R. 29: 1918 w nr 203: 29 VIII na s. 2 (zob. poz. 451) podano, że reprezentantem *Wolnej Polski* na Sejmie Wychodźstwa Polskiego w Detroit był Józef Szlenker.

Nowy Świat R. 22: 1919 w nr 7: 7 III na s. 2 informuje, że 9 II 1919 r. powstała spółka wydawnicza *Nowy Świat*, która 18 II kupiła wydawnictwo *Wolna Polska*, a 1 III wydała pierwszy numer pisma *Nowy Świat*.

Katalog N. W. Ayer & Son's *American Newspaper Annual*... 1919 s. 683 (zob. poz. 2) wymienia *Wolną Polskę* jako niezależny dziennik ukazujący się codziennie oprócz poniedziałków od 1899 r. pod redakcją Alberta Morawskiego-Nawencha, wydawany przez *Wolna Polska (Inc.)*.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 104 (zob. poz. 17) podaje, że Wolna Polska wychodziła w l. 1917-1919, została założona przez Wazetera, a od 1919 r. ukazywała się pt. Nowy Świat.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 167 (zob. poz. 26) błędnie odnotowuje Wolną Polskę jako tygodnik wychodzący w l. 1899-1918 w Nowym Jorku, do r. 1917 pt. Tygodnik Polski, pod redakcją A. Morawskiego-Nawencha, wydawany w l. 1899-1915 przez Wazeter Corporation, w l. 1916-1918 przez Polish Printing House, a w r. 1918 przez Wolną Polskę.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1917 no. 56) oraz Bibl. Polskiej w Paryżu (1918 no. 55, 67, 69-70, 74-75).

966. Zdrowa Myśl. Miesięcznik. Youngstown, Oh. 1916, nr 1-[-?].

Pismo nie odnalezione.

O rozpoczęciu wydawania pisma przez niejakiego Mamusicha „za pieniądze bankowe” poinformował Dziennik Związkowy Zgoda R. 9: 1916 nr 37: 14 II s. 4 (zob. poz. 462), który zaznaczył: „głównym celem tego pisma jest odwozić Polaków od zamiaru powrotu do kraju po wojnie; całe więc piśmanko pełne jest czarnych obrazów, jakie straszne stosunki będą w Europie po wojnie panować. W tych jednak wywodach redaktor ów na przekór tytułowi pisma zabiega na manowce, gdzie nigdy zdrowa myśl nie chadza. Przytem zaś język jest wprost straszny”.

967. Zorza. Tygodnik. Wyd. Kierzkowski Bro[ther]s. Boston, Mass. 1915[-?]-1918.

Pismo nie odnalezione.

Dziennik Chicagoski R. 27: 1916 nr 287: 8 XII s. 4 oraz R. 29: 1918 nr 91: 18 IV s. 3 (zob. poz. 451) wymienia Zorzę wśród pism popierających Polską Radę Narodową.

N. W. Ayer & Son's American Newspaper Annual... 1917 s. 396, 1918 s. 406 (zob. poz. 2) odnotowuje to pismo jako bezpartyjny tygodnik wychodzący w soboty od 1915 r. w formacie 19 3/4 cala i wydawany przez braci Kierzkowskich.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 154 (zob. poz. 17) twierdzi, że Zorza wychodziła w l. 1916-1918.

Jednodniówki 1865-1914

968. Drukarz. Jednodniówka, wydana przez Stowarzyszenie Drukarzy Polskich w Stanach Zjedn[oczonych] Pólm[ocnej] Am[eryki]. Chicago, Ill. 1901, 1909, 1921, 1922, 1934, 1944 Drukiem Dziennika Narodowego 4° ss. 20.

Pierwsza z jednodniówek wydanych przez Stowarzyszenie Drukarzy..., która wyszła w marcu 1901, zawiera artykuły poświęcone historii drukarstwa oraz reklamy. Na s. 8 podano inną wersję podtyt.: Pismo jednodniowe, poświęcone sprawom i wydane przez Stow. Drukarzy Polskich w St. Zj. P. A. Na s. 17 wymieniono członków komitetu zajmującego się urządzeniem przedstawienia komedii Henryka Sienkiewicza pt.: Zagłoba Swatem i wydaniem jednodniówki Drukarz: prezes J[an] Chonarzewski, sekretarz E[dward] L[udwik] Kołakowski, skarbnik S. Arwasewicz, K[azimierz] Motykowski, S[tefan] K. Sass.

Józef Trzciński (zob. Literatura poz. b) podaje, że redaktorem tej jednodniówki był Edward [W.] Reichel.

Następnie ukazały się:

– Drukarz. Red. E. L. Kołakowski. Chicago, Ill. 20 IX 1909 Druk. „Gazety Katolickiej” 16° ss. 32.

Jednodniówka nie odnalezione, wydana z okazji 15-lecia Stowarzyszenia Drukarzy Polskich, o jej wydaniu zawiadomił m. in. Naród Polski R. 13: 1909 nr 48: 1 XII s. 8 (zob. poz. 636), który podał też nazwę drukarni. Nazwisko redaktora, format i liczbę stron odnotował J. Trzciński (zob. Literatura poz. a i b).

– Jednodniówek z l. 1921 i 1922 nie odnalezione. J. Trzciński (zob. Literatura poz. a i b) wspomina, że oba druczki wydano pod jego kierownictwem, jednodniówka z r. 1921 wyszła w listopadzie, miała format 12 cali i ss. 52, natomiast Drukarz z r. 1922 ukazał się w styczniu.

– Drukarz. Pamiętnik Czterdziestolecia Stowarzyszenia Unijnych Drukarzy Polskich w Chicago. Chicago 1934 4° k. 29.

– Drukarz. Pamiętnik Złotego Jubileuszu Stowarzyszenia Unijnych Drukarzy Polskich. Człon-

kwiecień Chicago Typographical Union No 16, october 7 1944. Chicago 1944 8° k. nlb. 40.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1901) oraz w Bibl. Narodowej w Warszawie (1934, 1944).

Literatura:

a. Trzcziński Józef: *Historja Stowarzyszenie Unijnych Drukarzy Polskich w Chicago*. W: *Drukarz. Pamiętnik Czterdziestolecia Stowarzyszenia Unijnych Drukarzy Polskich w Chicago*. Chicago 1934 s. nlb. 5-9.

b. Trzcziński J.: *Stowarzyszenie Unijnych Drukarzy Polskich w Chicago...* W: *Drukarz. Pamiętnik Złotego Jubileuszu Stowarzyszenia Unijnych Drukarzy Polskich. Członkowie Chicago Typographical Union No 16, october 7 1944*. Chicago 1944 s. nlb. 5-8.

c. Właszek Adam: *Stowarzyszenie Drukarzy Polskich w Chicago 1892-1944. Przegląd Polonijny* R. 11: 1985 z. 4 s. 93-106.

969. Grunwald. Pamiątka Obchodu pięćsetnego Jubileuszu w Chicago 1410-1910. Staraniem i nakładem Komitetu Obchodowego. [Chicago, Ill. 1910 Druk.] W[ładysław] Smulski Publishing Co., Chicago 4° ss. 72.

Jednodniówka ilustrowana, wydana z okazji obchodów 500. rocznicy bitwy pod Grunwaldem urządzonych w Chicago 17 VII 1910 r. Na okładce tyt.: 1410-1910. Pamiątka Obchodu Grunwaldzkiego w Chicago.

Zawiera wiersze i artykuły poświęcone bitwie lub jej rocznicy, fragment powieści Henryka Sienkiewicza pt.: *Krzyżacy*, reklamy, program obchodów oraz skład Komitetu, w którym wymieniono m.in. nazwiska 21 dziennikarzy (jako Komitet prasy).

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

Literatura:

a. Jednodniówka Grunwaldzka. *Dziennik Chicagoski* R. 21: 1910 nr 164: 16 VII s. 1.

970. Gwiazdka. Red. A[ndrzej] F[ranciszek] Kowalski. Detroit, Mich. 1903.

Jednodniówka nie odnaleziona.

Ameryka-Echo R. 16: 1903 nr 52: 26 XII s. 5 (tytuł pierwotny: *Ameryka* zob. poz. 431) odnotowała, że A. F. Kowalski „w swojej jednodniówce” Gwiazdka zamieścił oświadczenie Komisji Handlu i Przemysłu w Detroit powołanej na XV Sejmie

Związku Narodowego Polskiego w Wilkes-Barre, w którym zawarto program przyszłych działań tejszej komisji.

O wydaniu jednodniówki wspomniała też Zgoda R. 23: 1904 nr 1: 7 I (wyd. dla mężczyzn) s. 4 (zob. poz. 854) informując, że redaktorem druczku jest A. F. Kowalski, który podpisał się pod artykułami: *Krótką historia miasta Detroit, Muzeum sztuki w Detroit, Plaga ludzkości. Alkohol oraz To i owo z Detroit*.

971. Jednodniówka. Numer pamiątkowy wydany nakładem Komitetu Wymarszu do pomnika Kościuszki w parku Humboldta dnia 30 maja. Pod red. pism związkowych. Chicago, Ill. 1909.

Jednodniówka nie odnaleziona, o jej wydaniu poinformowano w Zgodzie R. 28: 1909 nr 22: 3 VI (wyd. dla mężczyzn) s. 2 (zob. poz. 854), gdzie opisano zawartość druczku oraz podano skład komitetu: prezes Stanisław Wróblewski, sekretarz Antoni Kempski, W[ładysław] Krępeć, J[an] Słowiński, Ed[ward] Misiewicz, W[ojcich] Ryczkowski, A. Willa, M. Narjewski, Fr. X. Wlekiński.

Zob. także *Nasi Bohaterowie* poz. 978.

972. Jednodniówka Kościuszkowska w dzień odsłonięcia Pomnika Tadeusza Kościuszki 11-go Września, 1904 w Chicago. Wydana pod red. Karola H[enryka] Wachtla. Za staraniem członków Komitetu Budowy Pomnika Kościuszki, pp. L[eon] Szopińskiego, Jana F[ranciszka] Smulskiego, Józefa Połczyńskiego i Adama Majewskiego. Chicago, Ill. 1904 Druk. W[ładysław] Smulski Publishing Co. 4° podł. ss. nlb. 44.

Na okładce informacja: *Czysty dochód przeznaczony na pomnik Kościuszki w Washingtonie*.

Zawiera wiersze, listy, ilustracje oraz drobne utwory prozą w większości poświęcone T. Kościuszce lub uroczystościom związanym z odsłonięciem jego pomnika. W *Dzienniku Chicagoskim* R. 15: 1904 nr 216: 14 IX s. 2 (zob. poz. 451) zamieszczono komentarz: „Cała plejada naszych publicystów – przeważnie lwowskich – jest w «Jednodniówce» reprezentowaną. [...] Brak wszakże w «Jednodniówce» poważnego artykułu o właściwej działalności bohatera dwóch światów, za wiele natomiast w niej balastu ze świętem Kościuszki nie mającego nic wspólnego”.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej we Wrocławiu.

973. Jednodniówka ku uczczeniu pięćdziesiątej rocznicy powstania styczniowego. Staraniem i nakładem II. Okręgu Związku Sokołów Polskich w Ameryce, komitet red.: K[azimierz] Głuchowski, Wł[adysław] Koniuszewski. Chicago, Ill. 1913 Drukiem Dziennika Związkowego Zgoda 4° ss. 56.

Motto: Czuwaj!

Jednodniówka wydana z okazji obchodu rocznicy powstania styczniowego i zlotu doradczego Związku Sokołów Polskich w dniu 4 V 1913 r. w Chicago. Na okładce tyt.: Jednodniówka Sokola 1863-1913 i motto: Idź i walcz. Zawiera artykuły i wiersze poświęcone powstaniu styczniowemu i ruchowi sokolemu.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Śląskiej w Katowicach.

974. Jednodniówka Majowa. Chicago 1911 Nakł. Kom[itetu] Wyk[onawczego] P[olskiej] S[ekcji] S[ocjalistycznej] P[artii].

Jednodniówka nie odnaleziona, o jej wydaniu poinformował m.in. Bicz Boży R. 3: 1911 nr 18: 30 IV s. 8 (zob. poz. 437).

W Dzienniku Ludowym R. 5: 1911 nr 85: 11 IV s. 3 (zob. poz. 452) ogłoszono, że zbieraniem zamówień na jednodniówkę zajmuje się A[leksander] Hinkelman.

975. Jednodniówka wydana z okazji wyjazdu Szczęsnego Zahajkiewicza do Europy przez grono przyjaciół. Chicago w sierpniu 1908 [Druk.] Wł[adysław] Smulski Publishing Co. ss. 32.

Na okładce podano informację: Cykulacja 12500.

W Dzienniku Chicagoskim R. 19: 1908 nr 199: 25 VIII s. 8 (zob. poz. 451) zamieszczono krytyczną ocenę druczku: „«Jednodniówkę» tę p[an] Zahajkiewicz zaczął tylko redagować, ale jej sam nie ukończył, a zastępcy jego niefortunnie zgoła zreferowali niezły w założeniu pomysł i plan wydawnictwa, «Jednodniówka» bowiem omawiana jest sobie bardzo przeciętnym szablonowym wydawnictwem przeważnie prawie ogłoszeniowym:

utworów treści literackiej prawie w niej niema wcale, wartość też jej literacka – żadna”.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza zachowanego w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka.

976. Jednodniówka Zjednoczenia Sejmu XXXIII-go. Red. Fr[anciszek S.] Barć. [Milwaukee, Wis.] 1913 Druk. Nowin Polskich.

Jednodniówka nie odnaleziona, wydana z okazji XXXIII-go sejmku Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce, który odbył się 6-11 X 1913 r. w Milwaukee, Wis. oraz otwarcia Domu Zjednoczenia... w Chicago.

W Narodzie Polskim R. 17: 1913 nr 33: 13 VIII s. 1 (zob. poz. 636) zapowiedziano, że jednodniówka sprzedawana będzie 5 X w Chicago z okazji otwarcia domu Zjednoczenia..., na sejmie w Milwaukee oraz zostanie rozesłana redakcjom pism katolickich w Stanach Zjednoczonych, natomiast w nr 43: 22 X na s. 3 przedrukowano zamieszczony wcześniej w tym druczku artykuł ks. Jana B. Obyrtacza pt.: Nieco o Polakach zamieszkałych w Chicago.

W Dzienniku Chicagoskim R. 24: 1913 nr 247: 17 X s. 6 (zob. poz. 451) podano opis zawartości: „...znajdujemy tam parę serdecznych słów, skreślonych przez JE. X. Biskupa [Pawła P.] Rhodego, informacje i wskazania, dotyczące Zjednoczenia P. R. K., na którego Sejm rzecz wydano, dalej mamy utwory pisarzy naszych i dziennikarzy: S[tanisława] Sz wajkarta, K[arola] Henryka] Wachtla, Fr. Barcia, S[tanisława] Osady, F[erdynanda] Kurasia i kilku innych. Sukienka zewnętrzna mniej szczęśliwie wypadła, szczególnie razi rozrzucenie ogłoszeń po całej broszurze, co sprawia wrażenie wydawnictwa typowo reklamowego, choć w istocie tak nie jest...”

977. Ku Czci i Pamięci X. Piotra Skargi-Pawęskiego w 300-tną rocznicę Jego zgonu. Jednodniówka wydana staraniem Komitetu Obchodowego w Chicago pod redakcją Karola [Henryka] Wachtla. Chicago, Ill. dnia 29-go września 1912 4° ss. 47, nłb. 1.

Zawiera poświęcone P. Skardze wiersze i krótkie utwory prozą (głównie autorstwa amerykańskich dziennikarzy polonijnych) oraz reklamy.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie.

978. Nasi Bohaterowie. Red. i wyd. Edward Ludwik Kołakowski. Chicago, Ill. 1908.

Jednodniówka nie odnaleziona, wydana z okazji udekorowania wieńcami pomnika Tadeusza Kościuszki w Chicago w dniu 30 V 1908 r.

W Dzienniku Narodowym R. 10: 1908 nr 131: 3 VI s. 2 (zob. poz. 454) zamieszczono oświadczenie E. L. Kołakowskiego: „Jednodniówka «Nasi Bohaterowie», z okazji uwiecznienia pomnika Kościuszki wydana została z wiedzą komitetu zarządzającego pochód, lecz całe jej koszta, jak druk kilku tysięcy egzemplarzy, sporządzenie rycin pomnika i mówców, koszta korespondencji, komitetu, rozdanie egzemplarzy przez chłopców, zakupno wieńca, druk szarfy i t. d. poniosłem wyłącznie ja sam”.

Zgoda R. 27: 1908 nr 22: 28 V (wyd. dla mężczyzn) s. 2 (zob. poz. 854) podała, że druczek będzie zawierał program obchodów dnia święta „Wieńczenia” oraz wymieniła skład jego komitetu red.: F. X. Wiekliński, A. Mazur, A. Kempski, J. Urban, L. Śmiejkowski, T. Jankowski, Ed[ward] Misiewicz, E. L. Kołakowski.

Zob. także Jednodniówka. Chicago 1909 poz. 971.

979. [Pierwszy] 1 Maja Rok 1911. [Wyd.] Związek Socjalistów Polskich w Północnej Ameryce. [Nowy Jork, N.Y.] 1911 [Druk. Robotnika Polskiego] 4° ss. 16.

Jednodniówka socjalistyczna, zawiera wiersze i artykuły autorstwa m.in.: Józefa Sawickiego, Aleksandra [Hipolita] Dębskiego, Władysława Fischlera i Bronisława Kułakowskiego oraz zdjęcia siedziby Robotnika Polskiego (tytuł pierwotny: Robotnik zob. poz. 761).

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie.

980. [Pierwszy] 1 Maja 1911 Roku. Wydawnictwo Polskiej Sekcji Socialist Party P[ółnocnej] Am[eryki]. [Chicago] 1911 Druk. Dziennika Ludowego, Chicago, Ill. 2° ss. 16.

Jednodniówka socjalistyczna, ilustrowana, zawiera krótkie teksty poświęcone głównie pro-

blemom społecznym oraz listę socjalistów, którzy zostali wybrani w ostatnich latach do kongresu, gmin oraz powiatów w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie.

981. Sierota. [Jednodniówka]. Wyd. Roman Jedlicki. Pittsburgh, Pa. 1908.

Jednodniówka na dochód ochrony polskiej w Emsworth, Pa. założonej przez ks. Cezarego Tomaszewskiego, nie odnaleziona.

Krótkie omówienie Sieroty zamieścił Dziennik Narodowy R. 10: 1908 nr 204: 29 VIII s. 8 (zob. poz. 454). W Dzienniku Związkowym Zgoda R. 1: 1908 nr 190: 26 VIII s. 5 (zob. poz. 462) poinformowano, że Leon Machnikowski, redaktor Wielkopolanina (zob. poz. 842), nie ma nic wspólnego z jednodniówką, a wydawnictwem zajmuje się „jeden z panów zecerów”.

Jednodniówki 1914-1918

982. Cześć Bohaterowi. Jednodniówka poświęcona pamięci Tadeusza Kościuszki w setną rocznicę jego zgonu. Grenburg 15 X 1917 Rękopis powielany 8° ss. 12, nlb. 1.

Jednodniówka ilustrowana, zawiera krótkie utwory prozą i wiersze poświęcone T. Kościuszce, m.in. hymn „Orły do Lotu!” Jerzego Rychlińskiego i wiersz „W setną rocznicę” Władysława Sekmistrza. Na okładce informacja: Dochód na głodnych w Polsce.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (udostępnionego też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polonia).

983. Jednodniówka Obchodu Sienkiewiczowskiego urządzonego przez Towarzystwo Dramatyczne „Świt Wolności”. Grupa 234 Związku Polek w Ameryce. W środę, dnia 24go stycznia 1917. [Red. Iza Pobóg]. Chicago, Ill. 1917 4° ss. nlb. 24.

Jednodniówka zawiera zdjęcia, wiersze i artykuły poświęcone działalności Towarzystwa... i tematyce kobiecej oraz reklamy. W „Słowie wstępnym” podano, że w kółku dramatycznym przy

Towarzystwie „Świt Wolności” I. Pobóg pełni funkcję kierowniczkę oświatową i redaguje „numer pamiątkowy”.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej KUL w Lublinie (udostępnionego też na stronie Bibl. Cyfrowej KUL).

984. Jednodniówka Rautu Prasy. Chicago dnia 1-go grudnia 1915 roku 4° ss. 16.

Zawiera wiersze i krótkie utwory prozą, głównie o tematyce patriotycznej oraz poświęcone pracy dziennikarzy. Na okładce ilustracja podpisana: [Władysław] Krawiec. Na s. 2 okładki poinformowano: „Raut prasy polskiej ma na celu zmanifestowanie, że gdzie o Polskę i Naród się rozchodzi, tam znikają wszelkie różnice partyjne i religijne” oraz podano listę współpracowników następujących pism: Dziennik Chicagoski (zob. poz. 451), Dziennik Narodowy (zob. poz. 454), Dziennik Związkowy (zob. Dziennik Związkowy Zgoda poz. 462), Naród Polski (zob. poz. 636), Głos Polek (zob. poz. 513), Cepy (zob. poz. 871), Telegraf (zob. poz. 805), Echo Niedzielne (zob. poz. 472), Free Poland (zob. poz. 881) i Kumoszka (zob. poz. 585).

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

985. Ku Czi Kościuszki. Z okazji setnej rocznicy zgonu bohatera dwóch światów. Wydane staraniem Komitetu Obrony Narodowej. Chicago, Ill. 1917 4° ss. 24.

Jednodniówka ilustrowana, zawiera artykuły i poematy poświęcone Tadeuszowi Kościuszce w jęz. polskim i angielskim autorstwa Władysława Koniuszewskiego, Tomasza Siemiradzkiego, Seweryny Duchńskiej, W[ładysława] Nałęcza, Kornela Ujejskiego i Zygmunta K. Piotrowskiego.

O ukazaniu się jednodniówki poinformowano w piśmie Wici R. 4: 1917 nr 42: 16 X s. 913 (zob. poz. 837).

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (współoprawnego z pismem Wici). Drucek zachował się także w Elihu Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain.

986. Pamiątka Sierpniowa. 1914-1917. [Nowy Jork 1917] Nakł. „Telegramu Codziennego” w New Yorku, czcionkami Druk. W. A. Mazura, New York 4° ss. 16.

Jednodniówka ilustrowana, zawiera przedruki dokumentów oraz artykuły i wiersze poświęcone Legionom Polskim.

Telegram Codzienny R. 4: 1917 nr 196: 19 VII s. 1 (zob. poz. 955) poinformował, że jednodniówka zostanie wydana „na uczczenie rocznicy wkroczenia [Józefa] Piłsudskiego na czele Strzelców polskich do Królestwa [Polskiego] i przyjęcia przez naród polski udziału zbrojnego w wielkiej wojnie światowej”, a całkowity dochód z jej sprzedaży przekazany zostanie Komitetowi Obrony Narodowej na „Odbudowę Polski”.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (udostępnionego też na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona).

Kalendarze 1865-1914

987. „Dzwon”. Kalendarzyk kieszonkowy na rok 1892. Manitowoc, Wis. 1892 [druk.] 1891.

Kalendarzyk nie odnaleziony, informację o jego ukazaniu się zamieścił tygodnik Dzwon Najśłodszego Serca Jezusa i Maryi 1891 nr 47: 23 XI s. 15 (zob. poz. 465), który podaje również, że można go nabyć w jego redakcji.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 195 (zob. poz. 38) odnotowują, że kalendarzyk wyszedł nakładem i drukiem „Dzwonu”.

988. Informator, Kalendarzyk i Słowniczek na rok... Zebrał [Zygmunt] J. Odalski. Chicago, Ill. 1908-1909. Wydawn. Dziennika Ludowego, [Druk. Dziennika Ludowego]. 16°.

Wydawnictwo na r. 1908 zawiera m. in. ważniejsze informacje o Stanach Zjednoczonych Ameryki, rady i wskazówki dla Polaków przebywających w Ameryce, zestawienie zawodów według biura statystycznego w Waszyngtonie, a także rady gospodarcze, słowniczek polsko-amerykański i adresy pism polskich w Ameryce.

Kalendarzyka na r. 1909 nie odnaleziono – informację o jego ukazaniu się zamieścił Bicz Boży R. 1: 1909 nr 2: 7 III s. 2 (zob. poz. 437): „Już wyszedł Informator, Kalendarzyk na rok 1909 i Słowniczek! Zawiera tysiące wszelkich informacji, potrzebnych w codziennym życiu każdego człowieka. Zawiera krótkie rozmowy w języku angielskim, nieocenione przy poszukiwaniu pracy, przy kupnie każdego prawie przedmiotu, przy załatwianiu interesów w banku, u doktora i we wszystkich potrzebach życia...”.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu i wyżej wymienionej wzmianki prasowej.

989. Jana Barzyńskiego Kalendarz Polski Pielgrzyma na rok zwyczajny 1873 który ma dni 365. Union, Franklin County, Mo. R. 1: 1873. [Nakładem i drukiem J. Barzyńskiego]. 8°.

Wydawnictwo, oprócz kalendarza i części literackiej, zawiera m. in. Dział pierwszy informacyjny, w którym opisano polskie duchowieństwo rzymskokatolickie (wraz ze spisem) oraz wymieniono polskie towarzystwa w Stanach Zjednoczonych. Natomiast w artykule „Od Wydawcy” J. Barzyński scharakteryzował Polonię amerykańską i wspominał o zamiarze wydania Kalendarza Polskiego Jana Barzyńskiego na rok 1874 – zamiaru tego najprawdopodobniej nie udało się zrealizować.

We lwowskim piśmie Strzecha R. 6: 1873 z. 13 s. 310 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2373) poinformowano o wydaniu „kalendarza dla ludu polskiego w Ameryce na rok 1873, nakładem i drukiem Jana Barzyńskiego”.

J. Swastek (zob. Literatura poz. a) podaje, że kalendarz został napisany i wydany przez J. Barzyńskiego i wydrukowany dnia 10 IV 1873 w drukarni Pielgrzyma (zob. poz. 699). Na okładce tyt.: Kalendarz dla Ludu Polskiego w Ameryce na Rok 1873. Rok 101 męczeństwa Narodu Polskiego a 17 emigracji Polskiej do Ameryki, nakładem i drukiem J. Barzyńskiego.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (brak okładki).

Literatura:

a. Swastek Józef: Pierwszy Kalendarz Polski w Ameryce. *Sodalis* R. 30: 1949 no. 5(291) s. 16-17.

b. Pożółkle strony kalendarza. *Ilustrowany Kalendarz i Skorowidz Handlowy Nowego Świata* 1950 s. 25.

990. Kalendarz Amerykańsko-Polski Ilustrowany na rok zwyczajny... Wyd. i red. Antoni A[lfred] Paryski. Toledo, Oh. 1891-1892, R. 3: 1893, 1894-1900, 1901 [druk.] 1900 – 1906 [druk.] 1905, 1907-1959. [Druk. Ameryki]. 8°.

Tyt. okładkowy: Kalendarz Amerykańsko-Polski na rok..., w kalendarzu tym we Wstępie wydawca poinformował, że zadaniem kalendarza będzie „oznajamiać[!] Rodaków z instytucjami i prawami tutejszego kraju; ogłaszać w przekładzie różne wykazy statystyczne i informacyjne, aby w przypadku spierki w dyskusjach każdy mógł się poradzić Kalendarza o prawdziwych faktach”; w zapowiedzi tego kalendarza umieszczonej w Ameryce T. 4: 1890 nr 30: 26 VII s. 2 (zob. poz. 431) wspomniano, że planuje się wydrukować 10 tys. egz. „lub więcej”, a w nr 35: 30 VII s. 2 poinformowano, że już złożono na niego 7 tys. zamówień.

Kalendarza na r. 1892 nie odnaleziono – wspomina o nim Nagiel H.: *Dziennikarstwo polskie w Ameryce...* s. 111 (zob. poz. 297), podając jedynie, że A. A. Paryski wydał kalendarz na r. 1892.

Co najmniej od kalendarza na r. 1893 tyt.: Kalendarz Polski Ilustrowany na rok... Premium „Ameryki”, wprowadzono liczbowanie roczników: R. 3, format 4°, w kalendarzu tym na okładce tyt.: *Historia Miasta Toledo* oraz Kalendarz Polski na rok 1893. Premium „Ameryki” do rocznika VII, nadtyt.: *History of Toledo and Polish Almanac – Supplement Ameryka*, na stronie tyt. i na okładce data: I I 1893, brak informacji o redaktorze i wydawcy.

Kalendarzy na l. 1894-1900 nie odnaleziono. W Ameryce T. 10: 1896 w nr 38: 19 IX na s. 2 opublikowano Katalog Książek Polskich w Bibliotece Publicznej w Toledo, Ohio, w którym wymieniono: Kalendarz Amerykańsko-Polski na r. 1894. Wydał A. A. Paryski, oraz Kalendarz Polski na r. 1895. Premium „Ameryki”; w nr 3: 18 I na s. 4 wydawca poinformował, że pierwszy nakład „Kalendarza Polskiego” [na r. 1896] w wysokości 10 tys. egz. już się wyczerpał, a drugi wyjdzie „za kilka dni”, natomiast w nr 49: 5 XII na s. 1 wśród premium do Ameryki wymieniono: Kalendarz Polsko-Amerykański na rok 1897; w T. 12:

1898 w nr 48: 26 XI na s. 4 wydrukowano reklamę Kalendarza Amerykańsko-Polskiego na rok 1899, a w T. 13: 1899 w nr 45: 11 XI na s. 6 – Kalendarza Polskiego na rok 1900. Razem z notesem.

Co najmniej od r. 1901 do r. 1907 kalendarz ukazywał się jako jeden z numerów w serii Biblioteka Polska wydawanej raz w miesiącu przez A. A. Paryskiego. W kalendarzu na r. 1901 tyt.: Kalendarz „Ameryki” na rok..., Biblioteka Polska No. 10: 1 X 1900, od tego kalendarza red. i wyd. A. A. Paryski, brak liczbowania roczników. W kalendarzu na r. 1902 tyt.: Kalendarz Polski „Ameryki” na rok..., No. 11: 1 XI 1901. W kalendarzu na r. 1903 tyt.: Kalendarz i Przewodnik Amerykańsko-Polski na rok..., No. 10: 1 X 1902. W kalendarzu na r. 1904 tyt.: Kalendarz i Przewodnik Polsko-Amerykański na rok..., No. 11: 1 XI 1903. Od kalendarza na r. 1905 tyt.: Kalendarz i Przewodnik Amerykańsko-Polski na rok..., w kalendarzu tym No. 9: 1 IX 1904. W kalendarzu na r. 1906 No. 9: 1 IX 1905, od tego roku przy nazwisku Paryskiego brak informacji o jego funkcji. W kalendarzu na r. 1907 brak informacji o numerze serii.

W kalendarzu na r. 1908 wyd. A. A. Paryski.

W kalendarzach na r. 1909 i na r. 1910 podtyt.: Format kieszonkowy, brak nazwiska Paryskiego, format 16°; w kalendarzu na r. 1910 tyt. okładkowy: Kalendarz i Przewodnik na rok...

Od kalendarza na r. 1911 tyt. okładkowy: Kalendarz i Przewodnik Amerykańsko-Polski na rok...

W zapowiedzi kalendarza na r. 1914 zamieszczonej w Echu Polskim 1913 nr 122: 23 V s. 3 (zob. poz. 474) podano, że wyjdzie on w nakł. 100 tys. egz.

Co najmniej od kalendarza na r. 1915 tyt.: Kalendarz Polski na rok...

Kalendarza na r. 1916 nie odnaleziono.

W r. 1917 ukazały się dwa wydawnictwa (o różnych tytułach i treści, ale z identycznym kalendarzem) pt.: Kalendarz Polski na rok... i pt.: Książka Roczna Ameryki-Echa z Licznymi Ilustracjami, w obydwu kalendarzach pod tytułem jest wymieniony A. A. Paryski, bez podania funkcji, jaką pełni.

Kalendarza na r. 1918 nie odnaleziono.

W kalendarzu na r. 1919 tyt.: Księga Roczna Ameryki-Echa na rok..., wyd. A. A. Paryski. Co najmniej od kalendarza na r. 1924 tyt.: Kalendarz Polski Ameryki-Echa na rok... Od kalendarza

na r. 1930 tyt.: Książka Roczna (Kalendarz) „Ameryki-Echa” na rok... Od kalendarza na r. 1935 tyt.: Książka Roczna i Kalendarz „Ameryki-Echa” na rok...

Wydawnictwo zawiera m.in. spis parafii w Toledo (w kalendarzu na r. 1891) oraz Stanach Zjednoczonych i Kanadzie (w r. 1914), spis osad polskich w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie (w r. 1909-1911), spis i adresy księży rzymskokatolickich w Stanach Zjednoczonych (w r. 1891, 1909-1911) i ważniejszych polskich przemysłowców (w r. 1891), katalog książek wydanych przez A. A. Paryskiego (w r. 1901, 1909-1915, 1917), artykuły Heleny Piotrowskiej o ustroju i prawie Stanów Zjednoczonych (w r. 1903, 1907), artykuł pt.: O formach rządu. Szkic socjologiczny przez Ignacego Daszyńskiego (w r. 1905), spis pism polskich wychodzących w Ameryce Północnej i Południowej (w r. 1909-1911, 1914), artykuł Leopolda Ryłskiego pt.: Żywotność sprawy polskiej czyli rzut oka na kwestię polską w dobie obecnej (w r. 1912).

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 67 (zob. poz. 26) rejestruje ten kalendarz pt.: Kalendarz i Przewodnik Amerykańsko-Polski, bez m. wyd.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 200-207 (zob. poz. 38) rejestrują kalendarz na r. 1896 pt.: Kalendarz Polski Ilustrowany na rok 1896, kalendarz na r. 1897 pt.: Kalendarz Amerykańsko-Polski na rok 1897, przy kalendarzu na r. 1901 podają nakład 25 tys. egz., a na r. 1902 – 40 tys.

Opis na podstawie niekompletnych egzemplarzy z l. 1891-1917 znajdujących się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie (1891), Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1893), Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1901-1908, 1910, 1912-1913, 1917 – Kalendarz Polski... i Książka Roczna...), Bibl. Narodowej w Warszawie (1908-1909, 1911, 1913), Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1909-1912) i w Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (1914 – brak strony tyt., 1915 – kalendarz ten jest błędnie skatalogowany z m. wyd. Cedar Rapids).

Dodatki:

1. Do kalendarza na r. 1891 dodano ryciny: Szczęście i Spokój, Portrety panujących w Polsce – dodatki nie odnaleziono, informacja o nich została zamieszczona w spisie treści

w Kalendarzu Amerykańsko-Polskim Illustrowanym na rok zwyczajny 1891. W reklamie wydrukowanej w Ameryce T. 4: 1890 nr 46: 15 XI s. 1 (zob. poz. 431) przedstawiono tę drugą rycinę podpisując ją: „Królowie polscy. Obraz królów polskich wielkości 16x14 cali rozdawany jest darmo, jako dodatek do Kalendarza Amerykańsko-Polskiego”.

2. [Kalendarz ścienny na rok... Toledo, Oh.] 1891, 1904-1905, 1912-1913.

W wykropkowanym miejscu w tytule podawano rok.

Kalendarza na r. 1891 nie odnaleziono, informację o nim zamieszczono w spisie treści Kalendarza Amerykańsko-Polskiego Illustrowanego na rok zwyczajny 1891.

W r. 1904 tyt.: 1904 Kalendarz ścienny Ameryki i Echa, od tego kalendarza format 4°. W r. 1905 tyt.: Kalendarz „Ameryki-Echo”... Supplement to Biblioteka Polska No. 9: 1 IX 1904. W r. 1912 i 1913 tyt.: Ścinnyj Kalendar.../ Kalendarz ścienny...

991. Kalendarz Bicza Bożego na rok... [Red. Telesfor Chelchowski pseud. Szczypawka]. Chicago, Ill. 1912-1917. Nakładem i drukiem „Bicza Bożego”, [Druk. Ludowa]. 16°.

Tyt. okładkowy: Kalendarz Bicza Bożego... [w wykropkowanym miejscu podano rok]. W części ogłoszeniowej zamieszczano reklamę Druk. Ludowej.

W r. 1913 nakładem „Bicza Bożego”. Od r. 1914 tyt.: Kalendarz Humorystyczny „Bicza Bożego” ... r., nakładem i drukiem „Bicza Bożego”, w roku tym autor okładki: [W.] Krassowski; wg recenzji zamieszczonej w Dzienniku Ludowym (zob. Literatura) rocznik ten zredagował Szczypawka. Co najmniej od r. 1916 tyt. okładkowy: Kalendarz „Bicza Bożego”... Co najmniej od r. 1916 tyt. okładkowy: Kalendarz „Bicza Bożego”...

W r. 1917 tyt.: Humorystyczny Kalendarz Bicza Bożego na rok...; w piśmie Bicz Boży R. 8: 1916 nr 53: 31 XII s. 14 (zob. poz. 437) wydrukowano sprostowanie z wymienionymi pomyłkami drukarskimi popełnionymi w kalendarzu na r. 1917, które podpisał: Szczypawka, Redaktor Kalendarza B. B.

W r. 1918 Kalendarz Bicza Bożego ukazał się w połączeniu z Kalendarzem Ludowym (zob. poz. 1002) pt.: Kalendarz Ludowy i Bicza Bożego na rok...

Bicz Boży R. 4: 1912 nr 48 s. 8 podaje, że kalendarz „zawiera moc politycznego i obyczajowego humoru, satyry i karykatur”.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 207 (zob. poz. 38) podają, że T. Chelchowski był redaktorem kalendarza przez cały okres jego wychodzenia.

Wępieć J.: Polish American Serial Publications... s. 67-68 (zob. poz. 26) błędnie rejestruje ten kalendarz pt.: Kalendarz Ludowy Bicza Bożego.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1913, 1915, 1917; kalendarz na r. 1915 uszkodzony – brak kilkunastu pierwszych stron, a w kalendarzu na r. 1917 brak okładki) i w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1912-1917; w kalendarzu na r. 1915 brak okładki, a na r. 1917 brak kilku pierwszych stron).

Literatura:

a. Dwa kalendarze. *Dziennik Ludowy* R. 7: 1913 nr 268 s. 4.

Recenzja Kalendarza Ludowego na r. 1914 i Kalendarza Humorystycznego Bicza Bożego na r. 1914.

992. Kalendarz Chicagoski na rok Pański... Ozdobiony licznymi obrazkami i portretami. Wydał i opracował S[zcześnie] Zahajkiewicz. Chicago, Ill. [R. 1]: 1905 – R. 2: 1906. Czcionkami i drukiem W[ładysław] Smulski Publishing Co. 4°.

W r. 1906 podtyt.: Ozdobiony licznymi obrazkami i portretami, na stronie tyt. informacja: Copyright 1904, tyt. okładkowy: Kalendarz Chicagoski, pod rysunkiem na okładce podpis: R. E. Hummel. Rocznik ten zawiera m.in. obszerną część literacką oraz artykuły pt.: Zjednoczenie Polskie Rzymsko Katolickie w Ameryce; Związek Narodowy Polski; Stowarzyszenie Polskich i Litewskich Organizmów w Ameryce pod opieką św. Cecylii.

Wg okładki kalendarza na r. 1905 wydrukowanej w miesięczniku *Gospodar* R. 1: 1905 nr 1: luty s. 5 (zob. poz. 532) tyt. okładkowy: Kalendarz Chicagoski, zamiast informacji o roczniku: Wydawnictwo Kalendarza Chicagoskiego, autor okładki: R. E. Hummel.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 207-208 (zob. poz. 38) podają, że istnieją dwie wersje okładki kalendarza na r. 1906. Na większości z nich widnieje napis: Rocznik drugi, natomiast na pozostałych egzemplarzach zakupionych od wydawcy przez Alberta F. Singera, wydrukowano w tym miejscu napis: „Podarunek Albert F. Singer, 695 Noble ulica na Rogu Blackhawk ul.”. A. F. Singer, właściciel sklepów spożywczych, kupił 2 tys. egz. tego wydawnictwa, by rozdać go swoim klientom.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu

(1906) oraz wyżej wymienionej bibliografii, w której odnotowano, że kalendarz na r. 1905 zachował się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago (informacji tej nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzonych tam kwerend).

993. Kalendarz dla Ludu Polskiego w Emigracji i Stanach Zjednoczonych na rok... Wyd. St. Goniakowski. Chicago, Ill. [R. 1]: 1906 – R. 2: 1907. 4°.

Motto: Cześć Kościuszcze!

W r. 1906 nakł. 40 tys. egz.

Kalendarz na r. 1906 zawiera m.in. życiorysy „wybitnych Polaków w Ameryce”, spis polskich towarzystw i organizacji w Ameryce, spis polskich szkół, kościołów i parafii w Chicago oraz informacje o życiu T. Kościuszki w Ameryce i o odsłonięciu jego pomników w Cleveland i Milwaukee.

W Dzienniku Chicagoskim R. 17: 1906 nr 142: 22 VI s. 4 (zob. poz. 451) omawiając zawartość kalendarza na r. 1906 wspomniano, że kalendarz „stanowi istne – curiosum – w naszym piśmiennictwie. Składali go widocznie tacy zecerzy, z których żaden nie umiał poinformować wydawcy, że to, co ktoś napisał przed 7 laty, nie kwalifikuje się do umieszczania w Kalendarzu na rok 1906”.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 208 (zob. poz. 38) podają, że w kalendarzu na r. 1907 znajduje się m.in. wykaz czasopism polskich wydawanych w Ameryce oraz artykuł Stefana Józefa Napieralskiego pt. Grupy związkowe.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1906) oraz wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych..., którzy odnotowując kalendarz na r. 1907 podają, że zachował się on w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago (informacji tej nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzonych tam kwerend).

994. Kalendarz Franciszkański na rok przestępny... Wydany z powodu 25 letniej rocznicy założenia pierwszego polskiego klasztoru OO. Franciszkanów w Pulaski, Wis. Pulaski, Wis. 1912-1991. Drukiem i nakładem Miesięcznika Franciszkańskiego. 8°.

Wysyłany za darmo prenumeratom Miesięcznika Franciszkańskiego (zob. poz. 624).

Od r. 1913 tyt.: Kalendarz Franciszkański na rok Pański... W r. 1914, 1917 i 1918 motto: Deus Meus et Omnia. Dominus det tibi Pacem. W r. 1916, 1920, 1928 tyt.: Kalendarz Franciszkański na rok przestępny... W r. 1926, 1927 i od 1934 tyt.: Kalendarz Franciszkański na rok...

W r. 1931 tyt.: Kalendarz Franciszkański. Wydany przez OO. Franciszkanów w Pulaski, Wis. z okazji Siedemsetletniej rocznicy błogosławionej śmierci świętego Antoniego z Padwy. 1231-1931, od tego roku tyt. okładowy: Kalendarz Franciszkański... [w wykropkowanym miejscu podano rok].

W r. 1932 tyt.: 1232-1932. Jubileuszowy Kalendarz Franciszkański na rok... W r. 1933 tyt.: Jubileuszowy Kalendarz Franciszkański na rok... Wydany z okazji dwudziestopięciolecia istnienia Miesięcznika Franciszkańskiego 1907-1932.

W r. 1943 tyt.: Kalendarz Franciszkański na rok Pański... W r. 1944 i 1955 tyt.: Kalendarz Franciszkański... W r. 1980 tyt.: Kalendarz Franciszkański ... rok. W r. 1991 poinformowano, że jest to ostatni rocznik kalendarza, a zaprzestano go wydawać z powodu braku prenumeratów.

Opis na podstawie autopsji egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1912-1918, 1920-1990) i Bibl. Narodowej w Warszawie (1913, 1925, 1927-1928, 1930-1931, 1933-1935, 1938-1946, 1953-1960, 1962-1991).

Dodatki:

1. Słowo do wszystkich dzieci kochających Misję. [B. m. wyd. 1915]. W Druk. Misyjnej N. M. P. Wspomożenia Wiernych ss. nlb. 4.

Dodatek do kalendarza na r. 1916.

995. Kalendarz Humorystyczny „Motyl” na rok... Nowy Jork, N. Y. 1914 [druk.] 1913 – 1915 [druk.] 1914, 1916 – [?], 1919. [Nakł. i Druk. „Motyla”].

Kalendarz nie odnaleziony.

Reklamy kalendarza na lata 1914-1916 wydrukowano m.in. w: Motyl Vol. 2: 1913 nr 9: 15 IX s. 12 (zob. poz. 630), Straż R. 19: 1914 nr 47: 19 XI s. 2 (zob. poz. 785), Czarodziej. Kieszonkowy kalendarzyk 1916 s. nlb. 126 (zob. poz. 1039). Wg informacji z reklam od r. 1915 tyt.: Kalendarz „Motyla” na rok...; kalendarz zawierał wiele ilustracji i karykatur, od r. 1915 także o tematyce wojennej.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 235 (zob. poz. 38)

rejestrują Kalendarz „Motyla” na r. 1915, 1916 i 1919 opracowany i wydawany przez Bronisława Żelskiego oraz podają, że kalendarz na r. 1919 wyszedł nakładem Motyl Publishing Co., w formacie 8° i znajdował się w bibliotece nieistniejącej już uczelni Alliance College w Cambridge Springs w Pensylwanii.

Zob. również Czarodziej. Kieszonkowy kalendarzyk poz. 1039; Kalendarzyk Miłosny poz. 1060.

996. Kalendarz Humorystyczny na rok 1913. Wyd. K[arol] Olszowy i Sp. Chicago, Ill. 1913 [druk.] 1912.

Kalendarz nie odnaleziony. O jego ukazaniu się poinformowały m.in. Dziennik Chicagoski R. 23: 1912 nr 199: 22 VIII s. 4 (zob. poz. 451) i Dziennik Ludowy R. 6: 1912 nr 233: 4 X s. 4 (zob. poz. 452); w Dzienniku Chicagoskim podano: „Na przeszło 150 stronach znajdujemy tu całe... «zatrzęsienie» nowellet[!], humoresek, wierszy i żartów wesołych, często niezłych, często typowo kalendarzowych; ilustracyi nie brak. Jak na nowość i na początek, kalendarz ten przedstawia się wcale korzystnie: spora liczba ogłoszeń firm polskich dobrym jest przeglądem polskiego «byznesu» w naszym mieście”, a w Dzienniku Ludowym wspomniano, że autorami tekstów byli tacy polscy pisarze jak Artur Oppman (pseud. Or-Ot), Mikołaj Biernacki (pseud. Rodoć), Kostrzewski, Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Leo Belmont.

Zob. również Kalendarz Wesoły Towarzysz Ludu poz. 1017.

997. Kalendarz Katolicki dla Ludu Polskiego w Ameryce na rok zwyczajny... Chicago, Ill. R. 1: 1890, 1891-1895. Nakładem Spółki Wydawnictwa Polskiego („Wiary i Ojczyzny”), [Druk. Spółki Wydawnictwa Polskiego „Wiary i Ojczyzny”]. 16°.

Kalendarz na rok 1890 rozdawany bezpłatnie dla prenumeratorów rocznych pisma Wiara i Ojczyzna (zob. poz. 833).

W l. 1891-1895 okładkę rysował Michał Żabiński.

W r. 1891 tyt.: Kalendarz Katolicki na rok P[añski] zwyczajny... Dla ludu polskiego w Ameryce, od tego roku nakładem Spółki Wydawnictwa Polsk. w Ameryce, drukiem Spółki Nakł[adowej] Wydawn. Polsk. w Ameryce, brak liczbowania

roczników, format 4°. W roku tym ukazał się jeszcze drugi nakład tego kalendarza, o tej samej treści, ale jako nakładcę podano firmę Benziger Bro[ther]s (zob. Kalendarz Katolicki. Chicago 1891 poz. 998).

W r. 1892 tyt.: Kalendarz Katolicki na rok przestępny... Dla ludu... Od r. 1893 tyt.: Kalendarz Katolicki na rok zwyczajny... Dla ludu...

Kalendarz zawiera, oprócz kalendarium i części literackiej, m.in. spis duchowieństwa katolickiego w Stanach Zjednoczonych (w kalendarzu na r. 1890, na r. 1892 i na r. 1895), „Poradnik prawny” autorstwa Stanisława Sz wajkarta (w kalendarzu na r. 1891), opis wystawy światowej odbywającej się w Chicago w 1893 r. (w kalendarzach na l. 1893-1895), wspomnienie o Powstaniu Kościuszkowskim (w kalendarzu na r. 1894), opis obchodów Roku Kościuszkowskiego oraz informacje o pomniku T. Kościuszki w Stanach Zjednoczonych (w kalendarzu na r. 1895), opis wystawy Kościuszkowskiej we Lwowie (w kalendarzu na r. 1895) oraz opis polskich kolonii w Stanach Zjednoczonych (w kalendarzu na r. 1895).

Dziennik Chicagoski R. 2: 1891 no 147: 23 VI s. 4 (zob. poz. 451) reklamując Kalendarz Katolicki... wspomina, że na r. 1891 ukazał się w nakładzie 20 tys. egz., a na r. 1892 będzie miał nakład większy „o połowę”. Natomiast Wiara i Ojczyzna R. 6: 1892 nr 33: 17 VIII s. 8 i R. 7: 1893 nr 26: 28 VI s. 7 poinformowała, że kalendarz na r. 1892 rozszedł się w nakładzie 20 tys. egz., a kalendarz na r. 1894 wyjdzie w nakładzie „najmniej” 20 tys. egz.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 218 (zob. poz. 38) mylnie odnotowują tytuł na r. 1895: Kalendarz Katolicki dla Ludu Polskiego w Ameryce na rok zwyczajny...

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie (1891-1892), w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1890-1891, 1893-1894) i w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1891-1895).

Dodatki:

1. Kalendarz ścienny na rok... Dodatek do Kalendarza Katolickiego. Chicago, Ill. 1891-1894. Nakładem „Spółki Wyd. Polskiego”. 8° podł. ss. nlb. 2.

Opis na podstawie jedyne odnalezionego Kalendarza Ściennego na rok 1892 znajdującego się w Bibl. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie oraz informacji

zawartych w spisie treści poszczególnych roczników Kalendarza Katolickiego...

2. W l. 1891-1894 dodawano kolorowe obrazki o tematyce religijnej (kolejno: Matki Boskiej od Nieustającej Pomocy, oblicze Chrystusa, św. Józefa, Najświętszej Marii Panny Królowej Różańca).

Opis na podstawie informacji zawartych w spisie treści poszczególnych roczników Kalendarza Katolickiego...; odnaleziono obrazki znajdujące się w egzemplarzu zachowanym w Bibl. Muzeum Literatry im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

998. Kalendarz Katolicki na rok P[auński] 1891 zwyczajny. Dla ludu Polskiego w Ameryce. [Chicago, Ill.] 1891. [Nakł.] Benziger Bro[ther]s, [Druk. Spółki Wydawnictwa Polskiego „Wiary i Ojczyzny”]. 4°.

Firma Benziger Bros z siedzibą w Chicago, Nowym Jorku i Cincinnati zajmowała się wydawaniem i sprzedażą książek o tematyce katolickiej oraz produkcją i sprzedażą zaopatrzenia liturgicznego.

Okładkę rysował Michał Żabiński.

W r. 1891 ukazał się jeszcze inny nakład tego kalendarza (egzemplarz zachował się w Bibl. Muzeum Literatry im. Adama Mickiewicza w Warszawie), o tej samej treści, ale wydrukowany nakładem Spółki Wydawnictwa Polskiego („Wiary i Ojczyzny”) – zob. Kalendarz Katolicki dla Ludu Polskiego w Ameryce. Chicago 1890-1895 poz. 997.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1891, brak tylnej okładki).

999. Kalendarz Kotwiczny na rok... [Wyd.] F[riedrich] Ad[olf] Richter & Co. New-York 1914-1927. 8°.

W r. 1916 i 1917 format 4°. W r. 1918 Druk. Narodowa, Chicago, Ill.

Kalendarz rozdawany za darmo w aptekach, drukowany w kilku wersjach językowych. Zawiera m.in. wiersze, opowiadania, humoreski, artykuły mówiące jak dbać o zdrowie oraz reklamy produktów (głównie leczniczych) firmy F. Ad. Richter & Co., której znakiem fabrycznym jest kotwica.

Wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 219 (zob. poz. 38) kalendarz na r. 1914 był wydrukowany w Druk. Karola Miarki w Mikołowie, na r. 1916 i 1917

w Druk. A[ntoniego] A[lfreda] Paryskiego w Toledo, Oh.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1917, 1927), Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1914, 1916, 1918, 1922, 1924) i w Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (1926).

1000. Kalendarz Krzyżowca... [Wyd.] Commissariat of the Holy Land. New York - Washington, D. C. Vol. 7: 1899 [druk.] 1898 – Vol. 14: 1906 [druk.] 1905, 1907, R. 16: 1908 [druk.] 1907 – R. 23: 1915 [druk.] 1914, T. 24: 1916 [druk.] 1915 – T. 26: 1918 [druk.] 1917, Vol. 27: 1919 [druk.] 1918] – Vol. 77: 1969 [druk.] 1968, T. 78: 1970 [druk.] 1969 – T. 84: 1976 [druk.] 1975, T. 86[!]: 1977 [druk.] 1976 – Vol. 87: 1978 [druk.] 1977. 8°.

Motto: Bóg tego chce.

W tytule w wykropkowanym miejscu podano rok, na który jest kalendarz. Jest to polska wersja wydawanego od 1893 r. przez franciszkanów w jęz. angielskim kalendarza pt.: Crusader's Almanac, który następnie połączył się z kwartalnikiem pt.: The Pilgrim of Palestine. Kalendarz w jęz. polskim oznaczano jako nr 1 dat. 1 X (zawierający kalendarium na następny rok) nawiązując do liczbowania angielskiego kwartalnika, choć do 1915 r. pozostałe numery nie wychodziły (opis kwartalnika zob. Kalendarz Krzyżowca poz. 895).

W Vol. 7 no. 1: October 1898 w kalendarzu na r. 1899, oprócz motta, nad tytułem: The Crusaders' Almanac, pod tytułem napis: Jerusalem, częstotliwość: Issued quarterly, w kalendarzu tym na s. 2 poinformowano, że z dniem 1 IX 1899 r. siedziba Komisariatu Ziemi Świętej zostanie przeniesiona z Nowego Jorku do Waszyngtonu, D. C.

Co najmniej od Vol. 13 no. 1: October 1904 od kalendarza na r. 1905 nad tytułem: The Pilgrim of Palestine or the Crusader's Almanac, wyd. Commissariat of the Holy Land Mount St. Sepulchre, Washington, D. C., druk: The Meany Printing Co., New York.

Co najmniej od kalendarza na r. 1907 tyt. i podtyt.: Kalendarz Krzyżowca. Wydany na korzyść Misyj w Ziemi Świętej przez Komisariat Ziemi Świętej na Wzgórzu Grobu Świętego w Washington, D. C. ... [w wykropkowanym miejscu podano rok, na który jest kalendarz], na odwrocie okładki

tyt. i podtyt.: Kalendarz Krzyżowca wydany na korzyść Ziemi św. Przez Komisaryat Ziemi św. w Washingtonie, D. C., drukiem Dziennika Chicagoskiego, Chicago, Ill., brak motta, napisu nad i pod tytułem oraz oznaczenia rocznika, numeru i informacji o częstotliwości, w kalendarzu tym w tekście od wydawcy wspomniano, że kalendarz jest organem Stowarzyszenia Świętego Grobu.

W R. 16 no. 1: październik 1907 w kalendarzu na r. 1908 tyt.: Pielgrzym Palestyński czyli Kalendarz Krzyżowca, od tego rocznika podtyt.: Wydany ... na Wzgórzu Grobu Św. (Mount St. Sepulchre), Washington, D. C. ..., częstotliwość: Wychodzi corocznie w październiku.

Od R. 17 no. 2[!]: październik 1908 od kalendarza na r. 1909 tyt.: Kalendarz Krzyżowca czyli Pielgrzym Palestyński.

W R. 19 no. 1: październik 1910 w kalendarzu na r. 1911 drukiem The Meany Printing Co., New York, w kalendarzu tym poinformowano, że Kalendarz Krzyżowca wychodzi w jęz. polskim, angielskim i niemieckim.

Co najmniej od R. 21 no. 1: październik 1912 od kalendarza na r. 1913 tytuł na stronie tyt.: Kalendarz Krzyżowca wydany na korzyść Ziemi Św. przez Commissariat of the Holy Land Mount St. Sepulchre, Washington, D. C. ..., tyt. okładkowy: Pielgrzym Palestyński czyli Kalendarz Krzyżowca ... [w wykropkowanym miejscu podano rok], na odwrocie okładki tyt. i podtyt. bez zmian, częstotliwość: Issued Yearly, druk: The National Capital Press, Inc.

Od R. 23 no. 1: październik 1914 od kalendarza na r. 1915 druk: The Frank Meany Co., Printers, Inc., New York, w kalendarzu tym na okładce motto: Bóg tego chce, wpisane w rysunek św. Ludwika patrona Krzyżowców.

Od T. 24 ukazywały się no. 1-4, od tego tomu w no. 1 zawierającym kalendarz rocznik oznaczano jako T., a w no. 2-4 jako Vol. (zob. opis kwartalnika); od no. 1: 1 X 1915 w kalendarzu na r. 1916 tyt. okładkowy: Kalendarz Krzyżowca..., na odwrocie okładki w winiecie podtyt.: Wydawany kwartalnie na korzyść Ziemi Świętej przez Commissariat of the Holy Land Mount St. Sepulchre, Washington, D. C.

Od Vol. 27 no. 1: 1 X 1918 w numerze zawierającym kalendarz rocznik oznaczano jako T., w kalendarzu na r. 1919 pod tytułem informacja:

Numer „Jeruzalem Wyzwolona”, brak informacji o drukarni.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 220 (zob. poz. 38) twierdzą, że od kalendarza na r. 1903 podtytuł: Wydany na korzyść..., a od kalendarza na r. 1919 druk: National Capital Press, Inc., Washington, D. C.

Zjednoczona Prasa Polska... s. 18 (zob. poz. 333) błędnie podaje, że Kalendarz Krzyżowca ukazywał się od 1905 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1899-1919 znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1899), Bibl. Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej w Poznaniu (1917-1919) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1899, 1905, 1907-1909, 1911, 1913-1919).

Literatura:

a. Śmieszne i smutne zarazem. *Straż* R. 21: 1917 nr 34 s. 2. Recenzja odnosząca się krytycznie do błędów językowych w Kalendarzu Krzyżowca.

1001. Kalendarz Kuryera Nowojorskiego. 1898. New York, N. Y. 1898. Nakładem i drukiem Ed[warda] L[udwika] Kołakowskiego, wydawcy „Kuryera”. 8°.

Na okładce tyt.: Kalendarz „Kuryer Nowojorski” na rok 1898. Dla czytelników i przyjaciół „Kuryera” oraz motto: Boże zbaw Polskę.

Wydawnictwo rozesłane za darmo czytelnikom Kuryera...; oprócz kalendarza, zawiera utwory poetyckie (m.in. wiersz Marii Konopnickiej: Witaj zdrowy, roku nowy...), anegdoty, dowcipy, humorystyczny oraz ogłoszenia i reklamy.

Tatarowicz K.: Katalog poloników periodycznych... s. 172 (zob. poz. 25) rejestruje ten kalendarz pt.: Kalendarz „Kuryera Nowojorskiego” na rok 1898 dla czytelników i przyjaciół „Kuryera”.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie.

Kuryer Nowojorski (tytuł pierwotny: Kurjer Nowojorski i Brooklyński) zob. poz. 593.

1002. Kalendarz Ludowy... Wydany staraniem Polskiej Sekcji Partii Socjalistycznej w St[anach] Zjedn[oczonych]. [Chicago, Ill.] 1912-1915, 1918, 1920-1925. Nakładem Polskiej Sekcji S[ocjalistycznej] P[artii], odbito w Druk. Dziennika Ludowego, Chicago, Ill. 4°.

W tytule w wykropkowanym miejscu podano rok. W piśmie *Bicz Boży* R. 3: 1911 nr 45: 5 XI s. 3 (zob. poz. 437) poinformowano, że kalendarz na r. 1912 „dzięki umiejętnemu i starannemu doborowi treści, co zawdzięczać należy tow[arzyszowi Romanowi] Mazurkiewiczowi, pod którego redakcją kalendarz wyszedł z druku – trzeba przyznać, że jest to jeden z najlepszych polskich kalendarzy, jakie kiedykolwiek wyszły w Ameryce”.

Od r. 1913 tyt.: *Kalendarz Ludowy na rok...*, [wyd.] Polska Ludowa Spółka Wydawnicza, nakładem i drukiem *Dziennika Ludowego*, tyt. okładkowy: ...*Kalendarz Ludowy*. W r. 1914 brak informacji o wydawcy i nakładcy, tyt. okładkowy: *Kalendarz Ludowy ... r.*, autor okładki: W. Krasowski; wg recenzji zamieszczonej w *Dzienniku Ludowym* (zob. *Literatura*) kalendarz zredagował R. Mazurkiewicz.

Od r. 1915 format 8°, w roku tym [wyd.] Polska Ludowa Spółka Wydawnicza, tyt. okładkowy: *Kalendarz Ludowy...* W reklamie kalendarza zamieszczonej w *Dzienniku Ludowym* R. 9: 1915 nr 3: 6 I s. 2 (zob. poz. 452) poinformowano, że jego redaktorem jest R. Mazurkiewicz.

W r. 1918 tyt.: *Kalendarz Ludowy i Bicza Bożego na rok...*, nakładem Polskiej Ludowej Spółki Wydawniczej, brak nazwy drukarni, autor okładki: W. Krasso [pseud.].

Od r. 1920 tyt.: *Kalendarz Ludowy na rok...*

Wępiec J.: *Polish American Serial Publications...* s. 67-68 (zob. poz. 26) podaje, że kalendarz w l. 1912-1915 wydawali: Polska Partia Socjalistyczna w Stanach Zjednoczonych[!] (1912), *Dziennik Ludowy* (1913) i *Drukarnia Ludowa* (1914-1915); autor ten oprócz *Kalendarza Ludowego* rejestruje kalendarz pt. *Kalendarz Ludowy Bicza Bożego* (jest to mylnie odnotowany *Kalendarz Bicza Bożego* zob. poz. 991).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1912, 1923, 1925), Bibl. Sejmowej w Warszawie (1918, 1921, 1925), Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1914, 1915, 1922-1925), Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1912-1915, 1918, 1920).

Literatura:

a. Dwa kalendarze. *Dziennik Ludowy* R. 7: 1913 nr 268 s. 4.

Recenzja *Kalendarza Ludowego* na r. 1914 i *Kalendarza Humorystycznego Bicza Bożego* na r. 1914.

1003. *Kalendarz Maryański dla Polaków w Ameryce...* [Wyd. Bracia Szczepan H. i Józef A. Worzałłowie]. Stevens Point, Wis. 1913-1929, 1931. Drukiem i nakładem Braci Worzałłów, wydawców „*Rolnika*” i „*Gwiazdy Polarnej*”. 8°.

W reklamach tego kalendarza wydrukowanych w ówczesnej prasie (np. zob. *Rolnik* poz. 766) tyt.: *Kalendarz Maryański na rok...*

Kalendarza na r. 1914 nie odnaleziono – w reklamie zamieszczonej w *Rolniku* R. 22: 1913 nr 45: 7 XI s. 1 adres wydawcy: Bracia Worzałłowie, oraz spis zawartości: „Wykaz świąt i postów, wschód i zachód słońca podług czasu amerykańskiego. Przepowiednie pogody na każdy dzień roku. Miesiąc w podaniach. Liczne powieści, nowelki humoreski, artykuły naukowe i opowiadania historyczne, utwory literackie i wiersze, oraz bardzo cenne wskazówki i informacje dla farmerów. Specjalny dział humorystyczny z ilustracjami”; kalendarz ten rozdawany był „w prezencie” prenumeratorem *Rolnika*.

Co najmniej od r. 1915 tyt.: *Kalendarz Maryański dla Polaków w Ameryce na rok...*, w kalendarzu tym [wyd., nakł. i druk] Bracia Worzałłowie, wydawcy „*Gwiazdy Polarnej*” i „*Rolnika*”. Co najmniej od r. 1916 brak informacji o wydawcy, nakładcy i drukarzu. W r. 1917 na stronie przedtytułowej tyt.: *Kalendarz Maryański na rok...* Od r. 1918 nakładem i drukiem Polskiego Wydawn. *Kalendarzy Europejskich*; wg informacji zamieszczonej w *Rolniku* R. 27: 1918 nr 1 s. 3 kalendarz był premią dla prenumeratorów *Rolnika*, którzy opłacili abonament za cały rok.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: *Bibliografia kalendarzy polonijnych...* s. 231-232 (zob. poz. 38) podają: w kalendarzu na r. 1914 – drukiem i nakładem Braci Worzałłów, w kalendarzu na r. 1916 i na r. 1917 – w nawiasie kwadratowym: Bracia Worzałłowie. Bibliografia ta dodatkowo rejestruje kalendarz pt.: *Kalendarz Maryański dla Polaków w Ameryce na rok 1916*. (Chicago, Ill.: Polish American Publishing Co. 1145 Noble St.) Druk. Bracia Worzałłowie w Stevens Point, Wis. – prawdopodobnie jest to błędnie odnotowany kalendarz wydany przez braci Worzałłów, autorzy bibliografii podając m. wyd. i wydawcę być może zasugerowali się reklamą wydrukowaną na czwartej stronie okładki tego kalendarza reklamującą „naszą” księgamie pod adresem: Polish American Publishing Co. 1145 Noble St., Chicago, Ill.

Opis na podstawie autopsji egzemplarzy z l. 1913-1918 znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1913), Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (1915, 1916, 1918) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1917, 1918).

Zob. również Kalendarz Maryański dla Polaków w Ameryce. Brooklyn 1913 poz. 1004.

Dodatki:

1. Do kalendarzy na r. 1914, 1915 i 1916 dołączono kalendarz ścienny oraz dodatkowo kolorowe obrazki, np. do kalendarza na r. 1915 obrazki pt.: Obecny stan Polski, Święta Rodzina. Informacje o tych dodatkach zamieszczono w reklamach Kalendarza Maryańskiego na rok... wydrukowanych w Rolniku R. 22: 1913 nr 45 s. 1 i R. 23: 1914 nr 34 s. 2 oraz w Gwieździe Polamej R. 7: 1915 nr 47 s. 12 (zob. poz. 543).

1004. Kalendarz Maryański dla Polaków w Ameryce 1913. [Brooklyn, N. Y.] 1913. Nakładem Domu Bankowego A[ntoni] Grochowski & Co. Brooklyn, New York, Jamaica. 8°.

Kalendarz wyszedł nakładem Domu Bankowego A. Grochowski & Co., którego właścicielem był L. W. Schwenk z główną siedzibą na Brooklynie, N. Y. i biurami w Nowym Jorku i Jamaice, N. Y.

Treść kalendarza, oprócz reklam, jest taka sama jak Kalendarza Maryańskiego dla Polaków w Ameryce 1913 (zob. poz. 1003) wydane nakładem i drukiem braci Szczepana H. i Józefa A. Worzałłów w Stevens Point, Wis.; dodatkowo w kalendarzu tym wydrukowano reklamę banku wraz z jego historią oraz krótki życiorys właściciela.

Wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 232 (zob. poz. 38) kalendarz wydrukowano w Druk. Braci Worzałłów, Stevens Point, Wis.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

Zob. także Kalendarz Powszechny Polsko-Amerykański. Brooklyn 1909 poz. 1013 oraz Kalendarz Maryański dla Polaków w Ameryce. Stevens Point 1913-1931 poz. 1003.

1005. Kalendarz Maryański na rok... [Mutacja amerykańska]. Mikołów R. 5: 1888, R. 11: 1894, R. 16: 1899 – R. 17: 1900, R. 22: 1905 – R. 31: 1914, R. 39: 1922[?]. Nakładem i drukiem Karola Miarki. 4°.

Mutacja amerykańska kalendarza wydawanego przez K. Miarkę w Mikołowie w l. 1884-1939 (pełen opis zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4133). Co najmniej od 1888 r. wydawnictwo to, w trochę zmienionej formie (na okładce informacja o nakładcy lub księgarni rozprawdzającej kalendarz, inne reklamy lub ich brak, brak spisu jarmarków, dodatkowo katalog książek księgarni rozprawdzającej kalendarz) wysyłane było do Polonii amerykańskiej.

Odnaleziono jedynie kalendarze na l. 1888 i 1906. W kalendarzu na r. 1888 na okładce informacja: Fr. Pustet & Co. Publishers, Booksellers and Importers, New-York and Cincinnati; w kalendarzu tym znajduje się katalog dzieł i książek polskich znajdujących się w księgarni katolickiej Fr. Pustet & Co. ...

W kalendarzu na r. 1906 tyt.: Kalendarz Maryański na rok Pański..., m. wyd. Mikołów (Nicolaï), na okładce podano: „Wiarus”, Winona, Minn. (Wiarus zob. poz. 835).

Kuryer Polski R. 7: 1894 nr 133: 15 VIII s. 4 (zob. poz. 610) zawiadomił o sprzedaży Kalendarza Maryańskiego pisząc: „Co dopiero odebraliśmy przesyłkę Kalendarzy Maryańskich na rok 1895. Kalendarz ten, wydany w Chicago, zawiera bardzo wiele ciekawych rzeczy, dużo poważnych i humorystycznych obrazków”.

O sprowadzeniu Kalendarza Maryańskiego z Europy przez księgarnię Wł. Dyniewicza informowała Gazeta Polska w Chicago w R. 27: 1899 w nr 1: 5 I na s. 6 i w nr 44: 2 XI na s. 1 (zob. poz. 504) podkreślając, że kalendarz na r. 1899 sprowadzono w nakł. 12 tys. egz., a kalendarz na r. 1900 – 10 tys. egz.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy wydanych ... poza granicami... s. 98-103 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 383) odnotowują, że wydanie kalendarza dla Polonii mieszkającej w Stanach Zjednoczonych ukazywało się w l. 1905-1914 i 1922 (kalendarz na r. 1888 rejestrują jako oddzielne wydawnictwo, a nie mutację).

Ponadto powyższa bibliografia podaje następujące informacje o mutacjach amerykańskich:

Dwie mutacje amerykańskie kalendarza na r. 1905:

– J[an] F[ranciszek] Smulski & Co., Chicago, Ill. [spółka wydawnicza];

– The M[ichael] H. Wiltzius & Co., Milwaukee, Wis. [księgarnia i nakładca polskich książek

oraz firma zajmująca się handlem importowanych i krajowych rzeczy i artykułów kościelnych i religijnych];

Trzy mutacje amerykańskie kalendarza na r. 1906:

– The C[arl] Wildermann Co., New York City, N. Y. [podana na okładce firma zajmowała się sprzedażą, importem i wydawaniem książek];

– „Przewodnik Polski”, St. Louis, Mo. (Przewodnik Polski zob. poz. 746);

– „Wiarus”, Winona, Minn.

Jedna mutacja amerykańska w l. 1907-1908: J. F. Smulski & Co., Chicago, Ill.

Dwie mutacje amerykańskie na r. 1909:

– Kalendarz Kuryera Polskiego, Milwaukee,

Wis.;

– W[ładysław] Dyniewicz, Chicago, Ill. [właściciel księgarni oraz wydawca Gazety Polskiej w Chicago].

Dwie mutacje amerykańskie na r. 1910:

– J. F. Smulski & Co., Chicago, Ill.;

– „Rolnik”, Stevens Point, Wis. (Rolnik zob. poz. 766).

Jedna mutacja amerykańska w r. 1911: „Przewodnik Polski”, St. Louis, Mo.

Jedna mutacja amerykańska na l. 1912-1913: The C. Wildermann Co., New York City, N. Y.

Jedna mutacja amerykańska na r. 1914: „Przewodnik Polski”, St. Louis, Mo.

Bibliografia Wł. i W. Chojnackich odnotowuje, że wydania amerykańskie znajdują się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago (1905, 1906 nakł. Przewodnika Polskiego, 1908, 1909 nakł. Kuryera Polskiego, 1911, 1913, 1914), Bibl. Alliance College Związku Narodowego Polskiego w Cambridge Springs (1906 nakł. C. Wildermann Co., 1907, 1908, 1909 nakł. Wł. Dyniewicza, 1910 nakł. J. F. Smulskiego & Co.), Polish Cultural Institute w Winonie (1910 nakł. Rolnika), Immigration History Research Center w St. Paul [obecnie w Minneapolis] (1911, 1913) – do egzemplarzy tych nie udało się dotrzeć w czasie przeprowadzanych w ramach projektu kwerend.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 168 (zob. poz. 26) rejestruje to wydawnictwo z m. wyd.: Milwaukee, Wis. – Pittsburgh, Pa. – New York i podaje, że wydawcami byli: W. Smulski (1905-1907), Kuryer Polski (1909) oraz The C. Wilderman[!] Co. (1913). Autor ten twierdzi ponadto, że w Muzeum Polskim

w Ameryce w Chicago znajdują się kalendarze na l. 1905-1907, 1909, 1913, 1918-1928.

Opis na podstawie autopsji egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1888; 1906 nakł. Wiarusa) oraz wyżej wymienionych wzmianek prasowych i bibliografii.

Dodatki:

1. Dodatek do „Kalendarza Maryańskiego” (dla Ameryki) na rok 1906. [Nakł. Wiarus, Winona, Minn.]

Dodatek ilustrowany.

Do kalendarza na r. 1906 wydanego nakładem C. Wildermann & Co. dołączono: 1. Obraz kolor[owy]: „Matki Boskiej Nieustającej Pomocy”. 2. Obraz kolor.: „Nasi Święci patronowie”. 3. 5-ty i 6-ty obrazek do chóru „Z dymem pożarów”, rysował J[an] Styka. 4. Gra „Salto”. 5. Kalendarz ścienny. Informacja wg bibliografii Wł. i W. Chojnackich.

1006. Kalendarz na rok... [Wyd.] J[ohn] J. Hof Land Co. Milwaukee, Wis. 1891-1897.

Kalendarz nie odnaleziony. Wydawcą i/lub nakładcą kalendarza była firma zajmująca się sprzedażą farm w polskich koloniach Hofa Park, Pulaski, Sobieski i Kraków w Wisconsin.

Reklamy firmy J. J. Hof Land Co. wraz z ofertą przesłania kalendarza zamieścił tyg. Zgoda R. 10: 1891 nr 3: 21 I s. 2, R. 11: 1892 nr 1: 6 I s. 2, R. 12: 1893 nr 2: 11 I s. 2, R. 13: 1894 nr 7: 14 II s. 2, R. 14: 1895 nr 2: 9 I s. 2, R. 15: 1896 nr 4: 23 I s. 2, R. 16: 1897 nr 1: 7 I s. 2 (zob. poz. 854).

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 235 (zob. poz. 38) rejestrują ten kalendarz tylko na r. 1891 i błędnie zapisują nazwę firmy: J. J. Hofland Co.

1007. Kalendarz na rok... Wyd. M[orris] Rosenbaum [and Co.]. Filadelfia, Pa. [?]–1903 [druk.] 1902, 1906 [druk.] 1905. [Nakł. M. Rosenbaum and Co.].

Kalendarz nie odnaleziony. Wydawany nakładem firmy bankowej M. Rosenbaum and Co. założonej w r. 1885 przez M. i Hannah Rosenbaumów. Firma ta świadczyła usługi wymiany walut oraz sprzedawała bilety na statki parowe i kolejowe. Kalendarz był rozdawany za darmo.

Informację o ukazaniu się kalendarza na r. 1903 wydrukował wydawany w Scranton tygodnik Straż R. 7: 1902 nr 46: 15 XI s. 4, nr 48: 29 XI s. 4 (zob. poz. 785), pisząc: „Znana polakom[!] firma

bankierska w Philadelphii 609 S[treet] 3cia wydała i w tym roku jak to czyni od lat wielu, piękne kalendarze na rok przysły. Jeżeli w latach ubiegłych zadowoleni byli polscy odbiorcy tej firmy noworocznym podarunkiem – to bezwątpienia[!] w tym roku ucieszą się więcej – bo nowy kalendarz wygląda bardzo pięknie” i zawiera „prócz wesołych anegdot i humorystyki także dokładny «Kalendarzyk Historyczny»”; w R. 10: 1905 nr 48: 2 XII s. 4 podano spis treści kalendarza na r. 1906.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 238 (zob. poz. 38) rejestrują ten kalendarz pt.: Kalendarz polski na rok... oraz podają, że kalendarz na r. 1903 wydrukowano w Druk. „Straży” w Scranton, Pa., miał format 8° i nakład 20 tys. egz.

1008. Kalendarz Polski Katolicki dla Ludu Polskiego w Ameryce. Na rok Pański 1875. Polonia, Potage [Portage] Co[unty], Wis. 1875. Nakładem i czcionkami X-J[ózefa] Dąbrowskiego. 8°.

Wydawnictwo to, oprócz kalendarza i objaśnień do niego, zawiera wiersze i artykuł pt. Proroctwa dla Polski.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu.

Literatura:

a. Pierwszy kalendarz polski w Ameryce. *Kalendarz Polski na rok 1974*. Doylestown, Pa. s. 34-35.

Opis artykułu wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 237-238 (zob. poz. 38).

1009. Kalendarz Polski Katolicki Przyjaciela Ludu dla Ludu Polskiego w Ameryce na rok Pański 1877. Astronomiczny kalendarz ułożony jest na Amerykę północną i południową. Chicago, Ill. 1877. Nakładem i czcionkami Przyjaciela Ludu. 16°.

Wydawnictwo, oprócz kalendarza i reklam, zawiera część pt.: Dodatek do Kalendarza na Rok Pański 1877, w której zamieszczono m.in.: Lato-pismo Książąt i Królów Polski przez X. J[ózefa] Morelowskiego we wierszach oraz opis kolonii polskich w Stanach Zjednoczonych pt. Kronika Polonji w Ameryce.

W Przyjacielu Ludu R. 1: 1876/77 z. 7 s. 160 (zob. poz. 752) w artykule Od Wydawnictwa podpisanym przez J[ózefa] Rudnickiego i J[gnacego]

Wendzińskiego podano: „Kalendarz nasz z wielu miejsc już licznie zamówiony odcisniemy i rozesłamy w kilku tysięcy egzemplarzach tu w Ameryce i do Europy [...]”.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu.

1010. Kalendarz Polski na rok 1904. Wydany nakładem J[uliusza] Rottenberga. Boston, Mass. 1904. 8°.

Kalendarz wydany przez J. Rottenberga, właściciela prywatnego banku; prawdopodobnie jego głównym celem była reklama tego banku i jego usług.

Opis na podstawie internetowego katalogu Rosyjskiej Bibl. Narodowej w Petersburgu.

1011. Kalendarz Polski „Patrioty” na rok Kosciuszkowski[!] 1894. Philadelphia, Pa. 1894. Nakł. i druk T[eofila] Wąsowicza. 8°.

Kalendarz rozsyłany za darmo prenumeratom Patrioty (zob. poz. 696), którzy opłacili abonament za rok z góry.

W Przedmowie do kalendarza, podpisanej przez T. Wąsowicza, poinformowano: „Jakkolwiek kalendarz nasz tego roczny nie jest jeszcze takim jak zamierzaliśmy, z przyczyny żeśmy się zdecydowali za późno a piękne opisy naszych osad i kolonii nadchodzą właśnie w chwili ostatniej i umieścić ich nie mogliśmy, – jesteśmy jednak przekonani że treść zawarta w tym kalendarzu jak: Opis i widok naszego Muzeum Narodowego w Szwajcaryi w którym znajdują się drogie nam pamiątki historyczne zabezpieczone od rabunku potężnych naszych wrogów – życiorysy naszego, wiecznej sławy Lirnika [Teofila] Lenartowicza – niemniej zasłużonej Seweryny Duchinińskiej – słowko o naszych śpiewach i tańcach narodowych – kilka powiastek polskich – opis Pensylwanii, Philadelphii, Shenandoah – przepisy higieniczne – opisy naszych kościołów i t. p. – będą bardziej interesujące i miłsze dla czytelników polskich, aniżeli opisy Ispahanu, Persyi lub Afryki znajdujące się w innych kalendarzach”.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 241-242 (zob. poz. 38) podają, że redaktorem kalendarza był W. Romanowski.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

Literatura:

a. Co pisza[!] w starym kraju o „Kalendarzu Patryoty”. *Patryota* R. 5: 1894 nr 14 s. 1.

Przedruk recenzji kalendarza wydrukowanych w Przeglądzie Emigracyjnym (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1985) oraz Gońcu i Iskrze (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1008).

1012. Kalendarz Polsko-Katolicki na rok przepiętny... Detroit, Mich. 1892 [druk.] 1891 – 1893 [druk.] 1892. Druk. przy Seminarium Polskiem.

W r. 1893 tyt.: Kalendarz Polsko-Katolicki na rok zwyczajny..., format 4°.

Kalendarza na rok 1892 nie odnaleziono – reklamy z jego zapowiedzią oraz zawiadomieniem o jego ukazaniu się wydrukowano w detroickim tygodniku Niedziela R. 1: 1891/92 nr 11: 15 XI 1891 i nr 15: 13 XII 1891 (zob. poz. 640).

O ukazaniu się kalendarza na r. 1893 poinformowały m.in. *Echo* R. 6: 1892 nr 42: 15 XII s. 1 (zob. poz. 468), *Kuryer Polski* R. 5: 1892 nr 295: 15 XII s. 2 (zob. poz. 610) oraz *Wiarus* R. 8: 1893 nr 1: 5 I s. 5 (zob. poz. 835); w *Echu* podano, że kalendarz ukazał się nakładem Niedzieli, a w *Kuryerze*..., że „nakładem drukarni w Detroit, przy tamtejszym seminarium”; w *Kuryerze*... i *Wiarusie* streszczono zawartość tego rocznika; w *Kuryerze*... odnotowano, że kalendarz zawierał „zyciorysy narodowych patronów, opisy niektórych miast polskich, moralne powiastki i ramotki, praktyczne rady, anegdoty i humoreski, a z każdego artykułu wieje duch swojskości, stanowiący zachętę do wytrwania we wierze ojców, do umiłowania wszystkiego co nasze i do dalszego kształcenia się w kierunku religijnym polskim”.

Opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 242 (zob. poz. 38), którzy podają, że kalendarz na r. 1893 zachował się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago, ale informacji tej nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzonych tam kwerend.

1013. Kalendarz Powszechny Polsko-Amerykański na rok 1909. Polecają wydawcy: A[ntoni] Grochowski & Co. Najstarszy polski dom bankowy w Brooklynie, New York. Brooklyn, N. Y. 1909. 16°.

Zawiera m.in. spis miejscowości w Stanach Zjednoczonych, w których znajdują się parafie polskie wraz z wykazem księży, katalog i cennik książek dostępnych w Domu Bankowym A. Grochowski, a także artykuł pt.: Nasi bohaterowie w Ameryce.

Opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 243 (zob. poz. 38), którzy podają, że egzemplarz kalendarza zachował się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago, ale informacji tej nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzonych tam kwerend.

Zob. także Kalendarz Maryański dla Polaków w Ameryce. Brooklyn 1913 poz. 1004.

1014. Kalendarz Robotniczy na rok... Chicago, Ill. – New York 1904, 1911 [druk.] 1910 – 1913. Nakładem Związku Socjalistów Pol[skich] w Ameryce, drukiem „Robotnika”, Chicago, Ill. 8°.

W r. 1904 na okładce: Drukiem i nakładem „Robotnika”, Chicago, w artykule „Od Wydawnictwa” Komitet Wykonawczy Związku Socjalistów Polskich poinformował, że: „puszczając w świat pierwszy[!] wydanie tego kalendarza, mamy głównie na celu dwie rzeczy: dać emigracji polskiej w Ameryce sposobność bliższego zapoznania się z naszymi dążeniami i ideałami, a następnie, chcemy tem rozpocząć całą serię dalszych wydawnictw, wyświetlających klasie pracującej ich straszne i nędzne położenie ich nędzę i niedolę, pochodzącą z obecnego systemu społecznego opartego na wyzysku klas pracujących przez klasę posiadaczy.”

Od r. 1911 nakładem i drukiem „Robotnika Polskiego”, m. wyd. New York, w roku tym na okładce motto: Proletaryusze wszystkich krajów łączcie się; Swobody, światła i chleba; Wiedza to potęga, a siła to my. Od r. 1912 nadtyt.: Związek Soc. Polskich w St[anach] Zjed[oczonych] Am[er]y[ki] Półn[ocnej], tyt. okładowy: ...Kalendarz Robotniczy [w wykropkowanym miejscu podano rok], format 4°.

Opis na podstawie autopsji egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Sejmowej w Warszawie (1904, 1912, 1913) i w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1904, 1911, 1913).

Zob. również Kalendarz Wojenny. Nowy Jork 1916 poz. 1056, Robotnik. Chicago-Brooklyn-New York-Detroit 1900-1967 poz. 761.

1015. Kalendarz Sokoli na rok 1911. Nowy Jork 1911 [druk.] 1910.

Kalendarz nie odnaleziony. Jego ukazanie się odnotował Sokół Polski R. 2: 1910/11 nr 21: 22 XII 1910 s. 6 (zob. poz. 780), gdzie określono go jako „pierwszy Kalendarz Sokoli Informacyjno-praktyczny” w dziejach sokolstwa amerykańskiego oraz poinformowano, że jest „poświęcony ś. p. Adamowi Osińskiemu pierwszemu naczelnikowi Z[wiązk]u S[okołów] P[olskich], zawiera 100 stronik druku, format kieszonkowy”.

Waldo A. L.: Sokolstwo przednia straż narodu. T. 3 s. 355 (zob. poz. 337) opisuje Kalendarz Sokoli, również powołując się na numer Sokola Polskiego z dnia 22 grudnia 1910 r., ale cytowane przez niego ogłoszenie różni się nieznacznie od odnalezionej wzmianki prasowej.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 305 (zob. poz. 38) rejestrują Kalendarz Sokoli powołując się na pracę A. L. Waldo i twierdzą, że wyszedł on drukiem „Sokola Polskiego”, a Związek Sokółów Polskich w Ameryce był jego nakładcą.

1016. Kalendarz Św. Michała na rok Pański... Ozdobiony wielu rycinami – z dodatkiem obrazka kolorowego i kalendarza ściennego. Dochód przeznaczony na misye pogańskie i zakłady „Zgromadzenia Missyjnego od Słowa Bożego”. [Wyd.] Society of the Divine Word, [red. o. Brunon (Bruno) Hagspiel]. Techny, Ill. R. 1: 1912 – R. 5: 1916. 4°.

W r. 1912 podtyt. okładowy: Ozdobiony... Dochód przeznaczony na misye pogańskie i zakłady „Zgromadzenia missyjnego Słowa Bożego”.

W r. 1913 tyt. okładowy: Kalendarz Św. Michała... [w wykropkowanym miejscu podano rok]. W Przeglądzie Polsko-Amerykańskim R. 2: 1912 z. 3 s. 277 (zob. poz. 739) poinformowano, że „Kalendarz św. Michała na r. 1913 jest rezultatem sumiennej pracy autorów, a w pierwszej linii ks. Hagspiela ze Zgromadzenia księży od Bożego Słowa. Ks. Hagspiel to jeden z misjonarzy tego zasłużonego Zgromadzenia, które niedawno odznaczył Ojciec Święty, oddając mu prefekturę apostolską w Japonii. Dochód z Kalendarza św. Michała służy właśnie tym celom misyjnym, a w części przeznaczony jest na szkołę techniczną św. Józefa w Techny, Ill. [St. Joseph's Institute].”

O ukazaniu się kalendarza na r. 1914 wydawanego pod kierunkiem Brunona Hagspiela zawiadomiły m.in. Dziennik Chicagoski R. 24: 1913 nr 244: 17 X s. 6 (zob. poz. 451) oraz Odrodzenie R. 3: 1913 nr 10: 1 XI s. 15 (tytuł pierwotny: Abstynent zob. poz. 430); kalendarz ten ukazał się w kilku językach.

Dziennik Chicagoski R. 25: 1914 nr 241: 8 X s. 4 zamieścił list bp. Pawła Rhodego do o. Bruno Hagspiela, w którym podziękował on za nadesłanie egzemplarza Kalendarza św. Michała na r. 1915, natomiast w R. 26: 1915 nr 262: 8 XI s. 5 podano treść Kalendarza... na r. 1916, który ukazał się jako „nakład Zgromadzenia Słowa Bożego, organizacyi misyjnej w Techny, Ill. Zgromadzenie to, prowadzące na większą skalę propagandę religijną na wszelkich dziedzinach, utrzymuje zarazem własną drukarnię nakładową, w której wydaje od lat już szeregu, między innymi kalendarze katolickie w kilku językach – także więc i w polskim. Pięć już roczników polskiego kalendarza mieliśmy sposobność poznać i z zadowoleniem stwierdzamy, iż z roku na rok polepsza się i doskonalą przyteczna ta publikacya [...]”. Wiarus R. 30: 1915 nr 46: 18 XI s. 1 (zob. poz. 835) reklamując kalendarz na r. 1916 podaje, że swoim abonentom rozdaje go za darmo.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 248 (zob. poz. 38) rejestrują ten kalendarz z latami wychodzenia: 1912-1915 oraz podają, że kalendarz na r. 1915 zachował się w niekompletnym stanie (brak karty tytułowej) w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago – podczas przeprowadzonej tam kwerendy nie udało się dotrzeć do tego egzemplarza.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1912, 1913). Dwa egzemplarze kalendarza na r. 1913 znajdują się również w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (jeden z nich oprawiono razem z Kroniką. Everson, Pa. 1912 zob. poz. 577).

Dodatki:

1. W l. 1912-1913 do kalendarza dodano kolorowe karty z obrazkami: Przyjacieli dzieci, Dwunastoletni Jezus w pośrodku doktorów.

1017. Kalendarz Wesoły Towarzysz Ludu na rok... Zawiera doborową treść i liczne ilustracje.

[Wyd. Stanisław Mermel]. Chicago, Ill. 1914-1915. Drukiem K[arol] Olszowy i Sp. 8°.

Tyt. okładkowy: „Wesoły Towarzysz Ludu”. Ilustrowany Kalendarz na rok..., na okładce nad tytułem: Podarunek noworoczny 1914 od Stanisława Mermel.

Wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 252 (zob. poz. 38) w kalendarzu na r. 1915 podtyt.: Zawiera liczne powieści, ilustracje i kalendarz wojny europejskiej, oraz informacja, że komplet roczników zachował się w Bibl. i Archiwum Seminarium Polskiego w Orchard Lake.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1914) oraz wg wyżej wymienionej bibliografii. Kalendarz na r. 1914 udostępniony jest też na stronie University of Chicago Library.

Zob. również Kalendarz Humorystyczny poz. 996.

Dodatki:

1. Do kalendarza na r. 1914 dodano kolorowy obraz Juliusza Kossaka – dodatek nie odnaleziony, informację o nim zamieszczono w reklamie kalendarza wydrukowanej w piśmie Wici R. 1: 1913 nr 1: czerwiec (zob. poz. 837).

1018. Kalendarz Związkowy na rok... Wydany nakładem pism związkowych. Pod kierownictwem i redakcją Stanisława [A.] Dangla. Chicago, Ill. 1910-1917, 1919-1984. 4°.

Motto: Nam się łączyć razem trzeba./ W jedno ciało, w jedną dłoń./ To dla Polski, to dla chleba./ Dzisiaj jest jedyna broń!

Nad tytułem: Związek Nar[odowy] Pol[ski] w St[anach] Zjed[noczonych] Pół[nocnej] Am[eryki]. Na okładce motto oraz inaczej sformułowany podtyt.: Wydany nakładem pism Związku Narodowego Polskiego.

Od r. 1911 tyt.: Kalendarz Związkowy Informacyjno-Encyklopedyczny. Wydany nakładem Dziennika Związkowego w Chicago, Illinois. ... [w wy kropkowanym miejscu podano rok], tyt. okładkowy: Kalendarz Związkowy Informacyjno-Encyklopedyczny na rok... Wydany nakładem Dziennika Związkowego, brak informacji o redaktorze. W l. 1913-1915 pod tekstem od redakcji i administracji Kalendarza... podpis: N[ikodem] K. Złotnicki, redaktor kalendarza.

Kalendarz na r. 1918 nie ukazał się „z powodu ogromnego podrożenia wszystkich materiałów drukarskich i pracy, jak również braku sił redakcyjnych” – informację tę zamieściła Administracja pism Z. N. P. w artykule Od Wydawnictwa w kalendarzu na r. 1919.

Od r. 1919 tyt.: Kalendarz Związkowy na rok... Od r. 1943 tyt. okładkowy: Kalendarz Związkowy Ilustrowany na rok... Od r. 1949 tyt. okładkowy: Ilustrowany Kalendarz Związkowy. Almanac na rok... Od r. 1954 tyt. okładkowy: Ilustrowany Kalendarz Związkowy. P[olish] N[ational] A[lliance] Almanac na rok... Od r. 1965 tyt. okładkowy: Kalendarz Związkowy. P. N. A. Almanac na rok...

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 254-263 (zob. poz. 38) podaje, że nakładca był także drukarzem: w r. 1910 druk. pism związkowych, a od r. 1911 druk. Dziennika Związkowego.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy z l. 1910-1918 znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1910, 1912-1917) i Bibl. Narodowej w Warszawie (1910, 1911, 1913-1917).

Zob. także Dziennik Związkowy Zgoda poz. 462.

1019. *Kalendarzyk Kieszonkowy Kościuszkowski na rok 1910. [Wyd.] K[arol] Olszowy i Sp. Chicago, Ill. 1910. 16°.

Kalendarz nie odnaleziony, nie wiadomo czy się ukazał. Zapowiedź jego wydania zamieszczono w Dzienniku Chicagoskim R. 20: 1909 nr 129: 3 VI s. 8 (zob. poz. 451) oraz w dziale ogłoszeń w Kalendarzu Związkowym na rok 1910 s. nlb. 179 (zob. poz. 1018), w którym podano, że kalendarzyk wyjdzie wraz z notatnikiem na rok 1910 w różnego rodzaju oprawach: „książeczkowych, pugilaresowych itp. W skórę, materię, płótno lub papier ze złoconymi kartkami”, jest on przeznaczony dla „Kupców i Przemysłowców na prezenta Gwiazdkowe dla swych Odbiorców” i nie będzie go można nabyć „pojedynczo i prywatnie”.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 264 (zob. poz. 38) podają opis tego kalendarza za zapowiedzią w Kalendarzu Związkowym odnotowując nazwę wydawcy: K. Olszowy i Spółka jedyna polska fabryka notesów i kalendarzyków.

Zob. również Skorowidz Firm Polskich w Chicago poz. 1033.

1020. Kalendarzyk [na rok 1896]. Wydany nakładem parafii św. Wojciecha. Detroit 1896.

Kalendarzyk nie odnaleziony. Informacje o nim zamieścił ukazujący się w Detroit tygodnik *Niedziela* R. 6: 1896 nr 5: 30 I s. 80 (zob. poz. 640): „Mamy pod ręką N. 1. Kalendarzyka, wydawanego nakładem parafii św. Wojciecha, który bardzo dobrze się przedstawia i zupełnie odpowiada potrzebom tak rozległej parafii. Oprócz bowiem właściwego kalendarium tj. wykazu świąt na każdy dzień miesiąca i bardzo właściwych a tak potrzebnych naszymu ludowi objaśnień świąt, przypadających w miesiącu i nawiązanych do nich odpowiednich nauk, są tam informacje parafialne, zapowiedziane zebrania bractw, objaśnienia dotyczące się postu itd. itd. Przytem podany stan szkoły parafii św. Wojciecha, [...] Dobrą jest rzeczą, jaką redakcja Kalendarzyka wprowadziła, mianowicie podawanie wykazu uczniów odznaczających się pilnością i zachowaniem. [...] Daj Boże, aby liczba ich się ustawicznie powiększała. Ciekawi jesteśmy, czy też wszyscy odznaczeni znajdują się w kalendarzyku w przyszłym miesiącu. [...] Z «Kalendarzyka» dowiadujemy się także w stanie rachunków parafialnych za rok ubiegły.” Wzmianka ta może wskazywać, że kalendarzyk ukazywał się (lub planowano go wydawać) w częściach co miesiąc.

Polak w Ameryce R. 9: 1896 nr 260: 13 II s. 3 (zob. poz. 707) odnotowuje to wydawnictwo podając tytuł: *Kalendarz na rok 1896*.

1021. *Katolicko-Polski Kalendarz na rok przestępny 1888*. [Aloys] Mühlbauer & [Raymond] Behrle, Publishers, Importers and Booksellers, and Dealers in Church Goods. Chicago 1888. 16°.

Kalendarz nie odnaleziony. W reklamie wydrukowanej w *Zgodzie* R. 6: 1887 nr 41: 12 X s. 8 (zob. poz. 854) napisano: „prócz zwykłych kalendarzowych wiadomości, znajduje się w nim kilkanaście powiastek, wiersze pobożne i wiele rycin. Zawiera stronic 120. Jeden egzemplarz 25c.”

Wępsięć J.: *Polish American Serial Publications...* s. 70 (zob. poz. 26) błędnie odnotowuje nazwiska wydawców: Mühlbauer & Beble.

Opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: *Bibliografia kalendarzy polonijnych...* s. 264 (zob. poz. 38), którzy podają, że ten rocznik zachował się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago, ale informacji tej nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzonych tam kwerend.

1022. *Kieszonkowy Przewodnik Amerykański z Kalendarzykiem na rok 1895*. Chicago, Ill. 1895 [druk.] 1894. Nakładem [Nikodema K.] Złotnickiego. [16°].

Kalendarzyk nie odnaleziony. O jego ukazaniu się poinformowały m.in. *Zgoda* R. 13: 1894 nr 41: 10 X s. 8 (zob. poz. 854), *Sztandar* R. 1: 1893/94 nr 42: 12 X 1894 s. 1 (zob. poz. 792) i *Ognisko* *Domowe* R. 1: 1894 nr 5: 16 X s. 3 (zob. poz. 670).

1023. *Książeczka Pamiątkowa i Informacyjna*. [Wyd.] Antoni Karlewski. Philadelphia, Pa. 1914. Drukiem „Gwiazdy”. 16°.

Druczek, oprócz kalendarza na r. 1914, zawiera m.in.: spis alkoholi oferowanych w składzie A. Karlewskiego, historyczne miejsca i spis ulic Filadelfii, pytania i odpowiedzi odnośnie Konstytucji Stanów Zjednoczonych Ameryki oraz informacje o najsilniejszych armiach na świecie.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu.

1024. *Na rok... Kalendarzyk Kieszonkowy Dziennika Chicagoskiego*. [Chicago] 1905-[-?], 1909-1910[-?], 1925-1927. [Druk. Dziennika Chicagoskiego]. 16°.

Kalendarzyka na r. 1905 nie odnaleziono, opis na podstawie pierwszego odnalezionego kalendarzyka na r. 1909.

Kalendarzyk na r. 1909, oprócz kalendarium i ogłoszeń, zawiera: Polskie, litewskie i rusińskie parafie w Chicago i ich proboszczowie; Fakty dotyczące się miasta Chicago; Miary i wagi w Stanach Zjednoczonych; Największe miasta na świecie; Nazwy stanów zjednoczonych, ich stolic i największych miast; Prezydenci Stanów Zjednoczonych; Obywatelstwo Stanów Zjednoczonych.

W *Dzienniku Chicagoskim* R. 16: 1905 nr 1: 3 I s. 8 (zob. poz. 451) poinformowano o ukazaniu

się kalendarzyka na r. 1905: „Do każdego numeru dzisiejszego «Dziennika Chicagoskiego» dołączamy kieszonkowy Kalendarzyk na rok 1905, zawierający notatnik, wykaz świąt katolickich, dni, na które przypada post i różne informacje, użyteczne dla ludzi różnego stanu, a zwłaszcza dla Polaków, zamieszkałych w Chicago.”

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 263-264 (zob. poz. 38) odnotowują ten kalendarzyk pt.: Kalendarzyk Kieszonkowy Dziennika Chicagoskiego na rok... z latami wychodzenia: 1909-1910, 1925-1927; od kalendarzyka na r. 1910 podawano nazwę drukarni: Druk. Dziennika Chicagoskiego.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1909, 1925-1927) oraz wyżej wymienionej bibliografii, która podaje, że kalendarze na l. 1909-1910 znajdują się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago (informacji tej nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzonych tam kwerend).

1025. Najlepszy Przyjaciół Żołnierza. Kalendarz na rok ... dla wszystkich należących do siły zbrojnej państwa, jako to: dla żołnierzy w służbie czynnej, dla rezerwistów, dla należących do obrony krajowej i pospolitego ruszenia, jakoteż[!] dla weteranów i dla wszystkich przyjaciół stanu wojskowego. [Mutacja amerykańska]. [Winterberg] 1901, 1914. Nakładem [i drukiem]: J[ana] Steinbrenera, właściciela Zakładu Wydawniczego i Drukarni w Winterbergu. 8°.

Mutacja amerykańska kalendarza ukazującego się w Wimperku w l. 1898-1919 pt.: Najlepszy Przyjaciół Żołnierza (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4188). Kalendarz ten, w trochę zmienionej formie (bez reklam i spisu jarmarków) wysyłany był do Polonii amerykańskiej.

Tyt. okładkowy: Przyjaciół Żołnierza. Kalendarz na rok ... dla wszystkich należących do zbrojnej siły państwa...

W kalendarzu na r. 1914 podtyt. i podtyt. okładkowy: Kalendarz na rok ... dla wszystkich należących do siły zbrojnej państwa, jako to: dla żołnierzy w służbie czynnej, dla rezerwistów, dla pospolitego ruszenia, jakoteż[!] dla weteranów i byłych żołnierzy i dla wszystkich przyjaciół stanu wojskowego, nakładem i drukiem J. Steinbrenera, właściciela Jan [Chrzyciel] i Rupert Steinbrener,

c. i k. nadworni drukarze w Wimperku, m. wyd.: Wimperk (Winterberg, Czechy).

Opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 100-103 (zob. poz. 38), którzy podają, że wydanie dla Polonii amerykańskiej na r. 1901 znajduje się w Ústřední knihovna Univerzity Karlovy w Pradze, a na r. 1914 w prywatnych zbiorach autorów bibliografii.

Dodatki:

1. Do kalendarza na r. 1914 dodano kalendarz ścienny.

1026. Pamiątka Srebrnego Jubileuszu, Parafii Św. Stanisława Kostki w Pittsburgu, Pa. Kalendarz na rok Pański... Historia wszystkich polskich Rzymsko Katolickich parafii w Dyecezyi Pittsburgskiej. Pittsburg, Pa. 1901-1905, 1910-1912, 1915-1917, 1922-1923. Nakładem parafii św. Stanisława Kostki, drukiem Wielkopolanina. 4°.

Tyt. okładkowy: Kalendarz... [w wykropkowanym miejscu podano rok]. W żywej paginie tyt.: Kalendarz „Wielkopolanina”. Projekt strony tyt.: W. F. Rozyski. Kalendarz ten zawiera m.in. informacje jak zostać obywatelem Stanów Zjednoczonych, wspomnienie o Tadeuszu Kościuszcze, tekst Konstytucji 3 Maja i Konstytucji Stanów Zjednoczonych, dział pt.: Historie parafii polskich rz[ymsko]-katolickich w dyecezyi pittsburgskiej oraz obrazki litograficzne wszystkich kościołów, szkół i księży tychże parafii.

Kalendarzy na r. 1902-1904, 1911 i 1916 nie odnaleziono – informacje o nich zaczerpnięto z ogłoszeń prasowych, m.in.: w Wiarusie R. 17: 1902 nr 5: 30 I s. 4 (zob. poz. 835), Wielkopolaninie R. 4: 1902 nr 51: 18 XII s. 8 (zob. poz. 842), Kurjerze Polskim R. 15: 1902 nr 308: 30 XII s. 1 (zob. poz. 610), Wielkopolaninie R. 6: 1904 nr 1 s. 1, R. 12: 1910 nr 43: 27 X s. 1 i nr 44: 10 XI s. 2, R. 17: 1915 nr 52: 30 XII s. 3, w których podano, że wydano go nakładem i drukiem wydawnictwa „Wielkopolanina” pt.: Kalendarz Wielkopolanina na rok...; poinformowano także, że kalendarz na r. 1904 wyjdzie w nakładzie 25 tys. egz. oraz że „zawiera dokładne życiorysy wszystkich królów polskich, streszczone dzieje Polskiego narodu i portrety wszystkich królów Polskich”, natomiast kalendarz na r. 1911 był rozdawany za darmo prenumeratorom Wielkopolanina, którzy opłacili z góry abonament

za r. 1911.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 252-253 (zob. poz. 38) rejestrują ten kalendarz pt.: Kalendarz (Wielkopolanina) na rok Pański... z latami wychodzenia: 1901, 1903-1905, 1910-1912, 1915, 1917, 1922-1923 oraz podają, że:

– w kalendarzu na r. 1910 i na r. 1912 podtyt.: Ozdobiony licznymi obrazkami. Do kalendarza należą następujące dodatki: obrazek kolorowy, kalendarz ścienny i kalendarz kieszonkowy;

– w kalendarzu na r. 1911 podtyt.: Ozdobiony licznymi obrazkami. Do kalendarza należą następujące dodatki: obrazek kolorowy Matki Boskiej Częstochowskiej, kalendarz ścienny i kalendarz kieszonkowy;

– od r. 1915 brak podtyt., kalendarz na ten rok „składa się” z Kalendarza Św. Michała na rok Pański 1915 (zob. poz. 1016), bez karty tytułowej, ale z okładką wykonaną w drukarni „Wielkopolanina”;

– okładkę kalendarza na r. 1917 wydrukowała drukarnia „Wielkopolanina”, a „resztę stanowi” Kalendarz Maryański dla Polaków w Ameryce na rok 1917 (zob. poz. 1003) wydany w Stevens Point, Wis.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1901), wyżej wspomnianych wzmianek prasowych i bibliografii Wł. i W. Chojnackich.

Dodatki:

1. W l. 1910-1912 do Kalendarza dodawano kolorowy obrazek, kalendarz ścienny i kalendarzyk kieszonkowy. W kalendarzu na r. 1911 dodano litografowany obraz Matki Boskiej Częstochowskiej w nowej koronie.

1027. Pocięcha Starości. Kalendarz na rok Pański 1910 dla wszystkich, którzy się ku starości pochyliłi, dla każdej chaty, gdzie zagościł smutek, troska lub choroba, i dla młodych ku nauce i przestrodze. [Mutacja amerykańska]. Winterberg 1910. Nakładem [i drukiem] J[ana] Steinbrenera, c. i k. nadwornego drukarza i właściciela Zakładu Katol[ickich] Wydawnictw w Winterbergu (Czechy). 8°.

Mutacja amerykańska kalendarza ukazującego się w Wimperku w l. 1902-1940 pt.: Pocięcha Starości. Kalendarz na rok Pański... (zob. T. III wol. 3

niniejszej bibliografii poz. 4194). Kalendarz ten, w trochę zmienionej formie (dodatkowe strony z częścią informacyjną przydatną dla mieszkańców Stanów Zjednoczonych) wysyłany był do Polonii amerykańskiej.

Na stronie tyt. motto: Życie jest pielgrzymowaniem,/ Idę ku tej Ojczyźnie lepszej./ Czy pójdziesz ze mną?

Na okładce podtyt.: Kalendarz na rok Pański 1910, motta: Panie pozostań z nami, bo ma się ku wieczorowi [Ewangelia wg św. Łukasza 44, 29]; W domu Twoim chcę zagościć.

Opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 108-112 (zob. poz. 38), którzy podają, że wydanie dla Polonii amerykańskiej znajduje się w Ústřední knihovna Univerzity Karlovy w Pradze.

1028. Podarek Gwiazdkowy. Kalendarz dla kobiet na rok 1909. Wyd. i oprac. Helena Staś. Chicago 1909 [druk.] 1908. Nakł. H. Staś.

Kalendarz nie odnaleziony, o jego ukazaniu się poinformowały m.in. Dziennik Narodowy R. 10: 1908 nr 270: 1 XII s. 8, nr 272: 3 XII s. 6 (zob. poz. 454) oraz Dziennik Chicagoski R. 19: 1908 nr 283: 3 XII s. 6 (zob. poz. 451); w Dzienniku Chicagoskim odnotowano: „Kalendarz [...] przedstawia się bardzo ładnie, w treść jest bogaty, szczególniej zastosowany do potrzeb naszych gospodyń w Ameryce, a ułożony jest [...] naprawdę pocziwie i serdecznie. Szczególniej zainteresować powinien nasze gospodynie obszerny artykuł p. t. «Tabela Prowadzenia Domu», w którym podane są obszernie rady i wskazówki, w jaki sposób Polka w Ameryce powinna gospodarować [...]. Artykuł obszerny napisany jest zajmująco, nawet z humorem doskonałym, a nader pouczająco i przy końcu podaje obszerny dział przepisów kuchennych. Resztę kalendarza obejmującego 115 stron zapełniają oprócz zwykłego calendarium, zajmujące powiastki, poezye, rozprawki i humoreski autorek i autorów mieszkających w Ameryce; Związkowi Polek osobny jest artykuł poświęcony.”

W recenzji wydrukowanej w Dzienniku Narodowym (zob. Literatura) wspomniano, że szczególną uwagę należy zwrócić na poezję religijną autorstwa dr J[ózefa] K[azimierza] Orłowskiego oraz artykuł poświęcony Związkowi Polek z fotografiami prezes Stefanii Chmielińskiej i sekretarza

generalnego Łucji Wołowskiej.

Literatura:

a. Kobiectwo wydawnictwo. *Dziennik Narodowy* R. 10: 1908 nr 276 s. 4.

Recenzja.

1029. Polski Kalendarz Informacyjny na rok 1911. Nowy Jork 1911 [druk.] 1910. Nakładem pism związkowych.

Kalendarz nie odnaleziony. Wychodzący w Nowym Jorku tygodnik *Czas* R. 6: 1910 nr 51: 23 XII s. 4 (zob. poz. 446) poinformował o ukazaniu się kalendarza jednocześnie wspominając, że umieszczony w nim „dział literacki obejmuje trzy czwarte całej objętości przeważnie artykułów oryginalnych”; w tygodniku tym w nr 40: 7 X na s. 1 zamieszczono również zapowiedź tego kalendarza, gdzie podano inny tytuł: *Polski Kalendarz Informacyjny Nowego Yorku, Brooklyna, New Jersey i okolicy na rok 1911*, nazwisko osoby odpowiedzialnej za przyjmowanie ogłoszeń: K. Jasiński, New York oraz krótką informację o zawartości: „zawierać będzie prócz najważniejszych wiadomości obszerny dział informacyjny, adresowy i t.p.”.

1030. Severy *Polski Kalendarz na rok...* [Wyd.] W[acław] F[rancis] Severa. Cedar Rapids, Ia. 1898-1927[?].

Polska wersja ukazującego się w kilku językach kalendarza pt.: *Severa's Medical Almanac and Guide To Health*, przeznaczonego do darmowego rozpowszechniania w aptekach. Wydawany nakładem aptekarza czeskiego pochodzenia, W. F. Severa, producenta lekarstw; w l. 1880-1901 W. F. Severa posiadał aptekę w Cedar Rapids, w r. 1901 powstała firma: W. F. Severa & Co.

Odnaleziono informacje o ukazaniu się następujących roczników tego kalendarza:

– na rok 1898 – m. in. zob. *Kuryer Nowojorski* R. 8: 1897 nr 49: 18 XII s. 4 (tytuł pierwotny: *Kurjer Nowojorski i Brooklyński* poz. 593);

– na rok 1901 – zob. *Naród Polski* R. 4: 1900 nr 40: 5 XII s. 2 (poz. 636);

– na rok 1902, od tego roku nakł. 600 tys. egz., kalendarz ten zawierał „uwagi i wskazówki dla matek, jak postępować z choremi dziećmi” – zob. *Naród Polski* R. 5: 1901 nr 43: 23 X s. 8;

– na rok 1903, od tego roku tyt.: *Severy Kalendarz dla Ludu Polskiego na rok...*, ukazywał się w 9 językach: angielskim, niemieckim, czeskim, sławońskim, chorwackim, słoweńskim, polskim, włoskim i litewskim, zawierał: „kalendarz imion świętych i świąt, humorystyka, ważniejsze historyczne wypadki, karty do zapisywania ważniejszych [...] wypadków i reguły, jak używać lekarstwa” – zob. *Wielkopolanin* R. 4: 1902 nr 45: 6 XI s. 8 (poz. 842); kalendarz na ten rok odnotowano też w katalogu Library of Congress pt.: *Catalogue of Title Entries of Books and Other Articles*. Washington 1902 Fourth Quarter s. 1088, gdzie podano [wyd.] W. F. Severa i informację, że od tego roku format 8°;

– na rok 1904, od tego roku [wyd.] W. F. Severa Co. – wg: *Catalogue...* Washington 1903 Fourth Quarter s. 683;

– na rok 1905, w roku tym nakł. 650 tys. egz., niektóre pisma polskie odnotowują ten rocznik pt.: *Severy Kalendarz Lekarski*; zawiera instrukcje jak postępować w czasie choroby, „ciekawe daty statystyczne, artykuły pouczające, anegdotki dla skrócenia czasu” – zob. *Naród Polski* R. 8: 1904 nr 46: 16 XI s. 2, R. 9: 1905 nr 2: 11 I s. 5;

– na rok 1906, od tego roku tyt.: *Severy Kalendarz Polski*, nakł. 800 tys. egz.; zawiera „prócz kalendarza samego przepowiednie stanu pogody i podania faktów historycznych odnoszących się dni poszczególnych, jako też przestrogi i porady w rozmaitych chorobach [...], obok interesującej i pożytecznej informacji rozmaitego rodzaju [...], żartów i dowcipów” – zob. *Naród Polski* R. 9: 1905 nr 46: 15 XI s. 3;

– na rok 1907, brak informacji o nakładzie – zob. m.in. *Dziennik Chicagoski* R. 17: 1906 nr 293: 22 XII s. 8 (poz. 451);

– na rok 1909, tyt.: *Severy Kalendarz Medyczny na rok...* – zob. m.in. *Naród Polski* R. 13: 1909 nr 1: 6 I s. 3; wg: *Catalogue of Copyright Entries*. Washington 1908 Part 1: July-December 1908 s. 590 tyt.: *Severy Polski Kalendarz 1909*;

– na rok 1910, od tego roku tyt.: *Severy Polski Kalendarz i Przewodnik Zdrowia*. 1910 – wg: *Catalogue Copyright Entries*. Washington 1910 Part 1, Group 2, Nos. 1-4 s. 127;

– na rok 1911 – zob. m.in. *Naród Polski* R. 14: 1910 nr 49: 7 XII s. 8, *Catalogue Copyright Entries*. Washington 1910 Part 1, Group 2, Nos. 35-39 s. 764;

– na rok 1912 – zob. m.in. *Naród Polski* R. 15: 1911 nr 50: 13 XII s. 4;

– na rok 1913 – zob. m.in. *Kalendarz Związkowy Informacyjno-Encyklopedyczny* na rok 1913 s. IV okładki (tytuł pierwotny: *Kalendarz Związkowy* zob. poz. 1018), *Catalogue Copyright Entries*. Washington 1912 Part 1, Group 2, No. 10 s. 971;

– na rok 1914 – zob. m.in. *Rolnik* R. 22: 1913 nr 49: 5 XII s. 10 (poz. 766), *Catalogue Copyright Entries*. Washington 1913 Part 1, Group 2, No. 9 s. 822;

– na rok 1915, od tego roku tyt.: *Severy Polski Kalendarz* na rok... – zob. m.in. *Kalendarz Związkowy Informacyjno-Encyklopedyczny* na rok 1913;

– na rok 1916 – zob. *Robotnik Polski* R. 21: 1916 nr 2: 13 I s. 2 (tytuł pierwotny: *Robotnik* poz. 761);

– na rok 1917 – zob. *Straż* R. 21: 1917 nr 6: 8 II s. 4 (poz. 785);

– na rok 1918 – zob. m.in. *Straż* R. 21: 1917 nr 50: 6 XII s. 3, *Catalogue Copyright Entries*. Washington 1917 Part 1, Group 2, No. 10 s. 1117;

– na rok 1919 – zob. *Kalendarz Narodowy* na rok 1919 s. 217 (poz. 1050);

– na rok 1920 – zob. m.in. *Straż* R. 24: 1920 nr 2: 8 I s. 2;

– na l. 1921-1925 – zob. *kalendarz Najlepszy Przyjaciół Żołnierza* 1921 s. 128, 1922 s. 109, 1923 s. 111, 1924 s. 118, 1925 s. 117 (poz. 1062), gdzie w reklamach nazywano go: *Severy Kalendarz* na rok... (w r. 1923: *Kalendarz Polski Severy* na rok...);

– na rok 1927, w roku tym tyt.: *Severy Polski Kalendarz i Przewodnik Zdrowia* na rok... – zob. *kalendarz Najlepszy Przyjaciół Żołnierza* 1927 s. 118.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: *Bibliografia kalendarzy polonijnych...* s. 236-237 (zob. poz. 38) rejestrują ten kalendarz pt. *Kalendarz Polski i Przewodnik Zdrowia* na rok... i podają, że ukazywał się w l. 1898, 1905-1906, 1910-1925, 1927.

1031. *Skarb Domowy. Kalendarz wszechświatowy dla rodzin polskich na rok Pański...* [Mutacja amerykańska]. Mikołów R. 8: 1911, R. 10: 1913. Nakładem [i drukiem] Wydawnictwa Dzieł Ludowych Karola Miarki. 4°.

Mutacja amerykańska kalendarza ukazującego

się w Mikołowie w l. 1904-1916 pt.: *Skarb Domowy. Rocznik dla rodzin polskich* (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4187). *Kalendarz* ten, w trochę zmienionej formie (na okładce informacja o nakładcy lub księgarni rozprawdzającej kalendarz, brak stron z reklamami i ogłoszeniami, brak spisu jarmarków), wysyłany był do Polonii amerykańskiej.

Na stronie tyt. motta: *Polska mowa śliczna mowa, Niech ją każdy wiernie chowa!; Kiedy Polska grzechy zrzuci, Sam Bóg wolność Polsce wróci!; Z wiarą tylko polski ludu, A dożyjesz jeszcze cudu!; Polskiej mowy, ojców wiary, Broń Polaku: młody stary!*

Na okładce podtyt.: *Kalendarz wszechświatowy...* [w wykropkowanym miejscu podano rok], J[an] F[ranciszek] Smulski & Co., Chicago, Ill. [księgarnia i spółka wydawnicza].

W kalendarzu na r. 1913 nakładem [i drukiem] Wydawnictwa Dzieł Ludowych Karola Miarki, sp. z ogr[aniczoną] por[ęką], podtytuł i motta jak w kalendarzu na r. 1911. Chojnacki Wł., Chojnacki W.: *Bibliografia kalendarzy wydanych ... poza granicami...* s. 125-126 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 383) podają, że na r. 1913 ukazały się dwa wydania dla Polonii amerykańskiej, w żadnym z nich na okładce nie wydrukowano nazwy instytucji rozprawdzającej ten kalendarz, ale zamieszczone zostały w nich reklamy firm, które prawdopodobnie się tym zajmowały: *The A. Strassburger Co. Inc.*, Pittsburgh, Pa. z filią w Chicago, Ill. [firma importowa] oraz *Henry J. Schnitzer Polsko-Litewski Bank i Agencja okrętowa*, New York City.

Na treść tego wydawnictwa składały się dwa inne połączone ze sobą kalendarze K. Miarki: *Święta Rodzina* (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4191) oraz *Kalendarz Maryjański* (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4133).

Wępiec J.: *Polish American Serial Publications...* s. 168 (zob. poz. 26) rejestruje tylko kalendarz na r. 1913 z m. wyd. New York oraz z wydawcą: *Henry J. Schuetzer*[!].

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1911, 1913 z reklamą *A. Strassburger & Co.*) oraz wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: *Bibliografia kalendarzy wydanych ... poza granicami...* s. 125-126.

Dodatki:

1. Do kalendarza dodawano jednobarwne i kolorowe obrazy, fotografie i kalendarze ściennie.

Do kalendarza na r. 1911 dołączono: Pamiątka nawrócenia Litwy do chrześcijaństwa i pięćsetnej rocznicy pogromu Krzyżaków pod Grunwaldem [4 strony kolorowego druku], Cudowna figura P[ana] Jezusa na krzyżu w Katedrze Krakowskiej znajdująca się w ołtarzu zwanym Królowej Jadwigi [fotografia], Kazimierz Wielki, król chłopków [kolorowy obraz i rycina]; z informacji o dołączonych dodatkach znajdującej się na tylnej okładce wiadomo, że ponadto dodano obrazy: Hołd Maryi Panny i Pod opieką świętego Józefa, a także Kalendarz ścienny na kartonie.

Do kalendarza na r. 1913 dołączono obrazy: Książę Józef Poniatowski [kolorowy obraz], [Szymon] Mohort [obraz jednobarwny]; z informacji o dołączonych dodatkach znajdującej się na tylnej okładce wiadomo, że jeszcze dodano obrazy: Najśw[iejsza] Maryja Panna z Dzieciątkiem Jezus, Św. Józef Kalasanty, Pokłon pasterzy, Św. Izydor i św. Notburga, Słodka Dziecina Jezus oraz Kalendarz ścienny.

1032. Skarb Rodziny, czyli kalendarz dla rodzin chrześcijańskich na rok ... który i po upływie roku wartość swą posiada. [Mutacja amerykańska]. [Wimperk] 1911-1914, 1916. Nakładem i drukiem J[ana] Steinbrenera w Winterbergu. 8°.

Mutacja amerykańska kalendarza ukazującego się w Wimperku w l. 1898-1923 pt.: Skarb Rodziny... (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4196). Kalendarz ten, w trochę zmienionej formie (na okładce informacja o nakładcy lub firmie rozprawdzającej kalendarz, inne reklamy, dodatkowe strony z częścią informacyjną przydatną dla mieszkańców Stanów Zjednoczonych, brak spisu jarmarków) wysyłany był do Polonii amerykańskiej.

Pod tytułem informacja: Wierni to przyjaciel w długich wieczorach zimowych, w chwilach odpoczynku, w czasie świąt i niedziel, w dniach szczęśliwej i smutnej doli. Umie on opowiedzieć wiele zajmujących rzeczy, i rozweselić każdego smutnego, jak przystało na życzliwego i prawdziwego przyjaciela. Ciekawych poucza w rzeczach użytecznych i najnowszych wynalazkach. Wszystko w nim znajdziesz, bierz tylko i czytaj.

Tyt.: okładkowy: Skarb Rodziny, czyli kalendarz dla rodzin chrześcijańskich na rok... [w w kropkowanym miejscu podano rok].

W kalendarzu na r. 1911 i na r. 1913 na tylnej okładce: nakładem i drukiem J. Steinbrenera w Wimperku, w kalendarzu na l. 1911 i 1912 pod spisem treści: nakładem i drukiem J. Steinbrenera w Winterbergu; w kalendarzu na l. 1911-1914 na okładce: The Ecclesiastical Goods Co., Chicago, Ill.

W kalendarzu na r. 1916 tyt.: Skarb Rodziny, czyli kalendarz ... na rok przestępny ... który..., na okładce: nakład Drukarni Wspomożenie Maryi, Nowy York, na tylnej okładce: Made in Switzerland, brak informacji o J. Steinbrenere.

Na treść tych roczników (zarówno wersji europejskiej, jak i mutacji amerykańskiej) składają się trzy inne kalendarze: Wielki Ilustrowany Kalendarz „Wszechświatowy” (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4197), Wielki Kalendarz Maryjański dla Ludu Katolickiego (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4198) i Najświętsza Rodzina. Kalendarz dla rodzin chrześcijańskich... Wydanie większe (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4189).

Opis na podstawie autopsji wydań dla Polonii egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1911-1914, 1916).

1033. Skorowidz Firm Polskich w Chicago. Informator i notatnik. Polish Business Directory 1909. [Wyd.] K[arol] Olszowy i Sp. Chicago, Ill. 1909 Nakładem K. Olszowy i Sp., Druk. W[ładysław] Smulski Publishing Co. 16°.

Tyt. okładkowy: Skorowidz Firm Polskich w Chicago 1909. Informator i notatnik.

Skorowidz... został wydany „dla ogółu polskiego”, żeby rozbudził „u naszych rodaków świadomość i solidarność w popieraniu polskiego przemysłu i handlu”. Zawiera m.in. kalendarz na r. 1909, skorowidz firm polskich znajdujących się na terenie dzielnic i parafii Chicago, m.in.: Stanisławowa, Trójcowa, Maryanowa, Kantowa, Młodziankowa, Jadwigowa i Avondale oraz kronikę wydarzeń z Avondale, Wojciechowa, Bridgeport, Town of Lake i South Chicago.

Dziennik Chicagoski R. 20: 1909 nr 68: 22 III s. 8 (zob. poz. 451) poinformował, że Skorowidz... został wydany w nakładzie 10 tys. egz.

W Kalendarzu Związkowym na rok 1910 (zob. poz. 1018) w dziale ogłoszeń zamieszczono reklamę mającego wyjść z druku 1 XII 1909 r. w „formie notesiku kieszonkowego” wydania „poprawionego i ulepszanego” pt.: Skorowidz Firm Polskich w Chicago wraz ze Słownikiem Polsko-Angielskim i Rozmówkami Polsko-Angielskimi oraz z Informacjami i Kalendarzykiem na rok 1910; zapowiedź ukazania się kolejnego rocznika Sko-

rowidza... zamieszczono również w Dzienniku Chicagoskim R. 20: 1909 nr 167: 19 VIII s. 5 – zamiaru tego najprawdopodobniej nie udało się zrealizować.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu.

Zob. również Kalendarzyk Kieszonkowy Kościuszkowski poz. 1019.

1034. Święta Rodzina. Kalendarz na rok 1913. Nowy Jork 1913. [Nakł.] Henry J. Schnitzer. 4°.

Kalendarz nie odnaleziony. Prawdopodobnie wydany nakładem banku, którego właścicielem był H. J. Schnitzer.

Opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 271 (zob. poz. 38), którzy podają, że kalendarz jest przechowywany w zbiorach prywatnych.

1035. Wielki Ilustrowany Kalendarz Powszechny Kaspra Wojnara na rok Pański 1910. [Mutacja amerykańska]. Milwaukee-New York 1910. Nakładem The M[ichael] H. Wiltzius Co., [Druk. Wincentego Korneckiego i K. Wojnara w Krakowie pod zarz. Adolfa Nowaka] 8°.

Kalendarz nie odnaleziony. The M. H. Wiltzius Co. to księgarnia i nakładca m.in. polskich książek, a także firma zajmująca się handlem importowanych i krajowych artykułów kościelnych i religijnych.

Kalendarz częściowo pokrywa się z treścią krakowskiego kalendarza pt.: Wielki Ilustrowany Kalendarz Powszechny Kaspra Wojnara na rok Pański 1910 (tytuł pierwotny: Wielki Ilustrowany Kalendarz Powszechny czyli Uniwersalny zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 3690).

Dziennik Chicagoski R. 21: 1910 nr 19: 24 I s. 3 (zob. poz. 451) w reklamie tego kalendarza odnotowuje, że ukazał się „drukem sławnej firmy Kaspra Wojnara w Krakowie a nakładem firmy M. H. Wiltzius Co., z Milwaukee, Wis. Kalendarz jest mocno oprawiony, druk duży i wyraźny na lepszym papierze i zawiera śliczne powiastki, legendy, opowiadania, wiersze, nowiny, itd., itd.”

W Polskim Kalendarzu Maryańskim na rok Pański 1913 s. 124 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 3638) K. Wojnar w artykule pt.: Pod ocenę, uwagę i ochronę opinii publicznej!

skarżył się, że działania jakie podjął w sprawie rozpowszechniania swoich wydawnictw w Stanach Zjednoczonych nie powiodły się z powodu nieuczciwości osób lub firm zajmujących się rozpowszechnianiem tychże wydawnictw – wspominał tutaj o firmie The M. H. Wiltzius Co., u której stracił „za kalendarze w r. 1909 przeszło 3400 koron, pomimo, [...] że to jest firma bogata i solidna”.

Opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 271 (zob. poz. 38), którzy podają, że egzemplarz kalendarza zachował się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago, ale informacji tej nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzonych tam kwerend.

Dodatki:

1. Do kalendarza dodano Mapę Polski opracowaną w r. 1909 przez Stanisława Warcholika oraz obrazy: Gwiazda Betlejemka, Najświętsza Rodzina, Pójście do mnie wszyscy, Stanisław Wyspiański – informacje o tych dodatkach zamieszczono w reklamie kalendarza wydrukowanej w Dzienniku Chicagoskim R. 21: 1910 nr 19: 24 I s. 3.

1036. Wielki Ilustrowany Kalendarz „Wszechświatowy”. Na rok Pański... Z licznymi rycinami. Warszawa–Winterberg–Nowy-York 1901-1905[?], 1920, 1929, 1932. J[an] Steinbrener, Zakład Wydawniczy i Drukarnia, [Winterberg]. 8°.

Tyt. okładkowy: Ilustrowany Kalendarz Wszechświatowy na rok Pański...

W l. 1901-1905 m. wyd. Warszawa-Winterberg-Nowy-York, ale właściwym m. wyd. był Winterberg.

W r. 1902 tyt. okładkowy: Polski Kalendarz Wszechświatowy na rok Pański... Od r. 1903 red. ks. J[ulian Antoni] Łukaszewicz, Zakład Wydawniczy i Drukarnia J. Steinbrener, c. i k. nadworny drukarz. Od r. 1905 tyt.: Wielki Ilustrowany Kalendarz „Wszechświatowy” na rok... Z licznymi rycinami.

Od r. 1906 brak m. wyd. Od r. 1918 m. wyd. Wimperk (Winterberg, Czechy). Od r. 1920 m. wyd. Wimperk, od r. 1932 na stronie tyt. również adres nowojorski.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 115-119 (zob. poz. 38) twierdzą, że w kalendarzu na r. 1906 m. wyd. to nadal Warszawa-Winterberg-Nowy-York, a w l. 1920, 1929 i 1932 ukazały się mutacje amerykańskie.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znaj-

dujących się w Bibl. Naukowej Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki (1902, 1904, 1907-1911) i w Österreichische Nationalbibliothek w Wiedniu (1901-1907, 1910, 1911, 1915-1918).

Zob. również opis kalendarza w T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4197.

1037. Wielki Kalendarz Marjański Ilustrowany dla Ludu Katolickiego na rok Pański... [Mutacja amerykańska]. [Wimperk] 1912, 1933. Nakładem i drukiem J[ana] Steinbrenera w Wimperku. 8°.

Mutacja amerykańska kalendarza ukazującego się w Wimperku w l. 1894-1940 pt.: Wielki Kalendarz Maryjański dla Ludu Katolickiego na rok Pański... (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4198). Kalendarz ten, w trochę zmienionej formie (dodatkowe strony z częścią informacyjną przydatną dla mieszkańców Stanów Zjednoczonych) wysyłany był do Polonii amerykańskiej.

W r. 1912 na stronie tyt. tekst pieśni: Matko pociesz, bo płaczymy./ Matko prowadź, bo zginie my/ Ucz nas kochać, choć w cierpieniu./ Ucz nas cierpieć lecz w miłczeniu/ Nie opuszczaj nas, nie opuszczaj nas/ Matko nie opuszczaj nas!/ I w sieroctwie, w opuszczeniu./ I w tęsknocie i w cierpieniu./ I w ubóstwie i w chorobie./ Zawsze będziemy ufać Tobie./ Nie opuszczaj nas, nie opuszczaj nas/ Matko nie opuszczaj nas!, na okładce tyt.: Wielki Kalendarz Marjański na rok Pański... oraz napis: Marya, pomoc chrześcianinów!

W r. 1933 tyt.: Wielki Ilustrowany Kalendarz Marjański dla Ludu Katolickiego na rok Pański...

Opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 119-125 (zob. poz. 38), którzy podają, że amerykańskie wydanie kalendarza na r. 1912 dla Polonii amerykańskiej znajduje się w prywatnych zbiorach autorów, a kalendarza na r. 1933 – w Bibl. i Archiwum Seminarium Polskiego w Orchard Lake.

1038. Wielki Kalendarz Uniwersalny, czyli Powszechny, dla Wszystkich Stanów Polskiego Narodu, na rok... [Mutacja amerykańska]. [Winterberg (Wimperk, Vimperk)] 1901, 1904-1916, 1919-1920, 1933, 1936, 1939. Nakładem [i drukiem]: J[ana] Steinbrenera, c. i k. nadwornego drukarza i właściciela Zakładu Wydawniczego

w Winterbergu (Czechy) 8°.

Mutacja amerykańska kalendarza ukazującego się w Wimperku w l. 1898-1939 pt.: Wielki Kalendarz Uniwersalny dla Wszystkich Stanów Polskiego Narodu (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4200).

Wydawnictwo powstało w wyniku połączenia kilku kalendarzy z tego samego roku wydawanych przez J. Steinbrenera. Na jego treść składały się następujące kalendarze: w l. 1898-1901: Wielki Kalendarz Powieściowy dla Narodu Polskiego (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4199), Wielki Kalendarz Mariański dla Ludu Katolickiego (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4198), Najświętsza Rodzina. Kalendarz dla rodzin chrześcijańskich... Wydanie większe (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4190) i Najlepszy Przyjaciel Żołnierza (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4188); od r. 1902 kalendarz wychodził w dwóch tomach, T. 1 zawierał: Wielki Kalendarz Powieściowy..., Najświętsza Rodzina i Kalendarz Serca Pana Jezusa dla Czcieli Teogoż Boskiego Serca (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4178), a T. 2: Wielki Ilustrowany Kalendarz Wszechświatowy (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4197), Wielki Kalendarz Mariański dla Ludu Katolickiego i Pocięcha Starości (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4194). Kalendarz ten, w trochę zmienionej formie (na okładce informacja o nakładcy lub księgarni rozprowadzającej kalendarz, dodatkowe strony z częścią informacyjną przydatną dla mieszkańców Stanów Zjednoczonych) wysyłany był dla Polonii amerykańskiej.

Z mutacji amerykańskich odnaleziono jedynie kalendarze na l. 1907-1909 T. 1-2, 1911-1913 T. 1-2, 1916 T. 1-2. W kalendarzu na r. 1907 na okładce informacja: Ecclesiastical Goods Co., Chicago, Ill. W kalendarzach na r. 1908-1909 na okładce: W. Smulski Publishing Co., Chicago, Ill.

Od kalendarza na r. 1911 nakładem i drukiem J. Steinbrenera w Winterbergu, w kalendarzu tym na okładce T. 1: Jedyne skład na Stany Zjednoczone: Polish Publishing Co., Chicago, Ill, a w T. 2: The Ecclesiastical Goods Co., Chicago, Ill. W kalendarzu na r. 1912 na okładce: The Ecclesiastical Goods Co., Chicago, dodatkowo w tym roku ukazał się nakład z informacją na okładce T. 2: Bracia

Worzałowie, Stevens Point, Wis. W kalendarzach na r. 1913 na okładce: The Ecclesiastical Goods Co., Chicago, Ill. Od kalendarza na r. 1913 nakładem i drukiem J. Steinbrenera w Wimperku.

W kalendarzu na r. 1916 brak informacji o J. Steinbrenerze, na okładce: Nakład drukarni Wspomożenie Maryi, Nowy York, na tylnej okładce: Made in Switzerland.

Od r. 1918 m. wyd. Wimperk. Od r. 1933 m. wyd. Wimperk.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 129-136 (zob. poz. 38) podają, że mutacja amerykańska ukazała się w l. 1901, 1904-1916, 1919-1920, 1933, 1936 i 1939. W kalendarzu na r. 1901, 1904-1905 tyt.: Wielki Kalendarz Uniwersalny, dla Wszystkich Stanów Polskiego Narodu, na rok...; w kalendarzu na r. 1901 nakładem J. Steinbrenera, właściciela zakładu wydawniczego i drukarni w Winterbergu; w kalendarzu na r. 1904 red. ks. J[ulian] Łukaszewicz, od tego roku kalendarz nakładem J. Steinbrenera, c. i k. nadwornego drukarza i właściciela...

Ponadto powyższa bibliografia podaje następujące informacje o mutacjach amerykańskich:

Trzy mutacje amerykańskie kalendarza na r. 1907:

- Ecclesiastical Goods Co., Chicago, Ill.;
- G. Klein & Son, New York, N. Y.
- W. Smulski Publishing Co., Chicago, Ill.;

Jedna mutacja amerykańska kalendarza na r. 1910: W. Smulski Publishing Co., Chicago, Ill.

Trzy mutacje amerykańskie kalendarza na r. 1911:

- Jedyny skład na Stany Zjednoczone: Polish Publishing Co., Chicago, Ill.;
- W. Dyniewicz, Chicago, Ill.;
- The Ecclesiastical Goods Co., Chicago, Ill.

Cztery mutacje amerykańskie kalendarza na r. 1912:

- The Ecclesiastical Goods Co., Chicago, Ill.;
- F. Kaczmarek, Chicago, Ill.;
- Józef Slisz, Buffalo, N. Y.;
- Bracia Worzałowie, Stevens Point, Wis.

Bibliografia Wł. i W. Chojnackich odnotowuje, że wydania amerykańskie znajdują się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago, w Bibl. i Archiwum Seminarium Polskiego w Orchard Lake oraz w prywatnych zbiorach autorów.

Opis na podstawie autopsji egzemplarzy znajdujących się w Archiwum Muzeum Polskiego

w Ameryce w Chicago (1907-1909 T. 1-2, 1911-1913 T. 1-2, 1916 T. 1-2), w Immigration History Research Center Archives w Minneapolis (1912 T. 2 nakł. Braci Worzałów) oraz wyżej wspomnianej bibliografii Wł. i W. Chojnackich.

Dodatki:

1. [Kalendarz ścienny na rok 1907]. [Winterberg] 1907 Drukiem J. Steinbrenera w Winterbergu 8° podł.

Dodatek do kalendarza na r. 1907 wydany nakładem Ecclesiastical Goods Co., Chicago.

Kalendarze 1914-1918

1039. „Czarodziej”. Kieszonkowy kalendarzyk na 1916 rok. Zawiera: Spirytyzm, Hypnotyzm, Chejromantia, Sny, Magia, o Pszczelnictwie i wiele innych wiadomości z tajemnic natury. [Nowy Jork] 1916. Nakładem i drukiem gazety „Motyl”. 16°.

Na okładce brak pierwszego podtytu.; na s. 2 informacja: Copyright 1916 by B[ronisław] Zelski. Prawa przedruku zastrzeżone.

Kalendarzyk zawiera siedem rozdziałów: 1. Spirytyzm, Hypnotyzm, Magnetyzm, Frenologia, Fyziognomika, Chejromantia, Telepatia, Widzenia, Sny; 2. Pożyteczne i ciekawe, ogólne wiadomości z zakresu historii natury; 3. O pszczelnictwie; 4. Wyjątki z starożytnych zabobonów; 5. Modły starożytnych kapłanów (wyjątki); 6. Czarna magia; 7. Sztuczki magiczne dla zabawy towarzystwa.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 194 (zob. poz. 38) podają, że kalendarzyk opracował i wydał B. Żelski.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu. Kalendarz udostępniony jest także na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona.

Motyl zob. poz. 630.

Zob. również Kalendarz Humorystyczny Motyl poz. 995; Kalendarzyk Miłosny poz. 1060.

1040. D-ra D[awida] Jayne's rocznik lekarski i poradnik do zdrowia de[!] bezpłatnej dystrybucji 1916. Philadelphia [R.] 22: 1916. Dr. D. Jayne & Son. 8°.

Kalendarz nie odnaleziony. Wersja w jęz. polskim kalendarza ukazującego się w jęz. angielskim w l. 1843-1940 pt.: Dr. D. Jayne's Medical Almanac

and Guide to Health (tytuł pierwotny: Jayne's Medical Almanac).

Opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 194 (zob. poz. 38), którzy odnotowali ten kalendarz na podstawie egzemplarza znajdującego się w prywatnej kolekcji.

1041. Flirt. Kieszonkowy kalendarzyk na 1918 rok. New York, N. Y. 1918. 16°.

Tyt. okładkowy: Flirt. 1918 r. Kalendarzyk kieszonkowy.

Kalendarzyk humorystyczny, ilustrowany.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Elihu Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain.

1042. Humorystyczny Kalendarz Cymbał z Jego Rodowodem 1918. Springfield, Mass. 1918.

Kalendarz nie odnaleziony.

Opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 195 (zob. poz. 38), którzy podają również, że egzemplarz kalendarza zachował się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago, ale informacji tej nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzonych tam kwerend.

1043. Kalendarz dla Rodzin Polskich na rok Pański 1916. [Wydany nakładem] Henry J. Schnitzer. New York 1916. 8°.

Motta: Polska mowa śliczna mowa, Niech ją każdy wiernie chowa!; Kiedy Polska grzechy zrzuci, Sam Bóg wolność Polsce wróci!; Z wiarą tylko polski ludu, A dożyjesz jeszcze cudu!; Polskiej mowy, ojców wiary, Broń Polaku: młody stary!

Na okładce w rysunek wpisane motto: Za wiarę i ojczyznę.

Za okładką zdjęcie portretowe podpisane: Henry J. Schnitzer, właściciel znanego domu bankowego [...] w Nowym Yorku.

Prawdopodobnie jest to kalendarz wydrukowany przez Karola Miarękę w Mikołowie, na wzór (i z podobną treścią?) jego kalendarza pt.: Skarb Domowy. Rocznik dla rodzin polskich (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4187).

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Elihu Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain.

Zob. także Skarb Domowy. Kalendarz wszechświatowy dla rodzin polskich. Chicago-Pittsburgh-Nowy Jork 1911, 1913 poz. 1031; Święta Rodzina. Kalendarz na rok... Nowy Jork 1913 poz. 1034.

1044. Kalendarz Humorystyczny Kumszka na rok 1918. Detroit, Mich. 1918. 4°.

Kalendarz nie odnaleziony.

Opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 217 (zob. poz. 38), którzy podają, że niekompletny egzemplarz znajduje się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago – informacji tej nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzonych tam kwerend.

1045. Kalendarz Ilustracyjny z Wojny Europejskiej 1916. [Wydany nakładem] Henry C. Zaro. New York 1916. 4°.

Motto: Boże błogosław Polsce.

Pod tytułem informacja: Powinszowanie od Henry C. Zaro Banker, New York.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Elihu Burritt Library w Central Connecticut State University w New Britain.

1046. Kalendarz Ilustrowany na rok 1918 Wolna Polska. Chicago, Ill. 1918. Nakładem i drukiem Polish American Publishing Co. 8°.

Tyt. okładkowy: Wolna Polska. Kalendarz na rok 1918.

Wydawnictwo zawiera liczne ilustracje i zdjęcia m.in. związane z wojskiem i wydarzeniami wojennymi, widoków i zabytków z terenów Polski, a także poezję (np. Zygmunta Krasińskiego, Ferdynanda Kurasia, Marii Konopnickiej), prozę (np. Teresy Prażmowskiej, Jadwigi Strokowej pseud. Jadwiga z Łobzowa) i artykuły poświęcone przyszłości Polski.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago; kalendarz ten zachował się również w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (w egzemplarzu tym brak okładki).

Zob. również Kalendarz Wojenny. Chicago 1916-1917 poz. 1055.

1047. Kalendarz Iskra na rok 1918. Poświęcony dla ludu polskiego w St[anach] Zj[ednoczonych] Półn[ocnej] Am[eryki]. Springfield, Mass. 1918. Drukiem Braci Haluck. 16°.

Tyt. okładkowy: 1918 Kalendarz Iskra. Poświęcony dla ludu polskiego w Stan. Zj. P. A.

Zawiera, oprócz kalendarza, m.in. wiersze i opowiadania oraz aktualne wiadomości i ciekawostki ze świata.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

1048. Kalendarz Legionów na rok 1917. Wyd. K[omitetu] W[ykonawczy] K[omitetu] O[brony] N[arodowej]. [Chicago, Ill.] 1917. Nakładem Komitetu Obrony Narodowej w Ameryce Półn[ocnej], odbito w Druk. Ludowej, Chicago, Ill. 4°.

Tyt. okładkowy: Kalendarz Legionów; na okładce obraz autorstwa Wojciecha Kossaka.

Wydawnictwo, oprócz kalendarza, zawiera chronologię I wojny światowej do r. 1916 oraz wiersze i utwory prozą poświęcone Legionom Polskim, opisy walk, w których uczestniczyła I i II Brygada Legionów Polskich do chwili wejścia na ziemię wołyńską, wspomnienia i nekrologi legionistów oraz liczne fotografie z życia i działalności legionistów udostępnione przez Antoniego Czarnieckiego.

Wśród autorów znaleźli się m.in.: Juliusz Kaden-Bandrowski, Bertold Merwin, Józef Andrzej Teslar, Bolesław Zahorski (pseud. Lubicz), Bolesław Pochmarski i Tomasz Siemiradzki.

W piśmie Wici R. 4: 1918 nr 8 s. 210 (zob. poz. 837) poinformowano, że „Kalendarz Legionów I-sze wydanie” wyszedł w nakładzie 20 tys. egz.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Centralnej Bibl. Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie.

Dodatki:

a. [Mapa Polski. Dodatek do Kalendarza Legionów na rok 1917].

Dodatek nie odnaleziony. Opis na podstawie reklamy kalendarza zamieszczonej m.in. w czasopiśmie: Wici R. 3: 1916 nr 38: 12 IX s. IV okładki (zob. wyżej) oraz Bicz Boży R. 8: 1916 nr 41: 8 X s. 7 (zob. poz. 437).

Literatura:

a. [Lukaszkiewicz Czesław] Cz. Ł.: Kalendarz[!] Legionów. *Postęp* R. 1: 1916 nr 4 s. 149-150.

Recenzja.

1049. Kalendarz Misyjny. Na rok... Red. ks. Augustyn Binna. Erie, Pa. 1917-1920. Nakładem Księży Misjonarzy z Kolegium Św. Jana Kantego, Druk. Frank F. Lisiecki, New York, N. Y.

Kalendarza na r. 1917 nie odnaleziono – opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 234 (zob. poz. 38).

W r. 1918 tyt.: Kalendarz Misyjny... [w wykropkowanym miejscu podano rok], format 4°, od tego roku nakładem Księży Misjonarzy Św. Wincentego a Paulo z Kolegium Św. Jana Kantego. W r. 1919 tyt.: Kalendarz Misyjny na rok..., od tego roku format 8°. W r. 1920 tyt. Kalendarz Misyjny. Na rok..., tyt. okładkowy: Kalendarz Misyjny. Rok...

Kalendarz na r. 1918 zawiera m. in. opisy misji księży misjonarzy po parafiach polskich w Stanach Zjednoczonych odbytych od września 1916 do czerwca 1917 r.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... podają, że nakład kalendarza na r. 1917 wynosił 5 tys. egz., a ks. A. Binna był redaktorem kalendarza na l. 1917-1918.

Gicewicz Edward P.: Kanty 1909-1959. First Fifty Years of St. John Kanty College and Preparatory School at Erie, Pennsylvania. Erie 1959 s. 102 informuje, że kalendarz na r. 1917 ukazał się w nakładzie 10 tys. egz.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1918, 1920), Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1920) oraz wyżej wymienionej bibliografii.

1050. Kalendarz Narodowy na rok... Wydany nakładem Kuryera Polskiego w Milwaukee, Wis. Milwaukee, Wis. 1918-1921. 8°.

Na okładce motta: Jeszcze Polska nie zginęła; Wolność. Równość. Niepodległość oraz daty: 1806-1809-1812-1830-1846-1848-1863.

Tyt. okładkowy: ...Kalendarz Narodowy [w wykropkowanym miejscu podano rok].

W r. 1918 na odwrocie strony tyt. informacja: Copyright by Kuryer Publishing Co. W r. 1920

tyt.: Kalendarz Narodowy na rok przestępny...
W r. 1921 tyt.: Kalendarz Narodowy na rok Pański...

Kalendarz na r. 1918 zawiera m.in. artykuły: Franciszka W. Szczerbowskiiego pt.: Walka o polskość w Milwaukee, Kazimierza Piątkiewicza pt.: „Wielka wojna”. Wypadki które ją poprzedziły i krótkie streszczenie jej przebiegu, oraz Stanisława Łempickiego pt.: Organizacje Polskie w Stanach Zjedn[oczonych], a także wiele praktycznych rad i informacji o Stanach Zjednoczonych i ich historii.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 236 (zob. poz. 38) podają, że nakładca był jednocześnie drukarzem.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1918-1921).

Kuryer Polski. Milwaukee 1888-1962 zob. poz. 610.

1051. Kalendarz Narodowy na rok... Scranton, Pa. 1916, 1918, 1926, 1934, 1937. Nakładem Polsko-Narodowej Spółki Wydawniczej, Druk „Straży”. 4°.

Kalendarza na r. 1918 nie odnaleziono – wg reklamy zamieszczonej w piśmie Straż R. 21: 1917 nr 37: 6 IX s. 8 (zob. poz. 785) jego wydawcą jest: Wydawnictwo Pol. Nar. Sp. Wyd. Straży.

Od r. 1926 tyt.: Spójniacki Kalendarz Narodowy na rok... W r. 1937 tyt.: Polsko Narodowy Kalendarz Spójniaczy na rok zwykły...

Kalendarz poświęcony sprawom Polskiego Narodowego Kościoła Katolickiego (m.in. zarys historii, opisy parafii) oraz Polsko Narodowej Spójni w Ameryce.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1916, 1926, 1934, 1937).

Literatura:

a. Nir R.: Źródła do historii Polonii (zob. poz. 386).

Na s. 195-197 opis treści Kalendarza Narodowego na rok 1916.

b. Nir R.: Szkice z dziejów Polonii (zob. poz. 397).

W części poświęconej prasie na s. 100-107 podrozdział pt.: „Kalendarz Narodowy” na rok 1916, Scranton, Pa.

1052. Kalendarz Powszechny i Pożyteczny na rok 1915. Red. J[ózef] Sawicki, wyd. Spółka Wydawnicza „Czas”. Brooklyn, N. Y. 1915 [druk.]

1914.

Kalendarz nie odnaleziony.

W zapowiedzi wydrukowanej w Czasie R. 10: 1914 nr 39: 25 IX s. 5 (zob. poz. 446) poinformowano, że Spółka Wydawnicza „Czas” postanowiła wydać kalendarz, ponieważ „z powodu wojny europejskiej w roku bieżącym nie dostaniemy europejskich Kalendarzy”; od nr 45: 6 XI informowano, że „Kalendarz na rok 1915” już się ukazał i „zawiera 160 stronik druków treści bardzo pożytecznej i informacyjnej z umieszczeniem instrukcji jak uzyskać obywatelskie papiery”. W reklamie kalendarza drukowanej w Robotniku Polskim R. 19: 1914 od nr 49: 3 XII s. 4 (tytuł pierwotny: Robotnik zob. poz. 761) informowano, że kalendarz jest do nabycia w administracji Robotnika..., a zamówienia na niego należy przysyłać na adres: Robotnik Polski, New York, N. Y.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 243 (zob. poz. 38) powołując się na wzmiankę prasową z Robotnika Polskiego 1914 nr 50 s. 4 rejestrują ten kalendarz z m. wyd. New York, N. Y. i wydawcą Robotnik Polski.

1053. Kalendarz Roku Wojny 1916. Zawiera: wielki zbiór ilustracji Legionów, ziem polskich i wojny europejskiej z dokładnymi opisami. Boston, Mass. 1916. Nakładem Związku Młodzieży Polskiej 4°.

Kalendarz zawiera m.in. wiadomości o Legionach i prowadzonych przez nich walkach, szkic działalności Komitetu Obrony Narodowej za r. 1915 oraz informacje o Związku Młodzieży Polskiej w Ameryce.

W reklamie kalendarza zamieszczonej w Telegramie Codziennym R. 3: 1916 nr 20: 20 I s. 4 (zob. poz. 955) podano, że wyszedł on nakładem „Telegramu Codziennego”.

Wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 243 (zob. poz. 38) kalendarz wydrukowano w Druk. „Telegramu Codziennego”, New York, N. Y.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu.

Zob. także Pobudka. Boston 1910-1921 poz. 702.

1054. Kalendarz Rycerstwa Polskiego na rok 1918. [Chicago, Ill.] 1918. Nakładem Komitetu Obrony Narodowej w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, Druk. Ludowa, Chicago, Ill. 4°.

Wydawnictwo zawiera, oprócz kalendarza na r. 1918, „kalendarz historyczny z dziejów porobiorowych do dni ostatnich”, artykuły, m.in.: Władysława Łozińskiego pt.: Broń w dawnej Polsce, Tomasza Siemiradzkiego pt.: Historia Rycerstwa Polskiego, i Władysława J. Koniuszewskiego pt.: Rycerstwo w robotniczych bluzach, Powstanie Piłsudskiego, Legiony Piłsudskiego oraz wiersze Marii Chybowskiej, Józefa Mączki i Juliusza Germana.

Wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 244 (zob. poz. 38) kalendarz wyszedł w nakładzie 35 tys. egz.

W egzemplarzu udostępnionym na stronie Wielkopolskiej Bibl. Cyfrowej na stronie tyt. kalendarza doklejono adres Wacława Stefana Flisińskiego z Nowego Jorku.

W r. 1917 Komitet Obrony Narodowej wydał w Chicago książkę pt.: Historia Rycerstwa Polskiego. Dzieje polskiego oręża od czasów najdawniejszych do dzisiejszej chwili. Ze szczególnym uwzględnieniem walk Polski z Niemcami, z Zakonem Krzyżackim, z Turcją i z Rosją, która różni się od Kalendarza... tylko tym, że nie zawiera kalendarza na r. 1918 i części z ogłoszeniami na końcu tomu.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Centralnej Bibl. Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie; inny egzemplarz został udostępniony na stronie Wielkopolskiej Bibl. Cyfrowej (oryginał w Bibl. Kórnickiej PAN).

1055. Kalendarz Wojenny na rok... Chicago, Ill. 1916 [druk.] 1915 – 1917. [Nakładem i drukiem] Polish American Publishing Co.

Kalendarza na rok 1916 nie odnaleziono – jego reklamę zamieszczono m.in. w Dzienniku Narodowym R. 17: 1915 nr 250: 23 X s. 8 (zob. poz. 454), gdzie poinformowano, że poza częścią wojenną kalendarz zawiera m.in. działy: „Kalendarium na każdy dzień roku. Kalendarzyk historyczny z dziejów Polski. Szereg starannie dobranych do chwili nowelek. Najnowsze poezye z obecnej doby wojennej. Wiadomości dla kobiet o gospodarstwie

domowem. Informacje z geografii i astronomii. Ustrój państwowy Stan[ów] Zjed[noczonych], miary i wagi i ważne informacje dla każdego obywatela.”

W r. 1917 tyt.: Ilustrowany Kalendarz Wojenny na rok... Drogocenna Pamiątka z Wielkiej Wojny na Ziemiach Polskich, nakładem i drukiem Polish American Publishing Co., format 8°. Zawiera głównie zdjęcia i artykuły z doniesieniami o I wojnie światowej oraz z życia żołnierzy, a także teksty z historii Polski i informacje o Stanach Zjednoczonych.

Opis na podstawie wyżej wymienionych informacji prasowych oraz autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1917).

Zob. również Kalendarz Ilustrowany ... Wolna Polska poz. 1046.

Dodatki:

1. [Mapa Europy z oznaczeniem granic Polski i wszystkich miejscowości, które są objęte wojną. Chicago, Ill. 1915].

Dodatek do kalendarza na r. 1916, nie odnaleziony; informację o nim zamieszczono w reklamie kalendarza wydrukowanej m.in. w Dzienniku Narodowym R. 17: 1915 nr 250: 23 X s. 8.

2. [Mapa Meksyku. Chicago, Ill. 1916 2°].

Dodatek do kalendarza na r. 1917, nie odnaleziony; informację o nim zamieszczono w reklamie kalendarza wydrukowanej w piśmie Straż R. 20: 1916 nr 45: 9 XI s. 8 (zob. poz. 785), w której podano również format mapy: 16 cali.

1056. Kalendarz Wojenny na rok 1916. [Wyd. Związek Socjalistów Polskich w Północnej Ameryce]. New York, N. Y. 1916. Nakładem i drukiem „Robotnika Polskiego”. 8°.

Na stronie tyt. logo Związku Socjalistów Polskich w Północnej Ameryce.

Wydawnictwo zawiera: kalendarz, kalendarium z ważniejszymi wydarzeniami z historii świata i Polaków oraz z historii ruchu socjalistycznego, obszerny dział literacko-publicystyczny, w którym można znaleźć artykuły podejmujące tematy wojny i Legionów Polskich (m.in.: Co wywołało wojnę, Granice przyszłej Polski, Kościół a Wojna, Międzynarodowe prawa i zwyczaje wojny lądowej) oraz dział pt. Informacje, gdzie zamieszczono m.in. spis osad polskich w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie oraz wskazówki, jak otrzymać amerykańskie obywatelstwo.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza udostępnionego na stronie HathiTrust Digital Library (oryginał znajduje się w bibliotece Indiana

University) oraz egzemplarza znajdującego się w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

Zob. także Kalendarz Robotniczy. Chicago-Newyork 1904-1913 poz. 1014.

1057. Kalendarzyk Kieszonkowy czyli Najlepszy Informator i zarazem Śpiewniczek na rok 1918 i 1919. Stevens Point, Wis. 1918/19 [druk.] 1917, 1920-1921.

Kalendarzyka na r. 1918/19 nie odnaleziono – informację o jego ukazaniu się wraz ze spisem zawartości wydrukowano w tygodniku Wiarus R. 32: 1917 nr 49: 30 XI s. 4 (zob. poz. 835).

Od r. 1920 tyt.: Kalendarzyk Kieszonkowy... [w wykrópkowanym miejscu podano rok].

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 263 (zob. poz. 38) twierdzą, że wydawnictwo to ukazywało się w Stevens Point, a także rejestrują kalendarzyk na r. 1918/19 pt. Kalendarzyk Kieszonkowy. Najlepszy informator na rok 1918 i 1919, podając w jego opisie nazwę: Polska Księgarnia Importowa oraz nazwę wydawnictwa w nawiasie kwadratowym: Wydawnictwo Bracia Worzałłowie.

Opis na podstawie wyżej wspomnianej wzmianki w prasie oraz autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1920).

1058. Kalendarzyk Kieszonkowy na rok 1917. Najnowszy śpiewniczek zawierający: piosnki narodowe, robotnicze, patriotyczne, miłosne i kolędy narodowe. Przepowiednie losu wedle czasu urodzin. New York, N. Y. 1917. Nakładem Księgarni Polskiej W. Wolańskiego. 16°.

Podtyt. okładkowy: Najnowszy śpiewniczek miłości, marzenia i notatnik.

Teksty piosenek, które zawiera ten kalendarzyk wydrukowano także w Kalendarzyku Kieszonkowym na rok 1917 wydanym w Nowym Jorku nakładem J. Jarmickiego (zob. poz. 1059).

Wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 264 (zob. poz. 38) kalendarzyk wydrukowano w Druk. „Telegramu Codziennego”.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu.

1059. Kalendarzyk Kieszonkowy na rok 1917. Najnowszy śpiewniczek zawierający: piosnki narodowe, robotnicze, patriotyczne, miłosne i kolędy narodowe. Przepowiednie losu wedle czasu i urodzin. New York, N. Y. 1917. Nakładem J. Jarmickiego. 16°.

Tyt. okładkowy: Kalendarz Kieszonkowy na rok 1917.

Kalendarzyk zawiera takie same teksty piosenek jak Kalendarzyk Kieszonkowy na rok 1917 wydany w Nowym Jorku nakładem Księgarni Polskiej W. Wolańskiego (zob. poz. 1058) oraz dodatkowe nowe utwory.

Wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 264 (zob. poz. 38) kalendarzyk wydrukowano w Druk. „Telegramu Codziennego”.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Immigration History Research Center Archives (Zawistowski Collection) w Minneapolis.

1060. Kalendarzyk Miłosny na rok 1918. Wyd. Bronisław Żelski. Nowy Jork, N. Y. 1918. 16°.

Kalendarzyk nie odnaleziony.

Treść kalendarzyka, bez karty tytułowej i kalendarium, pokrywa się z treścią Śpiewnika miłosnego wydanego przez B. Żelskiego w 1916 r.

Opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 264 (zob. poz. 38), którzy opisali ten kalendarzyk na podstawie egzemplarza (bez karty tytułowej) znajdującego się w osobistych zbiorach autorów.

Zob. również Kalendarz Humorystyczny Motyl poz. 995; Czarodziej. Kieszonkowy kalendarzyk poz. 1039.

1061. Memorandum 1918. [Wyd. Loża Kopernik No. 103 American Masonic Federation. Detroit, Mich.] 1918. [Druk. Rudolfa K. Mićkowskiego]. 16°.

Kalendarzyk wydano dla członków polskiej Łoży Masońskiej Kopernik No. 103 A. M. F. założonej 23 III 1917 r. w Detroit z inicjatywy dr Jana R. Biela, Leona Sadowskiego i Wincentego Trzemzańskiego.

Wydawnictwo, oprócz kalendarza, zawiera historię, regulamin, listę członków i skład zarządu

Łoży Kopernik No. 103 oraz spis członków łóż Alpha Liberty w Detroit i Independence w Hamtramck, Mich.

Wśród członków łoży wymieniono R. K. Mićkowskiego, właściciela zakładu drukarskiego – być może w jego zakładzie wydrukowano kalendarzyk. Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 265 (zob. poz. 38) podają, że kalendarz wyszedł Drukiem R. K. Mićkowskiego w Detroit po 12 II 1918.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (w egzemplarzu tym brak okładki).

1062. Najlepszy Przyjaciół Żołnierza. Kalendarz na rok... Dla wszystkich przyjaciół stanu wojskowego. [Wyd. Bracia Worzałowie. Stevens Point, Wis.] 1916-1931. Nakładem i drukiem Polskiego Wydawnictwa Kalendarzy Europejskich. 8°.

Tyt. okładkowy: Przyjaciół Żołnierza. Kalendarz na rok... Dla wszystkich.

Kalendarz naśladowujący wydawnictwa europejskie.

Kalendarza na r. 1917 nie odnaleziono.

W reklamach kalendarzy na l. 1916-1918 zamieszczonych w tygodniku Rolnik R. 25: 1916 nr 3: 14 I s. 11, nr 37: 8 IX s. 7, R. 26: 1917 nr 37: 14 IX s. 2 (zob. poz. 766) poinformowano o ich ukazaniu się i zawartości oraz podano adres wydawnictwa, pod którym można je zamówić: Bracia [Szczepan H. i Józef A.] Worzałowie, Stevens Point, Wis.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1916, 1926, 1927, 1929-1931) oraz w Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1918-1931).

Dodatki:

1. [Kalendarz ścienny. Stevens Point] 1916-1917, 1919, 1921-1926, 1931 [8° podł. ss. nlb. 2].

Kalendarz na r. 1917, nie odnaleziony – informacje o Kalendarzu ściennym na rok 1917 zamieścił Rolnik R. 25: 1916 nr 37: 8 IX s. 7 (zob. wyżej). Co najmniej od r. 1919 tyt.: Kalendarz ścienny... [w wykrópkowanym miejscu podano rok], format 8° podł.

1063. Najświętsza Rodzina. Kalendarz dla rodzin chrześcijańskich na rok przestępny 1916. Szczególniej dla członków związku pod wezwaniem „Najświętszej Rodziny Nazaretańskiej”.

Wydanie większe. [Mutacja amerykańska]. Wimperk 1916. Nakładem [i drukiem] J[ana] Steinbrennera w Wimperku. Made in Switzerland. 8°.

Mutacja amerykańska kalendarza ukazującego się w Wimperku w l. 1897-1923 pt.: Najświętsza Rodzina. Kalendarz dla rodzin chrześcijańskich na rok Pański. Wydanie większe (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4190). Kalendarz ten w trochę zmienionej formie (na okładce dodatkowa informacja o nakładcy rozprowadzającym kalendarz) wysyłany był do Polonii amerykańskiej.

W kalendarzu na r. 1916 na okładce podtytuł: Kalendarz dla rodzin chrześcijańskich na rok Pański..., nakł. Drukarni Wspomożenie Maryi, Nowy York.

Egzemplarz wydania polonijnego znajduje się w Bibl. Narodowej w Warszawie, ale nie jest udostępniany czytelnikom z uwagi na zły stan zachowania.

Opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 104-107 (zob. poz. 38) oraz katalogu internetowego Bibl. Narodowej w Warszawie.

1064. Polski Kalendarz Misyjny OO. Misyjonarzy w Mariannahill w Południowej Afryce na rok przestępny... Ozdobiony wielu rycinami. Z dodatkami obrazka kolorowego i kalendarza ściennego. [Mutacja amerykańska]. Wrocław R. 25: 1916, R. 32: 1923, R. 34[!]: 1925 – R. 35: 1926, R. 38: 1929, R. 40: 1931 – R. 49: 1940. Nakładem OO. Misyjonarzy w Mariannahill w Południowej Afryce, Druk. „Schlesische Volkszeitung”, Sp. z o. p. 4°.

Mutacja amerykańska kalendarza ukazującego się we Wrocławiu w l. 1891-1940 pt.: Polski Kalendarz Misyjny OO. Trapistów w Mariannahill w Południowej Afryce na rok... (zob. T. III wol. 2 niniejszej bibliografii poz. 4170). Kalendarz ten, w trochę zmienionej formie wysyłany był do Polonii amerykańskiej.

W R. 25: 1916 tyt. okładkowy: Polski Kalendarz Misyjny OO. Misyjonarzy na rok Pański przestępny ... Wydany z polecenia Przełożonych Misyi, na okładce adres ekspedycji: Br[at] Doroteusz Kaiser, Detroit, Mich. U[nited] S[tates] N[orth] A[merica].

W Dzienniku Chicagoskim R. 11: 1900 nr 286: 6 XI s. 1 (zob. poz. 451) wspomniano, że obecnie w Chicago przebywa brat Rusticus Hajduga,

który od roku mieszka na stałe w Stanach Zjednoczonych w Detroit, Mich, ale „od czasu do czasu podróżuje po innych miastach”; można u niego „nabyć różne dziełka polskie nabożne, jakoteż opisujące i misją OO. Trapistów w Marianhill” i przywiózł do Chicago także „piękny kalendarz polski wydany staraniem tej misji i zawierający mnóstwo obrazków i artykułów zajmujących [...] i złożył po kilkadziesiąt egzemplarzy tegoż na plebaniach, gdzie go nabyć można po cenie 20 centów” – nie wiadomo, czy wspomniane egzemplarze kalendarza były mutacją amerykańską.

Wępsięć J.: Polish American Serial Publications... s. 122 (zob. poz. 26) rejestruje to wydawnictwo pt. Polski Kalendarz Misyjny. Detroit, Mich i podaje, że w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago znajduje się kalendarz na r. 1929, 1939-1940.

Opis wg: Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy wydanych ... poza granicami... s. 117-123 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 383), którzy podają, że wydanie na Stany Zjednoczone kalendarza na r. 1916 znajduje się w Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago, ale informacji tej nie udało się potwierdzić podczas przeprowadzonych tam kwerend.

1065. Święta Rodzina. Kalendarz dla rodzin chrześcijańskich. ... [Wyd. Bracia Worzałowie. Stevens Point, Wis.] 1918-1929. Nakładem i drukiem Polskiego Wydawnictwa Kalendarzy Europejskich. 8°.

W podtytule w wykropkowanym miejscu podano rok, na który jest kalendarz. Zawiera artykuły o treści religijnej i moralizatorskiej. Kalendarz naśladujący wydawnictwa europejskie.

W reklamie kalendarza na r. 1918 wydrukowanej w tygodniku Rolnik R. 26: 1917 nr 37: 14 IX s. 2 (zob. poz. 766) poinformowano o jego ukazaniu się i zawartości oraz podano adres wydawnictwa, pod którym można go zamówić: Bracia [Szczepan H. i Józef A.] Worzałowie, Stevens Point, Wis.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 270-271 (zob. poz. 38) podają, że wydawnictwo to ukazywało się w Stevens Point, a wydawali je Bracia Worzałowie.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersy-

teckiej w Toruniu (1918, 1920, 1923-1924, 1928-1929).

1066. Wielki Kalendarz Uniwersalny czyli Powszechny dla Wszystkich Stanów Polskiego Narodu na rok... [Wyd. Bracia Worzałowie. Stevens Point, Wis.] 1918-1929. Nakładem i drukiem Polskiego Wydawnictwa Kalendarzy Europejskich. 8°.

Kalendarz naśladujący wydawnictwa europejskie. Od r. 1919 kalendarz wychodził w dwóch oddzielnie liczbowanych tomach.

W reklamie kalendarza na r. 1918 wydrukowanej w tygodniku Rolnik R. 26: 1917 nr 37: 14 IX s. 2 (zob. poz. 766) poinformowano o jego ukazaniu się i zawartości oraz podano adres wydawnictwa, pod którym można go zamówić: Bracia [Szczepan H. i Józef A.] Worzałowie, Stevens Point, Wis.

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 271-273 (zob. poz. 38) podają, że wydawnictwo to ukazywało się w Stevens Point, a wydawali je Bracia Worzałowie.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1918, 1919-1922 po T. 1-2, 1926 T. 1-2, 1927 T. 2, 1928 T. 1) i Archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago (1918, 1919-1926 po T. 1-2, 1927 T. 2, 1928 T. 1-2, 1929 T. 1).

Dodatki:

1. Kalendarz ścienny... [Stevens Point, Wis.] 1918-1919[?], 1924-1927[?] [8° podł. ss. nlb. 2].

W tytule w wykropkowanym miejscu podano rok.

r. MATERIAŁY I OPRACOWANIA DOTYCZĄCE EMIGRACJI I POLONII W AMERYCE POŁUDNIOWEJ

Materiały i opracowania

1067. Mazurek Jerzy: Kraj a emigracja. Ruch ludowy wobec wychodźstwa chłopskiego do krajów Ameryki Łacińskiej (do roku 1939). Warszawa 2006 Instytut Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich Univ. Warszawskiego, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego 8° ss. 479, nlb. 1.

Na s. 54-83 rozdział pt.: Chłop polski w Brazylii, zawierający informacje o prasie polskiej ukazującej się w tym kraju, a także o dziennikarzach

i wydawcach. Na s. 83-94 rozdział pt.: Chłop polski w Argentynie, w którym wspomniano o polskich czasopismach tam publikowanych.

Rec.: Malinowski Mariusz, *Ameryka Łacińska. Kwartalny biuletyn informacyjno-analityczny* R. 16: 2008 nr 2 s. 79-80.

s. ARGENTYNA

Materiały i opracowania

1068. Garztecki Stanisław: Prasa polonijna w Argentynie. *Zeszyty Prasoznawcze* R. 4: 1963 nr 1/2(15/16) s. 152-164.

Dotyczy m.in. pism: Echo Polskie (zob. poz. 1073), Wiadomości Polskie (zob. poz. 1074).

1069. Chojnacki Władysław: Prasa polska w Argentynie i Urugwaju 1913-1963. *Problemy Polonii Zagranicznej* T. 3: 1962/1963 [druk.] 1964 s. 121-144.

Rec.: Radziwińska Józefa: Kilka uwag o prasie polskiej w Argentynie. *Problemy Polonii Zagranicznej* T. 5: 1966/1967 [druk.] 1968 s. 203-205.

1070. Pyzik Estanislao P.: Los Polacos en la Republica Argentina y America del Sur desde el año 1812. Wyd. 2. Buenos Aires 1966 Comité de Homenaje al Milenio de Polonia 8° ss. nlb. 4, V, 330.

Na s. 264-268 rozdział pt. Prensa Polaca. Z l. 1865-1918 informacje o dwóch tytułach: Echo Polskie (zob. poz. 1073) oraz Wiadomości Polskie (zob. poz. 1074). W wyd. 1 z 1944 r. brak tego rozdziału.

Książka tłumaczona na jęz. polski (zob. poz. 1072).

1071. Więckowski Michał: Prasa polska w Argentynie 1913-1985. *Studia Polonijne* T. 10: 1986 s. 61-79.

Dotyczy pism: Echo Polskie. Buenos Aires 1913-1915 (zob. poz. 1073), Wiadomości Polskie. Buenos Aires 1917-1918 (zob. poz. 1074), Wolna Polska. Buenos Aires 1919.

1072. Pyzik Stanisław Paweł: Polacy w Argentynie i w innych krajach Ameryki Południowej. Przekład Anna Nowakowska. Warszawa 2004

Fundacja Semper Polonia 8° ss. 280.

Na s. 211-215 rozdział pt. Polska prasa. Z l. 1865-1918 informacje o dwóch tytułach: Echo Polskie (zob. poz. 1073) oraz Wiadomości Polskie (zob. poz. 1074).

Tłumaczenie wyd. 2 z jęz. hiszpańskiego (zob. poz. 1070).

Czasopisma 1865-1914

1073. Echo Polskie. Tygodnik. Red. Wincenty Paczyński, administrator Bolesław Schreiber. Buenos Aires 1913-1915. 2°.

Wychodzi od 10 VIII 1913 do 31 V 1915. Pismo nie odnalezione.

Pierwsze pismo polskie w Argentynie. O jego założeniu informowały m.in.: krakowski tygodnik Praca R. 2: 1913 w nr 89: 16 IX na s. 445 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1922) omawiając nr 1 z 10 VIII, a także Dziennik Chicagoski R. 24: 1913 w nr 243: 16 X na s. 6 (zob. poz. 451) wypowiadając się pochlebnie o poziomie pisma. Wawel R. 7: 1914 w nr 5(103): 17 V na s. 6-7 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2599) opisywał zbiórkę pieniężną, którą tygodnik Echo... zorganizował w kolonii polskiej w Buenos Aires na rzecz robotników sezonowych w Galicji. Polak w Brazylii od nr 64 dat. 2 XII 1914 do nr 14 z 17 II 1915 (zob. poz. 1095) zawiadamiał o możliwości prenumeraty Echa..., które w tym czasie ukazywało się 10., 20. i 30. dnia każdego miesiąca.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 41 (zob. poz. 17) podaje, że Echo... wychodziło kolejno jako tygodnik, miesięcznik, dwutygodnik, a później – dekada, a egzemplarze pisma znajdują się w Bibl. Rapperswilskiej i w Polskim Archiwum Wojennym przy Centralnej Bibl. Wojskowej.

Garztecki St.: Prasa polonijna w Argentynie s. 156-157 (zob. poz. 1068) podaje informacje o redaktorze, administratoze, formacie, czasie ukazowania się oraz częstotliwości: od sierpnia 1913 do stycznia 1914 Echo... wychodziło jako tygodnik, od stycznia do września 1914 jako dwutygodnik, od września 1914 do lutego 1915 – 3 x miesięcznie, od lutego do kwietnia 1915 – 2 x miesięcznie, w maju 1915 jako miesięcznik; upadło z powodów finansowych.

Wg: Encyklopedia polskiej emigracji i Polonii. Pod. red. Kazimierza Dopierały. T. 1. Toruń 2003 Echo... było początkowo redagowane przez Olszewskiego, a następnie przez Wincentego Popczyńskiego[!].

Literatura:

a. Garztecki Stanisław: Zasłużone czasopismo polonijne sprzed pół wieku. *7 Dni w Polsce* 1963 nr 29(335) s. 5.

Czasopisma 1914-1918

1074. Wiadomości Polskie. Wydawnictwo Towarzystwa Polskiego. [Miesięcznik]. Buenos Ayres R. 1: 1917 – R. 2: 1918, nr 1-29. 2°.

Wychodzi od 18 VIII 1917 do 24 XII 1918.

W R. 1: 1917 wyszły numery 1-5; w nr 1 na s. 1 wyjaśniono, że zaistniała potrzeba informowania Polaków o postępach sprawy niepodległości Polski na arenie międzynarodowej oraz o cierpieniach Polaków pod okupacją niemiecką, „dla tego Towarzystwo Polskie [...] postanowiło drukować wiadomości jakie nas dochodzą. Nie będzie to gazeta, lecz kartki, które będą wychodzić w miarę nadchodzących wiadomości raz na miesiąc z początku”, oraz apelowano by datki na wydawanie pisma przesyłać do prezesa Towarzystwa... Gustavo Jasińskiego.

W R. 2: 1918 ukazały się numery 6-29; w nr 6 na s. 1 poinformowano, że pismo będzie wychodzić 2 x miesięcznie; od nr 13 m. wyd. Buenos Aires; nr 17 dat. 20 VI wyszedł dwukrotnie, przy czym był to błąd drukarski – w egzemplarzu w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie stronę tyt. późniejszego numeru osteplowano: 10 Lipca Nr 18, numer ten wyszedł z opóźnieniem z powodu trudności drukarskich; w nr 29 zamieszczono artykuł informujący o zakończeniu wydawania pisma z powodu problemów finansowych oraz z uwagi na łatwiejszy dostęp do informacji z Polski.

Garztecki St.: Prasa polonijna w Argentynie s. 157 (zob. poz. 1068) twierdzi, że redaktorem był Gustaw Jasiński przy współpracy Stanisława [Pawła] Pyzika oraz podaje trzy różne warianty lat wychodzenia pisma (1916-1917, 1917-1918, 1916-1918).

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego Crispa (oryginał w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie).

Dodatki:

1. Dodatek ilustrowany. [Buenos Aires] 1917 ss. nlb. 2. Dodatek do nr 5: 4 XII; zawiera artykuły poświęcone Henrykowi Sienkiewiczowi i Tadeuszowi Kościuszce.

t. BRAZYLIA

Materiały i opracowania

1075. Głuchowski Kazimierz: Materiały do problemu osadnictwa polskiego w Brazylii. Warszawa 1927 Wydawn. Instytutu Naukowego do Badań Emigracji i Kolonizacji 8° ss. 354, 19 tabl., 3 mapy.

Tyt. okładkowy: Wśród pionierów polskich na antypodach. Materiały do problemu osadnictwa polskiego w Brazylii.

O prasie w rozdziale 6: Prasa, piśmiennictwo i sztuka, s. 208-231.

1076. Pałka Józef: 60-lecie polskiej prasy w Brazylii. *Kalendarz „Ludu”* 1952 s. 23-26.

1077. Wójcik Władysław: 75 lat prasy polskiej w Brazylii (wspomnienia i refleksje). *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* T. 7: 1968 z. 2 s. 261-274.

1078. Piton João: Periódicos de Língua Polonesa no Brasil. *Anais da Comunidade Brasileiro-Polonesa* 1971 vol. 3 s. 80-103.

Poprawiona wersja artykułu J. Pitonia w jęz. portugalskim (zob. poz. 1080).

1079. Pitoń Jan: Prasa polska w Brazylii w latach 1892-1970. W: Emigracja polska w Brazylii. 100 lat osadnictwa. Księga jubileuszowa. [Wybór Antoni Olcha]. [Warszawa] 1971 Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza s. 491-493.

Lista tygodników i miesięczników z l. 1892-1970 oraz biuletynów informacyjnych z l. 1939-1945.

1080. Pitoń Jan: Prasa polska w Brazylii. Z okazji 100-lecia kolonizacji polskiej. *Kalendarz*

„Ludu” 1971: Stulecie emigracji polskiej w Paranie 1871-1971 s. 46-72.

Zawiera rozdziały pt.: I. Bibliografia prasy polskiej w Brazylii; II. Kalendarze wydane w Brazylii; III. Prasa w okresie drugiej wojny światowej. Zob. również poz. 1078.

1081. Malczewski Zdzisław: Ślady polskie w Brazylii. Marcas da presença polonesa no Brasil. Warszawa 2008 Instytut Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich Uniw. Warszawskiego, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego 8° ss. 320. Biblioteka Iberyjska.

Zawiera także informacje o prasie polskiej w Brazylii.

Rec.: Malinowski Mariusz, *Ameryka Łacińska* R. 16: 2008 nr 3/4 s. 132-133; Paleczny Tadeusz: Ślady polskie w Brazylii. *Pro Memoria* 2008 nr 2(19) s. 43-45; Paleczny T., *Rocznik Historyczny Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego* Nr 24: 2008 s. 251-255.

1082. Mazurek Jerzy: Brazylia i Polonia brazylijska wobec niepodległości Polski w latach 1914-1918. W: Polska i Brazylia – bliższe, niż się wydaje. Tom studiów z okazji 100. rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych pomiędzy Polską i Brazylią oraz 90. rocznicy powstania Towarzystwa Polsko-Brazylijskiego. Pod red. Jerzego Mazurka. Warszawa 2020 Zakład Brazyliastyki Instytutu Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich Uniw. Warszawskiego, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Muzeum Niepodległości, Towarzystwo Polsko-Brazylijskie s. 165-189.

W artykule omówione są m.in. spory polityczne na łamach takich tytułów jak np.: Niwa (zob. poz. 1093), Ognio (zob. poz. 1094), Kolonista Polski (tytuł pierwotny: Kolonista zob. poz. 1089), Tygodnik Związkowy (zob. poz. 1110), Człowiek Leśny (zob. poz. 1108), Gazeta Polska w Brazylii (zob. poz. 1087), Polak w Brazylii (zob. poz. 1095).

Czasopisma 1865-1914

1083. Djablik. Pismo satyryczno-nieprzyjemne (niezależne). Ukazywać się będzie co drugą sobotę – dobrym dla śmiechu a złym na zgrzyotę.

[Red.] Ferdynand Zaze. *Kurytyba* R. 1: 1902, nr 1-[?]. 2°.

Wyszedł prawdopodobnie tylko nr 1 dat. 11 X. Nazwisko F. Zaze podano w adresie w winiecie.

Głuchowski K.: Materiały do problemu osadnictwa... s. 212 (zob. poz. 1075) podaje, że F. Zaze był zecerem pracującym dla Leona Bieleckiego, wydawcy *Gazety Polskiej* w Brazylii (zob. poz. 1087), który wydając *Djablika* chciał uderzyć w konkurencyjnego dla *Gazety*... Robotnika Parańskiego (zob. poz. 1099). Pitoń J.: *Prasa polska w Brazylii*... s. 51 (zob. poz. 1080) twierdzi, że nakład *Djablika* wynosił 100 egz. i został on wydany „za plecami” L. Bieleckiego. Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą*... s. 34 (zob. poz. 17) oraz *Wójcik Wł.: 75 lat prasy*... s. 262-263 (zob. poz. 1077) twierdzą, że L. Bielecki był wydawcą pisma.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (współoprawne z *Gazetą Polską* w Brazylii z r. 1905).

Zob. także Ścierka poz. 1102.

1084. *Djablik Parański*. *Kurytyba* 1898, nr 1-2[?].

Wychodzi w pierwszej połowie 1898. Pismo humorystyczne, nie odnalezione.

Kurjer Parański R. 2: 1898 nr 8: 19 II s. 1 (zob. poz. 1090) wspominał o dodatku humorystyczno-satyrycznym pt.: *Djabek Parański*, a w nr 14: 2 IV s. 2 poinformował, że „redakcja «Kurjera Parańskiego» przygotowuje drugi numer *Dyablika*”. Pismo zostało też odnotowane jako *Djablik Parański* w Sprawozdaniu Wydziału Czytelnia Akademickiej we Lwowie za rok administracyjny 1897/8. Lwów 1898 s. 117.

Zieliński St.: *Bibliografia czasopism polskich zagranicą*... s. 34 (zob. poz. 17), a za nim inne bibliografie i opracowania, twierdzi, że redaktorem i wydawcą *Djablika*... był Mieczysław Radziszewski. Pitoń J.: *Prasa polska w Brazylii*... s. 50 (zob. poz. 1080) podaje, że *Djablik Parański* powstał „na skutek polemiki na bruku kurytybskim *Gazeta [Polska w Brazylii] – Kurier Parański*” oraz że jego nakład wynosił 100 egz.

Gazeta Polska w Brazylii zob. poz. 1087.

1085. Dzwon Polski w Brazylii. [Wychodzi 2 x miesięcznie]. Red. T. Stokowski, wyd. L. Habański. São Paulo R. 1: 1906/07, nr 1-9[?].

Wychodzi od 15 XII 1906 co najmniej do 15 IV 1907. Od nr 5: 15 II informacja o częstotliwości: Wychodzi dwa razy w miesiącu.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 40 (zob. poz. 17) podaje, że pismo ukazywało się jako tygodnik w l. 1907-1911 i było wydawane przez rząd stanowy i plantatorów w celu werbowania robotników. Wójcik Wł.: 75 lat prasy... s. 264 (zob. poz. 1077) precyzuje, że pismo wydawali plantatorzy kawy, przy czym szybko upadło. Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 51 (zob. poz. 1080) zamieszcza informację, że pismo wychodziło przez dwa lata (1907-1908) i kierował nim Czarniecki.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Naukowej Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki (R. 1: 1906/07 nr 1-9).

1086. Emigrant. Wyd. Ludwik Konkowski. Kurytyba, Parana 1911, nr 1.

Wyszedł tylko jeden numer dat. 9 X 1911. Pismo nie odnalezione.

Polski Przegląd Emigracyjny w r. 1911 w nr 23: 15 XII na s. 17 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1866) podaje, że wydawcą był L. Konkowski, a pismo poświęcone było agitacji za imigracją do Parany. Z kolei Naród – Wiadomości Codzienne R. 7: 1912 nr 21: 21 I s. 1 (tytuł pierwotny: Wiadomości Codzienne zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 2589) informuje, że pismo ukazało się pt. Emigrant Polski, a wydawcą był ks. Józef Anusz.

Wg: Głuchowski K.: Materiały do problemu osadnictwa... s. 214 (zob. poz. 1075) pismo nosiło tyt.: Emigrant Polski w Paranie, jedyny numer wyszedł 9 X, wydawcą tytułarnym był Zygmunt Cękański, a faktycznie pismo wydawali ks. J. Anusz i M[ichał Józef] Pankiewicz.

W życiorysie Z. Cękańskiego zamieszczonym w warszawskiej Gazecie Polskiej R. 10: 1938 nr 321: 22 XI s. 6 podano, że był on wydawcą pisma Emigrant Polski w Paranie.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 43 (zob. poz. 17) datuje nr 1 na 3 X

1911, a Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 53 (zob. poz. 1080) błędnie podaje, że nr 1 wyszedł 9 X 1909.

1087. Gazeta Polska w Brazylii. Pismo ludowe dla Polaków w Ameryce Południowej redagowane – w duchu religijno-narodowym. Pod redakcją członków. Wychodzi co sobotę. [Administrator Sebastian Edmund Saporski]. Kurytyba (Kurytyba, Kurytyba), Parana – São Paulo [R. 1]: 1892 – R. 4: 1895, R. 2/4: 1896, R. 5: 1897 – R. 25: 1917, R. 27[1]: 1918 – R. 43: 1934, 1935-1941. [Druk. Gazety Polskiej w Brazylii].

Wychodzi prawdopodobnie od października 1892 co najmniej do 15 X 1941 z przerwami w l. 1893, 1895-1896 i 1899.

Numerów z r. 1892 nie odnaleziono. Opis główny sporządzono na podstawie pierwszego odnalezionego nr 1: 9 VII z R. 2: 1893, w numerze tym poinformowano, że w 1892 r. ukazało się 12 numerów pisma, nr 12 dat. 31 XII, a właścicielem i red. był Karol Szulc, 1 VII 1893 gazeta i drukarnia zostały sprzedane grupie miejscowych Polaków, a administrację objął S. E. Saporski.

W R. 2: 1893 od nr 3: 22 VII podtyt.: Pismo... Pod redakcją członków Towarzystwa; od nr 12 brak podtyt. W R. 3: 1894 w nr 28: 15 VII na s. 3 opublikowano Sprawozdanie z Administracji Gazety Polskiej, w którym wspomniano, że S. E. Saporski jest nie tylko administratorem, ale i redaktorem pisma, właścicielem jest Towarzystwo Gazety Polskiej w Brazylii (dalej przytoczono inną nazwę: Towarzystwo Drukarni Polskiej) oraz że nakład wynosił 300-400 egz.

W R. 4: 1895 ostatni odnaleziony nr 18 dat. 4 V, co najmniej od tego numeru red. odp. Ignacy Waberski, [wyd.] Wydawnictwo Towarzystwa Drukarni Polskiej. Prawdopodobnie od lipca 1895 do listopada 1896 w miejsce Gazety... wychodził tygodnik Polonia (zob. poz. 1096).

W r. 1896 ukazały się nr 46-50 kontynuujące liczbowanie numerów Polonii; od nr 46: 14 XI podtyt.: Pismo tygodniowe dla ludu polskiego w Brazylii, brak informacji o redaktorze i wydawcy, w numerze tym liczbowanie rocznika (R. 2) nawiązuje do liczbowania roczników Polonii, format 2° oraz informacja o likwidacji pisma Polonia i przejęciu drukarni Towarzystwa Drukarni Polskiej przez Cezara Szulca, syna „dawnego

właściciela” [K. Szulca]; od nr 47: 5 XII liczbowanie rocznika: R. 4, format 4°, w numerze tym w artykule wstępnym podano, że Gazeta... przestała wychodzić „przeszło przed rokiem”, a obecnie jest reaktywowana i wydawana przez C. Schulza[!].

W R. 5: 1897 co najmniej od nr 35 podtyt.: Pismo dla ludu polsko-katolickiego w Brazylii, co najmniej od nr 44 format 2°. W R. 6: 1898 co najmniej od nr 51 podtyt.: Pismo dla ludu polskiego w Brazylii. W R. 7: 1899 w nr 1 na s. 2 informacja o dołączeniu [S.] E. Saporskiego do redakcji; w nr 4 na s. 2 podano, że od 1 III redaktorem będzie Józef Okołowicz; co najmniej od nr 14: 13 IV red. J. Okołowicz, w numerze tym informacja, że Gazeta... jest organem Polskiej Delegacji Handlowo-Geograficznej w Kuritybie; od nr 26: 9 IX red. W. Goździkowski, wyd. Stefan Czapski; od nr 31: 14 X brak informacji o redaktorze; od nr 33: 28 X administrator S. Czapski. W R. 8: 1900 co najmniej od nr 51: 22 XII red. Leon Chwalbiński.

Numerów z l. 1901-1902 nie odnaleziono.

W R. 11: 1903 co najmniej od nr 42: 17 X brak podtyt., motta: Naród, który ma szkoły, ma przyszłość; Nasza przyszłość w oświacie, red. i wyd. Leon Bielecki. W R. 12: 1904 co najmniej od nr 2 podtyt.: Organ ludu polskiego w Brazylii, motta: Bóg i Ojczyzna!; Za prawa ludu polskiego w Brazylii. Od R. 13: 1905 nr 12 wychodzi w każdy czwartek; od nr 44 motta: Za prawa ludu polskiego; Naród który ma szkoły – ma przyszłość. W R. 15: 1907 w nr 8 podano, że od 1 I zastępca redaktora jest Franciszek Bayer; w nr 13 informacja, że od 1 IV redaktorem odpowiedzialnym okresowo będzie Fr. Bayer; od nr 14 właściciel i wyd. L. Bielecki, red. odp. Fr. Bayer; od nr 40 red. i wyd. L. Bielecki.

W R. 16: 1908 od nr 4: 23 I zastępca redaktora Konstantyn Lekczyński; od nr 22: 28 V red. i wyd. L. Bielecki; w nr 29: 16 VII na s. 3 zawiadomienie o przejściu Gazety Polskiej w Brazylii i dodatku Rodzina Polska przez spółkę, na czele której stoją ks. Chylaszek, Jan Lech, Józef Preis, Stefan Witosławski; w nr 37 na s. 1 wiadomość, że L. Bielecki był redaktorem pisma od 8 VI 1901 r., na s. 3 informacja o przejściu pisma na własność ks. Jana Petersa; od nr 38: 17 IX red. i wyd. ks. J. Peters; od nr 48 wychodzi co środę i sobotę.

W R. 17: 1909 co najmniej od nr 44 podtyt.: Najstarsze i najpoczytniejsze pismo polskie w Południowej Ameryce, wychodzi w piątek każ-

dego tygodnia, motta: Naród który ma szkoły – ma przyszłość; Oświata to potęga narodów, red. i wyd. Maksymilian Gross. W R. 18: 1910 w nr 17: 29 IV poinformowano, że po 11 miesiącach istnienia spółki, R[afał] Karman odsprzedał swoją część M. Grossowi, co uczyniło go jedynym właścicielem pisma; w nr 40: 7 X w wydrukowanym statucie Związku Narodowego Polskiego w Brazylii w art. III par. 27 zapisano, że Gazeta Polska w Brazylii jest „urzędowym organem Związku”. W R. 19: 1911 od nr 2 podtyt.: Organ „Związku Narodowego Polskiego w Brazylii”. Najstarsze...; od nr 41 tyt.: Gazeta Polska. Pismo tygodniowe bezpartyjne poświęcone sprawom polskim w Brazylii, brak mott, red. i wyd. F[ranciszek] Dybowski, Druk. R. Karmana, w numerze tym poinformowano, że Gazeta... z dniem 13 X przeszła na własność Fr. Dybowicza; nr 47 w odświętnej szacie graficznej w związku z rocznicą wybuchu powstania listopadowego.

W R. 20: 1912 co najmniej od nr 3 brak informacji o drukarni; co najmniej od nr 16: 19 IV tyt.: Gazeta Polska w Brazylii, brak podtyt., motta: Wiara i Ojczyzna; Kościół i Szkoła, red. Antoni Raczkowski, nakł. Towarzystwo św. Stanisława, brak informacji o wydawcy; co najmniej od nr 25: 21 VI red. odp. Józef Pękala; co najmniej od nr 38: 20 IX red. J. Pękala. W R. 21: 1913 nr 2 ukazał się w dwóch częściach z datami 4 I i 8 I; od nr 28 brak informacji o nakładcy; w nr 34: 21 VIII J. Pękala powiadomił o rezygnacji z funkcji redaktora, a jego miejsce zajął ks. Stanisław Trzebiatowski; od nr 35: 28 VIII brak informacji o redaktorze.

W R. 22: 1914 od nr 33 wychodzi 2 x tygodniowo. W R. 24: 1916 w nr 99 wydrukowano artykuł rocznicowy podpisany przez redaktora Albina Tomczaka (zob. Literatura poz. a), w którym znalazła się informacja, że od 1912 r. właścicielem Gazety Polskiej w Brazylii jest ks. St. Trzebiatowski, a obecnym redaktorem – A. Tomczak. W R. 25: 1917 od nr 36: 2 V wyd. Józef Kłos, red. A. Tomczak, w numerze tym poinformowano, że St. Trzebiatowski odszedł z redakcji pisma, jego właścicielem został J. Kłos, a wyłącznym redaktorem A. Tomczak; nr 58: 25 VII ukazał się z opóźnieniem z powodu strajku robotników; nr 87: 3 XI wydano z opóźnieniem z powodu awarii maszyny drukarskiej; od nr 92: 28 XI brak informacji o wydawcy; w nr 94 redakcja pisma zawiadomiła, że z dniem 27 XI wydawnictwo przeszło na własność

Jana Belczaka; w nr 97: 18 XII poinformowano, że „z powodu stanu wojennego poczty w całej Brazylii [...] nie przyjmują i nie wysyłają korespondencji w języku polskim, a także pism polskich. Wobec tego nie będzie możebnym by wszyscy Czytelnicy otrzymywali w obecnym czasie «Gazetę Polską». Wydawnictwa nie zamykamy, lecz dla Kurytyby i okolicy będziemy wydawać nadal raz w tygodniu (w piątki) pismo nasze w dotychczasowym formacie.” Od r. 1918 błędne liczbowanie roczników (R. 27 zamiast R. 26); od nr 14 brak informacji o redaktorze; od nr 18: 12 III [red.] odp. ks. St. Trzebiatowski; od nr 27: 19 IV tygodnik; ostatni odnaleziony nr 46 dat. 30 VIII.

W r. 1924 od nr 14 tyt.: *Gazeta Polska w Brazylii*. W r. 1930 od nr 21 m. wyd. *Kurytyba - São Paulo*. W r. 1935 od nr 53 tyt.: *Ilustrowana Gazeta Polska w Brazylii*. W r. 1940 od nr 18 tyt.: *Gazeta Polska w Brazylii*. W r. 1941 od nr 32/37 tyt.: *Gazeta Polska w Brazylii*. *Gazeta Polonesa no Brasil*, ukazuje się wyłącznie w Kurytybie w jęz. portugalskim; od nr 38 tyt.: *Gazeta Polska w Brazylii*. *Gazeta Polonesa*; ostatni odnaleziony nr 43 dat. 15 X.

W *Przeglądzie Emigracyjnym* R. 1: 1892 nr 11: 1 XII s. 112 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1985) podano, że *Gazeta Polska w Brazylii* ukazywała się jako tygodnik od 14 X 1892; w R. 3: 1893 nr 9: 1 V s. 100 poinformowano, że pismo przestało wychodzić po 3 miesiącach ukazywania się, ale zaraz zostanie wznowione, bo zawiązała się spółka, która wzięła na siebie jego wydawanie.

Pismo Wiarus R. 1: 1895 nr 2: 6 I s. 3 (zob. poz. 166) informowało, że z powodu intryg rodaków *Gazeta Polska w Brazylii* musiała zmniejszyć częstotliwość ukazywania się do 2 razy w miesiącu.

W *Gazecie Handlowo-Geograficznej* R. 5: 1899 w nr 15/16: 22 VIII na s. 148 (tytuł pierwotny: *Przewodnik Handlowo-Geograficzny* zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2068) podano, że wydawnictwo *Gazety...* zostało zawieszona na kilka miesięcy; w R. 6: 1900 w nr 11: 30 XI na s. 118 zamieszczono nekrolog Mieczysława Radziszewskiego, w którym stwierdzono, że przez „jakiś czas” redagował *Gazetę...*; w R. 7: 1901 w nr 6: 30 VI na s. 45 podano, że kupiec warszawski L. Bielecki po przeniesieniu się do Parany wykupił i połączył wydawnictwa *Prawdy* (zob. poz. 1098) i *Gazety Polskiej w Brazylii*.

Ameryka T. 15: 1901 w nr 52: 28 XII na s. 6 (zob. poz. 431) poinformowała, że wydawcą *Gazety...* jest L. Bielecki, a jej nakład wynosi 500 egz.

Wg artykułu A. Tomczaka (zob. *Literatura* poz. a) pismo założył K. Szulc z inicjatywy ks. Władysława Smołuchy, po kilkakrotnej zmianie właścicieli od 1912 r. właścicielem był ks. St. Trzebiatowski.

Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 48 (zob. poz. 17) podaje, że pismo zostało założone przez K. Szulca, a następnie wznowione przez spółkę w składzie: E. Saporski, Aleksander Waberski, Antoni Bodziak, J. Jurgielewicz[!], ks. Andrzej Dziatkowiec, ks. W. Smołucha [Smołucha]; po Fr. Dybowiczu wydawcą miał być ks. Drapiński, następnie Franciszek Wochniak, Ignacy Sklarski, a obecnie [1935] ks. St. Trzebiatowski.

Wójcik Wł.: *75 lat prasy...* s. 261-264 (zob. poz. 1077) uzupełnia powyższe informacje następująco: K. Szulc zawiesił wydawanie gazety po 3 miesiącach, drukarnię odkupiła od niego 10-osobowa spółka, utworzono komitet wydawniczy w składzie: inż. [E. S.] Woś-Saporski, A. Bodziak, Józef Jurgielewicz, ks. A. Dziatkowiec, ks. Władysław Smołuch[!], przy czym co roku inny udziałowiec obejmował redakcję pisma. Do 1894 r. redaktorem był Saporski. W tym samym roku drukarnię przejął Aleksy Waberski, *Gazeta...* przestała wychodzić, a w jej miejsce Ignacy Waberski zaczął wydawać *Polonię*. *Gazetę...* wznowił Szulc w 1896 r. Przed 1899 r. redaktorem *Gazety...* był urzędnik konsultatu austriackiego Enzinger. Następny redaktor Józef Okołowicz był delegatem Towarzystwa Handlowo-Geograficznego ze Lwowa. W 1909 r. ówczesny redaktor i wydawca ks. J. Peters odsprzedał *Gazetę...* R. Karmanowi na polecenie biskupa – był to efekt konfliktu z antyklerykalnym pismem *Życie* (zob. poz. 1106). W 1912 r. *Gazetę Polską* nabyło Towarzystwo św. Stanisława kierowane przez ks. St. Trzebiatowskiego, który był jej wydawcą do 1935 r.

Pitoń J.: *Prasa polska w Brazylii...* s. 49-50 (zob. poz. 1080) twierdzi, że pierwszy numer pisma ukazał się 14 VII 1892 r. Podaje też inne brzmienie nazwisk niektórych członków spółki wydającej *Gazetę...* w 1893 r.: J. Jurkielewicz, ks. A. Dziatkowiec. S. E. Saporski miał objąć redakcję 8 VII 1893 r. Po listopadzie 1896 r. redaktorem był bardzo krótko Kaz[imierz] Skomorowski. Po wykupieniu gazety przez Towarzystwo św. Stanisława

w 1912 r. nakład wynosił 1200-1500 egz. Ostatni nr 43 ukazał się 15 X 1941 r.

Wg katalogu Polskie czasopisma religijno-społeczne... s. 193 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 387) L. Bielecki został wydawcą w maju 1901 r., przy czym katalog błędnie datuje objęcie przez niego redakcji na r. 1904; podaje również błędną informację, że M. Gross był redaktorem od nr 52 z 1909 r.

Malczewski Zdzisław: Ślady polskie w Brazylii s. 212 (zob. poz. 1081) datuje przejęcie Gazety... przez ks. St. Trzebiatowskiego na 1 IV 1912.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy udostępnionych na stronach Polonijnej Bibl. Cyfrowej (1893, 1910-1917), Bibl. Cyfrowej KUL (1908-1909) oraz znajdujących się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1894-1895, 1897-1898, 1905-1906 – udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu), Bibl. Publicznej m. st. Warszawy (1896-1897, 1899-1900, 1906-1909, 1918), Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1898-1899), Muzeum Hutnictwa w Chorzowie (Oddział Historii Miasta i Regionu; 1903), Bibl. Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (1904-1905).

Zob. Kalendarz Katolicko-Polski. Kurytyba 1917-1940 poz. 1114.

Dodatki:

1. „Wyrok na śmierć”. Zakończenie powiastki z num. 47 Gazety Polskiej. [Curytyba 1896] ss. nlb. 1, 4^e.

Dodatek do nr 47: 5 XII.

2. O pszczołnictwie. [Curytyba 1898].

Dodatek nie odnaleziony. Informację o nim zamieszczono w nr 10: 5 III.

3. Poranek. [Kurytyba] 1898 zob. poz. 1097.

4. [Sienkiewicz Henryk]: Ogniem i mieczem. [Curytyba 1899].

Dodatek nie odnaleziony. Fragment powieści zapowiedziany w nr 7: 18 II jako dodatek nadzwyczajny, który miał się ukazać zamiast numeru pisma 25 II. Do tej pory powieść była drukowana we fragmentach w numerach Gazety...

5. Ziarno. [Dodatek popularno-naukowy. Kurytyba 1902].

Dodatek nie odnaleziony, nie wiadomo czy się ukazał. Zapowiedź jego wydania zamieściła Gazeta Handlowo-Geograficzna R. 8: 1902 nr 2: 28 II s. 16.

6. Polak, 1903-1905 zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1854.

Pismo Polak. Kraków-Warszawa 1896-1910 dołączane do numerów Gazety... co najmniej od 1903 do 26 X 1905.

7. [Sienkiewicz H.]: Krzyżacy. [Kurytyba 1904].

Powieść drukowano we fragmentach jako dodatek do pisma, nie odnaleziony, informacje o nim zamieszczono w nr 7: 13 II, 9: 27 II, 13: 26 III, 16: 16 IV, 18: 30 IV, 20: 14 V, 22: 28 V, 24: 11 VI, 26: 25 VI, 30: 23 VII, 32: 6 VIII.

8. Rodzina Polska. [Kurytyba] 1904-1911 zob. poz. 1100.

9. Dodatek nadzwyczajny do Nr 25 „Gazety Polskiej”. Pielgrzymka polska u papieża [Piusa X]. Kurytyba 1904, ss. nlb. 2. Dodatek do nr 25: 18 VI.

10. Dodatek nadzwyczajny do Nr. 36 „Gazety Polskiej”. Legenda ludu polskiego o Narodzeniu Królowej Niebios. Kurytyba 1904, ss. nlb. 1.

Dodatek do nr 36: 3 IX z 1904 r.

11. [Dodatek dwutygodniowy. Kurytyba 1904].

Dodatek do nr 39: 24 IX, nie odnaleziony.

12. Ogłoszeniowy dodatek do „Gazety Polskiej w Brazylii”. [Kurytyba 1905], ss. nlb. 2.

Dodatek do nr 1: 7 II.

13. Pomsta Boża. [Kurytyba 1905-1907], z. 1-50.

Dodatek nie odnaleziony. Zapowiedź jego ukazywania się wydrukowano w nr 52: 28 XII z 1905 r., gdzie podano również, że każdy zeszyt będzie miał objętość 32 stron. Wysłanie ostatnich zeszytów zapowiedziano w nr 19: 9 V z 1907 r.

14. Gazeta Polska w Brazylii. Organ „Związku Narodowego Polskiego w Brazylii”. [Kalendarz ścienny na rok... Kurytyba] 1911-1913, 1918.

Odnaleziono kalendarz na r. 1911 dołączony do nr 52 z 1910 r., kalendarz na r. 1912 – do nr 51 z 1911, na r. 1913 – do nr 4 z 1913 oraz na r. 1918 – do nr 98 z 1917.

W r. 1912 zamiast tytułu: Gazeta Polska swoim czytelnikom 1892-1912. W r. 1913 tyt.: 1913. Gazeta Polska w Brazylii. Kalendarz ścienny na rok... Co najmniej od r. 1918 tyt.: Kalendarz ścienny na rok...

Literatura:

a. Tomczak Albin: Dwudziestolecie „Gazety Polskiej w Brazylii”. *Gazeta Polska w Brazylii* R. 24: 1916 nr 99 s. 1-2.

b. Stapor Izabela: Grafia dawnych czasopism Polonii brazylijskiej (na przykładzie „Gazety Polskiej w Brazylii”). *Poradnik Językowy* 2016 z. 2 s. 67-78.

c. Stapor I.: Obce nazwy własne i ich adaptacja do języka Polonii brazylijskiej (na podstawie „Gazety Polskiej w Brazylii”). *Prace Filologiczne* T. 71: 2017 s. 285-298.

d. Stapor I.: Słownictwo polonijne w Brazylii jako rezultat kontaktów językowych polsko-portugalskich (na przykładzie „Gazety Polskiej w Brazylii”). W: Polska i Brazylia – bliźsze, niż się wydaje. Tom studiów z okazji 100. rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych pomiędzy Polską a Brazylią oraz 90. rocznicy powstania Towarzystwa Polsko-Brazylijskiego. Pod red. Jerzego Mazurka. Warszawa 2020 s. 315-337.

e. Landmann Tomasz: „Gazeta Polska w Brazylii” w pierwszych miesiącach po wznowieniu działalności (lipiec – grudzień 1893 roku). *Rocznik Historii Prasy Polskiej* T. 25: 2022 z. 1(65) s. 75-94.

f. Jarzyńska Katarzyna, Rokicka Renata: „Wiarę krzewić w sercach rodaków będzie obowiązkiem naszym”. Rola i znaczenie „Gazety Polskiej w Brazylii” dla Polonii brazylijskiej w latach 1893-1914. W: Polonijna Biblioteka Cyfrowa – zachować i promować polskie dziedzictwo narodowe. Pod red. naukową Dariusza Kuźminy. Warszawa 2023 Wydawn. Naukowe i Edukacyjne SBP s. 53-68.

1088. Immigrante, O. Publicação Mensal. [Red.] Secretaria da Agricultura. S[ão] Paulo An. 1: 1908, 1909-1911. Lith[ografia] Weiszflog Irmaos.

Wychodzi od stycznia 1908. Pismo w sześciu językach: portugalskim, niemieckim, włoskim,

polskim, francuskim i łotewskim wydawane przez departament rolnictwa stanu São Paulo w celu zachęcania emigrantów z Europy do przyjazdu do Brazylii. Na stronie tyt. podano różne warianty językowe tytułu: O Immigrante, Der Einwanderer, L'Emigrante, Immigrant, L'Immigrant, w adresie redakcji: Secretaria da Agricultura. Na okładce nadtyt.: Estado de São Paulo Brazil oraz nazwa zakładu litograficznego.

W r. 1911 co najmniej od niedatowanego num[ero] 3 Publicação organizada por Oscar Löfgren, Inspector da Imigração do Estado.

Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 51 (zob. poz. 1080) twierdzi, że pismo Immigrante wychodziło w jęz. „brazylijskim” jedynie w r. 1908.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Ibero-Amerikanisches Institut Preußischer Kulturbesitz w Berlinie (1908 nr 1, 1911 nr 3). Nr 1 z r. 1908 zachował się też w Arquivo Público do Estado de São Paulo.

1089. Kolonista. Miesięcznik ludowy w Brazylii. Wyd. Adam T. Zgraya. Ijuhy – Porto-Alegre R. 1: 1909 – R. 2: 1910, R. 3: 1914[?]. Nakładem wydawnictwa „Kolonisty”. 4°.

Wychodzi od stycznia 1909 do grudnia 1910, wznowione od 1 II co najmniej do 15 VI 1914. Nr 1-3 z r. 1909 nie odnaleziono, opis główny na podstawie nr 4/5: kwiecień-maj. Paginacja ciągła w obrębie rocznika.

W r. 1909 nr 4/5 wydano z opóźnieniem z powodu braku doświadczenia zecera, w numerze tym m. wyd. Ijuhy – Porto-Alegre. W r. 1910 od nr 1 m. wyd. Ijuhy, Rio Grande do Sul; na okładce rocznika: nakładem i drukiem „Kolonisty”.

W r. 1914 ukazały się co najmniej nr 1-10; od nr 1 tyt.: Kolonista Polski. Dwutygodnik ludowy w Brazylii, red. Komitet, wyd. ks. Antoni Cuber; od nr 7 paginacja ciągła w obrębie numeru.

Wójcik Wł.: 75 lat prasy... s. 264 (zob. poz. 1077) podaje, że po wybuchu I wojny światowej pismo popierało Legiony Polskie, a „wydawnictwo to podtrzymali datkami sami chłopci aż do r. 1915”. Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 54 (zob. poz. 1080) rejestruje wydawane przez Spółkę Wydawniczą pisma: Kolonistę z l. 1909-1910 oraz Kolonistę Polskiego ukazującego się do końca 1915 r. w nakładzie 300 egz.

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 66 (zob. poz. 17) oraz Turowska-Bar I.: Polskie czasopisma o wsi i dla wsi... s. 96 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 362) odnotowują tylko tyt.: Kolonista Polski i podają, że w l. 1909-1910 pismo było tygodnikiem, jego założycielem i wydawcą w tych latach był ks. Cuber, a redaktorem w r. 1914 – A. Zgraja. St. Zieliński wymienia jako współpracownika dr Stanisława Kłobukowskiego.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1909 nr 4/5; 1910 nr 1-2, 4-5, 8-12; 1914 nr 1-4, 6-7, 10). Nr 1 z r. 1910 udostępniono także na stronie Mazowieckiej Bibl. Cyfrowej.

Zob. także Kolonista. Kalendarz Polski w Brazylii poz. 1113.

1090. Kurjer Parański. Niezawisłe pismo polskie w Brazylii. Independente órgão polaco em Brazil. Organ Towarzystwa „Łączność i Zgoda” w Kurytybie. Wychodzi w każdą sobotę. Kurytyba R. 1: 1897 – R. 2: 1898. 2°.

Motta: Równość, Wolność i Braterstwo; Uczmy dzieci po polsku!

Wychodzi od 27 XI 1897 co najmniej do 11 VI 1898.

W r. 1897 wydano nr 1-5; od nr 3 Typ. Der Beobachter. W r. 1898 ukazały się co najmniej nr 1-23; od nr 1 zmiana pisowni podtyt.: Niezawisłe pismo polskie w Brazylii...; od nr 3 Typ. Beobachter; od nr 7 podtyt.: Jedyne niezawisłe pismo polskie w Brazylii. Independente órgão...; od nr 8 w winiecie brak informacji, że pismo jest organem Towarzystwa „Łączność i Zgoda”; od nr 10 red. W[ilhelm] Meliński i M[ieczysław] Radziszewski; od nr 13: 26 III tyt.: Kuryer Parański. Jedyne niezawisłe pismo polskie w Brazylii. Órgão polaco independente no Brazil; w nr 14 na s. 2 wiadomość o opóźnieniu z powodu wypadku („który nam się wydarzył w chwili kładzenia numeru na prasę” oraz o planach wydania dla abonentów Kurjera... nr 2 Dyablika (zob. Djablik Parański poz. 1084); nr 19: 14 V wyszedł z opóźnieniem z powodu udziału redakcji w Sejmie Polskim w Kurytybie.

W tygodniku Nowe Życie R. 9: 1898 nr 34: 20 VIII s. 1 (zob. poz. 644) poinformowano, że pismo „znowu przestało wychodzić”.

Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 50 (zob. poz. 1080) podaje, że Kurjer Parański wychodził do lipca 1898 r., a jego nakład wynosił 300 egz. Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 72 (zob. poz. 17) twierdzi, że W. Mełński był założycielem pisma.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1897 nr 1-5; 1898 nr 1-4, 6-16, 19-23; udostępnionego też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

1091. Naprzód. Miesięcznik. Wyd. Komitet przy Towarzystwie Orła Białego. Rio Grande, Rio Grande do Sul 1905. Rękopis hektografowany.

Wychodzi od czerwca 1905. Pismo nie odnaleziono.

Datę miesięczną rozpoczęcia wydawania pisma oraz wydawcę podano wg: Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 51 (zob. poz. 1080).

O ukazaniu się Naprzodu poinformowała m.in.: Ameryka-Echo R. 18: 1905 nr 37: 16 IX s. 7 (tytuł pierwotny: Ameryka zob. poz. 431), która podała, że miesięcznik ten jest odbijany na hektografie „pi-smem czystym i czytelnym, naśladowacem druk”.

Malczewski Z.: Ślady polskie w Brazylii s. 213 (zob. poz. 1081) twierdzi, że wyszedł tylko jeden numer Naprzodu.

1092. Naród. Pismo tygodniowe. Red. i wyd. Ludwik Szczerbowski. Kurytyba R. 1: 1908 – R. 2: 1909. 4°.

Motta: W jedności jest siła narodu; Oświata i praca naród wzbogaca!

Wychodzi od 1 I 1908 do 29 XII 1909. W r. 1908 w nr 1 na s. 8 poinformowano, że pismo nie ma nic wspólnego z redakcjami Gazyety Polskiej w Brazylii (zob. poz. 1087) i Polaka w Brazylii (zob. poz. 1095) oraz wydającymi te pisma Leonem Bieleckim i Kazimierzem Warchałowskim.

W r. 1909 od nr 2 brak mott; co najmniej od nr 21 nowa ozdobna winieta autorstwa Ł. Szczerbowskiego, motta: W jedności jest siła narodu; Oświata i praca naród wzbogaca!; Jeszcze Polska nie zginęła, brak podtyt. oraz informacji o red. i wyd.; od nr 24 red. i wyd. L. Szczerbowski;

co najmniej od nr 26 red. odp. L. Szczerbowski, brak informacji o wydawcy; od nr 33 red. i wyd. L. Szczerbowski.

Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 51, 53 (zob. poz. 1080) podaje, że Naród wychodził w nakładzie 600 egz. i był to: „tygodnik ludowy, popularny; reakcja przeciwko «pańskim» tygodnikom”.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (1908 nr 1-53; 1909 nr 1-18, 21-22, 24-36, 38, 41, 43-45, 47-52) oraz w Bibl. Narodowej w Warszawie (1908 nr 1).

Dodatki:

1. Szanowna Redakcyo! Kurytyba dnia 1 stycznia 1908 r. 8° ss. nb. 1.

List dołączony do nr 1 wysłanego do redakcji innych pism z prośbą o wymianę numerów.

Dodatek zachował się w Bibl. Narodowej w Warszawie.

2. [Kalendarz ścieśny]. [Kurytyba 1909].

Nieodnaleziony dodatek dla prenumeratorów dodany do nr 50: 15 XII.

1093. Niwa. Tygodnik polski. Red. Wojciech Szukiewicz, za wydawców dr Szymon Kossobudzki. Kurytyba R. 1: 1912 – R. 2: 1913. 2°.

Wychodzi od 3 X 1912 prawdopodobnie do 17 XII 1913.

W r. 1912 wydano nr 1-13. Z r. 1913 odnaleziono nr 1-17; od nr 11 red. i administrator W. Szukiewicz, nakładem Spółki Wydawniczej, w numerze tym na s. 3 poinformowano, że choć Sz. Kossobudzki przestał podpisywać Niwę w imieniu wydawców, to wciąż pozostaje w gronie współwydawców; w ostatnim odnalezionym nr 17: 24 IV na s. 1-2 poinformowano o ustąpieniu ze stanowiska redaktora W. Szukiewicza.

Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 53 (zob. poz. 1080) podaje, że pismo miało charakter postępowy i niepodległościowy, było wydawane przez „byłych bojowników” z PPS i SDKPiL, jego nakład wynosił 600 egz., a ostatni numer wyszedł 17 XII 1913 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie (1912 nr 1-13; 1913 nr 1-17).

1094. Ogniw. Organ Polskiego Związku Robotniczego. [Wychodzi nieregularnie]. Red. i wyd. Zarząd. Kurytyba-Ponta Grossa R. 1: 1913 – R. 6: 1918. 2°.

Motta: Robotnicy łączcie się!; Jedność to po-
tęga!

Wychodzi od 27 IX 1913 co najmniej do
17 VIII 1918.

W l. 1913-1914 liczbowanie numerów ciągle,
ukazały się nr 1-25. W r. 1913 wydano nr 1-3; nr 2
dat. 22 XI; od nr 3: 14 XII częstotliwość: Wychodzi
w połowie i z końcem każdego miesiąca.

W r. 1914 wyszły nr 4-25; od nr 4 brak infor-
macji o redaktorze i wydawcy, zamiast niej poda-
no, że agentem na Kurytybę i okolice jest Antoni
Dorabiało; od nr 6 brak motta; od nr 13: 15 V red.
odp. Edward Zagwoźdżan, motto: Proletariusze
wszystkich krajów łączcie się!; od nr 15 redaguje
Zarząd, red. odp. E. Zagwoźdżan, w numerze tym
poinformowano, że agentem na Kurytybę został
Edward Rychter; w nr 16 w adresie redakcji naz-
wiska: E. Zagwoźdżan, A. Dorabiało, E. Rychter;
od nr 17: 15 VII brak nazwiska E. Zagwoźdżana
w adresie redakcji, w numerze tym na s. 2 zamiesz-
czono list pożegnalny autorstwa Zagwoźdżana;
w r. 1914 ostatni zachowany nr 23 dat. 15 X.

Pod koniec r. 1914 lub na początku 1915 pismo
połączone z Biuletynem Polskiej Komisji Wojsko-
wej Ameryki Południowej (zob. poz. 1107).

W r. 1915 ukazały się nr 26(Biuletyn 5) –
48(Biuletyn 27); od nr 26(Biuletyn 5): 15 I tyt.:
Wiadomości z Wojny. (Ogniwo). Biuletyn Pol-
skiej Komisji Wojsk[owej] Ameryki Południowej,
wprowadzono podwójne liczbowanie numerów
kontynuujące liczbowanie Ognia i Biuletynu...,
brak oznaczenia rocznika; od nr 27[28](Biuletyn
7) wprowadzono liczbowanie rocznika nawiązu-
jące do Ognia (R. 3), w adresie do korespon-
dencji nazwisko: Józef Piekarski; co najmniej od
nr 47(Biuletyn 26): 10 XII tyt.: „Ogniwo”. Biule-
tyn Polskiej Komisji Wojskowej Ameryki Połudn.,
m. wyd. Ponta Grossa, motto: Naród, co jeszcze
nie przestał być narodem, co jeszcze chce być na-
rodem, w jakimkolwiek stanie się znajduje, tylko
sam siebie ratować może. [Maurycy] Mochnacki,
brak nazwiska w adresie do korespondencji.

W r. 1916 w nr 1(Biuletyn 28) – 9(Biuletyn 36)
częstotliwość: wychodzi 3 x miesięcznie; ostatni
odnaleziony numer pt.: Ogniwo, to nr 9(Biuletyn
36) dat. 20 III; co najmniej od nr 17: 10 VI tyt.: Po-
budka. Organ Zjednoczenia Polskich Organizacji
Niepodległościowych Ameryki Połud., liczbowa-
nie numerów i rocznika nawiązujące do Ognia,
brak podwójnego liczbowania numerów związane-

go z Biuletynem..., w numerze tym w adresie dla
listów i przesyłek wciąż podana nazwa: Ogniwo;
co najmniej od nr 34: 1 XII m. wyd. Kurytyba.

W r. 1917 co najmniej od nr 24: 29 VI motto:
Należy jeno mocno chcieć./ A będziemy Polskę
wolną/ Do czynów wielkich zdolną mieć!, brak
informacji o częstotliwości, nieco większy format
w obrębie 2°, w adresie redakcji Ponta Grossa.

Numerów z r. 1918 nie odnaleziono.

W Gazecie Polskiej w Brazylii R. 24: 1916
nr 28: 8 IV s. 1 (zob. poz. 1087) zawiadomiono,
że na zebraniu Zjednoczenia Polskich Organizacji
Niepodległościowych Ameryki Południowej, które
odbyło się w Kurytybie 30 III 1916 r., uchwalono,
że Ogniwo zmieni tytuł na Pobudka. Bibliografia
Polska. Kraków 1916 nr 1/12 s. 20 (zob. T. III
wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 554) rejestruje
Ogniwo nr 42: 15 X 1915 z m. wyd. Ponta Grossa.

W wychodzącym w Paryżu piśmie Polak 1918
nr 70: 9 X s. 4 (zob. poz. 147) podano, że Po-
budka jest organem Związku Demokratów Pol-
skich w Ameryce Południowej, wychodzi w Ponta
Grossa, a jej redaktorem jest Wacław Rodziewicz
oraz omówiono artykuły z numerów wydanych
10 i 17 VIII.

Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 53-54 (zob.
poz. 1080) podaje, że nakład Ognia w l. 1913-
1914 wynosił 300 egz., a redakcja popierała śro-
dowiska postępowo-lewicowe. Autor ten twierdzi
także, że po październiku 1914 r. redakcja i wy-
dawnictwo zostały przeniesione do Ponta Grossa,
od 15 X 1915 do 20 III 1916 pismo wychodziło
jako Biuletyn Polskiej Komisji Wojskowej Amery-
ki Południowej pod redakcją W. Rodziewicza
w nakł. 500 egz., a od 1 IV 1916 do 24 VIII 1918
jako organ Zjednoczenia Polskich Organizacji
Niepodległościowych Południowej Ameryki pod
red. W. Rodziewicza i Jana Pinkowskiego (którzy
mieli pełnić tę funkcję do lutego 1919[!]) w nakł.
600 egz. oraz odnotowuje, że w r. 1918 pismo
dwukrotnie uległo konfiskacie.

W biogramie Wojciecha Szukiewicza zamiesz-
czonym w PSB T. 49 z. 2(201) s. 215 powiada-
miono, że był on redaktorem Ognia.

Kontynuacją pisma jest Świt wychodzący
w Kurytybie w l. 1918-1934 (zob. poz. 1109).

Opis na podstawie autopsji niekompletnych
egzemplarzy znajdujących się w Archiwum Akt
Nowych (Akta Janiny i Kazimierza Warchałow-
skich sygn. 53, r. 1916 fragmenty nr 17-19, 34-

35), Centralnej Bibl. Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego (1915 nr 26(5), 27[!](7), 29(8)-39(18), 47(26)-48(27); 1916 nr 1(28)), Bibl. Sejmowej (1913 nr 2-3; 1914 nr 4-9; 1917 nr 24) i Bibl. Szkoły Głównej Handlowej (1913-1914 nr 1-23) w Warszawie oraz w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1915 nr 26(5)-30(9), 41(20); 1916 nr 8(35)-9(36)).

1095. Polak w Brazylii. Pismo tygodniowe dla wszystkich. Wychodzi w każdą sobotę w Kurytybie pod redakcją Jana Hempla. Kurytyba 1904-1905, R. 2: 1906 – R. 16: 1920. 2°.

Wychodzi od 3 XII 1904 do 18 VIII 1920.

W r. 1904 nr 1-5 wydano jako okazowe; w nr 2: 10 XII na s. 1 podano, że pierwszy numer odbito w nakł. 1 tys. egz., a drugi 2 tys. egz.; w nr 3: 17 XII podkreślono, że Polak w Brazylii jest piśmie bezstronnym, a jego jedynym celem jest dobro kolonii polskich w Ameryce Południowej.

W r. 1905 od nr 28: 18 VII red. i wyd. Kazimierz Warchałowski; co najmniej od nr 51 częstotliwość: Wychodzi w każdy piątek w Kurytybie. W r. 1906 co najmniej od nr 3 wprowadzono liczbowanie roczników (R. 2); co najmniej od nr 28 wyd. K. Warchałowski, brak informacji o redaktorze; co najmniej w nr 44: 2 XI za redaktora J. Hempel; co najmniej od nr 50: 14 XII red. i wyd. K. Warchałowski.

W R. 3: 1907 co najmniej od nr 44 brak informacji o częstotliwości, większy format w obrębie 2°.

Numerów z l. 1910-1913 nie odnaleziono.

W l. 1913-1914 równocześnie z Polakiem... ukazywało się Szkolnictwo Polskie (zob. poz. 1101).

Co najmniej od R. 10: 1914 od nr 1 red. Stanisław Kłobukowski; od nr 35 wychodzi 2 x tygodniowo. W R. 11: 1915 od nr 3 informacja o częstotliwości: Wychodzi dwa razy w tygodniu. W R. 12: 1916 od nr 1 red. Julian Malinowski; w nr 93 żałobna szata graficzna z powodu śmierci Henryka Sienkiewicza. W R. 13: 1917 w nr 75 nekrolog St. Kłobukowskiego. W R. 14: 1918 od nr 1 brak informacji o redaktorze, faktycznie tę funkcję pełnił wciąż K. Warchałowski (w r. 1919 w nr 39 zamieszczono artykuł pt.: Do czytelników podpisany przez K. Warchałowskiego, który podał, że ustępuje ze stanowiska redaktora i wydawcy); w nr 2 podano, że pismo zostało uznane za organ

Polskiego Komitetu Centralnego w Brazylii i będzie odtąd zamieszczać dział poświęcony sprawom tej organizacji. W r. 1920 w nr 34 poinformowano, że to ostatni numer pisma, które zostało sprzedane innemu wydawcy.

Mazurek J.: Piórem i czynem... s. 91-119 (zob. Literatura) podaje, że pismo drukowane było u Cezarego Szulca, a J. Hempel pełnił obowiązki redaktora pisma aż do listopada 1906 r. (od lipca 1905 r. nieoficjalnie). Został on zwolniony przez K. Warchałowskiego na skutek interwencji konsula austriackiego w Kurytybie z powodu tekstu, w którym krytykował wieszanie w domach portretów władców państw zaborczych. Po odejściu Hempla redakcją kierował osobiście K. Warchałowski przy pomocy sekretarza redakcji J. Malinowskiego. Od 1911 r. Malinowski pełnił funkcję redaktora i wydawcy aż do nr 22 z 30 V 1913 r., kiedy ogłosił rezygnację. Od maja 1913 do maja 1915 r. redaktorem był St. Kłobukowski (formalnie do nr 102 z 29 XII 1915), a w l. 1916-1917 – ponownie J. Malinowski. J. Mazurek szacuje, że nakład pisma wynosił ok. 1 tys. – 1500 egz.

Turowska-Bar I.: Polskie czasopisma o wsi... s. 142 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 362) wśród redaktorów pisma wymienia Wojciecha Szukiewicza (w biogramie W. Szukiewicza zamieszczonym w PSB T. 49 z. 2(201) s. 216 podano, że publikował on w Polaku... po przejściu do obozu narodowego w drugiej połowie 1916 r.). Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 51 (zob. poz. 1080) twierdzi, że pierwszy numer pisma ukazał się w nakładzie 1500 egz. i miało ono charakter postępowy i antyklerykalny. Pytel J.: Polska prasa wojskowa 1914-1921 s. 39 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 4268) podaje, że Polak... reprezentował wpływy narodowej demokracji. Malczewski Z.: Ślady polskie w Brazylii s. 212 (zob. poz. 1081) podaje, że pismo zostało wykupione przez księży misjonarzy wincentynów [Zgromadzenie Księżów Misjonarzy założone przez św. Wincentego a Paulo], którzy w październiku 1920 r. zaczęli wydawać tygodnik Lud.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1904-1909, 1916-1920), Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1914-1915, 1918-1920), Archiwum Akt Nowych w Warszawie (1914-1915), Bibl. Uniwersyteckiej w Poznaniu (1914, 1916-1918)

oraz udostępnionych na stronie Jagiellońskiej Bibl. Cyfrowej (1904-1909).

Dodatki:

1. [Gąsiorowski Wacław]: Huragan [T.] I. Bezpłatny dodatek do „Polaka w Brazylii?”. [Kurytyba] 1904.

Dodatek powieściowy dodawany we fragmentach do numerów Polaka...; odnaleziono s. 1-8, 41-73.

2. Polak w Brazylii. Dodatek Ilustrowany. [Tygodnik]. [Kurytyba] 1904-1905 ss. 4.

Odnaleziono jedynie dodatek do nrów 3-4 z r. 1904 oraz 1-4 z r. 1905.

3. Dział Powieściowy. [Tygodnik. Kurytyba] 1906-1914.

W r. 1906 i co najmniej do nr 9 z r. 1907 paginacja ciągła w obrębie roku. Wg J. Mazurka (zob. Literatura) wychodził do nr 33: 14 VIII z r. 1914.

4. Polak w Brazylii. Dodatek dla dzieci. [Tygodnik]. [Kurytyba] 1906-[-?].

Odnaleziono jedynie dodatek do nr 43 dat. 9 XII 1906 o paginacji: 165-168.

5. [Kraszewski Józef Ignacy] B. Bolesławita [pseud.]: Emisariusz. Wspomnienie z roku 1838. Warszawa 1907 Druk. Ed[ward] Nicz i S-ka.

Odnaleziono jedynie s. 1-32 dołączone do nr 5: 29 I 1909.

6. Mapa Stanów Zjednoczonych Brazylii. [Kurytyba] 1909.

Dodatek do nr 8: 19 II. Oprócz mapy Brazylii zawiera kalendarz na r. 1909.

7. Do Polek. [Kurytyba] 1914 4° ss. nlb. 4.

Zawiera sprawozdanie miesięczne Sekcji Kobiet Polskiej Komisji Wojskowej Ameryki Południowej.

8. Polak w Brazylii. Pismo tygodniowe dla wszystkich. [Kalendarz ścienny na rok...] [Kurytyba 1914, 1916-1917] 2° ss. nlb. 1.

Literatura:

a. Mazurek Jerzy: Piórem i czynem. Kazimierz Warchałowski (1872-1943) – pionier osadnictwa polskiego w Brazylii i Peru. Warszawa 2013 Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Instytut Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich Uniw. Warszawskiego 8° ss. 469.

O historii pisma na s. 91-119.

1096. Polonia. Pismo tygodniowe dla ludu polskiego w Brazylii. Wychodzi co sobotę. Red. Ignacy Waberski, wydawnictwo Towarzystwa Drukarni Polskiej. Kurytyba, Parana R. 1: 1895 – R. 2: 1896. [Druk. Polska]. 2°.

Wychodzi prawdopodobnie od lipca 1895 do listopada 1896 w miejsce Gazety Polskiej w Brazylii (zob. poz. 1087). Numerów 1-13 z r. 1895 nie odnaleziono – opis główny na podstawie pierwszego zachowanego nr 14: 12 X.

W r. 1896 od nr 1 brak informacji o redaktorze; co najmniej od nr 34: 22 VIII red. i wyd. Towarzystwo Drukarni Polskiej. Zgoda R. 15: 1896 nr 25: 18 VI s. 1 (zob. poz. 854) wspomniała, że redaktorem pisma jest Mieczysław Radziszewski.

W Gazecie Polskiej w Brazylii R. 2/4: 1896 w nr 46: 14 XI s. 1 zamieszczono komunikat dawnego administratora Polonii K. Skłodowskiego, który wyjaśnił, że pismo przestało wychodzić z powodu problemów finansowych, prawie wszyscy członkowie Towarzystwa Drukarni Polskiej wycofali się z tego przedsięwzięcia, drukarnia została oddana Cezaremu Szulcowi, a czytelnicy będą od tej pory otrzymywać Gazetę Polską w Brazylii; z kolei w nr 47: 5 XII na s. 1 C. Szulc (Schulz) ogłosił, że w celu uniknięcia konfliktu oddał drukarnię Waberskiemu, nie ma żadnych związków z wydawnictwem Polonii, natomiast zachowuje prawa do wydawnictwa Gazety Polskiej w Brazylii.

Wójcik Wł.: 75 lat prasy... s. 262 (zob. poz. 1077) podaje, że w 1895 r. Aleksy Waberski przejął drukarnię Gazety Polskiej w Brazylii, która przestała wówczas wychodzić, a na jej miejsce zaczęła się ukazywać Polonia. Autor ten twierdzi również, że ta ostatnia upadła w 1896 r., a jej redaktorami byli I. Waberski w 1895 r. i M. Radziszewski w r. 1896. W biogramie M. Radziszewskiego zamieszczonym w PSB T. 30 z. 1(124) s. 128 powiadomiono, że był on redaktorem Polonii od października 1895 do listopada 1896 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Publicznej m. st. Warszawy (1896 nr 34) oraz w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1895 nr 14, 22-23; 1896 nr 1-4, 6, 8; udostępnione też na stronie Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

1097. Poranek. [Dodatek do Gazety Polskiej w Brazylii]. Kurytyba 1898-[-?].

Wychodzi od 30 VII co najmniej do 1 X 1898. Pismo nie odnaleziono.

O ukazaniu się okazowego nr 1 Poranka wspomniano w Gazecie Polskiej w Brazylii R. 6: 1898 w nr 31: 30 VII na s. 2 (zob. poz. 1087), gdzie opisano go jako „pismo ludowe dla rozrywki i nauki” i „pierwsze ilustrowane pismo w Brazylii” oraz zapowiedziano wydawanie go dwa razy na miesiąc. Z pewnością ukazał się jeszcze jeden numer jako dodatek do Gazety... nr 40: 1 X, a w R. 7: 1899 w nr 1: 7 I tego pisma poinformowano o zamiarze wydania kolejnego numeru Poranka „na drugi miesiąc” – nie wiadomo, czy tę zapowiedź zrealizowano.

1098. Prawda. Pismo niezależne poświęcone sprawom polskim w Brazylii. Redagowane siłami zbiorowemi. Wychodzi pierwszego i piętnastego każdego miesiąca. Kurytyba R. 1: 1900 – R. 2: 1901. [Druk. Prawdy]. 4°.

Wychodzi od 1 IV 1900 co najmniej do 27 IV 1901. Pismo ilustrowane.

W r. 1900 wydano nr 1-32; w nr 1 w adresie administracji podano nazwisko: Ferdynand Zaze; co najmniej od nr 8: 12 VII podtyt.: Czasopismo tygodniowe przeznaczone dla ludu polskiego w Brazylii, red. J[ózef] Okołowicz, na s. 1 poinformowano, że od 1 VII pismo przeszło na własność Związku Kolonialnego Wydawniczo-Wywozowego we Lwowie, jako redaktor i wydawca podpisywać je będzie J. Okołowicz, a numer ten został rozesłany bezpłatnie jako okazowy, od tego numeru paginacja ciągła w obrębie rocznika; w nr 26: 15 XI na s. 148 poinformowano, że na czas wyjazdu J. Okołowicza do Europy w redakcji zastępować go będą Janina Kraków i Artur Okołowicz, a administrację prowadzić będzie Wł. Węgierekiewicz.

W r. 1901 ukazały się co najmniej nr 1-17.

W Gazecie Handlowo-Geograficznej R. 6: 1900 nr 11: 30 XI s. 118 (tytuł pierwotny: Przewodnik Handlowo-Geograficzny zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2068) zamieszczono nekrolog Mieczysława Radziszewskiego, w którym wspomniano, że był on współpracownikiem Prawdy, natomiast w R. 7: 1901 w nr 6: 30 VI na s. 45 poinformowano, że kupiec warszawski Leon Bielecki po przeniesieniu się do Parany wykupił i połączył wydawnictwa Prawdy i Gazety Polskiej w Brazylii (zob. poz. 1087).

Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 50 (zob. poz. 1080) podaje, że nr 1 Prawdy wyszedł pod kierunkiem F. Zaze i Franciszka Dybowicza jako odpowiedź na proaustriackie artykuły drukowane w Gazecie Polskiej w Brazylii, nakład pisma wynosił 300 egz., a jego ostatni numer ukazał się 16 V 1901 r. Wójcik Wł.: 75 lat prasy... s. 262-263 (zob. poz. 1077) twierdzi, że po pewnym czasie do redakcji dołączył M. Radziszewski. Obaj autorzy błędnie podają imię zarządcy – Franciszek Zaze.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (1900 nr 1, 8, 11-12, 15-17, 19-20, 22, 24, 26-32; 1901 nr 2-17).

Dodatki:

1. Zorza. Pismo miesięczne z obrazkami. Wyd., red. i red. odp. Maria Wysłouchowa. Lwów R. 1: 1900 – R. 2: 1901. Druk. Udziałowa. 4°.

Dodatek przeznaczony dla stałych prenumeratorów, nie odnaleziony – opis wg informacji zamieszczonych w piśmie. W r. 1900 do Prawdy dołączono nr 1-5 Zorzy z r. 1900, a w r. 1901 – nr 6-9 z r. 1900 i nr 1 z r. 1901. Część numerów przysyłano z dużym opóźnieniem.

Opis główny zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2756.

2. Żart. Wychodzi 1-go i 15-go każdego miesiąca. Wyd. i odp. red. Aleksander Zasowski. Lwów 1900-1901. Druk. Zygmunt Golloba. 2°.

Opis główny zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2775.

Dodatek nie odnaleziony – o rozesłaniu prenumeratorom numeru lwowskiego Żartu w zamian za spóźniony nr 3 Zorzy informowano w Prawdzie R. 1: 1900 nr 22: 18 X s. 116, a o rozesłaniu nr 1 Żartu wraz z kalendarzykiem kieszonkowym – w nr 9: 28 II z r. 1901.

1099. Robotnik Parański. Organ ludu polskiego w Brazylii. [Tygodnik]. Wydawnictwo Towarzystwa Udziałowego „Robotnik Parański”, red. Witold Białynia Kowerski, administrator Stefan Czapski. Kurytyba R. 1: 1902 – R. 2: 1903. 4°.

Motta: Naszem hasłem Bóg i Ojczyzna; Boże zbaw Polskę; Bóg–Ojczyzna! Jedność–Oświata!

Wychodzi od 15 XI 1902 prawdopodobnie do czerwca 1903. Paginacja wszystkich numerów ciągła.

W r. 1902 wydano nr 1-6; w nr 2: 29 XI na s. 27 poinformowano, że numer ten ukazał się z datą nawiązującą do powstania listopadowego, choć w rzeczywistości wyszedł wcześniej.

W r. 1903 wyszły co najmniej nr 1-15; co najmniej od nr 7 [wyd.] Rada Nadzorcza Towarzystwa R[obotnika] P[arańskiego], brak informacji o redaktorze i administratorze; ostatni zachowany nr 15 dat. 9 IV.

Wg zestawienia Czasopisma polskie wydawane w Ameryce w r. 1903 s. 257 (zob. poz. 7) pismo upadło w r. 1903, ale zostało wznowione w r. 1904.

W Gazecie Polskiej w Brazylii R. 16: 1908 nr 46: 12 XI s. 3 (zob. poz. 1087) zamieszczono ogłoszenie Jana Sowińskiego, który wzywał założycieli i udziałowców Robotnika... na zebranie.

Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 51 (zob. poz. 1080) podaje, że pismo przetrwało do czerwca 1903 r., miało nakład 500 egz., jego wydawcami byli członkowie Towarzystwa T[adeusza] Kościuszki „Jedność i Zgoda”: Stefan Czapski, Franciszek Brzóska i Jan Brzeziński; dodaje, że

przez cały czas swojego istnienia Robotnik... polemizował z Gazetą Polską w Brazylii. Zieliński St.: Biblijografja czasopism polskich zagranicą... s. 122 (zob. poz. 1620) twierdzi, że Robotnik... wychodził w l. 1902-1904 z przerwą w r. 1903, a jego wydawcą była Spółka S. Czapski, Fr. Brzózka[!], J. Brzeziński.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (1902 nr 1-3, 5-6; 1903 nr 1-3, 5, 7-8, 10-11, 15).

Zob. także Ścierka poz. 1102.

1100. Rodzina Polska. Bezpłatny dodatek do „Gazety Polskiej w Brazylii” poświęcony sprawom religijnym, nauce i rozrywce. [Wychodzi 2 x miesięcznie]. Kurytyba R. 1: 1904/1905, R. 2: 1906 – R. 4: 1908, 1909, R. 18: 1910 – R. 19: 1911. 2°.

Wychodzi od 1 X 1904 do 6 X 1911. Brak informacji o redaktorze, wydawcy i drukarni.

W R. 1: 1904/1905 co najmniej od N. 13: 4 III 1905 tygodnik; od N. 44: 19 X dwutygodnik; od N. 45: 2 XI podtyt.: Bezpłatny dodatek do „Gazety Polskiej w Brazylii” i motto: Bóg i Ojczyzna; Oświatą, Pracą, Miłością. W R. 2: 1906 od N. 1: 11 I tygodnik.

Numerów z r. 1909 nie odnaleziono. Co najmniej od 1910 r. przejęto liczbowanie roczników Gazety Polskiej w Brazylii (R. 18).

O likwidacji dodatku i scaleniu go z Gazetą Polską w Brazylii poinformowano w Gazecie... R. 15: 1911 nr 41: 13 X na s. 1.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (1904, nr 1-5), Bibl. Publicznej m. st. Warszawy (1906 nr 15, 17, 21, 23, 27, 30-31, 34, 38; 1907 nr 8), Bibl. Uniwersyteckiej KUL w Lublinie (1907 nr 12, 22 [13], 16-17; 1908 nr 2-3, 6-7, 10-12), Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1910 nr 6), Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibl. Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (1905 nr 13-17, 19, 21-28, 30-32, 34-49; 1906, nr 1-17) oraz Archiwum Akt Nowych w Warszawie (Akta Pawła Nikodema sygn. 138; 1905 nr 42; 1910 nr 3-52; 1911 nr 53, 2-40).

Gazeta Polska w Brazylii zob. poz. 1087.

1101. Szkolnictwo Polskie. Pismo poświęcone szkolnictwu i oświacie polskiej w Brazylii. Wychodzi równocześnie z „Polakiem w Brazylii” w połowie i przy końcu każdego miesiąca. [Wyd.] Dział Towarzystwa Szkoły Ludowej w Brazylii. Kurytyba [R. 1: 1913] – R. 2: 1914. 4°.

Numerów z r. 1913 nie odnaleziono. W r. 1914 wyszły nr 1: 2 I – nr 13: 31 VII.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w postaci mikrofilmu w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1914 nr 1-13). Numery z r. 1914 zachowały się także w Bibl. Narodowej w Warszawie. Polak w Brazylii zob. poz. 1095.

1102. Ścierka. Red. Witold Białynia Kowerski, wyd. Robotnik Parański. Kurytyba 1902.

Pismo satyryczne, nie odnalezione.

Głuchowski K.: Materjały do problemu osadnictwa... s. 212 (zob. poz. 1075) twierdzi, że powstało w odpowiedzi na ataki gazety Djablik (zob. poz. 1083) na Robotnika Parańskiego (zob. poz. 1099).

Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 51 (zob. poz. 1080) podaje tytuł, nazwisko redaktora, wydawnictwo, miejsce i rok wydania oraz nakład: 100 egz.

1103. Tygodnik Polski. Red. Ludwik Konkowski. Kurytyba 1911, nr 1-[-?]. Nakł. L. Konkowski.

Wychodzi od 4 XI. Pismo nie odnalezione.

O wydaniu nr 1 poinformowała Gazeta Polska w Brazylii R. 19: 1911 nr 44: 10 XI s. 6 (zob. poz. 1087).

Polski Przegląd Emigracyjny w nr 23 z 15 XII 1911 s. 17 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1866) sugeruje, że Tygodnik... był kontynuacją Emigranta (zob. poz. 1086) i twierdzi, że pismo to „zupełnie nie zajmuje się miejscowymi stosunkami, jakgdyby wychodził w Europie”.

Głuchowski K.: Materjały do problemu osadnictwa... s. 214 (zob. poz. 1075) podaje, że wyszło kilka numerów w listopadzie.

1104. Wiarus w Brazylii. Red. i wyd. Karol Szulc. Kurytyba 1888.

Pismo nie odnalezione.

Wiarus R. 2: 1887 w nr 41: 13 X na s. 3 (zob. poz. 835) zamieścił list K. Szulca z 1 VIII, w którym zapowiadał on wydanie polskiej gazety ludowej pt.: Wiarus w Brazylji; w R. 3: 1888 w nr 38: 20 IX na s. 1 poinformował, że pismo to zaczęło się ukazywać, a w nr 49: 6 XII (zob. Literatura) K. Szulc zawiadamał, że wydał jedynie prospekt w nakładzie 1000 egz. i że z powodu trudności finansowych pismo prawdopodobnie nie będzie kontynuowane.

Echo R. 6: 1892 w nr 8: 21 IV na s. 1 (zob. poz. 468) odnotowuje, że w Paranie wkrótce zacznie wychodzić Wiarus w Brazylji – prawdopodobnie chodziło o Gazetę Polską w Brazylji (zob. poz. 1087), którą w październiku tego roku zaczął wydawać K. Szulc.

Streicher K.: Bibliografia polska XIX stulecia. [Wyd. 1]. Lata 1881-1900. T. 4 s. 494 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 22) podaje błędnie, że pismo ukazywało się w l. 1887-1888.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 148 (zob. poz. 17) zamieszcza błędną informację, że prospekt pisma pt.: Wiarus Polski ukazał się w 1892 r.

Literatura:

a. Polacy w Brazylji. List znanego drukarza polskiego Karola Szulca. *Wiarus* R. 3: 1888 nr 49 s. 4, nr 51 s. 4.

Wychodzi od stycznia do lipca. Pismo nie odnaleziono, o charakterze antyklerykalnym.

W piśmie *Naród* R. 2: 1909 w nr 2: 13 I na s. 8 (zob. poz. 1092) omówiono treść nr 1 dat. 15 I¹], podając nazwisko wydawcy i redaktora oraz informując o powiązaniach Neymana z Kazimierzem Warchałowskim, który użyczył czczonek i maszyn do druku *Życia*; w nr 11: 17 III na s. 10 napisano: „Co do *Życia*», to jest ono drukowane w drukarni p. Warchałowskiego, a redakcja «Polaka w Brazylji» doręczyła p. Neymanowi adresy swych prenumeratorów celem wysyłania im *Życia*». Jest to najlepszy dowód, że *Życie* i «Polak» to wydawnictwa p. Warchałowskiego i Spółki a różnica polega na tem, że w *Życiu* walczą ci panowie z religią i rzucają paszkwile i oszczerstwa, a w Polaku omywiają się i udają religijnych.”

Pitoń J.: *Prasa polska w Brazylji...* s. 53 (zob. poz. 1080) określa datę pierwszego numeru na 1 I 1909, ostatniego na lipiec 1909, a nakład na 300 egz.

Głuchowski K.: *Materiały do problemu osadnictwa...* s. 213 (zob. poz. 1075) i Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 156 (zob. poz. 17) błędnie podają, że pismo wychodziło w l. 1907-1909.

Polak w Brazylji zob. poz. 1095.

1105. Związkowiec. Kurytyba 1898, nr 1.

Pismo nie odnaleziono.

O wydaniu nr 1 poinformowały m.in. Sztandar R. 6: 1898 nr 40: 6 X s. 2 (zob. poz. 792) oraz *Gazeta Handlowo-Geograficzna* R. 4: 1898 nr 18/19: 15 X s. 206-207 (tytuł pierwotny: *Przewodnik Handlowo-Geograficzny* zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2068), które podały, że jest to organ urzędowy Związku Narodowego Polskiego w Ameryce Południowej (Liga Sul Americana), zawiera m.in. sprawozdanie z obrad pierwszego sejmiku polskiego w Kurytybie, który odbył się 3 V 1898 r. oraz twierdziły, że *Związkowiec* odznacza się „piękną polszczyzną” i ma format „mały o 8 stronicach”.

Zieliński St.: *Bibliografja czasopism polskich zagranicą...* s. 76 (zob. poz. 17) twierdzi, że ukazał się tylko prospekt *Związkowca*.

1106. *Życie*. Wychodzi co dwa tygodnie. Red. i wyd. Radosław Neyman. Kurytyba 1909.

Czasopisma 1914-1918

1107. *Biuletyn Polskiej Komisji Wojskowej Ameryki Południowej*. Ponta Grossa, Parana 1914, nr 1-4.

Wychodzi od września prawdopodobnie do grudnia. Zawiera odezwy Komisji Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych oraz Związku Chłopskiego.

W r. 1915 *Biuletyn...* połączył się z wychodzącym w Kurytybie *Ogniwem* (zob. poz. 1094), które zmieniło tytuł na: *Wiadomości z Wojny (Ogniwo)*. *Biuletyn Polskiej Komisji Wojskowej Ameryki Południowej*, a następnie w r. 1916 na: *Ogniwo*. *Biuletyn Polskiej Komisji Wojsk. Ameryki Południowej*; w l. 1915-1916 pismo to miało podwójne liczbowanie numerów, w którym uwzględniano numerację *Biuletynu...*: w r. 1915 ukazały się nr 26(*Biuletyn* 5) – 48(*Biuletyn* 27), a w r. 1916 co najmniej nr 1(*Biuletyn* 28) – 9(*Biuletyn* 36).

Na tej podstawie ustalono, że w r. 1914 wydało cztery numery Biuletynu... Część katalogów bibliotecznych odnotowuje Biuletyn... z latami wychodzenia 1914-1916.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w postaci mikrofilmu w Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1914 nr 1).

1108. Człowiek Leśny. Wychodzi dwa razy na miesiąc. Red. odp. Dionizos Piniórowicz [pseud.]. Piniórow, Parana [Kurytyba?]. R. 1: 1916, nr 1-4. Maszynopis powielany. 4°.

Pismo satyryczne, zawiera wierszowane utwory podpisane pseudonimami. Podany w winiecie Piniórow to miejsce fikcyjne. Nr 1, 3-4 niedatowane, nr 2: czerwiec. W nr 1-3 ręcznie rysowane winiety i ilustracje.

W nr 1 poinformowano, że dochód ze sprzedaży przeznaczony zostanie na Legiony Polskie lub na „zrujnowanych wojną Polaków”. W nr 2-3 dochód na Legiony Polskie lub na głodnych. W nr 4 tyt.: Leśny Człowiek.

W Archiwum Akt Nowych (zespół: Akta Witolda Stanisława Żongołłowicza sygn. 328/1) zachował się odpis listu J. Krawczyka z Kurytyby, w którym twierdzi, że [Błażej] Stanisław Czarniecki posługujący się przybranym nazwiskiem Witold Żongołłowicz[!] wydawał w Kurytybie czasopisma satyryczne Leśny Człowiek i Osa (z l. 1921-1922).

Zieliński St.: Bibliografia czasopism polskich zagranicą... s. 33 (zob. poz. 17) podaje, że założycielem i redaktorem pisma był Kazimierz Rzyński, niepolityczny nr 4 wydali [W. St.] Żongołłowicz i Władysław Radecki, a rzeczywiste miejsce wydania to Marechal-Mallet. Wójcik Wł.: 75 lat prasy... s. 264 (zob. poz. 1077) odnotowuje, że redaktorem pisma był Witold Żongołłowicz, a miejscem wydania – Kurytyba.

Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 54 (zob. poz. 1080) twierdzi, że pierwsze trzy numery wyszły pt.: Piniórow, nakład wynosił 100 egz., a pismo redagowano w Marechal Mallet „wedle stylu Witolda Żongołowicza”.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Publicznej m. st. Warszawy (nr 2-4; udostępnione też na stronie Mazowieckiej Bibl. Cyfrowej) i Bibl. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (nr 1, 3).

1109. Świt. Organ Związku Polskich Demokratów. [Tygodnik]. Wyd. Jan Pieńkowski. Ponta Grossa, Parana – Kurytyba R. 1: 1918 – R. 6: 1923, R. 7(11): 1924 – R. 11(15): 1928, 1935. [Druk. Polska „Polonia”]. 2°.

Motto: Dziś – nie rozpaczą trawić serce trzeba/
Nie łzami prószyc za snami przeszłości./
Lecz nam pożywać karm zdrowego chleba/
I z mocą dzierżyć w dłoni ojców włóści.

Wychodzi prawdopodobnie od 15 VIII 1918 do 11 XI 1928, wznowione 13 V 1934. Kontynuacja Pobudki (tytuł pierwotny: Ogniwo zob. poz. 1094). Numerów z r. 1918 nie odnaleziono, opis główny na podstawie pierwszego zachowanego nr 5: 18 II z R. 2: 1919, w numerze tym podtyt. podano w stopce red. na s. 4, m. wyd. Ponta Grossa, Parana.

W r. 1920 w nr 6 na s. 1 wiadomość od redaktora, Franciszka Łypa, o opuszczeniu stanowiska na rzecz Konrada Jeziorowskiego; od nr 46 m. wyd. Kurytyba. W r. 1924 wprowadzono podwójne liczbowanie roczników – od początku wychodzenia pisma oraz nawiązujące do Ogniwa. W R. 11(15): 1928 ostatni odnaleziony nr 42 dat. 20 X.

Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 54 (zob. poz. 1080) podaje, że Świt jest kontynuacją Pobudki, jego pierwszy numer ukazał się 15 VIII 1918 r. z podwójnym liczbowaniem rocznika: R. 1(5), ostatnim numerem w r. 1928 był nr 43: 11 XI, natomiast po wznowieniu w r. 1935 wyszedł tylko jeden numer dat. 13 V. Autor ten wymienia również pracowników redakcji: dr Szymona Kosobudzkiego, Fr. Łypa, K. Jeziorowskiego i Władysława Wójcika oraz twierdzi, że wydawnictwo to miało charakter „lewicowy, polityczno-postępowy i antyreligijny”.

Wg Centralnego katalogu czasopism wojskowych s. 172 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 364) Pobudka zmieniła tytuł na Świt 15 XI 1918 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Szkoły Głównej Handlowej (niekompletne l. 1919-1925) oraz w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie (niekompletne l. 1920-1928).

1110. Tygodnik Związkowy. Organ Związku Narodowego Polskiego A[meryki] P[ołudniowej].

Wychodzi raz w tygodniu. Guarany R. 1: 1916 – R. 3: 1918. 4°.

Wychodzi od 15 X 1916 co najmniej do 1 III 1918. Pismo popierające Legiony Polskie i działalność Józefa Piłsudskiego. W r. 1916 wydano nr 1-12. W r. 1917 w nr 21 red. Fr[anciszek] Hanas. Z r. 1918 odnaleziono nr 1: 6 I i nr 4: 1 III; co najmniej od nr 4 wychodzi raz w miesiącu.

Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 54 (zob. poz. 1080) podaje, że nakład Tygodnika... wynosił 500 egz., a Fr. Hanas był redaktorem przez cały czas wychodzenia pisma; ponadto twierdzi, że zostało ono zamknięte w połowie 1917 r. przez cenzurę z powodu swojej linii politycznej.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1916 nr 1-7, 9-12; 1917 nr 1-36, 38-42, 44, 46; 1918 nr 1, 4).

Kalendarze 1865-1914

1111. Feliksa Bernarda Zdanowskiego Kalendarz Polski na rok zwyczajny... Do użytku Polaków w Stanach Zjednoczonych południowej i północnej Ameryki. Porto Alegre R. 1: 1898, 1900, R. 2[!]: 1901, 1902. Nakł. i własność F. B. Zdanowskiego. 16°.

Kalendarz na r. 1899 nie ukazał się. W r. 1900 podtyt.: Do użytku Polaków. W r. 1901 brak podtyt. W r. 1902 brak informacji o właścicielu, brak strony tyt.

W kalendarzu na r. 1902 w Przedmowie wydawca poinformował: „Szczególnie trudności natury finansowej były powodem, iż na r. 1899 «Kalendarza» wydać nie mogłem, na rok zaś 1900, zmaglony oczywistą potrzebą «Kalendarza» dla kolonij w Stanie Rio Grande do Sul położonych, zmodyfikowałem część pozostałych z 1898 r., i dodawszy część kalendarzową, wykaz dni i świąt na 1900 r. oraz w tłumaczeniu polskim nowoogłoszony «Regulamin kolonizacyjny», w takiej formie paręset egzemplarzy dla użytku wyż wzmiankowanych kolonij wypuściłem, jak również rozesłałem niektórym redakcyom pism i księgarjom naszym, dla zaznajomienia szerszych kół publiczności z wydawnictwem mojem.” Cel kalendarza to „z jednej strony, informacje dla emigrantów i kolonistów naszych, co do stosunków i praw brazylijskich,

jak również co do miejscowości, gdzie i jaka praca zastosowanie znaleźć może. Z drugiej zaś strony – zaznajomienie społeczeństwa naszego w Europie i Północnej Ameryce z Brazylią i południowymi jej stanami w szczególności, oraz z życiem wychodźców naszych.”

Egzemplarz kalendarza na r. 1900 – znajdujący się w Bibl. Narodowej w Warszawie i w Bibl. Uniwersyteckiej w Warszawie – ma prawie identyczną treść jak kalendarz na r. 1898 (w r. 1898 na ostatnich stronach wydrukowano fragment opowiadania pt.: Co Wojtek ze dworu prawil przy kominie o chorobach i ich lekowaniu oraz artykuł pt.: W Brazylii, a w r. 1900 zamieszczono tylko całe opowiadanie). Natomiast w egzemplarzach zachowanych w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie, Bibl. Śląskiej w Katowicach i Bibl. Kórnickiej PAN zmieniono treść na s. 103-118, gdzie wydrukowano m.in. artykuł pt.: Wyciąg z regulaminu kolonizacyjnego stanu Rio Grande do Sul. Wydawca podobnie postąpił i w następnych latach: treść kalendarza na r. 1902 jest taka sama jak ta w kalendarzu na r. 1901.

Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 61 (zob. poz. 1080) rejestruje ten kalendarz pt.: Kalendarz Polski... z błędnymi latami wychodzenia: 1898-1900.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza udostępnionego na stronie Cyfrowej Bibl. Narodowej Polona (1898, 1900, 1901; oryginał znajduje się w Bibl. Narodowej w Warszawie) oraz egzemplarzy kalendarzy zachowanych w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1898, 1901, 1902), w Bibl. Jagiellońskiej w Krakowie, w Bibl. Śląskiej w Katowicach oraz w Bibl. Kórnickiej PAN (1900).

Literatura:

a. Kalendarz Polski na rok 1898. *Gazeta Handlowo-Geograficzna* R. 4: 1898 nr 3 s. 37-38.

Recenzja.

b. Pałyga Edward J.: Nad pierwszym kalendarzem polskim na półkuli zachodniej z 1898 roku. *Mówią Wieki* 1979 nr 1 s. 18-19.

Omówienie zawartości.

c. Wielewski Paweł T.: Sul do Parana. *Anais da Comunidade Brasileiro-Polonesa* 1970 vol. 1, s. 127-130.

Tłumaczenie z jęz. polskiego artykułu pt.: Południowa Parana, znajdującego się w: Feliksa Bernarda Zdanowskiego Kalendarz Polski na rok zwyczajny 1901, s. 76-80.

1112. Kalendarz Przyjaciół Rodziny Polskiej w Brazylii na rok 1914. Kurytyba 1914 [druk.] 1913. Druk. „Gazety Polskiej” w Brazylii. 8°.

Tyt. okładowy: Przyjaciel Rodziny Polskiej w Brazylii. Kalendarz na rok 1914.

Na s. 31 wydawnictwa zawiadomiono, że artykuły i prace do kalendarza na r. 1915 należy nadsyłać pod adres: „«Redakcyi Przyjaciela Rodziny», Marianna Pimentel – Rio Grande do Sul.” – kalendarz na r. 1915 nie ukazał się. Redakcja kalendarza na s. 30 poinformowała: „«Przyjaciel Rodziny» jest przeznaczony dla ludu polskiego w Brazylii i jako wszyscy są wyznania katolickiego, dla tego też nie pozwolimy, aby na jego szpaltach coś napisano, co by mogło obrażać przekonania religijne albo mogło być przeciwnem dobrem obyczajom.” Kalendarz zawiera m.in. obszerną część literacką o tematyce patriotycznej, religijnej i moralizatorskiej, a także podstawowe informacje o stanie Parana (w tym spis polskich szkół, polskich towarzystw i polskich parafii w Paranie) oraz wiadomości o polskich szkołach w Rio Grande do Sul.

W Gazecie Polskiej w Brazylii R. 21: 1913 nr 46: 13 XI s. 5 (zob. poz. 1087) podano, że kalendarz jest do nabycia pod adresem: „Wiel[ebny] Ks. Jan Perez. M. Pimentel – E[stado] Rio Grande do Sul.”

Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 77-78 (zob. poz. 38) podają, że redaktorem był J. Perez. Wg: Malczewski Z.: Ślady polskie w Brazylii s. 216, przypis 69 (zob. poz. 1081) Kalendarz... wydano jako dodatek do Gazety Polskiej w Brazylii.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu.

1113. Kolonista. Kalendarz Polski w Brazylii na rok... Oprac. Adam [T.] Zgraya. Ijuhy R. 1: 1910 – R. 2: 1911. Nakładem i drukiem „Kolonista”. 4°.

Kalendarz na r. 1910 zawiera m.in.: życiorys dr Nilo Peçanha, prezydenta Brazylii i dr Carlosa Barbosa Gonçalvesa, gubernatora stanu Rio Grande do Sul oraz opowiadanie A. Topora pt.: Sieroty. Opowiadanie z życia Polaków w Brazylii. W kalendarzu na r. 1911 zamieszczono m.in. artykuły: Kłobukowski Stanisław: Stan Parana oraz Okołowicz Józef: Elementarz ze wspomnień z podróży po Brazylii.

W miesięczniku Kolonista R. 2: 1910 nr 9/10 s. 129 (zob. poz. 1089) poinformowano, że czytelnicy,

którzy opłacą całoroczną prenumeratę, otrzymają „w nagrodę” kalendarz na r. 1911.

Opis na podstawie autopsji kompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu.

Kalendarze 1914-1918

1114. Kalendarz Katolicko-Polski na rok... Wydanie pierwsze. Kurytyba [R.] 1: 1917 – R. 13: 1929, 1930, R. 18: 1931 – R. 27: 1940. Nakładem i drukiem „Gazety Polskiej w Brazylii”. 4°.

Od r. 1918 tyt.: Nowy Kalendarz Katolicko-Polski na rok... Wydawnictwa rok..., w kalendarzu tym zamieszczono m.in. Kalendarz gospodarzy wraz z poradami upraw, dział informacyjny i literacki oraz: Kronika głównych zdarzeń od początku lipca 1916 aż do końca czerwca 1917 r. napisana przez prof. ks. Jana Petersa.

W r. 1921 tyt. okładowy: ...Nowy Kalendarz Katolicko Polski [w wykropkowanym miejscu podano rok].

W r. 1923 tyt.: Kalendarz Katolicko-Polski na rok..., tyt. okładowy: ...Kalendarz Katolicko-Polski Gazety Polskiej w Brazylii.

Od r. 1924 tyt.: Kalendarz Katolicko-Polski „Gazety Polskiej w Brazylii” na rok... Co najmniej od r. 1926 tyt. okładowy: Kalendarz Katolicko-Polski na ... rok. Od r. 1929 tyt. okładowy: Kalendarz Katolicko-Polski na rok...

Co najmniej od r. 1931 tyt.: Kalendarz Gazety Polskiej w Brazylii na rok... Co najmniej od r. 1933 tyt. okładowy: Kalendarz Gazety Polskiej w Brazylii..., wprowadzono nowe liczbowanie roczników nawiązujące do Kalendarza Przyjaciel Rodziny Polskiej w Brazylii na rok 1914 (zob. poz. 1112). W r. 1936 tyt. okładowy: Kalendarz Gazety Polskiej... W r. 1937 tyt. okładowy: Ilustrowany Kalendarz Gazety Polskiej w Brazylii...

W r. 1938 tyt.: Kalendarz Gazety Polskiej w Brazylii, tyt. okładowy: Ilustrowany Kalendarz Gazety Polskiej w Brazylii... Od r. 1939 tyt.: Gazeta Polska w Brazylii. Kalendarz na rok..., w roku tym tyt. okładowy: Kalendarz Gazety Polskiej... W r. 1940 tyt. okładowy: Ilustrowany Kalendarz Gazety Polskiej...

Pitoń J.: Prasa polska w Brazylii... s. 61 (zob. poz. 1080) błędnie rejestruje tytuł kalendarza

na r. 1918: Kalendarz Katolicko-Polski 1918 r., natomiast Chojnacki Wł., Chojnacki W.: Bibliografia kalendarzy polonijnych... s. 73-76 (zob. poz. 38) mylnie odnotowują tytuł okładowy w r. 1938: Ilustrowany Kalendarz Gazety Polskiej 1938.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Archiwum Akt Nowych w Warszawie (Akta Pawła Nikodema sygn. 139-145; 1918, 1923, 1928-1929, 1931, 1933-1934) i w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1921, 1926, 1929, 1933-1940) oraz wyżej wspomnianej bibliografii Wł. Chojnackiego i W. Chojnackiego (opis kalendarza na r. 1917). Kalendarz na r. 1917 odnotowuje katalog Bibl. Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, jednak podczas przeprowadzanych tam kwerend informacji tej nie udało się potwierdzić.

1115. Kalendarz Polski w Brazylii na rok... Kurytyba [R. 1]: 1915 – R. 7: 1921. Nakładem i drukiem Księgarni Polskiej Kazimierza Warchałowskiego. 8°.

Tyt. okładowy: Kalendarz Polski w Brazylii... [w wykropkowanym miejscu podano rok].

Od r. 1917 wprowadzono liczbowanie roczników i nastąpiła minimalna zmiana w tytule: Kalendarz Polski w Brazylii... Rok wydawnictwa...

Wydawnictwo zawiera m.in.: taryfę pocztową i rozkład jazdy pociągów w Brazylii, wzory dokumentów urzędowych, informacje dotyczące rejestracji firm, spis przedsiębiorstw polskich w Brazylii (w r. 1917 i 1918), przewodnik adresowy (w r. 1916 i 1917), porady praktyczne i wiadomości pożyteczne, streszczenie wydarzeń I wojny światowej (w l. 1916-1918), artykuł o Armii Polskiej we Francji (w r. 1918). W obszernej części literackiej wydrukowano teksty autorstwa m.in.: Zdzisława Dębickiego, Stanisława Grudzińskiego, Marii Konopnickiej, Zuzanny Rabskiej, Marii Rodziewiczówny, Wacława Żmudzkiego, Macieja Wierzińskiego, Ferdynanda Kurasia i Adolfa Dygasińskiego.

Opis na podstawie autopsji niekompletnych egzemplarzy znajdujących się w Bibl. Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (1915-1920) i w Bibl. Uniwersyteckiej w Toruniu (1917, 1921).

Dodatki:

1. [Kalendarz ścienny na rok...]. [Kurytyba] 1918 4° podł. ss. nb. 2.

2. Do kalendarza dodawano kredowe karty ze zdjęciami lub ilustracjami widoków Parany, zabytków polskich i scen wojennych.

u. CHINY

Czasopisma 1914-1918

1116. Listy Polskie z Dalekiego Wschodu. Wychodzą 2 razy na miesiąc. Red. B[olesław] Hartung i Wł[adysław] Homan, administrator B[ronisław] Dobrowolski. Charbin [Harbin] 1917-1919. Maszynopis powielany. 2°.

Wychodzi od 15(2) VIII 1917 prawdopodobnie do wiosny 1919. Winiety, ilustracje i reklamy litografowane, różne kolory tuszu. Wydanie no 1 poprzedził prospekt – informację o nim zamieszczono w tygodniku Sprawa Polska 1917 t. 2 nr 31 s. 443 (zob. T. III wol. 1 niniejszej bibliografii poz. 5896).

W r. 1917 no 1-7 datowane wg nowego i starego stylu, następne tylko wg nowego. W no 1: 15(2) VIII wymieniono grono założycieli pisma, tworzące Koło Wydawnicze Listów Polskich: E[dmund] Doberski, B. Dobrowolski, Wł. Homan, Winc[enty] Nurkiewicz, Szcz[epan] Sieja, B. Hartung, ks. Wł[adysław] Ostrowski, Gustaw Grothus; od no 2: 1 IX (18 VIII) wyd.-administrator B. Dobrowolski, Druk. i Litografia Sztab. Zamur[skiego] Okr[ęgu] Charbin; w no 3: 15(2) IX na s. 10 informacja, że wygląd artystyczny pismo zawdzięcza p. Tylmanowi i nowo przyjętej pannie H. Kosteckiej; od no 4: 1 X (18 IX) Druk. i Lit[ogr.] Sztab. Okręgu Charbin; no 5: 15(2) X poświęcony Tadeuszowi Kościuszce w 100. rocznicę śmierci; w no 8: 29 XI na s. 14 podano nazwisko kierownika artystycznego B. Dobrowolskiego; numer ten dedykowano rocznicy wybuchu powstania listopadowego; w no 9: 15 XII Litografia Sztab. Okręgu Charbin.

W r. 1918 podwójne liczbowanie numerów: w obrębie roku i od początku ukazywania się pisma. Z tego roku odnaleziono tylko no 15/16(25/26) i 17(27); w no 15/16(25/26): 25 X tyt.: Tygodnik Listy Polskie z Dalekiego Wschodu. Organ Polskiej Rady Politycznej Dalekiego Wschodu i Wschodniej Syberji, red. Wł. Homan, Wydaw[nictwo] Pol. Rady Pol. Dal. Wsch., mniejszy format w obrębie 2°, numer ten ukazał się jako

numer zjazdowy, zawierający materiały 2-go Zjazdu delegatów Pol[skich] Org[anizacji] Społ[ecznych] Dal[ekiego] Wsch[odu] i Wsch[odniej] Syberji odbytego 25-28 IX i 2 X w Charbinie; w no 17: 27 XI podtyt.: Organ Polskiej Rady Politycznej Dalekiego Wschodu i Wschodniej Syberji i Komitetu Narodowego.

Grochowski Kazimierz: Polacy na Dalekim Wschodzie. Harbin 1928 s. 79 twierdzi, że w 1918 no 1(10) ukazał się 22 V, a no 18(28) – 17 XII.

W l. 1928-1929 jako dodatek do The Harbin Daily News ukazywało się pismo Listy Polskie z Dalekiego Wschodu Azji i Biuletyn Handlowo Przemysłowy. W artykule wstępnym w no 1(36): 1 I 1928 redakcja tego pisma wspomina: „Jako nazwę naszego czasopisma przybraliśmy miano najstarszej i najlepiej redagowanej tutejszej gazety polskiej pod tyt. «Listy Polskie z Dalekiego Wschodu»” oraz podaje, że ostatni no 35 Listów... ukazał się wiosną 1919 r.

Opis na podstawie autopsji niekompletnego egzemplarza znajdującego się w Bibl. Narodowej w Warszawie (1917 no 1-9; 1918 no 15/16-17). No 1-9 z r. 1917 udostępniono również na stronach Bibl. Cyfrowej Uniwersytetu Łódzkiego.

Dodatki:

1. Generał Józef Piłsudski[!], wódz legjonów. Dodatek do N 2 „Listów Polskich”. [Harbin 1917] ss. nlb. 1.

Portret dołączony do no 2: 1 IX (18 VIII).

2. Spis N 1 książek znajdujących się w Księgarni Polskiej Uczniowskiej. [Harbin 1917] 4° ss. nlb. 2.

Dodatek do no 2: 1 IX (18 VIII) z 1917 r. W no 7: 15(2) XI i no 8; 29 XI poinformowano o dołączeniu katalogu nr 2 i nr 3 – katalogów tych nie odnaleziono.

3. 15 października 1917 roku. Na pamięć o wodzu polskim Tadeuszu Kościuszkowi Dzieciom Polskim od wydawnictwa „Listów Polskich z Dalekiego Wschodu”. Charbin [1917] 8° ss. 14 nlb. 2.

Dodatek do no 5: 15(2) X. Opis na podstawie egzemplarza znajdującego się w Bibl. Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu.

4. Dodatek do N. 15 i 16. [Charbin 1918] 4° ss. 2.

Zawiera artykuły: Do dzieła!; Wyjątek z listu wysłanego z Warszawy przez wiarogodną osobę dnia 29 V 18 r.; Wiadomości z ostatniej chwili.

w. EGIPCI

Czasopisma 1914-1918

1117. Bulletin Annuel Polonais. Publié par les soins de l'Association d'Impot[!] Volontaire des

Polonais et Amis de la Pologne en Egypte. Le Caire 1916 [druk.] 1917. Imp. de la Société Orientale de Publicité. 16°.

Pismo w jęz. francuskim. Na stronie tyt. i na okładce informacja: Vente au profit des victimes de la guerre en Pologne. Na odwrocie strony tyt. odnotowano: Terminé d'imprimer fin Août 1917.

Zieliński St.: Bibliografja czasopism polskich zagranicą... s. 29 (zob. poz. 17) podaje, że redaktorem pisma był Mieczysław Geniusz.

Opis na podstawie autopsji egzemplarza udostępnionego na stronie Mazowieckiej Bibl. Cyfrowej (oryginał w Bibl. Publicznej m. st. Warszawy).

x. KOLONIA NATALU

Czasopisma 1865-1914

1118. List Św. Józefa. Mariannahill, Natal [1885]-1890[?]. Druk. Św. Tomasza z Akwinu. 8°.

Pismo nie odnalezione. Wydawane przez o.o. Trapistów w Mariannahill w prowincji Natal w Afryce Południowej i wysyłane również do Polski.

W miesięczniku Misje Katolickie R. 8: 1889 nr 8 s. 244 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 1510) poinformowano o piśmie, które wychodzi w Mariannahill „w formie in 8vo, składa się z czterech kartek i nosi tytuł List św. Józefa. Na egzemplarzu, który mamy przed sobą, po tytule i ozdobnej winietce stoi napis: Rocznik 4; 1 Październik 1888; Nr 7; na ósmej stronie u dołu: Czcionkami drukarni św. Tomasza z Akwinu w opactwie Trapistów w Mariannahill. Tenże numer zawiera następujące artykułiki: Nasze stanowisko względem Najśw. Serca Pana Jezusa. – Wielkie przekształcenie. – Nowy Rankweil. – Częstochowa. – Postęp kaferskiej kultury.” O czasopiśmie wspomina również w swojej książce Czermiński Marcin: Szkice cywilizacyi Afryki Południowej. Kraków 1890 s. 99.

Przewodnik Bibliograficzny R. 12: 1889 w nr 11 na s. 194 (zob. T. III wol. 3 niniejszej bibliografii poz. 2057) informuje: „Drukarnię polską pod wezwaniem św. Tomasza z Akwinu utrzymują od dłuższego już czasu oo. Trapiści polscy w Mariannahill w Natalu południowej Afryki.

Wyraźnymi i pięknymi jej czcionkami wychodzi tam obecnie już rok piąty religijnej treści przez oo. Trapistów wydawane piśmko miesięczne p. t. *List św. Józefa*?

W *Gwiazdce Cieszyńskiej* R. 43: 1890 w nr 11: 15 III na s. 108 (zob. T. III wol. 3 niniejszej

bibliografii poz. 3868) wspomniano, że zecerem pisma był brat Konrad Wolczuch.

Gołąbek Stefan: *Związki Polski i Polaków z Afryką*. Warszawa–Łódź 1978 s. 46 twierdzi, że pismo zaczęło wychodzić w r. 1884.

INDEKS TYTUŁÓW CZASOPISM, JEDNODNIÓWEK I KALENDARZY

Indeks zawiera tytuły czasopism (w tym dodatków samoistnych), jednodniówek i kalendarzy, zarówno opisywanych w woluminie, jak i w nim cytowanych. Indeksowano je według pierwotnego tytułu czasopisma/kalendarza dodatkowo umieszczając w indeksie odsyłacze od wszystkich występujących w adnotacjach wariantów tytułów. W nielicznych przypadkach bardzo długich tytułów skrócono je zastępując opuszczenia wielokropkiem. Tytuły czasopism w języku rosyjskim i jidysz indeksowano w transliteracji łacińskiej, jednakże na końcu indeksu znajdują się także tytuły w alfabecie oryginalnym. Uwzględniono też tytuły dodatków niesamoistnych (zapisując je w postaci odsyłaczy do tytułu czasopisma, do którego były dodane), z wyjątkiem tych zaczynających się od słów: Dodatek..., Supplement... itd. Tam, gdzie to było możliwe, dodano do tytułu miejsce wydania i lata ukazywania się danego periodyku. W szczególnych przypadkach podane zostały dodatkowe informacje (np. o instytucji lub organizacji będącej wydawcą), żeby umożliwić łatwiejszą identyfikację.

W indeksie pominięto występujące w opisie cudzysłówy, nawiasy i klamry, z wyjątkiem tytułów rozpoczynających się od liczby arabskiej lub rzymskiej, gdzie w nawiasie kwadratowym podano zapis słowny liczby. W tytułach obcojęzycznych rodzajnik (np. Der, The) umieszczono po przecinku na końcu tytułu. W tytułach kalendarzy z reguły pominięto występujące na końcu słowa: ...na rok..., ...na rok Pański... z wyjątkiem przypadków, gdy tytułem jest pojedyncze słowo: Kalendarz, Kalendarzyk.

Przy tytule czasopisma, kalendarza lub jednodniówki numer pisany antykwą to numer pozycji w woluminie, pod którym jest on opisany, natomiast numer pisany kursywą oznacza, że tytuł został tylko wspomniany w adnotacji.

- A**
A L'Assaut. Paryż 1901-1902 — 98
Abstynent. Chicago-Filadelfia 1911-1915 — 430, 672, 1016
Adolfa Reiffa Illustrowany Kalendarzyk Polski w Paryżu zob. Adolfa Reiffa Kalendarzyk Polski w Paryżu. Paryż 1887-1900
Adolfa Reiffa Kalendarzyk Polski zob. Adolfa Reiffa Kalendarzyk Polski w Paryżu. Paryż 1887-1900
Adolfa Reiffa Kalendarzyk Polski w Paryżu. Paryż 1887-1900 — 110, 159, 162, 673, 707, 831
Advance zob. Postęp. Baltimore 1916-1920
Agence Polonaise Centrale. Lozanna 1915-1919 — 207
Agence Polonaise de Presse. Paryż 1907-1914 — 96, 99, 185, 207, 245, 263
Agence Polonaise de Presse. Rzym 1911-1916 — 99, 185, 207, 245, 263
Agence Polonaise de Presse (patronnée par le Conseil National de Galicie) zob. Agence Polonaise de Presse. Paryż 1907-1914
Agence Polonaise de Presse à Berne. Berno 1917-1918 zob. Bureau Polonais de Presse à Berne. Berno 1917-1918
Agenzia Polacca di Stampa zob. Agence Polonaise de Presse. Rzym 1911-1916
Aigle Blanc, L'. Lozanna 1916-1918 — 208, 209, 217, 220
Almanac. The Calendar of St. Joseph Roman Catholic Congregation Everson, Pa. zob. Kronika. Everson 1912
Almanach de la Pologne... Paryż 1864-1866 — 160
America of Toledo zob. Ameryka. Toledo-Chicago 1889-1971

- American Courier zob. Weekly American Courier, The. Milwaukee 1917-1918
- American Leader, The. Nowy Jork 1912-1920 — 875
- American Pole zob. Polak Amerykański. Buffalo 1907-1957
- Ameryka. Toledo-Chicago 1889-1971 — 285, 290, 330, 414, 423, 431, 432, 434, 435, 442, 444, 448, 449, 453, 454, 460, 466, 468, 470, 471, 474, 475-477, 480, 487, 489, 492, 495, 496, 498, 500-502, 505, 509, 511, 514, 515, 522, 526, 528, 532, 537, 541, 542, 544, 558, 565, 569, 578, 584, 589, 591, 595, 597-603, 605-607, 611, 613, 615, 618, 622, 628, 643, 644, 646, 650, 654, 657, 665, 667, 668, 670, 674-677, 681, 686, 689, 693, 696, 710, 712-714, 721, 725, 727, 732, 734, 737, 738, 740, 741, 746-748, 751, 758, 759, 761, 763, 766, 767, 769-771, 774, 784, 790, 791, 795, 797-800, 805, 812, 815, 817, 819, 824, 829, 830, 849, 854, 861, 970, 990, 1087, 1091
- Ameryka-Echo zob. Ameryka. Toledo-Chicago 1889-1971
- Ameryka & Curyer Clevelands zob. Ameryka. Toledo-Chicago 1889-1971
- Ameryka dla miasta Pittsburga zob. Gazeta Pittsburgska. Pittsburgh 1893-1907
- Ameryka. Różga zob. Różga. Toledo 1910-1914
- Ameryka w Toledo zob. Ameryka. Toledo-Chicago 1889-1971
- Ameryka w Toledo i Kuryer Clevelandski zob. Ameryka. Toledo-Chicago 1889-1971
- Anioł zob. Aniołek. Chicago 1906
- Aniołek. Chicago 1906 — 432
- Annales de la Ligue Polonaise de l'Enseignement zob. Roczniki Polskiej Ligi Nauczania. Paryż 1918
- Apostolstwo Serca Jezusowego czyli Związek Katolicki dla Triumfu Kościoła i Dusz Zbawienia. Kraków 1872-1952 — 934
- Appel à nos Compatriotes, à nos Amis. [Dod.] zob. Polonia. Paryż 1914-1926
- Araucaria. Genewa 1909 — 171
- Arbajter, Der. Londyn-Brześć-Kraków-Warszawa 1898-1906 — 16, 233, 248
- Arbajter Štimme. Wilno 1897-1905 — 239
- Ateneum Kapłańskie. Włocławek 1909-do dziś — 551, 767
- Ashton Booster. Ashton 1913-1914 — 433
- Aurore, L' zob. Przedświt. Genewa-Londyn-Kraków-Warszawa-Lwów-Wilno 1881-1920
- B**
- Bat. Stevens Point 1900 — 434
- Beacon, The zob. Strażnica. Chicago-Brooklyn-Detroit 1915-do dziś
- Bericht des Delegierten der Sozialistischen Partei Polens... [Dod.] zob. Bulletin Officiel du Parti Socialiste Polonais. Londyn-Zurych-Gandawa-Paryż 1895-1899
- Białostoczanin. Londyn-Białystok 1899, 1901, 1905 — 234
- Biały Husarz. Nowy Jork 1892 zob. Orzeł Biały. Nowy Jork 1892
- Bibliografia Polska. Kraków 1914-1919 — 225, 1094
- Biblioteczka Rodzinna. Manitowoc 1903 — 349, 435
- Biblioteka dla Młodzieży. Chicago 1906 — 436, 519
- Biblioteka Ludowa. Toledo 1894 — 431
- Biblioteka Polityczno-Społeczna. Londyn 1892-1897 — 193
- Biblioteka Polska. Toledo 1898-1906 — 431, 990
- Biblioteka Robotnika Polskiego. Genewa-Londyn 1885-1897 — 183, 193
- Bicz Boży. Chicago 1909-1918 — 318, 437, 452, 567, 604, 782, 844, 864, 900, 974, 988, 991, 1002, 1048
- Biuletyn. Nowy Jork 1918-1919 zob. Buletyn. Nowy Jork 1918-1919
- Biuletyn Agencji Informacyjnej „Polonia” w Sztokholmie zob. Bulletin från Upplysningsbyrån „Polonia” i Stockholm. Sztokholm 1917-1919
- Biuletyn Armji Polskiej. Paryż 1918 — 141
- Biuletyn Dzieła Miłosierdzia Chrześcijańskiego założonego w La Chapelle-Montligeon (Orme) we Francji Arcybractwo Pierwszorządne (Prima-Primaria) zob. Bulletin Dzieła Miłosierdzia Chrześcijańskiego dla Wybawienia Opuszczonych Dusz Czyscowych. La Chapelle-Montligeon 1899-1914
- Biuletyn Handlowy. Joliet 1915 — 865
- Biuletyn Komitetu Obywatelskiego na Centrum Rekrutacyjne Numer 5 Polskiej Armii we Francji. Buffalo 1917-1918 — 866
- Biuletyn od Komitetu Wykonawczego Paryskiej Rady Przedstawicieli Organizacji Politycznych. Paryż 1917 — 142
- Biuletyn Polski. Sofia 1917 zob. Polski Buletin”. Sofia 1917
- Biuletyn Polskiej Komisji Wojskowej Ameryki Południowej. Ponta Grossa 1914 — 1094, 1107

- Biuletyn Przedstawicielstwa Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego. Moskwa 1918 — 85, 86, 211, 212, 230, 269
- Biuletyn Szkolny. Warszawa 1914 — 100
- Biuletyn Szkolny Unji Stowarzyszeń Młodzieży Postępowo-Niepodległościowej zob. Biuletyn Szkolny Unji Stowarzyszeń Polskiej Młodzieży Postępowej-Niepodległościowej. Paryż 1913
- Biuletyn Szkolny Unji Stowarzyszeń Polskiej Młodzieży Postępowej-Niepodległościowej. Paryż 1913 — 100
- Biuletyn Szkoły Unji Stowarzyszenia Polskiego zob. Biuletyn Szkolny Unji Stowarzyszeń Polskiej Młodzieży Postępowej-Niepodległościowej. Paryż 1913
- Biuletyn Towarzystwa Lekarzy Polskich w Chicago, Illinois. Chicago 1915-1917 — 867
- Biuletyn Związku Stowarzyszeń Polskiej Młodzieży Postępowej. Liège 1909 — 78
- Bludgeon, The. Orchard Lake 1915-1916 — 336, 868
- Bocian. Buffalo 1889 — 438, 584
- Bocian. Chicago 1894-1895 — 439, 448, 610
- Bojowiec. Cleveland 1914 — 440
- Boletin salesiano. Buenos Aires 1886-do dziś — 268
- Bollettino Salesiano. Rzym 1877-do dziś — 268
- Bonus Pastor. Lwów 1877-1890 — 582
- Braterstwo. Bendlikon 1864-1865 — 172
- Brzask Nowej Ery i Zwiastun Obecności Chrystusa. Chicago 1918-1950 — 869
- Brzask Tysiąclecia i Zwiastun Obecności Chrystusa. Detroit 1918 — 869, 951
- Buletyn. Nowy Jork 1918-1919 — 545, 866, 870, 921
- Bulletin Annuel Polonais. Kair 1916 — 1117
- Bulletin Circular of National Polish Committee of America For Relief in Poland zob. Okólnik Wydziału Narodowego Polskiego. Chicago 1918-1921
- Bulletin d'Information. Berno 1917-1918 zob. Bureau Polonais de Presse à Berne. Berno 1917-1918
- Bulletin de l'Association des Anciens Élèves de l'École Polonaise zob. Bulletin de l'Association. Paryż 1875-1922
- Bulletin de l'Association. Paryż 1875-1922 — 89, 90, 92, 101
- Bulletin de l'Oeuvre Espiratoire Établie à la Chapelle-Montligeon (Diocèse de Séez) pour la dehirance des âmes délaissées du Purgatoire — 102
- Bulletin de l'Union Nationale Polonaise La Pologne et la Guerre. Lozanna 1917 — 208, 209, 217
- Bulletin de la Revue Socialiste Polonaise Równość (Egalité). Genewa 1879-1880 — 173, 198
- Bulletin de Presse. Berno 1917-1918 zob. Bureau Polonais de Presse à Berne. Berno 1917-1918
- Bulletin des Nationalités de Russie. Berno 1916-1917 — 210
- Bulletin du Bureau Polonais de Presse a Berne. Berno 1917-1918 — 85, 86, 211, 212, 230, 269
- Bulletin Dzieła Miłosierdzia Chrześcijańskiego dla Wybawienia Opuszczonych Dusz Czyscowych. La Chapelle-Montligeon 1899-1914 — 102
- Bulletin från Upplysningsbyrån Polonia i Stockholm. Sztokholm 1917-1919 — 85, 86, 211, 212, 230, 269
- Bulletin Historique, Littéraire, Scientifique zob. Bulletin de l'Association. Paryż 1875-1922
- Bulletin Littéraire et Scientifique zob. Bulletin de l'Association. Paryż 1875-1922
- Bulletin Littéraire Scientifique et Artistique zob. Bulletin de l'Association. Paryż 1875-1922
- Bulletin of the Nationalities of Russia zob. Bulletin des Nationalités de Russie. Berno 1916-1917
- Bulletin Officiel du Parti Socialiste Polonais. Londyn-Zurych-Gandawa-Paryż 1895-1899 — 235
- Bulletin périodique de la presse polonaise zob. Presse Polonaise. Paryż 1915-1939
- Bulletin Polonais. Berno 1917-1918 zob. Bulletin du Bureau Polonais de Presse a Berne. Berno 1917-1918
- Bulletin Polonais Littéraire Scientifique et Artistique zob. Bulletin de l'Association. Paryż 1875-1922
- Bulletin salésien. Paryż 1879-1975 — 268
- Bureau Polonais de Presse à Berne. Berno 1917-1918 — 85, 86, 211, 212, 230, 269
- Butterfly, The zob. Motyl. Nowy Jork 1912-1921

C

- Canadian Voice, The zob. Głos Kanadyjski. Winnipeg 1904-1905
- Catholic Weekly, The zob. Tygodnik Katolicki. La Salle-Peru-Spring Valley 1902-1907
- Catholic Bulletin, The. Saint Paul 1911-1995 — 652
- Cepy. Chicago-Nowy Jork 1914-1928 — 466, 611, 656, 871, 916, 984
- Cepy i Nowy Świat zob. Cepy. Chicago-Nowy Jork 1914-1928
- Chicago Daily Tribune. Chicago 1847-do dziś — 503
- Chłop od Szuffli. Chicago 1903 — 441
- Chronique Polonaise zob. Kronika Polska. Lozanna-Rapperswil-Berno 1916

- Church of the Reformation, The zob. Kościół Reformacyjny w Ameryce. Chicago-Scranton 1906-1909
- Cinquantenaire de l'Insurrection polonaise de 1863 célèbre... [Dod.] zob. Bulletin de l'Association. Paryż 1875-1922
- Circular of National Polish Committee of America For Relief in Poland zob. Okólnik Wydziału Narodowego Polskiego. Chicago 1918-1921
- Citizen, The zob. Obywatel. Nowy Jork 1895-1896
- Clarion. Union 1873-1874 zob. Franklin County Progress, The. Union 1871-1874
- Co dalej? Dodatek... zob. Czerwony Sztandar. Zurych-Kraków-Warszawa 1902-1918
- Codzienna Gwiazda Polarna. Stevens Point 1914-1915 — 543, 872
- Codzienny Głos Robotniczy zob. Głos Robotniczy. Detroit 1917-1924
- Collection Polonaise d'Études Politiques et Économiques zob. Wydawnictwa Polskie z Zakresu Spraw Politycznych i Ekonomicznych. Lozanna 1918
- Collegium Polonorum. Rzym 1964-1965, 1982-1996 — 267
- Comet, The zob. Kometa. Cleveland-Toledo 1917-1920
- Comité de la Maison d'Invalides Polonais en Suisse. [Dod.] zob. Weisse Adler, Der. Zurych 1864-1865
- Concorde, La. Paryż 1867 — 53, 103
- Correspondance du Nord-Est. Paryż 1868-1870 — 104
- Correspondence Polonaise, La. Rapperswil 1917 — 213
- Courier, The zob. Kurjer. Toledo 1891-1895
- Courier Français, Le. Paryż 1861-1868 — 189
- Cross of St. Antony, The. [Dod.] zob. Miesięcznik Franciszkański. Pulaski 1907-1993
- Crusader's Almanac — 895, 1000
- Cymbał. Milwaukee 1914-1915 — 873
- Cyrkularz. Paryż 1870 zob. Okólnik. Londyn-Genewa-Paryż 1866-1870
- Czarodziej. Kieszonkowy kalendarzyk. Nowy Jork 1916 — 630, 995, 1039, 1060
- Czas. Bay City 1903-1905 — 444
- Czas. Brooklyn 1905-1975 — 397, 446, 454, 488, 530, 575, 702, 706, 711, 726, 728, 794, 816, 818, 847, 955, 1029, 1052
- Czas. Chicago 1887 zob. Czas. Chicago 1888-1889
- Czas. Chicago 1888-1889 — 443, 524
- Czas. Kraków-Warszawa 1848-1939 — 172, 176, 255, 503, 526, 596, 964
- Czas. Minneapolis 1900 — 445, 761
- Czas. Nowy Jork 1906-1907 zob. Czas. Brooklyn 1905-1975
- Czas. Toledo 1895 — 442, 589
- Czas. Winnipeg 1914-2004 — 284, 286, 291
- Czas-Związkowiec. Toronto 2004-2017 — 291
- Czerwona Żaba. Zurych 1911 — 226
- Czerwony Sztandar. Warszawa 1919-1938 — 174
- Czerwony Sztandar. Zurych-Kraków-Warszawa 1902-1918 — 174
- Cześć Bohaterowi. Jednodniówka poświęcona pamięci Tadeusza Kościuszki... Greensburg 1917 — 982
- Człowiek Leśny. Kurytyba 1916 — 1082, 1108
- Czyn. Chicago 1904 — 447
- Czytelnia Narodowa, Studium Polityczno-Historycznym i Piśmiennictwu Poświęcona. Paryż 1865 — 105

D

- Dalej Podać. Wiedzi 1898-1900 — 253
- Danube, Le — 117
- Déclaration de l'Union Nationale Polonaise en France. [Dod.] zob. République Polonaise, La. Paryż 1917-1919
- Déclaration de M. le président du conseil Ministre des Affaires Étrangères au sujet de la Pologne. [Dod.] zob. Polonia. Paryż 1914-1926
- Deklaraciã Central'nago Komiteta Bunda o preslédovaniãh" evpee"v" v" Rossii. [Dod.] zob. Informacjonnyj Listok". Genewa 1911-1916
- Demokracja Społeczna. Chicago-Nowy Jork 1914-1918 — 874
- Demokrata Polski. Poitiers-Paryż-Bruksela-Londyn 1837-1862 — 199, 238
- Detroitcki Dziennik Ludowy zob. Dziennik Ludowy. Chicago 1907-1925
- Detroit Star, The zob. Gwiazda Detroitcka. Detroit-Grand Rapids 1889-1904
- Devil Polish Weekly zob. Djabeł. Chicago 1894-1897
- Diane, La zob. Pobudka. Paryż 1889-1893
- Die omnium fidelium defunctorum. [Dod.] zob. Miesięcznik Franciszkański. Pulaski 1907-1993
- Djabeł. Buffalo 1896 — 449
- Djabeł. Chicago 1894-1897 — 439, 448, 449, 611, 871
- Djabeł Parański zob. Djablik Parański. Kurytyba 1898
- Djablik. Kurytyba 1902 — 1083, 1102
- Djablik Parański. Kurytyba 1898 — 1084, 1090
- Dla Ojczyzny. Paryż 1906-1907 — 106

- Do Boju. Warszawa-Genewa-Zurych 1904-1905 — 175
- Do Towarzystwa Pomocy dla Żołnierzy Polaków we Francji. [Dod.] zob. Myśl Polska. Paryż 1915, 1918
- Do Życia zob. Nasze Życie. Pound-Wauwatosa-Toledo-Chicago-Jersey City 1910-1939
- Dobro Ludu. Indiana Harbor 1913 — 450
- Dr. D. Jayne's Medical Almanac and Guide to Health zob. Jayne's Medical Almanac. Filadelfia 1843-1940
- D-ra D. Jayne's rocznik lekarski i poradnik do zdrowia... Filadelfia 1916 — 1040
- Drukarz. Jednodziówka... Chicago 1901, 1909, 1921-1922, 1934, 1944 — 968
- Drukarz. Pamiętnik Złotego Jubileuszu Stowarzyszenia Unijnych Drukarzy Polskich zob. Drukarz. Jednodziówka... Chicago 1901, 1909, 1921-1922, 1934, 1944
- Dyabeł. Chicago 1894-1897 zob. Djabeł. Chicago 1894-1897
- Dyablik Parański zob. Djablik Parański. Kurytyba 1898
- Dziennik. Chicago 1887 zob. Dziennik Polski. Chicago 1886
- Dziennik Chicagoski. Chicago 1890-1971 — 285, 288, 289, 297, 298, 325, 383, 386, 397, 399, 405, 415, 430, 432, 441, 442, 444-447, 451, 453-455, 458-460, 465, 466, 471, 472, 476, 480, 482, 483, 486, 488, 489, 491, 492, 497, 500, 502, 503, 510, 511, 515, 518, 523, 530, 531, 533, 536, 537, 540, 545, 549, 550, 552, 558, 560-562, 569, 575, 576, 578, 579, 584, 585, 587, 589, 592, 595, 599, 600, 602, 603, 605, 607-609, 611, 613, 614, 618, 619, 621-623, 625, 627-629, 634, 635, 640, 642, 645, 646, 649-652, 655, 656, 659, 660, 662-664, 667, 672, 674, 675, 679-681, 684, 685, 689, 690, 695-698, 701, 704-708, 710-712, 714, 716, 723-725, 727, 734, 744-750, 753, 760, 763, 764, 766, 771, 773-776, 784, 787, 792-795, 799, 801, 802, 804, 805, 809, 811, 812, 815, 818, 819, 821, 824, 827, 828, 830, 832, 833, 836, 843, 845, 847, 849, 853, 856, 860, 861, 864, 876, 877, 882, 883, 886, 890-892, 900, 901, 908, 912, 914, 916-918, 920, 922, 926, 928, 929, 932, 933, 943, 944, 948, 949, 955, 965, 967, 972, 975, 976, 984, 993, 996, 997, 1005, 1016, 1019, 1024, 1028, 1030, 1033, 1035, 1064, 1073
- Dziennik dla Wszystkich zob. Polak Amerykański. Buffalo 1907-1957
- Dziennik Filadelfijski. Filadelfia 1916-1921 — 875
- Dziennik Ludowy. Chicago 1907-1925 — 318, 405, 437, 452, 538, 626, 761, 782, 974, 996, 1002
- Dziennik Milwaucki. Milwaukee 1899-1905 — 453, 517, 636, 693, 771, 813
- Dziennik Narodowy. Chicago 1899-1923 — 360, 397, 431, 452, 454, 462, 466, 513, 514, 537, 560, 578, 585, 607, 611, 619, 629, 664, 705, 707, 723, 725, 760, 761, 794, 842, 871, 900, 913, 916, 978, 981, 984, 1028, 1055
- Dziennik New Yorkski zob. Dziennik Nowojorski. Nowy Jork 1914
- Dziennik Nowojorski. Nowy Jork 1914 — 821, 876
- Dziennik Pittsburgski. Pittsburgh 1895-1896 — 455, 751
- Dziennik Polonia zob. Polonia. Baltimore-Nowy Jork 1891-1905
- Dziennik Polonii zob. Polonia. Baltimore-Nowy Jork 1891-1905
- Dziennik Polski. Baltimore 1906 zob. Kuryer Codzienny. Baltimore 1906
- Dziennik Polski. Chicago 1886 — 457
- Dziennik Polski. Chicago 1887 zob. Dziennik Polski. Chicago 1886
- Dziennik Polski. Chicago 1893 zob. Dziennik Polski. Chicago 1895-1896
- Dziennik Polski. Chicago 1895-1896 — 298, 455, 459, 492, 611, 665, 707, 712, 732, 751, 758
- Dziennik Polski. Chicago 1899 — 458
- Dziennik Polski. Detroit 1904-1989 — 397, 454, 460, 537, 760
- Dziennik Polski. Milwaukee 1887-1888 — 456, 583, 610, 686
- Dziennik Polski. Nowy Jork 1914 zob. Dziennik Nowojorski. Nowy Jork 1914
- Dziennik Polski. Piotrogród 1916-1918 — 255
- Dziennik Poznański. Poznań 1859-1939 — III, 725, 942, 964
- Dziennik Sejmowy zob. Patryota. Filadelfia 1890-1955
- Dziennik South Bendski zob. Dziennik Southbendzki. South Bend 1913-1915
- Dziennik Southbendzki. South Bend 1913-1915 — 461
- Dziennik Warszawski. Warszawa 1864-1876 — 186, 229, 249
- Dziennik Związkowy zob. Dziennik Związkowy Zgoda. Chicago 1908-do dziś
- Dziennik Związkowy Zgoda. Chicago 1908-do dziś — 325, 405, 407, 452, 454, 462, 476, 489, 512, 540, 545, 575, 585, 607, 630, 651, 656, 659, 663, 664, 690, 714, 718, 725, 732, 760, 784, 826, 854, 859, 908, 961, 965, 966, 981, 984
- Dzień. Warszawa 1908-1915 — 725
- Dzień Święty. Chicago 1883-1912 — 463, 503, 765, 823

- Dzwon. Buffalo 1887 — 464, 467
 Dzwon. Liège 1909-1910 — 79
 Dzwon. Kalendarzyk kieszonkowy. Manitowoc 1892 — 465, 987
 Dzwon Najśladszego Serca Jezusa i Maryi. Manitowoc 1891-1894 — 349, 465, 533, 535, 708, 850, 987
 Dzwon Niedzielny. Chicago 1903-1908 — 448, 466, 611, 656, 758, 871
 Dzwon Polski w Brazylii. São Paulo 1906-1907 — 1085
 Dzwonek. Buffalo 1887 — 464, 467
- E**
- Echo. Buffalo 1889-1902 — 431, 454, 458, 468, 470, 474, 516, 522, 523, 537, 542, 561, 584, 593, 610, 688, 732, 734, 803, 1012, 1104
 Echo. Grand Rapids 1904-1957 zob. Echo Tygodniowe. Grand Rapids 1904-1957
 Echo. Nowy Jork 1872 — 469
 Echo. Saint Louis 1897 zob. Echo St. Louiskie. Saint Louis 1899-1900
 Echo. Toledo 1903 — 431, 468, 470, 474
 Echo Codzienne. Buffalo 1900 zob. Echo. Buffalo 1889-1902
 Echo du Bounde, L'. Genewa 1909-1911 zob. Otkliki Bunda. (L'Echo du Bounde). Genewa 1909-1911
 Echo Grandrapidzkie zob. Echo z Grand Rapids. Grand Rapids 1897-1900
 Echo Kanadyjskie. Winnipeg 1906-1908 — 281, 285
 Echo Newyorsk. Nowy Jork 1909-1910 — 471
 Echo Niedzielne. Chicago 1914-1916 — 472, 871, 984
 Echo Niedzielne i Cepy zob. Cepy. Chicago-Nowy Jork 1914-1928
 Echo Nowoyorsk. zob. Echo Newyorsk. Nowy Jork 1909-1910
 Echo Polskie. Buenos Aires 1913-1915 — 45, 1068, 1070, 1071, 1072, 1073
 Echo Polskie. Lozanna-Paryż-Londyn-Genewa 1917-1919 zob. Trybuna Polska. Lozanna-Paryż-Londyn-Genewa 1915-1919
 Echo Polskie. Milwaukee 1896 — 473
 Echo Polskie. Moskwa 1917-1918 — 255
 Echo Polskie. Nowy Jork 1864-1865 zob. Echo z Polski. Nowy Jork 1863-1865
 Echo Polskie. Toledo 1912-1913 — 431, 468, 470, 474, 503, 504, 551, 557, 607, 695, 722, 729, 732, 767, 794, 990
 Echo St. Louiskie. Saint Louis 1899-1900 — 475, 819
 Echo Toledoskie. [Dod.] zob. Ameryka. Toledo-Chicago 1889-1971
 Echo Tygodniowe. Grand Rapids 1898 zob. Echo z Grand Rapids. Grand Rapids 1897-1900
 Echo Tygodniowe. Grand Rapids 1904-1957 — 476, 477
 Echo Warszawskie. Warszawa 1924-1926 — 955
 Echo z Afryki. Kraków-Salzburg-Miejsce Piastowe-Krono-Saint Paul-Saint Louis 1893-do dziś — 272
 Echo z Grand Rapids. Grand Rapids 1897-1900 — 476, 477
 Echo z Kazimierzowa. South Bend 1914-1915 — 478
 Echo z Polski. Nowy Jork 1863-1865 — 350, 357, 415, 431, 479
 Eco della Stampa Polacca. Mediolan 1915 — 85, 86, 211, 212, 230, 269
 Education & Work zob. Oświata i Praca. Chicago 1918
 Educator, The zob. Oświatowiec. Chicago 1917-1918
 Egalité zob. Równość. Genewa 1879-1881
 Einwanderer, Der zob. Immigrante, O. São Paulo 1908-1911
 Ekonomia. Chicago-Warszawa 1917-1922 — 877, 943
 Emancipation zob. Wyzwolenie. Chicago 1914
 Emigrant. Brooklyn 1905 zob. Emigrant Polski. Brooklyn 1905
 Emigrant. Kurytyba 1911 — 1086, 1103
 Emigrant. Nowy Jork 1895 zob. Emigrant Polski. Brooklyn 1905
 Emigrant Polski w Paranie zob. Emigrant. Kurytyba 1911
 Emigrant Polski. Brooklyn 1905 — 480
 Emigrant Polski. Kurytyba 1911 zob. Emigrant. Kurytyba 1911
 Emigrante, L' zob. Immigrante, O. São Paulo 1908-1911
 Emigration Polonaise aux nations européennes, L'. [Dod.] zob. Bulletin de l'Association. Paryż 1875-1922
 Era Nouvelle, L' — 126
 Esperanto. Chicago 1913 — 481
 Evening Herald. Shenandoah 1891-1966 — 558
 Evening Star. Waszyngton 1852-1981 — 560
 Everybody's Daily, The zob. Polak Amerykański. Buffalo 1907-1957
 Exile zob. Wygnaniec. Wilkes-Barre 1914-1916

- É**
 Écho de Varsovie, L'. Genewa 1917-1919 — 214
 Écho Polonais L'. Echo Polskie, zob. Trybuna Polska.
 Lozanna-Paryż-Londyn-Genewa 1915-1919
- F**
 Falcon, The zob. Sokół. Chicago 1896-1905
 Family, The zob. Rodzina. La Salle-Chicago 1907-1909
 Family Treasure, The zob. Skarb Rodziny. Erie 1917-1964
 Federat. Milwaukee 1914-1916 — 878
 Federat. Milwaukee 1924 zob. Federat. Milwaukee 1914-1916
 Fédération, La. Genewa 1870 — 176, 199
 Feliksa Bernarda Zdanowskiego Kalendarz Polski. Porto Alegre 1898-1902 — 1111
 Figlarz Ilustrowany. Chicago 1918-1924 — 879
 Filaret. Pittsburgh-Rochester 1908-1935 — 482
 Filareta zob. Filaret. Pittsburgh-Rochester 1908-1935
 Filomat. Chicago 1907-1910 — 483
 Flails, The zob. Cepy. Chicago-Nowy Jork 1914-1928
 Flirt. Kieszonkowy kalendarzyk. Nowy Jork 1918 — 1041
 Fly, The zob. Mucha. Detroit 1916-1917
 Francuska Medycyna i Kronika Lekarska. Paryż 1913-1914 — 107
 Franklin County Progress, The. Union 1871-1874 — 484, 691, 699
 Free Age. Saint Louis 1918-1922 — 880
 Free Poland. Chicago-Waszynngton 1914-1919 — 881, 886, 984
 Free Thought zob. Wolna Myśl. Chicago 1912-1913
 Freedom. San Francisco 1914-1915 — 882
 Friendly Talks. Lawrence 1891 — 485
- G**
 Gazeta. Nanticoke 1890-1892 zob. Gazeta w Nanticoke. Nanticoke 1890-1892
 Gazeta. Toledo 1891-1897 zob. Kurjer. Toledo 1891-1895
 Gazeta Baltimorska. Baltimore 1906-1907 — 486, 600, 646
 Gazeta Bostońska. Boston 1907 — 431, 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 738, 774, 791, 800
 Gazeta Bostońska. Boston-Brooklyn 1910-1916 — 488
 Gazeta Buffalowska. Buffalo 1900-1918 — 431, 489, 928
 Gazeta Chicagoska. Chicago 1884-1885 — 490
 Gazeta Chicagoska. Chicago 1901 — 491, 792
 Gazeta Chicagoska. (Dziennik Polski). Chicago 1896 — 459, 492
 Gazeta Handlowa. Chicago 1891-1892 — 493
 Gazeta Handlowa. Chicago 1918 — 884
 Gazeta Handlowa. Chicago 1919-1927 — 884
 Gazeta Handlowa. Detroit 1914-1920 — 883
 Gazeta Kaliska. Kalisz 1893-1939 — 431, 463, 468, 489, 500, 503, 504, 510, 530, 537, 549, 569, 610, 611, 636, 640, 681, 696, 707, 710, 714, 732, 746, 758, 761, 766, 771, 778, 805, 812, 815, 835, 842, 854, 856
 Gazeta Katolicka zob. Gazeta Polska Katolicka. Detroit-Chicago 1874-1916
 Gazeta Katolicka w Kanadzie. Winnipeg 1908-1951 — 284, 285, 286, 287-289
 Gazeta Ludowa. Filadelfia 1911-1922 — 497
 Gazeta Ludowa. Mahanoy City 1894 — 494, 496
 Gazeta Ludowa. Mahanoy City 1901-1904 — 496
 Gazeta Ludowa. Nanticoke 1896 — 495
 Gazeta Ludowa. Organ PPS. Londyn-Kraków-Warszawa 1902-1906 — 236
 Gazeta Ludowa. Organ PPS(Fracji Rewolucyjnej). Warszawa 1907 — 236
 Gazeta Ludowa. Organ PPS-Lewicy. Warszawa 1907 — 236
 Gazeta Lwowska. Lwów 1811-1939 — 105, 112, 114, 122, 158, 172, 176, 236, 250, 504, 522, 644, 777, 854
 Gazeta Narodowa. Detroit 1884-1885 — 348, 498, 700
 Gazeta Narodowa. Filadelfia 1923-1928 — 497
 Gazeta Narodowa. Lwów 1862-1915 — 243, 289, 499, 582
 Gazeta Narodowa. Winnipeg 1913-1914 — 287
 Gazeta Niedzielnia-Przyjacieli Ludu zob. Przyjacieli Ludu. Filadelfia-Camden 1898-1934
 Gazeta Nowoyorska. Nowy Jork 1874 — 499, 790
 Gazeta Pensylwańska zob. Polonia. Baltimore-Nowy Jork 1891-1905
 Gazeta Pensylwańska zob. Polonia. Baltimore-Nowy Jork 1891-1905
 Gazeta Pittsburgska. Pittsburgh 1893-1907 — 431, 439, 500, 633, 712, 853
 Gazeta Polonesa no Brasil zob. Gazeta Polska w Brazylji. Kurytyba 1892-1941
 Gazeta Polska. Berlin 1890-1896 — 135
 Gazeta Polska. Chicago 1873-1913 zob. Gazeta Polska w Chicago. Chicago 1873-1917

- Gazeta Polska. Kurytyba 1911-1912 zob. Gazeta Polska w Brazylii. Kurytyba 1892-1941
- Gazeta Polska. Michigan City 1906 zob. Polska Gazeta. Michigan City 1906
- Gazeta Polska. Nowy Jork 1874 zob. Gazeta Nowoyorska. Nowy Jork 1874
- Gazeta Polska. Nowy Jork 1892 — 501, 502, 593
- Gazeta Polska. Nowy Jork 1893-1896 — 501, 502, 561
- Gazeta Polska. Nowy Jork 1894-1916 zob. Gazeta Polska w Chicago. Chicago 1873-1917
- Gazeta Polska. Warszawa 1861-1907 — 249, 453, 454, 610, 854
- Gazeta Polska. Warszawa 1929-1939 — 706, 1086
- Gazeta Polska. Winnipeg 1906-1907 — 288, 289
- Gazeta Polska. Winnipeg 1949-1951 zob. Gazeta Katolicka w Kanadzie. Winnipeg 1908-1951
- Gazeta Polska Katolicka. Detroit-Chicago 1874-1916 — 293, 326, 357, 463, 503, 504, 699, 786, 831
- Gazeta Polska Narodowa zob. Gazeta Polska w Chicago. Chicago 1873-1917
- Gazeta Polska w Brazylii. Kurytyba 1892-1941 — 270, 1082-1084, 1087, 1092, 1094, 1096-1100, 1103, 1104, 1112
- Gazeta Polska w Brazylii. Kalendarz zob. Kalendarz Katolicko-Polski. Kurytyba 1917-1940
- Gazeta Polska w Brazylii... Kalendarz ścienny. [Dod.] zob. Gazeta Polska w Brazylii. Kurytyba 1892-1941
- Gazeta Polska w Brazylii zob. Gazeta Polska w Brazylii. Kurytyba 1892-1941
- Gazeta Polska w Chicago. Chicago 1873-1917 — 64, 65, 293, 298, 457, 504, 823, 854, 857, 916, 1005
- Gazeta Polska w Kanadzie zob. Gazeta Katolicka w Kanadzie. Winnipeg 1908-1951
- Gazeta Polska w Nebrasce. Loup City-Elba 1887-1890 — 294, 505
- Gazeta Readingska. Reading 1909-1982 — 506
- Gazeta Robotnicza. Berlin-Katowice 1891-1948 — 262
- Gazeta Robotnicza. Chicago 1894 — 507
- Gazeta Robotnicza. Mahanoy City 1894 zob. Gazeta Ludowa. Mahanoy City 1894
- Gazeta Robotnicza. Warszawa 1906 — 177
- Gazeta Robotnicza. Warszawa-Kraków-Zurych 1912-1916 — 177
- Gazeta Scrantońska zob. Tygodnik Scrantoński. Scranton 1894-1896
- Gazeta Trentońska zob. Patryota. Filadelfia 1890-1955
- Gazeta Tygodniowa. Shenectady 1908-1945 — 508
- Gazeta w Nanticoke. Nanticoke 1890-1892 — 509
- Gazeta Warszawska. Warszawa 1774-1935 — 249
- Gazeta Wisconsiniska. Milwaukee 1893-1911 — 274, 510, 610, 741, 814, 825
- Gazeta Wisconsiniska zob. Gazeta Wisconsiniska. Milwaukee 1893-1911
- Gazeta z Nanticoke zob. Nowiny Philadelphijskie. Filadelfia 1893
- General Advertiser — 650
- Generał Józef Piłsudski, wódz legionów. [Dod.] zob. Listy Polskie z Dalekiego Wschodu. Harbin 1917-1919
- Germania Herold — 610
- Głos. Toledo 1914-1916 — 885
- Głos Bundu. Genewa 1904-1905 — 178, 202
- Głos Bundu. Warszawa 1919-1920 — 178
- Głos Kanadyjski. Winnipeg 1904-1905 — 281, 288, 289, 290
- Głos Ludu. Buffalo 1895-1897 zob. Reforma. Buffalo-Chicago 1894-1903
- Głos Ludu. Gary 1916-1934 — 886
- Głos Narodu. Jersey City-Perth Amboy-Jamesburg 1903-1978 — 512, 816, 828
- Głos Narodu. Saint Louis 1900-1901 — 511, 746
- Głos Polek. Chicago 1902-1903 — 454, 513, 514
- Głos Polek. Chicago 1910-do dziś — 325, 430, 513, 560, 575, 702, 765, 916, 984
- Głos Polski. Chicago 1905-1915 zob. Głos Polski. Chicago 1906
- Głos Polski. Chicago 1906 — 436, 518, 519
- Głos Polski. Chicago 1913-1915 — 518, 519
- Głos Polski. Filadelfia-Camden 1892-1895 — 515, 688, 701
- Głos Polski. Grand Rapids-Chicago 1899-1900 — 516
- Głos Polski. Liverpool 1910-1911 — 237
- Głos Polski. Milwaukee 1905 — 453, 517, 813
- Głos Polski. Paryż 1887-1889 — 92, 108, 132, 443
- Głos Polski. Paryż 1917-1918 — 90, 92, 143, 146, 156
- Głos Polski. Toledo 1902 zob. Głos Polski. Milwaukee 1905
- Głos Polski. Toronto 1950-1951 — 286
- Głos Polski. Zurych 1872 — 179
- Głos Polskiego Demokraty. Paryż 1865-1866 — 91, 109, 189, 200, 244
- Głos Robotniczy. Detroit 1917-1924 — 538, 887
- Głos Rzeszowski. Rzeszów 1897-1920 — 549
- Głos Studenta. Detroit 1900 — 334, 392, 520
- Głos Ubogich. Chicago 1913-1914 — 521
- Głos Wolny. Buffalo 1887-1889 — 468, 522, 523, 524

- Głos Wolny. Buffalo 1891-1892 — 431, 522, 523, 524, 777
- Głos Wolny. Camden 1895 zob. Głos Polski. Filadelfia-Camden 1892-1895
- Głos Wolny. Chicago 1889-1890 — 522, 523, 524, 644
- Głos Wolny. Londyn 1863-1870 — 73, 77, 83, 172, 190, 238, 240
- Głos Wolny. Paryż 1899-1901 — 92, 110, 139
- Głos Wolny Demokracji zob. Głos Polskiego Demokracji. Paryż 1865-1866
- Głos Wolny i Socjalista. Buffalo 1891 zob. Głos Wolny. Buffalo 1891-1892
- Głos Wolny i Socjalista. Buffalo 1891 zob. Socjalista. Buffalo 1892
- Głos z Polskiego Kollegium Świętego Jana Kantego w Erie, Pa. Erie 1913-1915 — 525, 949
- Głos z St. Louis. Saint Louis 1907 — 431, 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 738, 774, 791, 800
- Głos z Ziemi Świętej. Detroit 1900-1901 — 527
- Głos Żołnierza. Nowy Jork 1918 — 888
- Gmina. Genewa 1866-1867 — 73-75, 88, 93, 180
- God's Whip zob. Bicz Boży. Chicago 1909-1918
- Goniec. Jersey City 1898-1899 — 528
- Goniec. Manistee 1906 zob. Goniec z Manistee. Manistee 1906
- Goniec Bostoński. Boston 1913-1914 — 529
- Goniec Hudsonski. Jersey City 1917-1919 — 889
- Goniec i Iskra. Lwów 1890-1899 — 1011
- Goniec Polski. Paryż 1900-1903 — 92, 96, 111, 549, 713
- Goniec Polski. South Bend 1896-1964 — 386, 530, 662, 812
- Goniec Wielkopolski. Poznań 1877-1932 — 139
- Goniec z Manistee. Manistee 1906 — 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 738, 774, 791, 800
- Gospodarz. Chicago 1905-1906 — 532, 805, 992
- Gospodarz Jakim Być Powinien, czyli Wojciech Nowoczesny, Zaradny Polsko-Amerykański Farmer zob. Gospodarz. Chicago 1905-1906
- Gość. Holyoke 1912 — 534
- Gość. Manitowoc 1892-1894 — 349, 465, 533, 535
- Gość. Manitowoc-Milwaukee 1892 — 465, 533, 535, 610
- Gość Niedzielny. Chicago 1917-1968 — 890
- Góral. Pittsburgh 1906-1908 — 536
- Górnik. Wilkes-Barre 1893-1946 — 537, 558
- Górnik Codzienny. Wilkes-Barre 1921 zob. Górnik. Wilkes-Barre 1893-1946
- Górnik Pennsylvanicki zob. Pensylwański Górnik. Scranton 1912-1920
- Górnik Polski. Pittsburgh 1912-1918 — 538, 887
- Górnoślązak. Katowice 1902-1933 — 231
- Grand Rapids Courier, The zob. Kuryer z Grand Rapids. Grand Rapids 1906-1907
- Greater New York Courier zob. Kurjer Nowojorski i Brooklyński. Nowy Jork 1890-1903
- Grunwald. Pamiątka Obchodu... Chicago 1910 — 969
- Guard, The zob. Straż. Scranton 1897-do dziś
- Gwiazda. Buffalo 1887 — 539
- Gwiazda. Filadelfia 1902-1985 — 450, 462, 474, 497, 540, 603, 685, 696, 726, 750, 821
- Gwiazda. Toledo 1888-1889 — 431, 522, 541, 542, 583, 669, 707, 732
- Gwiazda Detroicka. Detroit-Grand Rapids 1889-1904 — 431, 541, 542
- Gwiazda Polarna. Stevens Point 1908-do dziś — 415, 454, 471, 543, 550, 706, 707, 760, 766, 855, 872, 1003
- Gwiazda Polska. Chicago 1901 — 544
- Gwiazda Polska. Detroit 1892-1904 zob. Gwiazda Detroicka. Detroit-Grand Rapids 1889-1904
- Gwiazda Toledoska zob. Gwiazda. Toledo 1888-1889
- Gwiazda Wschodu zob. Gazeta Bostońska. Boston-Brooklyn 1910-1916
- Gwiazda z Zachodu zob. Gwiazda Zachodu. South Omaha 1905-1945
- Gwiazda Zachodu. South Omaha 1905-1945 — 545
- Gwiazda Zjednoczenia. Cleveland 1916-1923 — 891
- Gwiazdka. Buffalo 1887 zob. Gwiazda. Buffalo 1887
- Gwiazdka. Jednodziówka. Detroit 1903 — 970
- Gwiazdka Cieszyńska. Cieszyn 1851-1939 — 1118

H

- Harbin Daily News, The — 1116
- Harmonia. Chicago 1912 — 547
- Harmonia. Chicago-Buffalo-Bay City 1898-1905 — 546, 547, 549, 778, 856
- Harmonia. Cleveland 1913-1915 — 548
- Harmonia. Milwaukee 1905-1910 — 546, 549
- Hasło. Chicago 1911 — 550
- Hasło. Filadelfia 1895 zob. Głos Polski. Filadelfia-Camden 1892-1895
- Hasło. Paryż 1905-1906 — 112

- Hasło Polskie. Pittsburgh 1911-1921 — 529, 551
 Helenowianin. Chicago 1918-1934 — 892
 Herald. Buffalo 1894-1895 — 552
 Hirnik — 697
 History of Toledo and Polish Almanac – Supplement
 Ameryka zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Illu-
 strowany. Toledo 1891-1959
 Historia Miasta Toledo oraz Kalendarz Polski zob. Ka-
 lendarz Amerykańsko-Polski Illustrowany. Toledo
 1891-1959
 Home Doctor zob. Lekarz Domowy. Detroit 1912-1918
 Home Fireside, The zob. Ognisko Domowe. Detroit
 1914-1934
 Hromadzkij Zhovor zob. Zmowa. Paryż 1870
 Hudson Herald zob. Goniec Hudsonski. Jersey City
 1917-1919
 Humor and Satire zob. Humor i Satyra. Chicago 1900-
 1902
 Humor i Satyra. Chicago 1900-1902 — 553
 Humorystyczny Kalendarz Bicza Bożego zob. Kalen-
 darz Bicza Bożego. Chicago 1912-1917
 Humorystyczny Kalendarz Cymbał... Springfield
 1918 — 1042
- I**
- Idea. Chicago 1898 — 554
 Idišer Arbajter, Der. Berlin-Bratysława-Londyn-Genewa
 1896-1904 — 16, 239
 Illustrated Weekly zob. Nowości Illustrowane. Cleve-
 land 1915
 Ilustrowana Gazeta Polska w Brazylii zob. Gazeta Pol-
 ska w Brazylii. Kurytyba 1892-1941
 Ilustrowany Kalendarz Gazety Polskiej zob. Kalendarz
 Katolicko-Polski. Kurytyba 1917-1940
 Ilustrowany Kalendarz Gazety Polskiej w Brazylii zob.
 Kalendarz Katolicko-Polski. Kurytyba 1917-1940
 Ilustrowany Kalendarz Wojenny. Chicago 1917 zob.
 Kalendarz Wojenny. Chicago 1916-1917
 Ilustrowany Kalendarz Wszechświatowy zob. Wielki
 Ilustrowany Kalendarz Wszechświatowy. Warszawa-
 -Wimperk-Newy Jork 1901-1905, 1920, 1929, 1932
 Ilustrowany Kalendarz Związkowy. Almanac zob. Ka-
 lendarz Związkowy. Chicago 1910-1984
 Ilustrowany Kalendarz Związkowy. P. N. A. Almanac
 zob. Kalendarz Związkowy. Chicago 1910-1984
 Ilustrowany Kalendarzyk Polski w Paryżu zob. Adolfa
 Reiffa Kalendarzyk Polski w Paryżu. Paryż 1887-
 1900
- Ilustrowany Kurjer Codzienny. South Bend 1905-
 1934 — 555
 Ilustrowany Tygodnik. Chicago 1910-1911 — 556
 Ilustrowany Tygodnik Powieściowo-Naukowy zob. Ty-
 godnik Powieściowo-Naukowy. Chicago 1884-1912
 Immigrant zob. Immigrante, O. São Paulo 1908-1911
 Immigrant, L' zob. Immigrante, O. São Paulo 1908-1911
 Immigrante, O. São Paulo 1908-1911 — 1088
 Impulse, The zob. Pobudka. Boston 1910-1921
 Independence zob. Niepodległość. Nowy Jork 1914
 Informacion's-Blat fun der ojslendišer organizacion fun
 Bund zob. Informacjonnyj Listok". Genewa 1911-
 1916
 Informacjonnyj Listok". Genewa 1911-1916 — 181
 Informationsblatt zob. Informacjonnyj Listok". Genewa
 1911-1916
 Informator, Kalendarzyk i Słowniczek. Chicago 1908-
 1909 — 466, 647, 784, 988
 Insurgent zob. Powstaniec. Nowy Jork 1917
 Intercessor zob. Orędownik. Trenton 1901-1903
 Interes. Filadelfia-Newy Jork 1916-1926 — 893
 Interes. Jersey City 1913 — 557, 728
 Iskra. Nanticoke-Shamokin 1896-1897 — 304, 558
- J**
- Jana Barzyńskiego Kalendarz Polski Pielgrzyma. Union
 1873 — 699, 989
 Jayne's Medical Almanac. Filadelfia 1843-1940 —
 1040
 Jednodniówka. Chicago 1909 — 971, 978
 Jednodniówka. Dziennik polityczny, handlowy i literac-
 ki. Antwerpia 1895 — 67, 84
 Jednodniówka Antwerpijska zob. Jednodniówka. Dzien-
 nik polityczny, handlowy i literacki. Antwerpia
 1895
 Jednodniówka Kościuszkowska... Chicago 1904 — 972
 Jednodniówka ku uczczeniu pięćdziesiątej rocznicy po-
 wstania styczniowego. Chicago 1913 — 779, 973
 Jednodniówka Majowa. Chicago 1911 — 974
 Jednodniówka Obchodu Sienkiewiczowskiego... Chi-
 cago 1917 — 983
 Jednodniówka Rautu Prasy. Chicago 1915 — 984
 Jednodniówka Sokola 1863-1913 zob. Jednodniów-
 ka ku uczczeniu pięćdziesiątej rocznicy powstania
 styczniowego. Chicago 1913
 Jednodniówka wydana z okazji wyjazdu Szczęsnego
 Zahajkiewicza... Chicago 1908 — 975

- Jednodziówka Zjednoczenia Sejmu XXXIII-go. Milwaukee 1913 — 976
- Jedność. Baltimore 1908-1946 — 320, 560, 660, 712, 803, 944, 947, 963
- Jedność. Filadelfia 1895-1898 — 559, 712, 742
- Jedność. Filadelfia 1917-1963 — 894
- Jedność-Polonia zob. Jedność. Baltimore 1908-1946
- Jeniec Polak. Le Puy 1917-1919 — 90, 95, 96, 144, 155, 164
- Journal du Sou Polonais. Paryż 1916-198 — 90, 145
- Jubileuszowy Kalendarz Franciszkański zob. Kalendarz Franciszkański. Pulaski 1912-1991
- Judischer Arbeiter zob. Idišer Arbajter, Der. Berlin-Bra-tysława-Londyn-Genewa 1896-1904
- Jutrzenka. Pittsburgh-Cleveland 1893-1923 — 561, 565, 714
- K**
- Kalendarz Amerykańsko-Polski Illustrowany. Toledo 1891-1959 — 431, 767, 990
- Kalendarz Ameryki zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Illustrowany. Toledo 1891-1959
- Kalendarz Bicza Bożego. Chicago 1912-1917 — 437, 452, 991, 1002
- Kalendarz Chicagoski. Chicago 1905-1906 — 992
- Kalendarz dla Ludu Polskiego w Ameryce. Union 1873 zob. Jana Barzyńskiego Kalendarz Polski Pielgrzyma. Union 1873
- Kalendarz dla Ludu Polskiego w Emigracji i Stanach Zjednoczonych. Chicago 1906-1907 — 993
- Kalendarz dla Rodzin Polskich. Nowy Jork 1916 — 1043
- Kalendarz Franciszkański. Pulaski 1912-1991 — 624, 994
- Kalendarz Gazety Polskiej zob. Kalendarz Katolicko-Polski. Kurytyba 1917-1940
- Kalendarz Gazety Polskiej w Brazylii zob. Kalendarz Katolicko-Polski. Kurytyba 1917-1940
- Kalendarz Humorystyczny. Chicago 1913 — 996, 1017
- Kalendarz Humorystyczny Bicza Bożego zob. Kalendarz Bicza Bożego. Chicago 1912-1917
- Kalendarz Humorystyczny Kumoszka. Detroit 1918 — 1044
- Kalendarz Humorystyczny Motyl. Nowy Jork 1914-1919 — 630, 995, 1039, 1060
- Kalendarz i Przewodnik zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Illustrowany. Toledo 1891-1959
- Kalendarz i Przewodnik Amerykańsko-Polski zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Illustrowany. Toledo 1891-1959
- Kalendarz i Przewodnik Polsko-Amerykański zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Illustrowany. Toledo 1891-1959
- Kalendarz Ilustracyjny z Wojny Europejskiej. Nowy Jork 1916 — 1045
- Kalendarz Ilustrowany ... Wolna Polska. Chicago 1918 — 1046, 1055
- Kalendarz Informacyjno-Encyklopedyczny... Warszawa 1901-1931 — 784
- Kalendarz Iskra. Springfield 1918 — 1047
- Kalendarz Jeńca-Polaka zob. Kalendarzyk Jeńca Polaka. Le Puy 1918-1919
- Kalendarz Katolicki. Chicago 1891 — 997, 998
- Kalendarz Katolicki. Chicago 1891-1894 zob. Kalendarz Katolicki dla Ludu Polskiego w Ameryce. Chicago 1890-1895
- Kalendarz Katolicki dla Ludu Polskiego w Ameryce. Chicago 1890-1895 — 997, 998
- Kalendarz Katolicko-Polski. Kurytyba 1917-1940 — 1087, 1114
- Kalendarz Katolicko-Polski Gazety Polskiej w Brazylii zob. Kalendarz Katolicko-Polski. Kurytyba 1917-1940
- Kalendarz Kieszonkowy. Nowy Jork 1917 zob. Kalendarzyk Kieszonkowy. Nowy Jork 1917. Nakładem J. Jarmickiego
- Kalendarz Kotwiczny. Nowy Jork 1914-1927 — 999
- Kalendarz Krzyżowca. Nowy Jork-Waszyngton 1899-1978 — 895, 1000
- Kalendarz Krzyżowca. Waszyngton 1915-1966 — 895, 1000
- Kalendarz Krzyżowca czyli Pielgrzym Palestyński zob. Kalendarz Krzyżowca. Nowy Jork-Waszyngton 1899-1978
- Kalendarz Kuryera Nowojorskiego. Nowy Jork 1898 — 1001
- Kalendarz Legionów. Chicago 1917 — 1048
- Kalendarz Ludowy. Chicago 1912-1925 — 437, 452, 991, 1002
- Kalendarz Ludowy Bicza Bożego zob. Kalendarz Bicza Bożego. Chicago 1912-1917
- Kalendarz Ludowy i Bicza Bożego zob. Kalendarz Ludowy. Chicago 1912-1925
- Kalendarz Maryański. Mikołów 1884-1939 — 1005, 1031

- Kalendarz Maryański. Nowy Jork-Cincinnati-Chicago-Milwaukee-Saint Louis-Winona-Stevens Point 1888-1922 — 1005
- Kalendarz Maryański. Stevens Point 1913-1931 zob. Kalendarz Maryański dla Polaków w Ameryce. Stevens Point 1913-1931
- Kalendarz Maryański dla Polaków w Ameryce. Brooklyn 1913 — 1003, 1004, 1013
- Kalendarz Maryański dla Polaków w Ameryce. Chicago 1916 zob. Kalendarz Maryański dla Polaków w Ameryce. Stevens Point 1913-1931
- Kalendarz Maryański dla Polaków w Ameryce. Stevens Point 1913-1931 — 1003, 1004, 1026
- Kalendarz Misyjny. Erie 1917-1920 — 1049
- Kalendarz Misyjny dla Dzieci i Młodzieży. Praga-Salzburg-Rzym-Kraków-Krosno 1917-1940 — 273
- Kalendarz Motyla zob. Kalendarz Humorystyczny Motyl. Nowy Jork 1914-1919
- Kalendarz na rok... Detroit 1896 zob. Kalendarzyk na rok... Detroit 1896
- Kalendarz na rok... Filadelfia 1903, 1906 — 1007
- Kalendarz na rok... Milwaukee 1891-1897 — 1006
- Kalendarz na rok Pański... Zurych 1867 — 228
- Kalendarz Narodowy. Milwaukee 1918-1921 — 1030, 1050
- Kalendarz Narodowy. Scranton 1916-1937 — 386, 397, 1051
- Kalendarz Polski. Bendlikon 1866 — 229
- Kalendarz Polski. Boston 1904 — 1010
- Kalendarz Polski. Cedar Rapids 1915 zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Ilustrowany. Toledo 1891-1959
- Kalendarz Polski. Filadelfia 1903, 1906 zob. Kalendarz na rok... Filadelfia 1903, 1906
- Kalendarz Polski. Porto Alegre 1898-1900 zob. Feliksa Bernarda Zdanowskiego Kalendarz Polski. Porto Alegre 1898-1902
- Kalendarz Polski. Toledo 1895, 1900, 1915, 1917 zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Ilustrowany. Toledo 1891-1959
- Kalendarz Polski Ameryki zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Ilustrowany. Toledo 1891-1959
- Kalendarz Polski Ameryki-Echa zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Ilustrowany. Toledo 1891-1959
- Kalendarz Polski i Przewodnik Zdrowia zob. Severy Polski Kalendarz. Cedar Rapids 1898-1927
- Kalendarz Polski Ilustrowany zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Ilustrowany. Toledo 1891-1959
- Kalendarz Polski Katolicki dla Ludu Polskiego w Ameryce. Polonia 1875 — 1008
- Kalendarz Polski Katolicki Przyjaciela Ludu dla Ludu Polskiego w Ameryce. Chicago 1877 — 588, 1009
- Kalendarz Polski Patryoty. Filadelfia 1894 — 696, 1011
- Kalendarz Polski w Brazylii. Kurytyba 1915-1921 — 1115
- Kalendarz Polsko-Amerykański zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Ilustrowany. Toledo 1891-1959
- Kalendarz Polsko-Katolicki. Detroit 1892-1893 — 1012
- Kalendarz Powszechny i Pożyteczny. Brooklyn 1915 — 1052
- Kalendarz Powszechny Polsko-Amerykański. Brooklyn 1909 — 1004, 1013
- Kalendarz Przyjacieli Rodziny Polskiej w Brazylii. Kurytyba 1914 — 1112, 1114
- Kalendarz Robotniczy. Chicago-Nowy Jork 1904-1913 — 1014, 1056
- Kalendarz Roku Wojny. Boston 1916 — 702, 1053
- Kalendarz Rycerstwa Polskiego. Chicago 1918 — 1054
- Kalendarz Serca Pana Jezusa dla Czcieli Tegoż Boskiego Serca. Wimperk 1904-1922 — 1038
- Kalendarz Sokoli. Nowy Jork 1911 — 1015
- Kalendarz ścienny. Chicago, Ill. 1891-1894 [Dod.] zob. Kalendarz Katolicki dla Ludu Polskiego w Ameryce. Chicago 1890-1895
- Kalendarz ścienny. Kurytyba 1918. [Dod.] zob. Kalendarz Polski w Brazylii. Kurytyba 1915-1921 — 1115
- Kalendarz ścienny. Stevens Point 1916-1931. [Dod.] zob. Najlepszy Przyjaciel Żołnierza. Stevens Point
- Kalendarz ścienny. Stevens Point 1918-1927. [Dod.] zob. Wielki Kalendarz Uniwersalny czyli Powszechny dla Wszystkich Stanów Polskiego Narodu. Stevens Point 1918-1929
- Kalendarz ścienny. Toledo 1891, 1912-1913. [Dod.] zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Ilustrowany. Toledo 1891-1959
- Kalendarz ścienny Ameryki i Echa. Toledo 1904. [Dod.] zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Ilustrowany. Toledo 1891-1959
- Kalendarz Św. Michała. Techny 1912-1916 — 577, 1016, 1026
- Kalendarz Św. Piotra Klawera. Kraków-Salzburg-Poznań-Rzym-Krosno-Saint Paul 1914-1971 — 272
- Kalendarz Wesoly Towarzysz Ludu. Chicago 1914-1915 — 996, 1017
- Kalendarz Wiadomości Użytecznych. Paryż 1875 — 161

- Kalendarz Wielkopolanina zob. Pamiątka Srebrnego Jubileuszu, Parafii Św. Stanisława Kostki w Pittsburghu, Pa. Kalendarz. Pittsburgh 1901-1923 — 1026
- Kalendarz Wojenny. Chicago 1916-1917 — 1046, 1055
- Kalendarz Wojenny. Nowy Jork 1916 — 1014, 1056
- Kalendarz Związkowy. Chicago 1910-1984 — 1018, 1019, 1030, 1033
- Kalendarz Związkowy. P. N. A. Almanac zob. Kalendarz Związkowy. Chicago 1910-1984
- Kalendarz Związkowy Ilustrowany zob. Kalendarz Związkowy. Chicago 1910-1984
- Kalendarz Związkowy Informacyjno-Encyklopedyczny zob. Kalendarz Związkowy. Chicago 1910-1984
- Kalendarzyk Jeńca Polaka. Le Puy 1918-1919 — 144, 164
- Kalendarzyk Jeńca-Polaka zob. Kalendarzyk Jeńca Polaka. Le Puy 1918-1919
- Kalendarzyk Kieszonkowy. Nowy Jork 1917. Nakładem J. Jarmickiego — 1058, 1059
- Kalendarzyk Kieszonkowy. Nowy Jork 1917. Nakładem Księgarni Polskiej W. Wolańskiego — 1058, 1059
- Kalendarzyk Kieszonkowy. Stevens Point 1920-1921 zob. Kalendarzyk Kieszonkowy czyli Najlepszy Informator i zarazem Śpiewniczek. Stevens Point 1918-1921
- Kalendarzyk Kieszonkowy. Najlepszy informator. Stevens Point 1918/19 zob. Kalendarzyk Kieszonkowy czyli Najlepszy Informator i zarazem Śpiewniczek. Stevens Point 1918-1921
- Kalendarzyk Kieszonkowy czyli Najlepszy Informator i zarazem Śpiewniczek. Stevens Point 1918-1921 — 1057
- Kalendarzyk Kieszonkowy Dziennika Chicagoskiego. Chicago 1905, 1909-1910, 1925-1927 — 451, 1024
- Kalendarzyk Kieszonkowy Kościuszkowski. Chicago 1910 — 1019, 1033
- Kalendarzyk Miłosny. Nowy Jork 1918 — 995, 1039, 1060
- Kalendarzyk na rok... Detroit 1896 — 1020
- Kalendarzyk Paryski. Paryż 1877-1884 — 162
- Kalendarzyk Paryżki zob. Kalendarzyk Paryski. Paryż 1877-1884
- Kalendarzyk Polski zob. Adolfa Reiffa Kalendarzyk Polski w Paryżu. Paryż 1887-1900
- Kalendarzyk z Trójcową zob. Odgłos z Trójcową. Chicago 1909-1986
- Kantianus. Erie 1928-1964 — 525, 949
- Kantowiak. Chicago 1912, 1918-1921 — 562
- Kantonianin. Erie 1914 zob. Kantianus. Erie 1928-1964
- Katalog prasowy PARA. Poznań 1925-1939 — 805
- Katolicko-Polski Kalendarz. Chicago 1888 — 1021
- Katolik. Chicago 1894 zob. Wiarus. Winona 1886-1919
- Katolik. Milwaukee 1897-1901 — 563, 734, 863
- Katolik. Winona 1891-1892 zob. Kościuszek. Winona 1889-1892
- Katolik. Winona 1893-1895 zob. Wiarus. Winona 1886-1919
- Kazalnica Ludowa. Chicago 1909-1911 — 564
- Kieszonkowy Przewodnik Amerykański z Kalendarzykiem. Chicago 1895 — 1022
- Kiker. Toledo 1895 — 427, 565
- Kikier zob. Kiker. Toledo 1895
- Kłosy. Buffalo 1914 — 566
- Kłosy. Chicago 1909 — 567
- Kolec Głowy. Chicago 1891 — 568
- Kolonista. Ijuí-Porto Alegre 1909-1914 — 1082, 1089, 1113
- Kolonista. Kalendarz Polski w Brazylii. Ijuí 1910-1911 — 1089, 1113
- Kolonista Polski zob. Kolonista. Ijuí-Porto Alegre 1909-1914
- Komar. Chicago 1900-1902 — 451, 569
- Kometa. Chicago 1934-1946 — 892
- Kometa. Cleveland 1913-1914 — 570, 896
- Kometa. Cleveland-Toledo 1917-1920 — 570, 896
- Komisja nadzorcza Skarbu Narodowego Polskiego do Obywatelstwa Polskiego. [Dod.] zob. Dla Ojczyzny. Paryż 1906-1907
- Kommissya Organiczna Towarzystwa Demokratycznego zob. Okólnik. Londyn-Genewa-Paryż 1866-1870
- Komunikat. B. m. wyd. 1905. [Dod.] zob. Proletariat. Genewa 1900-1904
- Konstytucja czyli Ustawy Zasadnicze Związku Narodowego Polskiego... [Dod.] zob. Zgoda. Nowy Jork-Milwaukee-Chicago 1881-do dziś
- Korrespondenz der Nationalitäten Russlands zob. Bulletin des Nationalités de Russie. Berno 1916-1917
- Kościół Reformacyjny. Chicago 1910-1911 — 571
- Kościół Reformacyjny w Ameryce. Chicago-Scranton 1906-1909 — 571, 572
- Kościuszek. Winona 1889-1892 — 348, 573, 835
- Kraj. Nowy Jork 1912 — 574
- Kraj. Petersburg 1882-1907, 1909 — 113, 289, 443, 467, 582, 694, 704

- Krakauer Zeitung. Kraków 1857-1866 — 229
- Krakus. Londyn 1868 — 240
- Kronika. Everson 1912 — 577, 1016
- Kronika. Natrona 1898-1902 zob. Kronika. Natrona 1910-1911
- Kronika. Natrona 1910-1911 — 576
- Kronika. Newark 1908-1948 — 575
- Kronika Niedzielną. Chicago 1902-1904 — 578
- Kronika Parafii Matki Boskiej Pocieszenia w Mt. Carmel, Pa. Mount Carmel 1915-1917 — 897
- Kronika Parafii Św. Józefa w Everson, Pa. zob. Kronika. Everson 1912
- Kronika Parafii Św. Stanisława. Steubenville 1905-1940 — 579
- Kronika Parafii Św. Wojciecha. Filadelfia 1908 — 580
- Kronika Polityczna zob. Przegląd Polityczny. Lozanna 1916
- Kronika Polska. Lozanna-Rapperswil-Berno 1916 — 215
- Kronika Polska. Utica 1917-1918 — 898
- Kronika Tygodniowa Parafii Św. Stanisława B. M. Cleveland 1908-1916 — 581, 906
- Kropidło. Chicago 1887-1888 — 582, 833
- Kropidło. Chicago 1894-1897 zob. Djabeł. Chicago 1894-1897
- Kropidło. Chicago 1907 zob. Kuryer Chicagoski. Chicago 1906-1907
- Krótki opis stanu Wisconsin... [Dod.] zob. Echo. Buffalo 1889-1902
- Krytyka. Milwaukee 1885-1888 — 294, 296, 456, 582, 583, 610, 700, 732, 808, 856
- Książeczka Pamiątkowa i Informacyjna. Filadelfia 1914 — 1023
- Książka Roczna Ameryki-Echa... zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Ilustrowany. Toledo 1891-1959
- Książka Roczna i Kalendarz Ameryki-Echa zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Ilustrowany. Toledo 1891-1959
- Książka Roczna (Kalendarz) Ameryki-Echa zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Ilustrowany. Toledo 1891-1959
- Książnica. Paryż 1905 — 101, 113
- Księga Roczna Ameryki-Echa zob. Kalendarz Amerykańsko-Polski Ilustrowany. Toledo 1891-1959
- Ku Czcii i Pamięci X. Piotra Skargi-Pawęskiego... Chicago 1912 — 977
- Ku Czcii Kościuszki. Chicago 1917 — 985
- Kukuryku. Buffalo 1889-1891 — 468, 584, 694
- Kum zob. Kumotr. Chicago 1909
- Kumoszka. Chicago 1906-1919 — 585, 587, 984
- Kumoszka. Detroit 1917 — 899
- Kumoszka. Milwaukee 1907-1908 zob. Kumoszka Milwaucka. Milwaukee 1907-1908
- Kumoszka Milwaucka. Milwaukee 1907-1908 — 586
- Kumotr zob. Kumotr. Chicago 1909
- Kumotr. Chicago 1909 — 585, 587
- Kurier Nowojorski. Nowy Jork-Brooklyn 1875-1878 — 588, 671
- Kurjer. Nowy Jork 1892-1893 zob. Kurjer Nowojorski i Brooklyński. Nowy Jork 1890-1903
- Kurjer. Toledo 1891-1895 — 442, 515, 589, 763
- Kurjer Brooklyński zob. Kurjer Nowojorski i Brooklyński. Nowy Jork 1890-1903
- Kurjer Chicagoski. Chicago 1901-1902 — 590
- Kurjer Clevelandski. Cleveland 1891-1892 — 431, 591
- Kurjer Filadelfijski. Filadelfia 1912-1914 zob. Dziennik Filadelfijski. Filadelfia 1916-1921
- Kurjer Ilustrowany. Nowy Jork 1906-1916 — 592
- Kurjer Krakowski. Kraków 1887-1889 — 443
- Kurjer Nowojorski i Brooklyński. Nowy Jork 1890-1903 — 485, 501, 502, 542, 549, 559, 593, 605, 644, 650, 714, 719, 751, 769, 771, 789, 797, 804, 807, 815, 829, 833, 1001, 1030
- Kurjer Nowojorski. Nowy Jork 1897-1903 zob. Kurjer Nowojorski i Brooklyński. Nowy Jork 1890-1903
- Kurjer Parański. Kurytyba 1897-1898 — 1084, 1090
- Kurjer Paryski. Paryż 1914 — 114
- Kurjer Paryzki. Paryż 1881-1887 — 64, 92, 96, 115, 139, 505, 616
- Kurjer Pittsburski. Pittsburgh 1909 zob. Kuryer Pittsburski. Pittsburgh 1909
- Kurjer Polski. Milwaukee 1885-1886 zob. Krytyka. Milwaukee 1885-1888
- Kurjer Polski w Paryżu zob. Kurjer Paryzki. Paryż 1881-1887
- Kurjer Poznański. Poznań 1906-1939 — 117, 481, 538, 765
- Kurjer Toledoski. Toledo 1891-1895 zob. Kurjer. Toledo 1891-1895
- Kurjer Warszawski. Warszawa 1821-1939 — 448, 610, 672, 699, 810
- Kuryer. Buffalo 1903-1907 zob. Kuryer Buffaloski. Buffalo 1906-1907
- Kuryer. Cleveland 1923-1939 — 561
- Kuryer. Grand Rapids 1906-1908 zob. Kuryer z Grand Rapids. Grand Rapids 1906-1907

- Kuryer. Wilmington 1908-1920 — 594
- Kuryer Bostoński. Salem-Boston 1915-1963 — 900
- Kuryer Buffalowski. Buffalo 1906-1907 — 431, 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 738, 774, 791, 800
- Kuryer Chicagoski. Chicago 1887 — 457, 596
- Kuryer Chicagoski. Chicago 1906 — 597
- Kuryer Chicagoski. Chicago 1906-1907 — 598
- Kuryer Clevelandzki. Cleveland 1891-1892 zob. Kurjer Clevelandzki. Cleveland 1891-1892
- Kuryer Clevelandzki. Cleveland 1901-1902 — 599, 607
- Kuryer Codzienny. Baltimore 1906 — 320, 486, 600, 712
- Kuryer Codzienny. Boston 1919-1963 zob. Kuryer Bostoński. Salem-Boston 1915-1963
- Kuryer Codzienny. Buffalo 1892 — 601
- Kuryer Codzienny. Cleveland 1914-1915 — 901
- Kuryer Filadelfijski. Filadelfia 1905 — 431, 602
- Kuryer Filadelfijski. Filadelfia 1907 — 431, 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 738, 774, 791, 800
- Kuryer Filadelfijski. Filadelfia 1917-1920 zob. Dziennik Filadelfijski. Filadelfia 1916-1921
- Kuryer Ilustrowany. Milwaukee 1907-1909 — 482, 486, 604, 609, 727, 856
- Kuryer Katolicki zob. Kuryer Ohioski. Cleveland-Toledo 1902-1926
- Kuryer Niedzielny. Milwaukee 1898 zob. Kuryer Polski. Milwaukee 1888-1962
- Kuryer Nowojorski. Nowy Jork 1897-1903 zob. Kurjer Nowojorski i Brooklyński. Nowy Jork 1890-1903
- Kuryer Nowojorski. Nowy Jork 1906-1907 — 431, 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 738, 774, 791, 800
- Kuryer Nowojorski. Nowy Jork 1915 — 902
- Kuryer Nowojorski. Nowy Jork-Brooklyn 1876-1878 zob. Kurier Nowojorski. Nowy Jork-Brooklyn 1875-1878
- Kuryer Nowojorski. Passaic 1903-1905 — 593, 605
- Kuryer Nowoyorski. Nowy Jork 1897-1903 zob. Kurjer Nowojorski i Brooklyński. Nowy Jork 1890-1903
- Kuryer Ohioski. Cleveland-Toledo 1902-1926 — 500, 599, 607, 891
- Kuryer Parański zob. Kurjer Parański. Kurytyba 1897-1898
- Kuryer Pennsylviański. Shamokin 1900 — 608
- Kuryer Pittsburski. Pittsburgh 1909 — 609
- Kuryer Pittsburski. Pittsburgh 1911 zob. Kronika. Natrona 1910-1911
- Kuryer Polski. Milwaukee 1888-1962 — 274, 290, 296, 319, 350, 386, 390, 397, 423, 434, 439, 442, 444, 445, 448, 452-456, 459, 463, 465, 477, 480, 489, 494, 496, 500, 502, 503, 510, 515-517, 523, 527, 528, 533, 535, 545, 546, 549, 552-554, 559, 561, 569, 578, 583, 593, 596, 599, 610, 611, 618, 622, 627, 628, 633, 638-640, 644, 645, 649, 650, 662, 667, 668, 677-679, 686-688, 697, 707-710, 712, 715, 716, 719-721, 727, 732, 734, 740, 741, 747, 748, 750, 758, 759, 761, 763, 766, 769-771, 774, 781, 786, 789, 795, 802, 805, 812-814, 817, 819, 824, 825, 839, 842, 849, 856, 893, 962, 1005, 1012, 1026, 1050
- Kuryer Polski. Milwaukee 1966-1967 — 610
- Kuryer Świąteczny. Chicago 1895-1903 — 466, 611, 758, 871
- Kuryer Toledoski. Toledo 1900-1926 zob. Kuryer Ohioski. Cleveland-Toledo 1902-1926
- Kuryer Toledowski. Toledo 1891-1895 zob. Kurjer Toledo 1891-1895
- Kuryer Toledowski. Toledo 1908 zob. Kuryer Ohioski. Cleveland-Toledo 1902-1926
- Kuryer Tygodniowy zob. Tygodniowy Kuryer Polski. Milwaukee 1896-1914
- Kuryer Tygodniowy i Gazeta Wisconsincka zob. Tygodniowy Kuryer Polski. Milwaukee 1896-1914
- Kuryer Wilmingtonski zob. Kuryer. Wilmington 1908-1920
- Kuryer Winoński. Winona 1885 — 612
- Kuryer z Grand Rapids. Grand Rapids 1906-1907 — 431, 476, 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 738, 774, 791, 800
- Kuryer Zjednoczenia. Cleveland 1939-do dziś — 561
- Kuryerek. B. m. wyd. 1902-1903 — 182
- Kuryerek Świąteczny zob. Kuryer Świąteczny. Chicago 1895-1903
- Kuryerek Zakordonowy i Zagraniczny. Londyn-Kraków 1901-1905 — 241
- Kûpos Susitarimas zob. Zmowa. Paryż 1870
- Kwartalnik Walki Klas. Genewa 1887 — 183, 204
- Kwestjonariusz robotniczy. [Dod.] zob. Równość. Genewa 1879-1881

L

- Laborer zob. Robotnik. Chicago-Brooklyn-Nowy Jork-Detroit 1900-1967
- Lake County Times, The. Hammond 1906-1933 — 450

- Lampa. Detroit 1897 — 614
- Latamia. Toledo 1902 — 431, 615
- Lecte Nachrichten, Di zob. Posłēdniā Izvēstiā. Londyn-Genewa 1901-1906
- Lecte Nachrichten fun dem despotišen Rusland. Londyn 1902 — 242
- Lecte Nachrichten ojs Rusland, Di zob. Posłēdniā Izvēstiā. Londyn-Genewa 1901-1906
- Lecte Pasirungen, Di. Genewa 1904-1906 — 16, 184
- Lecte Pasirungen in Rajon fun Bund, Di zob. Lecte Pasirungen, Di. Genewa 1904-1906
- Lecte Passierungen in Rajon fun Bund, Di zob. Lecte Pasirungen, Di. Genewa 1904-1906
- Lekarz Domowy. Chicago 1886-1887 — 616
- Lekarz Domowy. Detroit 1912-1918 — 617
- Leśny Człowiek zob. Człowiek Leśny. Kurytyba 1916
- Lettre ouverte aux Membres de la Conférence interalliée à Paris. [Dod.] zob. Głos Polski. Paryż 1917-1918
- Letzten Nachrichten, Die. Genewa 1905 zob. Posłēdniā Izvēstiā. Londyn-Genewa 1901-1906
- Lietuvos Darbininkas. Zurych-Bitėnai 1896-1899 — 197
- Lirnik Polski. [Dod.] zob. Lutnia. Chicago 1913-1921
- List św. Józefa. Mariannahill 1885-1890 — 1118
- Liste des membres de l'Union Nationale Polonaise La Pologne et la Guerre... [Dod.] zob. Bulletin de l'Union Nationale Polonaise La Pologne et la Guerre. Lozanna 1917
- Listy Polskie. Paryż 1878 — 93, 116
- Listy Polskie z Dalekiego Wschodu. Harbin 1917-1919 — 39, 231, 1116
- Listy Polskie z Dalekiego Wschodu Azji i Biuletyn Handlowo Przemysłowy. Harbin 1928-1929 — 1116
- Listy Rozdzielonych. Sztokholm 1917-1918 — 231
- Listy Ulotne do Emigracji Polskiej w 1915 r. Lozanna 1915 — 216
- Litwa. Wilno 1908-1914 — 191
- Loup City Northwestern. Loup City 1892-1917 — 433
- Lud. Chicago 1896-1905 — 611, 618, 758
- Lud. Kurytyba 1920-1999 — 1095
- Lud Polski. Joliet 1915 — 903
- Ludowiec. Detroit 1918-1920 — 904
- Lutnia. Chicago 1908 — 619
- Lutnia. Chicago 1913-1921 — 619, 620
- Ł**
- Łan Młodzieży. Kraków 1908-1911 — 191
- M**
- Macierz Polska. Chicago 1899-1936 — 621, 753, 768
- Maczuga. Chicago 1908 zob. Dzwon Niedzielny. Chicago 1903-1908
- Maczuga. Wilkes-Barre 1899-1900 — 622
- Mapa Polski. Dodatek... zob. Kalendarz Legjonów. Chicago 1917
- Mechanik. Toledo 1918-1920 — 905
- Mechanik. Warszawa 1920-do dziś — 905
- Médecine Française, La zob. Francuska Medycyna i Kronika Lekarska. Paryż 1913-1914
- Memorandum. Detroit 1918 — 1061
- Merchants Bulletin zob. Biuletyn Handlowy. Joliet 1915
- Merkuryusz Polski. Kraków-Warszawa 1661 — 554
- Message, The zob. Wici. Chicago 1913-1919
- Messenger, Le zob. Messenger de Vienne, Le. Wiedeń-Paryż 1876-1890
- Messenger d'Occident, Le — 117
- Messenger d'Orient — 117
- Messenger de l'Exposition. [Dod.] zob. Messenger de Vienne, Le. Wiedeń-Paryż 1876-1890
- Messenger de Vienne, Le. Wiedeń-Paryż 1876-1890 — 117
- Messenger de Vienne a Paris. [Dod.] zob. Messenger de Vienne, Le. Wiedeń-Paryż 1876-1890
- Messenger Polonais, Le zob. Trybuna Polska. Lozanna-Paryż-Londyn-Genewa 1915-1919
- Messenger of the Sacred Heart zob. Posłaniec Serca Jezusowego. Chicago 1915-1916
- Meteor. Erie 1915-1917 zob. Meteor. Erie 1926-1927
- Meteor. Erie 1926-1927 — 525, 949
- Miecz Polski. Camden 1909 — 623
- Miesięcznik Franciszkański. Pulaski 1907-1993 — 624, 907, 937, 994
- Miesięcznik Parafii Św. Stanisława B. M. Cleveland 1917-1922 — 581, 906
- Miesięcznik Parafjalny. Pulaski 1917-1925 — 907, 937
- Miesięcznik Parafjalny oraz Organ Różańcowy zob. Miesięcznik Parafjalny. Pulaski 1917-1925
- Miesięcznik Polski. Baltimore 1913-1914 — 625
- Między Nami. Liège 1872 — 67, 80
- Millennial Down zob. Brzask Tysiąclecia i Zwiastun Obecności Chrystusa. Detroit 1918
- Milwaukee Dziennik Ludowy. Milwaukee 1907-1910 — 626
- Minatore, Il — 697

- Miner, The zob. Pensylwański Górnik. Scranton 1912-1920
- Miner's Daily, The zob. Górnik. Wilkes-Barre 1893-1946
- Miners Weekly, The zob. Tygodnik Górnicy. Shenandoah 1909-1952
- Misje Katolickie. Kraków-Warszawa 1882-1939 — 1118
- Mitteilungen des Polnischen Press-Bureaus. Rapperswil 1914 — 99, 185, 245, 263
- Mitteilungen des Polnischen Pressbüros. Berlin-Charlottenburg 1914-1916 — 85, 86, 211, 212, 230, 269
- Młódzież Polska. Chicago 1897 — 627, 628
- Młódzież Polska. Chicago 1903 — 627, 628
- Młótek Duchowny. Saint Louis 1916 — 908
- Młótek Duchowny. Utica-Cleveland 1910-1913 — 629, 725
- Modlitwa o pokój. [Dod.] zob. Miesięcznik Franciszkański. Pulaski 1907-1993
- Moniteur Polonais, Le. Lozanna-Berno 1916-1919 — 208, 209, 217
- Monitor. Cleveland 1892-1934 zob. Polonia w Ameryce. Cleveland 1892-1923
- Monitor Clevelandzki — 561, 714
- Monitor Polski. Warszawa 1918-do dziś — 230
- Monument de Novgorod, Le. [Dod.] zob. Polska. Paryż 1868-1869
- Morning Star, The zob. Jutrzenka. Pittsburgh-Cleveland 1893-1923
- Motył. Nowy Jork 1912-1921 — 630, 995, 1039
- Mowa towarzysza Leona Goldmana przed sądem. [Dod.] zob. Czerwony Sztandar. Zurych-Kraków-Warszawa 1902-1918
- Mowa wypowiedziana na obchodzie listopadowym Towarzystwa Polskiego... [Dod.] zob. Goniec Polski. Paryż 1900-1903
- Mucha. Baltimore 1905 — 631
- Mucha. Detroit 1916-1917 — 909
- Myśl Polska. Paryż 1915, 1918 — 89, 146
- Myśl. Nowy Jork-Brooklyn 1910 — 632
- N**
- Nadzieja. Chicago-Milwaukee 1894-1895 — 633, 773, 833
- Najeste Nachrichten zob. Posledniã Izvëstiã. Londyn-Genewa 1901-1906
- Najlepszy Przyjaciel Żołnierza. Stevens Point 1916-1931 — 1030, 1062
- Najlepszy Przyjaciel Żołnierza. Kalendarz. [USA] 1901, 1914 — 1025
- Najlepszy Przyjaciel Żołnierza. Kalendarz. Wimperk 1898-1919 — 1025, 1038
- Najmita. Paryż 1914 — 118
- Najświętsza Rodzina. Kalendarz dla rodzin chrześcijańskich... Wydanie większe. Nowy Jork 1916 — 1063
- Najświętsza Rodzina. Kalendarz dla rodzin chrześcijańskich... Wydanie większe. Wimperk 1897-1923 — 1032, 1038, 1063
- Najwyższy Trybunał Przysięgłych Emigracji Polskiej w Zurychu wydał ... wyrok. [Dod.] zob. Niepodległość. Bendlikon-Zurych-Genewa 1868-1870
- Nanticoke News — 509
- Naprzód. Milwaukee 1912-1915 — 634
- Naprzód. Rio Grande 1905 — 1091
- Narodowiec. Cleveland-Detroit 1910-1924 — 551, 629, 635, 964
- Naród. Chicago 1897 zob. Naród Polski. Chicago-Detroit 1897-do dziś
- Naród. Kurytyba 1908-1909 — 1092, 1106
- Naród Polski. Chicago-Detroit 1897-do dziś — 288, 325, 326, 379, 405, 432, 446, 448, 453, 454, 460, 476, 483, 487, 488, 500, 503, 504, 526, 534, 537, 554, 569, 576, 585, 595, 602, 603, 606-609, 629, 636, 644-646, 651, 661, 675, 685, 690, 692, 705-707, 711, 715, 722, 725, 728, 734, 738, 743-746, 764, 774, 791, 797, 800, 801, 803, 812, 815, 817, 821, 822, 828, 832, 833, 836, 859, 860, 870, 877, 900, 920, 932, 948, 960, 968, 976, 984, 1030
- Nasi Bohaterowie. Chicago 1908 — 971, 978
- Nasz hołd jubileuszowy. [Dod.] zob. Wiadomości Salezyjańskie. Turyn 1897-1915
- Nasz Kraj. Chicago 1909-1912 — 637
- Nasza Broń zob. Białostoczanin. Londyn-Białystok 1899, 1901, 1905
- Nasze Życie. Pound-Wauwatosa-Toledo-Chicago-Jersey City 1910-1939 — 638
- Nation's Friend zob. Przyjaciel Narodu. Passaic 1918-1922
- National Polish Daily, The zob. Dziennik Narodowy. Chicago 1899-1923
- National Polish Department Circular zob. Okólnik Wydziału Narodowego Polskiego. Chicago 1918-1921
- New Century zob. Nowy Wiek. Youngstown 1915-1919
- New Life zob. Nowe Życie. Chicago 1890-1898
- New World, The. Chicago 1915 zob. Nowy Świat. Chicago 1915

- New World, The. Chicago 1920-1921 zob. Nowy Świat. Chicago 1917-1921
- New World, The. South Bend 1909 zob. Nowy Świat. South Bend 1908-1909
- News Letter. Londyn 1913-1914 zob. Polish Bureau, The. Londyn 1913-1914
- Niedziela. Detroit 1891-1908 — 334, 392, 640, 712, 732, 1012, 1020
- Niedziela. Milwaukee 1889-1892 — 610, 639
- Niedziela. Toledo 1910-1914 zob. Różga. Toledo 1910-1914
- Niedzielný Głos Polski — 452
- Niedzielný Kuryer Polski. Milwaukee 1917-1918 zob. Kuryer Polski. Milwaukee 1888-1962
- Niepodległość. Bendlikon-Zurych-Genewa 1868-1870 — 53, 73, 74, 77, 138, 140, 170, 186
- Niepodległość. Lwów-Zagłębie Dąbrowskie 1912-1915 — 837
- Niepodległość. Nowy Jork 1914 — 641
- Niwa. Kurytyba 1912-1913 — 1082, 1093
- Niwa. Warszawa 1872-1905 — 658, 662
- Nord, Le — 104
- Northern Wisconsin Advertiser — 434
- Nouvelles Françaises, Les zob. Wiadomości Francuskie. Paryż 1910
- Nowa Anglia zob. Piast. Chicopee 1915-1946
- Nowa Gazeta. Warszawa 1906-1919 — 218
- Nowa Latarnia. Filadelfia 1912 — 642
- Nowa Prawda zob. Prawda. Detroit-Bay City 1886-1913
- Nowa Reforma. Kraków 1882-1928 — 201, 710, 722, 760, 784
- Nowe Życie zob. Nasze Życie. Pound-Wauwatosa-Toledo-Chicago-Jersey City 1910-1939
- Nowe Życie. Adams 1906 — 643
- Nowe Życie. Chicago 1890-1898 — 439, 465, 500, 501, 509, 515, 524, 533, 537, 593, 618, 644, 650, 687, 708, 712, 719, 720, 741, 758, 759, 763, 772, 773, 777, 795, 804, 814, 1090
- Nowiny. Baltimore 1906-1907 zob. Nowiny Baltimorskie. Baltimore 1906-1907
- Nowiny. Bayonne 1918-1928 — 910
- Nowiny. Camden 1880-1895 zob. Przyjacieli Ludu. Filadelfia-Camden 1898-1934
- Nowiny. Camden 1908 zob. Przyjacieli Ludu. Filadelfia-Camden 1898-1934
- Nowiny. Camden 1932-1948 — 750
- Nowiny. Milwaukee 1907 — 645, 651
- Nowiny Baltimorskie. Baltimore 1906-1907 — 431, 486, 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 674, 680, 689, 738, 774, 791, 800
- Nowiny Codzienne. Nowy Jork 1916-1917 — 876, 911, 965
- Nowiny Duluckie. Duluth 1907-1908 — 647
- Nowiny Farmerskie. Saint Paul 1896 — 648
- Nowiny Handlowe zob. Przemysł i Handel. Chicago 1916-1921
- Nowiny Minnesockie. Saint Paul-Minneapolis 1916-1978 — 705, 835, 912
- Nowiny Niedzielne. Chicago 1915 — 913
- Nowiny Nowojorskie. Nowy Jork 1893 — 649, 650, 655, 795
- Nowiny Nowoyorskie zob. Nowiny Nowojorskie. Nowy Jork 1893
- Nowiny Philadelphijskie. Filadelfia 1893 — 649, 650, 655, 795
- Nowiny Polskie. Milwaukee 1908-1949 — 390, 645, 651, 820
- Nowiny Readingskie zob. Nowiny z Reading. Reading 1906-1907
- Nowiny Readinśkie zob. Nowiny z Reading. Reading 1906-1907
- Nowiny Teksaskie. Hallettsville 1906-1910 zob. Nowiny Teksaskie. San Antonio 1913-1918
- Nowiny Teksaskie. San Antonio 1913-1918 — 488, 652
- Nowiny Tygodniowe. Detroit 1913-1927 — 653
- Nowiny z Reading. Reading 1906-1907 — 431, 487, 526, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 689, 738, 774, 791, 800
- Nowiny z Wilkes Barre zob. Nowiny z Wilkesbarre. Wilkes-Barre 1893
- Nowiny z Wilkesbarre. Wilkes-Barre 1893 — 649, 650, 655
- Nowiny z Wychodztwa i Kraju. Londyn 1872 — 243
- Nowości Ilustrowane zob. Kurjer Ilustrowany. Nowy Jork 1906-1916
- Nowości Ilustrowane zob. Tygodnik Polski. Nowy Jork 1909-1917
- Nowości Ilustrowane. Cleveland 1915 — 914
- Nowy Dzwon. Chicago 1908-1914 — 466, 656, 871
- Nowy Kalendarz Katolicko-Polski zob. Kalendarz Katolicko-Polski. Kurytyba 1917-1940
- Nowy Kraj. Chicago 1898-1901 — 657
- Nowy Świat. Chicago 1915 — 638, 915
- Nowy Świat. Chicago 1917-1921 — 503, 504, 765, 871, 916

- Nowy Świat. Nowy Jork 1919-1971 — 955, 965
 Nowy Świat. Scranton 1903-1904 — 387, 658
 Nowy Świat. South Bend 1908-1909 — 659
 Nowy Wiek. Buffalo 1906-1907 — 660, 706
 Nowy Wiek. Youngstown 1915-1919 — 917
- O**
- O pszczolnictwie. [Dod.] zob. Gazeta Polska w Brazylii. Kurytyba 1892-1941
 Obchód 1go Maja 1894. Dodatek... zob. Sprawa Robotnicza. Paryż 1893-1896
 Obrona Polski zob. Obrońca Polski. Chicago 1902
 Obrona. Scranton 1912 — 661
 Obrońca Niezależnych zob. Obrońca Polski. Chicago 1902
 Obrońca Polski. Canonsburg 1908-1910 — 663
 Obrońca Polski. Chicago 1902 — 662
 Obywatel. Chicago 1908 — 664
 Obywatel. Nowy Jork 1895-1896 — 665
 Obywatel Polski. McKeesport 1915 — 918
 Odezwa delegacji polskiej międzynarodowego kongresu w Paryżu. [Dod.] zob. Przedświt. Genewa-Londyn-Kraków-Warszawa-Lwów-Wilno 1881-1920
 Odezwa Kasy pomocy więźniom... [Dod.] zob. Przegląd Socjaldemokratyczny. Zurych-Kraków 1902-1904, 1908-1910
 Odgłos Trójcowa zob. Odgłos z Trójcowa. Chicago 1909-1986
 Odgłos z Trójcowa. Chicago 1909-1986 — 666
 Odrodzenie zob. Abstynent. Chicago-Filadelfia 1911-1915
 Odrodzenie (Abstynent) zob. Abstynent. Chicago-Filadelfia 1911-1915
 Odrodzenie. Erie 1918 — 919
 Ognisko. Bruksela-Paryż 1866 — 81, 199
 Ognisko. Chicago 1903 — 668
 Ognisko. Nowy Jork 1879-1881 zob. Ogniw. Brooklyn-Nowy Jork 1879-1881
 Ognisko. Nowy Jork 1887-1889 — 669, 694
 Ognisko. Shamokin 1900 — 667
 Ognisko Domowe. Detroit 1914-1934 — 920
 Ognisko Domowe. South Bend 1894 — 431, 670, 716, 781, 1022
 Ognisko Republikanckie Polskie. Genewa 1867-1870 zob. Rzeczpospolita Polska Federacyjna Demokratyczno-Socjalna. Genewa 1869-1870
 Ognisko Spraw Polskich i Słowiańskich. Przegląd polityczny, historyczny i literacki zob. Ognisko. Bruksela-Paryż 1866
 Ogniw. Brooklyn-Nowy Jork 1879-1881 — 588, 671
 Ogniw. Chicago 1909-1911 — 430, 545, 672
 Ogniw. Kurytyba-Ponta Grossa 1913-1918 — 1082, 1094, 1107, 1109
 Ojczyzna. Baltimore 1906-1907 — 646, 674
 Ojczyzna. Buffalo 1885-1887 — 312, 317, 673, 707
 Ojczyzna. Cleveland 1892-1893 — 676
 Ojczyzna. Filadelfia 1906-1907 — 675
 Ojczyzna. Lipsk-Bendlikon 1864-1865 — 170, 172, 187, 190
 Ojczyzna i Postęp. Warszawa 1916-1918 — 214
 Okólnik. Londyn-Genewa-Paryż 1866-1870 — 109, 189, 200, 244
 Okólnik. Wyd. Komitet Reprezentacyjny Zjednoczenia Emigracji Polskiej. Paryż 1868-1869 — 119
 Okólnik Miesięczny Macierzy Polskiej zob. Macierz Polska. Chicago 1899-1936
 Okólnik Wydziału Narodowego Polskiego. Chicago 1918-1921 — 870, 881, 921
 Okólniki Komitetu Zjednoczonej Emigracji Polskiej zob. Okólnik. Wyd. Komitet Reprezentacyjny Zjednoczenia Emigracji Polskiej. Paryż 1868-1869
 Omaha Daily Bee, The. Omaha 1871-1920 — 545
 Opiekun. Milwaukee 1888-1890 — 296, 456, 677, 686
 Opinia. Chicago 1899 — 678
 Orędownik. Chicago 1903 — 682
 Orędownik. Erie 1906 — 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 738, 774, 791, 800
 Orędownik. Trenton 1895 — 679
 Orędownik. Trenton 1901-1903 — 681, 922
 Orędownik. Trenton 1916-1917 — 922
 Orędownik Jedności i Oświaty. Rzym 1901-1902 — 264
 Orędownik Językowy dla Wychodźstwa Polskiego w Ameryce. Saint Francis-Milwaukee 1905-1909 — 432, 536, 645, 683
 Organista. Buffalo 1908-1909 — 684
 Orzeł Biały. Dunkirk 1906-1907 zob. Orzeł Polski. Dunkirk 1906-1907
 Orzeł Biały. Filadelfia 1896 zob. Orzeł Polski. Filadelfia 1896
 Orzeł Biały. Joliet 1914 zob. Orzeł Polski. Joliet 1914
 Orzeł Biały. Milwaukee 1888-1890 — 296, 456, 677, 686

- Orzeł Biały. Nowy Jork 1892 — 687
- Orzeł Biały. Washington-Kraków-Union 1870-1872
zob. Orzeł Polski. Washington-Kraków-Union 1870-1872
- Orzeł Polski. Chicago 1915-1917 — 692, 923
- Orzeł Polski. Dunkirk 1906-1907 — 431, 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 738, 774, 791, 800
- Orzeł Polski. Filadelfia 1896 — 515, 688
- Orzeł Polski. Joliet 1914 — 692, 923
- Orzeł Polski. Syracuse 1910-1934 zob. Orzeł Polski. Syracuse-Utica 1908-1912
- Orzeł Polski. Syracuse 1910-1934 zob. Orzeł-Przewodnik Polski. Syracuse 1912-1915
- Orzeł Polski. Syracuse-Utica 1908-1912 — 685, 690, 745
- Orzeł Polski. Utica 1910 zob. Orzeł Polski. Syracuse-Utica 1908-1912
- Orzeł Polski. Washington-Kraków-Union 1870-1872 — 350, 357, 484, 691, 699
- Orzeł-Przewodnik Polski. Syracuse 1912-1915 — 685, 690, 745
- Osa. Buffalo 1902-1903 — 693
- Osa. Chicago 1918-1920 — 925
- Osa. Chicago 1918-1923 — 925
- Osa. Cleveland 1915 — 924
- Osa. Kurytyba 1921-1922 — 1108
- Osa. Nowy Jork 1886-1887 — 427, 439, 694, 712
- Oświata. Elizabeth 1913-1921 — 695
- Oświata i Praca. Chicago 1918 — 926
- Oświata i Szkoła. Chicago 1916 — 927
- Oświata-Zorza zob. Oświata. Elizabeth 1913-1921
- Oświatowiec. Chicago 1917-1918 — 489, 928
- Otkliki Bunda. Genewa 1909-1911 — 188
- Our Life zob. Nasze Życie. Pound-Wauwatosa-Toledo-Chicago-Jersey City 1910-1939
- P**
- Palatyniec zob. Przemysł i Handel. Chicago 1916-1921
- Palma zob. Bat. Stevens Point 1900
- Pałka zob. Bludgeon, The. Orchard Lake 1915-1916
- Pamiętka Sierpniowa. 1914-1917. Nowy Jork 1917 — 929, 986
- Pamiętka Srebrnego Jubileuszu, Parafii Św. Stanisława Kostki w Pittsburgu, Pa. Kalendarz. Pittsburgh 1901-1923 — 842, 1026
- Pamiętaj Abyś Dzień Święty Świącił zob. Dzień Święty. Chicago 1883-1912
- Pamiętnik Towarzystwa Nauk Ścisłych w Paryżu. Paryż 1871-1882 — 120
- Panégryque de Thadée Kościuszko. [Dod.] zob. Polonia. Paryż 1914-1926
- Panteon. Paryż 1907-1908 — 121
- Paryskie Biuro Informacyjno-Prasowe Rady Narodowej zob. Agence Polonaise de Presse. Paryż 1907-1914
- Paryskie Biuro Informacyjno-Prasowe Rady Narodowej Galicyjskiej zob. Agence Polonaise de Presse. Paryż 1907-1914
- Paryskie Biuro Prasowo-Informacyjne Rady Narodowej zob. Agence Polonaise de Presse. Paryż 1907-1914
- Patryota. Filadelfia 1890-1955 — 455, 459, 494, 500, 515, 537, 559, 561, 603, 644, 696, 701, 707, 716, 732, 751, 773, 786, 795, 817, 1011
- Pennsylvania Gornik zob. Pensylwański Górnik. Scranton 1912-1920
- Pennsylvanijos Darbininkas. Shamokin-Shenandoah 1896-1898 — 762
- Pensée Polonaise, La zob. Myśl Polska. Paryż 1915, 1918
- Pensylwański Górnik. Scranton 1912-1920 — 697, 858, 948
- Peoples Pulpit — 564
- Peoples Voice, The zob. Głos Narodu. Jersey City-Perth Amboy-Jamesburg 1903-1978
- Perły Humoru zob. Perły Humoru Polskiego. Chicago 1905-1909
- Perły Humoru Polskiego. Chicago 1905-1909 — 585, 587, 698
- Perth Amboy Evening News — 575
- Peuple Polonais, Le. Genewa 1868-1869 — 73, 91, 109, 189, 200, 244
- Piast. Chicago 1910-1925 zob. Piast. Chicopee 1915-1946
- Piast. Chicopee 1915-1946 — 929
- Pielgrzym. Union 1872-1874 — 357, 484, 503, 691, 699, 989
- Pielgrzym Palestyński czyli Kalendarz Krzyżowca zob. Kalendarz Krzyżowca. Nowy Jork-Washington 1899-1978
- Pielgrzym Polski. Detroit 1885-1886 — 348, 612, 700, 732, 752
- Pierwszy Polski Kalendarz dla Kanady. Montreal 1915 — 292
- Pierwszy Polski Spis Gazet i Czasopism Rzeczypospolitej Polskiej z Dodatkiem Prasy Polskiej Zagranicą. Poznań 1921-1923 — 894, 941

- [Pierwszy] 1 Maja. Międzynarodowe święto robotnicze. Londyn 1894 — 259
- [Pierwszy] 1 Maja 1911 Roku. Chicago 1911 — 980
- [Pierwszy] 1 Maja Rok 1911. Nowy Jork 1911 — 979
- [Piętnasty] 15 października 1917 roku. Na pamięć o wodzu polskim Tadeuszu Kościuszką... [Dod.] zob. Listy Polskie z Dalekiego Wschodu. Harbin 1917-1919
- Pilgrim of Palestine, The — 895, 1000
- Piniórów zob. Człowiek Leśny. Kurytyba 1916
- Pisemko Ludowe. Rieti 1915 — 270
- Pismo Zbiorowe. Bendlikon 1865 — 190
- Plan du Métropolitain de Paris. [Dod.] zob. Rocznik Towarzystwa Polskiego Literacko-Artystycznego w Paryżu. Paryż 1911-1912
- Plea of the Poor, The zob. Głos Ubogich. Chicago 1913-1914
- Placz. Filadelfia 1893 — 701
- Pobudka. Boston 1910-1921 — 387, 702, 1053
- Pobudka. Indian Orchard 1910-1921 zob. Pobudka. Boston 1910-1921
- Pobudka. Paryż 1889-1893 — 92, 122
- Pobudka. Ponta Grossa-Kurytyba 1916-1918 zob. Ogniw. Kurytyba-Ponta Grossa 1913-1918
- Pochodnia. Chicago 1908-1910 — 437, 452, 703
- Pociecha Starości. Kalendarz. [USA] 1910 — 1027
- Pociecha Starości. Kalendarz. Wimperk 1902-1940 — 1027, 1038
- Pod bat opinii publicznej. Dodatek... zob. Sprawa Robotnicza. Paryż 1893-1896
- Podarek Gwiazdkowy. Kalendarz dla kobiet. Chicago 1909 — 1028
- Pola-Esperanta Revuo zob. Esperanto. Chicago 1913
- Polacy w Chicago. Chicago 1890 — 704
- Polak. Kraków-Warszawa 1896-1910 — 1087
- Polak. Paryż 1918-1919 — 95, 96, 123, 147, 152, 154, 258, 1094
- Polak Amerykan. Saint Louis 1908-1919 — 705
- Polak Amerykanin zob. Polak Amerykan. Saint Louis 1908-1919
- Polak Amerykański. Buffalo 1907-1957 — 312, 323, 397, 452, 454, 474, 488, 506, 574, 594, 660, 706, 793, 841, 899, 902, 911, 956, 958, 959
- Polak na Rivierze we Włoszech i Francji. San Remo 1913 — 265
- Polak na Rivierze zob. Polak na Rivierze we Włoszech i Francji. San Remo 1913
- Polak w Ameryce. Buffalo 1887-1920 — 135, 294, 298, 317, 379, 448, 455, 456, 459, 464, 467, 468, 473, 502, 515, 522, 539, 561, 582, 583, 595, 611, 669, 673, 680, 689, 694, 707, 712, 721, 732, 758, 771, 773, 821, 824, 826, 827, 835, 856, 861, 866, 920, 936, 958, 1020
- Polak w Brazylii. Kurytyba 1904-1920 — 1073, 1082, 1092, 1095, 1101, 1106
- Polak w Brazylii... wszystkich Kalendarz ścienny. [Dod.] zob. Polak w Brazylii. Kurytyba 1904-1920
- Polak w Danji. Kopenhaga 1918-1919 — 87
- Poland. Nowy Jork 1841 — 350
- Poland's Cause and Poland's Sons in America zob. Kuryer Polski. Milwaukee 1888-1962
- Polanin. Milwaukee 1892 — 296, 708, 724
- Polemiczna odpowiedź napaściom wymierzonym na Towarzystwo Demokratyczne... zob. Okólnik. Londyn-Genewa-Paryż 1866-1870
- Polish-American Literary Review, The zob. Przegląd Polsko-Amerykański. Chicago 1911-1913
- Polish American Journal — 697, 948
- Polish Bureau, The. Londyn 1913-1914 — 99, 185, 245, 263
- Polish Cause, The. Chicago 1915-1916 — 930
- Polish Chronicle, The zob. Kronika Polska. Lozanna-Rapperswil-Berno 1916
- Polish Daily, The zob. Dziennik Polski. Detroit 1904-1989
- Polish Daily Courier, The zob. Kuryer Polski. Milwaukee 1888-1962
- Polish Daily Courier, The. Cleveland 1914-1915 zob. Kuryer Codzienny. Cleveland 1914-1915
- Polish Daily Courier. Baltimore 1906 zob. Kuryer Codzienny. Baltimore 1906
- Polish Daily News, The. Detroit 1905-1989 zob. Dziennik Polski. Detroit 1904-1989
- Polish Daily News. Boston 1918 zob. Kuryer Bostoński. Salem-Boston 1915-1963
- Polish Daily News. Cleveland 1916-1966 zob. Wiadomości Codzienne. Cleveland 1916-1966
- Polish Daily Record, The zob. Rekord Codzienny. Detroit 1913-1935
- Polish Daily Zgoda zob. Dziennik Związkowy Zgoda. Chicago 1908-do dziś
- Polish Eagle zob. Orzeł Polski. Chicago 1915-1917
- Polish Ecclesiastical Monthly, The zob. Przegląd Kościelny. Chicago-Milwaukee 1914-1925
- Polish Ecclesiastical Review, The zob. Przegląd Kościelny. Chicago-Milwaukee 1914-1925

- Polish Everybody's Daily zob. Polak Amerykański. Buffalo 1907-1957
- Polish Gazette — 497
- Polish Guide zob. Przewodnik Polski. Saint Louis 1899-1969
- Polish Gwiazda (Star), The zob. Gwiazda. Toledo 1888-1889
- Polish Laborer zob. Robotnik. Chicago-Brooklyn-Nowy Jork-Detroit 1900-1967
- Polish Messenger, The zob. Gonicz Polski. South Bend 1896-1964
- Polish Miner, The zob. Górnik Polski. Pittsburgh 1912-1918
- Polish National Daily, The zob. Dziennik Narodowy. Chicago 1899-1923
- Polish News, The. Milwaukee 1917-1949 zob. Nowiny Polskie. Milwaukee 1908-1949
- Polish News. Londyn 1915-1916 — 254, 255
- Polish Press, The zob. Prasa Polska. Milwaukee 1907-1911
- Polish Publications Treating Political and Economic Questions zob. Wydawnictwa Polskie z Zakresu Spraw Politycznych i Ekonomicznych. Lozanna 1918
- Polish Reform Church zob. Kościół Reformacyjny. Chicago 1910-1911
- Polish Review, The. Londyn 1917-1918 — 254, 255
- Polish Star zob. Gwiazda Detroitka. Detroit-Grand Rapids 1889-1904
- Polish Tribune, The. Lozanna-Londyn 1915-1916 — 218, 222
- Polish Union, The zob. Unia Polska. Jersey City 1908-1911
- Polish Voice zob. Głos Polski. Grand Rapids-Chicago 1899-1900
- Polish Weekly Polonia, The zob. Polonia. Baltimore-Nowy Jork 1891-1905
- Polish Weekly Review zob. Przegląd Tygodniowy. Buffalo 1895-1896
- Polish Weekly Standard, The zob. Sztandar Polski. Bay City 1913-1943
- Polish Women's Voice zob. Głos Polek. Chicago 1910-dzisiaj
- Polish Word, The zob. Słowo Polskie. Utica 1911-1966
- Polish Worker, The zob. Robotnik. Chicago-Brooklyn-Nowy Jork-Detroit 1900-1967
- Polnische Blätter. Berlin-Charlottenburg 1915-1918 — 85, 86, 211, 212, 230, 269
- Polnische Korrespondenz. Wiedeń 1905-1918 — 99
- Pologne, La. Paryż 1863-1864 — 205
- Pologne, La. Paryż 1916-1918 zob. Journal du Sou-Polonais. Paryż 1916-1918
- Pologne aux Polonais, La zob. Trybuna Polska. Lozanna-Paryż-Londyn-Genewa 1915-1919
- Polonia. B. m. wyd. 1914 — 256
- Polonia. Baltimore-Nowy Jork 1891-1905 — 320, 387, 439, 507, 515, 537, 560, 561, 593, 600, 640, 674, 676, 679, 687, 694, 696, 701, 709, 712, 719, 720, 732, 747, 759, 786, 804, 815, 824, 849
- Polonia. Chicago 1906-1948 — 711, 805
- Polonia. Detroit 1899-1921 — 710, 760
- Polonia. Fryburg 1910 zob. Polonia i Lituania. Fryburg 1910
- Polonia. Kurytyba 1895-1896 — 1087, 1096
- Polonia. Manitowoc 1895 — 709
- Polonia. Paryż 1914-1926 — 69, 89, 92, 123, 147, 148
- Polonia. Paryż 1918 — 90, 123, 148
- Polonia. Syracuse 1918-1931 — 931
- Polonia. Toledo 1888 zob. Gwiazda. Toledo 1888-1889
- Polonia. Wilmington 1919-1927 zob. Sztandar. Wilmington 1915-1927
- Polonia-Biblioteczka Narodowa zob. Polonia i Lituania. Fryburg 1910
- Polonia-Rekord zob. Polonia. Detroit 1899-1921
- Polonia Brooklyńska. Brooklyn 1902 — 713
- Polonia i Lituania. Fryburg 1910 — 191
- Polonia Noël. [Dod.] zob. Polonia. Paryż 1914-1926
- Polonia Nova. Paryż 1926-1929 — 123
- Polonia w Ameryce. Cleveland 1892-1923 — 431, 454, 468, 494, 500, 516, 535, 537, 559, 561, 593, 611, 633, 644, 676, 714, 719, 720, 721, 732, 734, 740, 750, 759, 769, 770, 773, 797, 803, 804, 807, 819, 839, 842
- Polonia Wisconsinńska zob. Polonia. Manitowoc 1895
- Polonische Chronik zob. Kronika Polska. Lozanna-Rapperswil-Berno 1916
- Polsk Bulletin zob. Bulletin från Upplysningsbyrån Polonia i Stockholm. Sztokholm 1917-1919
- Polska. Paryż 1868-1869 — 124
- Polska. Zurych 1868-1869 zob. Polska. Paryż 1868-1869 — 124
- Polska Agencja Prasowa we Włoszech. Quinto al Mare 1915-1917 — 271
- Polska Gazeta. Michigan City 1906 — 715
- Polska i Litwa. Shamokin-Mount Carmel 1894-1896 — 304, 716, 749, 831

- Polski Buletin". Sofia 1917 — 85, 86, 211, 212, 230, 269
- Polski Farmer. Chicago 1915 — 932
- Polski Kalendarz Informacyjny. Nowy Jork 1911 — 1029
- Polski Kalendarz Informacyjny Nowego Yorku, Brooklyna, New Jersey i okolicy zob. Polski Kalendarz Informacyjny. Nowy Jork 1911
- Polski Kalendarz Maryański. Kraków 1902-1914 — 1035
- Polski Kalendarz Misyjny OO. Misyjonarzy w Mariannahill... Detroit 1916-1940 — 1064
- Polski Kalendarz Misyjny OO. Trapistów w Mariannahill... Wrocław 1891-1940 — 1064
- Polski Kalendarz Wszechświatowy zob. Wielki Ilustrowany Kalendarz Wszechświatowy. Warszawa-Wimperk-Nowy Jork 1901-1905, 1920, 1929, 1932
- Polski Pręgląd". Sofia 1918 — 85, 86, 211, 212, 230, 269
- Polski Przegląd Emigracyjny. Lwów-Kraków 1907-1914 — 1086, 1103
- Polski Robotnik zob. Robotnik Polski. Minneapolis 1893
- Polsko-B"lgarski Pręgląd". Sofia 1919-1934 — 86
- Polsko Narodowy Kalendarz Spójniaczy zob. Kalendarz Narodowy. Scranton 1916-1937
- Położenie ekonomiczne Galicji. [Dod.] zob. Tygodnik Polski. Londyn 1918
- Pomsta Boża. [Dod.] zob. Gazeta Polska w Brazylii. Kurytyba 1892-1941
- Poradnik Zdrowia. Chicago 1904-1905 — 717
- Poranek. Kurytyba 1898 — 1087, 1097
- Posel Ewangelicki. Cieszyn-Ustroń 1918-1939 — 638
- Posel Holyocki. Holyoke 1908-1909 — 718
- Posiew. Nowy Jork 1892 — 719, 720
- Posłēdniā Izvēstiā. Londyn-Genewa 1901-1906 — 246
- Posłaniec. Kraków 2006-do dziś — 934
- Posłaniec Ks. Bosco zob. Posłaniec Księdza Bosko. Ramsey 1917-1934
- Posłaniec Księdza Bosko. Ramsey 1917-1934 — 933
- Posłaniec Salwatoryański. Rzym-Trzebinia 1902-1913, 1917 — 266
- Posłaniec Serca Jezusa czyli Intencya miesięczna Apostolstwa Modlitwy. Nowy Jork-Chicago 1917-2006 — 934, 935
- Posłaniec Serca Jezusowego. Chicago 1915-1916 — 935
- Posłaniec Szkolny. Buffalo 1915-1920 — 317, 936
- Posłaniec Św. Franciszka. Pulaski 1915-1929 — 624, 907, 937
- Posłaniec Świętej Rodziny. Grave-Kazimierz Biskupi-Górka Klasztorna-Otwock-Świder-Poznań 1910-1939, 1990-2019 — 165
- Postęp. Baltimore 1916-1920 — 254, 877, 938
- Postęp. Nowy Jork 1892 — 719, 720
- Postęp. Nowy Jork 1912-1914 zob. Telegram Codzienny. Nowy Jork 1914-1925
- Postęp. Shamokin 1897-1898 — 721, 769, 770
- Postęp i Siła zob. Siła i Postęp. Shamokin 1899-1900
- Postępowiec zob. Młotek Duchowny. Utica-Cleveland 1910-1913
- Potęga Robotnika. Detroit 1913 — 722
- Powstaniec. Nowy Jork 1917 — 939
- Praca. Detroit 1915-1918 — 940
- Praca. Detroit 1919-1921 — 940
- Praca. Kraków 1912-1914 — 287, 461, 1073
- Praca. Milwaukeee 1893 — 296, 465, 533, 708, 724
- Praca. Wilkes-Barre 1905-1934 — 723
- Praca Polska. Schenectady 1906-1912 — 431, 725
- Prasa Polska. Filadelfia 1913-1914 — 726
- Prasa Polska. Milwaukeee 1907-1911 — 727
- Prawda. Baltimore 1907-1909 — 730
- Prawda. Chicago 1887-1892 — 733
- Prawda. Cleveland 1912 — 729
- Prawda. Detroit-Bay City 1886-1913 — 732, 794
- Prawda. Jersey City 1912-1914 — 557, 728
- Prawda. Kurytyba 1900-1901 — 1087, 1098
- Prawda. Londyn 1873 — 247
- Prawda. Londyn 1917-1918 — 143, 257
- Prawda. Newark-Harrison-Elizabeth ?-1923 — 941
- Prawda. South Bend 1908 — 731
- Prawda. Warszawa 1881-1915 — 498
- Prawda. Winnipeg 1905-1906 — 281, 290
- Prawda-Interes zob. Prawda. Jersey City 1913-1914
- Premium Tygodnika Polonia w rocznicę 29 listopada. [Dod.] zob. Polonia. Paryż 1914-1926
- Presse Polonaise. Paryż 1915-1939 — 149
- Procès-verbal de l'Assemblée Générale du Association des Anciens Élèves de l'École Polonaise — 101
- Proclamation de l'indépendance de la Pologne par le gouvernement Russe. [Dod.] zob. Polonia. Paryż 1914-1926
- Proclamation du Parti Démocratique-National-Polonais... [Dod.] zob. Dla Ojczyzny. Paryż 1906-1907
- Progress zob. Franklin County Progress, The. Union 1871-1874

- Projekt Organizacji Wychodźstwa Polskiego. [Dod.] zob. Niepodległość. Bendlikon-Zurych-Genewa 1868-1870
- Projekt pierwszych zarysów Ligi Polskiej w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki. [Dod.] zob. Dziennik Chicagoski. Chicago 1890-1971
- Proletariat. Genewa 1900-1904 zob. Proletaryat. Genewa 1900-1904
- Proletariše Welt, Di. Londyn 1902-1903 — 16, 248
- Proletariše Welt, Di. Wilno-Warszawa 1907 — 248
- Proletarishe Welt, Di zob. Proletariše Welt, Di. Londyn 1902-1903
- Proletariusz. Warszawa 1905-1909 — 192
- Proletariat. Genewa 1904 zob. Proletaryat. Genewa 1900-1904
- Proletaryat. Genewa 1900-1904 — 192
- Promień. La Salle 1903-1907 zob. Tygodnik Katolicki. La Salle-Peru-Spring Valley 1902-1907
- Prussia's treatment of Her Polish subjects zob. Agence Polonaise de Presse. Paryż 1907-1914
- Przedświt. Genewa-Londyn-Kraków-Warszawa-Lwów-Wilno 1881-1920 — 131, 192, 193, 198, 204, 248, 262
- Przegląd. Milwaukee 1892 zob. Przegląd Tygodniowy. Milwaukee 1892
- Przegląd. Shamokin-Scranton-Pittsburgh-Mount Carmel-Nanticoke 1897-1901 — 611, 721, 734, 817
- Przegląd Codzienny. Nowy Jork 1918 — 942, 955
- Przegląd Dwutygodniowy. Le Puy 1917-1918 — 150
- Przegląd Emigracyjny. Lwów 1892-1894 — 696, 763, 1011, 1087
- Przegląd Europejski. Paryż 1889 — 125
- Przegląd Handlowy zob. Przemysł i Handel. Chicago 1916-1921
- Przegląd Katolicki. Milwaukee-Washington 1926-1936 — 735
- Przegląd Katolicki. Warszawa 1863-1939 — 191
- Przegląd Kościelny. Chicago-Milwaukee 1914-1925 — 518, 735, 739
- Przegląd Lekarski. Chicago 1917 zob. Biuletyn Towarzystwa Lekarzy Polskich w Chicago, Illinois. Chicago 1915-1917
- Przegląd Literacki. Dodatek do Kraju. Petersburg 1886-1907 — 584, 644
- Przegląd Międzynarodowy. Nowy Jork 1894-1905 — 736
- Przegląd Polityczny. B. m. wyd. 1917 — 219
- Przegląd Polityczny. Lozanna 1916 — 219
- Przegląd Polski. Chicopee 1898 — 737
- Przegląd Polski. Fryburg 1916-1917 — 219, 220
- Przegląd Polski. Newark 1906-1907 — 431, 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 738, 774, 791, 800
- Przegląd Polski. Sofia 1918 zob. Polski Pręhled". Sofia 1918
- Przegląd Polsko-Amerykański. Chicago 1911-1913 — 463, 482, 735, 739, 823, 1016
- Przegląd Polsko-Bułgarski. Sofia 1919-1934 — 86
- Przegląd Polsko-Esperancki zob. Esperanto. Chicago 1913
- Przegląd Robotniczy. Zurych-Kraków 1900-1905 — 194, 227
- Przegląd Socjaldemokratyczny. Zurych-Kraków 1902-1904, 1908-1910 — 174, 195
- Przegląd Socjalistyczny. Paryż 1892-1893 — 126
- Przegląd Socjaldemokratyczny zob. Przegląd Socjaldemokratyczny. Zurych-Kraków 1902-1904, 1908-1910
- Przegląd Sokoli. Warszawa 1921-1924 — 946
- Przegląd Techniczny. Chicago 1918-1921 — 877, 943
- Przegląd Tygodniowy. Buffalo 1895-1896 — 742
- Przegląd Tygodniowy. Cleveland 1893 — 740
- Przegląd Tygodniowy. Milwaukee 1892 — 510, 610, 741, 814
- Przegląd Tygodniowy Życia Społecznego, Literatury i Sztuk Pięknych. Warszawa 1866-1904 — 464, 582
- Przegląd Wszehpolski. Lwów-Kraków 1895-1905 — 640, 861
- Przemysł i Handel. Chicago 1916-1921 — 944
- Przemysłowa Demokracja. Nowy Jork 1917-1932 — 874, 945
- Przewodnik Bibliograficzny. Kraków-Warszawa 1878-1914 — 107, 114, 139, 159, 183, 187, 193, 198, 203, 204, 252, 453, 479, 561, 658, 758, 829, 835, 842, 854, 856, 1118
- Przewodnik Gimnastyczny Sokół. Chicago 1908-1912 — 743, 779, 780
- Przewodnik Handlowo-Geograficzny. Lwów 1895-1902 — 1087, 1098, 1105
- Przewodnik Katolicki. New Britain 1907-1966 — 379, 744
- Przewodnik Polski. Saint Louis 1899-1969 — 511, 526, 705, 746, 819, 1005
- Przewodnik Polski. Syracuse 1910-1912 — 685, 690, 745

- Przewodnik Techniczny. Pittsburgh 1916-1930 — 779, 946
- Przez Lud. [Dod.] zob. Zmowa. Paryż 1870
- Przyjaciel. Shamokin 1894 zob. Przyjaciel Ludu. Shamokin 1894
- Przyjaciel Domu. Baltimore 1897-1907 — 320, 600, 712, 747, 815, 849
- Przyjaciel Dzieci. Chicago 1896-1900 zob. Przyjaciel Młodzieży. Chicago 1895-1897
- Przyjaciel Dzieci. Chicago 1913-1918 zob. Przyjaciel Młodzieży. Chicago 1909-1918
- Przyjaciel Dzieci i Młodzieży. Chicago 1910-1913 zob. Przyjaciel Młodzieży. Chicago 1909-1918
- Przyjaciel Górnika. Shamokin 1901-1915 — 304, 431, 748
- Przyjaciel Ludu. Chicago-Milwaukee-Winona 1876-1885 — 296, 588, 612, 752, 1009
- Przyjaciel Ludu. Filadelfia-Camden 1898-1934 — 623, 750, 751, 894
- Przyjaciel Ludu. Nawsie 1885-1909 — 253
- Przyjaciel Ludu. Pittsburgh 1890-1897 — 455, 500, 510, 650, 751
- Przyjaciel Ludu. Shamokin 1894 — 304, 716, 749
- Przyjaciel Młodzieży. Chicago 1895-1897 — 754
- Przyjaciel Młodzieży. Chicago 1909-1918 — 621, 753
- Przyjaciel Narodu. Bayonne-Passaic 1922-1928 zob. Przyjaciel Narodu. Passaic 1918-1922
- Przyjaciel Narodu. Filadelfia 1910 — 755
- Przyjaciel Narodu. Nowy Jork 1922 zob. Przyjaciel Narodu. Passaic 1918-1922
- Przyjaciel Narodu. Passaic 1918-1922 — 947
- Przyjaciel Rodziny Polskiej w Brazylii. Kalendarz zob. Kalendarz Przyjaciel Rodziny Polskiej w Brazylii. Kurytyba 1914
- Przyjaciel Żołnierza. Chicago 1913-1917 — 756
- Przyjaciel Żołnierza. Stevens Point 1916-1931 zob. Najlepszy Przyjaciel Żołnierza. Stevens Point 1916-1931
- Przyjaciel Żołnierza. Kalendarz zob. Najlepszy Przyjaciel Żołnierza. Kalendarz. [USA] 1901, 1914
- Przyszłość. Paryż 1866 — 67, 88, 93, 127
- Przyszłość. Zurych 1873-1874 — 67, 196
- Pszczółka. Chicago 1901-1902 zob. Komar. Chicago 1900-1902
- Pszczółka. Chicago 1904-1905 zob. Komar. Chicago 1900-1902
- Pszczółka. Perth Amboy 1914 — 757
- Q**
- Question polonaise – question internationale, La. [Dod.] zob. Trybuna Polska. Lozanna-Paryż-Londyn-Genewa 1915-1919
- Question polonaise en Prusse, La. [Dod.] zob. Bulletin de l'Association. Paryż 1875-1922
- R**
- Reforma. Buffalo-Chicago 1894-1903 — 466, 502, 552, 578, 611, 618, 644, 758, 759
- Reforma. Chicago 1891-1892 — 485, 501, 509, 568, 593, 610, 644, 758, 759, 766, 772, 777, 839
- Regeneration zob. Abstynent. Chicago-Filadelfia 1911-1915
- Rekord Codzienny. Detroit 1913-1935 — 710, 760
- Rekord Niedzielny zob. Polonia. Detroit 1899-1921
- Rekord-Unista zob. Unista. Buffalo 1914-1933
- Rekrut. Jednodniówka. Paryż 1903 — 158
- Republika. Scranton 1911-1912 zob. Republika. Wilkes-Barre 1916-1920
- Republika. Wilkes-Barre 1916-1920 — 697, 858, 948
- Republika-Górnika Pensylwański — 697, 858, 948
- République Polonaise, La. Paryż 1917-1919 — 90, 153, 257
- Résumé des travaux parlementaires du Club polonais à la Douma. [Dod.] zob. Dla Ojczyzny. Paryż 1906-1907
- Revue de Pologne, La. Paryż 1915-1917 — 69, 151
- Robotnik. Brooklyn 1910-1911 zob. Robotnik. Chicago-Brooklyn-Nowy Jork-Detroit 1900-1967
- Robotnik. Chicago-Brooklyn-Nowy Jork-Detroit 1900-1967 — 318, 667, 761, 769, 770, 979, 1014, 1030, 1052
- Robotnik. Chicago-Filadelfia 1900 zob. Robotnik. Chicago-Brooklyn-Nowy Jork-Detroit 1900-1967
- Robotnik. Warszawa 1894-1906 — 260-262
- Robotnik. Jednodniówka. Londyn 1894 — 193, 261
- Robotnik. Jednodniówka. Londyn 1895 — 193, 261, 262, 804
- Robotnik. Jednodniówka. Londyn 1901 — 260, 261
- Robotnik Litewski. Zurych 1896-1899 — 197
- Robotnik Parański. Kurytyba 1902-1903 — 1083, 1099, 1102
- Robotnik Pensylwański. Shamokin 1896 — 762, 770
- Robotnik Polski. Minneapolis 1893 — 763
- Robotnik Polski. Nowy Jork-Chicago-Detroit 1908-1967 zob. Robotnik. Chicago-Brooklyn-Nowy Jork-Detroit 1900-1967

- Rocznik Świadków Jehowy — 951
 Rocznik Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu. Paryż-Poznań 1866-1878 — 128
 Rocznik Towarzystwa Paryżkiego Lekarzy Polskich. Paryż 1859-1868 — 129
 Rocznik Towarzystwa Polskiego Literacko-Artystycznego w Paryżu. Paryż 1911-1912 — 163
 Roczniki Kolegium Polskiego w Rzymie. Rzym 1902-1904 — 267
 Roczники Polskiej Ligi Nauczania. Paryż 1918 — 152
 Rodzina. La Salle-Chicago 1907-1909 — 764, 941
 Rodzina Polska. Chicago 1913-1917 — 463, 765, 823, 916
 Rodzina Polska. Kurytyba 1904-1911 — 1087, 1100
 Rok wojny. [Dod.] zob. Gazeta Robotnicza. Warszawa-Kraków-Zurych 1912-1916
 Rolnik. Stevens Point 1892-1960 — 433, 434, 460-462, 529, 537, 543, 557, 642, 651, 652, 656, 692, 697, 706, 711, 726, 728, 766, 782, 793, 796, 803, 810, 816, 841, 858, 860, 872, 883, 1003, 1005, 1030, 1062, 1065, 1066
 Rozruchy rewolucyjne w Rosyi. [Dod.] zob. Proletaryat. Genewa 1900-1904
 Równość. Genewa 1879-1881 — 173, 193, 198
 Różga. Toledo 1910-1914 — 431, 474, 656, 767
 Ruch. Lwów 1887-1888 — 467, 522
 Ruch strajkowy w poszczególnych fabrykach i fachach. Dodatek... zob. Czerwony Sztandar. Zurych-Kraków-Warszawa 1902-1918
 Rzeczpospolita Polska zob. République Polonaise, La. Paryż 1917-1919
 Rzeczpospolita Polska Federacyjna Demokratyczno-Socjalna. Genewa 1869-1870 — 73, 81, 199
 Rzemieślnik Polski. Londyn 1869-1870 — 249
- S**
- Salesian Bulletin. Bolton 1892-do dziś — 268
 Salesianische Nachrichten. Monachium 1895-1992 — 268
 Saule. Mahanoy City 1888-1959 — 494
 Sąd przysięgłych Towarzystwa Demokratycznego zob. Okólnik. Londyn-Genewa-Paryż 1866-1870
 School Messenger zob. Poślaniec Szkolny. Buffalo 1915-1920
 Section Économique. Berno 1917-1918 zob. Bureau Polonais de Presse à Berne. Berno 1917-1918
 Semaine littéraire et économique, La. [Dod.] zob. Messager de Vienne, Le. Wiedeń-Paryż 1876-1890
 Severa's Medical Almanac and Guide To Health — 1030
 Severy Kalendarz dla Ludu Polskiego zob. Severy Polski Kalendarz. Cedar Rapids 1898-1927
 Severy Kalendarz Lekarski zob. Severy Polski Kalendarz. Cedar Rapids 1898-1927
 Severy Kalendarz Medyczny zob. Severy Polski Kalendarz. Cedar Rapids 1898-1927
 Severy Kalendarz Polski zob. Severy Polski Kalendarz. Cedar Rapids 1898-1927
 Severy Polski Kalendarz. Cedar Rapids 1898-1927 — 1030
 Severy Polski Kalendarz i Przewodnik Zdrowia zob. Severy Polski Kalendarz. Cedar Rapids 1898-1927
 Sherbrooke Daily Record. Sherbrooke 1897-do dziś — 959
 Sherman County Times-Independent. Loup City 1891-1915 — 433
 Sierota. Chicago 1900-1906 — 621, 768
 Sierota. Jednodniówka. Pittsburgh 1908 — 981
 Sierotka. Chicago 1899-1911 zob. Sierota. Chicago 1900-1906
 Siła. Buffalo-Nowy Jork 1896-1899 — 370, 721, 761, 769, 770, 804
 Siła i Postęp. Shamokin 1899-1900 — 304, 667, 721, 761, 769, 770
 Skarb Domowy. Kalendarz wszechświatowy dla rodzin polskich. Chicago-Pittsburgh-Nowy Jork 1911, 1913 — 1031, 1043
 Skarb Domowy. Rocznik dla rodzin polskich. Kalendarz. Mikołów 1904-1916 — 1031, 1043
 Skarb Rodziny. Erie 1917-1964 — 525, 949
 Skarb Rodziny, czyli kalendarz dla rodzin chrześcijańskich. Chicago-Nowy Jork 1911-1914, 1916 — 1032
 Skarb Rodziny, czyli kalendarz dla rodzin chrześcijańskich. Wimperk 1898-1923 — 1032
 Skarbiec. Green Bay 1918-1930 — 950
 Skarbiec. Paryż 1918-1919 — 147, 154
 Skorowidz Firm Polskich w Chicago. Chicago 1909 — 1019, 1033
 Slogan, The zob. Hasło Polskie. Pittsburgh 1911-1921
 Słońce. Buffalo-Saint Paul-Milwaukee 1896-1904 — 449, 771
 Słowo. Buffalo 1890-1892 — 772
 Słowo. Milwaukee 1893-1895 — 465, 507, 515, 533, 633, 732, 773, 802, 831
 Słowo. Warszawa 1882-1919 — 107, 564
 Słowo Boże. Le Puy 1918-1919 — 144, 155

- Słowo do wszystkich dzieci kochających Misję. [Dod.] zob. Kalendarz Franciszkański. Pulaski 1912-1991
- Słowo Polskie. Chicago 1904-1907 — 431, 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 738, 774, 791, 800, 812
- Słowo Polskie. Lwów 1896-1934 — 159, 288
- Słowo Polskie. Utica 1911-1966 — 488, 725, 728, 729, 775, 871, 876, 898, 920
- Słowo Żywota. Pittsburgh 1903-1938 — 776
- Socjalista. Buffalo 1892 — 523, 777
- Socyalista zob. Socjalista. Buffalo 1892
- Sokół. Chicago 1896-1905 — 360, 397, 549, 778, 854
- Sokół. Chicago 1908-1912 zob. Przewodnik Gimnastyczny Sokół. Chicago 1908-1912
- Sokół Polski. Nowy Jork 1909-1912 — 743, 779, 780, 1015
- Sokół Polski. Pittsburgh 1913-2017 — 743, 757, 778, 779, 780, 858, 876, 911, 918, 946
- Sokół Polski w Ameryce. Chicago 1894 — 781
- Sokół Polski w Ameryce. Chicago 1912 zob. Przewodnik Gimnastyczny Sokół. Chicago 1908-1912
- Sokół Polski w Ameryce. Nowy Jork 1912 zob. Sokół Polski. Nowy Jork 1909-1912
- Soldier's Friend, The zob. Przyjaciel Żołnierza. Chicago 1913-1917
- Solidarność. Buffalo-Chicago 1910-1917 — 538, 782
- Solidarność Robotnicza. Paryż-Kraków 1909-1911 — 130
- Spiritual Hammer, The zob. Młotek Duchowny. Utica-Cleveland 1910-1913
- Spis ... książek znajdujących się w Księgarni Polskiej Udziałowej. [Dod.] zob. Listy Polskie z Dalekiego Wschodu. Harbin 1917-1919
- Spółeczna Demokracja zob. Demokracja Społeczna. Chicago-Nowy Jork 1914-1918
- Spółem. Detroit 1912 zob. Polonia. Detroit 1899-1921
- Spójniacki Kalendarz Narodowy zob. Kalendarz Narodowy. Scranton 1916-1937
- Sprawa Polska. Lwów 1914 — 852
- Sprawa Polska. Piotrogród 1915-1918 — 1116
- Sprawa Robotnicza. Paryż 1893-1896 — 131, 261
- Sprawa Wojskowa na 2 Zjeździe Demokratów. [Dod.] zob. Wiadomości Tygodniowe. Botoszany 1917-1918
- Sprawozdanie Centralnego Komitetu i Komisji Poufnej... — 705
- Sprawozdanie Kassy Kommissyi Organicznej Towarzystwa Demokratycznego zob. Okólnik. Londyn-Genewa-Paryż 1866-1870
- Sprawozdanie Komisji Organicznej Towarzystwa Demokratycznego zob. Okólnik. Londyn-Genewa-Paryż 1866-1870
- Sprawozdanie Rady Szkolnej Z. N. P. [Dod.] zob. Zgoda. Nowy Jork-Milwaukee-Chicago 1881-do dziś
- Sprawozdanie Wydziału Czytelni Akademickiej w Lwowie — 499, 1084
- Sprawozdanie z czynności Kommissji Organicznej. [Dod.] zob. Polska. Paryż 1868-1869
- Sprawozdanie z Zarządu Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswyłu — 445, 475, 599, 607, 608, 611
- Sprawozdanie Zarządu Towarzystwa „Bratnia Pomoc” od 1 kwietnia do 1 listopada 1891 roku. [Dod.] zob. Wolne Polskie Słowo. Paryż 1887-1899
- Sprawy Towarzystwa Demokratycznego. Genewa 1866-1867 — 88, 91, 109, 189, 200, 244
- St. Paul Daily Globe. Saint Paul 1878-1905 — 612
- Standard zob. Sztandar. Chicago 1893-1901
- Stary Figlarz. Filadelfia 1910 — 783
- Stowarzyszenie. Detroit 1908 zob. Stowarzyszenie. Detroit-Milwaukee 1907-1934
- Stowarzyszenie. Detroit-Milwaukee 1907-1934 — 784
- Straż. Scranton 1897-do dziś — 454, 468, 495, 512, 537, 548, 560, 575, 593, 600, 605, 610, 611, 618, 622, 638, 654, 658, 662, 675, 697, 710, 725, 734, 746, 774, 776, 785, 787, 794, 806, 812, 817, 827, 834, 882, 883, 885, 887, 918, 938, 995, 1007, 1030, 1051, 1055
- Straż i Zwiastun Obecności Chrystusa — 951
- Strażnica. Baltimore 1896 — 786
- Strażnica. Chicago-Brooklyn-Detroit 1915-do dziś — 869, 951
- Strażnica. Liège 1910 — 82
- Strażnica. Łódź-Warszawa-Lozanna 1915-1917 — 221
- Strażnica. Warszawa 1914 — 221
- Strażnica. Dodatek... zob. Strażnica. Łódź-Warszawa-Lozanna 1915-1917
- Strażnica i Zwiastun Obecności Chrystusa zob. Strażnica. Chicago-Brooklyn-Detroit 1915-do dziś
- Strażnica Polska. Lwów 1879-1887 — 808
- Strażnica Syońska i Zwiastun Obecności Chrystusa — 951
- Stream, The zob. Strumień. Westfield 1909-1916

- Strejk robotników tkackich w Crimmitschau (w Saksonii) [Dod.] zob. Czerwony Sztandar. Zurych-Kraków-Warszawa 1902-1918
- Strumięń. Westfield 1909-1916 — 787
- Strzecha. Lwów 1868-1878 — 989
- Studencki Dziennik zob. Student Journal, The. Orchard Lake 1912
- Student Journal, The. Orchard Lake 1912 — 336, 788
- Sun, The. Buffalo-Saint Paul-Milwaukee 1896-1904 zob. Słońce. Buffalo-Saint Paul-Milwaukee 1896-1904
- Sun, The. Nowy Jork 1833-1950 — 575
- Sunday Gazette-People's Friend zob. Przyjaciel Ludu. Filadelfia-Camden 1898-1934
- Sunday Guest zob. Gość Niedzielny. Chicago 1917-1968
- Sunday Polish Courier zob. Kuryer Polski. Milwaukee 1888-1962
- Sunday Polish Echo. Chicago 1914-1917 zob. Echo Niedzielne. Chicago 1914-1916
- Supplément au Glos Polski. Paryż 1887-1889 — 108, 132
- Switch, The zob. Różga. Toledo 1910-1914
- Swoboda. Detroit 1896-1899 — 610, 789
- Swoboda. Nowy Jork 1872-1873 — 350, 499, 790
- System — 877
- Szermierz. Meriden 1914 — 952
- Szkołnictwo Polskie. Kurytyba 1913-1914 — 1095, 1101
- Sztandar. Camden 1906-1907 — 431, 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 738, 774, 791, 800
- Sztandar. Chicago 1893-1901 — 360, 439, 442, 448, 473, 494, 495, 507, 533, 537, 549, 552, 554, 558, 559, 611, 614, 627, 633, 648, 657, 670, 679, 688, 716, 737, 742, 747, 751, 758, 785, 786, 792, 805, 819, 824, 845, 853, 854, 1022, 1105
- Sztandar. Wilmington 1915-1927 — 953
- Sztandar Chrześcijański. Milwaukee 1913-1914 — 793
- Sztandar Polski. Bay City 1913-1943 — 732, 794
- Sztuka. Paryż 1904-1905 — 133
- Szwajcarya w Obrazach. Zurych 1908 — 201
- Ś
- Ścierka. Kurytyba 1902 — 1083, 1099, 1102
- Śmiech. Trenton-Filadelfia 1893 — 649, 650, 655, 795
- Śpiewak. Cleveland 1911 — 796
- Świat. Nowy Jork 1897-1898 — 797
- Świat i Człowiek. Newark 1911-1912 zob. Świat i Człowiek. Newark-Nowy Jork 1908-1909
- Świat i Człowiek. Newark-Nowy Jork 1908-1909 — 798
- Świat Polski. Holyoke 1901 — 799
- Świat Polski. Naticoke 1913 — 801
- Świat Polski. Pittsburgh 1906-1907 — 431, 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 738, 774, 791, 800
- Świat Polsko-Amerykański. Albany 1894 — 802
- Światło. Buffalo B. r. wyd. zob. Światło. Nowy Jork 1893
- Światło. Chicago 1883-1941 — 468, 803
- Światło. Chicago 1932-1941 zob. Światło. Chicago 1883-1941
- Światło. Londyn 1898-1904 — 250, 770
- Światło. Nowy Jork 1893 — 318, 370, 804
- Święta Rodzina. Kalendarz dla rodzin chrześcijańskich. Mikołów 1899-1920 — 1031
- Święta Rodzina. Kalendarz dla rodzin chrześcijańskich. Stevens Point 1918-1929 — 1065
- Święta Rodzina. Kalendarz na rok... Nowy Jork 1913 — 1034, 1043
- Święto Majowe. Zurych 1901 — 194, 227
- Świt. Londyn 1896-1897 — 251
- Świt. Ponta Grossa-Kurytyba 1918-1935 — 1094, 1109
- T
- Table des matières pour l'année... [Dod.] zob. Bulletin de l'Association. Paryż 1875-1922
- Tatler, The. Orchard Lake 1916 — 336, 954
- Technical Review zob. Przegląd Techniczny. Chicago 1918-1921
- Technika Popularna zob. Przegląd Techniczny. Chicago 1918-1921
- Telegraf. Chicago 1892, 1896-1937 — 445, 500, 516, 523, 531, 611, 613, 622, 680, 687, 708, 714, 719, 737, 741, 774, 797, 805, 814, 842, 845, 984
- Telegram. Buffalo 1920-1927 — 707
- Telegram. Chicago 1896-1934 zob. Telegraf. Chicago 1892, 1896-1937
- Telegram Codzienny Niepodległość zob. Telegram Codzienny. Nowy Jork 1914-1925
- Telegram Codzienny. Nowy Jork 1914-1925 — 146, 460, 488, 538, 551, 560, 695, 702, 898, 900, 908, 911, 922, 929, 942, 955, 986, 1053
- Thought, The zob. Myśl. Nowy Jork-Brooklyn 1910

- Time. Minneapolis 1900 zob. Czas. Minneapolis 1900
- Times Independent zob. Sherman County Times-Independent. Loup City 1891-1915
- Times, The zob. Czas. Winnipeg 1914-2004
- Times. Brooklyn 1905-1975 zob. Czas. Brooklyn 1905-1975
- To Life zob. Nasze Życie. Pound-Wauwatosa-Toledo-Chicago-Jersey City 1910-1939
- Toledo America, The zob. Ameryka. Toledo-Chicago 1889-1971
- Toledo Gwiazda, The zob. Gwiazda. Toledo 1888-1889
- Tonawanda Evening News — 959
- Traveler zob. Wędrowiec. Meriden-Nowy Jork-New Britain 1895-1897
- Tribune Polonaise zob. Trybuna Polska. Lozanna-Paryż-Londyn-Genewa 1915-1919
- Truth. Chicago 1887-1892 zob. Prawda. Chicago 1887-1892
- Truth, The. Detroit-Bay City 1886-1913 zob. Prawda. Detroit-Bay City 1886-1913
- Truth, The. Londyn 1917-1918 zob. Prawda. Londyn 1917-1918
- Truth, The. Newark-Harrison-Elizabeth ?-1923 zob. Prawda. Newark-Harrison-Elizabeth ?-1923
- Truth, The. Winnipeg 1905-1906 zob. Prawda. Winnipeg 1905-1906
- Trybuna. Homestead 1899 — 807
- Trybuna. Paryż 1909 — 134
- Trybuna. Scranton 1906-1907 — 806
- Trybuna Polska. Lozanna-Paryż-Londyn-Genewa 1915-1919 — 218, 222
- Trybuna Polska. Nowy Jork 1918 — 956
- Tryumf Ewangelii. [Dod.] zob. Wszystko przez Serce Jezusa i Maryi. Manitowoc-Chicago-Detroit 1886-1890
- Trzechsetna rocznica Unii Lubelskiej. [Dod.] zob. Polska. Paryż 1868-1869
- Trzeci Maj. Nowy Jork 1918 — 957
- Tygodnik. Chicago 1884-1912 zob. Tygodnik Powieściowo-Naukowy. Chicago 1884-1912
- Tygodnik. Milwaukee 1892-1893 zob. Tygodnik Milwaukee. Milwaukee 1892
- Tygodnik. Minneapolis 1900 zob. Czas. Minneapolis 1900
- Tygodnik. Paryż 1886-1887 — 135, 596
- Tygodnik Anonsowy. Milwaukee 1885 — 583, 808
- Tygodnik Gómiczy. Shenandoah 1909-1952 — 809
- Tygodnik Handlowo-Przemysłowy. Chicago 1910-1911 — 810
- Tygodnik Ilustrowany. Syracuse 1913-1916 — 811
- Tygodnik Ilustrowany. Warszawa 1859-1939 — 464
- Tygodnik Katolicki. La Salle-Peru-Spring Valley 1902-1907 — 693, 774, 803, 812
- Tygodnik Listy Polskie z Dalekiego Wschodu zob. Listy Polskie z Dalekiego Wschodu. Harbin 1917-1919
- Tygodnik Milwaucki. Milwaukee 1892 — 510, 610, 741, 814
- Tygodnik Milwaucki. Milwaukee 1901-1905 — 453, 517, 813
- Tygodnik Nowojorski. Nowy Jork 1900-1905 — 320, 593, 712, 747, 815, 821, 849, 965
- Tygodnik Nowojorski. Nowy Jork 1914 zob. Tygodnik Polski. Nowy Jork 1909-1917
- Tygodnik Nowoyorski zob. Tygodnik Nowojorski. Nowy Jork 1900-1905
- Tygodnik Passaiccki. Passaic 1913-1914 — 816
- Tygodnik Pennsylvanicki. Scranton 1896-1897 — 387, 712, 785, 817, 824
- Tygodnik Perth-Amboyski. Perth Amboy 1907 — 818
- Tygodnik Perthamboyski zob. Tygodnik Perth-Amboyski. Perth Amboy 1907
- Tygodnik Polonia zob. Sztandar. Wilmington 1915-1927
- Tygodnik Polski. Kurytyba 1911 — 1103
- Tygodnik Polski. Londyn 1918 — 258
- Tygodnik Polski. Milwaukee 1910-1917 — 651, 820
- Tygodnik Polski. Nowy Jork 1909-1917 — 592, 815, 821, 876, 965
- Tygodnik Polski. Saint Louis 1898-1900 — 475, 819
- Tygodnik Polski. Youngstown 1914 — 822
- Tygodnik Powieściowo-Naukowy. Chicago 1884-1912 — 463, 504, 765, 823
- Tygodnik Scrantoński. Scranton 1894-1896 — 387, 824
- Tygodnik Słowa Polskiego. Lwów 1902-1903 — 267
- Tygodnik Świat Polski. Hamtramck 1990-1999 — 460
- Tygodnik Unijny. Buffalo 1916-1918 — 958
- Tygodnik Związkowy. Guarani das Missões 1916-1918 — 1082, 1110
- Tygodniowy Kuryer Polski. Milwaukee 1896-1914 — 274, 510, 610, 741, 814, 819, 825

U

- Ukraine, L'. Lozanna 1915-1921 — 210
- Une Année de Persécutions en Pologne zob. Agence Polonaise de Presse. Paryż 1907-1914

- Unia. Lwów 1869-1871 — 140
- Unia Polska. Buffalo 1896-1908 zob. Unia Polska. Buffalo 1906-1909
- Unia Polska. Buffalo 1906-1909 — 826, 827
- Unia Polska. Buffalo 1931-1970 — 826
- Unia Polska. Jersey City 1908-1911 — 512, 828
- Unia Polska. Wilkes-Barre 1909-1910 — 827
- Unista. Buffalo 1914-1933 — 959
- Unista. Jersey City 1910 zob. Unia Polska. Jersey City 1908-1911
- Unity zob. Jedność. Filadelfia 1895-1898
- Unity-Polonia zob. Jedność. Baltimore 1908-1946
- Ustawa Kompanii Drukarni Polskiej w Londynie. [Dod.] zob. Krakus. Londyn 1868
- Uwagi. Genewa 1916 — 223
- V**
- Varsovie. [Dod.] zob. Revue de Pologne, La. Paryż 1915-1917
- Věstník" Bunda. Genewa 1904 — 202
- Věstník" Katorgi i Ssyłki. Paryż 1914 — 136
- Voice of Poland, The. Chicago 1906 zob. Głos Polski. Chicago 1906
- Voice of Poland. Liverpool 1910-1911 zob. Głos Polski. Liverpool 1910-1911
- Voice of the People — 634
- Voice of the Workers, The zob. Głos Robotniczy. Detroit 1917-1924
- Voix Polonaise, La. Paryż 1917-1918 zob. Głos Polski. Paryż 1917-1918
- Voix Polonaise, La. Supplément... Paryż 1917-1918 — 143, 156
- W**
- Wacławowo. Chicago 1916-1919 — 960
- Walka. Londyn-Wilno 1902-1906 — 252
- Walka Klas. Genewa 1884-1887 — 183, 203, 204
- Walka Klas. Genewa 1888-1889 — 203, 204
- Walka Klas. Warszawa 1890 — 203
- Wanda. Los Angeles 1916-1917 — 961
- Warta. Buffalo 1897-1911 — 829
- Washington Herald, The. Waszyngton 1906-1939 — 560
- Wasp zob. Osa. Cleveland 1915
- Watch Tower — 564, 869, 951
- Wawel. Kraków 1908-1928 — 1073
- Weekly, The zob. Weekly American Courier. Milwaukee 1917-1918
- Weekly American Courier, The. Milwaukee 1917-1918 — 610, 962
- Weekly Business Guide zob. Tygodnik Handlowo-Przemysłowy. Chicago 1910-1911
- Weekly Echo zob. Echo Tygodniowe. Grand Rapids 1904-1957
- Weekly News Reals zob. Polish Bureau, The. Londyn 1913-1914
- Weekly Polish Slogan, The zob. Hasło Polskie. Pittsburgh 1911-1921
- Weekly Review, The zob. Przegląd Tygodniowy. Buffalo 1895-1896
- Weisse Adler, Der. Zurych 1864-1865 — 205
- Wesołe Poselstwo dla Dzieci. Londyn-Strzegom 1897-1902 — 253
- Wesoły Towarzysz Ludu. Ilustrowany kalendarz zob. Kalendarz Wesoły Towarzysz Ludu. Chicago 1914-1915
- Western Star, The zob. Gwiazda Zachodu. South Omaha 1905-1945
- Wezwanie do Bohaterskiej miłości ku duszom w czyscu... [Dod.] zob. Wszystko przez Serce Jezusa i Maryi. Manitowoc-Chicago-Detroit 1886-1890
- Wędrowiec. Baltimore 1909-1912 zob. Wędrowiec. Buffalo 1907-1911
- Wędrowiec. Baltimore 1917-1919 — 963
- Wędrowiec. Buffalo 1907-1911 — 830
- Wędrowiec. Meriden-Nowy Jork-New Britain 1895-1897 — 459, 502, 589, 707, 716, 831
- Wędrowiec. Warszawa 1863-1906 — 249
- Whip, The zob. Bat. Stevens Point 1900
- Wiadomości Codzienne. Cleveland 1916-1966 — 460, 575, 635, 896, 898, 900, 920, 942, 956, 964
- Wiadomości Codzienne. Warszawa 1908-1913 — 1086
- Wiadomości Francuskie. Paryż 1910 — 137
- Wiadomości Ilustrowane zob. Kurjer Ilustrowany. Nowy Jork 1906-1916
- Wiadomości Ilustrowane. [Dod.] zob. Tygodnik Polski. Nowy Jork 1909-1917
- Wiadomości Polskie. Buenos Aires 1917-1918 — 1068, 1070-1072, 1074
- Wiadomości Polskie. Paryż 1917 — 157
- Wiadomości Salezyjańskie. Turyn 1897-1915 — 268, 933
- Wiadomości Tygodniowe. Botoszany 1917-1918 — 167
- Wiadomości Tygodniowe Związku Wojskowych Polaków IX Armji. B. m. wyd. 1917 — 167

- Wiadomości z Wojny zob. Ogniu. Kurytyba-Ponta Grossa 1913-1918
- Wiara. Paryż 1866-1867 — 77, 88, 138
- Wiara i Ojczyzna. Chicago 1887-1897 — 298, 326, 451, 507, 558, 582, 633, 636, 732, 758, 785, 803, 833, 835, 997
- Wiara i Ojczyzna. Chicago 1907 — 832
- Wiara i Wiedza. Scranton 1913 — 834
- Wiarus. Bukareszt 1894-1896 — 166, 1087
- Wiarus. Winona 1886-1919 — 287, 294, 322, 348, 423, 431, 437-439, 443-445, 449, 450, 452-454, 456, 457, 459, 461, 464-468, 472, 475, 476, 488-491, 493, 495, 500, 503-505, 509, 512, 522-524, 527, 530, 533, 537, 542, 545, 549, 553, 559, 560, 569, 573, 582, 584, 587, 593, 599, 607, 608, 610-612, 616, 618, 622, 627, 629, 634, 640, 643, 644, 647-649, 651, 656, 657, 669, 670, 673, 675, 677-679, 684-687, 693, 694, 696, 697, 704, 707-712, 716, 720, 722, 723, 727, 732, 744, 746, 747, 749, 750, 752, 760, 761, 766, 771, 775, 785, 786, 789, 795, 807, 809, 812, 813, 815, 817, 819, 821- 824, 826, 827, 829, 830, 835, 846, 853, 861, 899, 901, 912, 955, 961, 1005, 1012, 1016, 1026, 1057, 1104
- Wiarus Polski. Bukareszt 1895 zob. Wiarus. Bukareszt 1894-1896
- Wiarus Polski. Kurytyba 1892 zob. Wiarus w Brazylii. Kurytyba 1888
- Wiarus w Brazylii. Kurytyba 1888 — 1104
- Wici. Chicago 1904 — 836
- Wici. Chicago 1913-1919 — 506, 837, 852, 985, 1017, 1048
- Wici. Zurych 1875 — 206
- Wiedza. Nowy Jork 1910 — 838
- Wiek. Buffalo 1892-1893 — 839
- Wiek. Seattle 1910 — 840
- Wiek Nowy. Filadelfia 1914 — 841
- Wielki Ilustrowany Kalendarz Marjański dla Ludu Katolickiego. [USA] 1933 zob. Wielki Kalendarz Marjański Ilustrowany dla Ludu Katolickiego. [USA] 1912, 1933
- Wielki Ilustrowany Kalendarz Powszechny czyli Uniwersalny. Kraków-Warszawa 1902-1914, 1928-1929 — 1035
- Wielki Ilustrowany Kalendarz Powszechny Kaspra Wojnara. Milwaukee-Nowy Jork 1910 — 1035
- Wielki Ilustrowany Kalendarz Wszechświatowy. Warszawa-Wimperk-Nowy Jork 1901-1905, 1920, 1929, 1932 — 1032, 1036
- Wielki Ilustrowany Kalendarz Wszechświatowy. Wimperk 1899-1939 — 1038
- Wielki Kalendarz Marjański. [USA] 1912, 1933 zob. Wielki Kalendarz Marjański Ilustrowany dla Ludu Katolickiego. [USA] 1912, 1933
- Wielki Kalendarz Marjański Ilustrowany dla Ludu Katolickiego. [USA] 1912, 1933 — 1037
- Wielki Kalendarz Maryjański dla Ludu Katolickiego. Wimperk 1894-1940 — 1032, 1037, 1038
- Wielki Kalendarz Powieściowy dla Narodu Polskiego. Wimperk 1897-1939 — 1038
- Wielki Kalendarz Uniwersalny czyli Powszechny dla Wszystkich Stanów Polskiego Narodu zob. Wielki Kalendarz Uniwersalny dla Wszystkich Stanów Polskiego Narodu. Chicago-Nowy Jork-Buffalo-Stevens Point 1901-1939
- Wielki Kalendarz Uniwersalny czyli Powszechny dla Wszystkich Stanów Polskiego Narodu. Stevens Point 1918-1929 — 1066
- Wielki Kalendarz Uniwersalny dla Wszystkich Stanów Polskiego Narodu. Chicago-Nowy Jork-Buffalo-Stevens Point 1901-1939 — 1038
- Wielki Kalendarz Uniwersalny dla Wszystkich Stanów Polskiego Narodu. Wimperk 1898-1939 — 1038
- Wielkopolanin. Pittsburgh 1899-1935 — 290, 468, 500, 503, 536, 545, 585, 598, 600, 640, 646, 647, 658, 707, 712, 725, 727, 732, 800, 812, 832, 842, 981, 1026, 1030
- Wiener Pressbureau des Obersten Nationalkomitees. Wiedeń 1917 — 85, 86, 211, 212, 230, 269
- Wiestnik Bunda. Genewa 1904 zob. "Věstnik" Bunda. Genewa 1904
- Więzień Polityczny. Kraków 1911-1914 — 136
- Wisconsin Law Supplement. [Dod.] zob. Gwiazda Polarna. Stevens Point 1908-do dziś
- Wisconsin Law Supplement. [Dod.] zob. Rolnik. Stevens Point 1892-1960
- Wodospad Niagary. Niagara Falls 1910-1911 — 843
- Wojna. Dodatek... zob. Gazeta Ludowa. Organ PPS. Londyn-Kraków-Warszawa 1902-1906
- Wojna. Jednodniówka z powodu wojny rosyjsko-japońskiej. [Dod.] zob. Proletariat. Genewa 1900-1904
- Wolna Myśl. Chicago 1912-1913 — 497, 844
- Wolna Polska. Buenos Aires 1919 — 1071
- Wolna Polska. Nowy Jork - Wilkes-Barre 1917-1919 — 815, 821, 911, 965
- Wolna Polska. Kalendarz zob. Kalendarz Ilustrowany ... Wolna Polska. Chicago 1918
- Wolne Chwile. Milwaukee 1898-1899 — 845

- Wolne Polskie Słowo. Detroit 1902 — 846
- Wolne Polskie Słowo. Paryż 1887-1899 — 92, 110, 115, 139, 448, 610
- Wolność. Nowy Jork 1910 — 847
- Wolność. San Francisco 1914 zob. Freedom. San Francisco 1914-1915
- Wolny Głos. Buffalo 1892 zob. Głos Wolny. Buffalo 1891-1892
- Wolny Głos Polski. Buffalo 1887 zob. Głos Wolny. Buffalo 1887-1889
- Wolny Głos Polski. Paryż 1900-1901 zob. Głos Wolny. Paryż 1899-1901
- Wolny Przegląd Tygodniowy. Indian Orchard 1921-1934 — 702
- Wolny Wiek zob. Free Age. Saint Louis 1918-1922
- Wood County Reporter. Grand Rapids 1857-1923 — 434
- World and The Man, The zob. Świat i Człowiek. Newark-Nowy Jork 1908-1909
- Wrzos. Orchard Lake 1913-1917 — 334, 392, 848
- Wschód. Providence-Baltimore 1904-1905 — 320, 600, 712, 747, 815, 849
- Wszystko przez Serce Jezusa i Maryi. Manitowoc-Chicago-Detroit 1886-1890 — 349, 465, 850
- Wyborca Demokratyczny. [Dod.] zob. Dziennik Chicagoski. Chicago 1890-1971
- Wychodźca. Warszawa 1922-1932 — 452, 652, 821
- Wyciąg z wyroków Sądu Przysięgłych Towarzystwa Demokratycznego zob. Okólnik. Londyn-Genewa-Paryż 1866-1870
- Wydawnictwa Polskie z Zakresu Spraw Politycznych i Ekonomicznych. Lozanna 1918 — 224
- Wydawnictwo Socjalnej Demokracji w Królestwie Polskim i na Litwie zob. Święto Majowe. Zurych 1901
- Wydział Wykonawczy Związku Wychodźstwa Polskiego. [Dod.] zob. Gонец Polski. Paryż 1900-1903
- Wygnaniec. Wilkes-Barre 1914-1916 — 851
- Wyrok na śmierć. [Dod.] zob. Gazeta Polska w Brazylii. Kurytyba 1892-1941
- Wytrwałość. Bruksela 1864-1865 — 83
- Wyzwolenie. Chicago 1914 — 852
- Wyzwolenie. Lozanna 1915-1916 — 225
- Y**
- Young People's Library, The zob. Biblioteka dla Młodzieży. Chicago 1906
- Youth's Friend, A zob. Przyjaciel Młodzieży. Chicago 1909-1918
- Youths Friend, A zob. Przyjaciel Młodzieży. Chicago 1909-1918
- Z**
- Z doby rewolucyjnej... [Dod.] zob. Czerwony Sztandar. Zurych-Kraków-Warszawa 1902-1918
- Z fabryk i warsztatów. Dodatek... zob. Czerwony Sztandar. Zurych-Kraków-Warszawa 1902-1918
- Z fabryk warszawskich. [Dod.] zob. Robotnik. Jednodniówka. Londyn 1901
- Z Pola Walki. Kraków 1905 — 174
- Z Pola Walki. Dodatek... zob. Czerwony Sztandar. Zurych-Kraków-Warszawa 1902-1918 — 174
- Z ręk w ręk (Z rąk do rąk). [Dod.] zob. Zmowa. Paryż 1870
- Z Zagłębia Dąbrowskiego. [Dod.] zob. Robotnik. Jednodniówka. Londyn 1901
- Zabawny Kuryerek. Chicago 1895 — 853
- Zdrowa Myśl. Youngstown 1916 — 966
- Zgoda. Nowy Jork-Milwaukee-Chicago 1881-do dziś — 294, 296, 298, 325, 360, 405, 407, 431, 438, 439, 443, 445, 447, 457-462, 464, 466, 468, 475, 480, 488, 493, 498, 502, 533, 534, 537, 542, 547, 548, 558, 560, 582, 585, 593, 605, 611, 622, 625, 633, 644, 648, 656, 657, 659, 667, 671, 673, 684, 690, 695, 702, 705, 707, 710, 716, 717, 726, 728, 729, 732, 746, 750, 752, 756, 760, 776, 778, 787, 789, 792, 794-796, 804, 808, 815, 819, 821, 836, 845, 846, 854, 855, 856, 864, 871, 872, 876, 883, 901, 952, 955, 970, 971, 978, 1006, 1021, 1022, 1096
- Zgoda (Wydanie dla niewiast). Chicago 1900-1913 — 462, 567, 645, 854, 855
- Ziarno. Chicago 1886-1903 — 549, 856
- Ziarno. Kurytyba 1902. [Dod.] zob. Gazeta Polska w Brazylii. Kurytyba 1892-1941
- Ziemia Lubelska. Lublin 1906-1931 — 245
- Ziemiańin. Chicago 1874 — 857
- Zmowa. Paryż 1870 — 53, 73, 74, 93, 140
- Zorza. Boston 1915-1918 — 967
- Zorza. Lwów 1900-1901 — 1098, 1098
- Zorza. Pittston 1903-1912 zob. Zorza. Pittston 1914
- Zorza. Pittston 1914 — 858, 948
- Zorza. Warszawa 1866-1939 — 454
- Zwiastun. Toledo 1908 — 859
- Zwiastun Bundu. Genewa 1904 zob. Věstník" Bunda. Genewa 1904
- Zwiastun Prawdy zob. Nasze Życie. Pound-Wauwatosa-Toledo-Chicago-Jersey City 1910-1939

Związek Mszalny Najśłodszego Serca Jezusowego...
[Dod.] zob. Wiadomości Salezyjańskie. Turyn 1897-1915

Związek. Alleghany-Pittsburgh 1910-1911 — 860

Związkowiec. Kurytyba 1898 — 1105

Związkowiec. Toronto 1933-2004 — 291

Ż

Źródło. Buffalo 1897 — 861

Źródło. Milwaukee 1898-1901 — 563, 863

Źródło. Nowy Jork 1881 — 862

Źródło Prawdy zob. Nasze Życie. Pound-Wauwatosa-Toledo-Chicago-Jersey City 1910-1939

Ż

Żart. Lwów 1898-1902 — 1098

Życie. Chicago 1913 — 864

Życie. Kurytyba 1909 — 1087, 1106

Żywot Tadeusza Kościuszki. [Dod.] zob. Polonia. Baltimore-Nowy Jork 1891-1905

B

Вѣстникъ Бунда. Genewa 1904 zob. Věstnik" Bunda. Genewa 1904

И

Информационный Листокъ. Genewa 1911-1916 zob. Informacionnyj Listok". Genewa 1911-1916

O

Osa. Chicago 1918-1923 zob. Osa. Chicago 1918-1923

Отклики Бунда. Genewa 1909-1911 zob. Otkliki Bunda. Genewa 1909-19113

П

Полски Бюлетинь. Sofia 1917 zob. Polski Buletin". Sofia 1917

Полски Прѣгледъ. Sofia 1918 zob. Polski Pręgled". Sofia 1918

Послѣднія Извѣстія. Londyn-Genewa 1901-1906 zob. Poslędniã Izvēstiã. Londyn-Genewa 1901-1906

א

אידישער ארבייטער, דער

zob. Idišer Arbajter, Der. Berlin-Bratyslava-Londyn-Genewa 1896-1904

אינפארמאציען'ס בלאט פון דער אויסלענדישער אָרגאַניזאַציע פון בונד

zob. Informacionnyj Listok". Genewa 1911-1916

ארבייטער, דער

zob. Arbajter, Der. Londyn-Brześć-Kraków-Warszawa 1898-1906

ל

לעצטע נאכריכטען פון דעם דעספאטישען רוסלאנד

zob. Lecte Nachrichten fun dem despotišen Rusland. Londyn 1902

לעצטע פאסירונגען, די

zob. Lecte Pasirungen, Di. Genewa 1904-1906

פ

פראלעטארישע וועלט, דיא

zob. Proletariše Welt, Di. Londyn 1902-1903

INDEKS NAZWISK ORAZ TYTUŁÓW PRAC ZBIOROWYCH I ANONIMOWYCH

Indeks zawiera nazwiska, pseudonimy i kryptonimy osób występujących w Bibliografii... oraz tytuły prac anonimowych i zbiorowych. Skrócono tytuły zbyt długie zastępując opuszczenia wielokropkiem. Ponadto w indeksie znajdują się liczne odsyłacze: od rozwiązanych pseudonimów i kryptonimów, od błędnych form nazwisk, od form obocznych nazwisk, od nazwisk podwójnych, od imion zakonnych, od nazwisk pierwotnych i przybranych, od nazwisk panieńskich oraz od wersji obcojęzycznych. W indeksie pominięto oboczności w zapisie nazwisk i imion wynikające z braku polskich znaków diakrytycznych. Wyjątek stanowią oboczności w zapisie nazwisk zaczynających się na ł, ś, ż. W nazwiskach poprzedzonych przyimkiem pisanym małą literą (np. de, von) przyimek został podany na końcu po przecinku. Herby podano na końcu po przecinku. Jeśli w nazwach firm i zakładów drukarskich pojawiło się nazwisko nieżyjącego właściciela lub założyciela, to nazwisko to odnotowywano w indeksie z dopiskiem: firma.

W indeksie pominięto nazwiska występujące w nazwach instytucji, w nazwach parafii, w tytułach serii wydawniczych oraz nazwiska nakładców i drukarzy wymienione w adresach wydawniczych druków zwartych opisanych w sekcjach poświęconych literaturze przedmiotu (nazwiska drukarzy występujące w nazwach drukarni czasopism, jednodniówek i kalendarzy uwzględniano). Przy nazwiskach podano w nawiasie kwadratowym występujące w Bibliografii... pseudonimy i kryptonimy danej osoby, a w nawiasie okrągłym pojawiające się w opisach formy oboczne imion i nazwisk. W większości przypadków pominięto tytuły oraz określenia wskazujące na zawód lub funkcję (np. profesor, ksiądz). Wyjątek stanowią postacie historyczne występujące jedynie pod imieniem (np. władcy, papieże). Funkcję lub miejsce działalności podawano także w wyjątkowych przypadkach w celu ułatwienia identyfikacji osób o takich samych imionach i nazwiskach lub jeśli nie udało się ustalić imienia lub inicjału danej osoby.

Przy nazwiskach redaktorów, wydawców, tłumaczy, nakładców, drukarzy, ilustratorów, zarządców, recenzentów, opracowujących, sekretarzy i administratorów podano funkcję. W ten sam sposób wyróżniono także autorów mott oraz autorów tych fragmentów literatury, w których zauważono znaczące błędy. Numery pozycji przy poszczególnych nazwiskach występują w następującej kolejności: 1) numery wskazujące na prace autorskie oraz zaznaczone kursywą numery pozycji, w których dana osoba została odnotowana bez wskazania konkretnej funkcji; 2) pozostałe numery z określeniami oznaczającymi funkcję w kolejności alfabetycznej (np. druk. nakł., oprac., red., wyd.).

Numery pozycji przy tytułach prac anonimowych i zbiorowych zapisane antykwą odsyłają do pełnego opisu pracy w częściach Bibliografii... poświęconych literaturze, a zapisane kursywą – do opisów, w których praca jest wzmiankowana.

- A**
A.....Z oprac. — 228
Abakuk motto — 951
Abczyński Roman Stanisław red. — 455, 500, 751
Adamczyk Helena zarządczyni — 706
Adamitis John — 343, 460, 964
Adamowicz M. — 759
Adams E. A. red., wyd. — 733
Adamski Franciszek red., wyd. — 718
Adamski Tomasz wyd. — 506
Adomajtis Jan administrator — 468
Agopsowicz Józef red. — 175
Akielewicz Mikołaj red. — 140
Albański Łukasz — 284, 286
Albin Janusz — 823
Album Jubileuszowy Księdza Jana H. Strzeleckiego — 592, 821
Album pamiątkowe z okazji złotego jubileuszu parafii św. Stanisława K., Chicago, Ill. 1867-1917 — 451
Album pamiątkowe i przewodnik handlowy osady polskiej w mieście Buffalo... — 706, 707
Aleksander [z Filadelfii] — 603
Aleksander II car — 611
Aleksander III car — 131
Aleksandrowicz Józef zob. Aleksandrowicz Włodzimierz
Aleksandrowicz Piotr — 190
Aleksandrowicz Włodzimierz red. — 186
Alkalaj Adolf druk. — 239
Allen George wyd. — 255
Alma-Tadema Laurence — 151, 256
Alski V. L. zob. Alski Wiktor
Alski Wiktor red. — 551, 635; zarządca — 551
Amborski Jan — 187
Amborski Józef red., właściciel, wyd. — 647
American Newspapers 1821-1936... — 18
Anatol [pseud.] zob. Gierdawa Kazimierz
Ancilla M. — 346
Andrzejewski Antoni — 651
Andrzejewski J. — 785
Andrzejewski Marek — 109, 168, 171, 189, 215; błąd — 199, 210, 220, 235
Andrzejewski W. J. red. — 756
Anielewski Henry red., zarządca — 452
Annals of Cleveland Newspaper Series — 964
Ansion Erasmus — 575
Antoni A. Paryski. Życie, prace i czyny — 330
Antoni Padewski św. — 624, 895, 994
Antoniak Feliks ilustr. — 164
Antoniewicz red. — 454
Antoniewicz Karol — 266
Antonowicz H. red. — 618, 710, 812
Antoszewski Józef wyd. — 861
Anusz Józef wyd. — 1086
Aost R. zob. Aust Ryszard
Argus [pseud.] zob. Mirski Jerzy
Aronson Gregor red. — 239, 242, 246
Arsiniow A. W. wyd. — 715
Araska Ava [pseud.] zob. Kucharska Stanisława
Artwiński Stanisław — 854; red. — 671
Arwasewicz S. — 968
Aschmann druk. — 177, 216
Asdrubale Grippa red. — 263
Ashley James Mitchell — 589
Askenazy Szymon — 217; red., wyd. — 223
Aubry Emile zarządca — 106
Augustyniak Jan — 560, 712
Aureau F. druk — 101
Aust Ryszard red., wyd. — 824
Ayer Francis Wayland — 2
Ayer N. W. & Son's American Newspaper Annual... — 2, 286, 289, 291, 316, 431, 444, 451, 452, 454, 456, 459-462, 466, 468, 472, 474, 476, 488, 489, 492, 494, 496-498, 500, 502-506, 508-510, 512, 517, 522, 530-532, 537, 538, 540-543, 545, 551, 559-561, 563, 569, 575, 582, 584, 585, 589, 593-595, 604, 606, 607, 610, 611, 613, 617, 618, 630, 635, 636, 640, 643, 644, 651-653, 657, 669, 672, 673, 677, 685, 686, 689, 690, 695-697, 700, 702, 704-707, 710-712, 714, 716, 723, 725, 732, 734, 736, 738, 744-751, 758, 760, 761, 764-767, 769-771, 774, 775, 789, 791, 792, 794, 800, 805, 809, 811-813, 815, 817, 820, 821, 823, 826, 829, 830, 833, 835, 837, 849, 854, 871, 873, 875, 878, 881, 883, 886, 887, 889, 891, 893, 894, 900, 901, 910, 912, 916, 917, 920, 923, 928, 929, 931, 941, 942, 947, 948, 953, 959, 964, 965, 967
Ayer Nathaniel Wheeler — 2
- B**
Babiński Grzegorz — 393
Babiński Józef — 107
Bačkauskas Domininkas Tomas zob. Boczkowski Dominik Tomasz

- Bačkauskas Pranas V. zob. Boczkowski Franciszek W.
 Backiel A. A. — 869
 Baczkowski zob. Boczkowski Dominik Tomasz
 Bader Karol red. — 211
 Bagdonas Juozas — 197
 Bailly Rosa (nazwisko panięskie Dufour) red., sekretarka — 145
 Baker T. Lindsay red. — 279
 Balcerzak A. wyd. — 475
 Balcerzak Antoni red. — 867
 Bambenek Jan B. zarządca — 835
 Banasik Emil P. — 706, 760; red. — 707, 866
 Bandrowski Juliusz zob. Kaden-Bandrowski Juliusz
 Bankowski Monika red. — 169
 Bantro A. F. zob. Bauto Adam Franciszek
 Bańka Z. red. — 761
 Bar (Barr) Władysław red. — 460
 Bar Irena zob. Turowska-Bar Irena
 Barabasz Mieczysław — 747; red. — 640
 Baranowski Władysław — 68, 69, 123, 151, 218, 222, 269; dyrektor — 214, 269; red. — 214, 215, 216, 269; wyd. — 215, 269
 Barański Michał — 515
 Barański Stanisław red. — 122
 Barber William C. — 865
 Barć Franciszek S. — 326, 537, 821, 827; red. — 460, 636, 706, 707, 827, 881, 920, 960, 976; wyd. — 920
 Barć J. wyd. — 745
 Barć Jan J. zarządca — 760, 920
 Bard Mikołaj — 452
 Bardowski Piotr — 174, 193, 235
 Barlicki Norbert — 955
 Barski Karol — 683; red. — 454
 Barszczewski Stefan — 302, 610, 758, 810; red. — 439, 549, 778, 792, 854, 855; właściciel — 439; wyd. — 439
 Barch Edgar red. — 617
 Barton G. L. druk., wyd. — 505
 Bartosz Adam zob. Bauto Adam Franciszek
 Bartoszewicz Adam Dominik — 88; red., wyd. — 127
 Bartoszewicz Stefan administrator — 707
 Bartoszewicz T. — 454
 Barwiński Alfred zob. Barwiński Józef
 Barwiński Józef red. — 115
 Barzyński Jan — 691; druk. — 989; nakł. — 989; red. — 484, 503, 699; wyd. — 484, 699, 989
 Barzyński Józef — 582
 Barzyński M. J. zob. Burzyński M. J.
 Barzyński Wincenty Michał — 451, 636; red. — 833; zarządca — 582
 Basilides F. — 446
 Bassel M. — 193
 Baudouin de Courtenay Jan — 683
 Bauer A., von druk. — 185
 Bauto Adam Franciszek — 320, 381, 399, 674, 712, 730; druk. — 502; red. — 502, 560, 600, 712, 747, 815, 849; sekretarz — 842; właściciel — 502, 560, 600, 712; wyd. — 502, 600, 712, 747, 849; zarządca — 712, 842
 Bauto Franciszek A. zob. Bauto Adam Franciszek
 Bawisza J. zob. Zawisza Józef K. — 522
 Bayer Franciszek red. — 1087, 1087
 Bączkowski Kazimierz — 854
 Bączkowski zob. Boczkowski Dominik Tomasz
 Bądziński Władysław red. — 167
 Bąk Natalia zob. Wojtanowska-Bąk Natalia
 Bąkalski J. — 502
 Beble zob. Behrle Raymond
 Beecher-Stowe Harriet — 712
 Behrle Raymond wyd. — 1021
 Bejenkowski Andrzej — 482
 Bejnar J. — 446
 Bekken Jon — 405
 Belczak Jan właściciel — 1087
 Belmont Leo — 996
 Benda Władysław Teodor ilustr. — 632
 Bendkoski (Bentkowski, Benkoski, Benkowski) K. J. — 607
 Benedykt XV papież — 624
 Benkoski K. J. zob. Bendkoski K. J.
 Benkowski K. J. zob. Bendkoski K. J.
 Bentkowski K. J. zob. Bendkoski K. J.
 Benziger bracia nakł. — 998
 Berczyński Józef — 472
 Berdyszyński Stanisław — 266
 Berczkowski M. J. — 892
 Berendt Józef red. — 666
 Beresniak druk. — 181
 Beresniaka synowie druk. — 181
 Berger — 233
 Berger Victor — 634
 Bergin red., wyd. — 700

- Berman Milton — 365
 Bernard Claude — 107
 Bernolak Józef — 669, 694; administrator — 468; red. — 468, 660, 674, 706, 707, 712, 786, 826; właściciel — 712; wyd. — 674, 786; zarządca — 712
 Bertonelli Piero sekretarz — 269
 Bertrand L. — 193
 Bialecki Piotr red., wyd. — 637
 Białynia Kowewski Witold zob. Kowewski Witold
 Biancherio Giacomo red. — 265
 Biba G. F. wyd. — 618
 Bibliografia emigracji polskiej w Ameryce... — 5, 509, 593, 694, 719
 Bibliography of foreign language newspapers... — 19, 432, 452, 454, 472, 553, 556, 562, 567, 571, 578, 587, 590, 637, 656, 733, 764, 805, 844, 857, 884, 887, 892, 916, 923, 943, 944; błąd — 493, 521, 582, 585, 711, 735, 756, 778, 951
 Bidus E. red. — 954
 Biel Jan R. — 1061
 Bielawski A. S. wyd. — 524
 Bielawski Józef red. — 488, 879; właściciel — 879; zarządca — 488
 Bielawski St. red., zarządca — 722
 Bielecki Jan — 309; red. — 454
 Bielecki Leon — 1092, 1098; red. — 1087; właściciel — 1087; wyd. — 1083, 1087
 Bielecki Victor red. — 934
 Bienkowski Wiesław rec. — 38
 Biernacki Mikołaj [pseud. Rodoc] — 996
 Biernat Tomasz rec. — 401
 Bilawski J. zob. Bielawski Józef
 Bilek Franciszek [pseud. Ksawer] red. — 82
 Biliński — 221
 Binder — 716
 Binna Augustyn red. — 949, 1049
 Biržiška Vaclovas — 614
 Biskupski M. B. red. — 279
 Bistorius H. W. zarządca — 634
 Bisztyga F. — 446
 Bitner Albert — 101; zarządca — 101
 Bjorkquist Anne oprac. — 43
 Blachowski Tomasz S. red., zarządca — 483
 Blaser Fritz — 22
 Blaszak Jan zarządca — 542
 Blau Adolf — 697
 Blejwas Stanislaus A. — 549, 744, 856; rec. — 391
 Bloch Adam F. — 451; red. — 286, 289, 706, 707, 711; zarządca — 289
 Blondek A. — 446
 Blouin Francis X. red. — 378
 Błażewicz zob. Bojan-Błażewicz Waclaw
 Błażowski ks. red. — 758
 Błażowski Wilhelm M. red., wyd. — 290
 Bober Jan wyd. — 831
 Bobiński Stanisław — 174
 Bobrowski E. red. — 775
 Bobrowski Emil — 123, 148
 Bobrowski Eugene red. — 949
 Bobrowski Gustaw red. — 204
 Bobrowski Mieczysław Marian red., wyd. — 195
 Bobrowski Tadeusz — 193
 Bobrowski J. red. — 804
 Bochiński Leonard red., wyd. — 953
 Boczkowski Dominik Tomasz — 496; red., wyd. — 494
 Boczkowski Franciszek W. red., wyd. — 494, 496
 Bodziak Antoni wyd. — 1087
 Boerg Antoni red., wyd. — 886
 Bogacki Kamil — 901
 Bogusławski J. — 804
 Bohdan Józef red. — 559
 Bojananowski E. zob. Bojanowski Emil
 Bojan-Błażewicz Waclaw red. — 955
 Bojanowski Emil red. — 108; wyd. — 108; zarządca — 108, 132
 Bojko Wiktor — 452, 761
 Boks Juljus — 201
 Bolek Francis — 327, 542
 Bolesław Chrobry król — 696
 Bolesławita B. [pseud.] zob. Kraszewski Józef Ignacy
 Bolewski S. — 620
 Bombarski J. zarządca — 804
 Bombiński Stanisław red. — 507, 804; wyd. — 507
 Bomel A. zob. Boncel Andrzej
 Bona Tomasz red. — 890
 Boncel Andrzej — 456, 583, 677, 686
 Boncel Jan — 456
 Bonikowski Samuel — 331
 Bonkalski F. — 502
 Bończak Franciszek red. — 785, 834
 Borchardt Francis J. administrator — 752

- Borejsza Jerzy Wojciech — 53-55, 75, 83, 91, 104, 109, 124, 127, 140, 172, 187, 190, 200, 205, 238, 240, 249, 479; błąd — 189
- Borgeaud Hoirs druk. — 208, 209, 215, 217, 218
- Bork George — 522, 673
- Bork Józef zob. Bork George
- Borkowska Władysława rec. — 17
- Borkowski J. zob. Bobrski J.
- Borkowski Józef A. — 452; red. — 452, 761; wyd. — 761; zarządca — 837
- Borkowski Karol — 238
- Borodziej Józef red., wyd. — 265
- Borowiński K. — 620
- Borowski Sergiusz zarządca — 712
- Bortnowski S. — 848
- Boruch W. J. wyd. — 545
- Boruta Mirosław — 388
- Bosak Józef zob. Hauke-Bosak Józef
- Bosch Heronimus — 133
- Bosiński Wincenty druk. — 120
- Bosko Jan Melchior — 268, 933
- Bouret Aug. druk. — 160
- Bozekowski P. T. zob. Boczkowski Dominik Tomasz
- Boznańska Olga — 112
- Bozynski Joseph — 460
- Bójnowski Lucjan red., wyd. — 744
- Brandt Kazimierz red. — 120
- Brang Peter red. — 169
- Brazewicz Karol — 109, 200; red. — 189
- Bricoli Alessandro druk., red. — 263
- Brodowski Zbigniew Edmund — 419; red. — 490, 588, 854; sekretarz — 854
- Brodzicki K. — 804
- Brodziński Kazimierz — 266; motto — 172, 724
- Bronikowska Jadwiga zob. Bronisławska Jadwiga
- Bronisławska Jadwiga dyrektorka — 145
- Bronisławski Wacław dyrektor — 145, 153; red. — 107
- Broń L. — 79
- Brown — 144
- Brożek Andrzej — 367, 389
- Brukwicki Czesław — 454
- Brukwicki K. — 854
- Brzeczka Michał wyd., zarządca — 589
- Brzeziński Jan — 1099
- Brzeziński Józef [pseud. Bużaniec Zygmunt] druk. — 120; red. — 127, 180; wyd. — 180
- Brzozowski właściciel, wyd. — 561
- Brzozowski F. — 446
- Brzozowski W. L. zarządca — 900
- Brzóska (Brzózka) Franciszek — 1099
- Brzóska Robert — 63
- Brzózka Franciszek zob. Brzóska Franciszek
- Buczkowski Lucyan zarządca — 659
- Budurowicz Bohdan B. rec. — 280
- Budzik — 650
- Buffalo City Directory... — 777
- Buguet Paul dyrektor, red. — 102
- Buhaczkowski Witold administrator, red. — 640
- Bukiet Albert — 29
- Bukowski Andrzej — 348, 752, 835
- Bulewski Ludwik red. — 199
- Bureau G. druk. — 151
- Burgaart (Burghardt) Jan — 446
- Burghardt Jan zob. Burgaart Jan
- Burnejko S. — 761
- Burski Stanisław Marjan [pseud. Jasińczyk St.] — 108; red. — 143, 146; wyd. — 146
- Burzyński M. J. właściciel, wyd. — 846
- Bushkevitz A. S. zob. Buszkiewicz A. S.
- Buszkiewicz A. S. red. — 692, 923
- Buszkiewicz Władysław Ludwik red., wyd. — 476, 477
- Bużaniec Zygmunt [pseud.] zob. Brzeziński Józef
- Byrgier Franciszek — 451
- Bystrzyński St. — 620
- Byzewski Romuald Jan — 835
- C**
- C. S. rec. — 329
- Calot Joseph — 935
- Cała Alina — 178; błąd — 202
- Camattini Cesare red. — 263
- Camões Luís Vaz, de — 117
- Canadian Newspaper Directory, The — 8, 285, 291
- Capelle L. zarządca — 143, 152, 222
- Capik wyd. — 757
- Carleton M. H. wyd. — 505
- Carmen Julius red., wyd. — 617
- Catalogue Copyright Entries — 932, 1030
- Catalogue of Title Entries of Books and Other Articles — 1030
- Cazin P. — 144
- Ceglowa Barbara zob. Szydłowska-Ceglowa Barbara

- Celichowski Bronisław — 651
 Celinski Paweł druk. — 120
 Celmer A. — 761
 Centralny katalog czasopism wojskowych — 1109
 Cepiel W. zob. Czepiel W.
 Cerański L. F. — 794
 Cervantes Miguel, de — 615
 Cękański Zygmunt wyd. — 1086
 Chaix Paul — 27
 Chałupka ks. ilustr. — 737
 Chaulmaontet E. druk. — 181
 Checklist of Pennsylvania Newspapers, A — 20, 696, 875, 893
 Chelchowski Telesfor [pseud. Szczypawka] red. — 437, 586, 991; wyd. — 586
 Chelkowski F. zob. Chelchowski Telesfor
 Chesman Nelson — 6
 Chęciński L. red. — 537
 Chlebowczyk Józef oprac. — 361
 Chmielecki Michał administrator, sekretarz — 505
 Chmieleńska Stefania — 454, 1028
 Chmieliński Hilary Henry właściciel — 900
 Chmieliński Józef — 644
 Chociszewski Franciszek druk. — 120
 Chociszewski Józef — 767
 Chodkiewicz Józef — 592, 821
 Chodziński Kazimierz ilustr. — 636
 Chojecki Adam zob. Chojecki Edmund
 Chojecki Edmund — 81
 Chojnacki J. red. — 760
 Chojnacki Władysław — 33, 38, 253, 273, 372, 577, 895, 987, 990-993, 995, 999, 1000, 1003-1008, 1011-1013, 1015-1019, 1021, 1024-1027, 1030, 1031, 1034-1040, 1042, 1044, 1049, 1050, 1052-1054, 1057-1061, 1063-1066, 1069, 1112; błąd — 997, 1114
 Chojnacki Wojciech — 33, 38, 58, 273, 380, 577, 895, 987, 990-993, 995, 999, 1000, 1003-1008, 1011-1013, 1015-1019, 1021, 1024-1027, 1030, 1031, 1034-1040, 1042, 1044, 1049, 1050, 1052-1054, 1057-1061, 1063-1066, 1112; błąd — 997, 1114; rec. — 29, 31
 Cholas Ch. zob. Colas Ch.
 Choleski Léon dyrektor — 153; zarządca — 145, 153
 Cholewiński S. — 620
 Cholewiński zob. Choleski Léon
 Chołoniewski Antoni — 206
 Chonarzewski Jan — 968
 Chopin Fryderyk — 133, 451
 Chrostowski Adolf zob. Chrystowski Adolf
 Chrostowski Alfons Mieczysław administrator — 669; red. — 561, 676, 720, 759, 797; właściciel — 720; wyd. — 561, 720
 Chrystowski Adolf — 238
 Chrzanowska Helena — 750
 Chrzanowska Stefania zob. Laudyn-Chrzanowska Stefania
 Chrzanowski red. — 707
 Chrzanowski A. L. zob. Laudyn-Chrzanowski Adam
 Chrzanowski Jan Józef — 610; red. — 454, 593, 610, 669, 727; sekretarz — 454, 854; wyd. — 727; zarządca — 454
 Chrzanowski Zygmunt red., wyd. — 500
 Chwalbiński Leon red. — 1087
 Chwastyk-Kowalczyk Jolanta — 63; rec. — 854
 Chybowska Maria — 1054
 Chylaszek wyd. — 1087
 Chyliński A. red., zarządca — 798
 Chyliński Juliusz red. — 520
 Chyliński W. — 789
 Cichocki Bazyli red. — 453
 Cichocki F. — 446
 Cichowicz Józef zarządca — 792
 Ciemne i jasne gwiazdy — 298
 Cienciara Feliks — 761, 769, 770, 804; druk. — 761; red. — 761; zarządca — 761
 Cieszykowski Leon — 620
 Cieszynski J. W. zarządca — 652
 Cieszyński Tadeusz — 81; red. — 190
 Cieślak Tadeusz błąd — 230
 Cinkowski Bronisław red. — 791
 Ciszewicz Alfred — 116
 Clapier C. red. — 145
 Clemenceau Georges — 143
 Clettenberg B. F. — 833
 Clot L. zarządca — 145
 Clotus (Klotus) Zygmunt red. — 460
 Cohen Elizabeth rec. — 41
 Cohran Thomas Baumgardner oprac. — 4
 Colas Ch. zarządca — 121, 137
 Conrad Joseph zob. Konrad Józef
 Conus Antoni M. — 789
 Cosson Louis zarządca — 151

- Costa Romeo zarządca — 263
 Cournal F. nakł. — 160
 Coxey Jacob — 507
 Cuba Stanley red. — 279
 Cuber Antoni wyd. — 1089
 Curie-Skłodowska Maria zob. Skłodowska-Curie Maria
 Curtis J. W. red. — 617
 Cwinar Feliks — 785
 Cyborowski Marcin S. — 610, 805; wyd. — 517
 Cybulski Władysław — 244
 Cyfrowicz Emilia [pseud. Marian znad Dniepru] — 712
 Cynałowski Stanisław wyd. — 821
 Cyrułek [pseud.] zob. Domagalski Konstanty
 Cz. Ł. zob. Łukaszewicz Czesław
 Czapka Julian zob. Czupka Julian
 Czaplńska Pelagia (nazwisko panięskie Majewska) — 516
 Czapski Ladislas red. — 257
 Czapski Stefan administrator, wyd. — 1087, 1099
 Czapski W. red. — 651
 Czapski Walter red. — 794
 Czarnecka Marya — 541
 Czarnecki [z São Paulo, Brazylia] red. — 1085
 Czarnecki Antoni — 1048
 Czarnecki Błażej Stanisław [przybrane nazwisko Żongołłowicz (Żagołłowicz) Witold Stanisław] red. — 1108; wyd. — 1108
 Czarnecki Charles zob. Czarnecki Kazimierz
 Czarnecki J. W. red. — 515, 559
 Czarnecki Kazimierz (Charles) red., właściciel, wyd. — 541
 Czarnowski Stanisław Jan Nepomucen — 623, 663, 684, 718, 783, 798, 859
 Czartoryski Witold Kazimierz — 163
 Czartoryski Władysław — 104
 Czasopisma polskie wydawane w Ameryce w r. 1903 — 7, 463, 466, 549, 605, 607, 640, 747, 750, 774, 813, 1099
 Czem jest dziennikarstwo... — 313
 Czepiel (Cepiel) W. właściciel — 629
 Czermiński Marcin — 1118
 Czerniecki Ludwik druk. — 119, 176, 186, 199, 200
 Czerniejewski A. — 761
 Czerniewski Wacław red. — 258
 Czerwiński Bolesław motto — 174, 261, 659
 Czerwiński A. H. zob. Czerwiński Wojciech
 Czerwiński Bronisław — 651
 Czerwiński Ignacy wyd. — 453
 Czerwiński Stanisław E. — 651
 Czerwiński Wojciech — 517
 Czupka Julian — 455, 669, 714; red. — 439, 584, 694, 712; właściciel, wyd. — 439, 694
 Czupryna J. — 705; red. — 860
 Czuwara Bol. Z. — 854
 Czyżewski Walenty — 582, 670
- Ć**
 Ćwiąkała Paweł — 732; red. — 640; wyd. — 607
 Ćwierciakiewicz Józef zob. Ćwierczakiewicz Józef
 Ćwierczakiewicz Józef — 180
- D**
 Dackiewicz L. — 502
 Dackiewicz Władysław zarządca — 712
 Dalecki red., wyd. — 700
 Dalkowski Bolesław J. red. — 589, 607; właściciel — 589; wyd. — 589
 Dalkowski Franciszek A. zarządca — 607
 Damsz K. zarządca — 877
 Dangel — 466
 Dangel Alfons Anatol — 785
 Dangel Franciszek zob. Dangel-Langowski Franciszek
 Dangel S. L. zob. Dangel Stanisław A.
 Dangel Stanisław A. — 605, 629; red. — 635, 785, 854, 964, 1018; właściciel — 785; wyd. — 551, 635, 785, 964; zarządca — 462, 964
 Dangel-Langowski Franciszek druk. — 817; red. — 431, 515, 817; właściciel — 817; wyd. — 565, 817
 Dangel-Sawicki-Langowski zob. Dangel-Langowski Franciszek
 Dangieli Stanisław zob. Dangel Stanisław A.
 Danielski Fr. — 610
 Daniłowski Władysław — 83
 Danisch (Danisz) Franciszek P. druk. — 491; red. — 491, 554, 792; właściciel — 792; wyd. — 491, 554
 Danisch Wojciech J. — 960
 Danisz Franciszek P. zob. Danisch Franciszek P.
 Danysz Jan — 652
 Danzig N. L. druk. — 107
 Daszkiewicz Piotr — 144
 Daszyński Ignacy — 193, 990

- Dauchot Gabriel red. — 98
 Daukso W. — 620
 Davies Norman — 232, 254, 255
 Dąbkowski — 761
 Dąbrowski Adam red. — 446
 Dąbrowski Jan Henryk — 87
 Dąbrowski Jarosław — 119
 Dąbrowski Józef — 392, 640, 700, 732; druk., nakł. — 1008
 Dąbrowski Józef [pseud. Grabiec] red. — 221
 Dąbrowski Konrad red. — 240
 Dąbrowski Marian — 100
 Dąbrowski Teofil — 247
 Dąbska Wiktoria red. — 271
 Dec M. — 761
 Dehou J. M. zob. Dehou J. H.
 Dehou J.-H. — 83; druk. — 83
 Dekowski Jan red. — 482
 Delacroix Eugène — 133
 Demary V. red. — 561
 Dembiński Bolesław [pseud. Józef Drut] red. — 126
 Dembiński Bolesław [z Poznania] — 856
 Dembiński Bolesław ks. zarządca — 734
 Demiurg [pseud.] zob. Truszkowski Hieronim
 Dende Jan red., wyd. — 697, 948
 Deptuła Szymon St. — 355, 610
 Derdowska Joanna red. — 835
 Derdowski Hieronim — 322, 348, 423, 700; red. — 498, 573, 700, 835; właściciel — 835; wyd. — 573, 835
 Dereziński Jan — 147; administrator — 123, 148
 Deville Gabriel — 126
 Dewojno Lucjan S. zob. Dewoyno Lucjan S.
 Dewoyno (Dewojno) Lucjan S. red. — 468, 714
 Dezert du Desdevises — 145
 Dębicka Danuta — 184, 798, 844; błąd — 239
 Dębicki Zdzisław — 1115
 Dębska Rozalia — 955
 Dębski Aleksander Hipolit — 761, 979; druk. — 193, 234, 235, 250, 259, 261, 262; red. — 204, 235, 761, 837; właściciel — 955; wyd. — 193, 235, 259, 955
 Dickert Fr. J. — 734
 Dickstein Szymon [pseud. Jan Młot] red. — 193, 198, 204
 Diksztajn Szymon zob. Dickstein Szymon
 Dinvaux, M. red. — 145
 Dionizy św. motto — 268
 Dłużniewski R. W. D. zob. Dłużniewski Walery N. D.
 Dłuski Kazimierz — 126; red. — 122, 193, 198
 Dłużniewski Walery N. D. — 462; red., wyd. — 889
 Dłużyński Matt — 714
 Dłużyński Teodor właściciel, wyd. — 714
 Dmowski Roman — 101, 126, 255
 Dmowski Wincenty red. — 538, 887; wyd. — 887
 Doberski Edmund — 1116
 Dobrowolski Bronisław administrator, kierownik artyst., wyd. — 1116
 Dobrowolski F. wyd. — 561
 Dobrzelewski B. zob. Dobrzelewski Robert
 Dobrzelewski Robert red. — 464, 467, 673; wyd. — 464
 Dobrzycki Casimir administrator, zarządca — 101
 Dojacek A. zob. Dojaček Franciszek
 Dojaček Franciszek wyd., zarządca — 291
 Dojacek Karol zob. Dojaček Franciszek
 Dolindowska Krystyna — 184, 798, 844; błąd — 239
 Domachowski Michał — 651
 Domagalski Konstanty [pseud. Cyrulik] — 582, 835; red. — 451, 833
 Domalewski St. — 502
 Domański Franciszek — 934
 Domaradzka Helena — 725
 Domaradzki Stanisław wyd. — 725
 Domaševičius Andrius zob. Domaszewicz Andrzej
 Domaszewicz Andrzej (Domaševičius Andrius) oprac. — 197
 Dombowuci A. — 488
 Domżałski Michał — 460
 Dopierała Kazimierz red. — 446, 1073
 Dorabiało Antoni zob. Dorabiało (Dorabiało) Antoni
 Dorabiało (Dorabiało) Antoni red. — 1094
 Dorszyński Kazimierz — 854
 Dort C. druk. — 552
 Dowiatt Stanisław red. — 792
 Dowiecki zob. Iłowiecki Józef
 Downorowicz B. red., wyd. — 883
 Drabik Michael — 404
 Drapiński wyd. — 1087
 Drażkowski Franciszek red. — 835
 Drelak Mieczysław W. red. — 482
 Dreszer Gustaw [pseud. Młocki Konrad, Orlicz] — 79
 Drobiński Władysław F. — 716; red., wyd. — 749

- Drobner Bolesław — 130, 175; red. — 175
 Drobny T. — 659
 Dropiowski Jan Mieczysław red., wyd. — 87
 Drozdowski Julian red. — 790
 Drozdowski K. red., zarządca — 798
 Drwęski Leon zarządca — 610
 Drzewiecki C. zob. Drzewiecki Konrad
 Drzewiecki Franciszek red. — 681
 Drzewiecki Józef S. zob. Szlenkier Drzewiecki Józef
 Drzewiecki Konrad — 143
 Drzewieniecki Walter M. — 31, 372, 373, 539; błąd — 449
 Drzymała Max red. — 881
 Dubacki Leonard — 131
 Duchńska Seweryna — 108, 985, 1011
 Duchński Franciszek Henryk — 124
 Dudek Józef E. wyd. — 459
 Dudek P. — 652
 Dudek Wincenty administrator — 848
 Dufour Rosa zob. Bailly Rosa
 Dufrenoy druk. — 163
 Duksza Mieczysław red., wyd. — 191
 Dula J. — 446
 Duleba Henryk — 174
 Dumas Aleksander motto — 176, 666
 Dumas Ch. zarządca — 130
 Duméril Ed. red. — 145
 Dunbar H. E. druk. — 530
 Dunin Mieczysław Stanisław red. — 431, 454, 610, 651
 Duninowa Janina red. — 854
 Dunon druk.—120, 128, 140, 244
 Durand Charles zarządca — 222
 Durski Marian — 454
 Dusza Tadeusz — 165
 Dużewski C. — 454
 Dworaczyk Edward J. — 652
 Dworzecki J. — 502
 Dybowicz Franciszek — 1098; red., właściciel, wyd. — 1087
 Dybowski Aleksandre red. — 101
 Dybowski Waclaw red. — 760
 Dydowiczowa Janina rec. — 193
 Dygasiński Adolf — 1115
 Dygat Ludwik — 238; red. — 108, 111
 Dylewski Antoni — 446
 Dylewski F. — 446
 Dylewski L. — 446
 Dymecki J. — 761
 Dyniewicz Kazimierz W. red. — 457, 504
 Dyniewicz Władysław — 400, 430, 503, 854; nakł. — 1005, 1038; red. — 448, 457, 504, 823; właściciel — 504, 823; wyd. — 448, 457, 504, 823
 Dziadek Benignus zob. Dziadek Ferdynand
 Dziadek Ferdynand (imię zakonne Benignus, Benigny) red. — 266
 Dziadkowiec Andrzej zob. Dziadkowiec Andrzej
 Dziadulewicz Chester zob. Dziadulewicz Czesław
 Dziadulewicz Czesław red. — 556, 611; wyd. — 556; zarządca — 610
 Dziadulewicz W. red. — 943
 Dzialkowski S. zob. Dziatkowski S.
 Działyński Jan — 120; nakł. — 120
 Dziatkiewicz E. red. — 954
 Dziatkowiec Andrzej wyd. — 1087
 Dziatkowski S. red., wyd. — 868
 Dzikowski W. zarządca — 561
 Dziedzic Eugene E. — 629
 Dziedzic Michał red. — 844
 Dzierżyński Feliks red. — 174
 Dzikowski Mieczysław — 187, 190; red. — 190
 Dzikowski Stefan red. — 201
 Dziób Franciszek red. — 946
 Dzwigalski Władysław druk. — 120
- E**
 Eckert Robert red., wyd. — 268
 Ehrlich Henryk — 178
 Eis Frederick — 645
 Elbaum Daniel red. — 538, 887
 Elektorowicz Emil red. — 780
 Elliot Harry druk. — 530
 Elżanowski Seweryn — 238
 Emmerich Anna Katarzyna — 850
 Encyclopedia of Cleveland History, The — 714, 964; błąd — 561
 Encyklopedia polskiej emigracji i Polonii — 446, 1073
 Engelhardt A. Th. druk. — 105, 187
 Engels Fryderyk — 197
 Enzinger red. — 1087
 Erlichówna G. — 193
 Esse Elehard — 193

- Estreicher Karol — 81, 83, 105, 110, 111, 119, 166, 172, 180, 183, 187, 189, 235, 244, 443, 448, 456, 457, 464, 467, 469, 477, 500, 505, 507, 542, 561, 573, 582, 584, 589, 591, 611, 644, 671, 694, 700, 732, 747, 772, 777, 805, 833; błąd — 81, 109, 162, 459, 499, 523, 533, 541, 639, 686, 700, 708, 740, 768, 854, 1104
- Estreicher Stanisław — 772
- Ethnic Newspapers and Periodicals in Michigan — 34
- Ethnic Press in the United States, The — 28
- Etter L. R. S. red., właściciel, wyd., zarządca — 559
- F**
- Fahrney Peter właściciel, wyd. — 803
- Fajnsztajn-Leder Władysław red. — 174
- Falarski L. — 561
- Faliński Karol red., wyd. — 562
- Faltyńska Helena — 610
- Fedecki E. — 240
- Federowicz A. — 515
- Federowicz Grażyna oprac. — 47
- Feehan Patrick Augustine — 833
- Feldhein P. — 545
- Feldmanowski Hieronim red. — 205
- Fels Guido, von — 767
- Fermont A. red. — 145
- Feuer H. — 193
- Feyt Denise dyrektorka — 145
- Fiebig Jan — 281, 285, 287, 288, 290, 350, 479, 790, 894
- Figler Marian — 852
- Figner" Vera Nikolaevna — 136
- Filasiewicz Stanisław red. — 154
- Filipowicz Stefan red. — 934
- Fischer Józef druk. — 130
- Fischler Władysław zob. Fiszler Władysław
- Fisher G. H. red. — 951
- Fiszler (Fischler) Władysław — 669, 979; druk. — 632; red. — 761; zarządca — 804
- Flinikowski Marcin druk. — 101, 143, 145-147, 152-154, 156, 157, 222
- Flis St. F. — 446
- Flisiński Wacław Stefan — 359, 362-364, 368, 369, 409, 452, 512, 543, 712, 1054; błąd — 474
- Florkowska-Frančić Halina — 76, 94, 115, 123, 138, 147, 151, 169, 170, 207, 208, 210, 217, 220, 484, 790; rec. — 92
- Folkierski Władysław — 120; red. — 120
- Folwarczny Karol zarządca — 538, 761
- Fordoński W. wyd., zarządca — 844
- Foster J. W. — 560, 674, 730
- Foussadier J. druk. — 117
- Fox Joseph John — 645
- Fox Paweł zarządca, red. — 938
- Fraczek Franciszek red. — 787
- Frančić Halina zob. Florkowska-Frančić Halina
- Frančić Mirosław — 484, 499, 790
- Franciszek Józef I cesarz — 451
- Frank S. C. red. — 595
- Franklin Benjamin — 161
- Frankowski Aleksander — 186
- Fremel Franciszek właściciel — 593
- Fremmel ks. zob. Fremel Franciszek
- Fresné druk. — 120, 128, 140, 244
- Fronczak Franciszek Eustachy — 491; wyd. — 539
- Fronczak Walery — 854
- Fudali Mieczysław — 358
- Fuks Marian błąd — 178
- Fuks Paweł zob. Fox Paweł
- Furman Wojciech — 521
- Furrer druk. — 201
- G**
- Gabriel P. M. — 192
- Gach Piotr Paweł rec. — 38
- Gadacz Michał C. red. — 848
- Gadomski Pierre — 190
- Gadon Lubomir red. — 104
- Gaffke S. wyd. — 710
- Gaiffe F. red. — 145
- Galileusz [pseud.] zob. Mokłowski Kazimierz
- Galush William — 430
- Gałecki T. [pseud.] zob. Strug Andrzej
- Gambino Józef red. — 268
- Ganczarski A. red. — 914
- Gardulski Józef red. — 460
- Garlicka Aleksandra — 100
- Garnier L. zarządca — 102
- Garszyński Tadeusz — 258
- Garvey Eugene Augustine — 431, 437, 452, 454, 610, 629, 656, 761, 785
- Garzdecki Stanisław — 1068, 1073, 1073, 1074

- Gasztowtt Thadée red., zarządca — 98
 Gasztowtt Waclaw — 108, 143, 163; red. — 101, 108, 132
 Gawin Jan red., wyd. — 517
 Gawroński Franciszek zob. Rawita-Gawroński Franciszek
 Gawrychowski red. — 515
 Gawryś A. — 446
 Gawrzyński Paweł red. — 854
 Gayek Aleksander red. — 452, 760, 761
 Gąsiorowski Stanisław red. — 955
 Gąsiorowski Waclaw — 147, 1095; red. — 123, 148
 Gdala — 745
 Gebert Bolesław — 338, 437, 538, 887, 945
 Gebethner Gustaw Adolf druk — 249
 Gebhards bracia wyd. — 542
 Gemra Anna — 767
 Geniusz Mieczysław red. — 1117
 Gerasik Janusz — 427, 499, 584, 671, 694
 German Juliusz — 1054
 Geſichte fun Bund, Di — 239, 242, 246
 Gettlich Władysław — 224
 Gibbons James — 486
 Gicewicz Edward P. — 525, 949, 1049
 Gierdawa Aleksander — 174
 Gierdawa Kazimierz [pseud. Anatol] red. — 174
 Giersz F. — 761
 Gierszyński Henryk red. — 110
 Gierszyński Stanisław [pseud. Słoński Henryk] red. — 110
 Gieryk (Goerick) Teodor — 503, 699
 Giesser druk. — 216, 225
 Giętkowski Tomasz — 766
 Giller Agaton — 49, 71; druk. — 138, 186; red. — 115, 187
 Gimiński Walenty — 745
 Gintowt J. A. red. — 837
 Gizbert-Studnicki Waclaw [pseud. Grzechot] red. — 110
 Gładsky Thomas red. — 610, 744
 Glamstress J. red. — 652
 Glass Grzegorz — 174
 Gliniecki Franciszek E. — 628; druk. — 585, 587, 698; red., wyd. — 587
 Gliński Waldemar red. — 854
 Gliwiński W. red. — 747
 Gładysz Józef — 821; zarządca — 851
 Głogoczewski S. — 502
 Głowacki Józef zob. Lipiński Józef A.
 Głowczewski Franciszek wyd. — 784
 Głuchowski Kazimierz — 876, 1075, 1083, 1086, 1102, 1103, 1106; red. — 454, 760, 901, 973
 Głuszak W. — 446
 Gmernicki Mikołaj red. — 761, 851, 955
 Gmys Joseph J. druk. — 500
 Godlewski W. A. red. — 511, 746
 Godrycz Jan właściciel, wyd. — 750
 Goehrke Carsten red. — 169
 Goerick Teodor zob. Gieryk Teodor
 Goike Antoni — 460
 Goike Józef — 460
 Gojke Antoni zob. Goike Antoni
 Goldberg Stanisław red. — 178
 Goldman Leon — 174
 Goldschmidt J. zob. Goldszmit Jakub
 Goldszmit C. Jacob zob. Goldszmit Jakub
 Goldszmit Jakub — 669; red. — 687, 736
 Golimowski Walenty — 802
 Golubski Józef — 620
 Gołąbek Stefan — 1118
 Gomozo Piotr — 803
 Gomólski Jan (Gomolski John) red., wyd. — 775
 Gonçalves Carlos Barbos — 1113
 Gonet Antoni red. — 848
 Goniakowski St. wyd. — 993
 Gonski Casimir red. — 881
 Gordon Franciszek — 436, 519, 833; red. — 451, 621; zarządca — 451
 Gordon Tomasz red. — 451
 Gorecki Martin zob. Górecki Marcin
 Gorkowski Kanut oprac. — 161
 Gorzycki Kazimierz — 767
 Gostomski Jan, Jakusz von red., wyd. — 676
 Gottlieb Leon [pseud. Hartman J.] druk. — 233
 Goupy druk. — 131
 Goździkowski W. red. — 1087
 Góral Bolesław E. red. — 645, 651, 683; wyd. — 645, 683; zarządca — 651
 Góralczyk K. red. — 175
 Góralski Edward red. — 482
 Górecki Antoni — 472
 Górecki Marcin [z Chicago] wyd. — 761

- Górecki Marcin [z Milwaukee] — 634; zarządca — 873
 Górecki Piotr Paweł [pseud. Pietrek] — 68; red. — 82
 Górecki Zbigniew — 934
 Górski A. F. — 707
 Górski Dyonizy A. zarządca — 461
 Górski Franciszek — 610
 Górski Maryan — 461
 Górzyński red. — 451
 Graban A. zarządca — 761
 Grabiec [pseud.] zob. Dąbrowski Józef
 Grabowski — 877
 Grabowski Franciszek zarządca — 842
 Grabowski John J. red. — 561, 714
 Grabowski K. E. — 683
 Grabowski St. ilustr. — 525
 Grabowski Tadeusz Stanisław red. — 85, 86
 Grabski (Gralski) Ignacy red. — 795; wyd. — 649, 650, 655, 795
 Grabski Stanisław — 126; red. — 236
 Grabski Władysław — 126; red. — 122
 Grajner Józef — 712
 Gralewski Mateusz red., wyd. — 172
 Gralski Ignacy zob. Grabski Ignacy
 Gramlewicz A. — 446
 Gramlewicz Bonawentura zob. Gramlewicz Ignacy
 Gramlewicz Ignacy (imię zakonne Bonawentura) — 734; wyd. — 509
 Gramlewicz Mieczysław — 446
 Grams Franciszek S. — 456, 677, 686
 Gramza Łukasz J. zarządca — 461
 Granacki Victoria — 408
 Granger Léon red. — 218, 222
 Granghaud J. zarządca — 143, 156
 Granich A. właściciel — 815
 Granzow Władysław kierownik artyst., wyd. — 133
 Greenwald — 459
 Greff Thomas — 341
 Gregorius Adam S. zob. Gregorowicz Adam S.
 Gregorowicz Adam S. — 836; red. — 486; wyd. — 625
 Gregory Winifred red. — 18
 Greipert Leon zob. Grejpert Leonard
 Grejpert Leonard red. — 457
 Grinberg Władimir zob. Medem Włodzimierz
 Grinius Kazys — 197
 Grittenas J. — 785
 Grochowski Antoni firma — 1004; wyd. — 1013
 Grochowski B. — 782
 Grochowski Kazimierz — 1116
 Grochowski Leon — 785
 Grochowski Wincenty — 238
 Grochowski Władysław — 286
 Grochulska Barbara red. — 490
 Groetschel Karol — 290
 Gromada Tadeusz red. — 393
 Gromska Giannina — 269
 Grondelski John M. rec. — 414
 Gronicki A. — 815; red. — 593
 Groniowski Krzysztof — 360, 370, 451, 490
 Gronostajski Arthur red. — 101
 Gross Maksymilian red., właściciel, wyd. — 1087
 Grosser Bronisław red. — 178
 Groszkiewicz L. — 805; druk., red., wyd., zarządca — 618
 Grothus Gustaw — 1116
 Grotnik Kazimierz Józef — 658, 785
 Grubb Sophie Farrington Naylor wyd. — 485
 Gruble S. F. zob. Grubb Sophie Farrington Naylor
 Grudziński Stanisław — 1115
 Grudziński zob. Rudziński Teodor
 Gruenberg Zygmunt — 561; red. — 669
 Grupa M. G. red. — 545
 Gruszczyński Bronisław — 189; sekretarz — 200
 Grutza Franciszek J. — 651
 Grutza Wilhelm (William) red. — 563; wyd. — 563, 863
 Grutza William zob. Grutza Wilhelm
 Gryf Władysław [pseud.] zob. Jabłonowski Władysław
 Grzankowski Stanisław administrator — 848
 Grzechot [pseud.] zob. Gizbert-Studnicki Waław
 Grzegorzczak Piotr rec. — 25
 Grzegorzewska Maria red. — 152
 Grześkiewicz — 887
 Grzybowska Zofia — 339
 Grzybowski G. wyd. — 127
 Grzybowski Stanisław red. — 462
 Grzymski F. W. — 761
 Guélis A. druk. — 101, 106, 112, 113
 Guelis A. zob. Guélis A.
 Guerard E. — 133
 Guerret J. zarządca — 102
 Guibert Józef Hipolit — 135

- Guide to Polish American Newspapers... — 43
 Guilmin L. rys., wyd. — 163
 Gulski Jacek — 563
 Gumpłowicz Władysław red. — 193
 Gunster Myron — 697
 Gustowski Artur — 810
 Gustowski Paweł zob. Gutowski Paweł
 Gutowski Paweł red., właściciel, wyd. — 700
 Gutt Stanisław — 194, 195; red. — 174
 Guttry Aleksander — 83, 186, 244; nakł. — 83
 Guzdek Jan — 651
 Guzinski J. F. zarządca — 835
 Gwiazda Polarna. 75 lat w służbie Polski i Polonii
 (1908-1983) — 543
 Gwiazdowski Aleksander red. — 632; wyd. — 632, 905
 Gzella Grażyna — 172, 835
- H**
- H. A. — 291
 Habasiński L. wyd. — 1085
 Habicht Wilhelm red. — 205
 Habrowski Józef red., wyd. — 482
 Hachuła S. red. — 785
 Haczyński Stanisław red. — 451
 Hader Ignacy zob. Haduch Ignacy
 Haduch Ignacy red. — 858, 948; wyd. — 948; zarządca — 948
 Haduch L. zob. Haduch Ignacy
 Haduch Ludwik B. red. — 607, 779, 842
 Hagspiel Brunon (Bruno) red. — 1016
 Hahn Wiktor — 789
 Haiman Mieczysław — 317, 438, 464, 467, 539, 595, 601, 673, 707, 772, 777, 826, 829, 866, 936, 958; błąd — 468, 693, 706, 769; red. — 936
 Hajduga Rusticus — 1064
 Halicki Feliks zob. Halicki W.
 Halicki W. red. — 460
 Haller Józef — 953
 Halpern Leon zob. Heilpern Leon
 Haluck bracia druk. — 1047
 Hałaciński Zygmunt — 593
 Hambourg M. zarządca — 136
 Hamerski R. J. zarządca — 835
 Hamon H. zarządca — 235
 Hanas Franciszek red. — 1110
 Hanasz Roman red. — 926; wyd. — 927
 Haniewski J. Alfons red. — 452
 Haniżewski (Hanyżewski) Stanisław — 677, 686
 Hanyżewski S. zob. Haniżewski Stanisław
 Hanyżewski Stanisław zob. Haniżewski Stanisław
 Hapak Joseph T. rec. — 374
 Hapke Ryszard red. — 725, 854, 901
 Harley John Hunter red. — 255
 Harrington John J. wyd. — 737
 Harrison Benjamin — 835
 Hartman J. zob. Gottlieb Leon
 Hartung Bolesław red. — 1116
 Harvey D. W. wyd. — 285
 Harzig Christiane red. — 41, 388
 Hasse Jerzy — 193
 Hathaway Richard J. red. — 34
 Hatzfeld Herta — 21, 23, 339, 492, 563, 652, 673, 732, 750, 754, 805
 Hauke-Bosak Józef — 83, 199
 Haupt Kazimierz — 381, 560, 674, 730
 Hauptmann Gerhard — 193
 Hausner Artur Walenty — 314, 876
 Hayden Joel B. zarządca — 938
 Heck Korneli Juliusz — 854
 Heilpern Leon [pseud. Leon] — 490; red. — 835
 Hejka F. R. zarządca — 518
 Held druk. — 216, 225
 Helinki T. M. zob. Heliński T. M.
 Heliński T. M. — 454; red. — 454
 Heltman Wiktor red. — 81, 199
 Heltmann W. zob. Heltman Wiktor
 Helwecki Jan [pseud.] — 126
 Heming Harry Hooper — 749
 Hempel Jan red. — 1095
 Henszel Konstancy wyd. — 127
 Hercen Aleksander — 140
 Hering Alfons — 543
 Herman K. — 193
 Heryn E. druk., zarządca — 146
 Hertel Antoni druk. — 120
 Hertel Maksymilian red. — 499
 Hertmanowicz J. — 836
 Heryng Giorgio — 269
 Heydenkorn Benedykt — 291
 Heymann Samuel druk. — 99, 101, 106, 112, 113, 118, 121, 130, 146; zarządca — 146
 Hibner Adam — 892

- Hibner Jan — 454
 Hinkelman Aleksander — 974
 Hirsh Robert H. red. — 951
 Historia Polski. T. 3 — 361
 Historia Rycerstwa Polskiego — 1054
 Historia żydowskiego ruchu robotniczego na Litwie, w Polsce i w Rosji — 239
 Hłasko Józef [pseud. Siemieniecki J. H.] rec. — 125
 Hobe Engelbrecht Hagbart wyd. — 648
 Hodi J. T. [pseud.] zob. Tokarzewicz Józef
 Hodkiewicz Edmund — 706
 Hodur Franciszek — 387; nakł. — 658; red. — 658, 785, 806, 824, 834; właściciel — 824; wyd. — 658, 785, 806
 Hoerder Dirk red. — 41, 388
 Hoesickowa Zofia (nazwisko panięńskie Lewental) — 900
 Hof John J. wyd. — 1006
 Hoffman Stefan — 629; red. — 842
 Hoffman William F. — 451
 Hoffman's Catholic Directory, Almanac and Clergy List — 754
 Holeski J. M. zarządca — 896
 Hollowak Thomas L. — 381, 399, 403, 451, 560, 674, 712, 730, 963; oprac. — 383
 Hołochwast Bolesław — 785
 Hołowacki W. — 869
 Homan Władysław red. — 1116
 Homola-Skapska Irena — 95, 144
 Hora Benedykt [pseud.] zob. Rahoza Benedykt
 Horain Julian — 484, 790; red. — 499
 Horbaczewski Lucjan red. — 468, 537, 593, 636, 707, 831
 Horko B. — 761
 Horn P. druk. — 117
 Horstmann Ignatius Frederick — 561, 599
 Horwitz Maks red. — 233
 Hou J. H., de druk. — 81
 HP. J. — 196
 Hucal Teodor red. — 848
 Hugo Victor motto — 210
 Hugonis druk. — 146, 156
 Hulburt D. W. red. — 638
 Hummel R. E. ilustr. — 992
 Huntowski Michał — 563
 Hupke W. red. — 714
 Hupke W. zob. Hapke Ryszard
 Hütter (Hutter) Zygmunt — 434; red., wyd. — 766
- I**
 -i- — 50
 Iciek Stanisław A. — 647
 Idziorek Ignacy G. red. — 648
 Ignasiak Andrzej — 680
 Illinois Newspaper Directory — 325
 Iłowiecka Helena — 789
 Iłowiecki Józef — 610; red. — 732, 789; wyd. — 789
 Immigrant Labor Press in North America... — 41
 Index-catalogue of the Library of the Surgeon-General's Office United States Army — 616
 Isidor Joseph druk. — 120, 162
 Iskierka ks. [pseud.] zob. Paukzsto Wiktor
 Iwanicki Stanisław wyd. — 952
 Iwanowska Maria red. — 454, 513, 514, 855
 Iwanowski B. — 817
 Iwanowski zob. Iwanowska Maria
 Iwicki John — 354, 436, 484, 519, 562, 832, 935
 Iwinicz [pseud.] zob. Unszticht Eugeniusz
 Izajasz św. motto — 869, 951
 Izydor św. — 1031
- J**
 J. J. zob. Janowski Józef Kajetan
 J. K. — 174
 J. M. S. D. — 79
 Jablonski F. red. — 954
 Jabłonowski Władysław [pseud. Gryf Władysław] — 126
 Jabłoński Franciszek Hieronim — 596; red. — 454, 456, 462, 468, 583, 610, 677, 686, 854, 855
 Jacoby Ferdynand zob. Linde Ferdynand
 Jadwiga Andegaweńska królowa — 1031
 Jadwiga z Łobzowa [pseud.] zob. Strokowa Jadwiga
 Jagielska Elżbieta oprac. — 44
 Jagłowicz Jan — 460
 Jail J. P. zarządca — 98
 Jalcic J. zob. Jakicic Józef J.
 Jakicic Józef J. red. — 451
 Jakiel Stanisław red. — 461, 877; wyd. — 877
 Jakimowicz — 662
 Jakimowicz ks. — 961
 Jakimowicz Tadeusz red., wyd. — 861

- Jakiński L. — 463; druk. — 503
 Jakóbowski Czesław red. — 848
 Jakubisiak Augustyn — 155; red. — 144
 Jakubisiak Stanisław red. — 144
 Jakubowska Urszula rec. — 38
 Jakubowski red., wyd. — 732
 Jakubowski Z. wyd. — 676
 Jamet E. zarządca — 102
 Jan Młot [pseud.] zob. Dickstein Szymon
 Jan św. motto — 264, 572
 Janczur red. — 460
 Janczura Sigmont red. — 732
 Janecki Józef F. wyd. — 845
 Janicki J. — 782
 Janicki Teodor D. red. — 588; wyd. — 588, 671
 Janik Michał — 683
 Janiszewski B. sekretarz — 500
 Janiszewski Józef Konstanty druk. — 126
 Jankiewicz Zofia red. — 513
 Jankowska Maria red. — 198, 204
 Jankowski J. J. oprac. — 854
 Jankowski Krystyna tłum. — 279
 Jankowski T. — 978
 Jankus Martynas druk. — 197
 Janowicz [pseud.] zob. Kamowski Jan
 Janowicz Kazimierz — 163
 Janowicz Ludwik — 174
 Janowski C. wyd. — 475
 Janowski Jan Nepomucen — 115, 187
 Janowski Józef Kajetan [J. J.] — 187, 190
 Janusz [pseud.] zob. Neuman Kazimierz
 Janusz Józef — 561; red. — 593, 605, 738; wyd. — 593, 605
 Januszewski Fr. — 446
 Januszewski J. sekretarz — 153
 Jarecki Edmund K. zarządca — 454
 Jarkowski Stanisław Teofil — 72, 99, 144, 277
 Jarmicki J. — 1058; nakł. — 1059
 Jarmund Stanisław — 119, 186
 Jarnatowski Edward administrator — 258
 Jarosławski red. — 144
 Jaroż Agnieszka — 428
 Jaroszyńska-Kirchmann Anna D. — 414, 431
 Jaroszyński Teodor rec. — 133
 Jarowiecki Jerzy — 192; błąd — 263
 Jarząbkowska R. — 340
 Jarzembowski Józef właściciel — 585
 Jarzyńska Katarzyna — 1087
 Jasińczyk St. [pseud.] zob. Burski Stanisław Marjan
 Jasiński Aleksander M. red., wyd., zarządca — 488
 Jasiński L. — 269
 Jasiewicz Jules — 101; red. — 101
 Jasińska Stanisława — 15
 Jasiński A. zarządca — 452
 Jasiński Feliks Stanisław — 133
 Jasiński Gustaw red. — 1074
 Jasiński Jan red., wyd. — 560
 Jasiński K. — 1029
 Jasiński P. — 475, 608
 Jasiński Stanisław — 112; red. — 112
 Jasiński W. — 446
 Jasiorkowski Tomasz A. — 787; red. — 760, 779
 Jaskiewicz Adam red. — 938
 Jaszczerski J. — 446
 Jaśkiewicz Adam red. — 785, 834
 Jawornicki Aleksander red., wyd. — 563
 Jaworowski Roman J. zob. Jaworowski Romuald J.
 Jaworowski Romuald J. red., sekretarz — 479
 Jaworowski Władysław wyd. — 454
 Jaworski L. red. — 879
 Jaworski Władysław druk. — 766
 Jaxa J. zob. Yaxa Jan
 Jayne David — 1040
 Jayne David firma nakł. — 1040
 Jayne'a Davida syn nakł. — 1040
 Jazwinski K. J. red. — 606
 Jeden z wielu [pseud.] — 79
 Jedlicki Roman wyd. — 981
 Jeger Maurycy Dawid druk., wyd. — 251
 Jeger Morls zob. Jeger Maurycy Dawid
 Jelenkowski Marian M. — 384; rec. — 374
 Jendrzajek Albert — 636
 Jendrzajek Wojciech — 451
 Jensen Karin red. — 230
 Jentys red. — 804
 Jesień W. E. zob. Jesień Waclaw Stanisław
 Jesień Waclaw Stanisław red. — 452, 454, 472, 707, 864, 870
 Jeske red. — 144
 Jetka — 589

- Jeżiorowski Konrad red. — 1109
 Jeż Teodor Tomasz [pseud.] zob. Miłkowski Zygmunt
 Jeżewski Leon red., wyd. — 505
 Jędrzejek Wojciech zob. Jędrzejek Wojciech
 Jędrzejowski Bolesław Antoni [pseud. Kaniowski Józef] — 183; druk. — 193, 233, 234, 236, 241, 248, 250, 260; red. — 193, 234-236, 241, 250, 252; wyd. — 193, 233, 234, 236, 241, 248, 250, 252, 260
 JM. zob. Mroczkowski Jerzy
 Jochiges-Tyszka Leon zob. Jogiches Leon
 Jodko-Narkiewicz Witold red. — 193
 Jogiches Leon [pseud. Tyszka Jan] — 194; red. — 131, 174, 195
 John Georges zarządca — 141
 Johnson J. — 707
 Jokaj Maurycy — 687
 Jonek wierszokleta z Chojnic [pseud.] — 505
 Joseph N. — 652
 Joteyko Józefa red. — 152
 Jot-eż [pseud.] — 79
 Joubaud F. druk., zarządca — 117
 Józef Kalasanty św. — 1031
 Józef św. — 997, 1031, 1118
 Józwiakowski Wincenty J. — 628; sekretarz — 621
 Jurgielewicz Józef zob. Jurgielewicz Józef
 Juliusz Bolesta [pseud.] zob. Koziebrodzki Władysław
 Juński — 124
 Jurasiański L. — 651
 Jurasz Jakób druk., zarządca — 430
 Jurgielewicz Józef wyd. — 1087
 Jurkielewicz Józef zob. Jurgielewicz Józef
 Jurkiewicz E. — 446
 Jurkiewicz Teofil — 244
 Jurkowski L. de wyd. — 288
- K**
 K. M. zob. Murzynowska Krystyna
 Kaczkowski Zygmunt — 108
 Kaczmarek F. nakł. — 1038
 Kaczmarek Marlena — 61
 Kaczmarek Maxymilian L. — 459, 518
 Kaczorowski Feliks — 833
 Kaczyński Ignacy — 446
 Kaczyński Józef F. druk. — 120
 Kaden-Bandrowski Juliusz — 1048
 Kaiser Doroteusz — 1064
 Kajsiewicz Hieronim — 484
 Kalczynski Grzegorz W. zob. Kalczyński Jerzy W. J.
 Kalczyńska Maria red. — 409
 Kalczyński Jerzy W. J. red. — 530; właściciel — 530, 589; wyd. — 442, 530, 589; zarządca — 530
 Kalemka Sławomir — 56, 128, 205
 Kalinowski Daniel red. — 423, 451
 Kalinowski Mikołaj red. — 518, 519, 867
 Kalinowski N. zob. Kalinowski Mikołaj
 Kallenbron B. zob. Kullenbron B.
 Kałucki Paweł S. zob. Kołucki Paweł S.
 Kałusowski Henryk — 790; red. — 479
 Kamiński Bronisław S. — 779; red. — 706, 707
 Kamiński Czesław P. red. — 289
 Kamiński Henryk zob. Stein-Kamiński Henryk
 Kamiński L. — 502
 Kamiński S. red. — 761
 Kamiński Stefan — 785; wyd. — 829; zarządca — 465, 533
 Kamiński W. — 502
 Kamler Anna red. — 101
 Kamrowski — 752
 Kania Roman — 624
 Kaniowski Józef [pseud.] zob. Jędrzejowski Bolesław Antoni
 Kantor Ryszard — 543; rec. — 543
 Kantorski J. — 446
 Kapalski Stefan red. — 744
 Kapcia Stanisław L. red., właściciel, wyd. — 710
 Kapral [pseud.] zob. Przewoński Edward
 Karabas Pelagia — 482
 Karasiewicz Józef red. — 230, 460
 Karaś J. red. — 611
 Karbowski Antoni — 67, 84, 127, 196
 Karchut Jan — 465, 533; red. — 535, 708, 724; właściciel — 535, 724; wyd. — 535, 708, 724
 Karczewski A. — 431
 Karczewski Wacław — 113
 Karczmarski Stefan red. — 130
 Karczyński Aleksander red., zarządca — 620, 739
 Karlewski Antoni wyd. — 1023
 Karłowicz Wiktor zob. Karłowski Wiktor
 Karłowski Wiktor red. — 457, 504, 766
 Karman Rafał druk., właściciel, wyd. — 1087
 Karnobis zob. Kornobis Teodor
 Karnowski Jan [pseud. Janowicz] — 322

- Karolczak Kazimierz — 99, 185, 245, 263
 Karwacki J. — 761
 Karwowski Apolinary red. — 758; wyd. — 719, 758; zarządca — 712
 Karwowski C. red. — 101
 Karwowski Elżbieta wyd. — 758
 Karwowski Stanislas administrator — 101
 Kasprowicz E. L. zob. Kasprowicz Erazm Łukasz
 Kasprowicz Erazm Łukasz — 172, 229
 Kasprowicz Jan motto — 851
 Kasprzycki John — 436, 519
 Kasprzykowski Czesław — 869
 Kaszubina Wiesława — 221
 Kaszubowski Józef red. — 706
 Katalog czasopism Instytutu Józefa Piłsudskiego... — 47
 Katalog czasopism polonijnych XIX i XX wieku... — 44
 Katalog czasopism polskich Biblioteki Jagiellońskiej błąd — 153
 Katalog polskich czasopism emigracyjnych... — 37
 Katarzyna II caryca — 124
 Katrowski J. — 176
 Kazimierz Sprawiedliwy książę — 464
 Kazimierz Wielki król — 696, 1031
 Kaźmierski A. zarządca — 842
 Keiss Antoine druk., red. — 117
 Kelles-Krauze Kazimierz — 126; red. — 193, 235
 Kempniński Julian — 599; red. — 591
 Kempner Ad. red. — 153
 Kempski Antoni — 971, 978
 Kendziorski (Kędziorski) W. wyd. — 495
 Kennan Jerzy G. — 126
 Kenska Peter Józef [pseud.] Kontzki J. wyd. — 908
 Kersztan Jan wyd. — 701
 Kęczkowska Zofia — 266
 Kędziorski J. W. zob. Kendziorski W.
 Kędziorski S. zob. Kendziorski W.
 Kielbassa Piotr zob. Kiołbassa Piotr
 Kiełpiński R. — 651
 Kierłańczyk Karolina — 423, 835
 Kierzkowscy bracia wyd. — 967
 Kijański K. red. — 537; właściciel — 537
 Kijarski M. zob. Kijański K.
 Kilka słów z historii osady polskiej w Baltimore... — 321
 Kina Jan wyd., zarządca — 589
 Kiołbassa Peter zob. Kiołbassa Piotr
 Kiołbassa (Kielbassa) Piotr — 451; red. — 833; zarządca — 503
 Kiper Daniel — 64, 65, 412, 417, 421, 424, 425, 428, 429, 479, 586, 613, 671, 752, 854; rec. — 414
 Kirchmann Anna D. zob. Jaroszyńska-Kirchmann Anna D.
 Kirżnic Abram — 16, 184, 233, 239, 248
 Klaczko Julian — 104
 Klafeta Jan — 716
 Klafkowski Roman red., zarządca — 920
 Kłaftowski zob. Klafkowski Roman
 Klarkowski Bolesław — 451, 833
 Klawer Piotr — 272
 Klawiter Antoni red. — 464, 559; wyd. — 464, 467, 771
 Klein G. nakł. — 1038
 Klein Jan red. — 520
 Kleina G. syn nakł. — 1038
 Klimek H. red. — 707
 Klimowicz Antonina — 766
 Klimowicz Paweł — 310; red. — 543, 766, 872
 Klimowicz Waław red. — 192
 Klonowicz (Klonowski) Jan red. — 795; wyd. — 649, 650, 655, 795
 Klonowski Jan zob. Klonowicz Jan
 Klonowski T. — 734
 Klotus Zygmunt zob. Clotus Zygmunt
 Klucznik Jan — 460
 Klupp Ewa Katarzyna — 490
 Klupp Grzegorz Antoni — 854; właściciel, wyd. — 490
 Klupp J. zob. Klupp Grzegorz Antoni
 Kłobukowski Stanisław — 1089, 1113; red. — 1095
 Kłos Jan [pseud.] zob. Nesterowicz Melania
 Kłos Józef właściciel, wyd. — 1087
 Kłos Kazimierz — 454
 Kłossowski Andrzej oprac. — 36
 Knaap Antoni — 965
 Knapczyński Tadeusz zarządca — 712
 Knapplik ks. — 575
 Kniola Michał P. — 901; zarządca — 714
 Kniszka M. zob. Kruzka Michał
 Knitter Józef — 645, 651
 Koberdowa Irena — 198
 Kobylańska Stanisława H. red. — 855

- Koch Stanisław — 139
 Kochanowicz Jan red. — 452
 Kochanowski Jan — 101; motto — 535
 Kociel Grzegorz red. — 696
 Kociemski Leonard red. — 271
 Koenig Michał — 446
 Kokociński Teodor red. — 848
 Kokowcew M. zob. Kokowcow Władymir
 Kokowcow Władymir — 101
 Kolakowski Wit red. — 482
 Kolanowski Szczepan red. — 451, 483, 636
 Kolanowski Szczepan A. red. — 651
 Kolasa Władysław Marek — 62
 Kolasiański Dominik — 559
 Koleski red., wyd. — 912
 Koliński (nazwisko pierwotne Kołodziej) Andrzej — 304, 558, 716, 749; red. — 602, 622, 707; wyd. — 602; zarządca — 431, 468
 Koliński Antoni zob. Koliński Andrzej
 Kolumb Krzysztof — 610
 Kolyszko Edward V. — 366
 Kołakowska Zefiryna — 502
 Kołakowski Aleksander — 700; red. — 700
 Kołakowski Edward Ludwik — 595, 646, 759; druk. — 712, 716, 1001; nakł. — 1001; red. — 542, 553, 558, 585, 593, 664, 716, 758, 774, 800, 805, 831, 968, 978; właściciel — 716, 761; wyd. — 502, 553, 558, 585, 593, 611, 774, 805, 978; zarządca — 502, 585, 593, 774
 Kołaszewski Antoni Franciszek — 714
 Kołtątaj Waldemar wyd. — 799
 Kołodziej Andrzej zob. Koliński Andrzej
 Kołomyjski W. S. — 869
 Kołucki Paweł S. red., sekretarz — 707
 Komorowski C. red. — 716; właściciel — 749; wyd. — 716
 Komorowski Józef — 454
 Komorowski K. Z. red. — 515
 Komorowski M. M. red. — 550
 Komorowski Z. zob. Komorowski C.
 Konczalski J. zob. Konczalski Kazimierz S.
 Konczalski Kazimierz S. — 477; red. — 487, 613; wyd. — 487, 882; zarządca — 882
 Kondratowicz J. — 545
 Koniuszewski Władysław J. — 311, 985, 1054; red. — 575, 780, 837, 973; zarządca — 780
 Konkowski Ludwik nakł., red. — 1103; wyd. — 1086
 Konopnicka Maria — 101, 144, 1001, 1046, 1115
 Konrad Józef (Conrad Joseph) wyd., zarządca — 561
 Konstankiewicz Jan C. — 716
 Kontzki J. [pseud.] zob. Kenska Peter Józef
 Konwicki Stanisław [pseud. St. Równia] — 162, 186; oprac., wyd. — 162
 Kopacewicz W. — 502
 Kopczyński F. C. wyd. — 676
 Kopernik Mikołaj — 120
 Kopka Stanisław red. — 760
 Kopruckowiak Albin rec. — 35
 Korbut F. red. — 653
 Korczak S. red. — 734
 Korczak Tadeusz red. — 707
 Kordaczuk Wiesława red. — 96
 Kordas Maciej red. — 417
 Kormanowa Żanna — 118, 122, 125, 126, 131, 140, 174, 175, 180, 182, 184, 188, 192-195, 198, 202, 203, 226, 227, 233-236, 241, 242, 246, 248, 250, 252, 260, 262, 452, 538, 626, 634, 762, 777, 837, 874, 887; błąd — 173, 178, 181, 183, 197, 239, 261, 437, 721, 761, 804; red. — 361
 Kornecki Wincenty druk — 1035
 Kometka St. — 785
 Komgold Nathan zob. Złotnicki Nikodem K.
 Komgold Nikodem zob. Złotnicki Nikodem K.
 Komgold Nuchim zob. Złotnicki Nikodem K.
 Komgold Nuchym zob. Złotnicki Nikodem K.
 Komobis Teodor — 593, 759; właściciel, wyd. — 502, 719
 Koroniarz [pseud.] — 116
 Korpanty Antoni red., wyd. — 831
 Korwin-Milewski Hipolit — 255
 Korybski Leon — 593; właściciel, wyd. — 815
 Korytko Eugeniusz — 108; red. — 108
 Korytowski red. — 144
 Korzon Krystyna — 193
 Kosa Wanda [pseud.] zob. Wojnarowska Cezaryna Wanda
 Kosakiewicz Józef red. — 707
 Kosakiewicz T. sekretarz — 707
 Kosiba S. zarządca — 761
 Kosieradzka Elżbieta red. — 96
 Kosiński Jan — 562
 Kosmowski Jerzy Borun red.—651, 746, 760, 900
 Kosowski Włodzimierz red. — 239

- Kossak Juliusz — 1017
 Kossak Wojciech — 1048
 Kossakowski Ludwik Stanisław K. — 955
 Kossakowski Mateusz Pankracy nakł., red., wyd. — 616
 Kossobudzki Józef druk. — 119, 124, 140, 179, 186, 196; red., wyd. — 179
 Kossobudzki Szymon red. — 1109; wyd. — 1093
 Kostanecki Albert zob. Kostecki Albert Jan Kanty
 Kostecka H. ilustr. — 1116
 Kostecki Albert Jan Kanty red. — 109
 Kostecki Albin zob. Kostecki Albert Jan Kanty
 Kostecki W. — 502
 Kostrubała Jan red. — 451
 Kostrzewski — 996
 Kostrzewski J. M. red. — 867
 Kościółek Teofil W. nakł., red., wyd. — 552
 Kościółek Teofil W. zob. Kościółek Teofil W.
 Kościuszko Tadeusz — 85, 123, 230, 447, 451, 504, 573, 610, 696, 712, 774, 854, 916, 971, 972, 978, 982, 985, 993, 997, 1011, 1019, 1026, 1074, 1116; motto — 206
 Kościński Stanisław red. — 139
 Kotarski A. zarządca — 900
 Kotkowski Kacper — 83
 Kotowski Leonard J. — 334, 336, 520, 640, 788, 848, 868, 954
 Kowal W. B. wyd. — 566
 Kowalczyk Jan Jakub — 610; red. — 87, 460, 610, 706; właściciel — 706; wyd. — 87, 706
 Kowalczyk Jolanta zob. Chwastyk-Kowalczyk Jolanta
 Kowalewski Jan red. — 167
 Kowalik Jan — 374, 375, 385; rec. — 26
 Kowalska H. — 130
 Kowalski Alfred Maria red. — 101
 Kowalski Andrzej Franciszek [pseud. Sierakowski Stanisław Tadeusz] druk. — 770; red. — 431, 454, 626, 634, 667, 721, 769, 770, 970; wyd. — 667; zarządca — 770
 Kowalski Anthony — 342
 Kowalski Franciszek — 286
 Kowalski Henryk druk. — 120
 Kowalski Ignacy — 633; administrator — 636; red. — 453, 636, 774, 813; wyd. — 453
 Kowalski J. druk. — 794
 Kowalski Jan red. — 545
 Kowalski Jan P. zarządca — 775
 Kowalski K. — 620
 Kowalski Karol red. — 460
 Kowalski M. red. — 695
 Kowalski Stanisław K. — 802
 Kowerski Witold, Białynia red. — 1099, 1102
 Kowzan Jan zob. Kowzan Jordan
 Kowzan Jordan red. — 747
 Kowzan Julian zob. Kowzan Jordan
 Kozak John — 873
 Kozak Tomasz — 431, 761; red. — 452, 460, 474, 537, 706
 Kozakiewicz Bronisław — 143; dyrektor — 222; red. — 101; zarządca — 123
 Kozakiewicz Jan red. — 452, 761
 Kozal T. zob. Koziół Tomasz
 Koziński Antoni druk. — 266
 Koziński Eugeniusz druk. — 266
 Koziński Kazimierz druk. — 266
 Kozicki Stanisław — 258
 Koziebrodzki Władysław [pseud. Juliusz Bolesta] rec. — 172
 Koziół (Kozieł) — 240
 Koziół zob. Koziół
 Kozióło Paklewski St. zob. Kozióło Poklewski Stanisław [pseud.]
 Kozióło Poklewski Stanisław [pseud.] — 785; red., wyd. — 693
 Koziół Tomasz — 545; red., właściciel, wyd., zarządca — 545
 Kozłowska-Sabatowska Halina — 93
 Kozłowski red. — 805
 Kozłowski Antoni — 593, 662; właściciel — 448, 618; wyd. — 466, 618
 Kozłowski Bolesław R. zarządca — 454
 Kozłowski Czesław — 446; red. — 446, 480, 728
 Kozłowski Ignacy red., wyd. — 508
 Kozłowski J. — 446
 Kozłowski Józef — 203
 Kozłowski Ludwik red. — 746
 Kozłowski Michał red. — 520
 Kozłowski Stanisław zob. Lis-Kozłowski Stanisław
 Kozłowski Władysław red. — 690, 714; wyd. — 690, 898
 Kozłakiewicz zarządca — 734
 Kozlik Danuta zob. Piątkowska-Kozlik Danuta
 Krakowiak T. red. — 943

- Krakowski J. — 939
 Krakowski L. — 939
 Krakowski W. — 651
 Kraków Janina red. — 1098
 Krapfenbauer Charles red. — 117
 Kras Janina — 462
 Krasieńska Izabela — 430
 Krasieński Zygmunt — 451, 1046
 Krasny Józef red. — 174
 Krasso W. [pseud.] zob. Krassowski W.
 Krassowski W. [pseud. Krasso W.] ilustr. — 991, 1002
 Krasucki Piotr red. — 135
 Kraszewski Józef Ignacy [pseud. Bolesławita B.] — 75, 115, 187, 484, 790, 1095
 Kraszewski Józef Ignacy firma druk. — 128
 Kraushar Alexander — 187
 Krauze Kazimierz zob. Kelles-Krauze Kazimierz
 Krauze Ludwik red. — 855
 Krawczyk J. — 1108
 Krawiec Władysław ilustr. — 984; red. — 451
 Krępeć Władysław — 971
 Kroll Franciszek — 451, 835
 Kromolicki Jan — 652
 Kronk (Kruk) J. A. — 760
 Kruk J. zob. Kronk J. A.
 Krumłowski Konstanty red. — 611
 Krupiński Bronisław zarządca — 834
 Krupski Stanisław red. — 179
 Kruszewska Mirosława — 415, 451, 479, 543
 Kruszką Józef S. red. — 610, 825; zarządca — 454
 Kruszką Michał — 400, 423, 444, 456, 610, 773, 774; druk. — 456; nakł. — 727; red. — 456, 510, 583, 604, 610, 727, 825, 962; właściciel — 454, 583, 610; wyd. — 510, 583, 604, 610, 727, 741, 808, 814, 825; zarządca — 456
 Kruszką Wacław — 274, 279, 289, 417, 448, 465-468, 479, 484, 491, 494, 498, 507, 522-524, 533, 546, 563, 569, 573, 588, 593, 611, 639, 644, 671, 691, 694, 699, 700, 741, 750, 754, 758, 759, 771, 772, 786, 790, 804, 814, 815, 825, 829, 850, 856, 863; błąd — 498, 582, 777, 778, 789, 833
 Kruszyńska R. [pseud.] zob. Luksemburg Róża
 Kruszyński J. — 437
 Kruszyński J. N. sekretarz — 199
 Krutza Teofil wyd. — 766
 Krygier Wincenty właściciel — 817
 Krynicki Edward red., wyd. — 571
 Krysiak Joseph W. — 873
 Krzemiński Fr. — 595
 Krzysztofowicz Sylwester druk. — 120
 Krzywicki Ludwik red. — 193
 Krzywonos Arkadiusz — 624
 Krzyżanowscy, bracia red. — 899
 Krzyżanowska J. — 873
 Krzyżanowski A. T. red. — 524
 Krzyżanowski Alfred red. — 870
 Ksawer [pseud.] zob. Bilek Franciszek
 Książka jubileuszowa parafii św. Trójcy... — 666
 Ksycki Filip M. zob. Ksycki Philip M.
 Ksycki Philip M. red., wyd. — 454, 472; zarządca — 454, 462
 Kubec Gerwazy — 965
 Kubiak Hieronim red. — 393
 Kucera Max. — 854
 Kucharska Stanisława [pseud. Arska Ava] — 437, 945; red. — 437, 874, 945
 Kucharski F. red., wyd. — 815
 Kucharski Karol red. — 417
 Kucharzewski Jan — 81, 108, 109, 122, 124, 139, 180, 204, 217; błąd — 138; red. — 208, 209; wyd. — 209
 Kuczera Antoni red. — 165
 Kuczyński Józef — 482
 Kuć J. — 761
 Kudlicki Józef druk. — 444, 468; red. — 831; właściciel — 468; wyd. — 444, 468
 Kuflewski Stanisław J. — 454
 Kuflewski Władysław August — 454, 491
 Kuhn Henry — 769
 Kuk Jan red. — 533, 563, 610, 863; zarządca — 563
 Kuk Józef red. — 751
 Kukła Wiesław — 60
 Kulawy Wojciech wyd. — 289
 Kulczycki Ludwik [pseud. Mazowiecki Mieczysław] — 192; red. — 192
 Kulczyński W. J. zob. Kalczyński Jerzy W. J.
 Kulesza Jan red. — 114
 Kulibera S. zob. Kuliberda Franciszek J.
 Kuliberda Franciszek J. — 922; red., wyd. — 681
 Kulik Józef zarządca — 520
 Kulikowski Edward red. — 588
 Kulikowski Marek rec. — 37

- Kullenbron (Kallenbron) B. — 502
 Kułakowski Bronisław Dominik — 979; red. — 446, 452, 462, 837, 844, 955
 Kułakowski L. zob. Kołakowski Edward Ludwik
 Kułakowski zob. Kołakowski Edward Ludwik
 Kunicki F. — 761
 Kunicki Stanisław — 174, 193, 235
 Kuraś Ferdynand — 976, 1046, 1115
 Kurdelska Janina — 24, 99, 102, 138, 147, 153, 504, 588, 688; błąd — 185, 186, 196, 217, 269
 Kurdziel Paweł — 964
 Kurlandzki Maksymilian zob. Kurlandzki Maksymilian
 Kurlandzki (Kurlandzki) Maksymilian red. — 795; wyd. — 649, 650, 655, 795
 Kursewski zob. Kurszewski
 Kurszewski (Kursewski) nakł., wyd. — 612
 Kurzyna Jan — 83
 Kusielewicz Eugeniusz red. — 393
 Kuszlejko — 240
 Kuzniewski J. Anthony — 391
 Kuźmina Dariusz red. — 429, 1087
 Kuźmiński St. — 785
 Kwapiszewski — 961
 Kwarciański A. A. — 446, 502
 Kwarciański zob. Kwarciański A. A.
 Kwasigroch Andrzej J. zarządca — 620
 Kwaśniewski Józef — 854
 Kwaśniewski W. — 446
 Kwiatkowski Franciszek J. zarządca — 842
 Kwiatkowski Jan red. — 143, 156
 Kwiatkowski Władysław red. — 430, 483
- L**
 L. G. ilustr. — 175
 L. H. — 530
 Lachner J. — 761
 Lagny, de druk. — 101
 Lakówka Antoni — 451
 Landmann Tomasz — 1087
 Landowski Fr. — 651
 Landowski Jan C. — 651
 Landy Rémy — 101
 Lang Otto — 197
 Lange Eugénie — 27
 Lange Franciszek — 636
 Langevin Adélar — 289
- Langowski Franciszek zob. Dangel-Langowski Franciszek
 Laps B. red. — 804
 Lasecki Thomas Thaddeus zob. Łasecki Tomasz Thaddeusz
 Laskowski Karol — 465; red. — 732, 734; właściciel, wyd. — 732
 Lasocki Aleksander — 83
 Latoszek Waldemar — 905
 Lau Henryk — 482
 Laudyn Stefania zob. Laudyn-Chrzanowska Stefania
 Laudyn-Chrzanowska Stefania red. — 513
 Laudyn-Chrzanowski Adam red., właściciel, wyd. — 450
 Lazarkevitch — 136
 Lea William — 258; druk. — 258
 Lebedzik Zawistowski Theodore zob. Zawistowski Theodore L.
 Leblond Marius-Ary — 151
 Lech Jan wyd. — 1087
 Lech Piotr zarządca — 712
 Lechański red. — 454
 Lechicki Czesław rec. — 57
 Leder Jan — 194
 Leder Władysław zob. Fajnsztajn-Leder Władysław
 Leder Zdzisław red. — 174
 Lednicki Aleksander — 157
 Ledóchowski Jan red., wyd. — 588
 Ledóchowski Mieczysław — 610, 833
 Leger Louis — 145
 Lekczyński Konstantyn red. — 1087
 Leman Teofil druk. — 120
 Lemke Aleksander — 460
 Lemke Bazyli administrator, red. — 640
 Lemkie Felix A. — 700
 Lempicki Stanisław zob. Łempicki Stanisław
 Lempka Józef red. — 520
 Lenart Franciszek administrator — 867
 Lenartowicz Teofil — 1011
 Leon XIII papież — 451, 707, 833, 842; motto — 165, 266, 268
 Leonhardt V. wyd. — 104
 Leonowicz Stefan red. — 204
 Lesniak J. — 192; red. — 175
 Lesz J. wyd. — 822
 Leszczyński Thaddeus B. zarządca — 575

- Leszczyński Edward red., właściciel — 710
 Leszczyński Piotr J. — 789
 Leszczyński R. — 761
 Leśniak Antoni — 624
 Leśnicki Ludwik — 928; red. — 462, 629; wyd. — 629
 Leśniewicz S. — 431
 Lettelier A. sekretarz red. — 104
 Levé druk. — 163
 Lewakowski Karol — 111
 Lewandowski A. red., wyd. — 497
 Lewandowski Antoni red., wyd. — 489
 Lewandowski dr red. — 720
 Lewandowski Feliks J. red., wyd. — 893
 Lewandowski H. P. — 502
 Lewandowski Julian red. — 560, 875
 Lewandowski Roman — 163
 Lewandowski Stanley — 714
 Lewandowski W. J. — 854
 Lewandowski Wincenty — 563
 Lewenhard (Loewenhardt) Henryk — 111
 Lewenhard (Loewenhardt) Stanisław — 108, 163; red. — 108
 Lewenhard M. H. zob. Lewenhard Henryk
 Lewenhardt Stanisław zob. Lewenhard Stanisław
 Lewental Stefan S. — 315; red. — 454, 900
 Lewicki red., wyd. — 558
 Lewiński Adolf red. — 454, 502, 610, 815, 842; właściciel — 502
 Lewiński R. red., właściciel — 716
 Lewiński Stanisław red. — 530
 Lewis Jakób V. — 656
 Libertus A. — 431
 Liebknecht Wilhelm — 183, 193
 Liljen Ernest red. — 452, 760
 Limanowski Bolesław — 126, 193, 198; red. — 126
 Linde Ferdynand red. — 541, 542
 Lindgren Carl August wyd. — 231
 Lindner Janusz administrator—114, 146
 Linton Eliza zob. Lynn-Linton Eliza
 Lipiński J. V. zob. Lipiński Józef A.
 Lipiński Józef A. red., wyd. — 817, 824
 Lipkowska Wiktoria oprac. — 163
 Lipkowski Jan oprac. — 163
 Lipkowski Józef — 9, 10, 123, 140, 143, 180; błąd — 108, 116, 139, 196, 199, 240, 247; oprac. — 163
 Lipscombe William Thomas druk. — 258
 Lipski Władysław [pseud.] — 126
 Lipski Władysław ks. red. — 482, 536
 Lisiecki Kazimierz zob. Litwicki Kazimierz J.
 Lisiecki Arkadiusz — 123
 Lisiecki Frank F. druk. — 934, 1049
 Lisiecki Kazimierz zarządca — 712
 Lis-Kozłowski Stanisław — 45
 Liss Juliusz — 761; red. — 452
 List of Russian, other Slavonic and Baltic Periodicals... — 13
 Liszewski A. red. — 955
 Litko Stanisław — 638, 776; red. — 462, 610, 836
 Litwicki J. Kazimierz red. — 505
 Lobbé J. red. — 145
 Loeb Ph. druk. — 117
 Loewenhardt Henryk zob. Lewenhard Henryk
 Loewenhardt Stanisław zob. Lewenhard Stanisław
 Löfgren Oscar — 1088
 Lokański Henryk red. — 454, 462, 609, 707, 743, 815, 854
 Loos druk. — 99
 Lorbiecki Wincenty — 835
 Lord — 3
 Lord & Thomas' Pocket Directory — 3
 Lorentowicz Jan red. — 122
 Loret Maciej red. — 263
 Losa Waclav red. — 776
 Love-Szydłowski T. — 611; red. — 454, 668, 766; wyd. — 668
 Lowe-Szydłowski zob. Love-Szydłowski T.
 Lowry — 144
 Lubecki Kazimierz — 266
 Lubicz [pseud.] zob. Zahorski Bolesław
 Lubicz-Zaleski Zygmunt zob. Zaleski Zygmunt
 Lubiński Józef — 193
 Lubowiecki Franciszek red. — 505
 Lubowiecki Szymon red. — 542, 618
 Ludność polska w Stanach Zjednoczonych — 727
 Ludwig Ernest — 901
 Ludwik św. — 1000
 Luksemburg Róża [pseud. Kruszyńska R.] — 174, 194; red. — 131
 Lukwiński John red. — 857
 Lynn-Linton Eliza — 193
 Lysik L. zarządca — 702

L

- Łabęcki Józef zob. Łabędzki Józef
 Łabędzki (Łabęcki) Józef red. — 445, 676, 696;
 wyd. — 445
 Ładoń Feliks red. — 621, 753, 768, 881; wyd. — 753
 Ładoś Aleksander — 224
 Łagodziński Kazimierz zarządca — 454
 Łagodziński M. — 454
 Łapowski Bolesław — 847
 Łasecki Józef Andrzej red. — 451
 Łasecki Tomasz Tadeusz — 705, 746; red. — 451, 483,
 881
 Łaziński Konstanty — 607; red., wyd. — 599
 Łebński Władysław druk. — 128
 Łempicki Stanisław — 610, 792, 836, 1050; red. —
 610, 792, 836, 854
 Łobarzewski Tomasz — 443, 582, 835; red. — 457,
 468, 509, 677, 686, 696, 707, 802, 839; zarządca —
 677, 686
 Łobażewski Tomasz zob. Łobarzewski Tomasz
 Łojek Jerzy red. — 56
 Łopatynier Zdzisław — 785, 802; red. — 515, 537, 558,
 696; wyd. — 558; zarządca — 712
 Łotysz Sławomir — 410
 Łoziński red. — 144
 Łoziński Władysław — 1054
 Łubieński Henryk właściciel — 644
 Łuczycycki Zdzisław — 296, 349, 677, 686, 708, 752;
 red. — 505, 533; wyd. — 435, 465, 505, 533, 535,
 850
 Łuczyński A. W. red. — 610
 Łuczyński ks. zob. Łuczycycki Zdzisław
 Łukasik W. red., wyd. — 909
 Łukasz św. motto — 264, 700, 869, 951, 1027
 Łukaszewski A. A. zob. Łukaszewski A. J.
 Łukaszewski A. J. zarządca — 651
 Łukaszewski Julian — 71
 Łukaszewski Juliusz zob. Łukaszewski Julian
 Łukaszewicz Czesław [Cz. Ł.] — 324; rec. — 1048;
 red. — 902, 938
 Łukaszewicz Julian Antoni red. — 1036, 1038
 Łukwiński Wiktor A. — 901; red. — 760
 Łyp Franciszek red. — 1109
 Łysakowski Stanisław J. druk. — 938

M

- (m.) — 255
 M. Leokadya — 781
 Machek Karol wyd. — 611
 Machnikowski Ignacy A. — 491; red. — 453, 459,
 492, 833
 Machnikowski Jan — 716
 Machnikowski K. J. zarządca — 779
 Machnikowski Kazimierz — 482
 Machnikowski Leon — 749, 981; red. — 652, 716,
 842; zarządca — 652
 Machull M. zarządca — 452
 Maciejewski Richard J. rec. — 335
 Maczynski L. red. — 500
 Maćkiewicz Mieczysław — 790
 Madaj — 789
 Madejewski W. E. wyd. — 695
 Madura Fr. red. — 545
 Magel Ernest red. — 934
 Magjera B. red. — 715
 Magliani Agostino — 117
 Magott Teodor — 652
 Mahnik T. — 782; zarządca — 782
 Maik red. — 150
 Maik Ludwik — 97
 Majdewicz W. zarządca — 257
 Majewska Pelagia zob. Czaplínska Pelagia
 Majewski Adam — 972
 Majewski Karen — 406
 Majewski M. kasjer — 854
 Majk wierszokleta z Chojnic [pseud.] — 505
 Major Maksymilian red. — 286, 291; wyd. — 287
 Makowski E. J. red. — 865, 903; wyd. — 865
 Makowski M. nakł. — 772, 839; red. — 772; właściciel — 772; wyd. — 772, 777, 839
 Makowski Stanisław — 499
 Makowski William Boleslaus — 282; błąd — 289
 Malach R. red. — 611
 Malarz Jan druk., nakł., wyd. — 264
 Malczewski Stefan red. — 285
 Malczewski Zdzisław — 1081, 1087, 1091, 1095, 1112
 Malek W. wyd. — 902
 Malinowski Aleksander — 234
 Malinowski Janusz rec. — 1067
 Malinowski Julian red., wyd. — 1095
 Malinowski Mariusz rec. — 1081

- Malinowski Stanisław — 101
 Malinowski Władysław zob. Pobóg-Malinowski Władysław
 Maliszewski Ludwik red., właściciel — 694
 Małecki (nazwisko pierwotne Rubinsztajn, Rubinstein) Aleksander — 174
 Małecki Zdzisław red. — 409
 Małek Antoni zob. Małek Antoni
 Małek K. — 854
 Małkowski Jan red. — 714
 Małek Antoni — 620, 854; red. — 546, 619; właściciel, wyd. — 856
 Małowiejski Alfons wyd. — 709
 Małyszek Dariusz — 77
 Mamusich wyd. — 966
 Manauni G. B. red., wyd. — 268
 Manel Franciszek — 510; red., zarządca — 624, 937
 Manna John — 636, 833
 Mańkowski A. L. red. — 127
 Mańkowski Hipolit — 454
 Mańkowski Zygmunt — 965
 Marasse B. L. red. — 734, 792
 Marchlewski Julian Baltazar — 194; red. — 131, 174, 195
 Marchwiński red. — 448
 Marciniak Iwona — 823
 Marcinkiewicz Antoni Jan — 244
 Marcinkiewicz Kazimierz wyd. — 732
 Marczewski Ignacy — 108
 Marczyński Fr. red., wyd. — 770
 Marek św. motto — 266
 Marekowski Tadeusz red. — 266
 Marian znad Dniepru [pseud.] zob. Cyfrowicz Emilia
 Markiewicz F. zarządca — 782
 Markiewicz M. red. — 456
 Markiewicz Stanisław red. — 955
 Markowicz M. zob. Markiewicz M.
 Markowicz Stanisław zob. Markiewicz M.
 Markowski Florjan kierownik, wyd. — 231
 Marks Karol — 193, 761
 Marmurowicz Marcin A. red. — 689
 Marski Jan — 290
 Martin Marcelle sekretarka — 145
 Martinet Emile druk. — 83, 116, 120, 129, 161, 162
 Martinet L. druk. — 129
 Maruszewski J. — 761
 Marx Gustave [pseud. Vémar A.] oprac. — 160
 Maryański Modest red., właściciel — 725
 Marzorati druk. — 269
 Mas J. — 905
 Masłowski Ludwik wyd. — 127
 Masłowski Zygmunt wyd. — 799
 Maszenkiewicz S. zob. Maślankiewicz St.
 Maślankiewicz Adam druk. — 186
 Maślankiewicz St. red. — 289
 Maślankiewicz Wacław druk. — 877
 Mateusz św. motto — 102, 268, 768
 Mathouszek Aleksander zob. Matouszek Aleksander
 Matouszek (Mathouszek, Matuszek) Aleksander — 691; wyd. — 699
 Matsys Quentin — 133
 Matulaitis Stasys — 197
 Matuszek — 193
 Matuszek Aleksander zob. Matouszek Aleksander
 Matuszewski Floryan — 451
 Matyka Józef red. — 955
 Matys H. — 761
 Matys K. — 761
 Matz B. red. — 483
 Maulde druk. — 238
 Maurin G. druk. — 110, 131
 May Joseph red. — 788
 Maychrzycki Walenty właściciel — 610
 Mažoji Lietuviškoji Tarybinė Enciklopedija — 197
 Mazowiecki Mieczysław [pseud.] zob. Kulczycki Ludwik
 Mazur A. — 978
 Mazur Franciszek Józef — 518, 521, 927; red. — 519; wyd. — 521, 927
 Mazur Maciej — 761
 Mazur Władysław A. druk. — 641, 986; red. — 942; wyd. — 641, 942, 955
 Mazurek Jerzy — 1067, 1082, 1095; red. — 1082, 1087
 Mazurek M. — 761
 Mazurkiewicz Edward R. red. — 844
 Mazurkiewicz Roman — 452; red. — 452, 538, 761, 1002; zarządca — 761
 Mazurkiewicz Wincenty red. — 238
 Mazzini Giuseppe — 199, 243
 Mączka Józef — 1054
 McCormick właściciel — 537
 McKim A. red. — 8

- McKinley William — 451, 785, 842
 Meany Frank druk. — 895, 1000
 Medekiz J. A. zob. Medeksza Jan Antoni
 Medeksza Jan Antoni red. — 140
 Medem Włodzimierz (Grinberg Władimir) red. — 178
 Medwecki F. J. zob. Medwecki Franciszek X.
 Medwecki Franciszek X. — 750; red. — 707, 711, 881, 920
 Medwicki Franciszek zob. Medwecki Franciszek X.
 Meissner St. wyd. — 216
 Melin Fr. B. — 789
 Meliński Wilhelm red. — 1090
 Menczarski A. zarządca — 712
 Mendelson Stanisław druk. — 193; red. — 193, 198, 204; wyd. — 193
 Mendyk Michał red. — 433
 Mengés L. zarządca — 122, 131
 Mermel Stanisław administrator — 656; wyd. — 1017
 Merwin Bertold — 1048
 Merzbach Henryk sekretarz red. — 187
 Messmer Sebastian Gebhard — 645
 Meyer W. red. — 453
 Męczarski Alexander administrator — 593
 Mękański Louis red. — 101
 Miarka Karol syn — 1043; druk. — 999, 1005, 1031; nakł. — 1005, 1031
 Miąsło Józef — 356
 Michalache Ilie zarządca — 166
 Michalska Jadwiga red. — 513, 855
 Michalski Jan — 900
 Michalski Ludwik — 139
 Michał św. — 1016
 Michałkowski [pseud.] zob. Warski Adolf
 Michałowski Kornel — 856
 Michelson M. druk. — 798
 Michelson M. zob. Rubinsztajn Mendel
 Mickaniewski Stanisław — 108
 Mickiewicz Adam — 101, 139, 144, 451, 593, 714; motto — 81, 147, 702
 Mickiewicz Maria — 144
 Mickiewicz Władysław — 66, 144, 162, 163; błąd — 116
 Miczek Tomasz — 518
 Mićkowski Rudolf K. druk. — 1061
 Midowicz A. red. — 454
 Midowicz Kazimierz V. red. — 454
 Mieczkowski Karol red., wyd. — 560
 Mieczyiński Józef zob. Mierzyński Józef
 Mielczarski Romuald red. — 193
 Mielewczyk Józef — 706
 Mierosławski Ludwik — 91, 109, 186, 244; red. — 189, 200
 Mierosławski Ludwik J. dziennikarz USA zob. Mierosławski Ludwik J.
 Mierzyński Jan zob. Mierzyński Józef
 Mierzyński Józef — 308, 798; red. — 944; zarządca — 471
 Miętus Józef — 651
 Migacz Paweł — 462
 Migdalski Jan I. druk., red., wyd. — 792
 Miglin W. — 446
 Miklewicz J. zarządca — 761
 Mikiewicz (Miklikiewicz) Peter red., wyd. — 887
 Miklikiewicz zob. Mikiewicz Peter
 Mikołajczak Józef wyd. — 489
 Mikołajczak Stefan — 489
 Mikołajczyk A. F. — 757
 Mikołajczyk F. wyd. — 721
 Mikoszewski Karol — 240; nakł., red., wyd. — 172
 Mikulski Kazimierz red — 572
 Milewski Hipolit zob. Korwin-Milewski Hipolit
 Milk. Zyg. [pseud.] zob. Miłkowski Zygmunt
 Mill John red. — 239
 Miller J. red., wyd. — 776
 Miller Karol red. — 696
 Miller Sally M. rec. — 40; red. — 391
 Miłkowski J. red. — 454
 Miłkowski Józef red., wyd. — 846
 Miłkowski Zygmunt [pseud. Jeż Teodor Tomasz, Milk. Zyg., Wiłkowski M. X. J., Witkowski M. X. J.] — 187, 294, 747, 846; red. — 106, 139, 186
 Miroslawski Ludwik J. red., wyd. — 657
 Mirr R. B. — 651
 Mirski Jerzy [pseud. Argus] — 785; red. — 448, 453, 758, 771; wyd., zarządca — 771
 Mirski L. wyd. — 771
 Misicki Tomasz — 608
 Misiewicz Edward — 971, 978
 Missal (Missall) Władysław K. red., właściciel, wyd. — 830
 Mischczuk Marian — 46, 60
 Mitchell Alexander firma — 465, 533

- Mładejowski F. zob. Mładejowski F.
Mładejowski zob. Mładejowski F.
Mładejowski F. wyd. — 712, 786
Młocki Konrad [pseud.] zob. Dreszer Gustaw
Młotkowski Stanisław red. — 572
Młynarczyk Anzelm właściciel, wyd. — 629
Młynarczyk ks. red. — 744
Młynarski Feliks — 876
Młynarski M. red. — 641
Mniszech Jerzy Vandalin red. — 500
Mocha Frank red. — 376
Mochnacki Maurycy motto — 1094
Mockevičius Mykolas Ksaveras zob. Mockus (Mockevičius) Mykolas Ksaveras
Mockus (Mockevičius) Mykolas Ksaveras red., wyd. — 614
Moczydłowski Bolesław właściciel, wyd. — 746
Moczydłowski Julian — 526, 606, 738, 791, 812; właściciel — 746
Moczydłowski S. J. zob. Moczydłowski Julian
Moczygamba Tomasz — 652
Modliński red. — 545
Modliński Józef Eligiusz red. — 766, 818
Modrzejewska Helena — 554
Modrzewski Szymon T. — 439, 448
Modzelewski Jan wyd. — 220
Mohort Szymon — 1031
Mokłowski Kazimierz Julian [pseud. Galileusz] — 126
Mollo Francis red. — 934
Momidłowski — 815; red. — 593
Mondral Karol rys. — 143
Moraczewski Jędrzej — 123, 148
Morawski Ignacy M. — 574; red. — 706, 760, 780, 955
Morawski J. — 710
Morawski J. M. — 900
Morawski Kazimierz Marian — 219
Morawski Mieczysław — 244; red. — 108
Morawski Wojciech zob. Morawski-Nałęcz Wojciech
Morawski-Nałęcz Wojciech red. — 431, 454, 595, 774, 965
Morawski-Nawench Albert zob. Morawski-Nałęcz Wojciech
Morelowski Józef — 1009
Moren Adam — 669; red. — 804
Morgan wyd. — 509
Morgenstern Ignacy N. — 854
Morowski zob. Morawski Wojciech
Morsztyn Maria — 163
Morton Levi Parsons — 502
Morys Tomasz — 600; właściciel — 712
Morzewski A. zob. Morawski Wojciech
Moskal Karolina — 835
Moszoro Rudolf nakł. — 194; red., wyd. — 174
Mościcki Ignacy — 235
Motulewski Feliks — 442
Motykowski Kazimierz — 968; red. — 585, 587, 698, 844; wyd. — 585, 587, 698
Motyl — 900
Motz Bolesław [pseud. Podlaski W.] — 126, 143; dyrektor — 222; red. — 153, 218, 222; wyd. — 153; wyd. — 222
Mozejewski Marcin wyd. — 465, 533
Mroczkowski Jerzy — 291
Mroczkowski Waleryan — 180
Mroziński Benno red. — 520
Mrozowski A. zob. Morawski Wojciech
Mruczek B. red. — 842
Mścisz Mieczysław — 563
Mucha F. — 761
Mucha W. — 761
Mueller Franciszek — 460
Mueller Jan red., wyd. — 640
Mühlbauer Aloys wyd. — 1021
Mühlbauer zob. Mühlbauer Aloys
Mularz [pseud.] — 227
Müller Fryderyk Konrad red. — 187
Müller H. zob. Sachs Feliks
Muller J. zob. Miller J.
Müller von der Werra zob. Müller Fryderyk Konrad
Murzynowska Krystyna rec. — 280
Myśliński Jerzy — 130, 174, 192, 193, 195, 198, 235, 236, 241, 250, 261, 262, 431; błąd — 507; rec. — 38
Myśliwiec Stanisław zarządca — 712
- N**
N. N. — 79
Nacht Z. — 193
Nadolny Maryan — 482
Nadolski Bronisław — 71
Nadolski J. A. — 502
Nagel Henryk zob. Nagiel Henryk

- Nagiel Henryk — 297, 443, 456, 463, 479, 490, 493, 500, 503-505, 515, 522-524, 535, 583, 591, 593, 596, 616, 649, 650, 655, 669, 673, 677, 686, 687, 691, 694, 696, 699, 700, 704, 707, 720, 724, 732, 751, 752, 759, 766, 773, 790, 823, 835, 850, 854, 857, 990; administrator — 468; błąd — 777; red. — 451, 468, 584, 593, 644, 707, 759, 805; wyd. — 593
- Nagórski Franciszek F. — 949
- Najdus Walentyna red. — 361
- Nalepiński F. wyd. — 493
- Nalewaja Tomasz — 961
- Naliborski — 766
- Nałęcz Barbara oprac. — 37
- Nałęcz Władysław — 308, 446, 480, 798, 985
- Napierska A. Emilia — 513
- Napierski Stefan Józef — 454, 792, 993; nakł., red., wyd. — 532
- Narjewski M. — 971
- Narkiewicz Witold zob. Jodko-Narkiewicz Witold
- Nartowicz Franciszek N. zob. Norton Nartowicz Franciszek
- Nathanson Abraham druk. — 246; wyd. — 239
- Nawrocki Stanisław — 669, 815; red. — 502, 649, 719, 732
- Neisch A. — 446
- Neish St. — 446
- Nelson Chesman & Co's Newspaper Rate Book... — 6, 431, 452, 454, 488, 500, 503, 504, 540, 543, 593, 610, 696, 706, 707, 825, 842, 854
- Nemo [pseud.] zob. Niemojewski Ludwik
- Nesterowicz Melania [pseud. Kłos Jan] — 474, 706
- Nesterowicz Stefan — 471; zarządca — 431, 474
- Neuman Kazimierz [pseud. Janusz] — 633, 773; druk. — 804; red. — 451, 610, 633, 677, 686, 754, 759, 773; wyd. — 633, 773; zarządca — 677, 686
- Neumann Kazimierz zob. Neuman Kazimierz
- Neveu P. zarządca — 123, 148
- Newliński Michał red. — 104
- Neyman Radosław red., wyd. — 1106
- Neyman Stanisław red. — 143
- Nicki Stanisław red. — 854
- Nicolet Emile red. — 181, 188
- Nicz Edward druk. — 1095
- Niebelski Eugeniusz red. — 77
- Nieciunski Étienne zob. Nieciunski Stefan
- Nieciunski Stefan (Nieciunski Étienne) druk. — 108, 132, 135
- Niedźwiedzki Henryk — 901
- Niemczewska Rozalia właścicielka — 644
- Niemczewski J. R. wyd. — 644
- Niemo Louis zob. Niemojewski Ludwik
- Niemojewski (Niemojewski) Ludwik [pseud. Nemo] — 502; druk. — 665; nakł. — 665; red. — 501, 593; właściciel — 501; wyd. — 501, 655; zarządca — 712
- Niemojewski Ludwik zob. Niemojewski Ludwik
- Niepokojezycki Karol wyd. — 221
- Niezołomski Jan druk. — 120
- Nieźorawski Franciszek — 563
- Nir Roman — 377, 385, 386, 390, 392, 395, 397, 409, 413, 446, 451, 454, 460, 520, 610, 640, 706, 848, 868, 1051; rec. — 34, 374
- Norton Nartowicz Franciszek — 598; wyd. — 737
- Norwid Cyprian Kamil — 428
- Nosek J. — 446
- Nosowska Małgorzata — 145
- Notburga św. — 1031
- Notzon Aleksander — 652
- Nowaczyk Stephen M. red., właściciel, wyd., zarządca — 540
- Nowak Adolf druk. — 1035
- Nowak Albert właściciel — 468
- Nowak Franciszek red. — 520
- Nowak Leon M. — 472; red. — 514, 644, 781; wyd. — 781; zarządca — 664
- Nowak Walter J. red. — 531
- Nowak Wincenty G. — 728; zarządca — 446
- Nowakowska Anna tłum. — 1072
- Nowakowski Henryk red. — 104
- Nowakowski Józef — 789
- Nowakowski Konstanty — 700
- Nowicki B. W. administrator — 515; red. — 515, 583; właściciel — 583
- Nowicki Jan M. — 472
- Nowicki L. red. — 454
- Nowicki organista zarządca — 536
- Nowosielska Elżbieta — 422
- Nurkiewicz Wincenty — 1116

O

- O. rec. — 202
- Obecny Edmund — 446
- Obecny Kazimierz red. — 480, 725

- Obidinski Eugene — 371, 446, 785
 Obyrtacz Jan B. — 976
 Od Ojczyzny do Dziennika dla Wszystkich — 312
 Odalski Zygmunt J. oprac. — 988; zarządca — 437, 452, 761
 Odasz red., wyd. — 588
 Odezwa w przedmiocie projektowanego organu polskiego w Paryżu — 108
 Odrovonz Helena D' — 560
 Odrowąż Edward red. — 854
 Odrowąż-Pieniążek Józef red. — 654
 Ogonowski C. S. red., wyd. — 508
 Okniński — 240
 Okołowicz Artur red. — 1098
 Okołowicz Józef — 275, 645, 1113; red. — 1087, 1098; wyd. — 1098
 Olbiński Józef red. — 503, 856; sekretarz — 462, 854, 855; wyd. — 856; zarządca — 462
 Olcha Antoni oprac. — 1079
 Olcht Jan administrator — 559
 Olejniczak Franciszek — 460
 Olejniczak T. red. — 267
 Oleszyński Hipolit red., wyd. — 564, 951
 Olstowski Przemysław — 79
 Olsz [pseud.] wyd. — 290
 Olszanowski Franciszek A. red. — 468, 489, 706; wyd. — 489
 Olszanowski Piotr wyd. — 489
 Olszewski red. — 1073
 Olszewski Adam — 551; red. — 452, 538, 760, 761, 838; wyd. — 838
 Olszewski Edward — 87
 Olszewski Kazimierz red. — 700, 732; wyd. — 732
 Olszewski Leon — 856; administrator — 549; red. — 444, 547, 549, 684, 854, 866, 936; wyd. — 549; zarządca — 468
 Olszewski Leon T. zob. Olszewski Leon
 Olszewski Leonard F. red. — 542, 700, 732; właściciel — 732; wyd. — 542, 732
 Olszewski Roman red. — 444
 Olszowy Karol druk. — 1017; nakł. — 1033; wyd. — 996, 1019, 1033
 Olszyk Edmund — 328
 Ołownia W. — 446
 Openchowski Franciszek red. — 936
 Openchowski W. red. — 884
 Opitz F. zob. Opitz Theodor
 Opitz Theodor red. — 205
 Oppman Artur [pseud. Or-Ot] — 996
 Ordon Henryk J. — 461
 Orka [pseud.] zob. Rajchmanowa Melania
 Orka-Rajchmanowa zob. Rajchmanowa Melania
 Orlicz-Dreszer Gustaw zob. Dreszer Gustaw
 Orłowski Adam — 798
 Orłowski J. red. — 460
 Orłowski Józef Kazimierz — 1028
 Or-Ot [pseud.] zob. Oppman Artur
 Orpiszewski Stanisław — 462; red. — 462, 854, 855
 Orryll A. — 769
 Ortel W. S. druk., nakł. — 292
 Orzechowski Emil — 59
 Orzeszkowa Eliza — 855
 Os. — 79
 Osada Stanisław — 277, 278, 289, 431, 443, 445, 452, 454, 456, 457, 466, 480, 482, 493, 500, 503, 504, 506, 523, 532, 542, 546, 560, 569, 570, 579, 585, 588, 589, 592, 611, 621, 625, 629-631, 638, 640, 651, 652, 654, 669, 683, 684, 692, 694, 696, 700, 704, 707, 712, 730, 732, 734, 741, 747, 750, 752, 753, 760, 761, 772, 775, 776, 784, 787, 798, 811, 812, 814, 825, 829, 830, 849, 850, 871, 875, 877, 882, 884, 886, 887, 890, 891, 893, 899, 900, 904, 910, 911, 916, 920, 933, 934, 938-941, 943, 948, 949, 953, 959, 963, 976; administrator — 758; błąd — 286, 291, 435, 453, 460, 475, 483, 488, 490, 497, 498, 501, 514-516, 525, 530, 538, 541, 575, 583, 607, 620, 622, 635, 636, 665, 674, 690, 697, 702, 705, 711, 746, 778, 792, 795, 805, 813, 815, 837, 848, 858, 863, 894, 929, 955, 964; red. — 453, 454, 459, 462, 504, 592, 610, 644, 743, 753, 758, 759, 778, 792, 813, 854, 881
 Osada Stanisław A. zob. Osada Stanisław
 Osiecki Jan red. — 105
 Osiński Adam — 1015
 Osman Constantin red. — 80
 Osostowicz red. — 451
 Osostowicz Ignacy red. — 761
 Osowski — 599, 607
 Osowski E. — 620
 Ossorguine Tatiana — 27
 Ossowski Michał — 174, 193, 235
 Ostaszewski Ignacy — 577; wyd. — 576
 Ostaszewski Romuald sekretarz — 576
 Ostaszewski W. — 761

- Ostoja Żegota red. — 576, 577
 Ostrowska Teresa błąd — 129
 Ostrowski red. — 760
 Ostrowski Fr. — 651
 Ostrowski Janusz red. — 460
 Ostrowski Józefat Bolesław — 81
 Ostrowski Władysław — 1116
 Oszast S. — 761
 Owocki Kazimierz red. — 610; właściciel, wyd. — 535
 Ozimek S. — 446
- P**
- Pabis George S. — 398
 Pabisz I. — 446
 Pacyniak Bernard — 376
 Paczkowski Andrzej — 57, 286, 287, 291, 400, 579
 Paczyńska Irena red. — 35
 Paczyński L. F. — 711
 Paczyński Wincenty red. — 1073
 Pagani druk. — 269
 Page W. E. red. — 951
 Pagurek — 910
 Paleczny Tadeusz rec. — 1081
 Pałędzka Józefa administratorka — 258
 Pallasch Jan B. — 472
 Palt F. — 459
 Paluszek Adam J. administrator — 656
 Pałka Józef — 1076
 Pałyga Edward J. — 1111
 Pamiątka złotego jubileuszu kapłaństwa wielebnego ks. Kazimierza S. Sztuczki... — 666
 Pamiętniki emigrantów. Stany Zjednoczone — 486, 600
 Pankiewicz Józef — 133
 Pankiewicz Michał Józef zob. Sadowski Michał Józef
 Pankiewicz-Sadowski Michał Józef zob. Sadowski Michał Józef
 Papara Walery red. — 451, 545, 652, 881
 Parafia św. Stanisława B. i M. w New Yorku — 335
 Pardo Antoni A. — 746; red., wyd. — 705, 819
 Pardo Jan S. red. — 705
 Parent A. druk — 103
 Parisot [pseud.] zob. Paryski Antoni Alfred
 Park Robert Ezra — 316
 Parmentir André — 101
 Partridge Samuel William druk., wyd. — 249
 Paruch Maksymilian S. red. — 454, 651; zarządca — 651
 Paruski A. zob. Paryski Antoni Alfred
 Paryska Irena red. — 431
 Paryski Antoni Alfred [pseud. Parisot, Parysso A., Parysso Antoni A.] — 7, 310, 330, 400, 414, 423, 471, 487, 526, 595, 599, 601, 603, 605, 606, 613, 646, 654, 670, 689, 738, 774, 791, 800, 815; druk. — 498, 522, 860, 999; red. — 431, 470, 474, 498, 522, 541, 542, 583, 591, 615, 767, 835, 990; tłum. — 431; właściciel — 431, 468, 500, 541; wyd. — 431, 468, 470, 474, 541, 591, 615, 767, 990; zarządca — 431
 Paryski Michał P. — 7
 Parysso A. [pseud.] zob. Paryski Antoni Alfred
 Parysso Antoni A. [pseud.] zob. Paryski Antoni Alfred
 Pasteur Louis — 107
 Pastisson A. zarządca — 135
 Paszkowski Edward — 785
 Paszkowski Mieczysław red. — 127
 Paszliński Stanisław red. — 842
 Patmont Ludwik R. red. — 793
 Pauksto Wiktor [pseud. ks. Iskierka] red. — 860
 Pauli Edward red. — 821, 876
 Paweł św. motto — 264, 937
 Pawelkiewicz Jadwiga — 513
 Pawlaczyk Ludgarda oprac. — 37
 Pawłowski Fr. — 620
 Pawłowski zarządca — 961
 Pawłowski Edward — 610; red. — 533
 Pawłowski Feliks — 960
 Pawłowski Ferdynand — 624
 Pawłowski Gustaw — 190
 Pawłowski Józef wyd., zarządca — 561
 Pazdor Jan S. red. — 286
 Peçanh Nilo — 1113
 Pelling Henry — 634
 Penchowski red. — 707
 Pennell Joseph — 462, 785, 835
 Perez Jan red. — 1112
 Pericard Joseph zarządca — 112
 Perl Feliks red. — 250
 Perłowski Waclaw — 549
 Peters August Fryderyk red. — 187
 Peters Jan — 1114; red., właściciel, wyd. — 1087
 Petion Eustachy — 244
 Petkowski zob. Pettkoske Kleofas Franciszek

- Petlak Józef — 472
 Petta T. — 459
 Pettkoske Kleofas Franciszek druk. — 532; red., właściciel, wyd., zarządca — 805
 Pettkoske M. L. właściciel — 805
 Pettkoske C. F. zob. Pettkoske Kleofas Franciszek
 Peycz Konstanty druk. — 120
 Pękala Józef red. — 1087
 Pfeffer Ch. druk. — 122, 189, 200, 244
 Piasecki wyd. — 688
 Piasecki Henryk — 233
 Piasecki Ksawery Fr. red. — 505
 Piasecki Zygmunt właściciel, wyd. — 712
 Piątkiewicz Kazimierz — 1050
 Piątkowska-Koźlik Danuta — 769, 798
 Piątkowski Romuald — 683; red. — 640
 Picker druk. — 479
 Piechnik A. — 446
 Piechowski Jan — 519; wyd. — 436, 754, 832
 Piekarski J. — 502
 Piekarski Józef — 1094
 Piekarski Witold red. — 193, 198
 Piekutowski Aleksander J. red. — 575, 695
 Pieniążek Józef zob. Odrowąż-Pieniążek Józef
 Pienkos Donald — 634
 Pieńkowski Adolf red. — 190
 Pieńkowski Jan wyd. — 1109
 Pierre Wack F.-L. zarządca — 117
 Pietkiewicz Kazimierz red. — 252
 Pietkiewicz S. red., wyd. — 809
 Pietkiewicz Wincenty red., wyd. — 809
 Pietras Thomas — 343, 344, 460, 964
 Pietrek [pseud.] zob. Górecki Piotr Paweł
 Pietrowicz Stefan R. red. — 867
 Pietrusiński Jan — 174, 193, 235
 Pietrzykowski Aleksander — 867
 Pijanowski Henryk red. — 460
 Pilch Andrzej — 253; red. — 35
 Piłatowicz Józef — 905
 Piłsudski Józef — 193, 221, 706, 900, 986, 1054, 1110, 1116; red. — 241, 252; wyd. — 252
 Pimentel Marianna red. — 1112
 Pindór Józef tłum. — 253
 Piniowicz Dionizos [pseud.] red. — 1108
 Pinkowski Jan red. — 1094
 Piotr św. motto — 829
 Piotrowska Helena (nazwisko panieńskie Sawicka) — 990; red. — 431, 769
 Piotrowski I. zob. Piotrowski J.
 Piotrowski J. — 700; red., wyd. — 498
 Piotrowski Nikodem L. — 451; red. — 881
 Piotrowski Walenty — 854
 Piotrowski Zygmunt K. — 318, 452, 761, 804, 985; red. — 452, 761
 Piórkowski A. — 487
 Piórkowski Jakób wyd. — 482
 Piskorz Jolanta — 266
 Pisma polskie w New Yorku — 815
 Pisuliński Konstanty druk. — 467, 673; red., wyd. — 673
 Piśmiennictwo polskie w Ameryce — 300
 Pitas Aleksander zob. Pitass Aleksander
 Pitas Jan zob. Pitass Jan
 Pitass Aleksander — 707; red. — 267
 Pitass Jan — 673; właściciel — 707; wyd. — 464, 467, 707, 826
 Pitel Arseniusz — 102
 Pitoń Jan — 1078-1080, 1083-1085, 1087-1095, 1098, 1099, 1102, 1106, 1108-1110; błąd — 1086, 1111, 1114
 Pius IX papież motto — 268
 Pius X papież — 451, 1087
 Plater hr. red. — 734
 Plater Władysław — 179; red., wyd. — 205
 Plauszewski Walery red. — 101
 Pleź Jan wyd. — 887
 Pluciński Antoni — 658; red., wyd. — 618
 Pływarczyk ks. zob. Pływaczyk Stanisław
 Płochocki L. [pseud.] zob. Wasilewski Leon
 Pływaczyk Stanisław red. — 933
 Pobłocki Władysław red. — 651
 Pobóg Iza — 488; red. — 881, 983
 Pobóg-Malinowski Władysław — 180
 Pochmarski Bolesław — 1048
 Pochocki red. — 575
 Pociechowski Leon Władysław — 802
 Poczbut Vincent administrator, zarządca — 101
 Podlaski W. [pseud.] zob. Motz Bolesław
 Podolski Emeryk zob. Podolski Stanisław
 Podolski Stanisław (imię zakonne Emeryk) — 240, 249
 Podwyszyński J. — 446
 Pogorzelski Władysław — 119

- Pohlman J. — 454
 Pol Józef red. — 848
 Pol Wincenty — 266; motto — 691
 Polacy w Ameryce Północnej — 301
 Polacy w Ameryce. Materiały z polsko-amerykańskiej konferencji... — 417
 Polcyn Jan — 666
 Polewko J. red. — 82
 Polina Karol zob. Złotnicki Nikodem K.
 Polinowski Walenty — 802
 Poliński red. — 150
 Polish American Encyclopedia, The — 411, 431, 452, 706
 Polish Directory for the City of Chicago... — 383
 Politowicz K. administrator — 758
 Pollakówna Joanna — 133
 Polonus usque ad finem [pseud.] — 503, 699
 Polska zaoceanowa — 307
 Polski słownik biograficzny — 83, 126, 127, 140, 172, 180, 187, 189, 192, 206, 219, 233, 247, 252, 267, 546, 702, 833, 874, 877, 964, 1094, 1095, 1096; błąd — 431, 670
 Polskie czasopisma religijno-społeczne... — 1087
 Połczyński Józef — 972
 Poniatowski Józef książę — 1031
 Popczyński Wincenty zob. Paczyński Wincenty
 Popiel Stanisław red. — 723
 Popławski Feliks red. — 335
 Porebski Andrzej — 388
 Porebski Józef wyd. — 822
 Porray J. — 502
 Porter Jane — 665
 Porwit Jan R. red. — 537, 537
 Porwit M. red. — 537; wyd. — 537
 Postawka Leon — 163
 Potocki Antoni — 151; dyrektor — 151; red. — 133
 Potocki Jan J. red. — 560, 938
 Potocki Karol — 291
 Powicki M. zarządca — 529
 Pożerski Eduard administrator, zarządca — 101
 Praizner Karol J. wyd. — 575
 Prasa perjodyczna polska... — 48
 Prasa polska w Ameryce — 303
 Prasa polska w Buffalo... — 323, 438, 449, 468, 539, 552, 566, 595, 660, 673, 706, 772, 826, 959; błąd — 489, 769
 Prasa polska w latach 1864-1918 — 195, 258
 Prasa polska w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie — 276
 Praszalowicz Dorota — 610
 Prażmowska Teresa — 1046
 Prażmowski Adam red. — 120
 Prądziński Antoni zob. Prądyński Antoni
 Prądyński Antoni — 563, 863
 Prądyński Br. zarządca — 112
 Preis Józef wyd. — 1087
 Procchio Umberto zarządca — 263
 Proletariat 1902-1905 r. Zbiór artykułów politycznych... — 192
 Promis. S. — 929
 Prószynski (Pruszyński) Władysław red., wyd. — 811
 Prus Bolesław — 144
 Prusiński Józef — 789
 Pruszyński Władysław zob. Prószynski Władysław
 Prybeski W. V. zob. Przybyszewski Wincenty
 Przedzinkowski A. — 785
 Przegląd piśmiennictwa polskiego w Ameryce — 295
 Przerwa Tetmajer Kazimierz — 996
 Przewłocki Felicjan red. — 190
 Przewłocki Józef zob. Watra-Przewłocki Józef
 Przewodnik adresowy firm polskich w Detroit... — 305, 542, 710, 846
 Przewoński Edward [pseud. Kapral] — 467, 582
 Przybylski A. [pseud.?] zob. Szczepankiewicz Aleksander
 Przybyła Ignacy red. — 517
 Przybyszewski Wincenty red., właściciel, wyd. — 732
 Przydatek Józef red. — 451
 Przygoda Jacek — 652
 Przyprawa Jan — 454; red. — 462, 706
 Przywecka-Samecka Maria — 546
 Pszczoła Janusz — 431
 Ptaszyński M. — 785
 Puchała Wincenty W. red., wyd. — 489, 928
 Puchiński Franciszek — 179
 Pugacewicz Iwona H. — 101; red. — 101
 Puky druk. — 189, 200, 244
 Pula James S. — 402, 629; red. — 279, 411
 Pułaski Kazimierz — 417, 610, 696; pomnik — 504
 Purwin Kazimierz red. — 451
 Purznay Francis zob. Puznar Franciszek
 Pustet Fr. nakł. — 1005

- Putrament Konstanty — 850
 Puzyna Józef wyd. — 220
 Pynarzewski zob. Wielowiejski Antoni
 Pyszora A. J. — 542; zarządca — 732
 Pytel Jan — 147, 1095
 Pyterek Piotr H. red. — 892
 Pytlak Danuta — 672
 Pyzik Stanisław Paweł — 1070, 1072, 1074
 Pyznar Franciszek właściciel, wyd. — 560
- Q**
 Quigley James E. — 451
 Quitt druk. — 126
- R**
 Rabbinowicz Israëł Michel red. — 103
 Rabbinowicz J. N. zob. Rabbinowicz Israëł Michel
 Rabinoff (Rabinow) Maks — 288, 431, 487, 526, 531, 603, 606, 613, 646, 654, 674, 680, 689, 727, 738, 791, 800, 812; druk. — 832; wyd. — 595, 774
 Rabinow Maks zob. Rabinoff Maks
 Rabska Zuzanna — 1115
 Rachocki Stefan red. — 431, 610
 Raciborski Adam red. — 129
 Raczkowski Antoni red. — 1087
 Radecki Władysław wyd. — 1108
 Radek Karol red. — 174
 Radomiński Józef — 187, 124; nakł. — 229
 Radomski Jan — 446; zarządca — 761
 Radykalni demokraci polscy — 73, 109, 200
 Radziejewski Jan — 451; red. — 833; wyd. — 582
 Radziłowski John rec. — 279
 Radzimiński S. W. red., wyd. — 947
 Radziszewski Mieczysław — 1098; red. — 1084, 1087, 1090, 1096; wyd. — 1084
 Radzki druk. — 190
 Radzymińska Józefa rec. — 1069
 Raganowicz Czesław — 502, 831; wyd. — 797
 Rahoza Benedykt [pseud. Hora Benedykt] red. — 206
 Raichel zob. Rajchel
 Raith Ignacy — 446
 Raith N. — 446
 Rajchel (Raichel) bracia wyd. — 922
 Rajchmanowa Melania [pseud. Orka] — 163
 Rajner dr zob. Reiner
 Rajski wyd. — 473
 Rajski J. — 854
 Rakoczy Adolf — 723, 898
 Rakowski Georgi Stoykov — 85
 Rakowiecki Zdzisław Jan red. — 462, 794
 Rakowski Teodor — 456
 Ramontowska Franciszka — 83
 Randall Roy O. red. — 711
 Raniszewski Franciszek druk. — 683
 Ratajczyk W. — 482
 Ratynski Henri red., sekretarz — 208
 Rauchut L. — 515; wyd. — 688
 Rawita-Gawroński Franciszek — 206
 Rayzacher Stanisław red. — 837, 852
 Rapala Jan red. — 453, 651
 Reczyńska Anna rec. — 401
 Reding Piotr — 488
 Reichel Edward W. red.—778, 968
 Reiff Adolf — 159; druk. — 98, 101, 108, 110, 111, 115-117, 122, 126, 131, 139, 159, 197, 235; nakł. — 159; red. — 111; właściciel — 115, 139; wyd. — 110, 115, 139; zarządca — 115, 139
 Reiff Adolf firma druk. — 99, 100, 106, 121, 137, 158
 Reilly Arthur E. J. red. — 881
 Reiner (Rajner) właściciel, wyd. — 593
 Reinstein Anna — 761, 769
 Rej Mikołaj — 683
 Renkiewicz Frank oprac. — 43; rec. — 57, 391
 Renou druk. — 238
 Rentz Fr. S. wyd. — 679; zarządca — 502
 Repala J. zob. Rapala Jan
 Reszko zob. Łopatynier Zdzisław
 Retinger Józef Hieronim — 245
 Révillon F. zarządca — 110
 Rewaza Władysław — 198
 Rezler-Wasilewska Violetta — 144
 Reznik Teresa zob. Reznikowska Teresa
 Reznikowska Teresa red. — 233
 Rhode Paweł P. — 454, 504, 620, 976, 1016
 Ribot Alexandre — 123
 Richet Charles — 145
 Richter Friedrich Adolf wyd. — 999
 Richter Henry Joseph — 629
 Riedelski Paweł red., wyd. — 237
 Riedl Aleksander — 258
 Riffle A. zarządca — 541

- Ripper Aleksander druk. — 195
 Rirachowski I. druk. — 141, 147, 154
 Robison F. H. red. — 951
 Rochefoucauld François, de La motto — 145
 Rockwell Henry Clay red. — 951
 Roda Paweł — 745
 Rodoć [pseud.] zob. Biernacki Mikołaj
 Rodzaj Stanisław red. — 706
 Rodziewicz Waclaw red. — 1094
 Rodziewiczówna Maria — 1115
 Rogowski H. — 502
 Rogoziński red. — 695
 Rogoziński F. — 446
 Rogoziński Klemens — 563, 582
 Rokicka Renata — 1087
 Rokosz Grzegorz — 624
 Rokosz Stanisław J. — 454; właściciel, wyd., zarządca — 759
 Romaniukowa Felicja oprac. — 73
 Romanowowie dynastia — 99
 Romanowski Leon — 454
 Romanowski Mieczysław — 266
 Romanowski W. red. — 515, 696, 1011
 Romaszkiwicz Jan — 529
 Romer G. red. — 901
 Roquigny Lucien zarządca — 147
 Rosberg Gisberta, von — 210
 Rosenbaum Hannah — 1007
 Rosenbaum Morris nakł., wyd. — 1007
 Rosenthal administrator, zarządca — 103
 Rosenthal Herman oprac. — 13
 Rosiński red. — 807
 Rosiński Albin — 549
 Rosiński Jan — 751
 Rosiński Józef red. — 751; właściciel — 455, 751; wyd. — 455, 751; zarządca — 751
 Rosiński Zenon zob. Rosiński Józef
 Roth Jan C. red. — 623; wyd. — 623, 809
 Rottenberg Juliusz nakł., wyd. — 1010
 Rouge bracia druk. — 119, 120, 128, 140, 244
 Rowell Geo. P. & Co's American Newspaper Directory... — 1
 Rowell George Presbury — 1, 431, 454, 484, 498, 500, 504, 517, 542, 569, 600, 696, 699, 700, 712, 732, 734, 761, 771, 854
 Roze baron — 700
 Rozwadowski Jan — 154; red. — 154
 Rozwadowski Józef red. — 247
 Rozyski W. F. ilustr. — 1026
 Rożałowski Włodzimierz red. — 140
 Rożan Jakób red. — 707
 Różański Edward C. — 351, 479
 Różyczki red. — 600
 Rubach Bolesław kasjer, red. — 108
 Rubinstein Aleksander zob. Małecki Aleksander
 Rubinstein Mendel zob. Rubinsztajn Mendel
 Rubinsztajn Aleksander zob. Małecki Aleksander
 Rubinsztajn Mendel [pseud. Michelson M.] red. — 233, 248
 Rubinsztajn Michał zob. Rubinsztajn Mendel
 Ruchiński A. wyd. — 642
 Rudnicki Józef — 1009; druk., nakł. — 752
 Rudnicki Maryan administrator, zarządca — 101
 Rudziński Teodor właściciel — 677, 686; wyd. — 677
 Rupiński Jan — 852
 Rusiewicz Waldemar zarządca — 576
 Rusinowa Izabella — 417
 Russell Charles Taze — 564; red. — 951
 Rusyu — 446
 Ruszczewski Hieronim — 119
 Ruskiewicz Franciszek właściciel, wyd. — 706
 Ruskiewicz Józef — 706
 Rutheford Joseph Franklin — 869; red. — 951
 Rutka F. — 929
 Rutkowska Ewa red. — 96
 Rutkowski Józef M. administrator — 548
 Rutkowski T. zarządca — 714
 Ruy Michał — 268
 Ryan Szczepan Wincenty — 707
 Rybacki J. zob. Rybski J.
 Rybakowski Józef red. — 507, 593, 759, 805; wyd. — 507; zarządca — 593
 Rybczyński — 124, 240
 Rybiński K. — 761
 Rybkowski Józef zob. Rybakowski Józef
 Rybski (Rybacki) J. wyd. — 578
 Rychliński Jerzy — 982
 Rychter Edward red. — 1094
 Ryczkowski Wojciech — 971
 Rydz ks. red. — 488
 Ryfka Grażyna — 115
 Ryłski Leopold — 990

- Rylski Witold S. — 488; red. — 440, 560; wyd. — 440
 Rzyński Kazimierz red. — 1108
 Rzeszotarski Michał — 454; red., zarządca — 462
 Rzeszotarski S. red. — 640
 Rzeszutek Tomasz administrator — 656
- S**
 S. — 574
 S. rec. — 482
 Sabatowska Halina zob. Kozłowska-Sabatowska Halina
 Sabowski Władysław red., wyd. — 83
 Sacconi Aleksander [pseud.] zob. Szczepankiewicz Aleksander
 Sachs Feliks [pseud. Müller H.] red. — 233, 241, 248, 250
 Sadowski (nazwisko pierwotne Pankiewicz) Michał Józef — 522; red. — 454, 468, 490, 584, 596, 707; właściciel — 468; wyd. — 468, 584; zarządca — 454, 854
 Sadowski Leon — 1061
 Sadowski-Pankiewicz M. L. zob. Sadowski Michał Józef
 Sahud M. druk. — 193
 Saks — 759
 Salezy Franciszek motto — 268
 Samberg Edward P. wyd., zarządca — 431
 Samberg Edyta J. właścicielka, wyd. — 431
 Samborski Jan F. wyd. — 787
 Samojło Bronisław — 126
 Samotej Witold — 761
 Samulski Tadeusz zarządca — 779
 Saporski Sebastian Edmund administrator, red. — 1087
 Sarcewicz Henryk red. — 234
 Sass Stefan K. — 968; druk. — 792
 Satalecki S. F. Adalia wyd. — 759
 Sattelmair Franciszek wyd., zarządca — 572
 Savicki Joseph zob. Sawicki Józef
 Sawicka Helena zob. Piotrowska Helena
 Sawicki Józef — 308, 979; red. — 446, 761, 815, 1052
 Sawicki Karol — 431, 670, 759; właściciel, wyd. — 670
 Sawicki L. — 821
 Sawicki Stanisław zob. Dangel-Langowski Franciszek
 Sawicki zob. Dangel-Langowski Franciszek
 Scheller druk. — 177, 216
 Schinner Augustine Francis — 645
 Schmidt Bruno — 761
 Schmidt Paul J. zob. Szmit Paweł
 Schnitzer Henry J. nakł. — 1031, 1034, 1043; wyd. — 1043
 Scholl red. — 451
 Schornack August zob. Szornak August
 Schragr B. red., zarządca — 782
 Schreiber Antoni — 468, 489
 Schreiber Bolesław administrator — 1073
 Schriftgiesser Joseph druk. — 479
 Schroeder druk. — 669
 Schuetzer Henry J. zob. Schnitzer Henry J.
 Schuldberg B. zarządca — 452
 Schulthess druk. — 205
 Schultz A. J. — 805
 Schultz J. H. druk. — 87
 Schultz Karol — 502
 Schulz Cezar zob. Szulc Cezary
 Schutz Andrzej J. — 472
 Schwebach James — 645
 Schwenk L. W. — 1004
 Sciborski Witold zob. Rylski Witold S.
 Scieszka Ferdynand — 960
 Sedlaczek Eugeniusz — 833; wyd., zarządca — 633
 Sedlaczek Stanisław — 152
 Segers Stanisław J. druk. — 448, 687, 720; red. — 448, 449; wyd. — 448, 687, 771
 Segiers zob. Segers Stanisław J.
 Segond F. zarządca — 151
 Sekmistrz Władysław — 982
 Semenenko Piotr — 135
 Serdeczny Michał red. — 175
 Setmajer Helena red. — 513
 Setmajer Henryk K. — 921; red. — 462, 743
 Severa Waclav Francis wyd. — 1030
 Severa Waclav Francis firma wyd. — 1030
 Severance Frank Hayward — 12, 449, 539, 595, 601, 693, 826; błąd — 706, 769
 Seyda Marian — 220; red. — 147, 207
 Sędziak Franciszek red., wyd. — 288
 Shaw John William — 652
 Siatka Stanisław — 562; red., wyd. — 768
 Sieciński K. — 669
 Siedlaczek Eugeniusz zob. Sedlaczek Eugeniusz
 Sieja Szczepan — 1116
 Sielski St. — 826

- Siemieniecki J. H. [pseud.] zob. Hłasko Józef
- Siemiradzki Tomasz — 407, 930, 985, 1048, 1054;
red. — 431, 462, 702, 837, 852, 854, 855, 964;
wyd. — 964
- Sieniewicz red., wyd. — 537
- Sienkiewicz Franciszek C. red. — 726, 801; wyd. — 801
- Sienkiewicz Henryk — 99, 101, 151, 451, 457, 615, 712, 865, 968, 969, 983, 1074, 1087, 1095
- Sienkiewicz Henryk Józef dyrektor, red. — 217
- Sienkiewicz Jan Mieczysław — 836; zarządca — 454
- Sieradzka Danuta — 63; red. — 409
- Sierakowski Czesław wyd. — 482
- Sierakowski Stanisław Tadeusz [pseud.] zob. Kowalski Andrzej Franciszek
- Sikora Karol L. red. — 446
- Sikora ks. wyd. — 476
- Sikorski A. — 446
- Sikorski F. R. red. — 842
- Sikorski Franciszek red. — 899
- Sikorski J. — 446
- Sindel A. zob. Surdel Adam J.
- Singer Albert F. — 992
- Singer Jan F. — 472
- Siwiński Edward — 116, 180; red. — 187
- Siwiński Klemens J. red. — 560, 674, 747; zarządca — 674
- Siwiński Władysław wyd. — 747
- Skarga Piotr — 451, 977
- Skarga-Pawęski Piotr zob. Skarga Piotr
- Skarupski A. zarządca — 561
- Skarupski J. zarządca — 561
- Skaryszewski Tomasz C. — 515; druk. — 636; red. — 516, 611, 627, 628, 636; wyd. — 516, 627
- Skarzyńska Maria właścicielka — 706
- Skarzyński Antoni (nazwisko pierwotne Tomaszewski Konstanty) — 706
- Skąpska Irena zob. Homola-Skąpska Irena
- Skibinski John S. red. — 881
- Sklarski Ignacy wyd. — 1087
- Skłodowska-Curie Maria — 143
- Skłodowski K. administrator — 1096
- Skoczek A. — 460
- Skomorowski Kazimierz red. — 1087
- Skonieczka A. — 785
- Skory Ludwik red., właściciel, wyd. — 476
- Skorzewski K. wyd. — 537
- Skowronek red. — 150
- Skowronek Jerzy red. — 490
- Skrzycki Stefan — 789
- Skrzypek Józef — 347, 352, 507, 523, 589, 591, 773; błąd — 530, 541, 749; rec. — 25
- Skulik Bernard Maria Franciszek — 774; red. — 563, 749, 764, 812, 941; właściciel — 716; wyd. — 270, 563, 749, 764, 812, 941
- Skulski Seweryn — 437
- Skupinski J. H. zob. Skupiński J. Józef
- Skupiński J. Józef red., właściciel, wyd. — 542
- Skupiński Jan właściciel, wyd. — 542
- Skuzinki A. wyd. — 537
- Sławinski B. zob. Sławiński Bronisław
- Slisz Stanisław zob. Ślisz Stanisław
- Słupeski Sigma zob. Słupski Zygmunt
- Słupski Sigma zob. Słupski Zygmunt
- Sławiński Bronisław red. — 204, 761
- Słoiński Henryk [pseud.] zob. Gierszyński Stanisław
- Słowacki Juliusz — 101, 451
- Słowiński Jan — 971
- Słownik działaczy polskiego ruchu robotniczego — 538, 887
- Słupecki Edward I. — 724; właściciel — 708
- Słupiński Marceli — 525
- Słupski Józef zob. Słupski Zygmunt
- Słupski Stanisław zob. Słupski Zygmunt
- Słupski Zygmunt — 297, 584; ilustr. — 438; red. — 438, 696, 707; wyd. — 438, 696
- Smakowski P. red. — 829
- Smith J. L. red. — 717
- Smogorzewski Kazimierz — 89, 146, 147
- Smogór Kazimierz red. — 579
- Smokowski Aleksander red. — 1096
- Smolana Krzysztof — 63
- Smoleński Józef M. wyd. — 675
- Smoliński Józef — 491; wyd. — 674
- Smolczyński Józef red. — 489, 706, 707, 826; wyd. — 489
- Smolczyński Karol — 929
- Smolczyński Wincenty red. — 454, 489, 929; właściciel — 489; wyd. — 305, 489
- Smoluch Władysław zob. Smolucha Władysław
- Smolucha Władysław wyd. — 1087

- Smotczyński Joseph zob. Smolczyński Józef
 Smull John Augustus — 4
 Smull's Legislative Hand Book... — 4, 661, 675
 Smulski Jan Franciszek — 432, 765, 916, 957, 972;
 druk. — 463; nakł. — 1005, 1031; red. — 492;
 właściciel — 563, 863; wyd. — 463, 503
 Smulski W. J. red. — 595
 Smulski Władysław — 457, 463, 563, 765; druk. —
 463, 664, 739, 969, 972, 975, 992, 1033; nakł. —
 463, 1038; red. — 503, 504, 857; właściciel — 503,
 596; wyd. — 463, 503, 513, 596
 Smulski Władysław firma druk., nakł., wyd. — 463
 Smykowski R. — 620
 Sobczyk Jan — 953
 Sobieniowski A. red. — 451
 Sobieniowski Stanisław red. — 451
 Sobierajski Julian — 462
 Sobieski Adolf — 652
 Sobieszczyk Jan red. — 483
 Sobolewski Ferdynand zob. Linde Ferdynand
 Sobolewski I. — 761
 Sobolewski T. J. — 620
 Sobota Leon H. zob. Sobotka Leon H.
 Sobotka Leon H. red., wyd. — 931
 Socquet J. druk. — 117
 Sokolik A. — 446
 Sokolnicki Michał red. — 215
 Sokołowski Michał red., zarządca — 452
 Sokołowski Stanisław — 452; zarządca — 761
 Solarczyk A. red., właściciel — 924
 Sonnefeld Michał red. — 482
 Sonnenfeld M. zob. Sonnefeld Michał
 Sources for the study of Migration and Ethnicity... —
 378
 Sowadzki Fr. — 854
 Sowiński Jan — 1099
 Soyda Waław T. red. — 760, 766
 Soye L., de druk. — 101
 Soye L., de synowie druk. — 101
 Spis gazet polskich w Ameryce... — 11, 466, 476, 480,
 495, 526
 Spis tytułów prasy... — 167, 225; błęd — 219
 Squarci D. druk. — 263
 St. Os...arz zob. Wasilewski Leon
 St. Równia [pseud.] zob. Konwicky Stanisław
 Stachowicz S. Z. red. — 785
 Stachurski Jan red., wyd. — 146
 Stancelewski Wincenty W. red. — 482
 Staniewicz Ant. — 759
 Stankowski F. — 785
 Stankowski J. zarządca — 851
 Stańczak Edward red. — 37
 Starowicz W. zarządca — 761
 Starzyński Adam red., właściciel — 537
 Stasiak Urszula oprac. — 47
 Staś Helena nakł., oprac. — 1028; red. — 638, 672;
 wyd. — 672, 1028
 Staśko Jan — 745
 Stapor Izabela — 1087
 Staśko zob. Staśko Jan
 Stec Kazimierz — 349, 624
 Stecki Jan — 101
 Steele C. B. zarządca — 509
 Stefan Batory król — 696
 Stefaniak Iwona red. — 417
 Stefanowicz Ant. właściciel, wyd. — 759
 Stefanowicz M. — 502
 Stefanowicz Zygmunt Józef — 379; red. — 488, 636,
 651, 652, 707, 744, 747; zarządca — 636, 652
 Stefański Konrad — 192
 Steibrener Jan Chrzcziciel druk., nakł. — 1025
 Stein Władysław [pseud. Wierny] — 174
 Steinbrener Jan druk., nakł. — 1025, 1036, 1038; wła-
 ściciel — 1036
 Steinbrener Jan firma druk., nakł. — 1025, 1027, 1032,
 1037, 1038, 1063
 Steinbrener Rupert druk., nakł. — 1025
 Stein-Kamiński Henryk — 174
 Stelhorn Paul A. — 512
 Stepan A. właściciel — 924
 Stepan Adam wyd. — 695
 Stepankivs'kij Volodimir zob. Stepankowski Wołody-
 myr
 Stepankowski Wołodymyr — 210; red. — 210
 Stępień Ludwik administrator — 143, 156
 Stępiński Arthur red. — 101
 Stępkowski Adolf — 186
 Stieber August — 460
 Stokowski T. red. — 1085
 Strassburger A. nakł. — 1031
 Straszyński B. — 833
 Strauss Nathan H. — 697

- Stroelke ks. zob. Strzelek ks.
 Stroka Wincenty — 266
 Strokowa Jadwiga [pseud. Jadwiga z Łobzowa] — 1046
 Strug Andrzej [pseud. Gałęcki T.] red. — 236
 Struszkiewicz zob. Struś Jan L.
 Struś Jan L. red. — 593, 815; właściciel — 815; wyd. — 288
 Struśkiewicz zob. Struś Jan L.
 Struś-Struszkiewicz zob. Struś Jan L.
 Strużewski zob. Strużyński Teofil J.
 Strużyński Teofil J. red., wyd. — 537
 Stryeński Casimir red. — 101
 Strzelec Karol Władysław red. — 527, 638; wyd. — 527
 Strzelecki — 681
 Strzelecki Bolesław J. red. — 775
 Strzelecki Jan Henryk — 592, 821; właściciel — 815
 Strzelecki R. S. — 953
 Strzelek (Stroelke) ks. red. — 561
 Strzembosz Alojzy Władysław — 14, 163; red. — 113
 Stucheci B. J. zob. Strzelecki Bolesław J.
 Studnicki Wacław zob. Gizbert-Studnicki Wacław
 Stupski S. zob. Słupski Zygmunt
 Sturgeon M. red. — 951
 Styka Adam — 123
 Styka Jan — 123; ilustr. — 1005
 Styka Tadeusz — 123
 Sulewski Wojciech — 180
 Sumdoraitis John druk. — 558
 Suplicki Andrzej J. wyd. — 607
 Supruniuk Mirosław Adam rec. — 45
 Surdel Adam J. — 708, 724, 817; red. — 442, 465, 533, 589, 607, 707, 708, 734, 859; wyd. — 859
 Suremann J. druk. — 196, 206
 Suskind — 669
 Swastek Józef — 989; rec. — 279, 328
 Sykała red. — 144
 Symon Franciszek Albin — 266, 431
 Synakowski K. S. zarządca — 775
 Syrokomla Władysław — 266
 Syski Aleksander — 900; red. — 488
 Sz...t M. [pseud.] zob. Szameit Mieczysław J.
 Szablewski Fr. druk. — 515
 Szablewski Franciszek S. red. — 288; właściciel — 288; wyd. — 287, 288
 Szalewski M. T. red. — 848
 Szalewski P. zob. Szalewski M. T.
 Szameit Mieczysław J. — 522, 751; red. — 454, 524, 678, 805; wyd. — 524, 678
 Szaroleta Jan red. — 766
 Szarzyński Karol — 854
 Szawklis Antoni red. — 111; zarządca — 123
 Szawleski Mieczysław — 319, 893
 Szczepanik Jan — 554
 Szczepankiewicz Aleksander [pseud. Sacconi Aleksander] — 699; druk. — 691; red. — 484; właściciel — 691; wyd. — 484, 691
 Szczepański red. — 144
 Szczepański Julian nakł. — 569
 Szczerbiński Marek red. — 97
 Szczerbowski Franciszek W. — 1050; druk. — 431, 524; red. — 431, 454, 462, 511, 589, 607, 644, 746; wyd. — 589, 759
 Szczerbowski kleryk — 618
 Szczerbowski Ludwik ilustr., red., wyd. — 1092
 Szczerbowski T. zob. Szczerbowski Franciszek W.
 Szczęsnowicz Antoni red. — 189
 Szczukowski Jan — 700
 Szczutowski Henry K. — 761; red. — 761
 Szczyglenski J. zarządca — 714
 Szczyppawka [pseud.] zob. Chelchowski Telesfor
 Szeffler Stanisław — 189
 Szenichrowicz red. — 707
 Szklarski Antoni — 143
 Szlagowski Jan — 785
 Szlenker Józef — 965
 Szlenkier Drzewiecki Józef red., wyd. — 574
 Szlichciński J. — 905
 Szlupas druk. — 669
 Szmidel Adolf druk. — 120
 Szmit (Schmidt) Paweł J. red., właściciel — 537
 Sznaps Franciszek red. — 505
 Szopiński Dominik — 683; red., wyd. — 735
 Szopiński Leon — 765, 972; administrator — 636; druk. — 664; red. — 463, 503, 636; wyd., zarządca — 503
 Szomak August — 460
 Szpotański Tadeusz — 222; red. — 216, 219
 Szprenga Jakób — 960
 Szramka Jan — 563
 Sztretter Théodor red. — 101
 Sztuczko Kazimierz Stanisław — 620; red. — 666

- Szukalski Jan F. — 451, 563
 Szukiewicz Wojciech administrator — 1093; red. — 502, 1093, 1094, 1095
 Szukszta Kazimierz red. — 127
 Szularecki Paweł — 563
 Szulc (Schulz) Cezary (Cezar) — 1096; druk. — 1095; wyd. — 1087
 Szulc Karol red. — 1087, 1104; właściciel — 1087; wyd. — 1087, 1104
 Szumlańska Paulina — 431
 Szumow P. — 248
 Szwajkart Adam red. — 867
 Szwajkart Stanisław — 611, 619, 854, 976, 997; nakł. — 569; red. — 451, 454, 833
 Szwanko — 745
 Szwarce (Schwartz) — 680
 Szwarce Józef red. — 796, 854; wyd. — 796
 Szwarcock Józef red. — 536
 Szwej Mieczysław — 291
 Szybczyński Albin M. druk. — 645, 651, 683; wyd. — 473, 651; zarządca — 645
 Szych Joanna — 283
 Szychulski S. — 761
 Szydłowska-Ceglowa Barbara — 379
 Szydłowski T. zob. Love-Szydłowski T.
 Szymanski Gerard — 345
 Szymańska Helena — 947
 Szymański red. — 452
 Szymański Adam — 761
 Szymański Edward — 477, 476

 Szymański Józef — 416, 451, 462
 Szymański K. red. — 882, 943
 Szyperski L. V. red., wyd. — 607

Ś
 Ścibor-Rylski Witold zob. Rylski Witold S.
 Śladkowski Wiesław — 92, 122, 139, 143, 222; błąd — 110
 Śliski Jan red. — 702, 728; zarządca — 702
 Ślisz Andrzej rec. — 57
 Ślisz Józef — 706; wyd. — 660, 706
 Ślisz Stanisław — 299, 418, 443, 524, 589, 688, 712, 777, 790, 817; nakł. — 1038; red. — 443, 582, 583, 673, 706, 707, 826, 833; właściciel — 707; wyd. — 443, 707
 Ślisz Stanisława — 706
 Śliwiński J. zob. Siwiński Klemens J.
 Śliwiński Jan — 650; red. — 650, 785; właściciel — 785; wyd. — 650, 785
 Śliwkowski J. — 502
 Śliwowska Wiktoria — 77
 Śmiałek Edward Bolesław red. — 599, 714
 Śmiejkowski L. — 978
 Śmietanka Julian F. — 454, 711
 Śnieżyk Tomasz red. — 285
 Świątkowski Łukasz — 753
 Świeczkowska Klara red. — 760
 Świerski Józef — 187
 Świętorzecki Bolesław wyd. — 124

T
 T. Antoni red. — 486
 T. J. zob. Jaroszyński Teodor
 T. Józef — 486, 600
 T. S. — 332
 T. T. rys. — 250
 Tabeński Władysław Maurycy red., wyd. — 481
 Taft William Howard — 488, 506, 594
 Taranowicz Jan red. — 636
 Taras Piotr — 396, 904
 Tarasiewicz Idzi — 563
 Tarczyński W. S. red. — 690
 Tarka Wojciech S. red. — 575, 702
 Tarkowski Jan — 459, 805
 Tamawski Gustaw red. — 129
 Tamowski W. red. — 850
 Tatarowicz Kazimiera — 25, 85, 102, 106, 108, 111, 120, 127, 180, 203, 204, 216, 217, 235, 255, 451, 479, 504, 1001; błąd — 121, 122, 133, 139, 146, 153, 186, 855
 Teodorczuk Władysław druk. — 174, 192, 194
 Tesla Józef Andrzej — 1048
 Tetmajer Kazimierz zob. Przerwa-Tetmajer Kazimierz
 Texier P. dyrektor, zarządca — 107
 Thicien J. wyd. — 763
 Thiell Ignacy — 258
 Thiers wyd. — 288
 Thiroux H. zarządca — 131, 197
 Thomas — 3; red., właściciel, wyd. — 716
 Tobiński W. — 454
 Toczkowski Piotr — 560, 712

- Todd Maria Ives właścicielka — 815
 Todd Ralph red. — 433
 Todd William Z. właściciel, wyd. — 433
 Toinon L. druk. — 160
 Tok. J. zob. Tokarzewicz Józef
 Tokarzewicz Józef [Tok. J.; pseud. Hodi J. T.] — 74, 75, 93, 116, 127, 180, 186; red. — 116, 127, 140, 180, 186; wyd. — 127, 180
 Tolmer druk. — 120, 162
 Tomaszewski Cezary — 981; wyd. — 842
 Tomaszewski Konstanty zob. Skarżyński Antoni
 Tomaszewski T. zob. Tomaszewski Cezary
 Tomczak Albin — 1087; red. — 1087
 Tomczyński Walery — 83
 Tomicki F. zob. Tomiński Franciszek — 790
 Tomiński Franciszek wyd. — 790
 Tomkiewicz Kazimierz J. — 454
 Topola F. red., wyd. — 853
 Topoliński Wojciech — 881
 Topolski Ferdynand zob. Linde Ferdynand
 Topor A. — 1113
 Topór F. H. — 593
 Toruńczyk Adolf red. — 431
 Tourbier druk. — 99
 Towarzystwo Historyczno-Literackie... — 96, 99, 115, 144, 147
 Tralka red. — 646
 Trawiński Florentyn — 101; red. — 101
 Trawiński J. — 446
 Truelsen M. druk. — 87
 Trusiewicz Stanisław [pseud. Zaleski Kazimierz] red. — 194; wyd. — 130
 Truszkowski Hieronim [pseud. Demiurg] — 193, 262
 Trzcziński Józef — 547, 548, 968
 Trzebiatowski Stanisław red., właściciel, wyd. — 1087
 Trzemzański Wincenty — 1061
 Tucker William H. — 615
 Tudyka Paweł wyd. — 935
 Tuleja Mieczysław red. — 257
 Turajski Fr. red. — 561
 Turchanowicz W. red. — 489
 Turczyński Juliusz — 491
 Turek Viktor — 280, 289
 Turowska-Bar Irena — 431, 504, 532, 700, 904, 929, 1089, 1095; błąd — 751
 Twardowski red. — 695
 Twarowski M. wyd. — 480
 Twarowski Zygmunt red. — 509, 515, 537; właściciel — 509
 Twornikiewicz Ferdynand M. red., właściciel — 166
 Tyborowski Mieczysław red. — 258
 Tyburski Stanisław J. — 537, 948; red. — 558, 716, 723; wyd. — 558, 716, 723, 858; zarządca — 712
 Tyczeński J. red. odp. — 696
 Tylko Roman red. — 873
 Tylkowska Władysława red. — 855
 Tylman ilustr. — 1116
 Tysarczyk Jakób administrator, wyd. — 482
 Tyszka Jan [pseud.] zob. Jogiches Leon
 Tyszka Leon [pseud.] zob. Jogiches Leon
 Tyzyski — 525
- U**
- Ubryk Barbara — 644
 Ucisk robotnika i jakie jest z niego wyjście? — 538, 887
 Ujejski Kornel — 985
 Ułaszyn Henryk — 683; rec. — 683
 Umiński Zygmunt H. — 353
 Unszlicht Eugeniusz [pseud. Iwinicz] red. — 82
 Unszlicht Józef — 174
 Unwin bracia druk., wyd. — 255
 Urbach zarządca — 114
 Urban Antoni red. — 848
 Urban J. — 978
 Urban Karol J. red. — 706, 959; wyd. — 959; zarządca — 489, 706
 Urban P. B. red., wyd. — 663
 Urban Reinhold druk. — 253
 Urbanek A. B. zarządca — 711
 Urbanek bracia wyd. — 711
 Urbanowicz P. B. red., wyd. — 662
 Urbanski Adam — 365
 Urbański Edmund S. red. — 560
 Urbański Jan M. red. — 545
 Urbański Władysław — 712; red., właściciel, wyd. — 560
 Urmowski Leon red. — 108
- V**
- V. V. — 90
 V. V. — 255
 Vaccaro G. — 269

- Vacqueret Karol — 163
 Van Amburgh William Edwin red. — 951
 Van Tassel David Dirck red. — 561, 714
 Vaškeliš Stasė red. — 614
 Vėmar A. [pseud.] zob. Marx Gustave
 Viarłowski Victor red. — 644
 Vidmantas Edvardas — 197
 Vigo druk. — 269
- W**
- W. D. — 79
 W. Jan — 198
 W. zob. Wójcicki Kazimierz Władysław — 293
 Waberski Aleksander — 1087, 1096
 Waberski Aleksy zob. Waberski Aleksander
 Waberski Ignacy red. — 1087, 1096
 Wachtel (Wachtl) Karol Henryk — 329, 683, 711, 753, 920, 976; red. — 451, 524, 636, 711, 812, 881, 972, 977
 Wachtl Karol Henryk zob. Wachtel (Wachtl) Karol Henryk
 Wack Mikołaj Alfons red. — 116; zarządca — 117
 Wagner Emile L. zarządca — 147, 154
 Wagner Józef Bohdan red. — 187
 Wagner K. — 651
 Wagonis Wincenty właściciel, wyd. — 468
 Walaszek Adam — 394, 401, 407, 418, 419, 768, 782, 916, 944, 945, 968; rec. — 414, 451; red. — 451, 610, 744
 Walczak Stanisław — 198
 Walder Charles — 205
 Waldo Artur Leonard — 337, 357, 440, 460, 462, 479, 691, 1015; błąd — 479
 Walewska Giovanna — 269
 Walicki Bartosz red. — 854
 Waligórski Kazimierz red. — 548, 854
 Walkiewicz Eugeniusz — 619
 Walsh John E. — 726
 Wałukiewicz Kazimiera red. — 855
 Wałukiewiczówna Kazimiera zob. Wałukiewicz Kazimiera
 Wandzel red. — 460
 Warchałowski Kazimierz — 1092; druk. — 1106, 1115; nakł. — 1115; red., wyd. — 1095
 Warcholik Stanisław oprac. — 1035
 Warner Robert Mark red. — 378
 Warol Alojzy — 934; red. — 934
 Warski Adolf [pseud. Michałkowski] — 174, 227; red. — 131, 174, 195
 Warszawski E. wyd. — 287
 Waryński Ludwik — 174; wyd. — 198
 Wasercug Aleksander ilustr. — 121
 Wasercug Józef red., wyd. — 121
 Washington George red., wyd. — 732
 Washington George prezydent — 431; motto — 651
 Wasilewska Violetta zob. Rezler-Wasilewska Violetta
 Wasilewski — 908
 Wasilewski J. B. red. — 943
 Wasilewski Józef red., wyd. — 917
 Wasilewski Krzysztof — 97, 420, 426, 451
 Wasilewski Leon [St. Os...arz, pseud. Płochocki L.] — 233; red. — 193, 233-236, 250; wyd. — 193
 Waszkiewicz P. druk. — 445
 Watra-Przewłocki Józef red. — 651, 766
 Wawrykiewicz Małgorzata M. — 382; red. — 610, 744
 Wawrzykowska-Wierciochowa Dioniza — 204
 Wazeter Franciszek — 911, 965
 Wazeter Leon F. — 592; red. — 815; właściciel — 821; wyd. — 815, 821, 876, 911, 965
 Wąsowicz — 877
 Wąsowicz B. J. — 459; druk. — 926
 Wąsowicz Teofil druk., nakł. — 1011; red. — 506, 594, 696; właściciel — 696; wyd. — 506, 594, 696
 Wąsowicz Tomasz zob. Wąsowicz Teofil
 Wdowiak John zarządca — 761
 Wedda Jan A. red. — 454, 610, 727, 760, 916; wyd. — 760; zarządca — 454, 812
 Wedda Joseph A. zob. Wedda Jan A.
 Wedda Józef zarządca — 460
 Wegnerowicz Stanisław A. red., wyd. — 963
 Weinberg — 697
 Weiss D. — 248
 Weiszflog bracia litografia — 1088
 Welsand John zob. Welzand Jan
 Welzand Jan (Welsand John) — 460
 Welzant G. Władysław zob. Welzant Władysław
 Welzant Karol właściciel, wyd. — 712
 Welzant Władysław red.—646; właściciel, wyd.—712
 Wende W. zob. Wendt Wilhelm
 Wendt Edward T. red. — 750
 Wendt Franciszek J. red. — 750, 894; wyd. — 894
 Wendt Ignacy T. — 751, 1009; wyd. — 750

- Wendt Wilhelm (William) — 751; red.—750; wyd.—750, 894
- Wendt William zob. Wendt Wilhelm
- Wendziński (Weñdziński) Ignacy — 1009; druk. — 752; nakł. — 752; red. — 504, 691, 699, 752, 854
- Wendziński Fr. zob. Wendziński Ignacy
- Wendziński J. zob. Wendziński Ignacy
- Wenerowicz Stanisław zob. Wegnerowicz Stanisław A.
- Went zob. Wendt
- Wenta Michał — 651
- Wenzlowski W. — 500
- Weñdziński Ignacy zob. Wendziński Ignacy
- Wepsić Jan — 26, 41, 431, 432, 436, 440, 442, 443, 445, 446, 448, 449, 454, 457, 460, 464, 466-468, 472, 475-478, 480, 482, 484, 486, 489, 492, 497, 500, 503, 504, 508, 512, 514, 516, 517, 519, 523-525, 530, 532, 533, 536-538, 542, 552, 553, 556, 563, 567, 569-571, 573-575, 578-581, 585, 586, 588-594, 600, 601, 605, 607-609, 612, 613, 618, 621, 626, 629-632, 637, 638, 640, 647, 649, 651-654, 662, 663, 673, 675-677, 682, 684, 696, 698-700, 702, 706, 707, 710-712, 716-718, 721, 724, 730-734, 736, 741, 744, 747-751, 753-755, 758, 759, 762, 764-768, 770-776, 779, 780, 782-784, 787, 794, 797-799, 803-806, 808, 809, 815, 820, 824-831, 835, 837-840, 842, 843, 849, 851, 857, 858, 860, 862, 869, 871, 874, 875, 878, 879, 882, 884, 886-888, 891, 892, 894, 896, 900, 902, 904, 906, 910, 920, 923, 925, 929, 933, 936, 941, 943, 946, 948, 950, 951, 953, 955, 958, 959, 963, 965, 990, 1002, 1005, 1031, 1064; błąd — 438, 461, 474, 481, 490, 491, 494, 506, 513, 515, 518, 521, 543, 560, 582, 595, 599, 622, 635, 656, 671, 674, 681, 687, 688, 693, 697, 703, 727, 735, 739, 742, 761, 795, 821, 833, 850, 855, 868, 899, 903, 905, 921, 928, 935, 942, 944, 962, 964, 991, 1021
- Wereszczyński Piotr Aleksander — 499
- Wernicki Aleksander red., wyd. — 127
- Wesołowski Franciszek T. zob. Wołowski Franciszek T.
- Westfal A. — 561
- Westfall zarządca — 607
- Węgierekiewicz Wł. administrator — 1098
- Węglarz St. red. — 848
- Węgrzyn Stanisław red., właściciel, wyd., zarządca — 879
- Whistler James McNeill — 133
- White James C. red. — 881
- Wiarowski Franciszek — 289
- Wicz M. administrator — 106
- Wiechecki Konstanty J. red. — 774
- Wiechowski K. zob. Wiechecki Konstanty J.
- Wieczerek Joseph W. — 387, 658
- Wieczerek Grzegorz — 97; red. — 97
- Wieczerek Robert red., wyd. — 933
- Wieczorkiewicz J. — 572
- Wiedeman Emil — 620
- Wielewinski Bernard oprac. — 42
- Wielewski Paweł T. — 1111
- Wieliczko Mieczysław — 263
- Wielobycki Józef — 110
- Wielowiejski (Pynarzewski) Antoni red. — 561, 891; wyd. — 561, 714, 891
- Wielowiejski Antoni zob. Wielowiejski Antoni
- Wienbrack Adolf nakł., wyd. — 187
- Wienbranck A. zob. Wienbrack Adolf
- Wierciochowa Dioniza zob. Wawrzykowska-Wierciochowa Dioniza
- Wierny [pseud.] zob. Stein Władysław
- Wierzbicki Klemens red., wyd. — 243
- Wierzbicki M. K. zob. Wierzbicki Klemens
- Wierzbiński Maciej — 1115
- Więckowski Michał — 1071
- Wikaryusz T. — 459
- Wilczyński Roman red. — 135
- Wild Leon Marian — 459, 610; administrator — 669; red. — 644, 669; wyd. — 669
- Wild Maria red. — 513
- Wild Tadeusz M. red. — 610, 881, 962; zarządca — 454
- Wilde Thaddeus M. zob. Wild Tadeusz M.
- Wilderman Carl zob. Wildermann Carl
- Wildermann Carl nakł. — 1005
- Wilhelm II cesarz niemiecki — 237
- Wilkoń Teresa rec. — 38
- Willa A. — 971
- Willging Eugene P. — 21, 23, 339, 492, 563, 652, 673, 732, 750, 754, 805
- Williamson Hiram L. red. — 325
- Wilson II Clint C. rec. — 391
- Wilson Thomas Woodrow — 835, 875; motto — 707
- Wiltzius Michael H. nakł. — 1005, 1035
- Wilusz Wiktor (Victor) red. — 512; wyd. — 512, 826, 828
- Wilusz Z. właściciel — 924
- Wiłkowski M. X. J. [pseud.] zob. Miłkowski Zygmunt

- Wincenty à Paulo św. — 1095
 Winchevsky Morris motto — 239
 Winiarski Bohdan red. — 147
 Winiarski Bronisław zob. Winiarski Bohdan
 Winiarski Leon red. — 125
 Winiarz Adam — 39
 Wintner Joseph J. zob. Wintur Józef J.
 Wintur Józef J. red., wyd. — 594
 Wiślouch Feliks druk. — 120
 Wiśniewski B. właściciel, wyd., zarządca — 561
 Wiśniewski P. — 761
 Wiśniowski Celestyn — 624
 Wiśniowski Sygurd red. — 504
 Witenberg Józef Karol — 254, 255
 Witke William T. zob. Wittle William Thaddeus
 Witkowski M. X. J. [pseud.] zob. Miłkowski Zygmunt
 Witkowski Sigismond T. zob. Witkowski Zygmunt
 Witkowski Stanisław — 87
 Witkowski Zygmunt dyrektor — 217; red. — 209, 217, 222; wyd. — 225
 Witosławski Stefan wyd. — 1087
 Witt Frank S. red., wyd. — 748
 Witte T. zob. Wittle William Thadeus
 Wittkowski H. B. red. — 613
 Wittle (Witte) William Thadeus red., zarządca — 697
 Wittmann Charles druk. — 133
 Wlekliński Franciszek X. — 971, 978
 Wlekliński M. wyd. — 454
 Wlekliński W. — 854
 Włodek Ludwik — 306, 489, 660, 826
 Włoszczewski Stefan — 358
 Wochniak Franciszek wyd. — 1087
 Wodzicki Piotr red. — 790
 Wojak Jakób zarządca — 766
 Wojciechowski Aleksander — 133
 Wojciechowski R. L. red. — 763
 Wojnar Kasper druk. — 1035
 Wojnarowska Cezaryna Wanda [pseud. Kosa Wanda] red. — 204
 Wojtalewicz Franciszek M. — 451; wyd. — 711
 Wojtanowska-Bąk Natalia — 263
 Wojtaszek Augustyn red., wyd. — 195
 Wolak Jan zarządca — 577
 Wolanski K. — 761
 Wolański W. — 1059; nakł. — 1058
 Wolczuch Konrad druk. — 1118
 Wolczyński Edmund red. — 710, 714; właściciel, wyd. — 710
 Wolert Władysław — 51, 70
 Wolff August Robert druk. — 249
 Wolowski A. L. druk. — 117
 Wolski Konstanty J. — 681; red., wyd. — 534
 Wolski Władysław — 81
 Wolski Włodzimierz — 83; wyd. — 83
 Wołowska Łucja — 1028
 Wołowski Bronisław — 176; red., wyd. — 117
 Wołowski Franciszek T. red. — 836; wyd., zarządca — 514
 Worzała Jan — 543, 766
 Worzała Józef A. — 1057; druk. — 766, 1003, 1004; nakł. — 1003, 1038; red. — 766; właściciel — 543; wyd. — 543, 766, 872, 1003, 1062, 1065, 1066
 Worzała Szczepan H. — 1057; druk. — 766, 1003, 1004; nakł. — 1003, 1038; red. — 766; właściciel — 543; wyd. — 543, 766, 872, 1003, 1062, 1065, 1066; zarządca — 543, 766
 Woś-Saporski Sebastian Edmund zob. Saporski Sebastian Edmund
 Woycik J. L. red., wyd. — 939
 Woźnicki Kazimierz — 99, 163, 207, 220; red. — 99, 113, 137
 Wójcicki A. red. — 956
 Wójcicki Kazimierz Władysław — 293
 Wójcicki P. — 761
 Wójcik E. — 905
 Wójcik ks. — 468
 Wójcik Władysław — 1077, 1083, 1085, 1087, 1089, 1096, 1098, 1108; red. — 1109
 Wright William C. — 512
 Wroblewski I. J. zarządca — 519
 Wroński J. P. red., wyd. — 505
 Wróblewski S. — 628
 Wróblewski Stanisław — 971
 Wróblewski Szymon — 892
 Wróblewski Walery — 119, 186, 247; druk. — 247
 Wrzesiński red. — 707
 Wrzesiński Jan N. właściciel, wyd. — 742
 Wusza Władysław — 911; red. — 529, 592, 707, 965
 Wybraniec P. red. — 483
 Wyczółkowska Anna — 761; red. — 447, 855; wyd. — 447
 Wylegała Wiktor red. — 706
 Wynar Anna T. — 32

- Wynar Lubomyr R. — 32, 40
Wyruchowski Jan wyd. — 515, 688
Wysłouchowa Maria red., wyd. — 1098
Wysocki Leopold druk. — 120
Wycoczyński Stanisław J. red. — 482
Wyspiański Stanisław — 1035
Wyziński Henryk red. — 104
- Y**
- Yaxa (Jaxa) Jan red. — 918
York Henryk red. — 446
York Stefan Z. red. — 446
Yurkiewich Nestor zarządca — 697
- Z**
- Z historii prasy polskiej w Milwaukee — 355
Zabieha Adrianna (nazwisko panięskie Broniec) — 162; druk. — 101, 162; nakł., oprac., wyd. — 162
Zabieha Konstanty druk. — 101, 120; oprac., wyd. — 162
Zabięła zob. Zabieha Adrianna
Zabieżyńska Adryanna zob. Zabieha Adrianna
Zaborowski Jan A. — 616
Zaborowski Sigismund red. — 101, 125
Zaborska Tekla red. — 431
Zacharewicz A. red. — 751
Zachariasz prorok motto — 135
Zadębowski Aleksander red., wyd. — 588
Zadźwiński W. — 193
Zagwożdżan Edward red. — 1094
Zahajkiewicz Szczęśny — 833, 975; oprac. — 992; red. — 432, 569, 587, 633, 636, 832, 975; wyd. — 432, 569, 992
Zahorski [pseud. Lubicz] Bolesław — 1048
Zahorski Witold — 144, 147
Zajac Jerzy — 788; błąd — 848
Zajączkowski A. — 761
Zajkowski red. — 468
Zakrewski — 908
Zakrzewski W. — 502
Zaleski August wyd. — 255
Zaleski Bohdan — 101, 115, 135
Zaleski Bolesław — 454
Zaleski Bronisław — 187; red. — 128
Zaleski Kazimierz [pseud.] zob. Trusiewicz Stanisław
Zaleski Stanisław Jan red. — 454, 779, 780
Zaleski Wiktor red., wyd. — 833
Zaleski Zygmunt, Lubicz red. — 147
Zamiara Teodor — 620
Zanowicz Paweł wyd. — 623, 818
Zaorska Barbara — 129
Zapała Władysław — 329, 683; red. — 735
Zaro Henry C. nakł., wyd. — 1045
Zasowski Aleksander red., wyd. — 1098
Zawadzki S. M. — 785
Zawialska Maria — 193
Zawiliński Roman — 683
Zawira Antoni zob. Zawisza Antoni
Zawistowski Theodore L. — 834; rec. — 38
Zawisza Antoni red. — 751
Zawisza B. zob. Zawisza Józef K.
Zawisza Józef K. — 600, 700; druk. — 467, 522, 673; red. — 467, 498, 507, 522, 523, 578, 644, 673, 740, 758, 772, 777; wyd. — 498, 507, 522-524, 578, 601, 673, 740, 777
Zaze Ferdynand — 1098; red. — 1083
Zaze Franciszek zob. Zaze Ferdynand
Ząbek K. zob. Ząbek Rudolf
Ząbek Rudolf red. — 629, 702; właściciel — 629; wyd. — 629, 702
Zbiory i prace polonijne Biblioteki Narodowej... — 36
Zborowski red. — 144
Zborowski Ladislaus red., wyd. — 434
Zborowski Ludwik red. — 247
Zdanowski Feliks Bernard nakł., właściciel — 1111
Zdrada Jerzy — 104
Zelski Bronisław zob. Żelski Bronisław
Zembaczyński Władysław J. red. — 636
Zembrzusi A. zarządca — 761
Zenker T. F. — 785
Zévaes Aleksander — 126
Zgraja Adam zob. Zgraya Adam T.
Zgraya Adam T. oprac. — 1113; wyd. — 1089
Zielewicz Zygmunt — 224
Zieliński W. A. zob. Zieliński W. A.
Zielińska Danuta — 185, 215
Zieliński red. — 588, 804; wyd. — 588
Zieliński August Vitellius red. — 712, 747; wyd. — 747
Zieliński B. red. — 651
Zieliński Bolesław Marian red. — 460, 714, 883
Zieliński Ed. — 446

- Zieliński J. — 502
 Zieliński Józef red. — 118; wyd. — 118, 158; zarządca — 118
 Zieliński M. red. — 651
 Zieliński Stanisław — 17, 52, 80, 84, 85, 99, 108, 110, 111, 118, 122, 124-126, 132, 139, 147, 150, 153, 158, 171, 174, 175, 179, 182, 183, 185, 189, 191, 198, 205, 207, 209, 211, 213, 215, 216, 222, 223, 226, 230, 233, 234, 236, 243, 245, 250, 252, 255, 264, 271, 289, 431, 437, 439, 443, 446, 448, 451, 452, 454, 456, 457, 463, 466-468, 475, 478, 480, 482, 483, 486, 493, 496, 497, 499, 500, 502-507, 510, 511, 515, 517, 523, 524, 536, 538, 541, 542, 546, 549, 555, 561, 562, 567, 569, 570, 573, 574, 576, 578, 579, 584-590, 592, 593, 600, 607-609, 611, 618, 626, 629-631, 634, 635, 638, 640, 644-647, 651, 654, 658-660, 663, 667, 669, 671, 673, 675, 682, 684, 685, 690, 691, 694, 698-700, 702, 705, 707, 710, 712, 714, 717, 718, 720, 721, 723, 724, 727, 730-732, 747, 748, 750, 751, 753-755, 758-762, 764, 765, 769, 770, 774-777, 783, 784, 786, 787, 790, 794, 798, 803, 805, 806, 809, 813, 819, 825, 826, 828-831, 836-840, 842, 843, 845, 846, 849, 850, 856, 860, 863, 870, 871, 874, 875, 878, 879, 884, 886-888, 890-894, 900, 902, 904, 910, 912, 916, 917, 920, 925, 931, 933, 936, 938-941, 943, 946-949, 951, 953, 955, 959, 963, 965, 967, 1073, 1083, 1084, 1085, 1087, 1089, 1090, 1099, 1105, 1108, 1117; błąd — 100, 103, 121, 145, 172, 178, 196, 199, 217, 219, 238, 248, 286, 435, 470, 488, 489, 490, 498, 501, 522, 525, 533, 560, 583, 599, 620, 622, 632, 656, 657, 674, 681, 688, 697, 703, 725, 734, 735, 741, 749, 778, 795, 814, 815, 821, 854, 855, 858, 882, 899, 929, 945, 1086, 1104, 1106; red. — 185, 216; wyd. — 215, 216
 Zieliński Szymon — 482
 Zieliński T. red. — 920
 Zieliński W. A. — 782; red., zarządca — 782
 Zieliński Wojciech — 852
 Ziemiałkowski Florian — 247
 Ziemiński Witold red. — 593, 610
 Zienkiewicz Leon red. — 81
 Zienkiewicz Wiktor — 115
 Zięcik I. — 761
 Ziffer H. — 761
 Zimmerman Joshua D. — 248
 Zimmerman Werner G. red. — 169
 Zimocki Józef Mieczysław administrator — 153
 Ziółkowski W. J. red. — 716
 Zjednoczona Prasa Polska... — 333, 506, 827; błąd — 512, 1000
 Złotnicki Antoni — 122
 Złotnicki Nikodem K. (nazwisko pierwotne Korngold Nuchim) — 502, 553, 627, 669, 759; nakł. — 611, 1022; red. — 448, 454, 459, 462, 466, 489, 567, 584, 593, 611, 644, 656, 758, 774, 795, 871, 916, 1018; właściciel — 466; wyd. — 448, 466, 501, 567, 611, 656, 871; zarządca — 611
 Zmijewski S. zob. Żmijewski Stefan
 Zola Emil — 193
 Zołnowski W. zob. Żołnowski Wincenty
 Zongołowicz Witold Stanisław zob. Czarniecki Błażej Stanisław
 Zowska Felicja — 274
 Zurawski Joseph W. — 30
 Zürcher druk. — 201
 Zwiefka Wincenty F. — 472
 Zwierzchowski Stanisław J. zarządca — 610
 Zwierzynski Walenty — 833
 Zwolennik tolerancji [pseud.] — 79
 Zwoliński Antoni wyd. — 729
 Zych Klemens — 651
 Zych Sławomir red. — 854
 Zyzniewski Stanley J. rec. — 351
- Ż**
 Żabicki Antoni — 240; red., wyd. — 238
 Żabicki Zbigniew — 74
 Żabiński Michał ilustr. — 997, 998
 Żak K. — 446
 Żarski — 610
 Żągołowicz Witold Stanisław zob. Czarniecki Błażej Stanisław
 Żbik [pseud.?] — 79
 Żelski Bronisław oprac. — 995, 1039; wyd. — 630, 995, 1039, 1060
 Żmigrodzki Józef — 186
 Żmijewski Stefan zarządca — 437, 452
 Żmudowicz A. — 769
 Żmudowicz J. — 761
 Żmudzki Waław — 1115
 Żochowski B. — 761; zarządca — 761
 Żołnowski (Żołnowski) Wincenty — 790; właściciel, wyd. — 499
 Żongołowicz Witold Stanisław zob. Czarniecki Błażej Stanisław

- Żółtowski R. — 761
Żuchowski Szymon red. — 451
Żukotyński Tadeusz ilustr. — 569, 768
Żukowski Antoni — 761
Żukowski Władysław — 101
Żuliński Józef red. — 129, 138
Żuliński Kazimierz — 186; red. — 124, 138; wyd. —
124
- Żuliński Tadeusz red. — 129, 138
Żuławski Janusz nakł., red. — 130
Żupański Jan Konstanty nakł. — 128
Żurawski Kazimierz A. red. — 930
Żychliński Jan — 669
Żychoń S. red. — 101

INDEKS NAZW GEOGRAFICZNYCH

Indeks zawiera nazwy geograficzne wymienione w opisach czasopism, jednostronki i kalendarzy. W przypadku nazw geograficznych występujących w opisach literatury przedmiotu uwzględniano jedynie nazwy występujące w tytule publikacji lub wspomniane w adnotacji. Pominięto miejsca wydania literatury przedmiotu oraz nazwy geograficzne będące częścią nazwy instytucji lub organizacji.

Nazwy geograficzne indeksowano pod nazwami w języku polskim, a w przypadku, kiedy nie ma powszechnie stosowanego polskiego egzonimu, w odpowiednim języku obcym. Przy nazwach miejscowości podawano także państwa, w których się znajdują. Z dodatkowych określeń zrezygnowano jedynie w przypadku dużych miast znajdujących się na obszarze dawnych ziem polskich pod zaborami. W przypadku nazw geograficznych z terenów Stanów Zjednoczonych Ameryki stosowano skrót USA. Dodatkowo przy nazwach północno i południowoamerykańskich uwzględniano nazwy stanów w celu łatwiejszej lokalizacji. W nazwach stanów w Stanach Zjednoczonych Ameryki stosowano występujące w czasopismach, jednostronkach i kalendarzach skróty (zob. wykaz skrótów).

Przy hasłach głównych w indeksie podano wynikające z opisów określenia rzeczowe w układzie alfabetycznym (np. hist. prasy, m. wyd.). Określenia te wskazują na: miejsce wydania opisywanych w Bibliografii... druków, nazwy geograficzne występujące w tytułach, ważne wydarzenia w danej miejscowości (np. sejmy, zjazdy), pomoce naukowe dotyczące danego miejsca (np. bibliografie, przewodniki adresowe), a także parafie polskie. Od potocznych nazw parafii (np. Jackowo, Trójcowo) robiono odsyłacze.

A

- Adams, Mass., USA m. wyd. — 643
Afryka — 712, 1011; misje — 272, 273, 1118
Alaska stan, USA — 593
Albany, N. Y., USA m. wyd. — 802
Alleghany, Pa., USA m. wyd. — 860
Altoona, Pa., USA diecezja — 431, 437, 452, 454, 610, 629, 656, 761, 785
America del Sur zob. Ameryka Południowa
Ameryka Centralna — 610
Ameryka Łacińska — 63, 1067; bibliogr. — 29
Ameryka Południowa — 610, 1009, 1070, 1072, 1095; bibliogr. prasy — 9, 11, 35; spis spis prasowych — 990
Ameryka Północna — 1009, 1111; bibliogr. prasy — 9, 11, 35, 41; hist. osadnictwa — 274, 279; hist. prasy — 274, 279, 502; hist. prasy pol. — 277; spis prasy prasowych — 990
Angleterre, L' zob. Anglia
Anglia zob. Wielka Brytania
Antrim, Pa., USA — 430
Antwerpia, Belgia m. wyd. — 84
Argentyna — 63; bibliogr. prasy pol. — 45; hist. prasy — 1069, 1070, 1072; hist. prasy pol. — 1067, 1068, 1071
Ashton, Nebr., USA m. wyd. — 433; tyt. — 433
Austria zob. Austro-Węgry
austriacki zabór — 158, 190
Austro-Węgry — 83, 105, 115, 117, 139, 140, 172, 176, 183, 187, 193, 204, 224, 268, 479, 835, 876, 1087, 1098; bibliogr. kal. — 38; cenzura — 198; hist. kal. — 58; kat. prasy — 25
Avondale (obecnie dzielnica Chicago), Ill., USA — 768, 1033

B

B. m. wyd. — 182, 256
 Bajkał jezioro — 77
 Baltimore, Md., USA — 720, 802, 815; hist. osady pol. — 321; hist. prasy — 399; hist. prasy pol. — 321, 403; m. wyd. — 486, 560, 600, 625, 631, 646, 674, 712, 730, 747, 786, 849, 938, 963; parafia św. Stanisława Kostki — 486, 560; sejm filaretów — 963; tyt. — 486, 646
 Bay City, Mich., USA — 700, 712; m. wyd. — 444, 549, 732, 794; przewodnik adresowy — 444
 Bayonne, N. J., USA — 528; m. wyd. — 910; zlot Sokołów — 780
 Belgia — 81, 83; hist. prasy pol. — 67
 Bendlikon k. Zurychu, Szwajcaria — 170; m. wyd. — 172, 186, 187, 190, 229
 Berks, Pa., USA hrabstwo — 809
 Berlin, Niemcy — 162, 174; m. wyd. — 194, 239
 Bern zob. Berno
 Berne zob. Berno
 Berno, Szwajcaria m. wyd. — 210-212, 215, 217; tyt. — 211
 Białystok — 233, 260; m. wyd. — 234; tyt. — 234
 Bitėnai k. Tylży, rejencja gąbińska — 197
 Bloomfield, N. J., USA — 696
 Boston, Mass., USA m. wyd. — 487, 488, 529, 702, 900, 967, 1010, 1053; tyt. — 487, 488, 529, 900
 Botoszany, Rumunia m. wyd. — 167
 Botuszany zob. Botoszany
 Brasil zob. Brazylia
 Bratisława, Słowacja m. wyd. — 239
 Brazylia zob. Brazylia
 Brazylia — 1081, 1082, 1090, 1111, 1113; hist. prasy — 1075; hist. prasy pol. — 51, 1067, 1076, 1077, 1078, 1080; mapy — 1095; rozkład jazdy pociągów — 1115; spis prasy — 1079; tyt. — 1085, 1087, 1095, 1104, 1112, 1115
 Bridesburg (od 1854 r. część Filadelfii) — 747, 750; sejm Stowarzyszenia Kasy Pośmiertnej — 540
 Bridgeport (obecnie dzielnica Chicago), Ill., USA — 1033
 Brooklyn (od 1898 r. część Nowego Jorku), N. Y., USA — 815; m. wyd. — 446, 480, 488, 561, 588, 632, 671, 713, 761, 831, 951, 1004, 1013, 1052; tyt. — 593, 713, 1029
 Bruksela, Belgia — 104, 186; m. wyd. — 81, 83
 Bruxella zob. Bruksela
 Bruxelles zob. Bruksela

Brześć m. wyd. — 233
 Buenos Aires, Argentyna m. wyd. — 1073, 1074
 Buenos Ayres zob. Buenos Aires
 Buffalo, N. Y., USA — 474, 712, 828, 854; bibliogr. prasy — 12, 31; hist. prasy — 373, 404; hist. prasy pol. — 312, 317, 323; kongres — 299; m. wyd. — 431, 438, 448, 449, 464, 467, 468, 489, 522, 523, 539, 549, 552, 566, 584, 595, 601, 618, 660, 673, 684, 693, 706, 707, 742, 758, 769, 771, 772, 777, 782, 826, 829, 830, 839, 861, 866, 936, 958, 959, 1038; parafia św. Wojciecha — 464, 467, 468; sejm Unii Polskiej — 826; sejm ZNP — 454, 489, 669, 854, 855; tyt. — 489, 595; wystawa — 681; zjazd dziennikarzy — 448, 537; zjazd socjalistów — 770; zjazd Związku Śpiewaków — 549, 778; zlot Sokołów — 787
 Buffalo, N. Y., USA diecezja — 707
 Buffalo, N. Y., USA okolice — 31
 Bukareszt, Rumunia m. wyd. — 166

C

Caire, Le zob. Kair
 Calumet okręg, USA — 711
 Camden, N. J., USA m. wyd. — 515, 623, 750, 791
 Canada zob. Kanada
 Canonsburg, Pa., USA m. wyd. — 663
 Cedar Rapids, Ia., USA — 990; m. wyd. — 1030
 Charbin zob. Harbin
 Chełm sprawa chełmska — 99
 Chicago rzeka — 513
 Chicago South zob. South Chicago
 Chicago, Ill., USA — 445, 449, 450, 468, 472, 485, 505, 542, 548, 563, 610, 629, 699, 700, 740, 741, 770, 798, 814, 835, 871, 998, 1064; bibliogr. — 19; dom Zjednoczenia — 976; hist. prasy pol. — 398, 405, 408; m. wyd. — 430-432, 436, 437, 439, 441, 443, 447, 448, 451, 452, 454, 457-459, 462, 463, 466, 472, 481, 483, 490-493, 503, 504, 507, 513, 514, 516, 518, 519, 521, 524, 532, 544, 547, 549, 550, 553, 554, 556, 562, 564, 567-569, 571, 572, 578, 582, 585, 587, 590, 596-598, 611, 616, 618-621, 627, 628, 633, 636-638, 644, 656, 657, 662, 664, 666, 668, 672, 678, 682, 698, 703, 704, 711, 717, 733, 735, 739, 743, 752-754, 756, 758, 759, 761, 764, 765, 768, 774, 778, 781, 782, 792, 803, 805, 810, 823, 832, 833, 836, 837, 844, 850, 852-857, 864, 867, 871, 874, 877, 879, 881, 884, 887, 890, 892, 913, 915, 916, 921, 923, 925-928, 930, 932, 934, 935, 943, 944, 951, 960, 968, 969, 971-975,

977, 978, 980, 983-985, 988, 991-993, 996-998, 1002, 1005, 1009, 1014, 1017-1019, 1021, 1022, 1024, 1028, 1031-1033, 1038, 1046, 1048, 1054, 1055; parafia Najświętszej Marii Panny Anielskiej (Marianowo) — 1033; parafia św. Heleny — 892; parafia św. Jadwigi (Jadwigowo) — 633, 832, 1033; parafia św. Jana Kantego (Kantowo) — 562, 587, 698, 913, 1033; parafia św. Józefata — 544; parafia św. Kazimierza — 521; parafia św. Młodzianków (Młodziankowo) — 1033; parafia św. Stanisława Kostki (Stanisławowo) — 451, 768, 1033; parafia św. Trójcy (Trójcowo) — 666, 1033; parafia św. Wacława (Wacławowo) — 960; parafia św. Wojciecha (Wojciechowo) — 598, 759, 805, 1033; przewodnik adresowy — 383, 451; sejm Unii Polskiej — 723, 827; sejm Zjednoczenia — 636; sejm ZNP — 854; sejm Związku Polek — 774; skorowidz firm pol. — 1033; spis parafii litewskich — 1024; spis parafii pol. — 993, 1024; spis parafii rusińskich — 1024; spis proboszczów — 1024; strajk zecerów — 466, 597; tyt. — 451, 490, 491, 492, 504, 590, 596-598, 704, 992, 1024, 1033; wystawa światowa — 451; zjazd dziennikarzy — 551, 585, 702, 710, 714, 929; zjazd Polskiego Centralnego Komitetu Ratunkowego — 948; zjazd Związku Śpiewaków — 549; zlot Sokołów — 973

Chicago, Ill., USA archidiecezja — 833

Chicopee, Mass., USA — 488, 489; m. wyd. — 737, 929

Chiny — 451

Cieszyn — 253

Cincinnati, Oh., USA — 998; m. wyd. — 1005

Cleveland, Oh., USA — 854, 993; hist. prasy — 401; m. wyd. — 431, 440, 548, 561, 570, 581, 591, 599, 607, 629, 635, 676, 714, 729, 740, 796, 891, 896, 901, 906, 914, 924, 964; osada Poznań — 676; parafia św. Kazimierza — 599; parafia św. Stanisława BM — 581, 906; sejm Zjednoczenia — 607, 891; sejm ZNP — 792, 854; sejm Związku Polek — 454; tyt. — 431, 591, 599; zjazd KON — 837; zjazd Polaków — 760; zlot Sokołów — 743

Cleveland, Oh., USA diecezja — 607

Cook, Ill. USA hrabstwo — 805

Crimmitschau, Saksonia, Niemcy strajk robotników tkackich — 174

Cuba zob. Kuba

Curityba zob. Kurytyba

Custer, Nebr., USA hrabstwo — 505

Częstochowa — 1118

D

Daleki Wschód bibliogr. prasy pol. — 39; tyt. — 1116
Dania tyt. — 87

Danville, Ill., USA — 793

Detroit, Mich., USA — 431, 437, 452, 484, 520, 559, 695, 696, 699; hist. miasta — 970; hist. osad pol. — 305; hist. prasy pol. — 340, 396; m. wyd. — 460, 498, 503, 527, 542, 614, 617, 635, 636, 640, 653, 700, 710, 722, 732, 760, 761, 784, 789, 846, 850, 869, 883, 887, 899, 904, 909, 920, 940, 951, 970, 1012, 1020, 1044, 1061, 1064; organizacje pol. — 710; parafia św. Wojciecha — 699, 1020; przewodnik adresowy — 305; sejm Macierzy Polskiej — 621; Sejm Polski — 760; sejm Stowarzyszenia Polsko-Rzymsko-Katolickiego — 710; sejm Wychodźstwa Polskiego — 530, 750, 794, 877, 917, 933, 965; sejm Zjednoczenia — 582, 636; sejm ZNP — 437, 461, 710, 760, 854, 871; tyt. — 542; wiec — 887; wiec kapłanów — 551, 767; zjazd KON — 930; zjazd wychodźstwa — 929; zjazd ZPRK — 503, 699

Drezno, Saksonia, Niemcy — 190

Duluth, Minn., USA — 543; m. wyd. — 647; tyt. — 647

Dunkirk, N. Y., USA m. wyd. — 689

E

East Europe zob. Europa Wschodnia

Eastern Europe zob. Europa Wschodnia

Eastern States zob. Stany Wschodnie

Egipt — 1117

Egypcie zob. Egipt

Elba, Nebr., USA m. wyd. — 505

Elizabeth, N. J., USA m. wyd. — 695, 941

Emsworth, Pa., USA — 981

England zob. Anglia

Erie, Pa., USA m. wyd. — 525, 680, 919, 949, 1049

Escurial, Hiszpania — 133

Eskurjal zob. Escurial

Europa — 430, 451, 465, 499, 502, 533, 593, 610, 636, 691, 855, 901, 966, 1005, 1009, 1055, 1088, 1098, 1103, 1111; bibliogr. prasy — 27; hist. prasy — 48; hist. prasy pol. — 67; reemigracja — 751, 789, 975; tyt. — 125

Europa Południowo-Wschodnia — 41

Europa Wschodnia — 40, 41, 224

Europa Zachodnia — 64, 79, 192; organizacje polskie — 68

Everson, Pa., USA m. wyd. — 577; parafia św. Józefa — 577

F

Filadelfia, Pa., USA — 712, 786; kongres — 351; m. wyd. — 430, 497, 515, 540, 559, 580, 602, 603, 642, 650, 675, 688, 696, 701, 726, 750, 755, 783, 795, 841, 875, 893, 894, 1007, 1011, 1023, 1040; parafia św. Stanisława BM — 515, 750; parafia św. Wojciecha — 580; przewodnik — 1023; sejm Stowarzyszenia Kasy Pośmiertnej — 540, 750; sejm ZNP — 468, 696; tyt. — 602, 603, 650, 875; zjazd KON — 955; zjazd Kongresu Polonii Amerykańskiej — 333

Filipiny bibliogr. prasy — 6

Finlandia — 378

France, La zob. Francja

Francja — 64, 65, 69, 70, 81, 123, 172, 545; hist. prasy — 71, 72, 77, 94, 97; hist. prasy pol. — 51, 67, 92, 95; przewodnik adresowy — 159, 162; tyt. — 137; wojsko pol. — 866, 870, 1115

Franklin, Mo., USA hrabstwo — 691, 989; tyt. — 484

Fryburg, Szwajcaria — 76; m. wyd. — 191, 220

G

Galicie zob. Galicja

Galicja — 108, 206, 219, 258, 266, 593, 751, 1073

Gandawa, Belgia m. wyd. — 235

Gary, Ind., USA m. wyd. — 886

Genève zob. Genewa

Genewa, Szwajcaria — 109, 119, 140, 192, 216; hist. prasy — 73; kongres anarchistów — 198; m. wyd. — 171, 173, 175, 176, 178, 180-184, 186, 188, 189, 192, 193, 198-200, 202-204, 214, 222, 223, 239, 244, 246

Górka Klasztorna (część wsi Rataje k. Łobżenicy) m. wyd. — 165

Grand Rapids, Mich., USA — 629; koncert — 476; m. wyd. — 476, 477, 516, 542, 613; tyt. — 477, 613; zjazd Związku Śpiewaków — 549, 856

Grave, Holandia m. wyd. — 165

Great Britain zob. Wielka Brytania

Greeley, Nebr., USA hrabstwo — 505

Green Bay, Wis., USA — 462, 610; m. wyd. — 950

Green Bay, Wis., USA diecezja — 645

Greensburg, In., USA m. wyd. — 982

Grenburg zob. Greensburg

Grodno, Białoruś — 233

Grunwald bitwa — 123, 431, 451, 460, 488, 632, 969, 1031; tyt. — 969

Guarani das Missões, Rio Grande do Sul, Brazylia m. wyd. — 1110

Guarany zob. Guarani das Missões

H

Hamtramck, Mich., USA — 460, 1061

Harbin, Chiny m. wyd. — 1116; zjazd delegatów polskich organizacji społecznych — 1116

Harrison, N. J., USA m. wyd. — 941

Hawaiian Islands zob. Hawaje

Hawaje stan, USA bibliogr. prasy — 6

Hiszpania — 172

Hofa Park, Wis., USA — 1006

Holandia — 378

Holyoke, Mass., USA m. wyd. — 534, 718, 799; tyt. — 718

Homestead, Pa., USA m. wyd. — 807

Howard, Nebr., USA hrabstwo — 505

Hoytville, Pa., USA — 430

Hudson, N. J., USA hrabstwo tyt. — 889

I

Ijuhy zob. Ijuí

Ijuí, Rio Grande do Sul, Brazylia m. wyd. — 1089, 1113

Illinois stan, USA — 472; hist. prasy — 325

Indian Orchard, Mass., USA — 702

Indiana Harbor, Ind., USA m. wyd. — 450

Ipswich, Mass., USA strajk robotników — 488

Irlandia — 378

Isfahan, Iran — 1011

Ispahan zob. Isfahan

Italie, L' zob. Włochy

J

Jadwigowo zob. Chicago

Jamaica (od 1898 r. część Nowego Jorku), N. Y., USA — 1004

Jamesburg, N. J., USA m. wyd. — 512

Japan zob. Japonia

Japonia — 451, 1016; wojna — 192

Jerozolima — 895, 1000

Jersey City, N. J., USA — 593, 696, 712; m. wyd. — 512, 528, 557, 638, 728, 828, 889; sejm Ligii Polska-Narodowej — 559

Jerusalem zob. Jerozolima

Jeruzalem zob. Jerozolima

Joliet, Ill., USA m. wyd. — 692, 865, 903

K

Kair, Egipt m. wyd. — 1117

Kanada — 291, 542, 610, 641, 700; bibliogr. — 2; bibliogr. prasy — 1, 3, 6, 8, 18, 41; hist. prasy — 274, 280; hist. prasy pol. — 275, 276, 277, 278, 279, 281, 282, 283; spis osad pol. — 990, 1056; spis parafii pol. — 990; statystyka prasy pol. — 277; tyt. — 285, 286, 289, 292; ustrój — 292

Kanada Zachodnia — 285

Kantowo zob. Chicago

Kazimierz Biskupi, gub. kaliska m. wyd. — 165

Kazimierzowo zob. South Bend

Kijów — 124

Kopenhaga, Dania m. wyd. — 87

Kopernik, Wis., USA — 648

Korea — 451

Kraków — 139, 162, 215, 252, 266, 934; m. wyd. — 130, 174, 177, 192-195, 219, 225, 233, 234, 236, 241, 272, 273; tyt. — 240

Kraków, Mo., USA m. wyd. — 691

Kraków, Wis., USA — 1006

Krosno m. wyd. — 272, 273

Królestwo Polskie — 100, 101, 106, 177, 201, 214, 235, 262, 815, 986; zjazd SDKPiL — 194

Kuba — 421

Kurytyba zob. Kurytyba

Kurytyba, Parana, Brazylia m. wyd. — 1083, 1084, 1086, 1087, 1090, 1092-1106, 1108, 1109, 1112, 1114, 1115; przewodnik adresowy — 1115; sejm polski — 1090, 1105; zjazd Zjednoczenia Polskich Organizacji Niepodległościowych — 1094

L

La Chapelle-Montligeon, Francja m. wyd. — 102

La Crosse, Wis., USA diecezja — 645

La Salle, Ill., USA m. wyd. — 764, 812; parafia św. Jacka — 764

Lackawanna, N. Y., USA — 566

Lausanne zob. Lozanna

Lawrence, Kas., USA m. wyd. — 485

Lazurowe Wybrzeże tyt. — 265

Le Puy, Francja m. wyd. — 144, 150, 155, 164

Lemberg zob. Lwów

Leodium zob. Liège

Leodium zob. Liège

Liechtenstein — 22

Liège, Belgia m. wyd. — 78-80, 82; zjazd Filarecji — 100

Liga Polsko-Narodowa na Wschodzie Ameryki, Jersey City — 750

Lipsk, Saksonia, Niemcy — 229, 683; m. wyd. — 187, 193

Lituania zob. Litwa

Litwa — 239, 479, 1031; tyt. — 191, 197, 716

Liverpool, Wielka Brytania m. wyd. — 237

London zob. Londyn

Londres zob. Londyn

Londyn, Wielka Brytania — 124, 183; hist. prasy — 73; hist. prasy pol. — 232; kongres — 198; m. wyd. — 193, 218, 222, 233-236, 238-262

Long Island, USA — 593

Los Angeles, Cal., USA m. wyd. — 961

Loup City, Nebr., USA — 433; m. wyd. — 505

Lozanna, Szwajcaria — 76, 210, 220; m. wyd. — 207-209, 215-219, 221, 222, 224, 225

Lublin zjazd chłopski — 221

Luzerne, Pa., USA hrabstwo — 801

Lwów — 162, 185, 192, 263, 593, 972; m. wyd. — 192, 193, 1098; wystawa krajowa — 297, 649, 795, 997

Ł

Łódź — 126, 260; m. wyd. — 221

M

Mahanoy City, Pa., USA m. wyd. — 494, 496

Manistee, Mich., USA m. wyd. — 531; tyt. — 531

Manitowoc, Wis., USA m. wyd. — 435, 465, 533, 535, 709, 850, 987

Marechal-Mallet, Parana, Brazylia m. wyd. — 1108

Mariannahill, Natal, Południowa Afryka — 1064; m. wyd. — 1118

Marianowo zob. Chicago

Marquette, Mich., USA diecezja — 645

Maryland stan, USA — 560; hist. prasy pol. — 381

McKeesport, Pa., USA m. wyd. — 918

Mediolan, Włochy m. wyd. — 269

Meksyk — 610, 1055

Meriden, Conn., USA m. wyd. — 831, 952

Michigan City, Ind., USA — 587; m. wyd. — 715

Michigan stan, USA — 378, 760, 920; bibliogr. prasy — 34

- Mikołów (Nicolai), rejencja opolska m. wyd. — 1005, 1031
- Milano zob. Mediolan
- Milwaukee, Wis., USA — 390, 468, 638, 703, 739, 993; hist. prasy pol. — 355; jubileusz miasta — 610; m. wyd. — 453, 456, 473, 510, 517, 535, 546, 563, 583, 586, 604, 610, 626, 633, 634, 639, 645, 651, 677, 683, 686, 708, 724, 727, 735, 741, 752, 771, 773, 784, 793, 808, 813, 814, 820, 825, 845, 854, 863, 873, 878, 962, 976, 1005, 1006, 1035, 1050; sejm Stowarzyszenia Polaków — 563; sejm Zjednoczenia — 437, 488, 811, 976; sejm ZNP — 656, 854; tyt. — 453, 586, 626, 813, 814; zjazd KON — 634; zjazd Związku Śpiewaków — 549, 856
- Milwaukee, Wis., USA archidiecezja — 645
- Minneapolis, Minn., USA — 543; m. wyd. — 445, 763, 912
- Minnesota stan, USA — 572; tyt. — 912
- Missisipi rzeka — 545, 746
- Missouri stan, USA — 705
- Młodziankowo zob. Chicago
- Modlin (w l. 1834-1915 Nowogrodziecki), twierdza — 174
- Montreal, Quebec, Kanada m. wyd. — 292
- Morris, Pa., USA — 430
- Mount Carmel, Pa., USA — 558, 749; m. wyd. — 431, 716, 734, 897; parafia Matki Boskiej Pocieszenia — 897
- Mt. Carmel zob. Mount Carmel
- N**
- Nanticoke, Pa., USA m. wyd. — 495, 509, 558, 734, 801; sejm Unii Polskiej — 537, 911; tyt. — 509
- Natrona, Pa., USA — 430; m. wyd. — 576; parafia św. Władysława — 576
- Nebraska stan, USA — 545; tyt. — 505
- New Britain, Conn., USA m. wyd. — 744, 831; parafia NSJP — 451
- New Castle, Pa., USA — 482
- New Jersey stan, USA — 462, 681; tyt. — 1029
- New York City zob. Nowy Jork
- New York stan, USA — 502, 706, 707
- New York zob. Nowy Jork
- Newark, N. J., USA m. wyd. — 575, 738, 798, 941
- Newfoundland zob. Nowa Funlandia
- New-York zob. Nowy Jork
- Niagara Falls, N. Y., USA m. wyd. — 843; tyt. — 843
- Nicolai zob. Mikołów
- Niemcy — 65, 185, 224, 255, 610, 842, 876, 1054; hist. kal. — 58; kat. prasy — 25
- North America zob. Ameryka Północna
- North Detroit, Mich. zob. Detroit
- Northumberland, Pa., USA hrabstwo — 809
- Novgorod zob. Nowogród Wielki
- Nowa Anglia — 488
- Nowa Funlandia bibliogr. prasy — 8
- Nowogrodziecki zob. Modlin
- Nowogród Wielki, Rosja — 124
- Nowy Jork, N. Y., USA — 431, 451, 452, 474, 488, 515, 548, 595, 650, 654, 657, 676, 696, 998, 1004, 1054; hist. osad. pol. — 308; hist. prasy pol. — 335; m. wyd. — 469, 471, 479, 499, 501, 502, 561, 574, 588, 592, 593, 606, 630, 632, 641, 649, 665, 669, 671, 687, 694, 712, 719, 720, 736, 761, 769, 777, 780, 790, 797, 798, 804, 815, 821, 831, 838, 847, 854, 862, 870, 871, 874, 876, 888, 893, 902, 911, 934, 939, 942, 945, 947, 955, 956, 957, 965, 979, 986, 995, 999-1001, 1005, 1014, 1015, 1029, 1031, 1032, 1034-1036, 1038, 1039, 1041, 1043, 1045, 1052, 1056, 1058-1060, 1063; parafia św. Stanisława BM — 335; tyt. — 471, 499, 588, 593, 605, 606, 649, 815, 876, 902, 1001, 1029; zjazd KON — 705
- Nowy Jork zob. Nowy Jork
- Nowy-York zob. Nowy Jork
- O**
- Ohio stan, USA — 901, 964; tyt. — 607
- Orchard Lake, Mich., USA m. wyd. — 788, 848, 868, 954
- Oświęcim — 268
- Otwock-Świder m. wyd. — 165
- P**
- Palestyna tyt. — 1000
- Panna Maria, Tex., USA — 652
- Parana stan, Brazylia — 1098, 1104, 1111-1113, 1115; spis parafii pol. — 1112; spis szkół pol. — 1112; spis towarzystw pol. — 1112; tyt. — 1084, 1090, 1099
- Paris zob. Paryż
- Paryż, Francja — 83, 92, 172, 180, 186, 190, 192, 200, 207, 238, 240; cmentarze — 163; hist. prasy — 73; hist. prasy pol. — 89, 90; konferencja — 143; kongres — 193; m. wyd. — 81, 83, 98-101, 103-143, 145-149, 151-154, 156-163, 193, 197, 222, 235, 244; plan miasta — 163; przewodnik — 163; przewodnik adresowy — 159, 162; tyt. — 114, 115, 120, 159,

- 162, 163; wiec pol. — 146; wystawa światowa — 117; zjazd Związku Wychodźstwa Polskiego — 111
- Passaic, N. J., USA — 696; m. wyd. — 605, 816, 947; tyt. — 816
- Pennsylvania zob. Pensylwania
- Pensylwania stan, USA — 826, 842, 872, 1011; bibliogr. prasy — 4, 20; tyt. — 608, 697, 762, 817
- Persja — 1011
- Perth Amboy, N. J., USA — 696, 917; m. wyd. — 512, 757, 818; pochód polski — 818; tyt. — 818
- Peru — 1095
- Peru, Ill., USA m. wyd. — 812
- Philadelphia zob. Filadelfia
- Philippine Islands zob. Filipiny
- Piotrógód, Rosja — 157
- Pittsburg zob. Pittsburgh
- Pittsburgh, Pa., USA — 462, 576; kongres — 636; m. wyd. — 455, 482, 500, 536, 538, 551, 561, 609, 734, 751, 776, 779, 800, 842, 860, 887, 946, 981, 1005, 1026, 1031; parafia św. Stanisława Kostki — 1026; sejm Filaretów — 482; sejm Zjednoczenia — 760; tyt. — 455, 500, 609; zjazd Związku Socjalistów Polskich — 761; zlot Sokolów — 497
- Pittsburgh, Pa., USA diecezja — 1026
- Pittston, Pa., USA — 948; m. wyd. — 858
- Plymouth, Pa., USA — 723
- Polonia, Wis., USA m. wyd. — 1008
- Ponta Grossa, Parana, Brazylia m. wyd. — 1094, 1107, 1109
- Portage, Oh., USA hrabstwo — 1008
- Porto Alegre, Rio Grande do Sul, Brazylia — 696; m. wyd. — 1089, 1111
- Porto Rico zob. Portoryko — 6
- Portoryko bibliogr. prasy — 6
- Posen zob. Poznań
- Pound, Wis., USA m. wyd. — 638
- Poznań — 123, 162, 856; m. wyd. — 128, 165, 272; wystawa — 237
- Praga, Czechy m. wyd. — 273
- Preszburg zob. Bratysława
- Priceburg (od 1875 r. część Dickson City), Pa. parafia św. Wojciecha — 817
- Providence, R.I., USA m. wyd. — 849
- pruski zabór — 187, 259; gimnazja — 725; represje — 725
- Prusse zob. Prusy
- Prusy — 83, 99, 101
- Pulaski, Wis., USA — 1006; m. wyd. — 624, 907, 937, 994

Q

Quinto al Mare, Włochy m. wyd. — 271

R

- Raławice bitwa — 852
- Ramsey, N. J., USA m. wyd. — 933
- Rapperswil, Szwajcaria m. wyd. — 185, 213, 215, 216; przewodnik — 201
- Reading, Pa., USA — 696; m. wyd. — 506, 654; tyt. — 506, 654
- Republica Argentina zob. Argentyna
- Rieti, Włochy m. wyd. — 270
- Rio Grande do Sul stan, Brazylia — 1091, 1111-1113; spis szkół pol. — 1112
- Rio Grande, Rio Grande do Sul, Brazylia m. wyd. — 1091
- Riviera we Francji zob. Lazurowe Wybrzeże
- Riviera we Włoszech zob. Riwiera Włoska
- Riwiera Włoska tyt. — 265
- Rochester, N. Y., USA m. wyd. — 482
- Roma zob. Rzym
- Rosja — 123, 143, 178, 201, 222, 230, 231, 235, 239, 1054; bibliogr. kal. — 38; bibliogr. prasy żydowskiej — 16; emigranci polityczni — 693; hist. prasy — 72; kat. prasy — 25; prześladowania Żydów — 181; rozruchy — 192; tyt. — 210, 242, 246; uciekinierzy polityczni — 136; więźniowie polityczni — 77, 136; wojna — 192
- Rosji zob. Rosja
- rosyjski zabór — 174, 177, 181, 241, 246; socjaliści — 192
- Royaume du Pologne zob. Królestwo Polskie
- Rusland zob. Rosja
- Russie zob. Rosja
- Russland zob. Rosja
- Ruś — 479
- Ruthenia zob. Ruś
- Rzesza Niemiecka — 111
- Rzym, Włochy — 268; m. wyd. — 263, 264, 266, 267, 272, 273

S

- Saint Francis, Wis., USA m. wyd. — 683
- Saint Louis, Mo., USA — 447; m. wyd. — 475, 511, 526, 705, 746, 819, 880, 908, 1005; sejm ZNP — 656, 723; tyt. — 475, 526
- Saint Paul, Minn., USA — 543; m. wyd. — 272, 648, 771, 912; sejm Unii Polskiej — 537, 707
- Salem, Mass., USA m. wyd. — 900
- Salzburg, Austria m. wyd. — 272, 273
- San Antonio, Tex., USA m. wyd. — 652
- San Francisco, Cal., USA — 588; m. wyd. — 882
- San Remo, Włochy m. wyd. — 265
- Sankt Petersburg, Rosja — 104, 106
- São Paulo stan, Brazylia — 1088
- São Paulo, São Paulo, Brazylia m. wyd. — 1085, 1087, 1088
- Schenectady, N. Y., USA m. wyd. — 508, 725; sejm ZNP — 472
- Schuylkill, Pa., USA hrabstwo — 809
- Schweiz zob. Szwajcaria
- Scranton, Pa., USA — 622, 649, 795, 948; m. wyd. — 572, 658, 661, 697, 712, 734, 785, 806, 817, 824, 834, 1051; tyt. — 824
- Seattle, Wash., USA m. wyd. — 840
- Shamokin, Pa., USA — 769; hist. osad. pol. — 304; m. wyd. — 558, 608, 667, 716, 721, 734, 748, 749, 762, 769, 770; parafia słowacka — 716
- Shenandoah, Pa., USA — 475, 608, 1011; m. wyd. — 809
- Sherman, Nebr., USA hrabstwo — 505
- Siena, Włochy — 133
- Sjenna zob. Siena
- Sobieski, Wis., USA — 1006
- Sofiã zob. Sofia
- Sofia, Bułgaria m. wyd. — 85, 86
- South Bend, Ind., USA — 431; m. wyd. — 461, 478, 530, 555, 659, 670, 731; parafia św. Kazimierza (Kazimierzowo) — 478; tyt. — 461; zlot Sokółów — 530
- South Chicago (obecnie dzielnica Chicago), Ill., USA — 1033; parafia św. Michała Archanioła — 711
- South Omaha, Nebr., USA m. wyd. — 545
- Southeastern Europe zob. Europa Południowo-Wschodnia
- Spring Valley, Ill., USA m. wyd. — 812
- Springfield, Mass., USA — 518; m. wyd. — 1042, 1047
- St. Francis zob. Saint Francis
- St. Louis zob. Saint Louis
- St. Paul zob. Saint Paul
- Stanisławowo zob. Chicago
- Stany Południowe, USA — 652
- Stany Środkowe, USA — 760
- Stany Wschodnie, USA — 712, 955
- Stany Zjednoczone Ameryki — 63-65, 231, 445, 448, 700, 988, 1002, 1023; adresy pism polskich — 988; bibliogr. — 2, 5, 19, 21, 23; bibliogr. prasy — 1, 3, 6, 7, 18, 28, 30, 32, 41, 42; bibliogr. prasy pol. — 26, 40, 43; hist. bibliogr. — 47; hist. prasy — 30, 48, 274, 295, 297, 316, 326, 332, 341-345, 359, 362, 427, 993; hist. prasy pol. — 51, 275, 276, 277, 278, 279, 299, 303, 328, 329, 338, 347, 350, 351, 352, 363, 364, 369, 371, 376, 391, 394, 397, 416, 423; ruch socjalistyczny — 318; spis czasopism — 369; spis organizacji pol. — 792; spis osad pol. — 990, 1056; spis parafii pol. — 274, 279, 990, 1013, 1049; spis parafii polskonarodowych — 1051; spis prasy pol. — 328; spis prezydentów — 1024; spis redaktorów — 359, 362, 368; spis stanów — 1024; spis wydawców — 362; spis organizacji pol. — 1050; spisy prasy pol. — 300; statystyka prasy — 316; statystyka prasy pol. — 277; tyt. — 431, 572, 705-707, 714, 739, 802, 990, 993, 997, 998, 1003, 1004, 1008, 1009, 1013, 1022; ustrój — 292
- Staten Island (od 1898 r. część Nowego Jorku), N. Y., USA — 696
- Steubenville, Oh., USA m. wyd. — 579; parafia św. Stanisława BM — 579
- Stevens Point, Wis., USA m. wyd. — 434, 543, 766, 872, 1003, 1005, 1038, 1057, 1062, 1065, 1066
- Stockholm zob. Sztokholm
- Strzegom m. wyd. — 253
- Suisse zob. Szwajcaria
- Superior, Wis., USA — 543
- Superior, Wis., USA diecezja — 645
- Switzerland zob. Szwajcaria
- Syberia — 1116; zesłańcy — 77, 174
- Syracuse, N. Y., USA m. wyd. — 685, 690, 745, 811, 931; sejm Zjednoczenia — 629; zjazd dziennikarzy i literatów — 311, 560, 690
- Sztokholm, Szwecja m. wyd. — 230, 231; tyt. — 230
- Szwajcaria — 64, 65, 69, 70, 172, 181, 182, 185, 187, 193, 215, 246, 1032, 1038, 1063; bibliogr. — 22; hist. prasy — 71; hist. prasy pol. — 67, 168,

169; hist.prasy — 72; przewodnik — 201; tyt. — 201
Szwecja — 230

T

Tarnów gimnazjum — 751
Techny (od 1989 część Northbrook), Ill., USA — 577; m. wyd. — 1016
Teksas stan, USA tyt. — 652
Texas zob. Teksas
Toledo, Oh., USA — 500, 542, 654, 774, 815, 860; hist. miasta — 990; m. wyd. — 431, 442, 470, 474, 541, 565, 589, 607, 615, 638, 767, 859, 885, 896, 905, 990; spis parafii pol. — 990; tyt. — 431, 541, 589, 990
Torino zob. Turyn
Town of Lake (obecnie część Chicago), Ill., USA — 1033
Trenton, N. J., USA — 502; m. wyd. — 649, 679, 681, 795, 922; sejm Unii Polskiej — 723, 821, 876; tyt. — 696
Trójcowo zob. Chicago
Trzebinia m. wyd. — 266
Turcja — 1054
Turyn, Włochy — 115; m. wyd. — 268
Tylża, rejencja gabińska — 197

U

Union, Mo., USA m. wyd. — 484, 691, 699, 989
United States zob. Stany Zjednoczone Ameryki
Urugwaj hist. prasy — 1069
Utica, N. Y., USA m. wyd. — 629, 690, 775, 898; wiec — 898

V

Valley, Nebr., USA hrabstwo — 505
Varsovie zob. Warszawa
Vevey, Szwajcaria — 76
Vienne zob. Wiedeń
Vimperk zob. Wimperk

W

Wacławowo zob. Chicago
Warszawa — 178, 204, 214, 239, 258, 260, 564, 714, 805, 817, 1116; cytadela — 235; kronika — 229; m. wyd. — 174, 175, 177, 192, 193, 221, 233, 236, 252, 877, 1036, 1095; tyt. — 151, 214

Washington, D. C., USA zob. Waszyngton
Washington, Mo., USA m. wyd. — 691; parafia św. Gertrudy — 691
Waszyngton, D. C., USA — 504, 828, 972, 988; kongres — 847; m. wyd. — 881, 895, 1000; protesty — 507
Wauwatosa, Wis., USA m. wyd. — 638
Westfield, Mass., USA m. wyd. — 787
Wiedeń, Austria — 162, 617; bitwa — 854; m. wyd. — 117; tyt. — 117
Wielka Brytania — 65, 70, 123, 125, 232, 257, 258; hist. prasy — 77
Wielkie Księstwo Poznańskie — 206
Wielkopolska tyt. — 842
Wilkes Barre zob. Wilkes-Barre
Wilkes-Barre, Pa., USA — 821, 826; m. wyd. — 537, 622, 655, 723, 827, 851, 948, 965; sejm ZNP — 854, 855, 970; tyt. — 655
Wilmington, Del., USA m. wyd. — 594, 953
Wilno — 248; m. wyd. — 193, 252; zjazd Bundu — 239
Wimperk (Vimperk, Winterberg, Winterberga), Czechy m. wyd. — 1025, 1027, 1032, 1036-1038, 1063
Winnipeg, Manitoba, Kanada hist. prasy — 284; m. wyd. — 285-291; parafia Ducha Św. — 286, 288-290; parafia Matki Boskiej Częstochowskiej — 290
Winona, Minn., USA — 451, 700; m. wyd. — 573, 612, 752, 835, 1005; parafia św. Stanisława Kostki — 833; tyt. — 612
Winterberg zob. Wimperk
Wisconsin stan, USA — 468, 543, 586, 610, 645, 651, 766; hist. prasy pol. — 331; tyt. — 510, 709
Włochy — 70, 123; hist. prasy — 95; tyt. — 271
Wojciechowo zob. Chicago
Wołyń ziemia — 1048
Worcester, Mass., USA — 488
Wrocław m. wyd. — 1064

Y

Youngstown, Oh., USA m. wyd. — 822, 917, 966

Z

zabór austriacki zob. austriacki zabór
zabór pruski zob. pruski zabór
zabór rosyjski zob. rosyjski zabór

Zagłębie Dąbrowskie — 260

Ziemia Święta — 640, 895, 1000; tyt. — 527

Zurich zob. Zurych

Zürich zob. Zurych

Zürichsee zob. Zurych

Zürich zob. Zurych

Zurych, Szwajcaria — 119, 124, 170, 185, 187;
m. wyd. — 111, 174, 175, 177, 179, 186, 194-197,
201, 205, 206, 226-228, 235; przewodnik — 201

Ž

Ženew zob. Genewa

INDEKS DRUKARŃ

Indeks zawiera nazwy drukarń występujące w opisach oraz odsyłacze od wariantów nazw drukarń. Zawiera także nazwy drukarń odnotowane w tytułach literatury przedmiotu lub wspomniane w opisach czasopism, jednodniówek i kalendarzy, nawet jeśli nie były instytucją, w której drukowano daną publikację. Indeks jest ułożony alfabetycznie według miejscowości, w której znajdowała się drukarnia. Miejscowości indeksowano pod nazwami w języku polskim, a w przypadku, kiedy nie ma powszechnie stosowanego polskiego egzonimu, w odpowiednim języku obcym. Hasła w obrębie danej miejscowości ułożone są alfabetycznie. Jeśli występowało kilka wariantów językowych nazwy drukarni, to nazwa w języku polskim traktowana była jako podstawowa, a od pozostałych tworzone odsyłacze. Nazwiska drukarzy są także zamieszczone w indeksie nazwisk.

B. m. druk.

Druk. Misyjnej N. M. P. Wspomożenia Wiernych — 994

Druk. Polskiej Partii Socjalistycznej Proletaryat — 175, 192

Druk. Proletariat zob. Druk. Polskiej Partii Socjalistycznej Proletaryat

Druk. Proletaryatu zob. Druk. Polskiej Partii Socjalistycznej Proletaryat

Baltimore

Druk. Gazety Tygodniowej Polskiej Polonia — 712

Druk. Stanisława J. Łysakowskiego — 938

Bay City

Druk. Prawdy — 732

Druk. Sztandaru Polskiego — 794

Bendlikon

Druk. A. Gillera — 138, 186

Druk. Ojczyzny — 138, 172, 187, 229

Druk. Ojczyzny Radzkiego — 190

Berlin

Druk. Janiszewskiego i Quitta — 126

Berno

Impr. de l'Union — 210

Impr. de l'Union (Coopérative) zob. Impr. de l'Union

Impr. Hallwag S. A. — 211

Union Printing Office (Co-operative) zob. Impr. de l'Union

Union Printing Office zob. Impr. de l'Union

Unionsdruckerei (Genossenschaft) zob. Impr. de l'Union

Unionsdruckerei zob. Impr. de l'Union

Boston

Druk. Związku Młodzieży Polskiej — 702

Botoszany

Druk. Zarządu Polaków Wojskowych Armii 9. zob.

Druk. Związku Polaków Wojskowych 9. Armii

Druk. Zarządu Związku Polaków Wojskowych Armii 9. zob. Druk. Związku Polaków Wojskowych 9. Armii

Druk. Związku Polaków Wojskowych 9. Armii — 167

Bratysława

Druk. Adolf Alkalaj — 239

Brooklyn

Druk. Ogniw — 671

Druk. Spółki Wydawniczej Czas — 446

Bruksela

Druk. J. H. Dehou — 81, 83

Druk. J. H. de Hou zob. Druk. J. H. Dehou

Buffalo

Buffalo Freie Presse — 489

Druk. Dziennika dla Wszystkich — 706

Druk. Echa — 468

Druk. Gazety Buffaloskiej — 489

Druk. Polaka Amerykańskiego — 706

Druk. Polaka w Ameryce — 539, 707

Druk. Przeglądu Tygodniowego — 742

Druk. Reformy — 758

Druk. Siły — 769

Druk. Słońca — 771

Druk. Sunday Truth — 839

Druk. Warty — 829

Bukareszt

Druk. Polska Wiarus — 166

Zakład Drukarsko-Litograficzny DOR. P. CUCU — 166

Chicago

Alliance Press zob. Prasa Związkowa

Deutsch Amerikanische Typographia Union Printer — 507

Druk. Djabła, właściciel Stanisław J. Segers — 448

Druk. Dziennika Chicagoskiego — 451, 569, 577, 621, 636, 768, 774, 1000, 1024

Druk. Dziennika Ludowego — 466, 782, 980, 988, 1002

Druk. Dziennika Narodowego — 454, 968

Druk. Dziennika Polskiego — 459

Druk. Dziennika Związkowego Zgoda — 743, 837, 854, 973, 1018

Druk. Dziennika Związkowego zob. Druk. Dziennika Związkowego Zgoda

Druk. Fr. E. Gliniecki — 585, 587

Druk. Gazety Chicagoskiej — 490-492

Druk. Gazety Katolickiej — 463, 503, 968

Druk. Gazety Katolickiej (J. F. Smulski & Co.) — 463

Druk. Gazety Polskiej — 430, 457, 504, 823, 857

Druk. Gazety Polskiej w Chicago zob. Druk. Gazety Polskiej

Druk. Humoru i Satyry — 553

Druk. i Skład Nut Ziarno — 856

Druk. I. Wędrzińskiego i J. Rudnickiego — 752

Druk. K. Olszowy i Sp. — 1017

Druk. Kropidła — 582

Druk. Ludowa — 437, 452, 703, 837, 844, 991, 1048, 1054

Druk. Ludu — 618

Druk. na Kantowie — 698

Druk. Narodowa — 752, 999

Druk. Narodu Polskiego — 735, 881, 960

Druk. Narodu Polskiego, zarządca drukarni T. Skaryszewski — 636

Druk. Nowego Życia — 618, 644

Druk. Polish American Publishing Co. — 735, 765, 1046, 1055

Druk. Polonii — 711

Druk. Polska. Własność Sp-ki Wydawnictwa Reformy — 759

Druk. Przyjaciela Ludu — 1009

Druk. Robotnika — 761, 1014

Druk. Słowa Polskiego — 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 738, 774, 791, 800

Druk. Spółki Nakładowej Wydawnictwa Polskiego — 621, 997

Druk. Spółki Wydawnictwa Polskiego Wiary i Ojczyzny zob. Druk. Wiary i Ojczyzny

Druk. Sztandaru — 439, 507, 670, 792, 853

Druk. Telegraf — 805

Druk. Wiary i Ojczyzny — 833, 997, 998

Druk. Władysław Smulski Publishing Co. — 664, 739, 969, 972, 975, 992, 1033

Druk. Własna Robotnika zob. Druk. Robotnika

Druk. Wydawnictwa Głosu Polskiego — 518

Druk. Zgody — 439, 462, 547, 743, 778, 854, 855

Naród Polski Publishing Co. Printers zob. Druk. Narodu Polskiego

Polish American Publishing Co. — 666

Prasa Związkowa — 877, 926

Cleveland

Druk. Kuryera Clevelandzkiego — 599
 Druk. Kuryera Codziennego — 440, 901
 Druk. Narodowca — 635
 Druk. Ojczyzny — 676
 Druk. Osy — 924
 Druk. Polonii w Ameryce — 714
 Druk. Wiadomości Codzienne — 964

Detroit

Druk. Gazety Narodowej — 498
 Druk. Gwiazdy Detroitkiej — 542
 Druk. Gwiazdy Polskiej — 542
 Druk. Ogniska Domowego — 848
 Druk. Pielgrzyma Polskiego — 700
 Druk. Polonia Publishing Co. — 848
 Druk. Polonii — 710
 Druk. Prawdy — 732
 Druk. przy Seminarium Polskiem — 640, 1012
 Druk. Rekordu Codziennego — 760
 Druk. Rudolfa K. Mićkowskiego — 1061
 Druk. Swobody — 789

Filadelfia

Druk. Głosu Polskiego — 515
 Druk. Gwiazdy — 540, 1023
 Druk. Jedności — 559
 Druk. Odrodzenia — 430
 Druk. Patryoty — 430, 696

Gandawa

Société cooperative Volksdrukkerij — 235

Genewa

Druk. fun Allgemajnem Idišen Arbajterbund — 239
 Druk. Pfeffer i Puky — 189, 200, 244
 Druk. Polska — 173, 193, 198, 204
 Druk. Przedświtu — 193, 203, 204
 Druk. Przedświtu i Walki Klas — 183
 Druk. Słowiańska — 109, 180
 Impr. aux Eaux-Vives — 127
 Impr. Beresniak et fils — 181
 Impr. Ch. Pfeffer — 122
 Impr. de l'Aurore zob. Druk. Przedświtu
 Impr. de L'Ouvrier Israelite — 239

Impr. du Journal de Genève — 214
 Impr. du Messenger Polonais — 222
 Impr. du Robotnik et de la Hromada — 173
 Impr. E. Chaulmaontet — 181
 Impr. Israëlite — 178, 181, 184, 188, 202, 239, 246
 Impr. L. Czerniecki — 119, 176, 186, 199, 200
 Impr. Pfeffer et Puky zob. Druk. Pfeffer i Puky
 Impr. Polonaise zob. Druk. Polska
 Impr. Russe & Polonaise — 198
 Impr. Slave zob. Druk. Słowiańska

Grand Rapids

Druk. Echa Tygodniowego — 476
 Druk. Głosu Polskiego — 516

Grave, Holandia

Druk. Zakładu św. Rodziny — 165

Harbin

Druk. i Litografia Sztab. Okręgu Charbin zob.
 Druk. i Litografia Sztab. Zaamurskiego Okręgu
 Charbin
 Druk. i Litografia Sztab. Zaamurskiego Okręgu Char-
 bin — 1116
 Litografia Sztab. Okręgu Charbin zob. Druk. i Litografia
 Sztab. Zaamurskiego Okręgu Charbin

Ijuí

Druk. Kolonisty — 1089, 1113

Kair

Impr. de la Société Orientale de Publicité — 1117

Kopenhaga

Druk. M. Truelsena — 87
 Schultz J. H. Aktieselskab – Universitetsbogtrykkeri —
 87

Kraków

Druk. Aleksandra Rippera — 195
 Druk. Czasu — 272
 Druk. i Stereotypia A. Kozińskiego — 266
 Druk. i Stereotypia Eugeniusza i Dra Kazimierza Ko-
 ziańskich — 266
 Druk. Józefa Fischera — 130
 Druk. W. Teodorczuka — 174, 194

Druk. Wincentego Korneckiego i Kaspra Wojnara pod
zarz. Adolfa Nowaka — 1035

Druk. Władysława Teodorczuka i Sp. — 192

Kurytyba

Druk. Gazety Polskiej w Brazylii — 1087, 1096, 1112,
1114

Druk. Księgarni Polskiej Kazimierza Warchałowskie-
go — 1115

Druk. Polska — 1096

Druk. Prawdy — 1098

Druk. R. Karmana — 1087

Typ. Beobachter zob. Typ. Der Beobachter

Typ. Der Beobachter — 1090

La Chapelle-Montligeon

Impr. de Montligeon — 102

Impr. de N.-D. de Montligeon, Druk. własna — 102

La Salle

Druk. Tygodnika Katolickiego — 812

Le Puy

Druk. Jeńca Polaka — 144, 155, 164

Lipsk

Druk. A. Th. Engelhardta — 105, 187

Liverpool

Liverpool City Press, Ltd. — 237

Londyn

Druk. fun Allgemajnem Idišen Arbajterbund — 239

Druk. J. Kaniowski — 193, 233, 234, 236, 241, 248,
250

Druk. Partyjna — 250

Druk. Polska — 238, 243, 247

Druk. Polska – Walery Wróblewski — 247

Druk. Polskiej Partii Socjalistycznej — 193, 233, 234,
250

Druk. Przedświtu — 193

Druk. S. W. Partridge — 249

Druk. Związku Zagranicznego Socjalistów Polskich —
250

Lea William & Co., Ltd. — 258

Picographia polonica zob. Pikografia polska

Pikografia polska — 240

Printed by Al. Dębski — 193, 234, 235, 250, 259, 261,
262

Printed by J. Kaniowski zob. Druk. J. Kaniowski

Printed by Jeger Maurycy Dawid — 251

Printed by M. Sahud — 193

Printed by S. Mendelson — 193

Tipogr. Bunda Mr. Abraham Nathanson — 246

Twentieth Century Press — 257

Unwin Brothers, Limited — 255

Victoria House Printing Co., Ltd. — 218

Lozanna

Impr. de la Pologne aux Polonais — 222

Impr. de la Societé Suisse de Publicité — 208

Impr. de la Tribune Polonaise — 222

Impr. Giesser & Held — 216, 222, 225

Impr. Hoirs Borgeaud — 208, 209, 215, 217, 218, 222

Impr. Populaire — 224

Typogr. Moderne — 222

Lwów

Druk. Udziałowa — 1098

Mahanoy City

Druk. Saule — 494, 496

Manitowoc

Druk. Gościa i Dzwonu — 465, 533

Druk. Pism Dzwon i Gość zob. Druk. Gościa i Dzwonu

Druk. Pisma Dzwon — 465, 535

Druk. pisma ilustrowanego Dzwon zob. Druk. Pisma
Dzwon

Druk. Wszystko Przez Serce Jezusa i Maryi — 850

Mariannahill

Druk. Św. Tomasza z Akwinu — 1118

Mediolan

Tipogr. Marzorati, Vigo & Pagani — 269

Meriden

Druk. Wędrowca — 831

Mikolów

Druk. Karola Miarki — 999, 1005

Milwaukee

Druk. Akcydensowa Katolika — 563
 Druk. Albina M. Szybczyńskiego — 645, 651, 683
 Druk. Dziennika Milwauckiego — 453, 771
 Druk. Krytyki — 456, 583
 Druk. Kuryera Polskiego — 453, 510, 517, 535, 610, 1050
 Druk. Nowin Polskich — 651, 976
 Druk. Raniszewskiego i Szybczyńskiego — 683
 Druk. Słowa — 633, 773
 Druk. Zgody — 854

Minneapolis

Druk. Czasu — 445

Montreal

Druk. W. S. Ortela i Sp. — 292

New Britain

Czcionkami Przewodnika Katolickiego zob. Druk. Przewodnika Katolickiego
 Druk. Przewodnika Katolickiego — 525, 744

Newark

Druk. Kronika — 780

Niles, Ill.

St. Hedwig's Printery — 890

Nowy Jork

Artystyczna Druk. Polska W. A. Mazura zob. Druk. Artystyczna W. A. Mazura
 Druk. Artystyczna W. A. Mazura — 641
 Druk. Edwarda L. Kołakowskiego — 1001
 Druk. Frank F. Lisiecki — 1049
 Druk. Gazety Motyl zob. Druk. Motyla
 Druk. Kurjera — 593
 Druk. Lisiecki — 934
 Druk. Lisiecki Press — 934
 Druk. Motyla — 630, 995, 1039
 Druk. Obywatela — 665
 Druk. Ognisko — 669
 Druk. Ogniwa — 671
 Druk. Polska — 499, 588
 Druk. Polska M. Michelsona — 798
 Druk. Robotnika Polskiego — 761, 979, 1014, 1056

Druk. S. J. Segers — 687
 Druk. Schriftgiesser & Picker — 479
 Druk. Sokoła Polskiego — 780, 1015
 Druk. Swobody — 790
 Druk. Światła — 804
 Druk. Telegramu Codziennego — 955, 1053, 1058, 1059
 Druk. W. A. Mazura — 986
 Druk. własna Gazety Polskiej — 502
 Druk. Wspomożenie Maryi — 1032, 1063
 Druk. Zgody — 854
 Meany Frank Co., Printers, Inc., The — 895, 1000
 Meany Printing Co., The — 1000

Paryż

Druk. A. Reiffa — 98, 100, 101, 110, 111, 158, 159, 235
 Druk. A. Reiff-Heymann — 101, 106, 121
 Druk. Adryanna Zabieżyńska — 101, 162
 Druk. Braci Rouge — 119, 244
 Druk. Braci Rouge, Dunon i Fresné — 120, 128, 244
 Druk. E. Martinet — 83, 116, 120, 129, 161, 162
 Druk. Heymanna — 130, 146
 Druk. Heymanna i Guelisa — 101, 106, 113
 Druk. i Litografia pp. Renou et Maulde — 238
 Druk. I. Rirachowskiego — 141, 147, 154
 Druk. L. Martinet — 129
 Druk. Levé — 123, 148, 163
 Druk. M. Flinikowski — 101, 143, 145-147, 152-154, 156, 157, 222
 Druk. Narodowa — 133
 Druk. Polska Adolfa Reiffa — 108, 111, 115, 116, 122, 126, 131, 137, 139, 159, 197
 Druk. Polska Heymana i Guelisa — 112
 Druk. Polska M. Flinikowskiego zob. Druk. M. Flinikowski
 Druk. Polska S. Heymanna — 118
 Druk. Polska S. Niecińskiego — 108, 132, 135
 Druk. Polska S. Niecińskiego i Sp. — 135
 Druk. Rouge, Dunon i Fresné zob. Druk. Braci Rouge, Dunon i Fresné
 Druk. Tolmer i Isidor Joseph — 120, 162
 Druk. Union — 114
 Impr. A. L. Wolowski & F. Joubaud — 117
 Impr. Adolphe Reiff Heymann et Guéllis Successours — 101

- Impr. Adolphe Reiff Heymann zob. Druk. A. Reiff-Heymann
- Impr. Adolphe Reiff zob. Druk. A. Reiffa
- Impr. C. Zabiecha — 101
- Impr. Danzig — 78, 145
- Impr. de E. Martinet zob. Druk. E. Martinet
- Impr. de la Bourse de Commerce — 151
- Impr. de Lagny F. Aureau — 101
- Impr. Dufrénoy — 163
- Impr. E. Herny — 146
- Impr. E. Nieciunski zob. Druk. Polska Nieciunskiego
- Impr. G. Maurin — 110
- Impr. Goupy, G. Maurin Successeur — 131
- Impr. Heymann et Guéllis zob. Druk. Heymanna i Gu-elisa
- Impr. Hugonis — 146, 156
- Impr. L. Toinon et Cie — 160
- Impr. Levé zob. Druk. Levé
- Impr. M. Flinikowski zob. Druk. M. Flinikowski
- Impr. Nationale zob. Druk. Narodowa
- Impr. polonaise M. Flinikowski zob. Druk. Polska M. Flinikowskiego
- Impr. Polyglotte Adolphe Reiff – Heymann — 99, 101
- Impr. Polyglotte Heymann i Guéllis zob. Druk. Heymanna i Guelisa
- Impr. Polyglotte Hugonis zob. Impr. Hugonis
- Impr. Polyglotte N. L. Danzig — 107
- Impr. privée du Messenger d'Occident, gérant J. Fous-sadier — 117
- Impr. privée du Messenger d'Occident, gérant J. Socqu-et — 117
- Impr. Russe — 136
- Impr. S. Heymann zob. Druk. Heymanna
- Impr. Sarazin — 124
- Impr. Soye L. de et Fils — 101
- Impr. spéciale de A l'Assaut — 98
- Impr. Tourbier, Loos & Cie. — 99
- Impr. Veuve Zabiecha zob. Druk. Adryanna Zabieczyna
- Impr. Wittmann Charles — 133
- Typ. A. Parent — 103
- Typ. Adolphe Reiff - Heymann zob. Druk. A. Reiff-Heymann
- Typ. de Rouge frères et Comp. zob. Druk. Braci Rouge, Dunon i Fresné
- Typ. de Rouge, Dunon et Fresné zob. Druk. Braci Ro-uge, Dunon i Fresné
- Typ. et ster Crête — 101
- Typ. Rouge frères et Comp. zob. Druk. Braci Rouge, Dunon i Fresné
- Typ. Rouge frères zob. Druk. Braci Rouge
- Typ. Rouge frères, Dunon et Fresné zob. Druk. Braci Rouge, Dunon i Fresné
- Typ. Tolmer et Isidor Joseph zob. Druk. Tolmer i Isidor Joseph
- Pittsburgh**
- Druk. Gazety Pittsburgskiej — 500
- Druk. Hasła Polskiego — 551
- Druk. Pitsburczanina — 579
- Druk. Przyjaciela Ludu — 751
- Druk. Sokoła Polskiego — 779
- Druk. Towarzystwa Filaretów — 482
- Druk. Wielkopolanina — 482, 842, 897, 1026
- News and Printing Union Co. — 842
- Pittsburg Observer, The — 842
- Poissy**
- Typ. et Stér. de Aug. Bouret — 160
- Polonia**
- Druk. J. Dąbrowskiego — 1008
- Ponta Grossa**
- Druk. Polska Polonia — 1109
- Poznań**
- Druk. J. I. Kraszewskiego (Dr W. Łebski) — 128
- Praga**
- Druk. Arcybiskupia — 273
- Pulaski, Wis.**
- Druk. Miesięcznika Franciszkańskiego — 624, 994
- Rapperswil**
- Buchdruckerei A. Bauer — 185
- Rzym**
- Druk. Towarzystwa Boskiego Zbawiciela — 266, 267
- Tipogr. D. Squarci — 263
- Tipogr. Editrice Ulpiano — 263

Tipogr. Editrice Ulpiano di A. Bricoli — 263
Tipogr. Ulpiano — 263

Saint Louis

Druk. Polaka Amerykana — 705
Druk. Przewodnika Polskiego — 746

Saint Paul

Druk. Słońca — 771

San Antonio

Druk. Nowin Texaskich — 652

São Paulo

Lithografia Weiszflog Irmaos — 1088

Scranton

Druk. Straży — 593, 785, 806, 1007, 1051

Shamokin

Druk. Polski i Litwy — 716
Druk. Przyjaciela Ludu — 749
Druk. Siły i Postępu — 667, 770
Polska Druk. Przeglądu — 734

Shenandoah

Druk. Tygodnika Górniczego — 809

Sofia

Pečatniča na Akcionemoto Družestvo Radikal" zob.
Pečatniča Radikal"
Pečatniča na Družestvo Radikal" zob. Pečatniča
Radikal"
Pečatniča Radikal" — 85, 86
Pečatniča Vitoša — 85

South Bend

Druk. Gońca Polskiego — 478, 530

Springfield

Druk. Braci Haluck — 1047

Stevens Point

Druk. Braci Worzałłów — 1003, 1004
Druk. Polskiego Wydawnictwa Kalendarzy Europejskich — 1062, 1065, 1066

Druk. Rolnika — 543, 766

Sztokholm

Kungliga Hofboktryckeri-Aktiebolag zob. Kungliga
Hofboktryckeriet Iduns Tryckeri-Aktiebolag
Kungliga Hofboktryckeriet Iduns Tryckeri-Aktiebo-
lag — 230

Toledo

Druk. A. A. Paryskiego — 999
Druk. Ameryki — 431, 470, 990
Druk. Czasu — 442
Druk. Echa Polskiego — 474
Druk. Gwiazdy — 541
Druk. Kurjera — 589
Druk. Kuryer Katolicki — 848

Trenton

Druk. Orędownika — 681

Turyń

Druk. Międzynarodowej Spółki Wydawniczej — 268
Druk. Salezyjańska — 268
Druk. Salezyjańska (B. S.) — 268

Union

Druk. J. Barzyńskiego — 989
Druk. Polska — 484

Utica

Druk. Młotka Duchownego — 629
Druk. Słowa Polskiego — 775

Warszawa

Druk. Edward Nicz i S-ka — 1095
Druk. Wacława Maślankiewicza — 877

Washington

Druk Polska — 691

Waszyngton

National Capital Press, Inc. — 895, 1000

Wiedeń

Impr. de A. Keiss et P. Horn — 117

Impr. de A. Keiss et Ph. Loeb — 117

Wilkes-Barre

Druk. Orła Białego — 851

Wimperk

Druk. J. Steinbrenera — 1025, 1032, 1037, 1038, 1063

Druk. J. Steinbrenera, właściciele Jan i Rupert Steinbrener c. k. nadworni drukarze — 1025

Winnipeg

Druk. Czasu — 291

Winona

Druk. Kuryera Winońskiego — 612

Druk. Wiarusa — 835

Woking

Unwin Brothers, Limited — 255

Wrocław

Druk. Schlesische Volkszeitung, Sp. z o. p. — 1064

Zurych

Buchdruckerei des Schweiz. Grütlivereins — 235

Druk. A. Gillera — 138, 186

Druk. J. Kossobudzkiego — 119, 124, 140, 179, 186, 196

Druk. J. Suremanna — 196, 206

Druk. Komitetu Reprezentacyjnego Wychodźstwa Polskiego — 138, 186, 228

Druk. Komitetu Reprezentacyjnego Wychodźstwa Polskiego pod zarz. A. Maślakiewicza — 186

Druk. Zürcher & Furrer — 201

Impr. Aschmann & Scheller — 177, 216

Schulthess'schen Offizin — 205

INDEKS INSTYTUCJI, PRZEDSIĘBIORSTW, ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH I POLITYCZNYCH

Indeks obejmuje nazwy instytucji, przedsiębiorstw, firm wydawniczych, organizacji społecznych i politycznych występujące w opisach czasopism jednodniówek i kalendarzy. Pominięto nazwy drukarni, które mają osobny indeks. W przypadku nazw instytucji itd. występujących w opisach literatury przedmiotu uwzględniano jedynie nazwy występujące w tytule publikacji lub wspomniane w adnotacji, pomijając nazwy wydawców, nakładców itd. oraz – w przypadku artykułów w pracach zbiorowych – nazwy instytucji występujące w tytule pracy zbiorowej. W nazwach pominięto cudzysłowy, a w przypadku tych, które rozpoczynały się od liczby arabskiej lub rzymskiej, w nawiasie kwadratowym podano zapis słowny liczebnika.

Nazwy podawano zazwyczaj w takim języku, w jakim wystąpiły one w opisie. W przypadku dwóch lub więcej wersji językowych zastosowano odsyłacze do nazwy w jęz. polskim. Wyjątek stanowiły przypadki, kiedy występująca w opisie polska nazwa była jedynie nieoficjalnym tłumaczeniem oryginalnej nazwy firmy lub instytucji (w takich przypadkach robiono odsyłacz od polskiej wersji do wersji oryginalnej). Po nazwie instytucji, firmy itd. po przecinku starano się zamieszczać polską nazwę miejscowości, w której znajdowała się jej siedziba. Reguły tej nie stosowano w przypadku dużych organizacji itd. działających na znacznym obszarze (np. partii politycznych). Przy większej liczbie wariantów nazw odsyłano do tej najpowszechniej stosowanej w badanej epoce lub – jeśli nie udało się jej jednoznacznie wskazać – do najstarszej występującej w opisach głównych lub adnotacjach czasopism, kalendarzy i jednodniówek. Nazwy oddziałów, filii lub innych mniejszych jednostek funkcjonujących w ramach jednej organizacji podawano za główną nazwą w nawiasie okrągłym. Jeśli w danej organizacji nastąpił w którymś momencie rozłam, to również starano się uwzględnić to w indeksowaniu, podając nazwy frakcji w nawiasie okrągłym, lub podając różne nazwy miejscowości, będące siedzibami poszczególnych odłamów.

Zakony indeksowano pod oficjalną nazwą robiąc odsyłacze od nazw potocznych. W przypadku archiwów i bibliotek, z których korzystano podczas kwerend, podawano współczesne oficjalne nazwy. Nazwy bibliotek i archiwów obecnie już nie istniejących, ale wspomnianych w literaturze przedmiotu, podano w takiej formie, w jakiej zostały odnotowane. Indeks zawiera także nazwy bibliotek cyfrowych.

A

Adamski T. i Sp., Reading — 506

Advance Publishing Co., The, Baltimore — 938

Agence Polonaise Centrale zob. Centralna Agencja Polska w Lozannie

Agence Polonaise de Presse, Berno zob. Naczelny Komitet Narodowy (Biuro Prasowe), Berno

Agence Polonaise de Presse, Berno zob. Rada Regencyjna Królestwa Polskiego (Misja Polityczna), Berno

Agence Polonaise de Presse, Paryż zob. Rada Narodowa, Lwów (Biuro Prasowo-Informacyjne), Paryż

Agence Polonaise de Presse, Rzym zob. Rada Narodowa, Lwów (Biuro Prasowo-Informacyjne), Rzym

Agenzia Polacca della Stampa di Milano zob. Naczelny Komitet Narodowy (Biuro Prasowe), Mediolan

Agenzia Polacca di Stampa, Rzym zob. Rada Narodowa, Lwów (Biuro Prasowo-Informacyjne), Rzym

- Algemajner Idišer Arbajter-Bund in Lita, Pojlen un Russland zob. Ogólno-Żydowski Związek Robotniczy na Litwie, w Polsce i w Rosji (Bund)
- Algemajner Idišer Arbajter-Bund in Russland un Pojlen zob. Ogólno-Żydowski Związek Robotniczy na Litwie, w Polsce i w Rosji (Bund)
- Alliance College, Cambridge Springs — 995, 1005
- Alliance of Polish Turners of the United States of North America, The zob. Związek Polskich Towarzystw Sokolich w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki
- Alliance of the Polish Falcons (Turners) of United States of North America zob. Związek Sokolów Polskich w Ameryce (Wolne Sokolstwo)
- Alliance of the Polish Sokol (Falcons) of United States of North America zob. Związek Sokolów Polskich w Ameryce (Wolne Sokolstwo)
- Alliance Polonaise de Toutes les Croyances Religieuses zob. Zbratanie Polskie Wszystkich Wyznań Religijnych
- Alliance Républicaine Universelle — 199
- Almanac Publishing Co., Everson — 577
- Amalgamated Clothing Workers of America — 874, 945
- American Baptist Publication Society, The, Filadelfia — 638
- American Masonic Federation — 1061
- American Tract Society — 776
- American Type Foundry, The, Chicago — 445
- Ameryka Co., The, Toledo — 431
- Anglo-Polish Publishing Co., Chicago — 611
- Apostolstwo Serca Jezusowego, Chicago — 935
- Architectural Society, Chicago — 943
- Archiwum Akt Nowych, Warszawa — 82, 263, 805, 1094, 1095, 1100, 1108, 1114
- Archiwum Narodowe w Krakowie — 504, 752, 837, 939
- Archiwum Prowincji Polskiej Towarzystwa Boskiego Zbawiciela, Kraków — 266
- Arcybractwo nad Uwolnieniem Dusz Opuszczonych w Czyśćcu zob. Arcybractwo Pierwszorządne (Prima-Primaria), La Chapelle-Montligeon
- Arcybractwo Pierwszorządne. Prima-Primaria, La Chapelle-Montligeon — 102
- Argonnaute, L' (biblioteka cyfrowa) — 99, 130, 143, 145, 151, 153, 156, 235
- Argus Suisse de la Presse, Genewa — 207
- Armia Polska we Francji — 154, 919, 1115
- Armia Polska we Francji (Biuro Prasowe Komisji Woj-skowej), Nowy Jork — 870
- Armia Polska we Francji (Centrum Rekrutacyjne Numer 5), Buffalo — 866
- Armia Polska we Francji (Centrum Rekrutacyjne), Nowy Jork — 888
- Arquivo Público do Estado de São Paulo — 1088
- Associated Employers of Illinois, Chicago — 454
- Associated Polish Press of America, Chicago — 288, 431, 487, 526, 531, 595, 603, 606, 613, 646, 654, 680, 689, 727, 738, 774, 791, 800, 812, 815
- Associated Press, The, Nowy Jork — 872
- Association d'Impôt Volontaire des Polonais et Amis de la Pologne en Egypte, Kair — 1117
- Association des Anciens Élèves de l'École Polonaise, Paryż — 101
- Association of the Polish Clergy of America, The zob. Zjednoczenie Kapłanów Polskich w Ameryce Północnej
- Assumption Monastery Libraries, Pulaski — 906, 950

B

- Badacze Pisma Świętego — 564
- Baltimore Publishing Co. zob. Polish Publishing Co., Baltimore
- Bee Publishing Co., The, Chicago — 569
- Benedyktyni zob. Zakon Świętego Benedykta
- Bentley Historical Library, Ann Arbor — 498
- Benziger Brothers, Chicago — 997, 998
- Białostocki Komitet Robotniczy zob. Polska Partia Socjalistyczna na Litwie (Białostocki Komitet Robotniczy)
- Biblioteka Alliance College Związku Narodowego Polskiego, Cambridge Springs zob. Alliance College, Cambridge Springs
- Biblioteka Bobolanum, Warszawa — 264
- Biblioteka Cyfrowa KUL, Lublin — 267, 983, 1087
- Biblioteka Cyfrowa Muzeum Narodowego w Krakowie — 238
- Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Łódzkiego — 120, 131, 133, 152, 229, 632, 944, 1116
- Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin — 195, 219
- Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Warszawskiego Cripa — 79, 106, 120, 122, 138, 143, 144, 154, 155, 186, 195, 200, 215-217, 231, 1074
- Biblioteka Cyfrowa Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie — 192

- Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica, Kraków — 905
- Biblioteka i Archiwum Seminarium Polskiego, Orchard Lake — 520, 868, 1017, 1037
- Biblioteka im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego — 576
- Biblioteka Jagiellońska, Kraków — 25, 79, 81, 83, 85, 112, 115, 116, 118, 125, 127, 136, 138, 140, 153, 157, 189, 199, 206, 208, 210, 211, 219, 222, 225, 230, 237, 238, 244, 249, 257-259, 269, 446, 451, 453, 463, 479, 499, 593, 640, 696, 700, 707, 714, 766, 771, 790, 806, 812, 823, 833, 962, 964, 968, 977, 990, 997, 998, 1087, 1093, 1111
- Biblioteka Kórnicka PAN — 15, 24, 98, 99, 101, 120, 161, 163, 185, 205, 244, 256, 269, 289, 463, 490, 499, 503, 504, 588, 640, 688, 752, 803, 951, 1054, 1111
- Biblioteka Książat Czartoryskich, Kraków — 85, 104, 176, 205
- Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich, Wilno zob. Lietuvos Mokslų Akademijos Vrublevskių Biblioteka, Wilno
- Biblioteka Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza, Warszawa — 79, 81, 101, 103, 106-108, 110, 112, 114, 121, 127, 132, 135, 139, 141, 144, 145, 158, 172, 180, 186, 199, 205, 206, 218, 235, 240, 256, 479, 532, 837, 842, 990, 997, 998
- Biblioteka Muzeum Narodowego w Krakowie — 452, 454, 460, 538, 545, 761
- Biblioteka Narodowa, Warszawa — 14, 36, 86, 99, 102, 105, 106, 109, 111, 115, 116, 119, 123, 124, 127, 129, 133, 134, 137, 139, 140, 141, 145-148, 151-153, 159-162, 164, 165, 167, 180, 183, 187, 190, 193-198, 206, 207, 209, 223-225, 233, 234, 236, 243, 247, 254, 255, 268, 430, 437, 448, 452, 463, 479, 482, 512, 564, 604, 610, 620, 621, 624, 638, 666, 671, 683, 703, 735, 744, 752, 761, 767, 803, 823, 837, 844, 848, 863, 869, 873, 879, 881, 890, 937, 938, 943, 949, 951, 953, 955, 968, 969, 982, 984, 986, 990, 994, 1002, 1018, 1063, 1095, 1101, 1110, 1111, 1116
- Biblioteka Naukowa Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki — 739, 951, 1036, 1085
- Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie — 900
- Biblioteka Polska w Paryżu — 96, 100, 104, 116, 124, 127, 140, 145, 158, 160, 235, 237, 256, 257, 463, 468, 479, 499, 591, 607, 676, 696, 758, 771, 792, 833, 964, 965
- Biblioteka Polska w Paryżu (Archiwum) — 99, 113, 245
- Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań — 80, 119, 430, 659
- Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy — 201, 452, 454, 460, 652, 702, 905, 1087, 1096, 1100, 1108, 1117
- Biblioteka Publiczna, Toledo — 990
- Biblioteka Rapperswilska — 84, 171, 191, 213, 226, 245, 439, 466, 475, 486, 496, 497, 510, 511, 517, 567, 573, 599, 600, 608, 645, 646, 657-660, 667, 675, 705, 712, 721, 727, 748, 750, 765, 769, 806, 809, 813, 815, 819, 825, 830, 836, 845, 846, 917, 941, 948, 951, 1073
- Biblioteka Rosyjskiej Akademii Nauk, Petersburg — 182, 1116
- Biblioteka Sejmowa, Warszawa — 27, 78, 100, 110, 118, 130, 131, 140, 158, 173, 174, 177, 178, 181, 182, 184, 185, 188, 192, 197, 202-204, 206, 211, 214, 227, 235, 239, 241, 246, 248, 252, 262, 452, 460, 462, 551, 611, 641, 702, 761, 785, 798, 837, 844, 852, 887, 938, 955, 979, 980, 985, 1002, 1014, 1094
- Biblioteka Seminarium Misyjnego Księży Werbistów, Pięczęno — 165
- Biblioteka Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa — 877, 1083, 1087, 1092, 1094, 1098-1100, 1109, 1114, 1115
- Biblioteka Śląska, Katowice — 126, 172, 264, 973, 1111
- Biblioteka Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej im. ks. Jana Jabłońskiego TChr, Poznań — 165, 463, 482, 624, 735, 848, 895, 937, 1000
- Biblioteka Uniwersytecka, Poznań — 186, 269, 881, 1095
- Biblioteka Uniwersytecka, Toruń — 87, 165, 228, 292, 572, 577, 635, 683, 767, 988, 990-994, 999, 1000, 1002, 1003, 1005, 1008, 1009, 1014, 1016, 1018, 1023, 1024, 1026, 1033, 1039, 1046, 1049, 1051, 1053, 1055, 1057, 1058, 1061, 1062, 1065, 1066, 1111-1115
- Biblioteka Uniwersytecka, Warszawa — 37, 101, 107, 215-217, 220, 229, 446, 452, 506, 537, 575, 629, 630, 638, 651, 750, 760, 780, 784, 785, 809, 842, 887, 894, 900, 929, 931, 946, 1001, 1074, 1109, 1111
- Biblioteka Uniwersytecka, Wrocław — 972
- Biblioteka Uniwersytecka KUL, Lublin — 102, 141, 430, 735, 983, 1100
- Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego — 120, 761
- Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego im. księży Chodyńskich, Włocławek — 430

- Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Wrocław — 44, 80, 85, 127, 141, 145, 166, 172, 196, 209, 217, 235, 250, 253, 255, 257, 263, 264, 267, 286, 452, 454, 459, 468, 476, 492, 500, 502, 503, 507, 508, 510, 515, 516, 532, 535, 542, 559, 561, 589, 610, 635, 636, 644, 651, 670, 676, 681, 696, 707, 712, 716, 724, 732, 734, 739, 742, 751, 754, 758, 759, 761, 766, 767, 773, 779, 785, 792, 804, 805, 823, 831, 833, 851, 854-856, 866, 871, 879, 882, 916, 921, 939, 946, 955, 1011, 1049, 1087, 1089, 1090, 1094-1096, 1100, 1101, 1107, 1108
- Biblioteka Żydowskiego Instytutu Historycznego, Warszawa — 239
- Bibliothèque de Genève — 211
- Bibliothèque Nationale de France, Paryż — 98, 117, 149, 212
- Bibliothèque Polonaise, Genève — 176
- Biuro Informacyjno-Prasowe Rady Narodowej zob. Rada Narodowa, Lwów (Biuro Prasowo-Informacyjne), Paryż
- Biuro Informacyjno-Prasowe Rady Narodowej zob. Rada Narodowa, Lwów (Biuro Prasowo-Informacyjne), Rzym
- Biuro Informacyjno-Prasowe Rady Narodowej Galicyjskiej zob. Rada Narodowa, Lwów (Biuro Prasowo-Informacyjne), Paryż
- Biuro Prasowo-Informacyjne Rady Narodowej zob. Rada Narodowa, Lwów (Biuro Prasowo-Informacyjne), Paryż
- Biuro Wywiadu Prasowego — 99
- Blau Bank House, Scranton — 697
- Boczkowski D. T. & Son, Mahanoy City — 494
- Boston Gazette Co., Boston — 488
- Bowling Green State University (Jerome Library) — 767
- Bracia Worzałowie, Stevens Point — 543, 766, 872, 1003, 1038, 1057, 1062, 1065, 1066
- British Library, Londyn — 181, 184, 233, 239
- Buffalo History Museum, The — 829
- Buffalo Polish Publishing Co. (Inc.), The, Buffalo — 706
- Bund zob. Ogólno-Żydowski Związek Robotniczy na Litwie, w Polsce i w Rosji (Bund)
- Bund" (Vseobšij Evrejskij Rabočij Soúz" v" Litvė, Pol'se i Rossii) zob. Ogólno-Żydowski Związek Robotniczy na Litwie, w Polsce i w Rosji (Bund)
- Bureau de recherches, de renseignements et d'études de presse étrangère, Paryż zob. Ministère de la Guerre (Bureau de recherches, de renseignements et d'études de presse étrangère), Paryż
- Bureau Ukrainien en Suisse, Lozanna — 210
- C**
- Calumet Regional Archives, Indianapolis — 478
- Canada North-West Publishing Co. Ltd., The, Winnipeg — 291
- Canadian Publishers Katolicka Spółka Akc., Winnipeg — 286
- Center for Jewish History, Nowy Jork — 894
- Center for Migration Studies, The, Nowy Jork — 945
- Center for Research Libraries, The, Chicago — 452, 460, 530, 545, 610, 651, 702, 711, 746, 760, 785, 842, 871, 912, 920
- Central Publishing Co. Tygodnik Katolicki, La Salle — 812
- Centralna Agencja Polska w Lozannie — 123, 151, 207, 219, 220
- Centralna Biblioteka Wojskowa (Polskie Archiwum Wojenne) — 150, 888, 902, 925, 1073
- Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, Warszawa — 141, 167, 1048, 1054, 1094
- Centralna Bratnia Pomoc Jeńców Polaków w Le Puy (Paradis) — 144
- Centralne Archiwum Polonii Amerykańskiej, Orchard Lake — 386, 409, 413
- Centralny Filadelfijski Komitet Niesienia Pomocy Ojczyźnie — 497
- Centralny Komitet Demokratyczny (South Bend) zob. Democratic National Committee (South Bend)
- Centralny Komitet Narodowy w Warszawie (CKN) — 219
- Centralny Komitet Narodowy w Warszawie (Wydział Prasowy) — 219
- Centralny Komitet Robotniczy, Warszawa zob. Polska Partia Socjalistyczna (Centralny Komitet Robotniczy), Warszawa
- Centrum Narodowe, Warszawa — 221
- Centrum Rekrutacyjne, Nowy Jork zob. Armia Polska we Francji (Centrum Rekrutacyjne), Nowy Jork
- Cepy Publishing Co., Chicago — 871
- Children of Polish Crown zob. Towarzystwo Dzieci Korony Polskiej, Filadelfia
- Chronicle Publishing Co., Natrona — 576
- Clettenberg B. F. & Co. — 833

- Cleveland City Council — 591
 Cleveland Public Library — 561
 Club Polonais zob. Duma Państwowa, Rosja (Koło Polskie)
 Collège de Cahors, Cahors — 145
 Commercial Palatine Corporation, Chicago zob. Polska Korporacja Palatine, Chicago
 Commissariat of the Holy Land, Nowy Jork - Waszyngton — 1000
 Commissariat of the Holy Land Mount Saint Sepulchre, Waszyngton zob. Commissariat of the Holy Land, Nowy Jork - Waszyngton
 Congregatio a Resurrectione Domini Nostri Jesu Christi zob. Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa (zmartwychwstańcy)
 Congregatio Missionis zob. Zgromadzenie Księża Misjonarzy
 Congregatio Sancti Spiritus zob. Zgromadzenie Ducha Świętego
 Congregation of the Resurrection zob. Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa (zmartwychwstańcy)
 Conseil de Régance zob. Rada Regencyjna Królestwa Polskiego
 Consiglio Nazionale di Galizia zob. Rada Narodowa, Lwów
 Contemporaine, La, Nanterre — 142
 Correspondance du Nord-Est, Paryż — 104
 Courmol F. Libraire, Paryż — 160
 Courier Publishing Co., Chicago zob. Kuryer Publishing Co., Chicago
 Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona — 83, 105, 108, 109, 115-117, 119, 121, 127, 135, 139, 146, 147, 159-162, 164, 167, 174-177, 179, 183, 188, 192, 194, 195, 221, 223, 224, 234, 243, 247, 250, 254, 260-262, 448, 465, 620, 671, 767, 863, 873, 879, 930, 982, 986, 1039, 1111
 Cymbal Printing Co., Milwaukee — 873
 Czas Publishing Association, Nowy Jork zob. Spółka Wydawnicza Czas, Nowy Jork
 Czas Publishing Co., Bay City — 444
 Czerwoni Ułani (III Oddział), Bloomfield N. J. — 696
- D**
 Daily Courier Publishing Co., Baltimore — 600
 Democratic National Committee (South Bend) — 530
- Departament Drukarski, Waszyngton — 431
 Detroit Public Library — 498, 789
 Dom Bankowy A. Grochowski & Co., Nowy Jork — 1004, 1013
 Dom Emigracyjny pod wezwaniem Św. Józefa zob. Polski Dom Emigracyjny Św. Józefa, Nowy Jork
 Dom Inwalidów Polskich w Szwajcarii — 205
 Dom Przytułku dla Starców, Kalek i Sierot, Manitowoc zob. Polski Dom Przytułku dla Starców, Kalek i Sierot, Manitowoc
 Don Bosco Polish Institute zob. Zakład Naukowy dla Młodzieży Polskiej, Ramsey
 Dr D. Jayne & Son, Filadelfia — 1040
 Dr Peter Fahmey & Sons Co., Chicago — 803
 [Drugi] II Korpus Armijny Cesarstwa Niemieckiego, Szczecin — 431, 454, 462, 538, 707, 761, 765, 842
 [Drugi] II Korpus Wojsk Polskich w Ameryce — 792, 854
 [Drugi] II Proletariat zob. Polska Partia Socjalno-Revolutionyjna
 Duma Państwowa, Rosja — 101, 106, 254
 Duma Państwowa, Rosja (Koło Polskie) — 101, 106
 Duquesne University of the Holy Ghost, Pittsburgh zob. Pittsburgh Catholic College of the Holy Ghost, The
 Dyniewicz W. Publishing Co., Chicago — 503, 504, 765, 823
 Dziennik Printing and Publishing Co., Milwaukee zob. Spółka Akcyjna Dziennika Polskiego, Milwaukee
 [Dziwiata] IX Armia Imperium Rosyjskiego — 167
- E**
 Ecclesiastical Goods Co., The, Chicago — 1032, 1038
 Echo Publishing Co., Buffalo — 431, 468
 Echo Publishing Co., Grand Rapids — 476
 Educator Publishing Co., Chicago — 928
 Elihu Burritt Library, Central Connecticut State University, New Britain — 446, 474, 540, 541, 542, 636, 707, 785, 894, 897, 905, 945, 985, 1041, 1043, 1045
 e-rara.ch (biblioteka cyfrowa) — 136
 Everybody's Daily Publishing Co., Buffalo — 706
 Ewangelickie Towarzystwo Oświaty Ludowej, Cieszyn zob. Towarzystwo Ewangelickie Oświaty Ludowej, Cieszyn
- É**
 Éditions Atar, Genewa — 223

F

- Featherston's Sons, Chicago — 459
 Federacja Polsko-Rzymsko-Katolicka, Saint Louis — 746
 Federation of the Polish Working People of United States of North America zob. Związek Robotników Polskich w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki, Chicago — 507
 Ferajn Weker zob. Towarzystwo Weker
 Figlarz Publishing Co., The zob. Illustrated Frolic Publishing Co., The, Chicago
 Filarecja zob. Unia Stowarzyszeń Polskiej Młodzieży Postępowo-Niepodległościowej
 Franciszkanie zob. Zakon Braci Mniejszych
 Franklin – Typotheatae of Chicago, The — 454
 Freedom Publishing Co., San Francisco — 882

G

- Galiczyjska Rada Narodowa, Paryż zob. Rada Narodowa, Lwów (Biuro Prasowo-Informacyjne), Paryż
 Gallica (biblioteka cyfrowa) — 101, 149
 Gazeta Chicagoska Publishing Co., Chicago — 492
 Gazeta Pittsburgska Publishing Co., Pittsburg — 500
 George Allen & Unwin Limited, Londyn — 255
 Gmina Narodowo-Socjalistyczna, Paryż — 122
 Gmina Polska, Utica — 775
 Goniec Polski Publishing Co., South Bend — 530
 Grand Old Party zob. Republican Party
 Grand Rapids Public Library — 613
 Gwiazda z Zachodu Publishing Co., South Omaha zob. Gwiazda Zachodu Publishing Co., South Omaha
 Gwiazda Zachodu Publishing Co., South Omaha — 545

H

- Harvard Library, Cambridge — 466, 553, 656
 Harvey D. W. & Co., Winnipeg — 285
 HathiTrust Digital Library — 624, 735, 881, 962, 1056
 Hof J. J. Land Co., Milwaukee — 1006
 Hofland J. J. Co., Milwaukee zob. Hof J. J. Land Co., Milwaukee
 Home Publishing Co. Gazeta Handlowa, Detroit — 883
 Hotel Lambert, Paryż — 75, 104, 249

I

- Ibero-Amerikanisches Institut Preußischer Kulturbesitz, Berlin — 1088
 Illinois Digital Newspaper Collections — 805

- Illinois Press Association — 325
 Illustrated Frolic Publishing Co., The, Chicago — 879
 Immigration History Research Center Archives, Minneapolis — 431, 463, 512, 551, 561, 610, 624, 635, 640, 669, 691, 714, 761, 766, 767, 775, 794, 834, 896, 901, 964, 990, 999, 1003, 1005, 1038, 1059
 Indiana University, Bloomington — 1056
 Industrial Workers of the World — 722, 782
 Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, Nowy Jork — 47
 Instytut Pamięci Narodowej (Archiwum), Warszawa — 462, 778, 779, 780, 946
 International Institute of Social History, Amsterdam — 251, 538, 634
 International Revue (Polish) Publishing Co., Nowy Jork — 736

J

- Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa — 81, 111, 114, 125, 132, 136, 137, 155, 157, 187, 189, 193, 211, 214, 238, 249, 250, 264, 463, 504, 549, 563, 593, 640, 665, 691, 696, 703, 752, 790, 812, 823, 842, 1095
 Jezuici zob. Towarzystwo Jezusowe
 John F. Kennedy Institut für Nordamericastudien, Berlin — 634
 Jutrzenka Publishing Co., The, Cleveland — 561

K

- Kasa Pośmiertna, Scranton — 537
 Kasa Pośmiertna No. 1, Filadelfia — 696
 Kawalerja Kościuszki, Jersey City — 712
 Kierzkowski Brothers, Boston — 967
 Kimball W. W. Co., Chicago — 774
 Klein G. & Son, Nowy Jork — 1038
 Klub Liberalny Słowiańsko Emigracyjny, Winnipeg — 288
 Klub Niezależny Polski Bratniej Pomocy im. Jana III Sobieskiego w Jersey City i Okolicy — 696
 Klub Polski, Buffalo — 468
 Klub Polski, Winnipeg — 288
 Klub Polsko-Amerykański im. Jana III Sobieskiego, Jersey City — 696
 Kłosa Publishing Co., Chicago — 567
 Kobiece Stowarzyszenie Wstrzemięźliwości w Ameryce zob. Woman's Christian Temperance Union
 Kolegium Polskie w Rzymie zob. Papieskie Kolegium Polskie w Rzymie

- Kolegium Św. Bonawentury, Pulaski — 624
 Kolegium Św. Ducha, Pittsburgh zob. Pittsburgh Catholic College of the Holy Ghost, The
 Kolegium Św. Jana Kantego, Erie — 525, 949, 1049
 Kolegium Św. Stanisława Kostki, Chicago — 483
 Koło Prasowe, Paryż — 108
 Kometa Publishing Co., Cleveland — 896
 Komis E. L. Kasprowicza, Lipsk — 172
 Komisariat Ziemi Świętej, Nowy Jork zob. Commissariat of the Holy Land, Nowy Jork - Waszyngton
 Komisariat Ziemi Świętej na Wzgórzu Grobu Świętego, Waszyngton zob. Commissariat of the Holy Land, Nowy Jork - Waszyngton
 Komisja Handlu i Przemysłu, Detroit zob. Związek Narodowy Polski (Komisja Handlu i Przemysłu)
 Komisja Opiekuńcza, Paryż — 238
 Komisja Organiczna, Paryż zob. Organizacja Ogółu, Paryż
 Komisja Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych (KSSN) zob. Komisja Tymczasowa Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych (KTSSN)
 Komisja Tymczasowa Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych (KTSSN) — 114, 461, 545, 641, 695, 705, 726, 728, 794, 852, 1107
 Komitet Budowy Pomnika Kościuszki, Chicago — 972
 Komitet Centralny Polski, Nowy Jork — 479
 Komitet Emigracji Polskiej, Paryż — 238
 Komitet Narodowy, Harbin — 1116
 Komitet Narodowy Polski, Paryż — 123, 147, 255, 258
 Komitet Narodowy Polski (ekspozytura w Londynie) — 258
 Komitet Obchodowy, Chicago — 977
 Komitet Obrony Narodowej (Komisja Poufna) — 705, 930
 Komitet Obrony Narodowej (KON) — 216, 437, 506, 538, 551, 634, 635, 641, 696, 702, 705, 837, 871, 900, 929, 930, 938, 955, 964, 985, 986, 1048, 1053, 1054
 Komitet Obywatelski, Erie — 919
 Komitet Reprezentacyjny Wychodźstwa Polskiego, Paryż zob. Zjednoczenie Emigracji Polskiej (Komitet Reprezentacyjny), Paryż
 Komitet Republikański Europejski zob. Alliance Républicaine Universelle
 Komitet Wolnej Polski, Paryż — 222
 Kompania Drukami Polskiej, Londyn — 240
 Konfederacja Młodzieży Polskiej w Stanach Zjednoczonych, Chicago — 550
 Kongelige Bibliotek, Det, Kopenhaga — 87
 Kongres Polonii Amerykańskiej — 333
 Kongres Stanów Zjednoczonych — 431, 835, 980
 Konsulat Austro-Węgier, Kurytyba — 1095
 Kosmos Publishing Co., Saint Louis — 880
 Kółko Wskrzescieli, Chicago — 430
 Krakovskij Sořz pomoři ssyl'nym i zaklučennym zob. Krakowski Związek Pomocy dla Więźniów Politycznych
 Krakowski Związek Pomocy dla Więźniów Politycznych — 136
 Kronika Publishing Co., Newark — 575
 Krzyżacy zob. Zakon Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego
 Książnica Cieszyńska — 253
 Księgarnia Gebethnera i Wolffia, Warszawa — 249
 Księgarnia Jana Konstantego Żupańskiego, Poznań — 128
 Księgarnia Ludowa Dzwon, Manitowoc — 535
 Księgarnia Ludowa Jana Karchut, Manitowoc — 535
 Księgarnia Luksemburska, Paryż — 128, 129, 161, 162, 240
 Księgarnia Luksemburska, Paryż zob. Księgarnia Luksemburska
 Księgarnia Polska, Paryż — 129
 Księgarnia Polska Kazimierza Warchałowskiego, Kurytyba — 1115
 Księgarnia Polska Udziałowa, Harbin — 1116
 Księgarnia Polska W. Wolańskiego, Nowy Jork — 1058, 1059
 Księgarnia Polska Wł. Mickiewicza zob. Księgarnia Luksemburska
 Księgarnia Postępowa J. Kruszyńskiego, Detroit — 437
 Księża Misjonarze Św. Wincentego a Paulo zob. Zgromadzenie Księża Misjonarzy
 Ksycki Philip M. Publishing Co., Chicago — 472
 Kumoszka Publishing Co., Chicago zob. Spółka Wydawnicza Kumoszki, Chicago
 Kurjer Publishing and Priting Co., Toledo — 589
 Kuryer Ohioski Publishing Co., Toledo — 607
 Kuryer Publishing Co., Chicago — 611
 Kuryer Publishing Co., Milwaukee zob. Spółka Wydawnicza Kuryera, Milwaukee
 Kuryer Publishing Co., Nowy Jork zob. Spółka Wydawnicza Kurjera, Nowy Jork

L

- Legiony Polskie — 216, 221, 440, 986, 1048, 1053, 1056, 1089, 1108, 1110
- Lewandowski A. & Brother, Filadelfia — 497
- Libraire Atar, Genewa — 223
- Libraire Saint-Paul, Fryburg — 220
- Librairie du Luxembourg zob. Księgarnia Luksemburska
- Librairie Ghio, Paryż — 125
- Library of Congress, Waszyngton — 431, 451, 454, 506, 513, 514, 540, 545, 560, 573, 835, 854, 855, 932, 1030
- Library of Michigan, Lansing — 613
- Lietuvos Mokslų Akademijos Vrublevskių Biblioteka, Wilno — 182
- Liga der Fremdenvölker Russlands zob. Liga Obcych Ludów Rosji
- Liga Narodowa — 454, 846
- Liga Narodowa Polska, Berlin — 751
- Liga Narodów — 255
- Liga Obcych Ludów Rosji — 210
- Liga Państwowości Polskiej (LPP) — 221
- Liga Polska — 139
- Liga Polskich Patriotów, Nowy Jork — 939
- Liga Polsko-Amerykańskich Obywateli w Stanie Pensylwanii, Filadelfia — 540
- Liga Polsko-Narodowa na Wschodzie Ameryki, Jersey City — 559, 696, 750
- Liga Polsko-Republikańska — 468, 664, 758
- Liga Przyjaciół Polski, Liverpool — 237
- Liga Sul Americana zob. Związek Narodowy Polski w Ameryce Południowej, Kurytyba
- Ligue Polonaise de l'Enseignement zob. Polska Liga Nauczania
- Litewska Socjaldemokratyczna Partia — 197, 762
- Litewska Socjalna Demokracja zob. Litewska Socjaldemokratyczna Partia
- Lockwood Memorial Library, University of Buffalo — 707, 959
- Luterański Kościół Synodu Missourii — 572
- Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. Wasyla Stefanyka — 166, 251, 286, 452, 459, 468, 500, 502-504, 507, 510, 515, 516, 535, 542, 559, 561, 589, 593, 610, 636, 644, 670, 676, 696, 707, 712, 714, 716, 724, 732, 734, 742, 743, 751, 754, 758, 759, 761, 766, 769, 773, 792, 803, 804, 812, 831, 833, 854, 855, 975, 1087, 1090, 1096, 1100
- Lycée Racine, Paryż — 145

M

- Macierz Polska w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki — 451, 621
- Mail and Courier Publishing Co., Salem — 900
- Maison d'Invalides Polonais en Suisse zob. Dom Inwalidów Polskich w Szwajcarii
- Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa — 133, 220, 255, 703, 881, 1089, 1108, 1117
- Międzynarodowa Socjalno-Rewolucyjna Partia — 235
- Międzynarodowa Socjalno-Rewolucyjna Partia (I Proletariat) — 183, 204
- Milwaukee City Council — 610
- Milwaukee Public Library — 583
- Milwaukee Social-Democratic Publishing Co. — 634
- Miłkowski J. i Sp., Detroit — 846
- Ministère de la Guerre, Paryż — 149
- Ministère de la Guerre (Bureau de recherches, de renseignements et d'études de presse étrangère), Paryż — 149
- Ministère des Affaires Étrangères, Paryż — 123, 149
- Ministerium des Innern, Wiedeń — 176
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Wiedeń zob. Ministerium des Innern, Wiedeń
- Minnesota Historical Society, Saint Paul — 612
- Minnesota Historical Society (Gale Family Library), Saint Paul — 912
- Minnesota Polish Publishing Co., Saint Paul — 912
- Misja Polska Rady Regencyjnej zob. Rada Regencyjna Królestwa Polskiego (Misja Polityczna), Berno
- Misja Wojskowa Francusko-Polska, Paryż — 141
- Missionary Fathers of Saint Vincent de Paul zob. Zgromadzenie Księży Misjonarzy
- Missouri Historical Society (Library & Research Center), Saint Louis — 746
- Mitchell Bank, Milwaukee — 465, 533
- Motyl Publishing Co., Nowy Jork — 630, 995
- Mühlbauer & Behrle, Publishers, Importers and Booksellers, and Dealers in Church Goods, Chicago — 1021
- Musée du Luxembourg, Paryż — 133
- Muzeum Frankfurckie zob. Städel Museum, Frankfurt nad Menem
- Muzeum Hutnictwa w Chorzowie (Oddział Historii Miasta i Regionu) — 165, 454, 618, 1087
- Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego, Warka — 417
- Muzeum Luksemburskie, Paryż zob. Musée du Luxembourg, Paryż

- Muzeum Narodowe Polskie w Rapperswilu — 79, 110, 163, 475, 1011
- Muzeum Narodowe w Szwajcarii zob. Muzeum Narodowe Polskie w Rapperswilu
- Muzeum Polskie w Ameryce, Chicago — 506, 519, 580, 687, 723, 733, 776, 838, 840, 992, 993, 1005, 1012, 1013, 1021, 1024, 1035, 1042, 1044, 1064
- Muzeum Polskie w Ameryce (Archiwum), Chicago — 237, 430, 435, 452, 454, 460, 463, 465, 481, 482, 488, 489, 491, 501, 503, 504, 518, 521, 525, 549, 561, 566, 569, 574, 615, 617, 620, 621, 624, 629, 630, 633, 640, 644, 652, 666, 672, 702, 705, 732, 743, 751-753, 756, 760, 764, 765, 767, 768, 779, 780, 787, 803, 809, 823, 829, 844, 848, 850, 852, 856, 865, 867, 871, 880, 890, 895, 896, 903, 907, 909, 915, 919, 924, 926, 927, 930, 933, 934, 936, 941, 946, 957, 960, 962, 965, 990, 991, 997, 999, 1000, 1002-1004, 1016, 1017, 1031, 1032, 1038, 1046, 1047, 1050, 1056, 1062, 1066
- Muzeum Polskie w Ameryce (Biblioteka), Chicago — 579, 897, 989
- N**
- N. Y. Polish Weekly (Inc.), Nowy Jork — 815
- N. Y. Polish Weekly Publishers, Nowy Jork zob. N. Y. Polish Weekly (Inc.)
- N'û-łorkskoe Obšestvo pomoši političeskim sšyl'no-poselencam v Sibiri zob. Towarzystwo Pomocy Ześląncóm Politycznym w Nowym Jorku
- Naczelny Komitet Narodowy (Biuro Prasowe), Berno — 211, 212
- Naczelny Komitet Narodowy (Biuro Prasowe), Mediolan — 269
- Naczelny Komitet Narodowy (Biuro Prasowe), Sofia — 85
- Naczelny Komitet Narodowy (Biuro Prasowe), Sztokholm — 230
- Naczelny Komitet Narodowy (Ekspozytura), Sofia — 85
- Naczelny Komitet Narodowy (NKN) — 85, 210-212, 215, 216, 225, 230, 255, 269, 702, 930
- Najwyższa Rada Narodowa Litewsko-Polska zob. Narodowa Liga, Liverpool
- Najwyższy Trybunał Przysięgłych Emigracji Polskiej w Zürichu — 186
- Nalepiński F. & Co., Chicago — 493
- Nanticoke Publishing Co. — 509
- Narodowa Liga, Liverpool — 237
- Naród Polski Publishing Co., Chicago — 636
- National Agricultural Library, Beltsville — 532
- National Library of Israel, Jerozolima — 248
- National Library of Medicine, Bethesda — 616
- National Polish Department zob. Polski Centralny Komitet Ratunkowy (Wydział Narodowy)
- National Press Ltd., Winnipeg — 291
- New Century Publishing Co., Nowy Jork — 841
- New World Publishing Co., Chicago — 915
- New York Courier Publishing Co., The zob. Spółka Wydawnicza Kurjera, Nowy Jork
- New York Mills Co. — 629
- New York Public Library — 13, 604, 743, 761, 778, 842, 871, 924, 928, 943, 955, 962
- New York State Historic Newspapers — 706
- Niedziela Publishing Co., Detroit — 640
- Niepodległościowy Związek Sokołów Polskich, Filadelfia — 929
- Niezależny Polski Kościół w Ameryce, Pittsburg-Cleveland — 561
- Nowiny Polskie Publishing Co., Milwaukee — 820
- Nowiny Publishing Co., Milwaukee — 645, 820
- Nowiny Publishing Co. (Inc.), Bayonne — 910
- Nowy Dzwon Publishing Co., Chicago — 656
- O**
- Oblaci zob. Zgromadzenie Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej
- Ochronka Polska, New Britain — 744
- Ognisko Domowe Publishing & Printing Co., Detroit — 920
- Ognisko Republikańskie Polskie, Genewa — 199
- Ogólno-Żydowski Związek Robotniczy na Litwie, w Polsce i w Rosji (Bund) — 27, 178, 181, 182, 184, 188, 202, 239, 242, 246
- Ogół Emigracji zob. Organizacja Ogółu
- Ohio Historical Society zob. Ohio History Connection
- Ohio History Connection — 891
- Ojczyzna Publishing Co., Buffalo zob. Polish Publishing Association, Buffalo
- Olszowy K. i Sp., Chicago — 996, 1019, 1033
- Organizacja Emigracyjna zob. Organizacja Ogółu, Paryż
- Organizacja Ogółu, Paryż — 124, 240
- Osa Printing and Publishing Co., Cleveland — 924
- Oświata Publishing Co. Inc., Elizabeth — 695

Ö

Österreichische Nationalbibliothek, Wiedeń — 117, 1036

P

Palatine Commercial Corporation zob. Polska Korporacja Palatine, Chicago

Papieskie Kolegium Polskie w Rzymie — 267

Parizskij Komitet pomoši sšyl'no-poselencam zob. Pariski Komitet Pomocy dla Katorżan Politycznych

Parlament Austriacki zob. Rada Państwa, Wiedeń

Parti Démocratique-National-Polonais zob. Stronnictwo Narodowo-Demokratyczne

Parti Socialiste Polonais zob. Polska Partia Socjalistyczna (PPS)

Partia Republikańska zob. Republican Party

Partia Socjalistyczna w Stanach Zjednoczonych (Polska Sekcja) zob. Socialist Party of America (Polska Sekcja)

Paryska Rada Przedstawicieli Organizacji Politycznych (Komitet Wykonawczy) — 142

Paryski Komitet Pomocy dla Katorżan Politycznych — 136

Piast Publishing Co., Chicopee — 929

[Pierwsza] I Kompania Kadrowa — 986

[Pierwsza] I Kompania Wolnych Polskich Strzelców Kazimierza Pułaskiego, Filadelfia — 688

[Pierwszy] I Batalion Wolnych Polskich Strzelców w Północnej Ameryce (Towarzystwo Bratniej Pomocy) — 696

[Pierwszy] I Korpus Wojsk Polskich w Jersey City i Okolicy — 696

[Pierwszy] I Korpus Wojsk Polskich w Pensylwanii, Filadelfia — 696

[Pierwszy] I Korpus Wojsk Polskich w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki — 696, 815

[Pierwszy] I Korpus Wojsk Polskich w stanie Pensylwanii im. Jenerała Pułaskiego — 696

[Pierwszy] I Proletariat zob. Międzynarodowa Socjalno-Rewolucyjna Partia

Pittsburgh Catholic College of the Holy Ghost, The — 482

Pojliše Socjalistiše Partaj zob. Polska Partia Socjalistyczna

Pojliše Socjalistiše Partaj zob. Polska Partia Socjalistyczna

Polak w Ameryce Publishing Co., Buffalo zob. Spółka Wydawnicza Polaka w Ameryce, Buffalo

Polish Alliance of Ohio zob. Związek Polaków w Stanie Ohio

Polish American Book Co., Chicago — 454

Polish American Historical Association — 351, 353

Polish American Publishing Co., Bay City — 732

Polish American Publishing Co., Chicago — 463, 503, 504, 765, 823, 913, 916, 1003, 1046, 1055

Polish American Publishing Co., Detroit — 460

Polish American Publishing Co., Nowy Jork — 815

Polish and English Printing Co., Union — 484, 691, 699

Polish Asylum, Manitowoc zob. Polski Dom Przytułku dla Starców, Kalek i Sierot, Manitowoc

Polish Bureau, The, Londyn zob. Rada Narodowa, Lwów (Biuro Prasowo-Informacyjne), Londyn

Polish Business Men's Association, Chicago — 884

Polish Central Committee for National Defense zob. Komitet Obrony Narodowej

Polish Central Relief Committee (National Department) zob. Polski Centralny Komitet Ratunkowy (Wydział Narodowy)

Polish Clergy Association of America, The zob. Zjednoczenie Kapłanów Polskich w Ameryce Północnej

Polish Cultural Institute, Winona — 1005

Polish Daily Courier Publishing Co., Cleveland — 901

Polish Daily News Co., Nowy Jork — 911

Polish Daily News Co. Inc., Buffalo — 707, 936, 958

Polish Daily Telegraf Publishing Company, The zob. Spółka Wydawnicza Telegrafu, Chicago

Polish Echo Publishing Co., Chicago — 472

Polish Educational Association zob. Polskie Towarzystwo Szkoły Ludowej, Chicago

Polish Falcon Alliance of Berks County — 506

Polish Falcon's Alliance of America zob. Związek Sokółów Polskich w Ameryce

Polish Federation of America — 878

Polish Freethought Society zob. Stowarzyszenie Wolnomyślicieli w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki

Polish Independent Church of America, The zob. Niezależny Polski Kościół w Ameryce

Polish Information Committee zob. Polski Komitet Informacyjny

Polish Ladies National Alliance in the U. S. of N. A. zob. Związek Polek w Ameryce

Polish Literary Society, The zob. Polskie Literackie Towarzystwo, Chicago

Polish Military Alliance of America zob. Związek Wojsk Polskich w Północnej Ameryce

- Polish National Alliance of the United States of North America zob. Związek Narodowy Polski
- Polish National Catholic Church, The zob. Polski Narodowy Kościół Katolicki
- Polish National Council zob. Rada Narodowa, Lwów
- Polish National Council (Press Committee) zob. Polska Rada Narodowa (Wydział Prasowy)
- Polish National Council of America zob. Polska Rada Narodowa
- Polish National Defense Committee zob. Komitet Obrony Narodowej
- Polish National Publishing Co., Chicago zob. Polska Narodowa Spółka Wydawnicza, Chicago
- Polish National Publishing Co., Winnipeg — 291
- Polish Newspaper Union, The, Baltimore — 712
- Polish Novelty Co., The, Chicago — 493
- Polish Peoples Publishing Co., Chicago zob. Polska Ludowa Spółka Wydawnicza, Chicago
- Polish Printing & Publishing Co., Pittsburgh — 842
- Polish Printing & Publishing Co., The, Utica — 629
- Polish Printing & Publishing Co., Winona — 835
- Polish Printing and Publishing Co., Winnipeg — 289
- Polish Printing Co., Winnipeg — 285
- Polish Printing House, Nowy Jork — 821, 965
- Polish Publication Co., South Bend — 659
- Polish Publishing Association, Buffalo — 673
- Polish Publishing Co., Adams — 643
- Polish Publishing Co., Baltimore — 560, 747
- Polish Publishing Co., Buffalo — 829
- Polish Publishing Co., Chicago zob. Spółka Nakładowa Wydawnictwa Polskiego
- Polish Publishing Co., Filadelfia — 875, 893
- Polish Publishing Co., Milwaukee zob. Spółka Wydawnictwa Polskiego, Milwaukee
- Polish Publishing Co., Newark — 575
- Polish Publishing Co., Saint Louis zob. Spółka Wydawnicza Polska, Saint Louis
- Polish Publishing Co., Scranton zob. Polska Spółka Wydawnicza, Shamokin
- Polish Publishing Co., Syracuse — 690
- Polish Publishing Co., The, Shenandoah — 809
- Polish Publishing Co., Wilkes-Barre — 537, 537
- Polish Publishing Co. of Milwaukee, The zob. Polska Spółka Wydawnicza w Milwaukee
- Polish Publishing National Co. zob. Stowarzyszenie Narodowe Polskie, Buffalo
- Polish Roman Catholic Beneficial Association, Shamokin — 734
- Polish Roman Catholic Union in the U. S. of A. zob. Stowarzyszenie Polskie Rzymsko-Katolickie pod opieką Świętej Trójcy, Detroit
- Polish Roman Catholic Union of America under the Patronage of the Mother of God of Cestohova Queen of Poland zob. Zjednoczenie Polskie Rzymsko-Katolickie pod opieką Matki Boskiej Częstochowskiej Królowej Korony Polskiej, Chicago
- Polish Roman Catholic Union of North America zob. Zjednoczenie Polskie Rzymsko-Katolickie w Ameryce
- Polish Socialist Alliance Fraternal Membership Corporation, Nowy Jork — 761
- Polish Socialist Alliance of United States zob. Związek Socjalistów Polskich w Ameryce
- Polish Sun Publishing Co. — 771
- Polish Technical Association of America zob. Stowarzyszenie Techników Polskich w Ameryce
- Polish Toiler Publishing Co. — 725
- Polish Voice Publishing Co. zob. Wydawnictwo Głosu Polskiego, Chicago
- Polish Women's Alliance of America zob. Związek Polek w Ameryce
- Polish Young Men's Alliance of America, The zob. Związek Młodzieży Polskiej w Ameryce
- Polish-American Citizen's League of Pennsylvania zob. Liga Polsko-Amerykańskich Obywateli w Stanie Pensylwanii, Filadelfia
- Polish-American League Co. in Buffalo — 706
- Polish-Republican League in Buffalo zob. Liga Polsko-Republikańska
- Polnischen Press-Bureaus, Rapperswil zob. Rada Narodowa, Lwów (Biuro Prasowo-Informacyjne), Rapperswil
- Pologne et la Guerre, La, Lozanna — 208, 209, 217
- Polonia Publishing Co. Bracia Urbanek Sukcesorzy, Chicago zob. Polonia Publishing Co., Chicago
- Polonia Publishing Co., Detroit — 710, 760
- Polonia Publishing Co., The, Baltimore zob. Spółka Wydawnicza Polonii
- Polonia Publishing Co., The, Chicago — 711
- Polonia Publishing Co., Chicago — 857
- Polonia Publishing Co., Wilmington — 953
- Polonia Publishing Co. Inc., Syracuse — 931
- Polonijna Biblioteka Cyfrowa — 1087
- Polscy Abstynenci w Ameryce — 430

- Polska Agencja Prasowa Komitetu Narodowego, Paryż
zob. Komitet Narodowy Polski (Wydział Prasowy), Paryż
- Polska Biblioteka Handlowa Józefa Mierzyńskiego, Chicago — 944
- Polska Delegacja Handlowo-Geograficzna w Kurytybie — 1087
- Polska Gospoda Krawiecka, Buffalo — 468
- Polska Komisja Wojskowa Ameryki Południowej — 1094, 1107
- Polska Komisja Wojskowa Ameryki Południowej (Sekcja Kobiet) — 1095
- Polska Korporacja Palatine, Chicago — 944
- Polska Księgarnia Importowa, Stevens Point — 1057
- Polska Liga Nauczania, Paryż — 152
- Polska Ludowa Spółka Wydawnicza, Chicago — 437, 452, 988, 1002
- Polska Narodowa Spółka Wydawnicza, Chicago — 454
- Polska Narodowo-Socjalistyczna Partia zob. Gmina Narodowo-Socjalistyczna, Paryż
- Polska Partia Socjalistyczna (Centralny Komitet Robotniczy), Warszawa — 260, 261
- Polska Partia Socjalistyczna (PPS) — 82, 110, 131, 193, 233-236, 241, 248, 250, 259-262, 761, 769, 887, 1093
- Polska Partia Socjalistyczna-Frakcja Rewolucyjna — 226, 236, 761
- Polska Partia Socjalistyczna-Lewica — 236, 538, 798, 838
- Polska Partia Socjalistyczna na Litwie — 252
- Polska Partia Socjalistyczna na Litwie (Białostocki Komitet Robotniczy) — 234
- Polska Partia Socjalistyczna Proletariat (III Proletariat) — 175, 192
- Polska Partia Socjalistyczna w Stanach Zjednoczonych zob. Socialist Party of America (Polska Sekcja)
- Polska Partia Socjalno-Rewolucyjna (II Proletariat) — 183, 203
- Polska Partia Socjalno-Rewolucyjna (Warszawski Komitet Robotniczy) — 203
- Polska Rada Narodowa — 476, 488, 489, 530, 537, 545, 579, 607, 651, 711, 723, 732, 744, 750, 753, 809, 821, 881, 900, 960, 967
- Polska Rada Narodowa (Komitet Lokalny nr 73), Chicago — 960
- Polska Rada Narodowa (Wydział Prasowy) — 881
- Polska Rada Polityczna Dalekiego Wschodu i Wschodniej Syberii, Harbin — 1116
- Polska Republikańska Liga zob. Liga Polsko-Republikańska
- Polska Rzymsko-Katolickiej Unia Św. Józefa zob. Unia Św. Józefa, Pittsburgh
- Polska Sekcja Socjalistycznej Partii zob. Socialist Party of America (Polska Sekcja)
- Polska Spółka Wydawnicza, Cleveland — 714
- Polska Spółka Wydawnicza, Grand Rapids — 516
- Polska Spółka Wydawnicza, Minnesota zob. Minnesota Polish Publishing Co., Saint Paul
- Polska Spółka Wydawnicza, Pittsburgh — 561
- Polska Spółka Wydawnicza, Shamokin — 734
- Polska Spółka Wydawnicza Czas zob. Spółka Wydawnicza Czas, Nowy Jork
- Polska Spółka Wydawnicza i Drukarska, Pittsburgh — 576
- Polska Spółka Wydawnicza Tygodnika Związek, Pittsburgh — 860
- Polska Spółka Wydawnicza w Milwaukee — 563
- Polski Centralny Komitet Ratunkowy — 776, 948
- Polski Centralny Komitet Ratunkowy (Wydział Narodowy) — 454, 707, 760, 870, 881, 921, 957
- Polski Dom Emigracyjny Św. Józefa, Nowy Jork — 451, 821
- Polski Dom Przytulku dla Starców, Kalek i Sierot, Manitowoc — 465, 850
- Polski Dom Sierot, Avondale — 768
- Polski Komitet Centralny w Brazylii, Kurytyba — 1095
- Polski Komitet Informacyjny, Londyn — 254, 255
- Polski Kościół Narodowy zob. Polski Narodowy Kościół Katolicki
- Polski Kościół Narodowy, Winnipeg — 290
- Polski Narodowy Kościół Katolicki — 42, 785, 806, 1051
- Polski Rzymsko-Katolicki Kościół zob. Polsko-Katolicki Kościół w Ameryce
- Polski Związek Robotniczy, Kurytyba — 1094
- Polskie Biuro Prasowe, Sofia zob. Naczelny Komitet Narodowy (Biuro Prasowe), Sofia
- Polskie Biuro Prasowe, Sofia zob. Rada Regencyjna Królestwa Polskiego (Biuro Prasowe), Sofia
- Polskie Biuro Prasowe Polonja, Sztokholm zob. Naczelny Komitet Narodowy (Biuro Prasowe), Sztokholm
- Polskie Biuro Prasowe Polonja, Sztokholm zob. Rada Regencyjna Królestwa Polskiego (Biuro Prasowe), Sztokholm
- Polskie Drużyny Bojowe w Ameryce — 440
- Polskie Koło Śpiewackie, Buffalo — 468

- Polskie Literackie Towarzystwo w Chicago — 463, 503
 Polskie Seminarium Duchowne zob. Seminarium Św. Cyryla i Metodego, Detroit-Orchard Lake
 Polskie Stronnictwo Ludowe i Gospodarczo-Przemysłowe na Wschodnie Stany Ameryki — 942
 Polskie Stronnictwo Ludowe Piast — 904
 Polskie Towarzystwo Gimnastyczne Sokół, New Jersey — 712
 Polskie Towarzystwo Gimnastyczne Sokół, Nowy Jork — 712
 Polskie Towarzystwo Handlowo-Geograficzne, Lwów — 1087
 Polskie Towarzystwo Oświatowe w Ameryce, Chicago — 926, 927
 Polskie Wydawnictwo Kalendarzy Europejskich, Stevens Point — 1003, 1062, 1065, 1066
 Polsko-Amerykańskie Stowarzyszenie Historyczne zob. Polish American Historical Association
 Polsko-Amerykańskie Towarzystwo Historyczne zob. Polish American Historical Association
 Polsko-Katolicki Kościół w Ameryce — 618, 758, 829
 Polsko-Katolicki Związek w Ameryce zob. Stowarzyszenie Polskie Rzymsko-Katolickie pod opieką Świętej Trójcy
 Polsko-Narodowa Liga na Wschodzie, Jersey City zob. Liga Polsko-Narodowa na Wschodzie Ameryki, Jersey City
 Polsko-Narodowa Spójnia w Ameryce — 785, 1051
 Polsko-Narodowa Spółka Wydawnicza, Scranton — 785, 1051
 Polsko-Narodowy Kościół w Ameryce zob. Polski Narodowy Kościół Katolicki
 Polyglot Press Association Inc. zob. Polyglot Publishing Co., Scranton
 Polyglot Publishing Co., Scranton — 697
 Poselstwo Polskie, Waszyngton — 881
 Postęp Publishing Co., Shamokin — 721
 Pressbyrån Polonia, Sztokholm zob. Naczelny Komitet Narodowy (Biuro Prasowe), Sztokholm
 Pressbyrån Polonia, Sztokholm zob. Rada Regencyjna Królestwa Polskiego (Biuro Prasowe), Sztokholm
 Proletaryjat zob. Międzynarodowa Socjalno-Rewolucyjna Partia (I Proletariat)
 Pruski Sejm Krajowy, Berlin — 123
 Pustet Fr. & Co. Publishers, Booksellers and Importers, Nowy Jork-Cincinnati — 1005
- R**
 Rada Miejska, Cleveland zob. Cleveland City Council
 Rada Miejska, Milwaukee zob. Milwaukee City Council
 Rada Narodowa, Lwów — 99, 185, 245, 263
 Rada Narodowa, Lwów (Biuro Prasowo-Informacyjne), Londyn — 245
 Rada Narodowa, Lwów (Biuro Prasowo-Informacyjne), Paryż — 99
 Rada Narodowa, Lwów (Biuro Prasowo-Informacyjne), Rapperswill — 185
 Rada Narodowa, Lwów (Biuro Prasowo-Informacyjne), Rzym — 263
 Rada Państwa, Wiedeń — 123, 148
 Rada Regencyjna Królestwa Polskiego — 86, 153, 211, 212, 230
 Rada Regencyjna Królestwa Polskiego (Biuro Prasowe), Sofia — 86
 Rada Regencyjna Królestwa Polskiego (Biuro Prasowe), Sztokholm — 230
 Rada Regencyjna Królestwa Polskiego (Misja Polityczna), Berno — 211, 211, 212
 Rada Regencyjna Królestwa Polskiego (Misja Polska) zob. Rada Regencyjna Królestwa Polskiego (Misja Polityczna), Berno
 Radomska Biblioteka Cyfrowa — 621
 Raucht L. & Co., Filadelfia — 688
 Ray Publishing Co., La Salle — 812
 Repozytorium Cyfrowe Instytutów Naukowych (RCIN) — 120
 Republican Party — 431
 Republika Polish Publishing Co., Wilkes-Barre — 948
 Richter F. Ad. & Co., Nowy Jork — 999
 Robotnik Polski Publishing Association Inc., Nowy Jork — 761
 Rodzina Publishing Co., La Salle-Chicago — 764
 Rosenbaum M. and Co., Filadelfia — 1007
 Rosijskaâ Socialdemokratičeskaâ Rabočaâ Partia zob. Socjaldemokratyczna Partia Robotnicza Rosji
 Rosyjska Biblioteka Narodowa, Petersburg — 1010
 Russlandiše Socjal-Demokratiše Arbajter Partaj zob. Socjaldemokratyczna Partia Robotnicza Rosji
 Russlender Socialdemokratiše Partaj zob. Socjaldemokratyczna Partia Robotnicza Rosji
 Rząd Narodowy — 187, 240
 Rząd Narodowy (Komitet Reprezentacyjny) — 83
 Rząd Tymczasowy Rosji — 157

- Rzymsko-Katolicka Unia, Detroit zob. Stowarzyszenie Polsko Rzymsko-Katolickie pod opieką Świętej Trójcy, Detroit
- S**
- Saint John Kanty College Association zob. Kolegium Św. Jana Kantego, Erie
- Saint Joseph's Institute, Techny — 1016
- Saint Mary's College, Saint Mary — 430
- Salem Evening Mail and Kuryer Publishing Co. zob. Mail and Courier Publishing Co., Salem
- Salezianie zob. Towarzystwo Św. Franciszka Salezego
- Salwatorianie zob. Towarzystwo Boskiego Zbawiciela
- Sąd Krajowy, Kraków — 158, 236
- Sąd Krajowy, Lwów — 115, 122, 139, 229, 250, 522, 854
- Sąd Obwodowy, Stanisławów — 139, 504
- Sąd Obwodowy, Tarnów — 522
- Schnitzer Henry J. Polsko-Litewski Bank i Agencja okrętowa, Nowy Jork — 1031
- Secretaria da Agricultura, São Paulo — 1088
- Seminarium Polskie, Detroit zob. Seminarium Św. Cyryla i Metodego, Detroit-Orchard Lake
- Seminarium Polskie, Orchard Lake zob. Seminarium Św. Cyryla i Metodego, Detroit-Orchard Lake
- Seminarium Św. Cyryla i Metodego, Detroit-Orchard Lake — 334, 336, 392, 431, 520, 640, 732, 788, 848, 868, 954
- Severa W. F. & Co., Cedar Rapids — 1030
- Sierocimiec Św. Jadwigi, Niles — 890
- Sierota Publishing Co., Chicago — 768
- Skarb Narodowy, Rapperswil — 106, 139
- Skarb Narodowy (Oddział w Nowym Jorku) — 502
- Słowo Polskie Publishing Co. — 774
- Štúpecki & Co., Milwaukee — 708
- Smulski J. F. & Co., Chicago zob. Smulski J. F. i Sp., Chicago
- Smulski J. F. i Sp., Chicago — 463, 503, 563, 1005, 1031
- Smulski W. Publishing Co., Chicago — 463, 503, 504, 513, 765, 1038
- Socialist Labor Party — 804
- Socialist Labor Party (Związek Oddziałów Polskich) — 769, 770
- Socialist Party of America (Polish Branches) zob. Socialist Party of America (Związek Polski)
- Socialist Party of America (Polish Section) zob. Socialist Party of America (Polska Sekcja)
- Socialist Party of America (Polska Sekcja) — 452, 887, 974, 980, 1002
- Socialist Party of America (Związek Polski) — 452, 462, 538, 761
- Socialist Party of Pennsylvania (Polish Alliance) — 538
- Socialist Party of Western Pennsylvania (Polish Section) — 538
- Societas Jesu zob. Towarzystwo Jezusowe
- Societas Sedes Sapientiae zob. Towarzystwo Najświętszej Marii Panny Stolicy Mądrości
- Société des étudiants polonais zob. Towarzystwo Postępowej Młodzieży Polskiej
- Society of the Divine Word zob. Zgromadzenie Słowa Bożego
- Socjaldemokracja Królestwa Polskiego (SDKP) zob. Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy (SDKPiL)
- Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy (Komitet Warszawski) — 177
- Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy (SDKPiL) — 130, 131, 174, 177, 194, 195, 226, 227, 887, 1093
- Socjaldemokratyczna Partia Robotnicza Rosji (SDPRR) — 174, 181, 188, 239
- Socjaldemokratyczna Partia Robotnicza Rosji (Warszawski Komitet Wojskowej Rewolucyjnej Organizacji) — 174
- Socjal-Demokratyczna Partia Stanu Wisconsin — 634
- Socjalistyczna Partia Robotnicza w Stanach Zjednoczonych zob. Socialist Labor Party
- Socjalistyczna Partia Robotnicza zob. Socialist Labor Party
- Socjalno-Demokratyczna Partia Litwy (dawniej PPS na Litwie) — 252
- Sodalicja Św. Piotra Klawera dla Misji Afrykańskich — 272, 273
- South Bend Printing and Publishing Co. — 461
- South Side Printing Co., Cleveland — 924
- Spółka Akcyjna Dziennika Polskiego, Milwaukee — 456
- Spółka Głosu Polskiego, Milwaukee — 517
- Spółka Nakładowa Wydawnictwa Polskiego, Chicago — 451, 582, 621, 704, 833, 997, 998, 1038
- Spółka Polska, McKeesport — 918
- Spółka Polska w Ameryce zob. Spółka Wydawnicza Polaka w Ameryce, Buffalo
- Spółka Strus Co., Winnipeg — 288
- Spółka Wiarus, Winona — 835

- Spółka Wydawnictwa Polskiego, Chicago zob. Spółka Nakładowa Wydawnictwa Polskiego
- Spółka Wydawnictwa Polskiego, Milwaukee — 453, 813
- Spółka Wydawnictwa Polskiego (Wiary i Ojczyzny) zob. Spółka Nakładowa Wydawnictwa Polskiego
- Spółka Wydawnictwa Polskiego w Philadelphii — 559
- Spółka Wydawnicza, Buffalo — 468
- Spółka Wydawnicza, Ijuí — 1089
- Spółka Wydawnicza, Kurytyba — 1093
- Spółka Wydawnicza Czas, Nowy Jork — 446, 1052
- Spółka Wydawnicza Dziennika Milwauckiego zob. Spółka Wydawnictwa Polskiego, Milwaukee
- Spółka Wydawnicza Dziennika Narodowego, Chicago — 454
- Spółka Wydawnicza Kumoszki, Chicago — 585
- Spółka Wydawnicza Kurjera, Nowy Jork — 593
- Spółka Wydawnicza Kuryera, Milwaukee — 510, 604, 610, 727, 825, 962, 1050
- Spółka Wydawnicza Kuryera Bostońskiego, Boston — 900
- Spółka Wydawnicza Nowin, Milwaukee — 651
- Spółka Wydawnicza Polaka w Ameryce, Buffalo — 707, 936, 958
- Spółka Wydawnicza Polonii, Baltimore — 712
- Spółka Wydawnicza Polska, Milwaukee zob. Spółka Wydawnictwa Polskiego, Milwaukee
- Spółka Wydawnicza Polska, Saint Louis — 511, 746
- Spółka Wydawnicza Słowa Polskiego, Utica — 775
- Spółka Wydawnicza Światła, Nowy Jork — 804
- Spółka Wydawnicza Telegrafu, Chicago — 805
- Spółka Wydawnicza Wolna Polska, Nowy Jork — 965
- Staatsbibliothek zu Berlin — 182
- Städel Museum, Frankfurt nad Menem — 133
- Standard Publishing Co., The — 794
- Steinbrenera Jana Katolicki Zakład Nakładczy i Drukarnia w Winterberdze zob. Zakład Katolickich Wydawnictw i Drukarnia w Winterbergu
- Stowarzyszenia Unijnych Drukarzy Polskich, Chicago — 968
- Stowarzyszenie Abiturientów Kolegium Św. Stanisława Kostki zob. Stowarzyszenie Alumnów Kolegium Św. Stanisława Kostki
- Stowarzyszenie Agentów Polskich w Ameryce, Nowy Jork — 471, 847
- Stowarzyszenie Alumnów Kolegium Św. Stanisława Kostki, Chicago — 483
- Stowarzyszenie Badaczy Pisma Świątego — 869, 951
- Stowarzyszenie Drukarzy Polskich w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki — 968
- Stowarzyszenie Filaretów w Ameryce, Pittsburgh zob. Towarzystwo Filaretów, Pittsburgh
- Stowarzyszenie Gazet Polskich w Ameryce — 446, 454, 727
- Stowarzyszenie Kapłanów Polskich w Emigracji, Paryż — 138
- Stowarzyszenie Kasy Pośmiertnej pod Opieką Św. Jana Kantego, Filadelfia — 540, 750
- Stowarzyszenie Kasy Pośmiertnej pod Opieką Św. Stanisława Kostki, Nanticoke — 734
- Stowarzyszenie Kasy Pośmiertnej w Bridesburgu zob. Stowarzyszenie Kasy Pośmiertnej pod Opieką Św. Jana Kantego
- Stowarzyszenie Lekarzy Polskich w Ameryce zob. Towarzystwo Lekarzy Polskich w Chicago
- Stowarzyszenie Mechaników Polskich w Ameryce, Toledo — 905
- Stowarzyszenie Międzynarodowe Studentów Polskich zob. Stowarzyszenie Uczniów, Paryż
- Stowarzyszenie Narodowe Polskie, Buffalo — 758
- Stowarzyszenie Polaków w Ameryce, Milwaukee — 563, 651
- Stowarzyszenie Polaków w Michigan, Detroit zob. Stowarzyszenie Polskie Rzymsko-Katolickie pod opieką Świętej Trójcy
- Stowarzyszenie Polskich i Litewskich Organistów w Ameryce pod Opieką Św. Cecylii, Chicago — 619, 992
- Stowarzyszenie Polskich Kupców i Przemysłowców, Chicago — 877
- Stowarzyszenie Polskich Organistów w Ameryce pod opieką Św. Cecylii, Chicago — 620
- Stowarzyszenie Polskie Rzymsko-Katolickie pod opieką Świętej Trójcy, Detroit — 542, 640, 710, 784, 920
- Stowarzyszenie Polsko Rzymsko-Katolickie, Detroit zob. Stowarzyszenie Polsko Rzymsko-Katolickie pod opieką Świętej Trójcy, Detroit
- Stowarzyszenie Świątego Grobu, Waszyngton — 1000
- Stowarzyszenie Techników Polskich w Ameryce, Chicago — 877, 943
- Stowarzyszenie Uczniów, Paryż — 127
- Stowarzyszenie Wolnomyślicieli w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki — 844
- Strassburger A. Co. Inc., The, Pittsburgh — 1031

- Strassburger A. Co. Inc., The, Pittsburgh (Filia w Chicago) — 1031
- Stronictwo Narodowo-Demokratyczne — 106
- Strzelcy Polscy zob. Pierwsza Kompania Kadrowa
- Symbol Printing Co. zob. Cymbal Printing Co.
- Synod Misuryjski zob. Luterkański Kościół Synodu Missourii
- Synowie Polski, Jersey City — 728
- Syracuse Chamber of Commerce — 931
- Syracuse Polish Publishing Co. — 685, 745
- Szkoła Montparnaska zob. Szkoła Wyższa Polska w Paryżu
- Szkoła Polska na Batignolles, Paryż — 101
- Szkoła Św. Ducha, Winnipeg — 289
- Szkoła Św. Stanisława Kostki, Chicago — 451
- Szkoła Wyższa Polska w Paryżu — 127
- Szkoła Wyższa Św. Józefata, Milwaukee — 533
- Sztandar Publishing Co., Chicago — 792
- Ś**
- Śląska Biblioteka Cyfrowa — 126, 172, 253
- Świat Publishing Co., Nowy Jork — 797
- Świętokrzyska Biblioteka Cyfrowa — 286, 512
- T**
- Texas Polish News Publishing Co., San Antonio — 652
- Three Lakes Land and Lumber Company, Milwaukee — 468
- Towarzystwo Akcyjne, Baltimore — 486
- Towarzystwo Akcyjne, Nowy Jork — 669
- Towarzystwo Benefitowe w Razie Choroby Bratnia Pomoc, Filadelfia — 540
- Towarzystwo Boskiego Zbawiciela (salwatorianie) — 266
- Towarzystwo Bratnia Pomoc, Filadelfia zob. Towarzystwo Benefitowe w Razie Choroby Bratnia Pomoc, Filadelfia
- Towarzystwo Bratnia Pomoc, Paryż — 139
- Towarzystwo Budownicze Jana Sobieskiego — 696
- Towarzystwo Chrześcijańskiej Młodzieży zob. Young Men's Christian Association
- Towarzystwo Czytelni Polskiej, Paryż — 108
- Towarzystwo Demokratyczne Polskie (Sekcja Przedstawiająca), Londyn — 238
- Towarzystwo Demokratyczne Polskie (TDP) — 122, 139, 199, 852
- Towarzystwo Demokratyczne, Paryż — 91, 109, 189, 200, 244
- Towarzystwo Dobroczynności Św. Elżbiety, Chicago — 521
- Towarzystwo Drukarni Polskiej, Kurytyba — 1087, 1096
- Towarzystwo Dzieci Korony Polskiej, Filadelfia — 540
- Towarzystwo Ewangelickie Oświaty Ludowej, Cieszyn — 253
- Towarzystwo Filaretów, Pittsburgh — 482
- Towarzystwo Gazety Polskiej w Brazylii, Kurytyba zob. Towarzystwo Drukarni Polskiej, Kurytyba
- Towarzystwo Handlowo-Geograficzne, Lwów zob. Polskie Towarzystwo Handlowo-Geograficzne, Lwów
- Towarzystwo Historyczno-Literackie w Paryżu — 96, 128
- Towarzystwo Jezusowe (jezuici) — 934, 935
- Towarzystwo Lekarzy Polskich w Chicago — 537, 867
- Towarzystwo Literackie Św. Kazimierza, Detroit-Orchard Lake — 520, 848
- Towarzystwo Literacko-Naukowe Polskie w Paryżu zob. Towarzystwo Naukowe Młodzieży Polskiej w Paryżu
- Towarzystwo Literatów i Dziennikarzy Polskich w Ameryce — 311, 690
- Towarzystwo Łączność i Zgoda, Kurytyba — 1090
- Towarzystwo Młodzieży Polskiej, Zurych — 196
- Towarzystwo Najświętszej Marii Panny Stolicy Mądrości (Societas Sedes Sapientiae) — 716
- Towarzystwo Nauk Ścisłych w Paryżu — 120
- Towarzystwo Naukowe Młodzieży Polskiej w Paryżu — 190
- Towarzystwo Naukowe w Ameryce im. Królowej Jadwigi, Chicago — 739
- Towarzystwo Naukowej Pomocy, Paryż — 120
- Towarzystwo Orła Białego (Komitet), Rio Grande — 1091
- Towarzystwo Oświata, Elizabeth — 695
- Towarzystwo Paryżkie Lekarzy Polskich — 129
- Towarzystwo Patriotyczne Polek Wanda, Buffalo zob. Towarzystwo Polek Wanda, Buffalo
- Towarzystwo pod Wezwaniem Św. Krzyża, Plymouth — 537
- Towarzystwo Polek Wanda, Buffalo — 468
- Towarzystwo Polonia, Fryburg — 191

- Towarzystwo Polskich Kupców i Przemysłowców w Milwaukee — 586
- Towarzystwo Polskie, Zurych — 111
- Towarzystwo Polskie im. Ludwika Mierosławskiego, Baltimore — 747
- Towarzystwo Polskie Literacko-Artystyczne, Paryż — 163
- Towarzystwo Polskie w Buenos Aires — 1074
- Towarzystwo Pomocy dla Żołnierzy Polaków we Francji — 146
- Towarzystwo Pomocy Zesłańcom Politycznym w Nowym Yorku — 136
- Towarzystwo Postępowej Młodzieży Polskiej, Liège — 79
- Towarzystwo Przyjaciół Nauki, Newark — 798
- Towarzystwo Raclawice, Chicago — 852
- Towarzystwo Robotnik Parański, Kurytyba zob. Towarzystwo Udziałowe Robotnik Parański, Kurytyba
- Towarzystwo Rycerzy Św. Kazimierza, Cleveland — 714
- Towarzystwo Rzemieślników, Nowy Jork — 815
- Towarzystwo Rzemieślników Polskich, Filadelfia — 696
- Towarzystwo Sokolic Polskich im. Marii Konopnickiej, Reading — 506
- Towarzystwo Sokół, Winnipeg — 287
- Towarzystwo Stanisława Moniuszki, Trenton — 842
- Towarzystwo Strażnicy, Biblii i Wypustek — 951
- Towarzystwo Szkoły Ludowej w Brazylii, Kurytyba — 1101
- Towarzystwo Św. Franciszka Salezego (salezianie) — 268, 933
- Towarzystwo Św. Józefa, Nowy Jork — 815
- Towarzystwo Św. Stanisława, Kurytyba — 1087
- Towarzystwo Tadeusza Kościuszki Jedność i Zgoda, Kurytyba — 1099
- Towarzystwo Udziałowe Robotnik Parański, Kurytyba — 1099
- Towarzystwo Weker, Londyn — 242
- Towarzystwo Wzajemnej Pomocy Naukowej, Chicago — 657
- Towarzystwo Zjednoczenie, Nowy Jork — 665
- Towarzystwo Zjednoczonych Polaków, Nowy Jork — 499
- Trapiści zob. Zakon Cystersów Ściślejszej Obserwacji
- Trybuna Codzienna Publishing Co., Detroit — 920
- [Trzeci] III Proletariat zob. Polska Partia Socjalistyczna Proletariat
- Tygodnik Publishing Co., Milwaukee — 820
- Tymczasowa Rada Stanu Królestwa Polskiego, Warszawa — 209
- U**
- U.S. Department of Labor (Wirtz Labor Library), Waszyngton — 782
- Unia Górnicza zob. United Mine Workers of America
- Unia Polska (Towarzystwo Synów Polski), South Omaha — 545
- Unia Polska (Towarzystwo Św. Józefa), South Omaha — 545
- Unia Polska Serca Marii, Cleveland zob. Zjednoczenie Polsko-Katolickie Serca Marii Panny, Cleveland
- Unia Polska w Ameryce — 707, 723, 771, 835
- Unia Polska w Ameryce (frakcja w Buffalo) — 512, 826, 828, 958, 959
- Unia Polska w Ameryce (frakcja w Wilkes-Barre) — 537, 723, 821, 826, 827, 876, 911
- Unia Przemysłowych Robotników Świata zob. Industrial Workers of the World
- Unia Stowarzyszeń Polskiej Młodzieży Postępowo-Niepodległościowej — 82, 100
- Unia Św. Józefa, Pittsburgh — 821, 842
- Union des Democratres Polonais zob. Zjednoczenie Demokracji Polskiej za Granicą
- Union des Socialistes Polonais à l'Étranger, L' zob. Związek Zagraniczny Socjalistów Polskich
- Union Labor Party, Milwaukee — 456
- Union Nationale Polonaise en France — 153
- Union Nationale Polonaise La Pologne et la Guerre, Lozanna zob. Pologne et la Guerre, La, Lozanna
- Unionist Publishing Co., Buffalo — 959
- United Mine Workers of America — 538
- Universitätsbibliothek Bern — 136
- University of Baltimore (Robert L. Bogomolny Library) — 712
- University of Chicago Library, The — 1017
- University of Delaware Morris Library — 953
- University of Illinois at Urbana-Champaign — 805, 881, 962
- University of Manitoba Libraries — 291
- University of Pennsylvania Penn Libraries — 482
- University of Rochester — 365
- Upplysningsbyrån Polonia, Sztokholm zob. Naczelny Komitet Narodowy (Biuro Prasowe), Sztokholm

Upplysningsbyrån Polonia, Sztokholm zob. Rada Re-
gencyjna Królestwa Polskiego (Biuro Prasowe),
Sztokholm

Ú

Ústřední knihovna Univerzity Karlovy, Praga — 1025,
1027

V

Vseobščij Evrejskij Rabočij Soúz" v" Litvė, Pol'sė
i Rossii (Bund") zob. Ogólno-Żydowski Związek
Robotniczy na Litwie, w Polsce i w Rosji (Bund)

W

War Office, Londyn — 255

Warszawski Komitet Robotniczy zob. Polska Partia
Socjalno-Rewolucyjna (Warszawski Komitet Ro-
botniczy)

Watch Tower Bible and Tract Society — 951

Wazeter Corporation, Nowy Jork — 821, 965

Werbiści zob. Zgromadzenie Słowa Bożego

West Canada Publishing Co., Winnipeg — 286

Western Reserve Historical Society, Cleveland — 561,
906, 964

White Eagle Printing and Publishing Co., Milwau-
kee — 677, 686

Wiara i Ojczyzna Publishing Co., Chicago — 832

Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa — 102, 128, 161,
163, 186, 199, 268, 1054

Wildermann C. Co., The, Nowy Jork — 1005

Wiltzius M. H. Co., The, Milwaukee — 1005, 1035

Wincentyńni zob. Zgromadzenie Księży Misjonarzy

Wisconsin Historical Society (Library-Archives Divi-
sion), Madison — 453, 485, 543, 610, 638, 782

WMIL-FM — 355

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Ło-
pacińskiego, Lublin — 265, 697

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Witolda Gom-
browicza, Kielce — 286, 512, 828

Wojskowa Biblioteka Cyfrowa Zbrojownia — 870

Wolna Polska (Inc.) zob. Spólka Wydawnicza Wolna
Polska

Wolni Polscy Krakusi (IX Oddział), Passaic — 696

Wolni Polscy Krakusi (VIII Oddział), Perth Amboy —
696

Woman's Christian Temperance Union — 485

Women's Voice Publishing Co., Chicago — 514

Worzalla Publishing Co. zob. Bracia Worzałowie

Worzalla S. H. & J. A. Publishers zob. Bracia Worzał-
owie

Worzalla's J. Sons Publishers zob. Bracia Worzałowie
Wschód Publishing Co., The, Providence — 849

Wydawnictwo Bracia Worzałowie zob. Bracia Wo-
rzałowie

Wydawnictwo Dziel Ludowych Karola Miarki, Miko-
łów — 1031

Wydawnictwo Dziel Ludowych Karola Miarki, sp. z o.
o., Mikołów — 1031

Wydawnictwo Dziennika Ludowego, Chicago zob. Pol-
ska Ludowa Spólka Wydawnicza, Chicago

Wydawnictwo Głosu Polskiego, Chicago — 518

Wydawnictwo Polsko-Narodowej Spólki Wydawniczej,
Scranton zob. Polsko-Narodowa Spólka Wydawni-
cza, Scranton

Wydział Narodowy zob. Polski Centralny Komitet Ra-
tunkowy (Wydział Narodowy)

Wydział Narodowy Polski zob. Polski Centralny Komi-
tet Ratunkowy (Wydział Narodowy)

Wyzwolenie Publishing Co., Chicago — 852

X

Xięgarnia Luxemburska zob. Księgarnia Luksemburska

Y

Young Men's Christian Association — 144

Z

Zakład Katolickich Wydawnictw i Drukarnia w Win-
terbergu [właściciel Jan Steinbrener] — 1025, 1027,
1032, 1036, 1037, 1038, 1063

Zakład Naukowy dla Młodzieży Polskiej, Ramsey —
933

Zakład Wydawniczy i Drukarnia Jan Steinbrener zob.
Zakład Katolickich Wydawnictw i Drukarnia w Win-
terbergu [właściciel Jan Steinbrener]

Zakład Wydawniczy i Drukarnia w Winterbergu zob.
Zakład Katolickich Wydawnictw i Drukarnia w Win-
terbergu

Zakon Braci Mniejszych (franciszkanie) — 468, 560,
624, 895, 907, 937, 950, 994, 1000

Zakon Cystersów Ściślejszej Obserwancji (trapiści) —
1064, 1118

Zakon Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Nie-
mieckiego (krzyżacy) — 1054

Zakon Świętego Benedykta (benedyktyni) — 636

- Zbratanie Polskie Wszystkich Wyznań Religijnych — 160
- Zgromadzenie Ducha Świętego (duchacze) — 482
- Zgromadzenie Księża Misjonarzy — 525, 949, 1049, 1095
- Zgromadzenie Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej — 286, 290
- Zgromadzenie Misjonarzy Świętej Rodziny — 165
- Zgromadzenie Słowa Bożego (werbiści) — 1016
- Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa (zmartwychwstańcy) — 135, 354, 430, 436, 451, 484, 519, 582, 628, 636, 753, 768, 853, 935
- Zjednoczenie Demokracji Polskiej za Granicą — 143
- Zjednoczenie Emigracji Polskiej, Paryż — 53, 119, 124, 140, 186
- Zjednoczenie Emigracji Polskiej (Komitet), Londyn — 238
- Zjednoczenie Emigracji Polskiej (Komitet Reprezentacyjny), Paryż — 119, 124, 186
- Zjednoczenie Kapłanów Polskich w Ameryce Północnej — 735
- Zjednoczenie Kapłanów Polskich w Ameryce Północnej (Grupa I), Chicago — 890
- Zjednoczenie Polaków w Ameryce — 790
- Zjednoczenie Polskich Organizacji Niepodległościowych Ameryki Południowej — 1094
- Zjednoczenie Polskich Robotników w Stanie Michigan — 542
- Zjednoczenie Polskie Rzymsko-Katolickie pod opieką Matki Boskiej Częstochowskiej, Cleveland — 607, 891
- Zjednoczenie Polskie Rzymsko-Katolickie pod opieką Matki Boskiej Częstochowskiej Królowej Korony Polskiej, Chicago — 524, 759, 792, 805
- Zjednoczenie Polskie Rzymsko-Katolickie w Ameryce — 326, 437, 488, 503, 522, 576, 582, 627, 629, 636, 699, 760, 811, 833, 835, 976, 992
- Zjednoczenie Polsko-Katolickie Serca Marii Panny, Cleveland — 561
- Zjednoczenie Polsko-Narodowe w Brooklynie — 446, 593, 815
- Zjednoczenie Polsko-Rzymsko-Katolickie Niepokalane-go Serca Maryi Panny, Cleveland — 561
- Zjednoczenie Polsko-Rzymsko-Katolickie w Bay City — 712, 732, 794
- Zjednoczenie Towarzystw Młodzieży Polskiej Zagranicą — 79
- Zjednoczona Prasa Polska w Ameryce (ZPPA) — 333
- Zjednoczona Prasa Polska w Ameryce, Chicago zob. Associated Polish Press of America, Chicago
- Zmartwychwstańcy zob. Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa
- Związek Chłopski — 1107
- Związek Demokratów Polskich w Ameryce Południowej — 1094
- Związek Dziennikarzy Polskich Katolickich — 545
- Związek Kolonialny Wydawniczo-Wywozowy, Lwów — 1098
- Związek Młodzieży Polskiej w Ameryce — 702, 792, 836, 854, 1053
- Związek Młodzieży Polskiej ZET — 79
- Związek Narodowy Polski (Komisja Handlu i Przemysłu) — 970
- Związek Narodowy Polski (Towarzystwo Kazimierza Pułaskiego), South Omaha — 545
- Związek Narodowy Polski (Towarzystwo Św. Kazimierza), South Omaha — 545
- Związek Narodowy Polski (Wydział Biblioteki) — 488, 776, 871, 883, 901
- Związek Narodowy Polski (Wydział Oświaty) — 605
- Związek Narodowy Polski (Zarząd Centralny) — 454, 462, 468
- Związek Narodowy Polski (ZNP) — 63, 64, 431, 437, 454, 461, 462, 468, 472, 488, 489, 534, 549, 558, 582, 635, 656, 669, 683, 696, 707, 710, 723, 728, 729, 732, 743, 760, 778, 787, 805, 846, 854, 855, 860, 871, 898, 970, 992, 1018
- Związek Narodowy Polski Ameryki Południowej, Guaraní das Missões — 1110
- Związek Narodowy Polski w Ameryce Południowej, Kurytyba — 1105
- Związek Narodowy Polski w Brazylii — 1087
- Związek Narodowy Polski we Francji (Zarząd) — 108
- Związek Oddziałów Polskich Socjalistycznej Partii Robotniczej w Stanach Zjednoczonych zob. Socialist Labor Party (Związek Oddziałów Polskich)
- Związek Organistów Polskich w Ameryce — 684
- Związek Palatine zob. Polska Korporacja Palatine
- Związek Polaków-Katolików w Danii — 87
- Związek Polaków w Stanie Ohio — 714
- Związek Polaków Wojskowych 9. Armii — 167
- Związek Polek w Ameryce — 454, 513, 514, 774, 983, 1028
- Związek Polek w Ameryce (Towarzystwo Świt Wolności), Chicago — 916, 983

- Związek Polski Socjalistycznej Partii zob. Socialist Party of America (Związek Polski)
- Związek Polskich Demokratów, Ponta Grossa — 1109
- Związek Polskich Towarzystw Sokolich i Śpiewackich w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki — 778
- Związek Polskich Towarzystw Sokolich w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki — 778
- Związek Pomocników Salezjańskich — 268
- Związek Pomocy Polskiej Partii Socjalistycznej-Lewicy, Nowy Jork — 798
- Związek Robotników Polskich, Bay City — 732
- Związek Robotników Polskich w Stanach Zjednoczonych Północnej Ameryki, Chicago — 507
- Związek Samopomocy Polaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej — 864
- Związek Socjalistów Polskich w Ameryce — 437, 452, 538, 626, 667, 721, 761, 770, 979, 1014, 1056
- Związek Sokołów – Jeńców Polaków we Francji — 150
- Związek Sokołów Polskich w Ameryce — 274, 337, 530, 743, 779, 854, 946, 1015
- Związek Sokołów Polskich w Ameryce (Komisja Techniczna) — 946
- Związek Sokołów Polskich w Ameryce (Oddział III), Nowy Jork — 665
- Związek Sokołów Polskich w Ameryce (Okręg II), Chicago — 973
- Związek Sokołów Polskich w Ameryce (Okręg VII) — 858
- Związek Sokołów Polskich w Ameryce (Okręg Wschodni), Nowy Jork — 815
- Związek Sokołów Polskich w Ameryce (Wolne Sokolstwo), Nowy Jork — 780
- Związek Stowarzyszeń Polskiej Młodzieży Postępowej — 78
- Związek Stowarzyszeń Polskiej Młodzieży Postępowo-Niepodległościowej zob. Unia Stowarzyszeń Polskiej Młodzieży Postępowo-Niepodległościowej
- Związek Śpiewaków Polskich w Ameryce — 546-549, 778, 854, 856
- Związek Śpiewaków Polskich w Ameryce (odłam w Chicago) — 549
- Związek Wojsk Polskich w Północnej Ameryce — 575, 756
- Związek Wychodźstwa Polskiego, Paryż — 111
- Związek Wychodźstwa Polskiego (Wydział Wykonawczy), Paryż — 111
- Związek Zagraniczny Socjalistów Polskich (ZZSP) — 193, 235, 261
- Związek Zawodowy Robotników Krawieckich zob. Amalgamated Clothing Workers of America

INDEKS RZECZOWY

Indeks zawiera nazwy pojęć, których nie uwzględniają pozostałe indeksy, takie jak: grupy wydające lub będące odbiorcami czasopism, jednodniówek i kalendarzy (np. wyznania religijne, grupy polityczne w sensie ogólnym, grupy światopoglądowe takie jak abstynenci, grupy zawodowe), terminy wskazujące na charakter pisma (np. reklama, handel, sztuka, literatura), orientacja polityczna (wg partii polskich i amerykańskich), charakterystyczne dodatki (np. śpiewnik, katalog, poradnik), wydarzenia w redakcji (np. procesy, pożary, oszustwa, bankructwo), rocznice historyczne, którym poświęcano numery i dodatki oraz bieżące wydarzenia w które pisma się angażują (np. wystawy, ustawy, wybory). Uwzględniano pojęcia pojawiające się w opisach czasopism, jednodniówek i kalendarzy, natomiast w przypadku pojęć występujących w opisach literatury przedmiotu uwzględniano jedynie terminy występujące w tytule publikacji lub wspomniane w adnotacji oraz jednoznacznie wynikające z ich treści. Pominięto terminy i określenia zbyt niejasne i wieloznaczne (np. lud), które występowały w opisach w różnych znaczeniach w zależności od kontekstu, profilu czasopisma itd., a także pojęcia zbyt powszechne, związane jednoznacznie z tematyką tego woluminu, jak np. emigracja, czy Polonia.

Przy hasłach głównych w indeksie podano wynikające z opisów szczegółowe określenia w układzie alfabetycznym np. hist. prasy, spis.

A

abstynencja — 793, 970; czasopismo — 430, 485
Alianci — 255, 962
alkohol — 587, 786, 1023; piwo — 468; wino — 568;
wódka — 568
alumni — 392; czasopismo — 483, 520, 788, 848, 868,
954; hist. prasy — 334, 336
amerykanizacja — 365, 451, 748
anarchiści — 507, 535, 759; czasopismo — 251; kon-
gres — 198
antyklerykalizm — 431, 437, 452, 454, 515, 551, 561,
610, 611, 656, 702, 761, 767, 785, 860, 1095, 1109;
czasopismo — 629, 1106
antysemityzm — 560, 595; czasopismo — 135
antysyjonizm — 181, 188, 202
Armia Coxeya — 507
armia zob. wojsko
asekuracja zob. ubezpieczenia

astronomia — 1055

asymilacja — 282, 1087

ateizm zob. wolnomyślicielstwo

B

Bałtowie katalog prasy — 13

banki — 537, 966; bankructwo — 697; kalendarz —
1004, 1007, 1010, 1013, 1031, 1034, 1043, 1045;
reklama — 697, 1004, 1007, 1010, 1034, 1043, 1045

bankructwo — 135, 139, 147, 148, 189, 287-289, 433,
445, 452, 453, 456, 459, 461, 464, 465, 467, 472,
480, 486, 492, 498, 499, 500, 507, 517, 522, 524,
532, 533, 537, 541, 545, 548, 558, 565, 572, 575,
578, 582, 583, 593, 600, 610, 612, 618, 622, 624,
669, 683, 687, 691, 695, 699, 706, 708, 709, 753,
756, 759, 769, 789, 810, 813, 816, 824, 835, 857,
884, 890, 1073, 1074, 1096, 1104

baptyści — 776; czasopismo — 527, 638, 793, 861

batignolczy cy czasopismo — 101

bibliografia czasopismo — 113, 137, 727
 biblioteki — 113; polonijne — 63
 bicykliści zob. rowerzyści
 bitwa pod Grunwaldem rocznica — 123, 431, 446, 451, 460, 488, 632, 969, 1031
 bitwa pod Raclawicami rocznica — 852

C

cenzura — 49; Austro-Węgry — 83, 105, 108, 115, 122, 139, 140, 158, 172, 174, 176, 183, 187, 190, 193, 198, 199, 203, 204, 229, 236, 250, 479, 504, 522, 644, 777, 835, 854; Brazylia — 1094, 1110; czasopismo nielegalne — 105, 173-175, 177, 181, 182, 184, 188, 192, 197, 202, 221, 225, 234, 236, 239, 241, 242, 248, 252; Francja — 123, 143, 153, 156, 222; jednodniówka nielegalna — 260-262; konfiskaty — 761; Niemcy — 111, 187, 431, 454, 462, 538, 610, 707, 761, 765, 842; Prusy — 83; Rosja — 174, 177, 178, 181, 431; Wielka Brytania — 255
 chiromantia zob. okultyzm
 chłopci — 1067, 1089
 cmentarze groby emigrantów — 163
 Czesi — 1030

D

defraudacje zob. przestępczość
 demokraci — 139, 143, 214; czasopismo — 109, 176, 189, 200, 238, 244, 1109; hist. prasy — 91; wybór źródeł — 73; zjazd — 167
 demokraci (partia USA) — 439, 453, 489, 510, 522, 523, 530, 542, 561, 593, 618, 650, 652, 673, 688, 707, 708, 712, 720, 725, 748, 751, 773, 824, 825, 829, 835; czasopismo — 451, 505, 517, 676, 758, 805
 dobroczynność — 195, 205, 268, 451, 497, 744, 768, 776, 890, 921, 986, 1073, 1108; adresy instytucji i stowarzyszeń — 162; czasopismo — 521, 957, 1117; głód — 476, 916, 982; jednodniówka — 981, 982; ofiary wojny — 472, 1117; organizacje pol. — 65; oszustwo — 815; sieroty — 981; wojsko — 146
 drukarnie — 170, 240, 243, 395, 411, 456, 611, 612, 636, 688, 752, 790, 793, 854, 1074; pożar — 453, 528, 676, 685, 691, 742, 761, 802, 812
 drukarze — 312, 327, 337, 411, 489, 628, 696, 1089; historia — 397; jednodniówka — 968; strajki — 106, 120, 451, 466, 474, 514, 597, 768, 782
 duchowieństwo polskokatolickie — 834
 duchowieństwo rzymskokatolickie — 349, 386, 392, 451, 483, 607, 608, 610, 624, 633, 645, 721, 773,

785, 830, 848, 885, 890, 960, 1049, 1118; czasopismo — 138, 267, 735, 802; fotografie — 1026; misje — 994; spis — 989, 990, 997, 1013, 1024; wiec — 551, 767
 dzieci — 687, 768, 994, 1095; czasopismo — 253, 432, 573, 621, 753, 936; kalendarz — 273; sieroty — 573
 dziennikarstwo — 274, 279, 297, 306, 311, 313, 404, 409, 633, 773
 dziennikarze — 29, 92, 93, 245, 275, 308, 310, 312, 327, 329, 337, 349, 351, 353, 357, 360, 362, 379, 395, 400, 407, 411, 418, 419, 427, 451, 503, 610, 640, 835, 1067, 1082; historia — 397; jednodniówka — 984; raut prasy — 472, 871, 984; redaktorzy — 327, 359, 362, 368; skorowidz — 278; zjazd — 448, 537, 551, 560, 585, 690, 702, 710, 714, 929

E

edukacja zob. oświata
 ekonomia — 208, 213, 258; adresy instytucji i stowarzyszeń — 162; czasopismo — 224, 732
 emigranci adresy — 159, 162; instytucje — 159, 163; lista zmarłych — 159, 163; polityczni — 693; przewodnik adresowy — 163; stowarzyszenia — 159, 163
 endecja — 230, 360, 1095
 esperanto — 481
 Estland statek katastrofa — 513, 636
 ewangelicy czasopismo — 253, 572

F

falszowanie pieniędzy zob. przestępczość
 farmerzy zob. rolnicy
 famny ogłoszenia — 1006; sprzedaż — 285, 648, 1006
 filareci — 963
 finanse organizacje pol. — 65
 firmy spis — 1115
 fizjonomika zob. okultyzm
 fortepiany — 549, 774
 fotografie — 706, 979, 983, 1026, 1028, 1043, 1046; Legioniści — 1048; Parana — 1115; pierwsza wojna światowa — 1055; pracowników pisma — 491; zabytki — 1115
 frenologia zob. okultyzm

G

geografia — 1055
 germanizacja — 221
 gimnazja zabór pruski — 725

gospodarka — 230; czasopismo — 224
 gospodarstwo porady — 988
 gospodarstwo domowe porady — 1028, 1055
 górnicy czasopismo — 509, 537, 538, 697, 748, 809
 Grecy robotnicy — 488
 gry — 1005
 grypa — 542, 938

H

handel — 522; adresy firm — 162, 444, 1033; czasopismo — 285, 493, 585, 586, 810, 865, 877, 883, 884, 893, 903, 944
 harcerstwo — 46; hist. prasy — 46, 60
 higiena porady — 1011
 hipnotyzm zob. okultyzm
 historia — 1056; czasopismo — 128; Kościół Polsko-katolicki w Ameryce — 1051; miasta Toledo — 990; Polski — 160, 164, 228, 256, 712, 1009, 1026, 1055; USA — 30, 835, 1050; Warszawa — 229; wojsko — 1054
 historycy — 417
 humor i satyra — 451, 650, 712, 713, 788; czasopismo — 437-439, 448, 449, 466, 477, 553, 565, 569, 570, 584-587, 598, 611, 615, 622, 630, 631, 642, 693, 694, 698, 767, 783, 795, 853, 871, 873, 879, 896, 899, 908, 909, 924, 954, 1083, 1084, 1102, 1108; hist. prasy — 427; jednodniówka — 226; kalendarz — 991, 995, 996, 1017, 1041, 1042, 1044

I

ilustracje — 121, 133, 208, 438, 464, 687, 737, 990, 997, 1005, 1016, 1017, 1026, 1031, 1041, 1045, 1064, 1098, 1108, 1115, 1116; czasopismo — 604, 667, 787, 879; kalendarz — 1046; karykatury — 565, 656, 767, 871, 991, 995; okładki — 164, 525, 632, 681, 698, 711, 768, 984, 991, 992, 997, 998, 1002, 1048; pierwsza wojna światowa — 995, 1053; portrety — 554, 559; winiety — 143, 175, 250, 424, 569, 636, 658, 696, 1092, 1116
 influenza zob. grypa
 informator kalendarz — 988, 990
 insurekcja kościuszkowska rocznica — 997
 Irlandczycy — 505, 725

J

jeńcy czasopismo — 150, 155; kalendarz — 164; obozy — 95, 144
 język angielski rozmówki — 1033; słownik — 988, 1033

język francuski słownik — 160
 język polski — 1087, 1105; błędy — 455, 496, 498, 505, 545, 604, 627, 643, 647, 649, 668, 683, 690, 709, 726, 748, 799, 966, 1000; czasopismo — 683

K

Kafrowie — 1118
 kapitaliści — 589
 Kaszubi — 423
 kawa plantacje — 1085
 kobiety — 431, 437, 451, 452, 454, 485, 638, 690, 854, 1055, 1095; czasopismo — 513, 514, 672, 855; jednodniówka — 983; kalendarz — 1028
 koleje rozkład jazdy — 1115
 kolonizacja zob. osadnictwo
 Komuna Paryska rocznica — 251
 komunikacja miejska Chicago — 916
 komuniści czasopismo — 887
 konserwatyści — 206
 konserwatyści (partia w Kanadzie) — 286, 289
 Konstytucja 3 maja — 101, 117, 431, 852, 1026; rocznica — 139, 254, 451, 696, 723
 Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki — 431, 1023, 1026
 kopalnie — 509; złoto — 593
 korespondenci — 71, 88, 139, 187, 289, 290, 455, 457, 467, 477, 487, 484, 499, 504, 510, 519, 522, 545, 560, 582, 583, 610, 647, 652, 674, 680, 705, 708, 715, 718, 728, 730, 746, 751, 781, 810, 821, 900, 917, 961, 1087, 1108
 kościoły — 464, 1026; opis — 1011; spis — 993
 krawcy czasopismo — 874, 945
 księgarń — 437; kalendarz — 1035; katalog — 160, 431, 712, 990, 1005, 1116; reklama — 1035
 księża zob. duchowieństwo rzymskokatolickie
 kupcy — 884; czasopismo — 810; kalendarz — 1019

L

legioniści — 123, 148, 216, 1054, 1056, 1110; kalendarz — 1048, 1053
 lekarze czasopismo — 107, 129; oszustwo — 701; zjazd — 537
 leki — 678; kalendarz — 999, 1030; oszustwo — 647; reklama — 803
 lewica niepodległościowa czasopismo — 219
 liberalizm — 752
 liberałowie (partia w Kanadzie) — 288, 289

- literaci zjazd — 560, 690
- literatura — 134, 213, 447, 483, 573, 635, 788, 792, 836, 1055, 1114, 1115; czasopismo — 112, 121, 128, 133, 137, 154, 463, 464, 467, 533, 554, 566, 621, 625, 637, 639, 665, 672, 683, 687, 732, 739, 747, 752, 764, 765, 787, 823, 845, 848, 863, 938; kalendarz — 1029; poezja — 112, 133, 428, 789; powieści — 144, 229, 406, 422, 431, 451, 457, 462, 464, 520, 530, 583, 611, 615, 621, 642, 644, 665, 672, 687, 712, 767, 823, 865, 1087, 1095, 1113
- Litwini — 210, 230, 429, 494, 537, 619, 762, 1031; czasopismo — 197, 614; parafie — 1024; socjaliści — 197
- ludowcy — 1067; czasopismo — 904
- luteranie czasopismo — 572
- M**
- magia zob. okultyzm
- magnetyzm zob. okultyzm
- malarstwo — 123, 145
- mapy — 451, 1035, 1048, 1055, 1095
- masoni historia — 1061; kalendarz — 1061; spis — 1061
- medyczna czasopismo — 107, 129, 616, 617, 717, 867; kalendarz — 1040; porady — 617, 1030, 1040
- metodyści czasopismo — 776
- misje — 994; Afryka — 272, 1118; Chicago — 700; czasopismo — 895, 949, 1118; Japonia — 1016; kalendarz — 272, 273, 1000, 1049, 1064
- Młoda Polska — 447
- młodzież — 80, 257, 558, 573, 833, 854, 941, 1053; czasopismo — 78, 79, 82, 100, 190, 196, 436, 482, 550, 621, 627, 628, 633, 702, 753, 754, 836, 933, 950; kalendarz — 273; postępową — 78, 79, 100
- młodzież akademicka zob. studenci
- moskalofilstwo zob. orientacja prorosyjska
- mutacja amerykańska kalendarz — 1005, 1025, 1027, 1031, 1032, 1035-1038, 1043, 1063, 1064
- muzyka — 684, 854, 854, 1057; czasopismo — 546-549, 619, 620, 796, 856; nuty — 549, 620; pieśni — 796, 1037, 1058, 1059; pieśni narodowe — 1011; pieśni socjalistyczne — 227; śpiewnik — 1058, 1059, 1060; tańce narodowe — 1011; teatr — 765
- N**
- narodowa demokracja zob. endecja
- nauka — 145, 483; adresy instytucji i stowarzyszeń — 162; czasopismo — 120, 657, 798, 880, 905, 943; popularyzacja — 431, 447, 464, 515, 535, 632, 703, 739, 752, 798, 823, 938; tablice i schematy — 120; wynalazki — 410
- Niemcy — 728, 761; biskupi — 645
- numerologia zob. okultyzm
- O**
- obligacje wojenne — 462, 785, 835, 964
- obywatelstwo amerykańskie oszustwo — 706
- odkrycie Ameryki rocznica — 451
- odsiecz wiedeńska rocznica — 854
- ogłoszenia rządowe USA — 591, 610
- ogłoszenia zob. reklama
- okólniki czasopismo — 119
- okultyzm chiromantia — 1039; fizjonomika — 1039; frenologia — 1039; hipnotyzm — 1039; kalendarz — 1039; magia — 1039; magnetyzm — 1039; numerologia — 1058, 1059; spirytyzm — 1039; telepatia — 1039
- organiści czasopismo — 619, 620, 684
- organizacje — 401; historia — 337; spis — 989; USA — 356, 394
- organizacje polskie Europa Zachodnia — 68, 76; Francja — 162; USA — 307, 710, 750, 792, 993, 1050; Wielka Brytania — 232
- orientacja proaustriacka — 146, 460, 876, 901, 955, 964; I wojna światowa — 1110; krytyka — 1098
- orientacja proniemiecka — 964; I wojna światowa — 452
- orientacja prorosyjska — 123, 876, 876; czasopismo — 151; I wojna światowa — 900
- osadnictwo — 285, 648, 1006, 1086, 1095, 1111; Brazylia — 1075, 1080; czasopismo — 1085, 1088; działki budowlane — 801; historia — 274, 279; spis osad — 1009; USA — 997
- osadnicy — 136
- oświata — 79, 100, 208, 356, 437, 614, 854; czasopismo — 152, 176, 525, 695, 880, 926-928, 933, 936, 950, 1101; organizacje pol. — 65
- P**
- pacyfizm — 472, 489, 497, 537, 561, 760, 787, 809, 883, 901, 920; jednodniówka — 158
- papierosy — 821
- parafie — 386, 805; czasopismo — 478, 536, 544, 562, 576, 577, 579, 580, 581, 666, 832, 892, 897, 906, 907, 913, 960; historia — 274, 279, 335;

- kalendarz — 1020, 1026; spis — 990, 993, 1009, 1013, 1024, 1026, 1051, 1112; USA — 1049
 parlamentarzyści — 245
 pedagogika zob. oświata
 pielgrzymki — 895, 1000
 pierwsza wojna światowa — 95, 177, 314, 384, 451, 454, 543, 1050, 1052, 1056, 1082, 1087; cenzura — 143; czasopismo — 149, 872; dobroczynność — 1117; fotografie — 1055, 1115; front rumuński — 167; ilustracje — 995, 1053; kalendarium — 1017, 1048, 1114, 1115; kalendarz — 1045, 1046, 1053, 1055, 1062; orientacja proniemiecka — 452; orientacja prorosyjska — 711, 900; zaginieni — 231
 poczta — 476, 578, 579, 611, 615, 629, 681, 725, 761, 826, 844, 1087; Kanada — 292
 poezja zob. literatura
 polemiki prasowe — 92, 295, 1082
 polityka — 134, 208, 213, 661; czasopismo — 224, 451, 732, 752; humor i satyra — 448
 polskokatolicy — 386, 387, 466, 515, 560, 593, 646, 705, 714; czasopismo — 290, 561, 578, 618, 658, 662, 758, 785, 806, 829, 834; hist. prasy — 42; historia — 1051; kalendarz — 1051; parafie — 1051
 pomniki Kościuszko Tadeusz — 447, 504, 610, 774, 971, 972, 978, 993, 997; Paryż — 163; Pułaski Kazimierz — 504, 610
 powieści zob. literatura
 powstanie kościuszkowskie zob. insurekcja kościuszkowska
 powstanie listopadowe — 1087, 1099; rocznica — 111, 115, 123, 139, 454, 716, 815, 1116
 powstanie styczniowe — 55, 75, 129, 206, 229; czasopismo — 238, 479; emigracja — 83, 109, 124, 128, 138, 172, 186, 187, 189, 190; rocznica — 101, 426, 451, 481, 821, 973
 powstanie zabajkalskie — 77
 pozytywizm — 74
 prasa ludowa czasopismo — 172
 prawo — 543, 766, 1115; małżeńskie — 292; poradnik — 471, 997; USA — 835, 990, 1024, 1026, 1052, 1055, 1056
 profesorowie — 245
 prohibicja zob. abstynencja
 propaganda niemiecka — 210
 propaganda polska — 70, 101, 106, 173, 237; czasopismo — 85, 86, 99, 104, 123, 132, 145, 176, 185, 205, 207, 208, 211, 212, 214, 217, 218, 222, 230, 245, 254, 255, 263, 269, 271, 820, 881, 882, 921, 930, 939, 961, 962
 protestanci — 249, 938; czasopismo — 500, 571
 przedsiębiorstwa zob. firmy
 przemysł — 585, 661; adresy firm — 162, 1033; czasopismo — 586, 810, 877, 893, 903, 944; kalendarz — 1019
 przemysłowcy spis — 990
 przestępczość — 179, 515, 647, 693, 908, 958; morderstwa — 575; napad — 746, 751; obraza moralności — 629, 644; oszustwo — 701, 706; oszustwo finansowe — 186, 190, 541, 542, 558, 576, 601, 697, 709, 746, 772, 775, 815, 899, 1035; podpalenia — 676; szpiegostwo — 186, 942; znieśławienie — 434, 448, 450, 454, 471, 488, 560, 611, 629, 644, 700, 705, 725, 728, 774, 817, 898
 przestępstwo malwersacje — 190
 przewodnik zob. informator
 pszczelnictwo — 1039, 1087
- R**
- redaktorzy zob. dziennikarze
 reklama — 522, 569, 635, 647, 650, 668, 697, 789, 802, 976, 1031, 1087; czasopismo — 285, 433, 484, 568, 585, 614, 648, 678, 803, 808, 841, 853, 883, 884, 893, 932, 944; jednodniówka — 975; kalendarz — 292, 999, 1004, 1006, 1007, 1010, 1023, 1030, 1034
 rekruci zob. wojsko
 republikanie czasopismo — 199, 243
 republikanie (partia USA) — 431, 439, 454, 468, 472, 489, 492, 496, 500, 505, 537, 540, 545, 561, 585, 589, 593, 618, 650, 707, 708, 714, 720, 727, 732, 771, 785, 815, 824, 825; czasopismo — 445, 458, 459, 502, 508, 559, 644, 664, 677, 686, 696, 706, 719, 750, 758, 773, 774, 789, 797, 839, 865, 894, 923, 928
 rezerwiści zob. wojsko
 rękodzielnictwo adresy zakładów — 162
 robotnicy — 198, 227, 259-261, 394, 431, 448, 454, 459, 492, 583, 589, 651, 777, 782, 817, 1054, 1073, 1085; czasopismo — 118, 130, 193, 194, 197, 239, 452, 475, 507, 542, 634, 722, 724, 759, 761-763, 769, 770, 887, 1094; hist. prasy — 41, 338; hist. prasy pol. — 388; kalendarz — 1014; protesty — 507; strajki — 174, 398, 451, 474, 488, 1087; święto pracy — 174; związki zawodowe — 394
 rolnictwo — 825, 1088
 rolnicy — 510, 545; czasopismo — 492, 532, 648, 766, 820, 857, 932, 1092; kalendarz — 1114; porady — 1114
 Rosjanie — 124; katalog prasy — 13

- rowerzyści — 552
 rozbiory Polski rocznica — 139, 854
 ruch sokoli — 337, 506, 530, 534, 560, 665, 712, 757, 787, 854, 918; czasopismo — 440, 743, 778, 779, 780, 781, 858, 929, 946; jednodniówka — 973; kalendarz — 1015; zlot — 497, 530, 743, 780, 787, 973
 ruch zetowy — 79
 Rusini — 99, 697; parafie — 1024
 rusofilstwo zob. orientacja prorosyjska
 rycerstwo — 1054
 rzymskokatolicy — 135, 339, 346, 354, 386, 436, 443, 509, 542, 544, 545, 558, 560, 573, 607, 628, 656, 691, 707, 713, 732, 737, 739, 765, 771, 786, 792, 815, 1035, 1100, 1112; bibliogr. prasy — 21, 23; czasopismo — 87, 102, 112, 165, 191, 249, 264, 266, 270, 286, 289, 442, 444, 463, 465, 467, 478, 482, 500, 503, 516, 521, 524, 525, 533, 562, 563, 574, 576, 577, 579-582, 589, 599, 608, 633, 636, 640, 645, 651, 652, 666, 699, 700, 704, 710, 716, 734, 735, 744, 747, 758, 759, 764, 768, 773, 784, 794, 797, 812, 818, 832, 833, 842, 849, 850, 863, 868, 890-892, 897, 906, 907, 920, 933-935, 937, 941, 949, 950, 960, 1087; hist. prasy pol. — 326, 363, 416; jednodniówka — 976; kalendarz — 272, 273, 994, 997, 998, 1003-1005, 1008, 1009, 1012, 1016, 1020, 1021, 1026, 1031, 1032, 1037, 1043, 1049, 1063, 1065, 1114; kongres pol. — 299; parafie — 335, 451, 536, 1013; seminarium — 334, 336, 392, 431, 520, 848, 868
- S**
 samobójstwo — 288, 449, 537, 588, 657, 696, 771; plotka — 504
 samopomoc organizacje pol. — 65
 sieroty — 890
 skauci — 753; czasopismo — 946
 Słowacy — 537; parafia — 716
 Słowianie — 199; czasopismo — 81; katalog prasy — 13; prasa — 40
 socjaliści — 123, 148, 214, 318, 370, 394, 498, 524, 644, 667, 669, 681, 762, 817, 837, 876, 1094, 1109; czasopismo — 110, 118, 122, 125, 126, 130, 131, 140, 173-175, 177, 178, 180-184, 188, 192-195, 197-199, 203, 204, 233-236, 239, 241, 242, 246, 248, 250, 252, 437, 452, 507, 522, 523, 538, 601, 626, 634, 643, 721, 740, 761, 769, 770, 772, 777, 782, 798, 804, 838, 874, 887, 945, 1093; hist. prasy pol. — 41, 338, 364; jednodniówka — 158, 226, 227, 259-262, 974, 979, 980; kalendarz — 991, 1002, 1014, 1056; Litwini — 197; wiec — 887; Żydzi — 178, 184, 188, 233, 239, 242, 248
 sokolstwo zob. ruch sokoli
 spirytyzm zob. okultyzm
 społeczeństwo w Anglii — 125
 sport — 560, 712, 788, 854, 973; baseball — 767; czasopismo — 552, 743, 778-781, 946; kalendarz — 1015
 statystyka prasa — 316; prasa pol. — 277, 371; zestawienie zawodów — 988
 studenci czasopismo — 80, 182, 191, 482; hist. prasy — 67, 75
 szkolnictwo zob. oświata
 szkoły — 1026; fotografie — 1026; parafialne — 1020; spis — 993, 1112
 szpiedzy — 876, 908, 955
 sztuka — 447, 447, 752; czasopismo — 112, 133, 554; muzea — 970; reprodukcje — 133
 sztuka iluzji — 1039
- Ś**
 śpiewacy zob. muzyka
 śpiewnik kalendarz — 988
 świadkowie Jehowy czasopismo — 564, 869, 951
- T**
 tańce zob. muzyka
 teatr jednodniówka — 983
 technika czasopismo — 905, 943
 telepatia zob. okultyzm
 towarzystwa spis — 1112
 turańskie pochodzenie — 124
 turystyka — 163; czasopismo — 201, 265; Filadelfia — 1023; miasta pol. — 1115; Paryż — 163; zabytki — 1046
- U**
 ubezpieczenia — 540, 696, 747, 750, 854
 uczniowie czasopismo — 101, 127, 145, 432, 483; spis — 1020; strajki — 725
 Ukraińcy — 210
 unia lubelska rocznica — 124
 ustawa wywłaszczeniowa ankieta — 99
- W**
 weterani zob. wojsko
 Wielka Emigracja hist. prasy — 62

- więźniowie polityczni — 77, 136, 174, 195; zesłańcy — 77, 136, 174, 195
- wojna amerykańsko-hiszpańska 1898 — 421, 610, 707
- wojna burska — 520
- wojna francusko-pruska — 128, 140
- wojna japońsko-rosyjska — 192, 451, 454, 746, 747
- wojsko — 144, 147, 158, 221, 440, 854, 1023, 1055; czasopismo — 141, 154, 155, 167, 550, 756, 870, 888, 1107; dobroczynność — 146, 205; fotografie — 123, 1046; historia — 1054; kalendarz — 1025, 1062; polskie — 562, 652; polskie we Francji — 123, 143, 154, 545, 866, 870, 919, 1115
- wolnomysłicielstwo — 176; czasopismo — 121, 844
- wstrzemięźliwość zob. abstynencja
- wybory — 431, 445, 451, 452, 458, 468, 477, 485, 498, 500, 502, 530, 559, 611, 628, 635, 688, 727, 758, 785; czasopismo — 289, 719, 720, 737, 797, 819, 839, 865; prezydenckie USA — 774; senat USA — 528
- wydawcy — 310, 322, 327, 329, 330, 337, 346, 348, 349, 362, 400, 411, 414, 423
- wydawnictwa strajki — 725
- wystawa krajowa Lwów 1894 — 297, 649, 795, 997
- wystawa światowa Chicago 1893 — 451, 997; Paryż 1878 — 117
- wystawa wszechamerykańska Buffalo 1901 — 681
- Z**
- zabytki zob. turystyka
- zakonnicy — 354, 468, 560, 582; czasopismo — 165, 266, 268, 624, 895, 1118; kalendarz — 994, 1000, 1064
- zdjęcia zob. fotografie
- zecerzy zob. drukarze
- zegary — 161
- złoto kopalnie — 593
- zniesławienie zob. przestępczość
- Ż**
- żołnierze zob. wojsko
- Żydzi — 193, 230, 585, 595, 744, 816; bibliogr. prasy — 16; czasopismo — 103, 178, 181, 182, 184, 188, 202, 233, 239, 242, 246, 248; prześladowania w Rosji — 181; socjaliści — 178, 181, 184, 188, 202, 233, 239, 242, 246, 248

ISBN 83-04-00570-0 (całość)

ISBN 978-83-66911-78-9

<http://rcin.org.pl>